

วารสารมหาจุฬานาครทรรศน์

Journal of MCU Nakhondhat

P-ISSN: 2586-923X ปีที่ 10 ฉบับที่ 2 (กุมภาพันธ์ 2566)

E-ISSN: 2630-0362 Vol.10 No.2 (February 2023)

💧 วัตถุประสงค์

วารสารมหาจุฬานาครทรรศน์ เป็นวารสารวิชาการของมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตนครศรีธรรมราช มีวัตถุประสงค์เพื่อส่งเสริมการศึกษาค้นคว้าและเผยแพร่บทความวิจัยและบทความวิชาการแก่นักวิจัย นักวิชาการ คณาจารย์และนักศึกษาในมิติเพื่อสนับสนุนการศึกษา การสอน การวิจัยในมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย โดยเน้นสาขาวิชาพุทธศาสนา บริหารการศึกษา ปรัชญา จิตวิทยา การพัฒนาชุมชน การพัฒนาสังคม นิติศาสตร์ รัฐศาสตร์ รัฐประศาสนศาสตร์ ภาษาศาสตร์ การจัดการสาธารณะ การศึกษาเชิงประยุกต์ รวมถึงสหวิทยาการอื่น ๆ อาทิ วิทยาศาสตร์สุขภาพ หรือ การพยาบาล

บทความที่ตีพิมพ์เผยแพร่ในวารสารได้ผ่านการพิจารณาจากผู้ทรงคุณวุฒิ อย่างน้อย 2 ท่าน ในลักษณะปกปิดรายชื่อ (Double blind) เปิดรับบทความทั้งภาษาไทยและภาษาอังกฤษ โดยรับพิจารณาตีพิมพ์ต้นฉบับของบุคคลทั้งภายในและภายนอกมหาวิทยาลัย ผลงานที่ส่งมาจะต้องไม่เคยเสนอหรือกำลังเสนอตีพิมพ์ในวารสารวิชาการใดมาก่อน

ทัศนะและข้อคิดเห็นที่ปรากฏในบทความ มิใช่ความคิดของคณะผู้จัดทำ และมีใช้ความรับผิดชอบของวารสาร คณะบรรณาธิการไม่สงวนลิขสิทธิ์ในการคัดลอก แต่ให้อ้างอิงแสดงที่มา

วารสารมหาจุฬานาครทรรศน์ มีกำหนดออกเผยแพร่ปีละ 12 ฉบับ (รายเดือน)*

ฉบับที่ 1 เดือนมกราคม	ฉบับที่ 2 เดือนกุมภาพันธ์	ฉบับที่ 3 เดือนมีนาคม
ฉบับที่ 4 เดือนเมษายน	ฉบับที่ 5 เดือนพฤษภาคม	ฉบับที่ 6 เดือนมิถุนายน
ฉบับที่ 7 เดือนกรกฎาคม	ฉบับที่ 8 เดือนสิงหาคม	ฉบับที่ 9 เดือนกันยายน
ฉบับที่ 10 เดือนตุลาคม	ฉบับที่ 11 เดือนพฤศจิกายน	ฉบับที่ 12 เดือนธันวาคม

● ที่ปรึกษา

พระพรหมบัณฑิต, ศ.ดร.

พระธรรมวัชรบัณฑิต, ศ.ดร.

พระเทพวัชรอาจารย์, รศ.ดร.

พระมหาสมบุญ วุฑฒิโกโร, รศ.ดร.

พระเทพปัญญาสุธี

พระครูอรุณสุตาลังการ, รศ.ดร.

● บรรณาธิการบริหาร

นางสาวปัญญาดา จงละเอียด

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตนครศรีธรรมราช

● หัวหน้ากองบรรณาธิการ

นายธีรวัฒน์ ทองบุญชู

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตนครศรีธรรมราช

● กองบรรณาธิการ

พระครูสิริธรรมาภิต

พระครูโฆสิตวิธานกุล

ครองชัย หัตถา

ประเวศ อินทองปาน

สิปปพงษ์ ธรรมชาติ

กันตภณ หนูทองแก้ว

สมบุญ บุญโท

นิพนธ์ ทิพย์ศรีนิมิต

วาสนา แก้วหล้า

ณิศภาพรรณ คูวิเศษแสง

ธนิศร ยืนยง

ธานี วรภัทร์

บุษกร สุขแสน

มุกดาวรรณ พลเดช

อุทัย เอกสะพัง

มะลิวัลย์ โยธารักษ์

มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตศรีธรรมมาโคกราช

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตนครศรีธรรมราช

มหาวิทยาลัยทักษิณ

มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์

มหาวิทยาลัยวลัยลักษณ์

มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตศรีธรรมมาโคกราช

มหาวิทยาลัยเซนต์จอห์น

มหาวิทยาลัยวลัยลักษณ์

มหาวิทยาลัยราชภัฏสุรินทร์

มหาวิทยาลัยเซนต์จอห์น

มหาวิทยาลัยปทุมธานี

มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิตย์

มหาวิทยาลัยราชภัฏอุดรธานี

วิทยาลัยเทคโนโลยีภาคใต้

มหาวิทยาลัยทักษิณ

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตนครศรีธรรมราช

◆ ผู้ช่วยกองบรรณาธิการ

นายอนุชิต ปราบพาล

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตนครศรีธรรมราช

◆ ฝ่ายประสานงานและจัดการ

พระไกรศร ปิยสีโล

พระดิศรณ์ สิงห์เพ็ญ

พระเดช โปญญวโร

พระบุรีศรี ศรีสุข

สามเณรศักดิ์นฤณ อาษา

นายอนุชิต ปราบพาล

◆ ฝ่ายกฎหมาย

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ฉัตตมาศ วิเศษสินธุ์

มหาวิทยาลัยราชภัฏสุราษฎร์ธานี

◆ ออกแบบปก

นายวินัย ธีระพิบูลย์วัฒนา

◆ จัดรูปเล่ม

นายอนุชิต ปราบพาล

◆ พิมพ์ที่

ห้างหุ้นส่วนจำกัด กรีนโซน อินเตอร์ 2001

155/2 ถนนปากนคร ตำบลท่าซัก อำเภอเมือง จังหวัดนครศรีธรรมราช 80000

โทรศัพท์. 075-466-031, แฟกซ์. 075-446-676

◆ เจ้าของ

สำนักวิชาการ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตนครศรีธรรมราช

เลขที่ 3/3 หมู่ที่ 5 ตำบลมะม่วงสองต้น อำเภอเมือง จังหวัดนครศรีธรรมราช 80000

โทร. 086-4345903 แฟกซ์. 075-340-042 E-mail: suriya.sur@mcu.ac.th

บทบรรณาธิการ

วารสารฉบับนี้ เป็นฉบับที่ 1 ประจำปีพุทธศักราช 2566 วารสารก้าวเข้าสู่ปีที่ 10 ได้รับการประเมินเพื่อรับรองคุณภาพวารสาร จากศูนย์ดัชนีการอ้างอิงวารสารไทย (Thai Journal Citation Index-TCI) ให้มีมาตรฐานอยู่ในกลุ่มที่ 2 (จนถึง 31 ธันวาคม 2567) เพื่อรักษาคุณภาพของวารสารให้เป็นไปตามเงื่อนไขและกติกาสากล จึงเปิดโอกาสให้นักวิจัย นักวิชาการ คณาจารย์และนักศึกษา ได้เผยแพร่บทความทางวิชาการหรือบทความวิจัย ซึ่งกองบรรณาธิการได้ดำเนินการตามกระบวนการเชิงหลักการเผยแพร่บทความตามเกณฑ์ของสำนักงานคณะกรรมการอุดมศึกษาทุกประการ

วารสารมหาจุฬานาครธรรมส์ ปีที่ 10 ฉบับที่ 2 นี้ประกอบด้วย บทความวิจัย 27 เรื่อง บทความวิชาการ 5 เรื่อง มีบทความที่น่าสนใจ ได้แก่ **ทัศนคติในเรื่องกฎแห่งกรรมที่มีต่อศีล 5** โดย พระครูปลัดสุวัฒน สุวฑฺฒโน, พระมหาบุญรอด มหาวิโร, พระสุภกิจ สุปญฺโญ บทความฉบับนี้กล่าวถึง ทัศนะในเรื่องกฎแห่งกรรมที่มีต่อศีล 5 โดยมีทัศนะเป็น 4 ประการคือ 1) ครุกรรม มีทัศนะว่า เมื่อครุกรรมทั้งสองฝ่ายมีกุศลกรรมและอกุศลกรรมที่เหลือจะไม่สามารถให้ผลได้ กรรมใดหนักบุญคล้อยมได้เสียผลแห่งกรรมฝ่ายนั้นเป็นเบื้องหน้าไป 2) อาจิณณกรรม มีทัศนะอุปมาเหมือน นักมวยปล้ำ 2 คน สู้กันอยู่บนเวทีหากผู้ใดมีกำลังมากก็จะทำความพินาศแพ้ให้เกิดแก่อีกฝ่าย ล้มไปได้ ฉับใด พหุลกรรมนั้นก็เช่นกัน กรรมที่มีกำลังมากมีการกระทำมากก็จะชนะฝ่ายที่มีกำลังน้อยมีการกระทำน้อยได้ 3) อาสันนกรรม มีทัศนะเปรียบเทียบการเกิดผลของกรรมเพราะความระลึกได้ในกรรมเวลาจวนเจียนจะตายหรือกรรมที่กระทำในเวลาใกล้ตาย เสมือนโคตัวยืนอยู่หน้าคอกพร้อมจะออกจากคอกนั่นเอง และ 4) กตัตตากรรม ทัศนะว่า อันกรรมที่ทำโดยไม่มีเจตนา ตั้งใจไม่ใส่ใจผลของกรรมจะแสดงดุจดั่งท่อนไม้ที่โยนไปไม่หมายที่ตก ไม่มีจุดหมายอาจจะได้รับผลบ้างไม่เกิดบ้าง ไม่กำหนดด้วยเวลาแสดงผลที่แน่นอน

กองบรรณาธิการวารสารมหาจุฬานาครธรรมส์ ขอขอบคุณท่านผู้เขียน ขอขอบพระคุณท่านผู้ทรงคุณวุฒิทุกท่านที่ได้ให้ความกรุณาอ่านและแนะนำการปรับแก้บทความวิจัยให้มีคุณภาพทางวิชาการยิ่งขึ้น หากผู้อ่านจะมีข้อเสนอแนะในการปรับปรุงวารสารนี้ให้สมบูรณ์ยิ่งขึ้น กองบรรณาธิการขอน้อมรับไว้ด้วยความยินดี

ป.ญ.ดา

ปญญาดา จงละเอียด

บรรณาธิการวารสารมหาจุฬานาครธรรมส์

สารบัญ

บรรณาธิการ	(ก)
บทบรรณาธิการ	(ง)
ความสำเร็จของผู้ประกอบการร้านเกมในประเทศไทย	1
THE SUCCESS OF GAME SHOP OPERARORS IN THAILAND	
พอใจ สิงหนตร, อัจฉรา เมมสุวรรณ, จิระประภา คำราช	
ขุดคลองเบี่ยงน้ำเพื่อบรรเทาปัญหาน้ำท่วมตัวเมืองนครศรีธรรมราชกับการสร้าง	14
การมีส่วนเพื่อหาทางออกร่วมกันของผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย	
DIGGING A DIVERSION CANAL TO PAINT THE PROBLEM OF FLOODING IN THE	
CITY OF NAKHON SI THAMMARAT AND CREATING INFORMATION TO COLLECT	
FOR STAKEHOLDERS	
วัลภา พุทธพฤษ, ไพรัตน์ นิยมหาด, ดิเรก นุ่นกล้า, นิชาธิ์ ปรีชา และพระปลัดธันวา วิชากร	
การศึกษาภาวะผู้นำทางวิชาการของผู้บริหารสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่	27
การศึกษาประณศศึกษาบุรีรัมย์ เขต 3	
A STUDY OF THE ACADEMIC LEADERSHIP OF SCHOOL ADMINISTRATORS UNDER	
THE BURIRAM EDUCATIONAL SERVICE AREA OFFICE 3	
พงศธร สารศรี	
การแก้ไขคำสั่งไม่ฟ้องคดีของพนักงานอัยการ	40
A RECONSIDERATION OF A NON-PROSECUTION ORDER	
พัชระ อินทรอุดม, ธาณี วรภัทร์	
การพัฒนาหนังสืออิเล็กทรอนิกส์ (E-Book) เพื่อพัฒนาการเขียนภาษาไทย	55
สำหรับนักศึกษาปริญญาตรีปีที่ 1 วิทยาลัยนาฏศิลปลพบุรี	
THE DEVELOPMENT ELECTRONIC BOOK TO DEVELOP WRITING THAI LANGUAGE	
FOR THE 1 ST YEAR UNDERGRAGUATE STUDENTS LOPBURI COLLEGE OF	
DRAMATIC ARTS	
เปรมปรีดิ์ โพธิ์ศรีทอง	

- การประเมินศักยภาพของสถานประกอบการด้านการแพทย์ไทยที่สามารถพัฒนา
เป็นหุ้นส่วนทางการศึกษาของวิทยาลัยการแพทย์พื้นบ้านและการแพทย์ทางเลือก 69
ASSESSING THE POTENTIAL OF THE THAI TRADITIONAL MEDICINE
ESTABLISHMENTS ABLE TO DEVELOP AS EDUCATIONAL PARTNERS OF THE
SCHOOL OF TRADITIONAL AND ALTERNATIVE MEDICINE
ชฎาพร แซ่ม้า, กันยานุช เทาประเสริฐ, ปราณี คำแก้ว, รุสนี มามะ, จินตนา นันตะ
- การพัฒนาครูสู่กระบวนการจัดการเรียนรู้แบบสร้างสรรค์ด้วยปัญญา กรณีศึกษา : 85
วิทยาลัยอินเตอร์เทคลำปาง
TEACHER DEVELOPING OF CONSTRUCTIONISM LEARNING PROCESS A CASE
STUDY: LAMPANG INTER TECH
หัตยา วงศ์วัน, อนุม คณิตปัญญาเจริญ, ศรวิทย์ สมสวัสดิ์
- ภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์ของผู้บริหารที่ส่งผลต่อประสิทธิผลของสถานศึกษาสังกัด 100
สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา นครศรีธรรมราช เขต 1
CREATIVE LEADERSHIP OF SCHOOL ADMINISTRATORS THAT AFFECT THE
EFFECTIVENESS OF SCHOOLS UNDER NAKHON SRI THAMMARAT PRIMARY
EDUCATIONAL SURVICE AREA OFFICE 1
ณัฐชนน นุรักษ์, รัฐพร กลิ่นมาลี, วีระยุทธ ชาดะกาญจน์
- การพัฒนาจริยธรรมและความรับผิดชอบต่อสังคมของผู้นำท้องถิ่นจังหวัดชัยภูมิ 116
THE DEVELOPMENT OF ETHICS AND SOCIAL RESPONSIBILITY OF LOCAL
LEADERS IN CHAIYAPHUM PROVINCE
พระมหานรินทร์ สุรบุญโย (เอมพันธ์) และ พูนศักดิ์ กมล
- อิริยาบถในการปฏิบัติกรรมฐานเพื่อการดับทุกข์ 130
BEHAVIOR IN THE PRACTICE OF MEDITATION FOR THE CESSATION OF
SUFFERING
วิลาสินี ทรพคช, ขนิษฐา หอมตะโก, พระมหาอุทธรณ์ จันทา, พระปลัดสุริยา รัตนญาติ,
สมพงษ์ ไกละกะ
- ความสัมพันธ์เชิงคาโนนิกอลระหว่างภาวะผู้นำทางวิชาการของผู้บริหาร 148
สถานศึกษากับภาวะผู้นำของครูในโรงเรียนประถมศึกษาพื้นที่จังหวัดชายแดน
ภาคใต้
CANONICAL RELATIONSHIP BETWEEN INSTRUCTIONAL LEADERSHIP OF
SCHOOL ADMINISTRATORS AND TEACHER LEADERSHIP OF THE PRIMARY
SCHOOL IN THE SOUTHERN BORDER PROVINCES
ทศนา แสงระวี, เรชา ชูสุวรรณ, คณิตา นิจจรัลกุล, วุฒิชัย เนียมเทศ

**การเสริมสร้างทักษะการแก้ปัญหาด้วยรูปแบบการเรียนการสอนตามแนวคิดการ
เรียนรู้ด้วยการรับใช้สังคมร่วมกับการใช้ปัญหาเป็นฐานสำหรับนักเรียนในพื้นที่
เสี่ยงภัยด้านสิ่งแวดล้อม** 163

THE ENHANCEMENT OF PROBLEM SOLVING SKILL BY INSTRUCTIONAL MODEL
BASED ON SERVICE LEARNING WITH PROBLEM BASED LEARNING FOR
STUDENTS IN AN ENVIRONMENTAL IMPACTED AREA

สุริยา บุคดี, รุ่งทิพา กองสอน

ประวัติและศิลาจารวัตรของพ่อท่านคล้ายวาจาสิทธิ์ 179

THE HISTORY AND MORAL CONDUCT OF POHTAN KLAJ VAJASIT

พระครูปลัดธวัช สนธิธมโม (ระตะนิล) และ วัลลภา เขยบัวแก้ว

**ปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับพฤติกรรมการป้องกันโรคไข้เลือดออกแยกเป็นราย
ภูมิภาคของประเทศไทย: การทบทวนวรรณกรรม** 193

THE ASSOCIATED FACTORS WITH PREVENTIVE BEHAVIOUR OF DANGUE
HEMORRHAGIC FEVER IN DIFFERENT REGIONS OF THAILAND: A REVIEW OF
LITERATURE

บุญประจักษ์ จันทรวิน

**ถอดบทเรียนการส่งเสริมกิจกรรมทางกายในระดับพื้นที่ เพื่อขับเคลื่อนนโยบาย
สาธารณะที่ห่วงใยสุขภาพ** 213

LESSONS LEARNED ON AREA - BASED PROMOTING PHYSICAL ACTIVITY FOR
HEALTHY PUBLIC POLICY

สุภาภรณ์ เบญจธนวัฒน์, พงศ์เทพ สุธีรวุฒิ, กุลทัต หงษ์ขยางกูร, ญัตติพงศ์ แก้วทอง

การพัฒนาหนังสือการ์ตูนอิเล็กทรอนิกส์ เรื่องการออกแบบวิจัย 232

THE DEVELOPMENT OF ELECTRONICS COMIC BOOK ON RESEARCH DESIGN
TOPIC

ภัทรณัฏชา โชติคุณากิตติ, วันฤดี สุขสงวน, นภาพร เติร์ยมณีฤทธิ์

**การศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างคุณลักษณะผู้นำของผู้บริหารสถานศึกษากับความ
ผูกพันต่อองค์กรของครูในโรงเรียนเอกชนการกุศล จังหวัดเชียงราย** 244

THE RELATIONSHIP BETWEEN LEADERSHIP CHARACTERISTICS OF SCHOOL
ADMINISTRATORS AND ORGANIZATIONAL ENGAGEMENT OF TEACHERS IN
CHARITABLE PRIVATE SCHOOLS CHIANG RAI

พรวิจิตร ทรงสันติ, จำนงค์ แจ่มจันทร์วงศ์, พชรินทร์ เงินทอง

ความนิยมเลือกใช้ข้อตกลง FOB และ CIF สำหรับการค้าระหว่างประเทศที่ขนส่ง ด้วยตู้คอนเทนเนอร์ 258

POPULARITY OF CHOOSING FOB AND CIF FOR INTERNATIONAL CONTAINER
TRADE

ธารินทร์ กุลปรียะวัฒน์

พรหมวิหาร 4 : กับการบริหารงานบุคคลในองค์กร 269

BRAHMA VIHARA 4: WITH PERSONNEL MANAGEMENT IN THE ORGANIZATION

พรทิพย์ อนุพัฒน์, พระครูสิริธรรมภาณี, สันติ อนุจะนา, ทิพมาศ เสวตวรโชติ

การพัฒนาวัดให้เป็นศูนย์กลางความรู้ชุมชนของวัดโพธิ์งาม บ้านติวน้อย ตำบลนา โป่ง อำเภอมือง จังหวัดเลย 283

THE DEVELOPMENT OF THE TEMPLE AS A COMMUNITY KNOWLEDGE CENTER
IN WAT PHO NGAM, BAN TIW NOI, TAMBON NA PONG, AMPHOE MUEANG, LOEI
PROVINCE

พระครูใบฎีกาทวีศักดิ์ ได้ศรีโคตร, พระมหาสุภาวิชญ์ วิราม, พระประเจน ทองเหมาะ

ทัศนคติในเรื่องกฎแห่งกรรมที่มีต่อศีล 5 299

ATTITUDES IN THE LAW OF KARMA TOWARDS THE 5 PRECEPTS

พระครูปลัดสุวัฒน สุวฑฺฒโน, พระมหาบุญรอด มหาวีโร, พระสุภากิจ สุบุญโย

สื่อและการสูญเสียความหมายของความจริงในยุคหลังความจริง: รายการเล่าข่าว ในสื่อโทรทัศน์ 313

MEDIA AND LOSS OF MEANING OF TRUTH IN POST-TRUTH ERA: NEWS TALK
TELEVISION PROGRAMS

ทักษิยา วัชรสารทรัพย์

การพัฒนาแนวปฏิบัติการพยาบาลร่วมกับการใช้แนวคิดการนิเทศทางการ พยาบาลในคลินิก เพื่อป้องกันการเกิดปอดอักเสบในโรงพยาบาล 326

THE DEVELOPMENT OF CLINICAL NURSING PRACTICE GUIDELINE TOGETHER
WITH APPLYING THE CONCEPTS OF CLINICAL NURSING SUPERVISION FOR
PREVENTING HOSPITAL- ACQUIRED PNEUMONIA

กาญจนา โพธิ์วิหค, นาดยา ปริกัมศิลป์, ชวนนท์ จันทร์สุข

ปัจจัยความสำเร็จในการสร้างชุมชนเข้มแข็งบ้านสัมมาชีพชุมชน กรณีศึกษาบ้าน โกรกกลี ตำบลนารอบ อำเภอลานสัก จังหวัดอุทัยธานี 342

SUCCESS FACTORS STRENGTHEN STRONG COMMUNITY LIVELIHOOD: A CASE
SUDY OF BAN KROK LUEK, NAM ROP SUB-DISTRICT, LAN SAK DISTRICT, UTHAI
THANI PROVINCE

อนันต์วุฒิ บุญเนื่อง, ทนงค์ศักดิ์ เหมือนเตย, เด่นณรงค์ ธรรมมา

- มาตรการเยียวยาผู้เสียหายจากการกระทำความผิดทางอาญา** 357
 REMEDIAL MEASURES FOR VICTIMS OF CRIMINAL OFFENSES
ชุดิภาญจน์ สายอุตส่าห์
- การพัฒนาารูปแบบการเตรียมสมรรถนะการพยาบาลห้องผ่าตัดเพื่อให้บริการผ่าตัด** 371
ในรายผู้ป่วยผ่าตัดสมองในโรงพยาบาลสวรรค์ประชารักษ์
 THE DEVELOPMENT OF COMPETENCY PERIOPERATIVE NURSES IN CRANIOTOMY PATIENTS IN SAWANPRACHARAK HOSPITAL
ปานทิพย์ พงษ์พัฒนะ, พรจันท์ สุวรรณมนตรี, นฤมล จันทร์สุข
- ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการยอมรับและพฤติกรรมการใช้งานแอปพลิเคชัน oneD** 386
 FACTORS INFLUENCING THE ACCEPTANCE AND USAGE BEHAVIOR OF THE ONED APPLICATION'S USERS
กัญญ์วรา หิรัญพานิช, ศรัณย์ธร ศศิธนากรแก้ว, วราพรรณ อภิศุภะโชค
- ภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงของผู้บริหารสถานศึกษาที่ส่งผลต่อขวัญและกำลังใจใน** 401
การปฏิบัติงานของครูสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครศรีธรรมราช
เขต 1
 TRANSFORMATIONAL LEADERSHIP OF SCHOOL ADMINISTRATORS AFFECTING MORALE IN WORKING OF TEACHERS UNDER NAKHON SI THAMMARAT PRIMARY EDUCATIONAL SERVICE AREA OFFICE 1
ชนกชนม์ กรรมกร, รัฐพร กลิ่นมาลี, วีระยุทธ ชาตะกาญจน์
- ภาวะผู้นำและการบริหารงานตามหลักธรรมาภิบาลที่ส่งผลต่อการพัฒนาท้องถิ่น** 418
ของเทศบาล ในจังหวัดนครราชสีมา
 LEADERSHIP AND ADMINISTRATION BASED ON THE GOOD GOVERNANCE PRINCIPLES AFFECTING THE LOCAL DEVELOPMENT OF MUNICIPALITIES IN NAKHON RATCHASIMA PROVINCE
พรชัย อำนวยทรัพย์
- ผลของการใช้รูปแบบการดูแลผู้ป่วยมะเร็งเต้านม ที่ได้รับการผ่าตัด จังหวัดชุมพร** 435
 THE EFFECT OF CARE MODEL FOR BREAST CANCER PATIENTS UNDERGOING SURGERY, CHUMPHON PROVINCE
นิภา ใจสมคม, บังอร หนูบรรจง
- ปัจจัยที่ส่งผลต่อการปฏิบัติงานของบุคลากรเทศบาลตำบลลอง จังหวัดภูเก็ต** 452
 FACTORS AFFECTING THE PERFORMANCE OF PERSONNEL CHALONG SUBDISTRICT MUNICIPALITY PHUKET PROVINCE
ณัฐวัฒน์ สิริพรวุฒิ, ปัทมาราค สุตเลิศ, วันเพ็ญ เดชเดชา, รัศมี กัณหาจันทร์, นิชาพร พานิช

การพัฒนาแนวทางการให้อาหารทางสายยางในผู้ป่วยวิกฤตของโรงพยาบาล 464
ราชบุรี โดยวิธีการวัดปริมาตรตกค้างในกระเพาะอาหาร (Gastric content)

DEVELOPMENT OF GUIDELINES FOR TUBE FEEDING IN CRITICALLY ILL PATIENTS
 AT RATCHABURI HOSPITAL BY THE METHOD OF MEASURING THE RESIDUAL
 VOLUME IN THE STOMACH (GASTRIC CONTENT)

สายพิน สายศิริ

ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อพฤติกรรมการทำงานตามหลักธรรมาภิบาลของเจ้าหน้าที่ 483
ในองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น จังหวัดนครศรีธรรมราช

THE FACTORS INFLUENCING THE WORK BEHAVIOR UPON THE GOOD
 GOVERNANCE OF OFFICIALS IN THE LOCAL ADMINISTRATION ORGANIZATION
 IN NAKHON SI THAMMARAT

ไพรัตน์ ฉิมหาด, พระครูอรุณสุตาลังการ, พระครูวิรัตธรรมโชติ, ดิเรก นุ่นกล้า

และณิชารีย์ ปรีชา

ศึกษาผลกระทบที่มีต่อการดำเนินการโครงการพัฒนาในท้องถิ่น กรณีศึกษา: 499
อ่างเก็บน้ำคลองโคกยาง

STUDY THE IMPACT ON THE IMPLEMENTATION OF LOCAL DEVELOPMENT
 PROJECTS. CASE STUDY: KHOK YANG RESERVOIR

นุชา นุ่นจ้อย, ไพรัตน์ ฉิมหาด, ดิเรก นุ่นกล้า, ณิชารีย์ ปรีชา และพระปลัดธันวา วิชากร

คำแนะนำสำหรับผู้เขียน

ญ

ความสำเร็จของผู้ประกอบการร้านเกมในประเทศไทย***THE SUCCESS OF GAME SHOP OPERARORS IN THAILAND**

พอใจ สิงหนต*, อัจฉรา เมฆสุวรรณ, จิระประภา คัมราช

Porjai Singhanate, Atchara Meksuwan, Chiraprapha Khamrach

มหาวิทยาลัยราชภัฏลำปาง, ประเทศไทย

Lampang Rajabhat University, Thailand

*Corresponding author E-mail: singhante@lpru.ac.th

บทคัดย่อ

การวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) เพื่อศึกษาระดับความคิดเห็นคุณลักษณะพิเศษของเกม ความพึงพอใจของผู้เล่น และความสำเร็จของผู้ประกอบการร้านเกมในประเทศไทย และ 2) เพื่อศึกษาคุณลักษณะพิเศษของเกมและความพึงพอใจของผู้เล่น ที่มีผลต่อความสำเร็จของผู้ประกอบการร้านเกมในประเทศไทย เป็นการวิจัยเชิงปริมาณ ประชากรได้แก่ ผู้ประกอบการร้านเกมในประเทศไทยในปี พ.ศ.2565 จำนวนทั้งสิ้น 296 แห่ง โดยกำหนดขนาดของกลุ่มตัวอย่างตามตารางของทาร์โร ยามาเน ได้กลุ่มตัวอย่างจำนวน 171 แห่ง เลือกกลุ่มตัวอย่างแบบเจาะจง เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมได้แก่แบบสอบถาม ซึ่งได้รับการตรวจสอบคุณภาพโดยผู้ทรงคุณวุฒิ สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูลได้แก่ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และการวิเคราะห์การถดถอยพหุคูณ ผลการวิจัยพบว่า 1) กลุ่มตัวอย่าง ส่วนใหญ่เป็นเพศชาย อายุเฉลี่ยส่วนใหญ่ คือ อายุ 25 - 35 ปี มีระดับการศึกษาปริญญาตรี ส่วนใหญ่อยู่ในภาคกลาง มีระยะเวลาดำเนินงานธุรกิจ 1 - 5 ปี ประเภทของลูกค้าที่มาใช้บริการพบว่ามาเป็นกลุ่มช่วงเวลาที่ถูกคามาใช้บริการพบว่าส่วนใหญ่คือ 15:00 - 16:00 2) คุณลักษณะพิเศษของเกม ได้แก่ ความท้าทายของเกม ความผูกพันและความเหมือนจริงของเกม ตามลำดับ 3) ความพึงพอใจของผู้เล่น ได้แก่ ปฏิภิรยาของผู้เล่นและการรับรู้ของผู้เล่น ตามลำดับ ส่วน 4) ความสำเร็จของร้านเกม ได้แก่ การบริหารด้วยความเข้าใจและศักยภาพในการทำกำไร ตามลำดับ และคุณลักษณะพิเศษของเกมและความพึงพอใจของผู้เล่น ที่มีผลต่อความสำเร็จของผู้ประกอบการร้านเกมในประเทศไทย มีตัวแปรพยากรณ์ทั้งสิ้น 2 ตัว ได้แก่ ความพึงพอใจของผู้เล่น และคุณลักษณะของเกมตามลำดับ โดยมีค่า R Square เท่ากับ .693

* Received December 10, 2022; Revised January 12, 2023; Accepted January 21, 2023

คำสำคัญ: ความสำเร็จของผู้ประกอบการร้านเกมในประเทศไทย, คุณลักษณะพิเศษ, ความพึงพอใจ

Abstract

The objectives of this research were 1) to study the opinion level of special features of the game, player satisfaction, and the success of game shop operators in Thailand, and 2) to study the game's special characteristics and player satisfaction that affected the success of game store operators in Thailand. This is quantitative research. The population was game shop operators in Thailand in 2022, a total of 296 locations, by determining the size of the sample according to Taro Yamane's table. A sample of 171 places was selected by purposive sampling. The tools used for collection were questionnaires which has been inspected for quality by qualified experts. The statistics used to analyze the data were mean, standard deviation, and multiple regression analysis. The research results showed that 1) the sample group mostly was male. Most average age was 25-35 years old with a bachelor's degree. Most of them were in the central region. The business operation period was 1-5 years. The time when customers came to use the service was found that most of them are 15.00 – 16.00. 2) Special features of the game were game challenges, the engagement, and virtual reality of the game, respectively. 3) Player satisfaction were player reaction and player perception, respectively. While 4) Game shop success were management with understanding, and potential profitable, respectively. In addition, special features of the game and player satisfaction that affected the success of game store operators in Thailand had two predictive variables: player satisfaction and game characteristics, respectively, with an R Square of .693

Keywords: success of game shop operators in Thailand, special features, satisfaction

บทนำ

ธุรกิจร้านเกมหรือ Internet Café ได้รับความนิยมและรุ่งเรืองมากในช่วง 20 ปีที่ผ่านมา โดยในปี พ.ศ. 2553 ที่ธุรกิจร้านเกมทั่วประเทศมากกว่า 20,000 ร้าน ยุคสมัยนั้นเปรียบเสมือน “เสือนอนกินรอให้เด็ก ๆ ร่วงเข้ามาใช้บริการ” ซึ่งเสียค่าบริการในการเล่น

15 - 20 บาท ต่อชั่วโมง บางร้านมีโปรโมชั่นเมื่อเล่นครบ 10 ครั้ง ฟรี 1 ชั่วโมง แต่ในปัจจุบันในปี พ.ศ. 2565 การเปิดร้านเกมต้องใช้งบประมาณจำนวนมาก อาทิ ความเร็วที่ให้บริการของอินเทอร์เน็ต สเปคคอมพิวเตอร์ เป็นต้น อีกทั้งเทคโนโลยีที่เปลี่ยนแปลงไปในการรวมความสะดวกสบายและสื่อบันเทิง เข้าไว้ในโทรศัพท์มือถือที่มีประสิทธิภาพในการเล่นได้เช่นเดียวกับเล่นบนคอมพิวเตอร์ ทำให้ผู้ประกอบการธุรกิจร้านเกมต้องพัฒนาตนเองเพื่อความอยู่รอดในยุคของเทคโนโลยีที่ล้ำสมัย (รัตนชัย ม่วงงาม, 2564)

อย่างไรก็ดีเมื่อมีการเปลี่ยนแปลงของด้านเทคโนโลยีเพิ่มมากขึ้น ธุรกิจร้านเกมเข้าสู่จุดถดถอย วัยรุ่นที่เคยใช้บริการร้านเกมเติบโตตามช่วงวัยและเข้าสู่วัยทำงาน ทำให้ไม่มีเวลาใช้บริการร้านเกมเช่นเดิม อีกทั้งยังมีความล้าสมัยของโทรศัพท์มือถือที่สามารถตอบสนองความต้องการของผู้ใช้งานได้มากขึ้น เช่น มีชั่วโมงอินเทอร์เน็ตไม่จำกัด หรือแม้แต่คอมพิวเตอร์สำหรับการให้บริการในร้านเกมที่เป็นคอมพิวเตอร์แบบประกอบ มีราคาถูกลง ธุรกิจร้านเกมจึงต้องหันมาสร้างเอกลักษณ์เฉพาะตัวเพื่อให้ลูกค้าเลือกเข้ามาใช้บริการเหมือนช่วงของยุคที่รุ่งเรืองเช่นเดิม โดยการวางระบบร้านเกมออนไลน์เพื่อให้มีบริการครบวงจรมากขึ้น เช่น การให้บริการด้านอินเทอร์เน็ต การให้บริการปริ้นงานเอกสาร รวมถึงการให้บริการเป็น “ร้านคาเฟ่” ที่ให้บริการอาหาร และเครื่องดื่ม หรือแม้แต่การให้บริการเป็นร้านเกมแบบออฟไลน์ที่ให้บริการแบบกลุ่มเพื่อนหรือแบบครอบครัว ที่เรียกว่า “บอร์ดเกม” เนื่องจากเป็นเกมที่สร้างความท้าทาย และความตื่นเต้นสำหรับผู้เล่นให้ได้ใช้ความคิดและแสดงตัวตนในบทบาทสมมุติของเกมนั้น ๆ (สฤณี อาชวานันทกุล, 2564)

จากสถานการณ์การถดถอยของร้านเกมทำให้ผู้ประกอบการมองเห็นถึงการดำเนินธุรกิจร้านเกมในรูปแบบของคาเฟ่ เพื่อเป็นแหล่งพบปะสำหรับคนรักการเล่นเกมและต้องการใช้เวลาอยู่กับเพื่อนเป็นหลัก โดยร้านเกมคาเฟ่จึงมีความแตกต่างจากร้านคาเฟ่ทั่วไป เพราะไม่เน้นการขายเครื่องดื่มหรืออาหารแต่ต้องการขายประสบการณ์และเป็นพื้นที่พบปะของผู้คน (อัมภัสสา รังสิพราหมณกุล, 2564) จึงทำให้ร้านเกมกลายเป็นสถานที่สำหรับเกมเมอร์ (Gamer) หรือบุคคลที่มีความสนใจในเกมรูปแบบต่าง ๆ หรือแม้แต่การมาร้านเกมเพื่อพบปะพูดคุยกัน ได้มีเวลาผ่อนคลายทั้งตนเองและได้ใช้เวลาร่วมกับบุคคลอื่นผ่านสถานที่ที่เป็นร้านเกมซึ่งลักษณะการให้บริการเช่นนี้สร้างความพึงพอใจให้กับผู้ใช้บริการเป็นอย่างมาก (ขวิน โรจนกิจ, 2562) ซึ่งลักษณะเฉพาะของเกมที่ได้เล่นที่มีความเป็นเอกลักษณ์นี้ทำให้มีการขยายกลุ่มเป้าหมาย ดังนั้น ธุรกิจร้านเกมที่มีการปรับรูปแบบการให้บริการอย่างครอบคลุมถือเป็นธุรกิจที่มีค่าใช้จ่ายในการลงทุนมากกว่าธุรกิจคาเฟ่ทั่ว ๆ ไป ซึ่งอาจเป็นกระแสแรงในอนาคต (รัตนชัย ม่วงงาม, 2564) และเป็นอีกหนึ่งเส้นทางธุรกิจที่น่าสนใจ

ดังนั้น คณะผู้วิจัยมีความสนใจที่จะศึกษาเรื่องความสำเร็จของผู้ประกอบการร้านเกมในประเทศไทย เพื่อนำผลวิจัยนี้ไปเป็นแนวทางในการพัฒนาธุรกิจร้านเกมที่สามารถนำไปใช้ในการสร้างความพึงพอใจให้แก่ลูกค้าในทุกกลุ่มเป้าหมายต่อไปได้

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาระดับความคิดเห็นคุณลักษณะพิเศษของเกม ความพึงพอใจของผู้เล่นและความสำเร็จของผู้ประกอบการร้านเกมในประเทศไทย
2. เพื่อศึกษาคุณลักษณะพิเศษของเกมและความพึงพอใจของผู้เล่น ที่มีผลต่อความสำเร็จของผู้ประกอบการร้านเกมในประเทศไทย

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยเรื่องความสำเร็จของผู้ประกอบการร้านเกมในประเทศไทย เป็นการวิจัยเชิงปริมาณ สอบถามความคิดเห็นของผู้ประกอบการร้านเกมในประเทศไทย คณะผู้วิจัยได้ดำเนินการตามขั้นตอนดังต่อไปนี้

1. ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง
 - 1.1 ประชากรได้แก่ ผู้ประกอบการร้านเกมในประเทศไทยในปี พ.ศ.2565 จำนวนทั้งสิ้น 296 แห่ง (สมาคมผู้ประกอบการร้านอินเทอร์เน็ตไทย, 2565)
 - 1.2 กลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ตัวแทนผู้ประกอบการร้านเกมในประเทศไทยจำนวน 171 แห่ง โดยใช้สูตร Yamane, T. (Yamane, T., 1967) ที่ระดับนัยสำคัญ 0.05 และใช้วิธีการเลือกกลุ่มตัวอย่างแบบเจาะจง
2. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย คือแบบสอบถามที่ถามเกี่ยวกับข้อมูลทั่วไป คุณลักษณะพิเศษของเกม ความพึงพอใจของผู้เล่น และความสำเร็จของผู้ประกอบการร้านเกมในประเทศไทย และได้รับการตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือจากผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวน 3 ท่าน
3. การเก็บรวบรวมข้อมูล
 - 3.1 การเก็บรวบรวมข้อมูลกับกลุ่มตัวอย่าง โดยนำแบบสอบถามที่ได้รับการแก้ไขเรียบร้อยแล้วมาสร้างแบบสอบถามออนไลน์แล้วดำเนินการส่งลิงค์แบบสอบถามออนไลน์ให้กลุ่มตัวอย่าง
 - 3.2 ข้อมูลที่ได้จากแบบสอบถามออนไลน์ที่มีความถูกต้องและสมบูรณ์นำไปวิเคราะห์ประมวลผลทางสถิติ แปลผล และสรุปผล

4. การวิเคราะห์ข้อมูล

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงปริมาณ คณะวิจัยได้รวบรวมข้อมูลจากแบบสอบถามออนไลน์ โดยการเก็บข้อมูลจากกลุ่มตัวอย่าง จำนวน 171 แห่ง และนำไปวิเคราะห์โดยวิธีการทางสถิติ หลังจากรวบรวมแบบสอบถามทั้งหมดแล้ว คณะวิจัยได้นำแบบสอบถามมาดำเนินการ ดังนี้

1. การตรวจสอบข้อมูล (Editing) ผู้วิจัยตรวจสอบความสมบูรณ์ของการตอบแบบสอบถาม โดยแยกแบบสอบถามที่ไม่สมบูรณ์ออกและเก็บตัวอย่างเพิ่มเติมให้ครบ

2. การลงรหัส (Coding) นำแบบสอบถามที่มีความสมบูรณ์ มาลงรหัสตามที่ได้กำหนดรหัสไว้ล่วงหน้า สำหรับแบบสอบถามที่เป็นปลายปิด โดยแบ่งส่วนการวิเคราะห์ออกเป็น ส่วน ๆ

3. การประมวลข้อมูลที่ลงรหัสแล้ว นำมาบันทึกโดยใช้เครื่องคอมพิวเตอร์ เพื่อการประมวลข้อมูลโดยใช้โปรแกรมสำเร็จรูปทางสถิติ ดังนี้

3.1 ตอนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปเกี่ยวกับผู้ตอบแบบสอบถาม ได้แก่ เพศ อายุ ระดับการศึกษา ภูมิภาค ระยะเวลาในการดำเนินธุรกิจ ประเภทของลูกค้าที่มาใช้บริการ และช่วงเวลาที่ลูกค้าเข้ามาใช้บริการ โดยใช้สถิติพรรณนาในการวิเคราะห์ ประกอบด้วย ค่าความถี่ และค่าร้อยละ

3.2 ตอนที่ 2 ข้อมูลเกี่ยวกับคุณลักษณะพิเศษของเกม ความพึงพอใจของผู้เล่น และความสำเร็จของผู้ประกอบการร้านเกมในประเทศไทย ใช้สถิติพรรณนาในการวิเคราะห์ ประกอบด้วย ค่าเฉลี่ย และค่าเบี่ยงเบนมาตรฐานส่วนที่

3.3 ตอนที่ 3 คุณลักษณะพิเศษของเกมและความพึงพอใจของผู้เล่น ที่มีผลต่อความสำเร็จของผู้ประกอบการร้านเกมในประเทศไทย โดยใช้การวิเคราะห์ถดถอยพหุคูณ (Multiple Regression) ระดับนัยสำคัญทางสถิติ 0.05

ผลการวิจัย

1. ผลการศึกษาข้อมูลทั่วไปของผู้ประกอบการ

ตารางที่ 1 แสดงข้อมูลทั่วไปของผู้ประกอบการ

ข้อมูลทั่วไป	จำนวน	ร้อยละ
เพศ		
ชาย	152	88.89
หญิง	19	11.11

ตารางที่ 1 แสดงข้อมูลทั่วไปของผู้ประกอบการ (ต่อ)

ข้อมูลทั่วไป	จำนวน	ร้อยละ
เพศ		
ชาย	152	88.89
หญิง	19	11.11
อายุ		
อายุต่ำกว่า 25 ปี	8	4.68
อายุ 25 - 35 ปี	75	43.86
อายุ 36 - 45 ปี	72	42.10
อายุมากกว่า 46 ปี ขึ้นไป	16	9.36
การศึกษา		
ประถมศึกษา	-	-
มัธยมศึกษา/ ประกาศนียบัตรวิชาชีพ	10	5.85
ปริญญาตรี	97	56.73
สูงกว่าระดับปริญญาตรี	64	37.42
ภูมิภาค		
ภาคเหนือ	26	15.20
ภาคกลาง	83	48.54
ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ	14	8.19
ภาคใต้	15	8.77
ภาคตะวันออก	13	7.60
ภาคตะวันตก	20	11.70
ระยะเวลาดำเนินงานธุรกิจ		
น้อยกว่า 1 ปี	8	4.68
1 - 5 ปี	75	43.86
6 - 10 ปี	72	42.10
11 ปีขึ้นไป	16	9.36
ประเภทของลูกค้าที่เข้ามาใช้บริการ		
แบบกลุ่ม	150	87.72
แบบเดี่ยว	21	12.28
ช่วงเวลาเข้ามาใช้บริการในร้านมากที่สุด		
09:00 – 12:00น.	27	15.79
12:00 – 13:00น.	5	2.92
13:00 – 16:00น.	83	48.54
16:00 เป็นต้นไป.	56	32.75
รวม	171	100

จากตารางที่ 1 พบว่าผู้ตอบแบบสอบถามที่เป็นกลุ่มตัวอย่างได้แก่ผู้ประกอบการร้านเกม จำนวน 171 แห่ง พบว่า ส่วนใหญ่เป็นเพศชาย คิดเป็นร้อยละ 88.89 อายุเฉลี่ยส่วนใหญ่คือ อายุ 25 - 35 ปี คิดเป็น ร้อยละ 43.82 ระดับการศึกษาปริญญาตรี คิดเป็นร้อยละ 56.73 ร้านบอร์ดเกมคาเฟ่ส่วนใหญ่อยู่ในภาคกลาง คิดเป็นร้อยละ 48.54 ระยะเวลาดำเนินงานธุรกิจ 1 - 5 ปี คิดเป็นร้อยละ 43.86 ประเภทของลูกค้าที่มาใช้บริการพบว่ามาเป็นกลุ่ม คิดเป็นร้อยละ 87.72 ช่วงเวลาที่ลูกค้ามาใช้บริการพบว่าส่วนใหญ่คือ 15:00 – 16:00 น. คิดเป็นร้อยละ 48.54

2. ผลการวิเคราะห์ข้อมูลเกี่ยวกับระดับความคิดเห็นคุณลักษณะพิเศษของเกม ความพึงพอใจของผู้เล่นและความสำเร็จของผู้ประกอบการร้านเกมในประเทศไทย

ตารางที่ 2 แสดงระดับความคิดเห็นคุณลักษณะพิเศษของเกม

คุณลักษณะพิเศษของเกม	ค่าเฉลี่ย	ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน	ระดับความคิดเห็น
1. ความท้าทาย			
1. เกมที่ให้บริการในร้านเป็นเกมที่น่าสนใจสำหรับผู้เล่น	4.39	0.74	มากที่สุด
2. เกมที่ให้บริการในร้านเป็นเกมที่ต้องใช้ความคิดหรือทักษะอื่น ๆ ในการเล่นเกม	4.20	0.76	มาก
3. เกมที่ให้บริการในร้านเป็นเกมที่สร้างความตื่นเต้นเมื่อได้เล่นเป็นกลุ่มมากกว่าการเล่นคนเดียว	4.12	0.85	มาก
4. เมื่อผู้เล่นสามารถแก้ไขปัญหาของเกมที่ได้เล่นได้ผู้เล่นจะรู้สึกภูมิใจ	4.15	0.78	มาก
5. เกมที่ให้บริการในร้านสามารถสร้างความเพลิดเพลินให้ผู้เล่นได้	4.34	0.73	มากที่สุด
รวม	4.13	.711	มาก
2. ความเสมือนจริง			
1. ลูกค้าสามารถคิด วางแผน วิเคราะห์สถานการณ์เพื่อชนะในการเล่น	4.05	0.86	มาก
2. ลูกค้าสามารถวางแผนการเล่นเอง	4.08	0.74	มาก
3. ลูกค้าจะได้รับความรู้สึกร่วมเป็นตัวละครในเกม	3.64	0.86	มาก
4. บรรยากาศภายในร้านเหมาะสมกับการเล่นเกม	4.22	0.76	มากที่สุด
5. ลูกค้าได้รับรู้ถึงความคุ้มค่าในการเล่นภายในร้าน	4.27	0.78	มากที่สุด
รวม	4.05	0.55	มาก

ตารางที่ 2 แสดงระดับความคิดเห็นคุณลักษณะพิเศษของเกม (ต่อ)

คุณลักษณะพิเศษของเกม	ค่าเฉลี่ย	ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน	ระดับความคิดเห็น
3. ความผูกพัน			
1. ลูกค้าที่มาใช้บริการรับรู้ถึงความเป็นกันเองของเจ้าของร้าน	4.27	0.80	มากที่สุด
2. ลูกค้าที่มาใช้บริการส่วนใหญ่ชื่นชอบการเล่นบอร์ดเกม	4.15	0.86	มาก
3. ลูกค้าที่มาใช้บริการเต็มใจที่จะบอกต่อผู้อื่นให้รับทราบถึงการมีบริการของร้าน	4.14	0.77	มาก
4. ลูกค้าที่มาใช้บริการมีเป้าหมายเช่นเดียวกับเจ้าของร้านที่เปิดให้บริการร้านบอร์ดเกม	3.90	0.80	มาก
5. ลูกค้าที่มาใช้บริการได้แบ่งปันความรู้ของเกมประเภทนั้นให้เข้าใจกัน	4.02	0.86	มาก
รวม	4.09	0.56	มาก
รวมคุณลักษณะพิเศษของเกม	4.10	0.50	มาก

จากตารางที่ 2 พบว่าผลการวิเคราะห์ข้อมูลเกี่ยวกับระดับความคิดเห็นคุณลักษณะพิเศษของเกม ในภาพรวมอยู่ในระดับมาก มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.10 เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านพบว่าด้านความท้าทายมีค่าเฉลี่ยสูงสุดอยู่ในระดับมากโดยมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.13 รองลงมาคือด้านความผูกพันอยู่ในระดับมาก โดยมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.09 และด้านความเหมือนจริงของเกมอยู่ในระดับมากเช่นเดียวกัน โดยมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.05 ตามลำดับ

ตารางที่ 3 แสดงระดับความพึงพอใจของผู้เล่น

ความพึงพอใจของผู้เล่น	ค่าเฉลี่ย	ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน	ระดับความพึงพอใจ
1. ปฏิกริยาของผู้เล่น			
1. ลูกค้าที่มาใช้บริการตั้งใจมาเล่นเกมภายในร้าน	4.39	0.74	มากที่สุด
2. ลูกค้าที่มาใช้บริการพึงพอใจในการให้บริการอย่างเท่าเทียมกัน	4.17	0.69	มาก
3. เมื่อลูกค้ามีปัญหาในการเล่นเกมนานจะเข้าไปจัดการปัญหาทันที	4.34	0.80	มากที่สุด
4. เมื่อลูกค้าเข้าถึงบทบาทของผู้เล่นในเกมมากไปท่านจะเข้าไปควบคุมสถานการณ์อย่างไม่ลังเล	3.81	0.99	มาก

ตารางที่ 3 แสดงระดับความพึงพอใจของผู้เล่น (ต่อ)

ความพึงพอใจของผู้เล่น	ค่าเฉลี่ย	ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน	ระดับความพึงพอใจ
5.เมื่อลูกค้าได้รับการบริการและเกิดผลสำเร็จตามความมุ่งหวังหรือความคาดหวังจากทางร้าน	4.27	0.69	มากที่สุด
รวม	4.19	0.54	มาก
2. การรับรู้ของผู้เล่น			
1. ทางร้านมีเกมให้เลือกเล่นหลากหลาย	4.37	0.82	มากที่สุด
2. ลูกค้าที่มาใช้บริการเข้าใจถึงรูปแบบการเล่นของเกม	4.02	0.84	มาก
3. แหล่งที่ตั้งของร้านเข้าถึงได้ง่าย	4.19	0.86	มาก
4. ร้านมีอุปกรณ์การเล่นที่เพียงพอ	4.15	0.88	มาก
5. ร้านมีประชาสัมพันธ์ให้เข้าถึงกลุ่มลูกค้า	3.73	0.98	มาก
รวม	4.09	0.62	มาก
รวมความพึงพอใจของผู้เล่น	4.10	0.50	มาก

จากตารางที่ 3 พบว่าผลการวิเคราะห์ข้อมูลเกี่ยวกับระดับความพึงพอใจของผู้เล่น ในภาพรวมอยู่ในระดับมาก โดยมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.10 เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านพบว่าด้านปฏิภริยาของผู้เล่นอยู่ในระดับมาก โดยมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.19 และด้านการรับรู้ของผู้เล่น อยู่ในระดับมาก โดยมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.09 ตามลำดับ

ตารางที่ 4 แสดงระดับความสำเร็จของผู้ประกอบการร้านเกมในประเทศไทย

ความสำเร็จของผู้ประกอบการร้านเกมในประเทศไทย	ค่าเฉลี่ย	ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน	ระดับความคิดเห็น
1. ด้านศักยภาพในการทำกำไร			
1. จำนวนลูกค้าเพิ่มขึ้นจากเดือนที่ผ่านมา	3.59	1.00	มาก
2. ท่านจัดโปรโมชั่นเพื่อเพิ่มจำนวนผู้มาใช้บริการ	3.59	1.10	มาก
3. ท่านมีสินค้าอื่นนอกเหนือจากเกมพร้อมบริการเมื่อผู้ใช้บริการต้องการ เช่น รับโอนเงินเข้าใช้บริการเล่นเกม เป็นต้น	3.63	1.17	มาก
4. ความสำเร็จของยอดขายเมื่อเทียบกับคู่แข่งในพื้นที่ใกล้เคียง	3.75	0.90	มาก
5. ความสำเร็จในการรักษาผู้มาใช้บริการรายเก่าเมื่อเทียบกับคู่แข่ง	4.00	0.87	มาก
รวม	3.74	0.78	มาก

ตารางที่ 4 แสดงความระดับสำเร็จของผู้ประกอบการร้านเกมในประเทศไทย (ต่อ)

ความสำเร็จของผู้ประกอบการร้านเกมในประเทศไทย	ค่าเฉลี่ย	ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน	ระดับความพึงพอใจ
2. ด้านการบริหารด้วยความเข้าใจ			
1. ท่านมีการปรับปรุงการให้บริการอยู่เสมอ	4.19	0.77	มาก
2. ท่านมีความสามารถในการสร้างความสัมพันธ์อันดีกับลูกค้า	4.27	0.73	มากที่สุด
3. ท่านกล้าที่จะตัดสินใจแก้ปัญหาเฉพาะหน้า	4.36	0.73	มากที่สุด
4. ท่านมีความรู้เกี่ยวกับเกมทุกชนิดที่ให้บริการ	4.24	0.72	มากที่สุด
5. ท่านสามารถนำเสนอสินค้าภายในร้านให้ผู้มาใช้บริการเข้าใจได้	4.29	0.87	มากที่สุด
รวม	4.26	0.63	มากที่สุด
รวมความสำเร็จของผู้ประกอบการร้านเกมในประเทศไทย	4.07	0.63	มาก

จากตารางที่ 4 พบว่าผลการวิเคราะห์ข้อมูลเกี่ยวกับระดับความสำเร็จของผู้ประกอบการร้านเกมในประเทศไทย ในภาพรวมอยู่ในระดับมาก โดยมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.09 เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านพบว่าด้านการบริหารด้วยความเข้าใจอยู่ในระดับมากที่สุด โดยมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.26 และด้านศักยภาพในการทำกำไรอยู่ในระดับมาก โดยมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.74 ตามลำดับ

3. ผลการวิเคราะห์ข้อมูลการถดถอยเชิงพหุคูณของคุณลักษณะพิเศษของเกมและความพึงพอใจของ ผู้เล่นที่มีต่อความสำเร็จของผู้ประกอบการร้านเกมในประเทศไทย

ตารางที่ 5 แสดงผลการวิเคราะห์ข้อมูลการถดถอยเชิงพหุคูณของคุณลักษณะพิเศษของเกมและความพึงพอใจของ ผู้เล่นที่มีต่อความสำเร็จของผู้ประกอบการร้านเกมในประเทศไทย

(N = 171)

ตัวแปร	ปัจจัยความสำเร็จของผู้ประกอบการร้านเกม			
	B	β	t-test	Sig.
(Constant)	0.041		3.932	.000
คุณลักษณะพิเศษของเกม (x_1)	0.297	0.291	5.227	.000
ความพึงพอใจของผู้เล่น (x_2)	0.561	0.579	3.954	.000

$R = 0.832$ $R^2 = 0.693$ $R^{2Adj} = 0.682$ $F = 63.173$ $p < 0.05^*$

จากตารางที่ 5 พบว่าความสำเร็จของผู้ประกอบการร้านเกมในประเทศไทย ประกอบด้วย 1) คุณลักษณะพิเศษของเกม และ 2) ความพึงพอใจของผู้เล่น อย่างมีนัยสำคัญ

ทางสถิติที่ระดับ .05 ซึ่งเมื่อพิจารณาจากค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ พบว่า ความพึงพอใจของผู้เล่น มีค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ คือ .579 รองลงมา คุณลักษณะพิเศษของเกมมีค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์คือ .291 ตามลำดับ

อภิปรายผล

จากการศึกษาเรื่อง ความสำเร็จของผู้ประกอบการร้านเกมในประเทศไทย พบว่าผู้ประกอบการร้านเกมในประเทศไทยให้ความสำคัญกับคุณลักษณะของเกมและความพึงพอใจของผู้เล่นเป็นหลัก ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ Badrinarayanan, V. A., et al. ที่ได้ศึกษาเรื่องปัจจัยและผลกระทบระบบออนไลน์ของเกมออนไลน์ โดยปัจจัยที่เป็นคุณลักษณะของเกมออนไลน์ที่ดึงดูดผู้ใช้บริการนั้นสามารถแบ่งได้ออกเป็น 3 ลักษณะ ได้แก่ ความท้าทาย ความเสมือนจริง และความผูกพัน (Badrinarayanan, V. A., et al, 2014) นอกจากนี้ยังสอดคล้องกับ KT Chen, et al. ที่ได้วิจัยเรื่อง Game traffic analysis: An MMORPG perspective พบว่าเกมออนไลน์ที่มีผู้เล่นพร้อมกันหลายคนกลายเป็นเกมออนไลน์ที่ได้รับความนิยมสูงสุด และจะต้องเป็นเกมที่มีเอกลักษณ์เฉพาะตัวและออกแบบเกมให้มีความหลากหลายในการเล่น (KT Chen, et al, 2006) นอกจากนี้ยังสอดคล้องกับงานวิจัยของอานนท์ คำวรรณ ที่ได้วิจัยเรื่องอิทธิพลของคุณลักษณะเกมออนไลน์ ตราสินค้า การสื่อสารแบบปากต่อปากที่มีต่อความตั้งใจซื้อ พบว่าคุณลักษณะเกมออนไลน์มีอิทธิพลต่อความตั้งใจซื้อสินค้าเสมือนจริงในเกมออนไลน์ทั้งทางตรงและทางอ้อม โดยอาศัย การสร้างตราสินค้าและการสื่อสารแบบปากต่อปาก (อานนท์ คำวรรณ, 2563)

ส่วนความสำเร็จของผู้ประกอบการร้านเกมในประเทศไทย ขึ้นอยู่กับปัจจัยทางด้านการบริหารด้วยความเข้าใจ และด้านศักยภาพในการทำกำไร ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของปรัชญา เหมสว่าง และชาญชัย จิวจินดา ที่ว่าผู้บริหารธุรกิจย่อมต้องเป็นผู้มีความสามารถในการปรับปรุงธุรกิจให้สอดคล้องกับการเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจและสามารถตอบสนองความต้องการที่หลากหลายของลูกค้าได้ มีความสามารถในการสร้างโอกาสทางธุรกิจให้เกิดขึ้นอยู่เสมอ และเลือกประกอบธุรกิจในตลาดที่เป็นความต้องการเท่านั้น สามารถสร้างสัมพันธ์ที่ดีให้เกิดขึ้นทั้งแก่ลูกค้า ผู้จัดจำหน่ายวัตถุดิบ และผู้ประกอบการ มีความสามารถในการวางแผนระยะยาว มีความพร้อมในด้านแหล่งเงินทุน นำความรู้และเทคโนโลยีอันทันสมัยมาเพิ่มประสิทธิภาพในการบริหารงาน และมีความรู้ความเชี่ยวชาญในธุรกิจของตนเองเป็นอย่างดี (ปรัชญา เหมสว่าง และชาญชัย จิวจินดา, 2563) และยังสอดคล้องกับแนวคิดของทิปดี ทัทพกรณ์ และธีระวัฒน์ จันทิก ที่ได้ทำการวิจัยเรื่อง ปัจจัยสู่ความสำเร็จของผู้ประกอบการ เชิงสร้างสรรค์ พบว่าปัจจัยสู่ความสำเร็จของผู้ประกอบการเชิงสร้างสรรค์ ที่ทำให้ผู้ประกอบการในยุคเศรษฐกิจสร้างสรรค์ สามารถนำความคิดเชิงสร้างสรรค์มาใช้ในการ

บริหารจัดการในองค์กรให้ประสบความสำเร็จ โดยสามารถจำแนกได้ 2 ปัจจัย คือ 1) ปัจจัยภายในของผู้ประกอบการ (Internal entrepreneur) ได้แก่ การพัฒนาทักษะและองค์ความรู้ในการสร้างสรรค์ ความรู้ความเข้าใจในหลักเศรษฐกิจสร้างสรรค์ การชอบเรียนรู้อยู่ตลอดเวลา มีวิสัยทัศน์กว้างไกลนำประสบการณ์ที่ผ่านมาประยุกต์ให้สร้างสรรค์ หาวิธีการใหม่ และวางแผนกลยุทธ์ด้านความคิดสร้างสรรค์ 2) ปัจจัยภายนอกของผู้ประกอบการ (External entrepreneur) ได้แก่ เทคโนโลยีนวัตกรรม กระบวนการบริหารจัดการ การดำเนินธุรกิจของคู่แข่ง ความร่วมมือ กระแสการเปลี่ยนแปลงของสังคมโลกและความต้องการของตลาด ทั้งนี้ยังคงอาศัยองค์ประกอบของเศรษฐกิจสร้างสรรค์ที่ประกอบด้วย 1) ความรู้ (Knowledge) 2) การศึกษา (Education) 3) การสร้างสรรค์งาน (Creativity) 4) เทคโนโลยีและนวัตกรรม (Technology Innovation) 5) การใช้ทรัพย์สินทางปัญญา (Intellectual property) 6) การสั่งสมความรู้ (Social Wisdom) และ 7) วัฒนธรรม (Culture) ซึ่งหากผู้ประกอบการสามารถนำความคิดเหล่านี้มาประยุกต์ใช้ในการบริหารจัดการ ก็จะนำไปสู่ความสำเร็จของผู้ประกอบการในธุรกิจต่าง ๆ ได้อย่างมีประสิทธิภาพ (ทิบัติ ทัพพรณ์ และธีระวัฒน์ จันทิก, 2561)

สรุป/ข้อเสนอแนะ

การวิจัยเรื่องนี้สรุปได้ว่าผู้ประกอบการร้านเกมในประเทศไทยจะต้องให้ความสำคัญกับคุณลักษณะของเกมและความพึงพอใจของผู้เล่นเป็นหลัก และยังจะต้องคำนึงถึงปัจจัยทางด้านการบริหารด้วยความเข้าใจ และด้านศักยภาพในการทำกำไร ซึ่งเป็นปัจจัยสำคัญสู่ความสำเร็จของผู้ประกอบการร้านเกมในประเทศไทย ผลจากการศึกษาในครั้งนี้สามารถนำไปใช้เป็นแนวทางในการวางแผน ปรับปรุงธุรกิจในแต่ละประเภทให้ประสบความสำเร็จ และมีความยั่งยืนในอนาคตต่อไป นอกจากนี้ผู้ประกอบการยังจะต้องมีแนวทางในการวัดความสำเร็จของธุรกิจนอกเหนือจากตัวแปรที่ผู้วิจัยได้ทำการศึกษา แนวทางหนึ่งที่เป็นที่นิยมนำมาใช้ในการวัดผลประกอบการของธุรกิจคือแนวคิด Balance Scorecard ซึ่งมีการวัดผลอยู่ 4 มุมมองคือ มุมมองด้านการเงิน มุมมองด้านลูกค้า มุมมองด้านกระบวนการบริหารภายในธุรกิจ และมุมมองด้านนวัตกรรมและการเรียนรู้ เพื่อให้การดำเนินธุรกิจเป็นไปตามเป้าหมายและเกิดความสอดคล้องเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน ดังนี้ 1) มุมมองด้านการเงิน จะเป็นการวัดผลประกอบทางการเงิน เพื่อตอบสนองความต้องการของผู้ประกอบการหรือผู้ที่ลงทุนซึ่งจะดูจากการลดต้นทุน การเพิ่มคุณภาพในการผลิต และการใช้สินทรัพย์ให้เป็นประโยชน์มากขึ้น 2) มุมมองด้านลูกค้าหรือความพอใจของลูกค้า ซึ่งดูได้จากการเป็นผู้นำด้านสินค้าและบริการ การดำเนินงานที่มีประสิทธิภาพสูงสุด และความสัมพันธ์กับลูกค้า 3) มุมมองด้านกระบวนการบริหารภายในธุรกิจ ซึ่งดูได้จากกิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับวัตถุดิบในการจัดเก็บ การบริหารวัตถุดิบ

ในคลังสินค้า กิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับการปรับปรุงวัตถุดิบให้เป็นสินค้า กิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับการจัดจำหน่ายสินค้ารวมถึงบริการไปยังลูกค้า และการให้บริการหลังการขาย 4) มุมมองด้านนวัตกรรมและการเรียนรู้ ซึ่งดูได้จากทักษะความสามารถ ทักษะคิดของพนักงาน รวมไปถึงระบบข้อมูลสารสนเทศ และแรงจูงใจในการทำงานของพนักงาน

เอกสารอ้างอิง

- ชวิน โรจนกิจ. (2562). ความตั้งใจในการใช้เกมมิ่งสมาร์ตโฟน (GAMING SMARTPHONE). กรุงเทพมหานคร: มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- ทิบดี ทัพพรณ์ และธีระวัฒน์ จันทิก. (2561). ปัจจัยสู่ความสำเร็จของผู้ประกอบการเชิงสร้างสรรค์ในยุคเศรษฐกิจสร้างสรรค์. วารสารวิทยาการจัดการสมัยใหม่, 11(1), 396-410.
- ปรัชญา เหมสว่าง และชาญชัย จิวจินดา. (2563). ปัจจัยความสำเร็จของการประกอบธุรกิจร้านอาหารไทยในประเทศสหรัฐอเมริกา. วารสารนวัตกรรมการบริหารและการจัดการ, 8(3), 106-115.
- รัตนชัย ม่วงงาม. (2564). ข้อควรรู้ก่อนเปิดธุรกิจบอร์ดเกมคาเฟ่. เรียกใช้เมื่อ 25 ตุลาคม 2565 จาก www.thaismescenter.com/step-by-step-ขั้นตอนการเปิดร้าน-บอร์ดเกมคาเฟ่-รายได้ดีกว่าที่คิด/
- สมาคมผู้ประกอบการร้านอินเทอร์เน็ตไทย. (2565). ผู้ประกอบการร้านเกมในประเทศไทย ในปี พ.ศ.2565. เรียกใช้เมื่อ 20 ตุลาคม 2565 จาก www.thainetclub.com.
- สฤณี อาชวานันทกุล. (2564). Board Game Universe V2 จักรวาลกระดานเดียว. กรุงเทพมหานคร: Salt Publishing.
- อัมภัสรา รังสีพราหมณกุล. (2564). พฤติกรรมของลูกค้าในการใช้บริการร้านลานละเล่น บอร์ดเกมคาเฟ่. กรุงเทพมหานคร: มหาวิทยาลัยรามคำแหง.
- อานนท์ คำวรรณ. (2563). อิทธิพลของคุณลักษณะเกมออนไลน์ ตราสินค้า การสื่อสารแบบปากต่อปากที่มีต่อความตั้งใจซื้อ. ขอนแก่น: มหาวิทยาลัยขอนแก่น.
- Badrinarayanan, V. A., et al. (2014). Determinants and outcomes of online brand tribalism: Exploring communities of massively multiplayer online role playing games (MMORPGs). *Psychology & Marketing*, 31(10), 853–870.
- KT Chen, et al. (2006). Game traffic analysis: An MMORPG perspective. *Computer Networks*, 50 (16). 3002-3023.
- Yamane, T. (1967). *Statistics: An Introductory Analysis*. New York: Harper and Row.

ขุดคลองเบี่ยงน้ำเพื่อบรรเทาปัญหาน้ำท่วมตัวเมืองนครศรีธรรมราชกับ การสร้างการมีส่วนร่วมเพื่อหาทางออกร่วมกันของผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย*

DIGGING A DIVERSION CANAL TO PAINT THE PROBLEM OF FLOODING IN THE CITY OF NAKHON SI THAMMARAT AND CREATING INFORMATION TO COLLECT FOR STAKEHOLDERS

วัลภา พุทธพฤกษ์, ไพรัตน์ ฉิมหาด*, ดิเรก นุ่นกล้า, ณิชารีย์ ปรีชา, พระปลัดธันวา วิชากโร

Wanpha Phuttapruk, Pairat Chimhet, Direk Nunklam, Nicharee Preecha, Phra Palad Thanwa Wichakara

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตนครศรีธรรมราช

Mahachulalongkornrajavidyalaya University Nakhon Si Thammarat Campus, Thailand

*Corresponding author E-mail: pairat.chi@mcu.ac.th

บทคัดย่อ

การวิจัยในครั้งนี้มีวัตถุประสงค์ในการทำวิจัยประกอบด้วย 1) เพื่อศึกษาสภาพการณ์ของสิ่งแวดล้อม และการดำรงชีวิตของคนในชุมชนปัจจุบัน เช่น เศรษฐกิจครัวเรือน ความมั่นคงด้านอาหาร ชีวิตทางสังคมวัฒนธรรม ภูมิปัญญาสำหรับการดำรงชีวิต 2) เพื่อศึกษาการเปลี่ยนแปลงสภาพการณ์การดำรงชีวิตของคนในชุมชนตามข้อ 1 หากโครงการขุดคลองเบี่ยงน้ำ ดำเนินการตามแนวทางของทางราชการในปัจจุบัน และสาเหตุที่ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงดังกล่าว 3) เพื่อศึกษาศักยภาพของพื้นที่ที่เกี่ยวข้องกับชุมชนในการช่วยคลี่ปัญหาอุทกภัยเมืองนครศรีธรรมราช และเงื่อนไขที่ทำให้เกิดศักยภาพดังกล่าว การเชื่อมต่อการแก้ปัญหาตามข้อเสนอของโครงการย่อยอื่นๆในชุดโครงการ และ 4) เพื่อดำเนินการนำความรู้จากข้อ 1-3 ไปสู่สาธารณะ และหน่วยราชการที่เกี่ยวข้อง เป็นการวิจัยเชิงปฏิบัติการ โดยใช้การสัมภาษณ์ และการสนทนากลุ่ม จากกลุ่มผู้ให้ข้อมูลสำคัญ จำนวน 175 คน ได้แก่ ประชาชนในพื้นที่ที่ได้รับผลกระทบ และกลุ่มที่มีบทบาทสำคัญในการตัดสินใจ ใช้วิเคราะห์เนื้อหาหาเชิงพรรณนา ผลการวิจัยพบว่า 1) การดำรงชีวิตของคนในชุมชนปัจจุบัน การดำรงชีวิตตามสภาพเศรษฐกิจที่ค่อยเปลี่ยนกันมาตามยุคของการพัฒนา 2) หากโครงการดังกล่าวเกิดขึ้นจะส่งต่อการเปลี่ยนแปลงสภาพการณ์ดำรงชีวิตของคนในชุมชนและมีผลกระทบต่อบริบทต่างๆ นั้นมีความเสียหายมากกว่าที่ภาครัฐประเมิน 3) ศักยภาพของชุมชนที่เข้มแข็งเป็นปึกแผ่น มีความสามัคคี

* Received December 22, 2022; Revised January 12, 2023; Accepted February 6, 2023

และเอื้ออาทรต่อกัน มีศักยภาพในการพึ่งตนเองและเรียนรู้เพื่อปรับตัวรับการเปลี่ยนแปลง 4) การนำความรู้จากข้อ 1-3 ไปสู่สาธารณะ และหน่วยราชการที่เกี่ยวข้องพบว่า แนวทางในการนำความรู้ที่ค้นพบจากการวิจัยไปสู่สาธารณะและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องนั้น การขับเคลื่อนข้อมูลของชาวบ้านในพื้นที่ต้นน้ำ กลางน้ำ ปลายน้ำ

คำสำคัญ: ขุดคลองเบี่ยงน้ำ, ปัญหาน้ำท่วม, นครศรีธรรมราช

Abstract

This research has the objectives of research consisting of 1) to study the conditions of the environment. and livelihoods of people in the community today, such as the household economy food security sociocultural life Wisdom for Lives Operate in accordance with current government guidelines 3) to study the potential of related communities in relieving flood problems in Nakhon Si Thammarat. and the conditions that create such potential Connecting to the proposed solutions of other sub-projects in the project series, and 4) to carry out the transfer of knowledge from items 1-3 to the public and relevant government agencies. as action research using interviews and focus groups. From a group of 175 key informants, including people in the affected area. and groups that play an important role in decision-making. used for descriptive content analysis The results of the research revealed that 1) the livelihood of people in the current community living according to the economic conditions that gradually change according to the development era 3) The potential of strong and united communities Unity and generosity have the potential to be self-reliant and learn to adapt to changes; 4) bringing knowledge from items 1-3 to the public and relevant government agencies found Guidelines for bringing knowledge discovered from research to the public and relevant agencies Driving information of villagers in upstream, midstream, and downstream areas.

Keywords: digging a diversion canal, flood problem, Nakhon Si Thammarat

บทนำ

ปี พ.ศ. 2554 เกิดอุทกภัยรุนแรงซึ่งเกิดขึ้นระหว่างฤดูมรสุมในประเทศไทย เกิดผลกระทบครอบคลุมทั้งประเทศ มีราษฎรได้รับผลกระทบมากกว่า 12.8 ล้านคน ธนาคารโลก ประเมินมูลค่าความเสียหายสูงถึง 1.44 ล้านล้านบาท และจัดให้เป็นภัยพิบัติครั้งที่สร้างความ

เสียหายมากที่สุดเป็นอันดับสี่ของโลก จังหวัดนครศรีธรรมราชเป็นจังหวัดใหญ่ในภาคใต้จึงเป็นพื้นที่ที่ได้รับผลกระทบจากอุทกภัยครั้งนั้นอย่างมาก (ชาฮีดา วิริยาทร และภัททา เกิดเรือง, 2560) และหลังจากปีนั้นในภาคใต้มักจะเกิดอุทกภัยขึ้นเรื่อยๆ และจังหวัดนครศรีธรรมราชก็จะมีพื้นจากอุทกภัยที่เกิดขึ้นดังกล่าว ในปี พ.ศ. 2560 และ พ.ศ.2561 ก็เกิดน้ำท่วมรุนแรงอีกและส่งผลกระทบต่อชุมชน และเศรษฐกิจสังคมของจังหวัดนครศรีธรรมราช (สุรีย์ เรืองมณี, 2559) พื้นที่ในเขตเทศบาลนครศรีธรรมราช เมื่อฝนตกหนักในปี พ.ศ. 2554 พ.ศ.2560 และ พ.ศ. 2561 ระดับน้ำในคลองทั้งห้าสายดังกล่าว ไหลเข้าเขตเทศบาลนครศรีธรรมราช บ่าล้นตลิ่งและมีระดับสูงขึ้นอย่างต่อเนื่อง ท่วมพื้นที่ชุมชนรอบนอกและในเขตเทศบาลเป็นบริเวณกว้าง ถนนสายหลักในเขตเทศบาลมีน้ำบ่าล้นข้ามเป็นช่วง ๆ รวมทั้งถนนในซอยต่างๆ ซึ่งเป็นที่ลุ่ม มีน้ำท่วมขัง 0.50 – 0.80 ม. (ธีรพันธ์ จันทรทอง และคณะ, 2564) จากตัวอย่างสถิติข้อมูลน้ำท่วมเมืองนครศรีธรรมราชในปี พ.ศ. 2554 มีการคาดการณ์ว่าสถานการณ์น้ำท่วมเมืองจะมีแนวโน้มสูงขึ้นตามลำดับ ที่ผ่านมาเขตเทศบาลนครศรีธรรมราชมักประสบปัญหาน้ำท่วมเป็นประจำในระหว่างเดือนตุลาคมถึงเดือนธันวาคม เมื่อเกิดฝนตกชุกและติดต่อกัน 2-3 วัน ถึงแม้ว่าจะไม่ใช่พายุดีเปรสชันหรือพายุไต้ฝุ่นก็ตาม โดยมีพื้นที่เสี่ยงภัยในเขตเทศบาลประมาณ 13 พื้นที่ ที่อาจเกิดน้ำท่วมฉับพลันจากน้ำล้นตลิ่ง น้ำป่าไหลหลาก และน้ำทะเลหนุนจนทำให้เกิดสภาพน้ำท่วมขัง (สถานีวิจัยต้นน้ำ, 2557)

กรมชลประทาน กระทรวงเกษตรและสหกรณ์ โดยสำนักงานก่อสร้างชลประทานขนาดใหญ่ที่ 10 สำนักพัฒนาแหล่งน้ำขนาดใหญ่ ได้เสนอโครงการบรรเทาอุทกภัยเมืองนครศรีธรรมราช จังหวัดนครศรีธรรมราชเพื่อแก้ไขปัญหาภัยธรรมชาติจากล่าน้ำ เมื่อฝนตกหนักบริเวณเทือกเขานครศรีธรรมราชทำให้น้ำมีปริมาณมากไหลลงคลองต่างๆ ผ่านตัวเมือง ทำให้น้ำท่วมตัวเมือง ทั้ง ๆ ที่อยู่ใกล้ทะเลหรืออ่าวไทย โดยกรมชลประทานได้ว่าจ้างบริษัทที่ปรึกษาดำเนินการศึกษาความเหมาะสมจนแล้วเสร็จเมื่อปี พ.ศ. 2545 โครงการดังกล่าวมีวัตถุประสงค์ที่สำคัญคือ “เพื่อบรรเทาอุทกภัยที่เกิดจากปริมาณน้ำท่วมที่ไหลผ่านตัวเมืองนครศรีธรรมราชและพื้นที่ข้างเคียงไม่ให้เข้าไปท่วมพื้นที่ในเขตชุมชนและเขตเศรษฐกิจ” โครงการบรรเทาอุทกภัยเมืองนครศรีธรรมราชตามที่กรมชลประทาน กระทรวงเกษตรและสหกรณ์เสนอรัฐบาลนั้นมี 2 กิจกรรมหลัก คือ 1. ขุดคลองขึ้นมาใหม่ ความยาวประมาณ 18.64 กิโลเมตร กว้างประมาณ 150 เมตร โดยมีคลองย่อยจำนวน 3 คลอง 2. ปรับปรุงคลองธรรมชาติ หรือขุดขยายคลองธรรมชาติความยาวประมาณ 5.90 กิโลเมตร จำนวน 2 คลอง คือ คลองวังวัว กับคลองหัวตรุด (กรมป้องกันและบรรเทาสาธารณภัย, 2557)

เมื่อปลายปี พ.ศ.2555 กรมชลประทานได้เข้ามาติดป้ายประกาศในพื้นที่ตำบลไชยมன்றิ์ ว่าถูกโครงการขุดคลองเบี่ยงน้ำตัดผ่าน และจะเวนคืนที่ชาวบ้านในพื้นที่หมู่ที่ 1 และหมู่ที่ 3 ซึ่งการดำเนินโครงการดังกล่าวไม่ได้ผ่านเวทีประชาคมหรือผ่านการรับรู้ของชาวบ้านแม้แต่

น้อย หลังจากนั้นได้มีเจ้าหน้าที่เข้ามาปักหลักป้ายสี่เขตก่อสร้าง โดยที่ไม่ได้แจ้งให้ชาวบ้านทราบล่วงหน้าเช่นกัน หลังจากนั้นชาวบ้านจำนวน 60 คน ได้ทำหนังสือร้องทุกข์ต่อผู้ใหญ่บ้าน หมู่ที่ 1 และหมู่ที่ 3 ตำบลไชยมนตรี ผู้ใหญ่บ้านได้ยื่นหนังสือต่อไปยังจังหวัด และทางจังหวัดได้แจ้งกลับมามีได้แจ้งไปยังชลประทานที่ 15 แล้ว หลังจากนั้นชลประทานได้มาทำเวทีประชาคมซึ่งชาวบ้านไม่เห็นด้วย แต่ข้อสรุปกลับถูกเปลี่ยนเป็นว่าชาวบ้านเห็นด้วยแต่ยังติดอยู่ที่ค่าเวนคืนที่ดิน หลังจากนั้นเรื่องเงียบไป แต่ต่อมาในปี พ.ศ.2558 ได้ทราบว่างบประมาณในการก่อสร้างมีจำนวน 6,500 ล้านบาท ต่อมาปี พ.ศ. 2559 การอนุมัติโครงการเป็น 9,580 ล้านบาท (กรมชลประทาน, 2559)

หลังจากนั้นชาวบ้านตำบลไชยมนตรี และตำบลบางจาก ได้ร่วมกันก่อตั้งกลุ่มปกป้องสิทธิชุมชนและสิ่งแวดล้อมขึ้น และได้ทำหนังสือร้องเรียนไปยังนายกรัฐมนตรีผ่านผู้ว่าราชการจังหวัดนครศรีธรรมราช และหลังจากนั้นได้ทำหนังสือร้องเรียนไปยังนายกรัฐมนตรี อธิบดีกรมชลประทาน คณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ แต่ยังไม่มีการยกเลิกโครงการฯ ต่อมาทางกลุ่มได้ยื่นข้อเสนอให้มีการทบทวนและชะลอโครงการฯ ต่อรัฐมนตรีช่วยกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ จากการยื่นหนังสือคัดค้านดังกล่าว ทางราชการไม่ได้ตอบคำถามใดๆ และยังมีข่าวอย่างต่อเนื่องว่าทางราชการกำลังจะดำเนินโครงการ กลุ่มชาวบ้านได้ปรึกษากันแล้วเห็นว่าหากยังดำเนินการคัดค้านแบบเดิมคงจะนำไปสู่ความขัดแย้งกันมากขึ้น และก็ไม่แน่ว่าผลจะเกิดขึ้นอย่างไร น่าจะเปลี่ยนวิธีดำเนินการใหม่ที่ชาวบ้านจะมั่นใจได้ว่าถึงจะเกิดอะไรขึ้นปัญหาของชาวบ้านจะได้รับการดูแล แนวทางของชาวบ้านจึงปรับไปสู่การขอเข้าไปมีส่วนร่วมในการตัดสินใจกับทางราชการ โดยขอให้ฟังเหตุผลให้รอบด้าน ดังนั้นแนวทางเคลื่อนไหวของชาวบ้านจึงไปในแนวที่จะเสนอให้ทางราชการได้เห็นถึงความเดือดร้อนของชาวบ้านทุกแง่มุม พร้อมทั้งเสนอให้เห็นว่าจะใช้ศักยภาพของพื้นที่ช่วยคลี่คลายสถานการณ์น้ำท่วมตัวเมืองนครศรีธรรมราชในแง่มุมไหนได้บ้าง ในขณะที่ทางชุดโครงการจะเสนอทางเลือกอื่นให้ทางราชการพิจารณาเพิ่มเติม ด้วยวิธีคิดดังกล่าวนี้หมายถึงว่า **ประการแรก** หากทางราชการเห็นข้อมูลทั้งในมุมที่เป็นความเดือดร้อนของชาวบ้าน และในมุมที่เห็นทางเลือกอื่นที่จะไม่สร้างผลกระทบแก่ชาวบ้าน แล้วตัดสินใจเลือกทางเลือกใหม่ดังกล่าว หากทางเลือกออกมาอย่างนี้ก็จะถือว่าดีกับทุกฝ่าย คือ ทางราชการก็สามารถแก้ปัญหา น้ำท่วมตัวเมืองนครศรีธรรมราชได้ ในขณะที่ชาวบ้านก็ไม่เดือดร้อน **ประการที่สอง** หากทางราชการใช้วิธีการผสมผสาน เพื่อลดผลกระทบที่จะเกิดขึ้นให้เหลือน้อยที่สุด ก็ถือว่ายังเป็นทางออกที่ดีกว่าจะเดินหน้าไปแบบไม่คำนึงถึงผลกระทบที่จะเกิดขึ้นแก่ชาวบ้าน **ประการที่สาม** หากทางราชการยังเดินหน้าตามโครงการเดิม ทางราชการก็ควรจะได้ทราบล่วงหน้าว่าชาวบ้านจะเดือดร้อนอย่างไร และทางราชการและชาวบ้านจะได้ร่วมมือกันคลี่คลายความเดือดร้อนตั้งแต่ต้น

ชาวบ้านเสนอแนวทางดังกล่าวต่อทางจังหวัด ซึ่งทางราชการก็ออกตัวเช่นเดียวกับที่แสดงออกต่อโครงการอื่นๆ คือหากชาวบ้านสามารถทำให้สังคมเห็นด้วย และหน่วยงานผู้บังคับบัญชาในระดับสูงขึ้นไปไม่ขัดข้อง ทางจังหวัดก็ยินดี เพราะทางจังหวัดก็อยากหาทางออกที่ไม่สร้างความขัดแย้งระหว่างทางราชการกับประชาชนอยู่แล้วกลุ่มชาวบ้านในพื้นที่ตระหนักดีว่าการที่จะทำให้ทางราชการหันมาคุยกับชาวบ้านและพิจารณาข้อมูลของชาวบ้าน ข้อมูลดังกล่าวต้องมีความสมบูรณ์และเชื่อถือได้ ในขณะเดียวกันชาวบ้านก็ต้องสร้างกระบวนการเคลื่อนไหวเพื่อให้เกิดสถานการณ์ของการมีส่วนร่วมของทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้อง ซึ่งการจะทำให้กระบวนการดังกล่าวทั้งในส่วนของการศึกษาข้อมูลและการสร้างการมีส่วนร่วมประสบผลสำเร็จจำเป็นต้องดำเนินการด้วยกระบวนการวิจัยเพื่อท้องถิ่น

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาสภาพการณ์ของสิ่งแวดล้อม และการดำรงชีวิตของคนในชุมชนปัจจุบัน เช่น เศรษฐกิจครัวเรือน ความมั่นคงด้านอาหาร ชีวิตทางสังคมวัฒนธรรม ภูมิปัญญาสำหรับการดำรงชีวิต
2. เพื่อศึกษาการเปลี่ยนแปลงสภาพการณ์การดำรงชีวิตของคนในชุมชนตามข้อ 1 หากโครงการชุดคลองเปียงน้ำ (Floodway) ดำเนินการตามแนวทางของทางราชการในปัจจุบัน และสาเหตุที่ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงดังกล่าว
3. เพื่อศึกษาศักยภาพของพื้นที่ที่เกี่ยวข้องกับชุมชนในการช่วยคลี่ปัญหาอุทกภัยเมืองนครศรีธรรมราช และเงื่อนไขที่ทำให้เกิดศักยภาพดังกล่าว การเชื่อมต่อการแก้ปัญหาตามข้อเสนอของโครงการย่อยอื่นๆในชุดโครงการ
4. เพื่อดำเนินการนำความรู้จากข้อ 1- 3 ไปสู่สาธารณะ และหน่วยราชการที่เกี่ยวข้อง เพื่อให้เกิดการแก้ปัญหาเชิงสร้างสรรค์ เช่น การสร้างเวทีการพูดคุยและตัดสินใจร่วมกัน การสร้างกลไกเชิงสถาบัน ที่ทุกฝ่ายจะมาร่วมปรึกษาหารือกันด้วยความรู้ที่หลากหลายและร่วมกันตัดสินใจเชิงนโยบายอย่างเหมาะสม

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยในครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงปฏิบัติการ เพื่อให้เกิดการแก้ปัญหาเชิงสร้างสรรค์ เช่น การสร้างเวทีการพูดคุยและตัดสินใจร่วมกัน การสร้างกลไกเชิงสถาบัน ที่ทุกฝ่ายจะมาร่วมปรึกษาหารือกันด้วยความรู้ที่หลากหลายและร่วมกันตัดสินใจเชิงนโยบายอย่างเหมาะสม

กลุ่มผู้ให้ข้อมูลสำคัญ คือ ประชาชนในพื้นที่ที่ได้รับผลกระทบ จำนวน 60 คน ประกอบด้วย 1) ประชาชนในพื้นที่ต้นน้ำ (ตำบลกำโลน, ตำบลท่าดี) จำนวน 20 คน 2) ประชาชนในพื้นที่กลางน้ำ (ตำบลกำแพงเขา, ตำบลไชยมนตรี, ตำบลนาสารและตำบลช้างซ้าย) จำนวน 20 คน และ 3) ประชาชนในพื้นที่ปลายน้ำ (ตำบลท่าเรือ, ตำบลบางจาก, ตำบลคลอง

น้อย,และเทศบาลเมืองปากพั่น) จำนวน 20 คน และกลุ่มที่มีบทบาทสำคัญในการตัดสินใจ 55 คน ประกอบด้วย 1) ข้าราชการ (ที่มีใช้สังกัดกรมชลประทาน) จำนวน 5 คน 2) ข้าราชการกรมชลประทาน จำนวน 5 คน 3) นักวิชาการ จำนวน 5 คน 4) คณะกรรมการติดตามโครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริ จำนวน 5 คน 5) นายกเทศมนตรีเทศบาลนครนครศรีธรรมราช ,สมาชิก สท. จำนวน 5 คน 6) กำนัน, ผู้ใหญ่บ้าน จำนวน 10 คน 7) นักธุรกิจ จำนวน 5 คน 8) กลุ่มองค์กรต่าง ๆ จำนวน 5 คน และ 9) ภาวประชาสังคม จำนวน 10 คน การสนทนากลุ่ม (Focus Group) กลุ่มที่มีบทบาทสำคัญในการตัดสินใจ จำนวน 60 คน ประกอบด้วย 1) ประชาชนพื้นที่ต้นน้ำ จำนวน 20 คน 2) ประชาชนพื้นที่กลางน้ำ จำนวน 20 คน และ 3) ประชาชนพื้นที่ปลายน้ำ จำนวน 20 คน รวมทั้งสิ้น 175 คน ใช้การเลือกแบบเจาะจงจากผู้มีส่วนเกี่ยวข้องในการทำโครงการ

เครื่องมือในการวิจัย คือ แบบสัมภาษณ์ และแบบบันทึกการสนทนากลุ่ม
การวิเคราะห์ข้อมูล ใช้การวิเคราะห์เนื้อหาเชิงพรรณนา

ผลการวิจัย

1. สภาพการณ์ของสิ่งแวดล้อม และการดำรงชีวิตของคนในชุมชนปัจจุบัน เช่น เศรษฐกิจครัวเรือน ความมั่นคงด้านอาหาร ชีวิตทางสังคมวัฒนธรรม ภูมิปัญญาสำหรับการดำรงชีวิต พบว่า ในปัจจุบันแม้ไม่มีโครงการบรรเทาอุทกภัยเมืองนครศรีธรรมราช อันเนื่องมาจากพระราชดำริ สภาพการณ์ดำรงชีวิตของผู้คนชุมชนก็สามารถดำรงอยู่ได้ ภายใต้บริบทของการปรับตัว การเรียนรู้ของชุมชนเอง ที่สั่งสมองค์ความรู้และภูมิปัญญาในการดำรงชีพมาเป็นตลอดระยะเวลายาวนาน สภาพการณ์ดำรงชีวิตของผู้คนที่เปลี่ยนแปลงไป เป็นสิ่งที่ภาครัฐให้ความสนใจศึกษาน้อยมากเท่าที่ปรากฏในรายงานการศึกษาโครงการบรรเทาอุทกภัยเมืองนครศรีธรรมราช ของกรมชลประทานปี 2559 ไม่ได้พูดถึง หรือให้ความสำคัญต่อคุณภาพชีวิตของผู้คนแต่อย่างใด ซึ่งขัดแย้งกับข้อเท็จจริงที่เป็นข้อค้นพบ

2. การเปลี่ยนแปลงสภาพการณ์การดำรงชีวิตของคนในชุมชนตามข้อ 1 หากโครงการขุดคลองเปียงน้ำดำเนินการตามแนวทางของทางราชการในปัจจุบัน และสาเหตุที่ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงดังกล่าว พบว่า หากโครงการบรรเทาอุทกภัยเมืองนครศรีธรรมราช อันเนื่องมาจากพระราชดำริ ได้ดำเนินการตามแนวทางของทางราชการจะก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงและส่งผลกระทบต่อสภาพการณ์ดำรงชีวิตของคนในชุมชน ดังนี้

2.1 ผลกระทบด้านสิ่งแวดล้อม หากมีการสร้างคลองเปียงน้ำจะให้น้ำออกจากกระบอกอย่างรวดเร็วทำให้พื้นที่ด้านล่างแห้ง ในช่วงหน้าแล้งเมื่อน้ำบริเวณต้นน้ำเจอแรงดึงดูดลงไประดับล่าง ป่าไม้ต้นน้ำที่ทำหน้าที่เก็บน้ำไว้ในช่วงหน้าฝน พอถึงหน้าแล้งเขามีน้ำที่ปล่อยน้ำออกมาให้ไหลลงสู่ลำคลองเมื่อน้ำในคลองลดลง นี่คือการระบบนิเวศของป่า เมื่อป่าไม้ต้องปล่อย

น้ำออกมาเรื่อยๆเพราะน้ำในคลองแห้งหมดในช่วงหน้าแล้ง ปากก็จะเสื่อมโทรมต้นไม้ก็จะตายเพราะต้นไม้ที่ปล่อยน้ำลงสู่ลำคลอง ลำห้วย ไม่ได้มีเฉพาะไม้ป่าอย่างเดียว ไม้ผลอย่างมังคุดทุเรียน และไม้อื่นๆก็จะปล่อยน้ำออกมาเช่นกัน แล้วก็จะทำให้ความชื้นหมดไป เมื่อเขาหมดน้ำในลำต้นเขาก็จะตายในที่สุด ที่ผ่านมามทุกปีก็จะมีไม้ผลในสวนของชาวบ้านตาย เพราะการขาดน้ำ นอกจากผลไม้ตายแล้ว ชาวบ้านก็ไม่สามารถปลูกทดแทนได้ ต้องรอนจนถึงช่วงฤดูฝนอีกครั้งและถึงแม้จะปลูกทดแทนแต่กว่าเขาจะเติบโต เหมือนต้นไม้เดิมก็ต้องใช้เวลาในการดูแล เสียทั้งเงิน เสียทั้งเวลา ในการซ่อมแซม แล้วสิ่งที่ตามมาเมื่อเกิดภาวะภัยแล้ง ทำให้อากาศร้อนเพิ่มขึ้น น้ำในลำคลองก็ระเหยไปในอากาศมากขึ้น อากาศที่เคยเย็นสบายที่มีป่าอุดมสมบูรณ์ อนาคตทำให้ป่าไม้ลดลง ระบบนิเวศที่เคยเกื้อกูลกันก็จะหายไปจากชุมชน

2.2 ผลกระทบความมั่นคงด้านอาหาร สัตว์น้ำเช่น ปลาที่อาศัยอยู่ในพื้นที่ต้นน้ำ เช่น ปลาเงาะ (ปลาพลวง) และ ปลาอื่นๆก็จะว่ายไปกับกระแสน้ำและไปต่อถึงพื้นที่ปลายน้ำ และเมื่อว่ายลงไปถึงคลองที่ขุดใหม่ ซึ่งเป็นคลองคอนกรีตและลึกลง เมื่อฝนหยุดตกน้ำในคลองก็จะลดลงเร็วมากเมื่อน้ำลดลงเร็วปลาก็ไม่สามารถที่ว่ายกลับขึ้นมาบนต้นน้ำได้อีก และปลาเหล่านั้นก็จะสูญพันธุ์ไปในที่สุด เพราะพื้นที่ปลายน้ำระบบนิเวศไม่เหมาะสมกับปลาเหล่านั้นซึ่งเป็นปลาที่อาศัยน้ำสะอาด และมีการไหลเวียนของน้ำตลอดเวลา คือต้องมีออกซิเจนในการไหลของน้ำ ซึ่งพื้นที่ปลายน้ำจะเป็นน้ำนิ่ง สุดท้ายปลาเหล่านี้ไม่สามารถวางไข่ และขยายพันธุ์ได้แล้วสูญพันธุ์ไปจากพื้นที่ต้นน้ำ พืชผักในลำคลอง เช่นจำพวกบอนต่างๆ ผักหนาม ผักบุ้ง ต้นไม้ที่อยู่ข้างคลองหรืออยู่ในคลองอย่างต้นมะเดื่อน้ำผึ้งซึ่งเป็นอาหารของคน นก ปลา ก็จะหมดไป

2.3 ผลกระทบด้านชีวิตทางสังคมวัฒนธรรม ทุกปีของชุมชนต้นน้ำก็จะมีการจัดงาน การกว่นข้าวยาโค หรือประเพณีทำบุญเดือน 3 ในวันขึ้น 8 ค่ำและมีการทำบุญให้กับอดีตเจ้าอาวาสที่เคยมีพระคุณกับชุมชนมาตั้งแต่สมัยอดีต ปัจจุบันลูกหลานก็ยังสืบทอดประเพณีนี้มาทุกปี และในการจัดงานดังกล่าวก็จะมีคนนำ เรือเหินือ มาลงแม่น้ำคลองท่าดี ให้ลูกหลานคนในชุมชนได้รำลึกถึง วัฒนธรรมการใช้ชีวิตของบรรพบุรุษ ว่าเรือเหินือมีความสำคัญอย่างไรกับการใช้ชีวิตของคนในรุ่น ปู่ ย่า ตา ทวด ของเขา และให้เด็กได้ทำกิจกรรมโดยการลงไปในน้ำ พายเรือ ที่ลอยลำอยู่ในลำคลอง ปีนี้ล่าสุด ขึ้น 8 ค่ำเดือน 3 น้ำในคลองลดลงเหลือน้อยมากไม่สามารถนำเรือมาลงในคลองให้เด็กได้รำลึกอีก อีกหนึ่งประเพณีของคนต้นน้ำที่ได้สืบทอดกันมา คือการชักเรือพระทางน้ำ ในวันแรม 1 ค่ำเดือน 11 คือวันออกพรรษาของทุกปี ชาวบ้านต้นน้ำได้ทำการชักเรือพระทางน้ำ ณ วัดเสมา ประเพณีนี้ปัจจุบันมีเพียงพื้นที่เดียวในโลกที่ยังสามารถรักษาไว้ได้ เป็นประเพณีที่มีการรวมจิตใจของคนต้นน้ำให้เป็นหนึ่งเดียวทั้ง 2 ตำบล ถ้าหากมีโครงการขุดคลองเบี่ยงน้ำเกิดขึ้น น้ำเต็ด (น้ำซึมลงใต้ทราย) ไปสู่ด้านล่างหมด ประเพณีการล่องเรือเหินือ ประเพณีการชักพระทางน้ำ ก็จะหายไปจากชุมชน เพราะในขณะที่

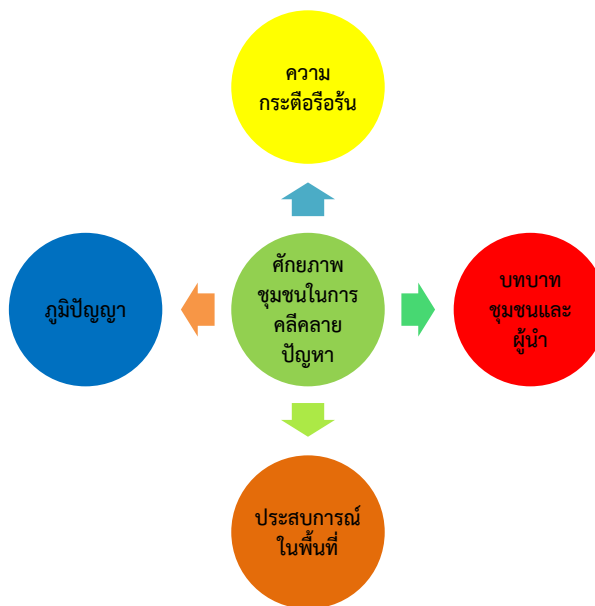
ยังไม่ได้ดำเนินโครงการดังกล่าว พื้นที่ต้นน้ำยังเจอผลกระทบ เรื่องของน้ำซึมลงใต้ทราย หรือ ภาวะ น้ำเต็ดดังที่กล่าวมา

2.4 ผลกระทบด้านการดำรงชีวิต การเวนคืนที่ดินเพื่อขุดคลองเบี่ยงน้ำใหม่ 3 สาย นอกจากจะก่อให้เกิดผลเสียหายแก่ระบบนิเวศที่ส่งผลแก่การดำรงชีพของประชาชนโดยรวมแล้ว ยังไปสร้างความเดือดร้อนแก่ผู้คนที่ต้องถูกเวนคืนที่ดินโดยไม่จำเป็น เพราะต้องถูกอพยพ ย้ายถิ่นฐานที่เคยอยู่อาศัยประกอบอาชีพเลี้ยงครอบครัวมาแต่บรรพบุรุษ จะไปหาแหล่งที่อยู่ และประกอบอาชีพใหม่ มิใช่เรื่องที่จะกระทำได้ง่ายในโลกปัจจุบัน ความมีคุณค่าที่ถูกปลูกฝังหยั่งรากลึกลงไปถึงจิตวิญญาณของลูกหลานในการรักถิ่นฐานบ้านเกิดจะถูกทำลายไปสิ้น ทั้งจะมีผลต่อไปถึงมิติของความสงบสุขในครอบครัว ในสังคมและอื่น ๆ อีกมาก จึงเป็นอีกเหตุผลหนึ่งที่จะต้องมีการทบทวนโครงการบรรเทาอุทกภัยเมืองนครศรีธรรมราช

2.5 ผลกระทบด้านเศรษฐกิจครัวเรือน ชาวบ้านในชุมชนต้นน้ำมีอาชีพด้านเกษตรกรเป็นเป็นหลัก ประมาณ 80 เปอร์เซ็นต์ ของพื้นที่จำนวนประมาณ 3,500 ครัวเรือน และมีรายได้ต่อครัวเรือนอยู่ที่ประมาณ 170,000 – 220,000 บาท คิดเป็นรายได้ทั้งหมดประมาณ 700 ล้านบาทต่อปี

2.6 มูลค่าความเสียหายหากโครงการขุดคลองเบี่ยงน้ำดำเนินการตามแนวทางของทางราชการพื้นที่ได้รับผลกระทบในการดำเนินการของโครงการบรรเทาอุทกภัยเมืองนครศรีธรรมราช ประกอบด้วย พื้นที่ตำบลไชยมนตรี ตำบลท่าเรือ ตำบลบางจาก ตำบลช้างซ้าย ตำบลนาสาร อำเภอพระพรหม มีพื้นที่ได้รับผลกระทบประมาณ 2,600 ไร่ มีจำนวนครัวเรือนที่ได้รับผลกระทบประมาณ 142 ครัวเรือน ทั้งนี้ไม่มีการระบุมูลค่าความเสียหายของพื้นที่ต้นน้ำ ได้แก่ ตำบลกำโลน ตำบลท่าดี ตำบลกำแพงเซรา และพื้นที่ปลายน้ำ ได้แก่ ตำบลคลองน้อย (บ้านแสงวิมาน) เทศบาลเมืองปากพั่น และจากสถิติข้อมูลที่ปรากฏในรายงานของคณะทำงานศึกษาจัดทำรายงานวางโครงการและออกแบบรายละเอียดโครงการบรรเทาอุทกภัยเมืองนครศรีธรรมราช จังหวัดนครศรีธรรมราช เดือนกันยายน 2559 ของกรมชลประทาน กระทรวงเกษตรและสหกรณ์มูลค่าความเสียหายจากอุทกภัยในอดีต ปี 2554 ทั้ง 23 อำเภอรวมเป็นเงิน 2,300 ล้านบาท (สองพันสามร้อยล้านบาทถ้วน) หากคิดเฉลี่ยแต่ละอำเภอ ตกอยู่ที่อำเภอละ 100 ล้านบาท (หนึ่งร้อยล้านบาทถ้วน)

3. ศักยภาพของพื้นที่ที่เกี่ยวข้องกับชุมชนในการช่วยคลี่คลายปัญหาอุทกภัยเมืองนครศรีธรรมราช และเงื่อนไขที่ทำให้เกิดศักยภาพดังกล่าว พบว่า ศักยภาพของพื้นที่ที่เกี่ยวข้องกับชุมชนในการช่วยคลี่คลายปัญหาอุทกภัยเมืองนครศรีธรรมราชนั้น ชุมชนต้นน้ำ กลางน้ำ และปลายน้ำ มีศักยภาพในการช่วยคลี่คลายปัญหาน้ำท่วมเมืองนครศรีธรรมราชและเงื่อนไขที่ทำให้แต่ละพื้นที่มีศักยภาพที่เหมือนกันและแตกต่างกัน ขึ้นอยู่กับศักยภาพของชุมชนในภาพรวม ดังภาพที่ 1

ภาพที่ 1 ศักยภาพของชุมชนในการคลี่คลายปัญหา

4. การนำความรู้จากข้อ 1-3 ไปสู่สาธารณะ และหน่วยราชการที่เกี่ยวข้องพบว่า แนวทางในการนำความรู้ที่ค้นพบจากการวิจัยไปสู่สาธารณะและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องนั้น การขับเคลื่อนข้อมูลของชาวบ้านในพื้นที่ต้นน้ำ กลางน้ำ ปลายน้ำ เพื่อให้หน่วยงานราชการและสาธารณชนทั่วไปได้รับทราบไม่ได้รับการสนองตอบจากสื่อในท้องถิ่นเพราะว่าโครงการคลองเปียงน้ำหน่วยงานราชการโดยเฉพาะผู้ว่าราชการจังหวัดนครศรีธรรมราชคือนายจำเริญ ทิพยพงศ์ธาดา ได้ขับเคลื่อนอย่างเต็มที่ทำให้เกิดการเกรงใจทั้งสื่อและหน่วยงานราชการ อีกประการหนึ่งก็คือหน่วยงานราชการต้องทำตามนโยบายของผู้ว่าราชการจังหวัด ดังนั้นชาวบ้านจึงต้องหาหนทางในการสื่อสารให้สาธารณะและรัฐบาลได้ทราบข้อมูลอีกด้าน การขับเคลื่อนของชาวบ้านในนามภาคประชาชนมีการขับเคลื่อนตลอดมาตั้งแต่ชาวบ้านเริ่มรู้ว่าจะมีโครงการคลองเปียงน้ำภายใต้ชื่อ โครงการบรรเทาอุทกภัยเมืองนครศรีธรรมราช อย่างไรก็ตามเมื่อชาวบ้านได้รับการสนับสนุนจากสำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.) ให้ทำวิจัยเพื่อเก็บข้อมูลในเชิงวิชาการภายใต้โครงการชุดชื่อว่า โครงการความเป็นธรรมทางสิ่งแวดล้อมกับการดำเนินการโครงการพัฒนาในท้องถิ่น โดยมีโครงการย่อย 4 โครงการคือ 1) โครงการชุดคลองเปียงน้ำเพื่อบรรเทาปัญหาน้ำท่วมตัวเมืองนครศรีธรรมราชกับการสร้างการมีส่วนร่วมเพื่อหาทางออกร่วมกันของผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย 2) โครงการการสร้างความรู้และความร่วมมือเพื่อแก้ปัญหาที่จะเกิดจากการดำเนินโครงการขนาดใหญ่ : กรณีศึกษาชุมชนสองฝั่งคลองและสายน้ำก่อนถึงโครงการชุดคลองเปียงน้ำ 3) โครงการการพัฒนากระบวนการมีส่วนร่วมในการสร้างโครงการขนาดใหญ่ที่มีผลกระทบต่อชุมชน : กรณีศึกษาโครงการสร้างอ่างเก็บน้ำคลองละไม 4) โครงการอ่างเก็บน้ำคลองโคกยางกับผลกระทบต่อประชาชนและทางออกของปัญหา ในช่วงที่

ชาวบ้านกำลังทำวิจัยดังกล่าวอยู่ก็ได้มีการขับเคลื่อนข้อมูลสู่สาธารณะเพื่อให้เกิดการแก้ปัญหาเชิงสร้างสรรค์อย่างต่อเนื่อง กล่าวได้ว่า ชาวบ้านได้พยายามขับเคลื่อนโดยใช้กลยุทธ์ต่างๆ เพื่อที่จะส่งข้อมูลความเดือดร้อนและแนวทางการแก้ปัญหาให้กับหน่วยงานรัฐและสาธารณะ ได้รับทราบผ่านกิจกรรมต่างๆ ดังกล่าวข้างต้น ไม่ว่าจะเป็นการประสานภาคีความร่วมมือกับกลุ่มภาคีต่างๆ การจัดอบรมนักสื่อสารชาวบ้าน การเข้าร่วมเวทีที่หน่วยงานราชการจัด การทำหนังสือยื่นต่อกรรมการฝ่ายต่างๆ ของสภาผู้แทนราษฎร การเข้าร่วมเวทีสาธารณะที่องค์กรเอกชนจัดขึ้น

5. แนวทางแก้ไขปัญหาทกภัยเมืองนครศรีธรรมราชในมุมมองของชาวบ้าน ดังตารางที่ 1

ตารางที่ 1 ข้อเสนอแนะของชุมชนในการแก้ปัญหาน้ำท่วมเมืองนครศรีธรรมราช

ที่	ข้อเสนอแนะของชุมชนในการแก้ปัญหาน้ำท่วมเมืองนครศรีธรรมราช	ความถี่	ร้อยละ
1.	การขยายและขุดลอกคลองเดิมที่มีอยู่แล้วตามแนวพระราชดำริ	47	78.33
2.	ขุดลอก ขยาย ขุดลอกเดิมในเขตตัวเมืองนครศรีธรรมราชใหม่	47	78.33
3.	สร้างฝายมีชีวิต เพื่อเป็นการชะลอน้ำ	45	60.00
4.	สร้างแก้มลิง หรือหลุมขมครกเพื่อเก็บกักน้ำไว้ใช้ยามจำเป็น ธนาครน้ำ	45	60.00
5.	การบังคับใช้กฎหมายกับคนที่รื้อลำแม่น้ำลำคลอง	43	71.66
6.	ผันน้ำไปเติมเต็มที่พรุควนเคร็งและผันลงทะเลอ่าวไทยบริเวณอำเภอสทิงพระ	42	70.00
7.	ให้มีการบังคับใช้กฎหมายควบคุมสิ่งปลูกสร้างที่จะเกิดขึ้นใหม่ในพื้นที่	37	61.66
8.	ทำอุโมงค์ผันน้ำ หรือคลองเล็กๆ เข้าพื้นที่เกษตร	21	35.00
9.	ขุดคลองทางปากตะวันตกของชุมชนเมืองนครศรีธรรมราช ในแนวเหนือ-ใต้ 1 สาย ระบายน้ำลงสู่ทะเลทางด้านทิศเหนือในจุดที่เหมาะสมให้พ้นจากอิทธิพลของกระแสน้ำที่ไหลขึ้นและดันเข้าสู่อ่าวปากพนัง	16	26.66
10.	ห้ามมิให้มีการปรับปรุงหรือเปลี่ยนแปลงสภาพพื้นที่ให้แตกต่างไปจากสภาพเดิม โดยการถมที่ การปลูกสร้างบ้านเรือนให้ปลูกสร้างตามลักษณะทางกายภาพของพื้นที่	9	15.00
11.	ยกระดับเป็นคันถนนรอบตัวเมืองนครศรีธรรมราช เป็นลักษณะวงแหวน เพื่อปิดกั้นไม่ให้น้ำจากภายนอกเข้ามาในพื้นที่ป้องกันได้	8	13.00

อภิปรายผล

1. สภาพการณ์ของสิ่งแวดล้อม และการดำรงชีวิตของคนของคนในชุมชนปัจจุบัน เช่น เศรษฐกิจครัวเรือน ความมั่นคงด้านอาหาร ชีวิตทางสังคมวัฒนธรรม ภูมิปัญญาสำหรับการดำรงชีวิต จากผลการวิจัยพบว่า การดำรงชีวิตของคนในชุมชนปัจจุบัน การดำรงชีวิตตามสภาพเศรษฐกิจที่ค่อยเปลี่ยนกันมาตามยุคของการพัฒนา ความต้องการใช้เงินในการดำรงชีวิตก็เพิ่มขึ้นชาวบ้านสามารถเก็บเกี่ยวผลผลิตได้ตลอดทั้งปี การดำรงชีวิตและแนวคิด

ของชาวบ้านเปลี่ยนไป ปัจจุบันสายน้ำกับความมั่นคงด้านอาหาร หลังจากปี พ.ศ. 2505 เมื่อเกิดวาทภัย สายน้ำมีการเปลี่ยนแปลง น้ำในคลองลดลงประชากรเริ่มมีมากขึ้นตามลำดับ ความต้องการด้านอาหารจึงมีเพิ่มขึ้นตามมา ชาวบ้านก็ยังใช้ชีวิตตามปกติคือการหาปลามากินได้ตามฤดูกาล สองฝั่งคลองยังมีความอุดมสมบูรณ์ มีพืชผักให้หามาประกอบอาหารได้ ตามความต้องการของครอบครัว จนกระทั่งมีการเปลี่ยนแปลงครั้งใหญ่ในพื้นที่เมื่อปี พ.ศ. 2531 ได้เกิดเหตุการณ์อุทกภัยครั้งใหญ่สร้างผลกระทบให้กับชุมชนต้นน้ำเป็นอย่างมาก สายน้ำเปลี่ยนทิศทางเดินคลองกลายเป็นถนน ชุมชนกลายเป็นลำคลองลำน้ำตื้นเขิน ลำคลองกว้างขึ้น สองฝั่งคลองไม่มีผักไม่มีต้นไม้ให้ปลาได้เป็นที่อยู่อาศัยได้เป็นอาหาร ในคลองมีแต่ตะกอนทรายที่เพิ่มมากขึ้น สัตว์น้ำสูญพันธุ์หายไปเกือบหมด เช่น กุ้ง หอย ปู ปลา ชาวบ้านไม่สามารถหาปลามากินได้อีก เครื่องมือในการหาปลาก็หมดไป น้ำในคลองแห้งหมดเกือบทุกปี ชาวบ้านจะเจอวิกฤติภัยแล้งหน้าแล้ง แล้งหนักมาก หน้าฝนน้ำท่วมหนัก บางปีหน้าฝน ฝนไม่ตกกลายเป็นหน้าแล้ง หน้าแล้งกลายเป็นหน้าฝน ส่งผลกระทบต่อการดำรงชีวิตของชาวบ้าน รวมถึงเศรษฐกิจในชุมชน

2. การเปลี่ยนแปลงสภาพการณ์การดำรงชีวิตของคนในชุมชนตามข้อ 1 หากโครงการขุดคลองเบี่ยงน้ำดำเนินการตามแนวทางของทางราชการในปัจจุบัน และสาเหตุที่ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงดังกล่าว จากผลการวิจัยพบว่า หากโครงการดังกล่าวเกิดขึ้นจะส่งต่อการเปลี่ยนแปลงสภาพการณ์ดำรงชีวิตของคนในชุมชนและมีผลกระทบต่อบริบทต่างๆ นั้นมีความเสียหายมากกว่าที่ภาครัฐประเมิน จะทำให้น้ำออกจากระบบอย่างรวดเร็วทำให้พื้นที่ด้านล่างแห้ง ในช่วงหน้าแล้งเมื่อน้ำบริเวณต้นน้ำเจอแรงดึงดูดลงด้านล่าง ป่าไม้ต้นน้ำที่หาหน้าที่เก็บน้ำไว้ในช่วงหน้าฝน พอถึงหน้าแล้งเขามีหน้าที่ปล่อยน้ำออกมาให้ไหลลงสู่ลำคลองเมื่อน้ำในคลองลดลง นี่คือการระบบนิเวศของป่า เมื่อป่าไม้ต้องปล่อยน้ำออกมาเรื่อยๆ เพราะน้ำในคลองแห้งหมดในช่วงหน้าแล้ง ป่าก็จะเสื่อมโทรมต้นไม้ก็จะตาย เพราะต้นไม้ที่ปล่อยน้ำลงสู่ลำคลอง ลำห้วย ไม่ได้มีเฉพาะไม้ป่าอย่างเดียว ไม้ผลอย่างมังคุด ทุเรียน และไม้อื่นๆ ก็จะปล่อยน้ำออกมาเช่นกัน แล้วก็จะทำให้ความชื้นหมดไป เมื่อเขาหมดน้ำในลำต้นเขาก็จะตายในที่สุด เกิดผลกระทบภาวะน้ำสะอาด คลองแห้ง ระดับน้ำในดินลด มีผลต่อพื้นที่สวนยาง ผลไม้ จะทำให้เดือดร้อนในอาชีพทำการเกษตร และช่วงหน้าน้ำ น้ำจะอื้อ จะทำให้ท่วมหนักส่งผลกระทบ ต่ออาชีพหลัก เรื่องผลผลิต รายได้ครัวเรือน เป็นการรวบน้ำเด็ดภาวะน้ำสะอาด ทำให้ผลกระทบ ต่อทุกอาชีพ ทั้งเรื่องเกษตร ท่องเที่ยว กล่าวคือ ด้านผลผลิตทางการเกษตร อาชีพหลักของคนพื้นที่ปลายน้ำคือ การเกษตร เช่น ทำนา สัมโถงทับทิมสยาม ประมงพื้นบ้านในอ่าวปากพนัง ค้าขายและบริการในพื้นที่เทศบาลเมืองปากพนัง ผลกระทบทางด้านเศรษฐกิจจากน้ำที่ยกระดับสูงขึ้นเนื่องจากการเร่งระบายน้ำลงสู่อ่าวปากพนัง เช่น ด้านผลผลิตทางการเกษตร สัมโถงทับทิมสยาม คิดเป็นมูลค่าไม่น้อยกว่า 400 ล้านบาท/ปี ด้านอาชีพของคนในท้องถิ่น

(ประมง-นาุ้ง-เลี้ยงปลา) ไม่น้อยกว่า 300 ล้าน/ปี ด้านผลผลิตทางการเกษตร อื่นๆ และด้านบริการ ไม่น้อยกว่า 100 ล้านบาท/ปี สิ่งเหล่านี้ไม่ปรากฏในรายการศึกษาโครงการบรรเทาอุทกภัยเมืองนครศรีธรรมราชของกรมชลประทาน เมื่อปี 2559 แต่อย่างใด

3. ศักยภาพของพื้นที่ที่เกี่ยวข้องกับชุมชนในการช่วยคลี่ปัญหาอุทกภัยเมืองนครศรีธรรมราช และเงื่อนไขที่ทำให้เกิดศักยภาพดังกล่าว จากผลการวิจัยพบว่า ศักยภาพของชุมชนที่เข้มแข็งเป็นปึกแผ่น มีความสามัคคีและเอื้ออาทรต่อกัน มีศักยภาพในการพึ่งตนเอง และเรียนรู้เพื่อปรับตัวรับการเปลี่ยนแปลง เป็นเงื่อนไขและปัจจัยหนึ่งที่สำคัญต่อการมีคุณภาพชีวิตที่ดีของคนในชุมชนนั้นๆ อย่างไรก็ตามการเสริมสร้างความเข้มแข็งให้แก่ชุมชน ควรมุ่งเน้นการสร้างศักยภาพของชุมชน การมีส่วนร่วมของสมาชิกในชุมชน การจัดการองค์ความรู้ภูมิปัญญา รวมถึงการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ และสร้างเครือข่ายชุมชน เพื่อความต่อเนื่องและการพึ่งตนเองของชุมชนได้ในระยะยาว จากการที่ทีมผู้วิจัยได้ศึกษาข้อมูลและบริบทพื้นที่แล้วพบว่า ศักยภาพของชุมชนตั้งแต่ต้นน้ำประกอบด้วย ชุมชนตำบลกำโลน ชุมชนตำบลท่าดี ชุมชนพื้นที่กลางน้ำ ประกอบด้วย ชุมชนตำบลกำแพงเขา ชุมชนตำบลไชยมนตรี ชุมชนตำบลช้างซ้าย ชุมชนตำบลนาสาร และชุมชนปลายน้ำ ประกอบด้วยชุมชนตำบลท่าเรือ ชุมชนตำบลบางจาก ชุมชนบ้านแสงวิมานตำบลคลองน้อย และพื้นที่เขตเทศบาลเมืองปากพนัง มีศักยภาพในการช่วยคลี่คลายปัญหาน้ำท่วมเมืองนครศรีธรรมราชและเงื่อนไขที่ทำให้แต่ละพื้นที่มีศักยภาพที่เหมือนกันและแตกต่างกัน กล่าวคือชุมชนมีความกระตือรือร้นในการแสดงความคิดเห็นต่อประเด็นปัญหา และแนวทางในการจัดการปัญหาน้ำท่วมจนเกิดการสร้างรับรู้และจิตสำนึกในหมู่ประชาชนด้วยกัน มีการจัดเวทีแสดงความคิดเห็นโดยภาคประชาชน เพื่อเสนอแนะทางออกในการแก้ปัญหาน้ำท่วม

สรุป/ข้อเสนอแนะ

ชาวบ้านได้พยายามขับเคลื่อนโดยใช้กลยุทธ์ต่าง ๆ เพื่อที่จะส่งข้อมูลความเดือดร้อนและแนวทางการแก้ปัญหาให้กับหน่วยงานรัฐและสาธารณะได้รับทราบผ่านกิจกรรมต่าง ๆ ดังกล่าวข้างต้น ไม่ว่าจะเป็นการประสานภาคีความร่วมมือกับกลุ่มภาคีต่าง ๆ การจัดอบรมนักสื่อสารชาวบ้าน การเข้าร่วมเวทีที่หน่วยงานราชการจัด การทำหนังสือยื่นต่อกรมการไฟฟ้าต่างๆของสภาผู้แทนราษฎร การเข้าร่วมเวทีสาธารณะที่องค์กรเอกชนจัด และมีข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยครั้งต่อไป 1) ควรทำวิจัยเรื่องกระบวนการทำประชาคมของหน่วยงานภาครัฐที่เป็นธรรมและโปร่งใส โดยผ่านกระบวนการมีส่วนร่วมของภาคประชาสังคม 2) ควรทำวิจัยเรื่องแนวทางการพัฒนาคุณภาพชีวิตของผู้ถูกเวนคืนที่ดินเพื่อโครงการพัฒนาขนาดใหญ่ของภาครัฐ

เอกสารอ้างอิง

- กรมชลประทาน. (2559). โครงการบรรเทาอุทกภัยเมืองนครศรีธรรมราช อันเนื่องมาจากพระราชดำริ จังหวัดนครศรีธรรมราช. ใน การศึกษาวางโครงการ (Pre-feasibility Report). กรมชลประทาน กระทรวงเกษตรและสหกรณ์.
- กรมป้องกันและบรรเทาสาธารณภัย. (2557). การลดความเสี่ยงจากสาธารณภัยสู่การพัฒนาที่ยั่งยืน. (พิมพ์ครั้งที่ 1). กรุงเทพมหานคร: สำนักงานโครงการพัฒนาแห่งสหประชาชาติ สำนักงานประเทศไทย.
- ชาอีดา วิริยาทร และภัททา เกิดเรือง. (2560). ภัยธรรมชาติและความเปราะบางของครัวเรือนกรณีศึกษาจากเหตุการณ์น้ำท่วม ปี พ.ศ. 2554 ในประเทศไทย. วารสารศรีนครินทรวิโรฒวิจัยและพัฒนา (สาขามนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์), 9(18), 46-59.
- ธีรพันธ์ จันทร์ทอง และคณะ. (2564). พื้นที่เสี่ยงภัยน้ำท่วมและมาตรการบรรเทาภัยในเขตเมืองนครศรีธรรมราช. สารศาสตร์, 1(2564), 250-262.
- สถานีวิจัยต้นน้ำ. (2557). การศึกษามวลชีวภาพของต้นไม้ในพื้นที่ได้ทำการศึกษามวลชีวภาพของไม้ป่า ทุเรียนพันธ์ มังคุด พร้อมการศึกษาสภาพดินในพื้นที่ต้นน้ำ. ใน รายงานการวิจัย. ร่มทรัพย์ากร กระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม.
- สุรีย์ เรืองมณี. (2559). การจัดการพื้นที่เสี่ยงอุทกภัยในอำเภอนบพิตำ จังหวัดนครศรีธรรมราช. eridian E-Journal, Silpakorn University (ฉบับภาษาไทย สาขามนุษยศาสตร์ สังคมศาสตร์ และศิลปะ), 9(2), 2317-2331.

การศึกษาภาวะผู้นำทางวิชาการของผู้บริหารสถานศึกษา
สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาบุรีรัมย์ เขต 3*

A STUDY OF THE ACADEMIC LEADERSHIP OF
SCHOOL ADMINISTRATORS UNDER THE BURIRAM EDUCATIONAL
SERVICE AREA OFFICE 3

พงศธร สารศรี

Phongsatorn Sarasi

มหาวิทยาลัยวงษ์ชวลิตกุล

Student of Vongchavalitkul University, Thailand

Corresponding author E-mail: Phongsatorn_sar@vu.ac.th

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาภาวะผู้นำทางวิชาการของผู้บริหารสถานศึกษา และ 2) เปรียบเทียบภาวะผู้นำทางวิชาการของผู้บริหารสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาบุรีรัมย์ เขต 3 จำแนกตามประเภทของโรงเรียนและประสบการณ์ในการบริหารภาวะผู้นำทางวิชาการของผู้บริหารสถานศึกษา เป็นการวิจัยเชิงปริมาณ ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ ผู้บริหารสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาบุรีรัมย์ เขต 3 ในปีการศึกษา 2562 กลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ ผู้บริหารโรงเรียน ผู้อำนวยการ รองผู้อำนวยการสถานศึกษา และครูฝ่ายวิชาการ เลือกกลุ่มตัวอย่างจากเทคนิคการสุ่มแบบแบ่งชั้น รวมทั้งสิ้นจำนวน 417 คน เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ แบบสอบถามความคิดเห็นเกี่ยวกับภาวะผู้นำทางวิชาการของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาบุรีรัมย์ เขต 3 มีลักษณะเป็นแบบมาตราส่วนประมาณค่า ชนิด 5 ระดับ ตามวิธีของลิเคิร์ท ซึ่งมีค่าดัชนีความสอดคล้องของแบบสอบถามระหว่าง 0.80 ถึง 1.00 และค่าความเชื่อมั่นโดยรวมทั้งฉบับเท่ากับ 0.96 สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล ได้แก่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และทดสอบสมมติฐานโดยใช้สถิติ t – test และใช้ F-test ตามวิธีการของเซฟเฟ ในกรณีที่พบความแตกต่างจากการเปรียบเทียบรายคู่ ผลการศึกษา พบว่า 1) ภาวะผู้นำทางวิชาการของผู้บริหารสถานศึกษาโดยรวม อยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า อยู่ในระดับมากทุกด้าน และ 2) ผล

* Received May 11, 2022; Revised July 11, 2022; Accepted January 18, 2023

การเปรียบเทียบภาวะผู้นำทางวิชาการของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาบุรีรัมย์ เขต 3 จำแนกตามประเภทของโรงเรียน โดยรวมแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 และภาวะผู้นำทางวิชาการของผู้บริหารสถานศึกษา จำแนกตามประสบการณ์ในการบริหารงานของผู้บริหารโดยรวมไม่แตกต่างกัน

คำสำคัญ: ภาวะผู้นำทางวิชาการ, ผู้บริหารสถานศึกษา, สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาบุรีรัมย์ เขต 3

Abstract

The objectives of this research article were 1) to study the level of academic leadership of school administrators and 2) to compare academic leaderships of school administrators classified types of school and administration experiences. The sample group was 417 people included A school administrator, A deputy school administrator and a teacher from academic department under Buriram Primary School Educational Service Area Office 3 selected by stratified random sampling. The research instrument were a set of five- rating scale questionnaires about school administrators' academic leadership under Buriram Primary School Educational Service Area Office 3 based on Likert Scale. The questionnaire's IOC index range was at 0.80 - 1.00 and the overall reliability was at 0.96. The analyzing statistics were percentage, mean, standard deviation, t-test and sing F-test in Scheffe's Method; in the case that the differences were found from pair comparisons. The results of this study provided 1. The overall rate of school administrators' academic leadership was at a high level. When considering each aspect, found that all aspects are at a high level. 2. The overall academic leadership of school administrators categorized by school types is statistically significant differences at the 0.5 level of significant. Furthermore, the academic leadership of school administrators classified by school administrators' administration experiences are no different.

Keywords: leadership, school administrators, Buriram primary educational service area 3

บทนำ

สถานศึกษามีบทบาทสำคัญสูงสุดต่อการพัฒนาคุณภาพของคน เนื่องจากการดำเนินงานในสถานศึกษามีผลกระทบต่อการพัฒนาศักยภาพของนักเรียนโดยตรง ดังนั้นในมาตรา 15 แห่งพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 และที่แก้ไขเพิ่มเติม(ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2545 กำหนดภารกิจของสถานศึกษาให้มีความหลากหลาย โดยให้มีการจัดการศึกษาหลากหลายรูปแบบ ทั้งในระบบ นอกระบบและตามอัธยาศัย (สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาระบบราชการ, 2552) ผู้บริหารโรงเรียนจึงจะต้องมีภาวะผู้นำและมีลักษณะเฉพาะหลายประการที่จะช่วยส่งเสริมให้ผู้เรียนมีพัฒนาการทางการเรียนให้มีประสิทธิภาพมากขึ้น ซึ่งผู้บริหารโรงเรียนต้องมีภาวะผู้นำทางวิชาการ เพื่อดำเนินการให้นักเรียนมีความก้าวหน้าทางการเรียน จากงานวิจัยพบว่าภาวะผู้นำมีผลต่อประสิทธิภาพในการทำงาน โดยต้องปรับปรุงพันธกิจของโรงเรียน ประชาสัมพันธ์เป้าประสงค์ของโรงเรียน ดำเนินการจัดการเรียนการสอน ส่งเสริมบรรยากาศการเรียนการสอนที่ดี ส่วนที่มีอิทธิพลมากที่สุดในการภาวะผู้นำทางวิชาการของผู้บริหารโรงเรียนคือ การจัดทำพันธกิจของโรงเรียน กล่าวได้ว่าการที่ผู้บริหารโรงเรียนสนใจการเรียนการสอนในห้องเรียน ความมีประสิทธิภาพของการทำงานของครู และความสำเร็จของนักเรียนเป็นเรื่องที่มีความสัมพันธ์กัน นอกจากนี้ ตัวบ่งชี้สำหรับการประเมินคุณภาพภายนอก รอบสาม (พ.ศ. 2554 - พ.ศ. 2558) ระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน กลุ่มตัวบ่งชี้พื้นฐาน ตัวบ่งชี้ที่ 7 ข้อที่ 1 ได้กำหนดให้ผู้บริหารจัดการตามบทบาทหน้าที่ของผู้บริหารในด้านการบริหารงานวิชาการ (สำนักงานรับรองมาตรฐานและประเมินคุณภาพการศึกษา (องค์การมหาชน), 2554)

การจัดการศึกษาของสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาบุรีรัมย์ เขต 3 จัดตั้งขึ้นตามพระราชบัญญัติระเบียบบริหารราชการกระทรวงศึกษาธิการ พ.ศ. 2546 ให้มีการจัดระเบียบบริหารราชการของเขตพื้นที่การศึกษา มีหน้าที่ในการดูแล จัดตั้ง ยุบ รวม สถานศึกษาขั้นพื้นฐาน และสนับสนุนสถานศึกษาเอกชนในเขตพื้นที่ให้จัดการศึกษาสอดคล้องกับนโยบายและมาตรฐานการศึกษาขั้นพื้นฐาน ปัจจุบันมีโรงเรียนทั้งสิ้น 214 โรงเรียน ซึ่งจากผลการทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนระดับชาติ (Ordinary National Educational Test, O - NET) ของสถาบันทดสอบทางการศึกษาแห่งชาติ (ส.ท.ศ.) พบว่า ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนระดับชาติของนักเรียนระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 และระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 ย้อนหลัง 3 ปี (ปีการศึกษา 2560 - 2563) พบว่าชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 คะแนนเฉลี่ย ในปีการศึกษา 2560 ได้ 38.67 ปีการศึกษา 2561 ได้ 41.49 และปีการศึกษา 2562 ได้ 42.04 และชั้นประถมศึกษาปีที่ 3 คะแนนเฉลี่ย ในปีการศึกษา 2560 ได้ 52.81 ปีการศึกษา 2561 ได้ 52.39 และปีการศึกษา 2562 ได้ 46.77 คะแนน จากผลการทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนระดับชาติ แสดงให้เห็นว่า คุณภาพการศึกษาของเขตพื้นที่การศึกษายังต้องมีการปรับปรุงคุณภาพ

การศึกษาให้ได้มาตรฐานตามเจตนารมณ์แห่งพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 (สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาบุรีรัมย์ เขต 3, 2562)

จากสภาพปัญหาและเหตุผลดังกล่าว แสดงให้เห็นถึงความสำคัญของผู้บริหารสถานศึกษาซึ่งเป็นผู้นำที่มีส่วนที่จะส่งเสริมการพัฒนาคุณภาพการศึกษามีส่วนในการพัฒนาประเทศชาติ ภาวะผู้นำทางวิชาการของผู้บริหารสถานศึกษามีความสำคัญอย่างยิ่ง ดังนั้น ผู้วิจัยจึงสนใจที่จะศึกษาภาวะผู้นำทางวิชาการของผู้บริหารสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาบุรีรัมย์ เขต 3 เพื่อส่งผลให้ผู้บริหารสามารถพัฒนาสถานศึกษาไปสู่เป้าประสงค์ คือ มุ่งมั่นพัฒนาคุณภาพของผู้เรียน โดยมุ่งหวังให้เด็กไทยทุกคนดีเก่ง มีความสุขเพิ่มทุนทางสังคมลดปัญหาที่เกิดขึ้นและนำไปสู่การพัฒนาประเทศชาติในอนาคตต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาระดับภาวะผู้นำทางวิชาการของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาบุรีรัมย์ เขต 3
2. เพื่อเปรียบเทียบภาวะผู้นำทางวิชาการของผู้บริหารสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาบุรีรัมย์ เขต 3 จำแนกตามประเภทของโรงเรียนและประสบการณ์ในการบริหารภาวะผู้นำทางวิชาการของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาบุรีรัมย์ เขต 3 ที่จำแนกตามประเภทของโรงเรียนและประสบการณ์ในการบริหารมีความแตกต่างกัน

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ มีวิธีดำเนินการวิจัย ตามลำดับขั้นตอนดังนี้

1. รูปแบบการวิจัย เป็นการวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative Research)
2. ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง ประชากรที่ใช้ในการศึกษาวิจัยครั้งนี้ ประชากร ได้แก่ ผู้บริหารสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาบุรีรัมย์เขต 3 ในปีการศึกษา 2562 มีผู้บริหารโรงเรียน ผู้อำนวยการสถานศึกษา รองผู้อำนวยการสถานศึกษา และครูฝ่ายวิชาการ จากจำนวนสถานศึกษา 214 แห่ง กลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ ผู้บริหารโรงเรียน 1 คน รองผู้อำนวยการสถานศึกษา 1 คน และครูฝ่ายวิชาการ 1 คน จากสถานศึกษาทั้งหมด รวมทั้งสิ้นจำนวน 417 คน กำหนดขนาดกลุ่มตัวอย่างโดยใช้ตารางของเครจซี่และมอร์แกน (Krejcie, R. V., & Morgan, D. W., 1970) และใช้เทคนิคการสุ่มแบบแบ่งชั้น

3. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย เป็นแบบสอบถามแบ่งออกเป็น 2 ตอน ดังนี้
ตอนที่ 1 ข้อมูลพื้นฐานของผู้ตอบแบบสอบถาม สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาบุรีรัมย์ เขต 3 ได้แก่ ประเภทของโรงเรียนและประสบการณ์ในการทำงานเป็นแบบตรวจสอบรายการ

ตอนที่ 2 เป็นแบบสอบถามความคิดเห็นเกี่ยวกับภาวะผู้นำทางวิชาการของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาบุรีรัมย์ เขต 3 มีลักษณะเป็นคำถามเป็นแบบมาตราส่วนประมาณค่าชนิด 5 ระดับ ของลิเคิร์ท (Likert's Rating Scale)

ลำดับขั้นตอนในการสร้างเครื่องมือมีดังนี้ 1) ศึกษาหลักการ ทฤษฎี จากเอกสาร ตำรา บทความทางวิชาการและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับภาวะผู้นำทางวิชาการ 2) กำหนดกรอบแนวคิดในการวิจัยจากข้อมูลที่ได้ศึกษาเอกสาร ตำราและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง โดยสังเคราะห์ภาวะผู้นำทางวิชาการของผู้บริหารสถานศึกษา จำนวนองค์ประกอบหลัก 5 ด้าน 3) เสนอเครื่องมือต่ออาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ เพื่อตรวจสอบ และให้ข้อเสนอแนะ 4) นำเครื่องมือให้ผู้เชี่ยวชาญจำนวน 5 ท่าน ซึ่งเป็นผู้ที่มีความสามารถ ความเชี่ยวชาญในการบริหารการศึกษา ตรวจสอบเพื่อพิจารณาความตรงเชิงเนื้อหา แนะนำผลการพิจารณาของผู้เชี่ยวชาญหาค่าดัชนีความสอดคล้องระหว่างข้อคำถามกับวัตถุประสงค์ 5) ได้ข้อคำถามที่มีค่าดัชนีความสอดคล้องตั้งแต่ 0.80 - 1.00 มาสร้างเป็นแบบสอบถาม 6) นำเครื่องมือที่ปรับปรุงแก้ไขเสร็จแล้วเสนอต่ออาจารย์ที่ปรึกษาตรวจสอบแก้ไขอีกครั้ง และ 7) นำเครื่องมือไปทดลองใช้กับประชากรซึ่งกรณีไม่ใช่กลุ่มตัวอย่าง และมีการตรวจสอบคุณภาพของเครื่องมือ ดังนี้ 1) หาความเที่ยงตรง โดยปรึกษาอาจารย์ที่ปรึกษาและผู้เชี่ยวชาญจำนวน 5 ท่านเพื่อตรวจสอบในด้านความตรงของเนื้อหา รูปแบบของแบบสอบถามความเหมาะสมด้านภาษาและความสมบูรณ์ของคำชี้แจง 2) นำแบบสอบถามที่ปรับปรุงแก้ไขแล้วไปทดลองใช้ เพื่อตรวจสอบวิเคราะห์หาความเที่ยงตรง โดยใช้กลุ่มที่ไม่ใช่กลุ่มตัวอย่างในการทดลอง 30 คน แล้วนำมาหาค่าสัมประสิทธิ์ความเชื่อมั่น โดยใช้สูตรของคอนบาค ได้ค่าความเชื่อมั่นโดยรวมรวมทั้งฉบับเท่ากับ 0.96 และรายด้านอยู่ระหว่าง 0.82-0.89 3) นำแบบสอบถามที่ผ่านการทดลองแล้วเสนออาจารย์ที่ปรึกษาตรวจสอบเป็นครั้งสุดท้ายแล้วนำไปเก็บรวบรวมข้อมูลจากกลุ่มตัวอย่างต่อไป

4. การเก็บรวบรวมข้อมูล ได้ดำเนินการดังนี้ 1) ผู้วิจัยทำหนังสือถึงมหาวิทยาลัยวงษ์ชวลิตกุลเพื่อขอความอนุเคราะห์ให้ออกหนังสือไปยังสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาบุรีรัมย์ เขต 3 เพื่อให้สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาบุรีรัมย์ เขต 3 ออกหนังสือขอความร่วมมือไปยังโรงเรียนในสังกัดที่มีครูผู้สอนที่เป็นกลุ่มตัวอย่างในการวิจัย 2) ผู้วิจัยส่งแบบสอบถามพร้อมหนังสือขอความร่วมมือด้วยตนเองไปยังสถานศึกษาที่เป็นกลุ่มตัวอย่างจำนวน 417 ชุด และใช้เวลาในการตอบแบบสอบถาม ภายใน 2 สัปดาห์ และผู้วิจัยเดินทางไปเก็บแบบสอบถามด้วยตนเอง 3) ตรวจสอบความถูกต้องสมบูรณ์ และจำนวนของแบบสอบถามทุกชุดภายหลังจากการเก็บข้อมูล

5. การวิเคราะห์ข้อมูลและสถิติที่ใช้ในการวิจัย ได้ดำเนินการวิเคราะห์ข้อมูลตามวัตถุประสงค์ของการวิจัยโดยใช้โปรแกรมสำเร็จรูป สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล ได้แก่ ค่าความถี่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย ($\bar{x}$) ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) และสถิติที่ใช้ทดสอบ

สมมติฐาน T-test, F-test เปรียบเทียบค่าเฉลี่ยรายคู่ ตามวิธีการของเชฟเฟ (Scheffe's Method)

ผลการวิจัย

1. ระดับภาวะผู้นำทางวิชาการของผู้บริหารสถานศึกษา โดยรวม อยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า อยู่ในระดับมากทุกด้าน โดยด้านที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุดเป็นอันดับแรก ได้แก่ ด้านการบริหารหลักสูตรและการสอน รองลงมาคือ ด้านการส่งเสริมบรรยากาศการเรียนการสอน และด้านการนิเทศการสอน ตามลำดับ ส่วนด้านที่มีค่าเฉลี่ยต่ำสุดเป็นอันดับสุดท้ายคือ ด้านการกำกับติดตามความก้าวหน้าของนักเรียน ส่วนการจำแนกเป็นรายด้าน มีดังนี้

1) ด้านการกำหนดพันธกิจ โดยรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่า อยู่ในระดับมากทุกข้อ โดยข้อที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุดเป็นอันดับแรกได้แก่ ผู้บริหารมีการส่งเสริมการพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษา รองลงมาคือ ผู้บริหารให้คณะครูมีส่วนร่วมในการกำหนดเป้าหมายทางวิชาการของโรงเรียน และผู้บริหารมีการกำหนดเป้าหมายของโรงเรียนตามลำดับ ส่วนข้อที่มีค่าเฉลี่ยต่ำสุด เป็นอันดับสุดท้าย คือ ผู้บริหารมีการสื่อสารเป้าหมายของโรงเรียนให้กับนักเรียน

2) ด้านการบริหารหลักสูตร และการสอน โดยรวม อยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่า อยู่ในระดับมากทุกข้อ โดยข้อที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุดเป็นอันดับแรกได้แก่ ผู้บริหารสนับสนุนการจัดอุปกรณ์การเรียนการสอน รองลงมาคือ ผู้บริหารส่งเสริมการนำหลักสูตรไปใช้ในการจัดการเรียนการสอน และผู้บริหารมีการบริหารจัดการการใช้หลักสูตรตามลำดับ ส่วนข้อที่มีค่าเฉลี่ยต่ำสุดเป็นอันดับสุดท้าย คือ ผู้บริหารมีการประเมินผลการใช้หลักสูตร

3) ด้านการนิเทศการสอน โดยรวม อยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่า อยู่ในระดับมากทุกข้อ โดยข้อที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุดเป็นอันดับแรกได้แก่ ผู้บริหารส่งเสริมให้มีกระบวนการนิเทศการศึกษาในสถานศึกษา รองลงมาคือ ผู้บริหารส่งเสริมการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ประสบการณ์การนิเทศการศึกษาในสถานศึกษา และผู้บริหารมีความตระหนักในการนิเทศติดตาม ตามลำดับ ส่วนข้อที่มีค่าเฉลี่ยต่ำสุดเป็นอันดับสุดท้าย คือ ผู้บริหารจัดให้มีการดำเนินการนิเทศการเรียนการสอนในรูปแบบที่หลากหลาย

4) ด้านการกำกับติดตามความก้าวหน้าของนักเรียน โดยรวม อยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่า อยู่ในระดับมากทุกข้อ โดยข้อที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุดเป็นอันดับแรกได้แก่ ผู้บริหารมีการพบปะคณะครูเป็นรายบุคคลเพื่อปรึกษาเกี่ยวกับความก้าวหน้าด้านการเรียนของนักเรียน รองลงมาคือ ผู้บริหารส่งเสริมการนำผลจากการประเมินผลการศึกษาไปปรับปรุงในการดำเนินการ และผู้บริหารมีการกำหนดเป้าหมายในการกำกับติดตาม

ความก้าวหน้าของนักเรียน ตามลำดับ ส่วนข้อที่มีค่าเฉลี่ยต่ำสุด เป็นอันดับสุดท้าย คือ ผู้บริหาร ส่งเสริมให้มีการจัดทำเครื่องมือในการประเมินผล

5) ด้านการส่งเสริมบรรยากาศการเรียนการสอน โดยรวม อยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่า อยู่ในระดับมากทุกข้อ โดยข้อที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุดเป็นอันดับแรก ได้แก่ ผู้บริหารสนับสนุนให้ครูใช้แหล่งเรียนรู้ในโรงเรียนในการจัดกระบวนการเรียนรู้ รองลงมา คือ ผู้บริหารส่งเสริมสนับสนุนให้ครูใช้แหล่งเรียนรู้นอกโรงเรียนในการจัดกระบวนการเรียนรู้ และ ผู้บริหารจัดให้มีการกำกับติดตามการใช้สื่อในการจัดการเรียนการสอนตามลำดับ ส่วนข้อที่มีค่าเฉลี่ยต่ำสุดเป็นอันดับสุดท้าย คือ ผู้บริหารมีการจัดเครือข่ายการเรียนรู้ในสถานศึกษา

2. ผลการเปรียบเทียบภาวะผู้นำทางวิชาการของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาบุรีรัมย์ เขต 3 จำแนกได้ดังนี้

1) จำแนกตามประเภทของโรงเรียน โดยรวมแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 โดยที่โรงเรียนขยายโอกาสมีภาวะผู้นำทางวิชาการของผู้บริหารสถานศึกษามากกว่าโรงเรียนประถมศึกษา เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านพบว่า ด้านการกำหนดพันธกิจ ด้านการบริหารหลักสูตรและการสอน และด้านการนิเทศการสอน แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 นอกนั้นไม่แตกต่างกัน

2) จำแนกตามประสบการณ์ในการบริหารงานของผู้บริหาร โดยรวมไม่แตกต่างกัน เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า ด้านการนิเทศการสอน และด้านการส่งเสริมบรรยากาศการเรียนการสอน แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 ส่วนด้านอื่น ๆ ไม่แตกต่างกัน

อภิปรายผล

1. ภาวะผู้นำทางวิชาการของผู้บริหารสถานศึกษา โดยรวมอยู่ในระดับมาก ทั้งนี้ อาจเป็นเพราะว่า ผู้บริหารสถานศึกษาในโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาบุรีรัมย์ เขต 3 มีลักษณะการปฏิบัติงาน และการบริหารจัดการในสถานศึกษาของผู้บริหารที่ให้ความสำคัญกับงานด้านการบริหารหลักสูตรและการสอน ซึ่งเป็นงานหลักของสถานศึกษาที่มีอิทธิพลต่อการเพิ่มพูนการเรียนรู้ของนักเรียน โดยอาศัยกระบวนการต้องสามารถทำวิสัยทัศน์ให้กลายเป็นความจริงได้ รวมถึงการทำหน้าที่ตามบทบาทของผู้บริหารสถานศึกษาอย่างสร้างสรรค์ในการส่งเสริมบรรยากาศการเรียนการสอน โดยจัดแหล่งเรียนรู้ในโรงเรียน และมีกระบวนการนิเทศการศึกษาในสถานศึกษา เพื่อติดตามการจัดการเรียนการสอนของครู ในการพัฒนาการเรียนรู้ให้กับผู้เรียนได้บรรลุผลสำเร็จตามเป้าหมายที่ได้กำหนดไว้ อย่างมีคุณภาพ สอดคล้องกับผลการวิจัยของปฐม ปรีปนังกูร ที่ได้ศึกษาภาวะผู้นำทางวิชาการของผู้บริหารสถานศึกษาตามทัศนะของครูสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา

ประณตศึกษานราธิวาส เขต 2 ผลการวิจัยพบว่า ระดับภาวะผู้นำทางวิชาการของผู้บริหารสถานศึกษา ตามทัศนะของครูสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประณตศึกษานราธิวาส เขต 2 โดยรวมอยู่ในระดับมาก (ปฐม ปรีปนังกูร, 2554) และสอดคล้องกับงานวิจัยของ อันธิยา ภูมิไธสง ได้ศึกษาภาวะผู้นำทางวิชาการของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประณตศึกษาระยอง เขต 1 พบว่า ภาวะผู้นำทางวิชาการของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประณตศึกษาระยอง เขต 1 โดยรวมอยู่ในระดับมาก (อันธิยา ภูมิไธสง, 2556) เมื่อจำแนกภาวะผู้นำทางวิชาการของผู้บริหารสถานศึกษาเป็นรายได้ จำแนกได้ดังนี้

1.1 ด้านการกำหนดพันธกิจ โดยรวมอยู่ในระดับมาก ทั้งนี้อาจเป็นเพราะว่าผู้บริหารมีการกำหนดพันธกิจของโรงเรียน โดยผู้บริหารมีการส่งเสริมการพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษา ให้คณะครูมีส่วนร่วมในการกำหนดเป้าหมายทางวิชาการของโรงเรียน และมีการกำหนดเป้าหมายของโรงเรียน สอดคล้องกับ เจริญวิทย์ สมพงษ์ธรรม ที่ได้กล่าวถึงการกำหนดพันธกิจว่าเป็นการกำหนดขอบเขตของงานหรือบทบาทหน้าที่ขององค์กร เพื่อให้องค์กรบรรลุวิสัยทัศน์ที่กำหนดไว้ (เจริญวิทย์ สมพงษ์ธรรม, 2554) และสอดคล้องกับงานวิจัยของวิเชียร ทองคลี ที่ได้ศึกษาการศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างภาวะผู้นำทางวิชาการของผู้บริหารสถานศึกษากับการเรียนรู้ในโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาเขต 31 พบว่า ภาวะผู้นำทางวิชาการของผู้บริหารสถานศึกษากับการจัดการเรียนรู้ในโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 31 ด้านการกำหนดพันธกิจ โดยรวมอยู่ในระดับมาก (วิเชียร ทองคลี, 2554)

1.2 ด้านการบริหารหลักสูตรและการสอน โดยรวมอยู่ในระดับมาก ทั้งนี้อาจเป็นเพราะว่า ผู้บริหารสถานศึกษาและคณะครู ได้ร่วมมือกันเปลี่ยนแปลงปรับปรุงหลักสูตรการเรียนการสอนให้เหมาะสมแก่การเปลี่ยนแปลงของบริบททางสังคม ทั้งปัจจุบันและแนวโน้มในอนาคต เพื่อให้ผู้เรียน และผู้ที่เกี่ยวข้องได้เกิดความเชื่อมั่นในการจัดการเรียนการสอนในสถานศึกษานั้น สอดคล้องกับผลการวิจัยของ กมลทิพย์ บุญโพธิ์ ที่ได้ศึกษาภาวะผู้นำทางวิชาการของผู้บริหารสถานศึกษาในสังกัดองค์การบริหารส่วนจังหวัดชัยภูมิ ผลการวิจัยพบว่า ระดับภาวะผู้นำทางวิชาการของผู้บริหารในสังกัดองค์การบริหารส่วนจังหวัดชัยภูมิตามความคิดเห็นของครูผู้สอน ด้านการบริหารจัดการหลักสูตร โดยรวมอยู่ในระดับมาก (กมลทิพย์ บุญโพธิ์, 2561) และสอดคล้องกับงานวิจัยของ ปฐม ปรีปนังกูร ที่ได้ศึกษาภาวะผู้นำทางวิชาการของผู้บริหารสถานศึกษาตามทัศนะของครูสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประณตศึกษานราธิวาส เขต 2 ผลการวิจัยพบว่า ภาวะผู้นำทางวิชาการของผู้บริหารสถานศึกษา ด้านบริหารจัดการหลักสูตร โดยรวมอยู่ในระดับมาก

1.3 ด้านการนิเทศการสอน โดยรวมอยู่ในระดับมาก ทั้งนี้อาจเป็นเพราะว่าผู้บริหารสถานศึกษาให้ความสำคัญ ในด้านการนิเทศการศึกษา เพื่อพัฒนาคุณภาพระดับการศึกษาของสถานศึกษาให้มีคุณภาพ มีการส่งเสริมการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ประสบการณ์การนิเทศการศึกษาในสถานศึกษา และ มีความตระหนักในการนิเทศติดตามการจัดการเรียนการสอนของครูในสถานศึกษา สอดคล้องกับผลการวิจัยของ ขวัญจิตต์ เนียมเกตุ ที่ได้ศึกษาภาวะผู้นำทางวิชาการของผู้บริหารโรงเรียนขนาดเล็ก อำเภอเข็ญใหญ่ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษานครศรีธรรมราช เขต 3 ผลการวิจัยพบว่า ภาวะผู้นำทางวิชาการของผู้บริหารโรงเรียนขนาดเล็ก อำเภอเข็ญใหญ่ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษานครศรีธรรมราช เขต 3 ด้านการนิเทศการสอน โดยรวมอยู่ในระดับมาก (ขวัญจิตต์ เนียมเกตุ, 2552) และสอดคล้องกับงานวิจัยของ ประเสริฐ เนียมแก้ว ที่ได้ศึกษาภาวะผู้นำทางวิชาการของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา นครศรีธรรมราช ผลการวิจัยพบว่า ภาวะผู้นำทางวิชาการของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา นครศรีธรรมราช ด้านการนิเทศการสอน โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก (ประเสริฐ เนียมแก้ว, 2554) และสอดคล้องกับงานวิจัยของ วันเผด็จ มีชัย ที่ได้ศึกษาภาวะผู้นำทางวิชาการที่ส่งผลต่อการบริหารงานวิชาการในโรงเรียนสังกัดองค์การบริหารส่วนจังหวัดขอนแก่น ผลการวิจัยพบว่า ผู้บริหารโรงเรียน สังกัดองค์การบริหารส่วนจังหวัดขอนแก่น ด้านการนิเทศการศึกษา โดยรวมอยู่ในระดับมาก (วันเผด็จ มีชัย, 2554)

1.4 ด้านการกำกับติดตามความก้าวหน้าของนักเรียน โดยรวมอยู่ในระดับมาก ทั้งนี้อาจเป็นเพราะว่า ผู้บริหารมีการพบปะคณะครูเป็นรายบุคคล เพื่อปรึกษาเกี่ยวกับการเฝ้าดูความก้าวหน้าของนักเรียนด้านการเรียนของนักเรียน มีการส่งเสริมการนำผลจากการประเมินผลการศึกษาไปปรับปรุงในการดำเนินการ และ มีการกำหนดเป้าหมายในการกำกับติดตามความก้าวหน้าของนักเรียน สอดคล้องกับงานวิจัยของ Quah Cheng Sim ที่ได้ศึกษาภาวะผู้นำทางวิชาการของครูใหญ่โรงเรียนมัธยมศึกษา ในประเทศมาเลเซีย ผลการวิจัยพบว่า ผู้อำนวยการโรงเรียนในประเทศมาเลเซีย ประสบความสำเร็จในการนำบทบาทผู้นำ 7 ประการมาใช้คือการเฝ้าดูความก้าวหน้าของนักเรียน (Quah Cheng Sim, 2011) และสอดคล้องกับผลการวิจัยของ บุญพา พรหมณ ที่ได้ศึกษาภาวะผู้นำทางวิชาการของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสุราษฎร์ธานี เขต 1 ผลการวิจัยพบว่า ภาวะผู้นำทางวิชาการของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสุราษฎร์ธานี เขต 1 ด้านการดูแลเอาใจใส่ครูและนักเรียนอย่างใกล้ชิด โดยรวมอยู่ในระดับมาก

1.5 ด้านการส่งเสริมบรรยากาศการเรียนการสอน โดยรวมอยู่ในระดับมาก ทั้งนี้อาจเป็นเพราะว่า ผู้บริหารสนับสนุนให้ครูใช้แหล่งเรียนรู้ในโรงเรียนในการจัดกระบวนการเรียนรู้ มีการส่งเสริมสนับสนุนให้ครูใช้แหล่งเรียนรู้นอกโรงเรียนในการจัดกระบวนการเรียนรู้ และ จัดให้มีการ

กำกับติดตามการใช้สื่อในการจัดการเรียนการสอน สอดคล้องกับผลการวิจัยของ จีรวรรณ จันทร์แย้ม ได้ศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างภาวะผู้นำทางวิชาการของผู้บริหารกับผลการปฏิบัติงานตามมาตรฐานวิชาชีพของครูในสถานศึกษาขั้นพื้นฐานจังหวัดสมุทรสงคราม ผลการวิจัยพบว่า ระดับพฤติกรรมผู้นำทางวิชาการของผู้บริหารในสถานศึกษาขั้นพื้นฐานจังหวัดสมุทรสงคราม ด้านการส่งเสริมบรรยากาศทางวิชาการ โดยรวมอยู่ในระดับมาก (จีรวรรณ จันทร์แย้ม, 2552) และสอดคล้องกับผลการวิจัยของ วิเชียร ทองคลี ที่ได้ศึกษาการศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างภาวะผู้นำทางวิชาการของผู้บริหารสถานศึกษากับการเรียนรู้ในโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาเขต 31 ผลการวิจัยพบว่า ภาวะผู้นำทางวิชาการของผู้บริหารสถานศึกษากับการจัดการเรียนรู้ในโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 31 ด้านการส่งเสริมบรรยากาศการเรียนการสอน โดยรวมอยู่ในระดับมาก

2. ผลการเปรียบเทียบภาวะผู้นำทางวิชาการของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาบุรีรัมย์ เขต 3 จำแนกได้ดังนี้

2.1 จำแนกตามประเภทของโรงเรียน โดยรวม แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 ซึ่งสอดคล้องกับสมมติฐานที่ตั้งไว้ โดยที่โรงเรียนขยายโอกาสมีภาวะผู้นำทางวิชาการของผู้บริหารสถานศึกษามากกว่าโรงเรียน ประถมศึกษา ทั้งนี้อาจเป็นเพราะว่าผู้บริหารโรงเรียนขยายโอกาสมีการส่งเสริมให้ครูใช้วิธีการสอนแบบต่าง ๆ และสนับสนุนให้ครูใช้นวัตกรรมการสอน เป็นแบบอย่างที่ดีในเชิงวิชาการ ส่งเสริมความเป็นเลิศทางวิชาการของโรงเรียน ส่งเสริมการจัดการ เรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ และนิเทศ กำกับให้การเรียนการสอนเป็นไปตามแผนการสอน ที่กำหนดไว้ อีกทั้งโรงเรียนขยายโอกาสมีความพร้อมในด้านของบุคลากร และวัสดุ อุปกรณ์ สื่อการ เรียนการสอน ที่พร้อมในการดำเนินงานทางวิชาการมากกว่าโรงเรียนประถมศึกษา สอดคล้องกับผลการวิจัยของ ประเสริฐ เนียมแก้ว ที่ได้ศึกษาภาวะผู้นำทางวิชาการของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัด สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา นครศรีธรรมราช ผลการวิจัยพบว่า การเปรียบเทียบภาวะ ผู้นำทางวิชาการของผู้บริหารสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา นครศรีธรรมราช จำแนกตามประเภทของโรงเรียน โดยรวมแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 ประเสริฐ เนียมแก้ว และสอดคล้องกับผลการวิจัยของ บุญพา พรหมณ ที่ได้ศึกษาภาวะผู้นำทางวิชาการของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสุราษฎร์ธานี เขต 1 ผลการวิจัยพบว่า การเปรียบเทียบภาวะผู้นำทางวิชาการของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสุราษฎร์ธานี เขต 1 จำแนกตามประเภทของโรงเรียน โดยรวมแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05

2.2 จำแนกตามประเภทโรงเรียนในการบริหารงานของผู้บริหาร โดยรวมไม่แตกต่างกัน ซึ่งไม่สอดคล้องกับสมมติฐานที่ตั้งไว้ ทั้งนี้อาจเป็นเพราะว่า ผู้บริหารสถานศึกษาที่มี

ประสบการณ์ในการทำงานต่างกัน ได้รับการส่งเสริมจากหน่วยงานต้นสังกัดที่เหมือนๆ กัน เช่น การส่งเสริมให้ผู้บริหารสถานศึกษาเข้ารับการพัฒนา โดยการฝึกอบรม ประชุมสัมมนา แลกเปลี่ยนเรียนรู้ด้านวิชาการ ให้มีความรู้ความสามารถในการบริหารงานวิชาการที่เท่าเทียมกัน จึงส่งผลให้ผู้บริหารสถานศึกษาที่มีประสบการณ์ในการทำงานต่างกัันมีภาวะผู้นำวิชาการของผู้บริหารสถานศึกษาไม่แตกต่างกัน สอดคล้องกับผลการวิจัยของ บุญพา พรหมณ ได้ศึกษาภาวะผู้นำทางวิชาการของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา ประถมศึกษาสุราษฎร์ธานี เขต 1 ผลการวิจัยพบว่า การเปรียบเทียบภาวะผู้นำทางวิชาการของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา ประถมศึกษาสุราษฎร์ธานี เขต 1 จำแนกตามประสบการณ์ในการทำงาน โดยรวมไม่แตกต่างกัน (บุญพา พรหมณ, 2559) และ สอดคล้องกับผลการวิจัยของ บาลกีส กาชา ที่ได้ศึกษาภาวะผู้นำทางวิชาการของผู้บริหารสถานศึกษาในอำเภอกรงปินัง สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา ประถมศึกษายะลา เขต 1 ผลการวิจัยพบว่า การเปรียบเทียบระดับภาวะผู้นำทางวิชาการของผู้บริหารสถานศึกษาใน อำเภอกรงปินัง สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา ประถมศึกษายะลา เขต 1 จำแนกตาม ประสบการณ์ในการปฏิบัติงาน โดยรวมไม่แตกต่างกัน (บาลกีส กาชา, 2560)

สรุป/ข้อเสนอแนะ

1. ควรมีการศึกษาภาวะผู้นำทางวิชาการของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา ประถมศึกษาอื่นๆ
2. ควรมีการศึกษาภาวะผู้นำทางวิชาการของผู้บริหารสถานศึกษาเชิงกลยุทธ์ของผู้บริหารกับประสิทธิผลของโรงเรียนระดับประถมศึกษา ในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา ประถมศึกษาบุรีรัมย์ เขต 3
3. ควรมีการศึกษาภาวะผู้นำทางวิชาการของผู้บริหารสถานศึกษาที่ส่งผลต่อประสิทธิภาพในการปฏิบัติงานของครูผู้สอนในระดับประถมศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา ประถมศึกษาบุรีรัมย์ เขต 3

เอกสารอ้างอิง

- กมลทิพย์ บุญโพธิ์. (2561). ภาวะผู้นำทางวิชาการของผู้บริหารในสังกัดองค์การบริหารส่วน จังหวัดชัยภูมิ. ใน วิทยานิพนธ์ปริญญาครุศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหาร การศึกษา. มหาวิทยาลัยราชภัฏชัยภูมิ.
- ขวัญจิต เนียมเกตุ. (2552). ภาวะผู้นำทางวิชาการของผู้บริหารขนาดเล็ก สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษานครศรีธรรมราช เขต 3. ใน วิทยานิพนธ์ศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาศึกษาศาสตร์. มหาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช.

- จิรวรรณ จันทรแย้ม. (2552). ความสัมพันธ์ระหว่างภาวะผู้นำทางวิชาการของผู้บริหารกับผล การปฏิบัติงานตามมาตรฐานวิชาชีพของครูในสถานศึกษาชั้นพื้นฐานจังหวัด สมุทรสงคราม. ใน วิทยานิพนธ์ครุศาสตรมหาบัณฑิต บัณฑิตวิทยาลัย. มหาวิทยาลัย ราชภัฏหมู่บ้านจอมบึง.
- เจริญวิทย์ สมพงษ์ธรรม. (2554). การบริการและประเมินโครงการ = Project Management and Evaluation. ใน สารนิพนธ์ศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา. มหาวิทยาลัยบูรพา.
- บาลกีส กาษา. (2560). ภาวะผู้นำทางวิชาการของผู้บริหารสถานศึกษาในอำเภอกรงปินัง สังกัด สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษายะลา เขต 1. ใน สารนิพนธ์ครุศาสตรมหา บัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา. มหาวิทยาลัยราชภัฏยะลา.
- บุญพา พรหมณ. (2559). ภาวะผู้นำทางวิชาการของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขต พื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสุราษฎร์ธานี เขต 1. ใน วิทยานิพนธ์ครุศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา. มหาวิทยาลัยราชภัฏนครศรีธรรมราช.
- ปฐม ปรีพูนถ์กู. (2554). ภาวะผู้นำทางวิชาการของผู้บริหารสถานศึกษาตามทัศนะของครู สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา นราธิวาส เขต 2. ใน สารนิพนธ์ศึกษา ศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา. มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ วิทยาเขตปัตตานี.
- ประเสริฐ เนียมแก้ว. (2554). ภาวะผู้นำทางวิชาการของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงาน เขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา นครศรีธรรมราช. วารสารนาคบุตรปริทรรศน์, 4(2), 175-188.
- วันเผด็จ มีชัย. (2554). ภาวะผู้นำทางวิชาการที่ส่งผลต่อการบริหารงานวิชาการใน โรงเรียน สังกัดองค์การบริหารส่วนจังหวัดขอนแก่น. ารสารศึกษาศาสตร์ ฉบับวิจัยบัณฑิตศึกษา มหาวิทยาลัยขอนแก่น, 5(2), 79-85.
- วิเชียร ทองคลี. (2554). การศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างภาวะผู้นำทางวิชาการของผู้บริหาร สถานศึกษากับการจัดการ เรียนรู้ในโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา มัธยมศึกษา เขต 31. ใน วิทยานิพนธ์การบริหารการศึกษา สาขาวิชาการบริหาร การศึกษา. มหาวิทยาลัยราชภัฏนครราชสีมา.
- สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาบุรีรัมย์ เขต 3. (2562). รายงานผลการศึกษา สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาบุรีรัมย์ เขต 3. บุรีรัมย์: กลุ่มงานวัดและ ประเมินผล การศึกษานิเทศติดตามและประเมินผลการจัดการศึกษา สำนักงานเขต พื้นที่การศึกษาประถมศึกษาบุรีรัมย์ เขต 3.

- สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาระบบราชการ. (2552). ชุดเครื่องมือการเรียนรู้ด้วยตนเอง เรื่อง การบริหารการเปลี่ยนแปลง. (พิมพ์ครั้งที่ 3). กรุงเทพมหานคร: สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาระบบราชการ.
- สำนักงานรับรองมาตรฐานและประเมินคุณภาพการศึกษา (องค์การมหาชน). (2554). คู่มือการประเมินคุณภาพภายนอกกรอบสาม (พ.ศ. 2554-2558): ฉบับสถานศึกษา. (พิมพ์ครั้งที่ 2). กรุงเทพมหานคร: ออฟเซ็ท พลัส.
- อันธิยา ภูมิไธสง. (2556). ภาวะผู้นำทางวิชาการของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษากระบี่. ใน วิทยานิพนธ์ปริญญาศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต สาขาการบริหารการศึกษา. มหาวิทยาลัยบูรพา.
- Krejcie, R. V., & Morgan, D. W. (1970). Determining Sample Size for research activities. *Educational and Psychological Measurement*, 1970 (30), 607-610.
- Quah Cheng Sim. (2011). Instructional Leadership among Principals of Secondary Schools in Malaysia. *International Research Journals*, 2(12), 1784-1800.

การแก้ไขคำสั่งไม่ฟ้องคดีของพนักงานอัยการ***A RECONSIDERATION OF A NON-PROSECUTION ORDER****พัชระ อินทรอุดม*, ธาณี วรภัทร์**

Patchara Intaraudom, Thaneer Vorapatr

มหาวิทยาลัยรังสิต

Rangsit University, Thailand

*Corresponding author E-mail: praewsmingo@gmail.com

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์ 1) เพื่อศึกษาความเป็นมา แนวคิดและหลักการในการสั่งคดีของพนักงานอัยการและกฎเกณฑ์การแก้ไขคำสั่งไม่ฟ้องคดีในประเทศไทย 2) เพื่อศึกษาหลักเกณฑ์การแก้ไขคำสั่งไม่ฟ้องของพนักงานอัยการในต่างประเทศได้แก่ สหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนี สาธารณรัฐฝรั่งเศส และอังกฤษ และ 3) เพื่อเสนอแนะแนวทางที่เหมาะสมในการกำหนดให้มีการแก้ไขคำสั่งไม่ฟ้องคดีของพนักงานอัยการกรณีเป็นคำสั่งที่ผิดพลาดในประเทศไทย ซึ่งเป็นประเภทการวิจัยเชิงคุณภาพ ในรูปแบบการวิจัยทางเอกสาร ผลการวิจัยพบว่า การที่ประเทศไทยใช้หลักการดำเนินคดีอาญาตามดุลพินิจทำให้พนักงานอัยการมีดุลพินิจในการพิจารณาสั่งคดี ซึ่งการใช้ดุลพินิจและตรวจสอบดุลพินิจย่อมอยู่ภายใต้ขอบเขตของกฎหมายในประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาและระเบียบสำนักงานอัยการสูงสุดว่าด้วยการดำเนินคดีอาญาของพนักงานอัยการ พ.ศ.2563 อย่างไรก็ตาม หากคำสั่งไม่ฟ้องคดีนั้นเป็นคำสั่งที่ผิดพลาดย่อมสมควรที่จะได้รับการแก้ไข แต่ในประเทศไทยยังไม่มีบทบัญญัติให้สามารถแก้ไขคำสั่งไม่ฟ้องคดีได้ อย่างในอังกฤษได้มีการบัญญัติไว้ในประมวลระเบียบการทำงานสำหรับอัยการและแนวปฏิบัติของอัยการอังกฤษให้อัยการสามารถแก้ไขคำสั่งไม่ฟ้องคดีได้โดยวางหลักเกณฑ์ในการพิจารณาไว้โดยเฉพาะ ส่วนสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนีและสาธารณรัฐฝรั่งเศส แม้ไม่มีบทบัญญัติเป็นลายลักษณ์อักษรแต่แสดงให้เห็นถึงหลักการที่พนักงานอัยการสามารถแก้ไขคำสั่งไม่ฟ้องคดีได้เช่นเดียวกัน ผู้วิจัยจึงเสนอให้แก้ไขประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาและระเบียบสำนักงานอัยการสูงสุดว่าด้วยการดำเนินคดีอาญา พ.ศ.2563 ให้อัยการสูงสุดแก้ไขคำสั่งไม่ฟ้องคดีได้แม้จะเป็นคำสั่งเด็ดขาดไม่ฟ้องคดีตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 147

* Received December 6, 2022; Revised December 26, 2022; Accepted January 18, 2023

คำสำคัญ: การแก้ไข, คำสั่งไม่ฟ้องคดี, พนักงานอัยการ

Abstract

This independent study aimed to 1) investigate the history of the criminal prosecution system, principles of the criminal prosecution, criteria in making a prosecution order in Thailand and foreign countries, as well as 2) examined the problems in exercising discretion to make a non-prosecution order and 3) suggested a guideline for the reconsideration of a wrong non-prosecution order. This research was a qualitative study and employed the documentary research method. In Thailand, the opportunity prosecution was employed as a principle for the criminal prosecution. The public prosecutors were authorized to issue a prosecution order or non-prosecution order based upon their decision. Their prosecutorial discretion must be under both The Code of Criminal Procedure and the Regulation of the Office of the Attorney General in Criminal Cases B.E. 2563. Nevertheless, a wrong non-prosecution order should be reconsidered and mended. This was a problem since there is no positive law regarding the reconsideration of a wrong non-prosecution order. In England, there was a code and legal guidance for prosecutor's reconsideration and amendment of the wrong non-prosecution order. In Germany and France, there were not written laws regarding the reconsideration of a wrong non-prosecution, but they had principles that the prosecutors could follow. So the researcher recommended the amendment of the Code of Criminal Procedure and the Regulation of the Office of the Attorney General in Criminal Cases B.E. 2563 so that the prosecutors would be authorized to reconsider and amend the wrong non-prosecution order even though such order was ultimate.

Keywords: A reconsideration, non-prosecution order, The public prosecutors

บทนำ

ในประเทศไทยได้บัญญัติการตรวจสอบการใช้ดุลพินิจในการสั่งคดีของพนักงานอัยการไว้ในประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 145 กรณีสำนวนการสอบสวนที่อยู่ในความรับผิดชอบของ เจ้าพนักงานฝ่ายปกครองและมาตรา 145/1 กรณีสำนวนการสอบสวนที่อยู่ในความรับผิดชอบของเจ้าพนักงานตำรวจ ซึ่งเป็นการตรวจสอบดุลพินิจการสั่งไม่ฟ้องคดี

ของพนักงานอัยการโดยองค์กรตำรวจซึ่งเป็นองค์กรภายนอก หากบุคคลที่กำหนดไว้ในมาตรา 145/1 มีความเห็นแย้งคำสั่งไม่ฟ้องคดี กฎหมายกำหนดให้ต้องส่งสำนวนพร้อมความเห็นที่แย้งไปยังอัยการสูงสุดเพื่อชี้ขาด แต่กรณีที่มีความเห็นไม่แย้งคำสั่งไม่ฟ้องคดี คำสั่ง ไม่ฟ้องคดีดังกล่าวจึงมีฐานะเป็นคำสั่งเด็ดขาดไม่ฟ้องคดีตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 147 ซึ่งห้ามมิให้มีการสอบสวนเกี่ยวกับบุคคลนั้นในเรื่องเดียวกันนั้นอีก เว้นแต่จะได้พยานหลักฐานใหม่อันสำคัญแก่คดีซึ่งจะทำให้ศาลลงโทษผู้ต้องหาได้

อย่างไรก็ตามแม้มีคำสั่งเด็ดขาดไม่ฟ้องคดี คดีอาญายังสามารถขึ้นสู่การพิจารณาของศาลได้ 3 กรณี กรณีที่หนึ่ง เมื่อผู้เสียหายฟ้องคดีเองตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญามาตรา 28 (2) เนื่องจากคำสั่งไม่ฟ้องคดีไม่ตัดสิทธิผู้เสียหายฟ้องคดีโดยตนเอง กรณีที่สอง เมื่อพยานหลักฐานใหม่ พนักงานสอบสวนมีอำนาจสอบสวนพยานหลักฐานใหม่และเสนอสำนวนให้พนักงานอัยการพิจารณาสั่งฟ้องคดีได้ ตามมาตรา 147 กรณีที่สาม เมื่อพนักงานอัยการแก้ไขคำสั่งเดิมและมีคำสั่งใหม่ให้ฟ้องคดี แม้ไม่ปรากฏพยานหลักฐานใหม่ แต่หากพิจารณาในประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาจะเห็นได้ว่ากรณีที่สามในประเทศไทยไม่ได้มีการบัญญัติกฎหมายไว้โดยตรง

ปัจจุบันในทางปฏิบัติสำนวนที่องค์กรตำรวจทำความเห็นแย้งคำสั่งไม่ฟ้องของพนักงานอัยการนั้นมีจำนวนน้อยมาก ทำให้เกิดปัญหาว่าการตรวจสอบโดยองค์กรภายนอกอาจไม่สามารถแก้ไขปัญหาในกรณีที่คำสั่งไม่ฟ้องคดีเป็นคำสั่งที่ผิดพลาดได้ และเมื่อองค์กรตำรวจมีความเห็นไม่แย้งคำสั่งไม่ฟ้องจะมีผลทำให้คำสั่งดังกล่าวกลายเป็นคำสั่งเด็ดขาดไม่ฟ้องคดี ในกรณีที่คำสั่งไม่ฟ้องคดีดังกล่าวเป็นคำสั่งที่ผิดพลาด บกพร่อง ในประเทศไทยยังไม่มีบทบัญญัติในการแก้ไขปัญหานี้ ดังนั้น จึงควรแก้ไขเพิ่มเติมโดยกำหนดบทบัญญัติในกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาและระเบียบการดำเนินคดีอาญาของพนักงานอัยการให้สามารถแก้ไขคำสั่งไม่ฟ้องคดีที่ผิดพลาดได้

ด้วยเหตุนี้ การค้นคว้าศึกษากฎหมายและแนวทางทางปฏิบัติในระบบกฎหมายต่างประเทศจึงเป็นประโยชน์ที่สามารถนำมาประยุกต์และเป็นแนวทางในการแก้ไขปรับปรุงกฎหมายของประเทศไทยที่เกี่ยวข้องกับการแก้ไขไม่ฟ้องคดีดังกล่าวให้มีความเหมาะสมกับบริบททางกฎหมายของไทยมากยิ่งขึ้น ผู้วิจัยจึงเห็นว่า ประเทศไทยควรมีบทบัญญัติในการแก้ไขคำสั่งไม่ฟ้องคดีโดยเฉพาะคำสั่งไม่ฟ้องคดีที่ผิดพลาด โดยกำหนดหลักเกณฑ์ที่ชัดเจนเป็นรูปธรรมและมีความแน่นอนไว้โดยเฉพาะ ทั้งนี้เพื่อมิให้มีผลกระทบต่อความน่าเชื่อถือของคำสั่งคดีของพนักงานอัยการและยังเป็นการดำรงไว้ซึ่งความเชื่อมั่นที่ประชาชนมีต่อกระบวนการยุติธรรมทางอาญา

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษาความเป็นมา แนวคิดและหลักการในการสังคดีของของพนักงานอัยการ และกฎเกณฑ์การแก้ไขคำสั่งไม่ฟ้องคดีในประเทศไทย
2. เพื่อวิเคราะห์ เปรียบเทียบการแก้ไขคำสั่งไม่ฟ้องของพนักงานอัยการระหว่างกฎหมายไทยและกฎหมายต่างประเทศ ได้แก่ สหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนี สาธารณรัฐฝรั่งเศส และอังกฤษ
3. เพื่อเสนอแนะแนวทางที่เหมาะสมในการกำหนดให้มีการแก้ไขคำสั่งไม่ฟ้องคดีของพนักงานอัยการกรณีเป็นคำสั่งที่ผิดพลาด

วิธีดำเนินการวิจัย

บทความนี้ใช้รูปแบบการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative research) ในรูปแบบการวิจัยทางเอกสาร โดยการศึกษาค้นคว้าและรวบรวมข้อมูลทั้งภาษาไทยและภาษาต่างประเทศ จากหนังสือ วารสาร ตำบฏกฎหมาย บทความวิชาการ วิทยานิพนธ์ คำพิพากษาของศาลฎีกา และเอกสารต่างๆ ทางกฎหมาย ข้อมูลบนเครือข่ายอินเทอร์เน็ต เพื่อวิเคราะห์และเสนอแนะแนวทางที่เหมาะสมในการแก้ไขกฎหมาย

ผลการวิจัย

1. หลักเกณฑ์ที่เกี่ยวข้องกับการแก้ไขคำสั่งไม่ฟ้องคดี

เนื่องจากในประเทศไทยยังไม่มีบทบัญญัติกฎหมายที่ให้อำนาจในการแก้ไขคำสั่งไม่ฟ้องคดีที่ผิดพลาดได้เพียงแต่กำหนดขั้นตอนในการถ่วงดุลการใช้ดุลพินิจของพนักงานอัยการ โดยกำหนดการทบทวนคำสั่งคดีของพนักงานอัยการไว้ในประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา กล่าวคือ กำหนดให้องค์กรตำรวจซึ่งเป็นองค์กรภายนอกเป็นผู้ตรวจสอบการใช้ดุลพินิจสั่งไม่ฟ้องคดีของพนักงานอัยการและการตรวจสอบภายในองค์กรสำหรับการสั่งคดีอาญาที่จะไม่เป็นประโยชน์แก่สาธารณชนหรือจะมีผลกระทบต่อความปลอดภัยหรือความมั่นคงของชาติ หรือต่อประโยชน์อันสำคัญของประเทศ

หากพนักงานอัยการมีคำสั่งไม่ฟ้อง กระบวนการดำเนินคดีจะต้องดำเนินต่อตามมาตรา 145/1 แห่งประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาซึ่งวางหลักว่า “สำหรับการสอบสวนซึ่งอยู่ในความรับผิดชอบของเจ้าพนักงานตำรวจในกรณีที่มีคำสั่งไม่ฟ้องและคำสั่งนั้นไม่ใช่คำสั่งของอัยการสูงสุด ถ้าในกรุงเทพมหานครให้รับส่งสำนวนการสอบสวนพร้อมกับคำสั่งเสนอผู้บัญชาการตำรวจแห่งชาติ รองผู้บัญชาการตำรวจแห่งชาติ หรือผู้ช่วยผู้บัญชาการตำรวจแห่งชาติ ถ้าในจังหวัดอื่นให้รับส่งสำนวนการสอบสวนพร้อมกับคำสั่งเสนอผู้บัญชาการหรือรอง

ผู้บัญชาการ ซึ่งเป็นผู้บังคับบัญชาของพนักงานสอบสวนผู้รับผิดชอบ แต่ทั้งนี้ มิได้ตัดอำนาจพนักงานอัยการที่จะจัดการอย่างใดแก่ผู้ต้องหาตั้งบัญญัติไว้ในมาตรา 143

ในกรณีที่ผู้บัญชาการตำรวจแห่งชาติ รองผู้บัญชาการตำรวจแห่งชาติ หรือผู้ช่วยผู้บัญชาการตำรวจแห่งชาติในกรุงเทพมหานคร หรือผู้บัญชาการหรือรองผู้บัญชาการซึ่งเป็นผู้บังคับบัญชาของพนักงานสอบสวนผู้รับผิดชอบในจังหวัดอื่นแย้งคำสั่งของพนักงานอัยการให้ส่งสำนวนพร้อมกับความเห็นที่แย้งไปยังอัยการสูงสุดเพื่อชี้ขาด...”

จากบทบัญญัติดังกล่าวเมื่อพิจารณาจะเห็นได้ว่า หลักเกณฑ์ในมาตรา 145/1 ไม่นำไปใช้กับคำสั่งไม่ฟ้องคดีของอัยการสูงสุด ดังนั้น หากคำสั่งไม่ฟ้องเป็นคำสั่งของอัยการสูงสุด หรือผู้รักษาการแทน คำสั่งดังกล่าวจะถือเป็นคำสั่งเด็ดขาดไม่ฟ้องคดีซึ่งจะเกิดผลตามมาตรา 146 และมาตรา 147 อย่างไรก็ตาม หากพนักงานอัยการประจำศาลแขวงจนถึงตำแหน่งรองอัยการสูงสุดมีคำสั่งไม่ฟ้องในคดีใด ในกรุงเทพมหานครจะต้องส่งสำนวนการสอบสวนและคำสั่งเสนอผู้บัญชาการตำรวจแห่งชาติ รองผู้บัญชาการตำรวจแห่งชาติ ผู้ช่วย ผู้บัญชาการตำรวจแห่งชาติ ถ้าในจังหวัดอื่นให้รับส่งสำนวนการสอบสวนพร้อมกับคำสั่งเสนอผู้บัญชาการหรือรองผู้บัญชาการซึ่งเป็นผู้บังคับบัญชาของพนักงานสอบสวนผู้รับผิดชอบ ได้แก่ ผู้บัญชาการตำรวจภูธรภาคหรือรองผู้บัญชาการตำรวจภูธรภาค โดยบุคคลดังกล่าวมีอำนาจพิจารณาให้ความเห็นแย้งคำสั่งไม่ฟ้องของพนักงานอัยการ ดังนั้น คำสั่งไม่ฟ้องของพนักงานอัยการในกรุงเทพมหานครจะเด็ดขาดเมื่อผู้บัญชาการตำรวจแห่งชาติ รองผู้บัญชาการตำรวจแห่งชาติ หรือผู้ช่วยผู้บัญชาการตำรวจแห่งชาติ ไม่แย้งคำสั่ง และคำสั่งไม่ฟ้องของพนักงานอัยการในจังหวัดต่างๆ จะเด็ดขาดเมื่อผู้บัญชาการตำรวจภูธรภาคหรือรองผู้บัญชาการตำรวจภูธรภาคไม่แย้งคำสั่งนั้น

เมื่อมีคำสั่งเด็ดขาดไม่ฟ้องคดีแล้ว มาตรา 147 ซึ่งบัญญัติว่า “เมื่อมีคำสั่งเด็ดขาดไม่ฟ้องคดีแล้ว ห้ามมิให้มีการสอบสวนเกี่ยวกับบุคคลนั้นในเรื่องเดียวกันนั้นอีก เว้นแต่จะได้พยานหลักฐานใหม่อันสำคัญแก่คดี ซึ่งน่าจะทำให้ศาลลงโทษผู้ต้องหานั้นได้” เมื่อพิจารณาจากบทบัญญัติดังกล่าวจะเห็นได้ว่า เมื่อมีคำสั่งเด็ดขาดไม่ฟ้องคดีแล้ว ห้ามสอบสวนบุคคลนั้นในเรื่องเดียวกันนั้นอีก เว้นแต่จะเข้าข้อยกเว้น คือ ได้พยานหลักฐานใหม่อันสำคัญแก่คดีน่าจะลงโทษผู้ต้องหาได้ หากทำการสอบสวนใหม่โดยฝ่าฝืนมาตรา 147 เรียกว่าการสอบสวนซ้ำ การสอบสวนที่ฝ่าฝืนมาตรา 147 ย่อมเป็นการสอบสวนที่ไม่ชอบ พนักงานอัยการย่อมไม่มีอำนาจฟ้อง

การห้ามมิให้มีการสอบสวนใหม่นี้มีความหมายเช่นเดียวกับคำพิพากษาเสร็จเด็ดขาด ซึ่งมีสภาพเด็ดขาดทางกฎหมายในทางเนื้อหา ฉะนั้น การต้องห้ามมิให้มีการสอบสวนใหม่จึงหมายถึงการห้ามสอบสวนในการกระทำนั้นอีกและการห้ามฟ้อง กล่าวคือ ห้ามทั้งพนักงานสอบสวนที่จะสอบสวนและห้ามพนักงานอัยการจะฟ้องผู้ต้องหาในการกระทำนั้นอีก (คณิต ณ

นคร, 2564) แต่ไม่ตัดสินคดีผู้เสียหายที่จะฟ้องคดีนั้นด้วยตนเองตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 28 (2) ประกอบมาตรา 34 โดย “พยานหลักฐานใหม่” อาจเป็น พยานเอกสาร พยานบุคคล หรือพยานวัตถุก็ได้แต่ต้องไม่เคยปรากฏในสำนวนมาก่อน

เมื่อพิจารณาจากบทบัญญัติที่เกี่ยวข้องกับการทบทวนคำสั่งของพนักงานอัยการและคำสั่งเด็ดขาด ไม่ฟ้องคดีอาญาจะเห็นได้ว่า ในประเทศไทยไม่มีบทบัญญัติให้อำนาจพนักงานอัยการสามารถแก้ไขคำสั่งไม่ฟ้องและมีคำสั่งใหม่ให้ฟ้องคดีได้แม้ไม่ปรากฏพยานหลักฐานแตกต่างจากระบบกฎหมายต่างประเทศทั้งในสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนี สาธารณรัฐฝรั่งเศส และอังกฤษ ที่ปรากฏหลักการดังกล่าวโดยเฉพาะอังกฤษที่มีการบัญญัติหลักเกณฑ์และแนวทางปฏิบัติที่กำหนดหลักการให้พนักงานอัยการอาจแก้ไขคำสั่งไม่ฟ้องคดีได้

2.การเปรียบเทียบหลักเกณฑ์ในต่างประเทศ

บทความนี้จะเปรียบเทียบหลักเกณฑ์ที่เกี่ยวข้องกับการแก้ไขคำสั่งไม่ฟ้องคดีของพนักงานอัยการในประเทศไทยกับต่างประเทศของสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนี สาธารณรัฐฝรั่งเศส และอังกฤษ ดังต่อไปนี้

2.1 สหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนี

สหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนีใช้หลักการดำเนินคดีอาญาตามหลักกฎหมายประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาเยอรมัน มาตรา 152 (1) กำหนดให้พนักงานอัยการมีอำนาจแต่เพียงผู้เดียวในการฟ้องและดำเนินคดีอาญาและมาตรา 152 (2) กำหนดว่า อัยการต้องฟ้องการกระทำความผิดที่มีโทษทางอาญาต่อศาล หากมีพยานหลักฐานเพียงพอ เว้นแต่ในกรณีที่มีบทบัญญัติยกเว้นให้พนักงานอัยการสามารถใช้ดุลพินิจในการสั่งไม่ฟ้องได้ (คณิต อนุสร, 2526) แต่ในการใช้ดุลพินิจดังกล่าวอาจมีความผิดพลาดได้จึงจำเป็นต้องมีกระบวนการตรวจสอบการใช้ดุลพินิจดังกล่าวโดยการตรวจสอบนั้นอาจทำโดยระบบการตรวจสอบภายในคือองค์กรอัยการ รวมถึงองค์กรภายนอกได้แก่การตรวจสอบโดยศาลและผู้เสียหายและหากการใช้ดุลพินิจในการสั่งคดีไม่ถูกต้องตามบทบัญญัติแห่งกฎหมายวิธีพิจารณาความก็อาจมีการแก้ไขคำสั่งไม่ฟ้องคดีได้

ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาเยอรมัน มาตรา 170 (1) เป็นบทบัญญัติพื้นฐานเกี่ยวกับการใช้ดุลพินิจในการสั่งไม่ฟ้องคดี โดยบทบัญญัตินี้กำหนดให้พนักงานอัยการต้องยื่นฟ้องคดีต่อศาลชั้นต้นเมื่อการสืบสวนสอบสวนมีพยานหลักฐานเพียงพอที่จะลงโทษจำเลยได้ (sufficient cause) และแม้ตำรวจจะมีการแจ้งข้อกล่าวหาผู้ต้องหาว่าได้กระทำความผิดนั้นๆ พนักงานอัยการสามารถหยุดกระบวนการดำเนินคดีโดยใช้ดุลพินิจสั่งไม่ฟ้องคดีได้ (ปกป้อง ศรีสนิท, 2563) แม้ว่าพนักงานอัยการจะสั่งไม่ฟ้องคดี แต่อาจมีการสอบสวนใหม่ได้ไม่ว่าในเวลาใดๆ โดยอัยการสามารถแก้ไขคำสั่งไม่ฟ้องคดีเป็นคำสั่งฟ้องคดีได้โดยไม่ต้องปรากฏพยานหลักฐานใหม่ ทั้งนี้ในประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา

เยอรมันไม่ถือว่าการที่พนักงานอัยการมีคำสั่งไม่ฟ้องคดีแล้วภายหลังมีคำสั่งฟ้องคดีเรื่องเดียวกันเป็นกรณีที่ทำให้บุคคลได้รับความเดือดร้อนซ้ำสอง (the double jeopardy bar) (Michael Bohlander, 2012)

ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาเยอรมัน มาตรา 171 หากพนักงานอัยการเจ้าของสำนวนยืนยันคำสั่งไม่ฟ้องคดี กฎหมายกำหนดให้ต้องแจ้งคำสั่งไม่ฟ้องคดีพร้อมด้วยเหตุผลในการสั่งไม่ฟ้องต่อผู้เสียหาย และแจ้งให้ทราบถึงสิทธิของผู้เสียหายที่สามารถร้องขอต่ออัยการสูงสุดประจำมลรัฐและศาลโดยลำดับเพื่อให้ศาลตรวจสอบการใช้ดุลพินิจการสั่งคดีของพนักงานอัยการ

ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 172 ผู้เสียหายจะต้องยื่นคำร้องคัดค้านคำสั่งไม่ฟ้องคดีโดยจะต้องยื่นคำร้องต่ออัยการสูงสุดประจำมลรัฐซึ่งเป็นผู้บังคับบัญชาของพนักงานอัยการเจ้าของสำนวนภายในสองสัปดาห์นับแต่ได้รับแจ้งคำสั่งไม่ฟ้องคดี โดยจะมีการตรวจสอบการใช้ดุลพินิจการสั่งไม่ฟ้องคดีโดยละเอียด ดังนั้นหากอัยการสูงสุดประจำมลรัฐไม่เห็นด้วยกับคำสั่งไม่ฟ้องหรือการใช้ดุลพินิจในการสั่งคดีผิดพลาด จึงอาจมีการแก้ไขคำสั่งไม่ฟ้องคดีเป็นฟ้องคดีในขั้นตอนดังกล่าว แต่หากอัยการสูงสุดยืนยันคำสั่งไม่ฟ้องคดี ผู้เสียหายที่ร้องขอนั้นมีสิทธิอุทธรณ์คำสั่งไม่ฟ้องคดีต่อศาลอุทธรณ์ (Oberlandesgericht) ภายในหนึ่งเดือนนับแต่ออกคำสั่ง เพื่อขอให้ศาลสั่งให้พนักงานอัยการสั่งฟ้องคดี (John H. Langbein, 1974)

ในกรณีที่มีการยื่นคำร้องขอต่อศาลและศาลเห็นว่าพนักงานอัยการควรฟ้องคดีดังกล่าว พนักงานอัยการจะต้องฟ้องคดีนั้นและผู้เสียหายย่อมมีสิทธิตามกฎหมายที่จะขอเข้าร่วมเป็นโจทก์กับพนักงานอัยการได้ เพื่อเปิดโอกาสให้ผู้เสียหายสามารถตรวจสอบการดำเนินคดีของพนักงานอัยการและขั้นตอนดังกล่าวจะป้องกันมิให้พนักงานอัยการทำให้เกิดความเสียหายในคดีดังกล่าว

2.2 สาธารณรัฐฝรั่งเศส

การฟ้องร้องดำเนินคดีอาญาของสาธารณรัฐฝรั่งเศสใช้หลักการดำเนินคดีตามดุลพินิจโดยตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 40 วางหลักว่า “พนักงานอัยการมีอำนาจรับคำร้องทุกข์และคำกล่าวโทษและพิจารณาว่าจะดำเนินการอย่างไรกับคำร้องทุกข์และคำกล่าวโทษนั้นต่อไป” อำนาจการสั่งคดีโดยใช้ดุลพินิจจึงถือเป็นหลักสำคัญในการทำงานของอัยการฝรั่งเศส (อุทัย อาทิเวช, 2557) การใช้ดุลพินิจของอัยการฝรั่งเศสนั้นครอบคลุมการสั่งคดีและรวมถึงการดำเนินคดีในชั้นศาลด้วย กล่าวคือ พนักงานอัยการมีอิสระในการสั่งคดีตามที่เห็นสมควรแต่ต้องอยู่ภายใต้การบังคับบัญชาตามลำดับ ตามสถิติปรากฏว่าจากคำร้องทุกข์ทั้งหมด อัยการฝรั่งเศสสั่งไม่ฟ้องประมาณร้อยละห้าสิบโดยคำสั่งไม่ฟ้องของพนักงานอัยการในประเทศฝรั่งเศสนั้นถือเป็นเพียงวิธีการชั่วคราวและไม่ทำให้สิทธิฟ้อง

คดีอาญาระงับ (โกเมน ภัทรภิรมย์, 2536) อัยการอาจแก้คำสั่งไม่ฟ้องเป็นสั่งฟ้องได้ภายในกำหนดอายุความตามประเภทความผิดอาญา ซึ่งอาจเป็นกรณีที่พยานหลักฐานเพียงพอปรากฏในภายหลัง เช่น เดิมข้อเท็จจริงปรากฏว่าการตายเกิดจากอุบัติเหตุ แต่ต่อมามีพยานหลักฐานว่าเป็นการตายเนื่องจากกระทำความผิด เป็นต้น

ในสาธารณรัฐฝรั่งเศส แม้พนักงานอัยการมีคำสั่งไม่ฟ้องคดีอาญาแล้ว พนักงานอัยการสามารถแก้ไขคำสั่งไม่ฟ้องคดีให้เป็นคำสั่งฟ้องคดีได้ โดยศาลสูงสุดของสาธารณรัฐฝรั่งเศส (Court of Cassation) ได้เคยตัดสินไว้ในคดีนาย JACQUES (December 5, 1972) ข้อเท็จจริงปรากฏว่า นาย JACQUES จำเลยได้ยื่นฎีกาในประเด็นปัญหาข้อกฎหมายต่อศาลสูงสุดว่า อัยการประจำเมือง Toulon ได้มีคำสั่งไม่ฟ้องคดีนาย JACQUES ในข้อหาฉ้อโกง ต่อมาภายหลัง อัยการประจำเมือง BOURG-EN-BRESSE กลับมีคำสั่งฟ้องคดีในข้อหาฉ้อโกงอีกครั้งโดยไม่ปรากฏข้อเท็จจริงใหม่หรือมีพยานหลักฐานใหม่เพิ่มเติมแต่อย่างใดและศาลเมือง BOURG-EN-BRESSE มีคำพิพากษาให้ลงโทษนาย JACQUES ตามฟ้อง ดังนั้น อัยการเมือง BOURG-EN-BRESSE จะพิจารณาสำนวนคดีและมีคำสั่งฟ้องคดีต้นอีกครั้งไม่ได้ โดยอ้างเหตุผลโต้แย้งว่า อำนาจการดำเนินคดีของพนักงานอัยการในฝรั่งเศสเป็นอำนาจที่แบ่งแยกไม่ได้หมายความว่า ไม่ว่าอัยการจะประจำอยู่เมืองใดในประเทศฝรั่งเศสก็เป็นอัยการของรัฐที่เป็นหนึ่งเดียว ดังนั้นเมื่ออัยการเมืองใดสั่งไม่ฟ้องผู้ต้องหาแล้วเท่ากับรัฐไม่ฟ้องคดีอาญา อัยการเมืองอื่นจะมาพิจารณาสำนวนและสั่งฟ้องคดีเดียวกันนั้นอีกไม่ได้

ทั้งนี้ ศาลสูงสุดได้วินิจฉัยถึงข้อโต้แย้งของนาย JACQUES ว่าฟังไม่ขึ้นเพราะคำสั่งไม่ฟ้องคดีของพนักงานอัยการไม่ใช่คำวินิจฉัยหรือคำพิพากษาของศาล (jurisdictional act) ที่คู่ความจะต้องผูกพันเมื่อศาลมีคำวินิจฉัยหรือคำพิพากษาแต่อย่างใด และหากคดียังไม่ขาดอายุความ อัยการสามารถกลับมาพิจารณาทบทวนคำสั่งของตนและแก้ไขคำสั่งเป็นคำสั่งฟ้องคดีได้แม้ในสำนวนการสอบสวนจะไม่ปรากฏข้อเท็จจริงหรือพยานหลักฐานใหม่ โดยอัยการไม่จำเป็นต้องอธิบายถึงเหตุผลของการแก้ไขคำสั่งดังกล่าว (Legifrance, 2515)

นอกจากนี้ ศาลสูงสุดยังได้วินิจฉัยยืนยันหลักการไว้อีกในคดีนาย Pierre, Michel, Philippe May 12, 1992 ที่ว่า คำสั่งไม่ฟ้องคดีของพนักงานอัยการไม่ใช่คำวินิจฉัยหรือคำพิพากษาของศาล (jurisdictional decision) แต่เป็นคำสั่งของฝ่ายบริหาร ดังนั้น การที่พนักงานอัยการใช้ดุลพินิจสั่งไม่ฟ้องคดีคำสั่งดังกล่าวจึงไม่เป็นที่สุดตามหลักความเป็นที่สุดแห่งคำพิพากษาหรือหลักความความศักดิ์สิทธิ์แห่งคำพิพากษา (autorité de la chose jugée หรือ Res iudicata) (Legifrance, 2535) ซึ่งหลักการนี้เป็นหลักทั่วไปของกฎหมายวิธีพิจารณาความที่ถือว่าคำพิพากษาเป็นคำตัดสินข้อโต้แย้งที่ดีที่สุดและคำพิพากษาต้องเป็นที่ยุติ ดังนั้น เมื่อศาลมีคำพิพากษาหรือคำสั่งชี้ขาดคดีอันเป็นที่ยุติแล้ว คู่ความหรือประชาชนจะต้องยอมรับนับถือคำพิพากษาหรือคำสั่ง ดังนี้ เมื่อศาลสูงสุดเห็นว่าคำสั่งไม่ฟ้องคดี

เป็นคำสั่งของเจ้าหน้าที่ของรัฐฝ่ายบริหาร อัยการหรืออัยการสูงสุดซึ่งเป็นผู้บังคับบัญชาจึงสามารถแก้ไขคำสั่งจากคำสั่งไม่ฟ้องคดีเป็นสั่งฟ้องได้ แม้ไม่มีข้อเท็จจริงใหม่หรือพยานหลักฐานใหม่

2.3 อังกฤษ

ระบบกฎหมายอังกฤษ การดำเนินคดีอาญาใช้หลักการดำเนินคดีตามดุลพินิจ โดยถือว่าพนักงานอัยการเป็นผู้ฟ้องคดีอาญาในนามของรัฐ ในอังกฤษ พนักงานอัยการต้องปฏิบัติตามประมวลระเบียบสำหรับการทำงานของอัยการ (The Code for Crown Prosecutors) โดยได้บัญญัติถึงหลักการที่เรียกว่า The Full Code Test ซึ่งนำไปใช้ในการสั่งคดี โดยในคดีหนึ่งๆ พนักงานอัยการจะต้องพิจารณาให้ครบสองขั้นตอนจึงจะดำเนินการฟ้องคดีได้ กล่าวคือ ประการแรกต้องพิจารณาว่า คดีดังกล่าวมีพยานหลักฐานเพียงพอในการฟ้องร้องดำเนินคดีหรือไม่ (The Evidential Stage) ซึ่งเป็นขั้นตอนที่เกี่ยวกับพยานหลักฐาน และพิจารณาในขั้นตอนที่เกี่ยวกับประโยชน์สาธารณะต่อไปว่า การฟ้องคดีนั้นจะเป็นประโยชน์ต่อสาธารณะหรือไม่ (The Public Interest Stage) เมื่ออัยการพิจารณาแล้วเห็นว่าคดีนั้นเข้าหลักเกณฑ์ทั้งสองขั้นตอน อัยการจึงสามารถมีคำสั่งฟ้องคดีได้ (The Crown Prosecution Service, 2018)

ภายใต้การดำเนินคดีอาญาของอังกฤษ ประมวลระเบียบสำหรับการทำงานของพนักงานอัยการอังกฤษกำหนดให้มีหลักการที่ให้พิจารณาทบทวนคำสั่งเกี่ยวกับการฟ้องคดีได้โดยหลักการดังกล่าวมีความชัดเจนกว่าของสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนี สาธารณรัฐฝรั่งเศส เนื่องจากการกำหนดหลักเกณฑ์อันถือเป็นข้อยกเว้นที่อัยการสามารถแก้ไขคำสั่งไม่ฟ้องคดีได้ใน The Code for Crown Prosecutors ข้อ 10.1 ซึ่งมีสาระสำคัญ คือ ประชาชนควรจะเชื่อถือคำสั่งของพนักงานอัยการได้ โดยทั่วไปหากหน่วยงานอัยการแจ้งกับผู้ต้องหาหรือจำเลยว่าไม่มีพยานหลักฐานเพียงพอในการฟ้องร้องดำเนินคดีหรือการดำเนินคดีได้ยุติลงแล้วนั้นย่อมไม่อาจมีการพิจารณาคดีนั้นได้อีก และแต่บางกรณีมีโอกาสที่พนักงานอัยการจะกลับคำสั่งจากการตัดสินใจไม่ฟ้องคดีนั้นหรือเมื่อมีข้อตกลงตกลงทางอาญาเกิดขึ้น (An out-of-court disposal) หรือจะแก้ไขจากคำสั่งไม่ฟ้องคดีเป็นคำสั่งฟ้องคดีได้โดยเป็นกรณีที่คดีเป็นเรื่องราวร้ายแรง มีข้อยุ่งยากซับซ้อน ดังต่อไปนี้ในข้อ 10.2 (The Crown Prosecution Service, 2018)

2.3.1 กรณีที่คำสั่งเดิมของพนักงานอัยการเป็นคำสั่งที่ผิดพลาด พนักงานอัยการจึงอาจแก้ไขคำสั่งของตนได้เพื่อที่จะดำรงไว้ซึ่งความเชื่อมั่นของประชาชนในกระบวนการยุติธรรมทางอาญา ซึ่งแนวปฏิบัติของพนักงานอัยการอังกฤษในการทบทวนการสั่งฟ้องคดีของพนักงานอัยการ (Legal Guidance : Reconsidering a Prosecution Decision) ได้กล่าวถึงแนวทางในการพิจารณาประเด็นดังกล่าวไว้ โดยพนักงานอัยการมีข้อควรพิจารณา 2

ประการ คือ คำสั่งไม่ฟ้องคดีเป็นคำสั่งที่ผิดพลาดหรือไม่ และหากเป็นคำสั่งที่ผิดพลาดควรมีการแก้ไขคำสั่งนั้นให้เป็นคำสั่งฟ้องคดีเพื่อรักษาความเชื่อถือของประชาชนที่มีต่อกระบวนการยุติธรรมทางอาญาหรือไม่ (Attorney General's Office, 1992)

2.3.2 คดีที่มีพยานหลักฐานเพิ่มเติมใหม่ที่คาดว่าจะได้มาในอนาคตอันใกล้ซึ่งสามารถทำให้เชื่อได้ว่าจำเลยควรถูกดำเนินคดี กรณีนี้พนักงานอัยการจะแจ้งกับจำเลยว่าการฟ้องร้องคดีอาจเริ่มต้นใหม่อีกครั้ง

2.3.3 กรณีคดีซึ่งมีคำสั่งไม่ฟ้องหรือยุติการดำเนินคดีเพราะขาดพยานหลักฐานสำคัญแต่ได้ปรากฏพยานหลักฐานใหม่ที่สำคัญในเวลาต่อมา โดยคำว่าพยานหลักฐานบริบทนี้หมายถึงพยานหลักฐานทั้งหมดที่ไม่เคยปรากฏและตำรวจไม่เคยรวบรวมไว้ในคดีขณะที่มีการสั่งไม่ฟ้องคดี

2.3.4 คดีที่เกี่ยวข้องกับการเสียชีวิตซึ่งมีการชันสูตรพลิกศพทำให้ได้มาซึ่งข้อสรุปใหม่ที่สามารถฟ้องร้องดำเนินคดี แม้ว่าก่อนหน้านี้จะมีคำสั่งไม่ฟ้องคดีก็ตาม กรณีนี้รวมถึงซึ่งความตายที่เกิดขึ้นนั้นเป็นไปได้ว่าจะเกี่ยวข้องกับอาชญากรรม โดยการชันสูตรไม่ใช่กระบวนการที่เป็นปฏิปักษ์ซึ่งการฟ้องคดีนั้นจะตรวจสอบจากคำให้การของจำเลย และรวมถึง

2.3.5 คดีซึ่งมีคำสั่งไม่ฟ้องหรือยุติการดำเนินคดีเนื่องจากพนักงานอัยการไม่ได้ใช้พิจารณาคดีตามหลัก Full Code Test

อภิปรายผล

การดำเนินคดีอาญาในประเทศไทยนั้นใช้ระบบกล่าวหาเช่นเดียวกับอังกฤษ แต่แตกต่างจากสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนีและสาธารณรัฐฝรั่งเศสที่ใช้ระบบไต่สวน และในประเทศไทยแยกอำนาจการสอบสวนและฟ้องร้องออกจากกัน โดยตำรวจมีอำนาจสอบสวนคดีอาญาทำสำนวนและความเห็นทางคดีแล้วจึงส่งสำนวนสอบสวนนั้นไปให้พนักงานอัยการพิจารณาฟ้องร้องต่อไป ทั้งนี้ตามแนวความคิดเรื่องหลักแยกอำนาจสอบสวนออกจากอำนาจฟ้องร้องเพื่อเป็นการการตรวจสอบถ่วงดุลอำนาจ (Check and Balance) เมื่อพนักงานอัยการมีคำสั่งไม่ฟ้องคดีอาญา ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาของประเทศไทยได้กำหนดหลักการถ่วงดุลการใช้ดุลพินิจสั่งไม่ฟ้องคดีไว้ในมาตรา 145 และ มาตรา 145/1 หากตำรวจไม่แย้งคำสั่งไม่ฟ้อง คำสั่งไม่ฟ้องดังกล่าวก็จะมีสถานะเป็นคำสั่งเด็ดขาดไม่ฟ้องคดี ดังนั้น ในประเทศไทยหากพนักงานอัยการมีคำสั่งไม่ฟ้องคดี คดีจะขึ้นสู่ศาลได้เพียง 2 กรณีคือ ผู้เสียหายเป็นโจทก์ฟ้องคดีเองตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 28 (2) และเมื่อปรากฏพยานหลักฐานใหม่ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 147 แม้ผู้เสียหายอาจฟ้องคดีเองได้แต่การฟ้องคดีไม่ได้เป็นการแก้ไขคำสั่งไม่ฟ้องคดีที่ผิดพลาดของพนักงานอัยการ เพราะการฟ้องคดีไม่ได้เป็นการตรวจสอบคำสั่งไม่ฟ้องคดีของพนักงานอัยการ

และหากคำสั่งดังกล่าวไม่ถูกต้องย่อมไม่ได้รับการแก้ไขแต่อย่างใด เท่ากับเป็นการปล่อยให้คำสั่งไม่ฟ้องคดีที่ผิดพลาดนั้นมีผลอยู่

ดังนั้น เห็นควรเสนอให้ประเทศไทยกำหนดบทบัญญัติให้ผู้เสียหายมีสิทธิในการคัดค้านคำสั่งไม่ฟ้องคดีของพนักงานอัยการต่ออัยการสูงสุดได้อย่างเช่นสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนีโดยควรให้อำนาจอัยการสูงสุดแต่ ผู้เดียวในการแก้ไขคำสั่งไม่ฟ้องคดี เนื่องจากพนักงานอัยการนั้นถือเป็นเจ้าหน้าที่ของรัฐซึ่งการตรวจสอบภายในองค์กรนั้นมีลักษณะเป็นการตรวจสอบโดยผู้บังคับบัญชาตามลำดับชั้นเพื่อให้อัยการสูงสุดได้ตรวจสอบและชี้ขาดคำสั่งไม่ฟ้องคดีนั้นผิดพลาดหรือไม่ ซึ่งจะทำให้การตรวจสอบมีความน่าเชื่อถือและเป็นการคุ้มครองสิทธิของผู้เสียหายได้อย่างแท้จริง หากปรากฏว่าคำสั่งไม่ฟ้องคดีเป็นคำสั่งที่ผิดพลาด ควรบัญญัติให้อัยการสูงสุดมีอำนาจแก้ไขได้และหากอัยการสูงสุดชี้ขาดว่าคำสั่งไม่ฟ้องคดีไม่ใช่คำสั่งที่ผิดพลาด ย่อมยุติตามนั้น ไม่จำเป็นต้องให้มีการอุทธรณ์ต่อศาลอีกต่อไป เนื่องจากในประเทศไทยผู้เสียหายสามารถฟ้องคดีอาญาเองได้กว้างขวางกว่าในสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนี

ทั้งนี้ ผู้วิจัยยังเห็นว่าหลักการที่ให้พนักงานอัยการแก้ไขคำสั่งไม่ฟ้องคดีของสาธารณรัฐฝรั่งเศสซึ่งศาลสูงสุดเห็นว่าการใช้ดุลพินิจในการสั่งคดีของพนักงานอัยการตามมาตรา 40 เป็นการใช้อดุลพินิจของเจ้าหน้าที่รัฐซึ่งเป็นฝ่ายบริหารและมีใช้คำพิพากษาของศาลย่อมสามารถแก้ไขได้นั้นสามารถนำไปปรับใช้กับประเทศไทยได้ เพราะประเทศไทยใช้หลักการดำเนินคดีอาญาตามดุลพินิจเช่นเดียวกับฝรั่งเศสและแม้พนักงานอัยการมีอำนาจใช้อดุลพินิจอย่างอิสระในการพิจารณาสั่งคดีแต่ต้องอยู่ภายใต้กรอบกฎหมาย อย่างไรก็ตามหลักเกณฑ์ในอังกฤษที่ให้พนักงานอัยการสามารถพิจารณาทบทวนคำสั่งและมีคำสั่งใหม่ได้ในกรณีที่มียานหลักฐานใหม่ที่สำคัญปรากฏขึ้น คดีที่ยุติไว้เพื่อให้สามารถรวบรวมพยานหลักฐานเพิ่มเติมซึ่งคาดว่าจะได้มาในอนาคตอันใกล้และคดีที่เกี่ยวข้องกับการเสียชีวิตและการชันสูตรพลิกศพทำให้ได้ข้อเท็จจริงใหม่ เมื่อพิจารณาจะเห็นว่าเป็นกรณีที่ถือว่าได้พยานหลักฐานใหม่ตามกฎหมายประเทศไทยซึ่งพนักงานสอบสวนสามารถเริ่มการสอบสวนใหม่ได้อยู่แล้วตามมาตรา 147 จึงเห็นควรไม่นำหลักเกณฑ์ดังกล่าวมาบัญญัติไว้เพื่อมิให้เกิดความซ้ำซ้อนกัน แต่สมควรนำหลักเกณฑ์กรณีที่คำสั่งไม่ฟ้องคดีเป็นคำสั่งที่ผิดพลาดมาบัญญัติเพิ่มเติมเพื่อให้อัยการสูงสุดใช้เงื่อนไขดังกล่าวในการแก้ไขคำสั่งไม่ฟ้องคดีได้โดยตรง

ฉะนั้น เห็นควรเสนอให้ประเทศไทยเพิ่มเติมข้อความในมาตรา 147 ในกรณีที่คำสั่งเด็ดขาดไม่ฟ้องคดีแล้ว ห้ามมิให้ทำการสอบสวนบุคคลในเรื่องเดียวกันนั้นอีก เว้นแต่จะได้พยานหลักฐานใหม่อันสำคัญแก่คดีหรือได้มีคำสั่งใหม่ของอัยการสูงสุด โดยจะต้องมีการกำหนดเงื่อนไขไว้ในระเบียบสำนักงานอัยการสูงสุดว่าด้วยการดำเนินคดีอาญา พ.ศ. 2563 ให้อัยการสูงสุดแก้ไขคำสั่งไม่ฟ้องคดีเป็นคำสั่งฟ้องคดีใหม่ได้ในกรณีที่คำสั่ง ไม่ฟ้องคดีเป็นคำสั่งที่ผิดพลาด และกรณีที่การสั่งไม่ฟ้องคดีนั้นขาดความระมัดระวังละเอียดรอบคอบในการ รับฟัง

ข้อเท็จจริงและพยานหลักฐานที่สำคัญในคดีและไม่ให้ความสำคัญกับสำนวนทุกประเภทซึ่งเป็นหลักทั่วไปในการตรวจพิจารณาสำนวนที่กำหนดไว้ในระเบียบสำนักงานอัยการสูงสุดว่าด้วยการดำเนินคดีอาญาอันถือเป็นการสังคดีไม่ได้เป็นไปตามระเบียบสำนักงานอัยการสูงสุด จึงสามารถนำหลักเกณฑ์ดังกล่าวมาบัญญัติเป็นเงื่อนไขให้อัยการสูงสุดแก้ไขคำสั่งมาฟ้องคดีได้เช่นกัน

สรุป/ข้อเสนอแนะ

จากการวิจัย ผู้วิจัยขอสรุปผลการวิจัยและเสนอแนะเกี่ยวกับหลักเกณฑ์การแก้ไขคำสั่งไม่ฟ้องคดีที่ผิดพลาดหรือบกพร่องจากการที่ได้ศึกษามา ดังนี้

สหพันธรัฐเยอรมนี แม้ใช้หลักการดำเนินคดีตามกฎหมายซึ่งแตกต่างจากประเทศไทย โดยหลักพนักงานอัยการจึงมีหน้าที่ต้องฟ้องคดีเสมอเมื่อมีพยานหลักฐานเพียงพออันเชื่อได้ว่าการกระทำความผิดอาญา นอกจากนี้ยังกำหนดให้พนักงานอัยการมีอำนาจแต่เพียงผู้เดียวในการฟ้อง แต่ก็ได้มีข้อยกเว้นให้ผู้เสียหายมีบทบาทในการดำเนินคดีบางฐานความผิดและบัญญัติให้สิทธิผู้เสียหายสามารถคัดค้านคำสั่งไม่ฟ้องคดีต่ออัยการสูงสุดได้ภายในสองสัปดาห์นับแต่ทราบคำสั่งไม่ฟ้อง ถือเป็นกรณีที่มีการถ่วงดุลอำนาจของพนักงานอัยการในองค์กรก่อนว่าการสั่งไม่ฟ้องคดีนั้นมีเหตุผลอย่างไรเป็นไปโดยชอบด้วยกฎหมายหรือไม่และหากการใช้ดุลพินิจสั่งไม่ฟ้องคดีนั้นไม่ถูกต้องตามหลักกฎหมายและเหตุผล ย่อมทำให้ได้รับการแก้ไขในชั้นตอนนี้หรือหากมีการยืนยันคำสั่งไม่ฟ้องคดี ผู้เสียหายยังมีสิทธิอุทธรณ์ต่อศาลซึ่งถือเป็นการตรวจสอบโดยศาลอีกชั้นหนึ่งซึ่งทำให้สิทธิของผู้เสียหายได้รับความคุ้มครองมากขึ้น

ส่วนสาธารณรัฐฝรั่งเศส พนักงานอัยการมีทั้งอำนาจสอบสวนและฟ้องร้อง เมื่อได้รับคำร้องทุกข์แล้วพนักงานอัยการมีอำนาจจัดการกับคำร้องทุกข์ได้ตามที่เห็นสมควรตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความ มาตรา 40 แสดงให้เห็นว่าพนักงานอัยการมีดุลพินิจในการดำเนินคดีอย่างเต็มที่อันเป็นการใช้ดุลพินิจในฐานะเจ้าหน้าที่ของรัฐฝ่ายบริหาร ดังปรากฏในคำพิพากษาของศาลสูงสุดว่า คำสั่งไม่ฟ้องคดีมิใช่เป็นคำพิพากษาหรือคำตัดสินของศาล แต่เป็นคำสั่งอันเนื่องมาจากการใช้ดุลพินิจของฝ่ายบริหาร คำสั่งไม่ฟ้องคดีของอัยการจึงไม่มีความเป็นที่สุดของคำพิพากษา อัยการหรืออัยการสูงสุดจึงสามารถแก้ไขคำสั่งได้ แม้ไม่มีข้อเท็จจริงใหม่หรือพยานหลักฐานใหม่ ทั้งนี้เมื่อการดำเนินคดีอาญาในสาธารณรัฐฝรั่งเศสนั้นใช้หลักการดำเนินคดีอาญาตามดุลพินิจ ดังนี้ แม้พนักงานอัยการเมืองใดจะมีคำสั่งไม่ฟ้องคดีแล้วก็ไม่ตัดสิทธิพนักงานอัยการอีกเมืองที่พิจารณาคดีและมีคำสั่งใหม่

อังกฤษมีการบัญญัติถึงหลักเกณฑ์การพิจารณาคดีว่าจะสั่งฟ้องหรือไม่ฟ้องคดีอาญาอย่างชัดเจนในประมวลการทำงาน of พนักงานอัยการ (The Code for Crown Prosecutors) ซึ่งได้บัญญัติถึงหลักการที่เรียกว่า The Full Code Test โดยในคดีหนึ่งๆ พนักงานอัยการจะต้องพิจารณาให้ครบหลักเกณฑ์ที่กำหนด อีกทั้งยังมีการบัญญัติหลักเกณฑ์ที่เป็นข้อยกเว้นให้

อัยการสามารถพิจารณาบทวนคำสั่งไม่ฟ้องคดีและแก้ไขคำสั่งให้ฟ้องคดีได้โดยเฉพาะเรื่องไป โดยมีแนวปฏิบัติของอัยการอังกฤษที่วางแนวทางในกรณีที่อัยการ จะตัดสินใจแก้ไขคำสั่งไม่ฟ้องคดีที่ผิดพลาดเป็นคำสั่งฟ้องคดี โดยให้พิจารณาจากความเหมาะสมว่าสมควรที่ จะแก้ไขคำสั่งไม่ฟ้องที่ผิดพลาดหรือไม่โดยให้พนักงานอัยการพิจารณาระหว่างความน่าเชื่อถือของคำสั่งของอัยการและการปล่อยให้คำสั่งที่ผิดพลาดนั้นมีอยู่ ทั้งนี้ ผู้วิจัยเห็นว่าหลักเกณฑ์ที่เหมาะสมกับประเทศไทยซึ่งอาจนำมาปรับปรุงแก้ไขกฎหมายเพื่อให้มีการแก้ไขคำสั่งไม่ฟ้องคดีที่ผิดพลาดของพนักงานอัยการ ตามข้อเสนอแนะดังต่อไปนี้

1.ควรมีการแก้ไขเพิ่มเติมประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 147 จากเดิมที่ว่า “เมื่อมีคำสั่งเด็ดขาดไม่ฟ้องคดีแล้ว ห้ามมิให้มีการสอบสวนเกี่ยวกับบุคคลนั้นในเรื่องเดียวกันนั้นอีก เว้นแต่จะได้พยานหลักฐานใหม่อันสำคัญแก่คดี ซึ่งน่าจะทำให้ศาลลงโทษผู้ต้องหาได้” โดยเพิ่มเติมข้อความดังนี้ “เมื่อมีคำสั่งเด็ดขาดไม่ฟ้องคดีแล้ว ห้ามมิให้มีการสอบสวนเกี่ยวกับบุคคลนั้นในเรื่องเดียวกันนั้นอีก เว้นแต่จะได้พยานหลักฐานใหม่อันสำคัญแก่คดี ซึ่งน่าจะทำให้ศาลลงโทษผู้ต้องหาได้ หรือได้มีคำสั่งให้ฟ้องของอัยการสูงสุด” การเพิ่มเติมข้อความดังกล่าวจะทำให้แม้มีคำสั่งเด็ดขาดไม่ฟ้องคดีแล้ว ก็อาจมีการสอบสวนบุคคลดังกล่าวในเรื่องเดียวกันและฟ้องผู้ต้องหาต่อศาลได้แม้ไม่มีพยานหลักฐานใหม่โดยให้อำนาจอัยการสูงสุดแก้ไขคำสั่งไม่ฟ้องคดีที่ผิดพลาดได้หากได้มีการบทวนคำสั่งดังกล่าว

2.ควรมีการแก้ไขเพิ่มเติมบทบัญญัติในประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาโดยเพิ่มบทบัญญัตินี้ “ในกรณีที่มิคำสั่งเด็ดขาดไม่ฟ้องคดี ผู้เสียหายสามารถยื่นคำร้องคัดค้านคำสั่งไม่ฟ้องคดีต่ออัยการสูงสุดภายในสิบสี่วันนับแต่ได้รับแจ้งคำสั่งเด็ดขาดไม่ฟ้องคดีตามมาตรา 146” ดังเช่นสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนี ทั้งนี้เพื่อบัญญัติเป็นเงื่อนไขในการเพิ่มโอกาสให้อัยการสูงสุดได้ตรวจสอบคำสั่งไม่ฟ้องคดีและหากอัยการสูงสุดพิจารณาแล้วเห็นว่าป็นคำสั่งที่ผิดพลาด บกพร่อง ย่อมสามารถแก้ไขคำสั่งดังกล่าวได้ และบัญญัติว่าหากอัยการสูงสุดยืนยันคำสั่งไม่ฟ้องคดี คำสั่งดังกล่าวย่อมเป็นที่สุด ผู้เสียหายก็ต้องดำเนินการฟ้องคดีเองต่อไปตามมาตรา 34 แห่งประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา

3.ควรมีการแก้ไขเพิ่มเติมระเบียบสำนักงานอัยการสูงสุดว่าด้วยการดำเนินคดีอาญา พ.ศ.2563 โดยเพิ่มบทบัญญัติที่เป็นเงื่อนไขให้สอดคล้องประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาให้อำนาจอัยการสูงสุดสามารถแก้ไขคำสั่งไม่ฟ้องคดีของพนักงานอัยการ ดังนี้ “ภายในกำหนดอายุความ ในกรณีที่อัยการสูงสุดเห็นว่าคำสั่งไม่ฟ้องคดีเป็นคำสั่งที่ผิดพลาดบกพร่องหรือการพิจารณาสั่งคดีนั้นไม่เป็นตามระเบียบสำนักงานอัยการสูงสุดว่าด้วยการดำเนินคดีอาญา แม้ไม่ปรากฏพยานหลักฐานใหม่ อัยการสูงสุดสามารถพิจารณาคำสั่งไม่ฟ้องคดีและแก้ไขคำสั่งใหม่ได้แม้เป็นคำสั่งเด็ดขาดไม่ฟ้องคดี”

เอกสารอ้างอิง

- โกเมน ภัทรภิรมย์. (2536). การฟ้องคดีอาญาในประเทศฝรั่งเศส ในชีวิตและผลงานโกเมน ภัทรภิรมย์. กรุงเทพมหานคร: ศรีสมบัติการพิมพ์.
- คณิต ณ นคร. (2526). อัยการเยอรมันและการดำเนินคดีอาญาของอัยการเยอรมันก่อนฟ้อง ใน ระบบอัยการสากล. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์เรือนแก้วการพิมพ์.
- คณิต ณ นคร. (2564). กฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา. กรุงเทพมหานคร: วิญญูชน.
- ปกป้อง ศรีสนิท. (2563). ทางออกกรณีคำสั่งไม่ฟ้องคดีของอัยการที่ผิดพลาด. เรียกใช้เมื่อ 5 พฤษภาคม 2565 จาก <https://www.the101.world/reconsidering-prosecution-decision/>
- อุทัย อาทิวา. (2557). รวบรวมบทความกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาฝรั่งเศส. กรุงเทพมหานคร: ห้างหุ้นส่วนจำกัด วิ.เจ.พรินติ้ง.
- Attorney General's Office. (1992). Crown Prosecution Service guidance : Reconsidering a Prosecution Decision. เรียกใช้เมื่อ 15 May 2022 จาก <http://data.parliament.uk/DepositedPapers/Files/DEP20121566/CPSguidance-ReconsideringaProsecutionDecision>
- John H. Langbein. (1974). Controlling Prosecutorial Discretion in Germany. เรียกใช้เมื่อ 10 June 2022 จาก Controlling Prosecutorial Discretion in Germany on JSTOR
- Legifrance. (2515). The public prosecutor v JACQUES [1972] Chambre criminelle, du 5 décembre 1972, 72-92.579. เรียกใช้เมื่อ 12 May 2022 จาก <https://www.legifrance.gouv.fr/juri/id/JURITEXT000007057650/>
- Legifrance. (2535). The public prosecutor v Peter, Michael, Philip [1992] Chambre criminelle, du 12 mai 1992, 92- 81.080. เรียกใช้เมื่อ 13 May 2022 จาก [https://www.legifrance.gouv.fr/juri/id/JURITEXT000007066026/v/Peter,Michael,Philip \[1992\] Chambre criminelle, du 12 mai 1992, 92-81.080](https://www.legifrance.gouv.fr/juri/id/JURITEXT000007066026/v/Peter,Michael,Philip%5B1992%5D%20Chambre%20criminelle,%20du%2012%20mai%201992,%2092-81.080)
- Michael Bohlander. (2012). Principles of German Criminal Procedure. Oxford: Hart Publishing.
- The Crown Prosecution Service. (2018). Reconsidering a Prosecution Decision. เรียกใช้เมื่อ 16 May 2022 จาก <https://www.cps.gov.uk/legal-guidance/reconsidering-prosecution->

The Crown Prosecution Service. (2018). The Code for Crown Prosecutors. เรียกใช้เมื่อ 15 May 2022 จาก <https://www.cps.gov.uk/publication/code-crown-prosecutors>

การพัฒนาหนังสืออิเล็กทรอนิกส์ (E-Book) เพื่อพัฒนาการเขียน
ภาษาไทย สำหรับนักศึกษาปริญญาตรีปีที่ 1 วิทยาลัยนาฏศิลปพบุรี^{*}
THE DEVELOPMENT ELECTRONIC BOOK TO DEVELOP WRITING THAI
LANGUAGE FOR THE 1ST YEAR UNDERGRADUATE STUDENTS
LOPBURI COLLEGE OF DRAMATIC ARTS

เปรมปรีย์ โพธิ์ศรีทอง

Preampree Posritong

วิทยาลัยนาฏศิลปพบุรี

Lopburi college of dramatic arts, Thailand

Corresponding author E-mail: preampreeposritong@gmail.com

บทคัดย่อ

บทความวิจัยมีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) สร้างและหาประสิทธิภาพของหนังสืออิเล็กทรอนิกส์ (E-Book) การเขียนภาษาไทย สำหรับนักศึกษาปริญญาตรีปีที่ 1 วิทยาลัยนาฏศิลปพบุรี 2) เปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ก่อนเรียนและหลังเรียนด้วยหนังสืออิเล็กทรอนิกส์ (E-Book) การเขียนภาษาไทย สำหรับนักศึกษาปริญญาตรีปีที่ 1 วิทยาลัยนาฏศิลปพบุรี 3) ศึกษาความพึงพอใจของนักศึกษาที่มีต่อหนังสืออิเล็กทรอนิกส์ (E-book) การเขียนภาษาไทย สำหรับนักศึกษาปริญญาตรีปีที่ 1 วิทยาลัยนาฏศิลปพบุรี เป็นการวิจัยเชิงทดลอง กลุ่มตัวอย่างเป็นนักศึกษาปริญญาตรีปีที่ 1 หลักสูตรศึกษาศาสตรบัณฑิต ที่เรียนรายวิชาภาษาไทยเพื่อการสื่อสาร ภาคเรียนที่ 1 ปีการศึกษา 2564 จำนวน 51 คน เลือกกลุ่มตัวอย่างโดยเจาะจงได้จำนวน 51 คน เครื่องมือ ที่ใช้ในการวิจัย 1) หนังสืออิเล็กทรอนิกส์ (E-Book) การเขียนภาษาไทยสำหรับนักศึกษาปริญญาตรีปีที่ 1 วิทยาลัยนาฏศิลปพบุรี 2) แผนการจัดการเรียนรู้ 3) แบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนก่อนและหลังเรียน และ 4) แบบประเมินความพึงพอใจของนักศึกษาที่มีต่อหนังสืออิเล็กทรอนิกส์ (E-Book) สถิติที่ใช้วิเคราะห์ข้อมูล ได้แก่ ค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$) ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) ค่าร้อยละ และ t – test dependent ผลการวิจัยพบว่า 1) หนังสืออิเล็กทรอนิกส์ (E-book) การเขียนภาษาไทย สำหรับนักศึกษาปริญญาตรีปีที่ 1 วิทยาลัยนาฏศิลปพบุรี มีประสิทธิภาพ 82.30/82.81 2) ผลการเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์

^{*} Received September 18, 2022; Revised November 15, 2022; Accepted January 18, 2023

ก่อนเรียนและหลังเรียนด้วยหนังสืออิเล็กทรอนิกส์ (E-Book) การเขียนภาษาไทย สำหรับ นักศึกษาปริญญาตรีปีที่ 1 วิทยาลัย นาฏศิลป์ลพบุรี พบว่า นักศึกษามีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน หลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ที่ระดับ .05 3) ความพึงพอใจของ นักศึกษาที่มีต่อหนังสืออิเล็กทรอนิกส์ (E-Book) การเขียนภาษาไทย สำหรับนักศึกษาปริญญา ตรีปีที่ 1 วิทยาลัยนาฏศิลป์ลพบุรี โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X}$ = 4.30, S.D. = 0.72)

คำสำคัญ: การพัฒนาหนังสืออิเล็กทรอนิกส์, การเขียนภาษาไทย, ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน, นักศึกษาปริญญาตรีปีที่ 1 วิทยาลัยนาฏศิลป์ลพบุรี

Abstract

The purpose of this study was 1) develop and determine the efficiency of the electronic book (E-Book) “Thai Writing for the First-Year Students of Lop Buri College of Dramatic Arts” according to the efficiency criteria, 2) compare the academic achievements of the students before and after using the E-book and 3) discover their satisfaction with the E-book. It is experimental research. The target group is the first-year students of the Bachelor of Education program at Lop Buri College of Dramatic Arts who enrolled in the 300-12001 Thai for Communication course in the first semester of the academic year 2021. The research instruments consisted of 1) the E-Book “Thai Writing for the First-Year Students of Lop Buri College of Dramatic Arts”, 2) a learning management plan for the use of the E-Book 3) pre- and post-achievement tests before and after using the E-Book and 4) a student satisfaction questionnaire with the E-Book. The statistics used to analyze the data were mean ($\bar{X}$), standard deviation (S.D.), percentage, and t-test dependent. The results are as follows: 1) The E-Book “Thai Writing for the First-Year Students of Lop Buri College of Dramatic Arts” developed by the researcher obtained an efficiency of 82.30/82.81, which met the specified criteria of 80/80. 2) Based on the comparison of their academic achievement scores before and after using the E-Book, overall, the students received higher academic achievement after using the E-Book at a statistical significance of .05. 3) Regarding their satisfaction with the E-book, the overall satisfaction of the students was at a high level ($\bar{X}$ = 4.30, S.D. = 0.72)

Keywords: The development electronic book, Thai writing, Academic achievement, The 1st year undergraduate students lopburi college of dramatic arts.

บทนำ

ภาษาเป็นเครื่องมือสื่อสารของมนุษย์ การใช้ภาษาทักษะการฟัง การพูด การอ่าน และการเขียนเพื่อทำความเข้าใจและแลกเปลี่ยนข้อมูล แสดงความรู้สึกและความคิดเห็น ด้วยเหตุนี้ การเรียนการสอนภาษาไทยในปัจจุบัน จึงต้องเน้นการสอนภาษาไทยเพื่อการสื่อสาร ให้รู้อย่างรู้จริง ในบรรดาทักษะภาษาไทย การเขียนเป็นทักษะที่สำคัญมากในการสื่อสาร เพราะการเขียนเป็นหลักฐานที่คงทนถาวรยิ่งกว่าทักษะอื่น ๆ การนำเสนอข้อมูลความรู้ ความคิด และประสบการณ์ของผู้ส่งสารสู่ผู้รับ ถ้าผู้ส่งสารบกพร่องด้านความรู้ ในการเขียน การถ่ายทอดสื่อสารกับบกพร่อง ด้วยคุณค่าตามไปด้วย (สถาบันภาษาไทย, 2560) ดังนั้น การเขียนเป็นทักษะที่ต้องฝึกอยู่เป็นประจำ เพื่อให้เกิดความชำนาญ ผู้ที่เขียนได้ดีต้องมีความรู้ความสามารถในการใช้ภาษาเพื่อการสื่อสารในเรื่องต่าง ๆ ได้แก่ หลักภาษา การใช้คำ สำนวน ประโยค โวหาร ระดับภาษา และความแตกต่างระหว่างภาษาพูดกับภาษาเขียน (วิภาวรรณ อยู่เย็น, 2560) การเขียนมีความสำคัญอย่างยิ่งโดยเฉพาะในการเรียนที่ผู้เรียนจะประสบความสำเร็จในการเรียนแต่ละรายวิชาได้มากน้อยเพียงใดนั้น ส่วนหนึ่งขึ้นอยู่กับความสามารถในการเขียนของนักเรียน นักศึกษาที่มีต่อประเด็นหรือเหตุการณ์เรื่องราวต่าง ๆ ในการเรียนผู้เรียนจะต้องเรียบเรียงความรู้และความคิด รวมทั้งข้อมูลต่าง ๆ ของตนเองออกมาเพื่อสื่อความหมายและทำความเข้าใจกับผู้อื่น (กรรณิการ์ พวงเกษม, 2534)

ผู้วิจัยเป็นผู้สอนรายวิชา 300-12001 ภาษาไทยเพื่อการสื่อสาร ได้สังเกตงานเขียนภาษาไทยของนักศึกษาระดับปริญญาตรีปีที่ 1 หลักสูตรศึกษาศาสตรบัณฑิต วิทยาลัยนาฏศิลป ลพบุรี ปีการศึกษา 2563 พบว่า นักศึกษามีข้อพร่องในการเขียนภาษาไทย แบ่งออกเป็น 2 ด้าน ได้แก่ 1) หลักภาษาไทยพื้นฐาน คือ นักศึกษาเขียนสะกดคำผิด โดยมีการเพิ่มหรือลดพยัญชนะและสระ และสลับตำแหน่งพยัญชนะและสระ เช่น คำว่า “เรื้อย ๆ” เขียนผิดเป็น “เลื้อย ๆ” “กิดกัน” เขียนผิดเป็น “กริดกัน” “ไกล้” เขียนผิดเป็น “ไกล” และ 2) หลักการเขียนทั่วไป คือ เลือกใช้คำไม่ตรงกับความหมาย เช่น “วังสวนบ้านแก้วเกิดขึ้นเมื่อปี พ.ศ. 2493” ควรใช้ “วังสวนบ้านแก้วสร้างขึ้นเมื่อปี พ.ศ. 2493” ใช้ลักษณนามผิด เช่น “งาช้าง 2 อัน” ลักษณะนามที่ถูกต้อง “กิ่ง” และการนำภาษาพูดมาใช้ในงานเขียนทางวิชาการ เช่น “ความฟอนพะในสังคม” ควรใช้ “เป็นที่น่ารังเกียจในสังคม” “เป็นคนเฟรนด์ลี่” ควรใช้ “เป็นคนอัธยาศัยดี” เป็นต้น การใช้ภาษาไม่สละสลวยหรือใช้คำซ้ำกัน เช่น “ฉันได้เห็นธรรมชาติ และความอุดมสมบูรณ์ของป่าไม้ เห็นท้องฟ้าที่สดใส เห็นและรู้สึกสบายตาสบายใจ

และได้เห็นสัตว์ป่าที่สมบูรณ์แข็งแรง” ควรใช้ “ฉันทเห็นความสมบูรณ์ของป่าไม้ และสัตว์ที่อาศัยอยู่ท่ามกลางธรรมชาติที่อุดมสมบูรณ์” สอดคล้องกับธนู ทดแทนคุณ และปวีณา จันทรสุวรรณ ที่ได้แบ่งข้อบกพร่องในการเขียนเป็น 5 ลักษณะ ได้แก่ 1) ข้อบกพร่องในการใช้คำ 2) การใช้ภาษาที่ไม่ใช่ภาษาแบบแผน 3) การใช้คำฟุ่มเฟือย 4) การใช้ลักษณนามไม่ถูกต้อง และ 5) การใช้คำไม่ตรงความหมาย (ธนู ทดแทนคุณ และปวีณา จันทรสุวรรณ, 2559)

จากข้อบกพร่องการเขียนภาษาไทยของนักศึกษาทั้งสองด้านดังกล่าวทำให้ทราบว่า นักศึกษายังขาดความรู้ความเข้าใจในหลักการใช้พยัญชนะ สระ วรรณยุกต์ และหลักการเขียนทั่วไปในการเลือกใช้ถ้อยคำให้ถูกต้องตามความหมาย ตามความเหมาะสมแก่บุคคลและกาลเทศะ จากปัญหาดังกล่าวการที่นักศึกษาจะมีความรู้และมีทักษะในการเขียนภาษาไทยได้อย่างถูกต้องและมีประสิทธิภาพได้นั้น ต้องได้รับการฝึกฝนและปรับปรุงแก้ไขข้อบกพร่องในแต่ละด้านของหลักการเขียนภาษาไทย แต่เนื่องด้วยสถานการณ์ปัจจุบันของการศึกษาของไทยภายใต้สถานการณ์การแพร่ระบาดของโรคติดเชื้อ ไวรัสโคโรนา 2019 (COVID-19) ผู้สอนจะต้องมีการจัดทำสื่อและนำเครื่องมือต่าง ๆ มาใช้และสามารถถ่ายทอดให้ผู้เรียนได้มีความรู้ความเข้าใจตลอดจนสามารถเข้าถึงได้ง่ายขึ้นและสอดคล้องกับสถานการณ์ ดังที่วิทยา วาโย และคณะ กล่าวว่า การสอนแบบออนไลน์ ผู้สอนต้องมีสื่อการเรียนรู้และแหล่งเรียนรู้ที่มีความแปลกใหม่ ดึงดูดความสนใจของผู้เรียน และผู้เรียนสามารถเข้าถึงสื่อการเรียนรู้ได้ง่าย (วิทยา วาโย และคณะ, 2563)

หนังสืออิเล็กทรอนิกส์ (E-Book) เป็นสื่ออิเล็กทรอนิกส์ที่มีจุดเด่นอยู่ที่การนำเสนอเนื้อหาสาระ ในรูปแบบสื่อประสมหรือมัลติมีเดีย (Multimedia) คือเป็นการผสมผสานหลาย ๆ อย่างเข้าด้วยกันทั้งข้อความ (Text) ภาพนิ่ง (Image) ภาพเคลื่อนไหว (Animation) ภาพวิดีโอ (Digital Video) และเสียง (Sound) สามารถเชื่อมโยงไปยังส่วนต่าง ๆ ของบทเรียนในหนังสือ (ไพฑูริย์ ศรีฟ้า, 2551) จากจุดเด่นของหนังสืออิเล็กทรอนิกส์ที่เป็นสื่อทางเทคโนโลยีที่เหมาะสมกับการจัดกิจกรรมเรียนการสอนแบบออนไลน์ที่นักเรียนสามารถเข้าถึงโดยการเปิดอ่านได้ทั้งในระบบออนไลน์และออฟไลน์โดยใช้คอมพิวเตอร์หรือสมาร์ทโฟนเป็นสื่อกลางในการเรียนรู้ด้วยตนเองทำให้ผู้เรียนสามารถเรียนรู้และเข้าใจเนื้อหาสาระในรายวิชานั้น ดังที่ทะเลศ วงศ์นาม และคณะ กล่าวว่า หนังสืออิเล็กทรอนิกส์ เป็นแหล่งเรียนรู้เพื่อให้ผู้เรียนได้ศึกษาความรู้ได้ตลอดเวลา สามารถเรียนรู้ได้ทั้งใน นอกห้องเรียน และเรียนรู้ผ่านระบบเครือข่าย เป็นการปรับเปลี่ยนการเรียนการสอนให้ทันสมัย รองรับการเปลี่ยนแปลงของสังคมโลก (ทะเลศ วงศ์นามและคณะ, 2564)

จากสภาพปัญหาและความสำคัญดังกล่าว จึงมีความสนใจที่จะพัฒนาหนังสืออิเล็กทรอนิกส์ (E-Book) เพื่อมาช่วยจัดกระบวนการเรียนการสอนในการแก้ปัญหาการเขียนภาษาไทยของนักศึกษา ซึ่งเป็นทักษะพื้นฐานทางภาษาไทยที่สำคัญในการเรียน เป็นการเตรียม

ความพร้อมสำหรับนักศึกษาปริญญาตรีปีที่ 1 วิทยาลัยนาฏศิลปพบุรี ด้วยเห็นว่าเป็นความสำคัญอย่างยิ่ง เพราะในอนาคตนักศึกษาจะต้องประกอบวิชาชีพครู จำเป็นต้องมีความรู้ความแม่นยำในการเขียนให้ถูกต้องตามหลักภาษาไทยและช่วยให้การจัดกิจกรรม การเรียนการสอนเป็นไปอย่างน่าสนใจ โดยใช้หนังสืออิเล็กทรอนิกส์ (E-Book) ถ่ายทอดความรู้เนื้อหาสาระผ่านข้อความ ภาพ เสียง และวิดีโอ ตลอดจนสามารถเชื่อมโยงไปยังเว็บไซต์อื่น ๆ ได้ ซึ่งจะช่วยเพิ่มพัฒนา การและศักยภาพในการเขียนพร้อมกับกระตุ้นให้ผู้เรียนเกิดความสนใจและเกิดแรงบันดาลใจในการเรียน สามารถพัฒนาการเขียนภาษาไทยให้ดียิ่งขึ้น และเป็นแนวทางสำคัญในการพัฒนาการเรียนการสอนภาษาไทยให้มีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อสร้างและหาประสิทธิภาพของหนังสืออิเล็กทรอนิกส์ (E-Book) การเขียนภาษาไทย สำหรับนักศึกษาปริญญาตรีปีที่ 1 วิทยาลัยนาฏศิลปพบุรี ให้มีประสิทธิภาพตามเกณฑ์
2. เพื่อเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ก่อนเรียนและหลังเรียนด้วยหนังสืออิเล็กทรอนิกส์ (E-Book) การเขียนภาษาไทย สำหรับนักศึกษาปริญญาตรีปีที่ 1 วิทยาลัยนาฏศิลปพบุรี
3. เพื่อศึกษาความพึงพอใจของนักศึกษาที่มีต่อหนังสืออิเล็กทรอนิกส์ (E-Book) การเขียนภาษาไทย สำหรับนักศึกษาปริญญาตรีปีที่ 1 วิทยาลัยนาฏศิลปพบุรี

วิธีดำเนินการวิจัย

1. รูปแบบการวิจัย การวิจัยนี้เป็นการวิจัยเชิงทดลอง (Experimental Research) โดยใช้แบบแผน การทดลองแบบกลุ่มตัวอย่างกลุ่มเดียว ทำการทดสอบก่อนและทดสอบหลังการทดลองทันที (One-Group Pretest-Posttest Design)
2. ประชากรที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ คือ นักศึกษาปริญญาตรีปีที่ 1 หลักสูตรศึกษาศาสตรบัณฑิต วิทยาลัยนาฏศิลปพบุรีที่ลงทะเบียนในรายวิชา 300-12001 ภาษาไทยเพื่อการสื่อสาร ภาคเรียนที่ 1 ปีการศึกษา 2564 จำนวน 51 คนกลุ่มตัวอย่างมาจากการเลือกประชากรเป็นกลุ่มเป้าหมาย
3. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย เป็นเครื่องมือที่ผู้วิจัยสร้างขึ้นเอง ประกอบด้วย
 - 1) หนังสืออิเล็กทรอนิกส์ (E-Book) การเขียนภาษาไทยสำหรับนักศึกษาปริญญาตรีปีที่ 1 วิทยาลัยนาฏศิลปพบุรี แบ่งเนื้อหาเป็น 2 ด้าน ได้แก่ 1) หลักภาษาไทยพื้นฐาน ได้แก่ การใช้พยัญชนะ สระ วรรณยุกต์ มาตราตัวสะกด ชนิดของคำไทย การเขียนตัวการันต์ การใช้เครื่องหมายวรรคตอนและอักษรย่อ 2) หลักการเขียนทั่วไป ได้แก่ ภาษาพูด ภาษาเขียน ไวยากรณ์การเขียน และระดับภาษา เสนอผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวน 5 ท่าน เพื่อตรวจสอบ

คุณภาพ โดยเป็นแบบสอบถามชนิดมาตราส่วนประมาณค่า (Rating scale) โดยผลการประเมินคุณภาพ อยู่ในระดับ มากที่สุด ซึ่งมีค่าเฉลี่ย 4.53 และค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน 0.64

2) แผนการจัดการเรียนรู้ด้วยหนังสืออิเล็กทรอนิกส์ (E-Book) การเขียนภาษาไทยสำหรับนักศึกษาปริญญาตรีปีที่ 1 วิทยาลัยนาฏศิลปบุรี จำนวน 1 แผน 5 ชั่วโมง วิเคราะห์สาระการเรียนรู้ การวัดและการประเมินผลของกลุ่มสาระการเรียนรู้ภาษาไทย ตามความสำคัญของสภาพปัญหาที่ต้องการพัฒนาตามลำดับและให้สอดคล้องกับการเรียนด้วยหนังสืออิเล็กทรอนิกส์ (E-Book) เสนอผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวน 5 ท่าน ตรวจสอบคุณภาพโดยใช้ค่าดัชนีความสอดคล้อง (IOC) ซึ่งมีค่าระหว่าง 0.60 – 1.00

3) แบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนเป็นแบบปรนัย ชนิดเลือกตอบ 4 ตัวเลือก จำนวน 60 ข้อ สร้างแบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนให้สอดคล้องกับเนื้อหาและจุดประสงค์การเรียนรู้ เสนอผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวน 5 ท่าน ตรวจสอบคุณภาพ โดยผลการวิเคราะห์ค่าดัชนีความสอดคล้องมีค่าระหว่าง 0.60 – 1.00 และนำแบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนทดลอง (Try out) ทดลองใช้กับนักศึกษาปริญญาตรีที่ไม่ใช่กลุ่มเป้าหมาย และนำคะแนนผลการทดสอบที่ได้เป็นรายข้อมาวิเคราะห์หาความยากง่าย (p) และ ค่าอำนาจจำแนก (r) โดยผลการวิเคราะห์คุณภาพ มีค่าระหว่าง 0.20 ถึง 0.80 นำแบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนที่ผ่านการหาค่าความยากง่าย (p) และค่าอำนาจจำแนก (r) มาหาค่าความเชื่อมั่น โดยใช้สูตรของคูเตอร์-ริชาร์ดสัน KR-20 โดยผลการวิเคราะห์มีค่าเท่ากับ 0.94 ได้แบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนฉบับจริง

4) แบบประเมินความพึงพอใจของนักศึกษาที่มีต่อหนังสืออิเล็กทรอนิกส์ (E-Book) การเขียนภาษาไทย สำหรับนักศึกษาปริญญาตรีปีที่ 1 วิทยาลัยนาฏศิลปบุรี โดยศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวกับความพึงพอใจ และวิธีการสร้างแบบประเมินความพึงพอใจมีรายละเอียด ดังนี้

ส่วนที่ 1 สถานภาพทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม เป็นแบบสอบถามเกี่ยวกับปัจจัยส่วนบุคคล ประกอบด้วยเพศ และสาขาวิชาของผู้ตอบแบบสอบถาม ข้อคำถามเป็นแบบตรวจสอบรายการ (Check list)

ส่วนที่ 2 ความพึงพอใจที่มีต่อหนังสืออิเล็กทรอนิกส์ (E-Book) แบบประเมินความพึงพอใจของนักศึกษาที่มีต่อหนังสืออิเล็กทรอนิกส์ (E-Book) การเขียนภาษาไทย สำหรับนักศึกษาปริญญาตรีปีที่ 1 วิทยาลัยนาฏศิลปบุรี แบบประเมินชนิดมาตราส่วนประมาณค่า (Rating scale) 5 ระดับ ตามรูปแบบของ Likert (บุญชม ศรีสะอาด, 2553) ประกอบด้วย 4 ด้าน คือ 1) ด้านหนังสืออิเล็กทรอนิกส์ (E-Book) 2) ด้านเนื้อหา 3) ด้านกิจกรรมการเรียนรู้ 4) ด้านการวัดและประเมินผล

ส่วนที่ 4 ข้อเสนอเพิ่มเติม เป็นแบบสอบถามปลายเปิด (Open end) เพื่อให้ผู้ตอบแบบประเมินแสดงความคิดเห็นและข้อเสนอแนะอื่น ๆ จากนั้นนำแบบประเมินเสนอผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวน 5 ท่าน ตรวจสอบคุณภาพโดยใช้ค่าดัชนีความสอดคล้อง (IOC) ซึ่งมีค่าระหว่าง 0.60 – 1.00

4. การเก็บรวบรวมข้อมูล ประกอบด้วย

1) ทดสอบก่อนเรียน (Pre-test) ด้วยแบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนแบบปรนัยชนิดเลือกตอบ 4 ตัวเลือก จำนวน 60 ข้อ

2) จัดกิจกรรมการเรียนการสอนตามแผนการจัดการเรียนรู้ที่เรียนด้วยหนังสืออิเล็กทรอนิกส์ (E-Book) การเขียนภาษาไทย สำหรับนักศึกษาปริญญาตรีปีที่ 1 วิทยาลัยนาฏศิลปบุรีรัมย์ จำนวน 5 ชั่วโมง

3) เมื่อจัดกิจกรรมการเรียนการสอนครบแล้วให้นักศึกษาทำแบบทดสอบหลังเรียนด้วยแบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน (Post-test) โดยใช้แบบทดสอบชุดเดิมกับก่อนเรียนแบบปรนัยชนิดเลือกตอบ 4 ตัวเลือกจำนวน 60 ข้อ เพื่อเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนก่อนและหลังเรียนแล้วนำไปวิเคราะห์โดยใช้วิธีการทางสถิติ โดยใช้ t - test for Dependent

4) ให้นักศึกษาทำแบบประเมินความพึงพอใจหลังเรียนของนักศึกษาที่มีต่อหนังสืออิเล็กทรอนิกส์ (E-Book) การเขียนภาษาไทยเก็บคะแนนแล้วนำไปวิเคราะห์โดยใช้วิธีการทางสถิติ

5. การวิเคราะห์ข้อมูลและสถิติที่ใช้ในการวิจัย มีรายละเอียดดังนี้

1) หาประสิทธิภาพของหนังสืออิเล็กทรอนิกส์ (E-Book) การเขียนภาษาไทย สำหรับนักศึกษาปริญญาตรีปีที่ 1 วิทยาลัยนาฏศิลปบุรีรัมย์ โดยการใช้สูตรหาประสิทธิภาพ E1/E2

2) วิเคราะห์ผลสัมฤทธิ์ก่อนเรียนและหลังเรียนด้วยหนังสืออิเล็กทรอนิกส์ (E-Book) การเขียนภาษาไทย สำหรับนักศึกษาปริญญาตรีปีที่ 1 วิทยาลัยนาฏศิลปบุรีรัมย์ โดยใช้ t - test for Dependent และวิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้โปรแกรมคอมพิวเตอร์

3) วิเคราะห์ความพึงพอใจของนักศึกษาที่มีต่อหนังสืออิเล็กทรอนิกส์ (E-Book) การเขียนภาษาไทย สำหรับนักศึกษาปริญญาตรีปีที่ 1 วิทยาลัยนาฏศิลปบุรีรัมย์ โดยการใช้ค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.)

ผลการวิจัย

1. ผลการสร้างและหาประสิทธิภาพของหนังสืออิเล็กทรอนิกส์ (E-Book) การเขียนภาษาไทย สำหรับนักศึกษาปริญญาตรีปีที่ 1 วิทยาลัยนาฏศิลปปทุมธานี ตามเกณฑ์ 80/80 โดยใช้สูตร E1/E2 ปรากฏ ผลตามตารางที่ 1 ดังนี้

ตารางที่ 1 แสดงการสร้างและหาประสิทธิภาพของหนังสืออิเล็กทรอนิกส์ (E-Book) การเขียนภาษาไทย สำหรับนักศึกษาปริญญาตรีปีที่ 1 วิทยาลัยนาฏศิลปปทุมธานี

นักศึกษา (51 คน)	คะแนนทดสอบระหว่างเรียน		คะแนนทดสอบ หลังเรียน (30 คะแนน)
	การเขียนพื้นฐาน (20 คะแนน)	การเขียนทั่วไป (20 คะแนน)	
คะแนนเฉลี่ย	16.86	16.06	24.84
ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน	1.37	1.54	2.04
เฉลี่ยร้อยละ	84.31	80.29	82.81
ค่าประสิทธิภาพ E1/E2	82.30		82.81

จากตารางที่ 1 พบว่าการสร้างและหาประสิทธิภาพของหนังสืออิเล็กทรอนิกส์ (E-Book) การเขียนภาษาไทย สำหรับนักศึกษาปริญญาตรีปีที่ 1 วิทยาลัยนาฏศิลปปทุมธานี พบว่าประสิทธิภาพของหนังสือ มีค่าเท่ากับ 82.30/82.81 ซึ่งสูงกว่าเกณฑ์มาตรฐานที่กำหนดไว้ คือ 80/80 สามารถนำไปใช้ป็นสื่อในการเรียนการสอนได้

2. ผลการเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ก่อนเรียนและหลังเรียนด้วยหนังสืออิเล็กทรอนิกส์ (E-Book) การเขียนภาษาไทย สำหรับนักศึกษาปริญญาตรีปีที่ 1 วิทยาลัยนาฏศิลปปทุมธานี ปรากฏผลตามตารางที่ 2 ดังนี้

ตารางที่ 2 ผลการวิเคราะห์เปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ก่อนเรียนและหลังเรียนด้วยหนังสืออิเล็กทรอนิกส์ (E-Book) การเขียนภาษาไทย สำหรับนักศึกษาปริญญาตรีปีที่ 1 วิทยาลัยนาฏศิลปปทุมธานี

การทดสอบ	N	คะแนนเต็ม	$\bar{X}$	S.D.	t	df	Sig
ก่อนเรียน	51	30	15.22	1.74	32.93	50	.000
หลังเรียน	51	30	24.84	2.04			

*มีนัยสำคัญที่ระดับ .05

จากตารางที่ 2 พบว่า ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักศึกษาหลังเรียนด้วยหนังสืออิเล็กทรอนิกส์ (E-Book) การเขียนภาษาไทย สำหรับนักศึกษาปริญญาตรีปีที่ 1 วิทยาลัยนาฏศิลปปทุมธานี สูงกว่าคะแนนก่อนเรียน ($\bar{X}$ = 24.84, S.D. = 2.04) สูงกว่าก่อนเรียน ($\bar{X}$ = 15.22, S.D. = 1.74) อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ ระดับ .05

3. ผลการศึกษาความพึงพอใจของนักศึกษาที่มีต่อหนังสืออิเล็กทรอนิกส์ (E-Book) การเขียนภาษาไทย สำหรับนักศึกษาปริญญาตรีปีที่ 1 วิทยาลัยนาฏศิลปบุรี ปรากฏผลตาม ตารางที่ 3 และ 4 ดังนี้

ตารางที่ 3 ผลการวิเคราะห์ข้อมูลสถานะของผู้ตอบแบบสอบถาม

เพศ	จำนวน (คน)	ร้อยละ
ชาย	20	39.21
หญิง	31	60.78
รวม	51	100
หลักสูตรศึกษาศาสตรบัณฑิต	จำนวน (คน)	ร้อยละ
สาขาวิชานาฏศิลป์ศึกษา	27	52.94
สาขาวิชาดนตรีศึกษาวิชาเอกดนตรีไทย	16	31.37
สาขาวิชาดนตรีศึกษาวิชาเอกดนตรีสากล	8	15.68
รวม	51	100

จากตารางที่ 3 พบว่า ผู้ตอบแบบสอบถามทั้งหมด 51 คน เป็นเพศหญิง ร้อยละ 60.78 เพศชาย ร้อยละ 39.21 โดยเป็นนักศึกษาหลักสูตรศึกษาศาสตรบัณฑิต สาขาวิชานาฏศิลป์ศึกษา ร้อยละ 52.94 สาขาวิชาดนตรีศึกษา วิชาเอกดนตรีไทย ร้อยละ 31.37 และสาขาวิชาดนตรีศึกษาวิชาเอกดนตรีสากล ร้อยละ 15.68 ตามลำดับ

ตารางที่ 4 ผลการวิเคราะห์ความพึงพอใจของนักศึกษาที่มีต่อหนังสืออิเล็กทรอนิกส์ (E-Book) การเขียนภาษาไทย สำหรับนักศึกษาปริญญาตรีปีที่ 1 วิทยาลัยนาฏศิลปบุรี

ประเด็นความคิดเห็น	$\bar{x}$	S. D.	แปลผล
1. ด้านหนังสืออิเล็กทรอนิกส์ (E-Book)			
1.1 การออกแบบมีความสวยงาม น่าสนใจ	4.37	0.72	มาก
1.2 ความเหมาะสมของรูปแบบตัวอักษร	4.23	0.66	มาก
1.3 ความเหมาะสมของขนาดตัวอักษร	4.23	0.66	มาก
1.4 ภาพประกอบสวยงามเหมาะสมกับเนื้อหา	4.30	0.65	มาก
1.5 สามารถเชื่อมโยง (Link) ได้ง่าย สะดวกและรวดเร็ว	4.33	0.71	มาก
1.6 หนังสืออิเล็กทรอนิกส์ (E-Book) ช่วยกระตุ้นความสนใจในการเรียน	4.00	0.67	มาก
1.7 นักศึกษามีความต้องการเรียนโดยใช้หนังสืออิเล็กทรอนิกส์ (E-Book) เช่นนี้อีก	4.54	0.75	มากที่สุด
เฉลี่ย	4.28	0.68	มาก

ตารางที่ 4 ผลการวิเคราะห์ความพึงพอใจของนักศึกษาที่มีต่อหนังสืออิเล็กทรอนิกส์ (E-Book) การเขียนภาษาไทย สำหรับนักศึกษาปริญญาตรีปีที่ 1 วิทยาลัยนาฏศิลปปทุมธานี (ต่อ)

2. ด้านเนื้อหา			
2.1 การใช้ภาษาสื่อความหมายได้ถูกต้องชัดเจน	4.37	0.78	มาก
2.2 การนำเสนอเนื้อหาเหมาะสมและน่าสนใจ	4.27	0.78	มาก
2.3 การนำเสนอเนื้อหาที่มีความชัดเจนและเข้าใจง่าย	4.23	0.61	มาก
2.4 แบบทดสอบก่อน-หลังเรียนมีความสอดคล้องกับเนื้อหา	4.27	0.78	มาก
2.5 ความสะดวกในการเข้าถึงบทเรียน	4.30	0.75	มาก
2.6 นักศึกษาสามารถทบทวนบทเรียนได้ด้วยตนเอง	4.27	0.78	มาก
2.7 การเรียนด้วยหนังสืออิเล็กทรอนิกส์ (E-Book) ช่วยให้นักศึกษาเขียนคำในภาษาไทยได้ถูกต้องมากยิ่งขึ้น	4.23	0.77	มาก
เฉลี่ย	4.27	0.75	มาก
3. ด้านกิจกรรมการเรียนรู้			
3.1 นักศึกษามีแรงจูงใจในการเรียนมากขึ้น	4.54	0.75	มากที่สุด
3.2 นักศึกษารู้สึกผ่อนคลายมีอิสระในการเรียน	4.63	0.64	มากที่สุด
3.3 ส่งเสริมให้นักศึกษาเรียนรู้ได้อย่างมีประสิทธิภาพ	4.23	0.82	มาก
3.4 นักศึกษาเรียนด้วยความตั้งใจ	4.13	0.87	มาก
3.5 นักศึกษาหาความรู้เพิ่มเติมหลังจากเรียนหนังสืออิเล็กทรอนิกส์ (E-Book)	4.20	0.69	มาก
เฉลี่ย	4.34	0.75	มาก
4. ด้านการวัดและประเมินผล			
4.1 ข้อคำถามในแบบทดสอบมีความชัดเจน	4.20	0.75	มาก
4.2 นักศึกษาทราบผลคะแนนสอบทันที	4.57	0.64	มากที่สุด
4.3 นักศึกษาคิดว่าหลังทำแบบทดสอบจะมีความรู้ในการเขียนภาษาไทยเพิ่มขึ้น	4.30	0.75	มาก
4.4 ความพึงพอใจหนังสืออิเล็กทรอนิกส์ (E-Book) โดยรวม	4.27	0.73	มาก
เฉลี่ย	4.33	0.73	มาก
รวมเฉลี่ย	4.30	0.72	มาก

จากตารางที่ 4 พบว่า ผลการวิเคราะห์ความพึงพอใจของนักศึกษาที่มีต่อหนังสืออิเล็กทรอนิกส์ (E-Book) การเขียนภาษาไทย สำหรับนักศึกษาปริญญาตรีปีที่ 1 วิทยาลัยนาฏศิลปปทุมธานี พบว่า ความพึงพอใจของนักศึกษาโดยภาพรวมอยู่ในระดับ มาก ($\bar{X} = 4.30$, S.D. = 0.72) ด้านที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด ได้แก่ ด้านกิจกรรม การเรียนรู้ ($\bar{X} = 4.34$, S.D. = 0.75) รองลงมาคือ ด้านการวัดและประเมินผล ($\bar{X} = 4.33$, S.D. = 0.73) และด้านหนังสืออิเล็กทรอนิกส์ (E-Book) ($\bar{X} = 4.28$, S.D. = 0.68) ส่วนด้านที่มีค่าเฉลี่ยน้อยที่สุดคือ ด้านเนื้อหา ($\bar{X} = 4.27$, S.D. = 0.75) และทุกด้านมีความพึงพอใจในระดับ มาก

อภิปรายผล

1. การสร้างและหาประสิทธิภาพหนังสืออิเล็กทรอนิกส์ (E-Book) เพื่อพัฒนาการเขียนภาษาไทย สำหรับนักศึกษาปริญญาตรีปีที่ 1 วิทยาลัยนาฏศิลปบุรี ประสิทธิภาพของหนังสืออิเล็กทรอนิกส์ (E-Book) การเขียนภาษาไทย มีค่าเท่ากับ 82.30/82.81 ซึ่งสูงกว่าเกณฑ์ที่กำหนดไว้ คือ 80/80 เนื่องจากการพัฒนาหนังสืออิเล็กทรอนิกส์ (E-Book) การเขียนภาษาไทย ๑ ได้ให้ผู้ทรงคุณวุฒิตรวจสอบคุณภาพ ก่อนนำไปทดลองทำให้หนังสืออิเล็กทรอนิกส์ (E-Book) การเขียนภาษาไทย ๑ มีเนื้อหาที่ครบถ้วน มีประโยชน์และเข้าใจได้ง่าย การออกแบบมีความสอดคล้องกับเนื้อหา มีเสียงบรรยายที่ชัดเจน สามารถดึงดูดความสนใจของนักศึกษาได้ สอดคล้องกับนางอณงค์ จันทร์เขียว ที่ได้วิจัยเรื่อง การพัฒนาหนังสืออิเล็กทรอนิกส์โดยใช้การเรียนรู้แบบ SQ4R เรื่องการอ่านจับใจความสำคัญ กลุ่มสาระการเรียนรู้ภาษาไทย สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ผลการวิจัยพบว่า ประสิทธิภาพของหนังสืออิเล็กทรอนิกส์ ๑ มีประสิทธิภาพเท่ากับ 81.33/80.80 (นางอณงค์ จันทร์เขียว, 2558) และสอดคล้องกับแวววิไล จำปาศักดิ์ ที่ได้วิจัยเรื่อง การพัฒนาหนังสืออิเล็กทรอนิกส์ เรื่องลักษณะนาม กลุ่มสาระการเรียนรู้ภาษาไทย สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 3 พบว่า หนังสืออิเล็กทรอนิกส์มีความเหมาะสมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X}$ = 4.44, S. D. = 0.2) มีประสิทธิภาพ 81.06/82.84 สอดคล้องกับมาตรฐาน 80/80 (แวววิไล จำปาศักดิ์, 2560) และสอดคล้องกับกนกวรรณ ควรสนธิ และคณะ ที่ได้วิจัยเรื่อง การพัฒนาหนังสืออิเล็กทรอนิกส์ เรื่อง การจัดการในอุตสาหกรรมอบชุบโลหะด้วยความร้อน ผลการวิจัยพบว่า ประสิทธิภาพของหนังสืออิเล็กทรอนิกส์ เท่ากับ 80.13/81.40 ซึ่งสูงกว่าเกณฑ์ที่ตั้งไว้ คือ 80/80 (กนกวรรณ ควรสนธิ และคณะ, 2564)

2. ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนหลังเรียนด้วยหนังสืออิเล็กทรอนิกส์ (E-Book) การเขียนภาษาไทย สำหรับนักศึกษาปริญญาตรีปีที่ 1 วิทยาลัยนาฏศิลปบุรี ($\bar{X}$ = 24.84, S. D. = 2.04) สูงกว่าก่อนเรียน ($\bar{X}$ = 15.22, S. D. = 1.74) อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ซึ่งเป็นไปตามสมมติฐานที่ตั้งไว้แสดงว่าการเรียนด้วยหนังสืออิเล็กทรอนิกส์ (E-Book) การเขียนภาษาไทย ๑ ทำให้นักศึกษามีความรู้ความเข้าใจในการเขียนภาษาไทยมากยิ่งขึ้น จึงส่งผลให้ผลสัมฤทธิ์หลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียน เป็นสื่อทางเทคโนโลยีที่เหมาะสมกับ การจัดกิจกรรมเรียนการสอนแบบออนไลน์ที่สามารถเข้าถึงโดยการเปิดอ่านได้ทั้งในระบบออนไลน์และออฟไลน์ มีการออกแบบข้อความ สี ตัวอักษร ภาพเคลื่อนไหว เสียงประกอบ ซึ่งมีความแตกต่างจากการเรียนในหนังสือทั่วไป สอดคล้องกับสิริภัทร เมืองแก้ว และกุลสิรินทร์ อภิรัตน์วรเดช ที่ได้วิจัยเรื่อง การพัฒนาหนังสืออิเล็กทรอนิกส์ (E-Book) รายวิชาภาษาและวัฒนธรรมเพื่อนบ้าน (ภาษาจีน) สำหรับนิสิตชั้นปีที่ 1 มหาวิทยาลัยราชภัฏบ้านสมเด็จเจ้าพระยา ผลการวิจัยพบว่า นิสิตมีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนหลังการใช้หนังสืออิเล็กทรอนิกส์ (E-Book) รายวิชาภาษาและ

วัฒนธรรมเพื่อนบ้าน (ภาษาจีน) สูงกว่าก่อนเรียนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 (สิริภักดิ์ เมืองแก้ว และกุลสิรินทร์ อภิรัตน์วรเดช, 2561)

3. ผลการศึกษาความพึงพอใจของนักศึกษาที่มีต่อหนังสืออิเล็กทรอนิกส์ (E-Book) การเขียนภาษาไทย สำหรับนักศึกษาปริญญาตรีปีที่ 1 วิทยาลัยนาฏศิลปปทุมธานี พบว่า ความพึงพอใจของนักศึกษา ภาพรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X}$ = 4.30, S. D. = 0.72) ด้านที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุดได้แก่ ด้านกิจกรรมการเรียนรู้ ($\bar{X}$ = 4.34, S. D. = 0.75) รองลงมาคือ ด้านการวัดและประเมินผล ($\bar{X}$ = 4.33, S. D. = 0.73) และด้านหนังสืออิเล็กทรอนิกส์ (E-Book) ($\bar{X}$ = 4.28, S. D. = 0.68) ส่วนด้านที่มีค่าเฉลี่ยน้อยที่สุดคือ ด้านเนื้อหา ($\bar{X}$ = 4.27, S. D. = 0.75) และทุกด้านมีความพึงพอใจอยู่ในระดับ มาก ทำให้ทราบว่า การจัดการเรียนการสอนด้วยหนังสืออิเล็กทรอนิกส์ (E-Book) สามารถส่งเสริมให้นักศึกษาเรียนรู้ได้อย่างมีประสิทธิภาพ เนื่องจากมีการออกแบบให้สามารถใช้งานได้ง่าย มีรูปภาพ ภาพเคลื่อนไหว เสียงประกอบเนื้อหา ทำให้นักศึกษามีแรงจูงใจในการเรียนมากขึ้น รู้สึกผ่อนคลายมีอิสระในการเรียน ซึ่งนำไปสู่การเกิด ความพึงพอใจต่อการเรียนด้วยหนังสืออิเล็กทรอนิกส์ (E-Book) การเขียนภาษาไทย ฯ สอดคล้องกับศิวัช เยียะระยงค์ ที่ได้วิจัยเรื่อง การพัฒนาหนังสืออิเล็กทรอนิกส์เพื่อส่งเสริม การสอน เรื่องการอ่าน สารการเรียนรู้ภาษาไทย สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษา ปีที่ 2 โรงเรียน พระตำหนักสวนกุหลาบมอญนครปฐม ผลการวิจัยพบว่า ผลการประเมินความพึงพอใจที่มีต่อ การเรียนด้วยหนังสืออิเล็กทรอนิกส์ ฯ นักเรียนมีความพึงพอใจ ในภาพรวมอยู่ในระดับ มาก ($\bar{X}$ = 4.18, S. D. = 0.75) (ศิวัช เยียะระยงค์, 2560)

สรุป/ข้อเสนอแนะ

การวิจัยครั้งนี้ สรุปได้ว่า 1) การสร้างและหาประสิทธิภาพของหนังสืออิเล็กทรอนิกส์ (E-Book) การเขียนภาษาไทย ฯ มีค่าเท่ากับ 82.30/82.81 ซึ่งสูงกว่าเกณฑ์ที่กำหนดไว้ คือ 80/80 สามารถนำไปใช้ป็นสื่อในการเรียนการสอนได้ 2) ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียน หลังเรียนด้วยหนังสืออิเล็กทรอนิกส์ (E-Book) การเขียนภาษาไทย ฯ สูงกว่าก่อนเรียน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 และ 3) ความพึงพอใจของนักศึกษาที่มี ต่อหนังสืออิเล็กทรอนิกส์ (E-Book) การเขียนภาษาไทย ฯ นั้น นักศึกษามีความพึงพอใจในภาพรวมอยู่ในระดับมาก ด้าน กิจกรรมการเรียนรู้มีค่าเฉลี่ยสูงสุด รองลงมา คือ ด้านการวัดและประเมินผล และด้านหนังสือ อิเล็กทรอนิกส์ ส่วนด้านเนื้อหาที่มีค่าเฉลี่ยต่ำสุด และมีข้อเสนอแนะดังนี้ 1) การจัดกิจกรรม การเรียนการสอนตามแผนการจัดการเรียนรู้ สามารถปรับเวลาในการจัดกิจกรรมการเรียน การสอนได้ตามความเหมาะสม เนื่องจากความสามารถในการเรียนรู้โดยใช้หนังสืออิเล็กทรอนิกส์ ของผู้เรียนแต่ละคนนั้นแตกต่างกัน 2) ควรมีการสนับสนุนให้ครูอาจารย์สร้างหนังสือ อิเล็กทรอนิกส์ (E-Book) เพื่อนำไปใช้ป็นสื่อประกอบการเรียนการสอน เพราะการจัดการเรียน

การสอนโดยใช้หนังสืออิเล็กทรอนิกส์ (E-Book) สามารถช่วยกระตุ้นให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ได้
อย่างดี และยังสอดคล้องกับการศึกษาวิถีใหม่ (New normal education)

เอกสารอ้างอิง

- กนกวรรณ ควรสนธิ และคณะ. (2564). การพัฒนารูปแบบการจัดการเรียนรู้ตามมาตรฐาน
อาชีพนักจัดการในอุตสาหกรรมอบชุบโลหะด้วยความร้อนในประเทศไทย. วารสารครุ
ศาสตร์อุตสาหกรรม, 20(2), 107-119.
- กรรณิการ์ พวงเกษม. (2534). การสอนการเขียนเรื่องโดยใช้จินตนาการทางการสร้างสรรค์ใน
ระดับประถมศึกษา. กรุงเทพมหานคร: ไทยวัฒนาพานิช.
- ทะเนศ วงศ์นามและคณะ. (2564). ผลการพัฒนาหนังสืออิเล็กทรอนิกส์มีเดียกลุ่มสาระสุข
ศึกษาและพลศึกษา สำหรับนักเรียนมัธยมศึกษาตอนปลาย. วารสารศึกษาศาสตร์
มหาวิทยาลัยนเรศวร, 23(3), 118-130.
- ธนู ทดแทนคุณ และปวีณา จันทรสุวรรณ. (2559). ข้อบกพร่องในการเขียนภาษาไทย:
กรณีศึกษานักศึกษามหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลสุวรรณภูมิ ศูนย์นนทบุรี. การ
ประชุมวิชาการระดับชาติ มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลสุวรรณภูมิ ครั้งที่ 1. (หน้า
750-758). กรุงเทพมหานคร: สิริอักษร.
- นาฏอนงค์ จันทรเขียว. (2558). การพัฒนาหนังสืออิเล็กทรอนิกส์โดยใช้การเรียนรู้แบบ SQ4R
เรื่อง การอ่านจับใจความกลุ่มสาระการเรียนรู้ภาษาไทย สำหรับนักเรียนชั้น
ประถมศึกษาปีที่ 6. ใน วิทยานิพนธ์ปริญญาการศึกษามหาบัณฑิต สาขาวิชา
เทคโนโลยีและสื่อสารการศึกษา. มหาวิทยาลัยนเรศวร.
- บุญชม ศรีสะอาด. (2553). การวิจัยเบื้องต้น. (พิมพ์ครั้งที่ 7). กรุงเทพมหานคร: สุวีริยาสาส์น.
- ไพฑูรย์ ศรีฟ้า. (2551). E-BOOK หนังสือพูดได้. กรุงเทพมหานคร: ฐานบุ๊คส์.
- วิทยา วาโย และคณะ. (2563). การเรียนการสอนแบบออนไลน์ภายใต้สถานการณ์การแพร่
ระบาดของไวรัส COVID-19: แนวคิดและการประยุกต์ใช้จัดการเรียนการสอน.
วารสารศูนย์อนามัยที่ 9, 14(34), 285-298.
- วิภาวรรณ อยู่เย็น. (2560). ภาษาไทยเพื่อการสื่อสาร. (ครั้งที่ 14). กรุงเทพมหานคร:
มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.
- แวววิไล จำปาศักดิ์. (2560). การพัฒนาหนังสืออิเล็กทรอนิกส์ เรื่องลักษณะนาม กลุ่มสาระการ
เรียนรู้ภาษาไทยสำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 3. ใน สารนิพนธ์หลักสูตร
ปริญญาการศึกษามหาบัณฑิต สาขาวิชาเทคโนโลยีและการสื่อสารการศึกษา.
มหาวิทยาลัยนเรศวร.

- ศิริข เขียวระยงค์. (2560). การพัฒนาหนังสืออิเล็กทรอนิกส์เพื่อส่งเสริมการสอน เรื่อง การอ่าน
สาระการเรียนรู้ภาษาไทย สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 2 โรงเรียนพระตำหนัก
สวนกุหลาบมอญมอญ. ใน วิทยานิพนธ์ปริญญาวิทยาศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชา
เทคโนโลยีการศึกษา. มหาวิทยาลัยศิลปากร.
- สถาบันภาษาไทย. (2560). บรรทัดฐานภาษาไทยเล่ม 5 เล่ม : กระบวนการคิดและการเขียน
ร้อยแก้ว. กรุงเทพมหานคร: สถาบันภาษาไทย สำนักวิชาการและมาตรฐานการศึกษา
สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน.
- สิริภัทร เมืองแก้ว และกุลสิรินทร์ อภิรัตน์วรเดช. (2561). การพัฒนาหนังสืออิเล็กทรอนิกส์ E-
book รายวิชาภาษาและวัฒนธรรมเพื่อนบ้าน (ภาษาจีน) สำหรับนิสิตชั้นปีที่ 1
มหาวิทยาลัยราชภัฏบ้านสมเด็จเจ้าพระยา. วารสารศึกษาศาสตร์สาร
มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, 2(1), 18-32.

การประเมินศักยภาพของสถานประกอบการด้านการแพทย์ไทยที่สามารถ พัฒนาเป็นหุ้นส่วนทางการศึกษาของวิทยาลัยการแพทย์พื้นบ้าน และการแพทย์ทางเลือก*

ASSESSING THE POTENTIAL OF THE THAI TRADITIONAL MEDICINE ESTABLISHMENTS ABLE TO DEVELOP AS EDUCATIONAL PARTNERS OF THE SCHOOL OF TRADITIONAL AND ALTERNATIVE MEDICINE

ชฎาพร แซ่ม้า*, กันยานุช เทาประเสริฐ, ปราณี คำแก้ว, รุสนี มามะ, จินตนา นันตะ

Chadaporn Saema, Kanyanoot Taoprasert, Pranee Kamkaew, Rusanee Mama, Jintana Nunta

วิทยาลัยการแพทย์พื้นบ้านและการแพทย์ทางเลือก มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงราย

School of Traditional and Alternative Medicine, Chiang Rai Rajabhat University, Thailand

*Corresponding author E-mail: nongpranee@gmail.com

บทคัดย่อ

บทความวิจัยฉบับนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ ประเมินศักยภาพของสถานประกอบการด้านการแพทย์ไทยที่สามารถพัฒนาเป็นหุ้นส่วนทางการศึกษาของวิทยาลัยการแพทย์พื้นบ้านและการแพทย์ทางเลือก เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ ได้วิจัยจากเอกสารและฐานข้อมูลต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้อง และการสัมภาษณ์เชิงลึก ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ได้แก่ ตัวแทนผู้ประกอบการหรือเจ้าของกิจการของสถานประกอบการด้านการแพทย์ไทยในอำเภอเมือง จังหวัดเชียงราย จำนวน 18 คน ได้คัดเลือกผู้ให้ข้อมูลสำคัญแบบเจาะจง เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ แบบสัมภาษณ์เชิงลึก วิเคราะห์ข้อมูลด้วยเทคนิคการวิเคราะห์เนื้อหา ผลการวิจัย พบว่า ศักยภาพของสถานประกอบการด้านการแพทย์ไทยที่สามารถพัฒนาเป็นหุ้นส่วนทางการศึกษาของวิทยาลัยการแพทย์พื้นบ้านและการแพทย์ทางเลือก มี 4 ประเภท ได้แก่ 1) สถานพยาบาลการแพทย์แผนไทย (คลินิกการแพทย์แผนไทย) 2) ร้านขายยาแผนโบราณหรือผลิตภัณฑ์สมุนไพร 3) ร้านขายต้นไม้หรือต้นสมุนไพร และ 4) สถานประกอบการเพื่อสุขภาพ มีศักยภาพที่สามารถพัฒนาเป็นหุ้นส่วนทางการศึกษาของวิทยาลัยการแพทย์พื้นบ้านและการแพทย์ทางเลือก และมีศักยภาพ 3 ด้าน ได้แก่ 1) ด้านความพร้อมของอาคารสถานที่และการให้บริการ โดยมีทำเลที่ตั้ง อยู่ทั้งใจกลางเมืองและชานเมือง อยู่ติดกับถนนสายหลักและมีสถานที่จอดรถ รวมทั้ง

* Received November 19, 2022; Revised December 1, 2022; Accepted January 18, 2023

สามารถให้บริการได้ตามความต้องการของผู้รับบริการ 2) ด้านความพร้อมของบุคลากรในสถานประกอบการ มีบุคลากรที่มีความรู้และความเชี่ยวชาญในการให้บริการที่เหมาะสม และ 3) ด้านองค์ความรู้ที่สามารถแลกเปลี่ยนหรือพัฒนาร่วมกันระหว่างสถานประกอบการกับวิทยาลัยการแพทย์พื้นบ้านและการแพทย์ทางเลือก สามารถแลกเปลี่ยนหรือพัฒนาเป็นแหล่งศึกษาดูงาน แหล่งป้อนผู้เรียน แหล่งฝึกประสบการณ์วิชาชีพ แหล่งป้อนบุคลากรเข้าอบรมหลักสูตรระยะสั้น ตลาดรองรับผลิตภัณฑ์สมุนไพรหรือวัตถุดิบสมุนไพร และตลาดรองรับการจ้างงานของบัณฑิต

คำสำคัญ: สถานประกอบการด้านการแพทย์ไทย, หุ่นส่วนทางการศึกษา, วิทยาลัยการแพทย์พื้นบ้านและการแพทย์ทางเลือก

Abstract

The objective of this research article was to assess the potential of the Thai traditional medicine establishments able to develop as educational partners of the school of traditional and alternative medicine (STAM). This research methodology was qualitative research. Literature reviews on documents and databases as well as in-depth interview with 18 entrepreneurial agents or business owners of Thai traditional medicine establishments in Mueang district, Chiang Rai province by purposive sampling. The tool used in the research was the in-depth interview forms. The data were analyzed using content analysis techniques. The results revealed that the potential of the Thai traditional medicine establishments that can be developed as educational partners of STAM in all 4 types as follows: 1) Thai traditional medicine hospital (Thai traditional medicine clinic), 2) Traditional pharmacy shop or herbal pharmaceutical, 3) Plant or herb shop, and 4) Health establishments. There are potentials that can be developed into educational partners STAM in 3 aspects: 1) Availability of buildings and services with a location in both the city center and the suburbs. It is next to the main road and parking facilities including the ability to provide services according to the needs of users, 2) Readiness of personnel in the workplace with knowledge and expertise to provide appropriate services, and 3) Knowledge that can be exchanged or jointly developed between the establishment and STAM which able to be as a source of study visits, student feeder, practicum of Thai traditional medicine center, sources of personnel to enter short-term training

courses, the market supports herbal products or herbal raw materials, and support graduates careers.

Keywords: Thai Traditional Medicine Establishments, Educational Partners, School of Traditional and Alternative Medicine

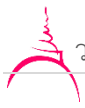
บทนำ

ตามกรอบทิศทางแผนการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2560 - 2579 ซึ่งเน้นการสร้างระบบการศึกษาที่มีคุณภาพและมีประสิทธิภาพ เพื่อเป็นกลไกหลักของการพัฒนาศักยภาพและขีดความสามารถของทุนมนุษย์และรองรับการศึกษาการเรียนรู้และการท้าทายที่เป็นพลวัตของโลกศตวรรษที่ 21 ทั้งการบริหารจัดการระบบข้อมูลและสารสนเทศเพื่อการศึกษา การเพิ่มประสิทธิภาพการบริหารจัดการระดับสถานศึกษา การพัฒนาหลักสูตรกระบวนการจัดการเรียนการสอน การวัดและประเมินผลผู้เรียน การผลิตและพัฒนากำลังคนเพื่อตอบสนองตลาดแรงงานและการพัฒนาประเทศ จนถึงการพัฒนาคนตลอดช่วงชีวิต (สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา กระทรวงศึกษาธิการ, 2560) และประกาศ เรื่อง ยุทธศาสตร์ชาติ (พ.ศ. 2561 - 2580) เน้นการปฏิรูปประเทศด้วยนวัตกรรมภูมิปัญญาของชาติภายใต้ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงเพื่อไปสู่ประเทศไทยยุค 4.0 ที่มีเป้าหมายในการพึ่งตนเอง ลดการนำเข้า และพัฒนาสังคมไทยไปสู่ความมั่นคง มั่งคั่ง และยั่งยืน โดยเฉพาะยุทธศาสตร์ที่ 2 ด้านการสร้างความสามารถในการแข่งขัน ที่กำหนดให้มีแนวทางส่งเสริมการปลูกพืชสมุนไพรให้เป็นพืชเศรษฐกิจตามความเหมาะสมของสภาพแวดล้อมในแต่ละพื้นที่ มุ่งแปรรูปเพื่อป้อนในตลาดอุตสาหกรรมผลิตภัณฑ์เสริมอาหาร รวมถึงการสร้างมูลค่าเพิ่มจากผลิตภัณฑ์สมุนไพรและยกระดับมาตรฐานการแพทย์และบริการสุขภาพการแพทย์แผนไทยขยายช่องทางการตลาดทั้งในและต่างประเทศ ตลอดจนพัฒนาและยกระดับมาตรฐานการท่องเที่ยวเชิงสุขภาพ ความงาม และแพทย์แผนไทย มุ่งเน้นการสร้างความแตกต่างและเอกลักษณ์จากการให้บริการเพื่อสร้างมูลค่าเพิ่มให้กับการท่องเที่ยว (ประกาศ เรื่อง ยุทธศาสตร์ชาติ (พ.ศ. 2561 - 2580), 2561) ประกอบกับพระราชบัญญัติการอุดมศึกษา พ.ศ. 2562 ของกระทรวงการอุดมศึกษา วิทยาศาสตร์ วิจัยและนวัตกรรม มีเป้าหมายในการพัฒนาทรัพยากรบุคคลให้มีความเชี่ยวชาญตามสาขาวิชาการหรือวิชาชีพที่ตนถนัด สามารถตอบสนองต่อความต้องการของประเทศและสร้างขีดความสามารถในการแข่งขันในระดับโลก พัฒนาบุคคลให้เป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ทั้งร่างกาย จิตใจ สติปัญญา ความรู้ และทักษะที่จำเป็น เป็นคนดี มีวินัย ภูมิใจในชาติ เข้าใจสังคม และวัฒนธรรมในการดำรงชีวิต สามารถปรับเปลี่ยนตนเองเพื่อรองรับสังคมโลกที่จะเปลี่ยนแปลงในอนาคต มีความรับผิดชอบต่อครอบครัว ชุมชน สังคมและประเทศชาติ (พระราชบัญญัติการอุดมศึกษา พ.ศ. 2562, 2562)

สำหรับยุทธศาสตร์ การพัฒนาภูมิปัญญาไทย สุขภาพวิถีไทย ฉบับที่ 3 พ.ศ. 2560 - 2564 มุ่งเน้นให้เกิดการพัฒนาและขับเคลื่อนระบบภูมิปัญญาท้องถิ่นด้านสุขภาพที่ประกอบด้วยแพทย์แผนไทย การแพทย์พื้นบ้านและการแพทย์ทางเลือกร่วมกัน โดยผ่าน 3 ระบบทางเลือก ได้แก่ 1) สร้างภูมิปัญญาไทย สุขภาพวิถีไทยให้เข้มแข็ง 2) บูรณาการระบบการแพทย์แผนไทย การแพทย์พื้นบ้าน การแพทย์ทางเลือกและระบบยาจากสมุนไพรกับระบบการแพทย์อื่น ๆ และ 3) เสริมสร้างขีดความสามารถของประชาชน บุคลากร และเครือข่าย (คณะกรรมการพัฒนาภูมิปัญญาท้องถิ่นด้านสุขภาพแห่งชาติ สำนักงานคณะกรรมการสุขภาพแห่งชาติ, 2560) ประกอบกับแผนแม่บทแห่งชาติ ว่าด้วยการพัฒนาสมุนไพรไทย ฉบับที่ 1 พ.ศ. 2560 - 2564 โดยมีวิสัยทัศน์ “สมุนไพรไทย” เพื่อความมั่นคงทางสุขภาพและความยั่งยืนของเศรษฐกิจไทย มุ่งเน้นให้ประเทศไทยเป็นประเทศที่ส่งออกวัตถุดิบสมุนไพรคุณภาพและผลิตภัณฑ์สมุนไพรชั้นนำของภูมิภาคอาเซียน โดยมีเป้าหมายหลัก 4 ประเด็น ได้แก่ 1) พัฒนาสมุนไพรไทยให้เป็นที่ยอมรับ 2) ผลิตภัณฑ์สมุนไพรได้มาตรฐาน มีคุณภาพ และสร้างมูลค่าเพิ่ม 3) เพิ่มขีดความสามารถในการแข่งขันของสมุนไพรไทย และ 4) ส่งเสริมให้เกิดความรู้ ความเข้าใจและการใช้สมุนไพรซึ่งเป็นแผนแม่บทที่เน้นการพัฒนาสมุนไพรไทย ตั้งแต่ต้นน้ำ (การผลิตวัตถุดิบสมุนไพร) กลางน้ำ (การผลิตยาไทยและผลิตภัณฑ์สมุนไพร) และปลายน้ำ (การบริการรักษาโรคด้วยยาสมุนไพร) เพื่อให้ประเทศไทยเป็นประเทศที่ส่งออกวัตถุดิบสมุนไพรคุณภาพและผลิตภัณฑ์สมุนไพรชั้นนำของภูมิภาคอาเซียนและมูลค่าของวัตถุดิบสมุนไพรและผลิตภัณฑ์สมุนไพรภายในประเทศเพิ่มขึ้นอย่างน้อย 1 เท่าตัว (กระทรวงสาธารณสุข และองค์การภาครัฐ - เอกชน, 2560) ซึ่งแผนแม่บทดังกล่าว ได้ขยายระยะเวลาถึง พ.ศ. 2565 ภายใต้ชื่อแผนปฏิบัติการด้านสมุนไพรไทย ฉบับที่ 1 รวมถึงมีการจัดทำแผนปฏิบัติการด้านสมุนไพรแห่งชาติ ฉบับที่ 2 พ.ศ. 2566 - 2570 ขึ้น เพื่อรองรับการขับเคลื่อนการพัฒนาและส่งเสริมสมุนไพรตลอดห่วงโซ่มูลค่าให้สามารถใช้ประโยชน์ได้อย่างมีประสิทธิภาพ เป็นที่ยอมรับ และสร้างมูลค่าเพิ่มแก่สมุนไพรได้ โดยได้กำหนดยุทธศาสตร์ขึ้น 5 ด้าน ได้แก่ ยุทธศาสตร์ที่ 1 การส่งเสริมการผลิตและแปรรูปวัตถุดิบสมุนไพรที่มีคุณภาพและมาตรฐาน ยุทธศาสตร์ที่ 2 การพัฒนาและเสริมสร้างศักยภาพของผู้ประกอบการและอุตสาหกรรมสมุนไพรตลอดห่วงโซ่อุปทาน ยุทธศาสตร์ที่ 3 การส่งเสริมการตลาดผลิตภัณฑ์สมุนไพร ยุทธศาสตร์ที่ 4 การส่งเสริมการบริโภคผลิตภัณฑ์สมุนไพรอย่างเหมาะสม และยุทธศาสตร์ที่ 5 การพัฒนาระบบนิเวศที่สนับสนุนการขับเคลื่อนการพัฒนาสมุนไพรไทยอย่างมีประสิทธิภาพและยั่งยืน (คณะกรรมการนโยบายสมุนไพรแห่งชาติ, 2565)

จากยุทธศาสตร์แผนแม่บทและแผนปฏิบัติการข้างต้น ถือเป็นการส่งเสริมและเปิดโอกาสให้กับสถานประกอบการด้านการแพทย์ไทย ทั้งสถานพยาบาลการแพทย์แผนไทย (คลินิกการแพทย์แผนไทย) ร้านขายยาแผนโบราณหรือผลิตภัณฑ์สมุนไพร ร้านขายต้นไม้หรือ

ต้นสมุนไพร และสถานประกอบการเพื่อสุขภาพได้พัฒนาและเสริมสร้างศักยภาพของผู้ประกอบการด้านการแพทย์แผนไทยและสมุนไพรได้มากยิ่งขึ้น โดยเฉพาะการส่งเสริมสถานประกอบการสปาเพื่อสุขภาพควรมีการส่งเสริมจากภาครัฐด้านนโยบาย ด้านการวิจัยและพัฒนาผลิตภัณฑ์ และมีการจัดบริการที่ตอบสนองต่อความต้องการของผู้รับบริการ (ธีระพงษ์ อาญาเมือง, 2563) โดยความสามารถในการแข่งขันทางด้านตลาดการท่องเที่ยวเชิงสุขภาพของประเทศไทย พบว่า มีการเติบโตไปในทิศทางบวก ซึ่งความได้เปรียบทางด้านการแข่งขันของการท่องเที่ยวเชิงสุขภาพของไทยนั้นมีสาเหตุมาจากปัจจัยสภาพแวดล้อมภายนอกประเทศที่เอื้อต่อการท่องเที่ยวเชิงสุขภาพ นอกจากนี้ประเทศไทยมีเอกลักษณ์เฉพาะในผลิตภัณฑ์การให้บริการ เช่น การบริการนวดแผนไทย การบริการอบสมุนไพร และการประคบสมุนไพร เป็นต้น (วาริพร ชูศรี และวรลักษณ์ ลลิตศิริวิมล, 2563) ทั้งนี้ ในฐานะที่วิทยาลัยการแพทย์พื้นบ้านและการแพทย์ทางเลือกเป็นสถาบันการศึกษาที่สภากาชาดไทยรับรองตามมาตรา 12(2)(ข) ของพระราชบัญญัติวิชาชีพการแพทย์แผนไทย พ.ศ. 2556 (พระราชบัญญัติวิชาชีพการแพทย์แผนไทย พ.ศ. 2556, 2556) และเป็นผู้ดำเนินการบุกเบิกการผลิตบัณฑิตแพทย์แผนไทยวิชาชีพระดับปริญญาตรี (4 ปี) ซึ่งมีสิทธิ์สอบขึ้นทะเบียนและรับใบอนุญาตเป็นผู้ประกอบวิชาชีพการแพทย์แผนไทยพร้อมกันทั้ง 4 ด้าน ได้แก่ เวชกรรมไทย เภสัชกรรมไทย การผดุงครรภ์ไทย และการนวดไทย เป็นแห่งแรกของประเทศ และปัจจุบันได้รับการรับรองเป็นสถาบันซึ่งได้รับอนุญาตให้ถ่ายทอดความรู้สำหรับการฝึกอบรมในหลักสูตรวิชาชีพการแพทย์แผนไทยตามมาตรา 12(2)(ก) หรือรับมอบตัวศิษย์ (วิทยาลัยการแพทย์พื้นบ้านและการแพทย์ทางเลือก, 2560) ซึ่งวิทยาลัยการแพทย์ฯ มีความพร้อมทั้งด้านองค์ความรู้ ทรัพยากรบุคคล อาคารสถานที่และสิ่งสนับสนุนการเรียนรู้

ดังนั้นจากสภาพปัญหาและความสำคัญจึงสนใจศึกษาศักยภาพของสถานประกอบการที่เกี่ยวข้องกับการแพทย์แผนไทยและสมุนไพรเพื่อพัฒนาเป็นหุ้นส่วนทางการศึกษาด้านการแพทย์ไทยของวิทยาลัยการแพทย์พื้นบ้านและการแพทย์ทางเลือก เพื่อประเมินศักยภาพของสถานประกอบการด้านการแพทย์ไทยที่สามารถพัฒนาเป็นหุ้นส่วนทางการศึกษาของวิทยาลัยการแพทย์พื้นบ้านและการแพทย์ทางเลือก ให้สามารถตอบสนองต่อนโยบายและยุทธศาสตร์ต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้อง และเพื่อให้มีสถานประกอบการหรือบุคลากรที่มีศักยภาพและเชี่ยวชาญด้านการแพทย์แผนไทยและสมุนไพรมารับใช้ประชาชนในสังคมยุคปัจจุบัน

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

เพื่อประเมินศักยภาพของสถานประกอบการด้านการแพทย์ไทยที่สามารถพัฒนาเป็นหุ้นส่วนทางการศึกษาของวิทยาลัยการแพทย์พื้นบ้านและการแพทย์ทางเลือก

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ มีวิธีดำเนินการวิจัย ตามขั้นตอนดังนี้

1. รูปแบบการวิจัย เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) โดยทำการวิจัยจากเอกสารและฐานข้อมูลต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้อง และการสัมภาษณ์เชิงลึก

2. ประชากรและผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ประชากร ได้แก่ ผู้ประกอบการหรือเจ้าของกิจการของสถานประกอบการด้านการแพทย์ไทยในอำเภอเมือง จังหวัดเชียงราย ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ได้แก่ ตัวแทนผู้ประกอบการหรือเจ้าของกิจการของสถานประกอบการด้านการแพทย์ไทยในอำเภอเมือง จังหวัดเชียงราย ที่มีศักยภาพเป็นหุ้นส่วนทางการศึกษากับวิทยาลัยการแพทย์พื้นบ้านและการแพทย์ทางเลือก ทั้ง 4 ประเภท ประกอบด้วย 1) สถานพยาบาลการแพทย์แผนไทย (คลินิกการแพทย์แผนไทย) จำนวน 4 คน 2) ร้านขายยาแผนโบราณหรือผลิตภัณฑ์สมุนไพร จำนวน 1 คน 3) ร้านขายต้นไม้หรือต้นสมุนไพร จำนวน 8 คน และ 4) สถานประกอบการเพื่อสุขภาพ จำนวน 5 คน รวมทั้งสิ้นจำนวน 18 คน ใช้วิธีการเลือกแบบเจาะจง ซึ่งมีเกณฑ์การเลือกผู้ให้ข้อมูลสำคัญจากผู้ประกอบการหรือเจ้าของกิจการของสถานประกอบการด้านการแพทย์ไทยในอำเภอเมือง จังหวัดเชียงราย ที่ยินยอมให้ข้อมูลโดยการสัมภาษณ์จากผู้วิจัย

3. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ แบบสัมภาษณ์เชิงลึก จากตัวแทนผู้ประกอบการหรือเจ้าของกิจการของสถานประกอบการด้านการแพทย์ไทยในอำเภอเมือง จังหวัดเชียงราย ทั้ง 4 ประเภท ดังกล่าวข้างต้น

4. การเก็บรวบรวมข้อมูล ในการเก็บรวบรวมข้อมูลการวิจัยครั้งนี้ มีขั้นตอนดังนี้ 1) ศึกษาจำนวนสถานประกอบการในจังหวัดเชียงรายจากเอกสารและฐานข้อมูลต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้อง และจัดทำฐานข้อมูลสถานประกอบการในจังหวัดเชียงราย 2) ลงพื้นที่เพื่อสัมภาษณ์เชิงลึกกับตัวแทนผู้ประกอบการหรือเจ้าของกิจการของสถานประกอบการด้านการแพทย์ไทยในอำเภอเมือง จังหวัดเชียงราย

5. การวิเคราะห์ข้อมูล ได้ใช้เทคนิคการวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis) ทั้งเนื้อหาที่ได้จากเอกสารและการสัมภาษณ์เชิงลึก โดยการวิเคราะห์ข้อมูลของสถานประกอบการที่ได้จากการลงพื้นที่แต่ละแห่ง เพื่อประเมินศักยภาพของสถานประกอบการด้านการแพทย์ไทยแต่ละแห่งในอำเภอเมือง จังหวัดเชียงราย เริ่มจากการแจกแจงข้อมูลที่มีประเด็นแตกต่างกัน รวมกลุ่มประเด็นที่คล้ายคลึงกัน จากนั้นจัดหมวดหมู่ข้อมูล อธิบายและตีความข้อมูล สังเคราะห์ข้อค้นพบ พร้อมทั้งสรุปข้อค้นพบและนำเสนอข้อมูลเชิงพรรณนา

ผลการวิจัย

การประเมินศักยภาพของสถานประกอบการด้านการแพทย์ไทยที่สามารถพัฒนาเป็นหุ้นส่วนทางการศึกษาของวิทยาลัยการแพทย์พื้นบ้านและการแพทย์ทางเลือกแต่ละแห่งเพื่อให้เห็นโอกาสความเป็นไปได้ในการสร้างเป็นเครือข่ายความร่วมมือที่สามารถรองรับการจัดการศึกษาด้านการแพทย์แผนไทย โดยประเมินศักยภาพของสถานประกอบการ 4 ประเภท ได้แก่ 1) ศักยภาพของสถานพยาบาลการแพทย์แผนไทย (คลินิกการแพทย์แผนไทย) 2) ศักยภาพของร้านขายยาแผนโบราณหรือผลิตภัณฑ์สมุนไพร 3) ศักยภาพของร้านขายต้นไม้หรือต้นสมุนไพร และ 4) ศักยภาพของสถานประกอบการเพื่อสุขภาพ ซึ่งแต่ละประเภทรันั้นประเมินจากศักยภาพ 3 ด้าน ได้แก่ 1) ด้านความพร้อมของอาคารสถานที่และการให้บริการ 2) ด้านความพร้อมของบุคลากรในสถานประกอบการ และ 3) ด้านองค์ความรู้ที่สามารถแลกเปลี่ยนหรือพัฒนาร่วมกันระหว่างสถานประกอบการกับวิทยาลัยการแพทย์พื้นบ้านและการแพทย์ทางเลือก สามารถสรุปผลการวิจัยในแต่ละด้านได้ดังนี้

1. ศักยภาพของสถานพยาบาลการแพทย์แผนไทย (คลินิกการแพทย์แผนไทย) มี 3 ด้าน ดังนี้

1.1 ด้านความพร้อมของอาคารสถานที่และการให้บริการ

สถานพยาบาลการแพทย์แผนไทย (คลินิกการแพทย์แผนไทย) ที่เป็นตัวอย่างในการวิจัยครั้งนี้มีจำนวน 4 แห่ง ซึ่งเป็นคลินิกการแพทย์แผนไทยที่ได้รับอนุญาตอย่างถูกต้องตามกฎหมาย โดยมีคลินิกการแพทย์แผนไทยที่เพิ่งเปิดบริการได้ไม่ถึง 1 ปี จำนวน 2 แห่ง และเปิดบริการมากกว่า 5 ปีขึ้นไป จำนวน 2 แห่ง มีทำเลที่ตั้งอยู่ทั้งใจกลางอำเภอเมือง จังหวัดเชียงราย ใกล้กับโรงพยาบาลรัฐขนาดใหญ่ และใกล้กับสถานีขนส่งผู้โดยสารจังหวัดเชียงราย แห่งที่ 1 ซึ่งถือเป็นการเพิ่มช่องทางการเข้าถึงการบริการแพทย์แผนไทยให้กับประชาชนในพื้นที่จังหวัดเชียงรายอีกด้วย เนื่องจากสถานที่ตั้งอยู่ติดกับถนนสายหลักซึ่งมีการคมนาคมที่สะดวกสบาย มีผู้คนสัญจรไปมาอย่างหนาแน่น ทำให้ผู้ที่สนใจมารับบริการสามารถมองเห็นได้ง่ายและยังสามารถจอดรถตามข้างถนนบริเวณหน้าคลินิกได้ บางแห่งยังมีที่จอดรถสำหรับผู้มารับบริการเป็นการเฉพาะอีกด้วย สถานที่ของคลินิกการแพทย์แผนไทยมีทั้งอาคารหนึ่งชั้นและอาคารสองชั้น มีการตกแต่งภายในคลินิก มีเครื่องมือ เครื่องใช้ ยาและเวชภัณฑ์ที่ได้มาตรฐานตามรูปแบบของคลินิกการแพทย์แผนไทย

สำหรับรูปแบบการให้บริการของคลินิกการแพทย์แผนไทยนั้น เป็นการให้บริการเฉพาะการรักษาด้วยมือ (หัตถเวช หรือการนวดรักษา) เป็นหลัก ส่วนการใช้ยาสมุนไพรในการรักษา ส่วนใหญ่เป็นเพียงองค์ประกอบเสริมในการรักษา เช่น การประคบสมุนไพร การอบสมุนไพร เป็นต้น หรือมีรายการให้บริการแต่ยังไม่มีผู้รับบริการในขณะนี้ สำหรับรายการให้บริการรักษาด้วยมือส่วนใหญ่คือกลุ่มโรคโครงสร้าง กล้ามเนื้อ กระดูกและข้อ

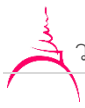

ครอบคลุมการรักษาอาการปวดและอาการติดขัด เช่น ปวดหลัง ปวดบ่าคอ ปวดสะโพก ปวดเข่า ปวดข้อเท้า ไหล่ติด สะบักจม คอตกหมอน นิ้วล็อก ไมเกรน เป็นต้น จะมีคลินิกการแพทย์แผนไทยเพียงแห่งเดียวที่ให้บริการรักษาเฉพาะโรคอัมพฤกษ์อัมพาตเท่านั้น นอกจากรายการให้บริการรักษาโรคข้างต้นแล้ว ยังมีการดูแลหญิงหลังคลอดโดยวิธีการทบทวนเกลือ หรือการให้คำปรึกษาเบื้องต้นเกี่ยวกับการรักษาด้วยยาสมุนไพรอีกด้วย ส่วนใหญ่มีแพทย์แผนไทยประจำคลินิกที่ให้บริการรักษาโรค 1 คน และมีจำนวนผู้รับบริการ (ผู้ป่วย) อยู่ระหว่าง 3 - 10 คนต่อวันขึ้นอยู่กับจำนวนแพทย์แผนไทยของคลินิกแต่ละแห่ง โดยผู้รับบริการส่วนใหญ่ที่เป็นผู้ป่วยประจำคือผู้ที่อาศัยอยู่ในจังหวัดเชียงราย และเป็นพนักงานบริษัทที่มีอาการปวดบ่าคอจากการทำงาน

สำหรับผลิตภัณฑ์สมุนไพรที่ใช้ร่วมกับการรักษา เช่น น้ำมันนวด ลูกประคบ วัตถุดิบสมุนไพรที่นำมาเป็นส่วนประกอบของการทบทวนเกลือ เป็นต้น ซึ่งผลิตภัณฑ์สมุนไพรส่วนใหญ่ซื้อจากร้านขายผลิตภัณฑ์สมุนไพรภายในจังหวัด สำหรับการเปิดให้บริการของคลินิกการแพทย์แผนไทยส่วนใหญ่จะมีวันเปิด-ปิดแตกต่างกัน โดยมีวันหยุดทำการ 1 วันต่อสัปดาห์ และมีระยะเวลาเปิด-ปิดแตกต่างกันด้วย เช่น 08.30 - 18.30 น. มีเพียงคลินิกการแพทย์แผนไทยที่ให้บริการรักษาเฉพาะโรคอัมพฤกษ์อัมพาตเท่านั้น ที่เปิดทำการวันจันทร์ - ศุกร์ เวลา 17.00 - 20.00 น. และวันเสาร์ - อาทิตย์ เวลา 09.00 - 12.00 น.

1.2 ด้านความพร้อมของบุคลากรในสถานประกอบการ

บุคลากรในคลินิกการแพทย์แผนไทยส่วนใหญ่เป็นผู้ประกอบวิชาชีพการแพทย์แผนไทย ด้านเวชกรรมไทย แพทย์แผนไทยบางรายมีครบทั้งสี่ด้าน บางรายมีสามด้าน (ด้านเภสัชกรรมไทย ด้านการนวดไทย และด้านการผดุงครรภ์ไทย) มีเพียงแห่งเดียวที่เป็นคลินิกการแพทย์แผนไทย (ด้านการนวดไทย) จึงทำให้แพทย์แผนไทยผู้รักษาเป็นผู้ประกอบวิชาชีพการแพทย์แผนไทย ด้านการนวดไทย ซึ่งผู้ประกอบวิชาชีพการแพทย์แผนไทยมีทั้งสำเร็จการศึกษาจากสถาบันที่จัดการศึกษาระดับปริญญาหรือประกาศนียบัตรเทียบเท่าปริญญา สาขาการแพทย์แผนไทยตาม มาตรา 12(2)(ข) แห่งพระราชบัญญัติวิชาชีพการแพทย์แผนไทย พ.ศ. 2556 ที่สภาการแพทย์แผนไทยรับรอง และผ่านการฝึกอบรมจากสถาบันถ่ายทอดความรู้สำหรับการฝึกอบรมในวิชาชีพการแพทย์แผนไทยตามมาตรา 12(2)(ก) แห่งพระราชบัญญัติวิชาชีพการแพทย์แผนไทย พ.ศ. 2556 ที่สภาการแพทย์แผนไทยรับรอง นอกจากความรู้ที่แพทย์แผนไทยได้รับจากสถาบันข้างต้น ยังมีแพทย์แผนไทยบางท่านที่ได้มีการพัฒนาตนเองเพิ่มเติม เช่น ผ่านการอบรมหลักสูตรการนวดปรับสมดุลโครงสร้างร่างกายของกรมการแพทย์แผนไทยและการแพทย์ทางเลือก เป็นต้น จากคุณสมบัติของผู้ประกอบวิชาชีพการแพทย์แผนไทยข้างต้น ทำให้เห็นถึงความหลากหลายของสถาบันและองค์ความรู้ด้านการแพทย์แผนไทยที่ได้รับการถ่ายทอดมายังผู้ประกอบวิชาชีพการแพทย์แผนไทย

1.3 ด้านองค์ความรู้ที่สามารถแลกเปลี่ยนหรือพัฒนาร่วมกันระหว่างสถานประกอบการกับวิทยาลัยการแพทย์พื้นบ้านและการแพทย์ทางเลือก

จากการสังสมประสบการณ์ในการรักษาโรคของแพทย์แผนไทย รวมถึงองค์ความรู้ด้านการแพทย์แผนไทยของผู้ประกอบวิชาชีพการแพทย์แผนไทยที่ได้รับการถ่ายทอดมาจากสถาบันทั้งสองแห่ง ตามข้อ 1.2 ซึ่งได้เรียนรู้ผ่านทั้งภาคทฤษฎีและภาคปฏิบัติ ทำให้สามารถดำเนินการเปิดคลินิกการแพทย์แผนไทยได้และได้รับการตอบรับจากผู้รับบริการ (ผู้ป่วย) เป็นจำนวนมากและหลากหลายโรคหรืออาการเจ็บป่วย สำหรับความร่วมมือระหว่างคลินิกการแพทย์แผนไทยกับวิทยาลัยการแพทย์พื้นบ้านและการแพทย์ทางเลือกนั้น ได้มีความสนใจที่จะเป็นแหล่งฝึกประสบการณ์วิชาชีพของนักศึกษาในหลักสูตรการแพทย์แผนไทยบัณฑิต สาขาวิชาการแพทย์แผนไทย และหลักสูตรวิทยาศาสตรบัณฑิต สาขาวิชาเทคโนโลยีสมุนไพร และผลิตภัณฑ์เสริมสุขภาพ แหล่งศึกษาดูงานของนักศึกษาและบุคลากรในรูปแบบคลินิกการแพทย์แผนไทยที่ถูกต้องตามกฎหมาย ในทางกลับกันวิทยาลัยการแพทย์พื้นบ้านและการแพทย์ทางเลือกก็เป็นแหล่งศึกษาดูงานให้กับคลินิกการแพทย์แผนไทยได้อีกด้วย ตลาดรองรับการเข้างานของบัณฑิต ตลาดรองรับผลิตภัณฑ์สมุนไพรหรือวัตถุดิบสมุนไพร หากคลินิกการแพทย์แผนไทยมีการรักษาโรคด้วยการใช้ยาหรือผลิตภัณฑ์สมุนไพรในการรักษาผู้ป่วย แหล่งป้อนผู้เรียนเข้าศึกษาต่อหลักสูตรของวิทยาลัยการแพทย์ฯ และแหล่งป้อนบุคลากรเข้าอบรมหลักสูตรฝึกอบรมระยะสั้น เพื่อเพิ่มศักยภาพของบุคลากรในด้านต่าง ๆ โดยเฉพาะฝีมือการรักษาโรคที่สามารถนำไปปรับใช้ในคลินิกการแพทย์แผนไทยได้

2. ศักยภาพของร้านขายยาแผนโบราณหรือผลิตภัณฑ์สมุนไพร มี 3 ด้าน ดังนี้

2.1 ด้านความพร้อมของอาคารสถานที่และการให้บริการ

ร้านขายยาแผนโบราณที่เป็นตัวอย่างในการวิจัยครั้งนี้มีหนึ่งแห่ง ซึ่งเป็นร้านขายยาแผนโบราณที่ได้รับอนุญาตอย่างถูกต้องตามกฎหมาย โดยเป็นร้านขายยาแผนโบราณที่เปิดทำการมาเป็นระยะเวลามากกว่า 10 ปี มีสถานที่ตั้งอยู่ย่านตลาดสด ณ ใจกลางอำเภอเมือง จังหวัดเชียงราย ซึ่งถือเป็นแหล่งชุมชน มีผู้คนสัญจรไปมาอย่างหนาแน่น และเดินทางสะดวก มีสถานที่จอดรถตามข้างถนนรอบ ๆ ตลาด ทำให้มีผู้มาซื้อผลิตภัณฑ์ยาในร้านขายยาแผนโบราณแห่งนี้อย่างต่อเนื่อง สถานที่ของร้านขายยาแผนโบราณแห่งนี้มีลักษณะเป็นอาคารชั้นเดียว หน้าร้านกว้างขวาง มีชั้นวางผลิตภัณฑ์ยาได้ครอบคลุมหลายชนิด ซึ่งยาที่ขายภายในร้านเป็นยาสามัญประจำบ้านแผนโบราณหลากหลายประเภทและหลากหลายยี่ห้อ เช่น ยาหม่อง ยาหอม ยาดม ยาตรี เป็นต้น ซึ่งยาสามัญประจำบ้านแผนโบราณส่วนใหญ่เป็นการรับซื้อจากผู้แทนจำหน่ายบริษัทขายยาแผนโบราณทั้งบริษัทขนาดเล็กและขนาดใหญ่จากกรุงเทพฯ และต่างจังหวัด สำหรับยาสามัญประจำบ้านแผนโบราณ ในร้านที่ขายดีที่สุด ส่วนใหญ่เป็นประเภทยาหอมกับยาหม่อง โดยผู้ที่มาซื้อผลิตภัณฑ์ยาส่วนใหญ่เป็นผู้ที่อาศัยอยู่ในจังหวัดเชียงราย

มีทั้งลูกค้าประจำและลูกค้าจร ซึ่งร้านขายยาแผนโบราณแห่งนี้เปิดทำการทุกวัน ตั้งแต่เวลา 07.00 - 17.00 น. ทำให้ลูกค้าสามารถเข้ามาซื้อยาได้ตลอดทั้งวัน

2.2 ด้านความพร้อมของบุคลากรในสถานประกอบการ

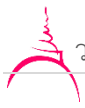
ร้านขายยาแผนโบราณแห่งนี้มีผู้รับอนุญาตและผู้มีหน้าที่ปฏิบัติงานเป็นบุคคลคนเดียวกัน ซึ่งเป็นผู้ประกอบการวิชาชีพการแพทย์แผนไทย ด้านเภสัชกรรมไทย ที่ผ่านการฝึกอบรมจากสถาบันถ่ายทอดความรู้สำหรับการฝึกอบรมในวิชาชีพการแพทย์แผนไทยตาม มาตรา 12(2)(ก) แห่งพระราชบัญญัติวิชาชีพการแพทย์แผนไทย พ.ศ. 2556 ที่สภากาการแพทย์แผนไทยรับรอง นอกจากนี้ยังมีแพทย์แผนไทย (ซึ่งเป็นผู้ประกอบวิชาชีพการแพทย์แผนไทย ด้านเภสัชกรรมไทยและด้านเวชกรรมไทย) ที่สำเร็จการศึกษาจากสถาบันที่จัดการศึกษาระดับปริญญาหรือประกาศนียบัตรเทียบเท่าปริญญาสาขากาการแพทย์แผนไทยตามมาตรา 12(2)(ข) แห่งพระราชบัญญัติวิชาชีพการแพทย์แผนไทย พ.ศ. 2556 ที่สภากาการแพทย์แผนไทยรับรอง มาช่วยปฏิบัติงานในร้านขายยาแผนโบราณอีกด้วย จากคุณสมบัติของผู้ประกอบวิชาชีพการแพทย์แผนไทยข้างต้น ทำให้เห็นถึงความหลากหลายของสถาบันและองค์ความรู้ด้านการแพทย์แผนไทยที่ได้รับการถ่ายทอดมายังผู้ประกอบการวิชาชีพการแพทย์แผนไทย

2.3 ด้านองค์ความรู้ที่สามารถแลกเปลี่ยนหรือพัฒนาร่วมกันระหว่างสถานประกอบการกับวิทยาลัยการแพทย์พื้นบ้านและการแพทย์ทางเลือก

จากการสัมภาษณ์ประสบการณ์ในการเปิดบริการร้านขายยาแผนโบราณมากกว่า 10 ปี รวมถึงองค์ความรู้ด้านการแพทย์แผนไทย ด้านเภสัชกรรมไทย ของผู้ประกอบการวิชาชีพการแพทย์แผนไทยที่ได้รับการถ่ายทอดมาจากสถาบันทั้งสองแห่ง ตามข้อ 2.2 ซึ่งได้เรียนรู้ผ่านทั้งภาคทฤษฎีและภาคปฏิบัติ ทำให้สามารถดำเนินการเปิดร้านขายยาแผนโบราณมาอย่างยาวนาน จากระยะเวลาที่ดำเนินการได้เปิดโอกาสให้นักศึกษาที่กำลังศึกษาต่อในวิชาชีพการแพทย์แผนไทยจากสถาบันถ่ายทอดความรู้สำหรับการฝึกอบรมในวิชาชีพการแพทย์แผนไทยตามมาตรา 12(2)(ก) แห่งพระราชบัญญัติวิชาชีพการแพทย์แผนไทย พ.ศ. 2556 ที่สภากาการแพทย์แผนไทยรับรอง มาศึกษาดูงานเกี่ยวกับการให้บริการร้านขายยาแผนโบราณสำหรับความร่วมมือกับวิทยาลัยการแพทย์พื้นบ้านและการแพทย์ทางเลือกนั้น ในอนาคตทางผู้ประกอบการมีความสนใจที่จะให้ความร่วมมือในด้านต่างๆ ไม่ว่าจะเป็นแหล่งฝึกประสบการณ์วิชาชีพของนักศึกษา แหล่งศึกษาดูงานของนักศึกษาและบุคลากร ตลาดรองรับการจ้างงานของบัณฑิต ตลาดรองรับผลิตภัณฑ์สมุนไพรหรือวัตถุดิบสมุนไพร แหล่งบ่มผู้เรียนเข้าศึกษาต่อหลักสูตรของวิทยาลัยการแพทย์ฯ ทั้งนี้จะมีการหารือร่วมกันอีกครั้ง

3. ศักยภาพของร้านขายต้นไม้หรือต้นสมุนไพร มี 3 ด้าน ดังนี้

3.1 ด้านความพร้อมของอาคารสถานที่และการให้บริการ

ร้านขายต้นไม้หรือต้นไม้สมุนไพรที่เป็นตัวอย่างในการวิจัยครั้งนี้มีจำนวน 8 แห่ง โดยมีสถานที่ตั้งอยู่ใจกลางอำเภอเมือง จังหวัดเชียงรายและชานเมือง มีลักษณะเฉพาะ 3 ด้าน ได้แก่ ร้านขายต้นไม้หรือต้นไม้สมุนไพรที่ปลูกขายเอง ร้อยละ 100 จำนวน 3 ร้าน ร้านขายต้นไม้หรือต้นไม้สมุนไพรที่ปลูกขายเองและรับซื้อจากแหล่งอื่นมาขาย โดยมีสัดส่วนที่แตกต่างกัน บางร้านสัดส่วนอยู่ที่ 60 : 40 จำนวน 2 ร้าน บางร้านสัดส่วนอยู่ที่ 50 : 50 จำนวน 1 ร้าน และร้านขายต้นไม้หรือต้นไม้สมุนไพรที่รับซื้อจากแหล่งอื่นมาขาย ร้อยละ 100 จำนวน 2 ร้าน สำหรับร้านต้นไม้หรือต้นไม้สมุนไพรที่รับซื้อจากแหล่งอื่นมาขายนั้นมีทั้งรับซื้อจากแหล่งขายต้นไม้ภายในจังหวัดและต่างจังหวัด ขึ้นอยู่กับชนิดของต้นไม้และแหล่งของสายพันธุ์ต้นไม้ที่มีคุณภาพดี จากลักษณะเฉพาะ 3 ด้านข้างต้น ทำให้สถานที่ซึ่งเป็นร้านขายต้นไม้หรือต้นไม้สมุนไพรมีหลายรูปแบบ ไม่ว่าจะเป็นสถานที่ที่เป็นสวนสำหรับปลูกต้นไม้จำนวนหลายสิบไร่และมีหน้าร้านสำหรับซื้อขาย หรือเป็นสถานที่ที่เป็นสวนสำหรับปลูกต้นไม้จำนวนน้อยกว่าสิบไร่และมีหน้าร้านสำหรับซื้อขาย หรือมีหน้าร้านสำหรับซื้อขายเท่านั้น อีกทั้งยังเป็นสถานที่ที่ผู้สนใจซื้อต้นไม้ทั้งภายในจังหวัดและต่างจังหวัดรู้จักเป็นอย่างดีและเป็นที่รู้จักมานาน ส่วนใหญ่ขายมานานมากกว่า 10 ปี บางร้านมีช่องทางการติดต่อและมีการเผยแพร่ข้อมูลรายการต้นไม้หรือต้นไม้สมุนไพรพร้อมรูปภาพประกอบในอินเทอร์เน็ตและมีเว็บเพจเป็นของตนเอง ทำให้ช่องทางการค้าขายต้นไม้หรือต้นไม้สมุนไพรมีความคึกคักยิ่งขึ้น นอกจากช่องทางการติดต่อในรูปแบบใหม่ข้างต้นแล้ว ยังมีช่องทางการติดต่อดั้งเดิมคือการบอกต่อแบบปากต่อปากอีกด้วย สำหรับการเดินทางเพื่อไปซื้อต้นไม้หรือต้นไม้สมุนไพรนั้น เป็นการคมนาคมที่สะดวกสบายและสามารถเดินทางไปได้โดยง่ายเนื่องจากเป็นแหล่งรวมสำหรับขายต้นไม้หรือต้นไม้สมุนไพรที่ผู้สนใจรู้จักเป็นอย่างดี และไม่ต้องมีความกังวลเรื่องสถานที่จอดรถเนื่องจากมีสถานที่จอดรถสำหรับผู้สนใจซื้อต้นไม้หรือต้นไม้สมุนไพรได้มีเวลาเลือกซื้อโดยเฉพาะ

สำหรับรายการต้นไม้หรือต้นไม้สมุนไพรที่ทางร้านขายต้นไม้หรือต้นไม้สมุนไพรจำหน่ายนั้นก็มีหลายหลายชนิดเช่นเดียวกัน อยู่ระหว่าง 20 - 100 ชนิด ทั้งนี้จากตัวอย่างที่ศึกษาพบว่าแต่ละร้านมีจุดเด่นของรายการต้นไม้หรือต้นไม้สมุนไพรที่แตกต่างกัน ทำให้ลูกค้าที่จะมาซื้อสามารถเลือกซื้อได้หลากหลายชนิดตามแหล่งต่าง ๆ ของร้าน กรณีร้านขายต้นไม้หรือต้นไม้สมุนไพรที่ปลูกขายเอง ร้อยละ 100 (ขายส่งและขายปลีก) มีทั้งไม้ป่าและไม้ป่าที่เป็นสมุนไพร เช่น กันเกรา อบเชย ชะเอม มะแขว่น (กำจัดต้น) ขี้เหล็ก รางจืด เป็นต้น พืชสมุนไพร เช่น เสลดพังพอนตัวผู้ ทองพันชั่ง กระชายขาว กระชายดำ ฟ้าทะลายโจร เป็นต้น และผักสวนครัว เช่น คาวตอง พริก กะเพรา เป็นต้น กรณีร้านขายต้นไม้หรือต้นไม้สมุนไพรที่ปลูกขายเองและรับซื้อจากแหล่งอื่นมาขาย (ขายส่งและขายปลีก) ส่วนใหญ่รายการต้นไม้หรือต้นไม้สมุนไพรที่ปลูกขายเองคือผักสวนครัวและสมุนไพร เช่น ฟ้าทะลายโจร ทองพันชั่ง หนุ่ยหนวดแมว เป็นต้น ส่วนต้นไม้หรือต้นไม้สมุนไพรที่รับซื้อจากแหล่งอื่น เช่น ไม้ดอก ไม้ประดับ ไม้มงคล เป็นต้น และ

กรณีร้านขายต้นไม้หรือต้นสมุนไพรที่รับซื้อจากแหล่งอื่นมาขาย ร้อยละ 100 (ขายปลีก) ส่วนใหญ่รายการต้นไม้หรือต้นสมุนไพรคือไม้ผลและผักสวนครัว เช่น สละ แห้ว มะกรูด ชะอม เป็นต้น

ร้านขายต้นไม้หรือต้นสมุนไพรส่วนใหญ่เปิดบริการทุกวัน ตั้งแต่เช้าจนถึงเย็น ครอบคลุมช่วงเวลาประมาณ 07.00 - 18.00 น. ทำให้ลูกค้าสามารถเข้ามาซื้อได้ตลอดทั้งวัน กรณีร้านขายต้นไม้หรือต้นสมุนไพรที่ปลูกขายเอง ร้อยละ 100 และกรณีร้านขายต้นไม้หรือต้นสมุนไพรที่ปลูกขายเองและรับซื้อจากแหล่งอื่นมาขาย มีระบบการขนส่งมีทั้งลูกค้ามารับซื้อเองหรือทางร้านขนส่งให้เอง หรืออาศัยการขนส่งจากรัฐวิสาหกิจและบริษัทขนส่งเอกชน ส่วนกรณีร้านขายต้นไม้หรือต้นสมุนไพรที่รับซื้อจากแหล่งอื่นมาขาย ร้อยละ 100 ลูกค้ามารับซื้อเองที่ร้าน

3.2 ด้านความพร้อมของบุคลากรในสถานประกอบการ

บุคลากรในร้านขายต้นไม้หรือต้นสมุนไพรมีทั้งเจ้าของร้านและลูกจ้าง กรณีร้านขายต้นไม้หรือต้นสมุนไพรที่ปลูกขายเอง ร้อยละ 100 และกรณีร้านขายต้นไม้หรือต้นสมุนไพรที่ปลูกขายเองและรับซื้อจากแหล่งอื่นมาขาย และมีเฉพาะเจ้าของร้าน กรณีร้านขายต้นไม้หรือต้นสมุนไพรที่รับซื้อจากแหล่งอื่นมาขาย ร้อยละ 100 ในที่นี้จะให้ความสำคัญกับบุคลากรที่เป็นเจ้าของร้านเนื่องจากเป็นบุคคลที่เป็นผู้ก่อสร้างตัวขึ้นมาเองหรือการสืบทอดกิจการตั้งแต่รุ่นก่อน จากประสบการณ์ของเจ้าของร้าน นานมากกว่า 10 ปี และฐานเดิมจากการศึกษาเล่าเรียนมา เช่น สาขาการเกษตร หรือสาขาการบริหาร เป็นต้น ทำให้เห็นถึงการเจริญเติบโตอย่างต่อเนื่อง ถึงแม้จะมีบางช่วงที่ภาวะเศรษฐกิจและปัญหาโรคระบาดเกิดขึ้นทำให้การค้าขายต้นไม้หรือต้นสมุนไพรอาจจะซบเซาลงไปบ้าง แต่ก็ยังถือว่าไม่ได้เลวร้ายมากนัก ถือว่ายังมีรายการสั่งซื้อและยอดขายเข้ามาอย่างต่อเนื่อง

3.3 ด้านองค์ความรู้ที่สามารถแลกเปลี่ยนหรือพัฒนาร่วมกันระหว่างสถานประกอบการกับวิทยาลัยการแพทย์พื้นบ้านและการแพทย์ทางเลือก

ร้านขายต้นไม้หรือต้นสมุนไพรมีความสนใจที่จะแลกเปลี่ยนหรือพัฒนาองค์ความรู้ร่วมกับวิทยาลัยการแพทย์ฯ ในหลายด้าน ได้แก่ แหล่งฝึกประสบการณ์วิชาชีพของนักศึกษาให้กับนักศึกษาหลักสูตรวิทยาศาสตรบัณฑิต สาขาวิชาเทคโนโลยีสมุนไพรและผลิตภัณฑ์เสริมสุขภาพ แหล่งศึกษาดูงานของนักศึกษาและบุคลากรเพื่อให้นักศึกษาและบุคลากรได้เรียนรู้เกี่ยวกับชนิดและรูปลักษณะของสมุนไพรที่มีจำหน่ายในร้าน ตลาดรองรับการเข้างานของบัณฑิต ตลาดรองรับผลิตภัณฑ์สมุนไพรหรือวัตถุดิบสมุนไพร แหล่งป้อนผู้เรียนเข้าศึกษาต่อหลักสูตรของวิทยาลัยการแพทย์ฯ และแหล่งป้อนบุคลากรเข้าอบรมหลักสูตรฝึกอบรมระยะสั้น

4. ศักยภาพของสถานประกอบการเพื่อสุขภาพ มี 3 ด้าน ดังนี้

4.1 ด้านความพร้อมของอาคารสถานที่และการให้บริการ

สถานประกอบการเพื่อสุขภาพที่เป็นตัวอย่างในการวิจัยครั้งนี้มีจำนวน 5 แห่ง แบ่งเป็น 2 ประเภท ได้แก่ สถานประกอบการเพื่อสุขภาพประเภทนวดเพื่อสุขภาพจำนวน 4 แห่ง และสถานประกอบการเพื่อสุขภาพประเภทสปาเพื่อสุขภาพจำนวน 1 แห่ง ซึ่งสถานประกอบการเพื่อสุขภาพทั้งหมดนี้ได้รับอนุญาตอย่างถูกต้องตามกฎหมาย ส่วนใหญ่เปิดทำการมาเป็นระยะเวลาตั้งแต่ 4 ปีขึ้นไป มีเพียงหนึ่งแห่งที่เริ่มดำเนินการมาประมาณ 1 ปี โดยสถานประกอบการเพื่อสุขภาพทั้ง 5 แห่ง มีทำเลที่ตั้งอยู่ทั้งใจกลางอำเภอเมือง จังหวัดเชียงรายและบริเวณชานเมืองใกล้กับท่าอากาศยานนานาชาติแม่ฟ้าหลวง เชียงราย และใกล้กับสถานศึกษา ซึ่งถือเป็นแหล่งชุมชน สถานที่ตั้งอยู่ติดกับถนนสายหลักซึ่งมีการคมนาคมที่สะดวกสบาย มีผู้คนสัญจรไปมาอย่างหนาแน่น ทำให้ผู้ที่สนใจมารับบริการสามารถมองเห็นได้ง่ายและยังสามารถจอดรถตามข้างถนนบริเวณหน้าสถานประกอบการเพื่อสุขภาพได้ บางแห่งยังมีที่จอดรถสำหรับผู้มารับบริการเป็นการเฉพาะอีกด้วย สถานที่ของสถานประกอบการเพื่อสุขภาพส่วนใหญ่มีลักษณะเป็นอาคารสองชั้น มีการตกแต่งภายในร้านอย่างสวยงามและได้มาตรฐานตามรูปแบบของสถานประกอบการเพื่อสุขภาพ ซึ่งมีลักษณะโดดเด่นแตกต่างกันโดยเฉพาะประเภทสปาเพื่อสุขภาพที่จะมีลักษณะที่แตกต่างจากประเภทนวดเพื่อสุขภาพอย่างชัดเจน

สำหรับรูปแบบการให้บริการ สถานประกอบการเพื่อสุขภาพประเภทนวดเพื่อสุขภาพส่วนใหญ่จะมีการให้บริการที่คล้ายคลึงกัน เช่น นวดประคบสมุนไพร นวดฝ่าเท้า นวดน้ำมัน นวดไทย อบสมุนไพร นวดสำหรับปวดเมื่อยทั่วไป เป็นต้น ส่วนสถานประกอบการเพื่อสุขภาพประเภทสปาเพื่อสุขภาพให้บริการหลากหลายรูปแบบ เช่น ธรรมชาติบำบัด โรแมนติกสปา สปาเวิลด์ ราชาสปาไทย ราชีนิสปาไทย นวดหินบำบัด สปามะพร้าว สปาผิว ฟันบำรุงดริ้มแพ็คเกจ เป็นต้น มีจำนวนผู้ให้บริการอยู่ระหว่าง 3 - 10 คน ขึ้นอยู่กับขนาดของสถานประกอบการเพื่อสุขภาพ และมีจำนวนผู้รับบริการอยู่ระหว่าง 3 - 40 คนต่อวัน ขึ้นอยู่กับจำนวนผู้ให้บริการของแต่ละแห่ง โดยผู้รับบริการส่วนใหญ่ซึ่งถือเป็นลูกค้าประจำคือผู้ที่อาศัยอยู่ในจังหวัดเชียงราย มีอาชีพที่หลากหลาย เช่น พนักงานบริษัท ครู อาจารย์ บุคลากรทางการแพทย์ เป็นต้น ซึ่งส่วนใหญ่มารับบริการนวดไทยและนวดน้ำมัน ส่วนผู้รับบริการซึ่งเป็นลูกค้าชาวจีนเป็นนักท่องเที่ยวที่มาท่องเที่ยวภายในจังหวัดหรือนักท่องเที่ยวที่มารับบริการระหว่างรอขึ้นเครื่องบิน

สำหรับผลิตภัณฑ์สมุนไพรที่ใช้ร่วมกับการให้บริการ ได้แก่ น้ำมันนวด น้ำมันมะพร้าว ขี้ผึ้ง ยาหม่อง และลูกประคบ นอกจากนี้ในสถานประกอบการเพื่อสุขภาพประเภทสปาเพื่อสุขภาพมีบริการเครื่องดื่มเพื่อสุขภาพประเภทชาสำหรับผู้มารับบริการด้วย ซึ่งผลิตภัณฑ์สมุนไพรส่วนใหญ่ซื้อจากร้านขายผลิตภัณฑ์สมุนไพรและร้านค้าทั่วไปภายในจังหวัด มีเพียง

บางแห่งที่ซื้อจากกรุงเทพฯ ซึ่งสถานประกอบการเพื่อสุขภาพทุกแห่งเปิดบริการทุกวัน แต่อาจมีระยะเวลา เปิด - ปิด แตกต่างกันได้แก่ 09.00 - 20.00 น. 09.00 - 22.00 น. 09.30 - 22.00 น. 10.00 - 22.00 น. และ 10.00 - 23.00 น. ทำให้ผู้มารับบริการสามารถมารับบริการได้ตลอดทั้งวัน

4.2 ด้านความพร้อมของบุคลากรในสถานประกอบการ

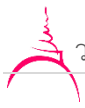
สถานประกอบการเพื่อสุขภาพประเภทนวดเพื่อสุขภาพและประเภทสปาเพื่อสุขภาพ ส่วนใหญ่ผู้ให้บริการผ่านการอบรมหลักสูตรนวดไทยเพื่อสุขภาพ 150 ชั่วโมง มีเพียงบางแห่งที่ผู้ให้บริการผ่านการฝึกอบรมหลักสูตรผู้ช่วยแพทย์แผนไทย 330 ชั่วโมง หรือหลักสูตรนวดฝ่าเท้าเพื่อสุขภาพ 60 ชั่วโมง หรือหลักสูตรการนวดน้ำมัน ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับความสนใจที่พัฒนาตนเองของผู้ให้บริการ ซึ่งผู้ประกอบการเพื่อสุขภาพพร้อมที่จะสนับสนุนให้บุคลากรได้พัฒนาตนเองให้มีความรู้ ทักษะและความชำนาญที่สูงขึ้น

4.3 ด้านองค์ความรู้ที่สามารถแลกเปลี่ยนหรือพัฒนาร่วมกันระหว่างสถานประกอบการกับวิทยาลัยการแพทย์พื้นบ้านและการแพทย์ทางเลือก

สำหรับสถานประกอบการเพื่อสุขภาพทั้งสองประเภทมีความสนใจที่จะแลกเปลี่ยนหรือพัฒนาความร่วมมือกับวิทยาลัยการแพทย์พื้นบ้านและการแพทย์ทางเลือกในด้านต่าง ๆ ไม่ว่าจะเป็นแหล่งศึกษาดูงานของนักศึกษาและบุคลากร ตลาดรองรับผลิตภัณฑ์สมุนไพรหรือวัตถุดิบสมุนไพรโดยเฉพาะผลิตภัณฑ์สมุนไพรที่เกี่ยวกับน้ำมันนวด น้ำมันมะพร้าว ขี้ผึ้ง ยาหม่อง ลูกประคบ และเครื่องดัดเพื่อสุขภาพ ทั้งนี้สถานประกอบการเพื่อสุขภาพประเภทสปาเพื่อสุขภาพยังมีโอกาสพัฒนาผลิตภัณฑ์สมุนไพรให้เป็นแบรนด์ของตนเองได้อีกด้วย แหล่งป้อนผู้เรียนเข้าศึกษาต่อหลักสูตรของวิทยาลัยการแพทย์ฯ โดยมีโอกาสส่งลูกหลานมาเรียนต่อในหลักสูตรการแพทย์แผนไทยบัณฑิต สาขาวิชาการแพทย์แผนไทย หรือเรียนต่อในหลักสูตรวิทยาศาสตรบัณฑิต สาขาวิชาเทคโนโลยีสมุนไพรและผลิตภัณฑ์เสริมสุขภาพ และแหล่งป้อนบุคลากรเข้าอบรมหลักสูตรฝึกอบรมระยะสั้นเพื่อให้บุคลากรได้เพิ่มทักษะฝีมือด้านการนวดแผนไทยเพิ่มเติม

อภิปรายผล

จากการวิเคราะห์การประเมินศักยภาพของสถานประกอบการด้านการแพทย์ไทยที่สามารถพัฒนาเป็นหุ้นส่วนทางการศึกษาของวิทยาลัยการแพทย์พื้นบ้านและการแพทย์ทางเลือก ซึ่งสถานประกอบการด้านการแพทย์ไทย ทั้ง 4 ประเภท ได้แก่ สถานพยาบาลการแพทย์แผนไทย (คลินิกการแพทย์แผนไทย) ร้านขายยาแผนโบราณหรือผลิตภัณฑ์สมุนไพร ร้านขายต้นไม้มหรือต้นสมุนไพร และสถานประกอบการเพื่อสุขภาพ มีศักยภาพที่สามารถพัฒนาเป็นหุ้นส่วนทางการศึกษาของวิทยาลัยการแพทย์พื้นบ้านและการแพทย์ทางเลือกได้ จำนวน 3

ด้าน ได้แก่ 1) ด้านความพร้อมของอาคารสถานที่และการให้บริการ โดยมีทำเลที่ตั้ง อยู่ทั้งใจกลางเมืองและชานเมือง อยู่ติดกับถนนสายหลักและมีสถานที่จอดรถ รวมทั้งสามารถให้บริการได้ตามความต้องการของผู้รับบริการ 2) ด้านความพร้อมของบุคลากรในสถานประกอบการ มีบุคลากรที่มีความรู้และความเชี่ยวชาญในการให้บริการที่เหมาะสม และ 3) ด้านองค์ความรู้ที่สามารถแลกเปลี่ยนหรือพัฒนาร่วมกันระหว่างสถานประกอบการกับวิทยาลัยการแพทย์พื้นบ้านและการแพทย์ทางเลือก สามารถแลกเปลี่ยนหรือพัฒนาเป็นแหล่งศึกษาดูงาน แหล่งป้อนผู้เรียน แหล่งฝึกประสบการณ์วิชาชีพ แหล่งป้อนบุคลากรเข้าอบรมหลักสูตรระยะสั้น ตลาดรองรับผลิตภัณฑ์สมุนไพรหรือวัตถุดิบสมุนไพร และตลาดรองรับการเข้างานของบัณฑิต ซึ่งสอดคล้องกับผลการวิจัยของ ญัฐดา ศรีมุข และวรรณจันทร์ สิงห์จาวลา เรื่องรูปแบบการพัฒนาศักยภาพสถานประกอบการและผู้ให้บริการเชิงส่งเสริมสุขภาพกลุ่มแอ็คทีฟปีชเพื่อรองรับนักท่องเที่ยวชาวรัสเซีย ได้สรุปแนวทางการพัฒนาศักยภาพสถานประกอบการและผู้ให้บริการสปา ประกอบด้วย 1) ศักยภาพของผู้ดำเนินการ 2) ศักยภาพของสถานประกอบการ 3) ศักยภาพของผู้ให้บริการ 4) ศักยภาพการสร้างความแตกต่างทางการตลาด 5) ศักยภาพองค์กรต่างที่สนับสนุนการทำให้ธุรกิจสปา 6) การได้มาตรฐานสถานประกอบการสปาที่กำหนด ซึ่งมีความสัมพันธ์เชื่อมโยงกัน (ญัฐดา ศรีมุข และวรรณจันทร์ สิงห์จาวลา, 2558)

สรุป/ข้อเสนอแนะ

การวิจัยเรื่องนี้สรุปได้ว่า การประเมินศักยภาพของสถานประกอบการด้านการแพทย์ไทยที่สามารถพัฒนาเป็นหุ้นส่วนทางการศึกษาของวิทยาลัยการแพทย์พื้นบ้านและการแพทย์ทางเลือก ซึ่งสถานประกอบการด้านการแพทย์ไทย ทั้ง 4 ประเภท ได้แก่ สถานพยาบาล การแพทย์แผนไทย (คลินิกการแพทย์แผนไทย) ร้านขายยาแผนโบราณหรือผลิตภัณฑ์สมุนไพร ร้านขายต้นไม้หรือต้นสมุนไพร และสถานประกอบการเพื่อสุขภาพ มีศักยภาพที่สามารถพัฒนาเป็นหุ้นส่วนทางการศึกษาของวิทยาลัยการแพทย์พื้นบ้านและการแพทย์ทางเลือกได้ จำนวน 3 ด้าน ได้แก่ 1) ด้านความพร้อมของอาคารสถานที่และการให้บริการ 2) ด้านความพร้อมของบุคลากรในสถานประกอบการ และ 3) ด้านองค์ความรู้ที่สามารถแลกเปลี่ยนหรือพัฒนาร่วมกันระหว่างสถานประกอบการกับวิทยาลัยการแพทย์พื้นบ้านและการแพทย์ทางเลือก ข้อเสนอแนะสำหรับการนำไปใช้เชิงปฏิบัติ คือ ผลการศึกษาครั้งนี้เป็นการศึกษาข้อมูลจากสถานประกอบการที่เปิดดำเนินการเฉพาะพื้นที่ในเขตอำเภอเมือง จังหวัดเชียงรายเท่านั้น ยังไม่ครอบคลุมการศึกษาของอำเภออื่น ๆ ในจังหวัดเชียงราย สำหรับข้อเสนอแนะการวิจัยครั้งต่อไป ได้แก่ 1) ขยายการศึกษาไปสู่อำเภออื่น ๆ ในจังหวัดเชียงราย รวมไปถึงจังหวัดอื่น ๆ ได้ และ 2) ศึกษาแนวทางการสร้างหุ้นส่วนทางการศึกษาระหว่างสถานประกอบการด้านการแพทย์ไทยกับวิทยาลัยการแพทย์พื้นบ้านและการแพทย์ทางเลือก

เอกสารอ้างอิง

- กระทรวงสาธารณสุข และองค์การภาครัฐ - เอกชน. (2560). แผนแม่บทแห่งชาติ ว่าด้วยการพัฒนาสมุนไพรไทย ฉบับที่ 1 (พ.ศ. 2560 - 2564). (พิมพ์ครั้งที่ 2). สมุทรปราการ: บริษัท ทีเอส อินเทอร์เน็ต จำกัด.
- คณะกรรมการนโยบายสมุนไพรแห่งชาติ. (2565). (ร่าง) แผนปฏิบัติการด้านสมุนไพรแห่งชาติ ฉบับที่ 2 พ.ศ. 2566 - 2570. กรุงเทพมหานคร: ร้านพิมพ์ทอง.
- คณะกรรมการพัฒนาภูมิปัญญาท้องถิ่นด้านสุขภาพแห่งชาติ สำนักงานคณะกรรมการสุขภาพแห่งชาติ. (2560). ยุทธศาสตร์ การพัฒนาภูมิปัญญาไทย สุขภาพวิถีไท ฉบับที่ 3 (พ.ศ. 2560 - 2564). กรุงเทพมหานคร: วิชาการพิมพ์.
- ณัฐธาดา ศรีมุข และวรรณจันทร์ สิงห์จาวลา. (2558). รูปแบบการพัฒนาศักยภาพสถานประกอบการและผู้ให้บริการเชิงส่งเสริมสุขภาพกลุ่มแอ็คทีฟเพื่อรองรับนักท่องเที่ยวชาวรัสเซีย. ใน ดุษฎีนิพนธ์ปรัชญาดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการศึกษาและการพัฒนาสังคม. มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนดุสิต.
- ธีระพงษ์ อาญาเมือง. (2563). การส่งเสริมสถานประกอบการสปาเพื่อสุขภาพ ในการเป็นศูนย์กลางการท่องเที่ยวเชิงสุขภาพในภาคตะวันออก. ใน ดุษฎีนิพนธ์ปรัชญาดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการศึกษาและการพัฒนาสังคม. มหาวิทยาลัยบูรพา.
- ประกาศ เรื่อง ยุทธศาสตร์ชาติ (พ.ศ. 2561 - 2580). (2561). ราชกิจจานุเบกษา เล่ม 135 ตอนที่ 82 ก หน้า 1 (13 ตุลาคม 2561).
- พระราชบัญญัติการอุดมศึกษา พ.ศ. 2562. (2562). ราชกิจจานุเบกษา เล่ม 136 ตอนที่ 57 ก หน้า 56 (1 พฤษภาคม 2562).
- พระราชบัญญัติวิชาชีพการแพทย์แผนไทย พ.ศ. 2556. (2556). ราชกิจจานุเบกษา เล่ม 130 ตอนที่ 10 ก หน้า 5 (1 กุมภาพันธ์ 2556).
- วาริพร ชุศรี และวรลักษณ์ ลลิตศิริวิมล. (2563). การท่องเที่ยวเชิงสุขภาพ : ความสามารถในการแข่งขันของประเทศไทย. วารสารมหาวิทยาลัยนราธิวาสราชนครินทร์ สาขามนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์, 7(2), 205-226.
- วิทยาลัยการแพทย์พื้นบ้านและการแพทย์ทางเลือก. (2560). ศักยภาพของวิทยาลัยการแพทย์ฯ. เรียกใช้เมื่อ 26 มกราคม 2565 จาก <http://www.stam2002.com>
- สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา กระทรวงศึกษาธิการ. (2560). แผนการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2560 - 2579. กรุงเทพมหานคร: บริษัท พรักหวานกราฟฟิค จำกัด.

การพัฒนาครูสู่กระบวนการจัดการเรียนรู้แบบสร้างสรรค์ด้วยปัญญา กรณีศึกษา : วิทยาลัยอินเตอร์เทคลำปาง*

TEACHER DEVELOPING OF CONSTRUCTIONISM LEARNING PROCESS A CASE STUDY: LAMPANG INTER TECH

หัตถยา วงศ์วัน*, ถนอม คณิตปัญญาเจริญ, ศรวิทย์ สมสวัสดิ์

Hussaya Wongwan, Thanom Kanitpanyajaroen, Sorrawat Somsawat

วิทยาลัยอินเตอร์เทคลำปาง

Lampang Inter-Tech College, Thailand

*Corresponding author E-mail: xbonus3@gmail.com

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ พัฒนาครูวิทยาลัยอินเตอร์เทคลำปาง ให้สามารถ ออกแบบกระบวนการจัดการเรียนรู้แบบสร้างสรรค์ด้วยปัญญาได้ เป็นการวิจัยรูปแบบเชิง ปฏิบัติการ มีวิธีดำเนินการวิจัย 4 ขั้นตอน ได้แก่ 1) การวางแผน 2) การปฏิบัติตามแผน 3) การ สังเกต 4) การสะท้อนผล กลุ่มเป้าหมาย ได้แก่ ครูผู้สอนวิทยาลัยอินเตอร์เทคลำปาง เลือกกลุ่ม ตัวอย่างแบบเจาะจง รวมทั้งสิ้นจำนวน 30 คน เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ แบบสังเกตแบบ มีส่วนร่วม แบบสัมภาษณ์ แบบบันทึกการประชุม แบบบันทึกการสนทนา วิเคราะห์ข้อมูลโดย แจกแจงข้อค้นพบที่สำคัญตรวจสอบข้อมูลโดยใช้การตรวจสอบแบบสามเส้า ผลการวิจัย พบว่า สภาพในการจัดการเรียนรู้ของวิทยาลัยอินเตอร์เทคลำปาง มีปัญหาในการจัดการเรียนรู้ของครู ยังไม่เป็นการจัดกิจกรรมแบบสร้างสรรค์ด้วยปัญญามาก นักเรียนไม่มีส่วนร่วมในกิจกรรมการ เรียนรู้เท่าที่ควร การผลิตสื่อวัตกรรมการศึกษาและการทำวิจัยในชั้นเรียนของครูยังมีการ ดำเนินการน้อย ครูใช้การประเมินผลตามสภาพจริงค่อนข้างน้อย ครูมีความคาดหวังอยากให้ มี ผู้รู้ หรือผู้ที่ประสบความสำเร็จในการจัดการเรียนรู้มาชี้แนะแนวทางให้สามารถจัดการเรียนรู้ แบบสร้างสรรค์ด้วยปัญญาได้จริง และให้มีการนิเทศติดตามอย่างต่อเนื่อง ผลการดำเนินการ พัฒนาครูด้านการจัดการเรียนรู้ สรุปได้ว่าแนวทางการพัฒนาครูด้านการจัดการเรียนรู้แบบ สร้างสรรค์ด้วยปัญญามีความเหมาะสม สอดคล้องกับความต้องการของครูผู้สอน เกิดความ สามัคคีและรับผิดชอบร่วมกัน ทำให้การพัฒนาครูด้านการจัดการเรียนรู้ดำเนินไปอย่างมี

* Received July 18, 2022; Revised September 13, 2022; Accepted January 18, 2023

ประสิทธิภาพ ประสบความสำเร็จด้วยดี ครูผู้สอนเกิดความรู้ความเข้าใจและเกิดทักษะด้านการจัดการเรียนรู้สามารถพัฒนาการจัดการเรียนรู้แบบสร้างสรรค์ด้วยปัญญาอย่างเป็นรูปธรรมได้ทุกคน

คำสำคัญ: การพัฒนาครู, กระบวนการจัดการเรียนรู้, สร้างสรรค์ด้วยปัญญา, วิทยาลัยอินเตอร์เทคโนโลยี

Abstract

This research article aimed to develop teachers of Lampang Inter-tech College to be able to design the constructionism learning process. This research employed action research and the implementation consists of 4 steps: planning, action, observation, and reflection. The target group was teachers of Lampang Inter-tech College, selected through a purposive sampling of 30 respondents in total. The research tools were participatory observation forms, interview forms, meeting recording forms, conversation record form. Data were analyzed by enumerating key findings and were examined using triangulation technique. The research results showed that the problem about the condition of the learning management of the college in teachers' learning management was not organized in constructionism. Students did not participate in learning activities as they should. The production of innovative educational materials and classroom research by teachers were less active. Teachers used relatively few authentic assessments for their respective classes. Teachers expect to get assistance from those who know or those who have succeeded in learning management to guide the way to be able to build constructionism learning process and able to provide continuous supervision and follow-up. The results of the teacher development in learning management shows can be concluded that the teacher developing of constructionism learning process was appropriate and in line with the needs of teachers. It created unity and shared responsibility that enabled the teacher's development in learning management proceed effectively with good success. Teachers gained understanding and skills in learning management, and they were able to develop learning management through constructionism learning process for everyone.

Keywords: Teacher development, Learning management process, Constructionism, Lampang Inter Tech College

บทนำ

แผนการศึกษาแห่งชาติ (พ.ศ. 2560–2579) ได้กำหนดยุทธศาสตร์ในการจัดการศึกษา คือ ยุทธศาสตร์การพัฒนาหลักสูตร การเรียนการสอน กระบวนการเรียนรู้ การวัด และ ประเมินผล โดยกำหนดเป้าหมาย ให้ผู้เรียนแต่ละระดับการศึกษา ได้รับการพัฒนาขีดความสามารถเต็มตามศักยภาพ มีองค์ความรู้ที่สำคัญและทักษะการเรียนรู้ ในศตวรรษที่ 21 รวมทั้งทักษะการดำรงชีวิต และทักษะความรู้ความสามารถ และสมรรถนะในการปฏิบัติงาน ที่ตอบสนองความต้องการของตลาดแรงงาน ดังนั้น การจัดการศึกษาเป็นการพัฒนาทรัพยากรบุคคลให้สามารถทำงานได้ การพัฒนาบทบาทครูและระบบการศึกษา การเปลี่ยนแปลงที่สำคัญในระบบการศึกษาคือเปลี่ยนแปลงครูผู้สอนให้เป็นผู้จัดกระบวนการเรียนรู้ เปลี่ยนแปลงกระบวนการเรียนการสอนให้เป็นกระบวนการเรียนรู้ เพื่อพัฒนาผู้เรียนให้มีทักษะการเรียนรู้ ทักษะการใช้ชีวิต และทักษะการทำงาน ครูจะต้องเข้าใจในบทบาทของครูยุคใหม่ที่ทำหน้าที่เป็นผู้ช่วยเหลือผู้เรียน ให้พัฒนาตนเองได้เต็มศักยภาพ และส่งเสริมให้เกิดการเรียนรู้ตลอดชีวิต (พิสิฐ เทพไกรวัล, 2564) การจัดการศึกษาและการเรียนรู้ที่ช่วยชี้นำวิธีการสร้างกระบวนการเรียนรู้ที่พัฒนาคุณภาพชีวิตให้ประสบความสำเร็จในการดำรงชีวิตในศตวรรษที่ 21 (วิจารณ์ พานิช, 2555) และจากวิสัยทัศน์การปฏิรูปการศึกษาไทยในทศวรรษที่สอง (2552-2561) ของสำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา ได้กำหนดให้ “คนไทยได้เรียนรู้ตลอดชีวิตอย่างมีคุณภาพ” โดยมีจุดเน้นการปฏิรูป 3 เรื่อง ได้แก่ 1) พัฒนาคุณภาพการศึกษาและการเรียนรู้ 2) โอกาสทางการศึกษา เปิดโอกาสให้คนไทยเข้าถึงการเรียนรู้อย่างมีคุณภาพ และ 3) การมีส่วนร่วมจากทุกภาคส่วนของสังคม (สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา, 2560) นอกจากนั้นยังได้กำหนดนโยบายหลักเพื่อขับเคลื่อนในประเด็นหลักที่ 1 กระบวนการเรียนรู้ใหม่ นโยบายพัฒนาผู้เรียนให้มีทักษะเทคโนโลยีสารสนเทศ การเรียนการสอนเน้นกิจกรรมมากขึ้น อีกทั้งยังกำหนดประเด็นหลักที่ 2 การพัฒนาครูยุคใหม่โดยพัฒนาครูด้าน เทคโนโลยีสารสนเทศ เนื่องจากเทคโนโลยีในยุคนี้มีการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วและล้ำสมัย ผู้คนในยุคใหม่จึงต้องเรียนรู้สิ่งใหม่ตลอดเวลาครูต้องเปิดใจรับการเปลี่ยนแปลง อีกทั้งยังต้องมีทักษะและความสามารถรอบด้านที่ต้องอยู่บนมโนธรรมและความอดทน เพื่อส่งเสริมให้ศิษย์มีความคิดสร้างสรรค์ สามารถสร้างองค์ความรู้จากการหาคำตอบด้วยตนเอง รวมทั้งสร้างศิษย์ให้มีทักษะชีวิตและการทำงานตามสภาพแวดล้อมที่เหมาะสม (พิสิฐ เทพไกรวัล, 2564) การพัฒนาครูอย่างไรให้ครูสามารถจัดการเรียนรู้ให้ผู้เรียนเกิดทักษะการใช้ชีวิต และการทำงาน สามารถดำรงชีวิตในศตวรรษที่ 21 ได้อย่างมีคุณภาพต่อไป

แนวคิดทฤษฎีการสร้างสรรคด้วยปัญญา (Constructionism) เป็นทฤษฎีที่ เซมัวร์ แพพเพิร์ท แห่งมีเดียแล็บ สถาบันเทคโนโลยีแมสซาชูเซต (Massachusetts Institute of Technology, MIT) ประเทศสหรัฐอเมริกา ได้เริ่มพัฒนาขึ้นตั้งแต่ปี ค.ศ.1960 พัฒนามาจากแนวคิดทฤษฎีการสร้างองค์ความรู้ของ Piaget ซึ่งเน้นว่าผู้เรียนจะเป็นผู้สร้างความรู้และสร้างความเข้าใจในสิ่งต่าง ๆ ด้วยตนเอง มิใช่เป็นผู้คอยรับความรู้จากครูผู้สอน แต่สร้างสรรคด้วยปัญญา (Constructionism) จะเพิ่มเติมว่าผู้เรียนจะเรียนรู้ได้อย่างสมบูรณ์จะต้องลงมือปฏิบัติสิ่งใดสิ่งหนึ่ง และสะท้อนถึงความรู้ ทักษะ ความสามารถของผู้เรียน ความรู้เกิด จากการสร้างชิ้นของบุคคลแต่ละคน ด้วยตนเอง การศึกษาจะเป็นการจัดโอกาสให้บุคคลได้มีส่วนร่วม ในกิจกรรมที่สร้างสรรค และ ผู้เรียนเป็นผู้สร้างความรู้ขึ้นด้วยตนเองและต้องลงมือสร้างสิ่งใดสิ่งหนึ่ง ขึ้นมา มีผลทำให้เกิดการใช้ความคิด มีความกระตือรือร้น มีความรับผิดชอบต่อการเรียนรู้ อย่างจริงจัง และรู้ว่าตนเอง รู้เพียงพอเพียงใด รวมทั้งสามารถใช้สิ่งที่สร้างขึ้นมาเป็นการสร้างสรรค ความคิดใหม่ๆต่อไปไม่มีที่สิ้นสุด การศึกษาจึงประกอบด้วย การจัดโอกาสให้กับผู้เรียนได้มีส่วนร่วมในกิจกรรมสร้างสรรค การเรียนรู้ที่ดี ไม่ได้มาจากการหาวิธีการที่ดีกว่าให้ครูในการสอนแต่มาจากการให้โอกาสที่ดีกว่าแก่ผู้เรียน (สุชิน เพ็ชรรักษ์, 2544) การพัฒนาความรู้ในด้านการศึกษามีสถานศึกษาได้นำแนวคิดการพัฒนาการเรียนรู้เพื่อสร้างสรรคด้วยปัญญา (Constructionism) มาปรับใช้ให้เหมาะกับบริบทของนักเรียน เช่น โรงเรียนบ้านสันกำแพง ใช้กระบวนการ 5S (5 steps to Constructionism) โรงเรียนตรุณสิกขาลัยใช้ “๘ ขั้นตอนในการจัดการเรียนรู้เพื่อสร้างสรรคด้วยปัญญา” ซึ่งเป็นกระบวนการพัฒนาที่มุ่งให้นักเรียนมีการคิดวิเคราะห์ เปิดโอกาสให้แสดงความคิดเห็น ฝึกทักษะการนำเสนอ แลกเปลี่ยนความรู้ รู้จักการทำงานร่วมกัน ด้วยบรรยากาศที่เป็นกัลยาณมิตร ผลที่เกิดขึ้นจากการพัฒนา นักเรียน มีความสนใจ ต้องการที่จะเรียนรู้ มีทักษะกระบวนการคิด วิเคราะห์อย่างเป็นระบบสามารถสร้างความรู้ใหม่ได้ด้วยตนเอง รู้จักการทำงานร่วมกับผู้อื่น เกิดการยอมรับและรับฟังความคิดเห็นของผู้อื่น และมีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนในระดับที่ดีขึ้นตามมาตรฐานและตัวบ่งชี้ของหลักสูตรการศึกษา นอกจากนั้นผู้เรียนสามารถนำความรู้ ทักษะไปใช้ในชีวิตประจำวันได้ (เลขาธิการสภาการศึกษา กระทรวงศึกษาธิการ, 2560)

วิทยาลัยอินเตอร์เทคโนโลยีเป็นสถาบันการจัดการศึกษาระดับปริญญาตรี มุ่งเน้นให้นักศึกษาจบการศึกษาแล้วสามารถนำความรู้ไปประกอบอาชีพได้ จากผลการประเมินความพึงพอใจการฝึกประสบการณ์วิชาชีพของนักศึกษาจากสถานประกอบการ ในปีการศึกษา 2564 อยู่ในระดับพอใช้ ไม่เป็นที่น่าพอใจ เนื่องจากการฝึกประสบการณ์วิชาชีพ แสดงถึงความสามารถในการประกอบอาชีพต่อไปในอนาคตของนักศึกษา นำสู่แนวทางการพัฒนาการจัดการเรียนการสอน พยายามให้ผู้สอนค้นพบวิธีการที่เหมาะสมกับความถนัดของตนเองเพื่อเป็นการสร้างความรู้ความเข้าใจให้แก่ครูให้เกิดความรอบรู้ ตระหนักและเข้าใจว่าผู้เรียนควรจะ

ได้แก่นของกระบวนการคิดทักษะและมีกระบวนการเรียนรู้ในสิ่งที่อยากรู้ สามารถนำความรู้ไปประกอบอาชีพในอนาคต การจัดการเรียนรู้ตามแนวทฤษฎีการเรียนรู้แบบสร้างสรรค์ด้วยปัญญา (Constructionism) เป็นแนวทางการจัดการศึกษาเน้นการลงมือปฏิบัติ สอดคล้องกับธรรมชาติรายวิชาในสายอาชีพ ผู้วิจัยคาดหวังว่าจะช่วยพัฒนาผู้เรียนให้มีทักษะด้านชีวิต และมีสมรรถนะการทำงานในยุคปัจจุบันให้ประสบความสำเร็จ ซึ่งสิ่งสำคัญอีกประการหนึ่งที่จะพัฒนากระบวนการเรียนรู้ในการจัดการศึกษาให้บรรลุตามจุดหมายได้ การดำเนินงานการพัฒนาครู ให้ได้นำแนวทางการจัดการเรียนรู้แบบสร้างสรรค์ด้วยปัญญาลงสู่การเรียนการสอนในวิทยาลัยอินเทอร์เน็ตเทคลำปาง ไปสู่ความสำเร็จได้นั้นการพัฒนาครูให้เกิดความรู้ความเข้าใจ และเกิดทักษะในการจัดการเรียนรู้แบบสร้างสรรค์ด้วยปัญญา เพื่อให้ครูนำความรู้ความเข้าใจ และทักษะในเรื่องดังกล่าวไปพัฒนาการจัดการเรียนการสอนของครู ให้มีประสิทธิภาพส่งผลดีต่อการจัดการเรียนการสอนของครูให้เป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพเกิดประโยชน์สูงสุดกับผู้เรียน และผู้เรียนสามารถนำความรู้ไปประกอบอาชีพได้

จากสภาพปัญหาและความสำคัญดังกล่าว จึงสนใจศึกษาเรื่อง การพัฒนาครูสู่กระบวนการจัดการเรียนรู้แบบสร้างสรรค์ด้วยปัญญา กรณีศึกษา : วิทยาลัยอินเทอร์เน็ตเทคลำปาง เพื่อศึกษาสภาพปัญหาและแนวทางการพัฒนาครูให้สามารถจัดการเรียนรู้แบบสร้างสรรค์ด้วยปัญญาได้ ทั้งนี้เห็นสมควรพัฒนางานวิจัยเพื่อวางระบบ ขั้นตอนการพัฒนาครู ได้นำแนวทางการจัดการเรียนรู้แบบสร้างสรรค์ด้วยปัญญาลงสู่การเรียนการสอน อย่างเป็นรูปธรรม ทำให้ผู้เรียนมีประสิทธิภาพในการเรียนที่ดีมากขึ้น และมีผลประเมินความพึงพอใจการฝึกประสบการณ์วิชาชีพของนักศึกษาจากสถานประกอบการอยู่ในระดับที่ดีขึ้นกว่าเดิม ซึ่งสอดคล้องกับทักษะการเรียนรู้โดยผสมผสานองค์ความรู้ในศตวรรษที่ 21 (21st Century Learning Framework) ที่มีกรอบแนวคิดที่เน้นผลลัพธ์ที่เกิดกับผู้เรียน (Student Outcomes) ทั้งในด้านความรู้ ทักษะวิชาชีพ และทักษะแห่งศตวรรษที่ 21 ที่จะช่วยผู้เรียนได้เตรียมความพร้อมในหลากหลายด้าน ทั้งทักษะการดำรงชีวิต และพื้นฐานในทักษะวิชาชีพในอนาคตส่งผลให้ผู้เรียนเกิดทักษะการใช้ชีวิต และการทำงาน สามารถดำรงชีวิตในศตวรรษที่ 21 ได้อย่างมีความสุขต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาสภาพปัญหาและแนวทางการพัฒนาครูให้จัดการเรียนรู้แบบสร้างสรรค์ด้วยปัญญาได้
2. เพื่อพัฒนาครูวิทยาลัยอินเทอร์เน็ตเทคลำปางสามารถออกแบบกระบวนการจัดการเรียนรู้แบบสร้างสรรค์ด้วยปัญญาได้

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ มีวิธีดำเนินการวิจัย ตามขั้นตอนดังนี้

1. รูปแบบการวิจัย เป็นการวิจัยรูปแบบเชิงปฏิบัติการ (Action research) มีขั้นตอนดังนี้

ขั้นตอนที่ 1 การวางแผน (Planning) มีการดำเนินการดังนี้

1) การกำหนดประชากรและกลุ่มเป้าหมาย ได้แก่ ครูผู้สอน วิทยาลัยอินเตอร์เทคโนโลยี จำนวน 30 คน

2) สร้างความสัมพันธ์กับกลุ่มเป้าหมาย เพื่อเตรียมความพร้อมและสร้างความสัมพันธ์ที่ดี ได้ดำเนินการดังนี้ (1) นำเสนอหลักการ แนวคิดทฤษฎีการจัดการเรียนรู้แบบสร้างสรรค์ด้วยปัญญา ตลอดจนแจ้งวัตถุประสงค์ของการวิจัย กระบวนการวิจัย และผลที่ได้รับจากวิจัยแก่คณะครู (2) สร้างความสัมพันธ์โดยการพูดคุย รับฟังความเห็น ปัญหา และข้อเสนอแนะอื่น ๆ จากเพื่อนครูด้วยความตั้งใจ มีความสนใจ อย่างสม่ำเสมอ (3) ทำความเข้าใจกับทีมงานถึงรูปแบบการวิจัยเชิงปฏิบัติการ ที่จะนำมาใช้พัฒนาครูในทุกขั้นตอน โดยถือว่าคณะกลุ่มครูที่ร่วมในทีมงานวิจัยคือผู้ดำเนินการวิจัยเช่นเดียวกัน

3) การศึกษาวิเคราะห์ พิจารณาปัญหา และสาเหตุของปัญหา ได้ดำเนินการดังนี้ (1) ประชุมครูเพื่อระดมสมอง วิเคราะห์ปัญหา รวมทั้งเสนอแนะวิธีการแก้ปัญหาและความต้องการที่จะพัฒนา (2) ทำการสำรวจ สอบถามความคิดเห็นของครูผู้ร่วมพัฒนา (3) สัมภาษณ์เพื่อให้ได้ข้อมูลจากผู้ที่เกี่ยวข้อง (4) ผู้วิจัย นำข้อมูลปัญหาและความต้องการมาวิเคราะห์ เพื่อกำหนดทางเลือกในการแก้ปัญหาที่เหมาะสมในการพัฒนาการจัดการเรียนรู้สู่การเรียนรู้แบบสร้างสรรค์ด้วยปัญญาของครูต่อไป

4) การวางแผนการปฏิบัติงาน ได้ดำเนินการดังนี้ (1) นำข้อมูลจากการศึกษาวิเคราะห์ในขั้นตอนที่ 3 มาทบทวน และจัดลำดับความสำคัญในการแก้ปัญหา (2) กำหนดกิจกรรมทางเลือกที่หลากหลาย โดยที่ประชุมทีมงานเสนอความคิดเห็นในการสร้างทางเลือกใดๆที่ควรจะให้ มีขึ้น แล้วร่วมกันกำหนดทางเลือกที่เหมาะสมไปใช้ในการพัฒนาครูต่อไป (3) พิจารณาทางเลือกที่ใช้ในการจัดประชุมเชิงปฏิบัติการจำนวน 5 ครั้ง โดยกำหนดหัวข้อการประชุมที่จะจัดประชุมในเรื่องใดบ้าง ซึ่งอาจจะเปลี่ยนแปลงได้ตามความเหมาะสมในภายหลังอีกได้ตามสถานการณ์ (4) พิจารณากิจกรรมพัฒนาครูในส่วนเสริมอื่น ๆ ถ้ามี (5) กำหนดวิธีการติดตามผลและประเมินผล และ (6) กำหนดวิธีการสร้างขวัญและกำลังใจ

ขั้นตอนที่ 2 การปฏิบัติ (Action) ได้ดำเนินการดังนี้ (1) จัดอบรมเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม (Workshop) จำนวน 5 ครั้ง เวลาการอบรมในแต่ละครั้งประมาณ 2 ชั่วโมง รวมเวลา 10 ชั่วโมง (2) นิเทศติดตามให้คำปรึกษาและร่วมพัฒนาการเรียนการสอน (3) ให้คำปรึกษาในเรื่องการจัดทำแผนการสอน สื่อการสอน วิจัยชั้นเรียน นวัตกรรม และหรือผลงานทางวิชาการ

(4) ติดตามและประเมินผลเพื่อการพัฒนางานคณะครูผู้ร่วมพัฒนา (5) ระยะเวลาดำเนินการพัฒนาครู ระหว่างปีภาคเรียน (เมษายน-พฤษภาคม 2564) และภาคเรียนที่ 1 ปีการศึกษา 2564

ขั้นตอนที่ 3 การสังเกต (Observation) ด้วยการติดตามประเมินผลระหว่างปฏิบัติ มีวัตถุประสงค์ เพื่อติดตามผลการดำเนินการ รับรู้ปัญหา อุปสรรคของการดำเนินงาน เพื่อจะนำข้อมูลไปใช้ในการปรับปรุงแก้ไขพัฒนาต่อไป ได้ดำเนินงานดังนี้ (1) ผู้วิจัยประเมินสรุปผลการประชุมเชิงปฏิบัติการแต่ละครั้งเพื่อประเมินผลการปฏิบัติงาน และเพื่อกำหนดแนวทางในการปรับปรุงแก้ไขต่อไป (2) รับฟังปัญหาและวิเคราะห์ เพื่อหาแนวทางแก้ไขให้ดีขึ้น (3) สะท้อนปัญหาและผลกระทบที่เกิดขึ้น (4) สร้างขวัญและให้กำลังใจในการทำงานซึ่งกันและกัน

ขั้นตอน 4 การสะท้อนผล (Reflection) คือ การประเมินผลการวิจัย มีวัตถุประสงค์ ประเมินผลการพัฒนาครูทั้งส่วนของการมีส่วนร่วมและผลการพัฒนาครู ได้ดำเนินการดังนี้ (1) นำข้อมูลจากแบบสอบถาม การสัมภาษณ์ การสังเกตพฤติกรรมจากทุกคนทุกส่วนมาร่วมกัน วิเคราะห์ผลการดำเนินงาน (2) ประชุมคณะครูเพื่อให้วิทยากรพิจารณาผลการพัฒนาครู วิเคราะห์จุดเด่นจุดด้อย รวมทั้งร่วมกันสะท้อน(Reflect) ผลการพัฒนาที่เกิดขึ้นต่อคณะครูและต่อตนเอง (3) ผู้วิจัยประเมินและสรุปผลการพัฒนาครู โดยวิธีการอภิปรายกลุ่มในกระบวนการจัดการเรียนรู้สู่กระบวนการเรียนรู้แบบสร้างสรรค์ด้วยปัญญาของครู ทั้งในลักษณะภาพรวมและเฉพาะด้าน รวม 7 ด้าน (4) ประเมินผลการมีส่วนร่วมในกระบวนการวิจัยของคณะครูและทีมงาน

2. เก็บรวบรวมข้อมูล ได้ดำเนินการดังนี้ 1) การสังเกต กลุ่มผู้ร่วมวิจัย ร่วมกันสังเกตระหว่างการพัฒนาครูด้านการจัดการเรียนรู้ตามแนวทาง และกิจกรรมของการพัฒนา 2) การสัมภาษณ์ กลุ่มผู้ร่วมวิจัยร่วมกันสัมภาษณ์ ระหว่างการพัฒนาครู ได้แก่ สัมภาษณ์ครูผู้สอนที่เข้ารับการฝึกอบรมเพื่อพัฒนาครูด้านการจัดการเรียนรู้สู่กระบวนการเรียนรู้แบบสร้างสรรค์ด้วยปัญญา หลังจากการฝึกอบรมเสร็จสิ้นลง 3) บันทึกการสนทนากลุ่ม เพื่อศึกษาสภาพปัจจุบัน ปัญหาและความคาดหวังของครูด้านการจัดการเรียนรู้สู่กระบวนการเรียนรู้แบบสร้างสรรค์ด้วยปัญญา

3. การวิเคราะห์ข้อมูล ได้ดำเนินการดังนี้ 1) รวบรวมข้อมูลที่ได้จากแบบบันทึกการสังเกต แบบการสัมภาษณ์ แบบบันทึกการประชุม แบบบันทึกการปฏิบัติงาน มารวบรวมและจัดเป็นหมวดหมู่ตามกรอบแนวคิดของการวิจัย 2) ตรวจสอบคุณภาพ และความถูกต้องของข้อมูล โดยใช้เทคนิคการตรวจสอบข้อมูลแบบสามเส้า (Triangulation technique) เป็นการใช้เทคนิคการเก็บรวบรวมข้อมูลเป็นแนวคิดที่ถ่ายทอดมาจากแนวคิดของการสำรวจหรือการชี้ทิศในการเดินเรือ ซึ่งถ้ารู้จุดตรงบนแผนที่สองจุด แล้วลากเส้นจากจุดทั้งสองมาตัดกันก็จะได้ทิศทาง หรือถ้ารู้จุดตรงเพียงจุดเดียว ผู้สังเกตก็จะรู้ว่าเราควรจะอยู่ในทิศทางระนาบใดๆของ

เส้นนั้นๆ วิธีการตรวจสอบสามเส้นนี้เปรียบเสมือนการตรึงความจริง ณ จุดหนึ่ง แล้วก็จะรู้ถึงความจริงอื่นๆ (วรรณิ แกมเกตุ, 2551) เพื่อให้ได้มาซึ่งข้อมูลที่มีความเที่ยงตรงและเชื่อถือได้ โดยผู้วิจัยเลือกใช้ 2 ด้าน คือ (1) หลักสามเส้าด้านข้อมูล (Data triangulation) เป็นการเก็บรวบรวมข้อมูลหนึ่งจากบุคคลหนึ่งที่เกี่ยวข้องหลายคน เพื่อให้ได้ข้อมูลที่มีความเที่ยง และเชื่อถือได้ (2) หลักสามเส้าด้านวิธีการ (Methodological triangulation) การรวบรวมข้อมูลจากการสังเกต เก็บรวบรวมข้อมูลจากการสัมภาษณ์ เก็บรวบรวมข้อมูลจากการประชุม เก็บรวบรวมข้อมูลจากการจดบันทึกประจำวันเพื่อให้มีความเที่ยงตรงและเชื่อถือได้ (3) นำข้อมูลที่ได้มาวิเคราะห์สังเคราะห์ และเชื่อมโยงความสัมพันธ์ของข้อมูลภายในกลุ่มและระหว่างกลุ่ม จัดกลุ่มให้เป็นหมวดหมู่ตามกรอบแนวคิดและวัตถุประสงค์ของการวิจัย (4) ประมวลผล และสรุปผลการวิจัยนำเสนอผลการวิจัยในรูปแบบของการพรรณนาวิเคราะห์ (Descriptive analysis)

ผลการวิจัย

ผลการวิจัย พบว่า การพัฒนาครูวิทยาลัยอินเตอร์เทคโนโลยีให้สามารถออกแบบกระบวนการจัดการเรียนรู้แบบสร้างสรรค์ด้วยปัญญา ปรากฏผลการพัฒนาใน 4 กลยุทธ์ ดังนี้

กลยุทธ์ที่ 1 การจัดอบรมเชิงปฏิบัติการ

การดำเนินการดังกล่าว เป็นส่วนหนึ่งในขั้นตอน การปฏิบัติ (Action) ปรากฏผลการพัฒนา ดังนี้

1. การอบรมจัดทำแผนการจัดการเรียนรู้สู่กระบวนการเรียนรู้แบบสร้างสรรค์ด้วยปัญญา ได้แก่ 1) การกำหนดปัญหาหรือเป้าหมายการจัดการจัดทำแผนการจัดการเรียนรู้ สามารถกำหนดได้ในระดับดี เพราะผู้เข้ารับการอบรมให้ความสำคัญและกระตือรือร้นเป็นอย่างดี 2) การกำหนดวิธีการเขียนแผนการจัดการเรียนรู้สู่กระบวนการเรียนรู้แบบสร้างสรรค์ด้วยปัญญาผู้เข้าอบรมมีความสับสนในตอนแรกเพราะไปยึดติดกับการเขียนแผนการจัดการเรียนรู้แบบเดิม พอสิ้นสุดการอบรมถึงแม้จะไม่มั่นใจแต่ก็พอมองเห็นแนวทาง ถ้าได้รับการชี้แนะก็จะสามารถดำเนินการได้อย่างถูกต้อง 3) การรวบรวมข้อมูล ผู้เข้ารับการอบรมยังไม่ชัดเจนเกี่ยวกับวิธีการหรือขั้นตอนการรวบรวมข้อมูล ถึงแม้สิ้นสุดการฝึกอบรมแล้วยังสับสนอยู่แต่ก็พอมองเห็นแนวทางที่จะพัฒนาต่อไป

2. การอบรมเชิงปฏิบัติการ การผลิตสื่อนวัตกรรมปรากฏผลการพัฒนาดังนี้ ครูผู้เข้ารับการอบรมให้ความสนใจเป็นอย่างดี และได้รับความรู้ในเรื่องการจัดทำสื่อ นวัตกรรมทุกขั้นตอน แต่บางขั้นตอน เช่น การหาคุณภาพของเครื่องมือประกอบสื่อ คุณภาพของสื่อนวัตกรรมและวิธีการเขียนรายงานจัดทำสื่อ นวัตกรรม ตลอดจนการเก็บรวบรวมข้อมูลและการวิเคราะห์ข้อมูล ยังต้องทำความเข้าใจและฝึกทำบ่อย ๆ เพื่อให้เกิดทักษะ เพราะการอบรม

ใช้เวลาน้อยไม่เหมาะสมกับการฝึกอบรมตามเนื้อหา กิจกรรมการฝึกอบรมควรให้มีเวลาเพียงพอ เพื่อให้ผู้เข้ารับการอบรมเกิดทักษะความชำนาญและเพื่อให้การอบรมครั้งนี้มีประสิทธิภาพจะต้องมีการนิเทศติดตามผลตามความเหมาะสมต่อไป

กลยุทธ์ที่ 2 กิจกรรมการพัฒนาตนเอง

เป็นส่วนหนึ่งในขั้นตอน การปฏิบัติ (Action) พบว่าเป็นกิจกรรม ที่มีความเหมาะสมและสอดคล้องกับความต้องการของกลุ่มผู้ร่วมวิจัยเป็นอย่างมาก เนื่องจากกลุ่มผู้ร่วมวิจัยได้ลงมือดำเนินการจัดการเรียนรู้สู่กระบวนการเรียนรู้แบบสร้างสรรค์ด้วยปัญญาอย่างจริงจัง ได้ศึกษาหาความรู้เพิ่มเติมจากเอกสารตำราที่เกี่ยวกับการจัดการเรียนรู้ ที่ทางผู้วิจัยจัดให้ได้ ประชุมปรึกษาหารือ ร่วมกันวิพากษ์ วิเคราะห์ผลจากการทำงาน และให้ความช่วยเหลือซึ่งกันและกันของกลุ่มผู้ร่วมวิจัยตลอดระยะเวลาของการดำเนินการ ส่งผลให้กลุ่มผู้ร่วมวิจัยทุกคนเกิดความเข้าใจในเรื่องดังกล่าวเป็นอย่างมาก ผลจากการดำเนินการ พบว่า ครูผู้สอนที่เข้ารับการพัฒนาด้านการจัดการเรียนรู้สู่กระบวนการเรียนรู้แบบสร้างสรรค์ด้วยปัญญา มีความรู้ความเข้าใจและเกิดทักษะ เพิ่มขึ้นสามารถดำเนินการจัดการเรียนรู้ได้ประสบผลสำเร็จ

กลยุทธ์ที่ 3 กิจกรรมการนิเทศภายใน

การนิเทศโดยการวิจัยในครั้งนี้ พบว่าเป็นกิจกรรมที่ดีและมีประโยชน์รวมทั้งมีความเหมาะสมและสอดคล้องกับความต้องการของกลุ่มผู้ร่วมวิจัยเป็นอย่างมากเนื่องจากกิจกรรมดังกล่าวนี้เปิดโอกาสให้กลุ่มผู้ร่วมวิจัยได้ช่วยเหลือซึ่งกันและกัน ในเรื่องที่มีปัญหาโดยการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ประสบการณ์ในการทำงานร่วมกันเมื่อเกิดปัญหาที่จะได้รับความช่วยเหลือจากกลุ่มผู้ร่วมวิจัยและจากผู้เชี่ยวชาญตลอดระยะเวลาที่ดำเนินการของกลุ่มผู้ร่วมวิจัยโดยการประชุมกลุ่มย่อยการให้ความช่วยเหลือเป็นรายบุคคลส่งผลให้ครูผู้สอนที่ลงมือดำเนินการจัดการเรียนรู้สู่กระบวนการเรียนรู้แบบสร้างสรรค์ด้วยปัญญา มีความรู้ความเข้าใจและเกิดทักษะเพิ่มขึ้นสามารถดำเนินการจัดการเรียนรู้จนประสบผลสำเร็จ

กลยุทธ์ที่ 4 การประเมินผลการพัฒนาครู

เป็นส่วนหนึ่งในขั้นตอน การสะท้อนผล (Reflection) คือ การประเมินผลการวิจัยมีวัตถุประสงค์ เพื่อประเมินผลการพัฒนาครูทั้งส่วนของการมีส่วนร่วมและผลการพัฒนาครู มี การดำเนินการคือ นำข้อมูลจาก การสัมภาษณ์ การสังเกตพฤติกรรมจากทุกคน มาร่วมกัน วิเคราะห์ผลการดำเนินงาน แล้วประชุมคณะครู วิเคราะห์จุดเด่นจุดด้อย รวมทั้งร่วมกันสะท้อน (Reflect) ผลการพัฒนาที่เกิดขึ้นต่อคณะครู ได้ข้อสรุปดังนี้

1. ด้านการจัดอบรมเชิงปฏิบัติการ ส่งผลให้ครูเห็นช่องทางการพัฒนาตนเอง กิจกรรมที่จัดขึ้นไม่ได้เจาะลึกถึงการปฏิบัติอย่างแท้จริงมากนัก แต่มีผลการจุดประกายความคิดแก่ครูให้เกิดความตระหนักในปัญหาที่ครูจะต้องพัฒนาตนเอง โดยให้ความสำคัญอย่างเข้าใจในการ

ปรับเปลี่ยนวิธีการสอน อย่างไรก็ตามครูหลายคนกล่าวว่า กิจกรรมนี้เป็นสิ่งที่ดีมาก ครูได้รับรู้สิ่งใหม่ ๆ ที่ไม่เคยรู้มาก่อนทำให้ครูหลายคนพัฒนางานที่ดีขึ้น กล่าวโดยภาพรวมแล้วมีส่วนร่วมทำให้การพัฒนางานการสอนของครูดีขึ้นอย่างมาก จึงควรให้มีการพัฒนาครูคงอยู่ต่อไปอย่างต่อเนื่อง อีกทั้งสามารถทำให้ครูสามารถทำผลงานทางวิชาการต่อไปได้ด้วย ส่วนข้อมูลจากการวิเคราะห์จุดเด่น จุดด้อย พบว่าจุดเด่นที่เกิดขึ้นคือ ครูมีการพัฒนามีกลไกที่จะส่งเสริม ให้ครูพัฒนาตนเองในสถานศึกษา ส่วนจุดด้อยพบว่า การพัฒนายังไม่ครบทุกส่วน มีเวลาในการพัฒนาน้อย ยังขาดความชัดเจนในเรื่องของการปฏิบัติการสอนของครู ซึ่งครูมีความต้องการที่จะไปศึกษาดูงานการสอนของครูที่ประสบความสำเร็จในด้านต่าง ๆ เพื่อจะนำมาเป็นแบบอย่างในการสอนของตนเองต่อไป

2. ด้านการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ของครู การพัฒนาครูครั้งนี้ ได้ส่งผลดีต่อภาพรวม กล่าวคือทำให้เกิดการพัฒนางานของครู เกิดการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ระหว่างครูด้วยกัน และพบว่า กิจกรรมการเรียนรู้สู่กระบวนการเรียนรู้แบบสร้างสรรค์ด้วยปัญญา ที่ครูวิทยาลัยอินเตอร์เทค ลำปาง นำมาใช้ในครั้งนี้ ได้แก่ เทคนิคการตั้งคำถาม จัดกิจกรรมให้เด็กวิเคราะห์แก้ปัญหา ครูให้ข้อมูลย้อนกลับเพื่อเสริมแรง ให้นักศึกษาฝึกปฏิบัติเพื่อเพิ่มทักษะ ส่วนกิจกรรมที่มีการปฏิบัติน้อย หรือปฏิบัติไม่ชัดเจน ได้แก่ กิจกรรมที่มีการบูรณาการอย่างหลากหลาย การให้นักศึกษาแสดงความคิดเห็นอย่างอิสระ ในส่วนของการประเมินผลการเรียน ครูส่วนใหญ่ใช้รูปแบบการประเมินผลตามสภาพจริงอย่างหลากหลาย

3. ด้านความเห็นต่อการพัฒนาการจัดการเรียนรู้ของครู สรุปได้ดังนี้ 1) การพัฒนาการจัดการเรียนรู้ของครูวิทยาลัยอินเตอร์เทค ลำปาง มีการพัฒนาขึ้นมากและเป็นสิ่งที่ดี แต่ครูต้องรับผิดชอบงานสนับสนุนการเรียนการสอน(งานพิเศษ) ทำให้เกิดความเครียด ทำให้ไม่มั่นใจว่างานที่ทำอยู่จะมีคุณภาพเพียงพอหรือไม่ 2) ครูที่มีการพัฒนาการจัดการเรียนรู้ด้วยความมุ่งมั่น มีความตั้งใจสูงมีความพร้อมที่จะปรับปรุงตนเองให้มีความรู้ เทคนิค ทักษะในด้านต่างๆ ที่จะนำไปพัฒนาการเรียนการสอน แต่ในการพัฒนาครูที่ผ่านมาอาจทำได้ไม่เต็มที่ เนื่องจากมีภารกิจ(งานพิเศษ) มาก ทำให้การสอนไม่พัฒนาเท่าที่ควร 3) ครูมีการพัฒนาที่สังเกต และรู้สึกได้ คือเป็นการสร้างความตระหนักต่อการพัฒนา แต่ครูบางคนยังไม่ได้ปฏิบัติอย่างจริงจัง และเกิดผลเชิงรูปธรรมที่ชัดเจนมากนัก 4) คณะครูหลายท่านมีความกระตือรือร้น สามารถจัดการเรียนรู้ที่สู่กระบวนการเรียนรู้แบบสร้างสรรค์ด้วยปัญญา มีการปรับปรุงพัฒนาการสอนเพิ่มมากขึ้น พร้อมทั้งการประเมินผู้เรียนด้วยวิธีการที่หลากหลาย 5) การพัฒนาการจัดการเรียนรู้ของครูวิทยาลัยอินเตอร์เทค ลำปาง โดยภาพรวมมีการพัฒนาขึ้น และครูส่วนใหญ่ก็มีการพัฒนาการสอนของตนให้ดีขึ้น 6) เป็นการพัฒนาครูที่ดี ทำให้ครูได้รับความรู้ ประสบการณ์ที่แปลกใหม่ สร้างสรรค์ทันโลก ทันเหตุการณ์ เป็นการจุดประกายในความคิดที่จะพัฒนาอย่างต่อเนื่อง 7) การพัฒนาครูส่งผลต่อผู้เรียนอย่างมาก ควรทำอย่างสม่ำเสมอ 8) การพัฒนาการ

จัดการเรียนรู้ของครูจะได้ผลกว่านี้มาก หากทำบ่อยครั้งขึ้น 9) ทำให้ได้รับความรู้ใหม่ๆ ที่ไม่เคยรู้หรือไม่เข้าใจมาก่อน และจะนำไปใช้ในการสอนต่อไป 10) ครูได้นำวิธีการสอนแบบใหม่ไปใช้สอนในหลายวิชา และมีการพัฒนาขึ้นมาก

4. ด้านข้อเสนอแนะในการพัฒนาครูในโอกาสต่อไป ซึ่งเป็นความคิดเห็นของครูที่ร่วมดำเนินการวิจัยเชิงปฏิบัติการในครั้งนี้ 1) ครูวิทยาลัยอินเตอร์เทค ลำปาง ในภาพรวมมีความสามารถสูงอยู่แล้ว ขาดเพียงการจัดการที่เป็นระบบ และสมควรทำต่อไปให้ดีขึ้น 2) การพัฒนาวิชาชีพครูควรเน้นการกระทำที่เป็นการปฏิบัติอย่างจริงจัง และครูควรหาความรู้อย่างต่อเนื่อง 3) ให้มีการนิเทศติดตามช่วยเหลือและให้ข้อมูลย้อนกลับในการจัดการเรียนการสอน 4) กิจกรรมพัฒนาครู ควรส่งเสริมการทำงานเป็นทีมที่พร้อมเพรียงให้มากขึ้น 5) ควรส่งเสริมให้ครูพบปะแลกเปลี่ยนเกี่ยวกับประสบการณ์การสอน การจัดการบริหารชั้นเรียน การวัดผลประเมินผลผู้เรียน ให้สามารถนำไปใช้ทำผลงานเพื่อความก้าวหน้าในวิชาชีพได้ 6) วิทยาลัยควรสนับสนุนการพัฒนาทั้งด้านความรู้ ความคิด กำลังใจ ซึ่งจะช่วยให้องค์กรเจริญก้าวหน้า ทำให้ครูมีความเข้าใจในการปฏิรูปการเรียนรู้อย่างแท้จริง 7) ครูหลายคนมีความตระหนักและกระตือรือร้น จึงควรมีการพัฒนาที่ต่อเนื่อง 8) ควรจัดให้มีแหล่งเรียนรู้สำหรับการค้นคว้าของครู หรือตั้งศูนย์พัฒนางานของครู เพื่อให้การจัดการสอนสู่กระบวนการเรียนรู้แบบสร้างสรรค์ด้วยปัญญาประสบผลดี มีคุณภาพ 9) การจัดกิจกรรมการเรียนรู้ควรเป็นความต้องการที่สอดคล้อง และเห็นพ้องต้องกัน ทั้งครูผู้สอนและนักเรียน และคำนึงถึงความต้องการของชุมชนด้วย ต้องทำให้ทั้งครู นักเรียน และผู้ปกครองได้รับความสุขด้วย 10) การจัดกิจกรรมต่างๆ ของนักเรียน ควรเน้นด้านคุณธรรม จริยธรรม และความรับผิดชอบของนักเรียนควบคู่กันไปด้วย 11) การพัฒนาครูควรสร้างความพร้อมเพรียง การตรงต่อเวลา ความรับผิดชอบ 12) ควรมีการพัฒนาอย่างต่อเนื่องและจริงจัง สำหรับผู้ที่มีความสนใจ จะทำให้เกิดผลดี และมีประสิทธิภาพด้วย 13) การแลกเปลี่ยนเรียนรู้ของคณะครู ควรทำอย่างต่อเนื่องสม่ำเสมอ และที่สำคัญควรจัดเวลาให้เหมาะสม

ผลการดำเนินการพัฒนาครูด้านการจัดการเรียนรู้แบบสร้างสรรค์ด้วยปัญญา มีความเหมาะสมและสอดคล้องกับความต้องการของกลุ่มผู้ร่วมวิจัยเป็นอย่างมากเนื่องจากเป็นแนวทางที่เน้นให้กลุ่มผู้ร่วมวิจัยทุกคนได้มีส่วนร่วมในการพัฒนาครูในทุกขั้นตอนของการดำเนินงานส่งผลให้เกิดความสามัคคีและรับผิดชอบร่วมกันในกลุ่มผู้ร่วมวิจัยจนทำให้การพัฒนาครูดำเนินไปอย่างมีประสิทธิภาพส่วนกิจกรรมการพัฒนาครูด้านการจัดการเรียนรู้แบบสร้างสรรค์ด้วยปัญญาพบว่าเป็นกิจกรรมที่มีความเหมาะสมและสอดคล้องกับความต้องการของกลุ่มผู้ร่วมวิจัยเป็นอย่างมากเนื่องจากกิจกรรมดังกล่าวซึ่งประกอบด้วยการฝึกอบรมให้ความรู้การลงมือปฏิบัติจริงและการนิเทศให้ความช่วยเหลือจากกลุ่มผู้ร่วมวิจัยและจากผู้เชี่ยวชาญกลุ่มผู้ร่วมวิจัยลงมือปฏิบัติจริงและมีส่วนร่วมในการดำเนินการทุกขั้นตอนผลจาก

การดำเนินการตามแนวทางและกิจกรรมดังกล่าวทำให้การดำเนินการพัฒนาครูด้านการจัดการเรียนรู้แบบสร้างสรรค์ด้วยปัญญาวิทยาลัยอินเตอร์เทค ลำปาง ประสบความสำเร็จด้วยดี ครูผู้สอนที่เข้ารับการพัฒนิตนเองจำนวน 30 คนเกิดความรู้ความเข้าใจและเกิดทักษะด้านด้านการจัดการเรียนรู้แบบสร้างสรรค์ด้วยปัญญาได้อย่างเป็นรูปธรรมทุกคน

อภิปรายผล

จากผลการวิจัย สามารถอภิปรายผลได้ดังนี้

การพัฒนาครูวิทยาลัยอินเตอร์เทคลำปาง ให้สามารถออกแบบกระบวนการจัดการเรียนรู้แบบสร้างสรรค์ด้วยปัญญา จากสภาพในการจัดการเรียนรู้ของวิทยาลัยอินเตอร์เทคลำปาง มีปัญหาในการจัดการเรียนรู้ของครู ยังไม่เป็นการจัดกิจกรรมแบบสร้างสรรค์ด้วยปัญญา มาก นักเรียนไม่มีส่วนร่วมในกิจกรรมการเรียนรู้เท่าที่ควร การผลิตสื่อนวัตกรรมทางการศึกษา และการทำวิจัยในชั้นเรียนของครูยังมีการดำเนินการน้อย ครูใช้การประเมินผลตามสภาพจริงค่อนข้างน้อย ครูมีความคาดหวังอยากให้ครู หรือผู้ที่ประสบความสำเร็จในการจัดการเรียนรู้มาชี้แนะแนวทางให้สามารถจัดการเรียนรู้แบบสร้างสรรค์ด้วยปัญญาได้จริง ผลการดำเนินการพัฒนา ครูสามารถจัดการเรียนรู้แบบสร้างสรรค์ด้วยปัญญา ซึ่งบรรลุตามแผนวัตถุประสงค์ กลุ่มตัวอย่างสามารถนำความรู้ที่ได้ไปพัฒนาการกิจกรรมการเรียนรู้ในวิชาสอน โดยนำไปบูรณาการปรับใช้ในรายวิชาสอน ได้อย่างมีประสิทธิภาพ นำไปสู่การพัฒนาผู้เรียนให้มีทักษะการเรียนรู้ ทักษะการใช้ชีวิต และทักษะการทำงาน สามารถพัฒนาตนเองได้เต็มศักยภาพ ซึ่งปัจจุบันบทบาทของครูไทยในศตวรรษที่ 21 ครูต้องมีความรู้ในเรื่องที่สอนเป็นอย่างดี มีทักษะในการใช้เทคโนโลยีมาช่วยในการจัดการเรียนการสอน และต้องเข้าใจว่าผู้เรียนสามารถสร้างองค์ความรู้ได้ด้วยตัวเองโดยเชื่อมโยงความรู้เดิมที่มีอยู่ภายในเข้ากับการได้ลงมือปฏิบัติ (ถนอมพร เลหาจรัสแสง, 2550) โดยครูต้องช่วยแก้ไขและชี้แนะความรู้ที่ถูกผิดที่ผู้เรียนได้รับจากสื่อภายนอก รวมทั้งสอนให้รู้จักการคิดวิเคราะห์หากลั่นกรองความรู้ว่ามีวิจารณ์ญาณก่อนนำข้อมูลมาใช้อย่างถูกต้องและเหมาะสม การวิจัยครั้งนี้มีลักษณะของการพัฒนาการจัดการเรียนรู้ของครู จุดประกายให้ครูผู้สอนเกิดความตระหนักในบทบาทหน้าที่ครูให้ความสำคัญต่อการปรับเปลี่ยนแนวความคิดเกี่ยวกับการจัดการเรียนการสอน โดยกิจกรรมการพัฒนาครูด้านการจัดการเรียนรู้แบบสร้างสรรค์ด้วยปัญญา พบว่าครูผู้สอนที่เข้ารับการพัฒนิตนเองได้รับความรู้ความเข้าใจและเกิดทักษะเพิ่มมากขึ้นในด้านเนื้อหาสาระของการจัดการเรียนรู้แบบสร้างสรรค์ด้วยปัญญาเกิดทักษะในหลายเรื่องเช่นการวางแผนการจัดการเรียนรู้แบบสร้างสรรค์ด้วยปัญญา การผลิตสื่อนวัตกรรมทางการศึกษาเนื่องจากการจัดฝึกอบรมครั้งนี้กลุ่มผู้ร่วมวิจัยได้ร่วมกันวางแผนในการฝึกอบรมได้ลงมือปฏิบัติจริงในทุกหัวข้อของการฝึกอบรมและได้รับความช่วยเหลือจากวิทยากรอย่างทั่วถึงในการให้คำปรึกษาตรวจสอบผลงานและให้แนวทางการแก้ไข

ปัญหาที่เกิดขึ้นกับครูจึงทำให้การดำเนินการฝึกอบรมนี้ประสบความสำเร็จเป็นอย่างมากและหลังจากการฝึกอบรมแล้วครูผู้สอนที่เข้ารับการพัฒนาดตนเองได้รับการนิเทศให้ความช่วยเหลือในระหว่างที่ดำเนินการจัดการเรียนรู้แบบสร้างสรรค์ด้วยปัญญาโดยกลุ่มผู้ร่วมวิจัยและผู้เชี่ยวชาญ สร้างความมั่นใจในการสอนให้กับครูสามารถแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้นในระหว่างการสอนได้ เนื่องจากการนิเทศภายในโดยกลุ่มผู้ร่วมวิจัยทำให้เกิดกระบวนการในการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ ช่วยเหลือซึ่งกันและกันในเรื่องที่มีปัญหาและเกิดการทำงานเป็นทีมของครู สอดคล้องกับงานวิจัยของ ปุณฺณศรี วัจน้อยและคณะ ได้ทำงานวิจัยเรื่อง ผลของการใช้สื่อการเรียนรู้ อินโฟกราฟิกเคลื่อนไหว โดยใช้ทฤษฎีคอนสตรัคชันนิซึม เพื่อพัฒนาทักษะทางสังคม ของนิสิตปริญญาตรีมหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ พบผลการประเมินการพัฒนาทักษะทางสังคม ได้แก่ ทักษะการพัฒนาตนเอง ทักษะการทำงานร่วมกับผู้อื่น ทักษะความเป็นผู้นำ ทักษะการเป็นผู้ตาม ทักษะการวางแผน ผู้เรียนมีการพัฒนาทักษะทางสังคมโดยรวม เพิ่มขึ้นอย่างชัดเจน (ปุณฺณศรี วัจน้อย และคณะ, 2560) และ จิรัฏฐ์ สวัสดิ์พัชรกุลและสัญญา พัฒนสิทธิ์ ได้ทำงานวิจัยเรื่อง ผลการใช้รูปแบบการเรียนการสอนตามแนวคอนสตรัคชันนิซึมเพื่อพัฒนาความคิดสร้างสรรค์ ของนักศึกษาอาชีวะเกษตรของไทย พบว่า ผู้เรียนสามารถปรับเปลี่ยนให้ตนเองมีความรู้ประสบการณ์และ ความคิดสร้างสรรค์ได้โดยง่ายจากกระบวนการของ กิจกรรมระหว่างนักศึกษาที่ เก่ง-ปานกลาง-อ่อน ตลอดจนบุคคลที่มีความรู้ความเชี่ยวชาญทางด้านวิชาชีพ สามารถแลกเปลี่ยนเรียนรู้และถ่ายทอดองค์ความรู้ซึ่งกันและกันได้ตลอดเวลา อย่างไม่มีข้อจำกัด โดยผู้เรียนจะต้องมี ความกระตือรือร้น และแสวงหาความรู้เพิ่มเติมอยู่ตลอดเวลา โดยการประยุกต์ใช้เทคโนโลยีทางการศึกษาให้เกิดประโยชน์สูงสุดด้วยตนเองของผู้เรียน (จิรัฏฐ์ สวัสดิ์พัชรกุล และสัญญา พัฒนสิทธิ์, 2560)) และผลการวิจัยของ จักรพงษ์ กล่อมปัญญา ได้ทำงานวิจัยเรื่อง การจัดการเรียนรู้อาชีวศึกษาแบบผสมผสานตามแนวคอนสตรัคชันนิซึม เพื่อส่งเสริมทักษะการคิดในศตวรรษที่ 21 สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 ผลการศึกษาการจัดการเรียนรู้อาชีวศึกษาแบบผสมผสาน ตามแนวคอนสตรัคชันนิซึมเพื่อส่งเสริมทักษะการคิดในศตวรรษที่ 21 ทำให้ผู้เรียนเกิดความรักในการเรียนรู้ ภายใต้บรรยากาศที่เป็นมิตรและไม่เบื่อหน่ายกับการเรียน (จักรพงษ์ กล่อมปัญญา, 2561)

สรุป/ข้อเสนอแนะ

การวิจัยเรื่องนี้ สรุปได้ว่าแนวทางการพัฒนาครูพัฒนาครูวิทยาลัยอินเตอร์เทคเล่าปางให้สามารถออกแบบกระบวนการจัดการเรียนรู้แบบสร้างสรรค์ด้วยปัญญา มีความเหมาะสมและสอดคล้องกับความต้องการของกลุ่มผู้ร่วมวิจัยเป็นอย่างมาก เนื่องจากเป็นแนวทางที่เน้นให้กลุ่มผู้ร่วมวิจัยทุกคนได้มีส่วนร่วมในการพัฒนาครูในทุกขั้นตอนของการดำเนินงาน ส่งผลให้เกิดความสามัคคี และรับผิดชอบร่วมกันในกลุ่มผู้ร่วมวิจัย จนทำให้การพัฒนาครูให้สามารถ

ออกแบบกระบวนการจัดการเรียนรู้แบบสร้างสรรค์ด้วยปัญญา ดำเนินไปอย่างมีประสิทธิภาพ กิจกรรมมีความเหมาะสมและสอดคล้องกับความต้องการของกลุ่มผู้ร่วมวิจัยเป็นอย่างมาก เนื่องจากกิจกรรมดังกล่าว ซึ่งประกอบด้วยการฝึกอบรมให้ความรู้ การลงมือปฏิบัติจริง และการนิเทศให้ความช่วยเหลือจากกลุ่มผู้ร่วมวิจัยและจากผู้เชี่ยวชาญ ผลจากการดำเนินการตามแนวทางและกิจกรรมดังกล่าว ทำให้การดำเนินการพัฒนาครู ด้านการจัดการเรียนรู้แบบสร้างสรรค์ด้วยปัญญา วิทยาลัยอินเตอร์เทคโนโลยี ประสบความสำเร็จด้วยดี ครูผู้สอนที่เข้ารับการพัฒนาด้านตนเอง เกิดความรู้ความเข้าใจและเกิดทักษะด้านการจัดการสามารถพัฒนา บูรณาการในรายวิชาของตนเองอย่างเป็นรูปธรรมทุกคน

เอกสารอ้างอิง

- จักรพงษ์ กล่อมปัญญา. (2561). การจัดการเรียนรู้อาชีวศึกษาแบบผสมผสานตามแนวคอนสตรัคชันนิซึมเพื่อส่งเสริมทักษะการคิดในศตวรรษที่ 21 สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4. ใน วิทยานิพนธ์การศึกษามหาบัณฑิต สาขาวิชาหลักสูตรและการสอน. มหาวิทยาลัยบูรพา.
- จิรัฏฐ์ สวัสดิพัชรกุล และสัณชัย พัฒนสิทธิ์. (2560). ผลการใช้รูปแบบการเรียนการสอนตามแนวคอนสตรัคชันนิซึมเพื่อพัฒนาความคิดสร้างสรรค์ ของนักศึกษาอาชีวะเขตของไทย. วารสารวิชาการครุศาสตร์อุตสาหกรรม พระจอมเกล้าพระนครเหนือ, 8(1), 231-240.
- ถนอมพร เลาหจรัสแสง. (2550). นิยามเลิร์นนิ่ง อ็อบเจกต์ เพื่อการออกแบบพัฒนา สื่ออี เล็ก ทรอนิก ส์. วารสาร เทคโนโลยี และ สื่อ สาร การ ศี ก ษา มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช, 4(4), 11-20.
- บุญขันธ์ วัฒน้อย และคณะ. (2560). ผลของการใช้สื่อการเรียนรู้อินโฟกราฟิกเคลื่อนไหว โดยใช้ทฤษฎีคอนสตรัคชันนิซึม เพื่อพัฒนาทักษะทางสังคม ของนิสิตปริญญาตรี มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์. วารสาร วิชาการครุศาสตร์อุตสาหกรรม พระจอมเกล้าพระนครเหนือ, 8(2), 127-135.
- พิสิฐ เทพไกรวัล. (2564). บทบาทของครูกับการจัดการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21. วารสาร วิทยาลัยบัณฑิตเอเชีย, 11(4), 10-22.
- เลขาธิการสภาการศึกษา กระทรวงศึกษาธิการ. (2560). ถอดบทเรียนการพัฒนาการเรียนรู้เพื่อสร้างสรรค์ด้วยปัญญา (Constructionism) ของสถานศึกษา ชุมชน ภาคธุรกิจและอุตสาหกรรม. กรุงเทพมหานคร: บริษัท 21 เซ็นจูรี จำกัด.
- วรรณิ แกมเกตุ. (2551). วิธีวิทยาการวิจัยทางพฤติกรรมศาสตร์. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

- วิจารณ์ พานิช. (2555). วิธีการสร้างการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21. กรุงเทพมหานคร: มูลนิธิสดศรี-สฤษดิ์วงศ์.
- สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา. (2560). กระทรวงศึกษาธิการ. แผนการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2560-2579. กรุงเทพมหานคร: พรักหวานกราฟฟิค จำกัด.
- สุชิน เพ็ชรรักษ์. (2544). การจัดกระบวนการเรียนรู้เพื่อสร้างสรรค์ด้วยปัญญาในประเทศไทย. กรุงเทพมหานคร: องค์การค้ำคูณสภา.

**ภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์ของผู้บริหารที่ส่งผลต่อประสิทธิผล
ของสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา
นครศรีธรรมราช เขต 1***

**CREATIVE LEADERSHIP OF SCHOOL ADMINISTRATORS THAT AFFECT
THE EFFECTIVENESS OF SCHOOLS UNDER NAKHON SRI
THAMMARAT PRIMARY EDUCATIONAL SURVICE AREA OFFICE 1**

ณัฐชนน นุรักษ์*, รัฐพร กลิ่นมาลี, วีระยุทธ ชาทะกาญจน์

Natchanon Nurak, Rattaporn Klinmalee, Werayut Chatakan

มหาวิทยาลัยราชภัฏนครศรีธรรมราช

Nakhon Si Thammarat Rajabhat University, Thailand

*Corresponding author E-mail: few11554@gmail.com

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์ของผู้บริหารสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาานครศรีธรรมราช เขต 1 2) ศึกษาประสิทธิผลของสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครศรีธรรมราช เขต 1 3) ศึกษาภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์ของผู้บริหารที่ส่งผลต่อประสิทธิผลของสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครศรีธรรมราชเขต 1 และ 4) ศึกษาแนวทางการพัฒนาภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์ของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครศรีธรรมราชเขต 1 กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัย คือครูผู้สอนรวมทั้งสิ้น 306 คน ผลการวิจัยพบว่า 1) ภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์ของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครศรีธรรมราช เขต 1 โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก 2) ประสิทธิภาพของสถานศึกษา สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครศรีธรรมราช เขต 1 โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก 3) ภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์ของผู้บริหารที่ส่งผลต่อประสิทธิผลของสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครศรีธรรมราช เขต 1 พบว่าโดยภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์ของผู้บริหารทุกด้าน คือด้านวิสัยทัศน์ ด้านการมีความคิดสร้างสรรค์ ด้านจินตนาการ และด้านความยืดหยุ่น ส่งผลทางบวกต่อประสิทธิผลของ

* Received December 9, 2022; Revised December 29, 2022; Accepted January 25, 2023

สถานศึกษา ภาพรวมมีความสัมพันธ์กันในระดับสูง ($r = .81^{**}$) 4) แนวทางการพัฒนาภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์ของผู้บริหาร สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครศรีธรรมราช เขต 1 ปรากฏผล ดังนี้ ด้านวิสัยทัศน์ ผู้บริหารสถานศึกษาควรมองการณ์ไกล ใจกว้าง รู้จักการมองภาพในอนาคตเห็นถึงโอกาสในการเปลี่ยนแปลงสถานศึกษาให้มีความก้าวหน้า ด้านการมีความคิดสร้างสรรค์ ผู้บริหารสถานศึกษาต้องเป็นผู้แสวงหานวัตกรรมในการพัฒนาสถานศึกษาให้ดีขึ้น ด้านจินตนาการ ผู้บริหารสถานศึกษาควรมีความสามารถในการสร้างภาพในสมอง มีการไตร่ตรอง มองโลกในแง่ดีและกล้าแสดงออก ด้านความยืดหยุ่น ผู้บริหารสถานศึกษาควรรู้จักปรับตัวให้เข้ากับบุคคลและสภาพแวดล้อม

คำสำคัญ: ประสิทธิภาพ, ผู้บริหารการศึกษา, ภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์

Abstract

The research of the Creative Leadership of school administrators that affect the effectiveness of schools under Nakhon Sri Thammarat Primary Educational Service Area Office 1 research aimed to firstly, study Creative Leadership of schools under Nakhon Si Thammarat Primary Educational Service Area Office 1 secondly, study the effectiveness of schools under Nakhon Sri Thammarat Primary Educational Service Area Office thirdly, study Creative Leadership of school administrators that affect the effectiveness of schools under Nakhon Sri Thammarat Primary Educational Service Area Office and finally ,study Guidelines development of Creative Leadership of schools under Nakhon Sri Thammarat Primary Educational Service Area Office 1 Research subjects were 306 teachers. The research findings were as follow 1) The overall creative leadership were having a high score. 2) the overall score of the effectiveness of schools were having a high score. 3)Creative Leadership of school administrators that affect the effectiveness of schools under Nakhon Sri Thammarat Primary Educational Service Area Office 1 found that all factors of Creative Leadership which is consisted of vision, creativities, Imagination and Flexibility gave a positive sign to the school. The overall score has highly related ($r=.81^{**}$) 4) Solution of Guidelines development of Creative Leadership of schools under Nakhon Sri Thammarat Primary Educational Service Area Office 1 Vision: the board of director should look for a long term strategy, always looking for an opportunity to improve the school Creativities: board of director should look for more innovation in order

to develop school Imagination; board of director should have good logic , optimistic and a good communicator Flexibility: board of director should adapt himself/herself to the surrounding people the environment

Keywords: Effectiveness, School Administrators, Creative Leadership

บทนำ

ประเทศไทยต้องเผชิญกับความท้าทายที่เป็นพลวัตของโลกศตวรรษที่ 21 ทั้งในส่วนที่เป็นแรงกดดันภายนอก จากการแพร่ระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 ทำให้การใช้ชีวิตของคนในสังคมเปลี่ยนไป และความก้าวหน้าทางวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี แรงกดดันจากภายใน จากสภาวการณ์และการเปลี่ยนแปลงด้านโครงสร้างประชากร สิ่งแวดล้อม เศรษฐกิจ สังคม และการเมือง ซึ่งล้วนส่งผลกระทบต่อระบบการศึกษา ซึ่งเป็นกลไกหลักในการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์อันเป็นรากฐานของการพัฒนาประเทศ ระบบการศึกษาจึงต้องปรับเปลี่ยนให้สนองและรองรับความท้าทายดังกล่าว นอกจากนี้ระบบการศึกษาเองก็มีปัญหาหลายประการที่เกิดจากระบบ คุณภาพและมาตรฐานการจัดการศึกษา กฎ ระเบียบ และการบริหารจัดการที่ไม่เหมาะสมรวมทั้งการดำเนินการจัดการศึกษาที่ไม่สนองตอบเป้าหมายการพัฒนาของประเทศ

ผู้นำเป็นบุคคลสำคัญที่จะสร้างพลังขับเคลื่อนองค์กรและสังคมในโลกยุคใหม่ที่มีลักษณะเป็นพลวัตมีการเคลื่อนไหวเปลี่ยนแปลงอย่างต่อเนื่องตลอดเวลา ทั้งด้านสังคม เศรษฐกิจ การเมือง การปกครอง เทคโนโลยีและสิ่งแวดล้อม กระแสดังกล่าวเกิดขึ้นอย่างรวดเร็วและรุนแรงที่ทุกคนต้องเผชิญ ดังนั้นทุกองค์กรจำเป็นต้องมีผู้นำ ที่มีศักยภาพสูง มีคุณลักษณะที่เหมาะสมและมีพลังที่จะขับเคลื่อนองค์กรนำพาองค์กรสู่ความสำเร็จ เมื่อทุกองค์กรมีประสิทธิภาพ ก็จะทำให้สังคมโดยรวม สามารถก้าวทันและเตรียมพร้อมรับมือกับการเปลี่ยนแปลงของโลกยุคใหม่ได้เป็นอย่างดีนำมาซึ่งความสุขความเจริญทุกภาคส่วนของสังคม ดังนั้นการสร้างผู้นำเชิงสร้างสรรค์ที่มีความสามารถและมีพลังที่จะขับเคลื่อนองค์กรสู่การเปลี่ยนแปลงอย่างสร้างสรรค์จึงเป็นสิ่งจำเป็นในโลกยุคใหม่ (วิมล จันทรแก้ว, 2555)

ความเป็นผู้นำในยุคที่มีการปรับเปลี่ยนกระบวนทัศน์ที่มีความสลับซับซ้อน ซ่อนเงื่อน ผู้นำจะต้องอาศัยกระบวนการคิดและการมองที่แตกต่างจากเดิม หรือการหาเส้นทางใหม่ (Path finding) อย่างมีวิสัยทัศน์ การมองโลกในแง่ดี มีความยืดหยุ่น มีความคิดเชิงสร้างสรรค์ และมีจินตนาการ การมองโลกในแง่ดีจะช่วยให้เรารู้สึกมีความหวังและมั่นใจในการทำสิ่งต่างๆ ที่สำคัญต้องยอมรับความไม่แน่นอน พระพุทธเจ้าสอนว่าทุกสิ่งที่เกิดขึ้นในโลกล้วนอนิจจัง ไม่มีอะไรเที่ยงแท้แน่นอน เพราะฉะนั้นอย่ายึดมั่น ถือมั่น ถ้าคิดว่าจะชนะแล้วผลออกมาแพ้จะรู้สึก สิ้นหวัง แต่ถ้าเราปรับเปลี่ยนเป็นพลัง การสร้างหรือการค้นหาเส้นทางใหม่ (New path finding) อย่างมีวิสัยทัศน์ เมื่อมองไม่เห็นทาง วิธีที่จะนำไปสู่เส้นทางชัย จงอย่าท้อถอยและสิ้นหวัง

แต่ให้เปลี่ยนเป็นพลังสร้างเส้นทางหรือทางเลือกขึ้นมาใหม่ เพื่อเป็นทางเลือกหรือทางรอดที่จะนำไปสู่ความสำเร็จตามเป้าหมายอย่างมีวิสัยทัศน์ทางใหม่ที่สร้างขึ้นมานั้นควรจะเป็นทางที่ดี ที่ถูกต้องปราศจากอคติ และศีลธรรมอันดีงาม การมีความคิดเชิงสร้างสรรค์ความเฉลียวฉลาด และมีจินตนาการอาจเป็นสิ่งที่อยู่ภายใน จงจุดประกายและดึงศักยภาพที่มีอยู่ภายในนั้นออกมา (กิตติกาญจน์ ปฏิพันธ์, 2555)

ผู้วิจัยเห็นถึงความสำคัญของการเปลี่ยนแปลงที่ไม่หยุดนิ่ง ไม่ว่าสาเหตุด้วยปัจจัยใดก็ตาม การพัฒนาสถานศึกษาให้ก้าวไปสู่ความสำเร็จ ผู้ที่จะเป็นแกนนำคอยขับเคลื่อนให้ทุกอย่างเป็นไปอย่างเรียบร้อย นั่นคือผู้บริหาร ที่จะต้องพร้อมรับกับสถานการณ์ที่เกิดขึ้นและปรับปรุงเปลี่ยนแปลงอย่างสร้างสรรค์ สอดคล้องกับ Seyfarth ได้กล่าวว่า ภาวะผู้นำมีความสำคัญอย่างยิ่ง ต่อความสำเร็จ หรือความล้มเหลวในการดำเนินงานของกลุ่มคนหน่วยงาน และองค์กรต่าง ๆ เนื่องจากภาวะผู้นำมีความเกี่ยวข้อง และส่งผลโดยตรงต่อการปฏิบัติงานร่วมกันของบุคคล (Seyfarth, J.T, 1999) ดังนั้นผู้บริหารจำเป็นต้องได้รับการพัฒนา ด้านทักษะ ความรู้ ความเข้าใจในหลักการต่าง ๆ ดังที่กล่าวข้างต้น ผู้บริหารจะต้อง สามารถตอบสนองต่อการเปลี่ยนแปลงต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นในสังคมได้อย่างเหมาะสม ความสำเร็จของสถานศึกษาในที่นี้ผู้วิจัยให้ความสำคัญในเรื่องของประสิทธิผลของสถานศึกษา เพราะการประเมินความสำเร็จของสถานศึกษาทุกแห่งที่เป็นมาตรฐานเดียวกันนั้น ประสิทธิภาพของสถานศึกษาถือเป็นมาตรฐานสำคัญที่เป็นตัวบ่งชี้ให้เห็นเป็นเชิงประจักษ์ ผู้วิจัยจึงมีความสนใจศึกษาภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์ของผู้บริหารที่ส่งผลต่อประสิทธิผลของสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา นครศรีธรรมราช เขต 1 และผลที่ได้จากการศึกษาจะนำไปใช้เป็นแนวทางสำหรับผู้บริหารสถานศึกษาในการปรับปรุงพัฒนาตนเองให้มีภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์ในสถานศึกษาต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์ของผู้บริหารสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา นครศรีธรรมราช เขต 1
2. เพื่อศึกษาประสิทธิผลของสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา นครศรีธรรมราชเขต 1
3. เพื่อศึกษาภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์ของผู้บริหารสถานศึกษาที่ส่งผลต่อประสิทธิผลของสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา นครศรีธรรมราช เขต 1
4. เพื่อศึกษาแนวทางการพัฒนาภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์ของผู้บริหารสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา นครศรีธรรมราช เขต 1

วิธีดำเนินการวิจัย

งานวิจัยเรื่องภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์ของผู้บริหารที่ส่งผลต่อประสิทธิผลของสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครศรีธรรมราช เขต 1 มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์ของผู้บริหาร ศึกษาประสิทธิผลของสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครศรีธรรมราช เขต 1 ศึกษาภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์ของผู้บริหารที่ส่งผลต่อประสิทธิผลของสถานศึกษา และ ศึกษาแนวทางการพัฒนาภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์ของผู้บริหารสถานศึกษา การวิจัยนี้รูปแบบการวิจัยเชิงผสมผสาน (Mixed methods research) ซึ่งประกอบด้วย การวิจัยเชิงปริมาณ และการวิจัยเชิงคุณภาพ

ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

การวิจัยครั้งนี้มีประชากรที่ใช้ในการวิจัย คือ ครูผู้สอนในโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครศรีธรรมราชเขต 1 ปีการศึกษา 2564 จำนวน 1,506 คน โดยกลุ่มตัวอย่าง คือ ครูผู้สอนในโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา นครศรีธรรมราช เขต 1 การกำหนดขนาดกลุ่มตัวอย่างโดยใช้ตาราง กำหนดขนาดกลุ่มตัวอย่างของเครทซ์และมอร์แกน (Krejcie, R. V. & Morgan, D. W, 1970) ซึ่งได้ขนาดกลุ่มตัวอย่าง ที่ใช้ในการศึกษาทั้งสิ้น จำนวน 306 คน จากการสุ่มแบบแบ่งชั้น (Stratified random sampling)

เครื่องมือในการวิจัย

เครื่องมือในการวิจัยที่ใช้ในการวิจัยประกอบด้วยแบบสอบถามและแบบสัมภาษณ์ซึ่งแบบสอบถามแบ่งเป็น 3 ตอน ดังนี้ ตอนที่ 1 แบบสอบถามสถานภาพของครูและบุคลากร ลักษณะของแบบสอบถาม เป็นแบบตรวจสอบรายการ (Checklist) ประกอบด้วยเพศ อายุ วุฒิทางการศึกษา ตำแหน่งหน้าที่ในการปฏิบัติงานและประสบการณ์ในการทำงาน ตอนที่ 2 แบบสอบถามเกี่ยวกับภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์ของผู้บริหารสถานศึกษา และตอนที่ 3 แบบสอบถามเกี่ยวกับประสิทธิผลของสถานศึกษา ลักษณะแบบสอบถามเป็นแบบมาตราส่วนประมาณค่า (Rating scale) 5 ระดับ และการสัมภาษณ์ ใช้แบบสัมภาษณ์เกี่ยวกับแนวทางการพัฒนาภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์ของผู้บริหารสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา นครศรีธรรมราชเขต 1 โดยคำถามจะถูกถามในรูปแบบของการปฏิสัมพันธ์แบบต่าง ๆ โดยเปิดโอกาสให้ผู้สัมภาษณ์ได้แสดงความเห็นได้อย่างอิสระ

การเก็บรวบรวมข้อมูล

การเก็บรวบรวมข้อมูลเชิงปริมาณดำเนินการเก็บข้อมูลโดยใช้แบบสอบถามฉบับสมบูรณ์ครูผู้สอนในโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา นครศรีธรรมราช เขต 1 แล้วนำแบบสอบถามที่พร้อมตรวจสอบความสมบูรณ์ของการตอบแบบสอบถามมาจัดระบบ เพื่อนำไปแล้วมาวิเคราะห์ด้วยโปรแกรมสำเร็จรูปทางสถิติต่อไป และ การเก็บ

รวบรวมข้อมูลเชิงคุณภาพผู้วิจัยได้ดำเนินการสัมภาษณ์ผู้ให้สัมภาษณ์จำนวน 5 คน เพื่อศึกษาแนวทางการพัฒนาภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์ของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา นครศรีธรรมราช เขต 1 พร้อมบันทึกเสียง และภาพ เพื่อความครบถ้วนสมบูรณ์ของข้อมูล

การวิเคราะห์ข้อมูล

การวิเคราะห์ข้อมูลการวิเคราะห์ข้อมูลในการวิจัย ผู้วิจัยวิเคราะห์ข้อมูล โดยใช้โปรแกรมคอมพิวเตอร์สำเร็จรูป (SPSS) หาค่าสถิติ ดังนี้ 1) คำถามเกี่ยวกับสถานภาพของผู้ตอบแบบสอบถามประกอบด้วยเพศ อายุ วุฒิทางการศึกษา ตำแหน่งหน้าที่ในการปฏิบัติงาน และประสบการณ์ในการทำงาน โดยการหาค่าความถี่ (Frequency) และค่าร้อยละ (Percentage) 2) แบบสอบถามเกี่ยวกับภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์ของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา นครศรีธรรมราช เขต 1 โดยใช้ค่าเฉลี่ย (Mean) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation) 3) แบบสอบถามเกี่ยวกับประสิทธิผลของสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา นครศรีธรรมราช เขต 1 โดยใช้ค่าเฉลี่ย (Mean) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation) 4) ศึกษาภาวะภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์ของผู้บริหารที่ส่งผลต่อประสิทธิผลของสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา นครศรีธรรมราช เขต 1 โดยใช้ค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์แบบเพียร์สัน (Pearson's Product-Moment coefficient of Correlation) วิเคราะห์การถดถอยพหุคูณแบบขั้นตอน (Stepwise Multiple Regression Analysis) 5) แบบสัมภาษณ์ ผู้วิจัยจะทำการวิเคราะห์ความคิดเห็นของผู้เชี่ยวชาญที่มีต่อแนวทางการพัฒนาภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์ของผู้บริหาร โดยการวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis)

ผลการวิจัย

การวิจัยเรื่อง ภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์ของผู้บริหารที่ส่งผลต่อประสิทธิผลของสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา นครศรีธรรมราช เขต 1 ผู้วิจัยได้เสนอผลการวิเคราะห์ข้อมูลตามลำดับวัตถุประสงค์ ดังนี้

1. ภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์ของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา นครศรีธรรมราช เขต 1

ตารางที่ 1 ภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์ของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา นครศรีธรรมราช เขต 1 โดยภาพรวมและรายด้าน

ภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์ ของผู้บริหารสถานศึกษา	$\bar{X}$	S.D.	ระดับ	ลำดับ
1. ด้านวิสัยทัศน์	4.39	0.57	มาก	1
2. ด้านการมีความคิดสร้างสรรค์	4.35	0.60	มาก	2
3. ด้านจินตนาการ	4.34	0.60	มาก	4
4. ด้านยืดหยุ่น	4.35	0.63	มาก	3
เฉลี่ย	4.36	0.30	มาก	

จากตารางที่ 1 พบว่า ภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์ของผู้บริหาร สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา นครศรีธรรมราช เขต 1 โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 4.36$, S.D. = 0.30) เมื่อพิจารณาแยกเป็นรายด้าน พบว่า อยู่ในระดับมากทุกด้าน โดยด้านที่มีค่าเฉลี่ยสูงที่สุด คือ ด้านวิสัยทัศน์ ($\bar{X} = 4.39$, S.D. = 0.57) ด้านการมีความคิดสร้างสรรค์ ($\bar{X} = 4.35$, S.D. = 0.60) ด้านจินตนาการ ($\bar{X} = 4.35$, S.D. = 0.63) และด้านที่มีค่าเฉลี่ยต่ำที่สุด คือ ด้านจินตนาการ ($\bar{X} = 4.34$, S.D. = 0.60)

2. ประสิทธิภาพของสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา นครศรีธรรมราช เขต 1

ตารางที่ 2 ประสิทธิภาพของสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา นครศรีธรรมราช เขต 1 โดยภาพรวมและรายด้าน

ประสิทธิภาพของสถานศึกษา	$\bar{X}$	S.D.	ระดับ	ลำดับ
1. ด้านผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน	4.32	0.45	มาก	5
2. ด้านคุณลักษณะของผู้เรียน	4.39	0.40	มาก	2
3. ด้านความพึงพอใจในการทำงานของครู	4.44	0.47	มาก	1
4. ด้านความสามารถในการปรับตัวและพัฒนาโรงเรียน	4.33	0.56	มาก	4
5. ด้านการเป็นองค์กรแห่งการเรียนรู้	4.35	0.47	มาก	3
เฉลี่ย	4.37	0.47	มาก	

จากตารางที่ 2 พบว่า ประสิทธิภาพของสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา นครศรีธรรมราช เขต 1 โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 4.37$, S.D. = 0.47) เมื่อพิจารณาแยกเป็นรายด้าน พบว่า ด้านที่อยู่ในระดับมากทุกด้าน โดยด้านที่มีค่าเฉลี่ยสูงที่สุด คือ ด้านความพึงพอใจในการทำงานของครู ($\bar{X} = 4.44$, S.D. = 0.47) ด้านคุณลักษณะผู้เรียน ($\bar{X} = 4.39$, S.D. = 0.40) ด้านการเป็นองค์กรแห่งการเรียนรู้ ($\bar{X} = 4.35$, S.D. = 0.47) และด้านความสามารถในการปรับตัวและพัฒนาโรงเรียน ($\bar{X} = 4.33$, S.D. = 0.56) ตามลำดับ ส่วนด้านที่มีค่าเฉลี่ยต่ำที่สุด คือ ด้านผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน ($\bar{X} = 4.32$, S.D. = 0.45)

3. ภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์ของผู้บริหารสถานศึกษาที่ส่งผลต่อประสิทธิผลของสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครศรีธรรมราช เขต 1

ตารางที่ 3 ภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์ของผู้บริหารสถานศึกษาที่ส่งผลต่อประสิทธิผลของสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครศรีธรรมราช เขต 1

ภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์ของผู้บริหาร	ประสิทธิผลของสถานศึกษา					
	ด้านผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน (Y_1)	ด้านคุณลักษณะของผู้เรียน (Y_2)	ด้านความพึงพอใจในการทำงานของครู (Y_3)	ด้านความสามารถในการปรับตัวและพัฒนา	ด้านการเป็นองค์การแห่งการเรียนรู้ (Y_5)	รวม
ด้านวิสัยทัศน์ (X_1)	.79**	.78**	.78**	.79**	.79**	.78**
ด้านการมีความคิดสร้างสรรค์ (X_2)	.81**	.79**	.85**	.81**	.82**	.82**
ด้านจินตนาการ (X_3)	.84**	.85**	.83**	.83**	.85**	.84**
ด้านยืดหยุ่น (X_4)	.83**	.85**	.76**	.79**	.85**	.81**
เฉลี่ยรวม	.81**	.81**	.85**	.80**	.82**	.81**

** นัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

จากตารางที่ 3 ผลการวิเคราะห์ค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์แบบเพียร์สันของภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์ของผู้บริหารที่ส่งผลต่อประสิทธิผลของสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครศรีธรรมราชเขต 1 พบว่า ภาพรวมมีความสัมพันธ์กันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 โดยมีความสัมพันธ์กันในระดับสูง ($r = .81^{**}$) โดยภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์ของผู้บริหารทุกด้าน คือ ด้านวิสัยทัศน์ ด้านการมีความคิดสร้างสรรค์ ด้านจินตนาการ และด้านความยืดหยุ่น

4. แนวทางการพัฒนาภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์ของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครศรีธรรมราช เขต 1

ด้านวิสัยทัศน์ พบว่า ผู้บริหารสถานศึกษาควรมองการณ์ไกล ใจกว้าง รู้จักการมองภาพในอนาคตเห็นถึงโอกาสในการปรับปรุง เปลี่ยนแปลงสถานศึกษาให้มีความก้าวหน้าประสบความสำเร็จตามเป้าหมาย กำหนดนโยบายที่สอดคล้องกับการปฏิรูปการศึกษาและการเปลี่ยนแปลงของสังคมที่ไม่หยุดนิ่ง กระตุ้นและสร้างแรงจูงใจให้บุคลากรทุกคนมีความรู้สึกสนใจ มุ่งมั่นปฏิบัติตามด้วยความเต็มใจ ทำงานอย่างมีเป้าหมาย และทุ่มเทเพื่อคุณภาพของผลงานที่ปฏิบัติ และมองเห็นภาพอนาคตในการพัฒนาสถานศึกษาไปสู่ความเป็นเลิศ

ด้านการมีความคิดสร้างสรรค์ พบว่า ผู้บริหารสถานศึกษาควรมีความคิดสร้างสรรค์แสวงหาความเป็นไปได้ใหม่ ๆ การคิดค้นและหาวิธีการแก้ปัญหาหลาย ๆ ทางมาปรับใช้ในการ

พัฒนาสถานศึกษาให้ดีขึ้น เปิดโอกาสให้บุคลากรในสถานศึกษาได้แสดงความคิดเห็น นำมาปรับปรุงแก้ไขสถานการณ์ เพื่อให้สถานศึกษาดำเนินงานไปสู่เป้าหมายที่วางไว้ อีกทั้งยังต้องเป็นแกนนำในการขับเคลื่อนให้บุคลากรในสถานศึกษามีความคิดริเริ่มสร้างสรรค์นวัตกรรมใหม่ ๆ ในการพัฒนาสถานศึกษาให้เห็นเป็นเชิงประจักษ์และเป็นที่ยอมรับต่อองค์กรภายนอก

ด้านจินตนาการ พบว่า ผู้บริหารสถานศึกษาควรมีมุมมองเป็นจินตภาพที่มองไปข้างหน้า มีความสามารถในการสร้างภาพในสมอง ซึ่งอาจจะทำให้เกิดนวัตกรรมใหม่ ๆ หรือกระบวนการทำงานที่เป็นรูปแบบใหม่ ช่วยให้มีแนวทางในการบริหารที่มีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น มีการไตร่ตรอง มองโลกในแง่ดีและกล้าแสดงออก นำความรู้ไปใช้ในการแก้ปัญหาต่าง ๆ จินตนาการจะต้องเกิดจากประสบการณ์และการมีเหตุผล ซึ่งถือเป็นเรื่องสำคัญสามารถทำให้เห็นมุมมองได้ในหลากหลายทิศทาง เตรียมพร้อมรับการเปลี่ยนแปลงอยู่เสมอ

ด้านความยืดหยุ่น พบว่า ผู้บริหารสถานศึกษาควรรู้จักปรับตัวให้เข้ากับบุคคลและสภาพแวดล้อมสามารถแก้ไขปัญหาความขัดแย้งและสร้างบรรยากาศที่ดีในการทำงานปรับเปลี่ยนตามสถานะของสถานการณ์แต่ต้องมีการกำหนดเงื่อนไขที่ชัดเจนไว้เช่นกัน เปิดกว้างรับความคิดใหม่ ๆ และความสามารถในการคิดหาคำตอบได้อย่างอิสระ เพื่อเป็นกรอบในการปฏิบัติให้อิสระทางความคิด

อภิปรายผล

1. ภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์ของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครราชสีมา เขต 1 โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาแยกเป็นรายด้าน พบว่า อยู่ในระดับมากทุกข้อ โดยเรียงลำดับจากมากไปหาน้อย ได้แก่ ด้านวิสัยทัศน์ ด้านการมีความคิดสร้างสรรค์ด้านยืดหยุ่น และ ด้านจินตนาการ โดยเฉพาะด้านวิสัยทัศน์ มีค่าเฉลี่ยสูงสุด ทั้งนี้ เนื่องมาจากการเปลี่ยนแปลงระบบการศึกษาที่ยังไม่คงที่ และมีแนวโน้มว่าจะมีการเปลี่ยนแปลงในทุกปีการศึกษา ส่งผลให้ผู้บริหารสถานศึกษาจะต้องปรับตัวและปรับเปลี่ยนแนวความคิด ให้ทันต่อการศึกษาในปัจจุบัน อีกทั้งผู้บริหารจะต้องเป็นผู้ที่มองการไกลเปิดโอกาสและรับฟังความคิดเห็น ขอเสนอแนะที่แตกต่างนำมาปรับใช้ ส่งเสริมให้ครูมีอิสระทางความคิดและปฏิบัติหน้าที่อย่างเต็มความสามารถ ซึ่งผลการวิจัยสอดคล้องกับงานวิจัยของ (ดวงแข ข่านอก, 2559) ที่ได้ศึกษาเรื่อง การศึกษาภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์ของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครราชสีมา เขต 6 พบว่าภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์ของผู้บริหารสถานศึกษาด้านที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด ได้แก่ด้านวิสัยทัศน์

แต่จากการวิจัยพบว่า ด้านจินตนาการ มีค่าเฉลี่ยต่ำกว่าด้านอื่น ๆ ทั้งนี้เนื่องมาจากการที่ผู้บริหารสถานศึกษายังบริหารแบบเดิม ๆ ครูและบุคลากรในโรงเรียนขาดอิสระที่จะนำไปสู่

จินตนาการที่สร้างสรรค์ เนื่องจากต้องทำตามแบบแผนเดิมที่โรงเรียนกำหนดไว้ อีกทั้งผู้บริหารยังขาดการกระตุ้นให้บุคลากรในโรงเรียนได้พัฒนาตนเองเพื่อให้เห็นเป็นเชิงประจักษ์ต่อองค์กรภายนอก ซึ่งเป็นเหตุให้ภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์ของผู้บริหาร ด้านจินตนาการมีค่าเฉลี่ยต่ำที่สุด ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัย (สมจิตร ชูศรีवास, 2562) ที่ได้ศึกษา ภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์ของผู้บริหารสถานศึกษาที่ส่งผลต่อประสิทธิภาพของโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษากาฬสินธุ์เขต 1 พบว่า ด้านจินตนาการมีค่าเฉลี่ยต่ำกว่าด้านอื่น ๆ ทั้งนี้อาจเนื่องมาจาก ผู้บริหารสถานศึกษายังขาดความคิดริเริ่มที่จะพัฒนาโรงเรียน และการจัดกิจกรรมเพื่อเสริมสร้างความร่วมมือ จัดกิจกรรมสร้างความสัมพันธ์ ในสถานศึกษายังมีการปฏิบัติน้อย การปฏิบัติตนของผู้บริหารสถานศึกษายังมีปฏิบัติตามกรอบการบริหารแบบเดิม ๆ ยึดแนวการบริหารแบบดั้งเดิม จึงทำให้ผู้บริหารสถานศึกษาไม่สามารถกระตุ้นหรือจุดประกายจินตนาการของครูในโรงเรียนให้ปฏิบัติงานอย่างสร้างสรรค์ อีกทั้งผู้บริหารยังขาดการกระตุ้นความคิดของครูให้เกิดจินตนาการในการวางแผนให้โรงเรียนเกิดการพัฒนาร่วมกัน ซึ่งเป็นเหตุให้ภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์ของผู้บริหารสถานศึกษา ด้านจินตนาการมีค่าเฉลี่ยต่ำที่สุด

2. ประสิทธิภาพของสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา นครศรีธรรมราชเขต 1 โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาแยกเป็นรายด้าน พบว่า อยู่ในระดับมากทุกด้าน โดยเรียงลำดับจากมากไปหาน้อย ได้แก่ ด้านความพึงพอใจในการทำงานของครู ด้านคุณลักษณะผู้เรียน ด้านการเป็นองค์กรแห่งการเรียนรู้ ด้านความสามารถในการปรับตัวและพัฒนาโรงเรียน และด้านผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน โดยเฉพาะด้านความพึงพอใจในการทำงานของครู มีค่าเฉลี่ยสูงสุด ทั้งนี้ อาจเนื่องมาจากความสำเร็จของสถานศึกษาต้องขึ้นอยู่กับการทำงานร่วมกันของบุคลากรในสถานศึกษา เมื่อบุคลากรในสถานศึกษาที่มีความพึงพอใจในการทำงานงานที่ออกมาจะมีประสิทธิภาพมากกว่าการที่บุคลากรในสถานศึกษาไม่มีความพึงพอใจในการทำงาน ดังนั้นผู้บริหารสถานศึกษาจะต้องสร้างแรงจูงใจให้เกิดความสามัคคี มีความพึงพอใจในการทำงานร่วมกันและนำพาสถานศึกษาไปสู่ความสำเร็จดังเป้าหมายที่วางไว้ ซึ่งผลการวิจัยสอดคล้องกับงานวิจัยของ (สุภาพ ฤทธิ์บำรุง, 2556) ที่ได้ศึกษาเรื่องภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์ของผู้บริหารสถานศึกษาที่ส่งผลต่อความมีประสิทธิภาพของโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาเขต 30 พบว่า ความมีประสิทธิภาพของโรงเรียนในด้านความพึงพอใจในการทำงานของครู มีค่าเฉลี่ยสูงสุด เมื่อพิจารณาค่าเฉลี่ยเป็นรายข้ออยู่ในระดับ “มาก” ทุกรายการ

แต่จากการวิจัยพบว่า ประสิทธิภาพของสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา ประถมศึกษานครศรีธรรมราชเขต1 คือด้านผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน มีค่าเฉลี่ยต่ำสุด ทั้งนี้อาจเนื่องมาจากหลายปัจจัย เช่น นักเรียนยังขาดความเป็นระเบียบวินัย และขาดความเอาใจใส่ในเรื่องการเรียนเนื่องด้วยสถานการณ์การแพร่ระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 ระลอกที่

ผ่านมาทำให้สถานศึกษาไม่สามารถเปิดเรียนได้ตามปกติ ผู้บริหารสถานศึกษาขาดการนิเทศติดตามการจัดการเรียนการสอน โรงเรียนไม่ได้กำหนดเป้าหมายรายวิชาให้ชัดเจน อีกทั้งนักเรียนไม่ค่อยเข้าร่วมการทดสอบในการทดสอบวัดความรู้ระดับชาติ ทั้ง O-Net และ NT ซึ่งผลการวิจัยสอดคล้อง กับงานวิจัยของ (น้ำอ้อย สุนทรพฤษ, 2559) ที่ได้ศึกษาเรื่องการศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างกาณ์นเทศภายในโรงเรียนกับ ประสิทธิภาพของโรงเรียนดีศรีตำบล สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาพระนครศรีอยุธยา เขต 1 และ เขต 2 พบว่า ประสิทธิภาพของโรงเรียนดีศรีตำบล ด้านที่มีค่าเฉลี่ยต่ำสุด คือ ด้านความสามารถผลิตนักเรียนให้มีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนสูง

3. ภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์ของผู้บริหารสถานศึกษาที่ส่งผลต่อประสิทธิภาพของสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา นครศรีธรรมราช เขต 1 โดยภาพรวมมีความสัมพันธ์กันในระดับสูง ในทางบวกอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 เมื่อพิจารณาความสัมพันธ์ระหว่างภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์ของผู้บริหารที่ส่งผลต่อประสิทธิภาพของสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา นครศรีธรรมราชเขต 1 ได้แก่ ด้านผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน ($r = .81^{**}$) ด้านคุณลักษณะของผู้เรียน ($r = .81^{**}$) ด้านความพึงพอใจในการทำงานของครู ($r = .85^{**}$) ด้านความสามารถในการปรับตัวและพัฒนาโรงเรียน ($r = .80^{**}$) และด้านการเป็นองค์กรแห่งการเรียนรู้ ($r = .82^{**}$) ทั้งนี้แสดงให้เห็นว่าเมื่อผู้บริหารสถานศึกษาที่มีภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์ จะส่งผลต่อมีประสิทธิภาพของสถานศึกษาตามไปด้วย สอดคล้องกับงานวิจัยของ (สุภาพ ฤทธิ์บำรุง, 2556) ที่ได้ศึกษาเรื่องภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์ของผู้บริหารสถานศึกษาที่ส่งผลต่อความมีประสิทธิภาพของโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาเขต 30 พบว่า ความสัมพันธ์ระหว่างภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์ของผู้บริหารสถานศึกษา และความมีประสิทธิภาพของโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 30 โดย ภาพรวม มีค่าความสัมพันธ์อยู่ในระดับมาก ทุกด้านมีความสัมพันธ์กันในทางบวกอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

ดังนั้น ผู้บริหารจึงต้องให้ความสำคัญกับทุกเรื่องในสถานศึกษา ต้องเป็นผู้ที่มีวิสัยทัศน์ก้าวไกล มองเห็นภาพรวมขององค์กรและมีจินตการที่มุ่งปรับปรุง เปลี่ยนแปลงและพัฒนาสถานศึกษาให้ดำเนินไปในทางที่ดีขึ้น อีกทั้งยังต้องเป็นผู้ที่พร้อมรับกับทุกการเปลี่ยนแปลงและหาวิธีการแก้ไขปัญหา เพื่อให้สถานศึกษามีประสิทธิภาพและส่งเสริม จูงใจให้บุคลากรแสดงออกอย่างสร้างสรรค์ ทำงานอย่างเต็มความรู้ความสามารถและมีผลงานให้เห็นเป็นเชิงประจักษ์ จึงจะส่งผลทำให้ความสัมพันธ์ระหว่างภาวะผู้นำการเชิงสร้างสรรค์ของผู้บริหารสถานศึกษากับประสิทธิภาพของสถานศึกษา สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา นครศรีธรรมราช เขต มีความสัมพันธ์กันในทางบวก

4. แนวทางการพัฒนาภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์ของผู้บริหาร สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครศรีธรรมราช เขต 1

ด้านวิสัยทัศน์ จากผลการสัมภาษณ์ พบว่า ผู้บริหารสถานศึกษาควรมองการณ์ไกล กว้าง รู้จักการมองภาพในอนาคตเห็นถึงโอกาสในการปรับปรุง เปลี่ยนแปลงสถานศึกษาให้มีความก้าวหน้า ประสบความสำเร็จตามเป้าหมาย กำหนดนโยบายที่สอดคล้องกับการปฏิรูป การศึกษาและการเปลี่ยนแปลงของสังคมที่ไม่หยุดนิ่ง สร้างแรงจูงใจให้บุคลากรในสถานศึกษาดำเนินงานอย่างเต็มความรู้ความสามารถและมองเห็นภาพอนาคตในการพัฒนาสถานศึกษาไปสู่ความเป็นเลิศ สอดคล้องกับผลการวิจัยของ (Sternberg, R. J, 2006) ที่ได้ศึกษาเรื่องภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์ด้านที่เกี่ยวข้องกับการตัดสินใจของผู้บริหารสถานศึกษาผลการศึกษาพบว่า ผู้นำสถานศึกษาที่ดีนั้นจะต้องประกอบไปด้วย การตัดสินใจที่ชาญฉลาดมีความคิดสร้างสรรค์ในการนำหลักสูตรมาปรับใช้ได้จริง มีวิสัยทัศน์ที่สร้างสรรค์ ในการวิเคราะห์ความคิดของตนและของบุคลากรเพื่อบรรลุเป้าหมายขององค์กร มีความสามารถในการโน้มน้าวใจบุคลากรในสถานศึกษาให้เห็นคุณค่าของตนเอง และทำให้ทุกคนมีเป้าหมายร่วมกันทั้งนี้เนื่องมาจากลักษณะการปฏิบัติงานของผู้บริหารที่ตระหนักถึงความสำคัญของการกำหนดวิสัยทัศน์ในการปฏิบัติงาน โดยมีการปฏิบัติด้านการกำหนดเป้าหมายทิศทางการดำเนินงานของสถานศึกษา วิเคราะห์บริบทสถานศึกษา มีการกำหนดขั้นตอนการปฏิบัติงาน มีการสื่อสารแจ้งเป้าหมายวิสัยทัศน์ต่อผู้ร่วมงาน และผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องรับทราบ ทั้งยังมีการประเมินติดตามผลอย่างเป็นรูปธรรม

ด้านการมีความคิดสร้างสรรค์ จากผลการสัมภาษณ์ พบว่า ผู้บริหารสถานศึกษาควรมีความคิดสร้างสรรค์ แสวงหาความเป็นไปได้ใหม่ ๆ ในการพัฒนาสถานศึกษาให้ดีขึ้น เปิดโอกาสให้บุคลากรในสถานศึกษาได้แสดงความคิดเห็นการคิดค้นและหาวิธีการแก้ไขปัญหานำมาปรับปรุงแก้ไขสถานการณ์ เพื่อให้สถานศึกษาดำเนินงานไปสู่เป้าหมายที่วางไว้ อีกทั้งยังต้องเป็นแกนนำในการขับเคลื่อนให้บุคลากรในสถานศึกษามีความคิดริเริ่มสร้างสรรค์นวัตกรรมใหม่ ๆ ในการพัฒนาสถานศึกษาให้เห็นเป็นเชิงประจักษ์ต่อองค์กรภายนอก สอดคล้องกับแนวคิด Stanley, S. E. ที่ได้ศึกษาเรื่อง ลักษณะของผู้บริหารในอนาคต พบว่า ผู้บริหารในอนาคตจะต้องเป็นผู้ที่รอบรู้ มีการศึกษาดี เป็นผู้ที่มีความสามารถ มีลักษณะธรรมชาติของการเป็นผู้นำมีมนุษยสัมพันธ์และเป็นคนที่ลักษณะเป็น ตัวเอง มีจินตนาการ ความกล้าหาญ เมื่อเข้าดำรงตำแหน่งและร่วมมือในโครงการศึกษาต่าง ๆ เขา จำเป็นต้องยอมรับ ริเริ่ม กล้าที่จะทำการเปลี่ยนแปลงต่าง ๆ เพื่อการบรรลุแนวทางใหม่ของการ เรียนการสอนที่มีประสิทธิภาพทั้งนี้เนื่องมาจาก ผู้บริหารมีการนำวิธีการใหม่ ๆ มาใช้ในการจัดการศึกษา เพื่อเพิ่มประสิทธิภาพ สามารถกระตุ้นให้ผู้ร่วมงานเกิดความคิดใหม่ ๆ ในการจัดการเรียนการสอน

สร้างประดิษฐ์คิดค้น และกล้านำสิ่งใหม่ ๆ มาใช้เพิ่มศักยภาพของงานที่ปฏิบัติ (Stanley, S. E., 1964)

ด้านจินตนาการ ผู้บริหารสถานศึกษาควรมีความสามารถในการสร้างภาพในสมอง มีการไตร่ตรอง มองโลกในแง่ดีและกล้าแสดงออก ถือเป็นเรื่องสำคัญในการนำความรู้ไปใช้ในการแก้ปัญหาต่างๆ จินตนาการจะต้องเกิดจากประสบการณ์และการมีเหตุผล สามารถทำให้เห็น มุมมองได้ในหลากหลายทิศทาง เตรียมพร้อมรับการเปลี่ยนแปลงอยู่เสมอ สอดคล้องกับ งานวิจัยของ (ณัฐชานันท์ พูลแก้ว, 2558) ที่ได้ศึกษาเรื่อง ภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์ของผู้บริหาร สถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครราชสีมา เขต 7 ด้านการมี จินตนาการโดยภาพรวม โดยเห็นว่าผู้บริหารสถานศึกษาควรมี ทั้งศาสตร์และศิลป์ในการ บริหารงาน โดยใช้ประสบการณ์การคิดจินตนาการอย่างสร้างสรรค์ การจินตนาการจะเป็น รูปแบบของการวางแผนการบริหารงานในอนาคต มีการมองหาโอกาสที่จะเกิดขึ้น เพื่อนำไปสู่ การปฏิบัติควรคิดค้นนวัตกรรมใหม่ ๆ หรือปรับปรุงนวัตกรรมเดิม ศึกษาดูงาน เพื่อนำมา ปรับเปลี่ยนวิธีการ หรือเป็นประสบการณ์เพื่อการจินตนาการภาพขององค์กร ว่าจะเป็นไปได้ ใน ทิศทางใด มีการพัฒนาตนเองอยู่เสมอ เพื่อเสริมสร้างความคิดและจินตนาการ ซึ่งเป็นพื้นฐาน แห่ง ความสำเร็จ พัฒนาระบบการคิด การตัดสินใจในการทำงานได้อย่างฉับไวและถูกต้อง เชื่อมั่นใน ตัวเอง มีวิธีการแก้ปัญหาที่หลากหลายและเหมาะสม โดยใช้ประสบการณ์การบริหาร มีส่วนร่วมใน การแก้ปัญหา กล้านำเสนอความคิดใหม่ ๆ เพื่อพัฒนางาน

ด้านความยืดหยุ่น จากผลการสัมภาษณ์ พบว่า ผู้บริหารสถานศึกษาควรรู้จักปรับตัวให้ เข้ากับบุคคลและสภาพแวดล้อมสามารถแก้ไขปัญหาความขัดแย้งและสร้างบรรยากาศที่ดีใน การทำงาน ปรับเปลี่ยนตามสถานะของสถานการณ์แต่ต้องมีการกำหนดเงื่อนไขที่ชัดเจนไว้ เช่นกันเพื่อเป็นกรอบในการปฏิบัติ ให้อิสระทางความคิด เปิดใจกว้างสำหรับสิ่งใหม่ ๆ เพื่อนำ ความรู้มาใช้ให้เกิดประโยชน์กับสถานศึกษา ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิด (มัทนา วังณอมศักดิ์, 2550) ที่ได้กล่าวเกี่ยวกับผู้นำในปัจจุบันต้องเป็นบุคคลที่สามารถสร้างบรรยากาศแห่งความ ร่วมมือ เปิดโอกาสให้บุคคลในองค์กรได้แสดงความคิดเห็นอย่างอิสระ ให้ความสำคัญกับความ ยืดหยุ่น มีความสามารถในการปรับตัว ความร่วมมือและความเชื่อมโยงไร้พรมแดน การสร้าง นวัตกรรม ในการเตรียมความพร้อมสำหรับการเป็นผู้นำในอนาคต ผู้นำยุคใหม่ต้องสร้าง ความสัมพันธ์ที่ดีระหว่างบุคคล เข้าใจผู้อื่น และมีความสามารถในการติดต่อสื่อสารได้อย่างมี ประสิทธิภาพ มีความคิดสร้างสรรค์ สามารถบริหารจัดการความเปลี่ยนแปลงได้ ผู้นำยุคใหม่ ต้องสร้างเครือข่ายความ สัมพันธ์ทั้งส่วนบุคคลและการทำงาน เพื่อเพิ่มความคล่องตัวและความ ยืดหยุ่นในการทำงานทั้งภายในและภายนอกองค์กร ปรับเปลี่ยนสภาพแวดล้อมที่เอื้อต่อการ เปลี่ยนแปลง ยึดหลักความยืดหยุ่น ยอมรับและแสวงหาความท้าทาย เช่นการทำงานที่ไม่ถนัด ไม่คุ้นเคย การทำงานกับบุคคลใหม่ ๆ ใจกว้างและปรับตัวเข้ากับสิ่งใหม่ กล้ารับฟังความคิดเห็น

หรือการทดลองทำสิ่งที่แตกต่าง ไม่ยึดติดกับแนวคิดหรือความรู้ความสามารถเดิม ๆ และแสวงหาตัวอย่างศึกษาวิธีการทำงานของบุคคลที่ประสบความสำเร็จในการเป็นผู้นำแบบมีส่วนร่วมหรือผู้นำการเปลี่ยนแปลง เรียนรู้ข้อมูลที่เป็นประโยชน์ในการแสวงหาแนวทางการบริหารจัดการรูปแบบใหม่ ๆ

สรุป/ข้อเสนอแนะ

ภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์ของผู้บริหารโดยรวมและทุกด้านอยู่ในระดับมาก ในส่วนของประสิทธิผลของสถานศึกษาโดยรวมและทุกด้านอยู่ในระดับมาก ผลการศึกษาภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์ของผู้บริหารที่ส่งผลต่อประสิทธิผลของสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา นครศรีธรรมราช เขต 1 พบว่า ภาพรวมมีความสัมพันธ์กันในระดับสูง โดยภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์ของผู้บริหารทุกด้าน ได้แก่ด้านวิสัยทัศน์ ด้านการมีความคิดสร้างสรรค์ ด้านจินตนาการ และด้านความยืดหยุ่น ส่งผลทางบวกต่อประสิทธิผลของสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา นครศรีธรรมราช เขต 1 อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ผลการวิเคราะห์ข้อมูลเพื่อเป็นแนวทางในการพัฒนาภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์ของผู้บริหารจากการสัมภาษณ์ พบว่า ผู้บริหารควรมีการพัฒนาในทุกด้าน ขับเคลื่อนให้เกิดการมีวิสัยทัศน์ จินตนาการ มีความคิดสร้างสรรค์ ยืดหยุ่นให้แก่คนในองค์กร และประสานความร่วมมือในการปฏิบัติการให้องค์กรไปสู่เป้าหมายที่วางไว้ด้วยกัน ผู้นำต้องมีศักยภาพสูง สามารถขับเคลื่อนองค์กรให้ประสบความสำเร็จมีการเตรียมพร้อมรับการเปลี่ยนแปลง ดังนั้นผู้นำที่มีการส่งเสริมและพัฒนาความเป็นผู้นำ จะทำให้องค์กรการศึกษาดำเนินงานได้อย่างมีประสิทธิภาพทุกด้านควรมีการพัฒนาไปพร้อม ๆ กัน จากผลการวิจัยพบว่า ภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์ของผู้บริหาร สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา นครศรีธรรมราช เขต 1 ด้านจินตนาการ มีค่าเฉลี่ยน้อยที่สุด ดังนั้นผู้บริหารควรเปิดโอกาสให้ครูและบุคลากรในโรงเรียนมีอิสระที่จะนำไปสู่จินตนาการที่สร้างสรรค์ ออกนอกกรอบไม่ยึดติดกับแบบแผนเดิม และกระตุ้นให้บุคลากรในโรงเรียนได้พัฒนาตนเองเพื่อให้เห็นเป็นเชิงประจักษ์ต่อองค์กรภายนอก ชักจูงผู้ปฏิบัติซึ่งเป็นผู้ตามให้ร่วมมือร่วมใจ ดำเนินการไปสู่จุดหมายที่ผู้นำต้องการได้และสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา นครศรีธรรมราช เขต 1 ควรมี การส่งเสริม พัฒนาพฤติกรรมกรรมการบริหารของผู้บริหารในด้านจินตนาการ โดยการจัดกิจกรรมฝึกอบรม และติดตามผลการพัฒนาด้านภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์ ซึ่งจะเป็นผลดีต่อการบริหารการศึกษาในบริบทต่าง ๆ ที่มีการเปลี่ยนแปลงอย่างไม่หยุดนิ่ง จากผลการวิจัยพบว่า ประสิทธิภาพของสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา นครศรีธรรมราช เขต 1 คือด้านผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน มีค่าเฉลี่ยต่ำสุด ทั้งนี้อาจเนื่องมาจากหลายปัจจัย เช่น นักเรียนยังขาดความเป็นระเบียบวินัย และขาดความเอาใจใส่ในเรื่องการเรียนเนื่องด้วย

สถานการณ์การแพร่ระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 ระลอกที่ผ่านมา ดังนั้นผู้บริหารควรส่งเสริม สนับสนุน ให้ครูและบุคลากรในสถานศึกษามีการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศให้เกิดประโยชน์ในด้าน ๆ พัฒนาระบบสารสนเทศช่วยการเรียนการสอน การวางแผนหลักสูตร การแนะแนวและบริการ การทดสอบวัดผล เพื่อนำไปสู่ผลสัมฤทธิ์สูงสุดของนักเรียน และสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครราชสีมา เขต 1 ควรมีการสนับสนุน และให้ความรู้ในการนำเทคโนโลยีสารสนเทศมาช่วยการเรียนการสอน อีกทั้งจัดกิจกรรมอบรมให้ความรู้แก่ครูและบุคลากรในสาระการเรียนรู้ต่างๆ เพื่อส่งเสริมการจัดการเรียนรู้ที่เกิดผลต่อนักเรียนโดยตรง

เอกสารอ้างอิง

- กิตติกาญจน์ ปฏิพันธ์. (2555). โมเดลสมการโครงสร้างภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์ของผู้บริหารสถานศึกษาอาชีวศึกษา. ใน ดุษฎีนิพนธ์ปรัชญาดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา. มหาวิทยาลัยขอนแก่น.
- ณัฐชนันท์ พูลแก้ว. (2558). ภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์ของผู้บริหารสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครราชสีมา เขต 7. ใน วิทยานิพนธ์ครุศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา. มหาวิทยาลัยราชภัฏชัยภูมิ.
- ดวงแข ข่านอก. (2559). การศึกษาภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์ของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษานครราชสีมา เขต 6. ใน วิทยานิพนธ์ครุศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา. มหาวิทยาลัยราชภัฏนครราชสีมา.
- น้ำอ้อย สุนทรพฤษ. (2559). การศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างการนิเทศภายในโรงเรียนกับประสิทธิผลของโรงเรียนดีประจำตำบล สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาพระนครศรีอยุธยา เขต 1 และ เขต 2. ใน วิทยานิพนธ์ศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา. มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนครศรีอยุธยา.
- มัทนา วัฒนอมศักดิ์. (2550). รูปแบบแรงจูงใจในการปฏิบัติงาน. ใน ดุษฎีนิพนธ์ปรัชญาดุษฎีบัณฑิต สาขาการบริหารการศึกษา. มหาวิทยาลัยศิลปากร.
- วิมล จันทรแก้ว. (2555). รูปแบบการพัฒนาภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์ของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสุราษฎร์ธานี เขต 3. ใน ดุษฎีนิพนธ์ศึกษาศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา. มหาวิทยาลัยรังสิต.
- สมจิตร ชูศรีवास. (2562). ภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์ของผู้บริหารสถานศึกษาที่ส่งผลต่อประสิทธิผลของโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาภาคกาฬสินธุ์ เขต 1. ใน วิทยานิพนธ์ศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา. มหาวิทยาลัยขอนแก่น.

- สุภาพ ฤทธิ์บำรุง. (2556). ภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์ของผู้บริหารสถานศึกษาที่ส่งผลต่อความมีประสิทธิภาพของโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 30. ในวิทยานิพนธ์ศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา. มหาวิทยาลัยขอนแก่น.
- Krejcie, R. V. & Morgan, D. W. (1970). Determining sample size for research activities. *Educational and Psychological Measurement*, 30(3), 607- 610.
- Seyfarth, J.T. (1999). *The Principal : New Leadership for New Challenges*. NJ: Prentice-Hall.
- Stanley, S. E. (1964). The bedrock geology of the Collinsvillequad-angle: Connecticut geological and naturalhistorysurveyquadrangle report. n.p. Hartford: State Library.
- Sternberg, R. J. (2006). Creative leadership: It's a decision. *Journal of Leadership*, 36(2), 22-24.

การพัฒนาจริยธรรมและความรับผิดชอบต่อสังคมของผู้นำท้องถิ่น จังหวัดชัยภูมิ*

THE DEVELOPMENT OF ETHICS AND SOCIAL RESPONSIBILITY OF LOCAL LEADERS IN CHAIYAPHUM PROVINCE

พระมหานรินทร์ สุรพลโย (เอมพันธ์)* และ พูนศักดิ์ กมล

PhramahaNarin surapinyo (emphan) and Poonsak kamol

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาลัยสงฆ์ชัยภูมิ

Mahachulalongkornrajavidyalaya University Chaiyaphum Buddhist College, Thailand

*Corresponding author E-mail: narinpempa123@hotmail.com

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) สำรวจและศึกษาการพัฒนาจริยธรรมและความรับผิดชอบต่อสังคม 2) ออกแบบกิจกรรมการพัฒนาจริยธรรมและความรับผิดชอบต่อสังคม 3) สร้างหลักสูตรการพัฒนาจริยธรรมและรูปแบบกิจกรรมความรับผิดชอบต่อสังคมของผู้นำท้องถิ่นจังหวัดชัยภูมิ โดยการวิจัยเชิงคุณภาพ คือ การศึกษาจากเอกสารแหล่งข้อมูลปฐมภูมิและทุติยภูมิที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาจริยธรรมและความรับผิดชอบต่อสังคมของผู้นำท้องถิ่นและจากการสัมภาษณ์กลุ่มตัวแทนประชาชน จำนวน 50 คน ผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวน 12 คน และผู้นำท้องถิ่น จำนวน 8 คน โดยใช้วิธีการสัมภาษณ์แบบเจาะจงตามประเด็นที่ต้องการศึกษาวิจัย รวมทั้งสิ้นจำนวน 70 คน และจากการสนทนาเฉพาะกลุ่มของผู้รู้เหล่านี้ คือ 1) ผู้ทรงคุณวุฒิ 2) ผู้นำท้องถิ่น 3) ตัวแทนภาคประชาชน ผลการวิจัยพบว่า 1) การพัฒนาจริยธรรมและความรับผิดชอบต่อสังคมของผู้นำท้องถิ่นเป็นสิ่งที่สำคัญอย่างยิ่ง เพราะการพัฒนาที่ประสบความสำเร็จ ก็จะต้องพัฒนาจากฐานรากที่เรียกว่าท้องถิ่นเป็นสำคัญและจำเป็นมากที่ต้องพัฒนาท้องถิ่นก่อน 2) การออกแบบกิจกรรมการพัฒนาจริยธรรมและความรับผิดชอบต่อสังคมของผู้นำท้องถิ่น เพื่อสร้างหลักสูตรในการอบรมผู้นำท้องถิ่นให้เป็นผู้นำที่มีศักยภาพในการแก้ปัญหาและเป็นพี่เลี้ยงของคนในชุมชน โดยการปลูกฝังและพัฒนาจริยธรรมให้เกิดมีแก่ผู้นำท้องถิ่น เมื่อผู้นำมีจริยธรรมแล้ว คนในชุมชนก็ปฏิบัติตาม 3) การลงพื้นที่ปฏิบัติการและการสร้างองค์ความรู้สู่การพัฒนาท้องถิ่น สามารถสร้างผู้นำท้องถิ่นในระดับที่เป็นต้นแบบให้กับ

* Received December 3, 2022; Revised January 13, 2023; Accepted February 14, 2023

ชุมชน เป็นที่ยอมรับและเคารพศรัทธามากกว่าผู้นำที่สร้างแต่ความหวาดกลัว จึงทำให้ชุมชนนั้น ๆ เกิดเป็นชุมชนสันติธรรม และมีหลักของศีลธรรมจริยธรรมในการปกครองชุมชนของตนเอง

คำสำคัญ : การพัฒนาจริยธรรม, ความรับผิดชอบ, ผู้นำท้องถิ่น, จังหวัดชัยภูมิ

Abstract

The objectives of this research paper were to 1) Survey and study the development of ethics and social responsibility, 2) Design activities of the development of ethics and social responsibility, 3) Create a curriculum for ethical development and a format of social responsibility activities of local leaders in Chaiyaphum province. The qualitative research is the study of primary and secondary source documents concerned with the development of ethics and social responsibility of leaders and from interviewing about the fixed points 50 representatives, 12 experts and 8 local leaders, totally 70 people and the focus group of the knowledgeable people: 1) experts 2) local leaders 3) representatives of the people. The result of research found that: 1) the ethical development and social responsibility of local leaders are important. The successful development must be rooted from localities, so it is very necessary to develop local first. 2) The design of activities of moral development and social responsibility of the local leaders was used to form a curriculum to train local leaders as efficient people in solving problems and respectable ones for the local people by cultivating and developing ethics for the local leaders. When the leaders are moral ones, the local people follow them and are the same. 3) Field work and forming a curriculum of local leadership: building knowledge for local development of the leaders can make model local leaders for the people, being acceptable, respectable and faithful leaders rather than fearful ones. Thus, it makes peaceful and respectful community governing morally and training new moral leaders.

Keywords: Ethical development, responsibility, local leader, Chaiyaphum province

บทนำ

จังหวัดชัยภูมิจัดอยู่ในเขตภาคตะวันออกเฉียงเหนือด้านตะวันตก หากแต่จะแบ่งตามลักษณะภูมิอากาศจะจัดอยู่ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนบน และแบ่งตามแบบเขตการปกครองจะจัดอยู่ในกลุ่มภาคอีสานตอนล่างหรืออีสานตอนใต้ และรูปแบบการเป็นอยู่และการดำเนินชีวิตในสังคมประกอบด้วยกลุ่มคนที่มีความหลากหลายมีความแตกต่างกันทางวัฒนธรรม จังหวัดชัยภูมิมีประชากรทั้งสิ้นจำนวน 1,127,423 คน มีความเชื่อความศรัทธาในพระพุทธศาสนาและวัฒนธรรมที่แตกต่างกัน ความรับผิดชอบต่อสังคมของผู้นำจึงมีความสำคัญมากในการโน้มน้าวกลุ่มคนในสังคม ดังนั้นการพัฒนาจริยธรรมและความรับผิดชอบต่อสังคมของผู้นำท้องถิ่นจึงเป็นสิ่งสำคัญ เพราะเป็นสถาบันหนึ่งที่มีความสำคัญ หากผู้นำไม่มีจริยธรรมและความรับผิดชอบต่อสังคมแล้วย่อมจะทำให้สังคมนั้นอ่อนแอ (ประเวศ วะสี, 2540) หลักการของผู้นำที่ดีที่มีจริยธรรมจะต้องเป็นแบบอย่างที่ดีในการดำเนินชีวิต และเป็นที่เคารพต่อผู้ร่วมงานตามหลักการบริหารคนบริหารงานและหลักธรรมต่าง ๆ ที่ดีงามด้วย และสิ่งที่ผู้นำจะต้องเป็นแบบอย่างให้ ก็คือ ผู้นำจะต้องเว้นจากอบายมุข ซึ่งเป็นเหตุแห่งการฉ้อโกงสร้างความวุ่นวายให้เกิดกับตนเองและชุมชน ความรับผิดชอบต่อสังคมของผู้นำท้องถิ่นจะได้รับการยอมรับในสังคม คือ การมีวัฒนธรรมและภูมิปัญญาที่ดำรงอยู่อย่างยั่งยืน การมีสิ่งแวดล้อมและทรัพยากรธรรมชาติที่มีคุณภาพมีความอุดมสมบูรณ์ ในขณะเดียวกันก็ต้องไม่ละเลยกิจกรรมที่สร้างความเข้มแข็งให้กับสังคม เพื่อให้สมาชิกชุมชนมีความเป็นน้ำหนึ่งใจเดียวกัน มีความรู้สึกรักหวงแหนผืนแผ่นดินเกิด และมีจิตมุ่งมั่นที่จะพัฒนาชุมชนให้ดียิ่งขึ้นพร้อมพัฒนาร่วมกับผู้นำและให้ความร่วมมือในทุก ๆ ด้าน ผู้นำที่มีความรับผิดชอบต่อสังคมก็ต้องมีหลักประจำใจ และกลไกสำคัญที่ทำให้ชุมชนเกิดความเข้มแข็ง คือ การพัฒนาคนด้วยการศึกษา การศึกษาตามสถานการณ์จะแปรเปลี่ยนวิฤติให้เป็นโอกาส ทุกบทบาทของชีวิต คือ การศึกษา หากเราได้ค้นพบศักยภาพของแกนนำในชุมชน และเปิดโอกาสให้ชาวบ้านได้ร่วมคิด จินตนาการ ทำเป็นแก้ไขปัญหาของชุมชนได้จะทำให้ชุมชนเกิดความเข้มแข็งอย่างแท้จริง สามารถอยู่รอดได้ไม่ว่าจะประสบภาวะวิฤติอย่างไรก็ตาม (เย็นฤดี วงศ์พุทธ, 2543) เมื่อปัญหาเกิดขึ้นกับชุมชนความรับผิดชอบต่อสังคมของผู้นำท้องถิ่น จึงจำเป็นอย่างยิ่งที่ต้องร่วมกันหาทางป้องกันและแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้น แต่สิ่งที่สามารถป้องกันและช่วยแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้นได้เป็นอย่างดี คือ การปลูกฝังคุณธรรม จริยธรรม โดยการนำเอาหลักคำสอนทางศาสนาเข้ามาช่วยในการแก้ปัญหา ยุทธศาสตร์ใหม่ที่เป็นหัวใจสำคัญของการพัฒนาเศรษฐกิจสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 8 พ.ศ.2540 - 2544 (สมบุญ สุธาจารย์, 2530) จึงได้กำหนดทิศทางของการพัฒนาเพื่อเสริมสร้างให้คนมีความเป็นอยู่ที่ดี โดยเฉพาะกลุ่มผู้ด้อยโอกาสทุกกลุ่มได้รับการพัฒนาอย่างเต็มศักยภาพตามขีดความสามารถของแต่ละบุคคลอย่างเป็นองค์รวม คือ พัฒนาทั้งทางด้านร่างกาย สติปัญญา คุณธรรม จริยธรรม จิตใจ อารมณ์ สังคม รวมทั้งการคุ้มครองช่วยเหลือให้ได้รับการบริการ

พื้นฐานทางสังคมทุกด้านอย่างเหมาะสม ทั้งถึงและเป็นธรรม เพื่อให้บุคคลเหล่านั้นสามารถดำรงชีวิตอยู่ในสังคมได้อย่างปกติสุขและสมศักดิ์ศรีรวมทั้งการพัฒนาาระบบความมั่นคงทางสังคม ทั้งครอบครัวและชุมชนเพื่อสร้างสภาพแวดล้อมให้เอื้ออำนวยต่อการพัฒนาคนและสังคมต่อไป ความเจริญทางด้านวัตถุในยุคสมัยใหม่นี้ ก่อให้เกิดปฏิสัมพันธ์เชิงค่านิยมของคนในสังคม จึงให้ความสำคัญในการแสวงหาเงินทองอำนาจมากกว่าให้ความสำคัญด้านจิตใจ ความมั่งคั่งเริ่มแผ่เข้าปกคลุมทุกพื้นที่ทางสังคม (สำนักงานคณะกรรมการส่งเสริมและประสานงานเยาวชนแห่งชาติ, 2545)

ด้วยเหตุนี้วิธีการสร้างการพัฒนาจริยธรรมและความรับผิดชอบต่อสังคมของผู้นำท้องถิ่นจังหวัดชัยภูมิ ในการปลูกฝังจิตใจให้บุคคลมีความรับผิดชอบต่อตนเองและสังคม ขณะนี้จึงมีความเร่งด่วนที่ทุกภาคส่วนจำเป็นต้องร่วมระดมช่วยกันเยียวยาขนานใหญ่ ด้วยเหตุนี้จึงมีการกล่าวถึงคำว่า จิตสำนึกมากขึ้นเพื่อประโยชน์ที่จะเป็นแนวคิดต่อตนเอง อันจะก่อให้เกิดประโยชน์ต่อการพัฒนาคนพัฒนาชุมชน และพัฒนาสังคม เพื่อชี้ให้เห็นประเด็นในแง่ของการจัดการศึกษาที่แท้จริงว่าต้องจัดกระบวนการความคิด เพื่อนำไปสู่การเปลี่ยนผ่านเรียนรู้จนตกผลึกความเห็นในการพัฒนาเชิงประจักษ์ร่วมกัน ดังนั้น เมื่อการจัดกระบวนการเรียนรู้ในเรื่องของการมีจิตสำนึกได้อย่างถูกต้องแล้ว ความรับผิดชอบต่อสังคมของผู้นำท้องถิ่นจะส่งผลถึงสังคมให้ได้รับการพัฒนาในเรื่องจิตสาธารณะนี้อยู่ถึง 3 ประการ คือ 1) คุณภาพจิต ได้แก่ สร้างเสริมจิตใจให้ตั้งงามด้วยคุณธรรมต่าง ๆ มีจิตใจสูง ประณีต ให้มีเมตตา มีความรัก มีความเพียร มีความปรารถนาประโยชน์แก่ผู้อื่น มีความกรุณาอยากช่วยเหลือผู้อื่นให้พ้นทุกข์ มีมัทวะ ความอ่อนโยน กตัญญู รู้คุณค่าแห่งการกระทำของผู้อื่นเป็นต้น 2) สมรรถภาพจิต คือ ความสามารถของจิต เช่น ความมีสติดี มีวิริยะ ความเพียรพยายามสู้งาน มีขันติความอดทนและทนทาน มีสติจิตใจแน่วแน่ มีสัจจะ มีความจริงใจ เอาจริงเอาจัง มีอธิษฐาน มีความเด็ดเดี่ยวต่อความมุ่งหมาย มีความหนักแน่นเข้มแข็งมั่นคงในจิตใจที่จะทำงานให้ได้ผลสมบูรณ์ โดยเฉพาะงานทางปัญญามีความคิดพิจารณาให้เห็นความจริงแจ่มแจ้งชัดเจน 3) สุขภาพจิต เพื่อให้เด็กและเยาวชนเป็นคนมีความสุขมีสมาธิสงบเยือกเย็นเป็นคนแจ่มใส ร่าเริง พอใจในสิ่งที่ตนมี ยินดีในสิ่งที่ตนได้ และเพื่อส่งเสริมบทบาทของสถาบันในการพัฒนาจิตใจ ซึ่งจะนำไปสู่ความเป็นครอบครัวอบอุ่น ชุมชนเข้มแข็ง สังคมสันติ สิ่งแวดล้อมยั่งยืน ในโอกาสต่อไป (พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตฺโต), 2548) การสร้างฉันทะ พยายาม ปรารถนาความเพียร ประคองจิตมุ่งมั่นเพื่อป้องกันบาปอกุศลธรรมที่ยังไม่เกิดมิให้เกิดขึ้น (ขุ.ป. (ไทย) 31/36/56)

หลักการปฏิบัติที่ส่งให้ผู้ปฏิบัติมีความสุขพร้อมกับเป็นผลต่อชุมชนในการจัดกิจกรรมพัฒนาความรับผิดชอบต่อสังคมของผู้นำท้องถิ่นในจังหวัดชัยภูมิ ในกระบวนการต่าง ๆ ผ่านกิจกรรมการเรียนรู้ที่สัมพันธ์กับการดำรงชีวิตของชุมชน จำเป็นอย่างมากที่ต้องคำนึงถึงพื้นฐานดั้งเดิมของชุมชน พร้อมการสำรวจว่าในชุมชนนั้น ๆ มีความต้องการอยากได้ผู้นำชุมชนที่มี

ความสามารถ และพร้อมกับหลักจริยธรรมในด้านใด และวิถีชีวิตเฉพาะในส่วนที่ต้องการจะพัฒนาให้ดีขึ้น ที่สำคัญคือควรต้องเป็นการเรียนรู้และพัฒนาชุมชนไปในทิศทางเดียวกันได้ หรือ การสร้างวิถีชีวิตของความเป็นชุมชนที่กินดีอยู่ดีพึ่งพาตนเองได้ ได้แก่ การสร้างรายได้ การลดรายจ่าย และที่มีเป้าหมายเป็นความพึงพอใจมวลรวม หรือการสร้างความอยู่ดี (ครรชิต พุทธโกษา., 2554) การทำหน้าที่ความเป็นกัลยาณมิตร ลักษณะเพื่อนซี้ - เพื่อนดีในหลักของทศ 6 ตามความหมายของการพัฒนาดังกล่าว จะต้องรู้จักหน้าที่ของตนเองในการปฏิบัติกับผู้คนรอบ ๆ และชุมชนที่ตนอาศัยอยู่ เพื่อเกิดการพัฒนาคณะและชุมชนให้อยู่อย่างมีความสุข (พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตฺโต), 2551) ธรรมชาติของชีวิตมนุษย์ คือ เป็นสัตว์ที่ต้องฝึกและฝึกได้ การที่มนุษย์จะมีชีวิตที่ดีงาม จะต้องศึกษาฝึกฝนพัฒนาด้านตนเองให้ดีขึ้นไปในระบบ การดำเนินชีวิตของมนุษย์ซึ่งประกอบด้วยพฤติกรรม จิตใจ และปัญญา เมื่อมนุษย์ฝึกฝนพัฒนามีการศึกษาก็จะทำให้การดำเนินชีวิตดีขึ้น แต่ถ้ามนุษย์ไม่เรียนรู้ไม่ฝึก มนุษย์นั้นก็ดำเนินชีวิตไปในทางไม่ดีเลยทั้งนี้เพราะมนุษย์อยู่ด้วยสัญชาตญาณอย่างเดียวไม่พอ (พระธรรมปิฎก (ป.อ.ปยุตฺโต), 2540)

จากสิ่งที่เกิดขึ้นด้วยการศึกษาข้อมูลมานั้น ผู้วิจัยจึงได้เลือกการพัฒนาจริยธรรมและความรับผิดชอบต่อสังคมของผู้นำท้องถิ่นจังหวัดชัยภูมิ และเพื่อจะได้นำเสนอหลักการและวิธีการที่เป็นแนวทางการพัฒนาจริยธรรมและความรับผิดชอบต่อสังคมของผู้นำท้องถิ่นจังหวัดชัยภูมิ เพื่อสร้างแบบแผนในการนำหลักจริยธรรมมาเป็นเครื่องมือ และวิธีการในการปฏิบัติหน้าที่ของผู้นำท้องถิ่น โดยนำหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาเป็นฐานในการดำเนินชีวิตและพัฒนาตาม ในการบริหารชุมชน และพร้อมที่จะให้ชุมชนช่วยสร้างรูปแบบของผู้นำท้องถิ่นที่พึงประสงค์ของตนเองได้อย่างเป็นรูปแบบต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อสำรวจและศึกษาการพัฒนาจริยธรรมและความรับผิดชอบต่อสังคมของผู้นำท้องถิ่นจังหวัดชัยภูมิ
2. เพื่อออกแบบกิจกรรมการพัฒนาจริยธรรมและความรับผิดชอบต่อสังคมของผู้นำท้องถิ่นจังหวัดชัยภูมิ
3. เพื่อสร้างหลักสูตรการพัฒนาจริยธรรมและรูปแบบกิจกรรมความรับผิดชอบต่อสังคมของผู้นำท้องถิ่นจังหวัดชัยภูมิ

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยเรื่อง การพัฒนาจริยธรรมและความรับผิดชอบต่อสังคมของผู้นำท้องถิ่นจังหวัดชัยภูมิ คณะผู้วิจัยได้มีการกำหนดวิธีการดำเนินการวิจัยเป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (qualitative research) โดยมีวิธีการดำเนินการวิจัยดังต่อไปนี้ คือ

1. รูปแบบการวิจัย เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ คือ วิธีการเก็บรวบรวมข้อมูลมี 4 วิธี คือ 1) การสังเกต (Observation) 2) ตำราและเอกสาร (Texts & Documents) 3) การสัมภาษณ์ (Interviews) 4) การบันทึกวีดิทัศน์และโสตทัศนูปกรณ์ (Audio & Video recording) (Silverman D, 2000) ซึ่งผู้วิจัยเลือกใช้การสัมภาษณ์เป็นวิธีการที่จะได้ข้อมูลเกี่ยวกับความรู้สึกนึกคิด ความคิดเห็น และมุมมองค่านิยมที่จะนำไปสู่การปฏิบัติระบุไปถึงการบอกเล่าประสบการณ์ต่าง ๆ ที่สะท้อนให้เห็นว่าบุคคลนั้น ๆ ได้มีปฏิกิริยาต่อเหตุการณ์หรือสภาวะแวดล้อมอย่างไร และที่สำคัญการสัมภาษณ์จะเป็นวิธีการเก็บรวบรวมข้อมูลที่เกิดขึ้นในอดีตมาพรรณนาได้ (Creswell J. W, 2013) 1) การสัมภาษณ์เจาะลึก (in-depth interview) เป็นการเก็บข้อมูลวิจัยเชิงคุณภาพจากการเก็บจากข้อมูลปฐมภูมิ (Primary data) ที่จัดเก็บข้อมูลในการรวมกลุ่มสมาชิก จากการทำงานร่วมกัน จากการสัมภาษณ์กลุ่มประชาชนจังหวัดชัยภูมิ จำนวน 50 คน ผู้ทรงคุณวุฒิจังหวัดชัยภูมิ จำนวน 12 รูป/คน และผู้นำท้องถิ่นจังหวัดชัยภูมิ จำนวน 8 คน โดยใช้วิธีการเจาะจงตามประเด็นที่ต้องการศึกษาวิจัย จำนวน 70 คน และ 2) การสนทนากลุ่มย่อย (Focus group) เป็นการสนทนากลุ่มของผู้รู้และผู้ทรงคุณวุฒิเหล่านี้ คือ 1) ผู้ทรงคุณวุฒิ 2) ผู้นำท้องถิ่น 3) ประชาชนในหมู่บ้านเป้าหมาย

2. เครื่องมือการวิจัย เครื่องมือที่ใช้ในการรวบรวมข้อมูลครั้งนี้ คือ 1) แบบสัมภาษณ์ เป็นเครื่องมือ ในการจัดเก็บข้อมูล และเอกสารต่าง ๆ ตามชุมชนที่เข้าร่วมวิจัย และ 2) แบบการศึกษาเชิงสำรวจ จำนวน 2 ส่วน ได้แก่ ส่วนที่ 1) ข้อมูลพื้นฐานผู้ให้ข้อมูลทั่วไป ส่วนที่ 2) ข้อมูลเกี่ยวกับความพร้อมของชุมชน

3. วิธีการเก็บรวบรวมข้อมูล การเก็บรวบรวมข้อมูลในการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้ดำเนินการรวบรวมข้อมูล ดังนี้ 1) ศึกษาค้นคว้าจากแหล่งข้อมูลทุติยภูมิ (Secondary Data) เป็นการเก็บรวบรวมข้อมูลจากเอกสารทางวิชาการต่าง ๆ เช่น บทความ หนังสือ รายงานวิจัย วิทยานิพนธ์ ดุษฎีนิพนธ์ เอกสารเผยแพร่ทั้งที่เป็นสื่อสิ่งพิมพ์ และสื่ออิเล็กทรอนิกส์ จากห้องสมุดของสถาบันการศึกษาต่าง ๆ และจากหน่วยงานองค์กรภาครัฐและเอกชนที่เกี่ยวข้อง 2) ศึกษาข้อมูลปฐมภูมิ (Primary Data) เป็นการเก็บรวบรวมข้อมูลจากปรากฏการณ์จริงในพื้นที่ ทั้งนี้ผู้วิจัยได้ทำการเก็บรวบรวมข้อมูลด้วยตนเอง

4. การวิเคราะห์ข้อมูล การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพ โดยการนำข้อมูลจากการสัมภาษณ์ การสังเกต หรือการจัดกิจกรรมสนทนากลุ่มมาวิเคราะห์เชิงพรรณนาเพื่อให้เห็นถึงภาพที่เป็นจริงของพื้นที่ เพื่อจะได้รวบรวมเป็นประเด็นที่จะนำไปอธิบายกรอบแนวคิดเรื่องการพัฒนาจริยธรรมและความรับผิดชอบต่อสังคมของผู้นำท้องถิ่นจังหวัดชัยภูมิต่อไป หลังจากศึกษาค้นคว้าและรวบรวมข้อมูลแล้ว นำข้อมูลวิเคราะห์ สังเคราะห์ และตีความข้อมูลทีรวบรวมมาทั้งหมดตามวัตถุประสงค์และโครงสร้างของการวิจัย จัดความสัมพันธ์ของข้อมูลให้เชื่อมโยงกัน เพื่อตอบปัญหาในการวิจัยที่มีความสัมพันธ์และสอดคล้องกับประโยชน์ที่คาดว่าจะ

ได้รับ โดยการวิเคราะห์ข้อมูลบนฐานของความจริง มีหลักฐานอ้างอิง และมีเหตุผลรองรับ โดยการวิเคราะห์ข้อมูลในเชิงพรรณนา

หลังจากวิเคราะห์ข้อมูลแล้ว นำข้อมูลที่ได้จากการวิเคราะห์มาจัดระเบียบและเรียบเรียงข้อมูลต่าง ๆ ที่ได้จากการศึกษารวบรวมมาแล้วทั้งข้อมูลปฐมภูมิและทุติยภูมิ ภาคเอกสาร ตำรา งานวิจัย หนังสือ บทความ สื่ออินเทอร์เน็ต และข้อมูลภาคสนาม จากนั้นจึงนำมาวิเคราะห์และสังเคราะห์ข้อมูลรวมทั้งเรียบเรียงและจัดหมวดหมู่ข้อมูลตามโครงสร้างเนื้อหา

ผลการวิจัย

การวิจัยเรื่อง “การพัฒนาจริยธรรมและความรับผิดชอบต่อสังคมของผู้นำท้องถิ่น จังหวัดชัยภูมิ” ผลการวิจัยพบว่า

1. การพัฒนาจริยธรรมและความรับผิดชอบต่อสังคมของผู้นำท้องถิ่น เป็นสิ่งสำคัญเป็นอย่างยิ่งเพราะว่าผู้นำท้องถิ่น คือฐานในการปกครองที่จะสามารถแสดงให้เห็นเป็นรูปธรรมมากกว่า เพราะว่าการพัฒนาที่ถือว่าประสบความสำเร็จเป็นอย่างดีก็จะต้องพัฒนาจากฐานรากที่เรียกว่าท้องถิ่นเป็นสำคัญและจำเป็นมากที่ต้องพัฒนาท้องถิ่นก่อน

“ในการพัฒนาหลักจริยธรรมของผู้นำ จำเป็นอย่างมาที่จะต้องมีการสร้างความรับผิดชอบต่อให้เกิดขึ้นเป็นหลักสำคัญ เพราะผู้นำเป็นด่านแรกในการที่จะต้องรับรู้ปัญหาของชุมชน และสังคมที่ตนเองรับผิดชอบ ผู้นำจะต้องมีหลักธรรมประจำใจ มีความหนักแน่นในหลักคุณธรรม คนในชุมชนก็ต้องมีความหนักแน่น และเชื่อมั่นในผู้นำของตน” (ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ลำดับที่ 1, 2565)

“ผู้นำที่ดีต้องให้ความรู้ที่ถูกต้องแก่ประชาชนของตนเอง และมีการจัดการส่งเสริมการให้ความรู้ในด้านต่าง ๆ เช่นการส่งเสริมในเรื่องของคุณธรรมจริยธรรม อาจมีการจัดอบรมศีลธรรมแก่คนในชุมชน โดยมีการนิมนต์พระสงฆ์มาจัดกิจกรรมในการแนะนำความรู้ในเรื่องต่าง ๆ พร้อมกับพัฒนาเยาวชนไปด้วยในตัว เพราะความรู้เป็นสิ่งสำคัญในการพัฒนา ดังนั้นจึงต้องพัฒนาความรู้ให้คนในชุมชนเป็นคนที่มีความรู้ดี” (ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ลำดับที่ 2, 2565)

“ผู้นำเป็นตัวแปรหลักที่สำคัญ เพราะเมื่อผู้นำมีความเสียสละ ไม่เห็นแก่ประโยชน์ส่วนตัว คนในชุมชนก็มีความเสียสละ และพร้อมที่จะร่วมกันสร้างประโยชน์ให้เกิดมีแก่ส่วนรวม และพร้อมที่จะรับผิดชอบต่อสังคมของตนที่ตนอาศัยอยู่ การจะให้คนในชุมชนมองเห็นความสำคัญในเรื่องของการรับผิดชอบต่อสังคม ผู้นำก็ต้องให้ความสำคัญต่อคนในชุมชนด้วย และพร้อมที่จะรับฟังปัญหาของประชาชนในทุกด้านทุกประเด็น และเป็นส่วนหนึ่งในชุมชนเพื่อขับเคลื่อนองค์กรชุมชนให้เป็นไปในทางที่ดี” (ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ลำดับที่ 3, 2565)

2. การออกแบบกิจกรรมการพัฒนาจริยธรรมและความรับผิดชอบต่อสังคมของผู้นำท้องถิ่นจังหวัดชัยภูมิ เพื่อสร้างหลักสูตรในการอบรมผู้นำท้องถิ่นให้เป็นผู้นำที่มีศักยภาพในการ

รับฟังปัญหา และเป็นที่เคารพของคนในชุมชนด้วยการปลูกฝังและพัฒนาจริยธรรมให้เกิดมีแก่ผู้นำชุมชน เพื่อสร้างแบบอย่างที่ดีให้เกิดขึ้นในชุมชนเมื่อผู้นำมีจริยธรรมแล้ว คนในชุมชนก็ปฏิบัติตามเป็นลำดับไป

“องค์กรบริหารส่วนท้องถิ่นต้องจัดกิจกรรมเพื่อให้ประชาชนได้เข้าไปมีส่วนร่วมในการบริหาร หรือเข้าไปรับรู้ในเรื่องการบริหาร ไม่แต่เฉพาะผู้นำท้องถิ่นแต่ชาวบ้านก็สามารถรับรู้ปัญหา และการทำงานขององค์กรท้องถิ่น มีจัดกิจกรรมธรรมให้กับประชาชน จัดโครงการพักใจใสธรรมตามนโยบายการบริหาร” (ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ลำดับที่ 30, 2565)

“การจัดกิจกรรมเพื่อการพัฒนาชุมชนควรเป็นควรมีรูปแบบในการจัดหลักสูตรในการให้โอกาสผู้นำชุมชนได้เข้ามามีการศึกษาเพื่อเพิ่มความรู้ในเรื่องของการบริหารผู้นำ หรือหลักสูตรอบรมผู้ใหญ่บ้าน กำนัน และหลักสูตรอบรมคนในชุมชนในเรื่องความเป็นอยู่ที่ดีในสภาวะปัจจุบัน โดยให้องค์กรบริหารส่วนตำบลเป็นเจ้าของโครงการในการจัดอบรม” (ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ลำดับที่ 31, 2565)

“รูปแบบการจัดกิจกรรมในการพัฒนาชุมชน กิจกรรมสาธารณะประโยชน์ ผู้นำชุมชนที่เป็นตัวแทนของประชาชนในพื้นที่เขตเลือกตั้ง จะแสดงให้เห็นว่าตนเองพึงพาได้ ทำงานจริง มีผลงาน มีจิตอาสาให้ความร่วมมือกับทุกหน่วยงานและองค์กรเพื่อประชาชน สร้างความสามัคคีที่ทำให้ประชาชนเกิดความเชื่อมั่นและไว้วางใจได้ เลือกตั้งก็สมัยก็ได้ทุกสมัยในเขตพื้นที่เลือกตั้งนั้นผู้นำชุมชนจะต้องเป็นที่พึ่งของชุมชนด้วย” (ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ลำดับที่ 33, 2565)

3. การลงพื้นที่ปฏิบัติการในเรื่องของการสร้างหลักสูตรการพัฒนาจริยธรรมและรูปแบบกิจกรรมความรับผิดชอบต่อสังคมของผู้นำท้องถิ่นจังหวัดชัยภูมิ สามารถสร้างผู้นำชุมชนในระดับที่เป็นต้นแบบให้กับชุมชนได้เป็นที่ยอมรับและเคารพศรัทธาผู้นำมากกว่า ที่จะมีผลความหวาดกลัว จึงทำให้ชุมชนนั้น ๆ เกิดเป็นชุมชนสันติธรรมที่มีความเคารพซึ่งกันและกัน และมีหลักของศีลธรรมจริยธรรม ในการปกครองชุมชนของตนเอง และฝึกอบรมผู้นำรุ่นใหม่ให้มีคุณธรรมจริยธรรมสืบไป

“การรับผิดชอบต่อหน้าที่โดยธรรมของผู้นำ คือ การรู้จักหน้าที่ ทำตามหน้าที่ ไม่ก้าวก่ายหน้าที่ การรักษากฎ ระเบียบ กติกา ปฏิบัติหน้าที่อย่างเป็นธรรม และไม่เลือกปฏิบัติ การปฏิบัติตามกฎหมายเช่นเดียวกับประชาชนทั่วไป เพื่อเป็นแบบอย่างของผู้นำที่ดี” (ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ลำดับที่ 40, 2565)

“การเห็นชอบการให้งบประมาณครอบคลุมในทุกพื้นที่ ไม่ดูแลเฉพาะในพื้นที่ของตน เมื่อได้รับเรื่องราวร้องทุกข์ก็จะเสนอปัญหาและความต้องการของประชาชน เพื่อขอรับงบประมาณในการแก้ไขปัญหา ไม่เลือกช่วยเหลือเฉพาะญาติพี่น้องของตน (ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ลำดับที่ 41, 2565)

“การปฏิบัติตามระเบียบหรือกฎเกณฑ์ของชุมชนและสังคม การรักษากฎกติกา เป็นแบบอย่างในการสร้างความสงบในสังคม ทั้งส่งเสริมสนับสนุนให้ประชาชน รักษากฎ ระเบียบ กติกา มารยาทของสังคม มีความรับผิดชอบต่อนหน้าที่” (ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ลำดับที่ 42, 2565)

“การปฏิบัติหน้าที่อย่างเป็นธรรม และไม่เลือกปฏิบัติทำให้ประชาชนเห็นพลังของผู้นำ ที่ทำหน้าที่แทนตนว่าเลือกคนไม่ผิด มีความรับผิดชอบต่อนหน้าที่ เมื่อมีการเลือกตั้งประชาชนก็ จะเป็นผู้พิจารณาทำหน้าที่ด้วยความมีระเบียบวินัย การปฏิบัติหน้าที่อย่างเป็นธรรม และไม่ เลือกปฏิบัติเป็นสิ่งที่จะต้องทำเพื่อแสดงให้ประชาชนเห็นว่าเลือกไม่ผิดคน ฟังได้จริง ทำหน้าที่ เป็นตัวแทนได้จริง ไม่ทิ้งปัญหาของประชาชน มีภาวะความเป็นผู้นำที่แสดงออกถึงความ รับผิดชอบ” (ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ลำดับที่ 5, 2565)

อภิปรายผล

บทความวิจัยเรื่องนี้สรุปได้ว่า 1) เพื่อสำรวจและศึกษาการพัฒนาจริยธรรมและความ รับผิดชอบต่องานของผู้นำท้องถิ่นจังหวัดชัยภูมิ อภิปรายผลได้ว่า จากการได้จัดกิจกรรม อบรมเพื่อถอดบทเรียนกลุ่มผู้นำชุมชนผ่านกิจกรรมจึงเป็นการแสดงให้เห็นว่ากลุ่มผู้นำชุมชนที่ ได้เข้ามาอบรม ได้เห็นตัวตนของตนเองชัดเจนขึ้นจากที่แต่ก่อนไม่เคยรับฟังเรื่องราวต่าง ๆ ของ ชุมชนอย่างตั้งใจ หรือฟังเรื่องราวของชุมชนไม่จบแล้วก็สรุปเอาเอง จากกิจกรรมดังกล่าวทำให้ เห็นว่า ผู้นำไม่ว่าจะเป็นผู้นำสังคม ผู้นำชุมชน หรือผู้นำครอบครัวควรเป็นผู้ชี้แนะเป็นต้นแบบให้ ผู้ใต้บังคับบัญชาหรือผู้ตามในด้านคุณธรรมจริยธรรม ต้องมีจิตใจที่มุ่งมั่นปฏิบัติตนเสมอต้น เสมอปลาย ต้องประพฤติตนเป็นคนดี เป็นแบบอย่างที่ดีของสังคม มีความรู้ความสามารถ ประพฤติดีปฏิบัติดี มีเหตุผลเป็นที่ยอมรับและได้รับการยกย่องเป็นแบบอย่างของสังคม เมื่อ ปฏิบัติหน้าที่ก็ไปทำหน้าที่ของตนเพื่อตอบสนองความต้องการของประชาชน ไม่เลือกปฏิบัติ ทำเป็นประจำไม่เคยขาด ให้ประชาชนเกิดความไว้วางใจ เชื่อใจได้ว่าเลือกเข้าไปแล้วไม่ทำให้ ผิดหวังมีความรับผิดชอบต่อนหน้าที่ของตนสม่ำเสมอ ดำรงตนเป็นแบบอย่างที่ดี ทำตามหน้าที่ ของตนเองไม่ก้าวร้าวหน้าที่ของผู้อื่น ได้ส่งเสริมสนับสนุนภาพลักษณ์ของหน่วยงานราชการ ให้ดีขึ้น และประพฤติปฏิบัติตนได้อย่างถูกต้องเหมาะสมเป็นแบบอย่างที่ดีของสังคม และสิ่งที่ สำคัญที่สุดผู้นำชุมชนจะต้องมีการรับฟังเสียงของประชาชนอย่างตั้งใจ โดยไม่ไปตัดสินคำร้อง ของชุมชน แต่ต้องรับฟังอย่างตั้งใจ และเคารพต่อปัญหาที่มีเสียงร้องกล่าว ซึ่งสอดคล้องกับงาน ของ (พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตฺโต) ได้กล่าวถึงการทำหน้าที่ความเป็นกัลยาณมิตร ลักษณะเพื่อนซี้-เพื่อนดี ในหลักของทศ 6 ตามความหมายของการพัฒนาคนว่า จะต้องรู้จัก หน้าที่ของตนเองในการปฏิบัติกับผู้นรอบ ๆ และชุมชนชนที่ตนอาศัยอยู่ เพื่อเกิดการพัฒนาคคนและชุมชนให้อยู่อย่างมีความสุข (พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตฺโต), 2551)

2. เพื่อออกแบบกิจกรรมการพัฒนาจริยธรรมและความรับผิดชอบต่อสังคมของผู้นำท้องถิ่นจังหวัดชัยภูมิ จากการสร้างหลักสูตรการพัฒนาจริยธรรมและรูปแบบกิจกรรมความรับผิดชอบต่อสังคมของผู้นำท้องถิ่น เป็นการจัดกิจกรรมเพื่อให้ผู้นำชุมชนได้ตระหนักในความรับผิดชอบต่อผู้นำที่ต้องจัดการกับเหตุการณ์ต่าง ๆ อย่างมีเหตุมีผลและแก้ไขได้อย่างถูกต้องโดยไม่สร้างปัญหาใหม่ขึ้นมา ด้วยเหตุนี้หลักสูตรและกิจกรรมนี้จึงเป็นหลักสูตรที่สร้างขึ้นเพื่อให้ผู้นำแต่ละท่านที่เข้ามาอบรมมีความตระหนักรู้ในเรื่องของการแก้ปัญหาในชุมชนอย่างแยบคาย ด้วยการแก้จากภายในเป็นสำคัญและเข้าใจในสิ่งที่ชุมชนต้องการ การพัฒนาหลักจริยธรรมที่ต้องมีต่อคนในชุมชนจะต้องมีการพัฒนาทางด้านการรู้จักหน้าที่ของตนเองเป็นสำคัญ และพร้อมที่จะรู้จักให้และเสียสละต่อสังคมที่ตนอาศัยอยู่ และเป็นแบบอย่างที่ดีให้คนในสังคมเคารพ เป็นผู้ที่มศีลธรรมรู้จักเคารพผู้ใหญ่ มีความรับผิดชอบต่อหน้าที่ รับฟังและยอมรับความเปลี่ยนแปลงได้ เคารพกฎกติกาของชุมชน รู้รักสามัคคี คนในชุมชนเป็นได้ทั้งผู้นำที่ดีและผู้ตามที่มีระเบียบวินัย ชุมชนที่มีการพัฒนาในด้านต่าง ๆ ที่กล่าวมาแล้วจะเป็นชุมชนที่เต็มไปด้วยหลักจริยธรรม และคนในชุมชนนั้น มีศีลธรรมที่ดีงาม พร้อมที่จะพัฒนาตนเองและชุมชนให้เจริญก้าวหน้าทันสมัยเป็นอย่างดี ในชุมชนมีผู้คนมากมายหลายหน้าที่ แต่ถ้าหากทุกคนมีความรับผิดชอบต่อหน้าที่ของตนเองเป็นอย่างดี ปัญหาเรื่องศีลธรรมจะไม่มี เพราะทุกคนรู้หน้าที่ของตนเอง มีหลักธรรมเป็นของตนเอง และมีศีลธรรมที่ดี ผู้นำต้องมีการพัฒนาหลักจริยธรรมต่อคนในชุมชนเพื่อให้ชุมชนอยู่อย่างสงบสุขและเป็นแบบอย่างที่ดี ซึ่งสอดคล้องกับงานของ ไพโรจน์ พรหมสาส์น กล่าวถึง “หลักการสร้างความเข้มแข็งของชุมชนต้องเป็นการเสริมสร้างโอกาสให้ชุมชน แสดงพลังและการแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้นในชุมชนของตน ชุมชนที่จะทำเช่นนี้ ได้ต้องเป็นชุมชนที่ผ่านการเรียนรู้จากการแลกเปลี่ยนประสบการณ์ซึ่งกันและกัน การสร้างความเข้มแข็งของชุมชนเป็นพื้นฐานสำคัญของการนำไปสู่สังคมที่น่าอยู่ และเมื่อสังคมน่าอยู่คนจะไม่อยากย้ายไปอยู่ที่อื่น เพราะเกิดความรัก เกิดความรู้สึกผูกพันต่อชุมชน การสร้างความเข้มแข็งในระดับหมู่บ้านเป็นเรื่องปรับทัศนคติของการสร้างจิตสำนึกของการพึ่งตนเองเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ ช่วยเหลือดูแลซึ่งกันและกันของคนในชุมชน” (ไพโรจน์ พรหมสาส์น, 2537)

3. เพื่อสร้างหลักสูตรการพัฒนาจริยธรรมและรูปแบบกิจกรรมความรับผิดชอบต่อสังคมของผู้นำท้องถิ่นจังหวัดชัยภูมิ หลักสูตรในด้านการพัฒนาผู้นำในชุมชนนั้น ว่าด้วยผู้นำนั้นไม่ว่าจะเป็นผู้นำในสังคม ผู้นำในชุมชน หรือผู้นำครอบครัวหัวหน้าครอบครัวควรเป็นผู้ขึ้นนำที่ดี และเป็นต้นแบบที่ดีให้แต่ผู้ได้บังคับบัญชาหรือผู้ตามในด้านคุณธรรมจริยธรรม ต้องมีจิตใจที่มุ่งมั่นปฏิบัติตนเสมอต้นเสมอปลาย ต้องประพฤติตนเป็นคนดี เป็นแบบอย่างที่ดีของสังคม มีความรู้ความสามารถ ประพฤติดีปฏิบัติดี มีเหตุผลเป็นที่ยอมรับและได้รับการยกย่องเป็นแบบอย่างของสังคม เมื่อปฏิบัติหน้าที่ก็ไปทำหน้าที่ของตนเพื่อตอบสนองความต้องการของประชาชน ไม่เลือกปฏิบัติ ทำเป็นประจำไม่เคยขาด ให้ประชาชนเกิดความไว้วางใจ เชื่อใจได้ว่า

เลือกเข้าไปแล้วไม่ทำให้ผิดหวังมีความรับผิดชอบต่อนหน้าที่ของตนสม่ำเสมอ ดำรงตนเป็นแบบอย่างที่ดี ทำตามหน้าที่ของตนเองไม่ก้าวร้าวหน้าที่ของคนอื่น ได้ส่งเสริมสนับสนุนภาพลักษณ์ของหน่วยงานราชการให้ดีขึ้น และประพฤติปฏิบัติตนได้อย่างถูกต้องเหมาะสมเป็นแบบอย่างที่ดีของสังคม ซึ่งสอดคล้องกับงานของ เกรียงศักดิ์ เจริญวงศ์ศักดิ์ กล่าวในหลักสูตรการศึกษาเพื่อเสริมสร้างการอยู่ร่วมกันในสังคมไว้ว่าสามารถทำได้โดย “กำหนดหลักสูตรหรือกิจกรรมเสริมหลักสูตร” ที่ครอบคลุมหัวข้อที่เป็นเรื่องของส่วนรวม หรือเรื่องที่เกี่ยวข้องผลกระทบที่จะเกิดกับคนหมู่มาก เช่น สิ่งแวดล้อม การรู้จักเคารพกฎระเบียบของการอยู่ร่วมกันในสังคม (เกรียงศักดิ์ เจริญวงศ์, 2563)

สรุป/ข้อเสนอแนะ

จากการศึกษาวิจัยเรื่อง “การพัฒนาจริยธรรมและความรับผิดชอบต่อสังคมของผู้นำท้องถิ่นจังหวัดชัยภูมิ” สามารถสรุปได้เป็นประเด็นดังต่อไปนี้ คือ 1) ด้านการพัฒนาหลักจริยธรรมต่อคนในชุมชน การพัฒนาหลักจริยธรรมที่ต้องมีต่อคนในชุมชนจะต้องมีการพัฒนาทางด้านของ การรู้จักหน้าที่ของตนเอง รู้จัดให้และเสียสละต่อสังคม เป็นแบบอย่างที่ดีให้คนในสังคมเคารพ เป็นผู้มีศีลธรรมรู้จักเคารพผู้อื่น มีความรับผิดชอบต่อหน้าที่ รับฟังและยอมรับความเปลี่ยนแปลงได้ เคารพกฎกติกาของชุมชน รู้รักสามัคคี คนในชุมชนเป็นได้ทั้งผู้นำที่ดีและผู้ตามที่มีระเบียบวินัย ชุมชนที่มีการพัฒนาในด้านต่าง ๆ ที่กล่าวมาแล้วจะเป็นชุมชนที่เต็มไปด้วยหลักจริยธรรม และคนในชุมชนนั้น มีศีลธรรมที่ดีงาม พร้อมทั้งจะพัฒนาตนเองและชุมชนให้เจริญก้าวหน้าทันยุคสมัยเป็นอย่างดี ในชุมชนมีผู้คนมากมายหลายหน้าที่ แต่ถ้าหากทุกคนมีความรับผิดชอบต่อหน้าที่ของตนเองเป็นอย่างดี ปัญหาเรื่องผิดศีลธรรมจะไม่มี เพราะทุกคนรู้หน้าที่ของตนเอง มีหลักธรรมเป็นของตนเอง และมีศีลธรรมที่ดี ผู้นำต้องมีการพัฒนาหลักจริยธรรมต่อคนในชุมชนเพื่อให้ชุมชนอยู่ดี เช่น ต้องสร้างความรักความสามัคคีให้เกิดในชุมชน ต้องส่งเสริมสนับสนุนให้คนในชุมชนยึดมั่นในหลักของการทำความดี ต้องส่งเสริมสนับสนุนคนดีให้ช่วยกันพัฒนาชุมชนต่อไป ต้องพัฒนาชุมชนและสังคมเพื่อความเจริญรุ่งเรือง ต้องให้ความสำคัญกับการพัฒนาคุณภาพชีวิตของประชาชนในชุมชนเป็นสำคัญ ต้องสร้างความเคารพผู้หลักผู้ใหญ่ ใส่ใจให้ความสำคัญกับประชาชนทุก ๆ คนในพื้นที่ เป็นต้น 2) ด้านการวางแผนพัฒนาหลักจริยธรรมในการส่งเสริมความรับผิดชอบต่อ ในฐานะผู้นำจะต้องพัฒนาหลักจริยธรรมในทุกด้าน เช่น พัฒนาเรื่องศีลธรรมเป็นหลักก่อน ต้องให้ชุมชนมีศีลธรรมที่มั่นคงก่อนเพราะว่าหมู่บ้านแต่ละหมู่บ้านก็มีวัดประจำหมู่บ้านอยู่แล้ว ดังนั้นผู้นำจะต้องนำพาประชาชนเขาวัดรักษาศีลเป็นประจำ และผู้นำเองก็ต้องปฏิบัติตนเองให้เป็นที่ยอมรับอยู่ในศีลในธรรม และสร้างความสามัคคีให้เกิดแก่ชุมชนนั้น ๆ ในฐานะที่เป็นผู้นำจะต้องเป็นแบบอย่างที่ดีของชุมชนให้ได้ปฏิบัติหน้าที่อย่างเป็นธรรม และไม่เลือกปฏิบัติซึ่งเป็นสิ่งที่ผู้นำที่ดีจะต้องทำเพื่อแสดงให้เห็น

ประชาชนเห็นว่าเลือกไม่ผิดคน ฟังได้จริง ทำหน้าที่เป็นตัวแทนได้จริง ไม่ทิ้งปัญหาของประชาชน มีภาวะความเป็นผู้นำที่แสดงออกถึงความรับผิดชอบ และส่งเสริมสนับสนุนสร้างความเข้าใจในการทำงานให้แก่ประชาชน มีการพบประชาชน แลกเปลี่ยนความคิดเห็น แสดงออกถึงความรับผิดชอบต่อตนเองที่เป็นตัวแทนประชาชน เช่น ส่งเสริมสนับสนุนความซื่อสัตย์สุจริตในการปฏิบัติต่อหน้าที่ ดำเนินชีวิตอย่างพอเพียง พอใจในสิ่งที่ตนมี ยินดีในสิ่งที่ตนได้ไม่ละโมภะอยากได้จนเกินไป ใช้ชีวิตด้วยความซื่อตรง และเป็นแบบอย่างที่ดี รับผิดชอบต่อหน้าที่แก้ปัญหาอย่างมีสติ และตรงต่อเวลา เป็นต้น 3) ด้านรูปแบบการพัฒนาผู้นำในชุมชน ผู้นำ ไม่ว่าจะเป็นผู้นำสังคม ผู้นำชุมชน หรือผู้นำครอบครัวควรเป็นผู้ชี้แนะเป็นต้นแบบให้ผู้ได้บังคับบัญชาหรือผู้ตามในด้านคุณธรรมจริยธรรม ต้องมีจิตใจที่มุ่งมั่นปฏิบัติตนเสมอต้นเสมอปลาย ต้องประพฤติตนเป็นคนดี เป็นแบบอย่างที่ดีของสังคม มีความรู้ความสามารถ ประพฤติปฏิบัติดี มีเหตุผลเป็นที่ยอมรับและได้รับการยกย่องเป็นแบบอย่างของสังคม เมื่อปฏิบัติหน้าที่ก็ไปทำหน้าที่ของตนเพื่อตอบสนองความต้องการของประชาชน ไม่เลือกปฏิบัติ ทำเป็นประจําไม่เคยขาด ให้ประชาชนเกิดความไว้วางใจ เชื่อใจได้ว่าเลือกเข้าไปแล้วไม่ทำให้ผิดหวังมีความรับผิดชอบต่อหน้าที่ของตนสม่ำเสมอ ดำรงตนเป็นแบบอย่างที่ดี ทำตามหน้าที่ของตนเองไม่ก้าวร้าวหย่อนหน้าที่ของผู้อื่น ได้ส่งเสริมสนับสนุนภาพลักษณ์ของหน่วยงานราชการให้ดีขึ้น และประพฤติปฏิบัติตนได้อย่างถูกต้องเหมาะสมเป็นแบบอย่างที่ดีของสังคม เช่น รู้จักวัฒนธรรมประเพณีและความต้องการของชุมชน มีความจริงใจ อดทนให้ความสำคัญกับประโยชน์ส่วนรวมมากกว่าประโยชน์ส่วนตัว มีความเสียสละประโยชน์ส่วนตัวเพื่อประโยชน์ส่วนรวมของชุมชน เป็นต้น และ 4) ด้านหลักสูตรการพัฒนาจริยธรรมผู้นำท้องถิ่น ในส่วนงานของสองอำเภอโดยมีกลุ่มผู้นำตำบลนาฝาย และกลุ่มผู้นำตำบลหนองบัวแดง จากหลักสูตรที่ร่วมกันพัฒนาของคณะวิจัย ก็จะได้พัฒนาเป็นหลักสูตรผู้นำชุมชนแบบระยะสั้น ที่สามารถเปิดสอนได้ในระดับ ผู้ใหญ่บ้าน กำนัน และสมาชิกองค์การบริหารส่วนตำบลตามที่ได้ลงพื้นที่จัดกิจกรรมไปแล้ว จากการศึกษาเก็บข้อมูลและลงพื้นที่ พร้อมกับการจัดอบรมกิจกรรมในด้านต่าง ๆ ในเรื่องของการสร้างความมีคุณธรรมให้เกิดมีกับผู้นำชุมชน และจากการทําวิจัยเรื่องการพัฒนาจริยธรรมและความรับผิดชอบต่อสังคมของผู้นำท้องถิ่นจังหวัดชัยภูมิ นั้น ผู้วิจัยเกิดข้อสังเกตเห็นได้หลายด้านด้วยกันจึงขอเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไปดังต่อไปนี้ คือ 1) ศึกษาการสร้างกระบวนการวิถีผู้นำท้องถิ่น 2) ศึกษาการตรวจสอบสถานะอารมณ์ของผู้นำต่อสถานการณ์โควิด 19 3) ศึกษาผู้นำที่พึงประสงค์ของชุมชนในสถานการณ์ต่าง ๆ

เอกสารอ้างอิง

- เกรียงศักดิ์ เจริญวงศ์. (2563). หลักสูตรสร้างศักยภาพผู้นำเยาวชนเพื่อการสร้างชาติ. เรียกใช้เมื่อ 10 มกราคม 2566 จาก https://lsed.tu.ac.th/uploads/lsed/pdf/public_relation/NBIYouth-LeadershipEmpowermentSummerProgramme.pdf
- เย็นฤดี วงศ์พุม. (2543). ความเข้มแข็งของชุมชนจุลสารการศึกษาเพื่อชีวิตและสังคม ครบรอบ 30 ปี. กรุงเทพมหานคร: พิมพ์ดี.
- ไพโรจน์ พรหมสาสน์. (2537). การนำเทคนิคการรื้อปรับระบบมาใช้ในการบริหารงานอำเภอ. กรุงเทพมหานคร: กรมการปกครอง กระทรวงมหาดไทย.
- ครรชิต พุทธโกษา. (2554). คู่มือการพัฒนาชุมชนแห่งการเรียนรู้ฉบับสมบูรณ์. กรุงเทพมหานคร: สำนักงานคณะกรรมการวิจัยแห่งชาติ.
- ประเวศ วะสี. (2540). พระสงฆ์กับการรู้เท่าทันสังคม. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์หมอชาวบ้าน.
- ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ลำดับที่ 1. (2565). "การพัฒนาจริยธรรมและความรับผิดชอบต่อสังคมของผู้นำท้องถิ่นจังหวัดชัยภูมิ". (พระมหานรินทร์ สุรปญโญ, ผู้สัมภาษณ์)
- ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ลำดับที่ 2. (2565). "การพัฒนาจริยธรรมและความรับผิดชอบต่อสังคมของผู้นำท้องถิ่นจังหวัดชัยภูมิ". (พระมหานรินทร์ สุรปญโญ, ผู้สัมภาษณ์)
- ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ลำดับที่ 3. (2565). "การพัฒนาจริยธรรมและความรับผิดชอบต่อสังคมของผู้นำท้องถิ่นจังหวัดชัยภูมิ". (พระมหานรินทร์ สุรปญโญ, ผู้สัมภาษณ์)
- ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ลำดับที่ 30. (2565). "การพัฒนาจริยธรรมและความรับผิดชอบต่อสังคมของผู้นำท้องถิ่นจังหวัดชัยภูมิ". (พระมหานรินทร์ สุรปญโญ, ผู้สัมภาษณ์)
- ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ลำดับที่ 31. (2565). "การพัฒนาจริยธรรมและความรับผิดชอบต่อสังคมของผู้นำท้องถิ่นจังหวัดชัยภูมิ". (พระมหานรินทร์ สุรปญโญ, ผู้สัมภาษณ์)
- ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ลำดับที่ 33. (2565). "การพัฒนาจริยธรรมและความรับผิดชอบต่อสังคมของผู้นำท้องถิ่นจังหวัดชัยภูมิ". (พระมหานรินทร์ สุรปญโญ, ผู้สัมภาษณ์)
- ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ลำดับที่ 40. (2565). "การพัฒนาจริยธรรมและความรับผิดชอบต่อสังคมของผู้นำท้องถิ่นจังหวัดชัยภูมิ". (พระมหานรินทร์ สุรปญโญ, ผู้สัมภาษณ์)
- ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ลำดับที่ 41. (2565). "การพัฒนาจริยธรรมและความรับผิดชอบต่อสังคมของผู้นำท้องถิ่นจังหวัดชัยภูมิ". (พระมหานรินทร์ สุรปญโญ, ผู้สัมภาษณ์)
- ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ลำดับที่ 42. (2565). "การพัฒนาจริยธรรมและความรับผิดชอบต่อสังคมของผู้นำท้องถิ่นจังหวัดชัยภูมิ". (พระมหานรินทร์ สุรปญโญ, ผู้สัมภาษณ์)
- ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ลำดับที่ 5. (2565). "การพัฒนาจริยธรรมและความรับผิดชอบต่อสังคมของผู้นำท้องถิ่นจังหวัดชัยภูมิ". (พระมหานรินทร์ สุรปญโญ, ผู้สัมภาษณ์)

- พระธรรมปิฎก (ป.อ.ปยุตฺโต). (2540). ถึงเวลาพัฒนาคนกันใหม่. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์ธรรมสภา.
- พระธรรมปิฎก (ป.อ.ปยุตฺโต). (2548). พจนานุกรมพุทธศาสตร์ ฉบับประมวลธรรม. พิมพ์ครั้งที่ 13. กรุงเทพมหานคร: เอส. อาร์. พรินติ้ง. แมส. โปรดักส์ จำกัด.
- พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตฺโต). (2551). กระแสธรรมเพื่อชีวิตและสังคม. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์ธรรมสภา.
- สมบูรณ์ สุขสำราญ. (2530). การพัฒนาตามแนวพุทธศาสนา กรณีศึกษาพระสงฆ์นักพัฒนา. กรุงเทพมหานคร: สมาคมสังคมศาสตร์แห่งประเทศไทย.
- สำนักงานคณะกรรมการส่งเสริมและประสานงานเยาวชนแห่งชาติ. (2545). 25 ปี สยช./สำนักงานคณะกรรมการส่งเสริมและประสานงานเยาวชนแห่งชาติ สำนักงานนายกรัฐมนตรี. กรุงเทพมหานคร: สำนักงานคณะกรรมการส่งเสริมและประสานงานเยาวชนแห่งชาติ.
- Creswell J. W. (2013). Qualitative Inquiry and Research Design: Choosing Among Five Approaches. 3 nd. Thousand oaks CA: Sage.
- Silverman D. (2000). Doing Qualitative Research: A Practical Handbook. London: Sange.

อิริยาบถในการปฏิบัติกรรมฐานเพื่อการดับทุกข์*

BEHAVIOR IN THE PRACTICE OF MEDITATION FOR THE CESSATION OF SUFFERING

วิลาสินี ทรรพช*, ขนิษฐา หอมตะโก, พระมหาอุทธรณ์ จันทา, พระปลัดสุริยา รัตนญาติ, สมพงษ์ โกละกะ
Wilasinee tupkoch, Kanitta Homtako, Phramaha Yutthanan Janta, Phrapalad Suriya Rattanayat, Sompong kolaka
มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตศรีธรรมมาศราช

Mahamakut Buddhist University Srithammasokkaraj Campus

*Corresponding author E-mail: Wilasinee10702@gmail.com

บทคัดย่อ

อิริยาบถในการปฏิบัติกรรมฐานเพื่อการดับทุกข์ มีเป็นแนวทางการใช้อิริยาบถในการปฏิบัติกรรมฐานมาเป็นแนวทางในการดับทุกข์ โดยผู้ศึกษาได้ศึกษาค้นคว้าข้อมูลจากเอกสาร ตำรา งานวิจัย รวมถึงสื่อเทคโนโลยีต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับการนำแนวทางอิริยาบถในการปฏิบัติกรรมฐานมาใช้เพื่อให้เกิดปัญญารู้เท่าทันสภาวะตามที่เป็นจริงของธรรมชาติที่ก่อให้เกิดทุกข์ คือ ชันธ์ 5 และแนวทางที่สามารถนำมาใช้ในการดับทุกข์ ก็คือ การปฏิบัติกรรมฐาน ส่วนหนึ่งของการปฏิบัติกรรมฐาน ก็คือ การฝึกอิริยาบถ ซึ่งอิริยาบถในการปฏิบัติกรรมฐานจะประกอบด้วย อิริยาบถใหญ่และอิริยาบถย่อย อิริยาบถใหญ่หรืออิริยาบถหลัก คือ การยืน การเดิน การนั่ง และการนอน ในส่วนของอิริยาบถย่อย จะประกอบด้วยอาการ 22 ท่วงท่า โดยใช้สติพิจารณากำหนดรับรู้ทันอาการเคลื่อนไหวของกาย ซึ่งผู้ปฏิบัติกรรมฐานสามารถที่จะนำอิริยาบถดังกล่าวไปใช้ในการฝึกปฏิบัติกรรมฐาน เพื่อฝึกอิริยาบถของกายให้มีความสัมพันธ์กันกับวาจา และใจ รวมเป็นหนึ่งเดียวโดยมีสติเป็นพื้นฐาน อิริยาบถในการปฏิบัติกรรมฐานจึงเป็นวิธีปฏิบัติที่ส่งผลให้ผู้ปฏิบัติกรรมฐานเกิดจิตที่มีสมาธิบังเกิดความสุข ในการพิจารณาเหตุแห่งทุกข์ของชันธ์ 5 ยังผลให้ผู้ปฏิบัติพ้นจากทุกข์และนำไปสู่การดับทุกข์การมองทุกข์ในพระพุทธศาสนา พระพุทธเจ้าทรงแสดงไว้ในธรรมเทศนาครั้งแรก อัมมจักรกัปปวัตตสูตร ทุกข์และวิธีดับทุกข์เป็นที่มาของหลักคำสอนสามารถนำไปปฏิบัติเพื่อที่จะดับทุกข์ ธรรมเบื้องต้นที่ครอบคลุมสรรพสิ่งทั้งหมดเรียกไตรลักษณ์ อธิบายสภาวะธรรมชาติว่าสิ่งต่าง ๆ นั้น มีความไม่เที่ยง เป็นทุกข์ในตัวเองและไม่มีตัวตนที่แท้จริง ต่อไป

* Received March 31, 2022; Revised June 26, 2022; Accepted January 26, 2023

คำสำคัญ: อิริยาบถ, การปฏิบัติกรรมฐาน, การดับทุกข์

Abstract

Postures in meditation practice for the cessation of suffering There is a guideline for using postures in meditation as a guideline for the cessation of suffering. The researcher has studied and researched information from documents, textbooks, research papers, as well as various technological media related to the application of meditation postures in order to achieve wisdom and understanding of the true nature of suffering, namely Khan. 5 And the way that can be used to end suffering is the practice of meditation. Part of meditation practice is posture. which the postures in meditation practice consist of Great gestures and minor gestures The main posture or main posture is standing, walking, sitting and lying down in the sub-postures. It consists of 22 postures, using consciousness to determine and recognize the symptoms of the movements of the body. In which the meditator can apply the aforementioned posture to use in meditation practice. To train the posture of the body to be related to the speech and the mind as one unit based on precepts. The posture in meditation practice is therefore a practice that results in the meditation practitioner having a mind that is concentrated and peaceful. In considering the cause of suffering of the five aggregates, it results in the practitioner being free from suffering and leading to the cessation of suffering. Looking at suffering in Buddhism The Buddha expressed it in his first sermon. Dhammachakkapavattanasutra Suffering and the way to end suffering are the source of the doctrine that can be put into practice in order to end suffering. The preliminary dharma that encompasses all things is called the trinity. Explain the natural state that things are impermanent. suffering in himself and not having a true self

Keywords: posture, meditation, cessation of suffering

บทนำ

การมองทุกข์ในพระพุทธศาสนา พระพุทธเจ้าทรงแสดงไว้ในธรรมเทศนาครั้งแรก อัมมจักรกัปปวัตตนสูตร ทุกข์และวิธีดับทุกข์เป็นที่มาของหลักคำสอนสามารถนำไปปฏิบัติเพื่อที่จะ

ดับทุกข์ ธรรมเบื้องต้นที่ครอบคลุมสรรพสิ่งทั้งหมดเรียกไตรลักษณ์ อธิบายสภาวะธรรมชาติว่าสิ่งต่าง ๆ นั้น มีความไม่เที่ยง เป็นทุกข์ในตัวเองและไม่มีตัวตนที่แท้จริง ด้วยเกิดจากการปรุงแต่งของปัจจัยต่าง ๆ ทั้งที่มีจิตใจครองและไม่มีจิตใจครอง สิ่งทั้งหลายทั้งปวงนั้น คือ สิ่งปรุงแต่งทั้งหมดที่ล้วนเกิดขึ้นมาแบบมีเงื่อนไข ดำรงอยู่ได้และแตกสลายไปตามเงื่อนไขนั้น (พระเจนท์จันทร์ จนฺตปัญโญ. (แสงคำ), 2560) พระพุทธศาสนาแสดงให้เห็นชีวิตว่าเต็มไปด้วยทุกข์ คือ มีชีวิตต่อเนื่องด้วยกระบวนการไม่เที่ยง เปลี่ยนแปลงตลอดเวลา มนุษย์สามารถแก้ไขจัดการทุกข์หรือปัญหาที่มีให้หมดไปด้วยวิธีที่ถูกต้อง ก็จะเป็นสุขได้ในที่สุด มนุษย์ที่เชื่อว่าปัญญาคือแก่นแท้ที่ควรศึกษาและสามารถพัฒนาจิตใจให้หลุดพ้นจากทุกข์ได้ ความทุกข์เป็นปัญหาชีวิตที่ต้องเผชิญหน้าทุกคน ซึ่งการแก้ไขปัญหาวิตจะดำเนินไปตามหลักเหตุผล และสติปัญญา เพื่อช่วยให้มนุษย์ทุกคนมีความเข้าใจสภาพตามความเป็นจริงของธรรมชาติและรู้จักสภาพชีวิตของตนเองการจะพ้นทุกข์และดับทุกข์ได้ด้วยความเข้าใจในทุกข์ เหตุที่ทำให้เกิดทุกข์ ความดับทุกข์ และหนทางดับทุกข์ ท่ามกลางความทุกข์ทั้งปวงที่อยู่รอบตัว โดยมีชั้น 5 ซึ่งประกอบด้วยรูปนาม เป็นฐานที่ตั้งของการกำหนดรู้และปล่อยวางทุกข์/สุข อันเป็นไปตามกฎธรรมชาติ (เบญจวรรณ ชยางกูร ณ อยุธยา, 2562) ทุกข์จึงเป็นการบีบคั้นให้ตัวเองต้องดิ้นรนโดยเฉพาะทุกข์ในชั้น 5 ซึ่งประกอบด้วย รูป เวทนา สัญญา สังขาร และวิญญาณ ว่าโดยย่อ ได้แก่ รูป (ร่างกาย) กับนาม (จิตใจ) กล่าวคือเป็นทุกข์เวทนาในตัวเอง เช่น ร้อน หนาว เย็น หิว ความแค้น ความเจ็บปวดทรมานตาย เป็นต้น (พระเจนท์จันทร์ จนฺตปัญโญ. (แสงคำ), 2560) ทุกข์ (ชั้น 5) ถือว่ามีความสัมพันธ์และส่งผลต่อการปฏิบัติกรรมฐานเป็นอย่างยิ่ง เพราะการมีอยู่ของทุกข์ เหตุแห่งทุกข์ ความดับทุกข์ และหนทางไปสู่ความดับทุกข์อยู่ที่แนวปฏิบัติเพื่อพ้นจากความทุกข์ของผู้ปฏิบัติกรรมฐานแต่ละบุคคล การปฏิบัติกรรมฐานเป็นวิธีการพัฒนาจิตใจให้ถึงพ้นทุกข์ ซึ่งเป็นการพัฒนาสติจนเกิดความรู้แจ้งเห็นจริงถึงเหตุแห่งทุกข์ การปฏิบัติกรรมฐาน ในประเทศไทยก็มีความแตกต่างกัน แต่ที่นิยมก็คือวิธีการแบบกายานุปัสสนา หมวดอริยาบถปัปพะ และหลักการปฏิบัติกรรมฐานใช้การรู้เท่าทันอริยาบถปัปพะ นั่นคือ การรู้เท่าทันอริยาบถหลักและอริยาบถย่อย การกำหนดอริยาบถหลักหรืออริยาบถใหญ่ มีลำดับสำคัญในการปฏิบัติหลายขั้นตอน อริยาบถหลักแบ่งได้เป็น ยืน เดิน นั่ง นอน และอริยาบถย่อย คือ การคู้ เหยียด การรับประทานอาหาร กระพริบตาอาบน้ำ ขับถ่าย ซึ่งเป็นสิ่งปกติ ในการดำรงชีวิต (พุลศิริ โคตรชมภู, 2558) ในอริยาบถย่อยเป็นส่วนของการเคลื่อนไหวไปตามส่วนต่าง ๆ ของร่างกาย เช่น ก้าวไป ถอยกลับ เหลียวซ้ายแลขวา คู้ เหยียด การนุ่งห่ม การฉัน การดื่ม การถ่ายอุจจาระและถ่ายปัสสาวะ เป็นต้น

ดังนั้น อริยาบถในการปฏิบัติกรรมฐาน เป็นส่วนหนึ่งในการปฏิบัติกรรมฐานเพื่อนำมาปฏิบัติในการดับทุกข์ เพราะการปฏิบัติกรรมฐานเป็นการฝึกให้ตนเองมีสติกำหนดรู้ในอริยาบถทุก ๆ อริยาบถ การกำหนดอริยาบถเหล่านี้ถือว่าการฝึกให้เกิดสัมปชัญญะ รู้เท่า

ทันอริยาบถตามสภาพความเป็นจริงแห่งทุกข์ ผู้ปฏิบัติกรรมฐานฝึกจนเกิดสติสัมปชัญญะเห็นสภาวะที่เกิดจากความทุกข์ (ขันธ 5) ทุกอย่างมีเกิดขึ้น ตั้งอยู่และดับไป ความทุกข์ก็เช่นกันผู้ปฏิบัติกรรมฐานสามารถเห็นประโยชน์และโทษของการเคลื่อนไหวอริยาบถ ต่าง ๆ เมื่อผู้ปฏิบัติกรรมฐานมีปัญญาพิจารณารูปและนามตามสาเหตุแห่งทุกข์ (ขันธ 5) สติปัญญาจากการพัฒนาจิตที่ได้รับการพัฒนาหรือฝึกฝนอบรมแล้ว จะนำพาผู้ปฏิบัติกรรมฐานให้มีจิตบริสุทธิ์พัฒนาเป็นลำดับขั้น และการปฏิบัติกรรมฐานด้วยอริยาบถที่เหมาะสมกับตนย่อมนำพาผู้ปฏิบัติกรรมฐานนั้นเข้าสู่ความสงบก้าวพ้นผ่านความทุกข์ทั้งปวงจนนำไปสู่การดับทุกข์บรรลุมรรคผลนิพพาน ได้ในที่สุด

ความหมายและแนวคิดเกี่ยวกับความทุกข์

“ทุกข์” หรือ “ทุกข์” พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2554 ได้ให้ความหมายไว้ คือ ความยากลำบาก ความไม่สบายกายไม่สบายใจ ความทนได้ยาก ความทนอยู่ในสภาพเดิมไม่ได้ และมีนักวิชาการหลากหลายท่าน ได้สรุปและให้ความหมายไว้ ดังนี้

นางเบญจวรรณ ชยางกูร ณ อยุธยา ได้กล่าวไว้ว่า ทุกข์ คือ ความไม่สบายกาย ไม่สบายใจ มนุษย์ทุกคนไม่ว่าจะเป็นเด็กหรือผู้ใหญ่ ต่างก็มีความทุกข์ด้วยกันทั้งนั้น ความทุกข์จึงเกิดขึ้นกับใครก็ได้ทุกขณะ เราจึงไม่ควรประมาทและพร้อมที่จะเผชิญหน้ากับความจริงของทุกข์นั้น ๆ ความทุกข์เกิดขึ้นที่ไหน และมีกระบวนการเกิดขึ้นจากขันธ 5 (เบญจวรรณ ชยางกูร ณ อยุธยา, 2562)

พระสุพรชัย อานนโธ, พระสัญญาชัย ญาณวิโร ได้ให้ความหมายของ ทุกข์ กล่าวมุ่งเน้นเกี่ยวกับภาวะธรรมชาติพื้นฐานที่เกิดขึ้นกับตัวบุคคลเป็นหลัก แยกต่อความสุขและถูกบีบคั้นทำให้ชีวิตเต็มไปด้วยความทุกข์ (พระครูสุพรชัย อานนโธ และพระสัญญาชัย ญาณวิโร, 2558, กรกฎาคม-ธันวาคม)

พระอนันตชัย อภินนโธ (ขันโพธิ์น้อย) ได้สรุปความหมายของ ทุกข์ หมายถึง สภาพธรรมที่เกิดดับ เป็นไปกับด้วยสังสารวัฏ เป็นไปในฝ่ายเกิด (พระอนันตชัย อภินนโธ (ขันโพธิ์น้อย), 2017, July-December)

นายบุญมี แก้วต, พระมหารังสี ฐานวุฑโฒ, วิโรจน์ วิชัย, พระครูศรีปริยัตยารักษ์ และประเสริฐ บุผาสุข ได้กล่าวไว้ว่า ทุกข์ ความทุกข์ หรืออาการที่ทนอยู่ในสภาวะเดิมไม่ได้ สิ่งทั้งหลายจะค่อย ๆ สลายตัวไปไม่คงอยู่ในสภาพเดิม เหมือนกับเสื้อผ้าที่ซื้อใหม่ ๆ เราเก็บเอาไว้อย่างดีแม้จะไม่เคยสวมใส่เลยแต่มันก็เก่า คล้ำหมอง สีสน้ำจาง อาการเช่นนี้เรียกว่าเสื้อเป็นทุกข์แล้ว ความหมายก็คือมันทนอยู่ในสภาพเดิมไม่ได้ ความทุกข์ที่ปรากฏชัดเจนในสิ่งมีชีวิต เช่น พืชและสัตว์มีเกิด แก่และตาย เป็นทุกข์ตามสภาวธรรมซึ่งเป็นเรื่องธรรมดา (บุญมี แก้วต และคณะ , 2562)

พระเจนท์จันทร์ จันทปญโญ ได้สรุปไว้ว่า ในพระพุทธศาสนา ซึ่งทุกข์มีอธิบายอยู่ในหมวดธรรมสำคัญหลายหมวด โดยธรรมที่อธิบายสภาวะธรรมชาติเรียกไตรลักษณ์ กล่าวถึงลักษณะของสิ่งทั้งหลายที่มีใจครองและไม่มีใจครองเรียกสังขาร ล้วนเกิดขึ้นมาอย่างมีเงื่อนไข ดำรงอยู่ภายใต้ภาวะบีบเค้น มีความกดดันขัดแย้ง และไม่สามารถคงอยู่ในสภาพเดิมได้ เป็นภาวะที่เนื่องกันของการเกิดขึ้น ตั้งอยู่ และการดับไป ลักษณะและภาวะดังกล่าวคือทุกข์ที่พระองค์กล่าวถึง เกิดขึ้น มีอยู่ เป็นไปในบุคคลเรียกทุกข์อริยสัจ เกิดคืออาการรับรู้ของจิต เรียกว่าเวทนา แก่และเจ็บให้ความรู้สึกเป็นทุกขเวทนา คืออาการของร่างกายที่เป็นอยู่ และเป็นไปสู่ความตายคือความเสื่อมสลายไม่สามารถคงรูปอยู่ได้ (พระเจนท์จันทร์ จันทปญโญ. (แสงคำ), 2560)

พระครูสุตจินดาภรณ์ (ยงยุทธ ญาณสมปนโน) ได้สรุปไว้ว่า ทุกข์ แปลว่า ทนยาก หรือดูแล้ว น่ารังเกียจ หรือวุ่นวายน่าเกลียด ความเป็นทุกข์นี้แฝงอยู่ในลักษณะแห่งความไม่เที่ยง หมายถึง การเปลี่ยนแปลงเรื่อย ๆ ทุกข์ หมายถึง ลักษณะแห่งความทนทานหรือความทุกข์ให้เกิดขึ้นแก่ผู้ที่เข้าไปยึดถือ หลักใหญ่ ๆ มีอยู่ว่า สิ่งใดไม่เที่ยงสิ่งนั้นย่อมเป็นทุกข์ หมายถึง ความเปลี่ยนแปลงนั่นเองทำให้เกิดทุกข์ขึ้นมา ถ้าไม่มีการเปลี่ยนแปลงก็ไม่มีทุกข์ หรือพิจารณาดูแล้วก็จะไม่น่ารังเกียจ หรือไม่ดูเป็นของไร้จากตัวตนโดยสิ้นเชิง (พระครูสุตจินดาภรณ์ (ยงยุทธ ญาณสมปนโน), 2560)

ตะวัน วาทกิจ ได้ให้แนวคิดหลักที่เกี่ยวข้องกับความทุกข์ ได้แก่ แนวคิดเรื่องไตรลักษณ์ เป็นกฎธรรมชาติที่สามารถอธิบายความเป็นไปของความไม่แน่นอนตามธรรมดาของทุกสรรพสิ่ง ความทุกข์ในความหมายของไตรลักษณ์ที่มีลักษณะเป็นความเปลี่ยนแปลง ไม่เที่ยงทนได้ยาก และไม่มีความเป็นตัวตน แนวคิดอริยสัจได้อธิบายความทุกข์ทางใจของมนุษย์ไว้ในทุกแง่มุม ได้แก่ ตัวทุกข์ เหตุแห่งทุกข์ การดับทุกข์ และวิธีดับทุกข์ แนวคิดปฏิจจสมุปบาท อธิบายวงจรของความทุกข์ภายใต้จิตใจมนุษย์ที่เกิดจากอวิชชา อันเกิดจากความไม่เข้าใจโลกและชีวิตตามจริง ทั้งนี้ ความทุกข์ทางใจของมนุษย์สัมพันธ์กับความไม่เข้าใจความจริงของธรรมชาติและชีวิต (ตะวัน วาทกิจ, 2557)

ธัญญลักษณ์ เพ็งเจริญ ได้สรุปไว้ว่า ความทุกข์ทรมานทางจิตใจเป็นภาวะที่เป็นผลมาจากการตอบสนองต่อความเครียดที่บุคคลไม่สามารถปรับตัวได้ ซึ่งหากไม่ได้รับการแก้ไขบุคคลก็จะมีปัญหาทางสุขภาพจิตตามมาอันได้แก่ ความวิตกกังวล ความเครียด ภาวะซึมเศร้า เป็นต้น ก็จะส่งผลถึงการเปลี่ยนแปลงด้านต่าง ๆ ทั้งพฤติกรรมทางกายจิตใจ อารมณ์ สังคม ความสามารถในการทำกิจวัตรประจำวัน การทำหน้าที่ทางสังคมลดลงได้ (ธัญญลักษณ์ เพ็งเจริญ, 2562)

ดังนั้น ความทุกข์เป็นความขัดแย้งกับความสุข ความทุกข์จึงเป็นความทนยากลำบากของกายและใจ ความไม่สบายกายไม่สบายใจอันเกิดจากภาวะที่ต้องทนต่อความเป็นธรรมชาติ

พื้นฐานของชีวิตและสรรพสิ่ง ซึ่งเป็นความธรรมดาของธรรมชาติที่ไม่สามารถจะทนอยู่ในสภาพเดิมได้ นั่นคือ สิ่งทั้งหลายจะค่อย ๆ สลายไป ทนอยู่ในสภาพเดิมไม่ได้หรือไม่สามารถคงอยู่ในสภาพเดิมได้ เป็นสภาวะธรรมชาติภายใต้สังขารที่มีลักษณะแห่งความไม่เที่ยงและมีการเปลี่ยนแปลงไม่ดำรงอยู่แต่ต้องดำรงอยู่ภายใต้เหตุแห่งการถูกบีบคั้นที่ต่อเนื่องกันของกาย (ทุกขเวทนา) ที่เกิดจากร่างกายที่แก่ชราและความเจ็บปวดที่เกิดขึ้น และจิต (เวทนา) ที่เกิดจากการรับรู้ต่อความวิตกกังวลก่อให้เกิดความเครียดและภาวะซึมเศร้า เกิดแก่สังขารของตนทำให้เกิดเป็นที่ตั้งแห่งทุกข์ของกายและใจ จนร่างกายและจิตใจนั้นเสื่อมสลายไปสู่ความตาย ซึ่งเป็นการดับทุกข์ทางกายและใจตามกระบวนการวิถิแห่งธรรม

การดับทุกข์ตามวิถิแห่งธรรม (นิโรธ)

การดับทุกข์ เป็นการแสดงให้เห็นกระบวนการเกิดทุกข์ สาเหตุแห่งทุกข์ ทางดับทุกข์ และรูปแบบแบบอย่างในการดำเนินชีวิตที่นำไปสู่การดับทุกข์ โดยกระบวนการแห่งทุกข์ และกระบวนการดับทุกข์เกี่ยวข้องอย่างชัดเจนกับหลักกรรมซึ่งเป็นหลักคำสอนที่เห็นหัวใจคำสอนพุทธศาสนาอย่างหนึ่งโดยมีภพภูมิเป็นที่โลดแล่นสวຍผลกรรมทั้งสุขทุกข์ และสิ้นทั้งสุขทุกข์เข้าสู่พระนิพพาน ซึ่งพจนานุกรม ฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2554 ได้ให้ความหมาย “นิพพาน” หมายถึง ความดับสนิทแห่งกิเลสและกองทุกข์ หรือ ดับกิเลสและกองทุกข์, ตาย (ใช้แก่พระอรหันต์) ทำให้เข้าใจคำสอนเรื่องทุกข์และการดับทุกข์ได้ง่ายขึ้น เพื่อการเข้าใจทุกข์และการกำจัดทุกข์เข้าสู่บรมสุขต่อไป (พระครูสมุห์วรวิทย์ ภาสโก และคณะ, 2562) ดังนั้น การจะดับทุกข์ได้นั้นจะต้องรู้กระบวนการที่ก่อให้เกิดทุกข์ คือ ตัวทุกข์ และเหตุแห่งทุกข์

การแบ่งขอบเขตประเภทของทุกข์ : ตัวทุกข์

ตัวทุกข์ คือ ปัญหาต่าง ๆ ของมนุษย์ เป็นเรื่องบีบคั้นชีวิตจิตใจ ยิ่งกว่านั้น ทุกข์เป็นของน่าเกลียด น่ากลัวและน่าตกใจ ตัวทุกข์สามารถแบ่งออกได้เป็น 2 ประเภทด้วยกัน ได้แก่ ทุกข์ทางกายและทุกข์ทางใจ ทุกข์ทางกาย ได้แก่ ความเจ็บปวดทางกาย เช่น กายบาดเจ็บ ถูกบีบคั้น เป็นโรค เป็นต้น และความทุกข์ทางใจ (โศกนันท) ได้แก่ ความเจ็บปวดรวดร้าวใจ ที่ทำให้ร้องไห้ ตีอกชกหัว ลงดิน เชื่อดตัวเอง กินยาพิษ ผูกคอตาย เป็นต้น (พระอนันตชัย อภินนโท (ขันโพธิ์น้อย), 2017, July-December) สามารถแบ่งขอบเขตประเภทของความทุกข์ตามผล การศึกษานิยามขอบเขตความทุกข์ให้ข้อค้นพบว่า ความทุกข์ประกอบด้วยทุกข์ประจำหรือสภาวะทุกข์เป็นทุกข์ตามสภาพ เนื่องจากความทุกข์ชนิดนี้หลีกเลี่ยงไม่ได้ ถือเป็นสภาวะธรรมดาของมนุษย์ ได้แก่ ชาติ (การเกิด) ชรา (การแก่) และมรณะ (การตาย) และทุกข์จรหรือปภินณกทุกข์ เป็นความทุกข์ที่มาจากเหตุการณ์และสิ่งแวดล้อมของชีวิตที่เกิดขึ้นเพียงครั้งคราว เกิดขึ้นกับบุคคลโดยมีระดับความทุกข์ทางใจที่ต่างกันขึ้นอยู่กับระดับความยึดมั่นของบุคคล ยิ่งบุคคลมีความยึดมั่นในสิ่งเหล่านั้นมากย่อมมีทุกข์ทางใจในเรื่องนั้นมากไปด้วย (ตะวัน วาทกิจ,

2557) การแบ่งขอบเขตประเภทของทุกข์ อันเกิดจากความทุกข์กาย และความทุกข์ใจ สามารถแยกย่อยประเภทของความทุกข์ ได้ดังนี้

ความทุกข์กาย : ความเกิดและความเจ็บเป็นทุกข์

ก. คัพโภกกันตมุลกทุกข์ ทุกข์เกิดจากการอยู่ในครรภ์ อยู่ที่นั่นจะคับแคบอึดอัด มือตื้อ แออัดด้วยสิ่งที่น่ารังเกียจ ดุจหนอนในของเน่าหรือในน้ำคร่ำ

ข. คัพภปริหรณมุลกทุกข์ ทุกข์เกิดจากการบริหารครรภ์ มารดาจะขยับเขยื้อน เคลื่อนไหว ลูกนั่งเดินวิ่งแรงหรือเบา กินดื่มของร้อนเย็นเปรี้ยวเผ็ด เป็นต้น มีผลกระทบต่อเด็กในครรภ์ทั้งสิ้น

ค. คัพภวิปตติมุลกทุกข์ ทุกข์เกิดจากการวิบัติของครรภ์ เช่น ท้องนอกลมดลูก เด็กตายในครรภ์ต้องผ่าตัดออก เป็นต้น

ง. วิชายนมุลกทุกข์ ทุกข์เกิดจากการคลอด ทั้งถูกกระทุ้งกระแทกพลิกหัน ทั้งถูกกดถูกบีบ ถูกอัดกว่าจะผ่านช่องอันแสนแคบออกมาได้ เจ็บปวดแสนสาหัส

จ. พหิณิกขมนมุลกทุกข์ ทุกข์เกิดจากการออกมาภายนอก เด็กแรกคลอดมีร่างกายและผิวละเอียดอ่อนดังผลไม้มิสุ ถูกสัมผัสจับต้องเช็ดล้างแสนเจ็บแสบ

ฉ. อัตตูปกมุลกทุกข์ ทุกข์เกิดจากการทำตัวเอง เช่น ฆ่าตัวตายบ้าง ประพฤติวัตร บำเพ็ญตบะทรมานตนบ้าง โกรธเคืองเขาแล้วไม่กินข้าว หรือทำร้ายตัวเองบ้าง เป็นต้น

ช. ปฏูปกมุลกทุกข์ ทุกข์เกิดจากคนอื่นทำให้ เช่น ถูกฆ่า ถูกจองจำ ถูกทำร้าย เป็นต้น

ความทุกข์กาย : ความชราและความตายเป็นทุกข์

ก. ชรา ความแก่ ทำให้อวัยวะทั้งหลายย่อหย่อนอ่อนแอ อินทรีย์ คือ ตาหูจมูกลิ้น เป็นต้น ทำหน้าที่บกพร่องผิดเพี้ยน กำลังวังชาเสื่อมถอย หหมดความแคล่วคล่องว่องไว ผิวพรรณไม่งดงามผ่องใส หนังเหี่ยวยุ่น ความจำเลอะเลือนผลอไหล เสื่อมอำนาจและความเป็นเสรีทั้งภายนอกและภายใน เกิดทุกข์กายและทุกข์ใจมาก

ข. มรณะ ความตาย ยามสิ้นชีพ เคยทำชั่วไว้ ก็เห็นนิมิตของบาปกรรม มีคนหรือของรัก ก็ต้องมาพลัดพรากจากกันไป ส่วนประกอบในร่างกายก็พากันหยุดทำหน้าที่ ทุกข์ทางกายก็อาจจะมามากจะทำอะไรจะแก้อะไรก็ทำไม่ได้แก้ไขไม่ได้ (พระอนันตชัย อภินนโท (ขันโพธิ์น้อย), 2017, July-December)

ความทุกข์ใจ ได้แก่

ก. โสกะ (Sorrow, ความเหงา) มีอาการโศกเศร้าเสียใจ ตรอมตรมอย่างมาก ห่อเหี่ยวใจเศร้าโศก ความโศกเศร้า ได้แก่ ความเหงา เช่น เมื่อสูญเสียญาติ เป็นต้น

ข. ปริเทวะ (Lamentation, ความพิโรธรำพัน หรือระทมใจ) มีอาการของความคร่ำครวญพิไร

รำพัน ความรู้สึกเป็นทุกข์ทางใจที่เกิดจากการตัดไม้ขาด โดยอาจแสดงมาเป็นการกระทำหรือคำพูด เช่น บ่น บ่นเพื่อ พุดคร่ำครวญหรือรำไร ได้แก่ บ่นเพื่อไปต่าง ๆ เช่น เมื่อสูญเสียญาติ เป็นต้น

ค. ทุกข์ (Feeling hurt or physical pain, ความไม่สบายใจที่เกิดจากกาย) อาการอึดอัด ทรมาน เป็นความลำบากถึงความรู้สึกทางใจที่ไม่ดีอันเกิดจากร่างกาย ได้แก่ เจ็บปวด รวดร้าวใจ ที่ทำให้ร้องไห้ ตีอกชกหัว ลงดิน เชือดตัวเอง กินยาพิษ ผูกคอตาย เป็นต้น

ง. โทมนัส (Mental pain or grief, ซ้ำใจ) มีอาการน้อยใจ ตรอมนใจ ซอกซ้ำใจ เจ็บปวด รวดร้าวใจ อาจแสดงออกมาด้วยการร้องไห้ เป็นความทุกข์ใจ ได้แก่ เจ็บปวดรวดร้าวใจที่ทำให้ร้องไห้ ตีอก ชกหัว ลงดิน เชือดตัวเอง กินยาพิษ ผูกคอตาย เป็นต้น

จ. อุปายาส (Despair, ความคับแค้นใจ) มีอาการกลัดกลุ้มใจ สับสนหาทางออกไม่พบ คับแค้นใจ ความคับแค้น หรือสิ้นหวัง ได้แก่ เราร้อนทบทอนใจ ในเมื่อความโศกเศร้าเพิ่มทวี เป็นต้น (ตะวัน วาทกิจ, 2557)

ฉ. อับปิยสัมปโยค การประสบคนหรือสิ่งซึ่งไม่เป็นที่รัก เช่น ต้องพบต้องเกี่ยวข้องกับคนที่ไม่ชอบหรือชิงชัง เป็นต้น

ช. ปิยวิปโยค การพลัดพลากจากคนหรือสิ่งอันเป็นที่รัก เช่น จากญาติ จากคนรัก สูญเสียทรัพย์สิน เป็นต้น

ซ. อิจฉตลาภ การไม่ได้สิ่งที่ปรารถนา คือปรารถนาสิ่งใดแล้วไม่ได้สมหวัง

ณ. อุปทานขันธ ขันธทั้งห้าซึ่งเป็นที่ตั้งแห่งอุปทาน กล่าวคือ ทุกข์ที่กล่าวมาทั้งหมดนั้น เป็นทุกข์ของอุปทานขันธทั้งห้า เมื่อว่าโดยสรุปหรือโดยรวบยอด ก็คือ อุปทานขันธ 5 เป็นทุกข์ (พระอนันตชัย อภินนโท (ขันโพนน้อย), 2017, July-December) ทุกข์อันเกิดจากขันธ 5 เพราะการยึดมั่นในขันธ 5 เป็นทุกข์ ตามกองรูปเหตุแห่งทุกข์

เหตุแห่งทุกข์ : สมุทัย

การแสดงออกอันเป็นพฤติกรรมที่แสดงออกให้เห็นทั้งด้านที่เป็นสุขและทุกข์ คือ ขันธ 5 การทำงานของขันธ 5 ด้วยการสัมผัสกับสิ่งต่าง ๆ ที่เข้ามากระทบกับรูป ซึ่งมีประสาทการรับรู้โดยผ่านเข้ามาที่ ตา หู จมูก ลิ้น กาย และใจ ซึ่งเปรียบเสมือนตัวรับสัญญาณจนทำให้วงจรของทุกข์เริ่มทำงาน โดยเป็นตัวก่อเหตุ ที่สำคัญซึ่งทำหน้าที่เป็นผู้นำการให้เกิดความทะเยอทะยานตามความต้องการของจิตผู้ถูกรอบงำ คือ อุปทานที่เข้าไปกำกับควบแน่นให้ความต้องการของจิตสมประสงค์ ทำให้ตัววิชาไม่เกิด เมื่อจิตมีอุปทานขันธเข้าไป ยึดมั่น อาจทำให้เกิดได้ทั้งสุขเวทนาและทุกขเวทนา (เบญจวรรณ ชยางกูร ณ อยุธยา, 2562) ตามกองรูปขันธ 5 ได้แก่ 1) รูปขันธ (กองรูป, ส่วนที่เป็นรูป, ร่างกาย, พฤติกรรม, และคุณสมบัติต่าง ๆ ของส่วนที่เป็นร่างกาย, ส่วนประกอบฝ่ายรูปธรรมทั้งหมด, สิ่งที่เป็นร่างพร้อมทั้งคุณและอาการ 2) เวทนาขันธ (กองเวทนา, ส่วนที่เป็นการเสวยอารมณ์, ความรู้สึกสุข ทุกข์ หรือเฉย ๆ) 3)

สัญญาชั้น (กองสัญญา, ส่วนที่เป็นความกำหนดหมาย, ความกำหนดได้หมายรู้ในอารมณ์ 6 เช่นว่า ขาว เขียว ดำ แดง เป็นต้น) 4) สังขารชั้น (กองสังขาร, ส่วนที่เป็นความปรุงแต่ง, สภาพที่ปรุงแต่งจิตให้ดีหรือชั่วหรือเป็นกลาง ๆ คุณสมบัติต่าง ๆ ของจิต มีเจตนาเป็นตัวนำ ที่ปรุงแต่งคุณภาพของจิต ให้เป็นกุศล อกุศล อัปยาคฤต และ 5) วิญญาณชั้น (กองวิญญาณ, ส่วนที่เป็นความรู้แจ้งอารมณ์, ความรู้อารมณ์ทางอายตนะทั้ง 6 มีการเห็น การได้ยิน เป็นต้น ได้แก่ วิญญาณ) (พระครูสมุห์หรรวิทย์ ฝาสุโก และคณะ, 2562)

ดังนั้น พระพุทธเจ้าทรงตรัสว่า อุปาทานชั้น ทั้ง 5 เป็นตัวทุกข์ เหตุแห่งทุกข์ คือ กามตัณหา ภาวะตัณหา และวิภวตัณหา (เบญจวรรณ ชยางกูร ณ อยุธยา, 2562) โดยที่ฝ่ายพระพุทธศาสนาถือว่า “ตัณหา” หรือความต้องการที่เป็นอกุศลเป็นสิ่งที่ควรขจัด พุทธศาสนาเน้นพัฒนาสติปัญญาให้รู้เท่าทัน สิ่งต่าง ๆ ในโลก เมื่อมีสติปัญญาคอยขึ้นนำจากความต้องการที่เป็นอกุศลแบบ “ตัณหา” ก็สามารถพัฒนาเป็นความต้องการในฝ่ายกุศล นอกจากนี้แล้วบทบาทของตัณหาในศาสนาพุทธยังมีแนวโน้มไปในแง่ลบ คือเห็นว่าตัณหาที่ขาดสติปัญญาขึ้นนำเป็นสิ่งไม่ดี เมื่อเกิดขึ้นแล้วก็ย่อมครอบงำและน้อมนำให้บุคคลล่องไปในทางเสื่อมอีกทั้งหากไม่ได้ตั้งใจปรารณาก็ก่อให้เกิดเป็นความทุกข์อีก พระพุทธเจ้าจึงได้จัดตัณหาให้อยู่ในหมวดของสมุทัย คือ เหตุแห่งทุกข์ (ปิยะพัชร เครือเขื่อนเพชร และผจญ คำชูสังข์, 25607) เมื่อความทุกข์เกิดเพราะมีเหตุแห่งทุกข์ (สมุทัย) คือ ชั้น 5 การดับทุกข์ต้องดับชั้น 5 ด้วยการพัฒนาสมาธิและปัญญา ซึ่งต้องเตรียมพร้อมทางกายและจิตใจด้วยศีลเป็นพื้นฐานจนทำให้เกิดการพัฒนาทางด้านร่างกายและการพัฒนาทางด้านจิตใจเพื่อให้เกิดสมาธิจนนำไปสู่การเจริญทางด้านปัญญา การที่จะพัฒนากายและใจให้มีคุณภาพต้องผ่านการฝึกปฏิบัติด้วยอิริยาบถกรรมฐานซึ่งเป็นพื้นฐานในการปฏิบัติกรรมฐานเพื่อให้เกิดผลสำเร็จได้

อิริยาบถในการปฏิบัติกรรมฐาน

ความหมายอิริยาบถในการปฏิบัติกรรมฐาน

“อิริยาบถ” หมายถึง อาการที่ร่างกายอยู่ในท่าใดท่าหนึ่ง เช่น วิ่ง กระโดด เดิน ยืน นั่ง นอน, ถ้าตามมหาสติปัฏฐานสูตร กำหนดไว้ ๔ อย่าง คือ เดิน ยืน นั่ง นอน (พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. ๒๕๕๔) “วิธีการปฏิบัติ” หมายถึง รูปแบบการสอน เช่น การเดินจงกรม การนั่งกัมมัฏฐานการกำหนดอิริยาบถย่อย และ “การปฏิบัติวิปัสสนากัมมัฏฐาน” หมายถึง การฝึกหัดปฏิบัติ โดยอาศัยรูปนาม ชั้น 5 สำหรับเป็นปัจจัยให้เกิดการเห็นแจ้งตามความเป็นจริงของธรรมชาติ เพื่อการบรรลุพระนิพพาน ซึ่งเป็นจุดมุ่งหมายสูงสุดของพระพุทธศาสนา (พระมหาบุญเลิศ ธรรมทสสี และคณะ, 2548) และ “กรรมฐาน” แปลว่า ที่ตั้งแห่งการงาน เป็นคำที่ถูกนำมาใช้ มีนัยตรงกับคำว่า “ภาวนา” ที่ปรากฏในพระไตรปิฎก หมายถึง การปฏิบัติธรรมหรือการฝึกอบรมจิตใจและอบรมปัญญาตาม

หลักพระพุทธศาสนา ธรรมเนียมหรือภาวนาในพระพุทธศาสนามี 2 ประการ คือ ประการที่ 1 สมถกรรมฐาน หรือ สมถภาวนา การฝึกอบรมจิตให้เกิดความสงบ หรือการฝึกสมาธิ ประการที่ 2 วิปัสสนากรรมฐาน หรือวิปัสสนาภาวนา การฝึกอบรมปัญญาให้เกิดความรู้แจ้งตามเป็นจริง หรือการเจริญปัญญา (พระราชปริยัติกวี. ศ.ดร., 2560)

ดังนั้น อริยาบถในการปฏิบัติกรรมฐาน คือ การฝึกปฏิบัติของกาย ณ ที่ตั้งแห่งการงาน โดยอาศัยรูปนาม ชันธ 5 มาพิจารณากำหนดอาการของกายโดยการเดิน ยืน นั่ง นอน หรืออาการท่าใดท่าหนึ่งของกายเพื่อให้เห็นความเป็นจริงของธรรมชาติในการบรรลุจุดหมายสูงสุดของพระพุทธศาสนา คือ พระนิพพาน ยกตัวอย่างเช่น การนั่งสมาธิ การภาวนาบทบริกรรมว่า “พุท - โธ” ตามแบบของหลวงปู่เสาร์ เพื่อให้จิตสงบเป็นสมาธิ เพื่อให้จิตมีพลังและการใช้สติสัมปชัญญะพิจารณาดูกาย เวทนา จิตและธรรมที่เป็นไปอยู่ เพื่อให้เกิดปัญญารู้เท่าทันสภาวะตามที่เป็นจริง ด้วยการพิจารณาอาการของจิตให้สอดคล้องกับความเป็นไปของอริยาบถสำคัญไม่ว่าจะเป็นการยืน การเดิน การนั่ง การนอน และอริยาบถย่อยอื่น ๆ เช่น การฉัน การพูด การคิด เป็นต้น (พระมหาชิต ฐานชิต และพระครูพิพิธวรกิจจานุการ, 2561) หรืออาจจะใช้วิธีเดินจงกรม เป็นวิธีภาวนาเปลี่ยนอริยาบถ คือ เปลี่ยนจากการนั่งสมาธิภาวนามาทำความเพียรภาวนา ในอริยาบถเดิน เรียกว่า เดินจงกรมภาวนา เมื่อเปลี่ยนมาทำความเพียรภาวนาในอริยาบถยืน เรียกว่ายืนกำหนดจิต เมื่อเปลี่ยนมาทำความเพียรภาวนาในอริยาบถนอน เรียกว่า นอนพุทไสยาสน์ หรือ สัพพะไสยาสน์ (พระครูสุพัฒนกาญจนกิจ, 2559, กรกฎาคม-ธันวาคม)

ลักษณะของอริยาบถในการปฏิบัติกรรมฐาน

“อริยาบถ” เป็นการตามเห็นอาการกิริยาของกาย 4 อย่าง คือ การเดิน การยืน การนั่ง และการนอน ดังที่พระพุทธเจ้าตรัสไว้ว่า คุณอนภิกขุทั้งหลาย ยังมีอภิกขุวิธีหนึ่ง คือ เมื่อเดินอยู่ก็รู้ชัดว่าเดินอยู่ เมื่อยืนอยู่ก็รู้ชัดว่ายืนอยู่ เมื่อนั่งอยู่ ก็รู้ชัดว่านั่งอยู่ เมื่อนอนอยู่ก็รู้ชัดว่านอนอยู่ ก็หรือว่าเธอตั้งกายไว้โดยอาการใด ๆ ก็รู้ชัดถึงกายนั้น โดยอาการนั้น ๆ การพิจารณาอริยาบถทางกาย แบ่งประเภทออกได้เป็น 2 หมวด ได้แก่ หมวดอริยาบถปัพพะ ว่าด้วยอริยาบถหลักหรืออริยาบถใหญ่ หมายถึง คือ การเดิน การยืน การนั่ง และการนอน และหมวดสัมปชัญญะปัพพะ ว่าด้วยการกำหนดรู้อริยาบถย่อย ได้แก่ ความรู้สึกตัวทั่วพร้อมทุกอย่างจำแนกออกเป็น 4 ประการ คือ ประการที่ 1 คือ รู้ว่ามีประโยชน์ แล้วทำสิ่งที่ประโยชน์ (สาดตะกั่วสัมปชัญญะ) ประการที่ 2 คือ รู้ว่าสมควร แล้วทำสิ่งที่สมควร (สัปายะสัมปชัญญะ) ประการที่ 3 คือ รู้ว่าใช้กัมมัญฐานบทใด เหมาะแก่การโคจร บิณฑบาต (โคจรสัมปชัญญะ) และประการที่ 4 คือ การรู้รูปนามตามอริยาบถย่อย (อสมโมหะสัมปชัญญะ) ในอาการ 22 โดยปราศจากโมหะ ในการกำหนดรู้อริยาบถย่อยตามอาการที่ประกอบ 22 มีดังนี้ 1) การก้าวไปหรือการเดินไปข้างหน้า 2) การถอยกลับหลัง 3) การมองไปข้างหน้า 4) การเหลียวซ้ายแลขวา

5) การคู้เข้า 6) การเหยียดออก 7) การทรงสังฆาฏี 8) การถือบาตร 9) การนุ่งห่มจีวร 10) การกิน 11) การดื่ม 12) การเคี้ยว 13) การลิ้ม 14) การถ่ายอุจจาระ 15) การถ่ายปัสสาวะ 16) การเดิน 17) การยืน 18) การนั่ง 19) การ (จะ) หลับ 20) การตื่น 21) การพูด และ 22) การนิ่ง (พระมหาบุญเลิศ ธรรมทสสี และคณะ, 2548)

วิธีการในการปฏิบัติกรรมฐาน

วิธีปฏิบัติกรรมฐาน ในประเทศไทยก็มีความแตกต่างหลากหลายเช่นเดียวกัน แต่พอสังเกตได้ว่า การปฏิบัติกรรมฐานแบบสติปัฏฐานเป็นวิธีปฏิบัติที่ได้รับความนิยมทั้งในอดีตและปัจจุบัน ที่นิยมมากก็คือวิธีการแบบกายานุปัสสนาหมวดอิริยาบถปัพพะ (กำหนดอิริยาบถ) (พระราชปริยัติกวี. ศ.ดร., 2560) ซึ่งการเจริญกายานุปัสสนา คือ การตั้งสติพิจารณาให้เห็นกายภายนอก และกายภายใน ด้วยการพิจารณาใน 5 หมวด ได้แก่ อานาปานสติ คือ เรียนรู้ในการทำความเข้าใจลมหายใจเข้าออก เข้ายวามีสติรู้ เข้าสั่นมีสติรู้ลำดับที่สอง คือ อิริยาบถ สติระลึกรู้ในอิริยาบถ ยืน เดิน นั่ง นอน และอิริยาบถย่อยอื่น ๆ ลำดับที่ 3 คือสัมปชัญญะ การตั้งสติพิจารณากายให้รู้รอบตั้งแต่ปลายผมจรดปลายเท้าเพื่อให้เห็นความไม่งาม ความที่ไม่สามารถบังคับให้เป็นดังที่ใจปรารถนา ความสกปรกไม่น่ารักใคร่หลงใหล ลำดับที่สี่ คือ ปฏิกุศล พิจารณาความเป็นธาตุของร่างกายที่ประกอบกัน ลำดับที่ห้า คือธาตุมนสิการ เพ่งพิจารณาร่างกายโดยเทียบกับศพ ในลักษณะต่าง ๆ เช่น ศพที่ถูกทิ้งขึ้นอืด ศพในสภาพต่าง ๆ บางที่เรียกหมวดป่าช้าทั้ง 9 เพื่อน้อมจิตเข้าระลึกรู้ในกายว่ามีธรรมดาเป็นเช่นนั้น จะได้คลายมานะ ละทิฐิไม่ยึดมั่นถือมั่น เกิดเบื่อหน่ายคลายกำหนดไม่รักหลง ไม่เกิดทุกข์ (พุลศิริ โคตรชมภู, 2558) ดังนั้น การกำหนดอิริยาบถหลักและอิริยาบถย่อย จึงเป็นส่วนหนึ่งในการเข้าสู่วิธีการปฏิบัติกรรมฐาน การปฏิบัติกรรมฐาน เป็นการสอนให้ใช้การรู้เท่าทันอิริยาบถหลักและอิริยาบถย่อยด้วยสติสัมปชัญญะ ซึ่งเป็นการวิธีการปฏิบัติที่ง่ายและใช้ได้ในการดำเนินชีวิตประจำวันของอุบาสก-อุบาสิกา เพียงใช้สติสัมปชัญญะรู้อาการเคลื่อนไหวของร่างกายในอิริยาบถใหญ่และย่อยต่าง ๆ คอยกำกับอยู่ตลอดเวลา (ดร.ชัยชาญ ศรีหนู, 2563) วิธีปฏิบัติในการเริ่มทำกรรมฐานจะต้องบูชาและขอขมาโทษต่อพระรัตนตรัยก่อนแล้วจึงพิจารณาร่างกายหลังจากนั้นจึงเริ่มกำหนดอิริยาบถในการทำสมาธิภาวนาโดยรู้เท่าทันอิริยาบถหลักและอิริยาบถย่อย ก็คือกำหนดให้ผู้ปฏิบัติเดิน ยืน นั่ง เป็นหลัก และให้มีสติระลึกรู้ชัดตลอดเวลา ส่วนอิริยาบถนอนนั้นให้ปฏิบัติตอนที่เข้านอน (พระราชปริยัติกวี. ศ.ดร., 2560) การกำหนดอิริยาบถทั้ง 4 คือ ยืน เดิน นั่ง และนอน นั้น ไม่ใช่เป็นการสิ้นสุดของการกำหนดรู้ เพราะในอิริยาบถทั้ง 4 ก็มีอิริยาบถย่อยคือกำหนดรู้ในหมวดสัมปชัญญะเป็นเครื่องมือเชื่อมต่อกับอิริยาบถหลัก เพื่อให้สติเกิดขึ้นอย่างต่อเนื่องเป็นการปฏิบัติในอิริยาบถปัพพะ ในอิริยาบถยืน เดิน นั่ง นอน เรียกว่าอิริยาบถใหญ่และอิริยาบถย่อยต่าง ๆ ว่ามีสติพิจารณากำหนดรับรู้ทันอาการ ความเคลื่อนไหวของกาย กำหนดทันทุกครั้ง ทันเกือบทุกครั้ง ทันเป็นบางครั้ง และกำหนดไม่ทันเลย เกิดความรู้สึกทางใจ

ลึก ๆ ยังผลให้มีการเปลี่ยนแปลงพัฒนาไปในทางที่ดีขึ้นจากเดิมหรือต่ำลง (พระมหาชีวิต ฐานชิตโต และพระครูพิพิธวรกิจจานุการ, 2561) การกำหนดรู้อิริยาบถย่อจึงมีความสำคัญมากในการปฏิบัติวิปัสสนากรรมฐาน เพราะว่าเมื่อจิตตั้งมั่นอยู่กับการกำหนดรู้ได้อย่างต่อเนื่อง ทำให้สมาธิ มีกำลังสมบูรณ์การปฏิบัติจะเกิดความก้าวหน้าอย่างรวดเร็วภายในเวลาไม่นานนักก็จะเกิดปัญญาญาณสามารถบรรลุถึงมรรคญาณ ผลญาณในที่สุด ดังนั้น ผู้ปฏิบัติธรรมจะต้องกำหนดรู้ สภาวะทุกอย่างที่เป็นอารมณ์ (พระพยุเมธาวิ (สืบสำราญ), 2560) หลักปฏิบัติกรรมฐาน ประกอบด้วย (1) การเคลื่อนไหว อิริยาบถตามธรรมชาติและการสร้างจังหวะเคลื่อนไหว (2) ความนึกคิด ประชุมแต่งเรื่องราวต่าง ๆ (ความคิด) (3) การรู้สึกตัวอยู่กับการเคลื่อนไหวทุกอิริยาบถทุกจังหวะ และรู้ทันทำให้เรามีชีวิตต่อไปด้วยความไม่ทุกข์ (พระมหาชีวิต ฐานชิตโต และพระครูพิพิธวรกิจจานุการ, 2561) ในการปฏิบัติกรรมฐานเพื่อให้เกิดผลสำเร็จได้นั้น จะต้องอาศัยปัจจัยองค์ประกอบหลายประการรวมเข้าด้วยกัน และปัจจัยที่มีผลต่อการปฏิบัติ วิปัสสนากัมมัฏฐาน ที่ส่งผลต่อการปฏิบัติธรรมให้เกิดผลสำเร็จ มีทั้งปัจจัยภายนอก ซึ่งหมายถึง สถานที่และสิ่งอำนวยความสะดวกทางกายและปัจจัยภายใน คือจิตใจซึ่งอยู่ที่ปัจจัยภายในของธรรมชาติทุกข์ที่เกิดขึ้นกับแต่ละบุคคล ก็คือ ธรรมารมณ์ ซึ่งเป็นภาวะที่บุคคลสามารถสัมผัสได้ด้วยใจ เป็นอารมณ์ที่ใจรู้ หรืออารมณ์ ที่เกิดทางใจ และจากที่เกิดขึ้นทางใจสัมผัสได้เมื่อรับรู้แล้วบางครั้งก็เกิดสืบเนื่องเป็นทุกข์ทางกายด้วย (พระเจนท์จันทร์ จันทปญโญ. (แสงคำ), 2560)

ดังนั้น การพัฒนาจิตจึงมีความสัมพันธ์สืบเนื่องถึงอิริยาบถทางกายด้วย เพื่อที่จะสามารถนำพากายของตนพัฒนาจิตไปสู่การดับทุกข์ได้ องค์ประกอบปัจจัยภายในที่ทำให้ผู้ปฏิบัติบรรลุวัตถุประสงค์เพื่อนำไปสู่การดับทุกข์ มีข้อรายละเอียดดังต่อไปนี้

1. การรักษาศีล ก่อนเข้าสู่การปฏิบัติวิปัสสนากรรมฐาน นักปฏิบัติจะต้องชำระศีลของตนให้บริสุทธิ์เป็นเบื้องต้นด้วยการสมาทานและรักษาศีล เมื่อศีลบริสุทธิ์แล้วจะเกิดสมาธิได้ง่าย จิตที่มีสมาธิและจดจ่อกับอารมณ์กรรมฐานได้ดี จิตนั้นย่อมเป็นจิตสงบ ผู้ที่มีความเพียรกำหนดอย่างจดจ่อ ศีลย่อมบริสุทธิ์เพราะมี การสำรวมทั้ง กาย วาจาและใจ

2. การสำรวมอินทรี นักปฏิบัติจะต้องพึงสำรวมอินทรี คือ ตา หู จมูก ลิ้น กาย และใจ ไม่ให้จิตหวั่นไหวไปตามอารมณ์ที่มากระทบ โดยการกำหนดสิ่งที่ปรากฏในทวารทั้ง 6 ได้แก่ รูป เสียง กลิ่น รส สัมผัส หากปล่อยจิตเพเลิดเพลินไปกับอารมณ์ที่มากระทบ ก็เลิกละทิ้งหลายย่อมเบียดเบียน

3. ความเพียรกำหนด นักปฏิบัติจะต้องมีความเพียรพยายามในการกำหนดรู้ตั้งแต่ต้นนอนจนถึงหลับ เมื่อตื่นนอนขึ้นมา นามธรรมที่เป็นใจจะรู้ก่อน โดยทั่วไปจะเรียกว่ารู้สึกตัว ภาษาธรรมะเรียกว่าจิตขึ้นสู่วิถีก่อนจากภวังค์ นามธรรมเริ่มเกิดขึ้น โดยหลักการแล้วนักปฏิบัติ

จะต้องกำหนดทันที คือ ตื่นขึ้นมาก็จะต้องกำหนด “ตื่นหนอ” เป็นการทำกรรมฐานคือการกำหนดดูกายกับใจที่เกิดขึ้นซึ่งอาจมีทั้งดีและเสีย เป็นฐานให้สติ สมาธิและปัญญา

4. การสร้างพละ 5 ประการ ผู้ปฏิบัติจะต้องบริหารเวลาเอง และรักษาวินัยด้วยตนเอง เพื่อให้เกิดกำลังสติ การปฏิบัติธรรมจะก้าวหน้าได้นั้นจะต้องสร้างพละ 5 ประการโดยมีปัจจัยดังนี้ คือ ศรัทธา วิริยะ สติ สมาธิ ปัญญา

5. การปรับอินทรีย์ 5 ของนักปฏิบัติ ในเบื้องต้นแห่งการปฏิบัติ จะต้องเดิน 30 นาที นั่งสมาธิ 30 นาที เพราะการเดินเป็นปัจจัยเกื้อกูลให้วิริยะเกิด นักปฏิบัติเดินจงกรมมากจนเกินไปจะทำให้เกิด อุทธัจจะกุกกุกจะ คือ ความฟุ้งซ่าน การนั่งสมาธิเป็นปัจจัยให้สมาธิเกิด แต่ถ้านั่งมากเกินไป โกสัจจะ คือ ความขี้เกียจ ก็เกิดขึ้น ดังนั้น จะต้องปรับวิริยะกับสมาธิให้มีความเท่ากันก่อน เพราะอินทรีย์ 5 วิริยะคู่กับสมาธิ ศรัทธา คู่กับปัญญา ดังนั้น จะต้องปรับให้เท่ากันเสียก่อน ส่วนกำลังของสติมีมากเท่าไรยิ่งดี (พระชัยรักษ์ ภาสกุวิหาโร (พรหมตัน), 2560)

อิริยาบถในการปฏิบัติกรรมฐานเพื่อการดับทุกข์

การปฏิบัติกรรมฐานสามารถทำได้ทุกๆ อิริยาบถ เพราะเหตุว่า กายบริหารนั้นเป็นสิ่งจำเป็นของร่างกายมนุษย์ทุกคน การบริหารร่างกายแต่ให้เกิดเป็นสมาธิไปด้วยนั้น คือหลักการของการเปลี่ยนอิริยาบถ ทั้งนี้ จึงควรศึกษาอิริยาบถในการปฏิบัติกรรมฐานเพื่อการดับทุกข์ ดังต่อไปนี้

การปฏิบัติกรรมฐานในอิริยาบถยืน ในทำยืนนั้นเราไม่ให้เคลื่อนไหวแขน ทั้งนี้โดยจุดมุ่งหมายให้ จิตนิ่งจึงให้มือขวาจับมือซ้ายแล้ววางไว้ที่หน้าท้องและไม่กดดันอะไรทั้งสิ้น เมื่อยืนครั้งแรกให้ลืมตามองไปโดยรอบพอสมควร กำหนดจิต ตั้งอยู่ที่หน้าผาก แล้วหลับตาทำจิตให้นิ่ง นึกมองลงไปที่พื้นดินมองไปโดยรอบให้เห็นแผ่นดินที่กว้างใหญ่ไพศาล จากนั้นให้ตะลุ่มจิตย่อเข้ามาแล้วกำหนดดูความตายของมนุษย์ทั่วไปโดยรอบ จะเห็นเป็นกระดูกท่อนน้อยใหญ่ เรียงรายไปทั่วบริเวณ แล้วย้อนมาดูตัวเราที่ยืนอยู่ เมื่อเราตายก็เป็นเช่นเดียวกัน แล้วบริกรรมพุทโธ ๆ อยู่ในใจ ยืนพอควรแล้วจึงล้มตา

การปฏิบัติกรรมฐานในอิริยาบถเดิน การเดินสมาธิ หรือที่เรียกว่า “เดินจงกรม” เป็นอีกอิริยาบถหนึ่งของการทำสมาธิโดยการเดินตามปกติและให้กำหนดเอาว่าระยะทางในการเดินนั้นมีระยะทางยาวเพียงไรหรือไกลเท่าไร อาจจะเป็น 5 เมตร 10 เมตร หรือ ยาวกว่านั้นก็ได้ อิริยาบถนี้ก็เช่นกัน ไม่ให้แขนของเราเคลื่อนไหว ทั้งนี้ เพื่อไม่ให้รบกวนความสงบ ให้เอามือขวาจับมือซ้ายทับไว้ที่หน้าท้อง เดินไป - เดินกลับตามความยาวของระยะทางที่กำหนด เวลา กำหนดจิตนั้นพอปรากฏว่าจะได้ที่ หมายความว่าควรจะได้เดินจงกรมให้เป็นการต่อเนื่องประมาณ 30 นาที ก่อนนั่งสมาธิ ลักษณะนี้จะทำให้การนั่งสมาธิเกิดผลเป็นการต่อเนื่อง สำหรับการเดินถือว่าเป็นอิริยาบถที่สำคัญส่วนหนึ่ง เพราะเป็นการทำให้เกิดสุขภาพกายและสุขภาพใจ

ที่ดี การเดินจะ ทำให้เกิดความไหลเวียนของโลหิตและย่อยอาหารและขยายกล้ามเนื้อเส้นเอ็น เท่ากับได้บริหารร่างกายทุกส่วน ดังนั้นแล้วถ้าหากร่างกายเกิดความไม่โปร่งใสก็จะสะท้อนถึงใจเหมือนกัน

การปฏิบัติกรรมฐานในอริยาบถนั่ง อริยาบถหลักของการปฏิบัติกรรมฐานคือการนั่งสมาธิ เพราะเป็นอริยาบถที่เหมาะสม รวมความว่าการนั่งเป็นอริยาบถที่ทำให้ความสำเร็จได้มากกว่าอริยาบถอื่น แต่ไม่ว่าจะอยู่อริยาบถใดถ้าใจไม่นิ่งก็ใช้ไม่ได้ ถ้าใจนิ่งก็ถือว่าใช้ได้เพราะว่าเวลาที่กำหนดจิตนั้น ร่างกายมีความหมายมาก ขณะที่เกิดความนิ่งว่างกายจะนิ่งด้วย ดังนั้น การนั่งหรืออริยาบถนั่งจึงทำให้เกิดความนิ่งในการกำหนดใจได้ดี การที่จะทรมาณกายให้ลำบากเพื่อเป็นการบังคับใจให้อยู่ นั่นเป็นการบังคับเพียงแค่ว่าภายนอก จึงไม่ใช่ความนิ่งที่เป็นผลจริง การกระทำเช่นนี้พระพุทเจ้าได้ทรงกระทำมาแล้ว เช่น ทรงทรมาณกายโดยอดพระกระยาหาร เป็นต้น จนเกิดทุกข์เวทนาทางกายอย่างมาก แม้จะเป็นเวลาอันยาวนาน แต่ก็เพียงเห็นทุกข์ภายนอกเท่านั้น ไม่สามารถจะเป็นหลักการที่จะทำให้จิตเกิดพลังสูงได้ พระพุทเจ้าจึงมาเสวยพระกระยาหารดังเดิม จนร่างกายมีความสมบูรณ์ไม่กระทบกระทั่งทางกายก็มีผลไปถึงจิตใจหมายความว่า กายและใจสมดุลกัน จึงก่อให้เกิดความสำเร็จ อันนี้จะต้องเป็นตัวอย่างแห่งการดำเนินจิตให้เป็นสมาธิได้ จึงต้องใช้ความพอดีเป็นหลักเกณฑ์ เพื่อไม่ให้ร่างกายเกิดความผิดปกติหรือเกิดทุกข์พลภาพแก่กายของตน ด้วยการปฏิบัติกรรมฐานที่ต้องใช้อริยาบถในทุก ๆ อริยาบถเพื่อให้ร่างกายเกิดความสมบูรณ์

การปฏิบัติกรรมฐานในอริยาบถนอน อริยาบถนี้เป็นอริยาบถหนึ่งที่ทำให้เกิดสมาธิได้ โดยการนอนตะแคงไขว้ข้างขวาหรือสหัสสายสน์ เรื่อง การนอนนั้นเป็นสิ่งจำเป็นของมนุษย์ เพราะเป็นอริยาบถที่ต้องเป็นไปตามธรรมชาติ มิฉะนั้นจะเป็นมนุษย์ตามปกติไม่ได้ เพื่อให้เกิดประโยชน์แก่ผู้บำเพ็ญสมาธิจึงทำให้เป็นการเป็นงานเสีย โดยกำหนดจิตเช่นเดียวกันกับนั่งสมาธิ จนกว่าจะหลับ อริยาบถนี้มีพระสาวกของพระพุทเจ้า องค์หนึ่งคือ พระอานนท์ ซึ่งได้รับพยากรณ์ว่าวันที่คณะสงฆ์จัดทำสังคายนาพระธรรมวินัย พระอานนท์จะสำเร็จพระอรหันต์ ดังนั้น พอถึงวันนั้นพระอานนท์ทั้งยืน - เดินจงกรม นั่งสมาธิตลอดคืน ปรากฏว่า พระอานนท์มิได้สำเร็จอะไรเลย พระอานนท์จึงดำริว่าตนจะไม่ได้สำเร็จพระอรหันต์เสียแน่แล้ว ท่านจึงเอนหลังลงนอนขณะที่ศีรษะกำลังจะถึงหมอนนั่นเอง ท่านก็ได้สำเร็จพระอรหันต์ ข้อนี้เป็นอุทาหรณ์ที่ว่าอริยาบถนอน เป็นอริยาบถที่มีความสำคัญเช่นเดียวกัน แต่ปรากฏว่าผู้ที่ปฏิบัติให้เป็นดังเช่นนี้ได้ก็คงมีน้อย

ดังนั้น อริยาบถ 4 กับการดับทุกข์ จึงเป็นการปฏิบัติกรรมฐานด้วยอริยาบถทั้ง 4 หลัก คือ การยืน การเดิน การนั่ง การนอน และอริยาบถย่อยเป็นสิ่งสำคัญ คือ ผู้ปฏิบัติกรรมฐานต้องมีกาย วาจา และใจที่มีความสงบเป็นสมาธิ เพื่อกำหนดให้ตนเกิดสติสัมปชัญญะ แล้วใช้สตินั้นกำหนดโดย พิจารณากาย ให้เห็นกาย ในกาย คือ เห็นตามความเป็นจริงของกาย เช่น เห็น

ว่ากายเป็นเพียงการรวมตัวกันของธาตุทั้งสี่ คือดิน น้ำ ลม ไฟ เมื่อจับธาตุต่าง ๆ แยกออกจากกัน สิ่งที่เราเรียกว่าร่างกายก็จะหายไป และใช้สตินั้นในการพิจารณาภายในอริยาบถต่าง ๆ ตลอดจนการเกิด-ดับต่าง ๆ ของกาย ฯลฯ หรือการมีสติกำหนดพิจารณาเวทนาอารมณ์ ที่เกิดขึ้นจากการกระทบ คือ ผัสสะ ให้เห็นเวทนาในเวทนาคือ เห็นตามความเป็นจริงของเวทนาว่า เวทนาเป็นเพียงการรับรู้ การเสพรสอารมณ์ที่มากกระทบสัมผัสทั้งทางใจและกาย คือ รูป รส กลิ่น เสียง สัมผัส เป็นกระบวนการแห่งธรรมชาติ พิจารณาให้เห็นว่าเมื่อผัสสะกระทบย่อมเกิดเวทนา เกิดความสุข ความทุกข์ และไม่สุขไม่ทุกข์อย่างใดอย่างหนึ่งขึ้นเป็นธรรมดาทุกครั้งไป ให้เห็นความจริงดังนี้ ชั่ว ๆ บ่อย ๆ จิตก็จะคลายความยึดถือลงไปได้ เกิดอุเบกขาเป็นกลาง ไม่เอนเอียงไปนึกคิดปรุงแต่งฟุ้งซ่าน การมีสติระลึกรู้เท่าทัน พิจารณาความนึกคิด อารมณ์ที่เข้ามาในรูปแบบต่าง ๆ ทั้งราคะ โทสะ โมหะ ฟุ้งซ่าน ทั้งในด้านมืดและด้านสว่าง โดยมีสติตามรู้สภาพเป็นจริงที่เป็นอยู่ในขณะนั้น ๆ ตามรู้ตามดูสิ่งที่เกิดขึ้นด้วยใจที่อุเบกขาเป็นกลาง ไม่เข้าไปปรุงแต่งเพิ่มเมื่อตามรู้ ตามพิจารณาไปเรื่อย ๆ ก็จะเห็นการเกิด-ดับในทุกสิ่ง สัมผัสกับความไม่เที่ยงแท้ การปฏิบัติเมื่อทำต่อเนื่อง ชั่ว ๆ บ่อย ๆ สติจะคมชัดมากขึ้น และเมื่อมีสติรู้ชัดก็นำไปพิจารณาธรรมทั้งหลาย ได้แก่ นิเวศน์ 5 ชั้น 5 อายตนะ 12 โพชฌงค์ 7 อริยสัจ 4 ว่าคืออะไร เป็นอย่างไร มีในตนหรือไม่ เกิดขึ้น เจริญบริบูรณ์ และดับไปได้อย่างไร เป็นต้น ตามที่เป็นจริงของมันอย่างนั้น ๆ เมื่อมีสติความรู้ตัวทั่วพร้อมอยู่ในอริยาบถทั้ง 4 และอริยาบถย่อยเช่นนี้แล้ว จิตของบุคคลนั้นก็ไมเกิดความกระวนกระวายใจ มีสติตั้งมั่น มีความอุเบกขาเป็นกลาง ไม่เข้าไปแทรกแซงด้วยความคิดปรุงแต่ง แล้วใช้สติปัญญาน้อมเข้าไปพิจารณาในร่างกายของเราว่ามีธรรมชาติเป็นสิ่งที่ปฏิรูป เน่าเหม็น พิจารณาไปเรื่อย ๆ จิตก็จะสามารถตัดสักกายทิฐิ คือ การไม่ยึดติดในกายตน เพื่อให้เกิดนิพพิทา คือเกิดความเบื่อหน่ายในกายว่าเป็นกองแห่งทุกข์ ความไม่เที่ยงเป็นทุกข์ เป็นอนัตตา ซึ่งเป็นการตัดตัณหาและอุปาทานโดยตรง อันเป็นจุดเริ่มต้นแห่งการก้าวขึ้นสู่การเป็นอริยชนเบื้องต้น เพื่อก้าวไปสู่ความดับทุกข์อย่างสิ้นเชิงต่อไป

สรุป/ข้อเสนอแนะ

ความทุกข์ (ทุกข์) เป็นธรรมชาติพื้นฐานของชีวิตและสรรพสิ่งเป็นความธรรมดาของธรรมชาติ และเป็นความต่อเนื่องกันของการเกิดและการดับและที่ไม่สามารถจะทนอยู่ในสภาพเดิมได้ ปรากฏในสภาวะธรรมชาติภายใต้สังขารที่มีลักษณะแห่งความไม่เที่ยงและมีการเปลี่ยนแปลงไม่ดำรงอยู่แต่ต้องดำรงอยู่ภายใต้เหตุแห่งการถูกบีบคั้นที่ต่อเนื่องกันของกาย (ทุกข์เวทนา) ที่เกิดจากร่างกายที่แก่ชราและความเจ็บปวดที่เกิดขึ้น และจิต (เวทนา) เกิดแก่สังขารของตนทำให้เกิดเป็นที่ตั้งแห่งทุกข์ของกายและใจ และเมื่อความทุกข์เกิดเพราะมีเหตุแห่งทุกข์ (สมุทัย) คือ ชั้น 5 ซึ่งเปรียบเสมือนตัวรับสัญญาณจนทำให้วงจรของทุกข์ ผ่านการ

สัมผัสกับสิ่งต่าง ๆ ที่เข้ามากระทบกับรูป ซึ่งมีประสาทการรับรู้โดยผ่านเข้ามาที่ ตา หู จมูก ลิ้น กาย และใจการรับรู้ก่อให้เกิดความวิตกกังวลก่อให้เกิดความเครียดและภาวะซึมเศร้า และปรากฏตามกองรูปชั้น ได้แก่ 1) รูปชั้น คือ กองรูป, ส่วนที่เป็นรูป, ร่างกาย, พฤติกรรม, และคุณสมบัติต่าง ๆ ของส่วนที่เป็นร่างกาย, ส่วนประกอบฝ่ายรูปธรรมทั้งหมด, สิ่งที่เป็นร่างพร้อมทั้งคุณและอาการ 2) เวทนาชั้น คือ กองเวทนา, ส่วนที่เป็นการเสวยอารมณ์, ความรู้สึกสุข ทุกข์ หรือเฉย ๆ 3) สัญญาชั้น คือ กองสัญญา, ส่วนที่เป็นความกำหนดหมาย, ความกำหนดได้ หมายรู้ในอารมณ์ 6 เช่นว่า ขาว เขียว ดำ แดง เป็นต้น 5) สังขารชั้น คือ กองสังขาร, ส่วนที่เป็นความปรุงแต่ง, สภาพที่ปรุงแต่จิตให้ดีหรือชั่วหรือเป็นกลาง ๆ, คุณสมบัติต่าง ๆ ของจิต มีเจตนาเป็นตัวนำ ที่ปรุงแต่งคุณภาพของจิต ให้เป็นกุศล อกุศล อัพยาทุกข และ 6) วิญญาณชั้น (กองวิญญาณ, ส่วนที่เป็นความรู้แจ้งอารมณ์, ความรู้อารมณ์ทางอายตนะทั้ง 6 มีการเห็น การได้ยิน เป็นต้น ได้แก่ วิญญาณ) วิธีปฏิบัติอย่างหนึ่งซึ่งจะนำไปสู่หนทางของการดับทุกข์ ก็คือ การปฏิบัติกรรมฐาน การปฏิบัติกรรมฐานเป็นวิธีการฝึกปฏิบัติตนให้รู้เท่าทันอริยาบถหลัก และอริยาบถย่อยด้วยสติสัมปชัญญะให้อารมณ์เคลื่อนไหวของร่างกายใน อริยาบถหลัก (ใหญ่) ก็คือ อริยาบถยืน เดิน นั่ง นอน และอริยาบถย่อยต่าง ๆ เพื่อคอยกำกับอยู่ตลอดเวลาในการกำหนดรู้ประกอบในอาการ 22 ซึ่งข้อเสนอแนะนั้นสามารถอธิบายว่า ในทางวิทยาศาสตร์สรรพสิ่งที่มีชีวิตที่เกิดมามีร่างกาย และการใช้ร่างกายก็ย่อมมีการเสื่อมเป็นเรื่องธรรมดา โดยเฉพาะมนุษย์ต้องใช้ร่างกายตลอดชีวิตในการเคลื่อนไหวโดยใช้อริยาบถหลัก คือ ยืน เดิน นั่ง นอน และอริยาบถย่อยต่าง ๆ ประกอบกันไป ผู้ปฏิบัติกรรมฐานควรพิจารณาเรียนรู้โครงสร้างร่างกายของตนก่อนเป็นอันดับแรก ว่าเหมาะสมกับการใช้อริยาบถของตนเองหรือไม่เพียงไร เพื่อให้ร่างกายเกิดความสมดุลของเพราะถ้าหากผู้ปฏิบัติกรรมฐานไม่พิจารณาจัดระเบียบโครงสร้างของร่างกายให้เหมาะสม และอยู่ในอริยาบถใดอริยาบถหนึ่งนานเกินไป หรือใช้ท่าทางของร่างกายที่ไม่ถูกต้องเหมาะสมก็จะส่งผลให้เกิดโรคภัยไข้เจ็บก่อเกิดความทุกข์ทางกาย ผู้ปฏิบัติกรรมฐานจึงควรตระหนักและให้ความสำคัญของอริยาบถใหญ่ทั้งสี่ คือ การเดิน การยืน การนั่ง และการนอน ดังคำกล่าวที่ว่า “จิตเป็นนาย กายเป็นบ่าว” เพื่อสู่หนทางแห่งการดับทุกข์ต่อไป นั่นเอง

เอกสารอ้างอิง

- ดร.ชัยชาญ ศรีทานุ. (2563). การปฏิบัติและการสอบอารมณ์กรรมฐานตามหลักพระพุทธศาสนาเถรวาทในประเทศไทย. วารสาร มจร บาลีศึกษาพุทธโฆสปริทรรศน์, 6(1), 15-23.
- ตะวัน วาทกิจ. (2557). ความทุกข์ทางใจในบริบทพุทธธรรม. วารสารวิจัยราชภัฏเชียงใหม่, 15(1), 114 – 119.

- ชัยญลักษณ์ เพ็งเจริญ. (2562). ผลของโปรแกรมการจัดการความทุกข์ทรมานทางจิตใจต่อการเผชิญปัญหาของวัยรุ่นที่ได้รับผลกระทบจากสถานการณ์ความไม่สงบในภาคใต้. ใน ดุษฎีนิพนธ์พยาบาลศาสตรมหาบัณฑิต สาขาการพยาบาลศาสตร. มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์.
- บุญมี แก้วต และคณะ . (2562). ศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างหลักไตรลักษณ์กับหลักความผาสุกทางจิตวิญญาณ. วารสารพุทธศาสตร์ศึกษา, 10(2), 17 – 29.
- เบญจวรรณ ชยางกูร ณ อยุธยา. (2562). แนวทางการทำนุรื้อชั้น 5 ในยุคนิวอร์มอล. วารสารพุทธนวัตกรรมการบริหารศรัณ, 2(2), 98 – 106.
- ปิยะพัชร เครือเขื่อนเพชร และผจญ คำชูสังข์. (25607). การศึกษาเชิงเปรียบเทียบต้นหาในพุทธศาสนาเถรวาทกับแนวคิดเรื่องความต้องการในทฤษฎีลำดับขั้นความต้องการของมาสโลว์. วารสาร สังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์, 43(1), 126 – 132.
- พระครูสมุห์วรวิทย์ ผาสุกโก และคณะ. (2562). ทุกข์และการดับทุกข์ในคัมภีร์อรรถกถาธรรมบท. วารสารมหาจุฬานาครธรรมศรัณ, 6(9), 41 – 54.
- พระครูสุตจินดาภรณ์ (ยงยุทธ ญาณสมปนโน). (2560). การศึกษาแนวทางการประยุกต์ใช้หลักไตรลักษณ์เพื่อบรรเทาทุกข์ของคนในสังคมปัจจุบัน. ใน ดุษฎีนิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาพระพุทธศาสนา. มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- พระครูสุพรชัย อานนโท และพระสัณชัย ญาณวิโร. (2558, กรกฎาคม-ธันวาคม). ศึกษาเปรียบเทียบแนวคิดเรื่องทุกข์ในพุทธปรัชญาเถรวาทกับแนวคิดทุกขนิยมของโซเป็นเฮาเออร์. วารสารพุทธศาสตร์ศึกษา, 6(2), 58 - 63.
- พระครูสุพัฒนกาญจนกิจ. (2559, กรกฎาคม-ธันวาคม). กัมมัฏฐานสายพุทธโอในสังคมไทย. วารสารพุทธจิตวิทยา, 1(2), 42 - 51.
- พระเจนท์จันทร์ จันทปญโญ. (แสงคำ). (2560). ศึกษาวิเคราะห์วิธีการดับทุกข์ตามแนวทางพระพุทธศาสนาเถรวาท. ใน ดุษฎีนิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาพระพุทธศาสนา. มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- พระชัยรักษ์ ผาสุกวิหาโร (พรหมตัน). (2560). ศึกษาปัจจัยความสำเร็จการปฏิบัติธรรมของศูนย์ปฏิบัติธรรม ตามัง เลม้ง เฉลิมราช. วารสาร มจร วิชาการล้านนา, 8(2), 14 – 27.
- พระพยอมเมธาวิ (สืบสำราญ). (2560). การประยุกต์ใช้วิปัสสนากรรมฐานของวัดราษฎร์บำรุงหนองลี ตำบลโพทะเล อำเภอกำแพงบางระจัน จังหวัดสิงห์บุรี. ใน ดุษฎีนิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาพระพุทธศาสนา. มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- พระมหาชิต ฐานชิตโต และพระครูพิพิธวรกิจจานุการ. (2561). การปฏิบัติและการสอบ อารมณกรรมฐานตามหลักพระพุทธศาสนาเถรวาทในประเทศไทย. วารสารสันติศึกษาปริธรรม มจร, 6(3), 1176 – 1178.

- พระมหาบุญเลิศ ธรรมทสสี และคณะ. (2548). ศึกษาปรากฏการณ์วิธีการสอนวิปัสสนากัมมัฏฐานตามหลักสติปัฏฐานสี่ในปัจจุบัน. วารสาร มจร วิชาการล้านนา, 9(1), 24 - 33.
- พระราชปรียัติกวี. ศ.ดร. (2560). กรรมฐานในพระพุทธศาสนา : บทเรียนจากมหาสติปัฏฐานสูตรและความนิยมในสังคมไทย. วารสารมหาจุฬาริชาการ, 4(2), 89 – 97.
- พระอนันตชัย อภินนโท (ชั้นโพธิ์น้อย). (2017, July-December). ความทุกข์ในอริยสัจ 4. วารสารพุทธจิตวิทยา, 2(2), 109 – 127.
- พลศิริ โคตรชมภู. (2558). การศึกษาภาวนาวิปัสสนาในมหาสติปัฏฐานสูตร. ใน ดุษฎีนิพนธ์พุทธศาสตร์ดุษฎีบัณฑิต สาขาพระพุทธศาสนา. มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

**ความสัมพันธ์เชิงคาโนนิคอลระหว่างภาวะผู้นำทางวิชาการ
ของผู้บริหารสถานศึกษากับภาวะผู้นำของครูในโรงเรียนประถมศึกษา
พื้นที่จังหวัดชายแดนภาคใต้***

**CANONICAL RELATIONSHIP BETWEEN INSTRUCTIONAL LEADERSHIP
OF SCHOOL ADMINISTRATORS AND TEACHER LEADERSHIP OF THE
PRIMARY SCHOOL IN THE SOUTHERN BORDER PROVINCES**

ทิตนา แสงระวี*, रेชา ชูสุวรรณ, คณิตา นิจรรกุล, วุฒิชัย เนียมเทศ

Thisana Sangravee, Recha Choosuan, Kanita Nitjvarunkul, Wuttichai Niemted

มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์

Prince of Songkla University, Thailand

*Corresponding author Email: thisana.sangravee@gmail.com

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาอัตราและแบบแผนความสัมพันธ์สูงสุดระหว่างภาวะผู้นำทางวิชาการของผู้บริหารสถานศึกษากับภาวะผู้นำของครู 2) ศึกษาความสัมพันธ์ของค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์คาโนนิคอลระหว่างชุดตัวแปรด้านภาวะผู้นำทางวิชาการของผู้บริหารสถานศึกษากับชุดตัวแปรด้านภาวะผู้นำของครู 3) วิเคราะห์ตัวแปรคาโนนิคอลจากค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ระหว่างภาวะผู้นำทางวิชาการของผู้บริหารสถานศึกษากับภาวะผู้นำของครู เป็นการวิจัยเชิงปริมาณ ใช้กระบวนการวิจัยแบบสหสัมพันธ์ กลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ ผู้บริหารสถานศึกษา จำนวน 285 คน และครู 570 คน รวมทั้งสิ้น 855 คน เครื่องมือที่ใช้ ได้แก่ แบบสอบถาม 2 ฉบับ สถิติที่ใช้ ได้แก่ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ผลการวิจัยพบว่า 1) อัตราและแบบแผนความสัมพันธ์สูงสุดระหว่างภาวะผู้นำทางวิชาการของผู้บริหารสถานศึกษากับครู มีค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ภายในข้ามกลุ่ม 2) ค่าความสัมพันธ์ของค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์คาโนนิคอลระหว่างชุดตัวแปรด้านภาวะผู้นำทางวิชาการของผู้บริหารสถานศึกษากับของครู Root ที่ 1 และ Root ที่ 2 อธิบายความแปรปรวนร่วมได้ 75.00 เปอร์เซ็นต์ และ 2.53 เปอร์เซ็นต์ มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 สร้างพารามิเตอร์ชุดตัวแปรใหม่โดยใช้ชื่อว่า การเสริมสร้างสมรรถนะทางหลักสูตร

* Received April 24, 2022; Revised June 22, 2022; Accepted January 26, 2023

และบริบททางการเรียนรู้ กับการจัดคุณภาพการศึกษาอย่างสร้างสรรค์ และการจัดการเรียนรู้อย่างต่อเนื่อง 3) ผลการวิเคราะห์ตัวแปรประกอบหรือตัวแปรคาโนนิคอลจากค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ระหว่างภาวะผู้นำทางวิชาการของผู้บริหารสถานศึกษากับครู มีการเสริมสร้างสมรรถนะทางหลักสูตรมีความสัมพันธ์กับการจัดการคุณภาพการศึกษาอย่างสร้างสรรค์ และการเสริมสร้างบริบททางการเรียนรู้มีความสัมพันธ์กับการจัดการเรียนรู้อย่างต่อเนื่อง

คำสำคัญ: ความสัมพันธ์เชิงคาโนนิคอล, ชุดตัวแปรด้านภาวะผู้นำทางวิชาการ, ผู้บริหารสถานศึกษา, ครูในโรงเรียนประถมศึกษา, จังหวัดชายแดนภาคใต้

Abstract

The Objectives of this research article were to 1) to study the rate and the pattern of the highest relation between Instructional Leadership of School Administrators and Teacher Leadership of the Primary School in the Southern Border Provinces 2) to study the prominent weight of canonical from canonical correlation between Instructional Leadership of School Administrators and Teacher Leadership of the Primary School in the Southern Border Provinces. 3) to analysis composed variable or canonical variable from correlation coefficient between Instructional Leadership of School Administrators and Teacher Leadership of the Primary School in the Southern Border Provinces. This study was Quantitative Research. The sample ware 285 school administrators and 570 teachers. There were 855 respondents. The research were two instruments. The statistics in analyzing the data were Mean, Standard Deviation, Canonical Correlation Analysis. It was found that there was intercorrelation coefficient between instructional leadership of school administrators' variables and teacher leadership' variables. Canonical Correlation between Root 1 and Root 2 has Eigenvalues can explain variance of it 75% and 2.53% significance at the .05 level. Parameter of its called enhance competency in curriculum and enhance Learning environment with teachers creative education development and continuous learning. 3) to analysis composed variable or canonical variable from correlation coefficient between Instructional Leadership of School Administrators and Teacher Leadership of the Primary School in the Southern Border Provinces. It was found that to enhance competency in curriculum relation with creative

education development and enhance Learning environment relation with continuous learning.

Keywords: Canonical Relationship, Instructional Leadership, School Administrators, Teacher of the Primary School, The Southern Border Provinces

บทนำ

การศึกษาเป็นสิทธิขั้นพื้นฐานของคนไทยทุกคนที่รัฐต้องจัดให้เพื่อพัฒนาคนไทยทุกช่วงวัยให้มีความเจริญงอกงามทุกด้าน เพื่อเป็นต้นทุนทางปัญญาที่สำคัญในการพัฒนาทักษะคุณลักษณะ และสมรรถนะในการประกอบสัมมาชีพและการดำรงชีวิตร่วมกับผู้อื่นในสังคมได้อย่างเป็นสุข อันจะนำไปสู่เสถียรภาพและความมั่นคงของสังคมและประเทศชาติที่ต้องพัฒนาให้เจริญก้าวหน้าทัดเทียมนานาประเทศในเวทีโลกท่ามกลางกระแสการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว (สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา, 2560) สอดคล้องกับหลักการจัดการศึกษาตามพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พุทธศักราช 2542 และที่แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2545 ที่กระทรวงศึกษาธิการได้กำหนดจุดมุ่งหมายของการจัดการศึกษาต้องเป็นไปเพื่อพัฒนาคนไทยให้เป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ทั้งร่างกาย สติปัญญา ความรู้ และคุณธรรม มีจริยธรรม และวัฒนธรรมในการดำรงชีวิต สามารถอยู่ร่วมกับผู้อื่นได้อย่างมีความสุข (กระทรวงศึกษาธิการ, 2542) โดยมีครูเป็นบุคคลสำคัญในการขับเคลื่อนคุณภาพการศึกษา ดังนั้นผู้บริหารสถานศึกษาจึงเป็นผู้ที่มีบทบาทสำคัญในการพัฒนาและส่งเสริมให้ครูและบุคลากรภายในสถานศึกษามีการพัฒนาสมรรถนะทางวิชาชีพ เพื่อการพัฒนาผู้เรียนได้อย่างมีประสิทธิภาพและเกิดประสิทธิผลสูงสุด

ด้วยความไม่สงบในพื้นที่จังหวัดชายแดนภาคใต้ ตามที่สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานได้ระบุถึงผลกระทบต่อการจัดการศึกษา และเมื่อทำการพิจารณาเชิงลึกพบปัญหา 3 ประเด็น คือ คุณภาพการศึกษา โอกาสทางการศึกษา และปัญหาสวัสดิภาพสวัสดิการครู (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน, 2552) ซึ่งปัญหาดังกล่าว ส่งผลกระทบโดยตรงต่อการพัฒนาคุณภาพการศึกษา คุณภาพครู และคุณภาพของนักเรียนในพื้นที่อย่างสัมพันธ์กัน ดังนั้นจำเป็นอย่างยิ่งที่ผู้บริหารสถานศึกษาต้องมีภาวะผู้นำทางวิชาการ ดังที่ Larson and others ได้กล่าวถึง ภาวะผู้นำทางวิชาการของผู้บริหารสถานศึกษาที่มีความสำคัญต่อการขับเคลื่อนความสำเร็จภายในสถานศึกษา อันส่งผลกระทบต่อบุคคลและทรัพยากรภายใต้สถานการณ์ต่าง ๆ ซึ่งภาวะผู้นำทางวิชาการเป็นหนึ่งในเงื่อนไขของปัจจัยที่ช่วยในการส่งเสริมให้การปฏิบัติงานของครูภายในสถานศึกษาให้ประสบความสำเร็จ (Larson, J. L., 2006) ซึ่งเป็นไปในทิศทางเดียวกันกับ Hopkins ที่กล่าวว่า การปฏิบัติงานของครูมีความเกี่ยวข้องโดยตรงต่อการเรียนรู้ของนักเรียนและคุณภาพทางการศึกษา (Hopkins, D., 1993)

ซึ่งจะเห็นได้ว่า ผู้บริหารสถานศึกษาต้องเป็นบุคคลต้นแบบทางการเรียนรู้ สนับสนุน และเปิดโอกาสในการเรียนรู้ของครู เพื่อให้ครูเกิดความต้องการในการพัฒนาคุณภาพการศึกษา การปฏิบัติงานอย่างมีอาชีพ การบูรณาการในการสอนอย่างสร้างสรรค์ และก้าวทันการเปลี่ยนแปลงกับสภาพสังคมโดยรอบอย่างต่อเนื่อง

จากสภาพความเป็นมาและความสำคัญของปัญหาที่กล่าวมาข้างต้น ผู้วิจัยจึงมีความสนใจที่จะศึกษาความสัมพันธ์เชิงคาโนนิคอลระหว่างภาวะผู้นำทางวิชาการของผู้บริหารสถานศึกษากับภาวะผู้นำของครูในโรงเรียนประถมศึกษาพื้นที่จังหวัดชายแดนภาคใต้ ซึ่งผลการวิจัยจะนำไปใช้เพื่อเป็นประโยชน์และเป็นแนวทางในการพัฒนาภาวะผู้นำทางวิชาการของผู้บริหารสถานศึกษา การพัฒนาภาวะผู้นำของครูที่มีประสิทธิภาพ และเกิดประสิทธิผลสูงสุดต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาอัตราและแบบแผนความสัมพันธ์สูงสุดระหว่างภาวะผู้นำทางวิชาการของผู้บริหารสถานศึกษากับภาวะผู้นำของครูในโรงเรียนประถมศึกษาพื้นที่จังหวัดชายแดนภาคใต้
2. เพื่อศึกษาคำนำหนักความสำคัญคาโนนิคอลจากค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์คาโนนิคอลระหว่างภาวะผู้นำทางวิชาการของผู้บริหารสถานศึกษากับภาวะผู้นำของครูในโรงเรียนประถมศึกษาพื้นที่จังหวัดชายแดนภาคใต้
3. เพื่อวิเคราะห์ตัวแปรประกอบหรือตัวแปรคาโนนิคอลจากค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ระหว่างภาวะผู้นำทางวิชาการของผู้บริหารสถานศึกษากับภาวะผู้นำของครูในโรงเรียนประถมศึกษาพื้นที่จังหวัดชายแดนภาคใต้

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ มีวิธีดำเนินการวิจัยตามขั้นตอน ดังนี้

1. รูปแบบการวิจัย เป็นการวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative Research) โดยใช้กระบวนการวิจัยเชิงสหสัมพันธ์ (correlational research) ที่เก็บข้อมูลปฐมภูมิโดยการสำรวจและเก็บข้อมูลจากประชากรและกลุ่มตัวอย่าง
2. ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง ประชากร ได้แก่ ผู้บริหารสถานศึกษาและครูในโรงเรียนประถมศึกษาในพื้นที่จังหวัดชายแดนภาคใต้ ปีการศึกษา 2563 จำนวน 1,035 โรงเรียน สุ่มกลุ่มตัวอย่างโรงเรียนพื้นที่จังหวัดชายแดนภาคใต้ ได้จำนวน 285 โรงเรียน กลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ ผู้บริหารสถานศึกษา จำนวน 285 คน และครูในโรงเรียนพื้นที่จังหวัดชายแดนภาคใต้ จำนวน 570 คน รวมทั้งสิ้น 855 คน โดยใช้โปรแกรมตารางสำเร็จรูปของเครจซีและมอร์แกน (Krejcie, R. V. & Morgan, D. W., 1970)

3. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ แบบสอบถามที่ผู้วิจัยสร้างขึ้นเอง จำนวน 2 ฉบับ ได้แก่ ฉบับที่ 1 แบบสอบถามเกี่ยวกับภาวะผู้นำทางวิชาการของผู้บริหารสถานศึกษา ประกอบด้วย 1) ข้อมูลทั่วไป 2) แบบสอบถามเกี่ยวกับการบริหารจัดการสถานศึกษา 3) แบบสอบถามเกี่ยวกับการพัฒนาหลักสูตรและการสอน 4) แบบสอบถามเกี่ยวกับการพัฒนาครูและบุคลากร 5) แบบสอบถามเกี่ยวกับการเสริมสร้างบรรยากาศทางวิชาการ และฉบับที่ 2 แบบสอบถามเกี่ยวกับภาวะผู้นำของครู ประกอบด้วย 1) ข้อมูลทั่วไป 2) แบบสอบถามเกี่ยวกับการพัฒนาคุณภาพการศึกษา 3) แบบสอบถามเกี่ยวกับการปฏิบัติงานอย่างมีอาชีพ 4) แบบสอบถามเกี่ยวกับการคิดอย่างสร้างสรรค์ 5) แบบสอบถามเกี่ยวกับการก้าวทันการเปลี่ยนแปลง

4. การเก็บรวบรวมข้อมูล ได้ดำเนินการเก็บข้อมูลการวิจัย โดยการส่งหนังสือขอความอนุเคราะห์ในการเก็บข้อมูลการวิจัย พร้อมด้วยแบบสอบถาม และเก็บรวบรวมข้อมูลด้วยตนเอง และเมื่อได้รับแบบสอบถามกลับแล้ว ได้ทำการตรวจสอบความถูกต้องสมบูรณ์ของการตอบแบบสอบถาม และคัดเลือกเฉพาะฉบับที่สมบูรณ์ เพื่อนำผลการตอบไปดำเนินการวิเคราะห์ตามขั้นตอนการวิจัย

5. การวิเคราะห์ข้อมูลและสถิติที่ใช้ในการวิจัย ได้ดำเนินการ ดังนี้ 1) แบบสอบถามตอนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม ทำการวิเคราะห์โดยจำแนกข้อมูลตามเพศ และวุฒิการศึกษา โดยวิธีการหาความถี่ ค่าร้อยละ และ 2) แบบสอบถามตอนที่ 2,3,4 และ 5 เป็นข้อมูลเกี่ยวกับภาวะผู้นำทางวิชาการของผู้บริหารสถานศึกษา ประกอบด้วย การบริหารจัดการสถานศึกษา การพัฒนาหลักสูตรและการสอน การพัฒนาครูและบุคลากร การเสริมสร้างบรรยากาศทางวิชาการ และข้อมูลเกี่ยวกับภาวะผู้นำของครู ประกอบด้วย การพัฒนาคุณภาพการศึกษา การปฏิบัติงานอย่างมีอาชีพ การคิดอย่างสร้างสรรค์ และการก้าวทันการเปลี่ยนแปลง หาค่าเฉลี่ย (Mean) หาค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน เพื่อทราบระดับภาวะผู้นำทางวิชาการของผู้บริหารสถานศึกษา และระดับภาวะผู้นำของครู

ผลการวิจัย

1. อัตราและแบบแผนความสัมพันธ์สูงสุดระหว่างภาวะผู้นำทางวิชาการของผู้บริหารสถานศึกษากับภาวะผู้นำของครูในโรงเรียนประถมศึกษาพื้นที่จังหวัดชายแดนภาคใต้ มีผลการวิเคราะห์หาค่าสถิติพื้นฐานของภาวะผู้นำทางวิชาการของผู้บริหารสถานศึกษากับภาวะผู้นำของครูในโรงเรียนประถมศึกษาพื้นที่จังหวัดชายแดนภาคใต้ ปรากฏผลดังตารางที่ 1

ตารางที่ 1 ค่าเฉลี่ยและค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานของชุดตัวแปรด้านภาวะผู้นำทางวิชาการของผู้บริหารสถานศึกษาและชุดตัวแปรด้านภาวะผู้นำของครูในโรงเรียนประถมศึกษาพื้นที่จังหวัดชายแดนภาคใต้

ตัวแปร		$\bar{X}$	SD
ด้านภาวะผู้นำทางวิชาการของผู้บริหาร	- ด้านการบริหารจัดการสถานศึกษา	4.34	0.272
	- ด้านการพัฒนาหลักสูตรและการสอน	4.30	0.235
สถานศึกษา	- ด้านการพัฒนาครูและบุคลากร	3.81	0.578
	- ด้านการเสริมสร้างบรรยากาศทางวิชาการ	4.17	0.293
ด้านภาวะผู้นำของครู	- ด้านการพัฒนาคุณภาพการศึกษา	4.58	0.373
	- ด้านการปฏิบัติงานอย่างมืออาชีพ	3.97	0.618
	- ด้านการคิดอย่างสร้างสรรค์	4.65	0.526
	- ด้านการก้าวทันการเปลี่ยนแปลง	4.61	0.711

จากตารางที่ 1 พบว่า ผู้บริหารสถานศึกษาและครู ในโรงเรียนประถมศึกษาในพื้นที่จังหวัดชายแดนภาคใต้ มีทัศนะต่อภาวะผู้นำทางวิชาการของผู้บริหารสถานศึกษา เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า ด้านการบริหารจัดการสถานศึกษา มีค่าเฉลี่ยสูงสุด ($\bar{X}$ = 4.34, S.D. = 0.272) และด้านการพัฒนาครูและบุคลากรมีค่าเฉลี่ยต่ำสุด ($\bar{X}$ = 3.81, S.D. = 0.578) ส่วนด้านภาวะผู้นำของครู เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่าด้านการคิดอย่างสร้างสรรค์ มีค่าเฉลี่ยสูงสุด ($\bar{X}$ = 4.65, S.D. = 0.526) และด้านการปฏิบัติงานอย่างมืออาชีพ มีค่าเฉลี่ยต่ำสุด ($\bar{X}$ = 3.97, S.D. = 0.618)

2. ผลการวิเคราะห์หาค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ภายในระหว่างตัวแปรด้านภาวะผู้นำทางวิชาการของผู้บริหารสถานศึกษา และภาวะผู้นำของครูแต่ละตัว ค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ภายในข้ามกลุ่มระหว่างตัวแปรด้านภาวะผู้นำทางวิชาการของผู้บริหารสถานศึกษา กับด้านภาวะผู้นำของครูในโรงเรียนประถมศึกษาพื้นที่จังหวัดชายแดนภาคใต้ ผลการวิเคราะห์ปรากฏผลดังตารางที่ 2 - 4 ดังนี้

ตารางที่ 2 ค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ภายในของตัวแปรด้านภาวะผู้นำทางวิชาการของผู้บริหารสถานศึกษา ตามทัศนะของผู้บริหารสถานศึกษาและครู

ตัวแปร	X1	X2	X3	X4
X1	1.0000	0.4095	0.2243	0.4458
X2		1.0000	0.2012	0.2434
X3			1.0000	0.3019
X4				1.0000

จากตารางที่ 2 พบว่า ค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ภายในของตัวแปรด้านภาวะผู้นำทางวิชาการของผู้บริหารสถานศึกษา ตามทัศนะของผู้บริหารสถานศึกษาและครู พบว่า ด้านการบริหารจัดการสถานศึกษากับด้านการเสริมสร้างบรรยากาศทางวิชาการ มีค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ภายในกลุ่มสูงสุด ($r_{x1x4} = 0.4458$) รองลงมา คือ ด้านการบริหารจัดการสถานศึกษากับด้านการพัฒนาหลักสูตรและการสอน ($r_{x1x2} = 0.4095$) และด้านการพัฒนาครูและบุคลากรกับด้านการเสริมสร้างบรรยากาศทางวิชาการ ($r_{x3x4} = 0.3019$) ส่วนด้านการพัฒนาหลักสูตรและการสอนกับด้านการพัฒนาครูและบุคลากร ($r_{x2x3} = 0.2012$) มีค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ภายในกลุ่มต่ำสุด

ตารางที่ 3 ค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ภายในของตัวแปรด้านภาวะผู้นำของครู

ตัวแปร	Y1	Y2	Y3	Y4
Y1	1.0000	0.5566	0.7224	0.2064
Y2		1.0000	0.5450	0.0897
Y3			1.0000	0.2542
Y4				1.0000

จากตารางที่ 3 พบว่า ค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ภายในของตัวแปรด้านภาวะผู้นำของครูในโรงเรียนประถมศึกษาพื้นที่จังหวัดชายแดนภาคใต้ พบว่า ด้านการพัฒนาคุณภาพการศึกษาับด้านการคิดอย่างสร้างสรรค์มีค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ภายในกลุ่มสูงสุด ($r_{Y1Y3} = 0.7224$) รองลงมาด้านการพัฒนาคุณภาพการศึกษาับด้านการปฏิบัติงานอย่างมืออาชีพ ($r_{Y1Y2} = 0.5566$) และด้านการปฏิบัติงานอย่างมืออาชีพกับด้านการคิดอย่างสร้างสรรค์ ($r_{Y2Y3} = 0.5450$) ส่วนด้านการปฏิบัติงานอย่างมืออาชีพกับด้านการก้าวทันการเปลี่ยนแปลง ($r_{Y2Y4} = 0.0897$) มีค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ภายในกลุ่มต่ำสุด

ตารางที่ 4 ค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ภายในข้ามกลุ่มระหว่างตัวแปรด้านภาวะผู้นำทางวิชาการของผู้บริหารสถานศึกษา กับตัวแปรด้านภาวะผู้นำของครู

ตัวแปร	Y1	Y2	Y3	Y4
X1	0.3141	0.2887	0.2030	0.0849
X2	0.5307	0.3699	0.4183	0.1888
X3	0.4407	0.3058	0.3440	0.1942
X4	0.2579	0.2101	0.1285	0.0971

จากตารางที่ 4 พบว่า ค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ภายในข้ามกลุ่ม ระหว่างตัวแปรด้านภาวะผู้นำทางวิชาการของผู้บริหารสถานศึกษา ตามทัศนะของผู้บริหารสถานศึกษาและครู กับตัวแปรด้านภาวะผู้นำของครูในโรงเรียนประถมศึกษาพื้นที่จังหวัดชายแดนภาคใต้ พบว่า ด้าน

การพัฒนาหลักสูตรและการสอนกับด้านการพัฒนาคุณภาพการศึกษา มีค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ข้ามกลุ่มระหว่างตัวแปรสูงสุด ($r_{X2Y1} = 0.5307$) รองลงมาคือ ด้านการพัฒนาครูและบุคลากรกับด้านการพัฒนาคุณภาพการศึกษา ($r_{X3Y1} = 0.4407$) และด้านการพัฒนาหลักสูตรและการสอนกับด้านการคิดอย่างสร้างสรรค์ ($r_{X2Y3} = 0.4183$) ส่วนด้านการบริหารจัดการสถานศึกษากับด้านการก้าวทันการเปลี่ยนแปลง มีค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ข้ามกลุ่มระหว่างตัวแปรต่ำสุด ($r_{X1Y4} = 0.0849$)

3. ผลการวิเคราะห์ตัวแปรประกอบหรือตัวแปรคาโนนิคอลลจากค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ระหว่างภาวะผู้นำทางวิชาการของผู้บริหารสถานศึกษากับภาวะผู้นำของครูในโรงเรียนประถมศึกษาพื้นที่จังหวัดชายแดนภาคใต้ปรากฏผลดังตารางที่ 5 ดังนี้

ตารางที่ 5 ค่าสหสัมพันธ์คาโนนิคอลและค่าน้ำหนักมาตรฐานคาโนนิคอล ระหว่างชุดตัวแปรด้านภาวะผู้นำทางวิชาการของผู้บริหารสถานศึกษา ตามทัศนะของผู้บริหารสถานศึกษาและครู และชุดตัวแปรด้านภาวะผู้นำของครู และการทดสอบความมีนัยสำคัญของสหสัมพันธ์คาโนนิคอล

ประเภทของตัวแปร	ชื่อตัวแปร	ค่าน้ำหนักมาตรฐานคาโนนิคอล	
		ชุดที่ 1	ชุดที่ 2
ด้านภาวะผู้นำทางวิชาการของผู้บริหารสถานศึกษา	- ด้านการบริหารจัดการสถานศึกษา	0.508347	0.696009X2
	- ด้านการพัฒนาหลักสูตรและการสอน	0.831622X1	- 0.097217
	- ด้านการพัฒนาครูและบุคลากร	0.700824X1	- 0.065901
	- ด้านการเสริมสร้างบรรยากาศทางวิชาการ	0.416322	0.729873X2
ด้านภาวะผู้นำของครู	- ด้านการพัฒนาคุณภาพการศึกษา	0.9675325Y1	- 0.0630030
	- ด้านการปฏิบัติงานอย่างมีอาชีพ	0.6851918	0.5810703Y2
	- ด้านการคิดอย่างสร้างสรรค์	0.7477280Y1	- 0.3372767
	- ด้านการก้าวทันการเปลี่ยนแปลง	0.3712030	- 0.590737Y2
สัมประสิทธิ์การพยากรณ์ (Eigen Value)		0.428574	0.024672
สหสัมพันธ์คาโนนิคอล		0.654656	0.557073
การแจกแจงแบบไคสแควร์		77.56353	3.97340
Lambda Prime		0.554418	0.970236
Prop.		0.000000*	0.013143*

* มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

X1 ค่าที่มีน้ำหนักเด่นกลุ่มแรกในชุดที่ 1

Y1 ค่าที่มีน้ำหนักเด่นกลุ่มสองในชุดที่ 1

X2 ค่าที่มีน้ำหนักเด่นกลุ่มแรกในชุดที่ 2

Y2 ค่าที่มีน้ำหนักเด่นกลุ่มสองในชุดที่ 2

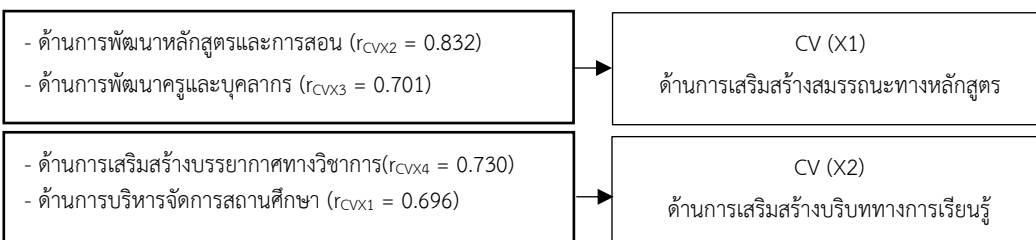

จากตารางที่ 5 พบว่า ค่าสหสัมพันธ์คานอนิคอลและค่าน้ำหนักมาตรฐานคานอนิคอลระหว่างชุดตัวแปรด้านภาวะผู้นำทางวิชาการของผู้บริหารสถานศึกษา ตามทัศนะของผู้บริหารสถานศึกษาและครู และชุดตัวแปรด้านภาวะผู้นำของครูในโรงเรียนประถมศึกษาพื้นที่จังหวัดชายแดนภาคใต้ โดยในชุดที่ 1 มีค่าสหสัมพันธ์คานอนิคอลเท่ากับ 0.6547 แสดงว่าตัวแปรด้านภาวะผู้นำทางวิชาการของผู้บริหารสถานศึกษา ตามทัศนะของผู้บริหารสถานศึกษาและครู ส่งผลต่อตัวแปรด้านภาวะผู้นำของครูในโรงเรียนประถมศึกษาพื้นที่จังหวัดชายแดนภาคใต้ ได้สูงสุดร้อยละ 65.47 และเมื่อพิจารณาค่าน้ำหนักมาตรฐานคานอนิคอลมีค่าน้ำหนักมากในชุดที่ 1 ของกลุ่มตัวแปรด้านภาวะผู้นำทางวิชาการของผู้บริหารสถานศึกษา ตามทัศนะของผู้บริหารสถานศึกษาและครู คือ ด้านการพัฒนาหลักสูตรและการสอน และด้านการพัฒนาครูและบุคลากร โดยมีค่าน้ำหนัก 0.832 และ 0.701 ตามลำดับ และผู้วิจัยได้ตั้งชื่อว่า ด้านการเสริมสร้างสมรรถนะทางหลักสูตร ส่วนค่าน้ำหนักมาตรฐานคานอนิคอลมากในชุดที่ 1 ของตัวแปรด้านภาวะผู้นำของครูในโรงเรียนประถมศึกษาพื้นที่จังหวัดชายแดนภาคใต้ คือ ด้านการพัฒนาคุณภาพการศึกษา และด้านการคิดอย่างสร้างสรรค์ โดยมีค่าน้ำหนัก 0.968 และ 0.748 ตามลำดับ และผู้วิจัยได้ตั้งชื่อว่า ด้านการจัดการคุณภาพการศึกษาอย่างสร้างสรรค์

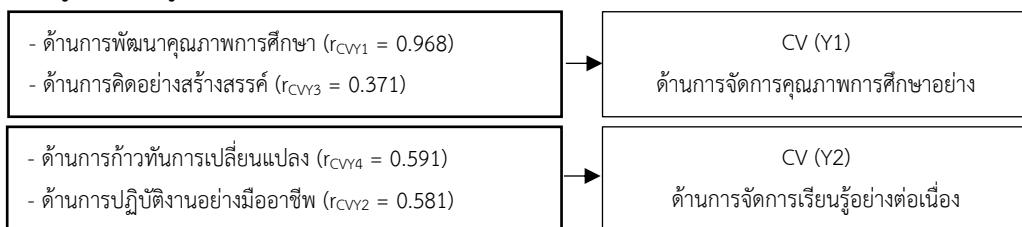
ในชุดที่สอง มีค่าสหสัมพันธ์คานอนิคอลเท่ากับ 0.5571 แสดงว่าตัวแปรด้านภาวะผู้นำทางวิชาการของผู้บริหารสถานศึกษา ตามทัศนะของผู้บริหารสถานศึกษาและครู ส่งผลต่อตัวแปรด้านภาวะผู้นำของครูในโรงเรียนประถมศึกษาพื้นที่จังหวัดชายแดนภาคใต้ ได้สูงสุดร้อยละ 55.71 เมื่อพิจารณาค่าน้ำหนักมาตรฐานคานอนิคอลมีค่าน้ำหนักมากในชุดที่ 2 ของกลุ่มตัวแปรด้านภาวะผู้นำทางวิชาการของผู้บริหารสถานศึกษา ตามทัศนะของผู้บริหารสถานศึกษาและครู คือ ด้านการเสริมสร้างบรรยากาศทางวิชาการ และด้านการบริหารจัดการสถานศึกษา มีค่าน้ำหนัก 0.730 และ 0.696 ตามลำดับ และผู้วิจัยได้ตั้งชื่อว่า ด้านการเสริมสร้างบริบททางการเรียนรู้ ส่วนค่าน้ำหนักมาตรฐานคานอนิคอลมากในชุดที่ 2 ของตัวแปรด้านภาวะผู้นำของครูในโรงเรียนประถมศึกษาพื้นที่จังหวัดชายแดนภาคใต้ คือ ด้านการก้าวทันการเปลี่ยนแปลง และด้านการปฏิบัติงานอย่างมืออาชีพ มีค่าน้ำหนัก 0.591 และ 0.581 ตามลำดับ และผู้วิจัยได้ตั้งชื่อว่า ด้านการจัดการเรียนรู้อย่างต่อเนื่อง

จากตารางที่ 5 สามารถเขียนความสัมพันธ์รายคู่ได้ดังนี้

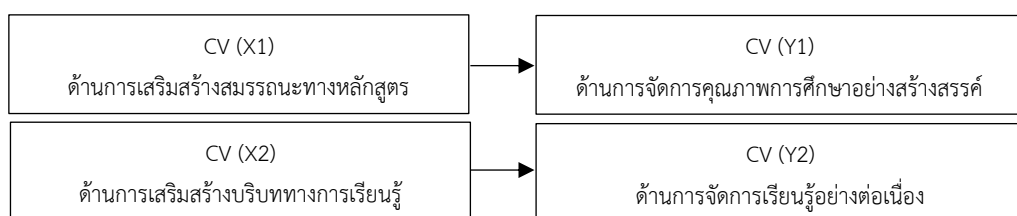
ด้านภาวะผู้นำทางวิชาการของผู้บริหารสถานศึกษา ตามทัศนะของผู้บริหารสถานศึกษาและครู

ภาวะผู้นำของครูในโรงเรียนประถมศึกษาพื้นที่จังหวัดชายแดนภาคใต้

ความสัมพันธ์ของตัวแปรคาโนนิคอล

จากแผนภาพความสัมพันธ์ของตัวแปรคาโนนิคอล พบว่าชุดแรก การเสริมสร้างสมรรถนะทางหลักสูตรมีความสัมพันธ์กับการจัดการคุณภาพการศึกษาอย่างสร้างสรรค์ และชุดที่สอง การเสริมสร้างบริบททางการเรียนรู้มีความสัมพันธ์กับการจัดการเรียนรู้อย่างต่อเนื่อง ซึ่งความสัมพันธ์ที่เกิดขึ้นของทั้งสองชุด จะสัมพันธ์กันภายในคู่เท่านั้น จะไม่เกิดเป็นความสัมพันธ์ข้ามคู่ของตัวแปร

อภิปรายผล

จากผลการวิจัย สามารถอภิปรายผล ได้ดังนี้

1. เพื่อศึกษาอัตราและแบบแผนความสัมพันธ์สูงสุดระหว่างภาวะผู้นำทางวิชาการของผู้บริหารสถานศึกษากับภาวะผู้นำของครูในโรงเรียนประถมศึกษาพื้นที่จังหวัดชายแดนภาคใต้ มีค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ข้ามกลุ่มของตัวแปรด้านภาวะผู้นำทางวิชาการของผู้บริหารสถานศึกษา ตามทัศนะของผู้บริหารสถานศึกษาและครู กับภาวะผู้นำของครูในโรงเรียนประถมศึกษาพื้นที่จังหวัดชายแดนภาคใต้ ในกลุ่มสูงสุด คือ ด้านการพัฒนาหลักสูตรและการสอนกับด้านการพัฒนาคุณภาพการศึกษา มีค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ข้ามกลุ่มระหว่างตัวแปรสูงสุด สอดคล้องกับ ประเสริฐ พิชผล ได้ศึกษาเรื่อง รูปแบบการบริหารจัดการที่มีประสิทธิภาพของศูนย์พัฒนาเด็กเล็กในภาคใต้ พบว่า การบริหารหลักสูตรและงานวิชาการ มีแนวดำเนินการโดยการวิเคราะห์ความต้องการจำเป็นของสถานศึกษาและชุมชน การนำผลมาวางแผนพัฒนาหลักสูตร ซึ่งหลักสูตรมีความยืดหยุ่นสอดคล้องกับเป้าหมายการจัดการศึกษาและผู้มีส่วนเกี่ยวข้องร่วมกำหนดเป้าหมาย การนำผลการประเมิน มาปรับปรุงพัฒนาหลักสูตร มีการนิเทศ

ติดตามและประเมินผลการใช้หลักสูตร ส่งเสริมพัฒนาการเรียนรู้ที่เป็นผลของการจัดการเรียนการสอนของครู และการจัดกิจกรรมเสริมประสบการณ์ให้กับผู้เรียนอย่างสม่ำเสมอ (ประเสริฐพิชผล, 2560) และผลการวิจัยของ วันเผด็จ มีชัย ได้ศึกษาภาวะผู้นำทางวิชาการที่ส่งผลต่อการบริหารงาน วิชาการในโรงเรียน สังกัดองค์การบริหารส่วนจังหวัดขอนแก่น พบว่า ด้านการบริหารจัดการหลักสูตร ด้านการบริหารจัดการเรียนการสอนส่งผลต่อการบริหารงานวิชาการในโรงเรียนสังกัดองค์การบริหารส่วนจังหวัดขอนแก่น ทั้งนี้อาจเนื่องมาจากผู้บริหารเป็นผู้นำในการบริหารจัดการหลักสูตรสถานศึกษาสู่การปฏิบัติที่เป็นรูปธรรม ทำให้การจัดการเรียนการสอนของครูมีประสิทธิภาพ (วันเผด็จ มีชัย, 2554)

2. เพื่อศึกษาคำนำหนักความสำคัญค่านิโคลจากค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์คาโนนิคัลระหว่างภาวะผู้นำทางวิชาการของผู้บริหารสถานศึกษา ตามทัศนะของผู้บริหารสถานศึกษาและครู กับภาวะผู้นำของครูในโรงเรียนประถมศึกษาพื้นที่จังหวัดชายแดนภาคใต้ มีรายละเอียดดังนี้ 1) มีสหสัมพันธ์คาโนนิคัลและคำนำหนักมาตรฐานคาโนนิคัลระหว่างชุดตัวแปรด้านภาวะผู้นำทางวิชาการของผู้บริหารสถานศึกษา ตามทัศนะของผู้บริหารสถานศึกษาและครู ชุดที่หนึ่ง ได้ค่าสหสัมพันธ์คาโนนิคัล ซึ่งทำให้ตัวแปรภาวะผู้นำทางวิชาการของผู้บริหารสถานศึกษา ตามทัศนะของผู้บริหารสถานศึกษาและครู ส่งผลต่อการพัฒนาหลักสูตรและการสอน ได้สูงสุดร้อยละ 83.20 และชุดที่สอง ได้ค่าสหสัมพันธ์คาโนนิคัล ซึ่งทำให้ตัวแปรด้านภาวะผู้นำทางวิชาการของผู้บริหารสถานศึกษา ตามทัศนะของผู้บริหารสถานศึกษาและครู ส่งผลต่อการเสริมสร้างบรรยากาศทางวิชาการ ได้สูงสุดร้อยละ 73.0 และ 2) มีสหสัมพันธ์คาโนนิคัลและคำนำหนักมาตรฐานคาโนนิคัลระหว่างชุดตัวแปรด้านภาวะผู้นำของครูในโรงเรียนประถมศึกษาพื้นที่จังหวัดชายแดนภาคใต้ ชุดที่หนึ่ง ตัวแปรด้านภาวะผู้นำของครูในโรงเรียนประถมศึกษาพื้นที่จังหวัดชายแดนภาคใต้ ส่งผลต่อการพัฒนาคุณภาพการศึกษา ได้สูงสุดร้อยละ 96.80 และชุดที่สอง ตัวแปรด้านภาวะผู้นำของครูในโรงเรียนประถมศึกษาพื้นที่จังหวัดชายแดนภาคใต้ ส่งผลต่อการก้าวทันการเปลี่ยนแปลง ร้อยละ 59.10 จากผลการวิจัยเป็นเช่นนี้ แสดงว่าปัจจัยต่าง ๆ ที่เกี่ยวกับภาวะผู้นำทางวิชาการของผู้บริหารสถานศึกษา ตามทัศนะของผู้บริหารสถานศึกษาและครู มีความสัมพันธ์ต่อชุดตัวแปรตามที่เกี่ยวกับภาวะผู้นำของครูในโรงเรียนประถมศึกษาพื้นที่จังหวัดชายแดนภาคใต้ มีน้ำหนักมากน้อยแตกต่างกัน เนื่องจากการแสดงออกทางภาวะผู้นำทางวิชาการของผู้บริหารสถานศึกษา และภาวะผู้นำของครูมีความแตกต่างกัน เกี่ยวข้องสัมพันธ์กันอย่างเป็นรูปธรรม จากผลการวิจัยเป็นเช่นนี้แสดงว่ามีความสัมพันธ์ด้านภาวะผู้นำทางวิชาการของผู้บริหารสถานศึกษากับภาวะผู้นำของครูเนื่องจากผู้บริหารสถานศึกษาที่ให้ความสำคัญต่อการดำเนินการด้านการพัฒนาหลักสูตรและการสอน การส่งเสริมบรรยากาศทางวิชาการภายในสถานศึกษา ส่งผลต่อการพัฒนาคุณภาพการศึกษาของเด็ก อันเกิดจากการก้าวทันการเปลี่ยนแปลงหรือการเรียนรู้อย่างต่อเนื่องของครู

สอดคล้องกับ ปวีณา บุทธิจักร ที่ได้ทำการศึกษา ภาวะผู้นำทางวิชาการของผู้บริหารสถานศึกษาที่ส่งผลต่อประสิทธิภาพการบริหารงานวิชาการ ของโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 21 พบว่า แนวทางการพัฒนาภาวะผู้นำทางวิชาการของผู้บริหารสถานศึกษา 4 ด้าน ได้แก่ 1) การพัฒนาหลักสูตรและการเรียนการสอน ควรมีการวิเคราะห์หลักสูตรแกนกลาง กำหนดจุดมุ่งหมายของหลักสูตรสถานศึกษาให้สอดคล้องกับความต้องการของผู้เรียนและชุมชน วางแผนเตรียมความพร้อมให้กับครูในการนำหลักสูตรไปใช้ในการจัดการเรียนการสอน 2) การพัฒนานักเรียน ผู้บริหารต้องติดตามความก้าวหน้าของนักเรียน และส่งเสริมให้ครูนำเสนอพัฒนาการเรียนรู้ของนักเรียน มีการดำเนินการยกระดับผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียนร่วมมือกับผู้ปกครองนักเรียน 3) การพัฒนาวิชาชีพครูและบุคลากร ผู้บริหารควรสนับสนุนให้ครูเข้าร่วมกิจกรรมพัฒนาวิชาชีพครู ซึ่งเป็นกิจกรรมที่สอดคล้องกับเป้าประสงค์ของโรงเรียน และ 4) การนิเทศการศึกษา ผู้บริหารต้องสร้างขวัญและกำลังใจแก่ครูและบุคลากรจัดอบรมเพื่อให้เกิดทักษะแก่บุคลากรในสถานศึกษา (ปวีณา บุทธิจักร, 2564) และเป็นไปในทิศทางเดียวกันกับ Ohlson ได้ศึกษาเกี่ยวกับภาวะผู้นำทางวิชาการของผู้บริหาร วัฒนธรรมโรงเรียน และลักษณะของครูคุณภาพ ที่มีอิทธิพลต่อผลสัมฤทธิ์ของนักเรียน จากการวิจัยพบว่า สถานศึกษาที่มีวัฒนธรรมการทำงานร่วมกันจะคาดการณ์ได้ว่ามีความร่วมมือกันระหว่างครูที่มีประสบการณ์สอนมากและผู้บริหารที่มีภาวะผู้นำทางวิชาการในด้านความก้าวหน้าของนักเรียน และการจัดบรรยากาศการเรียนการสอนอยู่ในระดับมาก ตัวแปรทั้งสองช่วยให้นักเรียนขาดเรียนลดลงร้อยละ 22.56 อีกทั้งปัญหานักเรียนออกกลางคันจะลดลงได้ถึงร้อยละ 4.81 (Ohlson, M., 2009) ดังจะเห็นได้ว่า ภาวะผู้นำทางวิชาการของผู้บริหารสถานศึกษาส่งผลต่อการพัฒนาภาวะผู้นำของครู ให้เกิดการพัฒนาด้านตนเองในทางวิชาชีพ การพัฒนาคุณภาพการศึกษาของศิษย์ และการพัฒนาสถานศึกษาร่วมกันระหว่างครูและผู้บริหารสถานศึกษาในด้านการส่งเสริมทางวิชาการ

3. ผลการวิเคราะห์ตัวแปรประกอบหรือตัวแปรคาโนนิคอลจากค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ระหว่างภาวะผู้นำทางวิชาการของผู้บริหารสถานศึกษา ตามทัศนะของผู้บริหารสถานศึกษาและครู กับภาวะผู้นำของครูในโรงเรียนประถมศึกษาพื้นที่จังหวัดชายแดนภาคใต้สรุปได้ว่า ชัดแรก การเสริมสร้างสมรรถนะทางหลักสูตรมีความสัมพันธ์กับการจัดการคุณภาพการศึกษาอย่างสร้างสรรค์ จากผลการวิจัยเป็นเช่นนี้แสดงให้เห็นว่า ภาวะผู้นำทางวิชาการที่สำคัญของผู้บริหารสถานศึกษา คือ การสร้างความตระหนักต่อการส่งเสริมสมรรถนะด้านหลักสูตรแก่คณะครูและบุคลากรภายในสถานศึกษาเพื่อให้คณะครูและบุคลากรให้ความสำคัญต่อการประยุกต์ใช้หลักสูตรสู่ระดับห้องเรียนอย่างสร้างสรรค์ และเกิดประโยชน์สูงสุดต่อผู้เรียน เนื่องจากครูอาจมีรูปแบบการจัดการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญไม่มากเพียงพอ จึงจำเป็นอย่างยิ่งที่ผู้บริหารสถานศึกษาต้องให้ความสำคัญต่อการพัฒนาสมรรถนะด้านหลักสูตร

ของครูให้ดียิ่งขึ้น เพื่อประโยชน์ด้านการจัดการเรียนรู้ที่จะบรรลุวัตถุประสงค์ทางการศึกษา โดยมีครูซึ่งมีบทบาทสำคัญทางตรงต่อการพัฒนาคุณภาพแก่ผู้เรียน สอดคล้องกับ Chell กล่าวว่า การส่งเสริมการทำงานเป็นทีม เป็นภาระหน้าที่ของผู้บริหารในการปรับปรุงการสอนของครูให้ประสบความสำเร็จ ดังนั้นผู้บริหารจึงมีหน้าที่ในการหาแนวทางในการจัดการศึกษาไปพร้อมกับการได้รับการศึกษาอย่างต่อเนื่อง ส่วนชุดที่สอง คือ การเสริมสร้างบริบททางการเรียนรู้มีความสัมพันธ์กับการจัดการเรียนรู้อย่างต่อเนื่อง (Chell, J., 2001)

จากผลการวิจัยเป็นเช่นนี้ แสดงให้เห็นว่า การบริหารจัดการสถานศึกษาของผู้บริหารด้านการเสริมสร้างบรรยากาศทางการเรียนรู้ภายในสถานศึกษา ส่งผลต่อบรรยากาศทางการเรียนรู้ หรือความต้องการในการพัฒนาตนเองของครูและผู้เรียนภายในสถานศึกษา ซึ่งสอดคล้องกับ Glickman ที่กล่าวว่า ผู้บริหารในฐานะผู้นำทางวิชาการ เป็นบุคคลสำคัญในการส่งเสริมสภาพแวดล้อมในโรงเรียน อันจะนำไปสู่การเรียนรู้ของนักเรียน สภาพแวดล้อมที่เอื้อต่อการเรียนรู้มีผลต่อขวัญกำลังใจที่ดีของครู และผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียนที่สูงขึ้น การสร้างบรรยากาศที่เอื้อต่อการเรียนรู้ต้องอาศัยความร่วมมือ ทั้งจากผู้บริหารและทีมงานในโรงเรียน เพื่อแยกแยะระหว่างปัจจัยที่สร้างสรรค์บรรยากาศที่เอื้อต่อการเรียนรู้กับปัจจัยที่เป็นอุปสรรคต่อการพัฒนาบรรยากาศที่เอื้อต่อการเรียนรู้ (Glickman, C. D. et al., 2007) ดังนั้นผู้บริหารโรงเรียนจึงต้องหากกลยุทธ์เพื่อใช้ในการส่งเสริม สนับสนุนปัจจัยที่สร้างบรรยากาศในการเรียนรู้ และพิชิตปัจจัยที่เป็นอุปสรรคขัดขวางบรรยากาศในการเรียนรู้โดยอาศัยความร่วมมือระหว่างผู้บริหารโรงเรียน และครูในโรงเรียน

สรุป/ข้อเสนอแนะ

การวิจัยเรื่องนี้ สรุปได้ว่า อัตราและแบบแผนความสัมพันธ์สูงสุดระหว่างภาวะผู้นำทางวิชาการของผู้บริหารสถานศึกษากับภาวะผู้นำของครูในโรงเรียนประถมศึกษาพื้นที่จังหวัดชายแดนภาคใต้ มีค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ข้ามกลุ่มของตัวแปรด้านภาวะผู้นำทางวิชาการของผู้บริหารสถานศึกษา ตามทัศนะของผู้บริหารสถานศึกษาและครู กับภาวะผู้นำของครูในโรงเรียนประถมศึกษาพื้นที่จังหวัดชายแดนภาคใต้ ในกลุ่มสูงสุด คือ ด้านการพัฒนาหลักสูตรและการสอนกับด้านการพัฒนาคุณภาพการศึกษา มีค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ข้ามกลุ่มระหว่างตัวแปรสูงสุด การวิเคราะห์ค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ภายในของตัวแปรด้านภาวะผู้นำทางวิชาการของผู้บริหารสถานศึกษา ตามทัศนะของผู้บริหารสถานศึกษาและครู ด้านการบริหารจัดการสถานศึกษากับด้านการเสริมสร้างบรรยากาศทางวิชาการ มีค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ภายในกลุ่มสูงสุด และด้านการพัฒนาหลักสูตรและการสอนกับด้านการพัฒนาครูและบุคลากร มีค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ภายในกลุ่มต่ำสุด ส่วนค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ภายในของตัวแปรด้านภาวะผู้นำของครู ด้านการพัฒนาคุณภาพการศึกษากับด้านการคิดอย่างสร้างสรรค์มีค่า

สัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ภายในกลุ่มสูงสุด และด้านการปฏิบัติงานอย่างมืออาชีพกับด้านการก้าว
ทันการเปลี่ยนแปลง มีค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ภายในกลุ่มต่ำสุด หากทำการพิจารณาค่า
สัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ภายในข้ามกลุ่ม ระหว่างตัวแปรด้านภาวะผู้นำทางวิชาการของผู้บริหาร
สถานศึกษา ตามทัศนะของผู้บริหารสถานศึกษาและครู กับตัวแปรด้านภาวะผู้นำของครู ด้าน
การพัฒนาหลักสูตรและการสอนกับด้านการพัฒนาคุณภาพการศึกษา มีค่าสัมประสิทธิ์
สหสัมพันธ์ข้ามกลุ่มระหว่างตัวแปรสูงสุด ส่วนด้านการบริหารจัดการสถานศึกษากับด้านการ
ก้าวทันการเปลี่ยนแปลง มีค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ข้ามกลุ่มระหว่างตัวแปรต่ำสุด และผลจาก
การวิเคราะห์ตัวแปรประกอบหรือตัวแปรคาโนนิคออกจากค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ระหว่าง
ภาวะผู้นำทางวิชาการของผู้บริหารสถานศึกษากับภาวะผู้นำของครู ชุดแรก คือ การเสริมสร้าง
สมรรถนะทางหลักสูตรมีความสัมพันธ์กับการจัดการคุณภาพการศึกษาอย่างสร้างสรรค์ และชุด
ที่สอง คือ การเสริมสร้างบริบททางการเรียนรู้มีความสัมพันธ์กับการจัดการเรียนรู้อย่างต่อเนื่อง
สมควรอย่างยิ่งที่ผู้บริหารระดับกระทรวงศึกษาและผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษาของ
โรงเรียนประถมศึกษาในพื้นที่จังหวัดชายแดนภาคใต้ และให้ความสำคัญต่อการพัฒนาภาวะ
ผู้นำทางวิชาการของผู้บริหารสถานศึกษากับภาวะผู้นำของครูในโรงเรียนประถมศึกษา เพื่อ
เสริมสร้างสมรรถนะทางหลักสูตรมีความสัมพันธ์กับการจัดการคุณภาพการศึกษาอย่าง
สร้างสรรค์ เพราะสมรรถนะทางหลักสูตรมีความสำคัญต่อการจัดการคุณภาพทางการศึกษาของ
ครูที่มีต่อศิษย์ สามารถนำไปใช้เป็นข้อมูลในการวางแผนนโยบายการพัฒนาครูและบุคลากร
ทางการศึกษาร่วมกัน ทั้งในส่วนของหน่วยงานต้นสังกัดและสถานศึกษา เพื่อให้ครูมีความรู้
ความเข้าใจในการพัฒนาหลักสูตร อันนำไปสู่การบรรลุเป้าหมายในการจัดการศึกษาต่อไป 2)
ภาวะผู้นำทางวิชาการของผู้บริหารสถานศึกษามีอิทธิพลต่อการเรียนรู้อย่างต่อเนื่องต่อครูทั้ง
ทางตรงและทางอ้อม ผ่านการใช้ช่องทางการเรียนรู้ การเข้าร่วมชุมชนแห่งการเรียนรู้ทาง
วิชาชีพ และการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศเพื่อการเรียนรู้ ดังนั้น ผู้อำนวยการโรงเรียนควรให้การ
สนับสนุนและส่งเสริมสภาพแวดล้อมทางกายภาพในการเรียนรู้ภายในสถานศึกษา เพื่อการ
พัฒนาตนเองอย่างเป็นรูปธรรมของครู ข้อเสนอแนะในการทำวิจัยครั้งต่อไป 1) ควรมีการศึกษา
รูปแบบการพัฒนาภาวะผู้นำทางวิชาการของผู้บริหารสถานศึกษาที่ส่งผลต่อภาวะผู้นำของครู
ในโรงเรียนประถมศึกษาพื้นที่จังหวัดชายแดนภาคใต้ 2) ควรมีการศึกษาภาวะผู้นำทางวิชาการ
ของผู้บริหารสถานศึกษาจากแนวคิดหรือทฤษฎีของบุคคลอื่น 3) ควรมีการศึกษาเกี่ยวกับภาวะ
ผู้นำทางวิชาการของผู้บริหารสถานศึกษา และประสิทธิผลของการบริหารงานวิชาการของ
โรงเรียนต้นแบบหรือโรงเรียนที่มีประสิทธิผลการบริหารงานวิชาการสูง

เอกสารอ้างอิง

- กระทรวงศึกษาธิการ. (2542). พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 และที่แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2545. กรุงเทพมหานคร: ศุภสมาคมราชวาท.
- ประเสริฐ พิษผล. (2560). รูปแบบการบริหารจัดการที่มีประสิทธิภาพของศูนย์พัฒนาเด็กเล็กในภาคใต้. วารสารมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏสุราษฎร์ธานี, 9(2), 319 – 345.
- ปวีณา บุทธิจักร. (2564). ภาวะผู้นำทางวิชาการของผู้บริหารสถานศึกษาที่ส่งผลต่อประสิทธิภาพการบริหารงานวิชาการของโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาเขต 21. วารสารการบริหารการศึกษาและภาวะผู้นำ มหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนคร, 10 (37), 210- 220.
- วันเพ็ญ มีชัย. (2554). ภาวะผู้นำทางวิชาการที่ส่งผลต่อการบริหารงานวิชาการในโรงเรียนสังกัดองค์การบริหารส่วนจังหวัดขอนแก่น. วารสารศึกษาศาสตร์มหาวิทยาลัยขอนแก่น, 5(2), 79 – 85.
- สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน. (2552). คู่มือการปฏิบัติงานข้าราชการครู. กรุงเทพมหานคร: ชุมชนสหกรณ์การเกษตรแห่งประเทศไทย.
- สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา. (2560). แผนการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ.2560 - 2579. กรุงเทพมหานคร: พริกหวานกราฟฟิค.
- Chell, J. (2001). Introducing principal to the role of instructional leadership: A summary of master' s project. Retrieved February 4, 2022, from <http://www.ssta.sk.ca/research/leadership/95-14.html>
- Glickman, C. D. et al. (2007). Supervision and instructional leadership. New York: Parson Educational.
- Hopkins, D. (1993). A teacher's guide to classroom research. Buckingham: Open University Press.
- Krejcie, R. V. & Morgan, D. W. (1970). Determining Sample Size for Research Activities. Educational and Psychological Measurement, 30(3), 607-610.
- Larson, J. L. (2006). Subjective fatigue, influencing variable, and consequences in chronic obstructive pulmonary disease. Nursing Research, 55(1), 10 - 17.
- Ohlson, M. (2009). A study of school culture, leadership, teacher quality and student outcomes via a performance framework in elementary schools participating in a schoolreform initiative. Retrieved 2022 4, January, from <http://proquest.umi.com/pqdweb?did=1845692191&Fmt=2&clientId=71090&RQT=309&VName=PQD>

การเสริมสร้างทักษะการแก้ปัญหาด้วยรูปแบบการเรียนการสอน
ตามแนวคิดการเรียนรู้ด้วยการรับใช้สังคมร่วมกับการใช้ปัญหาเป็นฐาน
สำหรับนักเรียนในพื้นที่เสี่ยงภัยด้านสิ่งแวดล้อม*

THE ENHANCEMENT OF PROBLEM SOLVING SKILL BY
INSTRUCTIONAL MODEL BASED ON SERVICE LEARNING WITH
PROBLEM BASED LEARNING FOR STUDENTS IN AN ENVIRONMENTAL
IMPACTED AREA

สุริยา บุตดี* และ รุ่งทิวา กองสอน

Suriya Buddee and Rungtiwa Kongson

วิทยาลัยการศึกษา มหาวิทยาลัยพะเยา

School of Education University of Phayao, Thailand

*Corresponding author E-mail: pusana2522@gmail.com

บทคัดย่อ

การวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ การเสริมสร้างทักษะการแก้ปัญหาด้วยรูปแบบการเรียนการสอนตามแนวคิดการเรียนรู้ด้วยการรับใช้สังคมร่วมกับการใช้ปัญหาเป็นฐาน สำหรับนักเรียนในพื้นที่เสี่ยงภัยด้านสิ่งแวดล้อม กลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ นักเรียนแผนการเรียนวิทยาศาสตร์ - คณิตศาสตร์ ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6 โรงเรียนเวียงแก่นวิทยาคม สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาเชียงราย ภาคเรียนที่ 1 ปีการศึกษา 2565 จำนวน 1 ห้องเรียน โดยการสุ่มแบบกลุ่ม (Cluster Random Sampling) จำนวน 26 คน เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย คือ 1) รูปแบบการเรียนการสอนตามแนวคิดการเรียนรู้ด้วยการรับใช้สังคมร่วมกับการใช้ปัญหาเป็นฐานเพื่อเสริมสร้างทักษะการแก้ปัญหา สำหรับนักเรียนในพื้นที่เสี่ยงภัยด้านสิ่งแวดล้อม 2) แบบวัดทักษะการแก้ปัญหา วิเคราะห์ข้อมูลโดยการหาค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ร้อยละ และการทดสอบค่าที (t-test dependent) ผลการวิจัยพบว่า นักเรียนมีทักษะการแก้ปัญหาหลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 และทักษะการแก้ปัญหาของนักเรียนในระหว่างเรียนด้วยรูปแบบการเรียนการสอนตามแนวคิดการเรียนรู้ด้วยการรับใช้สังคมร่วมกับการใช้ปัญหาเป็นฐานเพื่อเสริมสร้างทักษะการแก้ปัญหา สำหรับนักเรียนในพื้นที่

* Received November 23, 2022; Revised December 2, 2022; Accepted January 26, 2023

เสี่ยงภัยด้านสิ่งแวดล้อม ภาพรวมอยู่ในระดับมาก ค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.27 คิดเป็นร้อยละ 85.40 ส่วนรายด้านคุณลักษณะพบว่า คุณลักษณะด้านดำเนินการแก้ปัญหา อยู่ในระดับมากที่สุด ค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.66 คิดเป็นร้อยละ 93.20 คุณลักษณะด้านวิเคราะห์ปัญหา คุณลักษณะด้านวางแผนแก้ปัญหา คุณลักษณะด้านนำวิธีการแก้ปัญหาไปประยุกต์ใช้ คุณลักษณะด้านระบุปัญหา และคุณลักษณะด้านสรุปผลการแก้ปัญหา อยู่ในระดับมาก ร้อยละ 85.80 ร้อยละ 84.80 ร้อยละ 83.40 ร้อยละ 83.00 และ ร้อยละ 82.20 ตามลำดับ

คำสำคัญ: การเรียนรู้โดยใช้ปัญหาเป็นฐาน, การเรียนรู้ด้วยการรับใช้สังคม, ทักษะการแก้ปัญหา, พื้นที่เสี่ยงภัย, รูปแบบการเรียนการสอน

Abstract

The objective of the research was to enhancement of problem solving skill by instructional model based on service learning with problem based learning for students in an environmental impacted area. The sample population was the class of 26 students of grade 12 in the Science and Maths program of Wiangkaen Wittayakhom School of the Secondary Educational Service Area Office Chiangrai the 1st semester of the education year 2022, using the Cluster Random Sampling Method. Various tools were employed to do the research which included 1) Instructional model based on service learning with problem based learning to enhance problem solving skill for students in an environmental impacted area. 2) Problem solving skill evaluation form. Other tools included data analysis, arithmetic mean, standard deviation, percentage and independent t-test. The research findings indicates that all participating students had higher problem solving skills after the class conducted using the Instructional model based on service learning with problem based learning to enhance problem solving skill when compared prior to the research, at a statistical significance of .01. furthermore, it was found that problem solving skills during studying with the Instructional model based on service learning with problem based learning to enhance problem solving skill for students in an environmental impacted area, in overall, was very high at an average of 4.27 which was 85.40 percent. As for students' behaviour and characteristics, the researcher found that the students showed the highest level compared to other categories at 4.66 or 93.20 percent. Other characteristics which include problem analysis, strategic planning to solve

problems, applications of problem solving skills to solve real world context, ability to identify related problems and the ability to summarize the result of problem solving were all at high levels at 85.80 percent, 84.80 percent, 83.40 percent, 83.00 percent and 82.20 percent respectively.

Keywords: Problem based learning, service learning, problem solving skill, environmental impacted area, Instructional model

บทนำ

การจัดการศึกษาในประเทศไทยให้ความสำคัญกับการพัฒนาทักษะการแก้ปัญหาของผู้เรียนอย่างต่อเนื่อง ดังเช่น แผนการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ.2560-2579 รวมถึงแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 12 พ.ศ.2560-2564 อีกทั้งหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 และเป้าหมายของการเรียนวิทยาศาสตร์ มีทิศทางเดียวกันคือ มุ่งให้ผู้เรียนมีความสามารถในการแก้ปัญหา เพื่อนำมาใช้ในการป้องกันและแก้ไขปัญหาต่าง ๆ ที่เผชิญได้อย่างถูกต้องเหมาะสม โดยคำนึงถึงผลกระทบต่อตนเอง สังคม และสิ่งแวดล้อม (สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา, 2550) ; (กระทรวงศึกษาธิการ, 2551) ; (สถาบันส่งเสริมการสอนวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี, 2554) อย่างไรก็ตามแม้ว่าการจัดการศึกษาจะมุ่งเน้นและให้ความสำคัญกับการพัฒนาทักษะการแก้ปัญหามาโดยตลอด แต่ปัจจุบันยังคงพบว่า ปัญหาด้านสิ่งแวดล้อมยังคงเป็นปัญหาสำคัญของประเทศ และระดับโลก เช่น เหตุการณ์ด้านสิ่งแวดล้อมระดับโลกเกิดไฟป่าครั้งใหญ่ในออสเตรเลีย ดินถล่มรุนแรงในญี่ปุ่น และเกิดภาวะภัยแล้งรุนแรงที่อินเดีย (สุปรารค์ จาตุจินดา, 2563) ในประเทศไทยมีเหตุการณ์ที่รุนแรงเกี่ยวกับปัญหาสิ่งแวดล้อม ได้แก่ การเกิดน้ำท่วมรุนแรงที่กระจายตัวในทุกภาคของประเทศ โดยเฉพาะพื้นที่ภาคเหนือและภาคกลางในปี 2554 เกิดไฟป่าในพื้นที่ป่าอนุรักษ์ในเขตภาคเหนือตอนบน ดินถล่มใน ทุกภาคของไทย และแหล่งน้ำโดยรวมของภาคตะวันออกเฉียงเหนือและภาคใต้มีคุณภาพน้ำที่ลดลง (ธารา บัวคำศรี, 2561)

การที่จะแก้ไขปัญหาด้านสิ่งแวดล้อมที่มีความยั่งยืนได้คือมนุษย์ที่จะเป็นผู้เปลี่ยนแปลงและผลักดันสำคัญในเรื่องนี้ ทั้งนี้พบว่าแนวทางการแก้ไขปัญหาด้านสิ่งแวดล้อมของกรมส่งเสริมคุณภาพสิ่งแวดล้อม ได้ระบุถึงการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ให้ตระหนักในปัญหาความจำเป็นหรือตระหนักต่อสิ่งแวดล้อม องค์ประกอบสำคัญคือการได้ลงมือแก้ไขปัญหาเหล่านั้นมีทักษะการแก้ปัญหาย่างลึกซึ้ง (ปริยาพร พรหมพิทักษ์, 2558) โดยเฉพาะเยาวชนในท้องถิ่น ซึ่งเป็นตัวแทนคนในชุมชนจะต้องมีความตระหนักต่อสิ่งแวดล้อมต่อปัญหาที่เกิดขึ้นในท้องถิ่นหรือชุมชนของตนเอง ดังนั้นการป้องกันแก้ไขปัญหาด้านสิ่งแวดล้อมที่เกิดขึ้น คือ การทำอะไรให้นำไปสู่การปรับเปลี่ยนพฤติกรรมของมนุษย์ให้เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อมโดยเฉพาะอย่างยิ่งการ

ปลูกสร้างจิตสำนึกให้กับเยาวชนในการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม เป็นสิ่งแรกที่ต้องเร่งรีบให้เยาวชนได้ตระหนักและสำนึกในคุณค่าความสำคัญของสิ่งแวดล้อม จนนำไปสู่การลงมือปฏิบัติอย่างจริงจัง เป็นรูปธรรม (กรมส่งเสริมคุณภาพสิ่งแวดล้อม, 2556) ดังนั้นสถาบันการศึกษาจึงมีส่วนสำคัญในการเสริมสร้างทักษะการแก้ปัญหาให้แก่ผู้เรียนได้เป็นอย่างดี โดยผ่านการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ด้วยการออกแบบการเรียนรู้จากประสบการณ์ตรง (The Experiential Learning) การเรียนการสอนแบบบูรณาการ ให้ผู้เรียนเข้าไปเรียนรู้จากสภาพจริงในชุมชน พร้อมทั้งวางแผน ลงมือแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้นด้วยการปฏิบัติจริง มีการทำงานร่วมกันกับคนในชุมชน ซึ่งการดำเนินการในลักษณะดังกล่าวจะทำให้ผู้เรียนได้รับการพัฒนาอย่างรอบด้านและเกิดเจตคติที่ดีต่อการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม (ศิริวุฒิ บัวสมาน และ ศิริกัญญา พลนันท, 2557) ซึ่งการพัฒนาผู้เรียนให้เกิดคุณภาพทั้งด้านความรู้ ทักษะ และคุณลักษณะอันพึงประสงค์นั้น ต้องอาศัย ตัวแปรสำคัญอย่างยั่งยืนคือ การจัดการเรียนรู้ การมีแบบแผนหรือกิจกรรม หรือรูปแบบการเรียนรู้ที่สามารถตอบสนองวัย ศักยภาพ ความสามารถ ความต้องการ ความสนใจและเรื่องที่เรียนรู้สามารถทำให้ชีวิตของเขาเกิดการเปลี่ยนแปลงไปตามที่ต้องการ ทำให้ชีวิตดีขึ้น มีความหมายต่อชีวิตและสังคมมากขึ้น (ทิตนา แคมมณี, 2555) รูปแบบการเรียนรู้เป็นแบบ (Patern) หรือแผน (Plan) ซึ่งนำไปใช้สำหรับช่วยในการจัดการเรียนการสอนหรือเป็นแนวทางในการสอนของครู สามารถช่วยพัฒนาผู้เรียนให้ได้ข้อความรู้ ความคิด ทักษะ ค่านิยม วิธีการคิดและวิธีการแสดงออกในการเรียนรู้ของตนเองให้ง่ายและมีประสิทธิภาพ (Joyce, B., Weil, M. and Calhoun, E., 2004) ทั้งนี้การจะสร้างผู้เรียนให้เกิดทั้งความรู้ ความสามารถ มีทักษะการแก้ปัญหา มีความตระหนักใส่ใจเห็นคุณค่าของธรรมชาติ สิ่งแวดล้อมต่าง ๆ นั้น ในเป้าหมายของการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 ได้ระบุว่าการเรียนรู้โดยใช้ปัญหาเป็นฐานนั้นมีความสำคัญมากเพราะนักเรียนได้เรียนรู้จากการเรียนแบบลงมือทำแล้วการเรียนรู้ก็จะเกิดจากภายในใจและสมองของตนเองเป็นการเรียนรู้ที่มีคุณค่าและความหมาย (วิจารณ์ พานิช, 2555) ซึ่งการเรียนรู้โดยใช้ปัญหาเป็นฐาน (Problem Based Learning) เป็นการจัดสภาพการณ์ของการเรียนการสอนที่ใช้ปัญหาเป็นเครื่องมือในการช่วยให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ตามเป้าหมาย โดยผู้สอนอาจนำผู้เรียนไปเผชิญสถานการณ์ปัญหาจริง หรืออาจจัดสภาพการณ์ให้ผู้เรียนเผชิญปัญหา ฝึกกระบวนการวิเคราะห์ปัญหา แก้ปัญหาร่วมกันเป็นกลุ่ม ซึ่งจะช่วยให้ผู้เรียนเกิดความเข้าใจในปัญหานั้นอย่างชัดเจน ได้เห็นทางเลือกรวมถึงวิธีการที่หลากหลายในการแก้ปัญหา (ทิตนา แคมมณี, 2555) การเรียนรู้ผ่านปัญหาที่จะมีความต่อเนื่อง คงทน ปัญหาเหล่านั้นต้องส่งผลการดำรงชีวิตหรือผลกระทบต่อชีวิตหรือสังคมของเขาโดยตรง (ประสาธน์เนื่องเฉลิม, 2558) พบว่า การเรียนรู้ด้วยการรับใช้สังคม (Service Learning) เป็นการเรียนรู้ที่มุ่งเน้นการกระตุ้นให้ผู้เรียนมองเห็นปัญหาหรือเป็นสิ่งที่ชุมชนต้องการให้พวกเขาไปช่วยเหลือหรือสิ่งจำเป็นเร่งด่วนที่จะทำให้คุณภาพชีวิตของเพื่อนมนุษย์ในชุมชนดีขึ้น จากนั้นให้อิสระแก่

ผู้เรียนเพื่อให้ได้แสดงความรับผิดชอบในการจัดการทุกขั้นตอนในการเลือก หรือออกแบบกิจกรรม ไม่ว่าจะเป็นการกำหนดเป้าหมาย ระยะเวลาในการดำเนินการ การจัดเตรียมอุปกรณ์ การลงมือปฏิบัติ การประเมินการให้บริการและการสะท้อนความคิด หลังการปฏิบัติงาน (Lambert, L. et al., 2002)

ทักษะการแก้ปัญหาเป็นทักษะที่จำเป็นและมีความสำคัญต่อการดำรงชีวิตในโลกศตวรรษที่ 21 ท่ามกลางสถานการณ์โลกที่คนต้องเผชิญการเปลี่ยนแปลงที่รวดเร็ว รุนแรง พลิกผัน คาดไม่ถึง จึงต้องมีทักษะในการเรียนรู้และปรับตัว (วิจารณ์ พานิช, 2555) และการพัฒนากระบวนการเรียนรู้ที่นำไปสู่ความยั่งยืนและท้าทายแนวคิดทักษะการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 จึงต้องหวนคืนสู่ระดับชุมชนเนื่องจากเป็นต้นกำเนิดของชีวิตและสังคม (ประสาธน์ เนืองเฉลิม, 2558) ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดการเรียนรู้ด้วยการรับใช้สังคมร่วมกับการใช้ปัญหาเป็นฐานที่นำประเด็นปัญหามาใช้เป็นจุดเริ่มต้นในการเรียนรู้ เผชิญสถานการณ์ปัญหาจริง ฝึกวิเคราะห์ปัญหา เข้าใจปัญหาชัดเจน เลือกรูปแบบการที่หลากหลายในการแก้ปัญหา การเรียนรู้ผ่านปัญหาที่มีความต่อเนื่อง คงทน ปัญหาต้องส่งผลการดำรงชีวิตหรือผลกระทบต่อชีวิตหรือสังคม หรือเป็นสิ่งที่ชุมชนต้องการให้ช่วยเหลือที่จะทำให้คุณภาพชีวิตของคนในชุมชนดีขึ้น (ทิตินา เขมมณี, 2555) ; (ประสาธน์ เนืองเฉลิม, 2558) ; (Lambert, L. et al., 2002) ; (Sandle, K., 2005) ดังนั้นแนวคิดนี้จึงช่วยเสริมสร้างทักษะการแก้ปัญหาได้เป็นอย่างดี

จากเหตุผลและความจำเป็นดังกล่าวผู้วิจัยจึงจัดการเรียนรู้เพื่อการเสริมสร้างทักษะการแก้ปัญหา สำหรับนักเรียนในพื้นที่เสี่ยงภัยด้านสิ่งแวดล้อมเพื่อช่วยพัฒนาทักษะการแก้ปัญหาของผู้เรียนด้วยรูปแบบการเรียนการสอนตามแนวคิดการเรียนรู้ด้วยการรับใช้สังคมร่วมกับการใช้ปัญหาเป็นฐานซึ่งเป็นคุณลักษณะที่จำเป็นของพลโลก รวมถึงคุณลักษณะสำคัญด้านวิทยาศาสตร์เพื่อช่วยให้เกิดการสร้างนวัตกรรมเพื่อพัฒนาสังคม รวมถึงการอนุรักษ์ความยั่งยืนของสิ่งแวดล้อม และที่สำคัญยังเป็นการพัฒนาให้ผู้เรียนมีทักษะความสามารถในการเผชิญทุกปัญหาได้ด้วยตนเองพร้อมทั้งแก้ไขเพื่อสร้างประโยชน์แก่บริบทพื้นที่อย่างเต็มศักยภาพ

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

เพื่อการเสริมสร้างทักษะการแก้ปัญหาด้วยรูปแบบการเรียนการสอนตามแนวคิดการเรียนรู้ด้วยการรับใช้สังคมร่วมกับการใช้ปัญหาเป็นฐานสำหรับนักเรียนในพื้นที่เสี่ยงภัยด้านสิ่งแวดล้อม

วิธีดำเนินการวิจัย

ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

1. ประชากรที่ใช้ในการวิจัย คือ นักเรียนแผนการเรียนวิทยาศาสตร์-คณิตศาสตร์ ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6 โรงเรียนเวียงแก่นวิทยาคม สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เชียงราย ภาคเรียนที่ 1 ปีการศึกษา 2565 จำนวน 2 ห้องเรียน มีนักเรียนจำนวนทั้งสิ้น 56 คน โดยมีการจัดการชั้นเรียน แบบคละความสามารถ

2. กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัย คือ นักเรียนแผนการเรียนวิทยาศาสตร์-คณิตศาสตร์ ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6 โรงเรียนเวียงแก่นวิทยาคม สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เชียงราย ภาคเรียนที่ 1 ปีการศึกษา 2565 จำนวน 1 ห้องเรียน ได้มาโดยการสุ่มแบบกลุ่ม (Cluster Random Sampling) จำนวน 26 คน

ตัวแปรที่ใช้ในการวิจัย

1. ตัวแปรต้น คือ รูปแบบการเรียนการสอนตามแนวคิดการเรียนรู้ด้วยการรับใช้สังคม ร่วมกับการใช้ปัญหาเป็นฐานเพื่อเสริมสร้างทักษะการแก้ปัญหา สำหรับนักเรียนในพื้นที่เสี่ยงภัยด้านสิ่งแวดล้อม

2. ตัวแปรตาม คือ ทักษะการแก้ปัญหา

ระยะเวลาที่ใช้ในวิจัย

ภาคเรียนที่ 1 ปีการศึกษา 2565 เดือนกรกฎาคม ถึง เดือนสิงหาคม พ.ศ. 2565 จำนวน 21 ชั่วโมง

แบบแผนการวิจัย

ผู้วิจัยใช้แบบแผนการวิจัยแบบกลุ่มเดียวทดสอบก่อนเรียนและหลังเรียน (One - Group Pretest - Posttest Design) โดยมีแบบแผนการวิจัย ดังนี้ (มาเรียม นิลพันธุ์, 2555)

G_{r1}	O_1	T	O_2

เมื่อ G_{r1} คือ กลุ่มหนึ่ง

O_1 คือ การทดสอบก่อน

T คือ รูปแบบการเรียนการสอนตามแนวคิดการเรียนรู้ด้วยการรับใช้สังคม ร่วมกับการใช้ปัญหาเป็นฐาน

O_2 คือ การทดสอบครั้งหลัง

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

1. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ รูปแบบการเรียนการสอนตามแนวคิดการเรียนรู้ด้วยการรับใช้สังคม ร่วมกับการใช้ปัญหาเป็นฐานเพื่อเสริมสร้างทักษะการแก้ปัญหา สำหรับ

นักเรียนในพื้นที่เสี่ยงภัยด้านสิ่งแวดล้อม ผ่านการตรวจสอบจากผู้เชี่ยวชาญ 5 ท่าน เพื่อตรวจสอบความเหมาะสมของรูปแบบการเรียนการสอน โดยภาพรวมผลการประเมินความเหมาะสมของรูปแบบการเรียนการสอนอยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X} = 4.62$, S.D.= 0.26) เมื่อนำรูปแบบการเรียนการสอนไปทดลองนำร่องกับกลุ่มทดลองพบว่ารูปแบบการเรียนการสอนสามารถนำไปใช้ได้จริง

2. เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล ได้แก่ แบบวัดทักษะการแก้ปัญหา มีลักษณะเป็นโจทย์สถานการณ์ปัญหาสิ่งแวดล้อมที่เกิดขึ้นจริงในชุมชน ซึ่งมุ่งประเมินตามคุณลักษณะของผู้เรียนที่มีทักษะการแก้ปัญหา คือ ระบุปัญหา วิเคราะห์ปัญหา วางแผนแก้ปัญหา ดำเนินการแก้ปัญหา สรุปผลการแก้ปัญหา และ นำวิธีการแก้ปัญหาไปประยุกต์ใช้ กำหนดเกณฑ์แบบ Rubric Score ใช้มาตราส่วนประมาณค่า (Rating Scale) 5 ระดับ มีเกณฑ์การแปลผลดังนี้ (บุญชม ศรีสะอาด, 2553)

4.51-5.00 หมายถึง ทักษะการแก้ปัญหาอยู่ในระดับมากที่สุด

3.51-4.50 หมายถึง ทักษะการแก้ปัญหาอยู่ในระดับมาก

2.51-3.50 หมายถึง ทักษะการแก้ปัญหาอยู่ในระดับปานกลาง

1.51-2.50 หมายถึง ทักษะการแก้ปัญหาอยู่ในระดับน้อย

1.00-1.50 หมายถึง ทักษะการแก้ปัญหาอยู่ในระดับน้อยที่สุด

การหาคุณภาพของเครื่องมือผ่านการตรวจสอบจากผู้เชี่ยวชาญ 5 ท่าน เพื่อตรวจสอบความตรง เชิงเนื้อหา (content validity) โดยพิจารณาจากค่าดัชนีความสอดคล้อง (IOC: index of item objective congruence) พบว่ามีค่าดัชนีความสอดคล้องอยู่ระหว่าง 0.60 - 1.00 และเมื่อนำไปทดลองกับกลุ่มทดลองได้ค่าความเชื่อมั่น (Reliability) ของแบบวัดเท่ากับ 0.93

การเก็บรวบรวมข้อมูล

ผู้วิจัยดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูล ดังนี้

1. ชี้แจง อธิบายถึงจุดประสงค์ หลักการ เหตุผล ประโยชน์ของการวิจัยและการเก็บข้อมูลให้นักเรียนเข้าใจ แล้วทำการวัดทักษะการแก้ปัญหาก่อนการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ (Pre-test) ตามรูปแบบการเรียนการสอน กับนักเรียนกลุ่มตัวอย่าง ด้วยแบบวัดทักษะการแก้ปัญหา เป็นแบบวัดเชิงสถานการณ์แบบอัตนัยประกอบด้วย 3 สถานการณ์ แต่ละสถานการณ์มีคำถาม 6 ข้อย่อย รวม 18 ข้อ ตามคุณลักษณะของผู้เรียนที่มีทักษะการแก้ปัญหา ใช้เวลา 60 นาที

2. ดำเนินการสอนด้วยรูปแบบการเรียนการสอนตามแนวคิดการเรียนรู้ด้วยการรับใช้สังคมร่วมกับการใช้ปัญหาเป็นฐานเพื่อเสริมสร้างทักษะการแก้ปัญหา สำหรับนักเรียนในพื้นที่เสี่ยงภัยด้านสิ่งแวดล้อม ตามแผนการจัดการเรียนรู้ที่สร้างขึ้นในคู่มือการใช้รูปแบบการเรียนการสอน มีขั้นตอนการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ การสอน 7 ขั้น (IAPACRD) คือ (1) ขั้นสืบเสาะ

ประเด็นปัญหาสิ่งแวดล้อมในชุมชน (I-Investigation) (2) ชั้นประสานความคิดวิเคราะห์ ประเด็นปัญหาสิ่งแวดล้อมในชุมชน (A-Analyze) (3) ชั้นวางแผนพิทักษ์แก้ปัญหาสิ่งแวดล้อมในชุมชน (P-Plan) (4) ชั้นลงมือพิทักษ์แก้ปัญหาสิ่งแวดล้อมในชุมชน (A-Action) (5) ชั้นสรุปและประเมินค่าคำตอบการแก้ปัญหาสิ่งแวดล้อมในชุมชน (C-Conclusion) (6) ชั้นสะท้อนคิดการแก้ปัญหาสิ่งแวดล้อมในชุมชน (R-Reflection) และ (7) ชั้นเสนอผลงานการแก้ปัญหาสิ่งแวดล้อมในชุมชนสู่สาธารณะ (D-Demonstration) โดยผู้วิจัยเป็นผู้จัดการเรียนรู้ด้วยตนเอง และการมีส่วนร่วมของชุมชน โดยจัดการเรียนการสอนในช่วงเดือน กรกฎาคม พ.ศ.2565 ถึง เดือน สิงหาคม พ.ศ.2565 ในภาคเรียนที่ 1 ปีการศึกษา 2565 ใช้เวลาจัดกิจกรรมการเรียนการสอนทั้งหมด จำนวน 21 ชั่วโมง

3. หลังเสร็จสิ้นการดำเนินการวิจัยแล้ว วัดทักษะการแก้ปัญหาหลังเรียน (Post-test) ด้วยแบบวัดชุดเดียวกันกับก่อนเรียน ใช้เวลา 60 นาที

4. นำผลที่ได้ไปวิเคราะห์ข้อมูลทางสถิติ

การวิเคราะห์ข้อมูล

วิเคราะห์ผลการเปรียบเทียบการเสริมสร้างทักษะการแก้ปัญหาของนักเรียนที่ได้เรียนรู้จากการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนตามรูปแบบการเรียนการสอนตามแนวคิดการเรียนรู้ด้วยการรับใช้สังคมร่วมกับการใช้ปัญหาเป็นฐาน ก่อนและหลังเรียน วิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้ค่าร้อยละ (Percentage) ค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$) ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) และการทดสอบค่าที่เปรียบเทียบค่าเฉลี่ยก่อนและหลังเรียน (t-test Dependent)

ผลการวิจัย

ผลการเสริมสร้างทักษะการแก้ปัญหาของนักเรียนที่เรียนรู้โดยการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนตามรูปแบบการเรียนการสอนตามแนวคิดการเรียนรู้ด้วยการรับใช้สังคมร่วมกับการใช้ปัญหาเป็นฐานเพื่อเสริมสร้างทักษะการแก้ปัญหา สำหรับนักเรียนในพื้นที่เสี่ยงภัยด้านสิ่งแวดล้อม

1. ผลการเปรียบเทียบการเสริมสร้างทักษะการแก้ปัญหาของนักเรียนก่อนและหลังเรียนด้วยรูปแบบการเรียนการสอนตามแนวคิดการเรียนรู้ด้วยการรับใช้สังคมร่วมกับการใช้ปัญหาเป็นฐาน ดังตารางที่ 1

ตารางที่ 1 แสดงผลการเปรียบเทียบการเสริมสร้างทักษะการแก้ปัญหาของนักเรียนก่อนและหลังเรียนด้วยรูปแบบการเรียนการสอนตามแนวคิดการเรียนรู้ด้วยการรับใช้สังคมร่วมกับการใช้ปัญหาเป็นฐาน (N=26)

สถานการณ์	ระดับคุณภาพสูงสุด	ก่อนเรียน			หลังเรียน			t	p	แตกต่างร้อยละ
		$\bar{X}$	S.D.	แปลผล	$\bar{X}$	S.D.	แปลผล			
1.ปัญหาสิ่งแวดล้อมทางน้ำ	5	2.44	0.42	น้อย	3.70	0.20	มาก	16.37*	.00	51.63
2.ปัญหาสิ่งแวดล้อมทางอากาศ	5	2.24	0.39	น้อย	3.69	0.23	มาก	19.47*	.00	64.73
3.ปัญหาสิ่งแวดล้อมทางดิน	5	2.36	0.47	น้อย	3.73	0.23	มาก	14.63*	.00	58.05
ภาพรวม	5	2.35	0.38	น้อย	3.71	0.19	มาก	15.25*	.00	57.87

*p< .01

จากตารางที่ 1 พบว่า ค่าเฉลี่ยทักษะการแก้ปัญหาของนักเรียนที่ได้รับการจัดการเรียนการสอนด้วยรูปแบบการเรียนการสอนตามแนวคิดการเรียนรู้ด้วยการรับใช้สังคมร่วมกับการใช้ปัญหาเป็นฐาน หลังเรียนเท่ากับ 3.71 สูงกว่าค่าเฉลี่ยก่อนเรียน 2.35 แตกต่างกันร้อยละ 57.87 เมื่อนำมาวิเคราะห์ความแตกต่างระหว่างก่อนและหลังเรียน โดยใช้สถิติการทดสอบค่าที (T-Test) ได้ค่า t เท่ากับ 15.25 และ $p < .01$ แสดงให้เห็นว่า นักเรียนที่ได้รับการจัดการเรียนการสอนด้วยรูปแบบการเรียนการสอนตามแนวคิดการเรียนรู้ด้วยการรับใช้สังคมร่วมกับการใช้ปัญหาเป็นฐาน มีทักษะการแก้ปัญหาสูงขึ้นอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

2. ผลการวัดทักษะการแก้ปัญหาของนักเรียนในระหว่างเรียนด้วยรูปแบบการเรียนการสอนตามแนวคิดการเรียนรู้ด้วยการรับใช้สังคมร่วมกับการใช้ปัญหาเป็นฐาน ดังตารางที่ 2

ตารางที่ 2 แสดงผลการวัดทักษะการแก้ปัญหาของนักเรียนในระหว่างเรียนด้วยรูปแบบการเรียนการสอนตามแนวคิดการเรียนรู้ด้วยการรับใช้สังคมร่วมกับการใช้ปัญหาเป็นฐาน

คุณลักษณะ	ระดับคุณภาพสูงสุด				
	คุณภาพสูงสุด	$\bar{X}$	S.D.	แปลผล	ร้อยละ
1.ระบุปัญหา (เลือกและระบุปัญหาสิ่งแวดล้อมในชุมชนที่สนใจและสำคัญที่สุด)	5	4.15	0.24	มาก	83.00
2.วิเคราะห์ปัญหา (วิเคราะห์ สาเหตุ ผลกระทบ ของปัญหาสิ่งแวดล้อมในชุมชน)	5	4.29	0.25	มาก	85.80

ตารางที่ 2 แสดงผลการวัดทักษะการแก้ปัญหาของนักเรียนในระหว่างเรียนด้วยรูปแบบการเรียนการสอนตามแนวคิดการเรียนรู้ด้วยการรับใช้สังคมร่วมกับการใช้ปัญหาเป็นฐาน (ต่อ)

คุณลักษณะ	ระดับ		S.D.	แปลผล	ร้อยละ
	คุณภาพ	$\bar{X}$			
	สูงสุด				
3.วางแผนแก้ปัญหา (วางแผน ออกแบบ กิจกรรมเพื่อแก้ปัญหาสิ่งแวดล้อมในชุมชน)	5	4.24	0.19	มาก	84.80
4.ดำเนินการแก้ปัญหา (ปฏิบัติการแก้ปัญหาสิ่งแวดล้อมในพื้นที่จริง/ชุมชน)	5	4.66	0.28	มากที่สุด	93.20
5.สรุปผลการแก้ปัญหา (นำเสนอผลการแก้ปัญหาสิ่งแวดล้อมในชุมชน)	5	4.11	0.16	มาก	82.20
6.นำวิธีการแก้ปัญหาไปประยุกต์ใช้ (สะท้อนคิดและอภิปรายการนำผลแก้ปัญหาสิ่งแวดล้อมไปใช้จริง)	5	4.17	0.14	มาก	83.40
ภาพรวม	5	4.27	0.07	มาก	85.40

จากตารางที่ 2 ทักษะการแก้ปัญหาของนักเรียนในระหว่างเรียนด้วยรูปแบบการเรียนการสอนตามแนวคิดการเรียนรู้ด้วยการรับใช้สังคมร่วมกับการใช้ปัญหาเป็นฐาน ภาพรวมอยู่ในระดับมาก ค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.27 คิดเป็นร้อยละ 85.40 เมื่อพิจารณาคุณลักษณะเป็นรายด้านพบว่า คุณลักษณะด้านดำเนินการแก้ปัญหา อยู่ในระดับมากที่สุด ค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.66 คิดเป็นร้อยละ 93.20 รองลงมาคือ คุณลักษณะด้านวิเคราะห์ปัญหา อยู่ในระดับมาก ค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.29 คิดเป็นร้อยละ 85.80 คุณลักษณะด้านวางแผนแก้ปัญหา อยู่ในระดับมาก ค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.24 คิดเป็นร้อยละ 84.80 คุณลักษณะด้านนำวิธีการแก้ปัญหาไปประยุกต์ใช้ อยู่ในระดับมาก ค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.17 คิดเป็นร้อยละ 83.40 คุณลักษณะด้านระบุปัญหา อยู่ในระดับมาก ค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.15 คิดเป็นร้อยละ 83.00 และคุณลักษณะด้านสรุปผลการแก้ปัญหา อยู่ในระดับมาก ค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.11 คิดเป็นร้อยละ 82.20 ตามลำดับ

อภิปรายผล

ผลการเสริมสร้างทักษะการแก้ปัญหาของนักเรียนก่อนและหลังเรียนด้วยรูปแบบการเรียนการสอนตามแนวคิดการเรียนรู้ด้วยการรับใช้สังคมร่วมกับการใช้ปัญหาเป็นฐาน

1. ทักษะการแก้ปัญหาของนักเรียนที่ได้รับการจัดการเรียนการสอนด้วยรูปแบบการเรียนการสอนตามแนวคิดการเรียนรู้ด้วยการรับใช้สังคมร่วมกับการใช้ปัญหาเป็นฐาน มีค่าเฉลี่ยก่อนเรียน 2.35 อยู่ในระดับน้อย ค่าเฉลี่ยหลังเรียน 3.71 อยู่ในระดับมาก แตกต่างกันร้อยละ 57.87 โดยนักเรียนมีทักษะการแก้ปัญหาหลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 ทั้งนี้เนื่องมาจากรูปแบบการเรียนการสอนที่พัฒนาขึ้นนั้นได้นำปัญหาที่เกิดขึ้นจริง

มาเป็นจุดเริ่มต้นของการเรียนรู้ โดยให้ผู้เรียนได้เข้าถึงพื้นที่ปัญหาจริงซึ่งเป็นปัญหาของตนเอง หรือของชุมชนตนเอง มีการสัมภาษณ์ สอบถามและศึกษาสภาพสถานที่เกิดปัญหาสิ่งแวดล้อม ชี้นจริง รวบรวมข้อมูล คัดเลือกและระบุปัญหาที่สนใจสำคัญมากที่สุดเพื่อค้นหาคำตอบ ดังที่ (Bruner, S., 1966) กล่าวว่า การเรียนรู้จะเกิดขึ้นได้ก็ต่อเมื่อผู้เรียนได้มีปฏิสัมพันธ์กับ สิ่งแวดล้อมซึ่งนำไปสู่การค้นพบการแก้ปัญหา เนื่องจากผู้เรียนมีความอยากรู้อยากเห็น ซึ่งจะ เป็นแรงผลักดันที่ทำให้เกิดการเรียนรู้โดยการค้นพบ นอกจากนี้รูปแบบการเรียนการสอนยัง กระตุ้นให้ผู้เรียนวิเคราะห์ปัญหาที่ผู้เรียนเลือกโดยให้ผู้เรียนวิเคราะห์สาเหตุและอภิปรายถึง ผลกระทบของปัญหาสิ่งแวดล้อมที่เกิดขึ้นในชุมชนเป็นการต่อยอดให้ผู้เรียนได้เข้าใจถึงต้นสาย ปลายเหตุ ที่มาของปัญหาและผลกระทบที่เกิดขึ้นได้อย่างลึกซึ้ง นำไปสู่การตระหนักถึงปัญหา และหาวิธีการแก้ปัญหาได้อย่างครอบคลุมและมีประสิทธิภาพ ดังที่ (Solomon, J., 1993) และ (Kongson, R., 2020) มีข้อค้นพบในทิศทางเดียวกันว่าการเรียนรู้ด้วยเทคนิคการอภิปราย วิพากษ์ช่วยให้มองเห็นปัญหามุมพื้นฐานความจริงที่เกิดขึ้นทำให้ผู้เรียนเรียนรู้ถึงความหมาย ของการเรียนรู้วิทยาศาสตร์เพราะไม่ใช่เพียงความรู้และทักษะทางวิทยาศาสตร์แต่ยังเป็นการ สร้างความสัมพันธ์ของวิทยาศาสตร์จากทฤษฎีไปสู่ความตระหนักถึงปัญหาด้วย อีกทั้งรูปแบบ การเรียนการสอนยังฝึกให้ผู้เรียนวางแผนการแก้ปัญหาโดยให้ผู้เรียนได้วางแผน ออกแบบ กิจกรรมแก้ปัญหาสิ่งแวดล้อมที่เกิดขึ้นในชุมชน โดยสืบค้นข้อมูลจากแหล่งต่าง ๆ รวมถึง ชาวบ้านในชุมชนเองและหน่วยงานภาคีเครือข่ายด้านสิ่งแวดล้อม ทำให้เกิดการบูรณาการ ความคิด แล้วสร้างสรรค์ออกมาในรูปของแนวทางการแก้ปัญหาที่หลากหลาย หรือแนวทาง แก้ปัญหาที่เป็นไปได้เหมาะสม ประเด็นสำคัญที่สุดรูปแบบการเรียนการสอนเน้นให้ผู้เรียนลง มือปฏิบัติแก้ปัญหา โดยให้ผู้เรียนลงชุมชนปฏิบัติการแก้ปัญหาสิ่งแวดล้อมร่วมกับคนในชุมชน คนในชุมชนร่วมประเมินความพึงพอใจและ ทบทวนหลังการทำกิจกรรม (AAR) ซึ่งการลงมือ ปฏิบัติเผชิญปัญหา แก้ออกจากปัญหาจริง ทำให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้เชิงลึก และเข้าใจลึกซึ้ง ดังที่ (Dewey, J., 1962) กล่าวว่า การเรียนรู้ที่ดีที่สุดคือการลงมือทำ (Learning by doing) หรือการมีประสบการณ์จริง และรูปแบบการเรียนการสอนฝึกให้ผู้เรียนสรุปผลการแก้ปัญหา และนำวิธีการแก้ปัญหาไปประยุกต์ใช้ โดยให้ผู้เรียนนำเสนอผลการแก้ปัญหา และประเมินผล ว่ามีความเหมาะสมหรือไม่เพียงใด รวมถึงการนำผลที่ได้ไปประยุกต์ใช้ เป็นการสรุปผลการ แก้ปัญหาร่วมกันเพื่อหาวิธีการแก้ปัญหาที่มีประสิทธิภาพมากที่สุดมาเป็นแนวทางในการ ปรับปรุงการแก้ปัญหาของตนเองเพื่อใช้เป็นฐานในการนำไปประยุกต์ใช้แก้ปัญหาในอนาคต สอดคล้องกับ (ทิสนา แคมมณี, 2555) กล่าวว่า การจัดสภาพการณ์ของการเรียนการสอนที่ใช้ ปัญหาเป็นเครื่องมือในการช่วยให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ตามเป้าหมาย โดยผู้สอนอาจนำผู้เรียน ไปเผชิญสถานการณ์ปัญหาจริง หรืออาจจัดสภาพการณ์ให้ผู้เรียนเผชิญปัญหา และฝึก กระบวนการวิเคราะห์ปัญหาและแก้ปัญหาร่วมกันเป็นกลุ่ม ซึ่งจะช่วยให้ผู้เรียนเกิดความเข้าใจ

ในปัญหานั้นอย่างชัดเจน ได้เห็นทางเลือกและวิธีการที่หลากหลายในการแก้ปัญหา รวมทั้งช่วยให้ผู้เรียนเกิดการใฝ่รู้ เกิดทักษะกระบวนการคิด และกระบวนการแก้ปัญหาต่าง ๆ ด้วยเหตุนี้ผู้เรียนที่เรียนด้วยรูปแบบการเรียนการสอนตามแนวคิดการเรียนรู้ด้วยการรับใช้สังคมและการใช้ปัญหาเป็นฐาน จึงมีทักษะการแก้ปัญหาที่สูงขึ้น

2. การวัดทักษะการแก้ปัญหาของนักเรียนในระหว่างเรียนด้วยรูปแบบการเรียนการสอนตามแนวคิดการเรียนรู้ด้วยการรับใช้สังคมร่วมกับการใช้ปัญหาเป็นฐาน มีผลภาพรวมอยู่ในระดับมาก ค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.27 คิดเป็นร้อยละ 85.40 แสดงว่าผลจากการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนส่งผลให้ผู้เรียนมีทักษะการแก้ปัญหาสูงขึ้น อาจเป็นเพราะได้รับการเรียนรู้ตามรูปแบบการเรียนการสอนตามแนวคิดการเรียนรู้ด้วยการรับใช้สังคมร่วมกับการใช้ปัญหาเป็นฐาน ที่มีการออกแบบการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนที่ชัดเจน เหมาะสม ภายใต้การให้คำแนะนำปรึกษาจากผู้เชี่ยวชาญ จึงช่วยส่งเสริมทักษะการแก้ปัญหาของผู้เรียนได้ตามวัตถุประสงค์ของการวิจัย สอดคล้องตามเป้าหมายที่ (ทิตินา แคมมณี, 2555) ; (ประสาธ เนืองเฉลิม, 2558) ; (Lambert, L. et al., 2002) ; (Sandle, K., 2005) ได้กล่าวว่า แนวคิดการเรียนรู้ด้วยการรับใช้สังคมร่วมกับการใช้ปัญหาเป็นฐาน ช่วยพัฒนาทักษะการแก้ปัญหาของผู้เรียน เนื่องจากเป็นการนำประเด็นปัญหามาใช้เป็นจุดเริ่มต้นในการจัดการเรียนการสอน โดยผู้สอนนำผู้เรียนไปเผชิญสถานการณ์ปัญหาจริง ฝึกกระบวนการวิเคราะห์ปัญหา แก้ปัญหาร่วมกัน ช่วยให้ผู้เรียนเกิดความเข้าใจในปัญหา นั้นอย่างชัดเจน ได้เห็นทางเลือกรวมถึงวิธีการที่หลากหลายในการแก้ปัญหาและ การเรียนรู้ผ่านปัญหาที่จะมีความต่อเนื่อง คงทน ปัญหาเหล่านั้นต้องส่งผลการดำรงชีวิตหรือผลกระทบต่อชีวิตหรือสังคมของเขาโดยตรงหรือเป็นสิ่งที่ชุมชนต้องการให้พวกเขาไปช่วยเหลือ หรือสิ่งจำเป็นเร่งด่วนที่จะทำให้คุณภาพชีวิตของเพื่อนมนุษย์ในชุมชนดีขึ้น สอดคล้องกับงานวิจัยของ (Semken, S., 2005) ที่ทำการวิจัยเกี่ยวกับการเรียนรู้ด้วยการรับใช้สังคม พบว่าผู้เรียนพัฒนาความสามารถในการแก้ปัญหาที่แท้จริงในภาคสนามได้มากขึ้นและเป็นไปทางเดียวกับงานวิจัยของ (ศิริวรรณ หล้าคอม, 2556) ที่ทำการวิจัยโดยการจัดกิจกรรมการเรียนรู้แบบใช้ปัญหาเป็นฐาน พบว่า ผู้เรียนมีการพัฒนาด้านความสามารถในการแก้ปัญหาดีขึ้นและได้ฝึกกระบวนการแก้ปัญหาและได้แลกเปลี่ยนความคิดเห็นซึ่งกันและกันสรุปประเด็นสำคัญหาแนวทางแก้ปัญหา เมื่อพิจารณาตามคุณลักษณะพบว่า คุณลักษณะด้านดำเนินการแก้ปัญหา ซึ่งเป็นการปฏิบัติการแก้ปัญหาสิ่งแวดล้อมในพื้นที่จริงหรือชุมชนที่อาศัยอยู่ อยู่ในระดับมากที่สุด คิดเป็นร้อยละ 93.20 เนื่องจากการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนตามรูปแบบการเรียนการสอนในขั้นที่ 4 ขั้นลงมือพิทักษ์แก้ปัญหาสิ่งแวดล้อมในชุมชน (A-Action) ที่ให้ผู้เรียนปฏิบัติการแก้ปัญหาสิ่งแวดล้อมในพื้นที่จริงในชุมชน เน้นให้ผู้เรียนลงมือปฏิบัติแก้ปัญหาสิ่งแวดล้อม ร่วมกับคนในชุมชน ซึ่งการลงมือแก้ปัญหาจริง จะทำให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้เชิงลึกและเข้าใจลึกซึ้ง ดังที่ (วิจารณ์ พานิช, 2555) กล่าวว่า เมื่อผู้เรียนได้เรียนรู้จากการเรียนแบบลง

เมื่อทำแล้วการเรียนรู้ก็จะเกิดจากภายในใจและสมองของตนเองเป็นการเรียนรู้ที่มีคุณค่าและความหมาย สอดคล้องกับ (Dewey, J., 1962) กล่าวว่าการเรียนรู้ที่ดีที่สุดคือการลงมือทำ (Learning by doing) หรือการมีประสบการณ์จริง และสอดคล้องกับ (Carin A., and Sund B., 1975) กล่าวว่า การสอนวิทยาศาสตร์โดยกระตุ้นให้ผู้เรียนสืบเสาะแสวงหาวิธีการแก้ปัญหาด้วยตนเอง เผชิญและแก้ไขปัญหาด้วยการลงมือทำจริงจะทำให้ผู้เรียนเกิดองค์ความรู้ด้วยตนเอง (Self-concept) ได้อย่างแท้จริง ซึ่งจะทำให้ผู้เรียนเห็นคุณค่า สัมผัสถึงความจริง ช่วยให้เกิดมิติของการเรียนรู้ที่คงทน ส่วนคุณลักษณะด้านวิเคราะห์ปัญหา ด้านวางแผนแก้ปัญหา ด้านนำวิธีการแก้ปัญหาไปประยุกต์ใช้ ด้านระบุปัญหา และด้านสรุปผลการแก้ปัญหา อยู่ในระดับมาก คิดเป็นร้อยละ 85.80 ร้อยละ 84.80 ร้อยละ 83.40 ร้อยละ 83.00 และร้อยละ 82.20 ตามลำดับ เนื่องจาก ผู้เรียนได้เรียนรู้ตามกิจกรรมการเรียนการสอนของรูปแบบการเรียนการสอนตามแนวคิดการเรียนรู้ด้วยการรับใช้สังคมร่วมกับการใช้ปัญหาเป็นฐาน ในขั้นที่ 1 ขั้นสืบเสาะประเด็นปัญหาสิ่งแวดล้อมในชุมชน (I-Investigation) ที่ให้ผู้เรียนเลือกและระบุปัญหาสิ่งแวดล้อมในชุมชนที่สนใจและสำคัญที่สุด ขั้นที่ 2 ขั้นประสานความคิดวิเคราะห์ประเด็นปัญหาสิ่งแวดล้อมในชุมชน (A-Analyze) ที่ให้ผู้เรียนวิเคราะห์ สาเหตุ ผลกระทบ ของปัญหาสิ่งแวดล้อมในชุมชน ขั้นที่ 3 ขั้นวางแผนพิทักษ์แก้ปัญหาสิ่งแวดล้อมในชุมชน (P-Plan) ที่ให้ผู้เรียนวางแผน ออกแบบ กิจกรรมเพื่อแก้ปัญหาสิ่งแวดล้อมในชุมชน ขั้นที่ 5 ขั้นสรุปและประเมินค่าคำตอบแก้ปัญหาสิ่งแวดล้อมในชุมชน (C-Conclusion) ที่ให้ผู้เรียนนำเสนอผลการแก้ปัญหาสิ่งแวดล้อมในชุมชน และขั้นที่ 6 ขั้นสะท้อนคิดการแก้ปัญหาสิ่งแวดล้อมในชุมชน (R-Reflection) ที่ให้ผู้เรียนสะท้อนคิดและอภิปรายการนำผลแก้ปัญหาสิ่งแวดล้อมไปใช้จริง จึงช่วยส่งเสริมให้ผู้เรียนเกิดคุณลักษณะของทักษะการแก้ปัญหาทุกคุณลักษณะ ดังที่ (ศรัณย์ อัมระนันท์และคณะ, 2558) กล่าวว่า การช่วยให้ผู้เรียนได้รับประสบการณ์ตรง ได้เรียนรู้ด้วยตนเองมุ่งให้ผู้เรียน ได้คิด ได้แก้ปัญหา วิเคราะห์ หาแนวทางเลือกปฏิบัติที่เหมาะสมช่วยให้ผู้เรียนเกิดความคงทนต่อการเรียนรู้และเห็นคุณค่าการเรียนรู้ นั้น ทั้งนี้ยังสอดคล้องกับงานวิจัยของ (พันทิพย์ เหล่าหาโคตร, 2551) ที่ศึกษาวิจัยเรื่อง การพัฒนากิจกรรมการเรียนรู้ด้วยการบริการสังคม พบว่านักเรียนที่ได้รับการเรียนการสอนด้วยกิจกรรมการเรียนรู้ด้วยการบริการสังคมมีความสามารถในการแก้ปัญหาหลังเรียนสูงขึ้นหลังได้รับการจัดการเรียนรู้ตามแนวคิดนี้ และสอดคล้องกับงานวิจัยของ (กัญญาวิรี ชายเรียน, 2559) ที่ทำการวิจัยเรื่องการพัฒนาแบบการเรียนการสอนวิชาชีววิทยา โดยใช้ปัญหาเป็นฐาน พบว่า ความสามารถในการคิดแก้ปัญหาของนักเรียนหลังเรียนภาพรวมส่วนใหญ่อยู่ในระดับดีมาก

สรุป/ข้อเสนอแนะ

ทักษะการแก้ปัญหานักเรียนที่ได้รับการจัดการเรียนการสอนด้วยรูปแบบการเรียนการสอนตามแนวคิดการเรียนรู้ด้วยการรับใช้สังคมร่วมกับการใช้ปัญหาเป็นฐาน หลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียน t-test เท่ากับ 15.25 มีค่าเฉลี่ยก่อนเรียน 2.35 อยู่ในระดับน้อย ค่าเฉลี่ยหลังเรียน 3.71 อยู่ในระดับมาก แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 และการเสริมสร้างทักษะการแก้ปัญหานักเรียนที่ได้รับการจัดการเรียนการสอนด้วยรูปแบบการเรียนการสอนตามแนวคิดการเรียนรู้ด้วยการรับใช้สังคมร่วมกับการใช้ปัญหาเป็นฐานในระหว่างเรียน ภาพรวมอยู่ในระดับมาก ค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.27 คิดเป็นร้อยละ 85.40 โดยคุณลักษณะด้านดำเนินการแก้ปัญหาย อยู่ในระดับมากที่สุด คิดเป็นร้อยละ 93.20 ส่วนคุณลักษณะด้านวิเคราะห์ปัญหาย คุณลักษณะด้านวางแผนแก้ปัญหาย คุณลักษณะด้านนำวิธีการแก้ปัญหายไปประยุกต์ใช้ คุณลักษณะด้านระบุปัญหาย และคุณลักษณะด้านสรุปผลการแก้ปัญหาย อยู่ในระดับมาก ร้อยละ 85.80 ร้อยละ 84.80 ร้อยละ 83.40 ร้อยละ 83.00 และร้อยละ 82.20 ตามลำดับ ข้อเสนอแนะในการนำผลวิจัยไปใช้ 1. การประเมินผลทักษะการแก้ปัญหาย ผู้สอนต้องศึกษาหลักการ ทฤษฎี แนวทางการวัดผลให้เข้าใจอย่างถูกต้องแล้วกำหนดคุณลักษณะพฤติกรรมที่สามารถวัดได้ เพื่อนำไปสร้างเกณฑ์ประเมินในลักษณะมาตราส่วนประมาณค่าได้ตรงตามเป้าหมายมากที่สุด 2. การจัดกิจกรรมการเรียนการสอนในชั้นที่ 4 ขั้นลงมือพิทักษ์แก้ปัญหายสิ่งแวดล้อมในชุมชน (A-Action) ก่อนลงปฏิบัติแก้ปัญหายสิ่งแวดล้อมในชุมชน ควรประสานงานกับชุมชนก่อนและอาจต้องใช้เวลาในการปฏิบัติกิจกรรมมากในชั้นนี้ ผู้สอนอาจเพิ่มระยะเวลาในการทำกิจกรรมให้เหมาะสมได้ ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป 1. ควรนำวิธีการเรียนการสอนตามแนวคิดการเรียนรู้ด้วยการรับใช้สังคมร่วมกับการใช้ปัญหาเป็นฐานเพื่อเสริมสร้างทักษะการแก้ปัญหาย สำหรับนักเรียนในพื้นที่เสี่ยงภัยด้านสิ่งแวดล้อมไปใช้กับระดับชั้นอื่น ๆ 2. ควรมีการเสริมสร้างทักษะอื่น ๆ ที่สอดคล้องกับทักษะอนาคตที่สำคัญ เช่น ทักษะคิดสร้างสรรค์และนวัตกรรมด้วยวิธีการเรียนรู้ตามแนวคิดการเรียนรู้ด้วยการรับใช้สังคมร่วมกับการใช้ปัญหาเป็นฐาน

เอกสารอ้างอิง

- กรมส่งเสริมคุณภาพสิ่งแวดล้อม. (2556). แนวทางสร้างสรรค์ Eco School โรงเรียนสิ่งแวดล้อมศึกษาเพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืน. เรียกใช้เมื่อ 17 พฤษภาคม 2562 จาก <http://www.deqp.go.th/media/36848/development-resize.pdf>
- กระทรวงศึกษาธิการ. (2551). หลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 25. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์ชุมนุมสหกรณ์การเกษตรแห่งประเทศไทย จำกัด.

- กัญญาวิริ์ ชายเรียน. (2559). การพัฒนารูปแบบการเรียนการสอนวิชาชีววิทยาโดยใช้ปัญหาเป็นฐานตามแนวคอนสตรัคติวิสต์เพื่อเสริมสร้างความสามารถในการคิดแก้ปัญหาสำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษา ตอนปลาย. ใน ดุษฎีนิพนธ์การศึกษาดุฎฐิบัณฑิต สาขาหลักสูตรและการสอน. มหาวิทยาลัยนเรศวร.
- ทิตนา แวมมณี. (2555). ศาสตร์การสอน: องค์ความรู้เพื่อการจัดกระบวนการเรียนรู้ที่มีประสิทธิภาพ (พิมพ์ครั้งที่ 11). กรุงเทพมหานคร: ด่านสุทธาการพิมพ์.
- ธารา บัวคำศรี. (2561). 3 ประเด็นสิ่งแวดล้อมปี 2561 ไม่ควรพลาด. เรียกใช้เมื่อ 10 ตุลาคม 2564 จาก <https://www.greenpeace.org/thailand/story/1774/3-environmental>
- บุญชม ศรีสะอาด. (2553). การวิจัยเบื้องต้น. (พิมพ์ครั้งที่ 8). กรุงเทพมหานคร: สุวีริยาสาส์น.
- ประสาธ เนืองเฉลิม. (2558). การเรียนรู้โดยการบริการสังคม Service Learning. วารสารวิชาการแพรวากาฬสินธุ์, 2(1), 9-18.
- ปรียาพร พรหมพิทักษ์. (2558). 21 ปี บนเส้นทางส่งเสริมคุณภาพสิ่งแวดล้อม. กรุงเทพมหานคร: ปาฝน เน็กซ์สเตป จำกัด.
- พันทิพย์ เหล่าหาโคตร. (2551). การพัฒนากิจกรรมการเรียนรู้ด้วยการบริการสังคมเพื่อเสริมสร้างความตระหนักในการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1. ใน ดุษฎีนิพนธ์ครุศาสตร์ มหาบัณฑิต สาขาหลักสูตรและการสอน. มหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนคร.
- มาเรียม นิลพันธุ์. (2555). วิจัยทางการศึกษา. (พิมพ์ครั้งที่ 7). นครปฐม: ศูนย์วิจัยและพัฒนาการทางการศึกษา คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยศิลปากร.
- วิจารณ์ พานิช. (2555). องค์แห่งการเรียนรู้และการจัดการความรู้. (พิมพ์ครั้งที่ 2). กรุงเทพมหานคร : ตลาดาพับ บลิเคชั่น.
- ศรีณย์ อัมระนันท์และคณะ. (2558). การจัดการเรียนรู้แบบสืบเสาะหาความรู้โดยเน้นการใช้คำถามระดับสูง เรื่องพันธะโคเวเลนต์ที่มีต่อผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนและการให้เหตุผลทางวิทยาศาสตร์สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4. วารสารศึกษาศาสตร์, 26(2), 56-70.
- ศิริวรรณ หล้าคอม. (2556). การพัฒนาความสามารถในการแก้ปัญหาและผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน เรื่อง การอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 โดยการจัดกิจกรรมการเรียนรู้แบบใช้ปัญหาเป็นฐาน. วารสารศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยขอนแก่น, 37(1), 141-147.

- ศิริวุฒิ บัวสมาน และ ชีร์กัญญา พลนันท. (2557). วิธีปฏิบัติที่เป็นเลิศ (Best Practices) โรงเรียนสมเด็จพิมพ์ พัฒนาวิทยา. เรียกใช้เมื่อ 10 มิถุนายน 2562 จาก <https://www.slideshare.net/siricom4bip-decs-model>
- สถาบันส่งเสริมการสอนวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี. (2554). คู่มือครู รายวิชาพื้นฐาน วิทยาศาสตร์ วิทยาศาสตร์ 3 : ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 เล่ม 1 กลุ่มสาระการเรียนรู้ วิทยาศาสตร์. กรุงเทพมหานคร: ครูสภาลาดพร้าว.
- สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา. (2550). รูปแบบการจัดการเรียนรู้เพื่อพัฒนาความสามารถของเด็กในการอ่าน คิด วิเคราะห์ เขียน และสร้างองค์ความรู้ด้วยตนเอง โดยเน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ. กรุงเทพมหานคร : สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา กระทรวงศึกษาธิการ.
- สุปรังค์ จาตุจินดา. (2563). 10 สถานการณ์สิ่งแวดล้อมรอบโลกไวรัส COVID-19. เรียกใช้เมื่อ 10 ตุลาคม 2564 จาก <https://www.greenpeace.org/thailand/story/16992/>
- Bruner, S. (1966). Studies in Cognitive growth: A collaboration at the center for Cognitive Studies. New York: John Willy and Son.
- Carin A., and Sund B. (1975). Teaching Modern Science. Printed in the United States of America: Uni.
- Dewey, J. (1962). Democracy and Education. New York: McGraw-Hill Book.
- Joyce, B., Weil, M. and Calhoun, E. (2004). Models of teaching (7th ed). Boston: Pearson / Allyn and Bacon.
- Kongson, R. (2020). The Capabilities of Science Teachers in Providing Environmental Literacy According to the STSE-Approach for Schools in an Environmentally Impacted Province. International Journal of Innovation Province. International Journal of Innovation, 12(11), 242-259.
- Lambert, L. et al. (2002). The constructivist leader (2nd ed.). New York: Teacher's College Press.
- Sandle, K. (2005). Service learning research at Ohio University. Retrieved December 5, 2019, from <http://www.ohiou.edu/commserve/servlern/research.htm>
- Semken, S. (2005). Sense of place and place-based introductory geoscience teaching for American Indian and Alaska native undergraduates. Journal of Geoscience Education, 53(2), 149-157.
- Solomon, J. (1993). Teaching science, technology and socie. Buckingham: Open University Press.

ประวัติและศิลาจารวัตรของพ่อท่านคล้ายวาจาสิทธิ์***THE HISTORY AND MORAL CONDUCT OF POHTAN KLAJ VAJASIT****พระครูปลัดธวัช สันติธมโม (ระตะนิล)* และ วลลภา เชยบัวแก้ว**

Phrakrupalad Thawach Santidhammo (Ratanil) and Wallapa Choeibuakaew

มหาวิทยาลัยทักษิณ

*Corresponding author E-mail: ratanil2555@gmail.com

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) เพื่อศึกษาประวัติของพ่อท่านคล้ายตามการรับรู้ของพระสงฆ์วัดสวนขัน และ ชาววาสในบ้านสวนขัน และ 2) เพื่อศึกษาศิลาจารวัตรของพ่อท่านคล้ายตามการรับรู้ของพระสงฆ์วัดสวนขันและชาววาสในบ้านสวนขัน โดยกำหนดวิธีการวิจัยเป็นเชิงคุณภาพ และรวบรวมข้อมูลโดยการสัมภาษณ์เชิงลึกและวิเคราะห์ข้อมูลด้วยการวิเคราะห์แก่นสาระ ผลการวิจัยพบว่า พ่อท่านคล้ายรับการแต่งตั้งเป็นเจ้าอาวาสวัดสวนขัน พ.ศ. 2474 พรรษาที่ 34 รวมเวลาดำรงสมณเพศ 74 ย่าง 75 พรรษา ศิลาจารวัตรของพ่อท่านคล้ายที่ค้นพบ ได้แก่ ด้านการเผยแผ่ศาสนาทั้งในและต่างประเทศ ด้านสาธารณูปการ สร้างพระเจดีย์ 9 องค์ เป็นต้น สาธารณะสงเคราะห์ สร้างถนน 20 สาย เป็นต้น ด้านศึกษา สงเคราะห์ สร้างโรงเรียน 4 แห่ง ด้านการปกครองสงฆ์ พ่อท่านจะสอนด้วยการกระทำ ส่วนด้านศาสนศึกษานั้นท่านจัดให้มีโรงเรียนนักรธรรมขึ้นในวัดสวนขัน พ่อท่านคล้ายพูดอะไรสิ่งนั้นจะเป็นจริง จึงถูกขนานนามว่าพ่อท่านคล้ายวาจาสิทธิ์ พ่อท่านคล้ายถือกำเนิดที่อำเภอช้างกลาง จังหวัดนครศรีธรรมราช เมื่อวันที่ 28 มีนาคม พ.ศ. 2419 บวชเป็นสามเณรในวัย 19 ปี ช่วงปลาย โดยละสังขารเมื่อวันที่ 5 ธันวาคม พ.ศ. 2513 อายุย่างเข้า 96 ปี พ่อท่านคล้ายดำรงสมณเพศเป็นเวลา 75 พรรษา ซึ่งรวมเวลาที่พ่อท่านละสังขารจนถึงปัจจุบันนี้ จำนวน 52 ปี แต่ความเลื่อมใสศรัทธายังคงมีอยู่มากมายทั้งในกลุ่มสงฆ์ และชาววาส อีกทั้งยังมีประเด็นที่ต้องทำการศึกษาเพิ่มเติม เช่น ปีที่ถือกำเนิด ศิลาจารวัตรที่นำสู่การดำรงอยู่ของความศรัทธามาจนปัจจุบันนี้ เป็นต้น

คำสำคัญ : พ่อท่านคล้าย, ศิลาจารวัตร, ประวัติ

* Received March 26, 2022; Revised July 23, 2022; Accepted January 30, 2023

Abstract

The objectives of this research article are 1) to study the history of Pohtan Klai as perceived by the monks of Wat Suan Khan and the people in Ban Suan Khan and 2) to study the moral conduct of Pohtan Klai as perceived by the monks of Wat Suan Khan and people in Ban Suan Khan. The research method is qualitative. Data was collected by in-depth interviews and data analysis by thematic analysis. The results showed that Pohtan Klai was appointed as the abbot of Suan Khan Temple in 1931, 34th year of monasticism which was 74 years, turning to 75 years, of monasticism. His moral conduct consisted of propagation of dharma in Thailand and other country, religious places and facilities (9 pagodas, 4 temples, 15 Buddhist chapels), public welfare work (20 roads, 15 bridges, numbers of water well), education support (4 schools), Buddhist education (1 Dharma school). For monastic order, Pohtan Klai ruled the monks by showing the moral conduct and let the monks ruled each other. Pohtan Klai words always came true which people name him “Pohtan Klai vajasit”. Pohtan Klai was born in Changklang district, Nakornsri thamarat province on 28th March, 1876. He ordained as a novice at the age of late 19 years old, passed away on 5th December, 1970 with the age of late 95, tuning to 96 within months. He maintained a priesthood for full 74 which turning to 75 years. Pohtan Klai passed away for 52 years, however the faith still being remained in both monks and buddhists. There are also issues that need to be studied further, such as the year of birth. the precepts that lead to the existence of faith until now.

Keywords: PohTan Klai, Moral conduct, History

บทนำ

ศิลาจารวัด เป็นคำอธิบายคุณสมบัติของพระภิกษุสงฆ์ที่พร้อมมูล งดงาม มีศีลที่บริสุทธิ์ มีกิริยามารยาทเรียบร้อยงดงาม และปฏิบัติตามธรรมเนียมสงฆ์และพระวินัยอย่างเคร่งครัด ศิลาจารวัดจึงเป็นสิ่งที่ผู้คนได้พบเห็นพระภิกษุสงฆ์จะรับรู้ได้ถึงกาปฏิบัติ ปฏิบัติชอบนั้นอันส่งผลต่อความเลื่อมใสศรัทธาของบุคคลผู้พบเห็น (พระธรรมกิตติวงศ์ (ทองดี สุรเตโช), 2548) พระสงฆ์ในสมัยพุทธกาล ได้เดินทางจาริกเผยแผ่พระศาสนาเพื่อบำรุงให้แก่คนทั่วไป โดยถือแนวปฏิบัติ ใน ฐานะ 5 ประการ (กฤษ เพิ่มทันจิตต์, 2528) คือ กายกรรมอันประกอบด้วยเมตตา วาจกรรมอันประกอบด้วยเมตตา มโนกรรมอันประกอบด้วยเมตตา ความ

เป็นผู้ไม่ปิดประตู คือ เต็มใจต้อนรับ และการจัดหาอามิสทานถวาย อุปถัมภ์ด้วยปัจจัยสี่ (มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2539) ศีลาจารย์วัตรเริ่มต้นด้วยพื้นฐานแห่งการปฏิบัติของสงฆ์ พระพุทธองค์ได้บัญญัติ เสด็จวัตร (มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2539) ไว้เป็นธรรมเนียมปฏิบัติพื้นฐานเกี่ยวกับมารยาทที่ภิกษุพึงสำเหนียกหรือพึงฝึกฝนปฏิบัติ พระราชบัญญัติคณะ สงฆ์ (ฉ. ๒) พ.ศ.๒๕๓๕ มาตรา 15 ตรี ได้กำหนดหน้าที่ของเถรสมาคมในการดูแลจารวัตรของพระสงฆ์ ไว้ ๖ ประการ (กรมการศาสนา, 2553) ซึ่งทั้ง ๖ ประการนี้มีสาระที่ครอบคลุม ฐานะ และเสด็จวัตร แล้ว ประกอบด้วย ด้านการปกครอง ด้านศาสนศึกษา ด้านการศึกษาสงเคราะห์ ด้านการเผยแผ่ศาสนาธรรม การสาธารณูปการ ด้านการสาธารณสงเคราะห์ (รังสรรค์ ธนะพรพันธุ์, 2523) ซึ่งศีลาจารย์วัตรทั้งดงามจำนำสู่ความศรัทธาแต่ผู้พบเห็นพ่อ ท่านคล้าย หรือพ่อท่านคล้ายวาจาสิทธิ์ หรือพระครูพิศิษฐ์อรรถการ มีชื่อเดิมว่า คล้าย สีนิล ถือกำเนิดในปี พ.ศ. 2419 ที่บ้านโคกทือ หมู่ที่ 2 ตำบลหลักช้าง อำเภอลำทะเมนชัย จังหวัดนครราชสีมา บวชเป็นสามเณรในวัย 19 ปีช่วงปลาย และ บวชเป็นพระภิกษุในเวลาต่อมา พ่อท่านคล้ายดำรงสมเพศเป็นเวลา 75 พรรษา โดยละสังขารเมื่อวันที่ 5 ธันวาคม พ.ศ. 2513 ด้วยอายุ 96 ปี หย่อนไม้กี่เดือน (ดำรงธรรม, 2552) ซึ่งรวมเวลาที่พ่อท่านละสังขารจนถึงปัจจุบันนี้ จำนวน 52 ปี แต่ความเลื่อมใสศรัทธายังคงมีอยู่มากมายทั้งในกลุ่มสงฆ์ และฆราวาสทุกเพศทุกวัย อย่างไรก็ตามเอกสารทางวิชาการที่กล่าวถึงประวัติ และศีลาจารย์วัตรยังมีน้อยมาก ส่วนใหญ่เป็นเอกสารที่กล่าวถึงเพียงบางเรื่องสั้นๆ ในเอกสารประชาสัมพันธ์ศาสนกิจกรรม หรือ เผยแพร่ในหน่วยงานต่างๆ ไว้เพียงสั้นๆ (ฉัตรทิพย์ นาถสุภา, 2527) การศึกษานี้จึงมีวัตถุประสงค์เพื่อเพื่อศึกษาประวัติและศีลาจารย์วัตรของพ่อท่านคล้ายตามการรับรู้ของพระสงฆ์วัดสวนขัน และ ประชาชนในพื้นที่บ้านสวนขัน อันเป็นวัดที่พ่อท่านคล้ายเป็นเจ้าอาวาส โดยการสัมภาษณ์กลุ่มตัวอย่างที่ได้มีส่วนเกี่ยวข้องกับศีลาจารย์วัตรของพ่อท่าน ทั้งนี้เพื่อให้เกิดความรู้ที่ชัดเจนถ่ายทอดสู่คนรุ่นต่อไป

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษาประวัติของพ่อท่านคล้ายตามการรับรู้ของพระสงฆ์วัดสวนขัน และ ฆราวาสในบ้านสวนขัน
2. เพื่อศึกษาศีลาจารย์วัตรของพ่อท่านคล้ายตามการรับรู้ของพระสงฆ์วัดสวนขันและ ฆราวาสในบ้านสวนขัน

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยเชิงคุณภาพนี้ศึกษาในกลุ่มตัวอย่าง 14 คน ประกอบด้วย พระสงฆ์ 2 รูป (เจ้าอาวาส และผู้ช่วยเจ้าอาวาสวัดสวนขัน) ฆราวาสในพื้นที่ 12 คน และผู้บ้นรูปเหมือนพ่อท่านคล้าย 1 คน ใช้แบบสัมภาษณ์ที่ผู้วิจัยพัฒนาขึ้นโดยใช้กรอบแนวคิด ศีลาจารย์วัตรของพระสงฆ์ 6

ประการ คือ ด้านการเผยแพร่ศาสนาธรรม ด้านการสาธารณูปการ ด้านการสาธารณสุขสงเคราะห์ ด้านการปกครอง ด้านศาสนศึกษา ด้านการศึกษาสงเคราะห์ รวบรวมข้อมูลโดยการสัมภาษณ์เชิงลึก (In depth interview) และวิเคราะห์ข้อมูลด้วยวิธีการวิเคราะห์แก่นสาระ (Thematic analysis)

ผลการวิจัย

ประวัติของพ่อท่านคล้ายตามการรับรู้ของพระสงฆ์วัดสวนขัน และ ฆราวาสในบ้านสวนขัน พบว่าประวัติของพ่อท่านคล้าย ตามการรับรู้ของพระสงฆ์วัดสวนขัน และ ประชาชนในพื้นที่บ้านสวนขัน วงศ์สกุลและชาติกำเนิด กลุ่มตัวอย่างเล่าว่าวงศ์ตระกูลและชาติกำเนิดของพ่อท่านคล้ายได้มีการบันทึกไว้ในเอกสารต่างๆ รวมถึงสื่ออื่นๆ จึงทำให้คนรุ่นหลังได้รับทราบว่าพ่อท่านคล้าย หรือพระครูพิศิษฐ์อรรถการ มีชื่อเดิมว่า คล้าย สีนิล มีพ่อชื่อนายอิน แม่ชื่อเหนียว หรือเนียว สีนิล มีพี่สาว 1 คน ชื่อนางเพ็ง ดั้งเดิมพ่อแม่ของพ่อท่านเป็นคนจังหวัดกระบี่ที่ย้ายมาตั้งรกรากที่บ้านโคกทือ หมู่ที่ 2 ตำบลหลักช้าง ไม่ทราบว่าอพยพมาเมื่อใดแน่ แต่ทราบว่าพ่อท่านคล้ายถือกำเนิดที่บ้านโคกทือเมื่อวันที่ 28 มีนาคม อันวันที่ถือกำเนิดนั้นเป็นที่ขัดแย้งว่าเป็นวันที่ 28 มีนาคม เพราะทุกหนแห่งที่มีรูปเหมือนของพ่อท่านคล้าย จะทำบุญและสงฆ์นำให้พ่อท่านในวันนี้ ส่วนปีที่เกิดนั้นยังไม่แน่ชัดว่า พ.ศ. 2417 หรือ 2419 เพราะยังมีบางหลักฐานที่ระบุว่า พ.ศ. 2517 บางหลักฐาน เป็น พ.ศ. 2519 ผู้วิจัยได้นำ ปีที่พ่อท่านถือกำเนิดที่ยังไม่ตรงกันไปตรวจสอบกับเอกสารต่างๆ กว่า 10 รายการ ซึ่งมีการนำเสนอไว้ทั้ง 2 ปี (พ.ศ. 2417 และ พ.ศ. 2419) พบว่านอกจากไม่ตรงเรื่อง พ.ศ. แล้ว ผู้เขียนหลายคนยังเสนอ พ.ศ. ที่ท่านกำเนิด กับ คศ. และ รศ. ไม่ตรงกันเองอีกด้วย เช่น ผู้เขียนท่านหนึ่งกล่าวว่า พ่อท่านถือกำเนิด คศ. 1872 จศ. 1235 รศ 95 พศ.2419 กล่าวคือ หากท่านถือกำเนิด พ.ศ. 2419 จะต้องตรงกับ คศ. 1876 จศ 1238 และ รศ 95 ผู้เขียนอีกรายหนึ่งกล่าวว่า พ่อท่านถือกำเนิด คศ 1870 จศ 1236 รศ 93 พศ 2517 ซึ่งหากพ่อท่านถือกำเนิด พ.ศ. 2417 จะต้องตรงกับ คศ. 1874 จศ 1236 และ รศ 93 ข้อสรุปเรื่องปีเกิดจึงยังไม่พบหลักฐานใดยืนยันแน่ชัด แต่หากยึดว่าพ่อท่านคล้ายบวชที่วัดจันดี พ.ศ. 2538 อายุ 19 ปี ก็น่าจะพอสรุปได้ว่าท่านถือกำเนิด ปี พ.ศ. 2419 หากจะยึดอายุตอนละสังขาร 96 ปี ใน พ.ศ. 2513 จะสรุปได้ว่าท่านถือกำเนิด พ.ศ. 2417 ตัวเลขจำนวนพรรษาที่บวชเป็นภิกษุ 74 ปี เป็นตัวเลขอีกตัวที่ทำให้สรุปได้ว่าพ่อท่านคล้ายกำเนิดเมื่อ พ.ศ. 2419 (ตารางที่ 1) จากการสันนิษฐานจากตัวเลขที่เกี่ยวข้องหลายตัวอาจสันนิษฐานได้ว่าท่านถือกำเนิด พ.ศ. 2419 แต่ยังคงต้องหาข้อมูลต่อไป เช่น อายุ 96 ปีที่ละสังขาร ได้บวกด้วย 1 หรือ 2 ปี จากอายุจริงตามความเชื่อของคนภาคใต้ หรือไม่ (หากใช่หมายถึงท่านอายุจริง 95 ปี ทำให้สรุปได้ว่าพ่อท่านถือกำเนิด พ.ศ.2419) หรือสืบค้นเอกสารจากโรงพยาบาลพระมงกุฎเกล้าว่าระบุอายุเท่าใด ส่วนการเขียน จศ. หรือ คศ. คลาดเคลื่อนนั้น

ไม่ใช่ประเด็นใหญ่นักอาจเกิดจากการคำนวณเทียบเคียงผิดพลาด และคนที่อ้างถึงต่อๆ มาไม่ได้ตรวจสอบความถูกต้องอีกครั้งเท่านั้น สำหรับบ้านโคกที่อบ้านเกิดของพ่อท่านนั้น อยู่ทางทิศตะวันออกของวัดเจติยธารัตนุ้ย ระยะทาง ประมาณ 2 กิโลเมตร ปัจจุบันบ้านเดิมของพ่อท่าน คล้ายไม่ปรากฏแล้ว แต่คนเฒ่าคนแก่ในพื้นที่ยังสามารถชี้ตำแหน่งที่ตั้งเดิมได้ ซึ่งตั้งอยู่ห่างจาก บ่อน้ำแม่เนียว ประมาณ 200 เมตร

ปีที่กำเนิด	กรณีที่ 1 พ.ศ. 2519		กรณีที่ 2 พ.ศ. 2517	
รศ	95	95	93	93
จศ	1235	1238	1236	1236
คศ	1872	1876	1870	1874
พ.ศ	2419		2417	
บวชนเณรอายุ 19 ปี พ.ศ. 2438	/			
ละสังขาร พ.ศ. 2513 อายุ 96 ปี (หย่อนไม่กี่เดือนจะครบ 96 ปี)	/		/	
ดำรงบรรพชิต 74 พรรษา	/			

ชีวิตวัยเยาว์และการศึกษา

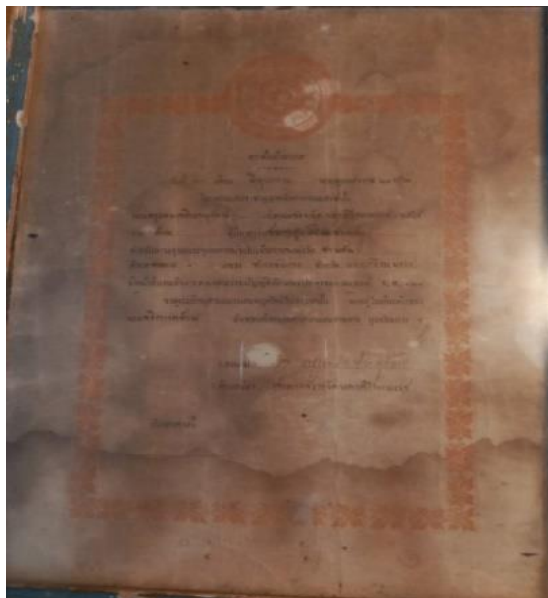
พ่ออิน สีนิลเป็นนักปราชญ์ทางภาษาขอม บาลี สันสกฤต พ่อท่านคล้ายจึงได้เรียนรู้สิ่งนี้จากพ่อ กลุ่มตัวอย่างเล่าว่าในสมัยนั้นไม่มีโรงเรียน ในวัยเยาว์ท่านจึงเรียนรู้ภาษาขอม บาลี สันสกฤต อันรวมถึงภาษาไทยจากพ่ออิน และ เรียนทางเลขคณิตจากสำนักครูชำ นอกจากนี้ พ่อท่านคล้ายยังได้ฝึกการเล่นหนังตลุงเมื่ออายุเข้าวัยหนุ่มโดยพี่สาวฝากให้เรียนกับหนังตลุงชื่อดังแห่งกระบี่ ชื่อหนังทองสาก เรื่องราวของพ่อท่านคล้ายที่สามารถเล่นหนังตลุงได้ เป็นที่ทราบโดยทั่วกันจากการบอกเล่า แม้แต่คนรุ่นปัจจุบันส่วนใหญ่ก็ยังทราบเรื่องนี้ นอกจากนี้พ่อท่านคล้ายยังศึกษาเรื่องหมอดูจากท่านสุรินทร์ ในด้านการศึกษาพุทธศาสนานั้นกลุ่มตัวอย่างเล่าว่า คนทั่วไปไม่จดจำมากนัก แต่เทศบาลตำบลจันดีได้สรุปไว้ที่หน้าเว็บไซต์ ซึ่งผู้วิจัยได้คัดลอกข้อความจากเว็บไซต์ของเทศบาลตำบลจันดี

ดำรงบรรพชิต

กลุ่มตัวอย่างเล่าว่าพ่อท่านคล้ายบวชนเณร 1 ครั้ง และบวชพระภิกษุ 1 ครั้ง แต่บวชใน พ.ศ. ไตไม่แน่ชัด แล้วไม่ลาสิกขาบทเลยจนละสังขารในวันที่ 5 ธันวาคม พ.ศ. 2513 บ้างบอกว่า พ่อท่านบวชนเณรได้ 2 พรรษาและลาสิกขาไปช่วยงานพ่อแม่ แล้วกลับมาบวชพระอีกครั้งตามที่โยมแม่ขอร้องเพราะพ่อท่านเป็นผู้ที่สุภาพเรียบร้อย เชื่อฟังพ่อแม่และผู้ใหญ่ ส่วนการรับแต่งตั้งให้เป็นเจ้าอาวาสเมื่อใดนั้นกลุ่มตัวอย่างไม่ทราบแน่ชัด ผู้วิจัยได้ค้นคว้าเพิ่มเติมพบเอกสารที่ระบุว่าพ่อท่านคล้ายได้เข้าบรรพชาเป็นสามเณรอยู่ เมื่ออายุ 19 ปี ที่วัดจันดี มีพระอธิการจัน เจ้าอาวาสวัดจันดี เป็นอาจารย์ผู้ให้การบรรพชา และเมื่อครบ 20 ปี พ่อท่านอุปสมบทเป็นภิกษุ

และจำพรรษาที่วัดทุ่งปอนหรือวัดจันดี (พระราชวรารณ.2548) ในระหว่างดำรงบรรพชิตพ่อท่านเป็นพระที่ปฏิบัติดี ปฏิบัติชอบ และมีความจริงจังในการปฏิบัติ สอนให้อุบาสก อุบาสิกา “ทำดี ดีจริง จริง จริง” สำหรับการเป็นเจ้าอาวาสวัดสวนขันนั้น ในเอกสารที่เผยแพร่กล่าวว่า เมื่อ พ.ศ. 2448 พ่อท่านได้รับการแต่งตั้งจากเจ้าคุณพระศิริธรรมมุนี เจ้าคณะเมือง ให้เป็นเจ้าอาวาส (พระราชวรารณ.2548) ต่อมาในปี พ.ศ 2565 พระครูปลัดธวัช สุนตริธมโม (ระตะนิล) ผู้ช่วยเจ้าอาวาสวัดสวนขันผู้ที่ศึกษาประวัติและคำสอนพ่อท่านคล้ายมาอย่างต่อเนื่องกว่า 10 ปี ได้รับตราตั้งเจ้าอาวาสต้นฉบับจากพระครูถาวรพิสุทธิ์ ซึ่งท่านได้พบตราตั้งนี้ในกุฏิเจ้าอาวาสวัดธาตุน้อย เมื่อปี พ.ศ.2558 แต่ยังไม่ได้เผยแพร่ที่ได้ ซึ่งเป็นหลักฐานต้นฉบับที่ทำให้กระจ่างชัดว่าพ่อท่านคล้ายได้รับการแต่งตั้งเป็นเจ้าอาวาสวัดสวนขันโดย พระครูเหมเจตยานุรักษ์ เจ้าคณะจังหวัดนครศรีธรรมราช วันที่ 10 มิถุนายน 2472 (คือ รศ 148) เอกสารสำคัญนี้ทำให้ข้อโต้แย้งเรื่อง พ.ศ.ที่พ่อท่านเป็นเจ้าอาวาสวัดสวนขันมีเพียง พ.ศ. เดียวที่ชัดเจน ดังตราตั้งเจ้าอาวาส (ภาพที่ 1) และในวันที่ ๕ ธันวาคม พุทธศักราช ๒๔๙๒ พ่อท่านคล้ายได้รับพระมหากรุณาธิคุณจาก พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวภูมิพลอดุลยเดช พระราชทานสมณศักดิ์เป็นพระครูสัญญาบัตรชั้นตรี มีราชทินนามว่า “พระครูพิศิษฐ์อรรถการ” พ่อท่านคล้ายได้รับพระราชทาน สมณศักดิ์พดยศที่ “พระครูพิศิษฐ์อรรถการ”

ภาพที่ 1 ตราตั้งแต่งตั้งพระครูพิศิษฐ์อรรถการเป็นเจ้าอาวาสวัดสวนขัน

การละสังขาร

เมื่อพ่อท่านอายุใกล้ 96 ปีบริบูรณ์ (หย่อนไม่กี่เดือน) ท่านมีอาการป่วย ลูกศิษย์นิมนต์ท่านออกจากวัดธาตุน้อยไปรักษาที่กรุงเทพ ... **เขาเล่ากันว่าพ่อท่านตั้งใจเมื่อขึ้นรถเพราะคิดว่าจะนิมนต์ท่านไปที่วัดสวนขันตามความตั้งใจสุดท้ายของท่าน จะไปอยู่กับแม่และพี่สาวที่ซื้อเพ็ง...** ท่านเองไม่ประสงค์จะไปรักษาที่ใด อยากละสังขารที่วัดสวนขัน แต่ลูกศิษย์นำท่านขึ้นรถไฟไปรักษาที่ โรงพยาบาลพระมงกุฎเกล้า และท่านละสังขารเมื่อ วันที่ 5 ธันวาคม 2513 พ่อท่านคล้ายได้อุปสมบทเป็นภิกษุมา 74 พรรษา ผู้วิจัยศึกษาเพิ่มเติมกรณีป่วยและละสังขารพบว่า กลางเดือนพฤศจิกายน พุทธศักราช ๒๕๑๓ ท่านเริ่มป่วย ลูกศิษย์นิมนต์ท่านขึ้นรถไฟในวันที่ 22 พฤศจิกายน พ.ศ. 2513 ด้วยท่านมีอาการหอบเหนื่อยและใช้เวลารักษาตัวเป็นเวลา 14 วัน จึงละสังขารอย่างสงบที่โรงพยาบาลพระมงกุฎเกล้านั่นเอง

ที่มาของ “วาจาสิทธิ์”

พ่อท่านคล้ายวาจาสิทธิ์ คือคำที่ประชาชนทั่วไปกล่าวถึงพ่อท่าน กลุ่มตัวอย่างสรุปตรงกันว่า คำว่า วาจาสิทธิ์ หมายถึง “เป็นดังคำที่พ่อท่านพูด” กลุ่มตัวอย่างเล่าว่าที่มาของคำว่า วาจาสิทธิ์ อาจมาจากหลายๆ เรื่องราว เช่น **ชายคนหนึ่งลักขโมยของชาวบ้าน พ่อท่านบอกว่าต่อไปอย่าลักขโมยผู้อื่น อยากได้อะไรให้ขอ ชายผู้นั้นเป็นขอทานตลอดชีวิต** หรือกรณีก่อสร้างศาลาและสะพานแต่ทลายหมด พ่อท่านบอกว่าทรายจะมาเอง **ช่วงนั้นขาดทราย พ่อท่านว่า “เดี๋ยวทรายก็มาเอง” ปรากฏคืนนั้นฝนตกหนัก พายุได้พัดทรายมามากมาย สามารถสร้างได้ต่อ พ่อท่านพูดอะไร ได้อย่างนั้น เป็นจริงดังพ่อท่านว่า....** ที่เป็นเรื่องประหลาดเหลือเชื่อมากคือวาจาสิทธิ์เรื่องชี้แหล่งน้ำ ... **ชาวบ้านที่อยู่บนเขาบนควนขาดแคลนน้ำดื่มน้ำใช้ พ่อท่านไปชี้ให้ขุดบ่อในที่เขาคั่นนั้น ท่านบอกว่ามีน้ำ ซึ่งเมื่อขุดลงไปก็พบน้ำ....** นอกจากนี้พ่อท่านมีความรู้ด้านยาสมุนไพร **แนะนำการใช้ยาสมุนไพรให้ตรงกับโรค เป็นจริง หายจริง คือว่า วาจาสิทธิ์...** กลุ่มตัวอย่างท่านหนึ่งสันนิษฐานว่าพ่อท่านคล้ายเป็นผู้อัจฉริยะ มีความรู้มากมายหลายศาสตร์เมื่อท่านกล่าวถึงสิ่งใดจึงเป็นจริงด้วยเพราะว่าท่านคิดไตร่ตรองตามหลักวิชาอย่างรอบคอบก่อนพูด คำพูดเหล่านั้นจึงบังเกิดจริงทุกครั้งไป หรืออาจเป็นไปได้ว่าพ่อท่านเป็นคนพูดน้อยมาก อะไรที่พูดออกมาจึงเป็นสิ่งที่มั่นใจและโอกาสเป็นจริงมากที่สุด กลุ่มตัวอย่างยังกล่าวอีกว่าท่านเป็นคนพูดแล้วทำจริงจึงอย่างมั่นใจ อดทนไม่ว่าอุปสรรคอะไรจะเกิดขึ้นพ่อท่านจะไม่ย่อท้อ เช่น การตัดถนนข้ามภูเขา พ่อท่านบอกว่าทำได้-ทำเสร็จ ท่านก็ทำทุกวิธีจนถนนสายนั้นเสร็จทั้ง ๆ ที่อุปสรรคเกิดขึ้นมากมาย หรืออาจจะเนื่องจากท่านเป็นคน “พูดคำไหนคำนั้น” หมายถึงพูดแล้วไม่กลับคำ จึงทำให้คำพูดนั้นเป็นจริงอยู่เรื่อยๆ อีกมุมหนึ่งกลุ่มตัวอย่างกล่าวว่า ท่านมองเห็นความจริง สิ่งที่ท่านพูดจึงเป็นจริง จะด้วยการหยั่งรู้ หรือด้วยความอัจฉริยะปรีชาชาญก็แล้วแต่ สิ่งทีประจักษ์และเล่าขานสืบต่อกันมานั้นพิสูจน์แล้วว่าสิ่งที่พ่อท่านพูดล้วนเป็นสิ่งที่เกิดขึ้นจริงทั้งสิ้น

ศิลาจารวัตรของพ่อท่านคล้ายในช่วงเวลาที่ดำรงบรรพชิตตามการรับรู้ของ
พระสงฆ์และฆราวาสในพื้นที่บ้านสวนขัน พบว่า

ด้านการเผยแผ่ศาสนา

กลุ่มตัวอย่างทั้งหมดเล่าตรงกันว่าพ่อท่านคล้ายเป็นพระดี ปฏิบัติดี ไม่เคยมีอะไรที่ต่าง
พร้อย เป็นต้นแบบให้พระสงฆ์โดยพ่อท่านไม่ค่อยสอนด้วยวาจา เป็นการเผยแผ่ศาสนาด้วยการ
ปฏิบัติเป็นเยี่ยงอย่าง ท่านเป็นพระที่สุภาพพูดน้อย และมักจะไม่วุ่นวายโดยตรง แต่เน้นการ
สอนด้วยคำพูดสั้นๆ พ่อท่านจัดให้มีโรงทานที่วัดสวนขันรองรับอุบาสกอุบาสิกาที่มาร่วมวัด ท่าน
สอนให้เห็นถึงการดูแลและการแบ่งปัน ...มีโรงทานที่วัด ดูแลกัน ได้มาวัด มารับธรรมะ...
สมัยสงคราม สมัยคอมมิวนิสต์ คนก็พึ่งวัด พึ่งโรงทาน ... นอกพ่อท่านจัดให้มีโรงเรียน
นักธรรมที่วัดสวนขันเพื่อให้พระภิกษุและสามเณรได้เล่าเรียนและสืบสานพุทธศาสนาต่อไป ช่วง
เข้าพรรษาจะมีพระภิกษุและสามเณรมาจำพรรษากับพ่อท่าน 70-100 รูป...**ช่วงพ่อท่านอยู่
เวลาเข้าพรรษา มีพระ เณร 70 ถึง 100 ทุกปี มาจำพรรษา มาฟังใบบุญ มาปฏิบัติ มาแล
พ่อท่านปฏิบัติ....**สิ่งที่เล่าขานกันจนทำให้คนรุ่นหลังระลึกภาพจารวัตรของท่านได้คือพ่อท่าน
จะไปทุกที่ ทุกวัดที่ต้องการความช่วยเหลือและมุ่งมั่นพัฒนาจนปัญหาเสร็จสิ้น ... **พ่อท่านเผย
แผ่ศาสนาด้วยการทำความดี ช่วยเหลือเพื่อนมนุษย์ให้เห็นเป็นตัวอย่างเป็นการสอนธรรมะ
ไปในตัว...ท่านมักจะให้พรกับทุกคน "ขอให้มีความสุข เป็นสุข".**คำสอนของพ่อท่านที่ชาวบ้านจำ
และถ่ายทอดมาจนถึงทุกวันนี้ เช่น “ทำดี ดี จริง จริง” “ทุกคนเกิดมาในโลกนี้แล้ว มีโอกาสทำ
ชั่วได้ ก็ควรหาโอกาสเสริมสร้างความดีเอาไว้บ้าง คนทำชั่วนั้น ก็เพราะไม่มีสติ ไม่มีปัญญา จึง
เป็นเหตุให้ไปก่อทุกข์ภัยมาสู่ตนเอง” ซึ่งเป็นหลักพุทธศาสนาที่สอนให้คนศรัทธาในการทำ
ความดี ละเว้นความชั่ว นอกจากการเผยแผ่ศาสนาในประเทศไทยแล้ว พ่อท่านยังไปเผยแผ่ศาสนาที่
รัฐปีนังประเทศมาเลเซียจนเป็นที่ศรัทธาเลื่อมใสกลุ่มตัวอย่างเล่าว่า..**สมัยนั้นลำบากถนน
หนทางลำบากเดินทางไปลำบากแต่ด้วยความศรัทธาจึงมีการนำรูปปั้นพ่อท่านไปที่รัฐปีนัง
โดยรถถีบ (จักรยาน) และคานหาม....**

ด้านสาธารณูปการและสาธารณสงเคราะห์

พ่อท่านถือเพศบรรพชิตระหว่าง พ.ศ. 2438 - 2513 เป็นช่วงเวลาที่มิใช่เหตุการณ์ไม่สงบ
มีทุกข์เข็ญ กล่าวคือ สงครามโลกครั้งที่ 1 ระหว่างปี 2457 - 2461 สยามเป็นประเทศหนึ่งที่เข้า
ร่วมสงครามครั้งนี้โดยส่งกำลังพลไปช่วยฝ่ายสัมพันธมิตรรบกับฝ่ายมหาอำนาจกลางที่แนวรบ
ด้านตะวันตกของประเทศฝรั่งเศส เนื่องจากสยามไม่ใช่สมรภูมิต่อสู้แต่ก็มีผลกระทบในเชิง
เศรษฐกิจแฉกเช่นประเทศต่างๆ ทั่วโลก ถือว่าเป็นยุคข้าวยากหมากแพงอีกยุคหนึ่ง และในไม่กี่ปี
ต่อมา คือ พ.ศ. 2475 ประเทศไทยได้เปลี่ยนการปกครองประเทศจากระบอบ
สมบูรณาญาสิทธิราชย์ไปเป็นระบอบประชาธิปไตยโดยคณะราษฎรประกอบด้วยคณะ
นายทหารและพลเรือนกลุ่มหนึ่ง หลังการเปลี่ยนแปลงการปกครองประเทศชาติเกิดปัญหา

เศรษฐกิจ และ ไม่สงบสุข จนถึงสงครามโลกครั้งที่ ๒ ระหว่างปี พ.ศ. 2482 - 2488 แม้ประเทศไทยจะพยายามอย่างสูงในการดำรงความเป็นกลาง แต่ถูกญี่ปุ่นบุกครองในภาคใต้และภาคตะวันออก ในปี พ.ศ. 2484 ภาคใต้ได้รับความเสียหายมาก คนใต้ขวัญเสียโดยเฉพาะจังหวัด นครศรีธรรมราชใน จากสงครามโลกครั้งที่ 2 ต่อเนื่องไปสงครามเย็น ที่เริ่มใน พ.ศ. 2488 ต่อเนื่องมาอีกหลายปี นอกจากนี้ในปี พ.ศ.2505 มีวาตภัยรุนแรงในภาคใต้โดยเฉพาะ นครศรีธรรมราช ผู้คนอดอยากและล้มตายรวมถึงบาดเจ็บมากมาย

ตลอด 74 พรรษาในสมณเพศของพ่อท่านคล้าย เป็นช่วงที่ประเทศชาติไม่สงบ ผู้คนได้รับความลำบาก พ่อท่านคล้ายจึงดูแลช่วยเหลือเกื้อบทุกเรื่องที่พอจะยื่นมือเข้าไปได้ ทั้งสาธารณสงเคราะห์ (การสร้างสิ่งสาธารณะเพื่อประโยชน์สุข) และ สาธารณูปการ (การสร้างและปฏิสังขรณ์ศาสนวัตถุและศาสนสถาน)...**ตรงไหนไม่มีน้ำพ่อท่านไปขุดบ่อให้ ตรงไหนไม่มีถนนหนทาง พ่อท่านไปจนถึง พอเอ่ยปากว่าจะทำ ชาวบ้านก็ช่วยกันจนเสร็จเพราะศรัทธาพ่อท่าน โปสถ์ วิหาร ก็ไปสร้างให้...**พ่อท่านเป็นพระที่พัฒนาสังคมอย่างที่ยากจะหาพระใดมาเปรียบได้ในยุคนั้น พ่อท่านเป็นพระนักสร้าง**พ่อท่านสร้างมากที่สุด สร้างสร้างวัด สร้างเจดีย์ สร้างถนน...**กลุ่มตัวอย่างเล่าตรงกันทุกคนว่าถ้าชาวบ้านพื้นที่ใด หรือวัดแห่งใดต้องการสร้างอะไร ก็นิมนต์พ่อท่านไป เป็นประธานงานก็เสร็จลุล่วงแน่นอน**นิมนต์พ่อท่านไปนั่งความศรัทธาก็หลังไหลมา จนงานเสร็จ ...เวลาสร้างถนน(ถนน) สร้างพาน (สะพาน) ลูกศิษย์นิมนต์ให้พ่อท่านนั่งที่แคร่ ทำแคร่ถวายให้พ่อท่านนั่ง....**วิจัยได้สรุปจากการทบทวนเอกสารเพิ่มเติม (ดังตารางที่ 1) พบว่าพ่อท่านสร้างถนน 20 สาย สะพาน 15 แห่ง พระเจดีย์ 9 องค์ วัด 4 แห่ง พระพุทธรูปปฏิมากร/พระ ประธานในโบสถ์ 10 องค์ โรงพระอุโบสถ 15 แห่ง ฯลฯ พ่อท่านยังสร้างบ่อน้ำอีกจำนวนมาก

ตารางที่ 1 สาธารณูปการและสาธารณสงเคราะห์ที่พ่อท่านคล้ายสร้าง

รายการ	รายละเอียด
สะพาน 15 แห่ง	สะพานข้ามคลองเศลาเหนือ/สะพานข้ามคลองเศลาใต้/สะพานข้ามคลองคุดด้วนเหนือ/สะพานข้ามคลองคุดด้วนใต้/สะพานข้ามคลองณะ/สะพานข้ามคลองละอาย/สะพานข้ามคลองทุ่งปุน – วัดทุ่งนาใหม่/สะพานข้ามคลองทุ่งปุนที่ท่าต้นโพธิ์/สะพานข้ามคลองมิน /สะพานข้ามคลองจันดี/สะพานข้ามคลองนา/สะพานข้ามคลองปึก/สะพานข้ามคลองนา/๑๔. สะพานวัดใต้/สะพานข้ามแม่น้ำตาปี ที่ตลาดทานพอ
ถนน 20 สาย	ถนนสายตลาดจันดี – วัดสวนขัน/ถนนสายวัดมะปรางงาม/ถนนสายบ้านนางแซม/ถนนสายเขาช่องกอบ/ถนนสายไสหรี/ถนนสายพรบอน/ถนนสายนาพี-ทุ่งบอน/ถนนสายพูนหิน /ถนนสายบ้านทุ่งนาใหม่/ถนนสายยางในกลุ่ม/ถนนสายเหนือคลอง/ถนนสายไทรงาม /ถนนสายคลองปึกเหนือ/ถนนสายวัดมะนาวหวาน/ชุดช่องหูละลุ/ชุดควนสูง/ถนนสายวัดมะนาวหวาน- จันดี/ถนนสายใต้วัดหลักช้าง/ถนนสายวัดใต้/ถนนสายจันดี – เขารัง

ตารางที่ 1 สาธารณูปการและสาธารณสงเคราะห์ที่พ่อท่านคล้ายสร้าง (ต่อ)

พระเจดีย์ 9 องค์	พระเจดีย์ (บัว)ที่บรรจุอัฐิและสร้างการท่านพระครูgrayที่วัดหาดสูง/พระเจดีย์ที่วัดใต้/พระเจดีย์ที่วัดสวนขัน/พระเจดีย์ที่ถ้ำ/พระเจดีย์บนควนสวรรค์/พระเจดีย์ที่วัดจันดี/มณฑปที่วัดควนสูง/พระเจดีย์ที่วัดคงคาเลียบ/พระเจดีย์ใหญ่ที่โคกไม้แดง
วัด 4 แห่ง	วัดมะปรางงาม/วัดโบราณาราม (วัดเก่า)/วัดพิศิษฐ์ อรรถการาม (วัดนาบอน)/วัดปลายแนะ
พระพุทธรูปปฏิมากร/พระประธานในโบสถ์	พระประธาน ในพระอุโบสถวัดหาดสูง (ท่านพอ)/พระประธานในพระอุโบสถวัดยางค้อม/พระประธานในพระอุโบสถวัดเขาปด/พระประธานในพระอุโบสถวัดสวนขัน/พระประธานในพระอุโบสถวัดหลักช้าง/พระประธานในพระอุโบสถวัดสามัคคีนุกูล/พระประธานในพระอุโบสถวัดคงคาเลียบ/พระประธานในพระอุโบสถวัดอำวัน/พระบรมมที่วัดชัยมงคลาราม ปันัง /พระประธานในพระอุโบสถวัดมัมขมิณภูผา
โรงพระอุโบสถ 15 แห่ง	วัดหาดสูง (ท่านพอ)/วัดสวนขัน/วัดยางค้อม/วัดสามัคคีนุกูล/วัดมะปรางงาม/วัดอำวัน/วัดขันเงิน/วัดโบราณาราม/วัดวังตะวันออก/วัดสวนขัน (หลังเก่าหรือสร้างใหม่) วัดควนส้าน วัดจันดี วัดหลักช้าง วัดพุทธาธิวาส /มณฑปครอบรอยพระพุทธรูปบาทที่เกาะแก้วพิสดาร จังหวัดภูเก็ต
สร้างและบูรณะปฏิสังขรณ์ปูชนียสถานต่าง ๆ	ซ่อมพระบรมมและมังกร ๑ ตัว ที่ถ้ำลอด /ซ่อมพระเวียน (พระด้าน) ในวิหารคด/ซ่อมเจดีย์พระปัญญา ในพระบรมธาตุ วัดพระมหาธาตุ/ซ่อมพระอุโบสถ (หลังเก่า) วัดมะนาวหวาน

ด้านการปกครองสงฆ์ และศาสนศึกษา

ด้วยพ่อท่านเป็นผู้ที่พูดน้อย สุภาพ ให้เกียรติผู้อื่น พ่อท่านมอบหมายให้พระสงฆ์ดูแลกันเอง รับผิดชอบวัดและกิจสงฆ์ พ่อท่านปกครองโดยการปฏิบัติให้ดูเป็นตัวอย่าง**พ่อท่านดูแลวัดได้ดี หากพ่อท่านลงมา พระในวัดก็จะลงมาด้วย ทำตาม และเชื่อฟังพ่อท่าน....** พ่อท่านเป็นตัวอย่างในการไม่ติดลาภยศ แต่เน้นการปฏิบัติดี ปฏิบัติชอบ ... **ไม่ทะเยอทะยาน ในลาภยศใดๆ เช่น เรื่องที่ได้เป็นพระอุปฌาย์แต่พ่อท่านไม่รับ...** ที่วัดสวนขันพ่อท่านให้มีโรงเรียนนักรธรรม มีสนามสอบนักรธรรม และท่านตั้งนักรธรรม สอนพระภิกษุ สามเณร แม้ท่านไม่สอนเองแต่ท่านอำนวยความสะดวกและสนับสนุนให้

ด้านการศึกษาสงเคราะห์

พ่อท่านไม่ได้พัฒนาเฉพาะสาธารณูปโภค หรือวัด แต่พ่อท่านให้ความสำคัญกับการศึกษาของเยาวชน พ่อท่านยังมีส่วนสำคัญในการสร้างโรงเรียนวัดควน โรงเรียนวัดสวนขัน และโรงเรียนวัดมะนาวหวาน ได้รับเงินสนับสนุนจากกระทรวงศึกษาธิการ 50 บาทในสมัยนั้น ร.ร.ที่สร้างปัจจุบัน 100กว่าปี สนับสนุนการสร้างโรงเรียนมัธยม เช่น ร.ร.พิสิทอนุสรณ์ เพื่อให้ลูกหลานได้เรียนหนังสือ พ่อท่านปลูกฝังศีลธรรมแก่ผู้คนและเยาวชน

ปลูกฝังเรื่องการเรียน การพูดดี พ่อท่านยังสนับสนุนให้เด็กชายมาพักพิงที่วัดเพื่อศึกษารวม
ดูแลพระสงฆ์ รวมถึงเพื่อเรียนหนังสือ มีเด็กชายมาอยู่วัด ไปโรงเรียน หรือเรียนธรรมะที่วัด
... พ่อท่านสอนทั้งครอบครัวด้วยคำพูดสั้นๆ แต่คนจดจำจนถึงทุกวันนี้ ...หากลูกหลานได้ยิน
ชื่อหรือพูดถึงพ่อท่านคล้ายจะศรัทธา ไม่กล้าทำความชั่ว เกรงขาม สั่งสอนให้เป็นคนดี รู้
รับผิดชอบชั่วดี “ทำดีนะพ่อนะ ทำดีนะแม่นะ ทำดีนะลูกนะ”.... พ่อท่านมองเห็นคนทำดีอยู่
เสมอ ทำให้คนมีกำลังใจในการสร้างคุณดี ละเว้นความชั่ว ใครทำดี พ่อท่านชมเชย วาจา
อ่อนหวาน....

อภิปรายผล

พ่อท่านคล้าย ได้บรรพชาเป็นสามเณร เมื่อวันที่ 30 มิถุนายน พ.ศ.2438 (อายุ 19 ปี)
บรรพชาที่วัดจันดี ต.หลักช้าง บรรพชาโดยอาจารย์ พระอธิการจันเจ้าอาวาสวัดจันดี (ทุ่งปอน)
และพ่อท่านสามารถท่อง พระปาฏิโมกข์จนได้แม่นยำ เมื่ออายุครบ ๒๐ ปี จึงอุปสมบทเป็น
พระภิกษุ ณ อุทกเขปสีมา หรือศาลาน้ำ ได้รับฉายาว่า จนทสฺสวณฺโณ โดยมีพระครูกราย คงค
สฺสวณฺโณ เจ้าอาวาสวัดหาดสูง เป็นพระอุปัชฌาย์ แล้วได้ไปจำพรรษา อยู่ที่วัดทุ่งปอน หรือวัด
จันดี การศึกษาเบื้องต้น พระครูพิศิษฐ์อรรถการ เริ่มศึกษาเบื้องต้นที่บ้าน โดยบิดาเป็นผู้สอน
เรียนวิชาคำนวณ และวิชาอักษรโบราณ จนสามารถอ่านออกเขียนชำนาญ ทั้งหนังสือไทยและ
หนังสือขอม ต่อมาศึกษาต่อในสำนักนายขำ ที่วัดทุ่งปอน บ้านโคกทือ จนจบหลักสูตร ต่อมาได้
ไปฝึกหัดเล่นหนังตะลุงกับนายทองสาก ประกอบกับพ่อท่านคล้ายมีหน้าตาดี น้ำเสียงไพเราะ
จึงมีคนติดใจการเล่นหนังตะลุงของท่านมาก ต่อมาปี พ.ศ.2441 พ่อท่านคล้าย ได้เข้าศึกษาพระ
ปริยัติธรรม แผนกบาลี เรียนมูลกัจจายนะ ในสำนักพระครูกาแก้ว (ศรี) ณ วัดหน้าพระธาตุ
อำเภอเมือง จังหวัดนครศรีธรรมราช จบหลักสูตรมูล พอแปลบาลีได้ ศึกษาอยู่เป็นเวลา 2
พรรษา

ปี พ.ศ.2443 ต่อมาได้ศึกษาทางวิปัสสนากัมมัฏฐานที่สำนักวัดสามพัน อำเภอพระ
แสง จังหวัดสุราษฎร์ธานี โดยมีอาจารย์หนูเจ้าอาวาสเป็นผู้สอน ปี พ.ศ.2445 พ่อท่านคล้าย ได้
กลับมาอยู่จำพรรษาที่วัดหาดสูง ใกล้ตลาดท่านพอ ในสำนักพระครูกราย ซึ่งเป็นพระอุปัชฌาย์
ของพ่อท่าน เพื่อศึกษาวิปัสสนาและไสยศาสตร์ โดยเหตุที่พระครูกราย เป็นอาจารย์ฝ่าย
วิปัสสนาและทรวาคุณทางไสยศาสตร์ในสมัยนั้น ปี พ.ศ.2447 พ่อท่านคล้าย ได้ไปจำพรรษา
ที่วัดมะขามเฒ่า อำเภอระโนด จังหวัดสงขลาเพื่อศึกษาภาลีสและอธิธรรมเพิ่มเติม ปี พ.ศ.2448
พ่อท่านกลับจากวัดมะขามเฒ่า มาจำพรรษาอยู่ที่วัดทุ่งปอน (จันดี) ตลอดเวลาที่ท่านจำพรรษา
ณ ที่ใดก็ตาม ท่านได้ศึกษาค้นคว้าภาษา บาลี วิชาโหราศาสตร์ และเจริญวิปัสสนากรรมฐาน
ติดต่อกันมาโดยมิได้ประมาท ด้านการก่อสร้างก็ได้สร้างไว้ตามวัดต่าง ๆ พอสมควร สอดคล้อง
กับ ฐานกร สิทธิโชค ศึกษาวิจัยเรื่อง การดำรงอยู่ของความเชื่อต่อ หลวงพ่อบุญ อินทสุวรรณ

โฉม ของคนในท้องถิ่นทุ่งหลวง ผลการวิจัย พบว่า การศึกษาการดำรงอยู่ของความศรัทธาต่อ หลวงพ่อเปี่ยม อินทสุวรรณโณ ของคนในท้องถิ่นทุ่งหลวง เพื่อทำความเข้าใจ บุคคลที่ได้รับการ ยอมรับ ทำให้ผู้คนในท้องถิ่นและบริเวณโดยรอบ เกิดความเชื่ออย่างมาก ในการศึกษาใช้ข้อมูล จากเอกสารมูขปาฐะและหลักฐานที่เป็นลายลักษณ์อักษร นอกจากนี้ได้ลงพื้นที่เก็บข้อมูลจาก ผู้คนที่อยู่ในยุคร่วมสมัย และศึกษาจากคำบอกเล่าของบุคคลในท้องถิ่น ตลอดจนเอกสารพุทธ ภูมิ (ฐาการ สิทธิโชค, 2564) ทั้งนี้หลวงพ่อเปี่ยมมีความสำคัญในการวางระบบการศึกษาท้องถิ่น ทั้งยังเป็นกำลังสำคัญในการพัฒนาท้องถิ่นให้ก้าวหน้าและยั่งยืนมาถึงปัจจุบัน หลวงพ่อเปี่ยม อินทสุวรรณโณ เป็นพระเกจิที่ได้รับการยกย่องจากพ่อท่านคล้ายวาจาสิทธิ์ ซึ่งเป็นสหายคู่พี่ น้องจากสำนักสายเขาอ้อที่มีส่วนสำคัญในการใช้คาถาอาคมเวทมนตร์และวาจาช่วยเหลือผู้คน จำนวนมากจนเป็นที่เลื่องลือ การทำงานชุดความเชื่อของชาวบ้านผ่านสถาบันทางสังคมที่มีส่วน ในการสร้างสำนึกร่วมภายใต้ผู้นำสำคัญหลวงพ่อเปี่ยมมีอิทธิพลต่อการพัฒนาตำบลทุ่งหลวงให้ ดีขึ้นตามลำดับ ทั้งนี้ทุ่งหลวงเป็นพื้นที่ประวัติศาสตร์ ที่ชุมชนต่าง ๆ ให้การยอมรับและเข้ามา สัมพันธ์ ตลอดจนการเข้าแวะเคารพบูชา เพราะความศรัทธาที่มีต่อท่านยังทรงพลังของการ สร้างสำนึกร่วมในการสร้างสรรค์สิ่งดีงามให้แก่ท้องถิ่นและชุมชน และ ธนากร พันธูระ ศึกษา เรื่อง การศึกษาความสัมพันธ์ของความเชื่อทางศาสนา กับโครงสร้างอำนาจการเมืองไทย กรณีศึกษา คำสอนของพระมหาพุฒิชัย วชิรเมธี (ว. วชิรเมธี) ผลการศึกษา พบว่า สิ่งที่ปรากฏ อยู่ในคำสอนของพระว. วชิรเมธี มีลักษณะที่เป็นสัญญาณ จากข้อความธรรมะที่สั้น สื่อ ความหมายตรง รับรู้ได้ทันที โดยมีนัยยะทางการเมืองแฝงอยู่ เมื่อมองในมิติของเวลาและบริบท ทางสังคมทำให้สะท้อนภาพความสัมพันธ์ของศาสนา ความเชื่อ กับโครงสร้างอำนาจทาง การเมือง ในรูปแบบของการการรักษาระเบียบในสังคม การลดปฏิภพต่อต้าน รวมถึงเป็นการ ตอกย้ำความชอบธรรมให้แก่ฝ่ายชนชั้นนำในสังคม เนื่องจากสังคมไทยมีการขัดเกลา ให้เชื่อว่า พระสงฆ์ต้องเป็นผู้ที่ปราศจากกิเลส มีศีลธรรม มีความเป็นกลาง ไม่ยุ่งเกี่ยวกับเรื่องทางโลก ซึ่ง แท้จริงแล้วเป็นเพียงมายาคติ ดังนั้นศาสนา ความเชื่อ และอำนาจทางการเมืองในประเทศไทย จึงมีความสัมพันธ์กันในการสนับสนุนความชอบธรรมในการใช้อำนาจของชนชั้นนำใน สังคมไทย รวมไปถึงมายาคติที่สร้างขึ้นผ่านวิธีคิดแบบพุทธ ทำให้เชื่อโดยปราศจากการสงสัยที่ ไม่มีการตั้งคำถาม ตลอดจนการไม่กล้าที่จะวิพากษ์วิจารณ์ปรากฏการณ์ทางสังคมวัฒนธรรมที่ เกิดขึ้น (ธนากร พันธูระ, 2563)

สรุป/ข้อเสนอแนะ

ประวัติของพ่อท่านคล้ายนั้นข้อมูลจากกลุ่มตัวอย่างสอดคล้องกับการตรวจสอบเอกสารหลายประเด็น ประเด็นที่ยืนยันใหม่ คือ ปี พ.ศ. 2419 ที่กำเนิดนั้นน่าจะตรงกว่า พ.ศ. 2417 ตามที่เอกสารบางส่วนกล่าวถึง กล่าวคือ หากกำเนิดปี พ.ศ. 2519 บวชเณร พ.ศ. 2438

อายุ 19 ปี พรรษา 74 พรรษา และเมื่อละสังขารปี พ.ศ. 2513 นั้น อายุของพ่อท่าน 95 ปี หรือบันทึกว่า 96 ปี (หย่อนไม่กี่เดือน) ส่วนการเป็นเจ้าอาวาสวัดสวนขันนั้น จากเอกสารที่ตรวจสอบ เป็น พ.ศ. 2448 บ้าง ระบุเป็นอายุ 31 ปีบ้าง โดยมีเจ้าคุณสิริธรรมมุนีเป็นเจ้าคณะเมือง เป็นผู้แต่งตั้ง ประเด็นนี้ที่คลุมเครือมารวม 100 ปี มีความกระจ่างจากการค้นพบตราตั้งโดย พระครูปลัดธวัช เมื่อ พ.ศ. 2565 ระบุว่าพ่อท่านคล้ายได้รับการแต่งตั้งเป็นเจ้าอาวาสวัดสวนขันโดยพระครูเหมเจตยานุรักษ์ เจ้าคณะจังหวัดนครศรีธรรมราช วันที่ 10 มิถุนายน 2472 (รศ 148) ซึ่งขณะนั้นพ่อท่านอายุ 53 ปี พรรษา 34 ตลอด 74 พรรษาที่ดำรงบรรพชิต เป็นช่วงที่บ้านเมืองไม่สงบสุขนัก จากสงครามโลกครั้งที่ 1 สงครามโลกครั้งที่ 2 การเปลี่ยนแปลงการปกครอง สงครามเย็น และยังมีวาระภัยครั้งที่เสียหายรุนแรงของภาคใต้โดยเฉพาะพื้นที่จังหวัดนครศรีธรรมราช พ่อท่านคล้ายจึงเป็นพระที่ช่วยบรรเทาทุกข์ให้ชาวบ้าน ช่วยเหลือภคการในการบำรุงสาธารณสงเคราะห์ ทั้ง การสร้างถนน สะพาน บ่อน้ำ จำนวนมากในพื้นที่ที่ถือเขาหลวงและพื้นที่อื่นๆ รวมถึงการจัดให้มีโรงเรียนที่วัดสวนขันอีกด้วย ด้านศาสนศึกษา พ่อท่านสร้างโรงเรียนนันทธรรมในวัดสวนขันเพื่อเป็นที่บ่มเพาะพระภิกษุ สามเณร ให้ดำรงศีลและพร้อมในการเผยแผ่ศาสนาสืบเนื่องต่อไป ด้านการเผยแผ่ศาสนานั้นพ่อท่านปฏิบัติตนเป็นต้นแบบแทนคำสอน ศิษยานุศิษย์จึงใช้ศิลาจารวัตรของพ่อท่านมาเป็นเยี่ยงอย่างในการปฏิบัติ การเผยแผ่ผ่านการทำนุบำรุงการสาธารณูปการ คือการสร้างและบูรณะศาสนสถาน และศาสนวัตถุ ให้เป็นที่ยึดเหนี่ยวและเรียนรู้ธรรมะในคนรุ่นต่อรุ่น นอกจากนี้ในประเพณีไทยแล้ว พ่อท่านคล้ายยังขยายความศรัทธาสู่รัฐปิ้ง ประเทศมาเลเซีย จึงเป็นการเผยศาสนาสู่ต่างประเทศด้วยการศึกษาสงเคราะห์นั้น พ่อท่านสร้างโรงเรียน 4 โรงเรียนในพื้นที่ที่ถือเขาหลวง และ ใช้วัดเป็นที่พักของเด็กชายเพื่อไปโรงเรียน และศึกษาธรรมะ ส่วนการปกครองสงฆ์นั้นพ่อท่านใช้วิธีให้สงฆ์เคร่งครัดในศิลาจารวัตร และดูแลกันเองโดยพ่อท่านไม่ต้องปกครองเองโดยตรง พ่อท่านเป็นคนมีปัญญาชาญ ชาญ ใฝ่รู้ พุทธน้อย สุภาพอ่อนหวาน พ่อท่านเป็นผู้ที่พูดเช่นไรมักเป็นเช่นนั้น จึงได้รับขนานนามว่า “พ่อท่านคล้ายวาจาสิทธิ์” ความจริงที่เกิดขึ้นอาจเกิดจากท่านมีความรู้มากและรู้จักจึงพูดจาไม่ผิดพลาด หรือมีพลังเหนือธรรมชาติ จะด้วยการหยั่งรู้ หรือด้วยความอัจฉริยะปรีชาชาญก็แล้วแต่ สิ่งที่ประจักษ์และเล่าขานสืบต่อกันมานั้นพิสูจน์แล้วว่าสิ่งที่พ่อท่านพูดล้วนเป็นสิ่งที่เกิดขึ้นจริงทั้งสิ้น ข้อเสนอแนะในงานวิจัยพบว่า ควมนำเสนอข้อมูลเชิงลึกอย่างต่อเนื่อง เพราะจะสามารถทำให้ศึกษาชีวประวัติของพ่อท่านคล้าย วาจาสิทธิ์ได้เพิ่มเติมมากยิ่งขึ้น

เอกสารอ้างอิง

กรมการศาสนา. (2553). หนังสือคู่มือพระสังฆาธิการว่าด้วย พระราชบัญญัติกฎ ระเบียบ และคำสั่งของคณะสงฆ์. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์กรมการศาสนา.

- กฤษ เพิ่มทันจิตต์. (2528). ทฤษฎีการพึ่งพากับสังคมเศรษฐกิจไทย. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- ฉัตรทิพย์ นาถสุภา. (2527). ประวัติศาสตร์เศรษฐกิจไทย จนถึง พ.ศ.2484. ใน บรรณาธิการ โดย ฉัตรทิพย์ นาถสุภา สมภพมานะรังสรรค์. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ .
- ฐากร สิทธิโชค. (2564). การดำรงอยู่ของความเชื่อต่อหลวงพ่อเปี่ยม อินทสุวรรณ์. วารสาร จันทรเกษมศาสตร์, 27(1), 60-74.
- ดำรงธรรม. (2552). ตามรอยอริยเจ้าพ่อท่านคล้ายวาจาสิทธิ์. กรุงเทพมหานคร: ไทยควอลิตี้บุคส์.
- ธนากร พันธระ. (2563). การศึกษาความสัมพันธ์ของความเชื่อทางศาสนา กับโครงสร้างอำนาจการเมืองไทย กรณีศึกษา คำสอนของพระมหาวุฒิชัย วชิรเมธี (ว. วชิรเมธี). วารสาร สังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์, 40(1), 19-33.
- พระธรรมกิตติวงศ์ (ทองดี สุรเตโช). (2548). คำวัด. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์เลี้ยงเชียง.
- พระราชวรารณ. (2548). ชีวิตประวัติและอภินิหารของพระครูพิศิษฐ์อรรถการ(พ่อท่านคล้ายจนท สุวรรณ). (พิมพ์ครั้งที่ 3). กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์เลี้ยงเชียง.
- มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. (2539). พระไตรปิฎกฉบับภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- รังสรรค์ ณะพรพันธ์. (2523). ระบบเศรษฐกิจไทย: วิฤตการณ์แห่งโครงสร้างและวิฤตการณ์แห่งเส้นทางการพัฒนาเศรษฐกิจ. วารสารธรรมศาสตร์, 10(1), 12-21.

ปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับพฤติกรรมการป้องกันโรคไข้เลือดออก แยกเป็นภูมิภาคของประเทศไทย: การทบทวนวรรณกรรม*

THE ASSOCIATED FACTORS WITH PREVENTIVE BEHAVIOUR OF DANGUE HEMORRHAGIC FEVER IN DIFFERENT REGIONS OF THAILAND: A REVIEW OF LITERATURE

บุญประจักษ์ จันทรวิณ

Boonprajak Junwin

วิทยาลัยพยาบาลบรมราชชนนีนครศรีธรรมราช คณะพยาบาลศาสตร์ สถาบันพระบรมราชชนก

Boromarajonani College of Nursing Nakhon Si Thammarat Faculty of Nursing, Prabormarajchanok Institute, Thailand

Corresponding author E-mail: Boonprajak2518@gmail.com

บทคัดย่อ

โรคไข้เลือดออกเป็นโรคที่เกิดจากไวรัสเดงกี โดยมีุงลายเป็นพาหนะนำโรคสู่คน การวิเคราะห์สถานการณ์โรคไข้เลือดออกจะมีความซับซ้อน เนื่องจากโรคไข้เลือดออกมีปัจจัยเสี่ยงหลายด้าน ได้แก่ เชื้อโรค ผู้ป่วย และสิ่งแวดล้อม การได้วิเคราะห์ข้อมูลต่าง ๆ ของโรคไข้เลือดออกที่เกี่ยวข้องรวมถึงปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับพฤติกรรมของประชาชนจะเป็นประโยชน์ต่อการป้องกันโรคไข้เลือดออกอย่างมาก บทความวิชาการนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อทบทวนวรรณกรรมปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับพฤติกรรมการป้องกันโรคไข้เลือดออกของประชาชน โดยแยกเป็นภูมิภาคของประเทศไทย เพื่อให้ง่ายต่อการนำไปใช้ประโยชน์ ซึ่งการทบทวนวรรณกรรมในครั้งนี้ได้ทบทวนวรรณกรรมที่เป็นบทความวิจัยที่ได้เผยแพร่ในระดับชาติ รวมทั้งวิทยานิพนธ์ต่าง ๆ ที่มีการศึกษาเกี่ยวกับปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับพฤติกรรมการป้องกันโรคไข้เลือดออกของประชาชน จากการทบทวนวรรณกรรม พบว่า 1) ปัจจัยลักษณะส่วนบุคคล ได้แก่ เพศ อายุ สถานภาพสมรส ระดับการศึกษา รายได้ของครอบครัว อาชีพ ประวัติการเจ็บป่วย การได้รับข้อมูลข่าวสาร บทบาทในครอบครัวและสังคม จำนวนสมาชิกในครัวเรือน ระยะเวลาที่อยู่ในชุมชน การมีเด็ก < 15 ปี อาศัยอยู่ในบ้าน และสภาพแวดล้อมและสภาพพื้นที่ 2) ความรู้ 3) ทศนคติ 4) ปัจจัยการรับรู้ 5) แรงจูงใจทางสุขภาพ และ 6) ปัจจัยอื่น ๆ ได้แก่ การได้รับการอบรม ความสามารถในการตนเอง กลวิธีการดำเนินงาน การสนับสนุนจาก

* Received October 15, 2022; Revised November 19, 2022; Accepted January 30, 2023

เจ้าหน้าที่ของรัฐ การสนับสนุนทางสังคม การมีส่วนร่วม และความพอเพียงของทรัพยากร มีความสัมพันธ์กับพฤติกรรมป้องกันโรคไข้เลือดออก จากปัจจัยดังกล่าว จะเห็นได้ว่าความร่วมมือของชุมชนเป็นสิ่งที่สำคัญในการป้องกันโรคไข้เลือดออก การป้องกันโรคจะมีโอกาสเกิดสำเร็จได้ หากบุคลากรสาธารณสุขสามารถกระตุ้นให้ประชาชนร่วมมือกันอย่างสม่ำเสมอ และต่อเนื่อง

คำสำคัญ: ปัจจัย, พฤติกรรม, ไข้เลือดออก, ภูมิภาค

Abstract

The haemorrhagic fever caused by Dengue virus that is the mosquito's media to people. The analysis of haemorrhagic fever situation is complicated because it has several risk factors, such as disease, host, and environment. The haemorrhagic fever analysis includes related factors as well as preventive factors that will be benefit the public. This article aims to review the literature about related factors of preventive behaviour among the Thai population, which is separate in different regions of Thailand for ease of use. This review literature was conducted by reading articles and thesis from national publication. The results from existing literatures are illustrated 1) Demographic information such as gender, age, marital status, educational level, family outcome, career, health history, information access, family and social role, number of family member, time range in community, having a child under the age 15 in family, and their neighbourhood environment. 2) Knowledge 3) Attitude 4) perception 5) health motive and 6) other factors related to their haemorrhagic fever preventive behaviour, such as training, self-efficacy, policy, support from government officers, social support, cooperation, and sufficiency supply of materials. From those factors, it shows that community cooperation is crucial for preventing haemorrhagic fever and it will succeed when public health staffs can encourage people to do it with consistency and continuity.

Keywords: Factor, Behaviour, Dengue Haemorrhagic Fever, regions, Region

บทนำ

ประเทศไทยมีรายงานการระบาดของโรคไข้เลือดออกมานานกว่า 60 ปี และเริ่มมีการรายงานการระบาดของโรคไข้เลือดออกอย่างชัดเจนในปี พ.ศ. 2501 โดยเฉพาะผู้ป่วยที่ตรวจพบในเขตกรุงเทพมหานคร ตั้งแต่นั้นมาก็มีรายงานการระบาดกระจายออกไปทุกภูมิภาคของประเทศ (กรมควบคุมโรค กระทรวงสาธารณสุข, 2563) และในปี พ.ศ. 2530 มีรายงานผู้ป่วยสูงสุดในประเทศไทยเท่าที่เคยมี มีรายงานพบผู้ป่วยมีจำนวน 174,285 ราย เสียชีวิต 1,007 ราย (กรมควบคุมโรคติดต่อ กระทรวงสาธารณสุข, 2545) ในช่วง 10 ปี ที่ผ่านมา สถานการณ์การระบาดของโรคไข้เลือดออกมีรูปการการระบาดที่ไม่แน่นอน จากการคาดการณ์ในปี 2564 มีแนวโน้มจำนวนผู้ป่วยลดลงอย่างมากตั้งแต่ต้นปี โดยตั้งแต่วันที่ 1 มกราคม – 17 พฤศจิกายน พ.ศ. 2564 มีรายงานผู้ป่วยเพียง 8,754 ราย อัตราป่วย 13.17 ต่อประชากรแสนคน เสียชีวิต 6 ราย อัตราป่วยตายร้อยละ 0.07 (กรมควบคุมโรค กระทรวงสาธารณสุข, 2565) ซึ่งรูปแบบการเกิดโรคไข้เลือดออกจะเปลี่ยนแปลงไปตามฤดูกาล (Seasonal Pattern) โดยจะเริ่มมีผู้ป่วยแนวโน้มมากขึ้น ตั้งแต่ปลายเดือนเมษายน และพบสูงสุดในเดือนกรกฎาคม - สิงหาคม ซึ่งเป็นช่วงฤดูฝนและลดลงเมื่อเข้าสู่ฤดูหนาว แสดงให้เห็นว่าอิทธิพลของการเปลี่ยนแปลงภูมิอากาศไม่ได้มีผลต่อการเกิดโรคไข้เลือดออก แต่อย่างไรก็ตามหากในช่วงปลายปียังมีผู้ป่วยสูงลอยจะส่งผลให้ในปีต่อมามีการระบาดใหญ่ได้ เช่น การระบาดใหญ่ในปี พ.ศ. 2556 โดยในช่วง 3 ปีที่ผ่านมา ตั้งแต่ปี พ.ศ. 2560 พบว่า ในช่วงปลายปีของทุกปี ยังมีจำนวนผู้ป่วยไม่ลดลงและมีแนวโน้มจำนวนผู้ป่วยสูงลอย จึงทำให้ยังคงมีการระบาดต่อเนื่อง สถานการณ์ของโรคไข้เลือดออกมีการระบาดต่อเนื่องสูงกว่าค่ามัธยฐาน 5 ปีย้อนหลังมา 2 ปี ตั้งแต่ปี พ.ศ. 2561 – 2562 และลดลงใกล้เคียงกับค่ามัธยฐาน 5 ปี ย้อนหลังในปี พ.ศ. 2563 ซึ่งเป็นธรรมชาติของโรคที่หลังจากมีการระบาดต่อเนื่องกันนานกว่า 1 ปี จะมีจำนวนผู้ป่วยลดลงหลังจากนั้น เนื่องจากประชาชนยังมีภูมิคุ้มกันของโรคมาจากปีที่มีการระบาด จนทำให้ปี พ.ศ. 2564 มีอุบัติการณ์ลดลงอย่างมาก (กรมควบคุมโรค กระทรวงสาธารณสุข, 2565)

โรคไข้เลือดออกมีการระบาดกระจายไปทั่วประเทศ ทุกจังหวัด และอำเภอ การกระจายของโรคไข้เลือดออกได้เปลี่ยนแปลงตามพื้นที่อยู่ตลอดเวลา ปัจจัยที่มีความสำคัญต่อการแพร่กระจายของโรคมีความซับซ้อนและแตกต่างกันในแต่ละพื้นที่ คือ ภูมิทัศน์ทางของประชาชน ชนิดของเชื้อไวรัสเดงกี ความหนาแน่นของประชากรและการเคลื่อนย้ายของประชากร สภาพภูมิอากาศ ชนิดของยุงพาหะ การขาดความรู้ความเข้าใจ และความตระหนักของประชาชนในการที่จะกำจัดแหล่งเพาะพันธุ์ลูกน้ำยุงลายอย่างต่อเนื่องและจริงจัง ความตั้งใจจริงของบุคลากรภาครัฐในการป้องกันและควบคุมโรคไข้เลือดออก และนโยบายของผู้บริหาร สิ่งเหล่านี้ล้วนแต่เป็นสิ่งที่มีการแปรเปลี่ยนและมีผลกระทบอย่างต่อเนื่องกับการ

แพร่กระจายของโรคไข้เลือดออกเป็นอย่างยิ่งและยังมีส่วนทำให้รูปแบบการเกิดโรคมีความผันแปรไปในแต่ละปี (กรมควบคุมโรค กระทรวงสาธารณสุข, 2563)

การแก้ไขปัญหาโรคไข้เลือดออกโดยการปลูกฝังพฤติกรรมที่ถูกต้อง และสร้างกระบวนการที่ทำให้ประชาชนเกิดการปรับเปลี่ยนพฤติกรรมที่เหมาะสม เป็นสิ่งที่สำคัญ ซึ่งจะช่วยลดการแพร่ระบาดของโรคไข้เลือดออกได้ จากการทบทวนวรรณกรรมพบข้อเสนอเกี่ยวกับการป้องกันการเกิดโรคไข้เลือดออก เช่น ควรให้ บุคลากรทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้อง ทั้งภาครัฐและภาคประชาชน มีความร่วมมือกันเผยแพร่ ประชาสัมพันธ์ข่าวสารเกี่ยวกับโรคไข้เลือดออก รวมทั้งวิธีการป้องกันโรค เพื่อให้ประชาชนมีความรู้ความเข้าใจที่ถูกต้อง และมีพฤติกรรมป้องกันการโรคที่เหมาะสม (ชนิดา มัททวงกูร และคณะ, 2560) ควรส่งเสริมผู้นำชุมชนเป็นผู้นำในการควบคุมและป้องกันโรคไข้เลือดออกอย่างต่อเนื่อง และจัดกิจกรรมให้ความรู้แก่ประชาชนเกี่ยวกับโรคไข้เลือดออก นอกจากนี้ ควรบริหารจัดการปัจจัยแวดล้อมที่เอื้อต่อการมีส่วนร่วมในการควบคุมและป้องกันโรคไข้เลือดออก (บุญญพัฒน์ ไชยเมธ และเสาวนีย์ สังข์แก้ว, 2557) จากสถานการณ์ดังกล่าวโรคไข้เลือดออกยังคงเป็นปัญหาสาธารณสุขที่สำคัญ ซึ่งจำเป็นต้องมีการควบคุมและป้องกันโรคอย่างต่อเนื่องเพื่อลดการแพร่ระบาด การเจ็บป่วยและการเสียชีวิต อย่างไรก็ตามการป้องกันและแก้ไขปัญหาการเกิดโรคไข้เลือดออก จำเป็นต้องอาศัยความร่วมมือจากหน่วยงานทั้งภาครัฐ ภาคเอกชน และภาคประชาชน เพื่อการนำไปสู่พฤติกรรมป้องกันการโรคไข้เลือดออกที่เหมาะสม ดังนั้น การทบทวนวรรณกรรมในครั้งนี้ จึงมีวัตถุประสงค์เพื่อทบทวนวรรณกรรมปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับพฤติกรรมป้องกันการโรคไข้เลือดออก เพื่อนำผลการทบทวนวรรณกรรมไปประยุกต์ใช้ในการควบคุมและป้องกันโรคไข้เลือดออกในพื้นที่ตามภูมิภาคของประเทศไทยต่อไป

ภูมิศาสตร์กับการโรคไข้เลือดออก

พื้นที่ตั้งทางภูมิศาสตร์เป็นปัจจัยหนึ่งที่ส่งผลต่อผลกระทบทางสุขภาพ สำหรับประเทศไทยซึ่งอยู่ในเขตร้อนชื้น ตั้งอยู่บนภูมิภาคเอเชีย และพบการระบาดของโรคไข้เลือดออกกระจายในหลายภูมิภาค นอกจากนี้ปัจจัยทางด้านสภาพภูมิอากาศที่เปลี่ยนแปลงในปัจจุบันยังส่งผลต่อการเกิดโรคไข้เลือดออกอีกด้วย โดยสภาพภูมิอากาศที่เปลี่ยนแปลงไป เป็นปัจจัยที่สำคัญในการแพร่กระจายของโรคติดต่อมาโดยแมลง เช่น โรคไข้เลือดออก อุณหภูมิมีผลต่อวงจรชีวิตของยุงพาหะในด้านต่าง ๆ คือ อุณหภูมิที่สูงขึ้นทำให้การรอดชีวิตของยุงยาวนานขึ้น ขนาดยุงพาหะลดลง อัตราการเจริญเติบโตเพิ่มขึ้น และมีความชุกชุมของประชากรยุงตามฤดูกาลเพิ่มขึ้น ความชื้นที่มากขึ้นจะมีอุบัติการณ์ของการเกิดโรคไข้เลือดออกที่สูงขึ้นตามอีกด้วย (Carneiro, M. A. et al, 2017) การประเมินความเปราะบางของสภาพภูมิอากาศจะบ่งบอกถึงปัญหาทางสุขภาพที่เกิดขึ้นจากการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศซึ่งจะทำให้เกิดการ

เปลี่ยนแปลงของขนาด, ความถี่, ระยะเวลา และขอบเขตทางภูมิศาสตร์ของการที่ต้องเผชิญกับสภาพภูมิอากาศที่เป็นอันตรายต่อสุขภาพ ความไว (Sensitivity) ซึ่งหมายความรวมถึง 1) ความสามารถของชุมชนที่ต้องทนต่อความเสี่ยงเหล่านี้และผลกระทบที่เกี่ยวข้องต่าง ๆ และ 2) ปัจจัยทางด้านสรีรวิทยา (เช่น โรคที่เป็นการวินิจฉัยร่วม หรือคนพิการ) และด้านเศรษฐกิจและสังคม (เช่น ความยากจน) ที่เพิ่มความเสี่ยงที่จะต้องเผชิญของแต่ละบุคคล แนวคิดเรื่องความอ่อนไหว ยังรวมถึงการเข้าใช้งาน โครงสร้างพื้นฐานซึ่งอาจจะมีผลต่อการที่ผู้คนที่ต้องต่อสู้กับการเผชิญสภาพอากาศ (เช่น ความพร้อมใช้งาน กระแสไฟฟ้าในช่วงเหตุการณ์ที่มีความร้อนสูง) ผลกระทบด้านสาธารณสุขที่อาจเกิดขึ้นจากทั้ง การเผชิญความเสี่ยง (Exposure) และความไว (Sensitivity) จะสามารถชดเชยได้ด้วยความสามารถในการปรับตัว (Adaptive Capacity) ซึ่งจะหมายถึงการปรับตัวและตอบสนองทางพฤติกรรม, ทางสถาบัน และทางเทคโนโลยีเพื่อลดผลกระทบที่อาจเกิดขึ้น โดยปกติการปรับตัวดังกล่าวจะจำกัดความเสียหายให้โอกาสในการฟื้นตัว และเพิ่มประสิทธิภาพในการรับมือกับผลกระทบที่เกิดขึ้น

ภาวะโลกร้อนทำให้อุณหภูมิเฉลี่ยของโลกเพิ่มมากขึ้น จึงทำให้วงจรชีวิตของยุงลายเปลี่ยนไป คาร์บอนไดออกไซด์ในน้ำที่เพิ่มสูงขึ้น ทำให้ลูกน้ำยุงลายฟักตัวเร็วขึ้นจากเดิม 7 วัน กลายเป็น 5 วัน ซึ่งแน่นอนทำให้พวกยุงลายเพิ่มจำนวนประชากรได้เร็วขึ้น และจากเดิมที่ยุงลายเคยออกหากินเฉพาะในตอนกลางวัน แต่ภาวะโลกร้อนทำให้อุณหภูมิของยุงลายออกหากินในช่วงกลางคืนถึง 5 ชั่วโมง ฉะนั้น ปัจจัยทางสภาพอากาศจึงส่งผลโดยตรงต่อลักษณะรูปร่าง จำนวน และการแพร่กระจายของแมลงพาหะได้ โดยอุณหภูมิที่สูงขึ้นส่งผลทำให้แมลงจะเจริญเติบโตเร็วขึ้น เช่น ใน อุณหภูมิที่ลดลงทำให้ยุงมีชีวิตยาวนานขึ้น จากเดิม 10-12 วัน และอาจนานถึง 20 วัน ในอุณหภูมิ 20 °C อุณหภูมิยังส่งผลต่อวงจรชีวิตยุง โดยปกติยุงจะเติบโตจากไข่เป็นตัวเต็มวัยใช้เวลา 4-5 วัน แต่เมื่ออุณหภูมิสูงขึ้น 2 °C ทำให้ระยะเวลาลดลงเหลือ 2-3 วัน เป็นต้น ดังนั้น อัตราการวางไข่และอัตราการกัดจึงความถี่ขึ้นตามส่งผลให้เกิดภาวะเสี่ยงต่อการแพร่กระจายของโรคติดต่อมาโดยแมลงสู่คนมากขึ้น นอกจากนี้ยังพบว่า อิทธิพลของสภาพแวดล้อมและภูมิอากาศยังส่งผลต่อการย้ายถิ่นฐานของ พาหะนำโรค โดยเฉพาะพาหะพันธุ์ยุงพาหะที่เปลี่ยนไป (Apiwathnasorn, C, 2012) ซึ่งแต่ก่อนจะมีแค่ยุงรำคาญที่ออกหากินในเวลานี้ ทำให้การควบคุมโรคนั้นยากขึ้นไปกว่าเดิมที่ร้ายกว่านั้น ก็คือ ไวรัสเดงกี (Dengue Virus) ซึ่งเป็นไวรัสที่ทำให้เกิดโรคไข้เลือดออกนั้น แต่เดิมจะมีอยู่ในเฉพาะยุงลายตัวเมีย เพราะการที่ยุงลายจะติดไวรัสเดงกีได้นั้น จะต้องไปกัดคนที่เป็นไข้เลือดออกและรับไวรัสเข้ามาเท่านั้น แต่ตอนนี้พบว่ามียุงลายตัวผู้ด้วย จึงเกิดข้อสงสัยว่าทำไมยุงลายตัวผู้ถึงมีไวรัสนี้ เพราะอย่างที่เรารู้กันว่ายุงลายที่กินเลือดคนนั้นมีแต่ยุงตัวเมีย และได้พบว่าเกิดจากการที่แม่ของมันที่มีไวรัสเดงกีถ่ายทอดไวรัสนี้มาให้ตั้งแต่เกิด เพราะว่ามี การพบไวรัสเดงกีในลูกน้ำยุงลายด้วยยุงลาย ตัวผู้ที่มีไวรัสเดงกีเวลาที่มันไปผสมพันธุ์กับตัวเมียก็จะแพร่ไวรัสนี้ผ่านทาง

น้ำเชื้อไปติดตัวเมียด้วย และยุงลายตัวผู้สามารถผสมพันธุ์ได้หลายครั้ง จึงทำให้เชื้อไวรัสนี้แพร่กระจายไปเร็วมากขึ้นกว่าเดิม และยิ่งจะถูกถ่ายทอดไปยังลูกของมันได้อีกด้วยพอได้รู้แบบนี้จึงไม่สงสัยเลยว่าทำไมโรคไข้เลือดออก ถึงได้ระบาดหนักมากขึ้น ตอนนี้อยู่ที่เกี่ยวกับก็กำลังคิดค้นหาวัคซีนป้องกันไข้เลือดออกอยู่ แต่คงต้อง ใช้เวลาอีกหลายปี ตอนนี้เราก็ได้แต่ป้องกันไม่ให้ยุงลายกัด และช่วยกันทำลายแหล่งเพาะพันธุ์ของมัน ดูเหมือนว่าพวกมันปรับตัวได้ดีเหลือเกินกับภาวะโลกร้อนที่เป็นอยู่ในตอนนี้

ประเทศไทย เป็นประเทศที่ตั้งอยู่ในพื้นที่เขตร้อน ซึ่งจะมีความเชื่อมโยงกับความสามารถในการเป็นพาหะนำโรค (Vectorial Capacity) รวมถึงอัตราการรอดชีวิต อัตราการกัด และระยะฟักตัวภายนอกในยุง (Extrinsic Incubation Period) มีการศึกษาที่แสดงให้เห็นว่าความสามารถในการเป็นพาหะนำโรคนั้นจะเพิ่มขึ้นเมื่ออุณหภูมิอุ่นขึ้นถึง 29 องศาเซลเซียส แต่ถ้าอุ่นขึ้นไปอีกนั้นก็เกินขีดจำกัดของการแพร่ระบาดที่เหมาะสม ปัจจัยที่มีความสำคัญต่อการแพร่กระจายของโรคมีความซับซ้อนและแตกต่างกันในแต่ละพื้นที่ คือ ภูมิทัศน์ทางของประชาชน ชนิดของเชื้อไวรัสเดงกี ความหนาแน่นของประชากรและการเคลื่อนย้าย สภาพภูมิอากาศ ชนิดของยุงพาหะ การขาดความตระหนักของประชาชนในการที่จะกำจัดแหล่งเพาะพันธุ์ลูกน้ำยุงลายอย่างต่อเนื่องและจริงจัง ความตั้งใจจริงของเจ้าหน้าที่ของรัฐในการป้องกันและควบคุมโรคไข้เลือดออก และนโยบายของผู้บริหาร สิ่งเหล่านี้ล้วนแต่เป็นสิ่งที่มีความสัมพันธ์กับการแพร่กระจายของโรคไข้เลือดออกเป็นอย่างยิ่ง การวิเคราะห์สถานการณ์โรคไข้เลือดออก มีความซับซ้อนมากขึ้น เนื่องจากโรคไข้เลือดออกเป็นโรคที่มีปัจจัยเสี่ยงหลายด้าน (Multiple Risk Factors) ดังนั้นเพื่อเป็นเครื่องมือช่วยให้ผู้บริหาร นักวิชาการ และผู้ปฏิบัติ สามารถตัดสินใจในการกำหนดนโยบาย แผนงาน และกลยุทธ์ในการป้องกันการเกิดโรคไข้เลือดออก และผลกระทบที่อาจเกิดขึ้นกับประชาชน บทความวิชาการนี้จึงมีวัตถุประสงค์เพื่อทบทวนวรรณกรรมปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับพฤติกรรมในการป้องกันโรคไข้เลือดออกของประชาชน โดยแยกเป็นภูมิภาคของประเทศไทย เพื่อให้ง่ายต่อการนำไปใช้ประโยชน์ ซึ่งการทบทวนวรรณกรรมในครั้งนี้ได้ทบทวนวรรณกรรมที่เป็นบทความวิจัยที่ได้เผยแพร่ในระดับชาติรวมทั้งวิทยานิพนธ์ต่าง ๆ ที่มีการศึกษาเกี่ยวกับปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับพฤติกรรมในการป้องกันโรคไข้เลือดออกของประชาชน

ผลการทบทวนวรรณกรรมปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับพฤติกรรมในการป้องกันโรคไข้เลือดออก

การทบทวนวรรณกรรมจากเอกสารงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับพฤติกรรมในการป้องกันโรคไข้เลือดออก โดยผู้วิจัยได้แยกเป็นรายภูมิภาคของประเทศไทย เพื่อให้สะดวกต่อการนำไปใช้ ซึ่งบทความวิจัยที่ได้ทบทวนวรรณกรรมนั้นผู้วิจัยได้ค้นหา

บทความที่ได้เผยแพร่บนฐานข้อมูล Google Scholar (www.scholar.google.com) และฐานข้อมูล ThaiJo (www.tci-thaijo.org) ตั้งแต่ปี พ.ศ. 2553 ซึ่งเป็นปีที่เริ่มมีการระบาดที่ไม่แน่นอน สืบค้นจนถึงปี พ.ศ. 2564 โดยค้นด้วยคำว่า “โรคไข้เลือดออก” และ “พฤติกรรมการป้องกันโรค”

จากการสืบค้นบทความวิจัยที่เกี่ยวข้องกับปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับพฤติกรรมการป้องกันโรคไข้เลือดออก จำนวน 63 บทความ คัดออกจำนวน 32 บทความ เนื่องจากเนื้อหาไม่เกี่ยวข้องกับปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับพฤติกรรมการป้องกันโรคไข้เลือดออก คงเหลือบทความจำนวน 31 บทความ จากการทบทวนวรรณกรรมโดยใช้แบบแผนความเชื่อด้านสุขภาพของ (Becker, M.H., & Maiman, L.A, 1975) มาเป็นกรอบแนวคิดสามารถแสดงผลการทบทวนวรรณกรรมปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับพฤติกรรมการป้องกันโรคไข้เลือดออก ได้ดังตารางที่ 1 และ 2 ดังนี้

ตารางที่ 1 ผลการทบทวนวรรณกรรมปัจจัยลักษณะส่วนบุคคลกับพฤติกรรมการป้องกันโรคไข้เลือดออกของประชาชนแยกเป็นรายภูมิภาคของประเทศไทย

ชื่อผู้แต่ง ปี พ.ศ.	ปัจจัยลักษณะส่วนบุคคล												
	เพศ	อายุ	สถานภาพการสมรส	ระดับการศึกษา	รายได้ของครอบครัว	อาชีพ	ประวัติการเจ็บป่วย	การได้รับข้อมูลข่าวสาร	บทบาทในครอบครัวและในสังคม	จำนวนสมาชิกในครอบครัว	ระยะเวลาที่อยู่ในชุมชน	การมีเด็ก < 15 ปี อาศัยอยู่ในบ้าน	สภาพแวดล้อมและสภาพพื้นที่
ภาคกลาง													
(ประเทือง ฉำน้อย, 2558)	✓	NA	NA	NA	NA	NA	NA	NA	NA	NA	NA	NA	NA
(ชนิดา มัท ทางกูร และคณะ, 2560)	X	X	X	X	X	✓	X	NA	NA	X	NA	NA	NA
(ชมพูษ อินทศรี	X	X	NA	X	X	X	X	NA	NA	NA	NA	NA	X

ชื่อผู้แต่ง ปี พ.ศ.	ปัจจัยลักษณะส่วนบุคคล												
	เพศ	อายุ	สถานภาพการสมรส	ระดับการศึกษา	รายได้ของครอบครัว	อาชีพ	ประวัติการเจ็บป่วย	การได้รับข้อมูลข่าวสาร	บทบาทในครอบครัวและในสังคม	จำนวนสมาชิกในครอบครัว	ระยะเวลาที่อยู่ในชุมชน	การมีเด็ก < 15 ปี อาศัยอยู่ในบ้าน	สภาพแวดล้อมและสภาพพื้นที่
และคณะ, 2561)													
(ภาคภูมิ อุณหเลข จิตร และ คณะ, 2562)	X	✓	X	✓	✓	X	NA	NA	NA	NA	NA	NA	NA
(สุรพล สิริปียา นนท์, 2563)	NA	X	X	X	X	X	NA	X	X	NA	NA	NA	NA
ภาคเหนือ													
(วัชร กันทะโย และคณะ, 2556)	X	X	X	X	X	X	NA	NA	NA	NA	NA	NA	NA
(สิวลี รัตน ปัญญา, 2561)	X	X	X	X	X	X	NA	✓	X	✓	NA	NA	NA
(วีรพงษ์ ชมพูมิ่ง และสวัสด์ ดวงใจ, 2562)	X	X	X	X	NA	X	NA	NA	X	X	X	NA	NA

ชื่อผู้แต่ง ปี พ.ศ.	ปัจจัยลักษณะส่วนบุคคล												
	เพศ	อายุ	สถานภาพการสมรส	ระดับการศึกษา	รายได้ของครอบครัว	อาชีพ	ประวัติการเจ็บป่วย	การได้รับข้อมูลข่าวสาร	บทบาทในครอบครัวและในสังคม	จำนวนสมาชิกในครอบครัว	ระยะเวลาที่อยู่ในชุมชน	การมีเด็ก < 15 ปี อาศัยอยู่ในบ้าน	สภาพแวดล้อมและสภาพพื้นที่
ภาคใต้													
(กุหลาบ หนูนะ, 2555)	X	NA	NA	✓	NA	X	NA	NA	NA	NA	NA	NA	✓
(บุญญพัฒน์ ไชยมล และ เสาวนีย์ สังข์แก้ว, 2557)	✓	NA	✓	✓	✓	✓	NA	NA	✓	NA	NA	NA	✓
(ธนกฤต นัยกุลวงศ์, 2558)	✓	✓	X	X	X	X	X	X	X	NA	NA	✓	X
(พุทธิพงศ์ บุญชู, 2563)	X	X	X	X	X	X	X	✓	NA	NA	NA	NA	NA
(วิทยา ธร แก้ว, 2565)	X	NA	X	✓	✓	X	X	NA	NA	NA	NA	NA	NA
ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ													
(อ ธิ พ ร เปรมกมล และคณะ, 2557)	X	X	X	X	NA	X	✓	X	NA	NA	NA	NA	NA
(ภิ ร ม ย์ ร ัต น์ เกี ย ร ติ	X	X	X	✓	X	X	NA	✓	X	NA	NA	NA	✓

ชื่อผู้แต่ง ปี พ.ศ.	ปัจจัยลักษณะส่วนบุคคล												
	เพศ	อายุ	สถานภาพการสมรส	ระดับการศึกษา	รายได้ของครอบครัว	อาชีพ	ประวัติการเจ็บป่วย	การได้รับข้อมูลข่าวสาร	บทบาทในครอบครัวและในสังคม	จำนวนสมาชิกในครอบครัว	ระยะเวลาที่อยู่ในชุมชน	การมีเด็ก < 15 ปี อาศัยอยู่ในบ้าน	สภาพแวดล้อมและสภาพพื้นที่
ธ น บ ดี และคณะ, 2558)													
(ไพรัตน์ ห้วยทราย และคณะ, 2559)	X	X	X	X	✓	X	NA	NA	✓	NA	X	NA	NA
(พงษ์ระพี ดวงดี และ ค ณ ะ , 2563)	X	X	NA	X	NA	X	X	NA	NA	✓	NA	NA	NA
ภาคตะวันตก													
(ธนรัชต์ งอบโพธิ์ และคณะ, 2564)	NA	NA	NA	NA	NA	NA	NA	✓	NA	NA	NA	NA	NA
ภาคตะวันออก													
(ศรินันท์ คำศรี และญาติ เรียบริม มะดัน, 2561)	X	NA	NA	X	NA	NA	X	X	NA	NA	NA	NA	NA

ตารางที่ 2 ผลการทบทวนวรรณกรรมความรู้ ทักษะ ทักษะการรับรู้ และปัจจัยอื่น ๆ กับ พฤติกรรมการป้องกันโรคไข้เลือดออกของประชาชน แยกเป็นรายภูมิภาคของประเทศไทย

ชื่อผู้แต่ง ปี พ.ศ.	ความรู้	ทัศนคติ	ปัจจัยการรับรู้					แรงจูงใจทางสุขภาพ	ปัจจัยอื่นๆ						
			การรับรู้โอกาสเสี่ยง	การรับรู้ความรุนแรง	การรับรู้ประโยชน์	การรับรู้อุปสรรค	การได้รับการอบรม		ความสามารถในตนเอง	กลวิธีการดำเนินงาน	การสนับสนุนจากเจ้าหน้าที่รัฐ	การสนับสนุนทางสังคม	การมีส่วนร่วม	ความพอเพียงของทรัพยากร	
ภาคกลาง															
(ประเทือง ฉำน้อย , 2558)	✓	NA	✓	X	NA	NA	✓	NA	NA	NA	NA	NA	NA	NA	
(ชนิตา มัททวงกูร และคณะ, 2560)	✓	NA	✓	X	X	✓	NA	NA	NA	NA	NA	✓	NA	NA	
(พรพรรณ สมิ นทร์ ปัญญา และคณะ , 2563)	✓	✓	NA	NA	NA	NA	NA	NA	NA	NA	NA	NA	NA	NA	
(ชมพูนุช อินทศรี และคณะ , 2561)	X	NA	NA	NA	NA	NA	NA	NA	NA	NA	NA	NA	NA	NA	
(ภาคภูมิ อุณหเลข จิตร และคณะ , 2562)	✓	X	X	X	✓	X	NA	NA	NA	NA	X	X	NA	X	

[illegible]

[illegible]

ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ

[illegible]

ชื่อผู้แต่ง ปี พ.ศ.	ความรู้	ทัศนคติ	ปัจจัยการรับรู้				แรงจูงใจทางสุขภาพ	ปัจจัยอื่นๆ						
			การรับรู้โอกาสเสี่ยง	การรับรู้ความรุนแรง	การรับรู้ประโยชน์	การรับรู้อุปสรรค		การได้รับการอบรม	ความสามารถในตนเอง	กลวิธีการดำเนินงาน	การสนับสนุนจากเจ้าหน้าที่รัฐ	การสนับสนุนทางสังคม	การมีส่วนร่วม	ความพอเพียงของทรัพยากร
ริมมะดัน, 2561)														

สรุป

จากการทบทวนวรรณกรรมปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับพฤติกรรมการป้องกันโรคไข้เลือดออก ตามแนวคิดของโดยใช้แบบแผนความเชื่อด้านสุขภาพของ (Becker, M.H., & Maiman, L.A, 1975) พบว่า ปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับพฤติกรรมการป้องกันโรคไข้เลือดออก ประกอบด้วย 1) ปัจจัยลักษณะส่วนบุคคล ได้แก่ เพศ อายุ สถานภาพสมรส ระดับการศึกษา รายได้ของครอบครัว อาชีพ ประวัติการเจ็บป่วย การได้รับข้อมูลข่าวสาร บทบาทในครอบครัว และสังคม จำนวนสมาชิกในครัวเรือน ระยะเวลาที่อยู่ในชุมชน การมีเด็ก < 15 ปี อาศัยอยู่ในบ้าน และสภาพแวดล้อมและสภาพพื้นที่ 2) ความรู้ 3) ทัศนคติ 4) ปัจจัยการรับรู้ ได้แก่ การรับรู้โอกาสเสี่ยง การรับรู้ความรุนแรง การรับรู้ประโยชน์ การรับรู้อุปสรรค แรงจูงใจทางสุขภาพ และปัจจัยอื่นๆ ได้แก่ การได้รับการอบรม ความสามารถในการตนเอง กลวิธีการดำเนินงาน การสนับสนุนจากเจ้าหน้าที่ของรัฐ การสนับสนุนทางสังคม การมีส่วนร่วม และความพอเพียงของทรัพยากร มีความสัมพันธ์กับพฤติกรรมการป้องกันโรคไข้เลือดออก อย่างไรก็ตามในการศึกษาครั้งนี้ผู้วิจัยได้ศึกษาปัจจัยทั้งที่มีความสัมพันธ์และไม่มีความสัมพันธ์ ฉะนั้นผู้ที่เกี่ยวข้องควรพิจารณาปัจจัยดังกล่าวเพื่อนำไปกำหนดกิจกรรมการป้องกันโรคไข้เลือดออกในชุมชน โดยเห็นถึงความร่วมมือของชุมชนเป็นสิ่งที่สำคัญ

เอกสารอ้างอิง

วัชรระ กันทะโย และคณะ. (2556). ปัจจัยที่มีความสัมพันธ์ต่อการป้องกันและควบคุมโรคไข้เลือดออกของประชาชนในเขตตำบลท่าเตื่อ อำเภอดอยเต่า จังหวัดเชียงใหม่. วารสารพิษณศวรรสาร, 9(2), 63-79.

- กรมควบคุมโรค กระทรวงสาธารณสุข. (2563). รายงานพยากรณ์โรคไข้เลือดออก ปี 2563. นนทบุรี: กระทรวงสาธารณสุข.
- กรมควบคุมโรค กระทรวงสาธารณสุข. (2565). การคาดการณ์สถานการณ์โรคไข้เลือด พ.ศ. 2565. นนทบุรี: กระทรวงสาธารณสุข.
- กรมควบคุมโรคติดต่อ กระทรวงสาธารณสุข. (2545). ไข้เลือดออก. นนทบุรี: ศูนย์สุขภาพตปพร้าว.
- กุหลาบ หนูนะ. (2555). พฤติกรรมการป้องกันโรคไข้เลือดออกของนักเรียนชั้นประถมศึกษา ภูมิศึกษา: โรงเรียนวัดทุ่งแย้ อำเภอมือง จังหวัดนครศรีธรรมราช. ใน วิทยานิพนธ์ วิทยาศาสตร์มหาบัณฑิต สาขาวิชาวิทยาศาสตร์ศึกษา. มหาวิทยาลัยราชภัฏ นครศรีธรรมราช.
- ชนิดา มัททวงกูร และคณะ. (2560). ปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับพฤติกรรมการป้องกันและ ควบคุมโรคไข้เลือดออกของประชาชน ในพื้นที่รับผิดชอบของโรงพยาบาลส่งเสริม สุขภาพตำบลสายสี่ จังหวัดสมุทรสาคร. วารสารพยาบาลศาสตร์ มหาวิทยาลัยสยาม, 18(34), 34-48.
- ชมพูนุช อินทศรี และคณะ. (2561). ปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับการป้องกันโรคไข้เลือดออกของ ประชาชนในชุมชนบ้านคลองบางนา ตำบลศรีษะจรเข้ไชย อำเภอบางเสาธง จังหวัด สมุทรปราการ. วารสารวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี หัวเฉียวเฉลิมพระเกียรติ, 3(1), 43-51.
- ชลิต เกตุแสง. (2558). ปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับพฤติกรรมการควบคุมพาหะนำโรค ไข้เลือดออกของประชาชนอำเภอดะโหมด จังหวัดพัทลุง. วารสารเครือข่ายวิทยาลัย พยาบาลและการสาธารณสุขภาคใต้, 2(1), 24-36.
- ธนภุต นัยกุลวงศ์. (2558). พฤติกรรมการป้องกันไข้เลือดออกของประชาชนภูมิศึกษา: อำเภอดะโหมด จังหวัดสงขลา. ใน วิทยานิพนธ์สาธารณสุขศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชา สาธารณสุขชุมชน. มหาวิทยาลัยราชภัฏสงขลา.
- ธนะรัชต์ งอบโพธิ์ และคณะ. (2564). ปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับการควบคุมป้องกันโรค ไข้เลือดออกของอาสาสมัคร สาธารณสุขประจำหมู่บ้าน ตำบลหนองบัวใต้ อำเภอมือง จังหวัดตาก. วารสารการบริหารนิติบุคคลและนวัตกรรมท้องถิ่น, 7(1), 254-268.
- นันทิตา กุณราช และคณะ. (2560). ปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับพฤติกรรมการป้องกันและ ควบคุมโรคไข้เลือดออกในกลุ่มชาติพันธุ์อาข่า อำเภอดะโหมด จังหวัดเชียงราย. วารสาร เชียงรายเวชสาร, 9(2), 91-103.

- ประทุมรัตน์ สิทธิชัย. (2563). ความสัมพันธ์ระหว่างความรู้เรื่องโรคไข้เลือดออกและพฤติกรรม การป้องกันโรคไข้เลือดออกของนักเรียนนายสิบตำรวจศูนย์ฝึกอบรมตำรวจภูธรภาค 9. วารสารสาธารณสุขและวิทยาศาสตร์สุขภาพ, 3(2), 110-123.
- ประเทือง ฉำน้อย. (2558). การศึกษาระดับความรู้ การรับรู้ และพฤติกรรมการดำเนินงาน ควบคุมโรคไข้เลือดออกของอาสาสมัครสาธารณสุข กรณีศึกษา:อำเภอพรานกระต่าย จังหวัดกำแพงเพชร. วารสารควบคุมโรค, 42(2), 138-150.
- บุญญพัฒน์ ไชยเมล์ และเสาวนีย์ สังข์แก้ว. (2557). ปัจจัยที่มีผลต่อการมีส่วนร่วมในการ ควบคุมและป้องกันโรคไข้เลือดออกของประชาชน ตำบลแหลมไตนด อำเภอควนขนุน จังหวัดพัทลุง. วารสารสาธารณสุขมหาวิทยาลัยบูรพา, 9(1), 51-61.
- พงษ์ระพี ดวงดี และคณะ. (2563). การมีส่วนร่วมของประชาชนในการป้องกันและควบคุมโรค ไข้เลือดออก ตำบลโนนผึ้ง อำเภวารินชำราบ จังหวัดอุบลราชธานี. วารสาร สาธารณสุขและวิทยาศาสตร์สุขภาพ, 3(1), 1-12.
- พรพรรณ สมินทร์ปัญญา และคณะ. (2563). ความรู้ ทักษะคติ และพฤติกรรมการป้องกันโรค ไข้เลือดออกของประชาชน บ้านคันตะเคียน ตำบลมิตรภาพ อำเภอมวกเหล็ก จังหวัด สระบุรี. วารสารพยาบาลศาสตร์ มหาวิทยาลัยสยาม, 18(35), 37-51.
- พุทธิพงศ์ บุญชู. (2563). ปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับพฤติกรรมการป้องกันและควบคุมโรค ไข้เลือดออก: ศึกษาเปรียบเทียบหมู่บ้านปลอดโรคกับหมู่บ้านที่มีการระบาดของโรคใน ตำบลบ่อผุด อำเภอเมืองตรัง จังหวัดตรัง. วารสารสาธารณสุขและวิทยาศาสตร์สุขภาพ , 3(3), 79-94.
- ไพรัตน์ ห้วยทราย และคณะ. (2559). การมีส่วนร่วมในการป้องกันและควบคุมโรคไข้เลือดออก ของประชาชน อำเภอห้วยผึ้ง จังหวัดกาฬสินธุ์. วารสารวิชาการแพรวากาฬสินธุ์ มหาวิทยาลัยกาฬสินธุ์, 3(1), 64-81.
- ภาคภูมิ อุนทเลขจิตร และคณะ. (2562). พฤติกรรมการป้องกันโรคไข้เลือดออกของประชาชน ชุมชนคลองถ้ำตะบัน ตำบลระแหง อำเภอลาดหลุมแก้ว จังหวัดปทุมธานี. ใน รายงาน การวิจัย. มหาวิทยาลัยปทุมธานี.
- ภิรมย์รัตน์ เกียรติธนบดี และคณะ. (2558). พฤติกรรมการป้องกันและควบคุมโรคไข้เลือดออก ของภาคีเครือข่ายสุขภาพในอำเภอเมือง จังหวัดบุรีรัมย์. วารสารวิจัยและพัฒนา มหาวิทยาลัยราชภัฏบุรีรัมย์, 10(2), 84-91.
- วิจิตรา ดวงขยาย และเทียนทอง ต๊ะแก้ว. (2558). ความสัมพันธ์ระหว่างการเรียนรู้เรื่องโรค ไข้เลือดออกกับพฤติกรรมการป้องกันโรคไข้เลือดออกของอาสาสมัครสาธารณสุข ประจำหมู่บ้าน ตำบลสบง อำเภอภูซาง จังหวัดพะเยา. เรียกใช้เมื่อ 8 กุมภาพันธ์

- 2563 จาก <https://www.file:///C:/Users/DELL/Downloads/313-901-1-PB.pdf>
- วิทยา ศรีแก้ว. (2565). พฤติกรรมการป้องกันและควบคุมโรคไข้เลือดออกของประชาชนอำเภอฉวาง จังหวัดนครศรีธรรมราช. วารสารสาธารณสุขและวิทยาศาสตร์สุขภาพ, 3(2), 13-26.
- วินัย พันธุ์อ้วน. (2560). ความรู้และทักษะในการป้องกันและควบคุมโรคไข้เลือดออกของอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้านในอำเภอบาย จังหวัดแม่ฮ่องสอน. ในวิทยานิพนธ์สาธารณสุขศาสตรมหาบัณฑิต. สาขาวิชาสาธารณสุขศาสตร์. มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.
- วีรพงษ์ ชมพุ่มิ่ง และสวัสดิ์ ดวงใจ. (2562). การรับรู้และพฤติกรรมการป้องกันโรคไข้เลือดออกของประชาชนในอำเภอสอง จังหวัดแพร่. วารสารวิชาการป้องกันควบคุมโรค สคร.2 พิษณุโลก, 6(3), 46-60.
- ศรินันท์ คำศรี และญาดา เรียมริมมะดัน. (2561). ความรู้และพฤติกรรมการป้องกันโรคไข้เลือดออกของนักเรียนมัธยมศึกษาตอนต้น โรงเรียนวัดโสธรวรารามวรวิหาร ตำบลหน้าเมือง อำเภอเมืองฉะเชิงเทรา จังหวัดฉะเชิงเทรา. วารสารมหาวิทยาลัยหัวเฉียวเฉลิมพระเกียรติ, 22(43-44), 43-54.
- สฤณีเดช เจริญไชย และคณะ. (2563). การพัฒนารูปแบบกิจกรรมการป้องกันและควบคุมโรคไข้เลือดออกแบบบูรณาการในพื้นที่เสี่ยงสูงเขตอำเภอเมือง จังหวัดนนทบุรี. วารสารวิชาการสาธารณสุข, 29(3), 517-527.
- สิวลี รัตนปัญญา. (2561). ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อพฤติกรรมการเฝ้าระวังและควบคุมโรคไข้เลือดออกในอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน อำเภอแม่ริม จังหวัดเชียงใหม่. วารสารราชพฤกษ์, 16(2), 87-96.
- สุรพล สิริปยานนท์. (2563). ปัจจัยที่มีผลต่อพฤติกรรมการป้องกันและควบคุมโรคไข้เลือดออกของอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน (อสม.) อำเภอศรีบารมี จังหวัดพิจิตร. วารสารวิชาการสำนักงานสาธารณสุขจังหวัดมหาสารคาม, 4(8), 85-102.
- หทัยรัตน์ ตัลยารักษ์ และจุฑาทิพย์ ช่วยคล้าย. (2562). ความรู้ เจตคติ และพฤติกรรมการป้องกันและควบคุมโรคไข้เลือดออกของประชาชนในตำบลเคิ่ง อำเภอชะอวด จังหวัดนครศรีธรรมราช. เรียกใช้เมื่อ 15 มกราคม 2564 จาก <https://www.hu.ac.th/conference/conference2019/proceedings2019/contents.html>
- อธิพร เปรมกมล และคณะ. (2557). สัดส่วนผู้มีพฤติกรรมป้องกันโรคไข้เลือดออกที่ถูกต้องเหมาะสมในชุมชนสามเหลี่ยม อำเภอเมือง จังหวัดขอนแก่น. วารสารการพัฒนาสุขภาพชุมชน มหาวิทยาลัยขอนแก่น, 2(4), 77-88.

- อลงกฎ ดอนละ. (2562). ความรู้ ทักษะคติ พฤติกรรมการปฏิบัติตนในการควบคุมและป้องกันโรคไข้เลือดออกของประชาชน อำเภอสระใคร จังหวัดหนองคาย. วารสารสำนักงานป้องกันควบคุมโรคที่ 10, 17(1), 43-55.
- อุมมีไอลดา ดอเลาะ และคณะ. (2562). การรับรู้ภาวะคุกคามโรคไข้เลือดออกของนักศึกษาที่อาศัยอยู่ในหอพักมหาวิทยาลัยแห่งหนึ่งในภาคใต้ของประเทศไทย. วารสารบัณฑิตศึกษา, 16(75), 118-123.
- Apiwathnasorn, C. (2012). Climate change and mosquito vectors. *Journal of Tropical Medicine and Parasitology*, 35(2), 80-81.
- Becker, M. H., & Maiman, L. A. (1975). The Health Belief Model: Origins and Correlation in Psychological Theory. *Health Education Monography*. Retrieved January 20, 2021, from <https://journals.sagepub.com/doi/10.1177/109019817400200404>
- Carneiro, M. A. et al. (2017). Environmental factors can influence dengue reported cases. *Revista da Associacao Medica Brasileira*, 63(11), 957-961.

ถอดบทเรียนการส่งเสริมกิจกรรมทางกายในระดับพื้นที่ เพื่อขับเคลื่อน นโยบายสาธารณะที่ห่วงใยสุขภาพ*

LESSONS LEARNED ON AREA - BASED PROMOTING PHYSICAL ACTIVITY FOR HEALTHY PUBLIC POLICY

สุวภาคย์ เบญจธนวัฒน์*, พงศ์เทพ สุธีรวัฒน์, กุลทัต หงษ์ชัยยางกูร, ญัตติพงศ์ แก้วทอง

Suvapak Benjatanawat, Pongthep Suthravut, Kullatut Hongchayangkool, Yuttipong Kaewthong

มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์

Prince of Songkla University, Thailand

*Corresponding author E-mail: suvapak.b@psu.ac.th

บทคัดย่อ

บทความนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ ถอดบทเรียนการส่งเสริมกิจกรรมทางกายในระดับพื้นที่ เพื่อขับเคลื่อนนโยบายสาธารณะที่ห่วงใยสุขภาพ โดยใช้รูปแบบการวิจัยเชิงคุณภาพแบบพหุกรณีศึกษา กลุ่มผู้ให้ข้อมูลหลักจำนวน 40 คน ประกอบด้วย ผู้บริหาร ปลัด สมาชิกสภาองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น 10 คน เจ้าหน้าที่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น 7 คน พี่เลี้ยงโครงการ 6 คน เจ้าหน้าที่สำนักงานสาธารณสุขจังหวัด อำเภอบางละมุง โรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบล 7 คน และผู้รับผิดชอบงานกิจกรรมทางกาย 10 คน เก็บรวบรวมข้อมูลโดยการทบทวนเอกสารที่เกี่ยวข้อง การสัมภาษณ์เชิงลึก และการสนทนากลุ่ม ระหว่างมีนาคม-กรกฎาคม 2565 ตรวจสอบความถูกต้องของข้อมูลด้วยการตรวจสอบสามเส้า และวิเคราะห์ข้อมูลด้วยการวิเคราะห์เชิงเนื้อหา ผลการวิจัย พบว่า สภาพบริบทพื้นที่ พบ 4 ลักษณะ คือ สภาพสังคมเมืองเกษตรกรรม วิถี muslim และวิถีประมงพื้นบ้าน และมีกลไกการขับเคลื่อนนโยบายเพื่อส่งเสริมการมีกิจกรรมทางกายระดับพื้นที่ 3 ด้านหลัก คือ 1) การพัฒนาผู้นำกิจกรรมทางกายเพื่อสร้างแรงบันดาลใจ ทั้งผู้นำทางการและผู้นำตามธรรมชาติ 2) การพัฒนากลไกการดำเนินงานร่วมกับภาคีเครือข่ายในพื้นที่ และการจัดให้มีพื้นที่สาธารณะเพื่อทำกิจกรรมทางกายในชุมชน โดยพบกิจกรรมทางกายตามวิถีชีวิตที่ผูกติดกับวัฒนธรรมและภูมิปัญญาท้องถิ่น อาทิ การฟ้อนรำผ่านท่าทางภาษากาย การร่ายรำย้อนยุค บาสโลบ การเล่นว่าว การออกกำลังกายด้วยอุปกรณ์พื้นบ้าน เช่น ผ้าขาวม้า กระบอกรถรายน รวมถึงการเชื่อมโยงกิจกรรมทางกายไปสู่การท่องเที่ยว

* Received November 3, 2022; Revised January 5, 2023; Accepted February 6, 2023

เชิงเกษตร วัฒนธรรม ธรรมชาติ และ 3) การพัฒนาระบบสนับสนุนที่เอื้อต่อกิจกรรมทางกาย ด้วยโปรแกรมการพัฒนาและติดตามประเมินผลโครงการ และการมีพี่เลี้ยงระดับพื้นที่จาก องค์การปกครองส่วนท้องถิ่น หน่วยบริการสุขภาพ สถาบันการศึกษา และกองทุนหลักประกันสุขภาพระดับพื้นที่

คำสำคัญ: กิจกรรมทางกาย, บทเรียน, นโยบายสาธารณะที่ห่วงใยสุขภาพ

Abstract

The objectives of this research article were to study the lesson learned on promoting physical activity for healthy public policy. Forty key informants comprised ten executives, permanent secretaries, members of local administrative organizations council, seven staffs from local administrative organizations, six project mentors, seven staffs from provincial and district public health offices and sub-district health promoting hospitals, and ten who are responsible for physical activity jobs. The data were collected by reviewing secondary data, in-depth interviews, and focus group discussions between April and July 2022. Then, the data were verified by data and methods triangulation and analyzed by content analysis. The results found that the area context can be separated into four characteristics: urban society, agricultural society, Muslim society, and traditional fishing society. The mechanisms for promoting physical activity policies were three main issues: 1) the development of physical activity leaders; both official and natural leaders to inspire the others; 2) the development of operational mechanisms with other networks in the communities and providing areas for promoting physical activity in the communities, both public areas, areas in the elderly schools and local community schools. Physical activity of community members conformed with the community lifestyle attached to local culture and local wisdom such as dancing through body language, retro dance, baslobe, kite surfing, exercising with traditional equipment: i.e., loincloths and sand cylinders, and physical activities linked to tourism including agricultural tourism, cultural tourism, and natural tourism; and 3) the development of the supporting system through the program of developing and monitoring projects, and the local mentors from local

government organizations, health service units, educational institutions, and local health security funds.

Keywords: Physical Activity, Lessons Learned, Healthy Public Policy

บทนำ

“ทุกนโยบายห่วงใยสุขภาพ (Health in All Policies : HiAP)” เป็นหลักการส่งเสริมสุขภาพในระดับนโยบายที่ได้รับความสนใจ และถูกยอมรับในทวีปยุโรปตั้งแต่ปี ค.ศ. 2006 ก่อนแพร่หลายไปทั่วโลก (Linzalone, N. et al., 2014) ซึ่งเริ่มจากการประชุมนานาชาติเรื่องการส่งเสริมสุขภาพ ณ กรุงออตตาวา ประเทศแคนาดา เมื่อปี ค.ศ. 1986 การประชุมดังกล่าวได้ประกาศกฎบัตรออตตาวาเพื่อสร้างเสริมสุขภาพ (Ottawa Charter for Health Promotion) โดยมีหลักการเชิงยุทธศาสตร์ที่สำคัญ 5 ประเด็น คือ 1) การสร้างนโยบายสาธารณะเพื่อสุขภาพ 2) การสร้างสรรค์สิ่งแวดล้อมที่เอื้อต่อสุขภาพ 3) การเสริมสร้างชุมชนที่เข้มแข็ง 4) การพัฒนาทักษะส่วนบุคคล และ 5) การปรับเปลี่ยนระบบบริการสุขภาพเป็นแนวทางการดำเนินงานในการสร้างเสริมสุขภาพและป้องกันโรคที่ครอบคลุมทุกระดับตั้งแต่ระดับปฐมภูมิไปจนถึงระดับตติยภูมิ ทำให้เกิดการปรับเปลี่ยนมุมมองในการดูแลสุขภาพจากการบริการสาธารณสุขกับพฤติกรรมของปัจเจกบุคคล เป็นการมองสุขภาพแบบองค์รวม ทั้งกาย จิต สังคม และปัญญา (ปิยะธิดา นาคะเกษียร, 2558)

กิจกรรมทางกาย (Physical Activity - PA) คือการเคลื่อนไหวหรือขยับร่างกายตลอดทั้งวัน ทั้งการเดิน การปั่นจักรยาน การเล่นกีฬา การเล่น และนันทนาการ เช่น การเดินรำโยคะ ไทเก๊ก สามารถทำได้ทั้งที่ทำงาน และที่บริเวณบ้าน (World Health Organization, 2021) การเพิ่มกิจกรรมทางกายให้เพียงพอมีความสัมพันธ์ทางบวกกับโรคไม่ติดต่อเรื้อรังอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ (Stolz, D. et al., 2014) สามารถเพิ่มอายุขัยเฉลี่ยประชากรได้ประมาณ 0.4 - 4.2 ปี (Reimers, C. D. et al., 2012) นอกจากนี้ การมีกิจกรรมทางกายยังมีประโยชน์โดยอ้อม กล่าวคือ สังคมที่มีความกระตือรือร้นส่งผลต่อการใช้พลังงานเชื้อเพลิงน้อยลง อากาศสะอาดมากขึ้น ความคับคั่งของการใช้ถนนลดลง ถนนมีความปลอดภัยมากขึ้น ซึ่งเชื่อมโยงกับการบรรลุเป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืน (World Health Organization, 2018) และองค์การอนามัยโลก ยังได้ระบุว่า กิจกรรมทางกายเป็นองค์ประกอบหนึ่งที่สำคัญของนโยบายที่ห่วงใยสุขภาพ เพื่อให้ประชาชนมีสุขภาพที่ดี “สุขภาพดีถ้วนหน้า (Health for All)”

ในการประชุมสมัชชาอนามัยโลก ครั้งที่ 71 ปี พ.ศ. 2561 ได้รับรองแผนปฏิบัติการการส่งเสริมกิจกรรมทางกายโลก พ.ศ. 2561 - 2573 และมีมติให้ประเทศสมาชิกส่งเสริมการมีกิจกรรมทางกายอย่างเป็นรูปธรรม โดยตั้งเป้าหมายในการลดจำนวนผู้มีกิจกรรมทางกายไม่เพียงพอลงร้อยละ 15 ภายในปี พ.ศ. 2573 (World Health Organization, 2018) ประเทศ

ไทยในฐานะประเทศสมาชิก ได้จัดทำแผนส่งเสริมกิจกรรมทางกาย พ.ศ 2561 - 2573 โดยกำหนดวิสัยทัศน์ “ประชาชนมีวิถีชีวิตที่กระฉับกระเฉงด้วยกิจกรรมทางกาย ภายใต้สภาพแวดล้อมที่เหมาะสม” และกำหนดเป้าประสงค์ 2 ข้อ คือ 1) ประชาชนมีกิจกรรมทางกายเพียงพอ และ 2) ประเทศไทยมีการจัดสภาพแวดล้อมที่เอื้อต่อการมีกิจกรรมทางกาย ตลอดจนกำหนดยุทธศาสตร์การส่งเสริมกิจกรรมทางกายที่สอดคล้องกันกับหลักการเชิงยุทธศาสตร์ของกฎบัตรออตตาวาเพื่อสร้างเสริมสุขภาพ ไว้ 3 ยุทธศาสตร์ คือ ยุทธศาสตร์ที่ 1 การส่งเสริมกิจกรรมทางกายของประชาชนในทุกกลุ่มวัย ยุทธศาสตร์ที่ 2 การส่งเสริมสภาพแวดล้อมให้เอื้อต่อการมีกิจกรรมทางกาย และยุทธศาสตร์ที่ 3 การพัฒนาระบบสนับสนุนการส่งเสริมกิจกรรมทางกาย ซึ่งการดำเนินการตามเป้าประสงค์ของแผน ได้กำหนดตัวชี้วัด 2 ข้อ คือ 1) ประชาชนมีกิจกรรมทางกายเพียงพอ ร้อยละ 75 และ 2) องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นทุกแห่งจัดกิจกรรมและสภาพแวดล้อมทางกายภาพ เพื่อส่งเสริมให้ประชาชนทุกกลุ่มวัยมีกิจกรรมทางกายอย่างเท่าเทียม เช่น สนามเด็กเล่น ทางเท้า พื้นที่ชุมชน (จิตติกร โตโพธิ์ไทย และคณะ, 2562)

ดังนั้น ในปี พ.ศ. 2564 สถาบันนโยบายสาธารณะ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ จึงได้มีการดำเนินการโครงการยกระดับการขับเคลื่อนนโยบายสาธารณะเพื่อส่งเสริมกิจกรรมทางกายในระดับพื้นที่ เพื่อส่งเสริมให้ประชาชนทุกกลุ่มวัยมีกิจกรรมทางกายอย่างพอเพียงเพิ่มขึ้น ในพื้นที่เขตสุขภาพที่ 1 - 12 โดยเน้นเป้าหมายหลัก 3 ประเด็น คือ 1) เพื่อยกระดับคุณภาพโครงการส่งเสริมกิจกรรมทางกายของเครือข่ายแผนส่งเสริมกิจกรรมทางกาย สสส. 2) เพื่อขยายและยกระดับการดำเนินงานกิจกรรมทางกาย ผ่านการทำแผนและโครงการส่งเสริมกิจกรรมทางกายภายใต้กองทุนหลักประกันสุขภาพระดับท้องถิ่นหรือพื้นที่ ซึ่งองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นมีบทบาทในการบริหารจัดการกองทุนเพื่อการจัดการสุขภาพของชุมชน และ 3) เพื่อขับเคลื่อนนโยบายสาธารณะการส่งเสริมกิจกรรมทางกายโดยการสื่อสารให้ความรู้ความเข้าใจเรื่องการส่งเสริมกิจกรรมทางกาย ผลักดันให้เกิดนโยบายและสร้างสภาพแวดล้อมที่เอื้อต่อกิจกรรมทางกาย ร่วมกับเครือข่ายสุขภาพภาคใต้ ภาคีเครือข่าย สสส. และกองทุนหลักประกันสุขภาพในระดับท้องถิ่นหรือพื้นที่ การศึกษาครั้งนี้ จึงดำเนินการถอดบทเรียนการส่งเสริมกิจกรรมทางกายในระดับพื้นที่ผ่านกลไกกองทุนหลักประกันสุขภาพระดับท้องถิ่นหรือพื้นที่ ภายใต้โครงการยกระดับการขับเคลื่อนนโยบายสาธารณะเพื่อส่งเสริมกิจกรรมทางกายในระดับพื้นที่ ด้วยการทบทวน สรุปบทเรียนจากการดำเนินงานเพื่อสร้างการเรียนรู้ ซึ่งเป็นวิธีหนึ่งในการจัดการความรู้ โดยสืบค้นและสกัดความรู้ที่มีอยู่ในกลุ่มผู้เกี่ยวข้องกับการดำเนินโครงการออกมาเป็นบทเรียน ที่จะนำไปสู่การพัฒนาข้อเสนอเชิงนโยบายสาธารณะที่ห่วงใยสุขภาพร่วม และการพัฒนาข้อเสนอเชิงนโยบายเฉพาะในการส่งเสริมกิจกรรมทางกายที่

เหมาะสม และสอดคล้องกับการดำเนินชีวิตตามวิถีปกติ ที่จะทำให้เกิดความเป็นเจ้าของกับนโยบายสาธารณะที่เกิดขึ้น และเกิดความยั่งยืนต่อไปได้

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

เพื่อถอดบทเรียนการส่งเสริมกิจกรรมทางกายในพื้นที่ เพื่อขับเคลื่อนนโยบายสาธารณะที่ห่วงใยสุขภาพ ภายใต้โครงการยกระดับการขับเคลื่อนนโยบายสาธารณะเพื่อส่งเสริมกิจกรรมทางกายในระดับพื้นที่

วิธีการดำเนินการวิจัย

การศึกษาค้นคว้าครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพในรูปพหุกรณีศึกษา (Multiple Case Studies) เพื่อดำเนินการถอดบทเรียนหลังการดำเนินโครงการยกระดับการขับเคลื่อนนโยบายสาธารณะเพื่อส่งเสริมกิจกรรมทางกายในระดับพื้นที่ ดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลระหว่างเดือนมีนาคมถึงกรกฎาคม 2565 โดยมีรายละเอียดดังนี้

พื้นที่ศึกษา

การเลือกพื้นที่ศึกษาใช้วิธีการเลือกแบบเจาะจง จากพื้นที่ที่เข้าร่วมโครงการยกระดับการขับเคลื่อนนโยบายสาธารณะเพื่อส่งเสริมกิจกรรมทางกายในระดับพื้นที่ ในพื้นที่เขตสุขภาพที่ 1 - 12 จำนวน 10 พื้นที่ โดยเกณฑ์ในการคัดเลือกพื้นที่ คือ เป็นพื้นที่ที่กองทุนหลักประกันสุขภาพระดับท้องถิ่นหรือพื้นที่ได้ยกระดับเป็นศูนย์เรียนรู้การดำเนินการจัดทำแผน/โครงการระดับอำเภอ ดังนี้

1. พื้นที่ A: ตำบลบางใหญ่ อำเภอบางใหญ่ จังหวัดนนทบุรี
2. พื้นที่ B: ตำบลสบสาย อำเภอสูงเม่น จังหวัดแพร่
3. พื้นที่ C: ตำบลแม่ใส อำเภอเมืองพะเยา จังหวัดพะเยา
4. พื้นที่ D: ตำบลบ้านต๋อม อำเภอเมืองพะเยา จังหวัดพะเยา
5. พื้นที่ E: ตำบลโนนสำราญ อำเภอกันทรลักษ์ จังหวัดศรีสะเกษ
6. พื้นที่ F: ตำบลสงเปือย อำเภอภูเวียง จังหวัดขอนแก่น
7. พื้นที่ G: ตำบลเชียงโน อำเภอเชียงโน จังหวัดอุบลราชธานี
8. พื้นที่ H: ตำบลหนองจิก อำเภอหนองจิก จังหวัดปัตตานี
9. พื้นที่ I: ตำบลบ้านนา อำเภอจะนะ จังหวัดสงขลา
10. พื้นที่ J: ตำบลนาท่อม อำเภอเมืองพัทลุง จังหวัดพัทลุง

ผู้ให้ข้อมูลหลัก

ผู้ให้ข้อมูลหลักในการศึกษาค้นคว้าครั้งนี้ ถูกเลือกโดยวิธีการเลือกแบบเฉพาะเจาะจง (Purposive Sampling) จากกลุ่มบุคลากร เจ้าหน้าที่ภาครัฐและองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ซึ่งเป็นกลุ่มที่มีประสบการณ์ที่คล้ายคลึงกัน และมีบทบาทเป็นคณะกรรมการพัฒนาคุณภาพ

ชีวิตระดับอำเภอ หรือคณะกรรมการกองทุนหลักประกันสุขภาพระดับท้องถิ่นหรือพื้นที่ หรือพี่เลี้ยงโครงการ หรือเครือข่ายระบบบริการสุขภาพในพื้นที่ โดยเกณฑ์ในการคัดเลือกผู้ให้ข้อมูลหลัก ประกอบด้วย 1) เป็นผู้ที่อาศัยอยู่ในพื้นที่ เป็นระยะเวลาตั้งแต่ 6 เดือนขึ้นไป 2) เป็นผู้กำหนดนโยบาย หรือมีส่วนสำคัญในการขับเคลื่อนการดำเนินการกิจกรรมทางกายของพื้นที่ และ 3) สนใจเข้าร่วมกระบวนการวิจัยในครั้งนี้

กลุ่มผู้ให้ข้อมูลหลักในการศึกษานี้ มีจำนวนทั้งสิ้น 40 คน ประกอบด้วย

1. ผู้บริหาร ปลัด สมาชิกสภาองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ซึ่งเป็นคณะกรรมการกองทุนหลักประกันสุขภาพ จำนวนทั้งสิ้น 10 คน
2. เจ้าหน้าที่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น จำนวนทั้งสิ้น 7 คน
3. พี่เลี้ยงโครงการ/กองทุน ซึ่งมีทักษะการทำแผน พัฒนาข้อเสนอโครงการและการติดตามประเมินผลโครงการ สามารถให้คำแนะนำแก่ผู้เสนอโครงการส่งเสริมกิจกรรมทางกายได้ จำนวนทั้งสิ้น 6 คน
4. เจ้าหน้าที่จากสาธารณสุขจังหวัด สาธารณสุขอำเภอ โรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบล (รพ.สต.) จำนวนทั้งสิ้น 7 คน
5. ผู้รับผิดชอบงานกิจกรรมทางกาย จำนวนทั้งสิ้น 10 คน

เครื่องมือวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการศึกษานี้ ประกอบด้วย ตัวผู้วิจัย และแนวคำถามในการสัมภาษณ์เชิงลึกและการสนทนากลุ่มแบบออนไลน์ผ่านระบบปฏิบัติการ Zoom Application โดยคำถามหลัก ได้แก่ กลไกการทำงานในพื้นที่ ทั้งคน การจัดการสิ่งแวดล้อม และ ระบบกลไกที่สำคัญเป็นอย่างไร พร้อมรับฟังข้อคิดเห็นเกี่ยวกับการดำเนินการกิจกรรมทางกายกับการขับเคลื่อนไปสู่นโยบายสาธารณะเพื่อสุขภาพ

การเก็บรวบรวมข้อมูล

1. การศึกษาเอกสาร ข้อมูลทุติยภูมิจากการดำเนินโครงการยกระดับการขับเคลื่อนนโยบายสาธารณะเพื่อส่งเสริมกิจกรรมทางกายในระดับพื้นที่ และข้อมูลโปรแกรมการพัฒนาโครงการและติดตามประเมินผลสำหรับโครงการส่งเสริมกิจกรรมทางกายในกองทุนหลักประกันสุขภาพระดับท้องถิ่นหรือพื้นที่
2. การสัมภาษณ์เชิงลึก ในกลุ่มสมาชิกสภาเทศบาลตำบล พี่เลี้ยงโครงการ คณะกรรมการพัฒนากองทุนสุขภาพตำบล หน่วยบริการสุขภาพในพื้นที่ พื้นที่ละ 1 คน รวมทั้งสิ้น 20 คน ระยะเวลาในการสัมภาษณ์อยู่ระหว่าง 45 นาที - 1.20 ชั่วโมง โดยการขออนุญาตเข้าไปสัมภาษณ์ในลักษณะการพูดคุยแบบไม่เป็นทางการ เพื่อให้ผู้ให้ข้อมูลแสดงความคิดเห็นอย่างเป็นอิสระ

3. การสนทนากลุ่ม ในกลุ่มตัวแทนของพื้นที่ จำนวน 5 ครั้ง ๆ ละ 2 พื้นที่ ผู้เข้าร่วมการสนทนากลุ่ม อยู่ระหว่าง 6 - 8 คน รวมทั้งสิ้น 40 คน ประกอบด้วย สมาชิกสภาเทศบาลตำบล พี่เลี้ยงโครงการ คณะกรรมการพัฒนากองทุนสุขภาพตำบล หน่วยบริการสุขภาพในพื้นที่ ระยะเวลาในการสนทนากลุ่ม 2.30 - 3 ชั่วโมง

ข้อมูลที่เก็บรวบรวมได้ จะถูกตรวจสอบความถูกต้องของข้อมูลโดยวิธีการตรวจสอบสามเส้าซึ่งเป็นการเปรียบเทียบข้อค้นพบที่ได้จากการศึกษาในมุมมองที่แตกต่างกัน ทั้งในด้านข้อมูล (Data Triangulation) โดยเปรียบเทียบข้อมูลจากผู้ให้ข้อมูลหลายคนที่มบทบาทในการส่งเสริมการมีกิจกรรมทางกาย และวิธีการรวบรวมข้อมูล (Methods Triangulation) โดยเปรียบเทียบข้อมูลที่ได้จากวิธีการสนทนากลุ่มและการสัมภาษณ์เชิงลึก ส่วนการวิเคราะห์ข้อมูลใช้วิธีการวิเคราะห์เชิงเนื้อหา (Content analysis)

ผลการวิจัย

การถอดบทเรียนการดำเนินโครงการยกระดับการขับเคลื่อนนโยบายสาธารณะเพื่อส่งเสริมกิจกรรมทางกายในระดับพื้นที่ สามารถอธิบายผลการศึกษาดังนี้

1. บริบทของพื้นที่ศึกษาในการขับเคลื่อนนโยบายสาธารณะเพื่อส่งเสริมกิจกรรมทางกาย

สภาพสังคมของพื้นที่ศึกษาในการขับเคลื่อนนโยบายสาธารณะเพื่อส่งเสริมการมีกิจกรรมทางกายของประชาชน สามารถอธิบายได้เป็น 4 ลักษณะ คือ สังคมเมือง สังคมเกษตรกรรม สังคมวิถีสถิต และสังคมวิถีประมงพื้นบ้าน โดยมีรายละเอียดดังนี้

1.1 สภาพสังคมเมือง

พื้นที่ A เดิมเป็นพื้นที่เกษตรกรรมที่ขยายและเติบโตเป็นสังคมเมืองอย่างรวดเร็ว กลายเป็นหมู่บ้านจัดสรรจำนวนมาก ประชาชนกลุ่มวัยทำงานที่อาศัยอยู่ในพื้นที่เดินทางไป-กลับเพื่อทำงานในกรุงเทพมหานคร ในขณะที่เด็กไปโรงเรียน บ้านจึงเพียงที่พักผ่อนและพักอาศัยในช่วงค่ำเท่านั้น ทำให้ปฏิสัมพันธ์ในครอบครัวมีน้อย ดังคำกล่าวที่ว่า

“อำเภอเติบโตเป็นเมืองอย่างรวดเร็ว พลิกจากพื้นที่เกษตรกรรมมาเป็นหมู่บ้านจัดสรร คนทำงานใน กทม.เข้าไปเย็นกลับ มีบ้านพักอาศัยในพื้นที่ การรวมตัวของคนจึงทำได้ยาก วิธีการทำงานสุขภาพชุมชนไม่เหมือนเดิมอีกต่อไป” (ตัวแทนสำนักงานสาธารณสุขท่านที่ 1, 2565)

ดังนั้นการขับเคลื่อนนโยบายสาธารณะเพื่อส่งเสริมกิจกรรมทางกายในพื้นที่สังคมเมืองต้องมีการปรับเปลี่ยนรูปแบบให้เหมาะสมกับพื้นที่และสถานการณ์ที่มีการเปลี่ยนแปลงไป เช่น การรวมกลุ่มหรือการสื่อสารผ่านช่องทางออนไลน์ ดังคำกล่าวที่ว่า

“พอโควิด ก็ต้องหาวิธีการอื่น ๆ รูปแบบที่หลากหลาย มาเป็นการให้ความรู้ เขาไปปฏิบัติในครอบครัว ในบ้าน สื่อสารผ่านช่องทางออนไลน์ ข้อดีของคนเขตเมือง ช่องทางออนไลน์จะเวิร์คกว่า ขนาดคนเฒ่าคนแก่สามารถใช้ออนไลน์ได้คล่องหมด” (ตัวแทนสำนักงานสาธารณสุขท่านที่ 1, 2565)

1.2 สภาพสังคมเกษตรกรรม

พื้นที่ B, C, D, E, F, G และ J เป็นสังคมเกษตรกรรม ประชาชนส่วนใหญ่นับถือศาสนาพุทธ ประกอบอาชีพปลูกข้าว หรือ อาชีพทำนา ปลูกข้าวโพด พืชผักสวนครัว และรับจ้าง ซึ่งการทำงานต้องมีการออกแรงใช้กล้ามเนื้อแขน ขาต่อเนื่องเฉพาะส่วน จนเกิดความเมื่อยล้า พบประชาชนในบางพื้นที่ต้องพึ่งยาแก้ปวด หรือยาากลุ่มสเตียรอยด์ ซึ่งส่งผลข้างเคียงต่อสุขภาพในระยะยาว ส่วนพื้นที่ F ประชาชนผู้สูงอายุมีอาชีพทอผ้าฝ้ายพื้นเมืองที่เชื่อมโยงกับวิถีวัฒนธรรม จนกลายเป็นการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม และพื้นที่ J มีการดำเนินโครงการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ร่วมด้วย ทั้งนี้ พื้นที่ B, D และ F มีลักษณะของประชากรวัยพึ่งพิงในกลุ่มผู้สูงอายุเพิ่มขึ้น และเป็นสังคมผู้สูงอายุเต็มรูปแบบ

ดังนั้นการขับเคลื่อนนโยบายสาธารณะเพื่อส่งเสริมกิจกรรมทางกายในพื้นที่สังคมเกษตรกรรม จึงต้องดำเนินการให้สอดคล้องกับวิถีชีวิต วัฒนธรรม บริบทของพื้นที่ และความต้องการของประชาชนแต่ละกลุ่มวัย ดังจะเห็นได้จากการเชื่อมโยงกิจกรรมทางกายในมิติที่หลากหลาย เช่น การปั่นจักรยานในเส้นทางที่หลากหลายเพื่อเยี่ยมชมสถานที่ต่าง ๆ ได้แก่ วัด โบราณสถาน แหล่งท่องเที่ยว และสวนสาธารณะ การเยี่ยมบ้านผู้สูงอายุโดยการเดิน/ปั่นจักรยาน การสำรวจป่าชุมชน การท่องเที่ยว รวบรวมย่อนยุค การฟ้อนรำ การฟ้อนรำประกอบเพลง การปลูกผัก การปลูกต้นไม้ และกิจกรรมสาธารณะประโยชน์อย่างการทำความสะอาดสถานที่ ตลอดจนการเชื่อมโยงกับการจัดการอาหารที่เหมาะสมกับช่วงวัย ดังคำกล่าวที่ว่า

“การส่งเสริมกิจกรรมต่าง ๆ คนที่ร่วมได้มาพบกัน มีความสุข ส่วนมากจะเป็นสันถนาการตามบ้าน วัด โรงเรียน ในกลุ่มผู้สูงอายุในเชิงวัฒนธรรม ก็อยากให้คนมาร่วมกันมาก ๆ ร่วมกันทำสิ่งต่าง ๆ ในงานเทศกาลสำคัญ เช่น การทำ ตุง (ธง) สืบทอด” (ตัวแทนองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นท่านที่ 1, 2565)

“อย่างเราทำโครงการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ เราก็คิดว่าทำอย่างไรให้คนไปเกี่ยวพันกับกิจกรรมทางกาย ก็ทำถนนให้สวยงาม ปลูกต้นไม้ ดอกไม้ ทำป้ายทุ่งตารก@นาท่อม คนหันมาสนใจผืนดินนาขนาดใหญ่ที่สุดของตำบล เกิดกระแสคนเดินไปทุ่งตารกเพื่อถ่ายรูปกลายเป็นจุดเช็คอิน” (ตัวแทนองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นท่านที่ 2, 2565)

1.3 สภาพสังคมวิถีมุสลิม

การขับเคลื่อนกิจกรรมทางกายในสังคมวิถีมุสลิม ถูกอธิบายผ่าน พื้นที่ H ที่มองว่ากิจกรรมทางกายมีความเกี่ยวพันกับวัฒนธรรมการดำรงชีวิตอยู่แล้ว เช่น การปฏิบัติ

ศาสนกิจอย่างการละหมาด 5 เวลา ซึ่งมีทำยืน-โค้ง-ยืน-ติดพื้น-หยุด เป็นจังหวะต่อเนื่อง ที่ชาวมุสลิมทั้งเด็กและผู้ใหญ่ต้องปฏิบัติทุกวันตั้งแต่อายุ 7 ขวบจนตลอดชีวิต ดังคำกล่าวที่ว่า

“การละหมาดเป็นกิจกรรมทางกายที่มุสลิมทุกคนปฏิบัติ สามารถยืดเส้นยืดสายได้ในแต่ละวัน ยิ่งในช่วงเดือนรอมฎอน มองว่ากิจกรรมทางกายเข้มข้น เพราะเรามีละหมาดที่ใช้เวลาในการทำภารกิจมากกว่าปกติในแต่ละคำคืน” (ตัวแทนพี่เลี้ยงโครงการ/กองทุนท่านที่ 1, 2565)

การขับเคลื่อนนโยบายสาธารณะเพื่อส่งเสริมกิจกรรมทางกายในพื้นที่เริ่มจากคนในทุกช่วงวัยทำกิจกรรมทางศาสนาาร่วมกัน ไปจนถึงการส่งเสริมการออกกำลังกายในกลุ่มสตรี และเยาวชน โดยในกลุ่มเยาวชนได้ส่งเสริมการออกกำลังกายด้วยการเล่นฟุตบอล ซึ่งนอกจากจะลดความเสี่ยงการเป็นโรคเรื้อรัง ยังเป็นการใช้เวลาว่างให้เกิดประโยชน์ ส่งผลต่อการลดอาชญากรรม การเป็นกลุ่มเสี่ยงยาเสพติด ดังคำกล่าวที่ว่า

“ถ้าเรามีโอกาสออกกำลังกายมากขึ้น การเป็นโรคลดน้อยลง ความเสี่ยงในการเป็นโรคอื่นก็ลดน้อยลง จะส่งผลต่อในเรื่องการใช้เวลาว่างให้เกิดประโยชน์ การลดอาชญากรรม กลุ่มเสี่ยงยาเสพติด ครอบคลุมไปหมด” (ตัวแทนพี่เลี้ยงโครงการ/กองทุนท่านที่ 1, 2565)

1.4 สภาพสังคมวิถีประมงพื้นบ้าน

พื้นที่ 1 มีลักษณะเชิงพื้นที่เป็นสังคมที่ตั้งถิ่นฐานและเกิดการขยายชุมชนริมทะเล ประชาชนส่วนใหญ่จึงมีการเคลื่อนไหวร่างกายที่เกี่ยวข้องกับอาชีพประมง และมีวิถีชีวิตผูกพันกับการเลี้ยงนกเขา ซึ่งส่งผลกระทบทางบวกทางเศรษฐกิจ และสร้างคุณค่าเชิงวัฒนธรรมเฉพาะถิ่น ร่วมกับอาชีพเกษตรกรรม และการทำสวนยางบนเนินเขา กระจายไปตามพื้นที่บางส่วนที่อยู่ลึกเข้ามาในตัวเมือง ดังคำกล่าวที่ว่า

“กริยาอาการ หิ้วกรรบนกเขา สาวกรรบนกขึ้นปลายยอดเสากระดิกนิ้วให้นกมันร้อง ผมว่ามันก็ความเคลื่อนไหวร่างกายทั้งหมด” (ตัวแทนพี่เลี้ยงโครงการ/กองทุนท่านที่ 2, 2565)

การขับเคลื่อนนโยบายสาธารณะเพื่อส่งเสริมกิจกรรมทางกายในพื้นที่จะเน้นไปที่กิจกรรมทางกายที่เป็นวิถีชีวิตเพื่อให้การดำเนินการมีความยั่งยืน จึงมีกิจกรรมทางกายที่หลากหลายตามบริบทพื้นที่ ได้แก่ การเดิน วิ่ง ปั่นจักรยาน ขึ้นควนธง หรือ การเดิน วิ่งชมเหมืองลิวงค์ ซึ่งเป็นแหล่งท่องเที่ยวในพื้นที่ การปั่นจักรยานตามฐานเรียนรู้หมู่บ้านเศรษฐกิจพอเพียงต้นแบบ หรือปั่นในเส้นทางสวนยางบนเนินเขา การเดินแอโรบิกในสถานที่ของเอกชน การปลูกผักสวนครัว และการทำกิจกรรมในสวนสุขภาพของพื้นที่ ดังคำกล่าวที่ว่า

“ทำลายแหล่งเพาะพันธุ์ยุงลาย ทำความสะอาดรอบบริเวณบ้าน ปลูกผักสวนครัวในบริเวณบ้านของตัวเอง ถือว่าตอบโจทย์กิจกรรมทางกาย เพราะสิ่งที่ทำได้ทั้งขยับเขยื้อน

ร่างกาย ป้องกันโรคไข้เลือดออก และมีผักเอาไว้บริโภคในครัวเรือน” (ตัวแทนพี่เลี้ยงโครงการ/ กองทุนท่านที่ 3, 2565)

สรุปได้ว่า สภาพบริบทของพื้นที่ศึกษาที่แตกต่างกัน ทั้งในมิติความเป็นสังคม เมืองหรือชนบท มิติด้านการประกอบอาชีพเกษตรกรรมหรือประมง และมิติด้านศาสนา ส่งผลต่อวิถีชีวิตของประชาชนในแต่ละพื้นที่และมีอิทธิพลต่อการมีกิจกรรมทางกายที่แตกต่างกัน

2. การส่งเสริมกิจกรรมทางกาย เพื่อขับเคลื่อนนโยบายสาธารณะที่ห่วงใยสุขภาพ

การส่งเสริมกิจกรรมทางกายในระดับพื้นที่ สามารถแบ่งได้เป็น 3 ด้านหลัก คือ 1) การพัฒนาผู้นำกิจกรรมทางกาย 2) การพัฒนากลไกและสภาพแวดล้อมการดำเนินงานกิจกรรมทางกาย และ 3) การพัฒนาระบบสนับสนุนที่เอื้อต่อกิจกรรมทางกาย

2.1 การพัฒนาผู้นำกิจกรรมทางกาย ผู้นำกิจกรรมทางกายในระดับพื้นที่ อาจเป็นบุคคล หรือกลุ่มบุคคล และเป็นผู้นำทั้งทางการ หรือผู้นำทางธรรมชาติ โดยในพื้นที่ B และ E พบผู้นำกิจกรรมทางกายที่เป็นทางการ คือ นายอำเภอ และกลุ่มเจ้าหน้าที่ขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นที่เป็นแบบอย่างการทำกิจกรรมทางกาย ซึ่งมีความสำคัญต่อการสร้างแรงจูงใจให้คนในชุมชนปฏิบัติตาม ดังคำกล่าวที่ว่า

“จุดเด่นที่ผ่านมาของอำเภอต่อกิจกรรมทางกายคือผู้นำ อย่างนายอำเภอลงมาเล่นเอง มาขี่จักรยาน ชวนคุณนายมาขี่ไปเยี่ยมชาวบ้านด้วย” (ตัวแทนพี่เลี้ยงโครงการ/ กองทุนท่านที่ 3, 2565)

สำหรับพื้นที่ C พบว่ามีการยกอาชีพผู้นำที่เป็นทางการเพื่อให้เด็กมีแรงบันดาลใจในการทำกิจกรรมทางกายอย่างต่อเนื่อง อาทิ อาชีพตำรวจ ทหาร โดยการยกตัวอย่าง เด็กที่สามารถไปสอบตำรวจ ทหารได้ต้องมีร่างกายแข็งแรง ในขณะที่ พื้นที่ G พบผู้นำธรรมชาติทางสุขภาพในชุมชนจากการออกกำลังกายอย่างต่อเนื่องกว่า 4 ปี สำหรับพื้นที่ I พบว่าผู้นำชุมชนปฏิบัติตามเป็นแบบอย่าง ทำให้ประชาชนในชุมชนร่วมกันปฏิบัติตาม ส่วนพื้นที่ J พบว่า ผู้นำชุมชนเป็นผู้ริเริ่มทำโครงการเพื่อส่งเสริมกิจกรรมทางกายในพื้นที่และดำเนินการอย่างต่อเนื่องกว่า 10 ปี

นอกจากนี้ การยกตัวอย่างบุคคล เช่น ผู้ป่วยโรคไม่ติดต่อเรื้อรัง ทำกิจกรรมทางกายอย่างต่อเนื่องจนอาการของโรคดีขึ้นอย่างเห็นได้ชัด หรือกรณีผู้สูงอายุที่มีอาการอัมพฤกษ์ใช้การบริหารร่างกายยืดเส้นยืดสายจนสามารถยืนตัวและสามารถเดินได้ เพื่อเป็นบุคคลต้นแบบหรือผู้นำกิจกรรมทางกายได้ หรือการมีผู้นำตามธรรมชาติ อาทิ เจ้าคณะตำบลซึ่งเป็นผู้นำทางความเชื่อ เป็นต้น

อย่างไรก็ตาม การพัฒนากิจกรรมทางกายในพื้นที่ E, G, I พบว่า จำเป็นต้องอาศัยผู้เชี่ยวชาญ บุคลากรทางการแพทย์เข้ามาให้ความรู้เกี่ยวกับเทคนิคการบริหารร่างกายที่

เหมาะสมกับอาการเจ็บป่วย ขณะที่ พื้นที่ B, G และ J มีวิทยากรสอนการออกกำลังกายในรูปแบบต่าง ๆ เช่น การออกกำลังกายด้วยยางยืด ผ้าขาวม้า กะลา ไม้พลอง และกระบอกทราย ทั้งนี้ การพัฒนาโลกผู้นำกิจกรรมทางกาย จำเป็นต้องสร้างและพัฒนาตั้งแต่เยาวชนด้วยการสอดแทรกเข้ากับวิชาต่าง ๆ อาทิ พลศึกษา วิชาเกษตร หรือนาฏศิลป์ ดังคำกล่าวที่ว่า

“จริงแล้วกิจกรรมทางกายบูรณาการกับวิชาต่าง ๆ โดยไม่จำเป็นต้องพลศึกษาอย่างเดียว วิชาเกษตร หรือนาฏศิลป์ชัดเจนว่าเป็นกิจกรรมทางกายที่ดีสำหรับเด็ก กระทั่งการนำเข้าสู่บทเรียนวิชาต่าง ๆ โดยการเล่นเกาต์เล่นเกาต์สนุกสนานได้ขยับร่างกายไปด้วย” (ตัวแทนผู้รับผิดชอบงานกิจกรรมทางกายท่านที่ 1, 2565)

ขณะเดียวกัน การพัฒนาทักษะแกนนำหรือประชาชนทั่วไปก็มีความจำเป็นเช่นกัน เพื่อให้สามารถร่วมกันเขียนโครงการ กำหนดเป้าหมายในชุมชนเองได้ ดังคำกล่าวที่ว่า

“พอข้อมูลไม่ดี เมื่อกำหนดสถานการณ์ไม่สามารถบอกได้ ไม่มีข้อมูลพอมาคูยกกัน 3 - 4 ครั้งเริ่มเห็นวิธีคิด วิธีเขียนโครงการ การที่โครงการเคลื่อนไปได้ระดับหนึ่งมองไปที่จุดแข็งของคน เครือข่ายของคนที่เราเข้ามาเห็นว่า จากที่เคยทำก็จะไปส่งเสริมอย่างอื่น เช่น แอโรบิกอย่างเดียว เขาก็จะเพิ่มตัวความรู้เข้ามาเข้าใจวิธีการเขียนโครงการ การกำหนดเป้าหมาย” (ตัวแทนสำนักงานสาธารณสุขท่านที่ 2, 2565)

2.2 การพัฒนาโลกและสภาพแวดล้อมการดำเนินงานกิจกรรมทางกาย

พบว่า การดำเนินการในทุกพื้นที่เป็นการทำงานร่วมกันกับภาคีเครือข่าย ประกอบด้วย ผู้นำชุมชน ผู้นำองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น หน่วยงานสาธารณสุข ภาคประชาชน กลุ่มและเครือข่ายในพื้นที่ เช่น อสม. กลุ่มพัฒนาสตรี ชมรมผู้สูงอายุ โรงเรียนผู้สูงอายุ กลุ่มเยาวชน กลุ่มดนตรีพื้นเมือง พระสงฆ์ และครู เป็นต้น ซึ่งการพัฒนาโลกในพื้นที่ A, B, C, D และ E ได้จัดให้มีการพัฒนาแผนงาน/โครงการระดับพื้นที่ โดยพื้นที่ A และ B มีการกำหนดเป้าหมายของการพัฒนา และวิเคราะห์ปัญหาสถานะสุขภาพ และให้ความสำคัญในการค้นหาความต้องการการมีกิจกรรมทางกายที่เหมาะสมตามกลุ่มวัย สำหรับพื้นที่ C พบการส่งเสริมกิจกรรมลดอ้วนในกลุ่มเด็กและเยาวชน โดยใช้วิธีทำบันทึกข้อตกลง (MOU) กับผู้ปกครองของเด็กกลุ่มเป้าหมายที่อ้วนหรือมีความเสี่ยง เพื่อให้ได้ออกกำลังกายและทานอาหารอย่างเหมาะสม หรือการออกแบบโครงการที่เหมาะสมกับกลุ่มผู้สูงอายุ ดังคำกล่าวที่ว่า

“การดำเนินการปรับรูปแบบเหมาะสม สอดคล้องกับบริบทในพื้นที่ ตลอดจนจัดทำแผนงานโครงการด้านสุขภาพ ผู้สูงอายุเสนอต่อกองทุนสุขภาพตำบล ขอรับการสนับสนุนงบประมาณในด้านต่าง ๆ กิจกรรมทางกายก็เป็นเรื่องหนึ่งที่ขับเคลื่อน” (ตัวแทนผู้รับผิดชอบงานกิจกรรมทางกายท่านที่ 2, 2565)

การจัดสภาพแวดล้อมเพื่อส่งเสริมการมีกิจกรรมทางกายในพื้นที่ พบว่า ทุกพื้นที่ได้จัดให้มีสถานที่ในการออกกำลังกายในหมู่บ้าน/ชุมชน โรงเรียนผู้สูงอายุ โรงเรียนประจำ

ชุมชนในพื้นที่ การดำเนินกิจกรรมกายออกกำลังกายมีความแตกต่างกันไปตามแต่ละสภาพสังคม โดยพื้นที่ B, D, G, I และ J ส่งเสริมการมีกิจกรรมทางกายด้วยการออกกำลังกายเข้ากับการพักผ่อน ผ่านท่าทาง ภาษากาย การร่ายย่อนยุค บาสโลบ การเล่นว่าว พื้นที่ J ซึ่งใช้จักรยานในการทำกิจกรรมทางกายด้วย ได้จัดให้มีป้ายสัญลักษณ์บนถนนบอกเส้นทาง เดิน วิ่ง ปั่น ส่วนพื้นที่ B ใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นวัสดุอุปกรณ์พื้นบ้านนำมาเป็นอุปกรณ์ออกกำลังกายอย่างกระบอกทราย ซึ่งมีการออกแบบท่าประกอบ มีอุปกรณ์ประจำตัวของแต่ละบุคคล และพื้นที่ H ดำเนินกิจกรรมทางกายเข้ากับการพิธีกรรมทางศาสนา ดังคำกล่าวที่ว่า

“คนในชุมชนที่ปฏิบัติศาสนกิจ และขยับเขยื้อนเคลื่อนไหวโดยวิถีชีวิต ทำให้อายุยืนในชุมชนนี้จึงพบคนอายุ 81 ปีที่ยังแข็งแรง โดยเมื่อก่อนเขามีหน้าที่ขับอาซานประจำมัสยิด” (ตัวแทนผู้รับผิดชอบงานกิจกรรมทางกายท่านที่ 3, 2565)

นอกจากนี้ พื้นที่ B, F และ J ได้สร้างโปรแกรมของชมรมออกกำลังกายให้มีความหลากหลาย เพื่อสร้างความสนุกสนานให้กับผู้เข้าร่วมกิจกรรม และทำให้ผู้เข้าร่วมสามารถเลือกกิจกรรมที่เหมาะสม ในการเข้าร่วมได้ อาทิ การออกแบบโปรแกรมที่เริ่มตั้งแต่วันจันทร์ - อังคาร ด้วยไลน์แดนซ์, ฟุต - ฟุทส์ - คูก์ ด้วยบาสโลบ และเสาร์ - อาทิตย์ ด้วยกิจกรรมแอโรบิก เป็นต้น

2.3 การพัฒนาระบบสนับสนุนที่เอื้อต่อกิจกรรมทางกาย พบว่า ทุกพื้นที่ที่มีระบบการสนับสนุนอย่างต่อเนื่องทั้งจากองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น อาทิ องค์การบริหารส่วนตำบล และองค์การบริหารส่วนจังหวัด หน่วยบริการสุขภาพ อาทิ โรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบล (รพ.สต.) สถาบันการศึกษาในพื้นที่ เช่น โรงเรียน วิทยาลัยพยาบาล และกองทุนหลักประกันสุขภาพระดับพื้นที่ โดยทุกพื้นที่ได้ขอรับการสนับสนุนงบประมาณในการดำเนินกิจกรรมทางกายสามารถใช้โปรแกรมพัฒนา ติดตาม ประเมินผลโครงการได้เป็นอย่างดี และพบว่า พื้นที่ A, C และ F สามารถใช้ระบบสนับสนุนแบบพีเลียงได้อย่างชัดเจน ครอบคลุมตั้งแต่ระดับจังหวัด อำเภอ และตำบล ซึ่งสามารถอธิบายลักษณะของระบบการสนับสนุนได้เป็น 3 ส่วน คือ

1) การมีพีเลียงในการขับเคลื่อนระบบการสนับสนุนระดับจังหวัด ใช้พีเลียงในระบบของสำนักงานสาธารณสุขจังหวัด ซึ่งเป็นผู้รับผิดชอบงานกองทุนสุขภาพระดับพื้นที่ในการส่งมอบนโยบาย และติดตามการดำเนินงานกลไกในภาพรวม

2) การมีพีเลียงในการขับเคลื่อนระบบการสนับสนุนระดับอำเภอ ซึ่ง พื้นที่ A, B, E และ F ดำเนินการด้วยระบบการสนับสนุนของคณะกรรมการพัฒนาคุณภาพชีวิตระดับอำเภอ (พชอ.) ซึ่งมีสาธารณสุขอำเภอเป็นเลขานุการ ดังคำกล่าวที่ว่า

“มีการบันทึกข้อตกลงความร่วมมือระหว่างคณะกรรมการพัฒนาคุณภาพชีวิตระดับอำเภอ และเครือข่ายกองทุนหลักประกันสุขภาพท้องถิ่น ร่วมสนับสนุนและขับเคลื่อนงาน

ส่งเสริมกิจกรรมทางกาย อันมี สนส./พชอ./และเครือข่ายกองทุนหลักประกันสุขภาพท้องถิ่น ให้การสนับสนุนและร่วมดำเนินการขับเคลื่อนงานส่งเสริมกิจกรรมทางกาย” (ตัวแผนองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นท่านที่ 4, 2565)

3) การมีพี่เลี้ยงในการขับเคลื่อนระบบสนับสนุนระดับตำบล แบ่งเป็น 2 ส่วน คือ 1) พี่เลี้ยงที่เป็นคณะทำงานกองทุนสุขภาพตำบล ที่มาจากกองสาธารณสุขขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น และ 2) พี่เลี้ยงที่เป็นผู้ปฏิบัติงานในโรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพระดับตำบล

ทั้งนี้ ระบบสนับสนุนแบบพี่เลี้ยงจำเป็นต้องคัดเลือกให้มีศักยภาพที่เหมาะสม และเข้าใจทุนทางสังคมของพื้นที่เป็นอย่างดี ดังคำกล่าวที่ว่า

“เราพยายามคัดเลือกคนคุณภาพมาเป็นพี่เลี้ยง ทำให้มีพลังในการขับเคลื่อน” (ตัวแทนสำนักงานสาธารณสุขท่านที่ 1, 2565)

ขณะเดียวกัน ในพื้นที่ A, F และ I พี่เลี้ยงมีบทบาทช่วยในการหาความต้องการของชุมชน และร่วมผลักดันโครงการ ซึ่งการสร้างระบบสนับสนุนจะเริ่มจาก การสร้างความเข้าใจร่วม ด้วยการใช้ข้อมูลสถานการณ์ และปัญหา เพื่อให้เห็นความสำคัญ และแนวทางที่สอดคล้องกับการใช้งบประมาณของกองทุนสุขภาพตำบล เมื่อเกิดการรับรู้ร่วมแล้ว จึงมีการผลักดันประเด็นกิจกรรมทางกายเข้าสู่ประเด็นการขับเคลื่อน ของคณะกรรมการพัฒนาคุณภาพชีวิตระดับอำเภอ ซึ่งมีนายอำเภอเป็นประธาน และการพัฒนาโครงการที่สอดคล้องกับวัตถุประสงค์ และเสนอขอรับงบประมาณระดับพื้นที่ในกองทุนสุขภาพระดับตำบลเพื่อให้เกิดการขับเคลื่อนอย่างมีส่วนร่วมทั้งผู้ประกอบการ หน่วยงานภาครัฐ เอกชน ครอบคลุมทั้งอำเภอ

ตารางที่ 1 การส่งเสริมกิจกรรมทางกาย เพื่อสร้างนโยบายสาธารณะที่ห่วงใยสุขภาพ

ลักษณะของการส่งเสริมกิจกรรมทางกาย	พื้นที่									
	A	B	C	D	E	F	G	H	I	J
1. การพัฒนาผู้นำกิจกรรมทางกาย										
1.1 การพัฒนาให้แกนนำ หรือประชาชนทั่วไป มีทักษะและสามารถร่วมกันเขียนโครงการกำหนดเป้าหมายได้	✓	x	x	x	x	x	x	x	x	x
1.2 การมีบุคลากรทางการแพทย์ หรือผู้เชี่ยวชาญให้ความรู้ทำกายบริหารที่เหมาะสมกับอาการเจ็บป่วย	x	x	x	x	✓	x	✓	x	✓	x
1.3 การมีผู้นำธรรมชาติทางสุขภาพ	x	x	x	✓	x	x	✓	x	x	x
1.4 การมีวิทยากรสอนการออกกำลังกายด้านต่าง ๆ	x	✓	x	x	x	x	✓	x	x	✓
1.5 ผู้นำทางการเป็นแบบอย่างการทำกิจกรรมทางกาย	x	✓	x	x	✓	x	x	x	x	x

[illegible]

อภิปรายผล

บทเรียนการส่งเสริมกิจกรรมทางกาย เพื่อสร้างนโยบายสาธารณะที่ห่วงใยสุขภาพ สามารถอภิปรายผลการศึกษาได้ดังนี้

1. บริบทพื้นที่ศึกษาในการส่งเสริมกิจกรรมทางกายในสังคมไทย

ลักษณะของสังคมไทยเดิมถือเป็นสังคมเกษตรกรรมซึ่งต้องใช้พลกำลัง และพลังงาน ในการประกอบกิจกรรมสูง ทำให้กิจกรรมทางกายยังเกี่ยวข้องกับการประกอบอาชีพดั้งเดิม และผูกพันกับวัฒนธรรมประเพณี เช่น อาชีพเกษตรกรรม การทำนา ประมงพื้นบ้าน หรือวิถี ของชาวมุสลิมที่นับถือศาสนาอิสลามมองว่ากิจกรรมทางกายสามารถแสดงออกได้จากศาสนกิจ ทางศาสนา ทั้งนี้จากการขยายตัวของเมือง และการกระจุกตัวเพิ่มขึ้นของประชาชนในเขตเมือง ซึ่งจะเปลี่ยนผ่านเข้าสู่ความเป็นสังคมเมือง และประชาชนจะใช้ชีวิตแบบเนือยนิ่งมากขึ้น การใช้ชีวิตจึงต้องพึ่งเครื่องจักร เช่น รถยนต์ และคอมพิวเตอร์ ขณะที่พฤติกรรมการรับประทานอาหาร นิยมอาหารที่มีไขมันสูง ส่งผลต่อการเกิดโรคอ้วนและโรคเรื้อรังอื่น ๆ ตามมา ซึ่งหลาย ประเทศในเอเชียต้องเผชิญ (Ren, Y. et al., 2021) ทั้งนี้ความแตกต่างทางสังคมซึ่งส่งผลต่อ การมีกิจกรรมทางกายเป็นปัจจัยต้นทางที่มีอิทธิพลแตกต่างกัน อาทิ คนที่มีฐานะทางสังคมและ เศรษฐกิจสูงอาจมีการจ้างคนใช้เพื่อทำงานหนักกว่า ซึ่งในทางตรงกันข้ามอาจส่งผลต่อ พฤติกรรมเนือยนิ่ง และโรคอ้วนตามมา หรือคนที่มีฐานะต่ำหรือปานกลาง อาจมีข้อจำกัดของ เข้าถึงทรัพยากร ทั้งอาหารที่มีคุณภาพ และสถานที่ที่เอื้อต่อการมีกิจกรรมทางกาย (Wang et al., 2022) ด้วยเหตุนี้ การส่งเสริมสภาพแวดล้อมและระบบสนับสนุนให้เอื้อต่อการมีกิจกรรม ทางกายจึงเป็นส่วนสำคัญที่ต้องอาศัยความร่วมมือของภาคีที่เกี่ยวข้องทั้งภาครัฐและเอกชน (Topothai, T. et al, 2022)

2. การส่งเสริมกิจกรรมทางกาย เพื่อสร้างนโยบายสาธารณะที่ห่วงใยสุขภาพ

การส่งเสริมกิจกรรมทางกาย เพื่อสร้างนโยบายสาธารณะที่ห่วงใยสุขภาพ พบว่า ทุก พื้นที่ที่มีกลไกการส่งเสริมการมีกิจกรรมทางกายใน 3 ด้านหลัก คือ 1) การพัฒนาผู้นำกิจกรรม ทางกาย 2) การพัฒนากลไกและสภาพแวดล้อมการดำเนินงานกิจกรรมทางกาย และ 3) การ พัฒนาระบบสนับสนุนที่เอื้อต่อกิจกรรมทางกาย ซึ่งทั้ง 3 กลไกมีความซับซ้อน และเกี่ยวข้อง กันอย่างแยกส่วนได้ออกจากกันไม่ได้ทั้งปัจจัยเชิงโครงสร้าง ปัจจัยระหว่างบุคคล และส่วน บุคคล ซึ่งจำเป็นต้องพัฒนาไปพร้อมกัน (Ball, K. et al., 2015)

การพัฒนาผู้นำกิจกรรมทางกาย ที่สามารถเป็นผู้นำที่สร้างแรงบันดาลใจ ซึ่งอาจเป็นผู้นำที่ เกิดขึ้นอย่างเป็นทางการ หรือผู้นำทางธรรมชาติ เช่น นายอำเภอ ขุนคนายปัน จักรยานเยียม ชาวบ้าน ผู้นำเหล่านี้มีอิทธิพลต่อพฤติกรรมและการส่งเสริมการออกกำลังกายที่มีในวงกว้างซึ่งจะ ช่วยกระตุ้น สร้างแรงบันดาลใจ และนำพาให้ผู้อื่นที่ต้องการออกกำลังกายเข้าถึง และบรรลุ เป้าหมายได้ ทั้งนี้ผู้นำจำเป็นต้องเพิ่มพูนความรู้ และมีการปฏิบัติที่ต่อเนื่อง เพื่อส่งเสริม

ศักยภาพภายในตนเองเพื่อเป็นผู้นำที่สร้างการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมอย่างสร้างสรรค์ และทรงพลัง (Stevens, M. et al., 2022) สำหรับการพัฒนากลไกและสภาพแวดล้อมการดำเนินงานกิจกรรมทางกาย การทำงานร่วมกันกับภาคีเครือข่ายในพื้นที่ ซึ่งประกอบด้วย ผู้นำชุมชน ผู้นำองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น หน่วยงานสาธารณสุข ภาคประชาชน รวมถึงกลุ่ม อสม. กลุ่มพัฒนาสตรี ชมรมผู้สูงอายุ โรงเรียนผู้สูงอายุ กลุ่มเยาวชน กลุ่มดนตรีพื้นเมือง พระสงฆ์ และครู สอดคล้องกับการศึกษาของ จิตติกร โตโพธิ์ไทย และคณะ ซึ่งศึกษาบทเรียนจากการพัฒนาแผนการส่งเสริมกิจกรรมทางกาย ได้อธิบายถึง การสร้างการมีส่วนร่วมของภาคส่วนต่าง ๆ ในกระบวนการพัฒนานโยบายเพื่อสร้างความเป็นเจ้าของและการยอมรับต่อนโยบาย (จิตติกร โตโพธิ์ไทย และคณะ, 2562) ซึ่ง ทั้งนี้ทุกภาคส่วนจำเป็นต้องเข้าใจถึงเป้าประสงค์เชิงยุทธศาสตร์ และกลไกการขับเคลื่อนไปสู่การปฏิบัติของนโยบายการส่งเสริมกิจกรรมทางกายร่วมด้วย และการจัดให้มีสถานที่ในการออกกำลังกายซึ่งทั้งองค์กรภาครัฐ และภาคเอกชนจำเป็นต้องคำนึงถึงสิ่งแวดล้อมที่เกื้อหนุนโดยมุ่งเน้นความปลอดภัย โดยเฉพาะกลุ่มผู้สูงอายุ (อัจฉรา ปุราคม และคณะ, 2563)

การพัฒนาระบบสนับสนุนที่เอื้อต่อกิจกรรมทางกาย ทั้งการมีและใช้โปรแกรมการติดตามโครงการพัฒนาติดตาม ประเมินผล การได้รับการสนับสนุนงบประมาณกองทุนสุขภาพ ในกิจกรรมทางกาย หรือการสนับสนุนอย่างต่อเนื่องจากองค์กรต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้อง ซึ่งทุกพื้นที่ได้ดำเนินการไปในทิศทางเดียวกัน และทำให้การพัฒนากลไกกิจกรรมทางกายมีความเข้มแข็ง ซึ่ง บัณฑิต ศรไพศาล และคณะ ได้ศึกษาถึงโมเดลพลังสี่ภาคส่วนสู่การยกระดับการทำงาน ป้องกันและควบคุมโรคไม่ติดต่อเรื้อรัง ซึ่งเป็นการประสานทุกภาคส่วนเข้าด้วยกัน และใช้ 5 กลยุทธ์ในการยกระดับการทำงานร่วมกัน คือ 1) กลยุทธ์ ภาวะผู้นำร่วม ที่มองว่าทุกคนในทุกหน้าที่ในทุกระดับล้วนมีภาวะผู้นำในตัวทั้งสิ้น 2) กลยุทธ์ การใช้และสร้างความรู้ ใช้ความรู้ในการทำงานพร้อมกับสร้างความรู้จากการทำงาน 3) กลยุทธ์ การถักทอเครือข่ายและผลักดัน สังคม 4) กลยุทธ์ ศูนย์กลางการจัดการมืออาชีพ โดยให้มีการดำเนินการตามชุดข้อเสนอแนะมาตรฐาน และ 5) กลยุทธ์โน้มน้าวผู้นำสูงสุด ที่จะเน้นการโน้มน้าวให้ผู้นำสูงสุดมีวิสัยทัศน์ที่กว้างไกล และมีเจตจำนงที่มุ่งมั่นในการสร้างนโยบายสาธารณะที่ห่วงใยสุขภาพ ด้วยการพัฒนา กิจกรรมทางกาย (บัณฑิต ศรไพศาล และคณะ , 2563)

สรุป/ข้อเสนอแนะ

บทเรียนการส่งเสริมกิจกรรมทางกาย เพื่อสร้างนโยบายสาธารณะที่ห่วงใยสุขภาพ เป็นเพียงการถอดบทเรียนจากปรากฏการณ์ของการดำเนินการในบางพื้นที่ที่มีการพัฒนา กิจกรรมทางกายซึ่งเพื่อให้เกิดความเข้าใจต่อการเปลี่ยนแปลงของระบบโครงสร้างทั้ง เศรษฐกิจ สังคม สิ่งแวดล้อม และระบบการเมืองการปกครองของพื้นที่ ที่มีผลต่อการ

เปลี่ยนแปลงนโยบายสาธารณะที่ห่วงใยสุขภาพในระยะยาว ซึ่งต้องอาศัยการติดตาม และประเมินผลหลังมีการดำเนินกิจกรรมทางกายแล้ว ทั้งนี้วิธีการหรือบทเรียนที่ได้จึงมีความสำคัญที่จะผลักดันไปสู่หน้าตาของการสร้างทางเลือกในนโยบายสาธารณะอย่างมีส่วนร่วม และเกิดความเป็นเจ้าของร่วมของคนหมู่มาก ที่จะนำไปสู่ความต่อเนื่องและยั่งยืนได้ สำหรับการศึกษาในครั้งต่อไป ควรมีการศึกษาองค์ประกอบ และปัจจัยที่ส่งผลต่อการพัฒนากิจกรรมทางกาย เพื่อสร้างนโยบายสาธารณะที่ห่วงใยสุขภาพ และพัฒนารูปแบบของการสร้างนโยบายสาธารณะที่เหมาะสมกับกิจกรรมทางกายจากต้นแบบเชิงพื้นที่ ทั้งในประเทศไทย หรือเปรียบเทียบระหว่างพื้นที่ในภูมิภาค หรือระดับโลกที่จะสามารถผลักดันไปสู่การสร้างนวัตกรรมที่ยั่งยืนได้

เอกสารอ้างอิง

- ฐิติกร โตโพธิ์ไทย และคณะ. (2562). บทเรียนจากการพัฒนาแผนการส่งเสริมกิจกรรมทางกาย พ.ศ. 2561-2573. วารสารวิจัยระบบสาธารณสุข, 13(4), 442-456.
- ตัวแทนผู้รับผิดชอบงานกิจกรรมทางกายท่านที่ 1. (8 เมษายน. 2565). การขับเคลื่อนโครงการ/กิจกรรมด้านกิจกรรมทางกายในพื้นที่. (ญัตติพงศ์ แก้วทอง, ผู้สัมภาษณ์)
- ตัวแทนผู้รับผิดชอบงานกิจกรรมทางกายท่านที่ 2. (7 เมษายน. 2565). การขับเคลื่อนโครงการ/กิจกรรมด้านกิจกรรมทางกายในพื้นที่. (ญัตติพงศ์ แก้วทอง, ผู้สัมภาษณ์)
- ตัวแทนผู้รับผิดชอบงานกิจกรรมทางกายท่านที่ 3. (25 มีนาคม. 2565). การขับเคลื่อนโครงการ/กิจกรรมด้านกิจกรรมทางกายในพื้นที่. (ญัตติพงศ์ แก้วทอง, ผู้สัมภาษณ์)
- ตัวแทนพี่เลี้ยงโครงการ/กองทุนท่านที่ 1. (5 กรกฎาคม. 2565). กลไกการทำงาน และการขับเคลื่อนโครงการ/กิจกรรมด้านกิจกรรมทางกายในพื้นที่. (ญัตติพงศ์ แก้วทอง, ผู้สัมภาษณ์)
- ตัวแทนพี่เลี้ยงโครงการ/กองทุนท่านที่ 2. (25 มีนาคม. 2565). กลไกการทำงาน และการขับเคลื่อนโครงการ/กิจกรรมด้านกิจกรรมทางกายในพื้นที่. (ญัตติพงศ์ แก้วทอง, ผู้สัมภาษณ์)
- ตัวแทนพี่เลี้ยงโครงการ/กองทุนท่านที่ 3. (7 เมษายน. 2565). กลไกการทำงาน และการขับเคลื่อนโครงการ/กิจกรรมด้านกิจกรรมทางกายในพื้นที่. (ญัตติพงศ์ แก้วทอง, ผู้สัมภาษณ์)
- ตัวแทนสำนักงานสาธารณสุขท่านที่ 1. (20 พฤษภาคม. 2565). สถานการณ์พื้นที่ กลไกการทำงานด้านกิจกรรมทางกายในพื้นที่. (ญัตติพงศ์ แก้วทอง, ผู้สัมภาษณ์)
- ตัวแทนสำนักงานสาธารณสุขท่านที่ 2. (20 พฤษภาคม. 2565). การพัฒนาและขับเคลื่อนโครงการ/กิจกรรมด้านกิจกรรมทางกายในพื้นที่. (ญัตติพงศ์ แก้วทอง, ผู้สัมภาษณ์)

- ตัวแทนองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นท่านที่ 1. (7 เมษายน. 2565). การขับเคลื่อนโครงการ/กิจกรรมด้านกิจกรรมทางกายในพื้นที่. (ญาติพิงศ์ แก้วทอง, ผู้สัมภาษณ์)
- ตัวแทนองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นท่านที่ 2. (24 มีนาคม. 2565). การขับเคลื่อนโครงการ/กิจกรรมด้านกิจกรรมทางกายในพื้นที่. (ญาติพิงศ์ แก้วทอง, ผู้สัมภาษณ์)
- ตัวแทนองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นท่านที่ 4. (26 พฤษภาคม. 2565). การขับเคลื่อนโครงการ/กิจกรรมด้านกิจกรรมทางกายในพื้นที่. (ญาติพิงศ์ แก้วทอง, ผู้สัมภาษณ์)
- บัณฑิต ศรีไพศาล และคณะ . (2563). โมเดลพลังสี่ภาคส่วนสู่การยกระดับการทำงานป้องกันและควบคุมโรคไม่ติดต่อเรื้อรัง. วารสารวิชาการสาธารณสุข, 29(4), 747-764.
- ปิยะธิดา นาคะเกษียร. (2558). กฎบัตรรอดตายกับบทบาทการสร้างเสริมสุขภาพของพยาบาลวิชาชีพ. วารสารพยาบาลศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหิดล, 33(4), 6-14.
- อัจฉรา ปุราคม และคณะ. (2563). นโยบายกิจกรรมทางกายในผู้สูงอายุ: การทบทวนวรรณกรรมอย่างเป็นระบบ. วารสารวิจัยระบบสาธารณสุข, 14(2), 208-224.
- Ball, K. et al. (2015). Addressing the social determinants of inequities in physical activity and sedentary behaviours. *Health Promotion International*, 30 (2), 8-19.
- Linjalone, N. et al. (2014). Health Impact Assessment Practice and Potential for Integration within Environmental Impact and Strategic Environmental Assessments in Italy. *International Journal of Environmental Research and Public Health*, 11(12), 12683-12699.
- Reimers, C. D. et al. (2012). Does physical activity increase life expectancy? A review of the literature. *Journal of Aging Research*, 2012(1), 1-9.
- Ren, Y. et al. (2021). Nutrition Transition with Accelerating Urbanization? Empirical Evidence from Rural China. *Nutrients*, 13(3), 1-18.
- Stevens, M. et al. (2022). Equipping Physical Activity Leaders to Facilitate Behaviour Change: An Overview, Call to Action, and Roadmap for Future Research. *Sports Medicine - Open*, 8(1), 1-9.
- Stolz, D. et al. (2014). Predictors of success for smoking cessation at the workplace: A longitudinal study. *Respiration; International Review of Thoracic Diseases*, 87(1), 18-25.
- Topothai, T. et al. (2022). The Assessment of Physical Activity Programs Implementation in the Thai Urban-Setting against the Global Action Plan

- on Physical Activity Strategic Actions. *Journal of Health Systems Research*, 16(1), 69-84.
- Wang et al. (2022). Association between socio-economic factors and the risk of overweight and obesity among Chinese adults: A retrospective cross-sectional study from the China Health and Nutrition Survey. *Global Health Research and Policy*, 7(1), 1-10.
- World Health Organization. (2018). Global action plan on physical activity 2018-2030: More active people for a healthier world. Retrieved August 3, 2022, from <https://apps.who.int/iris/handle/10665/272722>
- World Health Organization. (2021). Fair Play: Building a strong physical activity system for more active people. Retrieved August 3, 2022, from <https://www.who.int/publications-detail-redirect/WHO-HEP-HPR-RUN-2021.1>

การพัฒนาหนังสือการ์ตูนอิเล็กทรอนิกส์ เรื่องการออกแบบวิจัย*

THE DEVELOPMENT OF ELECTRONICS COMIC BOOK ON RESEARCH DESIGN TOPIC

ภัทรนัชชา โชติคุณากิตติ^{1*}, วันฤดี สุขสงวน¹, นภาพร เตรียมมีฤทธิ์²

Phatnatcha Chotkunakitti, Wanrudee Suksanguan, Napaporn Treammeerit

¹คณะบัญชี มหาวิทยาลัยรังสิต

Faculty of accountancy, Rangsit University, Thailand

²นักวิชาการอิสระ

Independent Academician, Thailand

*Corresponding author Email: phatnatcha.c@rsu.ac.th

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ พัฒนาหนังสือการ์ตูนอิเล็กทรอนิกส์และประเมินผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของผู้เรียนที่ได้เรียนรู้ผ่านหนังสือการ์ตูนอิเล็กทรอนิกส์ เรื่องการออกแบบวิจัย เป็นงานวิจัยเชิงกึ่งทดลอง โดยการเปรียบเทียบคะแนนทดสอบก่อนและหลังเรียนของนักศึกษา รวมทั้งเพื่อประเมินความพึงพอใจของผู้เรียนที่ได้เรียนรู้ผ่านหนังสือการ์ตูนอิเล็กทรอนิกส์ กลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ นักศึกษาชั้นปีที่ 4 คณะบัญชี ปีการศึกษา 2564 มหาวิทยาลัยรังสิต ซึ่งคัดเลือกกลุ่มตัวอย่างแบบง่าย จำนวน 39 คน เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ หนังสือการ์ตูนอิเล็กทรอนิกส์ แบบทดสอบความรู้เรื่องการออกแบบวิจัยเพื่อศึกษาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของผู้เรียนก่อนและหลังจากที่ได้เรียนรู้ผ่านหนังสือการ์ตูนอิเล็กทรอนิกส์ และแบบสอบถามความพึงพอใจของผู้เรียนที่มีต่อหนังสือการ์ตูนอิเล็กทรอนิกส์ สถิติที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และ ค่าสถิติทีแบบจับคู่ วิเคราะห์ข้อมูลเชิงพรรณนา ผลการวิจัยพบว่า หนังสือการ์ตูนอิเล็กทรอนิกส์ ประกอบด้วย ส่วนเนื้อหา ตัวอักษร ภาพนิ่ง ภาพเคลื่อนไหว และเสียง ส่วนการทดสอบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน ด้วยการวิเคราะห์ค่าสถิติที แบบจับคู่ พบว่าคะแนนจากการทดสอบหลังจากการเรียนด้วยหนังสือการ์ตูนอิเล็กทรอนิกส์ มีค่าสูงกว่าคะแนนจากการทดสอบก่อนเรียน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ 0.001 ดังนั้น จึงสรุปได้ว่าผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักศึกษาดีขึ้นหลังจากเรียนรู้ผ่านหนังสือการ์ตูนอิเล็กทรอนิกส์ เมื่อพิจารณาค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน พบว่า ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐานของ

* Received July 11, 2022; Revised September 9, 2022; Accepted February 6, 2023

คะแนนทดสอบหลังเรียนต่ำกว่าคะแนนทดสอบก่อนเรียน แสดงว่าหนังสืออิเล็กทรอนิกส์ อาจช่วยให้นักศึกษาทั้งที่มีผลการเรียนสูงและต่ำสามารถพัฒนาความรู้ให้ใกล้เคียงกันได้ นอกจากนี้จากการวิเคราะห์ค่าเฉลี่ยของคะแนนความพึงพอใจของนักศึกษาที่มีต่อหนังสือ พบว่า ในภาพรวมความพึงพอใจของนักศึกษาที่มีต่อหนังสือการ์ตูนอิเล็กทรอนิกส์อยู่ในระดับมากที่สุด

คำสำคัญ: การพัฒนา, หนังสือการ์ตูนอิเล็กทรอนิกส์, การออกแบบวิจัย

Abstract

The objective of the research was to develop the electronic book (e-Book) and to assess learning achievement of students studying through the developed e- book, titled Research Design. This research was a quasi – experimental research by comparing the pre-test and post–test score of the student, and to evaluate the satisfaction of the learners in studying by e-book. The samples of this research were the fourth-year students, academic year 2021, of accounting faculty, Rangsit University, chosen by volunteer sampling, totally 39 students. Research instruments consisted of the e-book developed by the researcher, the pre- test and post- test form and the student’s satisfaction questionnaire on using the E-book. The statistics used in the study consisted of mean, standard deviation and paired t-statistics. The results from the study showed that the e-book consisted of content, alphabet, images, animation, and sound. For the learning achievement test by analyzing the paired t-statistical values, it was found that the scores from the test after studying with e-books were higher than the scores from the pre-study test, statistically significant level of 0.001. Therefore, it can be concluded that the students' learning achievement improved after learning through e- books. When considering the standard deviation, it was found that the standard deviation of the post-test scores was lower than the pre-test scores. It was shown that electronic books may help students with high and low performances to develop knowledge similarly. In addition, from the analysis of the mean scores of students' satisfaction toward e-books, it was found that overall students' satisfaction toward e-book was at a highest level.

Keywords: electronic book, development, research design

บทนำ

การพัฒนาและปฏิรูปประเทศที่สำคัญที่สุด คือ การพัฒนาคน เพราะคนเป็นพื้นฐานของการพัฒนาด้านอื่น ๆ การให้ความสำคัญกับการศึกษาของเยาวชนคนไทยที่ยังปรับตัวไม่ทันกับการเปลี่ยนแปลง และใช้ประโยชน์จากเทคโนโลยีได้ไม่เต็มที่ กระทรวงศึกษาจึงได้จัดทำแผนการศึกษาแห่งชาติฉบับที่ 13 พ.ศ. 2560 – 2579 ในยุทธศาสตร์ที่ 3 การพัฒนาศักยภาพคนทุกช่วงวัย และการสร้างสังคมแห่งการเรียนรู้ ข้อ 4 แหล่งเรียนรู้ สื่อตำราเรียน นวัตกรรม และสื่อการเรียนรู้คุณภาพและมาตรฐาน และประชาชนสามารถเข้าถึงได้โดยไม่จำกัดเวลาและสถานที่ เพื่อให้บรรลุตามแผนดังกล่าวหน่วยงานที่เกี่ยวข้องควรพัฒนาศักยภาพประชากรให้เป็นทุนมนุษย์ รอบรู้ในเชิงสหวิทยาการ สามารถเรียนรู้ได้ด้วยตนเอง และแสวงหาความรู้เพิ่มเติมอยู่เสมอ (สมศักดิ์ ดลประสิทธิ์, 2564) ซึ่งเป็นทักษะของคนในศตวรรษที่ 21 ได้แก่ ทักษะการเรียนรู้และนวัตกรรม ทักษะด้านสารสนเทศสื่อและเทคโนโลยี เป็นการพัฒนาศักยภาพในการเรียนรู้ที่เปิดโอกาสให้ผู้เรียนได้สืบค้น เพิ่มทักษะการคิด และการพึ่งพาตนเอง จากการสอนในห้องเรียนเปลี่ยนเป็น การทบทวนเนื้อหาจากที่บ้าน ผ่านการใช้เทคโนโลยีการสื่อสารที่ทันสมัย (อติเทพ ไขเพ็ชร และอร่ามศรี อาภาอดุล, 2564) ด้วยเหตุนี้ ผู้สอนจึงควรช่วยกันพัฒนาองค์ความรู้ทางวิชาการในศาสตร์ต่าง ๆ เผยแพร่ผ่านสื่ออิเล็กทรอนิกส์ที่มีคุณภาพ ที่ทุกคนที่สนใจสามารถเข้าถึงได้โดยง่าย เพื่อลดความเหลื่อมล้ำทางการศึกษา

ในปัจจุบัน ความเจริญก้าวหน้าทางเทคโนโลยี ได้เข้ามามีบทบาทต่อการพัฒนาการเรียนการสอนเป็นอย่างมาก โดยเฉพาะสื่อการเรียนการสอนได้ถูกพัฒนาขึ้นโดยใช้เทคโนโลยี มีหลายประเภทเช่น วีดิทัศน์ วีดิโอ e-Learning และ หนังสืออิเล็กทรอนิกส์ (e-Book) เป็นต้น สื่อเหล่านี้ช่วยให้ผู้เรียนสามารถเรียนรู้ด้วยตัวเอง โดยอาศัยเครื่องคอมพิวเตอร์ หรืออุปกรณ์อื่นที่สะดวกในการพกพา โดยเฉพาะในสถานการณ์ที่เกิดวิกฤตโรคระบาดโควิด-19 สถานศึกษาไม่สามารถทำการเรียนการสอนในห้องเรียนได้ นอกจากนี้เวลาที่ผู้สอนในห้องเรียนมีจำกัด ทำให้ผู้สอนต้องอาศัยเทคโนโลยีมาเป็นเครื่องมือในการช่วยสอน และผู้เรียนจำเป็นต้องเรียนรู้ด้วยตนเองจากสื่อการสอนที่ผู้สอนจัดเตรียมให้ เช่น e-Book เป็นหนังสืออิเล็กทรอนิกส์ที่มีเสียงเคลื่อนไหว ได้ตอบกับผู้เรียน และสามารถเชื่อมโยงกับเว็บไซต์ได้ คุณลักษณะเหล่านี้หนังสือกระดาษไม่สามารถทำได้ ซึ่งมีผลการวิจัยของ (ดลวรรณ พวงวิภาค, 2564) (ธัญพร แสงจันทร์ และคณะ, 2564) (จรรยา จงกลกลาง และคณะ, 2564) พบว่า สื่อดังกล่าวมีประสิทธิภาพตามเกณฑ์ และทำให้ผู้เรียนมีผลการเรียนอยู่ในเกณฑ์ดี ส่วนในต่างประเทศได้มีการนำ e-Book มาใช้และทำการวิจัยถึงประสิทธิภาพของ e-Book พบว่านักเรียนที่ใช้ e-Book สามารถอ่านหนังสือได้สูงกว่าระดับชั้นที่เรียนอยู่ และมีการพัฒนาเรื่องความเข้าใจในการอ่านสูงขึ้น เมื่ออ่าน e-Book ร่วมกับหนังสือกระดาษ (Marrone, A.)

กระทรวงศึกษาธิการได้เล็งเห็นความสำคัญในการจัดการเรียนการสอนนอกห้องเรียน จึงได้จัดทำแผนการศึกษาแห่งชาติเพื่อส่งเสริมให้ประชาชนเกิดการพัฒนาศักยภาพในทุกช่วงวัย และการสร้างสังคมแห่งการเรียนรู้ ดังนั้นหน่วยงานที่เกี่ยวข้องควรให้ความร่วมมือเพื่อให้แผนดังกล่าวบรรลุวัตถุประสงค์ ทำให้เกิดการพัฒนาค้น และแก้ปัญหาความเหลื่อมล้ำทางการศึกษา ในปัจจุบันเทคโนโลยีได้เข้ามามีบทบาทในชีวิตประจำวันเป็นอย่างมาก ผู้วิจัยจึงใช้เทคโนโลยีเป็นเครื่องมือในการแก้ปัญหาการเรียนการสอนในห้องเรียนที่มีเวลาจำกัด ด้วยการให้ผู้เรียนแสวงหาความรู้จากสื่อการสอนประเภทต่าง ๆ ที่มีอยู่มากมายในสื่อออนไลน์ เช่น e-Learning YouTube และ หนังสืออิเล็กทรอนิกส์ (e-Book) เป็นต้น แต่สื่อดังกล่าวทั้งหลายนี้ โดยเฉพาะ e-Book ที่เป็น Interactive จัดทำเป็นกรณีศึกษาในรูปของการตูนอะนิเมชัน ยังไม่มีให้เรียนรู้ได้ฟรี (วันฤดี สุขสงวน และคณะ, 2565)

จากการที่ผู้เรียนในระดับอุดมศึกษาทั้งปริญญาตรี และปริญญาโทต้องศึกษาวิชาระเบียบวิธีวิจัยด้วยหนังสือกระดาษ ทำให้ผู้เรียนมีปัญหาในการเขียนโครงการวิจัย โดยเฉพาะหัวข้อระเบียบวิธีการวิจัย ซึ่งเรื่องนี้มีผลสำคัญเป็นอย่างยิ่ง เพราะผลการวิจัยจะเชื่อถือได้หรือไม่ขึ้นอยู่กับกรอบการออกแบบวิจัยให้มีความสอดคล้องกับปัญหา และหัวข้อวิจัย สาเหตุเกิดจากผู้เรียนขาดทักษะ กระบวนการคิดวิเคราะห์ และสังเคราะห์ ไม่สามารถบูรณาการการเชื่อมโยงเนื้อหาในเรื่องต่าง ๆ เข้าด้วยกัน ดังนั้นตัวจักรสำคัญที่จะทำให้ผู้เรียนเกิดทักษะดังกล่าว คือ ผู้สอน ต้องแก้ปัญหาเกี่ยวกับการเรียนการสอน ด้วยการหาวิธี หรือเทคนิคต่าง ๆ เข้ามาช่วย เพราะผู้เรียนไม่สามารถนำความรู้ทางทฤษฎี ที่ได้จากห้องเรียน มาประยุกต์ใช้ในการทำงานวิจัยได้ ซึ่งปัญหานี้เกิดขึ้นจากการที่ผู้สอนไม่สามารถสอดแทรก ยกตัวอย่างงานวิจัย หรือกรณีศึกษาให้ผู้เรียนเห็นภาพได้ เนื่องจากเวลาที่ใช้ในการเรียนการสอนในห้องเรียนมีจำกัด ในการทำให้แผนการศึกษาแห่งชาติบรรลุตามเป้าหมาย ด้วยการพัฒนาค้นดังกล่าวนั้นในวิชาระเบียบวิธีวิจัย หัวข้อการออกแบบวิจัย และทำการทดสอบประสิทธิภาพของสื่อด้วยแบบทดสอบความรู้ทั้งก่อนเรียน และหลังเรียน ตลอดจนทำการปรับปรุงแก้ไข ให้อยู่ในเกณฑ์ดีก่อนนำออกเผยแพร่เป็นสื่อออนไลน์ e-Book ซึ่งทั้งหมดนี้จะได้นหนังสืออิเล็กทรอนิกส์ที่มีคุณภาพ

จากสภาพปัญหาและความสำคัญดังกล่าว จึงสนใจในการทำวิจัย เรื่อง พัฒนาค้นหนังสืออิเล็กทรอนิกส์และประเมินผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของผู้เรียนที่ได้เรียนรู้ผ่านหนังสืออิเล็กทรอนิกส์ เรื่องการออกแบบวิจัย เพื่อพัฒนาค้นหนังสืออิเล็กทรอนิกส์ เรื่องการออกแบบวิจัย สำหรับวิชาระเบียบวิธีวิจัย เพื่อการพัฒนาหนังสือการตูนอิเล็กทรอนิกส์ เรื่องการออกแบบวิจัย ให้มีประสิทธิภาพตามเกณฑ์ ด้วยการวิเคราะห์ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักศึกษาที่ศึกษาจากสื่อการตูนอิเล็กทรอนิกส์ โดยเปรียบเทียบคะแนนก่อนและหลังการเรียน และประเมินความพึงพอใจของผู้เรียนที่ได้เรียนรู้ผ่านหนังสือการตูนอิเล็กทรอนิกส์ เรื่องการออกแบบวิจัย ให้มีประสิทธิภาพตามเกณฑ์มีความประสงค์ที่จะเผยแพร่ในรูปของ e-Book ที่เป็น

Application ให้บุคคลทั่วไปสามารถดาวน์โหลดไปใช้งานได้ฟรี ทั้งในระบบ ios และ Android เพื่อเป็นการเผยแพร่ให้กว้างขวางมากที่สุด อันจะทำให้เกิดประโยชน์ต่อสังคม เพื่อก้าวสู่ยุคของสังคมแห่งการเรียนรู้

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อการพัฒนาหนังสือการ์ตูนอิเล็กทรอนิกส์ เรื่องการออกแบบวิจัย ให้มีประสิทธิภาพตามเกณฑ์ ด้วยการวิเคราะห์ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักศึกษาที่ศึกษาจากสื่อการ์ตูนอิเล็กทรอนิกส์ โดยเปรียบเทียบคะแนนก่อนและหลังการเรียนรู้
2. เพื่อประเมินความพึงพอใจของผู้เรียนที่ได้เรียนรู้ผ่านหนังสือการ์ตูนอิเล็กทรอนิกส์ เรื่องการออกแบบวิจัย

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ มีวิธีดำเนินการวิจัย ตามขั้นตอนดังนี้

1. รูปแบบการวิจัย เป็นการวิจัยเชิงกึ่งทดลอง (Quasi – Experimental Research) แบบมีกลุ่มทดลองเพียงกลุ่มเดียว (One-group pretest-posttest design) โดยมีการทดสอบผลการเรียน 2 ครั้ง คือก่อนเรียนและหลังเรียน
2. ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ นักศึกษาระดับปริญญาตรี ชั้นปีที่ 4 ปีการศึกษา 2564 คณะบัญชี มหาวิทยาลัยรังสิต จำนวน 39 คน การคัดเลือกกลุ่มตัวอย่างแบบง่าย โดยให้นักศึกษาเข้าร่วมด้วยความสมัครใจ
3. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ 1) หนังสือการ์ตูนอิเล็กทรอนิกส์ เรื่องการออกแบบวิจัย ซึ่งได้ทำการออกแบบเนื้อหาและรูปแบบของหนังสือและพัฒนาขึ้นโดยโปรแกรม publish 2) แบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนรู้ของผู้เรียนก่อนและหลังเรียนด้วยหนังสืออิเล็กทรอนิกส์ และ 3) แบบสอบถามประเมินความพึงพอใจของผู้เรียนที่มีต่อหนังสือการ์ตูนอิเล็กทรอนิกส์
4. การเก็บรวบรวมข้อมูล มีขั้นตอนดังนี้ 1) ให้นักศึกษาที่สมัครใจเข้าร่วมการวิจัย ทำแบบทดสอบความรู้เรื่องการออกแบบวิจัย 2) ให้กลุ่มตัวอย่าง ศึกษาความรู้เรื่องการออกแบบวิจัยจากหนังสือการ์ตูนอิเล็กทรอนิกส์ 3) ให้กลุ่มตัวอย่างทำแบบทดสอบหลังจากได้ศึกษาความรู้เรื่องการออกแบบวิจัยจากหนังสือการ์ตูนอิเล็กทรอนิกส์ และ 4) ให้กลุ่มตัวอย่างประเมินความพึงพอใจที่มีต่อหนังสือการ์ตูนอิเล็กทรอนิกส์
5. การวิเคราะห์ข้อมูล มีดังนี้ 1) สถิติเชิงพรรณนาที่ใช้ในการวิเคราะห์คะแนนจากการทดสอบศึกษาเพื่อหาประสิทธิภาพของหนังสือการ์ตูนอิเล็กทรอนิกส์ เรื่องการออกแบบวิจัย ด้วยการนำคะแนนสอบก่อนเรียนและหลังเรียน มาหาค่าเฉลี่ย (Mean) และค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard deviation: SD.) 2) สถิติที่ใช้ในการทดสอบสมมติฐาน ใช้ T – Test

Dependent ใช้ในการทดสอบสมมติฐานของคะแนนทดสอบก่อนเรียน (Pre-test) และหลังเรียน (Post-test) ที่ระดับนัยสำคัญทางสถิติ 0.05 เพื่อทดสอบประสิทธิภาพของ หนังสือการ์ตูนอิเล็กทรอนิกส์ เรื่องการออกแบบวิจัย และ 3) สถิติที่ใช้วิเคราะห์หาคุณภาพ ด้านเนื้อหา ด้านมิติเดียว ของสื่อการสอนหนังสือการ์ตูนอิเล็กทรอนิกส์ เพื่อวัดระดับความพึงพอใจ 5 ระดับ จาก 1 ถึง 5 จากนั้นน้อยไปมาก ของผู้เรียนที่มีต่อสื่อการสอนหนังสือการ์ตูนอิเล็กทรอนิกส์ ในด้านต่าง ๆ ทำการวิเคราะห์ผลโดยการนำค่าที่ได้จากแบบประเมินดังกล่าว มาคำนวณหาค่าเฉลี่ย และประเมินผลตามเกณฑ์น้ำหนักคะแนนเฉลี่ย เกณฑ์การประเมินอาศัยหลักการคำนวณโดยนำค่าของระดับสูงสุด ลบระดับต่ำสุด แล้วหารด้วยช่วงที่ตั้งไว้ ($5 - 1/5 = 0.8$) แปลว่า แต่ละช่วงจึงห่างกัน 0.8 ดังนี้

ระดับคะแนน	เกณฑ์การประเมิน
4.21 - 5.00	มากที่สุด
3.41 - 4.20	มาก
2.61 - 3.40	ปานกลาง
1.81 - 2.60	น้อย
1.00 - 1.80	น้อยที่สุด

ผลการวิจัย

1. การพัฒนาหนังสือการ์ตูนอิเล็กทรอนิกส์ เรื่องการออกแบบวิจัย ให้มีประสิทธิภาพตามเกณฑ์ ด้วยการวิเคราะห์ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักศึกษาที่ศึกษาจากสื่อการ์ตูนอิเล็กทรอนิกส์ โดยเปรียบเทียบคะแนนก่อนและหลังการเรียน โดยใช้ค่าสถิติเชิงพรรณนาอธิบายคะแนนที่ได้จากการทำแบบทดสอบก่อนศึกษาและหลังศึกษาสื่ออิเล็กทรอนิกส์ เรื่องการออกแบบการวิจัย เพื่อประเมินประสิทธิภาพของสื่อการเรียนรู้ออนไลน์ ชุดการ์ตูนความรู้ เรื่องการออกแบบงานวิจัย จากการทำแบบทดสอบ 30 ข้อ คะแนนรวม 30 คะแนน ของนักศึกษาจำนวน 39 คน ดังตารางที่ 1 การทดสอบก่อนเรียนและหลังเรียน มีคะแนนเต็มในการทดสอบทั้ง 2 ครั้ง เท่ากับ 30 คะแนน จะเห็นว่าคะแนนก่อนเรียนนั้นมีค่าต่ำสุด เท่ากับ 5 คะแนน ค่าสูงสุดเท่ากับ 19 คะแนน ค่าเฉลี่ย 10.10 คะแนน และค่าเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ 3.243 ส่วนคะแนนหลังเรียนมีค่าต่ำสุด เท่ากับ 20 คะแนน ค่าสูงสุด เท่ากับ 29 คะแนน ค่าเฉลี่ย 24.56 คะแนน และค่าเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ 2.186 เมื่อเปรียบเทียบค่าเฉลี่ยของคะแนนทดสอบก่อนและหลังเรียน จะพบว่าค่าเฉลี่ยหลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียน และเมื่อพิจารณาค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน จะเห็นว่า ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐานหลังเรียนต่ำกว่าก่อนเรียน สรุปได้ว่าคะแนนทดสอบหลังเรียนมีการกระจายของคะแนนต่ำกว่าก่อนเรียน

ตารางที่ 1 สถิติเชิงพรรณนาของคะแนนทดสอบก่อนเรียนและหลังเรียน

	จำนวน	ค่าต่ำสุด	ค่าสูงสุด	ค่าเฉลี่ย	ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน
คะแนนก่อนเรียน	39	5	19	10.10	3.243
คะแนนหลังเรียน	39	20	29	24.56	2.186

ผลการทดสอบสมมติฐาน โดยการทดสอบความแตกต่างระหว่างค่าเฉลี่ย 2 ประชากรแบบจับคู่ สำหรับการเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักศึกษาคนเดียวกันก่อนเรียนและหลังเรียนโดยใช้สื่อการสอนหนังสือการ์ตูนอิเล็กทรอนิกส์ เพื่อทดสอบสมมติฐาน ดังนี้

H_0 : คะแนนทดสอบก่อนเรียนและหลังเรียนไม่แตกต่างกัน

H_1 : คะแนนทดสอบก่อนเรียนและหลังเรียนแตกต่างกัน

ผลการวิเคราะห์ โดยใช้สถิติการทดสอบแบบจับคู่ (Paired Samples Test) หรือแบบกลุ่มไม่อิสระ (Dependent Sample t-test) แสดงในตารางที่ 2 พบว่าค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์เป็น .701. + นั่นคือคะแนนก่อนและหลังเรียนด้วยการอ่านหนังสือการ์ตูนอิเล็กทรอนิกส์ มีความสัมพันธ์เป็นบวก หรือนักศึกษามีคะแนนก่อนเรียนและหลังเรียนมีความสัมพันธ์ในทิศทางเดียวกัน แสดงว่า นักศึกษาที่มีคะแนนก่อนเรียนสูงจะได้คะแนนหลังเรียนสูงด้วยเช่นเดียวกัน

ตารางที่ 2 สัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ของคะแนนทดสอบก่อนและหลังเรียนด้วยหนังสือการ์ตูนอิเล็กทรอนิกส์

Paired Samples Correlations			
	N	Correlation	Sig.
ก่อน & หลัง	39	.701	.000

ตารางที่ 3 ผลการทดสอบความแตกต่างระหว่างกลุ่มแบบจับคู่

Paired Samples Test								
	Paired Differences					t	df	Sig. (2-tailed)
	Mean	Std. Deviation	Std. Error Mean	95% Confidence Interval of the Difference				
				Lower	Upper			
ก่อน -หลัง	-14.462	2.315	.371	-15.212	-13.711	-39.008	38	.000

จากตารางที่ 3 ผลการทดสอบความแตกต่างระหว่างกลุ่มแบบจับคู่ของคะแนนทดสอบก่อนเรียนและหลังเรียนของนักศึกษาคนเดียวกันทั้ง คน พบว่า ค่า $39\ t = .008$ ค่า $\text{Sig. (2-tailed)} = 0.000$ แสดงว่า คะแนนสอบหลังเรียนด้วยการศึกษาจากหนังสือการ์ตูนอิเล็กทรอนิกส์ แตกต่างจากคะแนนสอบก่อนเรียนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ โดยคะแนน

สอบหลังเรียนสูงกว่าคะแนนสอบก่อนเรียนซึ่งปฏิเสธ H_0 : คะแนนทดสอบก่อนเรียนและหลังเรียนไม่แตกต่างกัน และยอมรับ H_1 : คะแนนทดสอบก่อนเรียนและหลังเรียนแตกต่างกัน

2. ผลการประเมินความพึงพอใจของผู้เรียนที่ได้เรียนรู้ผ่านหนังสือการ์ตูนอิเล็กทรอนิกส์ เรื่องการออกแบบวิจัย เมื่อนำข้อมูลจากแบบสอบถามออนไลน์ มาทำการวิเคราะห์ค่าเฉลี่ยและแปลความหมายของความพึงพอใจของนักศึกษาที่มีต่อหนังสือการ์ตูนอิเล็กทรอนิกส์ เรื่องการออกแบบวิจัย สามารถสรุปได้ดังตารางที่ 4

ตารางที่ 4 ความพึงพอใจของนักศึกษาที่มีต่อหนังสือการ์ตูนอิเล็กทรอนิกส์

ข้อคำถาม	ค่าเฉลี่ย	ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน	ระดับความพึงพอใจ
1. บทเรียนออนไลน์ ช่วยให้ผู้เรียนเข้าใจต่อการเรียนมากขึ้น	4.11	0.81	มาก
2. บทเรียนออนไลน์ช่วยให้ผู้เรียนมีความคิดสร้างสรรค์มากขึ้น	4.32	0.60	มากที่สุด
3. ภาพที่ใช้ในบทเรียนมีความน่าสนใจ สอดคล้องกับเนื้อหาและส่งเสริมการเรียนรู้	4.45	0.63	มากที่สุด
4. ลักษณะ ขนาด และสีตัวอักษรที่ใช้มีความเหมาะสม ชัดเจน สวยงาม อ่านง่าย	4.45	0.59	มากที่สุด
5. การจัดองค์ประกอบทางศิลปะในบทเรียนมีความเหมาะสม สะดุดตา น่าสนใจ น่าติดตาม	4.34	0.57	มากที่สุด
6. มีเนื้อหา และสารสนเทศที่พอเพียงสำหรับการทำความเข้าใจ และการค้นหาคำตอบ	4.45	0.59	มากที่สุด
7. มีความน่าสนใจ และดึงดูดความสนใจ	4.24	0.70	มากที่สุด
8. ภาษาที่ใช้ในบทเรียนออนไลน์ เข้าใจง่าย	4.53	0.54	มากที่สุด
9. เนื้อหามีความกะทัดรัด ชัดเจน เป็นลำดับขั้น ง่ายต่อการทำความเข้าใจ เชื่อมโยงความรู้เดิมกับความรู้ใหม่	4.42	0.63	มากที่สุด
10. เนื้อหามีความยากง่ายเหมาะกับผู้เรียน	4.34	0.65	มากที่สุด
11. แบบทดสอบมีความสอดคล้องตรงประเด็นกับเนื้อหาที่ศึกษา	4.42	0.58	มากที่สุด
12. เนื้อหาและแบบทดสอบกระตุ้นให้ผู้เรียนเรียนรู้ด้วยตนเอง	4.39	0.66	มากที่สุด
เฉลี่ยโดยรวม	37.4		มากที่สุด

จากตารางที่ 4 พบว่า โดยรวมกลุ่มตัวอย่างมีความพึงพอใจต่อหนังสือการ์ตูนอิเล็กทรอนิกส์ ในระดับมากที่สุด ค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.37 และเมื่อพิจารณารายข้อคำถาม พบว่า ข้อคำถามที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด เท่ากับ 4.53 คือ ข้อ 8. ภาษาที่ใช้ในบทเรียนออนไลน์ เข้าใจง่าย ข้อคำถามที่มีค่าเฉลี่ยสูงรองลงมา ซึ่งเท่ากับ 4.45 คือ ข้อ 3. ภาพที่ใช้ในบทเรียนมีความน่าสนใจสอดคล้องกับเนื้อหาและส่งเสริมการเรียนรู้ ข้อ 4. ลักษณะ ขนาด และสีตัวอักษรที่ใช้มีความเหมาะสม ชัดเจน สวยงาม อ่านง่าย และข้อ 6. มีเนื้อหาและสารสนเทศที่พอเพียงสำหรับ

การทำความเข้าใจและการค้นหาคำตอบ และข้อความที่มีค่าเฉลี่ยสูงลำดับที่ 3 ซึ่ง ค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.42 คือ ข้อ 9. เนื้อหาที่มีความกะทัดรัด ชัดเจน เป็นลำดับขั้น ง่ายต่อการทำความเข้าใจ เชื่อมโยงความรู้เดิมกับความรู้ใหม่ และข้อ 11. แบบทดสอบมีความสอดคล้องและตรงประเด็น กับเนื้อหาที่ศึกษา ส่วนข้อที่มีค่าเฉลี่ยต่ำสุด ซึ่งค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.11 คือข้อ 1. บทเรียนออนไลน์ ช่วยให้ผู้เรียนเอาใจใส่ต่อการเรียนมากขึ้น

อภิปรายผล

1. การพัฒนาหนังสือการ์ตูนอิเล็กทรอนิกส์ เรื่องการออกแบบวิจัย ให้มีประสิทธิภาพตามเกณฑ์ ด้วยการวิเคราะห์ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักศึกษาที่ศึกษาจากสื่อการ์ตูนอิเล็กทรอนิกส์ โดยเปรียบเทียบคะแนนก่อนและหลังการเรียน เมื่อเปรียบเทียบค่าเฉลี่ยของคะแนนทดสอบก่อนและหลังเรียน จะพบว่าค่าเฉลี่ยหลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียน แสดงว่าหนังสือการ์ตูนอิเล็กทรอนิกส์ ช่วยให้ผลการทดสอบของนักศึกษาดีขึ้นและผลการทดสอบความแตกต่างระหว่างค่าเฉลี่ย 2 ประชากรแบบจับคู่ สำหรับการเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักศึกษาคนเดียวกันก่อนเรียนและหลังเรียนโดยใช้สื่อการสอนการ์ตูนอิเล็กทรอนิกส์ แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญสอดคล้องกับ (พลอยปภัส เนียมสินวล และวินัย เพ็งภิญโญ, 2561) และ (พันธุ์ศักดิ์ ไทยสิทธิ, 2563) การที่ผลคะแนนการทดสอบของนักศึกษาดีขึ้น สืบเนื่องจากนักศึกษาสามารถเรียนรู้และทบทวนความรู้จากสื่ออิเล็กทรอนิกส์ได้ตลอดเวลา นอกจากนี้เมื่อพิจารณาค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน จะเห็นว่า ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐานของคะแนนทดสอบหลังเรียนต่ำกว่าคะแนนทดสอบก่อนเรียน แสดงว่าหนังสืออิเล็กทรอนิกส์ อาจช่วยให้นักศึกษาทั้งที่มีผลการเรียนดีและไม่ดีสามารถพัฒนาความรู้ให้ใกล้เคียงกันได้ เพราะสามารถที่จะทบทวนความรู้ได้ทุกเวลาที่ต้องการจากสื่ออิเล็กทรอนิกส์ออนไลน์ เช่น หนังสืออิเล็กทรอนิกส์ ซึ่งแสดงว่าหนังสืออิเล็กทรอนิกส์ที่พัฒนาขึ้นนี้ สามารถนำไปใช้ในการเรียนการสอนวิชาการเปียโนวิธีวิจัยได้ สอดคล้องกับ (นันทวรรณ กล่อมดี และคณะ, 2565) และ (เกศรา เสงงาม และคณะ, 2564) ซึ่งพัฒนาหนังสืออิเล็กทรอนิกส์และนำไปใช้ในการเรียนการสอนได้

2. จากผลการประเมินความพึงพอใจของผู้เรียนที่ได้เรียนรู้ผ่านหนังสือการ์ตูนอิเล็กทรอนิกส์ เรื่องการออกแบบวิจัย ของกลุ่มตัวอย่างที่มีต่อหนังสือการ์ตูนอิเล็กทรอนิกส์ โดยรวมกลุ่มตัวอย่างมีความพึงพอใจต่อหนังสือการ์ตูนอิเล็กทรอนิกส์ ในระดับมากที่สุด เนื่องจากหนังสือการ์ตูนอิเล็กทรอนิกส์ เป็นสื่อการเรียนการสอนที่แตกต่างจากหนังสือกระดาษ เมื่อพิจารณาร่วมกับความพึงพอใจรายด้านย่อย จะพบว่าคะแนนความพึงพอใจสูงสุดคือ ด้านภาษาที่ใช้ในบทเรียนออนไลน์ เข้าใจง่าย รองลงมาเป็นด้านภาพและตัวอักษร ซึ่งสาเหตุที่ความพึงพอใจของนักศึกษามีต่อ 2 ด้านนี้ในระดับมากที่สุด นั้นเป็นเพราะหนังสือการ์ตูนอิเล็กทรอนิกส์ ที่(ผู้วิจัย)ได้พัฒนาขึ้นนี้ได้จัดทำโดยใช้แนวคิดในการให้ความรู้ด้วยการเล่าเรื่อง

ประกอบด้วยภาพการ์ตูนที่เคลื่อนไหวได้ จะเห็นว่า 2 ด้านนี้เป็นด้านที่เป็นข้อดีของหนังสือการ์ตูนอิเล็กทรอนิกส์ ที่สามารถใส่เสียงพูดประกอบ และตัวการ์ตูนแสดงประกอบในหนังสือได้ ซึ่งหนังสือกระดาษไม่สามารถทำได้ ทำให้ดึงดูดความสนใจของผู้เรียนที่จะอ่านหนังสือการ์ตูนอิเล็กทรอนิกส์นี้จนจบ สอดคล้องกับ (เกศรา เสงงาม และคณะ, 2564) ซึ่งพบว่านักศึกษามีความพึงพอใจต่อการใช้อีบุ๊กอิเล็กทรอนิกส์ ในระดับมากขึ้นไปในทุกด้าน ทั้งด้านเนื้อหา คุณภาพของสื่อและประโยชน์ช่วยให้เกิดการเรียนรู้ด้วยตนเอง

สรุป/ข้อเสนอแนะ

การวิจัยเรื่องนี้ สรุปได้ว่า 1) การพัฒนาหนังสือการ์ตูนอิเล็กทรอนิกส์ เรื่องการออกแบบวิจัยให้มีประสิทธิภาพตามเกณฑ์ ด้วยการวิเคราะห์ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักศึกษาเมื่อเปรียบเทียบค่าเฉลี่ยของคะแนนทดสอบก่อนและหลังเรียน มีค่าเฉลี่ยหลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียน แสดงว่าหนังสือการ์ตูนอิเล็กทรอนิกส์ ช่วยให้ผลการทดสอบของนักศึกษาดีขึ้น และผลการทดสอบความแตกต่างระหว่างค่าเฉลี่ย 2 ประชากรแบบจับคู่ ของนักศึกษาคนเดียวก่อนเรียนและหลังเรียนโดยใช้อีบุ๊กการสอนหนังสือการ์ตูนอิเล็กทรอนิกส์ มีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ 2) ผลการประเมินความพึงพอใจของผู้เรียนที่ได้เรียนรู้ผ่านหนังสือการ์ตูนอิเล็กทรอนิกส์ เรื่องการออกแบบวิจัย ของนักศึกษาที่มีต่อหนังสือการ์ตูนอิเล็กทรอนิกส์ โดยรวมมีความพึงพอใจในระดับมากที่สุด เพราะเป็นสื่อการเรียนการสอนที่แตกต่างจากหนังสือกระดาษ ด้านรายย่อย คะแนนความพึงพอใจที่สูงที่สุด คือ ด้านภาษาที่ใช้ในบทเรียนออนไลน์ เข้าใจง่าย รองลงมาเป็นด้านภาพและตัวอักษร ซึ่งสาเหตุเพราะหนังสือการ์ตูนอิเล็กทรอนิกส์ ที่ได้พัฒนาขึ้นนี้จัดทำโดยใช้แนวคิดในการให้ความรู้ด้วยการเล่าเรื่องประกอบด้วยภาพการ์ตูนที่เคลื่อนไหวได้ สามารถใส่เสียงพูดประกอบ และมีตัวการ์ตูนแสดงประกอบ ซึ่งหนังสือกระดาษไม่สามารถทำได้ เป็นสิ่งดึงดูดความสนใจของผู้เรียนในการอ่านหนังสือการ์ตูนอิเล็กทรอนิกส์นี้จนจบ ดังนั้นควรมีการพัฒนาหนังสือการ์ตูนอิเล็กทรอนิกส์ เพื่อใช้ในรายวิชาต่างๆ ให้มากขึ้น หนังสือการ์ตูนอิเล็กทรอนิกส์ สำหรับวิชาที่มีความยากมากหรือนักศึกษาไม่ค่อยให้ความสนใจ ควรพัฒนาด้วยการทำให้มีรูปแบบที่ดึงดูดให้ผู้เรียนสนใจศึกษาที่จะศึกษา ซึ่งควรเป็นรูปแบบที่มีภาพการ์ตูนเคลื่อนไหวได้ประกอบเสียงบรรยาย ซึ่งเป็นลักษณะการเล่าเรื่อง จะช่วยให้ผู้เรียนไม่เกิดความเครียดระหว่างเรียนได้ งานวิจัยนี้พัฒนาหนังสือการ์ตูนอิเล็กทรอนิกส์แค่เพียงเรื่องการออกแบบวิธีวิจัยเท่านั้น ควรมีศึกษาและการพัฒนาสื่อการ์ตูนอิเล็กทรอนิกส์สำหรับวิชาอื่นๆ เพิ่มขึ้น เพื่อให้สอดคล้องกับการเปลี่ยนแปลงทางการศึกษาที่ต้องปรับตัวในยุคของเทคโนโลยีดิจิทัลและการใช้ชีวิตปกติวิถีใหม่ (New Normal) นอกจากนี้ การศึกษาในเรื่องการพัฒนาการเรียนการสอนมักจะศึกษากับกลุ่มตัวอย่างในระดับ

ประถมศึกษาและมัธยมศึกษา ควรมีการศึกษาเปรียบเทียบการใช้สื่อการ์ตูนอิเล็กทรอนิกส์รูปแบบต่างๆในการเรียนการสอนกับนักศึกษาในระดับปริญญาตรีให้มากขึ้น

เอกสารอ้างอิง

- เกศรา เสนงาม และคณะ. (2564). ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนและความพึงพอใจของนักศึกษาต่อการใช้อัลบั้มวีดิทัศน์ช่วยสอนเสริม เรื่อง “การบริหารยาในเด็ก” ในห้องปฏิบัติการพยาบาล มหาวิทยาลัยรังสิต. วารสารพัฒนาการเรียนการสอน มหาวิทยาลัยรังสิต, 15(1), 30-48.
- จรรยา จงกลกลาง และคณะ. (2564). พัฒนาคอนเทนต์ออนไลน์วิชาฮาร์ดแวร์ และยูทิลิตี้เบื้องต้น. ใน วิทยานิพนธ์ปริญญาครุศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาเทคโนโลยีการศึกษา. มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีพระจอมเกล้าธนบุรี.
- ดลวรรณ พวงวิภาค. (2564). ผลการเรียนรู้และความคงทนเรื่องคำศัพท์ภาษาอังกฤษจากการเรียนด้วยหนังสือนิทานอิเล็กทรอนิกส์ระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 5. ใน วิทยานิพนธ์ปริญญาครุศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาเทคโนโลยีการศึกษา. มหาวิทยาลัยศิลปากร.
- ธัญพร แสงจันทร์ และคณะ. (2564). การพัฒนาคอนเทนต์ e-Learning วิชาการออกแบบและพัฒนาโปรแกรม. ใน วิทยานิพนธ์ปริญญาครุศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาครุศาสตร์อุตสาหกรรม. มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีพระจอมเกล้าพระนครเหนือ.
- นันทวรรณ กล่อมดี และคณะ. (2565). การใช้ชุดการเรียนรู้ด้วยสื่อมัลติมีเดีย เรื่องรอบรู้เรื่องมะพร้าว ที่มีต่อผลการเรียนรู้ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 2. วารสารมหาจุฬานาคธรรพ, 9(2), 77-91.
- พลอยปภัส เนียมสินวล และวินัย เพ็งภิญโญ. (2561). การพัฒนาสื่อการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 โดยการใช้หนังสืออิเล็กทรอนิกส์ (E-Book) ในรายวิชาเทคโนโลยีสารสนเทศพื้นฐาน 2 เรื่อง ระบบเครือข่ายคอมพิวเตอร์ สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 โรงเรียนระยองโสภณวิทยา สุพรรณบุรี. ใน วิทยานิพนธ์มหาบัณฑิต สาขาวิชาครุศาสตร์. มหาวิทยาลัยราชภัฏนครปฐม.
- พันธุ์ศักดิ์ ไทยสิทธิ. (2563). การพัฒนาคอนเทนต์คอมพิวเตอร์ช่วยสอน รายวิชา GEN133 เขียนแบบวิศวกรรม เรื่อง การใช้คำสั่งในการสร้างภาพสองมิติ. วารสารพัฒนาการเรียนการสอน มหาวิทยาลัยรังสิต, 14(1), 97-108.
- วันฤดี สุขสงวน และคณะ. (2565). การพัฒนาสื่อการเรียนรู้ออนไลน์การ์ตูนความรู้เรื่อง สถิติในงานวิจัยทางสังคมศาสตร์. ใน รายงานการวิจัย. มหาวิทยาลัยรังสิต.
- สมศักดิ์ ดลประสิทธิ์. (2564). การพัฒนากำลังคนในศตวรรษที่ 21. วารสารคุรุสภาวิทยากร, 2(1), 48-63.

อติเทพ ไช้เพชร และอร่ามศรี อาภาอดุล. (2564). การวิเคราะห์วิธีการสอนเพื่อการพัฒนาทักษะการเรียนรู้ใน ศตวรรษที่21. วารสารวิจัยราชภัฏกรุงเทพฯ, 8(1), 42-54.

Marrone, A. (n.d.). The effects of enhanced e-books vs. traditional print books on reader motivation, comprehension, and fluency in an elementary classroom. In Research paper in Education. Master of arts in teaching. William Paterson University of New Jersey.

การศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างคุณลักษณะผู้นำของผู้บริหารสถานศึกษา กับความผูกพันต่อองค์กรของครูในโรงเรียนเอกชนการกุศล จังหวัดเชียงราย*

THE RELATIONSHIP BETWEEN LEADERSHIP CHARACTERISTICS OF SCHOOL ADMINISTRATORS AND ORGANIZATIONAL ENGAGEMENT OF TEACHERS IN CHARITABLE PRIVATE SCHOOLS CHIANG RAI

พรวิจิตร ทรงสันติ*, จ๋านงค์ แจ่มจันทร์วงศ์, พัชรินทร์ เงินทอง

Pronwijit Songsanti, Jumnong. Jamjanwong, Patcharin Ngoenthong

วิทยาลัยเชียงราย

Chiangrai College

*Corresponding author E-mail: fajpron@gmail.com

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) เพื่อศึกษาคุณลักษณะผู้นำของผู้บริหาร 2) เพื่อศึกษาความผูกพันต่อองค์กรของครู 3) เพื่อศึกษาความสัมพันธ์ของคุณลักษณะผู้นำของผู้บริหารสถานศึกษากับความผูกพันต่อองค์กรของครู โรงเรียนเอกชนการกุศล จังหวัดเชียงราย เป็นการวิจัยเชิงปริมาณ กลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ ครูผู้สอนในโรงเรียนเอกชนการกุศล จังหวัดเชียงราย จำนวน 144 คน ใช้วิธีการสุ่มกลุ่มตัวอย่างแบบชั้นภูมิ เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ แบบสอบถาม การศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างคุณลักษณะผู้นำของผู้บริหารสถานศึกษา ตามแนวคิดของยูคัลและความผูกพันต่อองค์กรของครู ตามแนวคิดของแอลเลนและเมเยอร์ สถิติที่ใช้วิจัย ได้แก่ ร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และหาความสัมพันธ์โดยใช้ค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ของเพียร์สัน ผลการวิจัยพบว่า 1) คุณลักษณะผู้นำของผู้บริหารโรงเรียนเอกชนการกุศล จังหวัดเชียงราย ในภาพรวมมีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมาก โดยมีด้านความเข้าใจสถานการณ์ รองลงมาเป็นด้านการกำหนดบทบาทและหน้าที่ตามความถนัด ด้านการให้คำแนะนำเมื่อเกิดปัญหา ด้านปฏิสัมพันธ์ ด้านการส่งเสริมและสนับสนุนบุคลากร ด้านกำหนดระเบียบ ข้อบังคับ ในการถือปฏิบัติ และ ด้านการวางแผน อยู่ในระดับมากไปน้อยตามลำดับ 2) ความผูกพันองค์กรของครู โรงเรียนเอกชนการกุศล จังหวัดเชียงราย ในภาพรวมอยู่ในระดับ

* Received December 22, 2022; Revised January 12, 2023; Accepted February 6, 2023

มาก โดยมีความผูกพันด้านบรรทัดฐานทางสังคม อยู่ในระดับมากที่สุด รองลงมาเป็นความผูกพันด้านจิตใจ และ ความผูกพันด้านการคงอยู่กับองค์กรอยู่ในลำดับที่น้อย 3) ความสัมพันธ์ระหว่างคุณลักษณะผู้นำของผู้บริหารสถานศึกษา กับความผูกพันองค์กรของครู โรงเรียนเอกชนการกุศล จังหวัดเชียงราย มีความสัมพันธ์และเป็นไปในทิศทางเดียวกัน เมื่อคุณลักษณะของผู้บริหารอยู่ในระดับสูง จะส่งผลให้ครูมีความสัมพันธ์สูง อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01

คำสำคัญ ความสัมพันธ์, คุณลักษณะผู้นำ, ความผูกพันต่อองค์กร, โรงเรียนเอกชนการกุศล จังหวัดเชียงราย

Abstract

The objectives of this research were 1) to study the leadership characteristics of administrators, 2) to study the organizational commitment of teachers, 3) to study the relationship of school administrators' leadership characteristics and teacher's organizational commitment. Charity private school Chiang Rai. There were 144 people using the hierarchical random sampling method. The research tools were a questionnaire to study of the relationship between leadership characteristics of school administrators, and a questionnaire. According to Yukl's concept and Teacher's organizational commitment According to Allen and Meyer's concept. The statistics used for research were percentage, mean, standard deviation. and the correlation was determined by Pearson's correlation coefficient. The results of the study revealed that 1) leadership characteristics of executives. Chiang Rai Charity Private School Overall, The average was at a high level, with an understanding of the situation Followed by the assignment of roles and responsibilities according to aptitude Giving advice when problems arise Interaction Personnel promotion and support setting rules and regulations for implementation and planning in descending order 2) Teacher's organizational commitment Chiang Rai Charity Private School overall, it was at a high level. With ties to social norms at the high level followed by mental engagement and persistence commitment with the organization were in the lowest order. 3) The relationship between leadership characteristics of school administrators with teacher organizational engagement charity private school Chiang Rai have a relationship and go in the same direction. When the quality of

management is high will result in high relationship with teachers. Statistically significant at the 0.01 level.

Keywords: The Relationship, Leadership Characteristics, Organizational Engagement, Chiang Rai Charitable Private Schools

บทนำ

ความผูกพันต่อองค์กรเป็นความรู้สึกที่ดีของบุคลากรที่มีต่อองค์กร มีความรัก ความภาคภูมิใจ ความเอาใจใส่ต่อองค์กรของตนเอง รู้สึกว่าตนเองเป็นส่วนหนึ่งขององค์กร และเป็นปัจจัยที่จะส่งผลสำเร็จในการบริหารองค์กร การที่ครูมีความรักใคร่ผูกพันต่อองค์กรนั้นมีผลต่อการสอนและการพัฒนานักเรียน เนื่องจากครูที่มีความผูกพันต่อองค์กร ในระดับสูงจะมีความตั้งใจที่จะพัฒนาคุณภาพการจัดการเรียนการสอน การที่บุคคลมีความผูกพันในองค์กรของตน จะมีความเต็มใจที่จะช่วยในการพัฒนาองค์กรเพื่อให้บรรลุเป้าหมายได้ ความรักความผูกพันต่อองค์กรย่อมเสียสละและมุ่งหวังเห็นผลสำเร็จเป็นหลักแต่หากแม้ครูมีความรู้ความสามารถมากเพียงใด แต่ครูไม่ยอมอุทิศตนเป็นส่วนหนึ่งของโรงเรียนก็ไม่มีประโยชน์ต่อโรงเรียน การสร้างความสัมพันธ์ระหว่างบุคลากรและองค์กรให้มีความผูกพันด้านจิตใจ ด้านการคงอยู่กับองค์กร และด้านบรรทัดฐานทางสังคม ทำให้บุคลากรรู้สึกพอใจกับงานในองค์กร มีความรู้สึกที่ตนเองเป็นส่วนหนึ่งขององค์กร อยากอุทิศตนเพื่อองค์กร คุณลักษณะการบริหารของผู้นำช่วยเสริมสร้างให้บุคลากรเกิดแรงบันดาลใจ มีขวัญและกำลังใจ พุ่มเทให้แก่งานที่ทำ เพื่อกระตุ้นให้บุคลากรให้ความร่วมมือในการทำงาน มีส่วนร่วมอย่างเต็มที่ในการผลักดันให้องค์กรประสบความสำเร็จ (Natalie, J., 1997) การสร้างความผูกพันต่อองค์กรของครูมีหลายปัจจัย ปัจจัยที่สำคัญปัจจัยหนึ่งได้แก่คุณลักษณะของผู้นำ การที่ผู้นำมีคุณลักษณะที่ดีจะทำให้บุคลากรรักและผูกพันต่อองค์กรมากขึ้น การบริหารองค์กรเอกชนที่มีการแข่งขันสูงการสร้าง ความผูกพันต่อองค์กรจึงต้องอาศัยผู้บริหารที่มีคุณลักษณะผู้นำองค์กรสมัยใหม่ มีภาวะผู้นำที่เข้าใจสถานการณ์ มีการวางแผน สามารถชี้แนะบุคลากรในโรงเรียนได้ รวมทั้งให้คำแนะนำแก่บุคลากรที่ขาดประสบการณ์หรือเมื่อเกิดปัญหาได้ นอกจากนี้ยังต้องเป็นบุคคลที่สร้างแรงจูงใจในการปฏิบัติงานการศึกษาให้เป็นไปตามเป้าหมาย เป็นผู้วางแผนและนโยบาย เป็นผู้แก้ปัญหา อุปสรรคของสถานศึกษา เป็นตัวอย่างที่ดี มีความสามารถในการสื่อสาร (Ozsahin, M. et al, 2011)

ผู้นำหรือผู้บริหารองค์กรเอกชนควรจะต้องมีคุณลักษณะ ดังต่อไปนี้ ผู้นำที่มองปัญหาหรือความท้าทายในปัจจุบันอย่างเข้าใจ มีแนวทางการปฏิบัติงานที่เหมาะสม พร้อมกล้าคิด กล้าตัดสินใจ มีความยืดหยุ่นในการบริหารจัดการ เป็นผู้นำแบบประชาธิปไตย ไม่เน้นอำนาจ เปิดโอกาสให้ครูได้มีส่วนร่วมในการตัดสินใจ การแก้ปัญหาต่างๆ มีอิสระในการทำงาน มีความ

รัก เป็นบุคคลที่มีอิทธิพลต่อผู้อื่น สามารถถ่ายทอดแนวคิด ทศนคติที่เชื่อมั่นให้กับบุคลากรในองค์กร สามารถโน้มน้าว จูงใจ ชักนำ เสริมสร้างงานให้บุคลากรสามารถปฏิบัติงานให้บรรลุตามเป้าหมายให้สำเร็จ มีวิสัยทัศน์ มีเป้าหมายทางการศึกษา มีการวางแผน การทำงานที่ดี มีความเข้าใจปัจจัยของสถานการณ์ที่เกี่ยวข้องกับการบริหารงาน มีความสัมพันธ์ที่ดีกับผู้ใต้บังคับบัญชาเพื่อให้งานสามารถดำเนินการได้อย่างมีระบบ จากการทบทวนวรรณกรรมพบการศึกษาพบทฤษฎีคุณลักษณะผู้นำของผู้บริหารที่หลากหลาย อย่างไรก็ตามแนวคิดของยุคล์ (Yukl, G., 2006) ได้รับความสนใจในการศึกษาเกี่ยวกับโรงเรียนเอกชนเนื่องจากเป็นทฤษฎีที่กล่าวถึงลักษณะสากลของผู้นำที่มีประสิทธิภาพในการทำภารกิจของกลุ่มให้บรรลุเป้าหมายร่วมกันโดยมีคุณลักษณะ 8 ด้าน ได้แก่ ด้านเข้าใจสถานการณ์ ด้านการวางแผน ด้านปฏิสัมพันธ์ การกำหนดบทบาทและหน้าที่ตามความถนัด ด้านการให้คำแนะนำเมื่อเกิดปัญหาด้านการกำหนดระเบียบ ข้อบังคับในการถือปฏิบัติ ด้านการให้คำชี้แนะ แนวทางการปฏิบัติงาน และด้านส่งเสริมและสนับสนุนบุคลากร เพื่อลดความเครียดและสร้างขวัญและกำลังใจให้กับผู้ปฏิบัติงาน

โรงเรียนเอกชนการกุศล เป็นโรงเรียนเอกชนการกุศลหรือเพื่อให้ผู้ยากไร้ ตามพระราชบัญญัติโรงเรียนเอกชน มาตรา 35 โดยไม่เรียกเก็บค่าธรรมเนียมหรือเรียกเก็บค่าธรรมเนียมการศึกษา ซึ่งกระทรวงศึกษาธิการให้การอุดหนุนทางการเงิน (พระราชบัญญัติโรงเรียนเอกชน (ฉบับที่ 2), 2554) เนื่องจากโรงเรียนไม่สามารถเรียกเก็บค่าธรรมเนียมจากผู้ปกครองได้ ผู้บริหารจึงต้องมีความรอบคอบในการบริหารจัดการ ไม่ว่าจะเป็นการจัดการเรียนการสอน หรือการบริหารงานบุคคล ดังนั้นจากปัญหาความสำเร็จขององค์กรขึ้นอยู่กับความร่วมมือของครูที่ได้รับมอบหมายให้ปฏิบัติหน้าที่ให้สำเร็จ ปัจจุบันโรงเรียนเอกชนการกุศลยังประสบปัญหาอัตรากำลัง ทำให้เกิดการขาดแคลนครูในการขับเคลื่อนงาน ส่งผลต่อการจัดการเรียนการสอนขาดผู้มีความรู้ความเชี่ยวชาญในการสอนให้เด็กได้เรียนอยู่อย่างต่อเนื่อง ดังนั้นความผูกพันต่อองค์กร จึงมีความสำคัญให้ครูมีความรู้สึกว่าเป็นส่วนหนึ่งขององค์กร เต็มใจที่จะทำงานเพื่อองค์กรอย่างเต็มที่ และเต็มความสามารถ เพื่อดำเนินการไปสู่เป้าหมาย

จากสภาพปัญหา ความสำคัญและเหตุผลดังกล่าว จึงสนใจที่จะศึกษา ความสัมพันธ์ระหว่างคุณลักษณะผู้นำของผู้บริหารสถานศึกษากับความผูกพันต่อองค์กรของครูในโรงเรียนเอกชนการกุศล จังหวัดเชียงราย เพื่อศึกษาคุณลักษณะผู้นำของผู้บริหารสถานศึกษาระดับความผูกพันต่อองค์กรของครูโรงเรียนเอกชนการกุศลและความสัมพันธ์ของคุณลักษณะผู้นำของผู้บริหารสถานศึกษากับความผูกพันต่อองค์กร ของครูโรงเรียนเอกชนการกุศลจังหวัดเชียงราย ซึ่งเป็นเรื่องที่จะทำให้องค์กรได้รู้และเข้าใจว่าครูมีความผูกพันต่อองค์กรในระดับใด เพื่อนำผลการวิจัยไปใช้ในการบริหารจัดการสำหรับผู้บริหารโรงเรียนเอกชนการกุศลจังหวัดเชียงรายและหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง เป็นแนวทางในการวางแผน ปรับปรุงพัฒนา เพื่อให้ครูและ

บุคลากรในองค์กรมีความผูกพันต่อองค์กร ทำให้เกิดประสิทธิภาพประสิทธิผลต่อโรงเรียนและนักเรียนต่อไป

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษาคุณลักษณะผู้นำของผู้บริหารสถานศึกษา โรงเรียนเอกชนการกุศล จังหวัดเชียงราย
2. เพื่อศึกษาระดับความผูกพันต่อองค์กรของครู โรงเรียนเอกชนการกุศล จังหวัดเชียงราย
3. เพื่อศึกษาความสัมพันธ์ของคุณลักษณะผู้นำของผู้บริหารสถานศึกษากับความผูกพันต่อองค์กร ของครู โรงเรียนเอกชนการกุศล จังหวัดเชียงราย

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ มีวิธีดำเนินการวิจัย ตามลำดับขั้นตอนดังต่อไปนี้

1. รูปแบบการวิจัย เป็นการวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative Research)
2. ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง ประชากร ได้แก่ ครูที่ปฏิบัติงานในโรงเรียนเอกชนการกุศล จังหวัดเชียงราย สังกัดสำนักงานศึกษาธิการจังหวัดเชียงราย ปีการศึกษา 2564 จำนวน 8 สถานศึกษา จำนวน 230 คน กำหนดขนาดกลุ่มตัวอย่างโดยใช้เกณฑ์การกำหนดขนาดกลุ่มตัวอย่างของเครจซี่และมอร์แกน (Krejcie.R.V.,& Morgan,D.W., 1970) ใช้วิธีการสุ่มตัวอย่างแบบชั้นภูมิ (Statified random sampling) ในแต่ละโรงเรียนจะทำให้ได้กลุ่มตัวอย่างที่เป็นตัวแทนครบทุกโรงเรียนเอกชนการกุศลจังหวัดเชียงราย ได้แก่ โรงเรียนสหศาสตร์ศึกษา จำนวน 40 คน โรงเรียนคริสเตียนแสงประทีป 16 คน โรงเรียนคริสเตียนไพศาลศาสตร์ จำนวน 14 คน โรงเรียนอนุบาลสันกอง จำนวน 6 คน โรงเรียนวัดเหมืองง่าพิเศษ จำนวน 19 คน โรงเรียนมานิตวิทยา จำนวน 31 คน โรงเรียนจ่อเจริญสุขุมวาท จำนวน 10 คน และโรงเรียนธารทิพย์จำนวน 8 คน จึงได้กลุ่มตัวอย่างจำนวนทั้งสิ้น 144 คน

3. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ แบบทดสอบความคิดเห็นขึ้นตามกรอบแนวคิดและวัตถุประสงค์การวิจัยที่กำหนด โดยมีขั้นตอนการดำเนินการดังนี้

ขั้นตอนที่ 1 ศึกษาวรรณกรรมที่เกี่ยวข้อง โดยการปรึกษาอาจารย์ผู้ควบคุมวิทยานิพนธ์

ขั้นตอนที่ 2 ตรวจสอบความถูกต้องเหมาะสม การใช้ภาษา เนื้อหาครอบคลุม ความเที่ยงตรงของเนื้อหา โดยนำแบบสอบถามความคิดเห็นที่ผู้วิจัยสร้างให้ผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวน 5 คนประกอบด้วย ศักขานีเทศ จำนวน 2 คน ผู้รับใบอนุญาตโรงเรียน จำนวน 1 คน ผู้จัดการโรงเรียน จำนวน 1 คน และ รองผู้อำนวยการโรงเรียน จำนวน 1 คน ด้วยผู้ทรงคุณวุฒิมีความเชี่ยวชาญและเข้าใจบริบทการบริหารงานในสถานศึกษา พิจารณาความสอดคล้องของเนื้อหา

กับวัตถุประสงค์ของการวิจัย ด้วยการหาค่าดัชนีความสอดคล้องโดยใช้เทคนิค IOC (Index of Item Objective Congruence) ได้ค่า IOC อยู่ระหว่าง 0.7- 1.00 ซึ่งมีความเที่ยงตรงตามเนื้อหา

ขั้นตอนที่ 3 นำแบบสอบถามที่ปรับปรุงแล้ว ไปทดสอบใช้ (Try Out) กับกลุ่มตัวอย่าง ครู บุคลากร โรงเรียนเอกชน ที่ไม่ใช่กลุ่มตัวอย่าง จำนวน 30 ชุด

ขั้นตอนที่ 4 นำแบบสอบถามความคิดเห็นที่ได้รับคืนมา มาวิเคราะห์หาความเชื่อมั่น (Reliability) โดยใช้การคำนวณค่าสัมประสิทธิ์ความเชื่อมั่นครอนบา แอลฟา (Cronbach's Alpha Coefficient) ได้ค่าความเชื่อมั่นเท่ากับ 0.92

ขั้นตอนที่ 5 จัดทำแบบสอบถามฉบับสมบูรณ์ เพื่อนำไปใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลวิจัย

4. การเก็บรวบรวมข้อมูล ได้ดำเนินการดังนี้ 1) ผู้วิจัยขอหนังสือจากบัณฑิตวิทยาลัย วิทยาลัยเชียงราย ถึงอธิการบดี เพื่อขออนุญาตแจกแบบสอบถาม และขอความร่วมมืองานที่เกี่ยวข้อง 2) การพิทักษ์สิทธิ์ของกลุ่มตัวอย่างงานวิจัยผู้วิจัยได้คำนึงถึงการพิทักษ์สิทธิของกลุ่มตัวอย่างโดยมีการส่งหนังสือขออนุญาตเก็บข้อมูล และการตอบแบบสอบถามเป็นไปด้วยความสมัครใจของผู้ตอบแบบสอบถาม มีค่าชี้แจงและวัตถุประสงค์การขอเก็บข้อมูล จากกลุ่มตัวอย่างถือเป็นความลับ ผู้วิจัยนำเสนอในภาพรวมเท่านั้น และข้อมูลทั้งหมดจะถูกทำลายภายใน 1 ปีหลังจากเผยแพร่แล้ว 3) ผู้ดำเนินการวิจัย ส่งแบบสอบให้กลุ่มตัวอย่างโดยจัดส่งทางไปรษณีย์ และ 4) ผู้วิจัยดำเนินการวิจัยเก็บแบบสอบถามจากกลุ่มตัวอย่าง

5. การวิเคราะห์ข้อมูลและสถิติที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ ร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และหาความสัมพันธ์โดยใช้ค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ของเพียร์สัน และวิเคราะห์ข้อมูลเชิงพรรณนา

ผลการวิจัย

1. คุณลักษณะผู้นำของผู้บริหารสถานศึกษาโรงเรียนเอกชนการกุศล จังหวัดเชียงราย สามารถสรุปผลการวิจัย ได้ดังนี้

1) ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม เป็นเพศหญิง จำนวน 96 คน คิดเป็นร้อยละ 66.70 และเพศชาย จำนวน 48 คน คิดเป็นร้อยละ 33.30 ระดับการศึกษาพบว่ากลุ่มตัวอย่างจบระดับการศึกษา ปริญญาตรี จำนวน 136 คน คิดเป็นร้อยละ 94.40 รองลงมา ระดับการศึกษาปริญญาโท จำนวน 8 คน คิดเป็นร้อยละ 5.60 ตำแหน่งกลุ่มตัวอย่างเป็นครู จำนวน 144 คน คิดเป็นร้อยละ 100 ประสบการณ์การทำงานของกลุ่มตัวอย่าง พบว่า มีประสบการณ์มากที่สุด 1-5 ปี จำนวน 41 คน คิดเป็นร้อยละ 28.50 ประสบการณ์ 6-10 ปี

จำนวน 39 คน คิดเป็นร้อยละ 27.10 มีประสบการณ์ 16 ปีขึ้นไป จำนวน 33 คน คิดเป็นร้อยละ 22.90 และมีประสบการณ์ 11-15 ปี จำนวน 31 คน คิดเป็นร้อยละ 21.50

2) ผลการวิเคราะห์ค่าเฉลี่ยคุณลักษณะผู้นำของผู้บริหารสถานศึกษาโรงเรียนเอกชนการกุศล จังหวัดเชียงราย ในภาพรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ ค่าเฉลี่ยส่วนใหญ่ อยู่ในระดับมาก โดยเรียงลำดับค่าเฉลี่ยจากมากไปหาน้อย ได้แก่ ด้านความเข้าใจสถานการณ์ ด้านการกำหนดบทบาทและหน้าที่ตามความถนัด ด้านปฏิสัมพันธ์ ด้านการให้คำแนะนำเมื่อเกิดปัญหา และด้านการให้คำชี้แนะ แนวทางการปฏิบัติงาน ด้านการส่งเสริมและสนับสนุนบุคลากร ด้านกำหนดระเบียบ ข้อบังคับ ในการถือปฏิบัติ และด้านการวางแผนรายละเอียดปรากฏดังตารางที่ 1

ตารางที่ 1 แสดงผลการวิเคราะห์ค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานคุณลักษณะผู้นำของผู้บริหารสถานศึกษาโดยภาพรวม

คุณลักษณะผู้นำของผู้บริหารสถานศึกษา	$\bar{X}$	S.D.	ความหมาย
1. ด้านความเข้าใจสถานการณ์	4.45	.50	มาก
2. ด้านการวางแผน	4.19	.59	มาก
3. ด้านปฏิสัมพันธ์	4.29	.61	มาก
4. ด้านการกำหนดบทบาทและหน้าที่ตามความถนัด	4.31	.52	มาก
5. ด้านการให้คำแนะนำเมื่อเกิดปัญหา	4.29	.52	มาก
6. ด้านกำหนดระเบียบ ข้อบังคับ ในการถือปฏิบัติ	4.21	.55	มาก
7. ด้านการให้คำชี้แนะ แนวทางการปฏิบัติงาน	4.29	.51	มาก
8. ด้านการส่งเสริมและสนับสนุนบุคลากร	4.26	.55	มาก
ภาพรวม	4.29	.48	มาก

เมื่อวิเคราะห์รายละเอียดคุณลักษณะผู้นำของผู้บริหารสถานศึกษาทั้ง 8 ด้าน ที่มีระดับคะแนนสูงสุด พบว่า ด้านความเข้าใจสถานการณ์ผู้บริหารเข้าใจบริบทวัฒนธรรมขององค์กรเป็นอย่างดี ด้านการวางแผนผู้บริหารได้กำหนดเป้าหมายและวางแผนการดำเนินการอย่างชัดเจน ด้านปฏิสัมพันธ์ผู้บริหารปรึกษาประชุมร่วมกับผู้ชำนาญการ ในการกำหนดเป้าหมายการดำเนินงาน ด้านการกำหนดบทบาทหน้าที่ตามความถนัดผู้บริหารมีความสามารถในการสื่อสารและประสานงานกับผู้อื่นจนสำเร็จตามวัตถุประสงค์ ด้านการให้คำแนะนำเมื่อเกิดปัญหาผู้บริหารให้คำแนะนำแนวทางการแก้ปัญหาให้บุคลากรในองค์กรอย่างเป็นกัลยามิตร ด้านกำหนดระเบียบ ข้อบังคับ ในการถือปฏิบัติผู้บริหารมีเหตุผลในการควบคุมติดตามพฤติกรรมที่ไม่เหมาะสมของบุคลากรในองค์กรได้อย่างมีประสิทธิภาพและเหมาะสมกับบุคลากร ด้านการให้คำชี้แนะแนวทางการปฏิบัติงานผู้บริหารมีความรู้ความสามารถในการให้คำแนะนำแก่

บุคลากรที่ขาดประสบการณ์ ด้านส่งเสริมและสนับสนุนบุคลากร ผู้บริหารมีเจตคติที่ดีต่อบุคลากร และแสดงความชื่นชมบุคลากรเมื่องานประสบผลสำเร็จ

2) ผลการวิเคราะห์ระดับความผูกพันต่อองค์กรของครูโรงเรียนเอกชนการกุศล จังหวัดเชียงราย โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ ค่าเฉลี่ยส่วนใหญ่ อยู่ในระดับมาก โดยเรียงลำดับค่าเฉลี่ยจากมากไปหาน้อย ได้ดังนี้ ความผูกพันด้านบรรทัดฐานทางสังคม ความผูกพันด้านจิตใจ และความผูกพันด้านการคงอยู่กับองค์กร รายละเอียดปรากฏดังตารางที่ 2

ตารางที่ 2 แสดงผลการวิเคราะห์ค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานระดับความผูกพันต่อองค์กรของครูโรงเรียนเอกชนการกุศล จังหวัดเชียงราย โดยภาพรวม

ความผูกพันต่อองค์กรของครูโดยรวม	ระดับคุณลักษณะผู้นำ		
	$\bar{X}$	S.D.	ความหมาย
1. ความผูกพันด้านจิตใจ	4.36	.58	มาก
2. ความผูกพันด้านการคงอยู่กับองค์กร	4.20	.57	มาก
3. ความผูกพันด้านบรรทัดฐานทางสังคม	4.43	.53	มาก
ภาพรวม	4.33	.51	มาก

เมื่อวิเคราะห์ผลการวิจัยที่อยู่ในระดับมาก 3 อันดับแรก พบว่า ครูปฏิบัติงานด้วยความเต็มใจอุทิศตนและทุ่มเทให้กับองค์กร ครูรู้สึกรักและอยากเป็นสมาชิกในองค์กรต่อไป ครูใส่ใจในการปฏิบัติงานสม่ำเสมอ

3) ผลการศึกษาความสัมพันธ์ของคุณลักษณะผู้นำของผู้บริหารสถานศึกษากับความผูกพันต่อองค์กรของครูโรงเรียนเอกชนการกุศล จังหวัดเชียงราย ผลการวิเคราะห์ค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ (r) พบว่าคุณลักษณะผู้นำของผู้บริหารสถานศึกษา โดยรวม มีความสัมพันธ์เชิงบวกกับความผูกพันต่อองค์กรของครู ที่เป็นกลุ่มตัวอย่างในระดับสูง ($r=0.790$) ที่ระดับนัยสำคัญทางสถิติ 0.01 และเมื่อพิจารณาเป็นรายด้านพบว่า คุณลักษณะผู้นำของผู้บริหารสถานศึกษา มีความสัมพันธ์เชิงบวกกับความผูกพันต่อองค์กรของครูทุกด้าน โดยเรียงลำดับค่าเฉลี่ยจากมากไปหาน้อย ดังนี้ ด้านความผูกพันด้านจิตใจ มีความสัมพันธ์ระดับ สูง ($r=0.735$) ความผูกพันด้านการคงอยู่กับองค์กร มีความสัมพันธ์ระดับ สูง ($r=0.723$) และความผูกพันด้านบรรทัดฐานทางสังคม มีความสัมพันธ์ระดับ สูง ($r=0.716$) ที่ระดับนัยสำคัญทางสถิติ 0.01 รายละเอียดปรากฏดังตารางที่ 3

ตารางที่ 3 แสดงค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ (r) ระหว่างคุณลักษณะผู้นำของผู้บริหารสถานศึกษาโดยรวม กับความผูกพันต่อองค์กรของครูในโรงเรียนเอกชนการกุศล จังหวัดเชียงราย

คุณลักษณะผู้นำของ ผู้บริหาร	ความผูกพันต่อองค์กรของครู	r	p-value
โดยรวม	1.ความผูกพันด้านจิตใจ	.735**	0.00
	2.ความผูกพันด้านการคงอยู่กับองค์กร	.723**	0.00
	3.ความผูกพันด้านบรรทัดฐานทางสังคม	.716**	0.00
	โดยรวม	.790**	0.00

** หมายถึง มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01

อภิปรายผล

1. คุณลักษณะผู้นำของผู้บริหารสถานศึกษาจากผลการวิจัย พบว่า คุณลักษณะผู้นำของผู้บริหารสถานศึกษา มีคุณลักษณะผู้นำของผู้บริหารสถานศึกษาโดยรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านพบว่า ด้านความเข้าใจสถานการณ์ อยู่ในระดับสูงสุด อาจเป็นเพราะอยู่ในระดับมาก มีค่าสูงสุด อาจเป็นเพราะผู้บริหารทันต่อเหตุการณ์ต่างๆ ที่เกิดขึ้นซึ่งส่งผลต่อการทำงานในปัจจุบัน ไม่ว่าจะเป็นกฎระเบียบข้อบังคับ ต่างๆ นโยบายขององค์กร และแนวทางปฏิบัติอื่นๆ นั้นหมายความว่าผู้บริหารเข้าใจบริบทและวัฒนธรรมขององค์กรเป็นอย่างดี จึงทำให้ผู้บริหารรับมือกับการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นได้เป็นอย่างดี สอดคล้องกับงานวิจัยของ (สุรรัตน์ โตเขียว, 2560) ที่ได้ศึกษาเรื่องคุณลักษณะของผู้นำที่มีภาวะผู้นำที่ดี มีความสามารถในการจัดระบบ มีวิสัยทัศน์ที่กว้างไกลและพร้อมที่จะรับมือกับการเปลี่ยนแปลงที่อาจเกิดขึ้นในทุกสถานการณ์ รองลงมาด้านการกำหนดบทบาทและหน้าที่ตามความถนัด มีค่าอยู่ในระดับมาก เนื่องจาก ผู้บริหารมีความสามารถในการสื่อสารและประสานงานกับผู้อื่นจนสำเร็จตามวัตถุประสงค์ ผู้บริหารมีการกระจายอำนาจไปสู่บุคคลในองค์กร และผู้บริหารสามารถทำให้บุคลากรในองค์กรให้ปฏิบัติงานมุ่งสู่เป้าหมายเดียวกัน ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของแบล็คและมูตัน (Blake, R, & Mouton, J., 1964) ผลสำเร็จของงานเกิดจากรู้สึกยึดมั่นของผู้ปฏิบัติในการพึ่งพาอาศัยซึ่งกันและกัน สัมพันธภาพระหว่างครูและผู้บริหาร เกิดความความไว้วางใจ มีการยอมรับความสามารถของแต่ละบุคคล ก่อให้เกิดความคิดสร้างสรรค์ในการทำงาน รองลงมาด้านปฏิสัมพันธ์ มีค่าอยู่ในระดับมาก อาจเป็นเพราะผู้บริหารมีความสามารถในการสื่อสาร วางแผนงานร่วมกับผู้มีความเชี่ยวชาญในด้านต่าง ๆ เพื่อพัฒนาองค์กร รวมถึงผู้บริหารปรึกษาและประชุมร่วมกับบุคลากรผู้มีความชำนาญการเพื่อพัฒนาองค์กรอย่างเสมอ เห็นคุณค่าความสำคัญของบุคลากรที่ต้องมาติดต่อสัมพันธ์ รู้จักวิเคราะห์เข้าใจสร้างความเชื่อมั่นที่

เกิดขึ้นกับผู้อื่นเพื่อให้การทำงานในองค์กร ดำเนินไปอย่างมีประสิทธิภาพและสามารถบรรลุเป้าหมายอย่างดี (พิชญานา ขวัญยืน, 2560)

รองลงมาด้านการให้คำแนะนำเมื่อเกิดปัญหา มีค่าอยู่ในระดับมาก อาจเป็นเพราะผู้บริหารสามารถวิเคราะห์ปัญหา สถานการณ์ เชื่อมโยงการเปลี่ยนแปลงปัญหาได้อย่างเป็นระบบ รวมถึงเป็นผู้ที่มีเหตุผลในการแก้ปัญหา โดยให้ความสำคัญปัจจัยด้านบวกมากกว่าด้านลบ และมีแนวทางการแก้ไขปัญหาย่างลึกซึ้ง รองลงมาด้านการให้คำชี้แนะ แนวทางการปฏิบัติงาน มีค่าอยู่ในระดับมาก อาจเป็นเพราะ ผู้บริหารมีความรู้ความสามารถในการให้คำแนะนำแก่บุคลากรที่ขาดประสบการณ์ มีกระบวนการกำกับ นิเทศ ติดตามอย่างเป็นระบบ รวมถึงรู้สภาพสาเหตุการปฏิบัติงานของบุคลากร และมีวิธีช่วยเหลือเป็นขั้นตอน และเป็นมิตรกับบุคลากรในองค์กร เมื่อมีปัญหาและพร้อมที่จะให้การช่วยเหลือทันที เปิดโอกาสให้เพื่อนร่วมงานช่วยให้คำชี้แนะ แนวทางการปฏิบัติงาน ผู้บริหารมักให้คำแนะนำแก่ครูบุคลากรในองค์กรมากเพื่อส่งเสริมให้ครูได้พัฒนาตนเองให้ดียิ่งขึ้น (ปาลภัสสร อัญบุตร, 2561) ทั้งนี้เพื่อให้การทำงานเกิดประสิทธิภาพสูงสุด รองลงมาด้านการส่งเสริมและสนับสนุนบุคลากร มีค่าอยู่ในระดับมาก อาจเป็นเพราะ ผู้บริหารมีเจตคติที่ดีต่อบุคลากร ช่วยเสริมแรงจูงใจบุคลากรที่มีความรับผิดชอบงานให้มีประสิทธิภาพที่ดียิ่งขึ้น อีกทั้งอำนวยความสะดวกให้แก่บุคลากรและสร้างบรรยากาศที่ดีในการทำงาน ทั้งนี้เพื่อให้การทำงานของบุคลากรดำเนินไปอย่างเต็มศักยภาพ ผู้บริหารส่งเสริมให้กำลังใจครูบุคลากรในองค์กรให้มีความมุ่งมั่นตั้งใจในการปฏิบัติหน้าที่ ให้มองเห็นคุณค่าของตนเอง ซึ่งจะส่งผลให้การขับเคลื่อนองค์กรให้ดำเนินการไปอย่างราบรื่น (วรรณิภา ดาอ่ำ, 2564) รองลงมาด้านกำหนดระเบียบ ข้อบังคับในการถือปฏิบัติ มีค่าอยู่ในระดับมาก อาจเป็นเพราะผู้บริหารมีเหตุผลในการควบคุมติดตามพฤติกรรมที่เป้าหมายอย่างดีไม่เหมาะสมของบุคลากรในองค์กรได้อย่างมีประสิทธิภาพและเหมาะสมกับบุคลากร ผู้บริหารพิจารณาความดี ความชอบด้วยความยุติธรรม ผู้บริหารมีการตระหนักถึงปัญหาข้อผิดพลาดและอุปสรรคที่อาจเกิดขึ้นจากการกระทำที่ไม่เหมาะสมของบุคลากร ซึ่งอาจเกิดจากความตั้งใจหรือไม่ตั้งใจก็ตาม และพยายามรีบแก้ไขปัญห โดยเร็ว ก่อนที่จะส่งผลกระทบต่อองค์กร หรือบุคลากรทั้งด้านความรู้สึกละความยุติธรรม ทำให้บุคลากรมีความรู้สึกถึงความถูกต้อง การเอาใจใส่ ขวัญกำลังใจและเป็นแรงจูงใจในการทำงานซึ่งมีความคิดสอดคล้องกับแนวคิดของเบนนิส ที่กล่าวว่า ผู้นำคือ ผู้ที่มีศิลปะในการนำและกระตุ้นผู้อื่น มีวิสัยทัศน์ เป็นผู้ยึดมั่นในความถูกต้อง มีความรู้ ความสามารถ และมีความเป็นธรรมในการบริหารบุคคล ทำให้การปฏิบัติงานสามารถบรรลุ (Bennis,W., 2003) และด้านการวางแผน มีค่าอยู่ในระดับมาก ทั้งนี้ อาจเป็นเพราะ ผู้บริหารได้กำหนดเป้าหมายและวางแผนการดำเนินการอย่างชัดเจน อีกทั้งผู้บริหารเปิดโอกาสให้ครูมีส่วนร่วมในการวางแผนการดำเนินงาน ภาระงานอย่างเป็นระบบ ใช้ทรัพยากรอย่างคุ้มค่า เพื่อให้องค์กรดำเนินไปตามที่วางแผนไว้ทุกขั้นตอน สอดคล้องกับ

แนวคิดนักวิจัยแห่งมหาวิทยาลัยมิชิแกน ได้กล่าวว่า ผู้นำที่ดี ต้องมีประสิทธิภาพการบริหารที่มุ่งเน้นภาระงานได้แก่ การวางแผน การจัดตารางทำงาน ช่วยประสานการปฏิบัติงานของบุคลากรในองค์กร จึงทำให้ผู้นำมีประสิทธิภาพในการบริหารงานต่อไป (Likert, R., 1961; Likert, R., 1961)

2. ความผูกพันต่อองค์กรของครูโรงเรียนเอกชนการกุศลจังหวัดเชียงราย โดยรวม อยู่ในระดับมาก ทั้งนี้อาจเป็นเพราะ ความผูกพันเป็นสิ่งที่ยึดเหนี่ยวจิตใจ ที่ปฏิบัติต่อกันด้วยความเต็มใจและสามารถกระทำการสิ่งต่างๆให้กันโดยไม่หวังผลตอบแทน ส่งผลให้องค์กรประสบความสำเร็จได้อย่างรวดเร็ว โดยมีรายละเอียดดังนี้ ความผูกพันด้านจิตใจ มีค่าเฉลี่ยมากที่สุด อาจเป็นเพราะ ครูมีความพอใจที่ได้ ทำงานในองค์กรนี้ จึงทำให้รู้สึกเป็นส่วนหนึ่งขององค์กร มีความภาคภูมิใจที่ได้ปฏิบัติหน้าที่ในองค์กรนี้ เมื่อเกิดปัญหาขึ้นกับองค์กร ทำให้ครูรู้สึกว่าเป็นปัญหาขององค์กรก็เปรียบเสมือนปัญหาของตนเองครูจึงอุทิศตนเพื่อองค์กรรักและอยากอยู่ในองค์กรต่อไป ความผูกพันด้านการคงอยู่กับองค์กร มีค่าระดับมาก อาจเป็นเพราะ ครูรู้สึกอยากทำงานในองค์กร เพราะมีความก้าวหน้าในหน้าที่การงานมากกว่าองค์กรอื่นและไม่คิดลาออกจากองค์กร ครูรู้สึกพึงพอใจในผลตอบแทนที่ได้รับจากองค์กร รู้สึกว่าองค์กรทำให้ครูมีความมั่นคงในหน้าที่การงาน และพร้อมที่จะทำให้องค์กรก้าวหน้าและประสบความสำเร็จ ความผูกพันด้านบรรทัดฐานทางสังคม มีค่าระดับมากที่สุด อาจเป็นเพราะ ครูรู้สึกพอใจองค์กรที่ตนได้ปฏิบัติหน้าที่อยู่ ครูพร้อมที่จะปฏิบัติตามวัฒนธรรมขององค์กร ครูรู้สึกรักและรักดีต่อองค์กร อีกทั้งในด้านการจัดการเรียนการสอนให้กับลูกศิษย์อย่างเต็มความสามารถโดยมุ่งหวังผลประโยชน์ มีความรู้เป็นคนดีของสังคมที่ ครูได้แสดงตนเองเป็นส่วนหนึ่งขององค์กร เต็มใจที่จะทุ่มเทกายใจในภารกิจขององค์กร สอดคล้องกับงานวิจัยของ (กัญญิกา สุโรตตร, 2559) ที่ได้ศึกษาเรื่องความผูกพันต่อองค์กรของข้าราชการครูโรงเรียนขนาดกลาง ในอำเภอแก่งหางแมว สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาจันทบุรี เขต 1 โดยรวมอยู่ในระดับมาก เนื่องจากความผูกพันต่อองค์กรเป็นทัศนคติที่สำคัญ เพราะเป็นตัวเชื่อมระหว่างจุดมุ่งหมายในองค์กรกับจินตนาการของบุคคล ที่จะทำให้บุคลากรมีความพอใจและความผูกพันต่อองค์กร มีความพร้อมทั้งด้านศักยภาพและคุณภาพชีวิต ทำให้บุคลากรมีความพึงพอใจ เนื่องจากได้รับการตอบสนอง การสนับสนุนให้ทำงานอย่างมีความสุข มีความรู้สึกในเชิงบวกต่อองค์กรพร้อมที่จะทุ่มเทกำลังกายเพื่อองค์กรและยังคงอยากอยู่ในองค์กรต่อไป (ปรารธนา หลีกภัย, 2563) ได้ศึกษาความผูกพันต่อองค์กรของบุคลากรภาครัฐในจังหวัดตรัง พบว่าระดับความผูกพันต่อองค์กรของบุคลากรภาครัฐในจังหวัดตรังในภาพรวมอยู่ในระดับมาก ผู้บริหารควรมีวิธีการหรือมาตรการ เช่น การสนับสนุนให้มีโอกาสในการพัฒนาความรู้ด้านวิชาชีพ จัดการด้านสวัสดิการที่เหมาะสม พร้อมช่วยแก้ปัญหาในการปฏิบัติงานให้แก่บุคลากร มอบหมายหน้าที่ หรือให้ความอิสระในการทำงาน มีส่วนร่วมในการตัดสินใจในการปฏิบัติงาน เป็นต้น

3.ความสัมพันธ์ระหว่างคุณลักษณะผู้นำของผู้บริหารสถานศึกษากับความผูกพันองค์กรของครู มีความสัมพันธ์กันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01 โดยคุณลักษณะผู้นำของผู้บริหารสถานศึกษา กับความผูกพันองค์กรของครู ครูมีความผูกพันกับคุณลักษณะผู้นำด้านบรรทัดฐานทางสังคมมากที่สุด รองลงมาครูมีความผูกพันด้านการคงอยู่กับองค์กร และความผูกพันด้านจิตใจ (ปาลภัสสร อัญบุตร, 2561) ที่ได้ศึกษา เรื่องพฤติกรรมผู้นำของผู้บริหารสถานศึกษาที่มีผลต่อความผูกพันต่อสถานศึกษาของครูในสังกัดกรุงเทพมหานคร พบว่าความผูกพันต่อองค์กรภาพรวมอยู่ในระดับมากทุกด้านเช่นกัน จากการศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างคุณลักษณะผู้นำของผู้บริหารสถานศึกษากับความผูกพันองค์กรของครูโรงเรียนเอกชนการกุศลจังหวัดเชียงรายพบว่าคุณลักษณะผู้นำกับความผูกพันต่อสถานศึกษาไปในทิศทางเดียวกันหากผู้บริหารมีคุณลักษณะผู้นำอยู่ในระดับสูง จะส่งผลให้ครูมีความผูกพันต่อสถานศึกษาอยู่ในระดับที่สูง

สรุป/ข้อเสนอแนะ

การวิจัยเรื่องนี้ สรุปได้ว่า 1) การศึกษาคุณลักษณะผู้นำของผู้บริหารสถานศึกษาโรงเรียนเอกชนการกุศล มีคุณลักษณะโดยรวมของผู้บริหารอยู่ในระดับมาก ผู้บริหารมีความเข้าใจสถานการณ์ ทันท่วงทีเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นซึ่งส่งผลต่อการทำงานในปัจจุบัน ไม่ว่าจะเป็นกฎระเบียบข้อบังคับ นโยบายขององค์กรเป็นต้น 2) ระดับความผูกพันต่อองค์กรของครูโรงเรียนเอกชนการกุศล ครูมีความผูกพันต่อองค์กรอยู่ในระดับมาก เมื่อครูมีความผูกพันต่อองค์กรส่งผลให้ครูได้ปฏิบัติหน้าที่ด้วยความเต็มใจและเพื่อบรรลุเป้าหมายตามวัตถุประสงค์ของโรงเรียน และ 3) ความสัมพันธ์ของคุณลักษณะผู้นำของผู้บริหารสถานศึกษากับความผูกพันต่อองค์กร ของครู โรงเรียนเอกชนการกุศล จังหวัดเชียงราย มีความสัมพันธ์กันเป็นไปในทิศทางเดียวกัน เมื่อผู้บริหารมีคุณลักษณะผู้นำสูง ก็ส่งผลให้ครูมีความผูกพันต่อองค์กรสูงเช่นเดียวกัน ดังนั้น ผู้บริหารสถานศึกษาโรงเรียนเอกชนการกุศลจังหวัดเชียงราย ควรให้ความสำคัญคุณลักษณะผู้นำด้านความเข้าใจสถานการณ์ เป็นผู้ที่มีความทนต่อความเครียดได้ดี เข้าใจและทนต่อสถานการณ์ต่างๆที่เกิดขึ้น ผลกระทบต่อองค์กร มีความแข็งแกร่ง สามารถทำงานในหน้าที่ของตนที่เต็มไปด้วยปัญหาความขัดแย้งต่างๆ ได้ดี มีสุขภาพกาย สุขภาพจิตที่แข็งแรง ในการทำวิจัยครั้งต่อไปควรขยายกลุ่มประชากรไปในกลุ่มที่กว้างขึ้นในจังหวัดเชียงราย ได้แก่ โรงเรียนในสังกัดการศึกษาเอกชนจังหวัดเชียงราย และสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาในจังหวัดเชียงราย จะช่วยให้ผู้บริหารมีแนวทางในการบริหารงานทั้งตัวบุคคลและงานให้ดียิ่งขึ้น ควรศึกษาความผูกพันต่อองค์กรของครูต่อด้านอื่นๆ เช่น ความสัมพันธ์ระหว่างนโยบายในองค์กรต่อความผูกพันองค์กร ของครู เพื่อให้มีข้อมูลในการบริหารงานบุคคลต่อไป

เอกสารอ้างอิง

- กัญจิรา สุรโคตร. (2559). ความผูกพันต่อองค์กรของข้าราชการครูโรงเรียนขนาดกลาง ในอำเภอแก่งหางแมว สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาจันทบุรี เขต 1. ใน ดุษฎีนิพนธ์การศึกษามหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา. มหาวิทยาลัยรังสิต.
- ปรารธนา หลีกภัย. (2563). ความผูกพันต่อองค์กรของบุคลากรภาครัฐในจังหวัดตรัง. วารสารบริหารธุรกิจและสังคมศาสตร์มหาวิทยาลัยรามคำแหง.
- ปาลภัสสร อัญบุตร. (2561). พฤติกรรมผู้นำของผู้บริหารสถานศึกษาที่มีผลต่อความผูกพันต่อสถานศึกษาของครูในสังกัดกรุงเทพมหานคร. ใน ดุษฎีนิพนธ์ศึกษาศาสตร์ดุษฎีบัณฑิต สาขาการศึกษา. มหาวิทยาลัยรังสิต.
- พระราชบัญญัติโรงเรียนเอกชน (ฉบับที่ 2). (2554). ราชกิจจานุเบกษา เล่มที่ 125 ตอนที่ 7 ก หน้า 40. (30ธันวาคม 2550).
- พิชญภา ขวัญยืน. (2560). คุณลักษณะผู้นำของผู้บริหารสถานศึกษาเอกชนตามทัศนะของครูผู้สอนโรงเรียนเอกชนเขตอำเภอสัตหีบ จังหวัดชลบุรี. ใน ดุษฎีนิพนธ์การศึกษามหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา. มหาวิทยาลัยบูรพา.
- วรรณิศา ดาอำ. (2564). ความผูกพันต่อองค์กร และพฤติกรรมเชิงสร้างสรรค์ของบุคลากรในวิทยาลัยเอกชนในฝั่งธนบุรี. ใน ดุษฎีนิพนธ์บริหารธุรกิจมหาบัณฑิต สาขาวิชาหลักสูตรบริหารธุรกิจมหาบัณฑิต. มหาวิทยาลัยศิลปากร.
- สุริรัตน์ โตเขียว. (2560). รูปแบบภาวะผู้นำของผู้บริหารสถานศึกษาขั้นพื้นฐานในศตวรรษที่ 21. ใน ดุษฎีนิพนธ์ครุศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา. มหาวิทยาลัยราชภัฏนครสวรรค์.
- Bennis,W. (2003). On becoming a leader. Cambridge,MA: Perseus Pub.
- Blake, R, & Mouton, J. (1964). The managerial grid: The key to leadership excellence. Houston, TX: Gulf Publishing Co.
- Krejcie.R.V.,& Morgan,D.W. (1970). Determining Sample Size for ResearchActivities. Educational and Psychological Measurement, 30(3),607-610.
- Likert, R. . (1961). New patterns of management. New York, NY: McGraw-Hill.
- Likert, R. (1961). New patterns of management. New York: NY: McGraw-Hill.
- Natalie, J. (1997) . ALLen And John P. Meyer,Commitment in the workplace: Theory,Researchand Application. Tousand Oaks,CA: Sage: Publications.

- Ozsahin, M., Zehir, C., & Acar, A. Z. (2011). Linking leadership style to firm performance: The mediating effect of the learning orientation. *Procedia-Social and Behavioral Sciences*, 24(2011), 1546-1559.
- Yukl, G. (2006). *Leadership in Organization*. New York: Pearson Prentice Hall.

ความนิยมเลือกใช้ข้อตกลง FOB และ CIF สำหรับการค้าระหว่าง ประเทศที่ขนส่งด้วยตู้คอนเทนเนอร์*

POPULARITY OF CHOOSING FOB AND CIF FOR INTERNATIONAL CONTAINER TRADE

ธารินทร์ กุลปรียะวัฒน์

Tarin Kulpreeyawat

มหาวิทยาลัยภาคกลาง

University of Central, Thailand

Corresponding author Email: kultarinn@gmail.com

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาเหตุผลของความนิยมเลือกใช้ข้อตกลง FOB และ CIF สำหรับการค้าระหว่างประเทศที่ขนส่งด้วยตู้คอนเทนเนอร์ งานวิจัยนี้เป็นงานวิจัยเชิงคุณภาพโดยศึกษาข้อมูลจากอินเทอร์เน็ต ดำเนินการ วิเคราะห์ข้อมูล ผลการวิจัยพบว่า สภาพการค้าระหว่างประเทศ (ICC) ได้สนับสนุนให้มีการใช้ข้อตกลงสำหรับการขนส่งรูปแบบใดรูปแบบหนึ่ง (FCA, CPT, CIP, DAP, DPU, DDP) แทนข้อตกลงที่ใช้กับการขนส่งทางเรือ (FAS, FOB, CFR, CIF) ด้วยเห็นว่าข้อตกลงที่ใช้กับการขนส่งทางเรือไม่เหมาะสมที่จะนำมาใช้กับการค้าที่ขนส่งด้วยตู้คอนเทนเนอร์ ด้วยเหตุที่ผู้ขายไม่ได้ส่งมอบตู้คอนเทนเนอร์ขึ้นบรรทุกบนเรือ แต่ผู้ขายได้ส่งมอบสินค้าให้แก่ผู้ขนส่ง ณ ลานวางตู้คอนเทนเนอร์ (CY) หรือ ณ สถานีบรรจุสินค้าเข้าตู้คอนเทนเนอร์ (CFS) เพื่อขนส่งขึ้นบนเรือต่อไป แต่ในทางปฏิบัติ คู่สัญญา ยังคงเลือกใช้ FOB หรือ CIF สำหรับการค้าที่ขนส่งด้วยตู้คอนเทนเนอร์ ทั้งนี้ด้วยเหตุผล 2 ประการ คือ ประการแรก ธนาคารผู้เปิดเครดิตได้กำหนดเอกสารที่ผู้ขายต้องยื่นเพื่อขอรับเงินตาม L/C เป็นใบตราส่งชนิด “บรรทุกแล้ว” เพื่อให้ธนาคารเกิดความมั่นใจว่าสินค้าที่ซื้อขายนั้นได้ถูกบรรทุกขึ้นเรือแล้ว ธนาคารจึงกำหนดให้ซื้อขายในราคาตาม FOB หรือ CIF ประการที่สอง หากการซื้อขายตกลงกันด้วย FCA ความเสี่ยงภัยในตัวสินค้าได้โอนจากผู้ขายไปยังผู้ซื้อต่อเมื่อสินค้าได้ถูกส่งมอบแก่ผู้ขนส่ง และก่อนที่ตู้คอนเทนเนอร์จะถูกยกขึ้นเรือ ผู้ซื้อต้องจ่ายค่าภาระหน้า

* Received November 9, 2022; Revised December 3, 2022; Accepted December 21, 2022

ท่า (Terminal handling charges: THC) เมื่อผู้ซื้อไม่ต้องการจ่ายค่าภาระหน้าท่า (THC) ผู้ซื้อ
ยังคงเลือกใช้ FOB

คำสำคัญ: อินโคเทอมส์ 2020, การขนส่งหลายรูปแบบ, การค้าที่ขนส่งด้วยตู้คอนเทนเนอร์

Abstract

The objectives of this research article were to study the reason of choosing FOB and CIF for international container trade. This qualitative research is composed of gathered data from the academic articles, statutory provisions and textbooks. The findings revealed that the International Chamber of Commerce (ICC) encourages the use of 'any mode of transport' terms (FCA, CPT, CIP, DAP, DPU and DDP) instead of the 'maritime' Incoterms (FAS, FOB, CFR and CIF). According to the ICC, maritime terms are not appropriate, and thus should not be used in container trade. But in practice, the parties still choose FOB or CIF for an international container trade. There are two reasons for choosing FOB and CIF for international container trade. First of all, the issuing bank has set the documents that the seller must tender a 'on board' bill of lading for L/C payment, in order to ensure that the goods have been loaded on board the vessel. The issuing bank therefore requires a container trade to be contracted at the price under FOB or CIF. Secondly, if the deal is agreed with FCA, the risk in the goods is transferred from the seller to the buyer at the time the goods are delivered to the carrier. So before the containers are lifted on board the ship, the buyer has to pay the Terminal Handling Charges (THC). When the buyer does not want to pay the Terminal Handling Charges (THC), the buyer still chooses the FOB.

Keywords: Incoterms 2020, multimodal transport, container trade

บทนำ

การขนส่งสินค้าระหว่างประเทศทั่วโลกประมาณร้อยละ 90 เป็นการขนส่งสินค้าทางทะเล ซึ่งจัดเป็นการขนส่งสินค้าที่มีความสำคัญที่สุดและใช้มากที่สุดของการขนส่งทุกประเภท เนื่องจากมีต้นทุนการขนส่งต่ำ มีค่าระวางบรรทุกถูกกว่าการขนส่งรูปแบบอื่น และสามารถขนส่งสินค้าได้คราวละมาก ๆ การขนส่งสินค้าด้วยระบบตู้คอนเทนเนอร์เป็นการขนส่งโดยนำสินค้าบรรจุลงตู้คอนเทนเนอร์ ซึ่งได้รับการยอมรับว่าเป็นรูปแบบการขนส่งมาตรฐาน โดยคิด

เป็นส่วนถึงประมาณร้อยละ 95 ของการขนส่งสินค้าทางทะเล (Greedisgoods., 2564) เพราะการขนส่งสินค้าด้วยระบบตู้คอนเทนเนอร์เป็นการขนส่งที่สะดวก สะอาด รวดเร็ว ปลอดภัย และประหยัดค่าใช้จ่าย อาจถือเป็นการขนส่งสินค้าเพียงระบบเดียวที่สนับสนุนระบบโลจิสติกส์ได้อย่างสมบูรณ์ และปัจจุบันการเดินเรือบรรทุกสินค้าด้วยตู้คอนเทนเนอร์เติบโตอย่างรวดเร็ว (กฤตภาส อิศราพานิช, 2564) การปรับให้พาหนะขนส่งเหมาะสมกับการขนส่งด้วยตู้คอนเทนเนอร์นั้นเป็นการเปิดประตูสำหรับการขนส่งหลายรูปแบบ (multimodal transport) เพราะตู้คอนเทนเนอร์สามารถถูกยกขึ้นจากเรือแล้ววางบนรถพ่วงได้อย่างสะดวก รวดเร็วและยังเป็นการลดความเสี่ยงอย่างมากในการที่สินค้าที่ขนส่งเสียหายหรือถูกขโมยได้ การขนส่งด้วยตู้คอนเทนเนอร์นี้ได้ทำให้ผู้ประกอบการขนส่งรายเดียวสามารถรับภาระการขนส่งได้ตลอดเส้นทางจากโรงงานของผู้ขายในประเทศหนึ่งมายังสถานประกอบการของผู้ซื้อในอีกประเทศหนึ่ง ไม่ใช่จากท่าเรือต้นทางไปยังท่าเรือปลายทางเหมือนเช่นเดิมเท่านั้น (Jonas Malfliet, 2011) นอกจากนี้สภาหอการค้าระหว่างประเทศ (International Chamber of Commerce: ICC) ได้ประกาศกำหนด Incoterms 2020 ที่มีทั้งหมด 11 ข้อตกลง เพื่อให้คู่สัญญาในการค้าระหว่างประเทศนำไปใช้กำหนดราคาสินค้าในสัญญาซื้อขายสินค้าระหว่างประเทศ โดยกำหนดเป็น 2 กลุ่ม กล่าวคือ กลุ่มแรกเป็นข้อตกลงสำหรับการขนส่งรูปแบบใดก็ได้หรือการขนส่งด้วยตู้คอนเทนเนอร์มี 7 ข้อตกลง ได้แก่ EXW, FCA, CPT, CIP, DAP, DPU และ DDP ส่วนกลุ่มที่สองเป็นข้อตกลงสำหรับการขนส่งเฉพาะทางเรือเท่านั้น มี 4 ข้อตกลง ได้แก่ FAS, FOB, CFR และ CIF การที่ Incoterms 2020 ได้กำหนดให้ข้อตกลงการค้ากลุ่มแรกเป็นข้อตกลงสำหรับการขนส่งรูปแบบใดรูปแบบหนึ่งหรือการขนส่งด้วยตู้คอนเทนเนอร์นั้น ก็เป็นการแนะนำสนับสนุนให้คู่สัญญาเลือกใช้ข้อตกลงการค้าในการขนส่งด้วยตู้คอนเทนเนอร์ แต่ในทางปฏิบัติปรากฏว่า ข้อตกลงทางการค้า FOB และ CIF เป็นข้อตกลงที่ได้รับความนิยมค่อนข้างมาก (อาวุธ โพธิ์เล็ก, 2543) ในการค้าระหว่างประเทศ คู่สัญญามักใช้สัญญาการซื้อขายแบบ Free On Board (FOB) และสัญญาการซื้อขายแบบ Cost, Insurance and Freight (CIF) (สถาบันวิจัยเพื่อการพัฒนาประเทศไทย (TDRI), 2558)

จึงทำให้เกิดข้อสงสัยว่า เหตุใดคู่สัญญาในการค้าระหว่างประเทศนิยมเลือกใช้ข้อตกลง FOB และ CIF สำหรับการค้าระหว่างประเทศที่ขนส่งด้วยตู้คอนเทนเนอร์ แทนการใช้ข้อตกลง FCA และ CIP ตามที่ Incoterms 2020 แนะนำ โดยผู้วิจัยเห็นว่าการค้าระหว่างประเทศในข้อตกลง FOB และ CIF นั้น ผู้ขายต้องยื่นใบตราส่งชนิด “บรรจุแล้ว” ให้แก่ผู้ซื้อ หลังจากนั้นผู้ซื้อจึงจะสามารถนำใบตราส่งชนิด “บรรจุแล้ว” ดังกล่าวไปสลักหลังโอนขายสินค้าให้แก่ลูกค้าของผู้ซื้อต่อไปได้ มิฉะนั้นแล้ว ลูกค้าของผู้ซื้อจะไม่เชื่อถือและไม่ยอมรับโอนใบตราส่งต่อจากผู้ซื้อ ผู้วิจัยจึงได้ข้อสมมุติฐานว่า ใบตราส่งที่เป็นเอกสารสิทธิที่ “สามารถโอนเปลี่ยนมือได้”

นั้นต้องเป็นใบตราส่งชนิด “บรรทุกแล้ว” ตามพระราชบัญญัติการรับขนของทางทะเล พ.ศ. 2534 มาตรา 13

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

เพื่อศึกษาเหตุผลของความนิยมเลือกใช้ข้อตกลง FOB และ CIF สำหรับการค้าระหว่างประเทศที่ขนส่งด้วยตู้คอนเทนเนอร์ แทนการใช้ข้อตกลง FCA และ CIP ตามที่ Incoterms 2020 แนะนำ

วิธีดำเนินการวิจัย

งานวิจัยนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative research) กล่าวคือ เป็นการวิจัยเอกสาร (Documentary research) โดยศึกษารวบรวมข้อมูล และวิเคราะห์จากบทบัญญัติแห่งพระราชบัญญัติการรับขนของทางทะเล พ.ศ. 2534 ตำรา งานวิจัย คำพิพากษาศาลฎีกา และข้อมูลจากอินเทอร์เน็ต

ขอบเขตการวิจัย งานวิจัยนี้มีขอบเขตทางเนื้อหา เป็นงานวิจัยที่มุ่งแสวงหาความเข้าใจเกี่ยวกับเหตุผลของความนิยมเลือกใช้ข้อตกลง FOB และ CIF สำหรับการค้าระหว่างประเทศที่ขนส่งด้วยตู้คอนเทนเนอร์ โดยศึกษาเปรียบเทียบกับข้อตกลง FCA และ CIP เพื่อทราบเหตุผลของการไม่เลือกใช้ข้อตกลง FCA และ CIP สำหรับการค้าระหว่างประเทศที่ขนส่งด้วยตู้คอนเทนเนอร์

ผลการวิจัย

1. ข้อตกลง FOB และ CIF

ผู้วิจัยขออธิบายที่มาของ Incoterms 2020 ในเบื้องต้นก่อน ดังนี้

Incoterms หรือ International Commercial Terms คือข้อตกลงทางการค้าระหว่างประเทศที่ถูกรวบรวม ประมวลและจัดทำขึ้นโดยสภาหอการค้าระหว่างประเทศ (International Chamber of Commerce: ICC) สำหรับให้คู่สัญญาในสัญญาซื้อขายระหว่างประเทศเลือกตกลงกันนำข้อตกลงทางการค้าดังกล่าวมากำหนดไว้เป็นส่วนหนึ่งของข้อตกลงในสัญญาซื้อขาย ทั้งนี้เพื่อให้คู่สัญญาแต่ละฝ่ายได้ทราบและเข้าใจถึงสิทธิและหน้าที่ที่จะต้องปฏิบัติตามโดยถูกต้องชัดเจนตรงกัน

ข้อตกลงทางการค้าที่สำคัญและที่ได้กำหนดไว้ใน Incoterms นั้นจะมุ่งกำหนดลงรายละเอียดของข้อตกลงเฉพาะที่ว่าด้วยหน้าที่ของผู้ซื้อผู้ขายที่เกี่ยวกับการจัดเตรียมสินค้า การชำระราคา การส่งมอบและรับมอบสินค้า การขนส่ง การประกันภัย วิธีการทางศุลกากร และกิจการอื่นอันเกี่ยวเนื่องกับการขนส่งเป็นหลัก รวมตลอดถึงเรื่องความเสี่ยงภัย (Risk) กล่าวคือ Incoterms จะวางข้อกำหนดในเรื่องผู้ใดมีหน้าที่ในการขนส่งสินค้า ขนส่งจากจุดใด

ไปยังจุดใด ฝ่ายใดรับผิดชอบค่าใช้จ่าย และฝ่ายใดเป็นผู้รับภาระในความเสี่ยง ในขณะที่สินค้าอยู่ระหว่างการขนส่ง รวมทั้งกำหนดหน้าที่เกี่ยวเนื่อง เช่น กำหนดหน้าที่ของแต่ละฝ่ายในการจัดรวบรวมหรือจัดทำเอกสารทางการค้าต่าง ๆ และส่งมอบให้แก่อีกฝ่ายหนึ่ง หน้าที่ในการทำพิธีการศุลกากรเพื่อการส่งออกและนำเข้าสินค้า เป็นต้น

สภาหอการค้าระหว่างประเทศได้จัดทำ Incoterms ฉบับแรกในปี ค.ศ. 1936 และมีการปรับปรุงต่อมาในปี ค.ศ. 1953 ค.ศ. 1967 ค.ศ. 1976 ค.ศ. 1980 ค.ศ. 1990 ค.ศ. 2000 ค.ศ. 2010 และฉบับปัจจุบันคือ ค.ศ. 2020 มีผลใช้บังคับตั้งแต่วันที่ 1 มกราคม ค.ศ. 2021 เรียกว่า “Incoterms 2020” โดยจะมีผลผูกพันคู่สัญญาเมื่อได้ระบุไว้ในสัญญาซื้อขายอย่างชัดเจนว่า “This contract is subject to Incoterms 2020” หรือ “Subject to Incoterms 2020” หรือจะระบุสั้น ๆ ว่า “Incoterms 2020” ก็ได้ หรือจะระบุต่อท้ายราคาที่ตกลงซื้อขายกันก็ได้ว่า “FOB (Bangkok Port) (Incoterms 2020)”

ข้อตกลง Incoterms 2020 มีทั้งหมด 11 ข้อตกลง โดยแบ่งออกเป็น 2 กลุ่ม ดังนี้ กลุ่มแรก มี 7 ข้อตกลง ได้แก่ EXW, FCA, CPT, CIP, DAP, DPU และ DDP โดยเป็นข้อตกลงที่ใช้กับการขนส่งรูปแบบใดรูปแบบหนึ่งหรือหลากหลายรูปแบบ (rules for any mode or modes of transport) ข้อตกลงลักษณะนี้ใช้กับการขนส่งสินค้าในตู้คอนเทนเนอร์โดยทางเรือ โดยทางรถบรรทุก โดยทางรถไฟ โดยทางเครื่องบินหรือโดยหลายทางรวมกัน

กลุ่มที่สอง มี 4 ข้อตกลง ได้แก่ FAS, FOB, CFR และ CIF โดยเป็นข้อตกลงที่ใช้กับการขนส่งรูปแบบทางทะเลและทางน้ำในแผ่นดิน (rules for sea and inland waterway transport) ข้อตกลงในลักษณะนี้ใช้กับการขนส่งโดยทางเรือเท่านั้น

หลายคนอาจมีข้อสงสัยหรือข้อโต้แย้งว่า เมื่อ Incoterms 2020 ได้กำหนดข้อตกลงกลุ่มแรกที่ใช้สำหรับการขนส่งรูปแบบใดรูปแบบหนึ่งก็ได้แล้ว เพราะเหตุใด Incoterms 2020 ยังคงกำหนดให้มีข้อตกลงกลุ่มที่สองที่ใช้สำหรับการขนส่งทางทะเลอีก ผู้วิจัยขออธิบายด้วยเหตุผล 2 ประการ ดังนี้

ประการแรก ข้อตกลงกลุ่มที่สองที่ใช้สำหรับการขนส่งทางทะเลนี้เป็นข้อตกลงดั้งเดิมที่มีการใช้ในการค้าระหว่างประเทศมายาวนาน และผู้ประกอบการค้าระหว่างประเทศยังคงนิยมใช้ข้อตกลงกลุ่มที่สองนี้อยู่จำนวนมาก ประกอบกับการค้าระหว่างประเทศต้องมีการผ่านพิธีการศุลกากรขาออกและขาเข้า และเจ้าหน้าที่ศุลกากรในหลายประเทศยังคงต้องการให้คู่สัญญาในการค้าระหว่างประเทศอ้างอิงถึง Incoterms เฉพาะในข้อตกลง FOB หรือ CIF เท่านั้น

ประการที่สอง ในการค้าระหว่างประเทศที่ขนส่งสินค้าด้วยตู้คอนเทนเนอร์ ผู้ซื้อไม่พร้อมที่จะรับโอนความเสี่ยงภัยในตัวสินค้าและจ่ายเงินค่าสินค้าให้แก่ผู้ขาย ณ จุดที่ผู้ขายได้ส่งมอบสินค้าให้แก่ผู้ขนส่งซึ่งเป็นจุดที่อยู่ในแผ่นดิน โดยอาจเป็นการส่งมอบสินค้าที่ลานวางตู้คอน

เทนเนอร์ของผู้ขนส่ง ในกรณีการขนส่งแบบ CY หรืออาจเป็นการส่งมอบสินค้าที่สถานีบรรจุสินค้าใส่ตู้คอนเทนเนอร์ของผู้ขนส่ง ในกรณีการขนส่งแบบ CFS โดยผู้ขนส่งจะออกใบตราส่งชนิด “รับของไว้เพื่อบรรทุกขึ้นเรือ” (‘received for shipment’ bill of lading) ให้แก่ผู้ขาย แต่ผู้ซื้อประสงค์รับโอนความเสี่ยงภัยในตัวสินค้าและจ่ายเงินค่าสินค้าให้แก่ผู้ขาย ณ จุดที่สินค้าได้ถูกวางไว้บนเรือและผู้ขนส่งได้ออกใบตราส่งชนิด “บรรทุกแล้ว” (‘on board’ bill of lading) เท่านั้น

การที่ผู้ขายได้ส่งมอบสินค้าให้แก่ผู้ขนส่ง ณ จุดที่อยู่ในแผ่นดินนี้นำไปสู่ช่องว่างความรับผิดชอบตามธรรมเนียมประกันภัยตามข้อตกลง CIF ได้ กล่าวคือ ในกรณีที่เกิดความเสียหายแก่ตัวสินค้าก่อนที่ตู้คอนเทนเนอร์จะถูกบรรทุกขึ้นวางบนเรือ เช่น สินค้าเกิดเพลิงไหม้ ผู้ขายจะไม่ได้ประโยชน์จากธรรมเนียมประกันภัยด้วยเหตุผล 2 ประการ คือ 1) ผู้ขายไม่ได้เป็นคู่สัญญาตามธรรมเนียมประกันภัยที่ทำในนามของผู้ซื้อ 2) ตามข้อตกลง CIF ความเสี่ยงภัยในตัวสินค้าจะโอนจากผู้ขายไปยังผู้ซื้อต่อเมื่อสินค้าได้ถูกวางบนเรือแล้ว ในกรณีนี้สินค้าเกิดเพลิงไหม้ก่อนที่จะถูกวางไว้บนเรือ ผู้ซื้อจึงมีส่วนได้เสียที่อาจเอาประกันภัยได้ (insurable interest) ความเสียหายที่สินค้าเกิดเพลิงไหม้จึงไม่ได้รับความคุ้มครองตามธรรมเนียมประกัน ภัยในข้อตกลง CIF ในข้อตกลง FOB และ CIF ความเสี่ยงภัยในตัวสินค้าจะโอนจากผู้ขายไปยังผู้ซื้อต่อเมื่อสินค้าได้ถูกวางไว้บนเรือแล้วเหมือนกัน ดังนี้ ผู้ขายต้องส่งมอบใบตราส่งชนิด “บรรทุกแล้ว” ให้แก่ผู้ซื้อ เมื่อผู้ซื้อได้รับใบตราส่งดังกล่าวแล้วก็พร้อมที่จะรับโอนความเสี่ยงภัยในตัวสินค้าและจ่ายค่าสินค้าให้แก่ผู้ขาย ในระหว่างที่สินค้าอยู่ในระหว่างเดินทางขนส่งในทะเล ผู้ซื้อสามารถขายสินค้าต่อให้แก่ลูกค้าของตนโดยการสลักหลังใบตราส่งชนิด “บรรทุกแล้ว” โอนให้แก่ลูกค้าได้

ในข้อตกลง FCA หรือ CIP ที่ใช้กับการขนส่งด้วยตู้คอนเทนเนอร์นั้น มีจุดโอนความเสี่ยงภัยในตัวสินค้าจากผู้ขายไปยังผู้ซื้อเหมือนกัน คือ เมื่อผู้ขายได้ส่งมอบสินค้าให้แก่ผู้ขนส่งแล้ว ซึ่งไม่ใช้การบรรทุกสินค้าขึ้นบนเรือ แต่เป็นการส่งมอบสินค้าที่ลานวางตู้สินค้า (container yard: CY) ของผู้ขนส่งในกรณีที่ขนส่งสินค้าเต็มตู้ (FCL) หรือในกรณีที่ขนส่งสินค้าไม่เต็มตู้ (LCL) ก็ส่งมอบสินค้า ณ สถานีบรรจุสินค้าเข้าตู้ (container freight station: CFS) เพื่อรอไว้ยกตู้คอนเทนเนอร์ขึ้นเรือในเวลาต่อมา เมื่อผู้ขนส่งได้รับสินค้าแล้วก็จะออกใบตราส่งชนิด “รับไว้เพื่อส่งลงเรือ” (‘received for shipment’ bill of lading) ให้แก่ผู้ขาย หากผู้ขายส่งมอบใบตราส่งชนิด “รับของไว้เพื่อบรรทุกขึ้นเรือ” ให้แก่ผู้ซื้อ ผู้ซื้อนำใบตราส่งชนิดนี้ไปสลักหลังขายสินค้าต่อให้แก่ลูกค้าของตนไม่ได้เพราะลูกค้าไม่เชื่อถือว่าสินค้าได้ถูกบรรทุกขึ้นเรือครบถ้วนเรียบร้อยแล้ว

ใบตราส่งชนิด “บรรทุกแล้ว” เป็นใบตราส่งตามพระราชบัญญัติการรับขนของทางทะเล พ.ศ. 2534 มาตรา 13 ที่บัญญัติว่า “เมื่อได้บรรทุกของลงเรือเสร็จแล้ว ถ้าผู้ส่งของเรียกเอาใบตราส่งชนิด “บรรทุกแล้ว” ผู้ขนส่งต้องออกให้”

กรณีจึงอาจกล่าวได้ว่า ใบตราส่งที่เป็นเอกสารสิทธิที่ “สามารถโอนเปลี่ยนมือได้” นั้นต้องเป็น ใบตราส่งชนิด “บรรทุกแล้ว” ตามพระราชบัญญัติการรับขนของทางทะเล พ.ศ. 2534 มาตรา 13

2. เลตเตอร์ออฟเครดิตเป็นธุรกรรมที่ธนาคารได้ให้สินเชื่อแก่ผู้ซื้อในการค้าระหว่างประเทศ

โดยปกติสัญญาซื้อขายสินค้าระหว่างประเทศจะมีการตกลงซื้อขายสินค้าจำนวนมาก ราคาสินค้าที่ได้ตกลงซื้อขายกันจึงมีมูลค่าสูงตามไปด้วย ผู้ซื้อสั่งซื้อสินค้าเข้ามาโดยหวังว่าจะนำมาขายต่อเพื่อทำกำไรในระยะเวลาอันสั้น ผู้ซื้อไม่มีเงินทุนจำนวนมากเพียงพอ ผู้ซื้อจึงต้องขอสินเชื่อจากธนาคารในประเทศของตนโดยขอให้ธนาคารเป็นผู้เปิดเลตเตอร์ออฟเครดิต (Letter of Credit: L/C) ไปให้แก่ผู้ขาย สัญญาเลตเตอร์ออฟเครดิตทุกสัญญาต้องกำหนดเงื่อนไขให้ผู้ขายซึ่งเป็นผู้รับประโยชน์ตาม L/C ส่งมอบเอกสารต่อธนาคาร และในบรรดาเอกสารต่าง ๆ นั้น เอกสารที่สำคัญประการหนึ่ง คือ ใบตราส่ง (Bill of Lading)

ตามพระราชบัญญัติการรับขนของทางทะเล พ.ศ. 2534 มาตรา 3 ได้บัญญัติว่า “ใบตราส่ง หมายความว่า เอกสารที่ผู้ขนส่งออกให้แก่ผู้ส่งของเป็นหลักฐานแห่งสัญญารับขนของทางทะเลแสดงว่าผู้ขนส่งได้รับของตามที่ระบุในใบตราส่งไว้ในความดูแลหรือได้บรรทุกของลงเรือแล้ว และผู้ขนส่งรับที่จะส่งมอบของดังกล่าวให้แก่ผู้มีสิทธิรับขนของนั้นเมื่อได้รับเวนคืนใบตราส่ง”

จากบทบัญญัติข้างต้น ใบตราส่งมีคุณสมบัติที่สำคัญ 3 ประการ คือ 1) เป็นใบรับของหรือใบรับสินค้า 2) เป็นพยานหลักฐานแห่งสัญญารับขนของทางทะเล และ 3) เป็นเอกสารสิทธิในแง่ของความเป็นเอกสารสิทธินี้ หมายถึง เป็นเอกสารที่สามารถโอนเปลี่ยนมือได้ และผู้ทรงใบตราส่งที่ครอบครองใบตราส่งเท่านั้นจะเป็นผู้ที่มีสิทธิในการเรียกให้ผู้ขนส่งส่งมอบสินค้าให้ หากเลตเตอร์ออฟเครดิตกำหนดให้มีการส่งมอบใบตราส่งและให้ธนาคารเป็นผู้ทรงใบตราส่งนั้น ธนาคารก็จะเป็นผู้มีสิทธิในการจัดการเกี่ยวกับสินค้า กล่าวคือ สามารถกำหนดได้ว่าใครจะเป็นผู้มีสิทธิได้รับมอบสินค้าจากผู้ขนส่งได้

ในการที่ธนาคารได้ชำระราคาสินค้าให้แก่ผู้ขายที่ยื่นเอกสารใบตราส่งตามที่ระบุใน L/C ไปแล้ว ใบตราส่งเท่านั้นที่เป็นเอกสารที่สามารถให้สิทธิแก่ธนาคารในการจัดการเกี่ยวกับสินค้า ใบตราส่งจึงเป็นการให้หลักประกันแก่ธนาคาร กล่าวคือ ในกรณีที่ธนาคารได้ชำระราคาตามเลตเตอร์ออฟเครดิตให้แก่ผู้ขายซึ่งเป็นผู้รับประโยชน์ไปแล้ว แต่ปรากฏว่าผู้ซื้อซึ่งเป็นลูกค้าของธนาคารไม่สามารถชำระราคาตามเครดิตให้แก่ธนาคารได้ ธนาคารก็ยังมีหลักประกันที่พอจะบรรเทาหรือชดเชยความเสียหายได้ โดยการดำเนินการอย่างใดอย่างหนึ่งกับสินค้านั้น เช่น อาจขายสินค้านั้นไปโดยการสลักหลังโอนใบตราส่งให้แก่ผู้ซื้อรายอื่น ด้วยเหตุนี้ ธนาคารจึงต้องระมัดระวังโดยกำหนดรายละเอียดให้ชัดเจนว่า ใบตราส่งนั้นจะต้องเป็นใบตราส่งชนิด

“บรรทุกแล้ว” ซึ่งก็จะเป็นการซื้อขายตามข้อตกลง FOB และ CIF และกำหนดให้ธนาคารเป็นผู้ทรงใบตราส่งนั้น

อภิปรายผล

ตามวัตถุประสงค์การวิจัย เพื่อศึกษาเหตุผลของความนิยมเลือกใช้ข้อตกลง FOB และ CIF กับการค้าระหว่างประเทศที่ขนส่งด้วยตู้คอนเทนเนอร์ แทนการใช้ข้อตกลง FCA และ CIP ตามที่ Incoterms 2020 แนะนำ สามารถอภิปรายผลด้วยเหตุผล 3 ประการ ดังนี้

ประการแรก ในสัญญาการค้าระหว่างประเทศ ผู้ขายได้กำหนดให้ผู้ซื้อต้องชำระราคาสินค้าตามสัญญาซื้อขายสินค้าระหว่างประเทศด้วยการเปิดเลตเตอร์ออฟเครดิต (Letter of Credit: L/C) กล่าวคือ ผู้ซื้อต้องไปขอให้ธนาคารในประเทศของตนเปิด L/C โดยให้ผู้ขายเป็นผู้รับประโยชน์ตาม L/C นั้น การที่ธนาคาร ในประเทศของผู้ซื้อจะยอมเปิด L/C ให้ตามที่ผู้ซื้อร้องขอ ผู้ซื้อต้องนำเงินตาม L/C หรือมีทรัพย์สินอื่นเป็นหลักประกันไปวางไว้ให้ธนาคาร เพื่อธนาคารจะได้รับภาระจ่ายเงินให้แก่ผู้ขายเมื่อผู้ขายได้นำเอกสารตาม L/C มายื่นขอรับเงินตาม L/C ในธุรกรรมนี้ ใบตราส่งเท่านั้นที่เป็นเอกสารที่สามารถให้สิทธิแก่ธนาคารในการจัดการเกี่ยวกับสินค้า ใบตราส่งจึงเป็นการให้หลักประกันแก่ธนาคาร กล่าวคือ ในกรณีที่ธนาคารได้ชำระราคาตามเลตเตอร์ออฟเครดิตให้แก่ผู้ขายซึ่งเป็นผู้รับประโยชน์ไปแล้ว แต่ปรากฏว่าผู้ซื้อซึ่งเป็นลูกค้าของธนาคารไม่สามารถชำระราคาตามเครดิตให้แก่ธนาคารได้ ธนาคารก็ยังมีหลักประกันที่พอจะบรรเทาหรือชดเชยความเสียหายได้ โดยการดำเนินการอย่างใดอย่างหนึ่งกับสินค้านั้น เช่น อาจขายสินค้านั้นไปโดยการสลักหลังโอนใบตราส่งให้แก่ผู้ซื้อรายอื่น (กำชัย จงจักรพันธ์, 2559) โดยปกติราคาที่ตกลงซื้อขายกันก็มักเป็นราคาในข้อตกลง FOB ซึ่งมีราคาถูกกว่าเพราะไม่รวมค่าระวางเรือ หรือเป็นราคาในข้อตกลง CIF ซึ่งมีราคาแพงกว่าเพราะรวมค่าระวางเรือและค่าประกันภัยด้วย ทั้งข้อตกลง FOB และ CIF มีจุดอ่อนความเสี่ยงภัยในตัวสินค้าจากผู้ขายไปยังผู้ซื้อเหมือนกัน คือ เมื่อสินค้าได้ถูกบรรทุกไว้บนเรือแล้ว ธนาคารผู้เปิดเครดิต (issuing bank) ก็ได้กำหนดเงื่อนไขตาม L/C ให้ผู้ขายต้องยื่นเอกสารใบตราส่งชนิด “บรรทุกแล้ว” (‘on board’ bill of lading) เพื่อขอรับเงินตาม L/C ต่อธนาคารผู้รับซื้อเอกสาร (negotiating bank) ในประเทศของผู้ขาย นอกจากนี้ผู้ซื้อยังสามารถขายสินค้าที่อยู่ระหว่างขนส่งให้แก่ลูกค้าของผู้ซื้อต่อไปได้โดยการสลักหลังใบตราส่งชนิด “บรรทุกแล้ว” (Jonas Malfliet, 2011) ด้วยเหตุนี้ข้อตกลง FOB และ CIF จึงยังคงมีการใช้ในการค้าที่ขนส่งด้วยตู้คอนเทนเนอร์

ส่วนในกรณีที่คู่สัญญาการค้าระหว่างประเทศเลือกใช้ข้อตกลง FCA หรือ CIP ที่ใช้กับการขนส่งด้วยตู้คอนเทนเนอร์แล้ว ในข้อตกลง FCA หรือ CIP มีจุดอ่อนความเสี่ยงภัยในตัวสินค้าจากผู้ขายไปยังผู้ซื้อเหมือนกัน คือ เมื่อผู้ขายได้ส่งมอบสินค้าให้แก่ผู้ขนส่งแล้ว

ซึ่งไม่ใช้การบรรทุกสินค้าขึ้นบนเรือ แต่เป็นการส่งมอบสินค้าที่ลานวางตู้สินค้า (container yard: CY) ของผู้ขนส่งในกรณีที่ขนส่งสินค้าเต็มตู้ (FCL) หรือ ในกรณีที่ขนส่งสินค้าไม่เต็มตู้ (LCL) ก็ส่งมอบสินค้า ณ สถานีบรรจุสินค้าเข้าตู้ (container freight station: CFS) เพื่อรอไว้ยกตู้คอนเทนเนอร์ขึ้นเรือในเวลาต่อมา เมื่อผู้ขนส่งได้รับสินค้าแล้วก็จะออกใบตราส่งชนิด “รับไว้เพื่อส่งลงเรือ” (‘received for shipment’ bill of lading) ให้แก่ผู้ขาย ใบตราส่งชนิด “รับไว้เพื่อส่งลงเรือ” นี้ไม่ตรงตามเงื่อนไขที่ระบุไว้ใน L/C ผู้ขายจึงนำใบตราส่งชนิด “รับไว้เพื่อส่งลงเรือ” ไปขอขึ้นเงินตาม L/C ไม่ได้

ประการที่สอง ในกรณีที่มีการเปลี่ยนจากข้อตกลง FOB มาเป็นข้อตกลง FCA นั้น ทำให้มีการเปลี่ยนจุดโอนความเสี่ยงภัยในตัวสินค้าจาก “เมื่อสินค้าบรรทุกบนเรือ” มาเป็น “เมื่อผู้ขายได้ส่งมอบสินค้าให้แก่ผู้ขนส่งแล้ว” และหลังจากนั้นผู้ซื้อรับภาระค่าใช้จ่ายในการขนส่งสินค้านับแต่เวลาที่สินค้าได้ถูกส่งมอบแล้ว กล่าวคือ ก่อนที่ตู้คอนเทนเนอร์จะถูกยกขึ้นเรือ ผู้ซื้อต้องจ่ายค่าภาระหน้าท่า (Terminal Handling Charges: THC) (Jonas Malfliet, 2011) ซึ่งเป็นเงินที่เรียกเก็บสำหรับค่าใช้จ่ายที่เกี่ยวข้องกับการให้บริการ ณ ท่าเรือ อันได้แก่ การยกตู้คอนเทนเนอร์ขึ้น หรือลงเรือ และค่าใช้จ่ายที่เกี่ยวข้องอื่น เช่น การลากตู้ และการเก็บตู้ไว้ที่ลานตู้ เป็นต้น (สถาบันวิจัยเพื่อการพัฒนาประเทศไทย (TDRI), 2558) เมื่อผู้ซื้อไม่ต้องการจ่ายค่าภาระหน้าท่า (THC) ผู้ซื้อก็ยังคงเลือกใช้ข้อตกลง FOB หรือหากผู้ซื้อไม่ต้องการจ่ายค่าภาระหน้าท่า (THC) คู่สัญญาอาจตกลงเพิ่มเติมข้อความต่อท้ายข้อตกลง FCA เป็น FCA ‘THC for seller’s account’ (Jonas Malfliet, 2011) นอกจากนี้ ในทางปฏิบัติ ผู้ขายนิยมใช้ข้อตกลง FOB เพราะผู้ขายย่อมไม่ต้องการรับผิดชอบในเรื่องค่าระวางการขนส่งและค่าเบี้ยประกันภัย ดังนั้น หากค่าใช้จ่ายในเรื่องค่าระวางการขนส่งและค่าเบี้ยประกันภัยนี้จะเพิ่มขึ้นหรือลดลง ผู้ซื้อจะต้องรับเอาความเสี่ยงนี้ไว้เอง (สำนักอบรมและศึกษากฎหมายแห่งเนติบัณฑิตยสภา, 2563) และการขนส่งสินค้าด้วยรูปแบบอินโคเทอมทางทะเลมีต้นทุนค่าขนส่งสินค้าที่ประหยัดกว่าการขนส่งสินค้าทางรถบรรทุกทุกประเภท (ปิณา รุ่งสุวรรณรัชต์, 2563) คู่สัญญาการค้าระหว่างประเทศจึงยังคงเลือกใช้ข้อตกลง FOB และ CIF

ประการที่สาม ข้อตกลง FOB และ CIF เป็นข้อตกลงดั้งเดิมที่มีการใช้ในการค้าระหว่างประเทศมายาวนาน และผู้ประกอบการค้าระหว่างประเทศยังคงนิยมใช้ข้อตกลงทั้งสองนี้อยู่จำนวนมาก ประกอบกับการค้าระหว่างประเทศต้องมีการผ่านพิธีการศุลกากรขาออกและขาเข้า และเจ้าหน้าที่ศุลกากรในหลายประเทศยังคงต้องการให้คู่สัญญาในการค้าระหว่างประเทศอ้างอิงถึง Incoterms เฉพาะในข้อตกลง FOB หรือ CIF เท่านั้น (Jonas Malfliet, 2011)

สรุป/ข้อเสนอแนะ

เหตุผลของความนิยมเลือกใช้ข้อตกลง FOB และ CIF กับการค้าระหว่างประเทศที่ขนส่งด้วยตู้คอนเทนเนอร์นั้น มีเหตุผล 2 ประการ กล่าวคือ ประการแรก ธนาคารผู้เปิดเครดิตได้กำหนดเอกสารที่ผู้ขายต้องยื่นเพื่อขอรับเงินตาม L/C เป็นใบตราส่งชนิด “บรรทุกแล้ว” เพื่อให้ธนาคารผู้เปิดเครดิตเกิดความมั่นใจว่าสินค้าที่ซื้อขายนั้นได้ถูกบรรทุกขึ้นเรือแล้ว ธนาคารผู้เปิดเครดิตจึงกำหนดให้ตกลงซื้อขายกันในราคาตามข้อตกลง FOB หรือ CIF ประการที่สอง หากการซื้อขายตกลงกันด้วยข้อตกลง FCA ความเสี่ยงในตัวสินค้าได้โอนจากผู้ขายไปยังผู้ซื้อต่อเมื่อสินค้าได้ถูกส่งมอบแก่ผู้ขนส่ง และก่อนที่ตู้คอนเทนเนอร์จะถูกยกขึ้นเรือ ผู้ซื้อต้องจ่ายค่าภาระหน้าท่า (Terminal handling charges: THC) เมื่อผู้ซื้อไม่ต้องการจ่ายค่าภาระหน้าท่า (THC) ผู้ซื้อก็ยังเลือกใช้ข้อตกลง FOB นอกจากนี้ ในทางปฏิบัติ ผู้ขายนิยมใช้ข้อตกลง FOB เพราะผู้ขายย่อมไม่ต้องการรับผิดชอบในเรื่องค่าระวางการขนส่งและค่าเบี้ยประกันภัย ดังนั้น หากค่าใช้จ่ายส่วนนี้จะเพิ่มขึ้นหรือลดลง ผู้ซื้อจะต้องรับเอาความเสี่ยงนี้ไว้เอง และการขนส่งสินค้าด้วยรูปแบบอินโคเทอมทางทะเลมีต้นทุนค่าขนส่งสินค้าที่ประหยัดกว่าการขนส่งสินค้าทางรถบรรทุกทุกประเภท คู่สัญญาการค้าระหว่างประเทศจึงยังคงเลือกใช้ข้อตกลง FOB และ CIF ผู้เขียนมีข้อเสนอแนะ ดังนี้ ใบตราส่งที่เป็นเอกสารสิทธิที่ “สามารถโอนเปลี่ยนมือได้” นั้นต้องเป็นใบตราส่งชนิด “บรรทุกแล้ว” ตามพระราชบัญญัติการรับขนของทางทะเล พ.ศ. 2534 มาตรา 13

เอกสารอ้างอิง

- กฤตภาส อิศราพานิช. (2564). คุณรู้จักระบบการขนส่งตู้คอนเทนเนอร์ทางทะเลไหม. เรียกใช้เมื่อ 23 พฤษภาคม 2564 จาก https://www.tpa.or.th/publisher/pdfFileDownloadS/QM166_p025-30.pdf
- กำชัย จงจักรพันธ์. (2559). กฎหมายการค้าระหว่างประเทศ. พิมพ์ครั้งที่ 7. กรุงเทพมหานคร: สำนักอบรมศึกษากฎหมายแห่งเนติบัณฑิตยสภา.
- ปวีณา รุ่งสุวรรณรัชต์. (2563). การเปรียบเทียบรูปแบบการขายอินโคเทอมระหว่างทางทะเลและทางบก:กรณีศึกษาการส่งออกน้ำตาลบรรจุกระสอบ. เรียกใช้เมื่อ 17 พฤศจิกายน 2565 จาก <https://so02.tci-thaijo.org/index.php/GSC/article/view/241420>
- สถาบันวิจัยเพื่อการพัฒนาประเทศไทย (TDRI). (2558). รายงานฉบับสมบูรณ์โครงสร้างรายการค่าใช้จ่าย. เรียกใช้เมื่อ 5 พฤศจิกายน 2565 จาก https://tdri.or.th/wp-content/uploads/2016/03/2015_07_THC_Final-report-150702.pdf

- สำนักอบรมและศึกษากฎหมายแห่งเนติบัณฑิตยสภา. (2563). Incoterm และการชำระราคา. เรียกใช้เมื่อ 17 พฤศจิกายน 2565 จาก https://www.thethaibar.or.th/thaibarweb/files/Data_web/downloads_doc/term1/w.pdf
- อาวุธ โพธิ์เล็ก. (2543). เจาะลึกข้อตกลงในการส่งมอบสินค้าระหว่างประเทศ. พิมพ์ครั้งที่ 3. กรุงเทพมหานคร: ไอออนิค อินเทอร์เน็ต เทรด รีซอสเสซ จำกัด.
- Greedisgoods. (2564). CFS และ CY คือ อะไร? เงื่อนไขการขนส่ง CY กับ CFS. Retrieved พฤษภาคม 25, 2564, from <https://greedisgoods.com/cfs-คือ-cy-คือ/>
- Jonas Malfliet. (2011). Incoterms 2010 and the mode of transport: how to choose the right term. Retrieved April 28, 2021, from <https://core.ac.uk/download/pdf/55826221.pdf>

พรหมวิหาร 4 : การบริหารงานบุคคลในองค์กร*

BRAHMA VIHARA 4: WITH PERSONNEL MANAGEMENT IN THE ORGANIZATION

พรทิพย์ อนุพัฒน์*, พระครูสิริธรรมภักดิ์, สันติ อุนจะนำ, ทิพมาศ เสวตวรโชติ

Phontip Anupat, Phrakru Siridhammapirat, Santi Aunjanam, Tippamas Sawetvorachot

มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตศรีธรรมศาสตร์

Mahamakut Buddhist University Srithammasokrat College, Thailand

*Corresponding author E-mail: tip_sonsea@hotmail.com

บทคัดย่อ

การบริหารงานบุคคลเป็นหน้าที่ที่สำคัญมากในองค์กร เพราะคนคือองค์รวมของความซับซ้อนผู้บริหารจะต้องใช้ศาสตร์คือความรู้ และศิลป์คือทักษะหรือศิลปะในการสัมพันธ์เกี่ยวข้องกับบุคคลในด้านต่างๆ ดังนั้น “ผู้บริหาร” ซึ่งต้องดูแลทุกข์และสุขของบุคลากรในองค์กรจึงต้องมีพรหมวิหาร 4 ได้แก่ 1) เมตตา คือ ความปรารถนาให้ผู้อื่นได้รับความสุข ผู้บริหารควรมีความปรารถนาดีต่อทุกคนและให้การสนับสนุนส่งเสริมให้ผู้ร่วมงานมีความสุข 2) กรุณา ความปรารถนาให้ผู้อื่นได้พ้นทุกข์ ในยามที่ผู้ใต้บังคับบัญชาประสบปัญหาผู้บริหารควรให้กำลังใจพร้อมช่วยเหลือและสร้างแรงบันดาลใจเป็นสิ่งสำคัญ 3) มุทิตา ความยินดีเมื่อผู้อื่นได้ดี เมื่อลูกน้องประสบผลสำเร็จในหน้าที่การงาน เจ้านายก็ควรแสดงความยินดีด้วยความจริงใจ 4) อุเบกขา ความหวังดียอมมีขอบเขตและตั้งอยู่บนความยุติธรรม จะเห็นได้ว่าหลักพรหมวิหาร 4 นี้ ครอบคลุมทุกสถานการณ์ที่อาจเกิดขึ้นได้ และสามารถนำไปประยุกต์ใช้ได้จริงกับทุกเรื่องในชีวิต ไม่ใช่เฉพาะกับเรื่องการทำงาน ไม่จำกัดเฉพาะคนที่เจ้านาย แต่คนที่เป็​น​ลูก​น้อง​ก็​สามารถ​ใช้​หลักการ​นี้​ใน​การ​ดำเนิน​ชีวิต​ได้​เช่น​กัน หากต่างฝ่ายต่างอยู่ร่วมกันด้วยความปรารถนาดีต่อกันซึ่งผู้บริหารนอกจากจะมีความรู้ ความสามารถ และทักษะในการบริหารงานแล้ว ความเป็นผู้มีคุณธรรมในจิตใจ และมีจริยธรรมที่น่าเลื่อมใสศรัทธา ถือเป็นคุณสมบัติอันสำคัญที่จะเป็นส่วนเสริมให้ผู้บริหารนั้นสามารถบริหารองค์กรได้อย่างมีประสิทธิภาพ ตามหลักครองตน ซึ่งเป็นหลักการที่ทำให้ผู้ปฏิบัติตามเป็นผู้ประเสริฐซึ่งส่งผลให้ทุกคนในสังคมสามารถอยู่ด้วยกันอย่างมีความสุข

* Received February 10, 2022; Revised May 17, 2022; Accepted February 8, 2023

คำสำคัญ: พรหมวิหาร 4, การบริหาร ,งานบุคคล

Abstract

Personnel management is a very important function in an organization. Because people are the whole of complexity, executives must use science as knowledge. And art is skill or art in relation to people in various fields. Therefore, "executives" who must take care of the suffering and happiness of personnel in the organization must have Brahmavihara 4, which are 1) Metta is the desire for others to be happy. Executives should be kind to everyone and encourage people to be happy. 2) Karuna, the desire for others to be free from suffering. When subordinates face difficulties, executives should provide encouragement, help and inspiration. 3) Mudita, the joy when others do well. When subordinates succeed in their work the boss should give sincere congratulations. 4) Upekkha: Good intentions have limits and are based on justice. It can be seen that these Brahmavihara 4 principles cover every situation that may occur and can be applied to practically everything in life. It's not just about work and not limited to the person who is the boss but people who are subordinates can use this principle in their lives as well if both parties live together with good wishes to each other. Executives, in addition to having knowledge, competence and skills in management still have to be a virtuous person in mind and have ethical beliefs. It is an important feature that will enhance the executives to be able to manage the organization effectively according to dominance which is the principle that makes the follower to be noble. This results in everyone in society being able to live together happily.

Keywords: Brahma Vihara 4, Administration, Personnel

บทนำ

การบริหารงานในหน่วยงานหรือองค์กร ล้วนมีจุดมุ่งหมายสำคัญอยู่ที่การทำให้งานได้บรรลุตามวัตถุประสงค์ที่องค์กรไว้อย่างมีประสิทธิภาพและมีการพัฒนาอยู่เสมอ ทั้งนี้ทรัพยากรพื้นฐาน ในการบริหาร (Administrative Resource) คือ คน เงิน วัสดุสิ่งของ และการจัดการ (สมพงษ์. เกษมสิน, 2556) ซึ่งปัจจัยสำคัญในการทำงานให้บรรลุเป้าหมายก็คือทรัพยากรมนุษย์ หรือคน องค์กรจึงต้องมีกรอบแนวทางในการสรรหาคนที่มีความรู้ความสามารถเข้ามาสู่องค์กร

ดังนั้นการบริหารงานบุคคลเป็นหน้าที่สำคัญมากในองค์กร เพราะคนคือองค์กรรวมของ ความซับซ้อน ผู้บริหารจะต้องมีความรู้ ความสามารถและทักษะในการบริหารแล้ว การมี คุณธรรมจริยธรรมในจิตใจถือเป็นคุณสมบัติสำคัญที่จะเสริมให้ผู้บริหารสามารถครองใจ ครอง คน และครองงานได้อย่างมีประสิทธิภาพ ธรรมะกับผู้บริหารจึงเป็นสิ่งที่ไม่อาจแยกจากกัน เพราะถ้าผู้บริหารแยกธรรมะออกจากการบริหารเมื่อไหร่ จะเกิดสภาวะอนาธิปไตย เปรียบเสมือน มีการบริหารแต่ไม่มีใครทำตาม ถึงแม้ผู้บริหารจะใช้อำนาจในการบริหารก็ตาม ถ้าผู้บริหารไม่มีหลักธรรมในการบริหาร ส่งผลให้บุคคลากรขาดขวัญกำลังใจหรืออาจเพราะ ผู้บริหารไม่มีความรู้ความเข้าใจในหลักธรรมอย่างเพียงพอก็ส่งผลให้น้าหลักธรรมไปปฏิบัติไม่ ได้ผล ผู้บริหารจึงต้องสร้างความศรัทธา ความน่าเชื่อถือ มาเป็นแนวทางในการบริหารองค์กร

การบริหารงานบุคคลตามกระบวนการและหลักการบริหารให้ประสบความสำเร็จ จะต้องนำหลักธรรมมาใช้เป็นหลักการช่วยการบริหารงาน หลักธรรมในพุทธศาสนาที่เกี่ยวข้องกับการบริหารงานบุคคลมีหลายหมวด แต่มีหลักธรรมหมวดหนึ่งซึ่งสำคัญมาก คือ หลักพรหมวิหาร 4 ซึ่งเป็นหลักธรรมสำคัญอย่างหนึ่งในพุทธศาสนาที่นำมาปฏิบัติเพื่อความสงบสุขของสังคม เพราะเป็นธรรมเครื่องอบรมจิตให้สงบ พัฒนาให้ประเสริฐขึ้นถือเป็นหลักธรรมที่สำคัญที่ผู้บริหารควรยึดถือเป็นแนวทางในการปฏิบัติในการนำมาใช้ในการปกครองคน ซึ่งหลักธรรมดังกล่าวแบ่งออกเป็น 4 ด้านคือ

1. เมตตา คือ การแสดงออกถึงความรักความปรารถนาดี ไม่ตรีจิตคิดช่วยเหลือผู้ได้บังคับบัญชาและผู้อื่นให้ประสบแต่ประโยชน์และมีความสุขโดยทั่วกันเป็นความคิดที่เป็นภาวะปกติ

2. กรุณา คือ การแสดงออกถึงความสงสาร คือการคิดจะช่วยเหลือผู้ได้บังคับบัญชา และคนอื่น ๆ ให้พ้นจากความลำบากเดือดร้อน จากการเป็นทุกข์ทั้งทางร่างกายและจิตใจ และต้องการความช่วยเหลือ โดยเป็นการช่วยเหลือที่ไม่เบียดเบียนตนเองและผู้อื่น

3. มุทิตา คือ การแสดงออกถึงความแจ่มใส เบิกบาน เป็นความพลอยยินดีเมื่อเห็น ผู้ได้บังคับบัญชาและคนอื่น ๆ ได้ดี มีความสุข อันเป็นความคิดรู้สึกเมื่อผู้อื่นมีความก้าวหน้าได้ ลากยศสรรเสริญมาด้วยความดีอย่างบริสุทธิ์ มิได้คดโกงหรือเบียดเบียนใคร รวมถึงดเว้นความ อิจฉาริษยาผู้อื่น เห็นประโยชน์ส่วนรวมมากกว่าและเห็นแก่ประโยชน์ส่วนตัว

4. อุเบกขา คือ การแสดงออกถึงการวางใจเป็นกลาง พิจารณาจากข้อเท็จจริง เมื่อจะตัดสินใจในเรื่องใด พิจารณาไตร่ตรอง ใคร่ครวญด้วยปัญญา มีเหตุผลถูกต้อง เทียงธรรม และไม่เอนเอียง

ซึ่งคุณธรรมทั้ง 4 ประการนี้มีอยู่ในบุคคลใดแล้ว บุคคลนั้นได้ชื่อว่าเป็นคุณธรรมประจำตน นับได้ว่าผู้นั้นมีคุณธรรมของ "ผู้ใหญ่" หรือ "ผู้ปกครอง" อย่างสมบูรณ์ จะเป็นผู้นำชุมชนใด ก็จะเป็นร่มโพธิ์ ร่มไทรหรือเป็นที่พึ่งที่อาศัยของผู้ nhỏหรือผู้อยู่ใต้ความปกครองได้เป็นอย่างดี (วินัย ภูมิสุข, ญฎกานต์ หงษ์กุลเศรษฐ์, 2562) ซึ่งการที่จะนำหลักพรหมวิหาร 4 ไปใช้ในการบริหารงานบุคคลขององค์กรให้ประสบผลสำเร็จนั้น นอกจากผู้บริหารมีความรู้ความเข้าใจและดำรงตนอยู่ในคุณธรรมทั้ง 4 ประการนี้เป็นอย่างดีแล้ว จะต้องรู้หลักหรือเทคนิคการประยุกต์ใช้หลักพรหมวิหาร 4 มาใช้ในกระบวนการบริหารบุคคลในทุกขั้นตอนเป็นอย่างดีด้วย ในบทความนี้จึงมีวัตถุประสงค์ที่จะนำเสนอการประยุกต์ใช้หลักพรหมวิหาร 4 มาใช้ในการบริหารงานบุคคลในองค์กร และเมื่อบริหารด้วยหลักดังกล่าวแล้วจะก่อให้เกิดผลดีกับองค์กรได้อย่างไร ซึ่งผู้เขียนจะได้นำเสนอเป็นประเด็นต่อไป

แนวคิด ทฤษฎีการบริหารองค์กร

องค์กรจะบรรลุวัตถุประสงค์ขององค์กรได้จะต้องอาศัยการบริหารองค์กรที่มีประสิทธิภาพ การบริหารเป็นกระบวนการของการประสานงานและร่วมกิจกรรมต่างๆในการทำงาน ของบุคลากรเข้าด้วยกันให้เป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพและประสิทธิผล เมื่อกล่าวถึงคำว่า การบริหารส่วนใหญ่มักจะนึกถึงการบริหารราชการ คำศัพท์ที่ใช้มี 2 คำ คือ การบริหาร (Administration) นิยมใช้กับการบริหารราชการหรือการจัดการเกี่ยวกับนโยบาย ศัพท์อีกคำหนึ่ง คือ การจัดการ (Management) นิยมใช้กับการบริหารธุรกิจเอกชนหรือการดำเนินการตามนโยบายที่กำหนดไว้ อย่างไรก็ตามคำว่า การบริหารกับคำว่า การจัดการใช้แทนกันได้ มีความหมายเหมือนกัน (สมคิด บางโม, 2546) กระบวนการบริหารดังกล่าวเป็นหน้าที่หลักเบื้องต้นของผู้บริหารหรือผู้จัดการ ประกอบด้วย การวางแผน การจัดองค์การ การชักนำ และการควบคุม ซึ่งทรัพยากรที่สำคัญๆ ในการบริหารมีดังต่อไปนี้ คือ

1. คนหรือบุคคล (Man) เป็นปัจจัยสำคัญของการบริหารงาน หน่วยงานหรือองค์กรต่าง ๆ จำเป็นต้องมีคนที่ปฏิบัติงาน ผลงานที่ดีจะออกมาได้ต้องประกอบด้วยบุคคลที่มีคุณภาพและมี ความรับผิดชอบต่อองค์การหรือหน่วยงานนั้น ๆ

2. เงิน (Money) หน่วยงานจำเป็นต้องมีงบประมาณเพื่อการบริหารงานหาขาดงบประมาณ การบริหารงานของหน่วยงานก็ยากที่จะบรรลุเป้าหมาย

3. ทรัพยากรหรือวัสดุ (Material) การบริหารจำเป็นต้องมีวัสดุอุปกรณ์หรือทรัพยากรในการบริหาร หากหน่วยงานขาดวัสดุอุปกรณ์หรือทรัพยากรในการบริหารแล้วก็ย่อมจะเป็นอุปสรรค หรือก็ให้เกิดปัญหาในการบริหารงาน

4. การบริหารจัดการ (Management) เป็นภารกิจของผู้บริหารหรือผู้บังคับบัญชาโดยตรงคือเป็นกลไกและตัวประสานที่สำคัญที่สุดในการประมวลผลตัดสินใจและกำกับปัจจัยต่าง ๆ ทั้ง 3 ประการให้สามารถดำเนินไปได้โดยมีประสิทธิภาพจนบรรลุเป้าหมายของหน่วยงานตามที่ต้องการ (เสกมนต์.สัมมาเพ็ชร, 2559)

แนวคิดทฤษฎีการบริหารองค์กรมีมากมายหลายทฤษฎี การบริหารจะบริหารองค์กรให้บรรลุวัตถุประสงค์หรือเป้าหมายจะยึดถือทฤษฎีใด ทฤษฎีหนึ่งเพียงอย่างเดียวไม่ได้ เพราะแต่ละองค์กรจำเป็นต้องเลือกใช้ทฤษฎีที่เหมาะสมและสอดคล้องกับความต้องการพัฒนาในองค์กรนั้น ๆ ซึ่งในบทความนี้จะนำแนวคิดการบริหารองค์กรมา 2 แนวคิด ดังนี้ คือ

1. การบริหารโดยวัตถุประสงค์ (Management By Objective : MBO) พัฒนาขึ้นโดย ปีเตอร์ ดรักเกอร์ (Peter Drucker) หมายถึง วิธีการบริหารโดยการกำหนดวัตถุประสงค์หรือเป้าหมายร่วมกันระหว่างผู้บังคับบัญชา และผู้ใต้บังคับบัญชา (Joint objective setting between superior and subordinates) ซึ่งให้ความสำคัญกับคนหรือบุคลากรในองค์กร โดยมีแนวความคิดว่า การบริหารหรือการทำงานนั้นควรตอบสนองความต้องการของคนเห็นความสำคัญของการทำงานในลักษณะร่วมแรงร่วมใจกัน ซึ่งให้ได้ผลดีกว่าการบังคับบัญชาหรือการลงโทษ เปิดโอกาสให้ผู้ร่วมงานได้แสดงความคิดเห็นและรับผิดชอบร่วมกัน (พลเดช นามวงศ์, 2564) ซึ่งการบริหารโดยวัตถุประสงค์

กล่าวโดยสรุปได้ว่า การบริหารงานโดยวัตถุประสงค์เป็นเทคนิคการบริหารงาน เพื่อเพิ่มประสิทธิภาพของงานให้สำเร็จอย่างมีประสิทธิภาพ เกิดประสิทธิผล โดยผู้บริหารต้องใช้ทั้งศาสตร์ของความเป็นผู้นำ ใช้ศิลปะการจูงใจ การทำงานร่วมกับคน ใช้นคนให้เหมาะกับงาน สร้างขวัญกำลังใจให้ทุกคนเห็นความจำเป็นของความสำเร็จของงานตามที่ได้รับมอบหมาย การกำหนดแผนงานร่วมกัน ตลอดจนนำเทคนิคอื่นมาใช้กำหนดขั้นตอนการทำงาน ซึ่งจะช่วยให้งานบรรลุวัตถุประสงค์ได้เร็วขึ้น รวมทั้งต้องมีการติดตามความก้าวหน้า การประเมินผลการปฏิบัติงาน และการกำหนดรางวัลตอบแทนสำหรับผู้ปฏิบัติงานได้สำเร็จบรรลุวัตถุประสงค์

2. ทฤษฎีการบริหารของแมกเกรเกอร์ ตามแนวคิดของแมกเกรเกอร์ ได้เสนอปรัชญาทางด้านการบริหารที่เกี่ยวข้องกับคนและวิธีการที่นำมาใช้ในการบริหาร โดยเสนอแนะข้อสมมุติฐาน 2 อย่าง โดยเชื่อว่า สมมุติฐานแบบใดแบบหนึ่งจะส่งผลต่อพฤติกรรมการบริหารของผู้บริหารที่แตกต่างกันด้วย คือ สมมุติฐานทฤษฎี X และสมมุติฐานทฤษฎี Y

2.1 ทฤษฎี X (The Traditional View of Direction an Control) ทฤษฎีนี้เกิดจากข้อสมมุติฐาน ที่ว่า คนทั่วไปไม่ชอบทำงาน พยายามหลีกเลี่ยงงาน หลีกเลี่ยงความ

รับผิดชอบไม่ทะเลาะทะเลาะกัน และไม่คิดริเริ่ม ชอบให้มีการสั่งการ ต้องการให้บังคับ ควบคุม ชู เชิญ ลงโทษเพื่อให้ทำงานบรรลุจุดหมายองค์กร คนเห็นแก่ตนเองมากกว่าองค์กรและมักต่อต้านการเปลี่ยนแปลง

2.2 ทฤษฎี Y (The Inegration of Individual and Organization Goal)

ทฤษฎีนี้เกิดจากข้อสมมุติฐาน ที่ว่า คนแต่ละคนสามารถจะแสดงความสามารถสร้างสรรค์สิ่งใหม่ ๆ ได้อย่างเต็มที่เพื่อแก้ปัญหาขององค์กร มีความคิดริเริ่มทำงานถ้าได้รับจูงใจอย่างถูกต้อง มีวิธีการพัฒนาการทำงาน และพัฒนาตนเองอยู่เสมอ ศักยภาพด้านสติปัญญาของคนส่วนใหญ่ยังมีได้ถูกนำมาใช้อย่างเต็มที่ คนส่วนใหญ่ไม่ได้ชอบงานโดยสันดาน แต่ได้ใช้ความพยายามทำงาน ทั้งทางร่างกายและจิตใจ

กล่าวโดยสรุป แมกเกรเกอร์ เห็นว่าคนมี 2 ประเภท และการบริหารคนทั้ง 2 ประเภท ต้องใช้วิธีการบริหารแตกต่างกัน ทฤษฎี X (Theory X) คือคนประเภทเกียจคร้าน ในการบริหารจึงควรใช้มาตรการบังคับ มีระเบียบกฎเกณฑ์คอยกำกับ มีการควบคุมการทำงานอย่างใกล้ชิด และมีการลงโทษเป็นหลัก ทฤษฎี Y (Theory Y) เน้นถึงการพัฒนาตนเองของมนุษย์ ชี้ให้เห็นว่ามนุษย์นั้นรู้จักตัวเองได้ถูกต้อง รู้จักความสามารถของตนเอง ผู้บริหารควรสร้างแรงจูงใจโดยการสร้างสรรค์สถานการณ์ที่จะทำให้สมาชิกมีความรู้สึกรับผิดชอบ และมีส่วนร่วมในการทำงาน ทฤษฎี Y เป็นคนประเภทขยัน ควรมีการกำหนดหน้าที่การทำงานที่เหมาะสม ทำความความสามารถ สร้างแรงจูงใจในการปฏิบัติงานเชิงบวก และควรเปิดโอกาสให้มีส่วนร่วมในการบริหารงาน

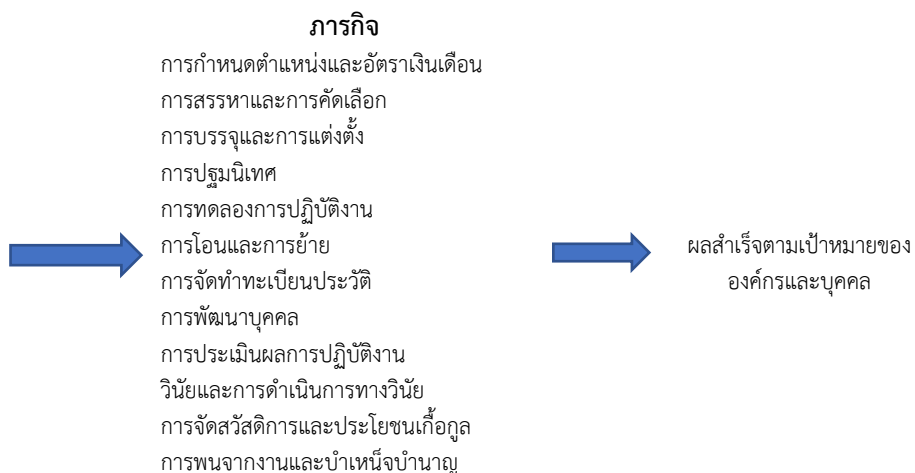
การบริหารงานบุคคลในองค์กร

มนุษย์ คือ ทรัพยากรที่มีค่าที่สุดขององค์กร จะประสบความสำเร็จหรือล้มเหลว ขึ้นอยู่กับปัจจัยหลัก คือบุคคลในองค์กร ถึงแม้จะมีเครื่องมือเครื่องจักรที่ทันสมัยอย่างไรก็ตาม ถ้าบุคคลในองค์กรขาดความรู้ความสามารถก็ไม่อาจใช้ประโยชน์จากเครื่องมือที่ทันสมัยนั้นได้อย่างเต็มประสิทธิภาพ ดังนั้นจึงมีความจำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องให้ความสำคัญต่อการบริหารงานบุคคล ซึ่งเป็นกระบวนการที่เริ่มตั้งแต่การวางแผน นโยบาย วางแผน การคัดเลือกคนให้เหมาะสมกับงานตามวัตถุประสงค์ของหน่วยงาน การกำหนดสวัสดิการความก้าวหน้าในการปฏิบัติงาน ซึ่งผู้บริหารต้องใช้ทั้งศาสตร์ และศิลป์ในการบริหาร การบริหารทรัพยากรมนุษย์ หมายถึง กระบวนการที่ผู้บริหารใช้ศาสตร์และศิลป์รวมทั้งกลยุทธ์ดำเนินการสรรหา คัดเลือก และบรรจุบุคคลที่มีคุณสมบัติเหมาะสมให้ปฏิบัติงานในองค์กร พร้อมทั้งสนใจการพัฒนาธำรงรักษาให้สมาชิกที่ปฏิบัติงานในองค์กรเพิ่มพูนความรู้ความสามารถ มีสุขภาพกายและสุขภาพจิตที่ดีในการทำงาน และยังรวมไปถึงการแสวงหาวิธีการที่ทำให้สมาชิกในองค์กรที่ต้อง

พ้นจากการทำงานด้วยเหตุพหุภาพ เกษียณอายุ หรือเหตุอื่นใดในงานให้สามารถดำรงชีวิตอยู่ในสังคมอย่างมีความสุข (จงศักดิ์ ผดุงทรัพย์, 2551)

กระบวนการบริหารงานบุคลากร

กระบวนการบริหารงานบุคลากร เป็นการดำเนินการเกี่ยวกับบุคคลตั้งแต่การวางแผน อัตราค่าจ้างการได้ซึ่งบุคคลกรให้ปฏิบัติงาน การพัฒนาการธำรงรักษาการประเมินผลการปฏิบัติงาน ตลอดจนจนถึงการให้พ้นจากงาน การบริหารงานบุคลากรจึงต้องดำเนินการเป็นกระบวนการ (สมเกียรติ.พ่วงรอด, 2544) ซึ่งประกอบไปด้วยขั้นตอน คือ การวางแผนงานบุคคลเพื่อการเตรียมบุคคลและการคัดเลือกบุคคลมาปฏิบัติงานในองค์กรให้ได้ประสิทธิภาพสูงสุด มีการกำหนดตำแหน่ง และเงินเดือน การสรรหา และการคัดเลือกให้ได้บุคคลที่มีคุณสมบัติเหมาะสมและตรงตามลักษณะงาน การบรรจุและการแต่งตั้งเพื่อมอบหมายหน้าที่การทำงานที่รับผิดชอบให้กับบุคคลมาปฏิบัติงานในตำแหน่งนั้นในองค์กร การปฐมนิเทศเพื่อให้บุคลากรใหม่เกิดความเข้าใจและมีทัศนคติที่ดีต่อองค์กรและต่อการปฏิบัติงาน สามารถปรับตัวอยู่ใน องค์กรได้อย่างมีความสุข การทดลองปฏิบัติงาน เป็นการให้บุคลากรใหม่ได้ลงมือปฏิบัติงานจริงในองค์กรเพื่อเป็นการทดสอบความรู้ความสามารถและความเหมาะสมในการปฏิบัติงานอีกครั้งหนึ่ง การโอนและการ ย้ายการจัดทำทะเบียนประวัติ การพัฒนาบุคลากร เป็นการดำเนินการเพื่อส่งเสริม สนับสนุน พัฒนาบุคลากรใหม่มีความรู้ความสามารถ มีทักษะ และ ศักยภาพในการทำงานมากยิ่งขึ้น การประเมินผลการปฏิบัติงานพัฒนา วินัยและการดำเนินการทางวินัยการจัดสวัสดิการและประโยชน์เกื้อกูลเป็นการบำรุงขวัญและกำลังใจบุคลากรในองค์กร การให้พ้นจากงาน เป็นการดูแลบุคลากรหลังจากหมดภาระหน้าที่ในการปฏิบัติงานให้กับองค์กร หรือการให้บุคลากรพ้นจากงานด้วยเหตุหย่อนความสามารถ ซึ่งสรุปเป็นแผนภาพได้ดังนี้

ภาพที่ 1 กระบวนการบริหารงานบุคคล

ความสำคัญของการบริหารบุคคล

การบริหารงานบุคคลมีความสำคัญมากสำหรับองค์กร เพราะสามารถทำให้องค์การบรรลุเป้าหมายที่วางไว้ได้ ซึ่งก็คือความสำเร็จขององค์การ การบริหารบุคคล เป็นกระบวนการที่สำคัญอย่างยิ่งของการบริหารเพราะเมื่อใดที่เลือกสรรคนที่มีความรู้ความสามารถเข้าทำงานแล้วเมื่อเวลาผ่านไปบรรดาความรู้ต่างๆ ก็ลดน้อยลงไปประกอบกับวิทยาการต่าง ๆ เจริญขึ้น รวมทั้งเทคนิคการทำงานได้เปลี่ยนไป เพื่อให้ผู้ปฏิบัติงานเป็นผู้มีความรู้ความสามารถเหมาะสมกับเหตุการณ์ปัจจุบันและจำเป็นต้องมีการ พัฒนาบุคลากร

1. ช่วยพัฒนาศักยภาพและขีดความสามารถในการวางแผน เพื่อจัดหาบุคลากรที่ดีมีคุณภาพมาเป็นบุคลากรที่ดีขององค์การ
2. ช่วยจัดสรรบุคลากรให้เหมาะสมกับประเภทและชนิดของงานที่ต้องทำและปฏิบัติงาน ให้ตรงกับความรู้ความสามารถและความถนัด ตลอดจนช่วยประเมินผลประสิทธิภาพการทำงานของบุคลากร เพื่อสร้างผลสำเร็จในการดำเนินงานให้บรรลุวัตถุประสงค์และเป้าหมายขององค์การที่กำหนดไว้
3. ช่วยพัฒนาบุคลากรให้มีความรู้ ความสามารถและประสบการณ์ในการทำงาน โดยวิธีการฝึกอบรมทางวิชาการ เทคโนโลยีสมัยใหม่ เพื่อให้บุคลากรมีความเชื่อมั่นในการทำงานให้มากขึ้น
4. ช่วยสร้างขวัญและกำลังใจในการทำงานให้แก่บุคลากรทุกระดับภายในองค์การอย่างทั่วถึง โดยอาศัยกลยุทธ์และศิลปะแห่งการจัดการ
5. ช่วยพัฒนาสังคมภายในองค์การให้เกิดความร่วมมือ ร่วมใจในการทำงานก่อให้เกิดความรัก ความสามัคคี ขจัดปัญหาการทะเลาะวิวาท การเอาเปรียบกัน ช่วยทำให้องค์การเป็นสังคมที่มีความสงบสุข บุคลากรมีคุณภาพชีวิตที่สูงขึ้น สามารถดำรงชีวิตอยู่ในสังคมได้อย่างมีความสุขโดยทั่วกัน (อานวย.แสงสว่าง, 2544)

ระบบการบริหารงานบุคคล

การบริหารงานบุคคลในปัจจุบัน มีความจำเป็นต้องขยายหน้าที่ในการปฏิบัติงานที่เกี่ยวข้องอยู่ในองค์การให้กว้างขวางยิ่งขึ้น เพื่อป้องกันและควบคุมการลงทุนทรัพยากรมนุษย์ให้เกิดประสิทธิภาพและประหยัดตามความมุ่งหมายขององค์การ (พิชัย เสงี่ยมจิตต์, 2542) ระบบบริหารงานบุคคล แบ่งออกเป็น 2 ระบบ คือ ระบบคุณธรรม และระบบอุปถัมภ์ ดังนี้

ระบบคุณธรรม (Merit System) เป็นวิธีการคัดเลือกบุคคลเข้าทำงาน โดยใช้การสอบรูปแบบ ต่าง ๆ เพื่อประเมินความรู้ ความสามารถ ของบุคคลที่มีคุณสมบัติครบถ้วนตามต้องการ โดยไม่คำนึงถึงเหตุผลทางการเมืองหรือความสัมพันธ์ส่วนตัวเป็นสำคัญ การบริหารงานบุคคลตามระบบคุณธรรมยึดหลักการ 4 ประการ คือ ความเสมอภาคในโอกาส หลักความสามารถ หลักความมั่นคงในอาชีพการงาน และหลักเป็นกลางทางการเมือง

1. ความเสมอภาคในโอกาส (Equality of opportunity) คือ การเปิดโอกาสที่เท่าเทียมกันในการสมัครงานสำหรับผู้สมัครที่มีคุณสมบัติตามที่ระบุไว้ โดยไม่มีข้อกีดกัน กล่าวคือทุกคนที่มีคุณสมบัติตรงตามเกณฑ์จะมีสิทธิในการถูกพิจารณาเท่าเทียมกัน

2. หลักความสามารถ (Competence) คือ การยึดถือความรู้ความสามารถเป็นเกณฑ์ในการคัดเลือกบุคคลเข้าทำงาน โดยเลือกผู้ที่มีความรู้ความสามารถให้เหมาะสมกับตำแหน่งมากที่สุด โดยจะบรรจุแต่งตั้งผู้ที่มีความเหมาะสมตามเกณฑ์มากกว่า เพื่อให้ได้คนที่เหมาะสมกับงานจริง ๆ (Put the right man to the right job) หากจะมีการแต่งตั้งพนักงานระดับผู้บริหาร ก็จะมีการพิจารณาจาก ผลการปฏิบัติงาน ชีตความสามารถหรือศักยภาพของการบริหารงานในอนาคต

3. หลักความมั่นคงในอาชีพการงาน (Security on tenure) คือ หลักประกันการปฏิบัติงานที่องค์กรให้แก่บุคลากรว่าจะได้รับการคุ้มครอง จะไม่ถูกกลั่นแกล้งหรือถูกให้ออกจากงานโดยปราศจากความผิด ไม่ว่าจะโดยเหตุผลส่วนตัวหรือทางการเมือง ช่วยให้ผู้ใช้ปฏิบัติงานรู้สึกมั่นคงในหน้าที่ หลักการที่ผู้บริหารใช้ในเรื่องของความมั่นคงในอาชีพการงาน

4. หลักความเป็นกลางทางการเมือง (Political Neutrality) คือการไม่เปิดโอกาสให้มีการใช้อิทธิพลทางการเมืองเข้าแทรกแซงในกิจการ งาน หรืออยู่ภายใต้อิทธิพลของนักการเมืองหรือพรรคการเมือง

ระบบอุปถัมภ์ (Patronage System) เป็นระบบการคัดเลือกบุคคลเข้าทำงานโดยใช้เหตุผลทางการเมืองหรือความสัมพันธ์เป็นหลักสำคัญ โดยไม่คำนึงถึงความรู้ ความสามารถ และความเหมาะสมเป็นประการหลัก ลักษณะทั่วไปของระบบอุปถัมภ์จึงมีลักษณะตรงกันข้ามกับระบบคุณธรรม ระบบนี้มีชื่อเรียกอีกหลายชื่อ เช่น ระบบขลุ่ยเสียง ระบบพรรคพวกหรือระบบเล่นพวก หรือระบบคนพิเศษ หลักการสำคัญของระบบอุปถัมภ์ คือ

1. ระบบสืบสายโลหิต เป็นระบบที่บุตรชายคนโตจะได้สืบทอดตำแหน่งของบิดา

2. ระบบขอบพอเป็นพิเศษ เป็นระบบที่แต่งตั้งผู้ที่อยู่ใกล้ชิด หรือคนที่โปรดปรานเป็นพิเศษให้ดำรงตำแหน่ง

3. ระบบแลกเปลี่ยน เป็นระบบที่ใช้สิ่งของหรือทรัพย์สินมีค่ามาแลกเปลี่ยนตำแหน่ง การยึดระบบอุปถัมภ์เป็นแนวปฏิบัติในการบริหารทรัพยากรมนุษย์ในองค์กร

ซึ่งสามารถสรุปข้อเปรียบเทียบทั้งสอระบบโดยพิจารณาจากหลักปฏิบัติของแต่ละระบบได้ดังตารางต่อไปนี้

ตารางที่ 1 ตารางเปรียบเทียบระบบคุณธรรมและระบบอุปถัมภ์

ระบบคุณธรรม	ระบบอุปถัมภ์
1. ยึดหลักความสามารถ	1. ยึดความพึงพอใจ
2. เปิดโอกาสให้ทุกคนเท่าเทียมกัน	2. ให้โอกาสแก่พรรคพวกหรือญาติพี่น้อง
3. มีความมั่นคงในการทำงาน	3. ขาดความมั่นคงในการทำงาน
4. ไม่มีอิทธิพลทางการเมืองเข้ามาแทรก	4. มีอิทธิพลทางการเมืองเข้ามาแทรกแซงการทำงาน

หลักพรหมวิหาร 4 กับการบริหารงานบุคคลในองค์กร

การบริหารองค์กรทุกองค์กรมีการบริหารงานบุคคลเป็นหัวใจของการบริหาร เพราะงานทุกชนิดของหน่วยงาน จะดำเนินไปอย่างมีประสิทธิภาพและประสบความสำเร็จตามเป้าหมายหรือไม่เพียงใด ขึ้นอยู่กับความร่วมมือของบุคคลที่เกี่ยวข้องทุกคนและทุกฝ่าย หลักธรรมในทางพระพุทธศาสนามีหลักธรรมที่เกี่ยวข้องกับการบริหารงานบุคคลหลายหมวด โดยเฉพาะอย่างยิ่ง หลักพรหมวิหาร 4

ความหมายของพรหมวิหาร

พรหมวิหาร 4 เป็นหลักธรรมที่มีความสำคัญมากหมวดหนึ่งในพระพุทธศาสนา คำว่า “พรหม” มีความหมายตามตัวอักษรว่า “สูงสุด” หรือ “ประเสริฐสุด” คำว่า “พรหม” นี้ก็ยังเป็นชื่อของเทพเจ้าสูงสุดในศาสนาพราหมณ์เมื่อครั้งพุทธกาลอีกด้วย ส่วนคำว่า “วิหาร” มีความหมายว่า ที่อยู่ ที่อาศัย ที่พำนัก ดังนั้นเมื่อนำคำ 2 คำ คือ พรหม กับ คำว่าวิหาร มาเชื่อมเป็นคำสมาส พจนานุกรมพุทธศาสตร์ ฉบับประมวลธรรมได้ให้ความหมายของ พรหมวิหาร ว่า หมายถึง ธรรมเครื่องอยู่อย่างประเสริฐ ธรรมประจำใจอันประเสริฐ หลักความประพฤติที่ประเสริฐบริสุทธิ์ธรรมที่ต้องมีไว้เป็นหลักใจและกำกับความประพฤติจึงจะชื่อว่าดำเนินชีวิตหมดจดและปฏิบัติตนต่อมนุษย์สัตว์ทั้งหลายโดยชอบ (พระพรหมคุณาภรณ์(ป.อ.ปยุตฺโต), 2546)

(สมเด็จพระญาณสังวร เจริญ.สุวฑฺฒโน), 2543) ทรงอธิบายว่า พรหมวิหารเมตตา กรุณา มุทิตา อุเบกขา เป็นคุณธรรมสำหรับเป็นที่อยู่ของจิตใจแห่งพรหม คือ ผู้ใหญ่หรือผู้ประเสริฐ เป็นธรรมซึ่งเป็นที่อยู่ของจิตใจที่มีทั้งความดีและความสุข สามารถสรุปได้ว่า พรหมวิหาร เป็นหลักธรรมสำหรับมนุษย์ผู้มีจิตใจประเสริฐทุกคน เป็นหลักธรรมเพื่อไว้คอยกำกับความประพฤติปฏิบัติสำหรับท่านผู้ใหญ่ ผู้บริหาร ผู้ปกครอง หรือนำทุกคน หากนำหลักธรรมนี้ไปปฏิบัติแล้ว ย่อมทำให้บุคคลนั้นเป็นผู้ประเสริฐ คือสูงส่งด้วยคุณธรรม ดำเนินชีวิตหมดจด และปฏิบัติตนต่อมนุษย์สัตว์ทั้งหลายโดยชอบ

องค์ประกอบของพรหมวิหาร 4

พรหมวิหารธรรม มี 4 ประการ (พระพรหมคุณาภรณ์(ป.อ.ปยุตฺโต), 2546) คือ

1. เมตตา (loving-kindness; friendliness; goodwill) ความรักใคร่ ประารถนาดี ยอากให้เขามีความสุข มีจิตอันแผ่ไมตรีและคิดทำประโยชน์แก่มนุษย์สัตว์ทัวหน้า
2. กรุณา (compassion) ความสงสาร คิดช่วยให้พ้นทุกข์ ใฝ่ใจในอันจะปลดเปลื้อง บำบัดความทุกข์ยากเดือดร้อนของปวงสัตว์
3. มุทิตา (sympathetic joy; altruistic joy) ความยินดี ในเมื่อผู้อื่นอยู่ดีมีสุข มีจิต ผ่องใสบันเทิง กอปรด้วยอาการแช่มชื่นเบิกบานอยู่เสมอ ต่อสัตว์ทั้งหลายผู้ดำรงในปกติสุข พลอยยินดีด้วยเมื่อเขาได้ดีมีสุข เจริญอกงามยิ่งขึ้นไป
4. อุเบกขา (equanimity; neutrality; poise) ความวางใจเป็นกลาง อันจะให้ดำรง อยู่ในธรรมตามที่พิจารณาเห็นด้วยปัญญา คือมีจิตเรียบตรงเที่ยงธรรมดุจตราข้ง ไม่เอนเอียง ด้วยรักและช้ง พิจารณาเห็นกรรมที่สัตว์ทั้งหลายกระทำแล้ว อันควรได้รับผลดีหรือชั่ว สมควร แก่เหตุอันตนประกอบ พร้อมทั้งจะวินิจฉัยและปฏิบัติไปตามธรรม รวมทั้งรู้จักวางเฉยสงบใจ มองดู ในเมื่อไม่มีกิจที่ควรทำ เพราะเขารับผิดชอบตนได้ดีแล้ว เขาสมควรรับผิดชอบตนเอง และควรได้รับผลอันสมกับควมรับผิดชอบของตน

การนำหลักพรหมวิหาร 4 มาใช้บริหารงานบุคคล

พรหมวิหาร 4 เป็นหลักธรรมที่จำเป็นและสำคัญมากในการบริหารงานบุคคล โดยเฉพาะผู้บริหารหรือผู้นาองค์กร คือผู้ที่เป้นใหญ่ในองค์กรเป็นผู้ที่จะนำพาองค์กรไปสู่ เป้าหมายหรือวัตถุประสงค์ ปัจจัยหนึ่งที่จะทำให้ประสบความสำเร็จในการดำเนินงานภายใน องค์กร คือ การมีผู้บริหารที่มีความรู้ความสามารถ และทักษะในการบริหาร โดยเฉพาะอย่างยิ่ง การมีภาวะผู้นำของผู้บริหารที่จะสามารถนำพาองค์กรให้มีความเป็นน้ำหนึ่งใจเดียวกัน เพื่่อมุ่ง ไปสู่เป้าหมายที่ตั้งไว้ ภาวะผู้นำเปรียบเหมือนอาวุธประจำกายของผู้บริหารและผู้นำที่เป็นนัก บริหารมืออาชีพ ที่จะสามารถสร้างอำนาจชักนำและมีอิทธิพลได้เหนือผู้อื่น ตัวชี้วัดการนำของ ผู้บริหารที่ได้ชื่อว่ามีอาชีพ คือ ผลสัมฤทธิ์และประสิทธิภาพของงาน นอกจากผู้บริหารพึงมี ความรู้ ความสามารถ และทักษะในการบริหารงานแล้ว ที่เหนือสิ่งอื่นใดที่พึงมีคือ ความเป็นผู้มี คุณธรรมในจิตใจ และมีจริยธรรมที่น่าเลื่อมใสศรัทธา ซึ่งคุณธรรมและจริยธรรมถือเป็น คุณสมบัติอันสำคัญที่จะเป็นส่วนเสริมให้ผู้บริหารนั้นสามารถครองตน ครองคน และครองงาน ได้อย่างมีความสุข ซึ่งหลักพรหมวิหาร 4 เป็นหลักธรรมที่จำเป็นและสำคัญที่ผู้บริหาร จำเป็นต้องมีในการบริหารคนเพื่อให้การทำงานมีประสิทธิภาพ โดยควรประยุกต์ใช้พรหมวิหาร 4 ในการบริหารดังนี้

1. ด้านเมตตา คือ การให้ความรัก ความปรารถนาดีให้มีความสุข เมตตานี้เป็นพรหม วิหารธรรมข้อหนึ่งที่พึงอบรมใหม่ขึ้นภายในจิต ผู้บริหารองค์กรสามารถนำหลักธรรมข้อนี้มาใช้

ในการบริหารงานบุคคลในทุกภารกิจของการบริหารงานบุคคล ตั้งแต่การสรรหาบุคลากร การดำรงรักษา การพัฒนา การพิจารณาความดีความชอบหรือการพิจารณาโทษ เป็นต้น ด้วยการที่ผู้บริหารมีความรัก ความเมตตาต่อบุคลากรอย่างบริสุทธิ์ใจ ปฏิบัติตนเป็นแบบอย่างที่ดี และแนะนำหรือชี้แนะตักเตือนบุคลากรก็กระทำด้วยเมตตาความปรารถนาดี มีบรรยากาศการทำงานในองค์กรอย่างกัลยาณมิตร เปิดโอกาสให้บุคลากรแสดงความคิดเห็นต่อการวางแผนงาน บุคลากรอย่างเท่าเทียมกัน และคอยดูแลเอาใจใส่สนับสนุนการทำงาน ของบุคลากร เพื่อให้ผู้ใต้บังคับบัญชารู้สึกว่าตนไม่ได้โดดเดี่ยว มีความอบอุ่น และมีความสุขในการทำงานมากขึ้น

2. ด้านกรุณา คือ ความสงสารคิดจะช่วยให้เขาพ้นทุกข์ ซึ่งจะเกิดขึ้นได้ก็ต่อเมื่อผู้บริหารเปิดใจกว้างรับฟังปัญหาของผู้ใต้บังคับบัญชา รู้จักมองแง่ดีหรือส่วนที่ดีของบุคลากร หรือผู้ใต้บังคับบัญชา ถ้าพบส่วนเสียในตัวของบุคลากร ก็ต้องรู้จักมองข้ามและให้อภัยหรือตักเตือนให้ปรับปรุงแก้ไขด้วยจิตเมตตา หากเมื่อพบส่วนดีก็จดจำไว้เพื่อจะได้ใช้คนให้เหมาะสมกับลักษณะที่ดีของเขา ตลอดถึงเมื่อผู้ใต้บังคับบัญชาหรือบุคลากรในองค์กรได้รับความเดือดร้อน หรือเกิดประสบปัญหาด้านใดด้านหนึ่ง ก็ไม่อยู่นิ่งเฉย มีต้องการที่จะช่วยให้บุคคลนั้นๆ หมดความทุกข์ ความลำบากต่างๆ และวางแผนหาทางเข้าไปช่วยเหลือแก้ไขปัญหา นั้นๆ เพื่อให้บุคลากรเกิดขวัญกำลังใจในการทำงาน เท่าที่จะสามารถกระทำได้

3. ด้านมุทิตา คือ มีความปิติยินดี พลอยยินดีเมื่อผู้อื่นได้ดีจะมากหรือน้อยก็ตาม จะต้องแสดงความยินดีต่อกันเสมอ และคอยให้การสนับสนุนส่งเสริมให้ดียิ่งขึ้น ผู้บริหารองค์กรจะต้องใช้คุณธรรมข้อนี้ในการส่งเสริมให้คนทำงาน ได้มีโอกาสพัฒนาความรู้ ความสามารถจนได้เลื่อนตำแหน่งสูงขึ้น ได้ทำงานแสดงความสามารถเต็มที่และพลอยชื่นชมยินดีและคอยสนับสนุนส่งเสริมความก้าวหน้าของบุคลากรหรือเพื่อนร่วมงาน ทำให้ผู้ใต้บังคับบัญชาจะทุ่มเททำงานให้เต็มความสามารถ

4. ด้านอุเบกขา คือ การแสดงออกถึงการวางใจเป็นกลาง โดยพิจารณาข้อเท็จจริงเมื่อตัดสินใจในเรื่องใด ๆ แล้วควรพิจารณาใคร่ครวญด้วยปัญญา มีเหตุผล ถูกต้องและเที่ยงธรรม อันเป็นการรักษาความถูกต้องให้เป็นไปตามหลักเกณฑ์เพื่อผดุงไว้ซึ่งความถูกต้อง มีจิตใจเรียบตรง ไม่เอนเอียงด้วยรักและชัง ผู้บริหารเมื่อมีการให้รางวัลและลงโทษผู้ใต้บังคับบัญชาหรือบุคลากรในองค์กร จะต้องนำคุณธรรมข้อนี้มาใช้ ทำให้สามารถร่วมงานกับบุคลากรทุกคนด้วยความรู้เท่าทัน สามารถวางเฉยด้วยปัญญา คือ มี อุเบกขาอย่างรู้เท่าทันคน เมื่อบุคลากรทุกคนทำงานในหน้าที่อย่างขยันขันแข็ง ผู้บริหารก็มองดู ถึงคราวให้บำเหน็จรางวัลก็เฉลี่ยให้แก่ทุกคนอย่างถ้วนหน้า ถ้ามีปัญหาขัดแย้งเกิดขึ้นในองค์กร ผู้บริหารจะต้องลงไปแก้ไขปัญหานั้นที่และจัดการลงโทษคนผิดตามความเหมาะสม จะไม่ปล่อยให้เกิดความขัดแย้งหรือเกิดการทะเลาะเบาะแว้งระหว่างบุคลากรหรือผู้ใต้บังคับบัญชาเกิดปัญหาล้นพ้น

สรุป

บุคคลในองค์กรถือเป็นปัจจัยหลักที่จะนำพาองค์กรให้ประสบความสำเร็จหรือล้มเหลว จึงต้องให้ความสำคัญต่อการบริหารงานบุคคลซึ่งเป็นกระบวนการที่เริ่มตั้งแต่การวางแผน การคัดเลือกคน การประเมินผลการปฏิบัติงาน จนกระทั่งการให้พ้นสภาพจากองค์กร ซึ่งผู้บริหารนอกจากจะมีความรู้ ความสามารถ และทักษะในการบริหารงานแล้ว ความเป็นผู้มีคุณธรรมในจิตใจ และมีจริยธรรมที่น่าเลื่อมใสศรัทธา ถือเป็นคุณสมบัติอันสำคัญที่จะเป็นส่วนเสริมให้ผู้บริหารนั้นสามารถครองตน ครองคน และครองงานได้อย่างมีความสุข โดยยึดหลักพรหมวิหาร 4 ได้แก่ เมตตา กรุณา มุทิตา อุเบกขา มาเป็นหลักธรรมในการบริหารคน ซึ่งหลักพรหมวิหารนี้ถ้าหากว่าผู้นำ ผู้ปกครอง หรือผู้บริหารนำมายึดถือปฏิบัติเป็นนิจย่อมทำให้บุคคลนั้นเป็นผู้ประเสริฐ สูงส่งด้วยคุณธรรมปฏิบัติต่อมนุษย์ทั้งหลายโดย

เอกสารอ้างอิง

- จรงค์ดี ผดุงทรัพย์. (2551). กลไกการบริหารทรัพยากรมนุษย์ของตุลาการ. ใน ดุษฎีนิพนธ์รัฐประศาสน ศาสตรมหาบัณฑิต สาขารัฐประศาสนศาสตร์. มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.
- พระพรหมคุณาภรณ์(ป.อ.ปยุตฺโต). (2546). พจนานุกรมพุทธศาสตร์ฉบับประมวลธรรม พิมพ์ครั้งที่ 12. กรุงเทพมหานคร: บริษัทสหธรรมิกจำกัด.
- พลเดช นามวงศ์. (2564). การบริหารโดยวัตถุประสงค์. เรียกใช้เมื่อ 19 เมษายน 2564 จาก <http://www.gotoknow.org/posts/340024>
- พิชัย เสี่ยมจิตต์. (2542). การบริหารสถานบันเพื่อความป็นเลิศ. เมือง: สถาบันราชภัฏอุบลราชธานี.
- วินัย ภูมิสุข, ฌฎกานต์ หงษ์กุลเศรษฐ์. (2562). การบริหารทรัพยากรมนุษย์ตามหลักพรหมวิหาร. วารสารบัณฑิตศึกษาปริทรรศน์, 7(3),457-465 .
- สมเกียรติ.พ่วงรอด. (2544). การบริหารงานบุคคล. ปัตตานี: มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์.
- สมคิด บางโม. (2546). องค์การและการจัดการ. กรุงเทพมหานคร: วิทย์พัฒน์.
- สมเด็จพระญาณสังวร เจริญ.สุวฑฺฒโน). (2543). รวมธรรมะ. กรุงเทพมหานคร: อมรินทร์พริ้นติ้งแอนด์พับลิชชิ่ง.
- สมพงษ์. เกษมสิน. (2556). การบริหารงานบุคคลแผนใหม่, พิมพ์ครั้งที่ ๕,. กรุงเทพมหานคร: ไทยวัฒนาพานิช.
- เสกมนต์.สัมมาเพ็ชร. (2559). ทรัพยากรการบริหารกับประสิทธิผลการปฏิบัติงานของเจ้าหน้าที่ทัศนสถานบำบัดพิเศษกลาง กรุงเทพมหานคร. ใน ดุษฎีนิพนธ์รัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์. คณะศิลปศาสตร์มหาวิทยาลัยเกริก.

อำนวยการ.แสงสว่าง. (2544). การจัดการทรัพยากรมนุษย์. กรุงเทพมหานคร: อักษรพัฒนการ
พิมพ์.

การพัฒนาวัดให้เป็นศูนย์กลางความรู้ชุมชนของวัดโพธิ์งาม บ้านติ้วน้อย ตำบลนาโป่ง อำเภอเมือง จังหวัดเลย*

THE DEVELOPMENT OF THE TEMPLE AS A COMMUNITY KNOWLEDGE CENTER IN WAT PHO NGAM, BAN TIW NOI, TAMBON NA PONG, AMPHOE MUEANG, LOEI PROVINCE

พระครูใบฎีกาทวีศักดิ์ ไตรศรีโคตร*, พระมหาสุภวิชัย วิจารณ์, พระประเจน ทองเหมะ

Phrakhrubadika Taveesak Taisrikhot, Phramaha Supavit viram, Phra Prajen Thonghema

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาลัยสงฆ์เลย

Mahachulalongkornrajavidyalaya University Loei Buddhist college, Thailand

*Corresponding author E-mail tarpae2102@hotmail.com

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษารวบรวมภูมิปัญญาของชุมชน 2) ศึกษาแนวทางการพัฒนาวัดให้เป็นศูนย์กลางความรู้ชุมชน และ 3) วิเคราะห์รูปแบบการเรียนรู้ของชุมชนของวัดโพธิ์งาม บ้านติ้วน้อย ตำบลนาโป่ง อำเภอเมือง จังหวัดเลย เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ได้แก่ ปราชญ์ชาวบ้าน จำนวน 5 คน กลุ่มผู้นำชุมชน จำนวน 5 รูป/คน และกลุ่มเยาวชน จำนวน 20 คน ที่อาศัยอยู่ในชุมชนวัดโพธิ์งาม เลือกแบบเฉพาะเจาะจงรวมทั้งสิ้น จำนวน 30 รูป/คน เครื่องมือในการวิจัย ได้แก่ แบบสัมภาษณ์เชิงลึกแบบมีโครงสร้าง ผลการวิจัย พบว่า 1) ภูมิปัญญาท้องถิ่นของชุมชนวัดโพธิ์งาม ที่นำมาพัฒนาเป็นสินค้าชุมชนที่สำคัญ มี 5 องค์ความรู้ ได้แก่ (1) ความรู้เรื่องเกษตรอินทรีย์ (2) ความรู้เรื่องการทำปุ๋ยหมักมูลไส้เดือน (3) ความรู้การจักสาน (4) ความรู้การทอผ้า และ (5) ความรู้เกี่ยวกับประเพณีและพิธีกรรม ซึ่งเป็นภูมิปัญญาดั้งเดิมเป็นสืบทอดมาจากบรรพบุรุษจากรุ่นสู่รุ่น และมาจากความรู้ใหม่ที่ประยุกต์จากภูมิปัญญาท้องถิ่นที่ได้รับการส่งเสริมและพัฒนาโดยหน่วยงานภาครัฐและชุมชน 2) แนวทางการพัฒนาวัดให้เป็นศูนย์กลางความรู้ชุมชนวัดโพธิ์งาม ต้องมีวิธีดำเนินการและการประเมินผลที่เหมาะสม มีกลไกในการบริหารงานของภาครัฐ ภาคเอกชน และการมีส่วนร่วมของประชาชนส่งเสริมและสนับสนุนอย่างจริงจัง 3) การวิเคราะห์รูปแบบการเรียนรู้ของชุมชนวัดโพธิ์งาม มีการจัดตั้งศูนย์การเรียนรู้ของชุมชนเพื่อส่งเสริมการเรียนรู้

* Received June 27, 2022; Revised August 20, 2022; Accepted February 8, 2023

ของชุมชนที่เหมาะสมกับบริบท วัฒนธรรม และภูมิปัญญาของชุมชน เป็นการจัดกระบวนการเรียนรู้ที่มีผลต่อการเรียนรู้ของบุคคลและชุมชน และผลที่ได้รับนำไปสู่การขับเคลื่อนชุมชนแห่งการเรียนรู้ต่อไป

คำสำคัญ: การพัฒนาวัด, ศูนย์กลางความรู้, ชุมชนวัดโพธิ์งาม จังหวัดเลย

Abstract

The objectives of this research article are 1) to study and collect community wisdom, 2) to study the approaches to develop the temple to be the center of community knowledge, and 3) to analyze the learning style of the community of Wat Pho Ngam, Ban Tio Noi, Na Pong Sub-district, Mueang District, Province. Loei is qualitative research. Key informants were 5 local sages, 5 community leaders, and 20 youths living in Wat Pho Ngam community. 30 persons were selected by specific method. The research tools were structured in-depth interviews. The research findings were as follows: That is used to develop into important community products with 5 knowledge bodies: (1) knowledge of organic agriculture (2) knowledge of vermicomposting (3) weaving knowledge (4) weaving knowledge and (5) knowledge of customs and rituals. Which is traditional wisdom is inherited from ancestors from generation to generation. And come from new knowledge applied from local wisdom promoted and developed by government agencies and communities. Appropriate procedures and evaluations must be in place. There is a mechanism for the administration of the public sector. The private sector and public participation promote and support seriously. 3) An analysis of the learning style of Wat Pho Ngam community. Community learning centers have been established to promote community learning that is appropriate to the context, culture and community wisdom. It is a learning process that affects the learning of individuals and communities. And the results obtained lead to further driving the learning community.

Keywords: temple development, knowledge center, Wat Pho Ngam Community, Loei Province

บทนำ

พระพุทธศาสนาเป็นสถาบันหลักสถาบันหนึ่งของสังคมไทย คนไทยต่างให้การยอมรับนับถือมาตั้งแต่โบราณกาลและมีการสืบทอดมาจนถึงทุกวันนี้ วัดและพระสงฆ์มีบทบาทเกี่ยวข้องกับการดำเนินชีวิตของคนไทย ตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบันวัดและพระสงฆ์ยังมีบทบาทเกี่ยวกับความเป็นอยู่ของคนในสังคมตั้งแต่เกิดจนกระทั่งตาย วัดจึงได้กลายเป็นส่วนหนึ่งของสังคม วัดเป็นศูนย์กลางของการอบรมสั่งสอนจริยธรรมเป็นสถาบันสำคัญทั้งในด้านการศึกษาสังคม และเป็นบ่อเกิดของศิลปสาขาต่าง ๆ ส่วนพระสงฆ์ทำหน้าที่สืบทอดพระพุทธศาสนาที่ได้รับการยกย่องในสังคม ในฐานะเป็นผู้ทรงคุณธรรมควรแก่การเคารพและเชื่อฟัง (พระไพศาล วิสาโล, 2546)

เดิมทีในอดีตพระสงฆ์ของไทยอย่างน้อยมีบทบาท 3 เรื่อง คือ 1) วัดเป็นศูนย์กลางของการศึกษาและชุมชน 2) วัดเป็นศูนย์กลางของการพัฒนาและการไกล่เกลี่ยข้อพิพาท และ 3) วัดเป็นศูนย์กลางในการประสานงานกับหน่วยงานภาครัฐกับชุมชน ในปัจจุบันแนวทางปฏิรูปกิจการพระพุทธศาสนา คณะสงฆ์มีเป้าหมายที่จะให้ “วัดเป็นศูนย์กลางของชุมชน” และพยายามชิงบทบาทของตนกลับคืนมาให้ได้ดังอดีต อีกทั้งการที่วัดจะเกิดการพัฒนาและดำรงอยู่ในสังคมโลกยุคสมัยนี้ได้อย่างปกติ และเป็นประโยชน์ให้กับสังคมส่วนรวมจำเป็นต้องมีการปรับตัวของชุมชนให้เข้ากับยุคสมัยที่เปลี่ยนแปลง รัฐบาลได้ตระหนักถึงปัญหาจึงได้มีการมอบหมายให้สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติดำเนินการจัดโครงการวัดพัฒนาต้นแบบขึ้นมาเพื่อให้วัดเป็นที่ยอมรับของสังคมโดยส่วนรวม ตามมาตรฐานการพัฒนาวัดทั้ง 6 ด้านโดยมีการพัฒนาไปในทิศทางเดียวกันนี้ เพื่อให้วัดกลับมามีความเข้มแข็ง และสามารถเป็นศูนย์การเรียนรู้ของชุมชนและศูนย์รวมจิตใจของชุมชนได้เหมือนในอดีตที่ผ่านมา (ดำรงศักดิ์ มีสุนทร, 2556)

อย่างไรก็ตาม ในการพัฒนาวัดให้เป็นศูนย์การเรียนรู้ของชุมชนจำเป็นต้องอาศัยความร่วมมือทั้งภาครัฐ วัด และชุมชน โดยต้องตระหนักถึงความสำคัญในการทำให้วัดเป็นศูนย์กลางความรู้ของชุมชนอย่างต่อเนื่องและยั่งยืน แต่การพัฒนาจะเกิดขึ้นไม่ได้หากขาดการสนับสนุนจากสังคมและสนับสนุนของรัฐ เพราะส่งผลดีต่อการปกครองของรัฐ ก่อให้เกิดความสงบเรียบร้อยในสังคม ทำให้รัฐสามารถปกครองและพัฒนามาเมืองได้อย่างมีประสิทธิภาพ (วัชรงามเจริญ, 2552) โดยเฉพาะผู้นำทางศาสนาจะต้องเป็นตัวกลางในการขับเคลื่อนให้การพัฒนาเกิดการเปลี่ยนแปลงและผลักดันไปข้างหน้า “การขับเคลื่อนชุมชนคุณธรรมโดยพลังบวร (บ้าน วัด โรงเรียน) สู่สังคมคุณธรรมที่มั่นคง มั่งคั่งและยั่งยืน” ที่สอดคล้องกับยุทธศาสตร์ชาติ 20 ปี ของรัฐบาล

วัดโพธิ์งาม ตั้งอยู่ในชุมชนบ้านตัวน้อย ตำบลนาโป่ง อำเภอมืองเลย จังหวัดเลย มีประวัติความเป็นมาที่ยาวนาน มีประเพณีเก่าแก่ และเป็นแหล่งรวมภูมิปัญญาท้องถิ่นที่หลากหลาย เช่น ภูมิปัญญาเกี่ยวกับศาสนา ศิลปวัฒนธรรม ขนบธรรมเนียม ประเพณีและ

พิธีกรรม ตำนานและเรื่องราวทางประวัติศาสตร์ของแต่ละท้องถิ่น วิถีชีวิตและการทำมาหากินของชาวบ้านที่สามารถสร้างมูลค่าในเชิงรูปธรรมได้ สร้างรายได้ผ่านตัวผลิตภัณฑ์หรือบริการ นวัตกรรมเชิงสร้างสรรค์ส่งมอบให้กับลูกค้า (บุญทวรรณ วิงวอน, 2556) ทำให้มีศักยภาพที่จัดตั้งเป็นศูนย์การเรียนรู้ชุมชนได้ กล่าวคือสามารถเป็นทั้งที่เก็บรวบรวมความรู้และศูนย์การจัดกิจกรรมเพื่อคงไว้ซึ่งความยั่งยืน

จากสภาพปัญหาและความสำคัญดังกล่าว ด้วยเหตุนี้ผู้วิจัยจึงมีความสนใจที่จะศึกษาการพัฒนาวัดให้เป็นศูนย์กลางความรู้ชุมชนของวัดโพธิ์งาม บ้านตัวน้อย ตำบลนาโป่ง อำเภอมืองเลย จังหวัดเลย เพื่อรวบรวมภูมิปัญญาชาวบ้านของชุมชน เป็นแนวทางในการพัฒนาศูนย์การเรียนรู้ของชุมชน และวิเคราะห์รูปแบบการเรียนรู้ของชุมชนวัดโพธิ์งาม ทั้งนี้ผลจากการศึกษาจะได้แนวทางการพัฒนาศูนย์การเรียนรู้ชุมชนวัดโพธิ์งาม บ้านตัวน้อย ตำบลนาโป่ง อำเภอมืองเลย จังหวัดเลย ที่มีประสิทธิภาพและตรงกับความต้องการของชุมชนอย่างแท้จริง

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษารวบรวมภูมิปัญญาชาวบ้านของชุมชนวัดโพธิ์งาม บ้านตัวน้อย ตำบลนาโป่ง อำเภอมืองเลย จังหวัดเลย
2. เพื่อศึกษาแนวทางการพัฒนาวัดให้เป็นศูนย์การเรียนรู้ของชุมชนวัดโพธิ์งาม บ้านตัวน้อย ตำบลนาโป่ง อำเภอมืองเลย จังหวัดเลย
3. เพื่อวิเคราะห์รูปแบบการเรียนรู้ของชุมชนวัดโพธิ์งาม บ้านตัวน้อย ตำบลนาโป่ง อำเภอมืองเลย จังหวัดเลย

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ มีวิธีดำเนินการวิจัย ตามลำดับขั้นตอนดังนี้

1. รูปแบบการวิจัย เป็นการศึกษาวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research)
2. ประชากร (Population) และกลุ่มตัวอย่าง (Samples) ที่ใช้ในการศึกษาโดย ได้แก่ ประชาชนที่อาศัยอยู่ในชุมชนวัดโพธิ์งาม หมู่ที่ 5 บ้านตัวน้อย ตำบลนาโป่ง อำเภอมืองเลย จังหวัดเลย ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ได้แก่ ปราชญ์ชาวบ้าน จำนวน 5 คน กลุ่มผู้นำชุมชน จำนวน 5 รูป/คน และกลุ่มเยาวชน จำนวน 20 คน ที่อาศัยอยู่ในชุมชนวัดโพธิ์งาม หมู่ที่ 5 บ้านตัวน้อย ตำบลนาโป่ง อำเภอมืองเลย จังหวัดเลย เลือกแบบเฉพาะเจาะจง ที่มีคุณสมบัติอยู่อาศัยในชุมชนมีระยะเวลามากกว่า 10 ปี รวมทั้งสิ้น จำนวน 30 รูป/คน
3. เครื่องมือในการวิจัย ได้แก่ แบบสัมภาษณ์ (Interview) เป็นแบบสัมภาษณ์เชิงลึกแบบมีโครงสร้าง (Structure In-depth Interview)

4. การเก็บรวบรวมข้อมูล ได้แก่ การเก็บรวบรวมข้อมูลจากเอกสาร (Documentary Research) และการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) กับผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key Informants)

5. การวิเคราะห์ข้อมูล ได้แก่ การวิเคราะห์ข้อมูลการสัมภาษณ์เชิงลึกจากผู้ให้ข้อมูลสำคัญ และนำเสนอเชิงบรรยาย

ผลการวิจัย

1. ผลการศึกษารวบรวมภูมิปัญญาชาวบ้านของชุมชนวัดโพธิ์งาม บ้านดัวน้อย ตำบลนาโป่ง อำเภอมืองเลย จังหวัดเลย ผลการวิจัยพบว่า มีจำนวน 5 องค์ความรู้ที่สำคัญ ได้แก่ 1) องค์ความรู้เกี่ยวกับเรื่องเกษตรอินทรีย์ 2) องค์ความรู้เกี่ยวกับเรื่องการทำปุ๋ยหมักมูลไส้เดือน 3) องค์ความรู้เกี่ยวกับการจักสาน 4) องค์ความรู้เกี่ยวกับการทอผ้า และ 5) องค์ความรู้เกี่ยวกับประเพณีและพิธีกรรม

2. ผลการการศึกษาแนวทางการพัฒนาวัดให้เป็นศูนย์การเรียนรู้ของชุมชนวัดโพธิ์งาม บ้านดัวน้อย ตำบลนาโป่ง อำเภอมืองเลย จังหวัดเลย

2.1 ด้านจุดมุ่งหมายและนโยบาย มีแนวทางในการปฏิบัติดังนี้ 1) ให้การศึกษาเกี่ยวกับธรรมะ 2) ให้การศึกษาเกี่ยวกับศิลปวัฒนธรรมของท้องถิ่น 3) ให้การศึกษาเกี่ยวกับภูมิปัญญาท้องถิ่น 4) จัดให้เป็นแหล่งอนุรักษ์ และสืบสานพิธีกรรมทางพระพุทธศาสนา และขนบธรรมเนียมประเพณีของท้องถิ่น 5) ให้ความรู้เพื่อการพัฒนาอาชีพ 6) เป็นแหล่งที่ให้ความรู้ด้านคุณธรรมจริยธรรม 7) จัดให้เป็นแหล่งความรู้และบริการด้านสุขภาพอนามัย 8) ส่งเสริมให้เป็นศูนย์กลางการเรียนรู้ของชุมชน 9) เป็นแหล่งสะสมองค์ความรู้ของชุมชน 10) จัดเป็นแหล่งให้การศึกษาแก่บุคคลทุกเพศทุกวัย

2.2 ด้านการบริหารจัดการแหล่งการเรียนรู้ในวัด มีแนวทางในการปฏิบัติดังนี้ 1) กำหนดนโยบาย แผนงาน จัดให้มีงบประมาณ วัสดุอุปกรณ์ และการจัดการที่ดี 2) กำหนดบทบาทหน้าที่ของบุคลากร 3) วางแผนการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ตลอดชีวิต และ 4) จัดการประเมินผล

2.3 ด้านบุคลากร มีแนวทางในการปฏิบัติดังนี้ 1) บุคลากรควรมีความรู้ความสามารถในงานบรรณารักษ์ 2) มีใจรักในงานบริการหรือมีจิตสาธารณะ 3) มีความรู้และทักษะในการจัดการเรียนรู้ 4) มีความคิดสร้างสรรค์ 5) มีประสบการณ์ในการทำงาน 6) เป็นทีมงาน 7) มีความหลากหลายทั้งด้านวัฒนธรรม เพศ และอายุ 8) ได้รับการอบรมเกี่ยวกับการบริการ 9) เป็นผู้มีความรู้ 10) เป็นผู้มีความรักในการเรียนรู้

2.4 ด้านกิจกรรมที่วัดจัดเพื่อเสริมสร้างการเรียนรู้ตลอดชีวิต มีแนวทางในการปฏิบัติดังนี้ 1) จัดกิจกรรมเพื่อส่งเสริมพุทธศาสนา 2) จัดกิจกรรมให้เหมาะสมกับกลุ่มเป้าหมาย

3) จัดกิจกรรมพัฒนาอาชีพ 4) จัดกิจกรรมแบบองค์รวม คือ ด้านร่างกาย ด้านจิตใจ ด้านสังคม และด้านปัญญา ดังนั้น การให้ทุกส่วนของสังคมตั้งแต่ครอบครัว ชุมชนสังคม หน่วยงานรัฐและเอกชน ตระหนักถึงความสำคัญของการจัดการศึกษาตลอดชีวิตเพื่อพัฒนาตนเองและชุมชน การประสานงาน และการทำงานแบบบูรณาการให้กับชุมชน

2.5 ด้านการมีส่วนร่วมของประชาชน มีแนวทางในการปฏิบัติดังนี้คือ การมีส่วนร่วมของประชาชนจึงควรมีส่วนร่วมในการจัดแหล่งการเรียนรู้ ใน 2 บทบาท คือ 1) เป็นผู้ใช้บริการที่ดีให้การสนับสนุนกิจกรรมการเรียนรู้อย่างต่อเนื่อง ทั้งด้านสื่อการสอน ด้านปัจจัย และการบำรุงรักษาแหล่งการเรียนรู้ให้อยู่ในสภาพดี และ 2) เป็นผู้จัดแหล่งการเรียนรู้และเป็นผู้ร่วมติดตามประเมินผลของการให้บริการ

2.6 ด้านการสร้างภาคีเครือข่ายกับแหล่งการเรียนรู้ มีแนวทางในการปฏิบัติ ดังนี้ 1) ควรเป็นหน้าที่ของทุกภาคส่วน 2) ให้ภาครัฐและเอกชนส่งเสริมด้านงบประมาณจัดสรรบุคลากรและการบริหารจัดการ 3) เป็นทุกคนในสังคมที่ร่วมกันหาแหล่งเงินทุนและขยายภาคีเครือข่ายพลังสังคม จะก่อให้เกิดพลังในการดำเนินการต่าง ๆ ด้วยการทำให้เกิดขบวนการในรูปแบบของเครือข่ายที่เกิดจากชุมชนร่วมกันคิดหาวิธีการแก้ไขปัญหา โดยมีเจ้าหน้าที่จากภาคราชการ องค์กรเอกชนภายนอกเป็นผู้ส่งเสริม ในการเชื่อมโยงเครือข่ายที่ดีต้องมีการแลกเปลี่ยนประสบการณ์ซึ่งกันและกันอย่างสม่ำเสมอและต่อเนื่อง

2.7 ด้านการได้รับการสนับสนุน มีแนวทางในการปฏิบัติดังนี้ จากการสัมภาษณ์กลุ่มผู้นำชุมชนและผู้นำศาสนา ควรมีลักษณะดังนี้ 1) ภาครัฐ ควรให้การสนับสนุนเกี่ยวกับด้านงบประมาณในการพัฒนาระบบการจัดการโดยการจัดสรรเงินทุน และบุคลากรให้กับแหล่งการเรียนรู้ในวัดต่าง ๆ ซึ่งภาครัฐควรมีการสนับสนุนและส่งเสริม การกำหนดเนื้อหา และการจัดกิจกรรมที่ความหลากหลาย 2) ภาคเอกชน ควรให้การสนับสนุนในด้านงบประมาณ บุคลากร และอุปกรณ์สำหรับการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ที่สามารถช่วยทำให้แหล่งการเรียนรู้ในวัดมีความน่าสนใจและดึงดูดให้คนในชุมชนเข้ามาใช้บริการได้มากยิ่งขึ้น 3) ภาคประชาชนควรให้การสนับสนุนในฐานะที่เป็นทั้งเจ้าของแหล่งการเรียนรู้และผู้ใช้บริการ

3. ผลการวิเคราะห์รูปแบบการเรียนรู้ของชุมชนของวัดโพธิ์งาม บ้านดิวน้อย ตำบลนาโป่ง อำเภอมือง จังหวัดเลย

3.1 การสนับสนุนการศึกษาตลอดชีวิตของบุคคลในชุมชน มีแนวทางในการปฏิบัติดังนี้คือ การส่งเสริมให้พระภิกษุสามเณรได้รับการศึกษาและมีความประพฤติที่ดีงาม ก่อให้เกิดความศรัทธา การสนับสนุนการศึกษาตลอดชีวิตของบุคคลในชุมชนโดยวัด บ้าน และหน่วยงานราชการ หรือเรียกว่า “บวร” ได้ร่วมมือกันจัดตั้งศูนย์การเรียนรู้ในชุมชนขึ้นภายในวัด และรวบรวมภูมิปัญญาชาวบ้าน รวบรวมแหล่งความรู้ในชุมชน และส่งเสริมให้ปราชญ์ชาวบ้านมีส่วนร่วมในการพัฒนาชุมชน เพื่อให้คนในชุมชนและภายนอกชุมชนได้มาศึกษาหา

ความรู้ และมีการจัดตั้งศูนย์เรียนรู้เศรษฐกิจพอเพียง นำแนวคิดปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงมาประยุกต์ใช้ในชุมชน

3.2 การจัดกิจกรรมที่นำไปสู่กระบวนการคิดเพื่อการแก้ไขปัญหา มีแนวทางในการปฏิบัติดังนี้คือ การมีส่วนร่วมของคนในชุมชนร่วมมือกันทำงาน ระดมความคิดในการแก้ไขปัญหาต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นในชุมชน การทำประชาวิจารณ์โครงการต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นในชุมชน การจัดอบรมปฏิบัติธรรมสำหรับพระภิกษุสามเณร นักเรียนและประชาชนโดยสม่ำเสมอเพื่อการฝึกฝนตนเอง อบรมจิตใจให้สงบ ซึ่งรูปแบบนี้วัดจำเป็นต้องพัฒนาการบริหารงานวัดให้มีประสิทธิภาพโดยมุ่งประโยชน์ส่วนรวมและสังคม

3.3 มีการให้บริการที่ส่งเสริมและพัฒนาการเรียนรู้สารสนเทศให้แก่ประชาชน มีแนวทางในการปฏิบัติดังนี้ การส่งเสริมการเรียนรู้การใช้สื่อเทคโนโลยีสารสนเทศของพระภิกษุสามเณรในการเผยแผ่พระพุทธศาสนา การสร้างแผนภูมิแหล่งความรู้ภูมิปัญญาของชุมชนด้านต่าง ๆ ที่มีในชุมชนไว้ในศูนย์การเรียนรู้ของชุมชนหรือนอกชุมชนที่สนใจได้ศึกษาค้นคว้าในรูปแบบที่หลากหลาย รูปแบบนี้แสดงให้เห็นว่าเทคโนโลยีสารสนเทศมีความจำเป็นในยุคปัจจุบัน วัดที่มีการพัฒนาด้านเทคโนโลยีจะทำให้เข้าถึงกลุ่มคนได้มากขึ้น

3.4 การจัดการแหล่งการเรียนรู้เกี่ยวกับศิลปะ จารีตประเพณีวัฒนธรรม และภูมิปัญญาของชุมชน มีแนวทางในการปฏิบัติดังนี้คือ มีกิจกรรมสืบสานศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่นร่วมกิจกรรมด้านพระพุทธศาสนา อาทิ งานบุญประเพณีฮีตสิบสองครองสิบสี่ เป็นต้น มีการจัดกิจกรรมเนื่องในวันสำคัญทางด้านพระพุทธศาสนาสม่ำเสมอ รูปแบบนี้แสดงให้เห็นว่าการเป็นแหล่งเรียนรู้ด้านศิลปวัฒนธรรม เป็นการอนุรักษ์ประเพณีวัฒนธรรมที่ชนรุ่นเก่าสืบสานกันมารุ่นต่อรุ่น เป็นสิ่งหลอมรวมความรักสามัคคีของคนในชุมชน

3.5 การพัฒนาเป็นศูนย์การเรียนรู้ชุมชนที่มีความรื่นรมย์ มีแนวทางในการปฏิบัติดังนี้คือ การพัฒนาให้วัดมีความสะอาด จัดระเบียบภายในวัด การปลูกต้นไม้ให้ร่มรื่น มีความสงบ และมีความปลอดภัย จัดสถานที่ที่เหมาะสมกับการปฏิบัติศาสนกิจของพระสงฆ์และประกอบพิธีกรรมทางพระพุทธศาสนาของคนในชุมชน และมีการจัดมุมอ่านหนังสือทางพระพุทธศาสนา จัดรวบรวมและแสดงสิ่งที่มีค่าของชุมชน สิ่งสะท้อนวิถีชีวิตของชุมชน รูปแบบนี้แสดงให้เห็นว่าการจัดแหล่งเรียนรู้วิถีชุมชนมีความจำเป็น เป็นการสะท้อนให้เห็นถึงวิถีชีวิตของชุมชนอย่างแท้จริง

3.6 การสร้างเครือข่ายแห่งการเรียนรู้และศูนย์การเรียนรู้เสมือนจริง มีแนวทางในการปฏิบัติดังนี้คือ การส่งเสริมการเรียนรู้อาชีพคนในชุมชนโดยวัด ชุมชน ชาวบ้าน และหน่วยงานราชการประสานงานกันจัดแหล่งการเรียนรู้ภายในวัด การสร้างแผนภูมิแหล่งเรียนรู้ภูมิปัญญาของชุมชน สร้างเครือข่ายการเรียนรู้ภายในและภายนอกชุมชนเพื่อเชื่อมโยงไป

ถึงแหล่งเรียนรู้ของเจ้าของหรือผู้นำกลุ่มของภูมิปัญญานั้น รูปแบบนี้แสดงให้เห็นว่าเครือข่ายจะช่วยให้การพัฒนามีความมั่นคงและต่อเนื่อง

อภิปรายผล

1. ผลการศึกษาภูมิปัญญาชาวบ้านของชุมชนวัดโพธิ์งาม จากการสำรวจและรวบรวมภูมิปัญญาชาวบ้านของชุมชนวัดโพธิ์งามที่เป็นความรู้ใช้เป็นต้นแบบใช้ในการพัฒนาชุมชนปราชญ์ชาวบ้าน เจ้าของภูมิปัญญาที่เป็นบุคคลต้นแบบที่นำภูมิปัญญาท้องถิ่นมาประยุกต์ใช้ให้เกิดประโยชน์ต่อชุมชนและเกิดผลิตภัณฑ์ชุมชน พบว่ามีจำนวน 5 องค์ความรู้ ได้แก่ ความรู้เกี่ยวกับเรื่องเกษตรอินทรีย์ ความรู้เกี่ยวกับเรื่องการทำปุ๋ยหมักมูลไส้เดือน ความรู้เกี่ยวกับการจักสาน ความรู้เกี่ยวกับการทอผ้า ทอถิ่น และความรู้เกี่ยวกับประเพณีและพิธีกรรม เมื่อวิเคราะห์ที่มาขององค์ความรู้จากปราชญ์ชาวบ้านในชุมชนวัดโพธิ์งาม บ้านดัวน้อย พบว่ามีองค์ความรู้ 2 ลักษณะ คือ 1) ภูมิปัญญาดั้งเดิม และ 2) ความรู้ใหม่ที่ผสมผสานระหว่างภูมิปัญญาดั้งเดิมกับวิทยาการสมัยใหม่ที่ได้รับการส่งเสริมจากหน่วยงานภาครัฐ และพบว่า ชุมชนบ้านดัวน้อยมีภูมิปัญญาที่สัมพันธ์กับวิถีชีวิตของชุมชนที่โดดเด่นหรือเป็นต้นแบบสร้างรายได้แก่ชุมชนเป็นภูมิปัญญาเกิดจากการได้รับถ่ายทอดมาจากผู้รู้ จากเครือญาติ จากตำราและเกิดจากประสบการณ์โดยตรง และได้นำเอาภูมิปัญญาของชุมชนมาฟื้นฟูและพัฒนายกระดับให้สามารถนำองค์ความรู้ภูมิปัญญาของชุมชนไปปรับใช้กับแนวคิดเศรษฐกิจพอเพียงให้เกิดประโยชน์แก่คนในชุมชนอันเป็นการสืบทอดภูมิปัญญาของชุมชนซึ่งถือเป็นทุนทางสังคม ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของ ประเวศ วะสี ที่ได้กล่าวว่า ทุนภูมิปัญญาและทุนทรัพยากรธรรมชาติ จัดเป็นทุนทางสังคมที่ช่วยในการพัฒนาชุมชน (ประเวศ วะสี, 2530) และสอดคล้องกับผลการวิจัยของ กมลวรรณ วรรณนัง ที่ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง ทุนทางสังคมกับการจัดการความรู้สู่ชุมชนพึ่งตนเอง และพบว่าทุนทางสังคมเป็นทรัพยากรที่ชุมชนได้สร้างขึ้นโดยเกิดจากความสัมพันธ์ทางสังคม ทุนทางสังคมได้ก่อเกิดให้เกิดกระบวนการจัดการความรู้ ก่อให้เกิดการแสวงหาความรู้ การแลกเปลี่ยนประสบการณ์ การเรียนรู้โดยการทดลองปฏิบัติ และการถ่ายทอดบทเรียนจากการดำเนินงาน จนเกิดการวิเคราะห์และสังเคราะห์ความรู้เดิมและความรู้ใหม่ที่เหมาะสมกับชุมชนนำไปสู่ความรู้ใหม่ที่ก่อให้เกิดการพึ่งพากันเองภายในชุมชน (กมลวรรณ วรรณนัง, 2533)

2. ผลการศึกษาแนวทางการพัฒนาวัดให้เป็นศูนย์การเรียนรู้ของชุมชนวัดโพธิ์งาม จากผลการวิจัย สามารถอภิปรายได้ ๗ ด้าน มีดังนี้

2.1 ด้านจุดมุ่งหมายและนโยบาย พบว่า 1) ควรให้การศึกษาเกี่ยวกับธรรมะ 2) ควรให้การศึกษาเกี่ยวกับศิลปวัฒนธรรมของท้องถิ่น 3) ควรให้การศึกษาเกี่ยวกับภูมิปัญญาท้องถิ่น 4) ควรเป็นแหล่งอนุรักษ์ และสืบสานพิธีกรรมทางพระพุทธศาสนาและขนบธรรมเนียมประเพณีของท้องถิ่น 5) ควรให้ความรู้เพื่อการพัฒนาอาชีพ 6) ควรเป็นแหล่งที่ให้ความรู้ด้าน

คุณธรรมจริยธรรม 7) ควรเป็นแหล่งให้ความรู้และบริการด้านสุขภาพอนามัย 8) ควรส่งเสริมให้เป็นศูนย์กลางการเรียนรู้ของชุมชน 9) ควรเป็นแหล่งสะสมองค์ความรู้ของชุมชน 10) ควรเป็นแหล่งให้การศึกษาแก่บุคคลทุกเพศทุกวัย ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ ชลทิตย์ เอี่ยมสำอางค์ และ วิศนี ศิลตระกูล ที่ได้ศึกษาเรื่อง การใช้และประโยชน์ของแหล่งวิทยากรท้องถิ่น ในการจัดการศึกษานอกระบบ และได้นำเสนอประโยชน์ของแหล่งการเรียนรู้ชุมชนไว้ ดังนี้ 1) เป็นแหล่งที่ชาวบ้านสามารถเพิ่มพูนความรู้และประสบการณ์ตรงของตนเอง 2) ช่วยให้เกิดการประหยัด ผู้คนในท้องถิ่นสามารถศึกษาหาความรู้โดยไม่ต้องเดินทางไกลและประหยัดค่าใช้จ่าย 3) เป็นการเสริมสร้างสังคมแห่งการเรียนรู้ช่วยให้ประชาชนมีความกระตือรือร้น สนใจใฝ่หาความรู้อยู่เสมอ สามารถแก้ปัญหาได้สอดคล้องและทันต่อเหตุการณ์มองการณ์ไกลพร้อมที่จะปรับเปลี่ยนไปสู่สิ่งที่ดีกว่า 4) ส่งเสริมคุณธรรมการอยู่ร่วมกันความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ช่วยเหลือกัน ใจกว้าง ความคิดอิสระและความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ 5) ช่วยให้เกิดการอนุรักษ์ของมรดกค่าในชุมชนหรือฟื้นฟูวัฒนธรรมท้องถิ่นขึ้นมาเป็นการสร้างความผูกพันต่อท้องถิ่น ทำให้ประชาชนในท้องถิ่นสืบทอดมรดกทางวัฒนธรรมนั้น ๆ ต่อไป เป็นต้น (ชลทิตย์ เอี่ยมสำอางค์ และ วิศนี ศิลตระกูล, 2533)

2.2 ด้านการบริหารจัดการแหล่งการเรียนรู้ในวัด พบว่า 1) ควรกำหนดนโยบาย และแผนงาน มีงบประมาณ วัสดุอุปกรณ์ และการจัดการที่ดี 2) ควรกำหนดบทบาทหน้าที่ของบุคลากร 3) ควรวางแผนการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ตลอดชีวิต และ 4) ควรจัดการประเมินผล ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ ปรีชา ปัญญาณฤพล ที่ได้ศึกษาเรื่อง การพัฒนารูปแบบการเรียนรู้ในสถานศึกษาเพื่อการศึกษาตลอดชีวิต และพบว่า รูปแบบการเรียนรู้ในสถานศึกษาเพื่อการศึกษาตลอดชีวิต ประกอบด้วย วิสัยทัศน์ พันธกิจ กำหนดเป้าหมาย วัตถุประสงค์ บทบาทหน้าที่ กลุ่มเป้าหมาย การประกันคุณภาพ โครงสร้างการดำเนินงาน กระบวนการการทำงาน แหล่งเรียนรู้ ได้แก่ ห้องอินเทอร์เน็ตชุมชน ห้องวิชาการชุมชน ห้องอาชีพชุมชน ห้องอาเซียนศึกษา ห้องวัฒนธรรมและภูมิปัญญาท้องถิ่น ลานกีฬาและกิจกรรมชุมชน ที่อ่านหนังสือประจำชุมชน ห้องสมุดชุมชน ห้องสุขภาพชุมชน (ปรีชา ปัญญาณฤพล, 2558)

2.3 ด้านบุคลากร พบว่าควรมีความรู้ความสามารถในงานบรรณารักษ์ มีใจรักในงานบริการหรือมีจิตสาธารณะ ควรมีความรู้และทักษะในการจัดการเรียนรู้ ควรมีความคิดสร้างสรรค์ ควรมีประสบการณ์ในการทำงาน เป็นทีมงาน ควรมีความหลากหลายทั้งด้านวัฒนธรรม เพศ และอายุ ควรได้รับการอบรมเกี่ยวกับการบริการ ควรเป็นผู้มีคุณธรรม ควรเป็นผู้มีใจรักในการเรียนรู้ ผู้วิจัยมีความคิดเห็นว่าการปรับปรุงพัฒนาศูนย์การเรียนรู้จะทำให้เกิดการพัฒนาอย่างต่อเนื่อง ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ อมรรัตน์ นาคะโร ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง รูปแบบการบริหารจัดการห้องสมุดมหาวิทยาลัยราชภัฏให้เป็นองค์การแห่งการเรียนรู้ และ

พบว่า บุคลากรที่มีความกระตือรือร้นที่จะศึกษาหาความรู้อยู่เสมอ ทำให้มีความรู้ความสามารถด้านทักษะวิชาชีพในระดับหนึ่ง ผู้บริหารมีนโยบายให้บุคลากรพัฒนาตนเองอย่างต่อเนื่องเพื่อพัฒนาความสามารถตามสมรรถนะของตำแหน่ง (อมรรัตน์ นาคะโร, 2557)

2.4 ด้านกิจกรรมที่วัดจัดเพื่อเสริมสร้างการเรียนรู้ตลอดชีวิต พบว่าควรจัดกิจกรรมเพื่อส่งเสริมพุทธศาสนา ควรจัดกิจกรรมให้เหมาะสมกับกลุ่มเป้าหมาย ควรจัดกิจกรรมพัฒนาอาชีพ ควรจัดกิจกรรมแบบองค์รวม คือ ด้านร่างกาย ด้านจิตใจ ด้านสังคม และด้านปัญญา ดังนั้น การให้ทุกส่วนของสังคมตั้งแต่ครอบครัว ชุมชนสังคม หน่วยงานรัฐและเอกชนตระหนักถึงความสำคัญของการจัดการศึกษาตลอดชีวิตเพื่อพัฒนาตนเองและชุมชน การประสานงาน และการทำงานแบบบูรณาการให้กับชุมชน ซึ่งสอดคล้องกับรายงานวิจัยของ Sungstri, 2003 ที่ได้ศึกษาเรื่อง Education for Thai Society in 21st century และพบว่า การศึกษามีความจำเป็นต่อชีวิตมนุษย์ในทุกช่วงอายุ เพราะมนุษย์ต้องเผชิญกับความเปลี่ยนแปลงของสังคมและสิ่งแวดล้อมอยู่ตลอดเวลาโดยเฉพาะในสภาวะการณ์ปัจจุบันที่มีความเปลี่ยนแปลงเกิดขึ้นอย่างรวดเร็วและมากมาย ซึ่งมีผลกระทบต่อสภาพความเป็นอยู่และการดำเนินชีวิตเกินกว่าที่จะใช้ความรู้ที่สะสมมาในช่วงในช่วงวัยเรียนช่วยได้ การศึกษาที่บุคคลได้รับเมื่ออยู่ในช่วงวัยเรียนนั้นเป็นเพียงส่วนหนึ่งของชีวิตเท่านั้น เรียกว่าเป็นพื้นฐานการเรียนรู้และใช้เป็นเครื่องมือที่จะช่วยให้บุคคลแสวงหาความรู้ได้ต่อไป (Sungstri, S. , 2003)

2.5 ด้านการมีส่วนร่วมของประชาชน พบว่าควรมีส่วนร่วมในการจัดแหล่งการเรียนรู้ ใน 2 บทบาท คือ 1) ควรเป็นผู้ให้บริการที่ดีให้การสนับสนุนกิจกรรมการเรียนรู้อย่างต่อเนื่อง ทั้งด้านสื่อการสอน ด้านปัจจัย และการบำรุงรักษาแหล่งการเรียนรู้ให้อยู่ในสภาพดี 2) ควรเป็นผู้จัดแหล่งการเรียนรู้และเป็นผู้ร่วมติดตามประเมินผลของการให้บริการ สอดคล้องกับงานวิจัยของ สมจินตนา ชังเกตุ ที่ได้ศึกษาเรื่อง การพัฒนารูปแบบห้องสมุดชุมชนเพื่อส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิต และพบว่าด้านการบริหารจัดการควรใช้การบริหารแบบมีส่วนร่วม การมีเครือข่ายห้องสมุด ด้านการประชาสัมพันธ์และการให้บริการ และด้านการประเมินผลการดำเนินงานควรนำการประเมินแบบมีส่วนร่วมมาใช้ในการประเมินอย่างต่อเนื่อง (สมจินตนา ชังเกตุ, 2544)

2.6 ด้านการสร้างภาคีเครือข่ายกับแหล่งการเรียนรู้ พบว่าควรเป็นของทุกภาคส่วน ควรให้ภาครัฐและเอกชนส่งเสริมด้านงบประมาณจัดสรรบุคลากรและการบริหารจัดการ ควรเป็นทุกคนในสังคมที่ร่วมกันหาแหล่งเงินทุนและขยายภาคีเครือข่ายพลังสังคมจะก่อให้เกิดพลังในการดำเนินการต่าง ๆ ด้วยการทำให้เกิดขบวนการในรูปแบบของเครือข่ายที่เกิดจากชุมชนร่วมกันคิดหาวิธีการแก้ไขปัญหา ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ จันทน์นัท เหล่าพินนา ที่ได้ศึกษาเรื่อง ขบวนการสร้างเครือข่ายการพัฒนาองค์กรชุมชนของอำเภอแวงใหญ่ และพบว่าขบวนการเกิดเครือข่ายเกิดจากการที่ชุมชนเกิดปัญหาทำให้ชุมชนคิดหาวิธีการแก้ไข

ปัญหา โดยมีเจ้าหน้าที่ภายนอกเป็นผู้ส่งเสริมในการเชื่อมโยงเครือข่ายที่ดีต้องมีการแลกเปลี่ยนประสบการณ์ซึ่งกันและกันอย่างสม่ำเสมอปัญหาและอุปสรรคของเครือข่ายจะเป็นปัญหาเกี่ยวกับการบริหารจัดการและปัญหาความไม่พร้อมขององค์กรในการสร้างเครือข่ายไม่มีองค์ความรู้ในการสร้างเครือข่าย (จันทน์นัท เหล่าพินนา, 2546)

2.7 ด้านการได้รับการสนับสนุน จากการสัมภาษณ์กลุ่มผู้นำชุมชนและผู้นำศาสนา พบว่า 1) ภาครัฐควรให้การสนับสนุนเกี่ยวกับด้านงบประมาณในการพัฒนาระบบการจัดการโดยการจัดสรรเงินทุน และบุคลากรให้กับแหล่งการเรียนรู้ในวัดต่าง ๆ ซึ่งภาครัฐควรมีการวางนโยบายเพื่อการสนับสนุนและส่งเสริม การกำหนดเนื้อหา และการจัดกิจกรรมให้มีความหลากหลาย 2) ภาคเอกชน ควรให้การสนับสนุนในด้านงบประมาณ บุคลากร และอุปกรณ์สำหรับการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ที่สามารถช่วยให้แหล่งการเรียนรู้ในเกิดมีความน่าสนใจและดึงดูดให้คนในชุมชนเข้ามาใช้บริการได้มากยิ่งขึ้น 3) ภาคประชาชนควรให้การสนับสนุนในฐานะที่เป็นทั้งเจ้าของแหล่งการเรียนรู้และผู้ใช้บริการ ดังนั้นประชาชนโดยเฉพาะในท้องถิ่นต้องช่วยดูแล รักษาให้แหล่งการเรียนรู้มีความสะอาดมีระเบียบ และคงความเป็นเอกลักษณ์เอาไว้ให้ยั่งยืน ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ สุทธาสินี วัชรบูล ที่ได้ศึกษาเรื่อง พิพิธภัณฑสถานแห่งการเรียนรู้ : กรณีศึกษาประเทศอังกฤษ ซึ่งพบว่าประสบความสำเร็จมาก เพราะมีการสนับสนุนของรัฐบาล และได้รับความร่วมมือจากทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้อง รวมทั้งได้รับงบประมาณสนับสนุนจากภาคเอกชน และสถานประกอบการต่าง ๆ เป็นจำนวนมาก การจัดสาระความรู้ในแหล่งเรียนรู้เหล่านี้กระตุ้นให้ผู้เรียนได้มีโอกาสฝึกทักษะ กระบวนการคิด การจัดการ ใฝ่เรียนรู้ใฝ่รู้อย่างแท้จริง และนโยบายเรื่อง "การเรียนรู้" ซึ่งเป็นวาระแห่งชาตินั้น ประสบผลสำเร็จตามที่รัฐบาลตั้งเป้าหมายไว้ทุกประการ (สุทธาสินี วัชรบูล, 2544)

3. ผลการวิเคราะห์รูปแบบการเรียนรู้ของชุมชนของวัดโพธิ์งาม มี ๖ ประเด็นดังนี้

3.1 การสนับสนุนการศึกษาตลอดชีวิตของบุคคลในชุมชน พบว่ามีแนวทางในการปฏิบัติ ได้แก่ การส่งเสริมให้พระภิกษุสามเณรได้รับการศึกษาและมีความประพฤติที่ดีงามก่อให้เกิดความศรัทธา การสนับสนุนการศึกษาตลอดชีวิตของบุคคลในชุมชนโดยวัด บ้าน และหน่วยงานราชการ หรือเรียกว่า "บวร" ได้ร่วมมือกันจัดตั้งศูนย์การเรียนรู้ในชุมชนขึ้นภายในวัด เป็นแหล่งรวบรวมความรู้ภูมิปัญญาปราชญ์ในชุมชน และส่งเสริมการมีส่วนร่วมในการพัฒนาชุมชน เพื่อให้คนในชุมชนและภายนอกชุมชนได้มาศึกษาหาความรู้ ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ สุภามาส อ่ำดวง ที่ได้ศึกษาเรื่อง แนวทางการจัดแหล่งการเรียนรู้ในวัดเพื่อเสริมสร้างการเรียนรู้ตลอดชีวิต และพบว่าแนวทางการจัดแหล่งการเรียนรู้ในวัดเพื่อเสริมสร้างการเรียนรู้ตลอดชีวิต ประกอบไปด้วย 7 ด้าน คือ ด้านจุดมุ่งหมายและนโยบาย เน้นให้ผู้ใช้บริการทุกคนได้เข้ามาศึกษาภูมิปัญญาท้องถิ่นและศิลปวัฒนธรรม ด้านการบริหารจัดการ แหล่งการเรียนรู้ในวัด เป็นการจัดการทำงานอย่างมีระบบโดยกำหนดระเบียบแบบแผนการ

ทำงานให้สอดคล้องกับ วัตถุประสงค์ของการจัดแหล่งการเรียนรู้ เน้นให้บุคลากรเป็นผู้มีความรู้ความสามารถ รวมไปถึงความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ อีกทั้งมีจิตอาสาในงานการพัฒนาอีก ด้านกิจกรรมที่วัดจัดเพื่อเสริมสร้างการเรียนรู้ตลอดชีวิต ได้แก่ กิจกรรมการทัศนศึกษาในวัด กิจกรรมการอบรมระยะสั้น รวมไปถึงกิจกรรมการจัดการเรียนการสอนแบบระยะยาว เป็นต้น ด้านการมีส่วนร่วมของประชาชน ประชาชนควรเป็นผู้ใช้บริการที่ดีให้การสนับสนุนกิจกรรมการเรียนรู้อย่างต่อเนื่อง และควรเป็นผู้จัดแหล่งการเรียนรู้ โดยเข้ามามีบทบาทหน้าที่ในการจัดกิจกรรมต่าง ๆ ภายในแหล่งการเรียนรู้ ด้านการสร้างภาคีเครือข่ายกับแหล่งการเรียนรู้ ซึ่งควรให้ทุกภาคส่วนเข้ามามีบทบาทในการจัดแหล่งการเรียนรู้ ด้านการได้รับการสนับสนุนจากภาครัฐ ควรให้การสนับสนุนเกี่ยวกับด้านงบประมาณในการพัฒนาระบบการจัดการให้กับแหล่งการเรียนรู้ในวัด (สุภามาศ อ่ำดวง, 2554)

3.2 การจัดกิจกรรมที่นำไปสู่กระบวนการคิดเพื่อการแก้ไขปัญหา พบว่ามีแนวทางในการปฏิบัติ ได้แก่ การมีส่วนร่วมของคนในชุมชนร่วมมือกันทำงาน ระดมความคิดในการแก้ไขปัญหาต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นในชุมชน การทำประชาวิจารณ์โครงการต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นในชุมชน การจัดอบรมปฏิบัติธรรมสำหรับพระภิกษุสามเณร นักเรียนและประชาชนโดยสมำเสมอเพื่อการฝึกฝนตนเอง อบรมจิตใจให้สงบ สอดคล้องกับงานวิจัยของ พระครูปลัดสราวุธ ฐิตปัญโญ และคณะ ที่ได้ทำการศึกษาเรื่อง รูปแบบการพัฒนาวัดเพื่อเป็นศูนย์กลางการเรียนรู้ของชุมชนในจังหวัดชลบุรี และพบว่ากิจกรรมที่นำไปสู่กระบวนการคิดเพื่อการแก้ไขปัญหา ได้แก่ ส่งเสริมให้พระภิกษุสามเณรและประชาชนพัฒนาตนเองตลอดเวลา พัฒนาดตนเองตามหลักศีลสมาธิ และปัญญา จัดตั้งสำนักปฏิบัติธรรม จัดอบรมปฏิบัติธรรมสมำเสมอ ฝึกฝนตนเองเป็นประจำเพื่ออบรมจิตใจให้สงบ (พระครูปลัดสราวุธ ฐิตปัญโญ และคณะ, 2560)

3.3 มีการให้บริการที่ส่งเสริมและพัฒนาการเรียนรู้สารสนเทศให้แก่ประชาชน ได้แก่ การส่งเสริมการเรียนรู้การใช้สื่อเทคโนโลยีสารสนเทศของพระภิกษุสามเณรในการเผยแผ่พระพุทธศาสนา การสร้างแผนภูมิแหล่งความรู้ภูมิปัญญาของชุมชนด้านต่าง ๆ ที่มีในชุมชนไว้ในศูนย์การเรียนรู้ของชุมชนหรือนอกชุมชนที่สนใจได้ศึกษาค้นคว้าในรูปแบบที่หลากหลายรูปแบบนี้แสดงให้เห็นว่าเทคโนโลยีสารสนเทศมีความจำเป็นในยุคปัจจุบัน วัดที่มีการพัฒนาด้านเทคโนโลยีจะทำให้เข้าถึงกลุ่มคนได้มากขึ้น ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ พระมหานพรัตน์ ชันดีโสภณ และเอกมณฑล เพ็ชรวงษ์ ได้ทำการศึกษาเรื่อง การจัดการกิจการพระพุทธศาสนาในยุคโลกาภิวัตน์ และพบว่า ในยุคโลกาภิวัตน์วัดมีบทบาทหรือภารกิจต่อสังคมและชุมชนทั้งในปัจจุบันอย่างมากมาย นอกจากจะเป็นสถาบันที่ทำหน้าที่ในการฝึกอบรมพระสงฆ์เพื่อให้ออกมาทำหน้าที่ในการสืบสานพระพุทธศาสนาแล้ว วัดก็ยังคงเป็นศูนย์กลางแห่งกิจกรรมต่าง ๆ ของชุมชนและมีบทบาทต่อการพัฒนาอาชีพของประชาชน เช่น เป็นสถานศึกษากลางสำหรับประชาชนทั่วไป เป็นแหล่งรวมศิลปวิทยาการในด้านต่างๆ ที่เป็นความรู้เพื่อการดำรงรักษา

สังคม อันสืบเนื่องมาจากการจัดการกิจการพระพุทธศาสนา (พระมหานพรัตน์ ชันติโสภณ และเอกมงคล เพ็ชรวงษ์, 2561)

3.4 การจัดการแหล่งการเรียนรู้เกี่ยวกับศิลปะ จารีตประเพณีวัฒนธรรม และ ภูมิปัญญาของชุมชน (พบว่า) มีแนวทางในการปฏิบัติ ได้แก่ มีกิจกรรมสืบสานศิลปวัฒนธรรม ท้องถิ่นร่วมกิจกรรมด้านพระพุทธศาสนา อาทิ งานบุญประเพณีฮีตสิบสองครองสิบสี่ เป็นต้น มีการจัดกิจกรรมเนื่องในวันสำคัญทางด้านพระพุทธศาสนาสม่ำเสมอ รูปแบบนี้แสดงให้เห็นว่า การเป็นแหล่งเรียนรู้ด้านศิลปวัฒนธรรม เป็นการอนุรักษ์ประเพณีวัฒนธรรมที่ชนรุ่นเก่าสืบสาน กันมารุ่นต่อรุ่น เป็นสิ่งหลอมรวมความรักสามัคคีของคนในชุมชน ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ ฉลอง กัลยามิตร ได้ทำการศึกษาเรื่อง บทบาทของท้องถิ่นในการอนุรักษ์วัฒนธรรมและ ขนบธรรมเนียมประเทศไทย ได้กล่าวถึงบทบาทของท้องถิ่นในการอนุรักษ์วัฒนธรรมและ ขนบธรรมเนียมประเพณีไทย ดังนี้ 1) การศึกษาวัฒนธรรมและขนบธรรมเนียมประเพณีของ ท้องถิ่นโดยการบันทึก เก็บรักษารูปแบบของวัฒนธรรม ขนบธรรมเนียม การละเล่น พิธีการ การอนุรักษ์ ด้วยการจดบันทึก 2) การจัดงานเทศกาลประจำปี เป็นการสืบต่อวัฒนธรรมของ ท้องถิ่นให้ยืดยาวออกไปด้วยการเปิดโอกาสให้มีการแสดงวัฒนธรรมของท้องถิ่นในโอกาสต่างๆ 3) การถ่ายทอดศิลปวัฒนธรรมในฐานะที่ท้องถิ่นมีหน้าที่ให้ประชาชนได้รับการศึกษาอบรม 4) การส่งเสริมการท่องเที่ยว ด้วยการจัดทำคู่มือแนะนำให้อำเภอวัฒนธรรมขนบธรรมเนียมประเพณี ท้องถิ่นศิลปวัฒนธรรม สถานที่สำคัญทางประวัติศาสตร์วัฒนธรรม การละเล่นพื้นบ้าน สินค้าที่ ระลึกของท้องถิ่น และศิลปหัตถกรรมพื้นบ้าน 5) การส่งเสริมผลิตผลที่มาจากศิลปหัตถกรรม ของท้องถิ่น ด้วยการช่วยเหลือสนับสนุนประกอบศิลปหัตถกรรมที่นำชื่อเสียงมาสู่ท้องถิ่น ด้วยการส่งเสริมอาชีพเผยแพร่ประชาสัมพันธ์ผลิตผล การจัดหาตลาดเผยแพร่กิจกรรมของท้องถิ่น เป็นต้น (ฉลอง กัลยามิตร, 2525)

3.5 การพัฒนาเป็นศูนย์การเรียนรู้ชุมชนที่มีความรื่นรมย์ พบว่ามีแนวทางใน การปฏิบัติเพื่อนำไปสู่การพัฒนาเป็นศูนย์การเรียนรู้ชุมชนที่มีความรื่นรมย์ (สว่าง สะอาด สงบ) ตามหลักสัปปายะ ได้แก่ การพัฒนาให้วัดมีความสะอาด จัดระเบียบภายในวัด การปลูก ต้นไม้ให้ร่มรื่น มีความสงบ และมีความปลอดภัย จัดสถานที่ที่เหมาะสมกับการปฏิบัติศาสนกิจ ของพระสงฆ์และประกอบพิธีกรรมทางพระพุทธศาสนาของคนในชุมชน ซึ่งสอดคล้องกับ งานวิจัย พระครูปลัดนิคม นาควโร (รอดอุไร) ได้ทำการศึกษาเรื่อง การพัฒนารูปแบบและ มาตรฐานในการบริหารจัดการสำนักปฏิบัติธรรมประจำจังหวัดกรุงเทพมหานคร และพบว่า รูปแบบในการบริหารจัดการสำนักปฏิบัติธรรมประจำจังหวัดกรุงเทพมหานครทั้ง 5 แห่งใช้การ จัดการสำนักปฏิบัติธรรมด้วยหลักสัปปายะ 4 ประการด้วย 1) อาวาสสัปปายะ สำนักปฏิบัติ ธรรมมีด้านความสะอาด สงบ สว่าง บริเวณร่มรื่น 2) อาหารสัปปายะ มีอาหารที่บริโภคเป็น อาหารที่สบายต่อความเป็นอยู่ในตามภาพ 3) บุคคลสัปปายะ ผู้เข้าร่วมปฏิบัติธรรมมีอัธยาศัยที่

ดีต่อกันเป็นไปทางเดียวกัน มีความเสียสละเพื่อสาธารณะ 4) ธรรมสัปายะ หลักธรรมสำหรับปฏิบัติธรรมตามหลักสติปัฏฐาน 4 เป็นหลักธรรมที่สามารถนำมาปฏิบัติให้เหมาะสมแก่การปฏิบัติ (พระครูปลัดนิคม นาควโร (รอดอุไร), 2562)

3.6 การสร้างเครือข่ายแห่งการเรียนรู้และศูนย์การเรียนรู้เสมือนจริง พบว่ามีแนวทางในการปฏิบัติเพื่อนำไปสู่การสร้างเครือข่ายแห่งการเรียนรู้และศูนย์การเรียนรู้เสมือนจริง ได้แก่ การส่งเสริมการเรียนรู้อาชีพคนในชุมชนโดยวัด ชุมชน ชาวบ้าน และหน่วยงานราชการ ประสานงานกันจัดแหล่งการเรียนรู้ภายในวัด การสร้างแผนภูมิแหล่งเรียนรู้ภูมิปัญญาของชุมชน สร้างเครือข่ายการเรียนรู้ภายในและภายนอกชุมชนเพื่อเชื่อมโยงไปถึงแหล่งเรียนรู้ของเจ้าของหรือผู้นำกลุ่มของภูมิปัญญานั้น รูปแบบนี้แสดงให้เห็นว่าเครือข่ายจะช่วยให้การพัฒนา มีความมั่นคงและต่อเนื่อง ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ ปรีชา ปัญญาณฤพล ได้ทำการศึกษา เรื่อง การพัฒนารูปแบบการเรียนรู้ในสถานศึกษาเพื่อการศึกษาตลอดชีวิต และพบว่ารูปแบบการเรียนรู้ในสถานศึกษาเพื่อการศึกษาตลอดชีวิตประกอบด้วย วิทยาลัยฯ พันธกิจ เป้าหมาย วัตถุประสงค์ บทบาทหน้าที่ กลุ่มเป้าหมาย การประกันคุณภาพ โครงสร้างการดำเนินงาน กระบวนการการทำงาน และแหล่งเรียนรู้ (ปรีชา ปัญญาณฤพล, 2558)

สรุป/ข้อเสนอแนะ

การศึกษาครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษารวบรวมภูมิปัญญาของชุมชน 2) ศึกษาแนวทางการพัฒนาวัดให้เป็นศูนย์กลางความรู้ชุมชน และ 3) วิเคราะห์รูปแบบการเรียนรู้ของชุมชนของวัดโพธิ์งาม บ้านต๊วน้อย ตำบลนาโป่ง อำเภอมะนัง จังหวัดเลย โดยพบว่า 1) ภูมิปัญญาท้องถิ่นของชุมชนวัดโพธิ์งามที่นำมาพัฒนาเป็นสินค้าชุมชนที่สำคัญ มี 5 องค์ความรู้ ได้แก่ (1) ความรู้เรื่องเกษตรอินทรีย์ (2) ความรู้เรื่องการทำปุ๋ยหมักมูลไส้เดือน (3) ความรู้การจักสาน (4) ความรู้การทอผ้า และ (5) ความรู้เกี่ยวกับประเพณีและพิธีกรรม ซึ่งเป็นภูมิปัญญาดั้งเดิมเป็นสืบทอดมาจากบรรพบุรุษจากรุ่นสู่รุ่น และมาจากความรู้ใหม่ที่ประยุกต์จากภูมิปัญญาท้องถิ่นที่ได้รับการส่งเสริมและพัฒนาโดยหน่วยงานภาครัฐและชุมชน 2) แนวทางการพัฒนาวัดให้เป็นศูนย์กลางความรู้ชุมชนวัดโพธิ์งาม ต้องมีวิธีดำเนินการและการประเมินผลที่เหมาะสม มีกลไกในการบริหารงานของภาครัฐ ภาคเอกชนและการมีส่วนร่วมของประชาชน ส่งเสริมและสนับสนุนอย่างจริงจัง และ 3) การวิเคราะห์รูปแบบการเรียนรู้ของชุมชนวัดโพธิ์งาม มีการจัดตั้งศูนย์การเรียนรู้ของชุมชน การจัดกระบวนการเรียนรู้ และผลที่ได้รับนำไปสู่การขับเคลื่อนชุมชนแห่งการเรียนรู้

ข้อเสนอแนะทั้งเชิงนโยบายและเชิงปฏิบัติ ดังต่อไปนี้

1. ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย วัดควรจัดให้มีศูนย์การเรียนรู้ของชุมชน ศูนย์ปฏิบัติธรรม และสนับสนุนการศึกษาพระภิกษุสามเณรให้มีความรู้และวิธีการเผยแผ่ธรรมะ, ควรจัดทำ

แผนพัฒนาวัด, วัดต้องดูแลสถานที่ให้เป็นสัปปายะ มีความปลอดภัย และช่วยเหลือเกื้อกูลกิจการของชุมชน เป็นต้น

2. ข้อเสนอแนะเชิงปฏิบัติ การจัดการรูปแบบการเรียนรู้ของชุมชนควรคำนึงถึงบริบทของชุมชน และแหล่งการเรียนรู้ภายในวัด ควรส่งเสริมให้ผู้ที่เป็นภูมิปัญญาท้องถิ่นมาเผยแพร่ความรู้และร่วมจัดกิจกรรมในศูนย์การเรียนรู้ชุมชน และการจัดกิจกรรมด้านต่าง ๆ ของแหล่งการเรียนรู้ในวัดควรคำนึงถึงการใช้ทรัพยากรที่มีอยู่แล้วให้เกิดประโยชน์สูงสุด

เอกสารอ้างอิง

- กมลวรรณ วรรณนัง. (2533). ทูทางสังคมกับการจัดการความรู้ชุมชนพึ่งตนเอง. ใน ดุษฎี นิพนธ์ปริญญาดุษฎีบัณฑิต. สาขารัฐประศาสนศาสตร์ (นโยบายสาธารณะ). สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์.
- จันทน์ เหล่าพินนา. (2546). ขบวนการสร้างเครือข่ายการพัฒนาองค์กรชุมชนของอำเภอแวงใหญ่จังหวัดขอนแก่น. ใน ภาคานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการพัฒนาสังคม คณะพัฒนาสังคมและสิ่งแวดล้อม. สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์.
- ฉลอง กัลยามิตร. (2525). บทบาทของท้องถิ่นในการอนุรักษ์วัฒนธรรมไทย. สยามรัฐสัปดาห์วิจารณ์, 38(223), 46.
- ชลทิพย์ เอี่ยมสำอางค์ และ วิศนี ศิลตระกูล. (2533). การใช้และประโยชน์ของแหล่งวิทยาการท้องถิ่นในการจัดการศึกษานอกระบบ. ใน เอกสารการสอนชุดวิชาการพัฒนาและการใช้แหล่งวิทยาการชุมชนเล่มที่ 1 หน่วยที่ 6. สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช.
- ดำรงศักดิ์ มีสุนทร. (2556). ความสัมพันธ์ระหว่างวัดกับชุมชน: กรณีศึกษาวัดนามสมมุติกับชุมชนนามสมมุติ จังหวัดกาญจนบุรี. ใน ดุษฎีนิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาการบริหารการพัฒนาสังคมคณะพัฒนาสังคมและสิ่งแวดล้อม. สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์.
- บุญทวรรณ วิงวอน. (2556). โอกาสและแนวโน้มของวิสาหกิจ: รากฐานการพัฒนาระบบเศรษฐกิจของประเทศไทยกับการปรับตัวเข้าสู่เขตประชาคมเศรษฐกิจอาเซียน. วารสารการจัดการคณะวิทยาการจัดการ มหาวิทยาลัยราชภัฏลำปาง, 6(2), 1-12.
- ประเวศ ะสี. (2530). การสร้างภูมิปัญญาไทยเพื่อการพัฒนา. กรุงเทพมหานคร: อัมรินทร์พริ้นติ้งกรุ๊ปอัมรินทร์พริ้นติ้งกรุ๊ปธรรมศาสตร์.
- ปรีชา ปัญญานฤพล. (2558). การพัฒนารูปแบบศูนย์การเรียนรู้ในสถานศึกษาเพื่อการศึกษาตลอดชีวิต. วารสารบริหารการศึกษามหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยราชภัฏอุบลราชธานี, 15 (ฉบับพิเศษ), 181-190.

- พระครูปลัดนิคม นาควโร (รอดอุไร). (2562). การพัฒนารูปแบบและมาตรฐานในการบริหารจัดการ สำนักปฏิบัติธรรมประจำจังหวัดกรุงเทพมหานคร. ใน ดุษฎีนิพนธ์พุทธศาสตร์ ดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาพระพุทธศาสนา. มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- พระครูปลัดสรารุช ฐิตปญโญ และคณะ. (2560). การพัฒนาวัดเพื่อเป็นศูนย์กลางการเรียนรู้ของชุมชนในจังหวัดชลบุรี. วารสาร มจร.สังคมศาสตร์ปริทรรศน์, 6(2), 505-506.
- พระไพศาล วิสาโล. (2546). พุทธศาสนาไทยในอนาคตแนวโน้มและทางออกจากวิกฤต. กรุงเทพมหานคร: สำนักงานคณะกรรมการส่งเสริมวิทยาศาสตร์ วิจัยและนวัตกรรม.
- พระมหานพวิทย์ ชันดีโสภณ และเอกมงคล เพ็ชรวงษ์. (2561). การจัดการกิจการพระพุทธศาสนาในยุคโลกาภิวัตน์. เรียกใช้เมื่อ 30 กันยายน 2562 จาก <https://he02.tci-thaijo.org/index.php/Veridian-E-Journal/article/view/141472/104832>
- วัชรระ งามเจริญ. (2552). พุทธศาสนาเถรวาท. พิมพ์ครั้งที่ ๒. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- สมจินตนา ชังเกต. (2544). การพัฒนารูปแบบห้องสมุดชุมชนเพื่อส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิต. ใน รายงานการวิจัย. มหาวิทยาลัยศิลปากร.
- สุทธาสินี วัชรบูล. (2544). รายงานการวิจัยเรื่อง พิพิธภัณฑสถานแห่งชาติเพื่อการเรียนรู้การศึกษาประเทศอังกฤษ. นนทบุรี: โรงพิมพ์และทำปกเจริญผล.
- สุภามาศ อำดวง. (2554). แนวทางการจัดแหล่งการเรียนรู้ในวัดเพื่อเสริมสร้างการเรียนรู้ตลอดชีวิต. ใน รายงานการวิจัย. คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- อมรรัตน์ นาคะโร. (2557). รูปแบบการบริหารจัดการห้องสมุดมหาวิทยาลัยราชภัฏให้เป็นองค์การแห่งการเรียนรู้. ใน ดุษฎีนิพนธ์การศึกษามหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา. มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม.
- Sungsri, S. . (2003). Research report: Lifelong Education for Thai Society in 21st century. Bangkok: Office of the basic education commission.

ทัศนคติในเรื่องกฎแห่งกรรมที่มีต่อศีล 5***ATTITUDES IN THE LAW OF KARMA TOWARDS THE 5 PRECEPTS****พระครูปลัดสุวัฒน์ สุวตฺตโน^{*}, พระมหาบุญรอด มหาวิโร, พระสุภกิจ สุปณโย**

Pharakhrupalad Suwat Suwattano, Phramaha Boonrod Mahaweero, Phrasupakit Supanyo

วิทยาลัยสงฆ์กาญจนบุรี ศรีไพบูลย์

Kanchanaburi Sripailoon Priest Colleges, Thailand

*Corresponding author E-mail: suwat.sae@mcu.ac.th

บทคัดย่อ

บทความนี้ได้นำเสนอทัศนะในเรื่องกฎแห่งกรรมที่มีต่อศีล 5 อันเป็นพื้นฐานแห่งศีลธรรม และจริยธรรมความเป็นมนุษย์อันสมบูรณ์ ด้วยวัตถุประสงค์ในการแสดงทัศนคติในเรื่องกฎแห่งกรรมที่มีต่อศีล 5 ได้ผนวกและเชื่อมโยงกับหลักคติธรรมในพระพุทธศาสนาทั้งที่เป็นเหตุและผลของกรรม โดยทัศนะที่พบในการศึกษาครั้งนี้ มี 3 ทัศนะคติ ได้แก่ 1) ทัศนะที่จำแนกได้เป็นประเด็นหลัก ๆ คือ ประเด็นของกรรมดี ที่ให้ผลดี และกรรมชั่วที่ให้ผลชั่ว โดยมีทัศนะว่า เมื่อบุคคลทำกรรมอันใดไม่ว่าจะดีหรือชั่ว เป็นกุศล หรืออกุศลย่อมจะได้รับผลแห่งกรรมอันตนกระทำแล้วนั้น 2) ทัศนะของกรรมในศีล 5 ที่มีการกระทำหรือแสดงออกนั้น พบว่ามีนัยยะแห่งกรรมทางกายมีกายกรรม ด้วยการเว้นจากการประพฤติดิในปาณาติบาต อทินนาทาน กาเมสุมิฉฉาจาร สุราเมรัยมิชชปมาทัฏฐาน และกรรมทางวาจามีการประพฤดิเว้นจากการกล่าววาจาผิด ๆ โดยทัศนะแห่งกรรมทางกายที่กำหนดพฤติกรรมของการแสดงออกด้วยการงดเว้น ละเว้นการประพฤติดิทางกายทุจริต และวจีทุจริต แต่อย่างไรก็ตาม ศีลห้ายังมีความเชื่อมโยงแห่งพฤติกรรมด้วยเจตนาดีเว้น ซึ่งเป็นมโนกรรม อันเกิดแต่ทางจิตใจ 3) ทัศนะของกฎแห่งกรรม คือ ผลของกรรมทั้งดีและชั่ว ทั้งที่เป็นกุศลกรรมและอกุศลกรรม จะมีความหนักเบา เร็วช้า ขึ้นอยู่กับเหตุแห่งการกระทำหรือการรับผลของกรรมอันมีเจตนาเป็นที่ตั้ง ได้เชื่อมโยงต่อผลกรรมที่จะเกิดขึ้นด้วยเหตุปัจจัย 4 ประการ คือ คุรุกรรม อาจิณณกรรม อาสันนกรรม กตัตตากรรม

คำสำคัญ: ทัศนคติ, กฎแห่งกรรม, ศีล 5

* Received December 16, 2022; Revised January 26, 2023; Accepted February 14, 2023

Abstract

This article presents the attitudes of the law of karma towards the 5 precepts, which is the basis of morality and complete ethics of humanity. The objective of displaying the attitudes of the law of karma towards the 5 precepts, it integrates and connects with the moral principles in Buddhism, both the cause and effect of karma. There are 3 attitudes found in this study, namely 1) The attitudes that can be divided into specific key point are the point of good deeds that give good results and bad deeds which give bad results. It viwes as when a person commits any acts, whether good or bad deed (Kusala and Akusala), it will have the affect of his actions. 2) The attitudes of karma in the 5 precepts that is done or expression that found as Physical karma (Kaya Krama) with to refrain from taking life, taking what is not freely given, sexual misconduct, and behaviors abstaining from telling a lie. In which the viewpoint of physical karma determines the behavior of expression by refraining abstain from bodily misconduct and dishonest discourses, but nevertheless the five precepts also have links to behavior with intent to refrain as conspiracy caused by the mind 3) The attitudes of the law of karma is the result of both good and evil karma. Both things are a cause of good deeds and bad deeds. That will be light, fast, slow, depending on the cause of action or the effect of the karma intended to be set so it linked to the karma that will occur due to 4 factors, namely Kurukarma (weighty karma), Phulakarma (habitual karma), Asannakarma (death threshold karma), and Kthattakarma (reserve karma)

Keywords: Attitudes, The Law of Karma, 5 Precepts

บทนำ

ทุกครั้งทีกล่าวถึงกรรมจะเหมือนพวกเราพูดถึงเรื่องเก่า ๆ ที่ได้ยินได้ฟังมาแล้วตั้งแต่เด็ก ๆ ในบทความนี้ ผู้เขียนจะนำเรื่องเก่าแต่ยังไม่น่าเบื่อสำหรับผู้ใคร่ศึกษาและยังเต็มไปด้วยการแสดงเงื่อนไขที่ยังไม่เข้าใจหรือเพื่อเพิ่มเติมความเข้าใจเดิมที่มีอยู่แล้วให้ชัดเจนกระจ่างยิ่งแม้จะเป็นเพียงการทบทวน หรือกระตุ้นให้ผู้ศึกษาได้ย้อนกลับมาดูที่หลักเหตุและผลที่พระผู้มีพระภาคเจ้าได้ทรงแสดงไว้เป็นมรดกธรรม มรดกทางปัญญา ที่บางครั้งเหนียวสยปยุชนคนรุ่นหลังจะคิดค้นหาเหตุผล อย่างที่พระพุทธองค์ทรงตรัสรู้ และได้ประกาศพระพุทธศาสนาสืบมาถึงปัจจุบัน แม้ว่ากรรมจะเป็นเรื่องที่เหนียวสยที่เรียกว่า อจินไตย ไม่น่ายกขึ้นสู่การคบคิด

แต่กรรมเป็นเรื่องที่อาศัยเหตุผลในความเข้าใจและเป็นหลักในการวิเคราะห์พิจารณา เว้นจากหลักเหตุและผลอาจจะทำให้ความเข้าใจของผู้ศึกษาลาดเคลื่อนหรือเห็นผิดว่า เป็นเรื่องโกหก หรือเป็นเรื่องเหนือนมนุษย์วิสัยที่จะเข้าใจได้ จนกระทั่งคิดว่าเป็นเรื่องนิทานหลอกเด็ก ในบทความนี้จะนำข้อมูลทางพระพุทธศาสนาแสดงทั้งจากพระไตรปิฎก อรรถกถา และตำราข้อมูลอื่น ๆ โดยอาศัยเรื่องของศรียา 4 ที่ปรากฏเรื่องของ “กัมมสัทธา” เป็นประการแรก ซึ่งเสมือนประตูอันเปิดไว้ให้คนได้ศึกษาและเข้าถึงหลักธรรมของพระพุทธศาสนา ด้วยอาศัยศรียาหรือความเชื่อในหลักของกรรม คือ เชื่อกรรม เชื่อกฎแห่งกรรม เชื่อว่ากรรมมีอยู่จริง และให้ผลจริง (สมเด็จพระพุทธโฆษาจารย์ (ป.อ.ปยุตฺโต), 2561) ซึ่งหลักกรรมนี้มีอิทธิพลในการดำเนินชีวิตควบคุมไปกับหลักศีล 5 สำหรับคฤหัสถ์ผู้ครองเรือนตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน กรรมที่เกิดจากการกระทำของตนเองนั้นเป็นเรื่องใกล้ตัวที่สุด โดยเฉพาะการดำเนินชีวิตด้วยหลักกรรม และผลของกรรมที่เชื่อมโยงกับหลักศีล 5 ที่เป็นหลักพื้นฐานอันพระผู้มีพระภาคเจ้าทรงแนะนำให้คฤหัสถ์ได้ปฏิบัติเป็นหลักพื้นฐานของการดำเนินชีวิตและครองเรือนให้มีความสุขทั้งต่อตนเองและผู้อื่น ดังนั้น เรื่องกรรมจึงยังเป็นเรื่องที่นาศึกษาและค้นคว้าอยู่ในทุกยุคทุกสมัย เพื่อเพิ่มพูนความรู้และประสบการณ์โดยเฉพาะอย่างยิ่งในทัศนะทางพระพุทธศาสนา

ทัศนคติเรื่องกรรมและผลของกรรม

กรรม เป็นคำคุ้นเคยที่พระพุทธศาสนาเน้นย้ำต่อพุทธศาสนิกชนด้วยนัยยะว่า กรรม คือ “การกระทำที่ประกอบด้วยเจตนา” โดยแสดงผ่านการกระทำทางทวารทั้ง 3 คือ กายทวาร วาจาทวาร และ มโนทวาร ที่เกิดขึ้นด้วยเจตนาจากการกระทำทางกายกรรม วาจกรรม และ มโนกรรม กรรมได้ถูกจำแนกออกด้วยเหตุผลมากมายหลายประการ เช่น หลักของกรรม คือ ความดี และความชั่ว ทำให้กรรมถูกจำแนกออกเป็นกรรม 2 (ขุ.อิติ. 25/218/248) (มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2539) ประการ ได้แก่ อกุศลกรรม และ กุศลกรรม ดังจะกล่าวต่อไปนี้

1. อกุศลกรรม หรือ กรรมชั่ว เป็นภาษาไทยที่เข้าใจกันดีว่า เป็นการกระทำไม่ดี แม้บางครั้งจะพบว่า ในบาลีจะแปลว่า การกระทำอันไม่ฉลาด ขาดปัญญา โดยเชื่อมโยงไปถึงอกุศลมูล 3 ได้แก่ โลภะ โทสะ และโมหะ อกุศลกรรมได้ชื่อว่าเป็น บาปกรรม หรือการกระทำชั่ว การกระทำที่เสื่อมจากความดี เสียหาย และไม่ถูกต้อง ซึ่งแน่นอนให้ผลการกระทำนั้นเป็นความทุกข์ทั้งทางกายและทางใจ โลภะ โทสะ โมหะ เป็นรากเหง้าหรือเจตนาอันนำไปสู่การกระทำชั่วนั้น แม้บางครั้งอาจจะไม่ถูกขบขันแสดงออกมาภายนอก แต่ในความเป็นจริงทั้งสามสาเหตุย่อมคุกรุ่นอยู่ภายในมโนทวาร หรือในจิตใจเหมือนไฟภายในที่ร้อนอยู่รอบวันประทุ ถึงที่สุดได้แสดงออกทางกายทวาร วาจาทวาร ก็เหมือนไฟที่ลุกไหม้ โชติช่วงแผดเผาและแผ่อกขยายความพังพินาศ ออกมาสู่ภายนอก ดังเช่น ความโลภ เมื่อเกิดขึ้นย่อมเกิดแต่จิตใจอันเป็น

รากฐานแห่งกรรมที่จะนำไปสู่การลักทรัพย์ ขโมย ฉกชิง วังราว ลักฉ้อ อำพราง อันเป็นนัยแห่งการลักทรัพย์ ขโมยทรัพย์ที่ไม่ใช่ของตน ในทัศนะแห่งโทสะ เมื่อเกิดขึ้นก็จะคุกรุ่นภายในจิตใจเป็นต้นตอแห่งการกระทำที่จะถูกแสดงออกมาในที่สุดผ่านทางกายกรรม หรือการกระทำทางกายมีการฆ่า ประทุษร้าย อาฆาต หมายเอาชีวิต อันนำไปสู่พฤติกรรมโหดร้ายมีการประหัตประหาร ทำลายชีวิตตนและบุคคลอื่นเป็นที่สุด ด้านโมหะแม้จะแปลเป็นไทยได้ว่า ความหลง แต่ความหลงนี้เอง เป็นรากเหง้าภายในจิตใจที่นำไปสู่พฤติกรรมทางกายภายนอกเมื่อแสดงออกได้อย่างมากมายหลายอาการหรือหลายลักษณะเพราะความหลงครอบคลุมไปในทุกมิติของจิตและกายที่สืบเนื่องกัน ไม่ว่าจะเป็นหลงในรูปธรรม หลงในนามธรรม อย่างไม่ละเอียดที่มักจะสังเกตเห็นได้ด้วยการแสดงออกภายนอกจิตใจให้เห็นด้วยการกระทำผ่านกายทวาร และบุคคลอื่นสามารถมองเห็นด้วยตาเนื้อ เป็นต้นว่า ความหลงในรูปกายแห่งหญิงหรือชาย อันนำไปสู่การเล่นชู้ คบซ้อน ประพฤติล่วงหรือผิดประเวณี แม้ในมิติแห่งความหลงในนามธรรม มีคำพูดและความหลงติดยึดถือในสิ่งผิดคลาดเคลื่อนจากศีลธรรม อันนำไปสู่การแสดงออกด้วยความเขลา ขาดปัญญาหยั่งรู้ ขาดความรอบคอบ อย่างเช่นการหลงคารมคำเท็จไม่เป็นจริง คำโฆษณาชวนเชื่อ คำหลอกลวง อันนำไปสู่ความเสียหาย ความชั่วอื่น ๆ อย่างที่พบในปัจจุบัน เช่น คำโฆษณา หลอกลวงการลงทุน ทำธุรกิจ แชร่ลูกโซ่ คอลเซนเตอร์ ที่มีความเสียหายอย่างเป็นรูปธรรม นับเป็นความเสียหายทั้งทางการเงิน เศรษฐกิจ และแม้แต่สังคมที่ได้ประจักษ์พบเจอ ในมิติความหลงอันลุ่มลึกอยู่ภายในความคิดจิตใจที่เรียกว่ามโนทวาร แม้จะไม่สามารถมองเห็นได้ด้วยประสาททางกาย แต่ผู้ลุ่มหลงย่อมจะได้รับผลชั่วหรือความเสียหาย การคบคิด การครุ่นคิด จนนำไปสู่จิตวิปัสสนา แม้จะเป็นเส้นทางนำไปสู่ที่สุดอันเจ็บปวดของผู้หลงในมโนมิติ และญาติย่อมตระหนักถึงผลเสียอันสืบเนื่องมาจากรากเหง้าแห่งโมหะ หรือความหลงอันให้ผลทุกข้ออย่างแสนสาหัส ผ่านความเศร้าโศกเสียใจ ความสับสน ความว้าวุ่น ครุ่นคิดภายในจิตใจนั้นเป็นต้น

จะเห็นได้ว่าอกุศลกรรมนั้นให้ผลเป็นทุกข์เจ็บปวด แสนสาหัสอันมีผลมาน้อยสุด แต่ต้นเหตุแห่งกรรมหรือการกระทำที่ตนได้กระทำ ได้แสดงออกทั้งทางกาย วาจา และจิตใจ การกระทำชั่ว การกระทำไม่ดี การกระทำไม่ฉลาด การกระทำขาดปัญญา การกระทำทั้งปวงที่เป็นบาป ย่อมให้ผลเป็นทุกข์ทั้งกายและจิตใจได้อย่างไม่ต้องสงสัย ดังพระพุทธดำรัสในกรรมสูตรว่า “ภิกษุทั้งหลาย เราไม่กล่าวการกระทำที่สุดทุกข์แห่งกรรมที่สัตว์ตั้งใจกระทำสั่งสมขึ้น ในข้อนี้ความวิบัติอันเป็นโทษแห่งการงานทางกาย 3 อย่าง มีความตั้งใจเป็นอกุศลย่อมมีทุกข์เป็นกำไร มีทุกข์เป็นวิบาก...” แม้นัยยะแห่งวจีกรรม 4 และมโนกรรม 3 ก็ให้ผลที่ประกอบด้วยเจตนาแห่งอกุศลกรรม 10 ว่าย่อมมีทุกข์เป็นกำไรและเป็นวิบาก (อง.เอกาทสก. 24/194/303) (มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2539)

2. กุศลกรรม คือ กรรมดีหรือการกระทำดี ว่าโดยภาษาไทยที่เข้าใจกันในสังคมปัจจุบัน โดยนัยแห่งอรรถกถาบาลีให้ความหมายถึง การกระทำดี การกระทำที่ฉลาด การกระทำที่ประกอบไปด้วยปัญญา ซึ่งแน่นอนว่าย่อมมีความหมายตรงกันข้ามกับอกุศลกรรม ที่มีรากเหง้ารากฐานความดี กรรมดี เชื่อมโยงถึงกุศลมูล 3 ได้แก่ อโลภะ อโทสะ และอโมหะ ทั้งสามนี้เป็นรากเหง้าเพราะมีที่มาที่เกิดขึ้นจากจิตใจของผู้กระทำความผิดนั้นเอง อโลภะแสดงความไม่โลภ ซึ่งสามารถมองเห็นปลายทางแห่งการกระทำทางกาย หรือกายทวารได้ ด้วยการแสดงออกมาของกายกรรมด้วยการไม่ลักทรัพย์ ไม่ขโมย ไม่ฉ้อโกง ไม่ยักหยอก อันเป็นมูลแห่งความดีที่แสดงออกเชื่อมโยงกับพฤติกรรมของผู้กระทำความผิด อันแสดงออกทางกายกรรม วจีกรรม มโนกรรม ด้วยความซื่อสัตย์ สุจริต ไม่โลภหรืออยากได้ทรัพย์สินของผู้อื่น

ทศนะแห่งความไม่โกรธ หรือ อโทสะ การกระทำความผิดที่พบว่า มีรากเหง้าจากความไม่โกรธ ซึ่งการแสดงออกของผู้กระทำความผิดมีความไม่โกรธนี้ ย่อมสามารถจะพบเห็นการแสดงออกได้ด้วยความเป็นผู้มีความเมตตาทั้งต่อคนและสัตว์ ไม่ผูกอาฆาต ไม่แสดงออกถึงความพยาบาท มีความเอ็นดูต่อผู้อื่นรวมถึงสัตว์ แม้ว่าจะไม่สามารถทราบได้ถึงคุณธรรมอื่น แต่ความดีที่เป็นการกระทำนั้นย่อมตั้งอยู่บนรากฐานของความไม่โกรธนั่นเอง โดยบางครั้งแม้การแสดงออกจะไม่ถือว่าเป็นกุศลกรรม เพราะไม่มีเจตนาในกรรมที่ทำ ด้วยการวาง อารมณ์หรือวางเฉย เป็นอพยพตธรรม ไม่ดี ไม่ชั่ว แต่การแสดงออกด้วยการไม่โกรธก็ยังโลกให้น่าอยู่และจัดเป็นกรรมดีที่โลกยกย่อง เพราะเมื่อความผูกโกรธ ความโกรธ ไม่มี ไม่ปรากฏการล้างแค้นไม่มี การทำลายล้าง ไร้สงคราม และการต่อสู้ที่ย่อมระงับนั่นเอง

อโมหะ หรือที่ทราบกันว่า ความไม่หลง เป็นรากเหง้าแห่งความดี หรือรากเหง้าแห่งการกระทำความผิด ไม่ว่าจะเป็นทางทวารใดทวารหนึ่งหรือทั้งสามทวาร ได้แก่ กายทวาร วจิตวาร และมโนทวาร ย่อมจะทำความสุขกายสุขใจให้เกิดมี อย่างเช่นการเป็นผู้ไม่หลงทั้งรูปธรรมและนามธรรม ตั้งแต่เบื้องต้นมีศีล ย่อมจะยังประโยชน์แก่ผู้ประพฤติดีได้ทราบถึงความระงับแห่งโทษทุกข์อันจะเกิดขึ้น ความไม่หลงจะทำให้กรรมไม่ดีไม่มีการก่อล่วง กรรมหนักทางกาย 4 ประการ มีการประทุษร้ายพระพุทเจ้า การฆ่าพระอรหันต์ การทำสังฆเภทถึงที่สุดความแตกแยกแห่งสงฆ์ การฆ่าบิดา การฆ่ามารดา ซึ่งเป็นผู้มีพระคุณยิ่ง เว้นผู้หลงย่อมไม่มีใครกระทำความชั่ว เช่นนั้นได้ เพราะความไม่หลง กรรมมีการฆ่า ตลอดการล่วงศีลทั้ง 5 ทั้งการกระทำที่ผิดทางกาย เป็นกายทุจริต และวาจา เป็นวาจาทุจริต ย่อมระงับไป ในทศนะความไม่หลงระดับกลางอันเชื่อมโยงถึงระดับของสมาธิย่อมทำให้ผู้ไม่หลงในนิเวศธรรม 5 มีความไม่หลงในกามฉันท์ พยาบาท ถีนมิทธะ อุทธัจจะกุกกุจจะ และวิจิกิฉา ทั้งห้าเป็นเสมือนเครื่องกันไม่ให้ผู้ปฏิบัติหรือผู้กระทำความดีทางใจมีการเจริญสมาธิให้ถึงซึ่งความดีและความสุขแห่งจิต คือความสงบเป็นผลได้ ที่สุดแห่งอโมหะ คือความไม่หลง ในระดับสูงสุดด้วยการเจริญปัญญาเป็นที่สุดแห่งศาสนธรรมในพระพุทธศาสนา ความไม่หลงแห่งปัญญานี้ หมายเอาที่สุดมีความไม่หลง

ในอริยสัจ และเชื่อมโยงกับปฏิจตุสมุปบาท เป็นเสมือนเส้นทางแห่งความไม่หลงในกองสังขาร มีปัญญาความไม่หลงด้วยหลักปัญญาญาณแห่งวิชา 3 คือ ปุพเพนิวาสานุสติญาณ จุตูปปาตญาณ อาสวักขยญาณ มีปัญญารู้ใน อริยสัจ 4 คือ ทุกข์ สมุทัย นิโรธ และนิโรธคามินีปฏิปทา หรือมรรค ตลอดถึงปัญญาในไตรลักษณ์ญาณ อันเป็นหลักปัญญาเพื่อที่สุดแห่งความไม่หลง และให้ผลคือสุขอันเป็นนิรันดร์

กรรมดีนั้นเป็นบุญ เป็นความดี เป็นความถูกต้อง ซึ่งให้ผลเป็นความสุขโดยส่วนเดียว การทำบุญ การทำความดี เรียกว่า ทำกุศลกรรม หรือเรียกย่อว่าทำกุศล กุศลกรรมที่ควรทำเป็นประจำได้แก่ ให้ทาน เสียสละ รักษาศีล อบรมจิตใจ เจริญภาวนา เรียกย่อว่าบ่าเพ็ญทาน ศีล ภาวนา ซึ่งสามารถทำได้โดยบรรเทาความโลภ ความโกรธ ความหลงให้น้อยลง เพราะถ้ายังมีความโลภ ความโกรธ ความหลงเต็มจิตอยู่ ก็ไม่สามารถทำกุศลกรรมอะไรได้ (พระธรรมกิตติวงศ์ (ทองดี สุรเตโช), 2548)

กรรมที่พระสัมมาสัมพุทธเจ้าทรงตรัสในวาระแห่งการบรรลอรหัตตสัมมาสัมโพธิญาณ ระหว่างคืนแห่งการตรัสรู้ ทรงแสดงถึงกฎแห่งกรรมที่ชี้ถึงกรรมและผลของกรรมของสัตว์บุคคล อันซับซ้อน ทรงจำแนกแยกแยะด้วยพุทธญาณแห่งถึงความเวียนว่ายตายเกิด เห็นสรรพสัตว์ทั้งหลายที่เวียนเกิดเวียนตายในวัฏฏะสงสาร ที่ทรงเรียกว่า กรรมวิบากญาณ พระองค์ทรงปรีชาหยั่งทราบในกรรมและผลของกรรม อันให้ผลซับซ้อนเห็นอวิสัยปุณฺณจะจำแนกแยกแยะจนเป็นที่มาของอจินไตย 4 (อง.จตุกก. 21/77/122) (มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2539) อันสามัญปุณฺณไม่พึงจะตรึกหาคำตอบเพราะความสุดวิสัยจะจำแนกด้วยสามัญจิต เป็นต้นว่า พุทธวิสัย ความมหัศจรรย์แห่งบุญบารมี วิถีแห่งความเป็นพุทธะ ตลอดถึงพุทธจิตพุทธปัญญาของพระพุทธเจ้าทั้งหลาย ฌานวิสัย วิสัยแห่งอิทธิฤทธิ์ของผู้ทรงฌาน กรรมวิสัย วิสัยแห่งกรรมและผลของกรรมที่ทราบกันว่าวิบากกรรม และที่สุดโลกวิสัย วิสัยแห่งความประกอบของโลกมีภพภูมิ สวรรค์ นรก และสังสารวัฏฏ์ แม้การศึกษากล่าวถึงอ้างถึงก็ด้วยการน้อมนำหลักความรู้น้อมตามธรรมวินัยที่พระพุทธองค์ทรงแสดงไว้อย่างแจ่มแจ้งด้วยพุทธปัญญาญาณ แม้หากนำเรื่องเล่านี้ขึ้นสู่การรู้ด้วยคบคิดพิจารณาตามวิสัยของปุณฺณ ย่อมได้เพียงเทียบเคียงตรรกะ หาเป็นพุทธะรู้แจ้งสิ้นสงสัยจุพุทธองค์ได้ (อง.จตุกก.อ. 2/77/306) (มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2539) การกล่าวถึงอจินไตยจึงเป็นการตระหนักถึงขีดความจำกัดและศักยภาพของสาวกอันพึงสำเหนียกด้วยบุญบารมีอันบริบูรณ์ การสั่งสมที่ยังไม่เต็มรอบให้เราท่านถ่มตนต่อปัญญาความรู้ทั้งปวง

กฎแห่งกรรม มีผู้ให้นิยามว่าเป็นกฎธรรมชาติที่เที่ยงตรง และแสดงผลอย่างตรงไปตรงมา (ทองหยก เลียงพิบูลย์, 2558) เป็นความยุติธรรมที่สุดในโลก ทุกคนเท่าเทียมกันด้วยผลของกรรมที่ให้ผลเสมือนการสะท้อนหรือเงาที่จะแสดงผลให้ผลตามกรรมที่ได้กระทำ กรรมดีย่อมให้ผลดี กรรมชั่วย่อมให้ผลชั่ว บุคคลผู้กระทำความดีย่อมเป็นผู้รับผลของกรรมนั้น

เสมอไป ดังปรากฏในพุทธคสูตร ว่า “ ภิกษุทั้งหลาย สิ่งที่เป็นนิมิตเบื้องต้นดังแสงอาทิตย์ คือ แสงเงินแสงทอง ฉันทใด สิ่งทีเริ่มต้นเป็นนิมิตเบื้องต้นแห่งกุศลธรรมทั้งหลาย คือ สัมมาทิฐิ ฉันทนั้นเหมือนกัน” (อง.เอกทสก. 24/121275) (มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2539) และยังแสดงความสืบเนื่องตามกฎแห่งกรรมโดยลำดับแห่งมรรคปฏิบัติทว่า ย่อมส่งผลให้ผลเพียงพอกแก่บุคคลผู้มีสัมมาทิฐิ สัมมาสังกัปปะ สัมมาวาจา สัมมากัมมันตะ สัมมาวายามะ สัมมาอาชีวะ สัมมาสติ สัมมาสมาธิ และยังส่งผลยิ่งขึ้นถึง สัมมาญาณะ และ สัมมาวิมุตติ ที่สุดเชื่อมโยงด้วยความส่งผลแห่งเหตุที่มีมาเป็นลำดับ ๆ จนปรากฏผลเป็นที่สุด สัมมาทิฐิในพระสูตรเบื้องต้นมีนัยยะตามอรรถกถา แห่งธรรมอันเป็นเครื่องประกอบแห่งการ ทำกรรมดีและแสดงถึงกฎแห่งกรรมไว้ด้วยกรรม 10 ประการ (ม.ม. 14/217/121) (มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2539) ว่า

- 1) ทานที่ให้แล้วมีผล
- 2) การสงเคราะห์กันและกันมีผล
- 3) การยกย่องบูชาบุคคลที่ควรบูชามีผล
- 4) ผลแห่งกรรมดีและกรรมชั่วมีผล
- 5) โลกนี้มีจริง
- 6) โลกหน้ามีจริง
- 7) มารดามีคุณ
- 8) บิดามีคุณ
- 9) สัตว์ที่เกิดแบบโอปปาติกะ มีจริง เช่น เทวดา สัตว์นรก
- 10) สมณะผู้ปฏิบัติดีปฏิบัติชอบมีอยู่จริง

ในทัศนะของกรรม การที่พระพุทธองค์แสดงสัมมาทิฐิทั้ง 10 ประการนั้น เพราะมีการส่งเสริมและเชื่อมโยงกับการทำกรรมดี การทำกรรมชั่ว (พระมหาเอกชัย สุขโย (คำลือ), 2560) ไม่ว่าจะเป็นทางใดทางหนึ่งแห่งทางทวารทั้งสาม และสำเนียงในการทำกรรมว่ากรรม เหล่านั้นที่ตนทำแล้วย่อมมีผล และตนต้องได้รับผลของกรรมนั้นเสมอ จะให้ผู้ใดมารับผลแห่ง กรรมทั้งดีทั้งชั่วแทนผู้กระทำความนั้นไม่ได้ ความตระหนักถึงกรรม กฎแห่งกรรม วิบากหรือผล แห่งกรรม ก็ย่อมทำให้เป็นผู้ไม่ประมาททั้งทางกาย ทางวาจา ทางใจ และซาบซึ้งในเรื่องกฎแห่ง กรรม ซึ่งจะมีผลต่อการตัดสินใจที่จะทำกรรมดี ละเว้นความชั่ว ดังนั้น กฎแห่งกรรมจึงเป็น เครื่องยืนยันความดีความชั่วของมนุษย์และสัตว์ผู้ยังเวียนว่ายตายเกิดในสังสารวัฏฏ์ ดังเรื่อง แห่งธนบาลเปตวัตถุ (ขุ.เปต. 36/227-245/204-206) (มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราช วิทยาลัย, 2539) ที่แสดงถึงธนบาลเสฏฐิที่เสวยผลแห่งกรรมชั่วอย่างสาสมกับการกระทำในอดีต ที่ตนทำไว้ มีความเป็นผู้ตระหนักรู้จักให้ทาน ไม่เคารพเห็นคุณค่าของบิดามารดา ไม่มีศีล หลัง ตายแล้วได้ไปบังเกิดในภพภูมิแห่งปรตในที่กัณดารแห่งทะเลทรายเสวยผลแห่งกรรมชั่วตลอด

ชีวิตที่สุด แม้จะแตกตายเป็นหลายชั้นในความเป็นปรตาก็ยังต้องไปเสวยผลแห่งวิบากในนรกอีก นี่เป็นเรื่องที่แสดงถึงกรรมชั่วและผลของกรรมชั่วที่พระพุทธองค์ทรงแสดงไว้ได้อย่างน่าศึกษา และขยายความกลัวให้เกรงกลัวต่อการกระทำความชั่วได้เป็นอย่างดี

ทัศนะเรื่องกฎแห่งกรรมที่มีต่อศีล 5

“ศีล” กล่าวโดยพระสารีบุตร ในจุฬนิทส ขุททกนิกาย แสดงถึง การสำรวมกาย วาจา ใจ (ขุ.จ. 30/92/20) (มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2539) และศีลยังหมายถึง เจตนาเป็นศีล เจตสิกเป็นศีล ความสำรวมเป็นศีล ความไม่กำเริบเป็นศีล ในคัมภีร์วิสุทธิมรรค ได้ให้ความหมายว่า “ธรรมทั้งหลายมีเจตนา เป็นต้น ของบุคคลผู้เว้นจากโทษมีปณาดิบาตที่ดี ของบุคคลผู้บำเพ็ญวัตรปฏิบัติที่ดีเป็นศีล” (พระพุทธโฆสเถระ, 2546)

เมื่อกล่าวถึง ศีล 5 หรือ เบญจศีล หมายถึง ความปกติ 5 อย่าง ตามนัยแห่งพระบาลีที่ให้ความหมายคำว่า “ศีล” ว่า “ปกติ” และอีกนัยว่า “ตัด” เพราะตัดจากความชั่ว หรือ มนุษยธรรม ได้ให้ความหมายว่า ธรรมสำหรับมนุษย์ ดังนั้น ศีล 5 จึงเรียกอีกอย่างได้ว่า มนุษยธรรม หรือ ธรรมสำหรับมนุษย์ที่ทำให้เป็นมนุษย์อย่างสมบูรณ์ และถ้าจะกล่าวโดยพิสดารตามนัยตามนามธรรมแล้ว ศีลยังหมายถึงเจตนาการงดเว้นกระทำความชั่วทางใจ (มโนทุจริต) 3 อย่าง ได้แก่ 1) เจตนาเพ่งเล็งอยากได้ของเขา 2) เจตนาปองร้ายเขา 3) ความเห็นผิดที่เกิดขึ้นทางใจ ในมิลินทปัญหานั้นพระนาคเสนได้กล่าวว่า สรรพกุศลใดที่จะเกิดมีขึ้นได้นั้น ก็เพราะมีศีลเป็นเครื่องรองรับ กล่าวคือ กุศลธรรมทั้งหลายล้วนแต่มีศีลเป็นแดนเกิด เป็นที่ตั้งที่อาศัยทั้งนั้น (วคิน อินทสระ, 2556)

ศีล 5 มีลักษณะที่สำคัญ คือ การสำรวมเพื่อรักษาความปกติโดยเฉพาะทางกาย และทางวาจา เป็นกรอบทางพฤติกรรมและระเบียบวินัยที่พระพุทธศาสนาสืบทอดมาแต่ครั้งพุทธกาลจนถึงปัจจุบัน ด้วยความเป็นคุณมากกว่าโทษต่อสังคมมนุษยชาติ เสมือนมาตรฐานความดี หรือจริยธรรมขั้นพื้นฐานในทุกสังคม จะได้อยู่ร่วมกันอย่างมีความสุข อันเป็นจุดประสงค์หลักของการประกาศพระพุทธศาสนาด้วยยึดหลักประโยชน์ 3 (สมเด็จพระพุทธโฆษาจารย์ (ป.อ.ปยุตฺโต), 2561) คือ เพื่อความสุขของมหาชนเป็นสำคัญ ดังพุทธดำรัสว่า “จรรณิกขเว จาริกัม พุชฺชนสุขาย โลกานุกมปาย อตถาย หิตาย สุขาย เทวมนุสฺसानัม” (วิ.มหา. 4/32/40) (มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2537) ความว่า เธอทั้งหลาย จงจาริกไปเพื่อประโยชน์และความสุขแก่คนหมู่มาก เพื่ออนุเคราะห์โลก เพื่อเกื้อกูลและความสุขแก่เทวดาและมนุษย์ทั้งหลาย

ทัศนะแห่งศีล 5 ที่เชื่อมโยงกับกฎแห่งกรรมด้วยกายกรรมและวจีกรรมเป็นสำคัญ การได้รับผลแห่งกรรมหรือวิบากกรรมก็เป็นมุมมองที่ถูกกล่าวถึงในสังคม โดยลักษณะของศีล 5 ก็คือ การประพฤติดีที่เป็นกุศล งดเว้นการประพฤติชั่วที่เป็นอกุศลทางกาย และวาจา โดยมี

เจตนาหนักแน่นของการกระทำที่ไม่อาจจะกล่าวว่ามีมโนกรรมเข้าร่วม แต่เหตุและผลโดยการแสดง ประพฤติออกทางกาย และวาจาก็ยังเป็นเกณฑ์ที่แบ่งแยกศีลจากกรรมอันเป็นเรื่องของมโนมิตีหรือมโนกรรม โดยฝ่ายเดียว ดังต่อไปนี้

1. ปาณาติปาตา เวรมณี คือ เจตนาถว้นจากการฆ่า กรรมทางกายที่ทำให้ชีวิตอื่นล่วงหรือสิ้นไป ตายไปเป็นเหตุแห่งกายทุจริตนั้นเป็นเรื่องที่พึงรักษา ประพฤติ ดำเนินโดยความไม่เบียดเบียน ทรมาน ทำลาย สิ่งมีชีวิตอื่น โดยทัตนะแห่งกรรมดีด้วยการประพฤติตามครรลองของศีลข้อนี้ ผู้กระทำความผิดอันถึง 23 ประการ คือ 1) มีอวัยวะสมบูรณ์ไม่พิการ 2) มีร่างกายแข็งแรงสมบูรณ์ 3) มีความคล่องแคล่วปราดเปรียว 4) มีเท้าสมบูรณ์ด้วยดี 5) เป็นคนสดใสร่าเริง 6) เป็นคนสะอาด 7) อ่อนโยนสุภาพ 8) มีความสุข 9) มีความกล้าหาญ 10) มีพลังกำลังมาก 11) มีปกติกล่าวคำไม่เจือด้วยความอาฆาต 12) มีบริวารห้อมล้อมตลอด 13) มีปกติไม่สะดุ้งตกใจหวาดกลัว 14) ศัตรูไม่อาจทำร้ายได้ 15) ไม่ตายเพราะเหตุแห่งคนอื่นพยายาม 16) บริวารมาก 17) รูปสวย 18) หุ่นดีสมส่วน 19) มีปกติไม่ป่วยท 20) ไม่มีเรื่องเสียใจ 21) เป็นที่รักของผู้พบเห็น 22) มีปกติไม่พลัดพรากจากสิ่งที่รัก 23) มีอายุยืน และตรงกันข้ามในทัตนะของการมีปกติผิดศีล มีปกติทำปาณาติบาต ซึ่งอาจจะกล่าวได้ว่าเป็นผลเสีย หรือโทษของการไม่มีศีล หรือไม่ประพฤติตามหลักศีลในข้อนี้ตนเอง

2. อทินนาทานา เวรมณี หมายถึง การมีเจตนาถว้นจากการถือเอาสิ่งของอันมีเจ้าของโดยเจ้าของไม่ได้ให้ ไม่ได้อนุญาตด้วยการขโมย ลัก สับเปลี่ยน หรือนัยอันเดียวแห่งการถือครองถือเอาของผู้อื่นโดยเจ้าของไม่ได้ให้ มีปกติประพฤติงดเว้น การขโมย ดำเนินชีวิตด้วยความเป็นผู้สุจริตหาเลี้ยงชีพโดยชอบ สมควรแก่การได้มาซึ่งทรัพย์ เป็นสัมมาอาชีวะ และยังเป็นกุศลกรรมบถอย่างหนึ่งด้วย เมื่อผู้ปฏิบัติกรรมดีอย่างนี้ย่อมมีส่วนแห่งผลดีหรืออานิสงส์แห่งความเป็นผู้มีปกติไม่ทำอทินนาทาน ด้วยอานิสงส์ 11 ประการ คือ 1) มีทรัพย์มาก 2) ได้ทรัพย์มาโดยง่าย 3) มีทรัพย์มาเรื่อย ๆ ไม่มีสิ้นสุด 4) โภคทรัพย์ที่ยังไม่ได้ก็พึงจักได้ 5) โภคทรัพย์ที่ได้แล้วก็ยังไม่ถึงเหตุอันเสื่อมก็จักไม่เสื่อม 6) สิ่งที่ยปรารถนามักได้อย่างรวดเร็ว 7) สมบัติที่มีปราศจากภัยทำให้เสียหาย 8) หาทรัพย์ได้มาเต็มเม็ดเต็มหน่วยไม่ถูกแบ่งหรือแย่ง 9) ได้ถึงโลกุตรทรัพย์ 10) ความไม่มีจะไม่ปรากฏ 11) อยู่ที่ได้ก็เป็นสุข แม้กล่าวถึงผลแห่งกรรมชั่วด้วยขาดความประพฤติหรือผิดศีลก็พึงเห็นความเสวยวิบากผลแห่งกรรมชั่วเป็นความตรงกันข้ามกับอานิสงส์

3. กามเมสุ มิจฉาจารา เวรมณี คือ มีเจตนาถว้นจากการประพฤติกายทุจริตผิดในทางกามซึ่งเป็นความประพฤติที่เกี่ยวเนื่องด้วยกรรมชั่ว ที่ให้ผลแก่ตนและมีผลกระทบต่อบุคคลอื่นเป็นอย่างยิ่ง ในเชิงมากคู่หลายใจในคู่ครอง ผิดประเวณี เบียดเบียนคู่ครองทั้งของตนและบุคคลอื่น การถว้นเจตนาและไม่ล่วงละเมิดสิทธิในบุคคลอื่นอันมีเจ้าของหรือเป็นที่รักจากคู่ครอง บิดามารดา ญาติ หรือผู้ดูแลตลอดถึงประเพณีวัฒนธรรมแห่งสังคม มีความตั้งมั่นรักเดียวใจ

เดียวในคูครองของตน ระวังควบคุมการระคะไม่ให้นำไปสู่ผลเสียแห่งความประพฤติทางกายกรรม ชื่อว่าได้รับการได้ประพฤติกายทุจริตผิดศีลข้อนี้ได้ โดยทัศนะแห่งผลกรรม หรือ อาณิสสของผู้มีศีลกาเมสุมิจนจารเป็นที่รัก ย่อมพึงประสบสุขได้รับอาณิสสถึง 20 ประการ คือ 1) ไม่มีศัตรูโดยเฉพาศัตรูหัวใจ 2) เป็นที่รักที่ไว้วางใจของคนทั่วไป 3) แม้แสวงหาเครื่องอุปโภคบริโภคก็หาได้ง่าย 4) หลบอย่างเป็นสุข 5) แม้ตื่นก็เป็นสุข 6) พันภัยอันตรายแม้ตายไม่เกิดในอบายภูมิ 7) แม้ต้องเกิดก็ได้อัตภาพความเป็นชาย ไม่ต้องเกิดเป็นหญิงหรือกระเทย 8) ไม่เป็นคนมีความโกรธง่าย 9) ทำกิจใดก็เรียบร้อยสำเร็จผล 10) มีปกติประพฤติเปิดเผย 11) บุคลิกสง่างาม 12) หน้าไม่ก้ม งามอาจ มีอำนาจ 13) เพื่อนย่อมรักใคร่ 14) บริบูรณ์ด้วยอินทรีย์ 5 15) มีลักษณะกายภาพ และบุคลิกภาพสมบูรณ์สมส่วน 16) ไม่มีคนรังเกียจ 17) ทำมาหากินประกอบสัมมาอาชีพง่ายไม่เหน็ดเหนื่อย 18) อยู่ที่ไหนก็เป็นสุข 19) ไม่ต้องกลัวภัยจากผู้ปองร้าย 20) ไม่ค่อยพลัดพรากจากของและบุคคลอันเป็นที่รัก

4. มุสาวาทา เวมณี หมายถึง เจตนาถว้นจากการพูดเท็จ ด้วยทัศนะที่ครอบคลุมถึง วาจิทุจริตย่อมแสดงถึงความละเว้นได้อย่างครบถ้วน ทั้งการประพฤติกายการพูดเท็จ พูดคำส่อเสียด พูดวาจาหยาบคาย พูดคำเพ้อเจ้อ ประทุษร้ายเบียดเบียนผู้อื่นด้วยทางวาจา การที่บุคคลได้ประพฤติดังนั้นในการละเว้นจากมุสาวาทาย่อมบังเกิดกรรมดีแก่ตนด้วยผลกรรมดีทางวาจานี้ อาณิสสย่อมหวังได้ 14 ประการ ได้แก่ 1) มีอินทรีย์ 5 ผ่องใส 2) มีวาจาไพเราะ สละสลวย 3) มีโรพินชิตเสมอสวยงาม 4) มีร่างกายไม่อ้วนเกินพอดี 5) มีร่างกายไม่ผอมเกินพอดี 6) มีกายสมส่วนไม่ต่ำเตี้ยเกินพองาม 7) มีปกติได้รับสัมผัสอันเป็นสุข 8) มีร่างกายสมส่วนไม่สูงจนเกินไปดูไม่งาม 9) ปากหอมเหมือนดอกบัว 10) มีบริวารที่ขยันขันแข็งไม่เกียจคร้าน 11) เป็นผู้ที่มีปกติกล่าวคำสัตย์บุคคลอื่นเชื่อถือเชื่อคำพูดได้ 12) มีลักษณะลิ้นงามสีแดงอ่อนเหมือนกลีบบัว 13) จิตใจไม่ฟุ้งซ่านเป็นคนมั่นคง 14) ไม่พิการเป็นไปพูดติดอ่าง

5. สุราเมรยมัชฌมาทัญญานา เวมณี หมายความว่า เจตนาถว้นการเสพดื่มของมีนเมา มีสุราเมรยอันเป็นที่ตั้งแห่งความประมาท ด้วยการตั้งตนประพฤติดำเนินชีวิตห่างไกลจากสิ่งมีนเมา เครื่องดื่ม ยาเสพติดต่าง ๆ ซึ่งทำให้ลดประสิทธิภาพของสามัญญาณึกความเป็นมนุษย์โดยเฉพาะอย่างยิ่งสติสัมปชัญญะ เป็นเหตุแห่งความมีนเมาเสพติดเลิกละ จนถึงเลิกละขาดไม่ได้ เมื่อเสพคุ่นเป็นประจำ ทั้งนี้ยังลดความสามารถควบคุมภาวะอารมณ์ จิตใจ ความคิดได้ไม่ดี (ไสว มาลาทอง, 2542) เมื่อผู้ปฏิบัติตรงต่อศีล ข้อที่ 5 สุราเมรยมัชฌมาทัญญานา นี้ ย่อมเป็นผู้กระทำความผิด อันเป็นกุศลทางกายต่อตนเองและผู้ใกล้ชิด ผลแห่งกรรมดีนี้ย่อมให้อาณิสสสูงมากถึง 35 ประการ ได้แก่ 1) รู้กิจที่กำหนดได้ดีทั้งในอดีต อนาคต และปัจจุบันอย่างรวดเร็ว 2) มีสติตั้งมั่นทุกเมื่อ 3) ไม่เป็นบ้าเสียสติวิปลาส 4) มีความรู้มาก 5) ไม่หวั่นไหว 6) ไม่ง่วงงวย ชุ่มซำ 7) ไม่บ้าไปเสียจริต 8) ไม่มัวเมา 9) มีความไม่ประมาทเป็นปกติ 10) ไม่หลงใหล 11) ไม่หวาดสะดุ้งตื่นกลัว 12) มีปกติไม่รำคาญจุดหยดง่าย 13) ไม่มีคน

ริษยา (14) มีความโลภขวนขวายอยากได้น้อยลง 15) มีแต่ความสุข 16) ผู้คนนับถือเคารพยำเกรง 17) มีปกติพูดคำสัตย์คำจริง 18) มีปกติไม่กล่าวคำส่อเสียด และไม่มีคนอื่นส่อเสียดตน 19) ไม่พูดคำหยาบ และผู้อื่นก็ไม่กล่าวคำหยาบกับตน 20) ไม่พูดให้เสียประโยชน์ 21) มีความขยันไม่เกียจคร้าน 22) มีความกตัญญู 23) มีความกตเวทิตา 24) ไม่ตระหนี่ 25) รู้จักการให้แบ่งปันเจือจานผู้อื่น 26) ทำให้ศิลปะวิเศษโดยง่าย 27) มีปกติซื่อตรง 28) ไม่โกรธง่าย 29) มีจิตใจละอายชั่ว 30) เกรงกลัวต่อบาป 31) มีปกติเห็นชอบตามครรลองครองธรรม 32) มีปัญญามาก 33) ได้รับรสแห่งปัญญาอันเกิดจากธรรม 34) เป็นปราชญ์มีความรู้ดี ญาณคติดี 35) ฉลาดรอบรู้ในประโยชน์

ทัศนะของผลเสียแห่งกรรมชั่ว เพราะความไม่ประพฤติดังหรือได้กระทำความผิดตรงกันข้าม มีการฆ่า ลักขโมย ประพฤติผิดทางกาม พรหมจรรย์ หรือด้านคูครอง การพูดเท็จ และเสพสุราของมีนเมา ย่อมได้รับผลตรงกันข้าม โดยเฉพาะหากคำนึงถึงเจตนาแห่งการทำความชั่ว หากเจตนาผลแห่งกรรมชั่วก็ยิ่งจะทวีความรุนแรงสาสมแก่เจตนา ดังปรากฏในกรรมที่จำแนกโดยลำดับการให้ผลของกรรม 4 ประการ คือ คุรุกรรม อาจิณณกรรมหรือพหุลกรรม อาสันกรรม และกตัตตกรรม หรือกฏัตตวาปนกรรม ดังต่อไปนี้

1. คุรุกรรม คือ กรรมหนักหรือกรรมที่มีเจตนาและมีกำลังมากแรงกล้า เป็นกรรมที่ให้ผลก่อนเป็นอันดับแรกหากได้กระทำอย่างฉับพลันทันทีหรือไม่ช้านาน เป็นกรรมที่ชั่วและให้ผลของกรรมหนักที่สุดก็ว่าได้ ในคัมภีร์วิสุทธิมรรค แสดงกรรมประเภทนี้ว่าเป็นอกุศลกรรมหนัก ได้แก่ อนันตริยกรรม 5 ประการคือ 1) ปิตุฆาต ฆ่าบิดา 2) มาตฆาต ฆ่ามารดา 3) อรหันตฆาต ฆ่าพระอรหันต์ 4) โลหิตุปบาท ทำร้ายพระพุทธเจ้าให้ถึงซึ่งความห่อพระโลหิต 5) สังฆเภท การยุยงสงฆ์ให้แตกกัน ส่วนกรรมหนักที่เป็นกุศลหรือกรรมดี ก็คือการปฏิบัติหรือทำกรรมที่เรียกว่า มหัคคตกรรม อันเป็นเหตุแห่งการเข้าถึงการบรรลุถึงสมบัติ 8 ประการ มีรูปานาน 4 และอรุปานาน 4 การให้ผลหรือจะเรียกว่าวิบากกรรมหรืออานิสงส์ อย่างไรก็ตามก็อนุโลมลงในผลของกรรม โดยผลของคุรุกรรม ท่านเปรียบเหมือนก้อนกรวดหรือก้อนเหล็ก แม้ประมาณเท่าเมล็ดพันธุ์ฝักกาด ที่โยนลงห้วยน้ำย่อมไม่สามารถจะลอยขึ้นเหนือน้ำได้ จะจมลงใต้น้ำอย่างเดียว (อง.ติก.อ. 34/473/123) (มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2539) โดยทัศนะว่า เมื่อคุรุกรรมทั้งสองฝ่ายมีกุศลกรรมและอกุศลกรรมที่เหลือนจะไม่สามารถให้ผลได้ กรรมใดหนักบุคคลย่อมได้เสวยผลแห่งกรรมฝ่ายนั้นเป็นเบื้องหน้าไป

2. อาจิณณกรรมหรือพหุลกรรม กล่าวคือ กรรมที่ทำมามากหรือทำด้วยความเคยชินทำเป็นอาจิณอยู่เนือง ๆ ได้แก่ กุศลกรรมหรืออกุศลกรรมที่ประพฤติดีก หรือทำบ่อย ๆ จนเคยชินเป็นนิสัย เช่น การประพฤติดังต่อศีล มีปกติรักษาศีล เว้นจากอกุศลกรรมทางกาย ทางวาจา ทางใจ อยู่เนืองนิตย์ มีปกติให้ทาน รักษาศีล เจริญภาวนา จนเคยชินเป็นนิสัยของตนติดตัวตลอด โดยกรรมใดทำมาก ทำบ่อยเคยชินก็จะมีผลมากให้ผลมาก ให้ผลเร็ว ให้ผลก่อน ดัง

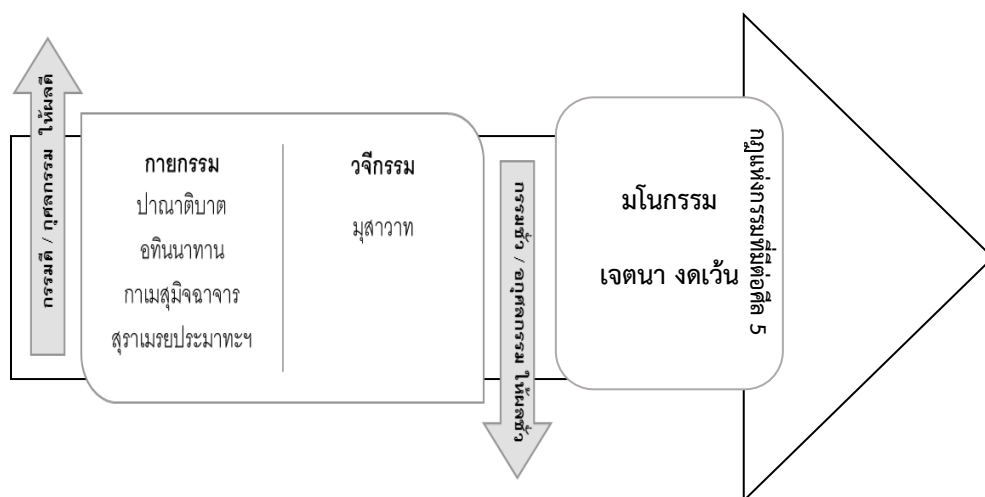

ปรากฏในอรรถกถา อังคุตตรนิกาย ความว่า ในกุศลและอกุศล กรรมใดมาก กรรมนั้นชื่อว่า “พหุลกรรม” โดยทัศนะว่าพหุลกรรม เป็นกรรมอันได้มีขึ้นด้วยการสั่งสมอุปนิสัย อำนาจวาสนามานานตลอดกาล ในฝ่ายกุศลกรรม กรรมใดที่มีกำลังทำให้ยินดีพอใจเกิดโสมนัสเป็นกรรมมีกำลังและให้ผลดี ส่วนในฝ่ายอกุศลกรรม สร้างความเดือดร้อนให้ทุกข์กายทุกข์ใจเนื่อง ๆ กรรมเหล่านั้นชื่อว่าพหุลกรรม อันได้กระทำความมากมายหลายวาระจนเป็นประจำ อุปมาเหมือนนักมวยปล้ำ 2 คน สู้กันอยู่บนเวที หากผู้ใดมีกำลังมากก็จะทำความพินาศแพ้ให้เกิดแก่อีกฝ่ายล้มไปได้ ฉะนั้น พหุลกรรมนั้นก็เช่นกัน กรรมที่มีกำลังมากมีการกระทำมากก็จะชนะฝ่ายที่มีกำลังน้อยมีการกระทำน้อยได้ (อง.ติก.อ. 34/473/124) (มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2539)

3. อาสันนกรรม คือ กรรมที่ระลึกขึ้นได้ในการเวลาจวนเจียนใกล้ตาย หรือกระทำในเวลาใกล้ตาย โดยทัศนะว่า อาสันนกรรมใด เมื่อกุศลกรรมและอกุศลกรรมที่มีอยู่ปรากฏอยู่กระทำอยู่แก่ผู้ใกล้จะตาย อาสันนกรรมนั้นแหละจะให้ผลก่อนเพราะมีความใกล้จวนเจียนเวลาแห่งการแตกตายชีวิต ด้วยเหตุว่าใกล้ต่อ มรณกาล เหมือนเมื่อเปิดประตูคอกที่มีฝูงโคเต็มคอกอยู่ภายใน โคตัวใดมีกำลังมาก แม้อยู่ในที่ไกลทางออก แต่โคตัวที่อยู่ใกล้ทางออกแม้ราก็ยอมจ่อที่ประตูคอก โคตัวนี้ยอมออกได้ก่อนอยู่นั่นเอง เพราะความใกล้ฉนั้น (อง.ติก.อ. 34/473/127) (มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2539)

4. กตัตตากรรมหรือกฏัตตวาปนกรรม คือ กรรมสัปดาห์ทำลงไป ไร้เจตนา หาเจตนาไม่ได้ ไม่ว่าจะเป็นกรรมที่ทำด้วยเจตนาอันอ่อน หรือไม่มีเจตนาแบบสัปดาห์ทำโดยความไม่ทราบไม่รู้ ไม่ได้ วางแผนไว้ กรรมในส่วนนี้จัดเป็น กตัตตากรรม หรือกฏัตตวาปนกรรม ซึ่งให้ผลเป็นวิบากได้ในกาลไม่เสมอ ไม่จำเป็น เพราะ เป็นครั้งคราว บางกาล บางเวลา เสมือนไม่ได้ตั้งใจหรือเจตนาแห่งการทำความกรรมนั้น ๆ ลงไปนั่นเอง โดยทัศนะแห่งกรรมนี้ความว่า เสมือนท่อนไม้ ที่คนบ้าขว้างไป จะตกไปในที่ใดที่หนึ่งอย่างไม่มีจุดหมายนั่นเอง (อง.ติก.อ. 34/473/129) (มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2539)

ในทัศนะของกฎแห่งกรรมที่เชื่อมโยงถึงกรรมและผลของกรรมที่มีต่อศีล 5 นี้ได้แสดงความเป็น เหตุเป็นผล แม้การกล่าวถึงกรรมจะมีความจำกัดโดยนัยแห่งญาณทัศนะที่เป็น อจินไตยแห่งความรู้รอบของปุถุชน แต่การศึกษาตามหลักธรรมคัมภีร์ทางพระพุทธศาสนาทำให้โลกทัศน์และทัศนะแห่งกรรมได้เพิ่มพูนขึ้นและสามารถนำไปสู่องค์ความรู้ใหม่ ๆ ที่ยังไม่เคยศึกษาหรือมีมุมมองต่อกรรม ได้เป็นอย่างดีดังจะได้แสดงภาพความเชื่อมโยงแห่งทัศนะของกฎแห่งกรรมที่มีต่อศีล 5 ดังต่อไปนี้

ภาพความเชื่อมโยงในทัศนะของกฎแห่งกรรมที่มีต่อศีล 5

สรุป

โดยทัศนะในเรื่องกฎแห่งกรรมที่มีต่อศีล 5 จะพบทัศนะที่จำแนกได้เป็นประเด็นหลัก ๆ คือ ประเด็นของกรรมดี ที่ให้ผลดี และกรรมชั่ว ที่ให้ผลชั่ว โดยมีทัศนะว่า เมื่อบุคคลทำกรรมอันใดไม่ว่าจะดีหรือชั่ว เป็นกุศล หรืออกุศลย่อมจะได้รับผลแห่งกรรมอันตนกระทำแล้วนั้น ในด้านทัศนะของกรรมในศีล 5 ที่มีการกระทำหรือแสดงออกนั้น พบว่ามีนัยยะแห่งกรรมทางกาย มีกายกรรมแห่งการเว้นจากการประพฤติดิในปาณาติบาต อทินนาทาน กาเมสุมิฉฉาจาร สุราเมรยประมาทฐาน และกรรมทางวาจาที่มีการประพฤดิเว้นจากการกล่าววาจา มุสาวาท โดยทัศนะแห่งกรรมทางกายที่กำหนดพฤติกรรมของการแสดงออกด้วยการงดเว้น ละเว้นการประพฤติดิทางกายทุจริต และวจีทุจริต แต่อย่างไรก็ตาม ศีลห้ายังมีความเชื่อมโยงแห่งพฤติกรรมด้วยเจตนา งตเว้น ซึ่งเป็นมโนกรรม อันเกิดแต่ทางจิตใจ ส่วนทัศนะของกฎแห่งกรรม คือ ผลของกรรมทั้งดีและชั่ว ทั้งที่เป็นกุศลกรรมและอกุศลกรรม จะมีความหนักเบา เร็วช้า ขึ้นอยู่กับเหตุแห่งการกระทำหรือการรับผลของกรรมอันมีเจตนาเป็นที่ตั้ง ได้เชื่อมโยงต่อผลกรรมที่จะเกิดขึ้นด้วยเหตุปัจจัย 4 ประการ คือ คุรุกรรม อาจิณณกรรม อาสันนกรรม กตัตตากรรม ที่มีทัศนะเป็น 4 ประการคือ 1) คุรุกรรม มีทัศนะว่า เมื่อคุรุกรรมทั้งสองฝ่ายมีกุศลกรรมและอกุศลกรรมที่เหลือนจะไม่สามารถให้ผลได้ กรรมใดหนักบุคคลย่อมได้เสวยผลแห่งกรรมฝ่ายนั้นเป็นเบื้องหน้าไป 2) อาจิณณกรรม มีทัศนะอุปมาเหมือน นักมวยปล้ำ 2 คน สู้กันอยู่บนเวที หากผู้ใดมีกำลังมากก็จะทำความพินาศแพ้ให้เกิดแก่อีกฝ่าย ล้มไปได้ ฉ้นใด พหุลกรรมนั้นก็เช่นกัน กรรมที่มีกำลังมากมีการกระทำมากก็จะชนะฝ่ายที่มีกำลังน้อยมีการกระทำน้อยได้ 3) อาสันนกรรม มีทัศนะเปรียบการเกิดผลของกรรมเพราะความระลึกได้ในกรรมเวลาจวนเจียน

จะตายหรือกรรมที่กระทำในเวลาใกล้ตาย เสมือนโคตัวยืนอยู่หน้าคอกพร้อมจะออกจากคอกนั้นเอง และ 4) กตัตตากรรม ทศณะว่า อันกรรมที่ทำโดยไม่มีเจตนาตั้งใจไม่ใส่ใจผลของกรรม จะแสดงดุจดั่งท่อนไม้ที่ยื่นไปไม่หมายที่ตก ไม่มีจุดหมายอาจจะได้รับผลบ้างไม่เกิดบ้าง ไม่กำหนดด้วยเวลาแสดงผลที่แน่นอน

เอกสารอ้างอิง

- ทองหยก เลียงพิบูลย์. (2558). กฎแห่งกรรม ฉบับสมบูรณ์ เรามีกรรมเป็นของตน เล่ม 1. กรุงเทพมหานคร: ธรรมสภาและสถาบันบันลือธรรม.
- พระธรรมกิตติวงศ์ (ทองดี สุรเตโช). (2548). พจนานุกรมเพื่อการศึกษาพุทธศาสน์ ชุดคำวัด. กรุงเทพมหานคร: ธรรมสภาและสถาบันบันลือธรรม.
- พระพุทธโฆสเถระ. (2546). คัมภีร์วิสุทธิมรรค แปลและเรียบเรียง สมเด็จพระพุฒาจารย์ (อาจ อาสภมหาเถร). (พิมพ์ครั้งที่ 4). กรุงเทพมหานคร: บริษัทประยูรวงศ์พรินต์ติ้ง จำกัด.
- พระมหาเอกชัย สุขโย (คำลือ). (2560). ศึกษาวิเคราะห์หิมฉาภิภูฏีและสัมมาภิภูฏีในพุทธปรัชญาเถรวาท. ใน วิทยานิพนธ์ศาสนศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาพุทธศาสนาและปรัชญา. มหามกุฏราชวิทยาลัย.
- มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. (2537). พระไตรปิฎกภาษาบาลี ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. (2539). พระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- วศิน อินทสระ. (2556). อธิบายมิลินทปัญหา. (พิมพ์ครั้งที่ 3). กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์ธรรมดา.
- สมเด็จพระพุทธโฆษาจารย์ (ป.อ.ปยุตฺโต). (2561). พจนานุกรมพุทธศาสน์ ฉบับประมวลศัพท์. (พิมพ์ครั้งที่ 31). กรุงเทพมหานคร: บริษัท สหธรรมิก จำกัด.
- ไสว มาลาทอง. (2542). การศึกษาจริยธรรม สำหรับนักเรียน นิสิต นักศึกษา นักบริหาร นักปกครองและประชาชน ผู้สนใจทั่วไป. (พิมพ์ครั้งที่ 1). กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์การศาสนา.

สื่อและการสูญเสียความหมายของความจริงในยุคหลังความจริง: รายการเล่าข่าวในสื่อโทรทัศน์*

MEDIA AND LOSS OF MEANING OF TRUTH IN POST-TRUTH ERA: NEWS TALK TELEVISION PROGRAMS

ทักษยา วัชรสารทรัพย์

Taksaya Watcharasarnsap

มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์

Kasetsart University

*Corresponding author Email: taksaya.w@ku.th

บทคัดย่อ

ในปัจจุบันเส้นแบ่งระหว่างรายการข่าวกับรายการบันเทิงและรูปแบบการเลือกรับชมของผู้รับสารที่ให้ความสำคัญกับความบันเทิงเป็นหลักนั้นทำให้รายการเล่าข่าวให้ความสำคัญในการสร้างความบันเทิงหรืออารมณ์ร่วมกับผู้รับสารเป็นหลัก โดยจะเห็นได้จากการเลือกข่าวที่นำมานำเสนอในรายการข่าวปัจจุบันที่มักเลือกข่าวที่สะเทือนอารมณ์ ไม่ว่าจะเป็นข่าวประเภทใดก็ตาม ปรากฏการณ์ที่ความจริงและข้อเท็จจริงที่สูญเสียความหมายนี้ยังลุกลามไปถึงความจริงทางวิทยาศาสตร์อีกด้วย เช่น ในกรณีโรคระบาดโควิด-19 และการปฏิเสธไม่เชื่อ นักวิทยาศาสตร์สิ่งแวดล้อมเรื่องภาวะโลกร้อน เป็นต้น การถูกทำลายและสูญเสียความหมายของความจริงทางวิทยาศาสตร์ซึ่งเป็นกระบวนการที่มีอำนาจในการกำหนดสร้างความรู้และความจริงทางสังคมมากที่สุดในช่วง 2 ศตวรรษที่ผ่านมาเป็นสัญญาณให้เห็นอย่างชัดเจนถึงการมาของโลกในยุคสมัยหลังความจริงอย่างเต็มรูปแบบ เมื่อสารทุกสิ่งแม้แต่ข้อเท็จจริงที่สามารถพิสูจน์ได้ตามหลักวิทยาศาสตร์กลายเป็นเพียงข้อมูล สารใดที่สามารถสื่อสารได้เหมาะสมกับอารมณ์และความเชื่อของผู้รับสารมากที่สุด สารนั้นจะกลายเป็นความเป็นจริงของผู้รับสาร ปรากฏการณ์การสูญเสียความหมายของความจริงนี้ มีปัจจัยสำคัญมาจากการเกิดขึ้นของสื่อสังคมที่สามารถตัดข้ามอุปสรรคการสื่อสารในรูปแบบเดิมทำให้มีช่องทางการสื่อสารใหม่สำหรับผู้ที่ไม่เคยมีเสียงมาก่อน บทความนี้แสดงการวิเคราะห์การทำงานของสื่อในรายการเล่า

* Received November 29, 2022; Revised December 30, 2022; Accepted February 14, 2023

ข่าวในสื่อโทรทัศน์ยุคหลังความจริง เพื่อเป็นแนวทางในการวิเคราะห์การทำงานของสื่อมวลชน
แขนงอื่นๆ ในยุคหลังความจริง

คำสำคัญ: รายการเล่าข่าวในสื่อโทรทัศน์, สื่อดั้งเดิม, สื่อสังคม, ยุคหลังความจริง, การสูญเสีย
ความหมายของความจริง

Abstract

Nowadays, the line between news programs and entertainment programs and viewing style of audiences focuses on entertainment, news storytelling programs also creates entertainment or emotion news for mainly audience. This can be seen from selection of news presented in the current news program that often selects the most emotional news no matter what kind of news. This phenomenon in which truth and facts lose their meaning spreads to scientific truth, for example in the case of the COVID-19 epidemic and the rejection of environmental scientists on global warming, etc. Being challenged and losing the meaning of scientific truth, which has been the most powerful paradigm in shaping knowledge and social truth in the last two centuries. The past is a clear sign of the coming of the world in full post-truth era. When every information, even facts that can be proven scientifically, becomes just information. What messages can be communicated that best suit emotions and beliefs of the recipients that message will become the reality of receiver. The results of the literature reviews analyze process of News Talk Television Programs in Post-truth era and oversight of government as a guideline for analyzing the work of other media. According to phenomenon of loss of meaning of truth, an important factor is the emergence of social media that can overcome traditional communication barriers and provide new communication channels for those who have never had space for expression their own attitude before. This article presents an analysis of media performance in television news storytelling in post-truth era as a guideline for analyzing the work of other media channels in the post-truth era.

Keywords: News Talk Television Programs, Traditional media, Social media, Post-truth era, Loss of meaning of truth

บทนำ

การก้าวเข้าสู่ศตวรรษที่ 21 ของสังคมมนุษย์นั้นมาพร้อมกับปัญหาและความท้าทายหลายประการนอกจากปัญหาเชิงกายภาพที่สามารถมองเห็นจับต้องได้ง่ายและมีความเป็นรูปธรรมสูง เช่น ปัญหาด้านสิ่งแวดล้อม ปัญหาความไม่เท่าเทียมในการเข้าถึงทรัพยากร หรือ ปัญหาสังคมผู้สูงอายุ สังคมในศตวรรษที่ 21 ยังต้องเผชิญกับปัญหาที่มีความเป็นนามธรรมและมีความซับซ้อนในแง่มุมของการศึกษา ปัญหาการเข้าสู่ยุคสังคมหลังความจริง ที่มีปัจจัยที่มาจากส่วนหนึ่งจากการปฏิวัติรูปแบบการสื่อสารของผู้คนในสังคมในศตวรรษที่ 21 การพัฒนาอย่างรวดเร็วของเทคโนโลยีการสื่อสารในช่วงปลายศตวรรษที่ 20 นั้นก่อให้เกิดช่องทางการติดต่อสื่อสารรูปแบบใหม่และสังคมรูปแบบใหม่ที่ตั้งอยู่บนโลกดิจิทัลเชื่อมต่อผ่านทางเครือข่ายอินเทอร์เน็ต (Lewandowsky et al., 2017) ช่องทางการสื่อสารและสังคมรูปแบบใหม่นี้ช่วยให้การสื่อสารในศตวรรษที่ 21 สามารถตัดข้ามปัจจัยข้อจำกัดด้านระยะเวลา ระยะทาง และสถานที่ที่เคยเป็นข้อจำกัดเดิม และให้เกิดสื่อใหม่ เช่น สื่อสังคม ซึ่งเป็นช่องทางการสื่อสารใหม่ให้กับผู้ไม่เคยมีช่องทางการออกเสียงในสังคมเดิมมาก่อนให้มีเสียงมากขึ้น การเกิดขึ้นของช่องทางการสื่อสารรูปแบบใหม่นี้มีส่วนลดบทบาทของสื่อดั้งเดิมจากการเป็นผู้เฝ้าประตูข่าวสาร (Gate keeper) ที่เคยเป็นผู้เลือกและกำหนดประเด็นสาธารณะให้กลายเป็นผู้ไล่ตามกระแส (Trend chaser) ที่ต้องปรับตัวเพื่อความอยู่รอดของตนไป และในขณะเดียวกันข้อมูลหรือเสียงที่เกิดขึ้นจากช่องทางการสื่อสารรูปแบบใหม่ที่มีปริมาณมหาศาลนั้นก็เป็ปัจจัยสำคัญที่ผลักดันให้สังคมในศตวรรษที่ 21 กลายเป็นสังคมหลังความจริง (Verweij, P. , 2009)

ยุคหลังความจริง (Post-truth era)

ใน ค.ศ. 2016 ศัพท์คำว่า Post-truth หรือที่สามารถแปลเป็นภาษาไทยได้ว่า “หลังความจริง” นั้นได้รับการเลือกจากพจนานุกรมออกซ์ฟอร์ดให้เป็นคำศัพท์แห่งปี โดยพจนานุกรมออกซ์ฟอร์ดให้คำจำกัดความศัพท์แก่ศัพท์คำดังกล่าวว่าเป็นเหตุการณ์หรือสถานการณ์ที่ความจริงไม่มีความหมายหรือปราศจากความสำคัญเมื่อเทียบกับการรับรู้ด้วยอารมณ์และความเชื่อส่วนตัวของแต่ละบุคคล (Steinmetz, K., 2016) คำว่าหลังความจริงนี้สามารถใช้เป็นคำคุณศัพท์เพื่อประกอบรวมเป็นคำศัพท์อื่น ๆ ที่แสดงถึงสภาวะของสังคมในศตวรรษที่ 21 อันเป็นที่สนใจของผู้ศึกษาด้านสังคมศาสตร์และเป็นปัญหาวิกฤตอยู่ในปัจจุบันหลายประการได้อย่างชัดเจน เช่น คำว่า สังคมหลังความจริง (Post-truth society) และ ยุคหลังความจริง (Post-truth era)

สภาวะปรากฏการณ์หลังความจริงนั้นไม่ได้เกิดขึ้นมาอย่างโดดเดี่ยวปราศจากบริบททางสังคมโดยรอบหรือเกิดจากสาเหตุปัจจัยใดปัจจัยหนึ่งเพียงอย่างเดียว แต่เป็นปรากฏการณ์ทางสังคมที่เกิดขึ้นจากการหลอมรวมของปัจจัยที่หลากหลายและวิกฤตการณ์จำนวนมากที่

เกิดขึ้นใหม่หรือทวีความรุนแรงในสังคม อันเป็นผลกระทบมากจากการเปลี่ยนแปลงอย่างรุนแรงและฉับพลันของสังคมในศตวรรษที่ 21 ทั้งในเชิงกายภาพและกระบวนทัศน์ที่ล้าแล้วแต่ส่งผลกระทบยังรากลึกไปถึงทุกภาคส่วนของสังคม (Lewandowsky et al., 2017) จนเกิดปรากฏการณ์หลังความจริงที่เป็นปัญหาต่าง ๆ ตามมาเป็นจำนวนมาก เช่น ปรากฏการณ์การภาวะการฟื้นตัวของฝ่ายขวาสุดโต่งทั่วโลก, กระแสต่อต้านผู้เชี่ยวชาญและปัญญาชน, กลุ่มผู้ต่อต้านวัคซีน, กลุ่มผู้เชื่อเรื่องทฤษฎีสมคบคิดเรื่องโควิด-19, กลุ่ม Q Anon, และกลุ่มผู้ไม่เชื่อเรื่องสภาวะโลกร้อน เป็นต้น ตัวอย่างปรากฏการณ์ทางสังคมที่แสดงให้เห็นถึงผลกระทบของสภาวะยุคหลังความจริงที่มีต่อสังคมได้ดีและชัดเจนที่สุดประการหนึ่งนั้น ได้แก่ ผลการชนะเลือกตั้งประธานาธิบดีประเทศสหรัฐอเมริกาของนาย โดนัลด์ ทรัมป์ ใน ค.ศ. 2016 ที่มีผู้ศึกษาพบว่าทรัมป์พูดเรื่องโกหก 1 เรื่องในทุก 4 นาทีครึ่งของการหาเสียงและปราศรัยผ่านทางสื่อต่าง ๆ และในตลอด 4 ปีของการดำรงตำแหน่งเป็นประธานาธิบดี ทรัมป์โกหกหรือใช้การกล่าวอ้างไม่ตรงกับข้อเท็จจริงผ่านทางสื่อมากถึง 30,573 ครั้ง (Kessler et al., 2021) การโกหกหรือการกล่าวอ้างที่ไม่ตรงกับความเป็นจริงของทรัมป์มีหลากหลายรูปแบบ เช่น การบิดเบือนข้อมูล, การกล่าวอ้างที่ไม่ตรงกับกับความเป็นจริงเชิงประจักษ์หรือความจริงทางวิทยาศาสตร์, การกล่าวหาโดยใช้ข้อมูลเท็จ, และการบิดเบือนสถิติ การโกหกแทบทั้งหมดของทรัมป์นั้นมักจะมีลักษณะที่สามารถถูกพิสูจน์หรือจับผิดได้โดยง่ายหากผู้รับสารมีความประสงค์จะตรวจสอบข้อเท็จจริง (Lind, D., 2016)

ผลการศึกษาพบว่าส่วนหนึ่งเป็นเพราะกลุ่มฐานเสียงของทรัมป์ไม่ได้ให้ความสำคัญเท่าใดนักว่าทรัมป์พูดอะไร เป็นความจริงหรือไม่ ทำตามสัญญาหรือไม่ แต่กลุ่มฐานเสียงของทรัมป์ให้ความสำคัญว่าทรัมป์พูดเป็นตัวแทนของใครหรือกลุ่มความเชื่อแบบใด กลุ่มฐานเสียงให้ความสำคัญว่าสิ่งที่ทรัมป์พูดนั้นเป็นเสียง ความเห็น หรือความเชื่อของกลุ่มตน (Sismondo, S., 2017) และเมื่อกลุ่มฐานเสียงของทรัมป์พบว่าความเชื่อหรือเสียงของกลุ่มตนไม่ตรงกับข้อเท็จจริงนั้น การศึกษาพบว่าแทนที่จะเป็นปัจจัยที่ก่อให้เกิดการปรับเปลี่ยนพฤติกรรมหรือความเชื่อให้สอดคล้องกับข้อเท็จจริง กลุ่มฐานเสียงของทรัมป์กลับมีการจัดการกับความไม่สอดคล้องของปัญญา (Cognitive Dissonance) โดยใช้ความผิดปกติทางการรับรู้ (Cognitive Bias) (Harmon-Jones et al., 2020) หลายประการ เช่น อคติเพื่อยืนยัน (Confirmation bias), อคติจากการเปรียบเทียบ (Contrast bias), อคติที่ทำให้ผู้คนไม่เชื่อหรือลดคำเตือนภัยคุกคามให้น้อยที่สุดเพื่อคงไว้ซึ่งความปกติ (Normality bias), อคติในสถานะที่เป็นอยู่ (The status quo bias) (Strong, S. I., 2017) ในการให้เหตุผลและคงไว้ซึ่งความเชื่อเดิมของตนโดยไม่เปลี่ยนแปลง โดยวาทกรรมที่สำคัญที่สุดของทรัมป์ในการใช้ปฏิเสธความจริงคือคำว่าข้อเท็จจริงทางเลือก (Alternative facts) และคำว่าข่าวปลอม (Fake news) ที่จำกัดความเดิมหมายถึงข่าวที่ถูกสร้างขึ้นและแพร่กระจายออกไปโดยไม่ตั้งอยู่บนพื้นฐานของ

ข้อเท็จจริง แต่ถูกนำมาประยุกต์ใช้โดยใช้เรียกข่าวหรือข้อมูลที่ตนไม่ต้องการอธิบาย ไม่สามารถอธิบายได้ หรือขัดแย้งกับความเชื่อเดิมของฝ่ายตน (Journell, W. , 2017) จากการศึกษาพบว่าแม้จะเผชิญหน้ากับข้อเท็จจริงเชิงประจักษ์ ผู้รับสารส่วนมากก็ยังเลือกที่จะเชื่อข้อเท็จจริงทางเลือกที่ตรงกับความเชื่อของตน (Barrera, et al., 2020)

สภาวะสังคมหลังความจริงซึ่งเป็นปัญหาใหญ่ของสังคมในศตวรรษที่ 21 นั้นนอกจากจะเกิดขึ้นจากผลกระทบปัจจัยในด้านกายภาพอันเป็นผลมาจากการรับผลกระทบของการเข้าสู่มนุษยสมัย (Anthropocene) อย่างเต็มตัวแล้ว (Binczyk, E., 2019) ยังเพิ่มความยุ่งยากซับซ้อนขึ้นอีกจากการเปลี่ยนแปลงไปของกระบวนการสื่อสารในสังคมที่เกิดจากปัจจัยทางเทคโนโลยีที่มีพัฒนาการอย่างฉับพลันและรวดเร็วมากขึ้นกว่าเดิมในช่วงศตวรรษที่ 21 ที่สังคมโลกมีการเข้าถึงการใช้งานอินเทอร์เน็ตสูงขึ้นและมีการใช้งานที่มีความสัมพันธ์ลึกซึ้งกับการใช้ชีวิตประจำวันของผู้คนในสังคม จนในบางครั้งถูกนิยามว่าเป็นปัจจัยที่ 5 ในการดำรงชีวิต ในช่วงระยะเวลานี้เกิดการพัฒนาของเทคโนโลยีการสื่อสารสารสนเทศแบบใหม่ที่เข้ามาปฏิวัติวิธีการติดต่อสื่อสารของผู้คนในสังคมได้แก่ สื่อสังคม (Social Media)

สื่อสังคม

สื่อสังคมหรือสื่อสังคมออนไลน์นั้นหมายถึงแพลตฟอร์มดิจิทัลที่ถูกใช้เป็นช่องทางในการสื่อสารแลกเปลี่ยนความคิดเห็นของผู้คนในสังคมผ่านทางอินเทอร์เน็ต สื่อสังคมเหล่านี้สร้างช่องทางใหม่ในการสื่อสารกับสาธารณชนให้กับผู้ที่ไม่เคยมีเสียงหรือมีโอกาสเข้าถึงช่องทางการสื่อสารกับสังคมมาก่อน (Mahmood et al., 2016) ในช่วงแรกนั้นการใช้สื่อสังคมเหล่านี้เปิดพื้นที่สาธารณะใหม่ที่ก่อให้เกิดการ สื่อสาร รวมกลุ่ม และเคลื่อนไหวของคนกลุ่มต่าง ๆ ที่มีความเห็นที่หลากหลายที่อาจไม่ตรงกับรัฐหรือสื่อกระแสหลักเดิม (Valenzuela, S., 2013) เนื่องจากในช่วงเริ่มแรกของการเกิดขึ้นของสื่อสังคม รัฐหรือผู้มีเสียงในรูปแบบดั้งเดิมของการสื่อสารยังไม่เห็นความสำคัญ ไม่สามารถควบคุม หรือมีเครื่องมือที่เหมาะสมในการควบคุมสื่อสังคมได้ ในช่วงระยะแรกนั้นกลุ่มฝ่ายก้าวหน้ามักเป็นผู้ทำกิจกรรมการเคลื่อนไหวหลัก ๆ ในสื่อสังคมต่าง ๆ เนื่องจากกลุ่มอายุของประชากรที่ใช้สื่อสังคมในช่วงแรก (Early Adopter) นั้นส่วนใหญ่มียุวัยน้อยและมีความเชี่ยวชาญด้านการใช้เทคโนโลยี ซึ่งกลุ่มประชากรที่มีลักษณะดังกล่าวมักมีแนวคิดด้านสังคมและการเมืองโน้มเอียงไปในแนวทางของฝ่ายก้าวหน้า โดยจะเห็นได้จากปรากฏการณ์การเกิดขึ้นของการรณรงค์เรื่องความเป็นธรรมทางสังคม (Social justice), วัฒนธรรมของการตื่นตัวทางสังคมและการเมือง (Woke culture) หรือการรณรงค์เรียกร้องประเด็นสิทธิที่เกิดขึ้นในช่วงเวลาปัจจุบัน เช่น Black Lives Matter, การเรียกร้องยกเลิก 112 และการตื่นตัวทางการเมืองครั้งใหญ่นับตั้งแต่ช่วง พ.ศ. 2563 ในประเทศไทย ในขณะเดียวกันการตื่นตัวของฝ่ายก้าวหน้าเหล่านี้ก็ก่อให้เกิดปฏิกิริยาตอบโต้หรือกระแสตีกลับ

(Counter-revolution) จากฝ่ายอนุรักษ์นิยมและกลุ่มคนที่รู้สึกว่าการกำลังจะถูกทอดทิ้ง สูญเสียความเชื่อที่เป็นตัวตนหรือเสียสิทธิในสังคมที่เปลี่ยนแปลงไป ดังจะเห็นได้อย่างเด่นชัดจากกระแสการต่อต้านเฟมินิสต์, ผู้ต่อสู้เพื่อความเป็นธรรมทางสังคม (Social Justice Warrior), การตื่นตัวทางสังคมและการเมือง (Woke) ด้วยการทำให้คำเหล่านี้เป็นคำที่ใช้เรียกในเชิงดูถูกเหยียดหยาม (Hartanto et al. , 2020) ของกลุ่มผู้ที่รู้สึกว่าตนกำลังเสียพื้นที่ที่ตนยืนอยู่เดิมในสังคม ตัวอย่างเช่น ปรากฏการณ์ เกมเมอร์ เกท (Gamer gate) ในวงการเกม ซึ่งเป็นเหตุการณ์การต่อต้านความหลากหลายทางเพศและวัฒนธรรมของกลุ่มชายวัยรุ่นผิวขาวในประเทศสหรัฐอเมริกาที่ใช้สื่อสังคมเป็นเครื่องมือในการเผยแพร่ข่าวปลอมที่ปลุกเร้าอารมณ์เพื่อสร้างความเกลียดชัง ปรากฏการณ์นี้กลายมาหนึ่งในต้นแบบของการสร้างแนวความคิดแบบขวาจัดในกลุ่มชายผิวขาวในประเทศสหรัฐอเมริกาผ่านทางสื่อสังคมและยังส่งผลต่อเนื่องมาถึงวิธีการสร้างแนวความคิดแบบสุดโต่งในวงการอื่น (Todd, C. , 2015)

สื่อสังคมและการสูญเสียความหมายของความจริง

ธุรกิจสื่อสังคมเป็นธุรกิจที่มีเป้าหมายต้องการให้มีผู้ใช้แพลตฟอร์มของตนให้มากที่สุด ในระยะแรกเริ่มสื่อสังคมจึงถูกพัฒนาให้สามารถเข้าถึงและใช้งานได้ง่ายโดยไม่มีกฎเกณฑ์ใด ๆ มากนัก ประกอบกับการปรับตัวไม่ทันในการตั้งกฎระเบียบหรือควบคุมของภาครัฐ ทำให้มีข้อมูลจากหลากหลายแนวคิดและความเป็นจริงทางสังคมหลายรูปแบบที่ถูกประกอบสร้างขึ้นเป็นจำนวนมากไหลเวียนอยู่ในระบบสื่อสังคม ความหลากหลายและมหาศาลของข้อมูลเหล่านี้มีส่วนทำให้ผู้รับข้อมูลจากสื่อสังคมเกิดอาการความเหนื่อยล้าจากข้อมูล (Information fatigue) ไม่สามารถประมวลผลจากข้อมูลทั้งหมดในเรื่องที่ต้องการรับรู้ได้อย่างมีประสิทธิภาพ อีกทั้งวิธีการเชื่อหรือเลือกรับฟังความจริงจากผู้เชี่ยวชาญนั้นไม่สามารถใช้ได้อย่างมีประสิทธิภาพดังเดิม เนื่องจากช่องทางสื่อสังคมนั้นเปิดโอกาสให้มีช่องทางการสื่อสารใหม่ ๆ ที่ประกอบด้วยผู้เชี่ยวชาญทั้งจริงและเท็จเกิดขึ้นเป็นจำนวนมาก มีข้อมูลที่สนับสนุนและขัดแย้งกันในเรื่องหนึ่ง ๆ มากมาย ทำให้ผู้เชี่ยวชาญและความเห็นของผู้เชี่ยวชาญในสายตาของผู้รับสารนั้นด้อยความน่าเชื่อถือและเสื่อมความหมายลง (Iyengar, S., et al., 2018) ผลกระทบของปรากฏการณ์นี้มีส่วนทำให้ผู้รับสารจากสื่อไม่สามารถแยกแยะได้ว่าสารใดเป็นข้อเท็จจริง (Fact) สารใดเป็นข้อมูล (Data) เมื่อผู้รับสารไม่สามารถแน่ใจได้ว่าสารที่ได้รับมาเป็นข้อเท็จจริงหรือข้อมูล ก็มีส่วนทำให้สารที่ได้รับมาทั้งหมดกลายเป็นข้อมูลไป และเมื่อสารทั้งหมดกลายเป็นข้อมูลที่มีคุณค่าไม่ต่างกัน ผู้รับข้อมูลจึงมีอคติในการรับรู้ที่เลือกรับสารที่ตรงกับความเชื่อและอารมณ์ของตนเอง อีกทั้งในสื่อสังคมในปัจจุบันนั้นมีการพัฒนาระบบอัลกอริทึมเพื่อส่งข้อมูลที่เหมาะสมต่อผู้ใช้แต่ละคน โดยพิจารณาจากสารที่เคยเลือกรับ เพื่อดึงดูดให้ผู้ใช้สื่อสังคมเกิดปฏิสัมพันธ์ต่อสื่อสังคมและใช้สื่อสังคมนั้นต่อไป ทำให้เกิดปรากฏการณ์ห้องเสียง

สะท้อน (Echo chamber effect) ที่ผู้ใช้สื่อสังคมได้รับแต่ข้อมูลที่สนับสนุนความเชื่อของตนเพียงอย่างเดียว จึงทำให้เกิดแนวความคิดแบบสุดโต่งที่เชื่อเพียงแต่ข้อมูลในฝั่งความเชื่อของตนได้โดยง่าย (Cinelli et al., 2020)

ปรากฏการณ์ที่ความจริงและข้อเท็จจริงสูญเสียความหมายนี้ นอกจากจะเกิดกับความเป็นจริงทางสังคมแล้ว ในปัจจุบันยังลุกลามไปถึงความจริงทางวิทยาศาสตร์อีกด้วย ในช่วง 2 ศตวรรษที่ผ่านมาเป็นสัญญาณให้เห็นอย่างชัดเจนถึงของโลกในยุคสมัยหลังความจริงอย่างเต็มรูปแบบ และเมื่อสารทุกสิ่งแม้แต่ข้อเท็จจริงที่สามารถพิสูจน์ได้ตามหลักวิทยาศาสตร์กลายเป็นเพียงข้อมูลแล้ว สารใดที่สามารถสื่อสารได้เหมาะสมกับอารมณ์และความเชื่อของผู้รับสารมากที่สุด สารนั้นจะกลายเป็นความจริงของผู้รับสาร ความจริงของผู้รับสารในยุคหลังความจริงจึงกลายเป็นเรื่องของเรื่องเล่า (Narrative) ที่สามารถตอบสนองต่ออารมณ์และความเชื่อส่วนบุคคลไม่ใช่เรื่องของข้อเท็จจริง (Fact) (Iyengar, S., et al., 2018)

สื่อดั้งเดิม (Traditional Media) ในยุคหลังความจริง

ในปัจจุบันสื่อดั้งเดิมเช่นหนังสือพิมพ์ วิทยุ และโทรทัศน์นั้นเสื่อมความสำคัญลงจากการถูกทดแทนด้วยสื่อใหม่ประเภทต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นมาเป็นจำนวนมากและถูกลดบทบาทจากการเป็นเกตคีปเปอร์ (Gate keeper) ผู้กำหนดประเด็นสาธารณะจนกลายเป็นเพียงผู้ไล่ตามกระแสไป (Trend chaser) วิฤตการณ์ดังกล่าวกระตุ้นให้สื่อดั้งเดิมเกิดการปรับตัวทั้งในรูปแบบของช่องทางการสื่อสารที่มีการใช้ช่องทางสื่อใหม่เพื่อเพิ่มการเข้าถึงต่อผู้รับสาร (Verweij, P. , 2009) และการปรับตัวในส่วนของสารโดยมีการนำข้อมูลที่เป็นประเด็นที่เป็นที่สนใจทางสังคมหรือน่าจะเป็นประเด็นที่น่าสนใจทางสังคมมาจากสื่อสังคมที่มีการนำเข้าสู่ข้อมูลที่รวดเร็วทันเหตุการณ์และหลากหลายกว่า เนื่องจากสื่อสังคมมีข้อจำกัดและข้อรับผิดชอบต่อการเผยแพร่ข้อมูลข่าวสารน้อยกว่ามาใช้ (พัชราภา เอื้ออมรรณิข, 2562) อย่างไรก็ตามการปรับตัวเพื่อแข่งขันกับสื่อใหม่และสื่อสังคมในรูปแบบดังกล่าวก็ทำให้ความน่าเชื่อถืออันเป็นปัจจัยสำคัญที่สื่อหลักมีมากกว่าสื่อใหม่ในทัศนคติดั้งเดิมของผู้รับสารลดลงไปจนมีความแตกต่างไปจากสื่อใหม่หรือสื่อสังคมไม่มากนัก (Flanagin, A. J., et al, 2000) จากปัจจัยดังกล่าวรวมถึงความจำเป็นที่จะต้องเสนอข่าวที่ผู้รับสารสนใจอย่างเร่งด่วนให้ทันเหตุการณ์ในยุคที่ช่วงระยะเวลาความสนใจในเหตุการณ์ต่ำทำให้สื่อดั้งเดิมลดความสำคัญของข้อเท็จจริงและมีกฎเกณฑ์คุณสมบัติในการคัดเลือกข้อมูลที่น่ามาใช้ในการเผยแพร่ลดลง (สุภาวดี หมื่นเจริญ, 2560) ดังจะเห็นได้อย่างชัดเจนจากรายการเล่าข่าวในสื่อโทรทัศน์สถานีต่าง ๆ

รายการเล่าข่าวในสื่อโทรทัศน์

ในกลุ่มสื่อดั้งเดิมนั้นสื่อโทรทัศน์มีความพร้อมที่สุดในการแข่งขันและปรับตัวเข้าสู่สังคมยุคหลังความจริง เนื่องจากสื่อโทรทัศน์นั้นเป็นสื่อที่สื่อสารกับผู้รับสารผ่านทางทั้งรูปและเสียง ทำให้มีความสามารถในการปลุกเร้าอารมณ์ของผู้รับสารได้มากกว่าสื่อดั้งเดิมประเภทอื่น ๆ การปรับตัวเข้าสู่สังคมยุคหลังความจริงของสื่อโทรทัศน์นั้นจะเห็นได้อย่างชัดเจนจากรายการเล่าข่าวจำนวนมากที่ปรากฏขึ้นและได้รับความนิยมในแต่ละสถานีโทรทัศน์ ในปัจจุบันรายการข่าวแทบทั้งหมดนอกจากข่าวต้นชั่วโมงและข่าวพระราชสำนักนั้นล้วนแต่เป็นรายการเล่าข่าวแทบทั้งสิ้น และรายการข่าวที่ได้รับความนิยมสูงสุดในสื่อโทรทัศน์ทั้งหมดก็เป็นรายการข่าวประเภทรายการเล่าข่าวเช่นกัน (ธวัชรรัตน์ ศรีจันทร์ภาสและคณะ, 2564)

รายการเล่าข่าวนั้นเป็นรายการข่าวที่มีรูปแบบในการนำเสนอข่าวที่ผสมผสานกันระหว่างข้อเท็จจริง การตีความ และความคิดเห็นความรู้สึกส่วนตัวของพิธีกรผู้เล่าข่าว การเล่าข่าวในลักษณะนี้สามารถก่อให้เกิดภาวะขึ้นนำความคิดทางสังคมให้ไปในทางใดทางหนึ่งตามแต่ทัศนคติ ความเชื่อ และอคติของผู้เล่าข่าวได้โดยง่าย เนื่องจากความคลุมเครือระหว่างข้อเท็จจริงและความคิดเห็นส่วนตัวของผู้เล่าข่าว (ชลาลัย บัณฑิต และกิตติมา ชาญวิชัย, 2556) และเมื่อประกอบกับการที่ผู้รับสารไม่ได้ให้ความสำคัญหรือไม่สนใจว่าข่าวที่ตนได้รับจากรายการข่าวเป็นข้อเท็จจริงแต่เพียงอย่างเดียวหรือไม่นั้น ทำให้ในรายการเล่าข่าว ผู้เล่าข่าวกลายเป็นองค์ประกอบที่มีความสำคัญที่สุด ดังนั้นบุคลิก ลักษณะรูปแบบการสื่อสาร แนวคิด และมุมมองของผู้เล่าข่าวแต่ละบุคคลจึงกลายมาเป็นปัจจัยที่สำคัญที่สุดในการเลือกรับชมของผู้รับสาร (ทินณภาพ พันธะนาม, 2562) ผู้รับสารจะเลือกรับชมรายการเล่าข่าวโดยมีปัจจัยหลักคือการรับรู้ความรู้สึกหรือความคิดที่มีต่อข่าวที่นำเสนอของผู้เล่าข่าวนั้นเป็นตัวแทนความคิดของคนในกลุ่มตนหรือเป็นคนที่มีวิธีคิดแบบตน และเรื่องที่เล่าหรือรูปแบบวิธีการเล่านั้นสามารถปลุกเร้าอารมณ์ความรู้สึกหรือบันเทิงตนได้ การเลือกรับข่าวในรูปแบบนี้ของผู้รับสารในปัจจุบันก่อให้เกิดการพรมั่วระหว่างเส้นแบ่งของรายการข่าวและรายการบันเทิง (Blurring of news and entertainment) (Edgerly, S., 2017)

จากการเลือกข่าวที่นำมานำเสนอในรายการข่าวปัจจุบันที่มักเลือกข่าวที่สะเทือนอารมณ์ หรือมีการนำเสนอข่าวในลักษณะที่อื้อฉาวหรือสะเทือนอารมณ์ ไม่ว่าจะเป็นข่าวประเภทใดก็ตาม (Kramer, E., 2016) การแข่งขันกันเพื่อสร้างความบันเทิงแก่ผู้รับสารของรายการเล่าข่าวในปัจจุบันยังก่อให้เกิดการบิดเบือนข้อเท็จจริงในการถ่ายทอดข่าวในรูปแบบใหม่ ๆ หลายประการ เช่น การจำลองนำเสนอเหตุการณ์โดยใช้ภาพเคลื่อนไหวกราฟิก (Graphic video) ที่สร้างขึ้นจากคอมพิวเตอร์ในการจำลองสถานการณ์ที่รายการเล่าข่าวถ่ายทอดโดยไม่คำนึงถึงความจำเป็นในการใช้เพื่อถ่ายทอดข้อเท็จจริง แต่ใช้เพื่อสร้างความบันเทิงและการสร้างอารมณ์ร่วมของผู้รับสาร การจำลองภาพเคลื่อนไหวของเหตุการณ์นั้น

แม้ว่าจะจำลองมาจากข้อเท็จจริงหรือข้อมูลของแหล่งข่าวผู้อยู่ในเหตุการณ์ แต่การสร้างภาพเคลื่อนไหวจากคอมพิวเตอร์นั้นก็เป็นการสร้างข้อมูลที่ถ่ายทอดขึ้นมาใหม่โดยผู้ส่งสารหรือรายการเล่าข่าวนั้นเป็นผู้เลือกองค์ประกอบใดที่จะถูกสร้างขึ้นหรือไม่ถูกสร้างขึ้นในภาพเคลื่อนไหวนั้น อีกทั้งการถ่ายทอดข้อมูลผ่านทั้งทางภาพและเสียงของภาพเคลื่อนไหวกราฟิกนั้นยังก่อให้เกิดปัญหาโดยทำให้ผู้รับสารเชื่อได้โดยง่ายว่าสารหรือภาพเคลื่อนไหวกราฟิกที่ตนรับรู้ นั้นเป็นตัวแทนของข้อเท็จจริงในข่าว (Sundar et al., 2021) ไม่ใช่การประกอบสร้างขึ้นใหม่จากชุดของข้อมูลที่ได้รับการคัดเลือกจากรายการเล่าข่าวมาแล้ว การนำเสนอข่าวในรูปแบบนี้นั้นเป็นการเปลี่ยนแปลงบทบาทหน้าที่ของรายการข่าวจากผู้ถ่ายทอดข้อเท็จจริงไปเป็นผู้สร้างความจริง

การแข่งขันของรายการข่าวเพื่อสร้างความบันเทิงแก่ผู้รับสารนั้นก่อให้เกิดผลกระทบในแง่ลบต่อความน่าเชื่อถือของข้อเท็จจริงในการรายการข่าว และเมื่อผู้รับสารลดความน่าเชื่อถือในข้อเท็จจริงของรายการข่าวแล้ว ปัจจัยสำคัญที่ใช้ในการตัดสินใจในการเลือกรับชมรายการข่าวคือความบันเทิง (Senk, A. , 2022) ซึ่งก่อให้เกิดการเพิ่มการแข่งขันด้านความบันเทิงของรายการข่าวต่าง ๆ จนกลายเป็นวังวนของการลดค่าความหมายของข้อเท็จจริงในการรายงานข่าวไปในที่สุด และแม้ว่ารายการเล่าข่าวนั้นจะมีความน่าเชื่อถือน้อยกว่ารายการข่าวประเภทอื่น ๆ แต่ความนิยมสูงสุดของรายการเล่าข่าวนั้นแสดงให้เห็นถึงการปรับเปลี่ยนของสังคมและสื่อดั้งเดิมให้สอดคล้องเข้ากับสังคมยุคหลังความจริงที่ข้อเท็จจริงไม่ใช่ความจริงทางสังคม หากแต่ลดทอนความสำคัญลงเป็นเพียงองค์ประกอบหนึ่งที่ใช้ในการประกอบสร้างเรื่องเล่าที่จะกลายเป็นความจริงทางสังคม

สรุป

การเกิดขึ้นของสื่อสังคมนั้นก่อให้เกิดพื้นที่สาธารณะใหม่ในการรวมกลุ่มและติดต่อสื่อสารทั้งในกลุ่มผู้ที่มีเสียงอยู่เดิมและผู้ที่ไม่เคยมีเสียงในรูปแบบการสื่อสารแบบดั้งเดิมความสะดวกและยากต่อการควบคุมของช่องทางการสื่อสารใหม่นี้ส่งผลให้มีการไหลของสารหรือข้อมูลจำนวนมากที่สอดคล้องหรือขัดแย้งกันในแต่ละเรื่องเข้าสู่สังคม ปริมาณข้อมูลจำนวนมากที่ต้องพิจารณาเพื่อค้นหาข้อเท็จจริงในแต่ละเรื่องนี้มีผลกระทบทำให้ผู้รับข้อมูลเกิดความเหนื่อยล้าจากข้อมูล (Information fatigue) ไม่สามารถประมวลผลจากข้อมูลได้อย่างมีประสิทธิภาพ ประกอบกับการที่ผู้เชี่ยวชาญและความเห็นของผู้เชี่ยวชาญนั้นสื่อความหมายและด้วยความน่าเชื่อถือลง เนื่องจากการเกิดขึ้นของผู้เชี่ยวชาญทั้งจริงและเท็จเป็นจำนวนมากผ่านทางสื่อสังคม ผลของปรากฏการณ์นี้ทำให้ผู้รับสารสามารถแยกแยะได้ยากระหว่างข้อเท็จจริง (Fact) และข้อมูล (Data) ความสับสนของผู้รับสารนี้มีส่วนทำให้สารที่ได้รับมาทั้งหมดกลายเป็นข้อมูลที่มีความน่าเชื่อถือไม่ต่างกัน ผู้รับสารจึงมักเลือกรับสารที่ตรงกับ

อารมณ์และอคติความเชื่อของตนเอง แม้ว่าสารนั้นอาจจะขัดกับข้อเท็จจริงเชิงประจักษ์หรือหลักวิทยาศาสตร์ก็ตาม

ผลกระทบจากการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมของผู้รับสารนั้นทำให้สื่อดั้งเดิมเสื่อมความสำคัญลงและจำเป็นต้องปรับบทบาทตามไปด้วยทั้งในรูปแบบของสารและวิธีการสื่อสาร โดยมีตัวอย่างที่แสดงให้เห็นอย่างชัดเจนคือรายการข่าวในสถานีโทรทัศน์ต่าง ๆ ที่ถูกปรับเปลี่ยนรูปแบบเป็นรายการเล่าข่าวซึ่งเป็นรูปแบบรายการข่าวที่ได้รับความนิยมสูงสุดจากผู้รับสารแทบทั้งสิ้น รายการเล่าข่าวนั้นเป็นรายการข่าวที่นำเสนอข่าวในลักษณะที่มีการผสมผสานระหว่างข้อเท็จจริง การตีความ และทัศนคติส่วนตัวของพิธีกรผู้เล่าข่าว โดยเล่าในรูปแบบที่ปลูกเร้าอารมณ์ความรู้สึกของผู้รับสาร รูปแบบการสื่อสารที่มุ่งเน้นสร้างผลกระทบทางอารมณ์แก่ผู้รับสารไม่ใช่การนำเสนอข้อเท็จจริงนี้สร้างความพหุวัระหว่างเส้นแบ่งรายการข่าวและรายการบันเทิง ซึ่งส่งผลกระทบแง่ลบต่อความน่าเชื่อถือของข้อเท็จจริงในรายการเล่าข่าวและทำให้ปัจจัยสำคัญที่สุดใช้ในการตัดสินใจในการเลือกรับชมรายการข่าวกลายเป็นความบันเทิง ความนิยมในรายการเล่าข่าวเหนือกว่ารายการข่าวรูปแบบอื่น ๆ นี้แสดงให้เห็นว่าผู้รับสารไม่ได้ให้ความสำคัญต่อการรับชมข่าวในฐานะข้อเท็จจริงมากเท่ากับฐานะที่เป็นเรื่องเล่าที่สามารถสร้างความบันเทิง พฤติกรรมการเลือกรับสารในรูปแบบนี้แสดงให้เห็นถึงการเข้าสู่ยุคหลังความจริงที่ข้อเท็จจริงไม่ใช่ความจริงทางสังคม แต่เป็นเรื่องเล่าที่มีพลังในการตอบสนองทางอารมณ์ต่างหากที่จะกลายเป็นความจริงทางสังคม

ผลกระทบของการเข้าสู่ยุคหลังความจริงที่สำคัญอีกอย่างหนึ่งนั้นคือการที่รัฐส่วนใหญ่สูญเสียอำนาจเบ็ดเสร็จในการควบคุมความจริงทางสังคมดังที่เคยกระทำได้ในอดีตโดยใช้สื่อดั้งเดิมเป็นเครื่องมือ ทำให้มีการเกิดขึ้นของความจริงทางสังคมหลากหลายรูปแบบภายในสังคมเดียวกันอันอาจส่งผลเสียต่อเสถียรภาพหรือการควบคุมของรัฐ ดังนั้นจึงมีความพยายามในการสร้างเครื่องมือขึ้นเพื่อใช้ในการลดทอนผลกระทบของยุคหลังความจริง เช่น การให้ความรู้ด้านการรู้เท่าทันสื่อ การรู้เท่าทันดิจิทัล การรู้เท่าทันข้อมูล การออกกฎระเบียบข้อบังคับใหม่ ๆ เพื่อควบคุมสื่อสังคม การควบคุมสารและช่องทางการสื่อสารด้วยวิธีการปิดกั้น หรือการสร้างความจริงของสังคมที่ตนเองต้องการ เช่นการทำให้ปฏิบัติการทางข้อมูลข่าวสาร เป็นต้น อย่างไรก็ตามในปัจจุบันผลลัพธ์และประสิทธิภาพของวิธีการรับมือต่าง ๆ ยังคงไม่ชัดเจนและมีการศึกษาอย่างลึกซึ้งรอบด้านไม่มากนัก ประเด็นเรื่องยุคหลังความจริงนี้จึงเป็นโจทย์อันท้าทายและเป็นโอกาสที่เปิดกว้างให้กับนักวิจัยที่ต้องการจะทำการศึกษาต่อไปในอนาคต

เอกสารอ้างอิง

- ชลาลัย ปั่นสนธิ และกิตติมา ชาญวิชัย. (2556). การทำหน้าที่สื่อมวลชนของรายการเล่าข่าว: กรณีศึกษาสถานีโทรทัศน์ไทยทีวีสี ช่อง 3. วารสารบริหารธุรกิจ เศรษฐศาสตร์และการสื่อสาร, 8(2), 55-66.
- ทินณภพ พันธะนาม. (2562). ทักษะคิดของผู้ชมที่มีต่อรายการคุยข่าว เพื่อสร้างกลยุทธ์การทำรายการ. วารสารนิเทศศาสตร์ปริทัศน์, 23(1), 323-333.
- ธวัชรัตน์ ศรีจันทร์ภาสและคณะ. (2564). คุณลักษณะที่ส่งผลต่อความน่าเชื่อถือของผู้ประกาศข่าวในรายการประเภทเล่าข่าวทางสถานีโทรทัศน์. วารสารนิเทศศาสตร์ มสธ, 10(2), 39-49.
- พัชรภา เอื้ออมรวิช. (2562). สื่อสังคมออนไลน์ แหล่งข่าวยุคดิจิทัล. วารสารอิเล็กทรอนิกส์การเรียนรู้ทางไกลเชิงนวัตกรรม, 9(2), 1-9.
- สุภาวดี หมั่นเจริญ. (2560). การเลือกประเด็นบทบาทหน้าที่และจริยธรรมของสื่อมวลชนในยุคดิจิทัลประเภทรายการข่าวโทรทัศน์. ใน ปริญญามหาบัณฑิต สาขาวิชาการสื่อสารการตลาดดิจิทัล. มหาวิทยาลัยกรุงเทพ.
- Barrera, et al. (2020). Facts, alternative facts, and fact checking in times of post-truth politics. *Journal of Public Economics*, (182), 1-19.
- Binczyk, E. (2019). The most unique discussion of the 21st century? The debate on the Anthropocene pictured in seven points. *The Anthropocene Review*, 6(1-2), 3-18.
- Cinelli et al. (2020). The echo chamber effect on social media. *PNAS*, 118(9), 1-15.
- Edgerly, S. (2017). Making Sense and Drawing Lines. *Journalism Studies*, 18(8), 1052-1069.
- Flanagin, A. J., et al. (2000). Perceptions of Internet Information Credibility. *Journalism & Mass Communication Quarterly*, 77(3), 515-540.
- Harmon-Jones et al. . (2020). Novel Modes of Dissonance Reduction: Justification of Support for Donald Trump. *PsyArXiv Preprint*, 56(8), 1-22.
- Hartanto et al. . (2020). Progressive view on social justice: Netizen opinions about social justice warrior. *Psikohumaniora: Jurnal Penelitian Psikologi*, 5(1), 107-120.
- Iyengar, S., et al. (2018). Scientific communication in a post-truth society. *PNAS*, 116(16), 7656-7661.
- Journell, W. . (2017). Fake News, Alternative Facts, and Trump: Teaching Social Studies in a Post-Truth Era. *Social Studies Journal*, 37(1), 8-21.

- Kessler et al. (2021). Trump's false or misleading claims total 30,573 over 4 years. Retrieved August 26, 2022, from <https://www.washingtonpost.com/politics/2021/01/24/trumps-false-or-misleading-claims-total-30573-over-four-years/>
- Kramer, E. (2016). When news becomes entertainment: Representations of corruption in Indonesia's media and the implication of scandal. *Media asia*, 40(1), 60-72.
- Lewandowsky et al. (2017). Beyond Misinformation: Understanding and Coping with the "Post-Truth" Era. *Journal of Applied Research in Memory and Cognition*, 6(4), 353-369.
- Lind, D. (2016). Donald Trump lies. All the time. And a stunning number of people don't seem to care. Retrieved August 26, 2022, from <https://www.vox.com/policy-and-politics/2016/9/26/13016146/donald-trump-liar-media>
- Mahmood et al. (2016). Social Media and Protest Behavior. *PUTAJ – Humanities and Social Sciences*, 23(2), 201-214.
- Senk, A. . (2022). Balanced entertainment: motivations behind watching cable news. In Dusadee Niphonthesis Major. *Journalism of University of Missouri*.
- Sismondo, S. (2017). Post-truth? *Social Studies of Science*, 47(1), 3–6.
- Steinmetz, K. (2016). Oxford's Word of the Year for 2016 Is 'Post-Truth. Retrieved August 26, 2022, from <https://time.com/4572592/oxford-word-of-the-year-2016-post-truth/>
- Strong, S. I. . (2017). Alternative Facts and the Post-Truth Society: Meeting the Challenge. *PENN LAW REVIEW*, 165, 137-146.
- Sundar et al. (2021). Seeing Is Believing: Is Video Modality More Powerful in Spreading Fake News via Online Messaging Apps? *Journal of Computer-Mediated Communication*, 26(6), 301–319.
- Todd, C. . (2015). COMMENTARY: GamerGate and resistance to the diversification of gaming culture. *Women's Studies Journal*, 29(1), 64-67.
- Valenzuela, S. (2013). Unpacking the Use of Social Media for Protest Behavior: The Roles of Information, Opinion Expression, and Activism. *American Behavioral Scientist*, 57(7), 920–942.

Verweij, P. . (2009). Making Convergence Work in the Newsroom: A Case Study of Convergence of Print, Radio, Television and Online Newsrooms at the African Media Matrix in South Africa During the National Arts Festival. *Convergence : The International Journal of Research Into New Media Technologies*, 15 (7) , 75–87.

การพัฒนาแนวปฏิบัติการพยาบาลร่วมกับการใช้แนวคิดการนิเทศ ทางการพยาบาลในคลินิก เพื่อป้องกันการเกิดปอดอักเสบใน โรงพยาบาล*

THE DEVELOPMENT OF CLINICAL NURSING PRACTICE GUIDELINE TOGETHER WITH APPLYING THE CONCEPTS OF CLINICAL NURSING SUPERVISION FOR PREVENTING HOSPITAL- ACQUIRED PNEUMONIA

กาญจนา โพธิวิหค¹, นาทยา ปริกัมศีล¹, ชวนนท์ จันทรสู้*²

Kanchana Phothiwihok, Nattaya Parikumsil, Chawanon Jansook

¹โรงพยาบาลโพธาราม

PhotaramHospital, Thailand

²วิทยาลัยพยาบาลบรมราชชนนีนชัยนาท

Boromrajonani College of Nursing Chai Nat, Thailand

*Corresponding author E-mail: drchawanon@gmail.com

บทคัดย่อ

บทความฉบับนี้ มีวัตถุประสงค์เพื่อพัฒนาและศึกษาผลการใช้แนวปฏิบัติการพยาบาลร่วมกับการใช้แนวคิดการนิเทศทางการพยาบาลในคลินิกเพื่อป้องกันการเกิดปอดอักเสบ โดยใช้รูปแบบการวิจัยและพัฒนา ดำเนินการ 4 ระยะ คือ ค้นหาปัญหาทางคลินิก ค้นหาหลักฐานเชิงประจักษ์และจัดทำร่างแนวปฏิบัติ นำร่างแนวปฏิบัติไปใช้ และนำแนวปฏิบัติไปใช้จริง กลุ่มตัวอย่าง คือ ผู้นิเทศ 10 คน ผู้รับการนิเทศ 50 คนและผู้ป่วย 100 คน สุ่มตัวอย่างแบบง่าย เครื่องมือที่ใช้ดำเนินการวิจัย ได้แก่ คู่มือแนวปฏิบัติการพยาบาลร่วมกับ แนวทางการนิเทศทางการพยาบาลในคลินิกเพื่อป้องกันการเกิดปอดอักเสบในโรงพยาบาล เครื่องมือในการเก็บข้อมูล ได้แก่ แบบวัดความรู้ แบบประเมินการปฏิบัติ แบบสอบถามความพึงพอใจ วิเคราะห์ข้อมูล โดยใช้สถิติเชิงพรรณนาและสถิติเชิงอนุมาน ผลการวิจัยพบว่า 1) แนวปฏิบัติมี 2 ส่วน ได้แก่ การปฏิบัติการพยาบาล และการนิเทศทางการพยาบาลในคลินิก 2) ผลการใช้ 2.1) กลุ่มผู้นิเทศ มีคะแนนความรู้เรื่องการนิเทศทางการพยาบาลในคลินิกหลังใช้แนวปฏิบัติมากกว่า ก่อนใช้อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 และมีการปฏิบัติการนิเทศอยู่ในระดับมาก 2.2)

* Received December 3, 2022; Revised January 13, 2023; Accepted February 14, 2023

กลุ่มผู้รับการนิเทศ มีคะแนนความรู้เรื่องการปฏิบัติการพยาบาล หลังใช้แนวปฏิบัติมากกว่า ก่อนใช้อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 มีการปฏิบัติการพยาบาลอยู่ในระดับมาก และมีความพึงพอใจต่อการใช้แนวปฏิบัติในระดับมากที่สุด 2.3) กลุ่มผู้ป่วยที่ได้รับการดูแลก่อนพัฒนาแนวปฏิบัติมีอัตราการเกิดปอดอักเสบในโรงพยาบาล เท่ากับ 0.3 จำนวนวันนอนเฉลี่ย เท่ากับ 5.5 กลุ่มที่ได้รับการดูแลตามแนวปฏิบัติ มีอัตราการเกิดปอดอักเสบในโรงพยาบาล เท่ากับ 0.15 จำนวนวันนอนเฉลี่ย เท่ากับ 4.19

คำสำคัญ: แนวปฏิบัติ, การนิเทศทางการพยาบาล, ปอดอักเสบในโรงพยาบาล

Abstract

The purposes of this research were to develop and study the results of using nursing practice guideline in conjunction with the concept of nursing supervision in the clinic to prevent pneumonia. Using research and development model. It was conducted in 4 phases: finding clinical problems, finding empirical evidence and drafting guidelines, implementing draft guidelines, and put the practice guideline into practice. The sample consisted of 10 supervisor, 50 registered nurse and 100 patients were randomly selected. The research instrument comprised of used guideline together with applying the concepts of clinical nursing supervision for preventing hospital-acquired pneumonia. Data collection tools were knowledge, practice and satisfaction. The data were analyzed using descriptive statistics and inferential statistics. The results showed that the 1) The guideline consisted of 2 parts: nursing practice and nursing supervision 2) Effect of use 2.1) Supervisor towards the guideline usage were knowledge score higher than before at the .05 level, and the supervision practice was at a high level. 2.2) Registered nurse towards the guideline usage were knowledge score higher than before at the .01 level, there was a high level of nursing practice and satisfaction with the use of the guideline at the highest level 2.3) Patients receiving care before the guideline usage the rate of incidence of pneumonia in the hospital was 0.3, the average length of stay was 5.5 and the group receiving care after the guideline usage the rate of incidence of pneumonia in the hospital was 0.15, the average length of stay was 4.19.

Keywords: practice guideline, nursing supervision, pneumonia in the hospital

บทนำ

การเกิดสภาวะปอดอักเสบในโรงพยาบาลเป็นโรคติดเชื้อในโรงพยาบาลที่พบบ่อย การติดเชื้อจะเกิดขึ้นหลังจากผู้ป่วยเข้ารับการรักษาในโรงพยาบาลตั้งแต่ 2 วันขึ้นไป โดยไม่มีอาการติดเชื้อหรือไม่ได้อยู่ในระยะพักตัวของโรค ระยะพักตัวไม่แน่นอนขึ้นอยู่กับชนิดของเชื้อก่อโรคอาจเพียง 1 - 3 วัน หรือ 1 - 4 สัปดาห์ สามารถแพร่เชื้อได้จนกว่าปริมาณเชื้อและความรุนแรงของเชื้อในเสมหะจากจมูกปากลดลง อาการของการ ติดเชื้ออาจแสดงให้เห็นในขณะผู้ป่วยกำลังรักษาอยู่ในโรงพยาบาล (American Thoracic Society, 2005) การเกิดปอดอักเสบในโรงพยาบาลยังเป็นหนึ่งในสาเหตุสำคัญที่ทำให้ผู้ป่วยมีอาการรุนแรงต้องอยู่ในโรงพยาบาลนานขึ้น มากกว่าร้อยละ 50 เป็นเหตุให้เกิดการเสียชีวิต (Stepinski, J. et al., 2022)

ปอดอักเสบสามารถป้องกันได้ จึงเป็นหน้าที่สำคัญของพยาบาลในรณรงค์ให้ความรู้แก่ประชาชนทั้งในด้านการส่งเสริมสุขภาพและการป้องกันการเกิดปอดอักเสบ เพื่อให้จำนวนผู้ป่วยลดลงให้เหลือน้อยที่สุดเท่าที่จะเป็นไปได้ ดังนั้นพยาบาลควรมีความรู้ในการประเมินปัญหาความต้องการของผู้ป่วย ความรู้เกี่ยวกับโรค การดูแลทั้งทางด้านร่างกายและจิตใจ นอกจากนี้พยาบาลยังต้องวางแผนการพยาบาลและปฏิบัติกิจกรรมการพยาบาลควบคู่กันอย่างมีประสิทธิภาพเพื่อให้ผู้ป่วยมีคุณภาพชีวิตที่ดียิ่งขึ้นและเหมาะสมตามแต่ละบุคคล (อุ้นเรือน กลิ่นขจร และสุพรรณ วรมาลี, 2563) การพัฒนาแนวปฏิบัติการพยาบาลเป็นประโยชน์ในการพัฒนาคุณภาพงานบริการ ทำให้ระบบการพยาบาลผู้ป่วยมีความก้าวหน้าทันสมัย มีความน่าเชื่อถือเป็นประโยชน์ต่อผู้ป่วย แนวปฏิบัติการพยาบาลมาจากการสืบค้นหลักฐานเชิงประจักษ์ที่มีอยู่ในปัจจุบันและมีความน่าเชื่อถือมาพัฒนาตามขั้นตอนอย่างเป็นระบบ บูรณาการการตัดสินใจจากผู้เชี่ยวชาญเพื่อนำไปปฏิบัติอย่างเหมาะสม แนวคิดการพัฒนาแนวปฏิบัติของซูกัพ (Soukup SM., 2000) มี 4 ระยะ ได้แก่ 1) การค้นหาปัญหาทางคลินิก เป็นการกำหนดปัญหาที่พบบ่อยในหน่วยงานจากหลักฐาน 2 แหล่ง คือ การปฏิบัติงานของพยาบาลดูแลผู้ป่วย และแหล่งความรู้เกี่ยวกับปัญหาที่ได้จากการปฏิบัติงาน 2) การค้นหาหลักฐานเชิงประจักษ์ที่เกี่ยวข้องกับประเด็นปัญหาทางคลินิก นำมาวิเคราะห์ สังเคราะห์และพัฒนาเป็นแนวปฏิบัติที่มีประสิทธิภาพ 3) การนำร่างแนวปฏิบัติที่พัฒนาขึ้นไปใช้ ประเมินผลความยากง่ายและความเป็นไปได้ในการใช้แนวปฏิบัติเพื่อยืนยันว่าแนวปฏิบัติการพยาบาลที่สร้างขึ้นมีมาตรฐาน สามารถนำไปใช้ได้จริง และ 4) การนำแนวปฏิบัติที่ปรับปรุงแล้ว ไปใช้จริงในหน่วยงาน

อย่างไรก็ดีปัญหาในการปฏิบัติเพื่อป้องกันการเกิดสภาวะปอดอักเสบในโรงพยาบาล นอกจากมีแนวทางปฏิบัติที่ใช้หลักฐานเชิงประจักษ์ มีกิจกรรมการดูแลผู้ป่วยอย่างเป็นระบบ หากพยาบาลวิชาชีพผู้นำไปปฏิบัติขาดการดูแลผู้ป่วยอย่างต่อเนื่องทำให้ประสิทธิภาพการดูแล

ผู้ป่วยไม่เป็นไปตามเป้าหมาย การนิเทศ กำกับ ติดตามจากหัวหน้างานเป็นกลไกในการสนับสนุนการปฏิบัติเชิงวิชาชีพ เพื่อให้เกิดคุณภาพการบริการพยาบาลซึ่งถือเป็นหัวใจสำคัญของการบริการและเป็นบทบาทสำคัญของพยาบาลระดับผู้บริหารในองค์กร เพื่อให้ความรู้และทักษะในการปฏิบัติการพยาบาล และเพื่อปฏิบัติตามมาตรฐานวิชาชีพ นำไปสู่ผลลัพธ์ในการพยาบาลอย่างมีคุณภาพ (Proctor, B., 2001) ทั้งพัฒนาความรู้ทักษะและสมรรถนะของผู้ปฏิบัติงานด้วยการสร้างสัมพันธภาพที่ดีและการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ทางด้านคลินิก นำไปสู่การบริการที่มีคุณภาพ

จากการทบทวนสถิติการติดเชื้อในโรงพยาบาลโพธารามในปี พ.ศ. 2562 - 2563 พบว่า ปัญหาการ ติดเชื้อปอดอักเสบในผู้ป่วยที่ไม่ใช้เครื่องช่วยหายใจ ทั้งหมดต่อปี ร้อยละ 13.11 และ 10.41 (โรงพยาบาลโพธาราม, 2563) มีการพบกลุ่มผู้ป่วย และสาเหตุที่ส่งผลให้เกิดปอดอักเสบ มีการนิเทศหาวิธีปฏิบัติการดูแลผู้ป่วยในการทำควมสะอาดมือ ก่อนให้อาหารทางสายยาง ก่อนการทำควมสะอาดภายในช่องปากและก่อน ดูดเสมหะรวมทั้งก่อนใช้อุปกรณ์หายใจที่ใช้กับผู้ป่วย พบว่า ผู้ปฏิบัติสามารถปฏิบัติได้ถูกต้องน้อยกว่าร้อยละ 80 และสถิติในปี 2564 (โรงพยาบาลโพธาราม, 2564) ยังพบอัตราการติดเชื้อปอดอักเสบในผู้ป่วยที่ไม่ใช้เครื่องช่วยหายใจ ร้อยละ 9.5 ซึ่งเกินเกณฑ์ตัวชี้วัดของโรงพยาบาลคือ น้อยกว่าร้อยละ 5 ผู้วิจัยเห็นความสำคัญของการแก้ปัญหาดังกล่าวจึงพัฒนาแนวปฏิบัติการพยาบาลร่วมกับการใช้แนวคิดการนิเทศทางการพยาบาลในคลินิกเพื่อป้องกันการเกิดปอดอักเสบในโรงพยาบาล เพื่อประโยชน์ในการพัฒนาคุณภาพงานบริการให้บุคลากรที่มีส่วนเกี่ยวข้องในการดูแลผู้ป่วยในโรงพยาบาลโพธารามสามารถนำแนวปฏิบัติการพยาบาลไปใช้ได้จริงและเกิดผลลัพธ์ด้านผู้ป่วยทำให้อัตราการเกิดปอดอักเสบในโรงพยาบาล และจำนวนวันนอนเฉลี่ยของผู้ป่วยที่เข้ารับการรักษาในโรงพยาบาลตั้งแต่ 2 วันขึ้นไปโดยไม่ได้รับเครื่องช่วยหายใจลดลง ส่งผลต่อคุณภาพการบริการผู้ป่วยโดยทำให้ผู้ป่วยมีคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้น

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อพัฒนาแนวปฏิบัติการพยาบาลร่วมกับการใช้แนวคิดการนิเทศทางการพยาบาลในคลินิกเพื่อป้องกันการเกิดปอดอักเสบในโรงพยาบาล
2. เพื่อศึกษาผลการใช้แนวปฏิบัติการพยาบาลร่วมกับการใช้แนวคิดการนิเทศทางการพยาบาลในคลินิกเพื่อป้องกันการเกิดปอดอักเสบในโรงพยาบาล

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยนี้เป็นการวิจัยและพัฒนา (Research and development) ดำเนินการระหว่างเดือน มิถุนายน 2565 ถึงเดือนพฤศจิกายน 2565 แบ่งออกเป็น 4 ระยะดังนี้

ระยะที่ 1 ค้นหาปัญหาทางคลินิก ดำเนินการช่วง เดือนมิถุนายน - สิงหาคม 2565 ได้แก่

1.1 ค้นหาปัญหาจากการปฏิบัติงาน โดยการสัมภาษณ์หัวหน้าหอผู้ป่วยและพยาบาลวิชาชีพในหอผู้ป่วยที่มีผู้ป่วยปอดอักเสบที่เข้ารับการรักษาในโรงพยาบาลตั้งแต่ 2 วันขึ้นไป โดยไม่ได้รับเครื่องช่วยหายใจ จำนวน 10 คน ผลการสัมภาษณ์ใช้การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพ

1.2 ค้นหาปัญหาจากแหล่งความรู้ ศึกษาปัจจัยเสี่ยง ผลกระทบต่อการเกิดปอดอักเสบ ในโรงพยาบาล โดยใช้แบบบันทึก ผลการสังเคราะห์ผลงานการวิจัยที่เกี่ยวข้องนำมาจัดกลุ่มประเด็นปัญหา

ระยะที่ 2 ค้นหาหลักฐานเชิงประจักษ์ที่เกี่ยวข้องกับประเด็นปัญหาและการป้องกันการเกิดปอดอักเสบในโรงพยาบาลและจัดทำร่างแนวปฏิบัติ ดำเนินช่วง เดือนมิถุนายน - สิงหาคม 2565 ดังนี้

2.1 กำหนดเกณฑ์ในการสืบค้น ผลงานตีพิมพ์เผยแพร่ ตามกรอบของ PICO format

2.2 กำหนดคำสำคัญการสืบค้นงานวิจัยและหลักฐานเชิงประจักษ์ที่เกี่ยวข้อง ได้แก่ ปอดอักเสบ การเกิดปอดอักเสบ การป้องกันการเกิดปอดอักเสบในโรงพยาบาล แนวปฏิบัติการพยาบาลเพื่อป้องกันการเกิดปอดอักเสบในโรงพยาบาล การนิเทศทางการพยาบาล ในคลินิก Pneumonia, Hospital - Acquired Pneumonia, Clinical Practice Guidelines for Prevention Hospital-Acquired Pneumonia, evidence based practice.

2.3 สืบค้นชนิดของหลักฐานเชิงประจักษ์ จากงานวิจัย เอกสารวิชาการ ตำราวิชาการ และข้อเสนอแนะจากผู้เชี่ยวชาญ ตั้งแต่ปี พ.ศ. 2555 - 2565 และ ค.ศ. 2012 - 2022 จากฐานข้อมูลอิเล็กทรอนิกส์ ได้แก่ PubMed, Google Scholar, Thai jo และการสืบค้นด้วยมือ เกี่ยวกับกลยุทธ์และแนวปฏิบัติที่สามารถป้องกันการเกิดโรคปอดอักเสบในโรงพยาบาลได้อย่างมีประสิทธิภาพ

2.4 ประเมินผลจัดระดับของหลักฐานเชิงประจักษ์ ผ่านการตรวจสอบจากผู้เชี่ยวชาญและที่ปรึกษาด้านการวิจัย 2 ท่าน ใช้หลักการจัดระดับของหลักฐานเชิงประจักษ์ที่ไม่ใช่แนวปฏิบัติ จัดแบ่งเกรดของข้อเสนอแนะตามเกณฑ์ของสถาบันโจแอนนาบริกส์ (The Joanna Briggs Institute, 2017) สรุปหลักฐานเชิงประจักษ์ที่ได้รับการคัดเลือก จำนวน 20 เรื่อง ประเมินคุณภาพ เป็นระดับ 1c จำนวน 1 เรื่อง ระดับ 2a grade A จำนวน 1 เรื่อง ระดับ 2c grade A จำนวน 2 เรื่อง ระดับ 2d จำนวน 2 เรื่อง ระดับ 2d grade A จำนวน 1 เรื่อง ระดับ 3a จำนวน 3 เรื่อง ระดับ 3a grade B จำนวน 1 เรื่อง ระดับ 3b grade A จำนวน 1

เรื่อง ระดับ 4a จำนวน 1 เรื่อง ระดับ 4a grade A จำนวน 3 เรื่อง ระดับ 4a grade B จำนวน 1 เรื่อง ระดับ 4b จำนวน 2 เรื่อง และ ระดับ 5a grade A จำนวน 1 เรื่อง

2.5 ยกร่างแนวปฏิบัติโดยผู้วิจัยและทีมพัฒนาแนวปฏิบัติการพยาบาล รวบรวมข้อสรุปจากหลักฐานเชิงประจักษ์ที่ได้รับการคัดเลือกและประเมินคุณภาพ สังเคราะห์ งานวิจัย จำแนกตามการประเมินคุณภาพ และการประเมินข้อเสนอแนะสู่การปฏิบัติ ผลการยก ร่างแนวปฏิบัติมีสาระสำคัญ 2 ส่วน ดังนี้

ส่วนที่ 1 การปฏิบัติการพยาบาล เพื่อป้องกันการเกิดปอดอักเสบในโรงพยาบาล

ส่วนที่ 2 การนิเทศทางการพยาบาลในคลินิกเพื่อป้องกันการเกิดปอดอักเสบในโรงพยาบาล

2.6 ตรวจสอบร่างแนวปฏิบัติโดยผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 5 ท่าน ประกอบด้วย ผู้เชี่ยวชาญด้านการดูแลผู้ป่วยทางอายุรกรรม 2 ท่าน ด้านการพยาบาลผู้ป่วย จำนวน 2 ท่าน และที่ปรึกษาด้านการวิจัย จำนวน 1 ท่าน ด้วยวิธีการประเมินคุณภาพแนวปฏิบัติสำหรับการ วิจัยและประเมินผล (AGREE II) ฉบับภาษาไทย โดยนำมาคำนวณคะแนนคุณภาพแนวทาง ปฏิบัติทั้ง 6 หมวด ผลการประเมินคะแนนคุณภาพแนวปฏิบัติฯ ทั้ง 6 หมวด เท่ากับ ร้อยละ 98.46

ระยะที่ 3 นำร่างแนวปฏิบัติที่พัฒนาขึ้นไปใช้ ดำเนินการช่วงเดือนกันยายน 2565 ดังนี้ ผู้วิจัยนำร่างแนวปฏิบัติไปใช้ในหอผู้ป่วยพิเศษ ชั้น 1-2 ในกลุ่มผู้นิเทศ จำนวน 4 คน กลุ่มผู้รับการนิเทศ จำนวน 10 และกลุ่มผู้ป่วย จำนวน 10 คน

กลุ่มผู้นิเทศ ประเมินความยาก-ง่าย และความเป็นไปได้ ใช้แบบประเมินความยาก-ง่ายและความเป็นไปได้ในการนิเทศทางการพยาบาลในคลินิกเพื่อป้องกันการเกิดปอดอักเสบใน โรงพยาบาล จำนวน 20 ข้อ ผ่านการตรวจสอบค่าดัชนีความตรงตามเนื้อหาจากผู้เชี่ยวชาญ มี ค่า CVI เท่ากับ 1.00

กลุ่มผู้รับการนิเทศ ประเมินความยาก-ง่าย และความเป็นไปได้ ใช้แบบประเมินความ ยาก-ง่ายและความเป็นไปได้ในการใช้แนวปฏิบัติการพยาบาลเพื่อป้องกันการเกิดปอดอักเสบใน โรงพยาบาล จำนวน 20 ข้อ ผ่านการตรวจสอบค่าดัชนีความตรงตามเนื้อหาจากผู้เชี่ยวชาญ มี ค่า CVI เท่ากับ 1.00

กลุ่มผู้ป่วย ประเมินอัตราการเกิดปอดอักเสบในโรงพยาบาลและจำนวนวันนอนเฉลี่ย โดยใช้แบบบันทึกข้อมูลเฝ้าระวังการเกิดปอดอักเสบในโรงพยาบาล ผ่านการตรวจสอบค่าดัชนี ความตรงตามเนื้อหาจากผู้เชี่ยวชาญ มีค่า CVI เท่ากับ 1.00

ระยะที่ 4 การนำแนวปฏิบัติการพยาบาลไปใช้จริงในหน่วยงาน ดำเนินการช่วง เดือน ตุลาคม - พฤศจิกายน 2565 ดังนี้

ผู้วิจัยนำแนวปฏิบัติฯ ไปใช้จริง โดยเก็บรวบรวมข้อมูล 3 กลุ่ม ประกอบด้วย กลุ่มผู้ นิเทศ กลุ่มผู้รับการนิเทศและกลุ่มผู้ป่วย

ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

กลุ่มตัวอย่าง แบ่งเป็น 3 กลุ่ม ได้แก่ 1) กลุ่มผู้นิเทศ 10 คน 2) กลุ่มผู้รับการนิเทศ 50 คน และ 3) กลุ่มผู้ป่วย 100 คน ใน 5 หอผู้ป่วยที่มีสถิติจำนวนผู้ป่วยเกิดปอดอักเสบในโรงพยาบาล ได้แก่ หอผู้ป่วยอายุรกรรมชาย อายุรกรรมหญิง ศัลยกรรมชาย ศัลยกรรมหญิง และศัลยกรรมกระดูกและข้อ ดังนี้

กลุ่มผู้นิเทศ ได้แก่ หัวหน้าและรองหัวหน้าหอผู้ป่วย จำนวน 10 คน คัดเลือกแบบเฉพาะเจาะจง (purposive sampling) ตามเกณฑ์ในการคัดเลือกกลุ่มตัวอย่าง (inclusion and exclusion criteria) โดยยินดีเข้าร่วมการวิจัยและร่วมการวิจัยครบทุกกิจกรรม

กลุ่มผู้รับการนิเทศ ได้แก่ พยาบาลวิชาชีพที่ปฏิบัติงานให้การดูแลผู้ป่วยในหอผู้ป่วย จำนวน 50 คน

กลุ่มผู้ป่วย ได้แก่ ก่อนพัฒนาแนวปฏิบัติ ข้อมูลเวชระเบียนผู้ป่วยที่เข้ารับการรักษาในโรงพยาบาลตั้งแต่ 2 วันขึ้นไป โดยไม่ได้รับเครื่องช่วยหายใจ ในโรงพยาบาลโพธาราม ในเดือนสิงหาคม 2565 จำนวน 100 คน โดยใช้การสุ่มอย่างง่ายจากรายชื่อผู้ป่วยในระบบ HosXp ของโรงพยาบาลโพธาราม หลังพัฒนา แนวปฏิบัติ เป็นข้อมูลผู้ป่วยที่เข้ารับการรักษาในโรงพยาบาลตั้งแต่ 2 วันขึ้นไปโดยไม่ได้รับเครื่องช่วยหายใจ ในโรงพยาบาลโพธาราม ในเดือนตุลาคม 2565 จำนวน 100 คน ใช้วิธีการกำหนดขนาดกลุ่มตัวอย่างตามการกำหนดเกณฑ์ ใช้กลุ่มตัวอย่างอย่างน้อยร้อยละ 10 ได้เท่ากับ 100 คน ใช้วิธีการเลือกสุ่มตัวอย่างแบบง่าย

เกณฑ์คุณสมบัติการคัดเลือกเข้า (Inclusion criteria) เป็นผู้ป่วยผู้ใหญ่อายุ 15 ปีขึ้นไป ที่รับไว้รักษาเป็นผู้ป่วยในโรงพยาบาลและไม่ได้ใช้เครื่องช่วยหายใจ ตั้งแต่ 2 วันขึ้นไป ในโรงพยาบาลโพธาราม ทั้งเพศชายและเพศหญิง และผู้ป่วยหรือญาติยินดีเข้าร่วมการศึกษา

เกณฑ์การคัดออก (Exclusion criteria) ได้แก่ ผู้ป่วยที่แพทย์วินิจฉัยว่าปอดอักเสบจากการติดเชื้อเกิดขึ้นก่อนผู้ป่วยนอนรักษาในโรงพยาบาล เกิดภาวะแทรกซ้อนที่ทำให้ต้องย้ายเข้ารับการรักษาในห้องผู้ป่วยหนัก ผู้ป่วยหรือญาติขอยกเลิกการเข้าร่วมการศึกษา และผู้ป่วยที่ไม่สามารถเข้าร่วมการวิจัยได้ครบตามกระบวนการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย มี 2 ส่วน คือ

1. เครื่องมือที่ใช้ในการดำเนินการวิจัย ได้แก่ คู่มือแนวปฏิบัติการพยาบาลร่วมกับแนวทางการนิเทศทางการพยาบาลในคลินิกเพื่อป้องกันการเกิดสภาวะปอดอักเสบในโรงพยาบาล โดยมีเนื้อหา 4 ส่วน ส่วนที่ 1 การปฏิบัติการพยาบาลเพื่อป้องกันการเกิดสภาวะปอดอักเสบในโรงพยาบาล ส่วนที่ 2 การนิเทศทางการพยาบาลในคลินิกเพื่อป้องกันการเกิดสภาวะปอดอักเสบในโรงพยาบาล ส่วนที่ 3 สรุปแนวปฏิบัติการพยาบาลร่วมกับการนิเทศทางการพยาบาลในคลินิกเพื่อป้องกันการเกิดสภาวะปอดอักเสบในโรงพยาบาล ส่วนที่ 4 แบบคัดกรองความเสี่ยงการเกิดสภาวะปอดอักเสบจากการสำลักและแบบประเมินความพร้อมญาติด้าน จุลชีพ

2. เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล

2.1 กลุ่มผู้นิเทศ ประกอบด้วย แบบวัดความรู้ เรื่องการนิเทศทางการแพทย์ในคลินิกเพื่อป้องกันการเกิดปอดอักเสบในโรงพยาบาล ผู้วิจัยสร้างขึ้นจากการทบทวนเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง จำนวน 20 ข้อ เป็นแบบเลือกตอบ 2 คำตอบ คือ ถูกและผิด (ตอบถูกได้ 1 คะแนน ตอบผิดได้ 0 คะแนน) และแบบประเมินการนิเทศตามแนวทางการนิเทศทางการแพทย์ในคลินิกเพื่อป้องกันการเกิดปอดอักเสบในโรงพยาบาล ผู้วิจัยสร้างขึ้นตามเนื้อหาในคู่มือแนวปฏิบัติ มีจำนวน 20 ข้อ มีลักษณะเป็นมาตราส่วนประมาณค่า 2 ระดับคือ ปฏิบัติและไม่ปฏิบัติ (ปฏิบัติได้ 1 คะแนน ไม่ปฏิบัติได้ 0 คะแนน)

2.2 ผู้รับการนิเทศ ประกอบด้วย แบบวัดความรู้ เรื่องการปฏิบัติการพยาบาลเพื่อป้องกันการเกิดปอดอักเสบในโรงพยาบาล ผู้วิจัยสร้างขึ้นจากการทบทวนเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง จำนวน 20 ข้อ แบบเลือกตอบ 2 คำตอบ คือ ถูกและผิด (ตอบถูกได้ 1 คะแนน ตอบผิดได้ 0 คะแนน) และแบบประเมินการปฏิบัติการพยาบาลเพื่อป้องกันการเกิดปอดอักเสบในโรงพยาบาล ผู้วิจัยสร้างขึ้นตามเนื้อหาในคู่มือแนวปฏิบัติ มีจำนวน 20 ข้อ มีลักษณะเป็นมาตราส่วนประมาณค่า 2 ระดับคือ ปฏิบัติและไม่ปฏิบัติ (ปฏิบัติได้ 1 คะแนน ไม่ปฏิบัติได้ 0 คะแนน) และแบบสอบถามความพึงพอใจในการใช้แนวปฏิบัติ ผู้วิจัยสร้างขึ้นจากการทบทวนเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง จำนวน 15 ข้อ ลักษณะของแบบสอบถามเป็นมาตราส่วนประมาณค่า (Rating scale) 5 ระดับ คือ พึงพอใจมากที่สุด พึงพอใจมาก พึงพอใจปานกลาง พึงพอใจน้อย พึงพอใจน้อยที่สุด

2.3 กลุ่มผู้ป่วย แบบบันทึกข้อมูลเฝ้าระวังการเกิดปอดอักเสบในโรงพยาบาล ประกอบด้วย ข้อมูลทั่วไป การวินิจฉัยโรคแรกเริ่ม อาการและอาการแสดง ผลการตรวจทางห้องปฏิบัติการเกี่ยวกับ เชื้อจุลชีพ การรักษาด้วยยาต้านจุลชีพ สรุปผลการวินิจฉัยโรค จำนวน วันนอน และผลการรักษา

การตรวจสอบคุณภาพของเครื่องมือการวิจัย

1. การตรวจสอบความตรงเชิงเนื้อหา

ผู้วิจัยนำเครื่องมือที่ใช้ในการดำเนินการวิจัย ได้แก่ ร่างแนวปฏิบัติฯ ตรวจสอบความตรงเชิงเนื้อหาโดยผู้ทรงคุณวุฒิ 5 คน ประกอบด้วย ผู้เชี่ยวชาญด้านการดูแลผู้ป่วยทางอายุรกรรม 2 คน ด้านการพยาบาลผู้ป่วย 2 คน และที่ปรึกษาด้านการวิจัย 1 คน ด้วยวิธีการประเมินคุณภาพแนวปฏิบัติสำหรับการวิจัยและประเมินผล (AGREE II) ฉบับภาษาไทย โดยนำมาคำนวณคะแนนคุณภาพแนวทางปฏิบัติทั้ง 6 หมวด คิดเป็นร้อยละ 98.46 และเครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลตรวจสอบค่าดัชนีความตรงตามเนื้อหา (Content Validity index: CVI) พบมีค่าดัชนีวัดความสอดคล้องรายข้อ อยู่ระหว่าง 0.83 - 1.00 ทุกข้อ

2. การตรวจสอบความเชื่อมั่น (Reliability)

ผู้วิจัยนำร่างแนวปฏิบัติและเครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล ไปทดลองใช้ในหอผู้ป่วยพิเศษ ชั้น 3 - 4 กับหัวหน้าและรองหัวหน้า 4 คน พยาบาลวิชาชีพ 10 คน และผู้ป่วยที่นอนพักรักษาในหอผู้ป่วยเดียวกัน 10 คน ตรวจสอบความเชื่อมั่น แบบวัดความรู้ เรื่องการนิเทศทางการพยาบาลในคลินิกเพื่อป้องกันการเกิดปอดอักเสบในโรงพยาบาล มีค่าเท่ากับ 0.77 แบบวัดความรู้ เรื่องการปฏิบัติการพยาบาลเพื่อป้องกันการเกิดปอดอักเสบในโรงพยาบาลของผู้รับการนิเทศ มีค่าเท่ากับ 0.70 แบบประเมินการปฏิบัติตาม แนวทางการนิเทศทางการพยาบาลในคลินิกเพื่อป้องกันการเกิดปอดอักเสบในโรงพยาบาล มีค่าเท่ากับ 0.88 แบบประเมินการปฏิบัติตามแนวปฏิบัติการพยาบาลเพื่อป้องกันการเกิดปอดอักเสบในโรงพยาบาล มีค่าเท่ากับ 0.89 และแบบสอบถามความพึงพอใจต่อการใช้นโยบายปฏิบัติ มีค่าเท่ากับ 0.98

การพิทักษ์สิทธิและจริยธรรมการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ ได้รับการพิจารณารับรองและอนุมัติจากคณะกรรมการจริยธรรมเกี่ยวกับมนุษย์ โรงพยาบาลโพธาราม กระทรวงสาธารณสุข ตามหนังสือรับรองเลขที่ EC 21/2565 ลงวันที่ 4 มิถุนายน 2565

การวิเคราะห์ข้อมูล

วิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพด้วยการวิเคราะห์ประเด็นเชิงเนื้อหา (content analysis) และข้อมูลเชิงปริมาณวิเคราะห์โดยใช้สถิติเชิงพรรณนา จำนวน ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบน มาตรฐาน และสถิติเชิงอนุมานเปรียบเทียบความแตกต่างของค่าเฉลี่ยในกลุ่มเดียวกัน ด้วย Paired t - test

ผลการวิจัย

ระยะที่ 1 ผลการค้นหาค้นหาปัญหาทางคลินิก

1.1 ค้นหาปัญหาจากการปฏิบัติงาน ผลการวิเคราะห์เนื้อหาสรุปได้ 5 ประเด็นสำคัญ ได้แก่ 1) โรงพยาบาลไม่มีแนวทางการปฏิบัติการพยาบาลเพื่อป้องกันการเกิดสภาวะปอดอักเสบ 2) พบการแพร่เชื้อจากการใช้เครื่องมือ อุปกรณ์จากบุคลากรทางการแพทย์ในการทำหัตถการ 3) การปฏิบัติกิจกรรมการดูแลผู้ป่วยไม่ถูกต้อง 4) พยาบาลดูแลผู้ป่วยตามประสบการณ์ในการทำงานของพยาบาลแต่ละบุคคล ไม่เข้าใจวิธีปฏิบัติที่ใช้อยู่ ปฏิบัติตามกันมา ไม่ปฏิบัติตามมาตรฐานการดูแลผู้ป่วย และ 5) ขาดการนิเทศ กำกับ ติดตามจากหัวหน้างาน ผลการประเมินการนิเทศทางการพยาบาลหน้างาน พบว่า หัวหน้างานขาดความรู้ความเข้าใจในการนิเทศเป็นแนวทางเดียวกัน

1.2 ค้นหาปัญหาจากแหล่งความรู้ พบประเด็นการพัฒนา 5 ด้าน ได้แก่ 1) การประเมินคัดกรองความเสี่ยงในการเกิดการปอดอักเสบ 2) การส่งเสริมการปฏิบัติการดูแลผู้ป่วยตามมาตรฐาน 3) การทบทวนการให้ยาต้านจุลชีพ 4) มีคู่มือแนวปฏิบัติการพยาบาลเพื่อป้องกันการเกิดปอดอักเสบ และ 5) การใช้แนวคิดการนิเทศทางการพยาบาลในคลินิกด้วยการอบรมให้ความรู้ความเข้าใจในการนิเทศ กำกับ ติดตามของหัวหน้างาน

ระยะที่ 2 ได้แนวปฏิบัติการพยาบาลร่วมกับการใช้แนวคิดการนิเทศทางการพยาบาลในคลินิกเพื่อป้องกันการเกิดปอดอักเสบในโรงพยาบาล ประกอบด้วย 2 ส่วนที่มีความเชื่อมโยงกัน ดังภาพที่ 1

ภาพที่ 1 แนวปฏิบัติการพยาบาลร่วมกับการใช้แนวคิดการนิเทศทางการพยาบาลในคลินิก เพื่อป้องกันการเกิดปอดอักเสบในโรงพยาบาล

ส่วนที่ 1 การปฏิบัติการพยาบาลเพื่อป้องกันการเกิดปอดอักเสบในโรงพยาบาล ประกอบด้วย 1.1) การประเมินความเสี่ยงการเกิดการปอดอักเสบจากการสำลัก ได้แก่ ระบบทางเดินหายใจ การบดเคี้ยวอาหาร การรับรู้ อาการและอาการแสดง การได้รับยาในเวลาเดียวกัน และโรคประจำตัว 1.2) ประเมินอาการพร้อมหยุดยาด้านจุลชีพ ได้แก่ อุณหภูมิร่างกาย $< 37.5^{\circ}\text{C}$, $\text{O}_2\text{Sat} \geq 95\%$ (room air) ลักษณะของเสมหะ และอาการและอาการแสดงปอดอักเสบ 1.3) การป้องกันเชื้อก่อโรค ได้แก่ การล้างมือ 5 เหตุการณ์สำคัญ การล้างมืออย่างถูกวิธี 7 ขั้นตอน การถูมือด้วยแอลกอฮอล์ 1.4) การปฏิบัติตามมาตรฐานการดูแลผู้ป่วย ได้แก่ การจัดท่านอน การทำความสะอาดปากและฟัน การดูดเสมหะ การทำกายภาพทรวงอก การป้อนอาหารและการให้อาหารทางสาย

ส่วนที่ 2 การนิเทศทางการพยาบาลในคลินิกเพื่อป้องกันการเกิดปอดอักเสบในโรงพยาบาล ประกอบด้วย 2.1) การเตรียมความรู้และการให้ความรู้ ได้แก่ การนิเทศทางการ

พยาบาลในคลินิก และการปฏิบัติการพยาบาลเพื่อป้องกันการเกิดปอดอักเสบในโรงพยาบาล 2.2) การมีส่วนร่วม ได้แก่ ประชุมปรึกษาตั้งแต่ก่อนปฏิบัติการพยาบาล และ เปิดโอกาสซักถาม ขอคำแนะนำทุกกิจกรรมตลอดระยะเวลา 2.3) การจัดการให้เกิดความสะดวก ได้แก่ ความ ต้องการด้านวัสดุ อุปกรณ์ 2.4) การปฏิบัติตามที่กำหนด ได้แก่ สื่อสารแนวปฏิบัติการพยาบาล และส่งเสริมการดูแลผู้ป่วย 2.5) การเสริมสร้างให้กำลังใจ ได้แก่ กล่าวชื่นชมปฏิบัติบรรลุตาม เป้าหมายและเปิดโอกาสพูดคุย ประเมินผลในภาพรวมและรายงานปัญหาหรืออุปสรรค ปฏิบัติ ติดตามเมื่อสิ้นสุดการนิเทศ ประเมินผลในภาพรวมและรายงานปัญหาหรืออุปสรรค

ระยะที่ 3 ผลการนำร่างแนวปฏิบัติการพยาบาลร่วมกับการใช้แนวคิดการนิเทศทางการพยาบาลในคลินิกเพื่อป้องกันการเกิดปอดอักเสบในโรงพยาบาลไปใช้ พบว่า

3.1 กลุ่มผู้นิเทศ ประเมินความยาก-ง่าย พบว่ามีความง่ายโดยรวมอยู่ในระดับมากที่สุด ค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.94 ± 0.10 ส่วนความเป็นไปได้ในการนิเทศทางการพยาบาลในคลินิกเพื่อป้องกันการเกิดปอดอักเสบในโรงพยาบาลโดยรวมอยู่ในระดับมากที่สุด ค่าเฉลี่ย 5.00 ± 0.00

3.2 กลุ่มผู้รับการนิเทศ พบว่ามีความง่ายโดยรวมอยู่ในระดับมาก มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.12 ± 0.65

ส่วนความเป็นไปได้ในการใช้แนวปฏิบัติการพยาบาลเพื่อป้องกันการเกิดปอดอักเสบในโรงพยาบาล โดยรวมอยู่ในระดับมากที่สุด ค่าเฉลี่ย 5.00 ± 0.00

3.3 กลุ่มผู้ป่วย ประเมินอัตราการเกิดปอดอักเสบในโรงพยาบาลและจำนวนวันนอนเฉลี่ย พบอัตราการเกิดปอดอักเสบในโรงพยาบาล เท่ากับ 0.3 และจำนวนวันนอนเฉลี่ย เท่ากับ 5.5

ระยะที่ 4 ผลการใช้แนวปฏิบัติการพยาบาลร่วมกับการใช้แนวคิดการนิเทศทางการพยาบาลในคลินิกเพื่อป้องกันการเกิดปอดอักเสบไปใช้จริงในโรงพยาบาล

4.1 กลุ่มผู้นิเทศ พบว่า คะแนนเฉลี่ยความรู้เรื่องการนิเทศทางการพยาบาลในคลินิกเพื่อป้องกันการเกิดปอดอักเสบในโรงพยาบาลหลังใช้แนวปฏิบัติมากกว่าก่อนใช้แนวปฏิบัติอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ดังแสดงในตารางที่ 1

ตารางที่ 1 เปรียบเทียบผลต่างคะแนนความรู้เฉลี่ยของกลุ่มผู้นิเทศ (n=10)

ความรู้	$\bar{X}$	SD	แปลผล	$\bar{D}$	SD	Mean difference	df	t	p
ก่อนใช้	17.0	2.36	มาก	2.30	2.40	3.44	9	3.023	.014*
หลังใช้	19.3	0.82	มาก						

* P < 0.05

การนิเทศตามแนวทางการนิเทศทางการพยาบาลในคลินิกเพื่อป้องกันการเกิดปอดอักเสบในโรงพยาบาล พบมีการปฏิบัติอยู่ในระดับมาก มีคะแนนการปฏิบัติการนิเทศเฉลี่ย

เท่ากับ 16.5 โดยร้อยละ 90 นิเทศการประเมินความเสี่ยงต่อการเกิดปอดอักเสบในโรงพยาบาล โดยใช้แบบคัดกรองความเสี่ยง นิเทศการประเมินความพร้อมหยุดยาต้านจุลชีพ และนิเทศการป้องกันเชื้อก่อโรคจากการแพร่เชื้อจากมือของบุคลากรทางการแพทย์ เรื่องที่ปฏิบัติการนิเทศน้อยที่สุด ได้แก่ นิเทศการท่ายาภาพทรงอกโดยการเคาะปอด

4.2 กลุ่มผู้รับการนิเทศ พบว่า คะแนนเฉลี่ยความรู้เรื่องการปฏิบัติการพยาบาลเพื่อป้องกันการเกิดปอดอักเสบในโรงพยาบาลหลังใช้แนวปฏิบัติมากกว่าก่อนใช้แนวปฏิบัติ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 ดังแสดงในตารางที่ 2

ตารางที่ 2 เปรียบเทียบผลต่างคะแนนความรู้เฉลี่ยของกลุ่มผู้รับการนิเทศ (n = 50)

ความรู้	$\bar{X}$	SD	แปลผล	$\bar{D}$	SD	Mean difference	df	t	Sig
ก่อนใช้	16.9	2.27	มาก	1.22	1.23	1.39	49	6.992	.000
หลังใช้	18.1	1.54	มาก						

*P < .001

การปฏิบัติการพยาบาลเพื่อป้องกันการเกิดปอดอักเสบในโรงพยาบาล พบมีการปฏิบัติการพยาบาล เพื่อป้องกันการเกิดปอดอักเสบในโรงพยาบาล อยู่ในระดับมาก มีคะแนนการปฏิบัติเฉลี่ย เท่ากับ 19 ความพึงพอใจต่อการใช้แนวปฏิบัติ มีความพึงพอใจอยู่ในระดับมากที่สุด มีคะแนนความพึงพอใจเฉลี่ย เท่ากับ 4.37 (SD $\pm$ 0.51)

4.3 กลุ่มผู้ป่วย พบว่า อัตราการเกิดปอดอักเสบในโรงพยาบาล และจำนวนวันนอนเฉลี่ย กลุ่มที่ได้รับการดูแลก่อนพัฒนาแนวปฏิบัติ พบ อัตราการเกิดปอดอักเสบในโรงพยาบาล เท่ากับ 0.3 และจำนวนวัน นอนเฉลี่ย เท่ากับ 5.5 กลุ่มที่ได้รับการดูแลตามแนวปฏิบัติ พบอัตราการเกิดปอดอักเสบในโรงพยาบาล เท่ากับ 0.15 และจำนวนวันนอนเฉลี่ย เท่ากับ 4.19

อภิปรายผล

ผู้วิจัยอภิปรายผลตามวัตถุประสงค์การวิจัย ดังนี้

1. แนวปฏิบัติการพยาบาลร่วมกับการใช้แนวคิดการนิเทศทางการพยาบาลในคลินิก เพื่อป้องกันการเกิดปอดอักเสบในโรงพยาบาล ประกอบด้วย 2 ส่วนที่มีความเชื่อมโยงกัน ได้แก่ ส่วนที่ 1 การปฏิบัติการพยาบาลเพื่อป้องกันการเกิดปอดอักเสบในโรงพยาบาล และส่วนที่ 2 การนิเทศทางการพยาบาลในคลินิกเพื่อป้องกันการเกิดปอดอักเสบในโรงพยาบาล ซึ่งผู้วิจัยใช้แนวคิดการพัฒนาของซูกัพ (Soukup SM., 2000) มีขั้นตอนการวิจัยเป็นระบบ ตั้งแต่การค้นหาค้นหาทางคลินิกเกี่ยวกับการเกิดปอดอักเสบในโรงพยาบาลจากหลักฐาน 2 แหล่งคือการปฏิบัติงานและแหล่งความรู้ ส่งผลให้ได้สถานการณ์และสภาพการดูแลผู้ป่วยที่เข้ารับการรักษาในโรงพยาบาล ทำให้สามารถสรุปประเด็นปัญหา นำไปสู่การค้นหาค้นหาหลักฐานเชิงประจักษ์

ที่เกี่ยวข้อง หาส่วนขาดพัฒนาวิเคราะห์ร่วมกับการทบทวนหลักฐานเชิงประจักษ์ที่ผ่านการประเมินคุณภาพตามกรอบของ PICO format นำมาพัฒนาแนวปฏิบัติร่วมกับทีมพัฒนาของโรงพยาบาลโพธารามจนได้แนวปฏิบัติ ที่มีความเชื่อมโยงเป็นที่ยอมรับของกลุ่มผู้นิเทศ ได้แก่ หัวหน้าและรองหัวหน้าหอผู้ป่วยกับกลุ่มผู้รับการนิเทศ ได้แก่ พยาบาลวิชาชีพผู้ปฏิบัติงานในหอผู้ป่วย ส่งผลให้มีแนวทางการพยาบาลที่เป็นไปในทิศทางเดียวกันและนำไปสู่การปฏิบัติจริงได้

2. ผลการใช้แนวปฏิบัติจากการที่ผู้วิจัยนำแนวทางปฏิบัติมาปรับใช้ในการปฏิบัติการดูแลผู้ป่วยที่ เข้ารับการรักษาในโรงพยาบาลในโรงพยาบาลโพธาราม มีดังนี้

2.1 กลุ่มผู้นิเทศ พบว่าหลังใช้แนวปฏิบัติมีคะแนนเฉลี่ยความรู้เรื่องการนิเทศทางการพยาบาลในคลินิกเพื่อป้องกันการเกิดปอดอักเสบในโรงพยาบาลมากกว่าก่อนใช้แนวปฏิบัติ และมีคะแนนการนิเทศตาม แนวทางการนิเทศทางการพยาบาลในคลินิกเพื่อป้องกันการเกิดปอดอักเสบในโรงพยาบาลหลังใช้แนวปฏิบัติใน ระดับมาก ที่เป็นเช่นนี้อาจเป็นเพราะแนวทางการนิเทศทางการพยาบาลในคลินิกเพื่อป้องกันการเกิดปอดอักเสบในโรงพยาบาลพัฒนามาจากรูปแบบการนิเทศทางการพยาบาลในคลินิกที่ได้มีการพัฒนาเพื่อให้สอดคล้องกับบริบทการปฏิบัติงานของโรงพยาบาลทั้งใช้การมีส่วนร่วมในการพัฒนาจากทีมพัฒนาที่มีความเชี่ยวชาญ และมีคู่มือแนวปฏิบัติการพยาบาล ซึ่งแสดงขั้นตอนไม่ยุ่งยากซับซ้อน สอดคล้องกับการศึกษาการนิเทศทางการพยาบาลในคลินิกเพื่อป้องกันการเกิดแผลกดทับ พบว่า หลังใช้รูปแบบกลุ่มผู้นิเทศมีคะแนนความรู้เฉลี่ยสูงกว่าก่อนใช้รูปแบบ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ.05 และมีการปฏิบัติในระดับมาก (กิงกาญจน์ ทรัพย์เย็น และคณะ, 2562)

2.2 กลุ่มผู้รับการนิเทศ พบว่า หลังใช้แนวปฏิบัติ มีคะแนนเฉลี่ยความรู้เรื่อง การปฏิบัติการพยาบาลเพื่อป้องกันการเกิดปอดอักเสบในโรงพยาบาลมากกว่าก่อนใช้แนวปฏิบัติ มีการปฏิบัติการพยาบาลเพื่อป้องกันการเกิดปอดอักเสบในโรงพยาบาลอยู่ในระดับมาก และความพึงพอใจอยู่ในระดับมากที่สุด ที่เป็นเช่นนี้อาจเป็นเพราะแนวทางการปฏิบัติการพยาบาลเพื่อป้องกันการเกิดปอดอักเสบในโรงพยาบาล เป็นการปฏิบัติการพยาบาลที่พัฒนาขึ้นตามมาตรฐานการดูแลผู้ป่วย และปรับให้สอดคล้องกับบริบทการปฏิบัติงานของโรงพยาบาลโพธาราม มีคู่มือแนวปฏิบัติการพยาบาลที่สามารถใช้ศึกษาทบทวนได้ตลอด และมีการเตรียมกลุ่มผู้รับการนิเทศ โดยการให้ความรู้และฝึกปฏิบัติ ตลอดจนเปิดโอกาสให้ซักถาม จึงส่งผลให้กลุ่มผู้รับการนิเทศมีคะแนนความรู้เรื่องการปฏิบัติการพยาบาลเพื่อป้องกันการเกิดปอดอักเสบในโรงพยาบาลหลังใช้แนวปฏิบัติมากกว่าก่อนใช้แนวปฏิบัติและมีการปฏิบัติการพยาบาลในระดับมาก สอดคล้องกับการศึกษาผลลัพธ์จากการใช้รูปแบบการนิเทศทางคลินิกงานอุบัติเหตุและฉุกเฉิน ด้านผู้รับการนิเทศ พบว่ามีความรู้ ความสามารถทางการพยาบาลเพิ่มขึ้นอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ .01 และมีการปฏิบัติการพยาบาลอยู่ในระดับมาก (จงลักษณ์ รสสุขุมล

ชาติ และคณะ, 2561) และยังสอดคล้องกับการศึกษาการพัฒนาและประเมินผลการใช้แนวปฏิบัติการพยาบาลเพื่อป้องกันปอดอักเสบในโรงพยาบาลสำหรับผู้ป่วยติดเตียงโรงพยาบาลนราธิวาสราชนครินทร์ พบว่า พยาบาลและผู้ดูแลมีความพึงพอใจหลังการใช้แนวปฏิบัติการพยาบาลโดยรวมอยู่ในระดับมาก (ทัศนียา ไช้บวช และคณะ, 2565)

2.3 กลุ่มผู้ป่วย อัตราการเกิดปอดอักเสบในโรงพยาบาล หลังการใช้แนวปฏิบัติ น้อยกว่าก่อนใช้ แนวปฏิบัติ สอดคล้องกับการศึกษาผลของการใช้แนวปฏิบัติตามหลักฐานเชิงประจักษ์ในการป้องกันการเกิดปอดอักเสบในโรงพยาบาลมะเร็งลำปาง พบว่า แนวปฏิบัติที่พัฒนาขึ้นสามารถป้องกันปอดอักเสบในโรงพยาบาลได้จริง (นิตา เมตจิตกุล และคณะ, 2559)

สรุป/ข้อเสนอแนะ

แนวปฏิบัติการพยาบาลร่วมกับการนิเทศทางการพยาบาลในคลินิกเพื่อป้องกันการเกิดปอดอักเสบในโรงพยาบาลที่พัฒนาขึ้น ส่งผลให้เกิดผลลัพธ์ดังนี้ 1) กลุ่มผู้นิเทศ มีคะแนนความรู้เรื่องการนิเทศทางการพยาบาลในคลินิกหลังใช้แนวปฏิบัติมากกว่าก่อนใช้อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 และมีการปฏิบัติการนิเทศอยู่ในระดับมาก 2) กลุ่มผู้รับการนิเทศ มีคะแนนความรู้เรื่องการปฏิบัติการพยาบาล หลังใช้แนวปฏิบัติมากกว่าก่อนใช้อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 มีการปฏิบัติการพยาบาลอยู่ในระดับมาก และมีความพึงพอใจต่อการใช้นโยบายปฏิบัติในระดับมากที่สุด และ 3) กลุ่มผู้ป่วยที่ได้รับการดูแลก่อนพัฒนาแนวปฏิบัติมีอัตราการเกิดปอดอักเสบในโรงพยาบาล เท่ากับ 0.3 จำนวนวันนอนเฉลี่ย เท่ากับ 5.5 กลุ่มที่ได้รับการดูแลตามแนวปฏิบัติ มีอัตราการเกิดปอดอักเสบในโรงพยาบาล เท่ากับ 0.15 จำนวนวันนอนเฉลี่ย เท่ากับ 4.19 ผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะจากงานวิจัย ได้แก่ 1) ควรกำหนดเป็นนโยบายในการใช้แนวปฏิบัติการพยาบาลร่วมกับการนิเทศทางการพยาบาลในคลินิกเพื่อป้องกันการเกิดปอดอักเสบในโรงพยาบาล ในระดับองค์กรพยาบาลให้แต่ละหน่วยงานนำไปปฏิบัติ 2) ควรนำรูปแบบการพัฒนาแนวปฏิบัติทางการพยาบาลที่พัฒนาขึ้น ไปใช้ในการพัฒนาแนวปฏิบัติการพยาบาลร่วมกับการนิเทศทางการพยาบาลในคลินิกกลุ่มโรคอื่นๆให้ครบและครอบคลุมตัวชี้วัดทางการพยาบาลของหอผู้ป่วยแต่ละแผนก และมีข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป คือ ศึกษาเปรียบเทียบการใช้ยาปฏิชีวนะแต่ละกลุ่มที่ใช้ป้องกันการเกิดปอดอักเสบในโรงพยาบาล ในขณะที่นอนใน โรงพยาบาลเพื่อลดความเสี่ยงในการเกิดปอดอักเสบติดเชื้อในโรงพยาบาล

เอกสารอ้างอิง

- กึ่งกาญจน์ ทรัพย์เย็น และคณะ. (2562). การพัฒนารูปแบบการนิเทศทางการพยาบาลในคลินิกเพื่อป้องกันการเกิดแผลกดทับ โรงพยาบาลบ้านโป่ง. วารสารแพทย์เขต 4-5, 38(4), 300-317.
- จงลักษณ์ รสสุขุมาลชาติ และคณะ. (2561). การพัฒนารูปแบบการนิเทศทางคลินิกงานอุบัติเหตุและฉุกเฉิน. วารสารกองการพยาบาล, 45(1), 66-85.
- ทัศนียา ไช้บวบ และคณะ. (2565). การพัฒนาและประเมินผลการใช้แนวปฏิบัติการพยาบาลเพื่อป้องกันปอดอักเสบในโรงพยาบาล สำหรับผู้ป่วยติดเตียง โรงพยาบาลนราธิวาสราชนครินทร์. วารสารมหาวิทยาลัยนราธิวาสราชนครินทร์, 14(1), 80-98.
- นิตา เมตจิตกุล และคณะ. (2559). ผลของการใช้แนวปฏิบัติตามหลักฐานเชิงประจักษ์ในการป้องกันการเกิดปอดอักเสบในโรงพยาบาลมะเร็งลำปาง การจัดการความรู้โรงพยาบาลมะเร็งลำปาง. เรียกใช้เมื่อ 20 เมษายน 2565 จาก <http://www.h.go.th/km/index.php/km/read/3/227>
- โรงพยาบาลโพธาราม. (2563). สรุปรายงานการติดเชื้อในโรงพยาบาล. ราชบุรี: โรงพยาบาลโพธาราม.
- โรงพยาบาลโพธาราม. (2564). สรุปรายงานการติดเชื้อในโรงพยาบาล. ราชบุรี: โรงพยาบาลโพธาราม.
- อุ้นเรือน กลิ่นขจร และสุพรรณษา วรมาลี. (2563). คู่มือการพยาบาลผู้ป่วยสูงอายุโรคปอดอักเสบ. กรุงเทพมหานคร: ฝ่ายการพยาบาล โรงพยาบาลศิริราช.
- American Thoracic Society. (2005). Guidelines for the Management of Adults with Hospital- acquired, Ventilator- associated, and Healthcare- associated Pneumonia. American. Journal of Respiratory and Critical Care Medicine, 171(4), 388-416.
- Proctor, B. (2001). Training for the supervision alliance attitude, skills and intention InFundamental Themes in Clinical Supervision. London: Routledge.
- Soukup SM. (2000). The Center for Advanced Nursing Practice evidence-based practice model: promoting the scholarship of practice. The Nursing Clinics of North America, 35(2), 301-309.
- Stepinski, J. et al. (2022). Impact of an Oral Care Intervention among Medical-SurgicalPatients. MEDSURG NURSING, 31(2), 91-99.
- The Joanna Briggs Institute. (2017). Checklist or Systematic Reviews and ResearchSyntheses. Retrieved June 25, 2022, from <https://jbi.global/sites/>

default/files/' 2019-05/JBI _Critical_Appraisal- Checklist_for_Systematic
_Reviews2017_0.pdf

ปัจจัยความสำเร็จในการสร้างชุมชนเข้มแข็งบ้านส้มมาชีพชุมชน
กรณีศึกษาบ้านโกรกลึก ตำบลน้ำรอบ อำเภอลานสัก จังหวัดอุทัยธานี*

SUCCESS FACTORS STRENGTHEN STRONG COMMUNITY

LIVELIHOOD: A CASE SUDY OF BAN KROK LUEK,

NAM ROP SUB-DISTRICT, LAN SAK DISTRICT,

UTHAI THANI PROVINCE

อนันตวุฒิ บุญเนื่อง*, ทนงศักดิ์ เหมือนเตย, เด่นณรงค์ ธรรมมา

Anantawoot Boonnuang, Tanongsak Mhuentoei, Dennarong Thamma

มหาวิทยาลัยภาคกลาง

The University of Central. Thailand

*Corresponding author E-mail: mtanongsak@gmail.com

บทคัดย่อ

การวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อวิเคราะห์ปัจจัยความสำเร็จและลักษณะสำคัญของปัจจัยความสำเร็จในการสร้างชุมชนเข้มแข็งบ้านส้มมาชีพชุมชนของบ้านโกรกลึก ตำบลน้ำรอบ อำเภอลานสัก จังหวัดอุทัยธานี โดยใช้ระเบียบวิธีวิจัยเชิงคุณภาพ ผู้ให้ข้อมูลสำคัญประกอบด้วยประชาชนที่รวมกลุ่มส้มมาชีพชุมชนบ้านโกรกลึก จำนวน 25 คน และเจ้าหน้าที่พัฒนาชุมชนผู้รับผิดชอบโครงการจำนวน 2 คน เก็บข้อมูลด้วยการสัมภาษณ์เชิงลึกรายบุคคล และการสนทนากลุ่ม วิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้วิธีการสร้างข้อสรุปจากวิธีการวิเคราะห์เนื้อหา ผลการศึกษาพบว่า ปัจจัยความสำเร็จของบ้านส้มมาชีพชุมชนเข้มแข็งของบ้านโกรกลึก ประกอบด้วย ปัจจัยหลัก ได้แก่ปัจจัยด้านผู้นำชุมชนเป็นปัจจัยที่สำคัญที่สุด รองลงมาคือการมีส่วนร่วมของคนในชุมชน และภาคีเครือข่ายตามลำดับ และปัจจัยเสริม ได้แก่ ปัจจัยด้านเศรษฐกิจครัวเรือน สังคมวัฒนธรรม ทนในชุมชน และการสนับสนุนจากหน่วยงานภาครัฐ โดยลักษณะสำคัญของปัจจัยความสำเร็จพบว่า ผู้นำชุมชนเป็นผู้ที่มีภาวะผู้นำที่ได้รับการยอมรับจากชุมชนอยู่ในระดับสูงมาก มีความสามารถในการถ่ายทอดความรู้และจิตใจให้สมาชิกชุมชนปฏิบัติตามด้วยความเต็มใจ การมีส่วนร่วมของคนในชุมชนเป็นลักษณะชุมชนที่ประชาชนอยู่ร่วมกันด้วยความรัก ความสามัคคี ร่วมมือร่วมใจ พร้อมทั้งจะเสียสละเพื่อส่วนรวม มาเข้าร่วม

* Received December 1, 2022; Revised January 11, 2023; Accepted February 14, 2023

ปรึกษารื้อกับสมาชิกกลุ่มอย่างสม่ำเสมอ ร่วมวางแผน แสดงความคิดเห็น ร่วมกันดำเนินงาน ติดตามผล แก้ไขปรับปรุง ส่วนปัจจัยด้านภาคีเครือข่ายมีลักษณะเป็นกลุ่มบุคคลที่มีเป้าหมาย ร่วมกันมาร่วมตัวกันด้วยความสมัครใจเพื่อทำกิจกรรมกลุ่มให้บรรลุเป้าหมาย โดยประชาชนเข้าร่วมเป็นสมาชิกกลุ่มสร้างภาคีเครือข่ายทั้งภายในและภายนอกชุมชนเพื่อส่งเสริมสนับสนุน กิจกรรมของชุมชน

คำสำคัญ: ปัจจัยความสำเร็จ, สัมมาชีพชุมชน, ชุมชนเข้มแข็ง

Abstract:

This research aimed to analyze success factors conducive to strengthening the strong community livelihood of Ban Krok Luek, Nam Rop subdistrict, Lan Sak, Uthai Thani Province. Qualitative research was adopted in this study. Key informants included 25 participants involved in the community livelihood project and 2 community development officials responsible for the project. Data were collected via in-depth interviews with individual and focus-group discussions. After that, they were analyzed using content analysis to make inferences about the outcome. The result of the research revealed that three principal success factors conducive to strengthening the strong community livelihood of Ban Krok Luek, in descending order of influence, were community leader (strong leadership highly regarded within the community/the ability to disseminate knowledge together with persuasive ability to motivate community members to act willingly), participation of community members (whereby all members lived together with love, unity, cooperation, fully willing to convene, plan, contributing opinion, acting, follow-up, and make revision on plan whenever necessary), supportive networking (whereby the villagers joined as members of network partners inside and outside the community to promote and act cohesively to support the community's activities). In addition, there were four supporting factors: household economy, socio-cultural, community capital, and support from government agencies also contributed to their success.

Keywords: success factors, community livelihood, strong community

บทนำ

การลดความยากจนและความเหลื่อมล้ำเป็นหัวใจสำคัญของเป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืนของสหประชาชาติ แม้ว่าในช่วงสามทศวรรษที่ผ่านมาประเทศไทยได้รับประโยชน์อย่างมากจากการพัฒนาทางเศรษฐกิจและสังคม อัตราความยากจนอย่างเป็นทางการลดลงจาก 65.2% ในปี 2531 เป็น 9.85% ในปี 2561 (World Bank, 2020) อย่างไรก็ตามในขณะที่โครงสร้างการผลิตของประเทศได้เปลี่ยนผ่านจากภาคเกษตรไปสู่ภาคอุตสาหกรรมและบริการอย่างต่อเนื่อง แต่การพัฒนาในภาคเกษตรมีความล่าช้ากว่าในภาคเศรษฐกิจอื่นๆ ผลผลิตการผลิตต่ำ รายได้เกษตรกรจึงยังอยู่ในระดับต่ำกว่าสาขาการผลิตและบริการอื่นๆ มาก ก่อให้เกิดความเหลื่อมล้ำทางด้านรายได้ นอกจากนี้ สังคมไทยยังมีความเหลื่อมล้ำสูงและขาดความเป็นธรรมในด้านอื่นๆ อีกมากที่ก่อให้เกิดความแตกแยกในสังคม ซึ่งเป็นสาเหตุสำคัญประการหนึ่งที่นำไปสู่การกำหนด (ยุทธศาสตร์ชาติ พ.ศ.2561-2580, 2561) มีเป้าหมายการพัฒนาประเทศคือ “ประเทศชาติมั่นคง ประชาชนมีความสุข เศรษฐกิจพัฒนาอย่างต่อเนื่อง สังคมเป็นธรรม ฐานทรัพยากรธรรมชาติยั่งยืน” โดยมียุทธศาสตร์ชาติด้านการสร้างโอกาสและความเสมอภาคทางสังคมเป็น 1 ใน 6 ยุทธศาสตร์ มีเป้าหมายการพัฒนาที่ให้ความสำคัญกับการดึงเอาพลังของภาคส่วนต่างๆ ทั้งภาคเอกชน ประชาสังคม ชุมชนท้องถิ่นมาร่วมขับเคลื่อน โดยการสนับสนุนการรวมตัวของประชาชนในการร่วมคิดร่วมทำเพื่อส่วนรวม การกระจายอำนาจและความรับผิดชอบไปสู่กลไกบริหารราชการแผ่นดินในระดับท้องถิ่น การเสริมสร้างความเข้มแข็งของชุมชนในการจัดการตนเอง และการเตรียมความพร้อมของประชากรไทยทั้งในมิติสุขภาพ เศรษฐกิจ สังคม และสภาพแวดล้อม ให้เป็นประชากรที่มีคุณภาพ สามารถพึ่งตนเองและทำประโยชน์แก่ครอบครัว ชุมชน และสังคมให้นานที่สุด โดยรัฐให้หลักประกันการเข้าถึงบริการและสวัสดิการที่มีคุณภาพอย่างเป็นธรรมและทั่วถึง (ยุทธศาสตร์ชาติ พ.ศ.2561-2580, 2561)

แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 12 (พ.ศ.2560-2564) ได้ถูกจัดทำขึ้นในช่วงเวลาของการปฏิรูปประเทศบนพื้นฐานของยุทธศาสตร์ชาติ 20 ปี ซึ่งเป็นแผนแม่บทหลักของการพัฒนาประเทศ และเป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืน (SDGs) โดยได้นำมโนทัศน์หลัก “ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง” มาเป็นปรัชญานำทางในการพัฒนาประเทศต่อเนื่องจากแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ 9-11 เพื่อเสริมสร้างภูมิคุ้มกันและช่วยให้สังคมไทยสามารถยืนหยัดอยู่ได้อย่างมั่นคง เกิดภูมิคุ้มกัน และมีการบริหารจัดการความเสี่ยงอย่างเหมาะสม ให้การพัฒนาประเทศสู่ความสมดุลและยั่งยืน การพัฒนาประเทศในระยะแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ 12 จึงเป็นการเชื่อมต่อกับยุทธศาสตร์ชาติ 20 ปีในลักษณะการแปลงยุทธศาสตร์ระยะยาวสู่การปฏิบัติ มีจุดเน้นและประเด็นพัฒนาหลักที่สำคัญอย่างหนึ่งคือการสร้างความเป็นธรรมและลดความเหลื่อมล้ำในสังคมซึ่งมีประเด็นการพัฒนาที่สำคัญ เช่น การสร้างโอกาสทางเศรษฐกิจและสังคมโดยเฉพาะอย่างยิ่งการสนับสนุนในเรื่องการสร้างอาชีพ รายได้ และให้ความช่วยเหลือที่เชื่อมโยงการเพิ่ม

ผลิตภาพ การสร้างชุมชนเข้มแข็งให้เป็นพลังร่วมทางสังคมในการสนับสนุนการพัฒนาและพร้อมรับผลประโยชน์จากการพัฒนา โดยส่งเสริมการประกอบอาชีพของผู้ประกอบการระดับชุมชน การสนับสนุนศูนย์ฝึกอาชีพชุมชนเพื่อยกระดับทักษะของคนในชุมชน ส่งเสริมให้ชุมชนจัดสวัสดิการและบริการในชุมชน (สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, 2560) การลดความเหลื่อมล้ำของสังคมและการสร้างโอกาสการเข้าถึงบริการของรัฐ ได้ถูกกำหนดเป็นนโยบายสำคัญของรัฐบาลพลเอกประยุทธ์ จันทร์โอชาเพื่อบรรเทาปัญหาเกี่ยวกับปากท้องของประชาชนในระดับล่างซึ่งเป็นคนส่วนใหญ่ของประเทศ มีแผนงานหลักคือแผนงานการพัฒนาเศรษฐกิจฐานรากและชุมชนเข้มแข็ง และมอบหมายให้กระทรวงมหาดไทยซึ่งมีกรมการพัฒนาชุมชนเป็นหน่วยงานหลักบูรณาการไปสู่การปฏิบัติ โดยกรมการพัฒนาชุมชนได้กำหนดให้การพัฒนาอาชีพครัวเรือนเป็น 1 ใน 3 ปัจจัยขับเคลื่อนวาระกรมการพัฒนาชุมชนปี 2560 ดำเนินการภายใต้ “โครงการสัมมาชีพชุมชนตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง” โดยกำหนดพื้นที่เป้าหมายจำนวน 23,589 หมู่บ้านจากพื้นที่เป้าหมายที่ผ่านการให้การศึกษาด้วยหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง มีเป้าหมายให้ประชาชนได้รับการพัฒนาอาชีพและมีรายได้ เศรษฐกิจครัวเรือนมีความมั่นคง ประชาชนใช้ชีวิตอยู่ในชุมชนอย่างมีความสุข ขับเคลื่อนการดำเนินงานภายใต้แนวคิด “ชาวบ้านสอนชาวบ้าน” ที่เริ่มต้นด้วยการพัฒนาทักษะการถ่ายทอดองค์ความรู้ให้กับปราชญ์ชุมชนด้านอาชีพ จากนั้นปราชญ์ชุมชนกลับไปสร้างทีมและจัดการฝึกอบรมอาชีพให้กับครัวเรือนที่ต้องการฝึกอาชีพในหมู่บ้าน ติดตามและสนับสนุนอย่างต่อเนื่อง เพื่อให้ครัวเรือนที่เข้ารับการฝึกอาชีพสามารถปฏิบัติอาชีพได้จริงและพัฒนาเป็นอาชีพสร้างรายได้ให้กับครัวเรือนได้อย่างมั่นคง โดยผลการดำเนินโครงการปีงบประมาณ 2560 มีประชาชนได้รับการพัฒนาอาชีพและมีรายได้รวม 471,780 คน/ครัวเรือน (กรมการพัฒนาชุมชน, 2562) และได้ดำเนินโครงการนี้ในปีงบประมาณต่อไปอย่างต่อเนื่อง โดยกรมการพัฒนาชุมชนได้กำหนดแผนปฏิบัติการระยะ 3 ปี ระหว่าง พ.ศ.2563 ถึง 2565 ประเด็นการพัฒนา เรื่องที่ 1 สร้างสรรค์ชุมชนพึ่งตนเองได้ กำหนดตัวชี้วัดร้อยละของครัวเรือนเป้าหมายได้รับการส่งเสริมอาชีพ ประกอบอาชีพ ตามแนวทางการสร้างสัมมาชีพชุมชนมีรายได้เพิ่มขึ้น 928,700 ครัวเรือน (กองแผนงาน กรมการพัฒนาชุมชน, 2562)

บ้านโกรกกลี ตำบลน้ำรอบ อำเภอลานสั๊ก จังหวัดอุทัยธานี เป็นหมู่บ้านหนึ่งที่เข้าร่วมโครงการสร้างสัมมาชีพชุมชนตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงมาตั้งแต่เริ่มต้นโครงการจวบถึงปัจจุบัน โดยประชากรส่วนใหญ่ของหมู่บ้านนี้ประกอบอาชีพเกษตรกรรม มีฐานะยากจน ผลการดำเนินงานที่ผ่านมาชุมชนสามารถดำเนินโครงการได้อย่างมีประสิทธิภาพ ส่งผลให้ครัวเรือนมีรายได้สูงขึ้น เศรษฐกิจครัวเรือนมีความมั่นคง ประชาชนใช้ชีวิตอยู่ในชุมชนอย่างมีความสุข มีความรัก ความสามัคคี มีความเข้มแข็ง สามารถบริหารจัดการชุมชนได้ด้วยตนเอง จากความสำเร็จในการดำเนินงานดังกล่าวส่งผลให้ชุมชนบ้านโกรกกลีได้รับรางวัลชนะเลิศ

หมู่บ้านสัมมาชีพชุมชนระดับอำเภอ ได้รับการยอมรับจากเครือข่ายชุมชน ทำให้มีหน่วยงานภาครัฐและองค์กรภาคประชาชนอื่นๆ เข้ามาศึกษาเรียนรู้การใช้ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง ในฐานะหมู่บ้านต้นแบบสัมมาชีพชุมชนที่ประสบความสำเร็จจากการพัฒนาจนเป็นชุมชนเข้มแข็งชุมชนหนึ่ง (สำนักงานพัฒนาชุมชนอำเภอลานสัก จังหวัดอุทัยธานี)

จากสภาพปัญหาความยากจนและความเหลื่อมล้ำ และความสำเร็จในการดำเนินโครงการสัมมาชีพชุมชนของบ้านโกรกกลีที่สามารถช่วยลดความยากจนและความเหลื่อมล้ำลงมาได้ อีกทั้งยังสามารถเสริมสร้างความเข้มแข็งของชุมชนในการจัดการตนเอง จึงมีประเด็นที่น่าศึกษาว่า อะไรคือปัจจัยความสำเร็จที่สำคัญในการดำเนินงานบ้านสัมมาชีพชุมชนของบ้านโกรกกลี เพราะในการบริหารจัดการโครงการให้ประสบความสำเร็จตามเป้าหมายนั้น หน่วยงานหรือบุคคลที่รับผิดชอบโครงการจะต้องตระหนักถึงความสำคัญของปัจจัยความสำเร็จของโครงการที่ดำเนินการ และจะต้องแสวงหาวิธีการที่จะได้มาซึ่งปัจจัยเหล่านี้ ซึ่งผลการศึกษาที่ได้สามารถใช้เป็นต้นแบบแนวทางการดำเนินงานสัมมาชีพชุมชนตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงให้กับหมู่บ้านอื่น หรือนำไปประยุกต์ใช้กับการพัฒนาชุมชนเพื่อลดปัญหาความเหลื่อมล้ำด้านรายได้ และเสริมสร้างความเข้มแข็งของชุมชนในการจัดการตนเองในโครงการอื่นที่มีบริบทคล้ายคลึงกันต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

เพื่อวิเคราะห์ศึกษาปัจจัยความสำเร็จและลักษณะสำคัญของปัจจัยความสำเร็จในการสร้างชุมชนเข้มแข็งบ้านสัมมาชีพชุมชนของบ้านโกรกกลี ตำบลน้ำรอบ อำเภอลานสัก จังหวัดอุทัยธานี

วิธีดำเนินการวิจัย

การศึกษารั้งนี้เป็นการวิจัยแบบผสมผสาน (Mixed methods) แบบกำหนดพื้นที่ศึกษาเฉพาะกรณี (Case study) โดยมุ่งเน้นการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative research) มีขั้นตอนดำเนินการวิจัยแบ่งเป็น 3 ขั้นตอน ได้แก่ ขั้นตอนที่ 1 การศึกษาเอกสาร (Documentary study) ขั้นตอนที่ 2 การศึกษาและเก็บข้อมูลในพื้นที่ (Field study) โดยการสังเกตและบันทึกข้อมูล การสัมภาษณ์เชิงลึก (In-dept interview) ทั้งที่เป็นทางการและไม่เป็นทางการแบบรายบุคคลและรายกลุ่ม (Focus group) และขั้นตอนที่ 3 การวิเคราะห์และสรุปผล

กลุ่มผู้ให้ข้อมูลสำคัญ

กลุ่มผู้ให้ข้อมูลสำคัญแบ่งออกเป็น 2 กลุ่ม คือ กลุ่มที่ 1 ประชาชนบ้านโกรกกลี ตำบลน้ำรอบ อำเภอลานสัก จังหวัดอุทัยธานี จากครัวเรือนที่เข้าร่วมกลุ่มสัมมาชีพชุมชนโครงการสร้างสัมมาชีพชุมชนตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง ครัวเรือนละ 1 คน จำนวนทั้งสิ้น

25 คน ประกอบด้วย สมาชิกระดับผู้นำชุมชน(ผู้ใหญ่บ้านและผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้าน) จำนวน 2 คน ประชาชนชุมชนจำนวน 3 คน และสมาชิกทั่วไปจำนวน 20 คน และกลุ่มที่ 2 เจ้าหน้าที่สำนักงานพัฒนาชุมชนอำเภอแล่นสัก จังหวัดอุทัยธานี ผู้รับผิดชอบโครงการจำนวน 2 คน ประกอบด้วย พัฒนาการอำเภอแล่นสัก 1 คน และนักวิชาการพัฒนาชุมชนปฏิบัติการ 1 คน รวมผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key informants) ในการศึกษาครั้งนี้ทั้งสิ้นจำนวน 27 คน

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลการวิจัยครั้งนี้ คือ แบบสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้าง (Structured interview) โดยแบ่งเป็น 2 ชุด ได้แก่ แบบสัมภาษณ์ประชาชน ผู้เข้าร่วมกลุ่มสัมมนาชุมชน และแบบสัมภาษณ์เจ้าหน้าที่ผู้ดูแลโครงการ ทั้งนี้ ข้อคำถามของแบบสัมภาษณ์แต่ละแบบถูกแบ่งเป็น 3 ส่วน ประกอบด้วย ส่วนที่ 1 เป็นข้อมูลส่วนบุคคลของผู้ตอบแบบสัมภาษณ์ ส่วนที่ 2 เป็นข้อคำถามเกี่ยวกับปัจจัยความสำเร็จในการสร้างชุมชนเข้มแข็งบ้านสัมมนาชุมชนของบ้านโกรกลึก และส่วนที่ 3 เป็นข้อคำถามเกี่ยวกับลักษณะสำคัญของปัจจัยความสำเร็จในการสร้างชุมชนเข้มแข็งบ้านสัมมนาชุมชนของบ้านโกรกลึก

การวิเคราะห์ข้อมูล

ผู้วิจัยได้ดำเนินการวิเคราะห์ข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์ ดังนี้ 1) จำแนกและจัดระบบข้อมูล (Typology and taxonomy) ที่ได้รับการจัดบันทึกและจากเทปบันทึกเสียงที่ถอดเป็นบทสนทนา 2) ทำการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงปริมาณด้วยการหาค่าความถี่ (Frequency) และวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพด้วยการวิเคราะห์เนื้อหา (Content analysis) แยกแยะเป็นประเด็นปัจจัยความสำเร็จและลักษณะสำคัญของปัจจัยความสำเร็จในการสร้างชุมชนเข้มแข็งบ้านสัมมนาชุมชนของบ้านโกรกลึกตามกรอบแนวคิดการวิจัย และ 3) ทำการสรุปความตามประเด็นสำคัญในการวิจัย อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ โดยนำเสนอข้อมูลในรูปความเรียงตามวัตถุประสงค์ของการวิจัย

ผลการวิจัย

การศึกษาปัจจัยความสำเร็จในการสร้างชุมชนเข้มแข็งบ้านสัมมนาชุมชน บ้านโกรกลึก ตำบลน้ำรอบ อำเภอแล่นสัก จังหวัดอุทัยธานี สามารถสรุปผลการศึกษาออกเป็นประเด็นสำคัญตามวัตถุประสงค์การวิจัยได้ดังนี้

1. ผลการวิเคราะห์ปัจจัยความสำเร็จในการสร้างชุมชนเข้มแข็งบ้านสัมมนาชุมชนบ้านโกรกลึก

จากการศึกษาพบว่า ผู้ให้ข้อมูลหลักทั้งประชาชนที่เข้าร่วมกลุ่มสัมมนาชุมชนและเจ้าหน้าที่ผู้รับผิดชอบโครงการทุกคนมีความเห็นสอดคล้องกันว่า ปัจจัยด้านผู้นำชุมชน ปัจจัยด้านการมีส่วนร่วมของคนในชุมชน ปัจจัยด้านภาคีเครือข่าย ปัจจัยด้านเศรษฐกิจครัวเรือน

ปัจจัยด้านสังคม/วัฒนธรรม ปัจจัยด้านทุนในชุมชน(ทรัพยากรธรรมชาติ) และปัจจัยด้านการสนับสนุนจากหน่วยงานภาครัฐ เป็นปัจจัยที่มีผลต่อความสำเร็จในการสร้างชุมชนเข้มแข็งบ้านสัมมาชีพชุมชนของบ้านโกรกกลี

เมื่อคณะผู้วิจัยขอให้ผู้ให้ข้อมูลหลักคือประชาชนที่เข้าร่วมกลุ่มสัมมาชีพชุมชนและเจ้าหน้าที่ผู้รับผิดชอบโครงการ แต่ละคน นำปัจจัยจำนวน 7 ปัจจัยที่ผู้ให้ข้อมูลหลักเลือกไว้มาจัดลำดับความสำคัญโดยอิสระ แล้วนำคะแนนมาแจกแจงความถี่ แบ่งเป็นปัจจัยหลักและปัจจัยเสริม ผลการศึกษาพบว่า

1) ปัจจัยหลักที่ส่งผลต่อความสำเร็จในการสร้างชุมชนเข้มแข็งบ้านสัมมาชีพชุมชนของบ้านโกรกกลีประกอบด้วย ปัจจัยด้านผู้นำ เป็นปัจจัยที่มีคะแนนรวมสูงที่สุด ตามด้วยปัจจัยด้านการมีส่วนร่วมของคนในชุมชน และปัจจัยด้านภาคีเครือข่าย ตามลำดับ

2) ปัจจัยเสริมที่ส่งผลต่อความสำเร็จในการสร้างชุมชนเข้มแข็งบ้านสัมมาชีพชุมชนของบ้านโกรกกลี เรียงลำดับคะแนนความสำคัญ ประกอบด้วย ปัจจัยด้านเศรษฐกิจครัวเรือน ปัจจัยด้านสังคมวัฒนธรรม ปัจจัยด้านทุนในชุมชน(ทรัพยากรธรรมชาติ) และปัจจัยด้านการสนับสนุนจากหน่วยงานภาครัฐ ตามลำดับ

2. ผลการวิเคราะห์ลักษณะสำคัญของปัจจัยความสำเร็จในการสร้างชุมชนเข้มแข็งบ้านสัมมาชีพชุมชนบ้านโกรกกลี

คณะผู้วิจัยได้สัมภาษณ์เชิงลึกผู้ให้ข้อมูลสำคัญเป็นรายบุคคลถึงลักษณะสำคัญของปัจจัยความสำเร็จที่ผู้ให้ข้อมูลหลักเลือกไว้ แล้วนำข้อมูลที่ได้มาวิเคราะห์เนื้อหา ผลการวิเคราะห์พบว่า ปัจจัยความสำเร็จในการสร้างชุมชนเข้มแข็งบ้านสัมมาชีพชุมชนบ้านโกรกกลีแต่ละปัจจัยมีลักษณะดังนี้

1) ปัจจัยด้านผู้นำ พบว่า ผู้นำชุมชนบ้านโกรกกลีเป็นผู้ที่มีความรู้ในการนำหลักการสัมมาชีพชุมชนซึ่งผ่านการอบรมมาใช้ส่งเสริมการดำเนินงานสัมมาชีพชุมชนในหมู่บ้านมีความสามารถในการถ่ายทอดความรู้จากประสบการณ์ตรง จูงใจคนในชุมชนโดยการลงมือปฏิบัติด้วยตนเองให้คนในชุมชนเห็นภาพชัดเจนว่าเป็นสิ่งที่ทุกคนสามารถทำได้จริง คอยให้คำแนะนำต่อสมาชิกกลุ่มและผู้ที่สนใจด้วยความจริงใจ มีความเสียสละ มุ่งมั่นในการนำความรู้ที่มีมาเผยแพร่แก่สมาชิกกลุ่มโดยไม่คิดค่าใช้จ่าย สนับสนุนทุนและอุปกรณ์แก่สมาชิกที่ยังขาดวัสดุอุปกรณ์ ให้ความเชื่อมั่นแก่สมาชิกในสิ่งที่ลงมือปฏิบัติ และชี้ให้เห็นว่าหากทำสิ่งนี้แล้วผู้ทำจะได้อะไร เช่น สามารถลดต้นทุนในการซื้อปุ๋ย ซื้อยาฆ่าแมลง และได้รับประทานอาหารที่ปลอดภัย พืช ส่งผลให้ผู้นำได้รับการยอมรับจากคนในชุมชนมากที่สุด และพร้อมทำตามแบบอย่างที่คุณำแนะนำโดยไม่ลังเล นอกจากนี้ ผู้นำชุมชนยังมีการประชาสัมพันธ์การดำเนินงานอย่างสม่ำเสมอ

2) ปัจจัยด้านการมีส่วนร่วมของคนในชุมชน พบว่า ชุมชนบ้านโกรกลึกมีลักษณะเป็นชุมชนที่ประชาชนอยู่ร่วมกันด้วยความรัก ความสามัคคี ร่วมมือร่วมใจ พร้อมทั้งจะเสียสละเพื่อส่วนรวม คนในชุมชนมาเข้าร่วมปรึกษาหารือกับสมาชิกกลุ่มอย่างสม่ำเสมอ ร่วมกันวางแผน แสดงความคิดเห็น รับฟังความคิดเห็น รับฟังเสียงส่วนใหญ่ ร่วมกันดำเนินงาน ติดตามผลการปฏิบัติ และร่วมรับผิดชอบผลการดำเนินงาน

3) ปัจจัยด้านภาคีเครือข่าย พบว่า การดำเนินงานมีลักษณะเป็นกลุ่มบุคคลที่มีเป้าหมายร่วมกันมารวมตัวกันด้วยความสมัครใจเพื่อทำกิจกรรมกลุ่มให้บรรลุเป้าหมาย โดยชุมชนมีกลุ่มองค์กรในการสร้างบ้านสามัคคีพชุมชนเข้ามาแนะนำถ่ายทอดความรู้ตามหลักวิชาการ มีการสาธิต แนะนำการปฏิบัติ ส่งเสริมสนับสนุนกิจกรรมของชุมชน สนับสนุนทุนในการพัฒนาชุมชน เข้าร่วมประชุมประจำเดือน และเข้ามามีส่วนในการจัดทำอาชีพ วางระบบวางแผน สนับสนุนวัสดุอุปกรณ์ ช่วยจัดจำหน่ายผลผลิตที่ชุมชนผลิต และส่งเสริมให้ประชาชนเป็นสมาชิกของกลุ่มองค์กรต่างๆ ร่วมมือกันสร้างเครือข่ายออกสู่ตลาดภายนอก

4) ปัจจัยด้านเศรษฐกิจครัวเรือน พบว่า ประชาชนชุมชนบ้านโกรกลึกส่วนใหญ่ประกอบอาชีพเกษตรกรรมเป็นอาชีพหลัก มีรายได้ไม่แน่นอน และได้รับผลกระทบจากปัญหาการระบาดของโรคโควิด 19 ซึ่งเป็นสาเหตุหนึ่งที่ทำให้ต้นทุนการผลิตสูงขึ้น ในขณะที่ราคาจำหน่ายผลผลิตการเกษตรลดลง ซึ่งเป็นแรงผลักดันให้เกิดพลังในการดิ้นรนเพื่อความอยู่รอด เมื่อสมาชิกได้มีโอกาสเข้าร่วมดำเนินงานตามโครงการสามัคคีพชุมชนแล้วส่งผลให้ครัวเรือนของเขาสามารถลดรายจ่าย เพิ่มรายได้ ทำให้เกิดกำลังใจในการดำเนินงาน โดยสมาชิกมีการจัดทำบัญชีครัวเรือนเพื่อรู้รายรับรายจ่ายแล้วนำมาปรับเพื่อลดรายจ่ายที่ไม่จำเป็น ออก มีการปลูกพืชปลอดสารพิษ เลี้ยงเป็ด ไก่ ปลา ไข่ไก่ในครัวเรือน นำวัตถุดิบในท้องถิ่นมาทำปุ๋ยหมัก ปุ๋ยชีวภาพ สมุนไพรไล่แมลง น้ำส้มควันไม้ไว้ใช้เองเพื่อลดต้นทุน ผลผลิตที่เหลือบริโภคหรือเหลือใช้ก็นำไปจำหน่ายเพิ่มรายได้ มีการออม และสามารถพึ่งพาตนเองได้

5) ปัจจัยด้านสังคมวัฒนธรรม พบว่า ชุมชนบ้านโกรกลึกมีลักษณะสังคมที่เอื้ออารีย์ ไม่นิยมความรุนแรง ประชาชนมีความรู้สึกรับรู้ถึงการมีชีวิตที่ปลอดภัย เป็นสังคมที่ปลอดอาชญากรรม ปลอดภัยเสพติด คนในชุมชนปฏิบัติตามข้อตกลงของชุมชน ยึดหลักประชาธิปไตยเคารพเสียงส่วนใหญ่ เคารพและให้เกียรติผู้อาวุโส ปฏิบัติตามคำสอนของศาสนา มีการทำบุญเนื่องในวันสงกรานต์ ทำบุญตักบาตรเทโวช่วงออกพรรษา และการร่วมจัดบวชนาคหมู่เป็นประจำทุกปี ผู้คนใช้ชีวิตที่เรียบง่าย ชุมชนอยู่กันด้วยความรัก ความสามัคคี เมื่อมีกิจกรรมหรืองานในชุมชนทุกคนจะให้ความช่วยเหลือกันโดยไม่ต้องมีคำจ้าง เสียสละช่วยเหลือกันเมื่อเพื่อนบ้านต้องการด้วยความเต็มใจ

6) ปัจจัยด้านทุนในชุมชนด้านทรัพยากรธรรมชาติ พบว่า ลักษณะชุมชนบ้านโกรกลึกมีป่าไม้และแหล่งน้ำธรรมชาติเป็นต้นทุนของชุมชน ผู้คนในชุมชนให้ความสำคัญกับการ

อนุรักษ์ธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม มีการปลูกป่าทดแทน ไม่ตัดไม้ทำลายป่า ไม่ทิ้งขยะลงแม่น้ำ ลำคลอง งดใช้สารเคมี และหันมาใช้ปุ๋ยหมัก ปุ๋ยชีวภาพ ปุ๋ยพืชสดทดแทน

7) ปัจจัยด้านการสนับสนุนจากหน่วยงานภาครัฐ พบว่า ชุมชนบ้านโกรกลึก ได้รับการสนับสนุนจากหน่วยงานภาครัฐหลากหลายหน่วยงาน เช่น พัฒนาชุมชน องค์การปกครองส่วนท้องถิ่น และหน่วยทหารพัฒนา โดยหน่วยงานภาครัฐได้เข้ามาถ่ายทอดความรู้ให้กับประชาชนในชุมชนหลากหลายด้าน มีการสาธิต ฝึกอบรม เป็นพี่เลี้ยง และมีการกระตุ้นติดตามการดำเนินงานของชุมชนอย่างสม่ำเสมอต่อเนื่อง

อภิปรายผล

จากผลการศึกษาที่พบว่าปัจจัยความสำเร็จในการสร้างชุมชนเข้มแข็งบ้านสัมมาชีพ ชุมชนของบ้านโกรกลึก ประกอบด้วยปัจจัยหลักคือ ปัจจัยด้านผู้นำ การมีส่วนร่วมของคนในชุมชน และภาคีเครือข่าย โดยมีปัจจัยเศรษฐกิจครัวเรือน สังคมวัฒนธรรมทุนในชุมชน และการสนับสนุนจากหน่วยงานภาครัฐเป็นปัจจัยสนับสนุนนั้น สอดคล้องกับผลการศึกษาของ (ศุภวัฒน์ เสาเงิน, 2560) ที่พบว่า ปัจจัยแห่งความสำเร็จในการเป็นหมู่บ้านเศรษฐกิจพอเพียงของบ้านหนองรี ตำบลหนองรี อำเภอมืองชลบุรี จังหวัดชลบุรี ประกอบด้วยปัจจัยด้านผู้นำชุมชนเป็นปัจจัยที่สำคัญที่สุด รองลงมาคือปัจจัยด้านการมีส่วนร่วมของคนในชุมชน และปัจจัยด้านภาคีเครือข่ายการพัฒนา และสอดคล้องกับผลการศึกษาของ (วิรัช ตั้งประดิษฐ์, 2560) ซึ่งได้ศึกษาปัจจัยที่ส่งผลต่อความสำเร็จในการจัดการตนเองของชุมชนท้องถิ่น กรณีศึกษาตำบลอุทัยเก่า อำเภอนองฉาง จังหวัดอุทัยธานี ที่พบว่าปัจจัยด้านกลไกผู้นำ และรูปแบบในการจัดการตนเองแบบมีส่วนร่วมของชุมชน เป็นปัจจัยสำคัญที่ส่งผลต่อความสำเร็จในการจัดการตนเองของชุมชน นอกจากนี้ยังสอดคล้องกับผลการศึกษาของ (รพีภัทร์ สุขสมเกษม, 2559) ซึ่งพบว่าปัจจัยที่มีผลต่อการส่งเสริมความเข้มแข็งของชุมชน กรณีศึกษาชุมชนในเขตเทศบาลนครปากเกร็ด จังหวัดนนทบุรี ซึ่งเป็นชุมชนเมืองขนาดใหญ่ ประกอบด้วยปัจจัยด้านผู้นำชุมชน การสนับสนุนจากหน่วยงานภายนอกชุมชน ได้แก่ เทศบาลนครปากเกร็ด องค์การบริหารส่วนจังหวัด โรงพยาบาลชลประทาน สถานีตำรวจอำเภopakเกร็ด และมหาวิทยาลัยในพื้นที่ ปัจจัยด้านการมีส่วนร่วมของสมาชิกในชุมชน ปัจจัยด้านชุมชนมีศักยภาพทางเศรษฐกิจในการพึ่งพาตนเองสูง ปัจจัยด้านกายภาพและสภาพแวดล้อมของชุมชนที่เอื้ออำนวยต่อการรวมกลุ่มประชาชนในชุมชน จากข้อค้นพบที่สอดคล้องกันดังกล่าวยืนยันให้เห็นว่า ปัจจัยด้านผู้นำชุมชนเป็นปัจจัยที่สำคัญมากต่อความสำเร็จในการพัฒนาชุมชน ทั้งในเขตชุมชนชนบทและชุมชนเมืองขนาดใหญ่ อย่างไรก็ตามข้อค้นพบที่ว่าปัจจัยด้านผู้นำเป็นปัจจัยที่สำคัญที่สุดที่ส่งผลต่อความสำเร็จในการสร้างชุมชนเข้มแข็งบ้านสัมมาชีพชุมชนของบ้านโกรกลึกนี้ไม่สอดคล้องกับงานวิจัยของ (กลุ่มงานวิจัยและพัฒนา สถาบันการพัฒนาชุมชน, 2562) ที่พบว่าปัจจัยที่มี

ผลกระทบต่อความสำเร็จการขับเคลื่อนสมาชิกชุมชนตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ประกอบด้วย ปัจจัยด้านการมีส่วนร่วมของครัวเรือนสมาชิกฯ รองลงมาคือปัจจัยด้านลักษณะโครงการ และปัจจัยด้านผู้นำตามลำดับ ซึ่งแม้ว่าข้อค้นพบดังกล่าวจะไม่สอดคล้องกันแต่ผลการวิจัยนี้ก็ยังยืนยันว่าปัจจัยด้านการมีส่วนร่วมของคนในชุมชน ภาวศึเครือข่าย เศรษฐกิจ ครัวเรือน สังคมวัฒนธรรม ทนในชุมชน และการสนับสนุนจากหน่วยงานภาครัฐ ต่างก็เป็นปัจจัยสำคัญเช่นเดียวกัน สอดคล้องกับผลการศึกษาของ (จงสวัสดิ์ มณีจอม, 2558) ซึ่งพบว่า ปัจจัยที่ส่งผลกระทบต่อความสำเร็จในการพัฒนาชุมชน ตามแนวทางปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงของชุมชนบ้านโคกไพร ตำบลทัพราช อำเภอดาพระยา จังหวัดสระแก้ว ประกอบด้วย 1) ความรู้ ความเข้าใจของประชาชน 2) งบประมาณที่ได้รับการสนับสนุน 3) กระบวนการมีส่วนร่วมของประชาชน 4) ทรัพยากรที่มีอยู่ในชุมชน 5) บทบาทของแกนนำหมู่บ้าน และ 6) ภาวศึการพัฒนา เมื่อพิจารณาถึงลักษณะของปัจจัยด้านผู้นำ ซึ่งผลการศึกษาพบว่าปัจจัยสำคัญที่สุดที่ส่งผลกระทบต่อความสำเร็จในการดำเนินงานสู่ชุมชนเข้มแข็งบ้านสมาชิกชุมชนบ้านโกรกกลี โดยผู้นำ เป็นผู้ที่มิภาวะผู้นำที่ได้รับการยอมรับจากสมาชิกชุมชนอยู่ในระดับสูงมาก มีความสามารถ จูงใจให้สมาชิกชุมชนปฏิบัติตามด้วยความเต็มใจ ซึ่งลักษณะผู้นำเช่นนี้สอดคล้องกับแนวคิด ทฤษฎีภาวะผู้นำในงานของ (Northouse, Peter G, 2018) ที่กล่าวว่า ผู้นำ (Leaders) หมายถึง ผู้ที่สามารถมีอิทธิพลเหนือคนอื่น ได้รับความเคารพนับถือจากผู้ใต้บังคับบัญชา เชื่อฟัง ปฏิบัติตามตามผู้นำต้องการ ผู้นำคือผู้ที่มีลักษณะเป็นศูนย์รวมของพฤติกรรมกลุ่ม เป็นผู้ที่สามารถนำกลุ่มไปสู่จุดหมายที่ต้องการได้ เป็นผู้ที่ได้รับเลือกจากสมาชิกของกลุ่มในสังคม สามารถทำให้กลุ่มเกิดการเปลี่ยนแปลง มีศิลปะในการทำงาน มีอิทธิพลในการจูงใจคนอื่นให้ร่วมกันปฏิบัติงานให้สำเร็จ และสอดคล้องกับงานวิจัยของ (กลุ่มงานวิจัยและพัฒนา สถาบันการพัฒนาชุมชน, 2562) ซึ่งพบว่าผู้นำที่มีความเชี่ยวชาญและมีประสบการณ์ในวิชาชีพ สามารถถ่ายทอดและสื่อสารให้ผู้เข้าร่วมโครงการได้เป็นอย่างดี เป็นปัจจัยที่มีผลกระทบต่อความสำเร็จการขับเคลื่อนสมาชิกชุมชน ดังนั้น จึงอาจกล่าวได้ว่า ถ้าต้องการพัฒนาชุมชนให้ประสบความสำเร็จ หน่วยงานหรือองค์กรที่รับผิดชอบงานพัฒนาชุมชนต้องสรรหาและส่งเสริมผู้นำชุมชนที่มีลักษณะดังกล่าวมาเป็นผู้นำโครงการ

ในขณะที่ปัจจัยด้านการมีส่วนร่วมของคนในชุมชนซึ่งเป็นปัจจัยหลักที่มีความสำคัญรองลงมาจากปัจจัยด้านผู้นำที่ส่งผลกระทบต่อความสำเร็จในการดำเนินงานสู่ชุมชนเข้มแข็งบ้านสมาชิกชุมชนบ้านโกรกกลี ซึ่งพบว่ามีลักษณะเป็นชุมชนที่ประชาชนอยู่ร่วมกันด้วยความรัก ความสามัคคี ร่วมมือร่วมใจ พร้อมทั้งจะเสียสละเพื่อส่วนรวม มาเข้าร่วมปรึกษาหารือกับสมาชิกกลุ่มอย่างสม่ำเสมอ ร่วมวางแผน แสดงความคิดเห็น รับฟังความคิดเห็น รับฟังเสียงส่วนใหญ่ ร่วมกันดำเนินงาน ติดตามผลการปฏิบัติ และร่วมรับผิดชอบผลการดำเนินงาน ลักษณะการมีส่วนร่วมของคนในชุมชนดังกล่าวสอดคล้องกับงานวิจัยของ (ศุภวัฒน์ เสาเงิน, 2560) ที่พบว่า

ชุมชนบ้านหนองรีมีลักษณะเป็นชุมชนที่ประชาชนอยู่ร่วมกันด้วยความรัก ความสามัคคี ร่วมมือร่วมใจ พร้อมทั้งจะเสียสละเพื่อส่วนรวมเช่นเดียวกัน อันเป็นปัจจัยความสำเร็จที่สำคัญในการเป็นหมู่บ้านเศรษฐกิจพอเพียงของบ้านหนองรี และสอดคล้องกับงานวิจัยของ (กลุ่มงานวิจัยและพัฒนา สถาบันการพัฒนาชุมชน, 2562) ซึ่งพบว่าปัจจัยที่ส่งผลต่อการขับเคลื่อนโครงการสัมมาชีพชุมชน ด้านการมีส่วนร่วมของครัวเรือน ผู้เข้าร่วมโครงการจะต้องมีความสนใจจริงและมีความพร้อมที่จะเข้าร่วมขับเคลื่อนโครงการ และในกระบวนการของโครงการจะเป็นลักษณะการเรียนรู้ร่วมกัน

ในส่วนของปัจจัยด้านภาคีเครือข่ายซึ่งเป็นปัจจัยหลักลำดับที่สามที่ส่งผลต่อความสำเร็จในการดำเนินงานสู่ชุมชนเข้มแข็งบ้านสัมมาชีพชุมชนบ้านโกรกกลี ที่พบว่า การดำเนินงานของชุมชนบ้านโกรกกลีมีลักษณะเป็นกลุ่มบุคคลทั้งภายในและภายนอกชุมชนที่มีเป้าหมายร่วมกันมารวมตัวกันด้วยความสมัครใจเพื่อทำกิจกรรมกลุ่มให้บรรลุเป้าหมาย โดยเข้ามาร่วมกันคิด ร่วมวางแผน ร่วมทำ ร่วมประเมินผล มีการแนะนำให้ความรู้ แนะนำให้ทำ สาธิต การทำ รวมถึงการสนับสนุนทุน อุปกรณ์ ใจให้กำลังใจ เป็นกำลังใจซึ่งกันและกัน ส่งผลให้เกิดการปฏิบัติลงมือทำร่วมกันอย่างจริงจังนั้น สอดคล้องกับงานวิจัยของ (ศุภวัฒน์ เสาเงิน, 2560) ที่พบว่าปัจจัยภาคีเครือข่ายเป็นปัจจัยภายนอกที่ส่งเสริมให้ชุมชนประสบความสำเร็จของชุมชนบ้านหนองรีด้วยการพัฒนาตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ทั้งการสนับสนุนในด้านความรู้ที่เกี่ยวกับเศรษฐกิจพอเพียง การสนับสนุนงบประมาณ การแลกเปลี่ยนความรู้และประสบการณ์ ด้วยการศึกษาดูงานระหว่างชุมชน การช่วยเหลือซึ่งกันและกัน และการสร้างเครือข่ายร่วมกับชุมชนอื่น

ลักษณะปัจจัยด้านเศรษฐกิจครัวเรือนที่พบว่าชุมชนบ้านโกรกกลีมีรายได้เพียงพอต่อการดำรงชีวิตประจำวัน แม้ว่าโดยส่วนใหญ่ประชาชนยังมีรายได้น้อยแต่ก็ไม่มีภาระหนี้สิน ไม่ใช้จ่ายเกินตัว ครัวเรือนมีการออม สามารถพึ่งพาตนเองได้ในระดับหนึ่ง มีการทำอาชีพเสริมเพิ่มรายได้ และการลดรายจ่ายที่ไม่จำเป็นที่ไม่ต้องหามาซื้อด้วยเงิน แต่หาได้โดยการปลูกการเลี้ยง เช่น การปลูกพืชผักสวนครัวที่จำเป็นต้องกินทุกวัน เลี้ยงเป็ด เลี้ยงไก่ หรือทำสิ่งจำเป็นซึ่งต้องใช้ทุกวันขึ้นมาใช้เอง เช่น น้ำยาล้างจาน ปุ๋ยหมัก ปุ๋ยอินทรีย์ น้ำส้มควันไม้ ฯลฯ จึงทำให้มีเงินออมเพิ่มขึ้น ลักษณะปัจจัยด้านเศรษฐกิจครัวเรือนดังกล่าวสอดคล้องตรงกับแนวคิดของกรมการพัฒนาชุมชนที่กำหนดให้การพัฒนาอาชีพครัวเรือน เป็น 1 ใน 3 ปัจจัยขับเคลื่อนวาระกรมการพัฒนาชุมชน ปี 2560 CDD Agenda 2017 (กรมการพัฒนาชุมชน, 2560) ที่มุ่งผลให้ “เศรษฐกิจครัวเรือนมีความมั่นคง ประชาชนใช้ชีวิตอยู่ในชุมชนอย่างมีความสุข” และดำเนินการภายใต้ “โครงการสร้างสัมมาชีพชุมชนตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง” เพื่อยกระดับเศรษฐกิจฐานราก คือ “รายได้” ทำให้ประชาชนในชุมชนมีรายได้เพิ่มขึ้น มีความมั่นคงและยั่งยืน สังคมอยู่ร่วมกันอย่างมีความสุข

ในขณะที่ลักษณะปัจจัยด้านสังคมวัฒนธรรมซึ่งพบว่าชุมชนบ้านโกรกกลีมีลักษณะสังคมวัฒนธรรมที่ประชาชนอยู่ร่วมกันด้วยความรัก ความสามัคคี ช่วยเหลือเกื้อกูลซึ่งกันและกัน เคารพและให้เกียรติผู้อาวุโส ปฏิบัติตามคำสอนของศาสนา อนุรักษ์ขนบธรรมเนียม ประเพณีวัฒนธรรมอันดีงาม ซึ่งลักษณะเช่นนี้ถือว่าเป็นทุนชุมชนที่สำคัญยิ่งต่อการพัฒนาชุมชนที่สอดคล้องกับ (กรมการพัฒนาชุมชน, 2562) ซึ่งได้ให้ความหมายเกี่ยวกับทุนชุมชนไว้ว่า ทุนชุมชน หมายถึง สรรพสิ่งใด ๆ ก็ตามที่มีอยู่ในชุมชนทั้งที่เกิดขึ้นเองตามธรรมชาติและเกิดขึ้นจากฝีมือหรือมันสมองภูมิปัญญาที่มีมูลค่าหรือคุณค่าของมนุษย์ ได้แก่ ทรัพยากรธรรมชาติ สิ่งแวดล้อม คน วัฒนธรรม ประเพณี หรือปัจจัยบริการด้านโครงสร้างพื้นฐานต่างๆ ซึ่งเป็นทุนที่สำคัญที่เอื้อต่อการพัฒนาชุมชน

ส่วนลักษณะปัจจัยด้านทุนในชุมชนทรัพยากรธรรมชาติที่พบว่าชุมชนบ้านโกรกกลีมีทรัพยากรธรรมชาติที่เพียงพอต่อการดำรงชีวิตสำหรับคนในชุมชน ป่าไม้สมบูรณ์ ธรรมชาติยังคงสภาพที่ดี สามารถเก็บอาหารป่ามาประกอบอาหารได้ ชุมชนมีการส่งเสริมและอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและการใช้ประโยชน์จากทรัพยากร ไม่ตัดไม้ทำลายป่าที่เป็นแหล่งต้นน้ำ และความชุ่มชื้น ไม่ทิ้งเศษขยะลงแม่น้ำคลอง ไม่ใช้สารเคมี มีจิตสำนึกที่ดี ให้ความสำคัญของทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ฯลฯ ซึ่งลักษณะปัจจัยทุนในชุมชนเช่นนี้สอดคล้องกับหลักการของกรมการพัฒนาชุมชน (2562) ที่กล่าวว่าทุนในชุมชนด้านทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมเป็นปัจจัยสำคัญที่เอื้อต่อการพัฒนาชุมชน

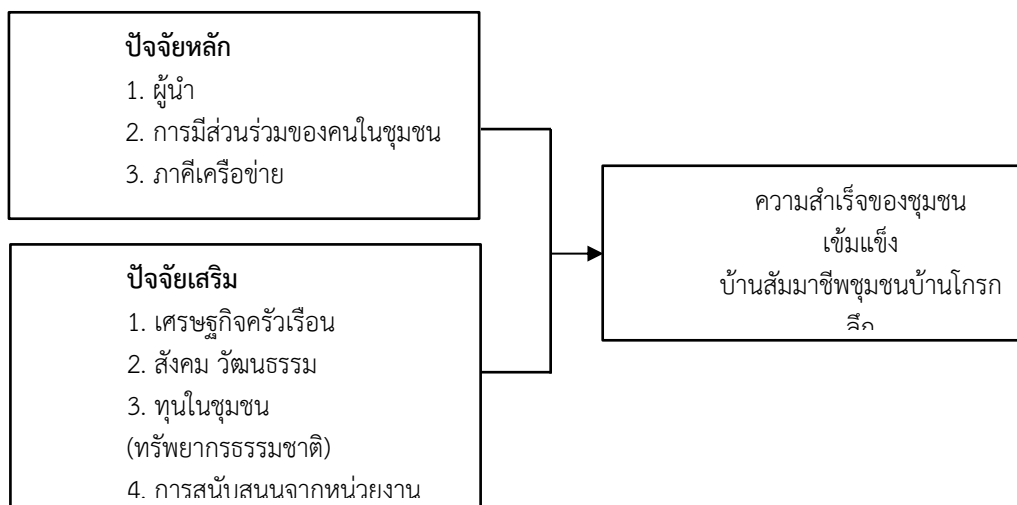
นอกจากนั้น ปัจจัยด้านการสนับสนุนจากหน่วยงานภาครัฐ ซึ่งพบว่าชุมชนบ้านโกรกกลีได้รับการสนับสนุนการดำเนินกิจกรรมสัมมาชีพชุมชนตามแนวทางปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงจากหน่วยงานภาครัฐมาอย่างต่อเนื่อง โดยมีการจัดฝึกอบรมด้านอาชีพต่างๆ เพื่อเพิ่มความรู้ เพิ่มรายได้ ต่อยอดอาชีพเดิมให้กับชุมชน ช่วยสนับสนุนด้านวัสดุอุปกรณ์ ช่วยหาตลาดรองรับผลผลิต กระตุ้น และติดตามผลการดำเนินงานของชุมชน ปัจจัยสนับสนุนจากหน่วยงานภาครัฐดังกล่าวได้รับการยอมรับจากผู้ให้สัมภาษณ์ว่าแม้จะไม่ใช่ว่าปัจจัยหลักแต่ก็เป็นปัจจัยสำคัญที่ช่วยเพิ่มศักยภาพชุมชนและเศรษฐกิจฐานรากของชุมชนบ้านโกรกกลีให้มีความเข้มแข็งจนสามารถพึ่งพาตนเองได้ ซึ่งสอดคล้องกับแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 12 (พ.ศ.2560 – 2564) ที่กำหนดให้การสร้างความเป็นธรรมลดความเหลื่อมล้ำในสังคม เป็น 1 ใน 10 ยุทธศาสตร์ที่มุ่งลดปัญหาความเหลื่อมล้ำด้านรายได้ของกลุ่มคนที่มีฐานะทางเศรษฐกิจสังคมที่แตกต่างกัน แก้ไขปัญหาความยากจน เพิ่มโอกาสการเข้าถึงบริการพื้นฐานทางสังคมของภาครัฐ รวมทั้งเพิ่มศักยภาพชุมชน และเศรษฐกิจฐานรากให้มีความเข้มแข็ง เพื่อให้ชุมชนพึ่งพาตนเองและได้รับส่วนแบ่งผลประโยชน์ทางเศรษฐกิจมากขึ้น และสอดคล้องกับปัจจัยที่เอื้อต่อความสำเร็จในการพัฒนาชุมชนตามแนวทางปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงของชุมชนเทศบาลตำบลสีแก้ว อำเภอเมือง จังหวัดร้อยเอ็ด ซึ่ง (ณัฐพันธุ์ ศรีจินดา และกาญจนา รอด

แก้ว, 2562) พบว่า ความสำเร็จของชุมชนเทศบาลตำบลสีแก้วเกิดจากปัจจัยภายนอกชุมชน ได้แก่ การสนับสนุนจากหน่วยงานภาครัฐในระดับปานกลาง โดยหน่วยงานภาครัฐเข้ามาจัดประชุม อบรมให้ความรู้แก่ชาวบ้าน ส่งเสริมให้ประชาชนมีอาชีพเสริม

องค์ความรู้ใหม่

จากการวิเคราะห์ปัจจัยความสำเร็จในการสร้างชุมชนเข้มแข็งบ้านสัมมาชีพชุมชนบ้านโกรกลึก สามารถถอดบทเรียนความสำเร็จของชุมชนเข้มแข็งบ้านสัมมาชีพชุมชน บ้านโกรกลึก ออกมาเป็นตัวแบบ (Model) ได้ดังแผนภาพ

รูปที่ 1 ตัวแบบปัจจัยความสำเร็จในการสร้างชุมชนเข้มแข็งบ้านสัมมาชีพชุมชน บ้านโกรกลึก ตำบลน้ำรอบ อำเภอลานสัก จังหวัดอุทัยธานี

สรุป/ข้อเสนอแนะ

จากการศึกษาครั้งนี้สรุปได้ว่า ปัจจัยความสำเร็จในการสร้างชุมชนเข้มแข็งบ้านสัมมาชีพชุมชนของบ้านโกรกลึก ประกอบด้วยปัจจัยหลัก ได้แก่ ปัจจัยด้านผู้นำ การมีส่วนร่วมของคนในชุมชน และภาศิเครือข่าย โดยมีปัจจัยด้านเศรษฐกิจครัวเรือน สังคมวัฒนธรรม ทุนในชุมชนด้านทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม และการสนับสนุนจากหน่วยงานภาครัฐเป็นปัจจัยสนับสนุน ซึ่งปัจจัยดังกล่าวมีทั้งปัจจัยภายในชุมชนและปัจจัยภายนอกชุมชน จึงมีข้อเสนอแนะสำหรับหน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาชุมชนและสำหรับชุมชนที่ต้องการพัฒนาชุมชนตนเอง ดังนี้ 1) หน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับการดำเนินงานพัฒนาชุมชน ส่งเสริมการสร้างเสริมความเข้มแข็งให้กับชุมชน จะต้องให้ความสำคัญกับการแสวงหาหรือส่งเสริมผู้นำชุมชนที่มี

คุณลักษณะผู้นำที่คนในชุมชนให้การยอมรับในระดับสูงมาเป็นศูนย์กลางการดำเนินงานเพื่อบรรลุตามเป้าหมายที่วางไว้ 2) ต้องเสริมศักยภาพด้านองค์ความรู้ของโครงการที่จะดำเนินการให้กับผู้นำชุมชน รวมถึงบทบาทความเป็นผู้นำในการถ่ายทอดองค์ความรู้แบบองค์รวม และบทบาทการเป็นวิทยากร เพื่อให้ผู้นำชุมชนสามารถเป็นศูนย์การเรียนรู้ของชุมชน สามารถถ่ายทอดและเผยแพร่ความรู้ไปยังสมาชิกชุมชนและเครือข่ายอื่นๆ ต่อไปได้อย่างมีประสิทธิภาพ 3) ต้องส่งเสริมและกระตุ้นการมีส่วนร่วมของคนในชุมชนอย่างสม่ำเสมอ และเสริมสร้างการใช้ประโยชน์จากปัจจัยด้านภาคีเครือข่ายทั้งภายในชุมชนและภายนอกชุมชน 4) ต้องไม่ละเลยปัจจัยด้านเศรษฐกิจครัวเรือน สังคมวัฒนธรรม และทุนในชุมชนด้านทรัพยากรและสิ่งแวดล้อมในชุมชน 5) ควรมุ่งส่งเสริมการใช้การตลาดนำการผลิต โดยผลิตตามความต้องการของตลาด นำเทคโนโลยีสมัยใหม่เข้าไปช่วยเพิ่มผลผลิต ต่อยอดด้วยนวัตกรรมที่เพิ่มมูลค่าให้สินค้าเกษตร โดยยึดโยงเข้ากับเศรษฐกิจฐานรากของชุมชน และใช้ประโยชน์จากอินเทอร์เน็ตหรือการตลาดดิจิทัลในการเพิ่มช่องทางการจัดจำหน่ายและยอดขาย 6) หน่วยงานภาครัฐต้องมีนโยบายส่งเสริมและสนับสนุนพร้อมติดตามประเมินผลโครงการกิจกรรมบ้านสามัคคีชุมชนอย่างต่อเนื่อง และปรับเปลี่ยนตามความต้องการตามบริบทของแต่ละชุมชน และ 7) ในการวิจัยครั้งต่อไปควรมีการศึกษาสภาพแวดล้อมของพื้นที่ที่จะดำเนินโครงการสามัคคีชุมชนในแต่ละพื้นที่อย่างละเอียดเพื่อกำหนดกลยุทธ์การดำเนินงานโดยเฉพาะการส่งเสริมอาชีพให้เหมาะสมกับจุดอ่อน จุดแข็ง โอกาส และอุปสรรคของแต่ละชุมชนให้มากที่สุด ให้เศรษฐกิจฐานรากของชุมชนมั่นคง ชุมชนพึ่งตนเองได้

เอกสารอ้างอิง

- กรมการพัฒนาชุมชน. (2560). วาระกรมการพัฒนาชุมชน ปี 2560 CDD Agenda 2017. เรียกใช้เมื่อ 20 พฤศจิกายน 2564 จาก https://plan.cdd.go.th/wp-content/uploads/sites/97/2017/04/590924_Agenda.pdf
- กรมการพัฒนาชุมชน. (2562). แนวทางการสร้างสามัคคีชุมชน ปี 2562. กรุงเทพมหานคร: บีทีเอส เพรส.
- กลุ่มงานวิจัยและพัฒนา สถาบันการพัฒนาชุมชน. (2562). รายงานการศึกษาปัจจัยที่มีผลกระทบต่อความสำเร็จการขับเคลื่อนสามัคคีชุมชน. กรุงเทพมหานคร: สถาบันการพัฒนาชุมชน กรมการพัฒนาชุมชน.
- กองแผนงาน กรมการพัฒนาชุมชน. (2562). แผนปฏิบัติราชการระยะเวลา 3 ปี (2563-2565) ของกรมการพัฒนาชุมชน. กรุงเทพมหานคร: บีทีเอส เพรส.
- จงสวัสดิ์ มณีจอม. (2558). ปัจจัยที่ส่งผลกระทบต่อความสำเร็จในการพัฒนาชุมชนตามแนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงของชุมชนบ้านโคกไพร ตำบลทัพราช อำเภอดาพระยา จังหวัด

- สระแก้ว. ใน วิทยานิพนธ์รัฐศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการเมืองการปกครอง. มหาวิทยาลัยบูรพา.
- ณัฐพันธุ์ ศรีจินดา และกาญจนา รอดแก้ว. (2562). ปัจจัยที่เอื้อต่อความสำเร็จในการพัฒนาชุมชนตามแนวทางปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงของเทศบาลตำบลสีแก้ว อำเภอเมืองร้อยเอ็ด จังหวัดร้อยเอ็ด. วารสาร สถาบันวิทยาการจัดการแห่งแปซิฟิก สาขามนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์, 6(2), 276-287.
- ยุทธศาสตร์ชาติ พ.ศ.2561-2580. (2561). ราชกิจจานุเบกษา เล่ม 135 ตอนที่ 82 ก หน้า 8 (13 ตุลาคม 2561).
- รพีภัทร์ สุขสมเกษม. (2559). ปัจจัยที่มีผลต่อการส่งเสริมความเข้มแข็งของชุมชนกรณีศึกษาชุมชนในเขตเทศบาลนครปากเกร็ด จังหวัดนนทบุรี. ใน วิทยานิพนธ์รัฐศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาบริหารรัฐกิจและกิจการสาธารณะ. มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- วิรัช ตั้งประดิษฐ์. (2560). ปัจจัยที่ส่งผลต่อความสำเร็จในการจัดการตนเองของชุมชนท้องถิ่นศึกษากรณี ตำบลอุทัยเก่า อำเภอหนองฉาง จังหวัดอุทัยธานี. ใน สารนิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารเพื่อการพัฒนาท้องถิ่น. มหาวิทยาลัยราชภัฏนครสวรรค์.
- ศุภวัฒน์ เสาเงิน. (2560). ปัจจัยแห่งความสำเร็จในการเป็นหมู่บ้านเศรษฐกิจพอเพียงของบ้านหนองรี ตำบลหนองรี อำเภอเมืองชลบุรี จังหวัดชลบุรี. ใน วิทยานิพนธ์รัฐศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์. มหาวิทยาลัยบูรพา.
- สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. (2560). แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 12 (พ.ศ. 2560-2564). เรียกใช้เมื่อ 18 พฤศจิกายน 2564 จาก https://www.nesdc.go.th/ewt_news.php?id=6420&filename=develop_issue
- Northouse, Peter G. (2018). Leadership: Theory and Practice (8 ed.). CA: Sage Publications.
- World Bank. (2020). Taking the Pulse of Poverty and Inequality in Thailand. Retrieved November 18, 2021, from <https://www.worldbank.org/en/country/thailand/publication/taking-the-pulse-of-poverty-and-inequality-in-thailand>

มาตรการเยียวยาผู้เสียหายจากการกระทำความผิดทางอาญา*

REMEDIAL MEASURES FOR VICTIMS OF CRIMINAL OFFENSES

ชุติกานุจน์ สายอุตสาห์

Chutikarn saiutsa

มหาวิทยาลัยปทุมธานี

Pathumthani University, Thailand

*Corresponding author Email: chutikarn@ptu.ac.th

บทคัดย่อ

บทความนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ทราบแนวคิดเกี่ยวกับมาตรการทางกฎหมายในการเยียวยาผู้เสียหายซึ่งตกเป็นเหยื่ออาชญากรรม 2) มาตรการทางกฎหมายของต่างประเทศและของประเทศไทย ในการเยียวยาผู้เสียหายซึ่งตกเป็นเหยื่ออาชญากรรม และข้อเสนอแนะในการวิจัย เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพจากการศึกษาเอกสาร ตำราทางกฎหมาย ผลการวิจัยพบว่า 1) การนำแนวคิดด้านสิทธิมนุษยชนในประเทศไทย ซึ่งเป็นเรื่องค่อนข้างใหม่ แนวคิดของกระบวนการยุติธรรม เป็นบ่อเกิดการดำเนินคดีอาญา และพระราชบัญญัติการรื้อฟื้นคดีอาญาขึ้นพิจารณาใหม่ พ.ศ. 2526 2) มาตรการทางกฎหมายของประเทศไทย ในการเยียวยาผู้เสียหายซึ่งตกเป็นเหยื่ออาชญากรรมเพื่อแก้ไขความผิดพลาดของกระบวนการยุติธรรมในประเทศไทย การรื้อฟื้นคดีอาญาขึ้นพิจารณาใหม่ จึงเป็นมาตรการที่นำมาใช้ในการเยียวยาความผิดพลาด นอกจากนี้ได้เกิดแนวคิดในการชดเชยค่าทดแทนอันเป็นการเยียวยาให้แก่ผู้เสียหาย หรือเหยื่ออาชญากรรม ตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560 และพระราชบัญญัติค่าตอบแทนผู้เสียหาย ค่าทดแทนและค่าใช้จ่ายแก่จำเลยในคดีอาญา พ.ศ. 2544 แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2559 ซึ่งเป็นการเยียวยาด้านตัวเงินเพียงอย่างเดียว เปรียบเทียบกับกฎหมายประเทศญี่ปุ่นเป็นการเยียวยาตัวเงิน และอื่น ๆ ที่ไม่ใช่ตัวเงิน โดยบัญญัติกฎหมายว่าด้วยการจ่ายเงินชดเชยแก่เหยื่ออาชญากรรม โดยจ่ายเงินทดแทนให้แก่ครอบครัวของเหยื่อกรณีเสียชีวิต หรือจ่ายค่าเสียหายให้แก่เหยื่อที่ได้รับบาดเจ็บ และถ้าการกระทำของเหยื่อไม่เป็นการละเมิดสิทธิขั้นพื้นฐาน และศักดิ์ศรีของผู้ต้องหา ผู้ที่ตกเป็นเหยื่อสามารถแสดงบทบาทที่เหมาะสมได้ทุกอย่างในทุกขั้นตอนของกระบวนการยุติธรรมได้ และ 3)

* Received June 17, 2022; Revised August 27, 2022; Accepted February 14, 2023

ข้อเสนอแนะการวิจัย ควรนำกฎหมายของประเทศญี่ปุ่นมาเป็นแบบอย่างในการเยียวยาผู้เสียหายซึ่งตกเป็นเหยื่ออาชญากรรม

คำสำคัญ การเยียวยา, ผู้เสียหาย, การกระทำความผิดทางอาญา

Abstract

This article of this study were: 1) Know the concept of legal measures to heal victims who are victims of crime. 2) Legal measures of foreign countries and Thailand. in reparing victims who are victims of crime. And research recommendations It is a qualitative research method from the study of documents, legal texts. The results of the research were as follows: 1) Implementation of human rights concepts in Thailand which is relatively new concept of justice It is a source of criminal prosecution. and the Reconsideration of Criminal Cases Act, 1983. 2) Thailand's legal measures in reparing victims of crime to correct the mistakes of the justice process in Thailand. revival of criminal cases for reconsideration It is a measure used to remedy the mistake. In addition, the concept of compensation was created as a remedy for the injured. or victim of crime According to the Constitution of the Kingdom of Thailand B.E. 2560. And the Compensation for Victims and Compensation and Expenses to Defendants in Criminal Cases B.E. 2544 Amendment (No. 2) B.E. Compared to Japanese law, it is monetary and other non-monetary remedies, by enacting a law on the payment of compensation to victims of crime, by paying compensation to the family of the victim in the event of death or pay damages to injured victims and if the victim's actions do not violate their fundamental rights and the dignity of the accused Victims can play every appropriate role at every stage of the justice process. And 3) research Suggestions The law of Japan should be used as a model for remedial victims who are victims of crime.

Keywords: Remedies, Victims, Criminal acts

บทนำ

อาชญากรรมเป็นปรากฏการณ์ของสังคมที่เกิดขึ้นแทบทุกแห่ง ไม่มีสังคมใดไม่เผชิญกับปัญหาอาชญากรรม รูปแบบและลักษณะอาชญากรรมอาจเปลี่ยนแปลงหรือแตกต่างกันไปแต่ละแห่ง ปัญหาอาชญากรรมก่อความเสียหายและสะท้อนขวัญความรู้สึกปลอดภัยของ

สมาชิกในสังคม ส่วนมากคดีอาญาเป็นคดีที่เกี่ยวกับการกระทำผิดของบุคคลใดบุคคลหนึ่งต่อชีวิต และทรัพย์สินของบุคคลอื่นตามกฎหมาย ผู้เสียหายที่ตกเป็นเหยื่อของอาชญากรรมต้องสูญเสียชีวิต ร่างกาย ชื่อเสียงและทรัพย์สิน สิ่งเหล่านี้กว่าจะประกอบขึ้นมาได้ย่อมยากเข็ญยิ่งในภาวะเศรษฐกิจสังคมในปัจจุบัน ถ้าเหยื่อหรือผู้เสียหายเป็นหัวหน้าครอบครัวต้องมาเสียชีวิต บาดเจ็บ หรือพิการ ไม่สามารถประกอบการทำงานได้ดังเดิมในระยะเวลาหนึ่งหรือตลอดไป ย่อมกระทบความเป็นอยู่ของบุตรหลานและอนาคตของผู้นั้น ความเสียหายบางอย่างเป็นตราประทับตลอดชีวิต เช่น ผู้หญิงที่ถูกข่มขืน การที่ตกเป็นเหยื่ออาชญากรรมนั้นเป็นประสบการณ์ที่น่ากลัวอย่างยิ่ง ผู้เสียหายจึงเป็นบุคคลที่ควรได้รับการฟื้นฟูและเยียวยาจากสังคม รวมทั้งรัฐต้องเข้ามาทดแทนความเสียหายให้ (ภาคิน ดำภูผา และธนพันธ์ โล่ประกอบทรัพย์, 2562)

ในสมัยโบราณการชดใช้ค่าเสียหายมักจะบังคับให้ผู้กระทำผิดชดใช้ให้แก่รัฐ โดยถือว่าผู้กระทำผิดได้ก่ออาชญากรรม อันเป็นการทำลายความสงบเรียบร้อยและศีลธรรมอันดีของสังคม ต่อมาในต่างประเทศบางประเทศได้มีการเรียกร้องให้รัฐใช้ระบบการชดใช้ค่าเสียหายอย่างจริงจัง และเหมาะสมเป็นธรรมแก่ผู้เสียหาย เพราะกฎหมายที่ใช้อยู่ในขณะนั้นบกพร่อง มีช่องโหว่ และไม่เป็นธรรมแก่ผู้เสียหาย นักกฎหมายและผู้ผู้นำในสังคมทั้งหลายสมัยนั้นจึงรณรงค์ให้มีการแก้ไขกฎหมายการชดใช้ค่าเสียหายให้สมเหตุสมผลยิ่งขึ้น ปัจจุบันการทดแทนค่าเสียหายในอาชญากรรมได้แพร่หลายมากขึ้น และมติของมหาชนส่วนใหญ่ก็เห็นว่าผู้เสียหายในคดีอาชญากรรม โดยเฉพาะอย่างยิ่งบุคคลที่ต้องทรมานเพราะถูกทำร้ายร่างกาย อันประกอบด้วยเหตุการณ์จั้น เป็นผู้สมควรที่จะได้รับความสงเคราะห์ การตื่นตัวในเรื่องนี้ทำให้ผู้มีหน้าที่ในขบวนการยุติธรรมเริ่มเห็นความสำคัญของการให้ความช่วยเหลือผู้เสียหายโดยรัฐยิ่งขึ้น (วีระจุฑ ชัยชนะมงคล, 2531)

ปัญหาจากผลกระทบต่อหลักนิติรัฐ และหลักเกณฑ์ของกระบวนการยุติธรรมที่ส่งผลกระทบโดยตรงต่อผู้ต้องโทษทางคดีอาญา ซึ่งเป็นผลมาจากคำพิพากษา ความผิดพลาดในการดำเนินกระบวนการพิจารณาคดีอาญา อันเนื่องมาจากการปฏิบัติงานกันอย่างไม่เป็นระบบ กล่าวคือ เมื่อมีการร้องทุกข์เกิดขึ้น พนักงานสอบสวนก็จะเร่งไปจับตัวผู้ถูกกล่าวหาทันที และตั้งข้อกล่าวหาบุคคลดังกล่าวเหมือนว่าบุคคลคนนั้นเป็นผู้กระทำความผิดจริง โดยที่มิได้มีการแสวงหาหรือค้นหาพยานหลักฐานมาก่อน และด้วยพยานหลักฐานต่าง ๆ ที่ได้มาในขั้นนี้ไม่ว่าจะได้มาโดยชอบหรือไม่ชอบด้วยกฎหมายพยานหลักฐานดังกล่าว เป็นเหตุให้ผู้ถูกกล่าวหาต้องถูกสั่งฟ้องดำเนินคดี จนกระทั่งมีคำพิพากษาถึงที่สุดให้บุคคลดังกล่าวต้องรับโทษทางอาญา อันถือได้ว่าเป็นความผิดพลาดของตัวกลไกของรัฐอีกทั้งการดำเนินกระบวนการพิจารณาคดีผิดพลาดดังกล่าว นอกจากจะส่งผลให้เกิดความเสียหายแก่ผู้ที่ถูกดำเนินคดีแล้ว ก็ยังส่งผลกระทบต่อทายาทของบุคคลดังกล่าวด้วย (สมบัติ ชัยวนิชย์, 2563)

จึงเป็นเรื่องสำคัญและน่าสนใจศึกษาให้ได้ทราบข้อเท็จจริงว่าในประเทศไทยนั้นได้เห็นความสำคัญของการให้ความช่วยเหลือผู้เสียหายโดยรัฐมากน้อยเพียงใด มาตรการให้ความคุ้มครองต่อสิทธิของเหยื่ออาชญากรรมดำเนินไปเช่นไร ผลการศึกษาครั้งนี้คาดว่าจะจะเป็นประโยชน์ด้านสร้างความยุติธรรมอย่างแท้จริงต่อคนในสังคมไทยยิ่งขึ้นอย่างมีเหตุมีผลและเหมาะสม

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาความเป็นมาและ แนวคิด เกี่ยวกับมาตรการทางกฎหมายในการเยียวยาผู้เสียหายซึ่งตกเป็นเหยื่ออาชญากรรม
2. เพื่อศึกษามาตรการทางกฎหมายของต่างประเทศและของประเทศไทย ในการเยียวยาผู้เสียหายซึ่งตกเป็นเหยื่ออาชญากรรม
3. เพื่อเสนอแนะให้มีการแก้ไขเพิ่มเติมกฎหมายเกี่ยวกับการเยียวยาผู้เสียหายซึ่งตกเป็นเหยื่ออาชญากรรม

วิธีดำเนินการวิจัย

เป็นการศึกษาวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) ใช้วิธีการศึกษาจากเอกสาร (Documentary Analysis) โดยการศึกษาข้อมูลจากเอกสาร ตำรา ตำบทยกฎหมาย บทความ คำพิพากษาของศาล รายงานการวิจัย วิทยานิพนธ์ สารนิพนธ์ รวมถึงเอกสารต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับการเยียวยาผู้เสียหายจากการกระทำความผิดทางอาญา โดยศึกษาวิเคราะห์เพื่อหาข้อสรุป และข้อเสนอแนะ โดยมีขอบเขตของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2560 พระราชบัญญัติการรื้อฟื้นคดีอาญาขึ้นพิพากษาใหม่ พ.ศ. 2526 พระราชบัญญัติค่าตอบแทนผู้เสียหาย และค่าทดแทน และค่าใช้จ่ายแก่จำเลยในคดีอาญา พ.ศ. 2544 และ แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ.2559 และกฎหมายของประเศญี่ปุ่น

ผลการวิจัย

1. แนวคิด เกี่ยวกับมาตรการทางกฎหมายในการเยียวยาผู้เสียหายซึ่งตกเป็นเหยื่ออาชญากรรม ได้นำแนวคิดการดำเนินงานด้านสิทธิมนุษยชนในประเทศไทย ที่เป็นเรื่องค่อนข้างใหม่สำหรับประเทศไทย ที่ยังขาดองค์ความรู้พื้นฐานด้านนี้อย่างเป็นระบบ รวมทั้งมีข้อขัดข้องผ่านการสร้างหลักสูตร วิธีการเรียนการสอน ขาดความสนใจอย่างจริงจังจากหน่วยงานทั้งภาครัฐและภาคเอกชน รวมทั้งสื่อมวลชนที่จะบูรณาการเรื่องสิทธิมนุษยชนเข้าไว้ในการเรียนรู้ตลอดชีวิต และแนวคิดที่ว่าด้วยเรื่องรูปแบบของกระบวนการยุติธรรม เป็นบ่อเกิดแห่งรูปแบบของการดำเนินคดีอาญา ซึ่งส่งผลกระทบโดยตรง และเป็นที่มาของสิทธิผู้ต้องหา ซึ่งรูปแบบของ

กระบวนการยุติธรรม หรือแนวคิดรูปแบบของกระบวนการทางอาญา และ พระราชบัญญัติการรื้อฟื้นคดีอาญาขึ้นพิจารณาใหม่ พ.ศ. 2526

2. มาตรการทางกฎหมายของประเทศไทย ในการเยียวยาผู้เสียหายซึ่งตกเป็นเหยื่ออาชญากรรม ที่นำมาใช้แก้ไขความผิดพลาดของกระบวนการยุติธรรมในประเทศไทย คือนิติวิธีหรือสถานภาพทางกฎหมายหรือทางสังคมที่ผู้ต้องโทษต้องสูญเสียไป เนื่องจากผลของคำพิพากษาให้ลงโทษ การรื้อฟื้นคดีอาญาขึ้นพิจารณาใหม่จึงเป็นมาตรการที่นำมาใช้ในการเยียวยาความผิดพลาด นอกจากนี้ได้เกิดแนวคิดในการชดเชยค่าทดแทนอันเป็นการเยียวยาให้แก่ผู้เสียหายหรือเหยื่ออาชญากรรม ตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560 ได้มีบทบัญญัติรับรองและคุ้มครองสิทธิของผู้เสียหาย หรือเหยื่ออาชญากรรมในคดีอาญาโดยรัฐ และเพื่อให้การรับรองสิทธิได้รับการช่วยเหลือจากรัฐเป็นไปตามรัฐธรรมนูญจึงได้ตราพระราชบัญญัติค่าตอบแทนผู้เสียหายและค่าทดแทนและค่าใช้จ่ายแก่จำเลยในคดีอาญา พ.ศ. 2544 แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2559 ซึ่งในการเยียวยาเป็นการเยียวยาเฉพาะตัวเงินเพียงอย่างเดียว เมื่อเปรียบเทียบกับกฎหมายประเทศญี่ปุ่น ซึ่งเป็นการเยียวยาตัวเงิน และอื่นๆ ที่ไม่ใช่ตัวเงิน โดยบัญญัติกฎหมายว่าด้วยการจ่ายเงินชดเชยแก่เหยื่ออาชญากรรม (Crime Victims Benefit Payment Law) โดยจ่ายเงินทดแทนให้แก่ครอบครัวของเหยื่อที่เสียชีวิตหรือจ่ายค่าเสียหายให้แก่เหยื่อที่ได้รับบาดเจ็บ และถ้าการกระทำของเหยื่อไม่เป็นการละเมิดสิทธิขั้นพื้นฐาน และศักดิ์ศรีของผู้ต้องหาแล้ว ผู้ที่ตกเป็นเหยื่อสามารถแสดงบทบาทที่เหมาะสมได้ทุกอย่างในทุกขั้นตอนของกระบวนการยุติธรรมได้ (พระราชบัญญัติค่าตอบแทนผู้เสียหายและค่าทดแทนและค่าใช้จ่ายแก่จำเลยในคดีอาญา (ฉบับที่ 2), 2559)

3. ข้อเสนอแนะให้มีการแก้ไขเพิ่มเติมกฎหมายเกี่ยวกับการเยียวยาผู้เสียหายซึ่งตกเป็นเหยื่ออาชญากรรม ควรนำบทบัญญัติกฎหมายว่าด้วยการจ่ายเงินชดเชยแก่เหยื่ออาชญากรรมของประเทศญี่ปุ่น มาใช้เป็นแนวทางในการเยียวยาผู้เสียหายซึ่งตกเป็นเหยื่ออาชญากรรม

อภิปรายผล

1. แนวคิด เกี่ยวกับมาตรการทางกฎหมายในการเยียวยาผู้เสียหายซึ่งตกเป็นเหยื่ออาชญากรรม

1.1 แนวคิดการดำเนินงานด้านสิทธิมนุษยชนในประเทศไทย ปัญหาของการส่งเสริมการดำเนินงานสิทธิมนุษยชนของไทย คือ สิทธิมนุษยชนเป็นเรื่องค่อนข้างใหม่สำหรับประเทศไทย ซึ่งยังขาดองค์ความรู้พื้นฐานด้านนี้ที่จัดอย่างเป็นระบบ รวมทั้งมีข้อขัดข้องผ่าน การสร้างหลักสูตร วิธีการเรียนการสอน ขาดความสนใจอย่างจริงจังจากหน่วยงานทั้งภาครัฐและภาคเอกชน รวมทั้งสื่อมวลชนที่จะบูรณาการเรื่องสิทธิมนุษยชนเข้าไว้ในการเรียนรู้ตลอดชีวิต และที่สำคัญคือรัฐไม่มีนโยบายชัดเจนเกี่ยวกับการศึกษาด้านสิทธิมนุษยชนสำหรับประเทศ

ไทย ประชาชนในประเทศมีการตื่นตัวกันมากขึ้น เนื่องจากในต่างประเทศมีการเรียกร้องสิทธิต่าง ๆ ที่ตนเองพึงได้รับสิทธิอันชอบธรรมที่จะดำเนินการหรือไม่ดำเนินการอย่างใดอย่างหนึ่ง เพื่อให้เกิดสิทธิความเป็นธรรมแก่ตนเองและผู้อื่นในประเทศไทย ได้เข้าเป็นภาคีกติการะหว่างประเทศว่าด้วยสิทธิของพลเมืองและสิทธิทางการเมือง ค.ศ. 1966 ซึ่งมีผลตามกฎหมายเมื่อวันที่ 29 มกราคม 2540 ได้ดำเนินการอนุวัติรตามกติการะหว่างประเทศว่าด้วยสิทธิของพลเมืองและสิทธิทางการเมือง ค.ศ. 1966 ทั้งกระบวนการด้านนิติบัญญัติ บริหารและตุลาการ และได้จัดทำรายงานสถานการณ์สิทธิมนุษยชนตามพันธกรณีของกติกาฯ ไปยังสหประชาชาติ เพื่อพิจารณาต่อไปตามรูปแบบและเงื่อนไขที่กำหนดโดยสหประชาชาติ และเพื่อเป็นการศึกษาถึงการส่งเสริมและคุ้มครองสิทธิมนุษยชนของประเทศไทย ตามกติกาฉบับนี้ทั้ง 27 ข้อ ตามลำดับประชาชนคนไทยทุกคนต้องคำนึงว่า เป็นสิ่งจำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องทราบและรับรู้ถึงประโยชน์อย่างสูงสุด ต่อการศึกษาสิทธิมนุษยชนขั้นพื้นฐาน การส่งเสริมคุ้มครองประชาชนตามแนวคิดสิทธิมนุษยชนมิได้เพียงให้สิทธิแก่บุคคลทุกคนในความเสมอภาคกันตามกฎหมาย และการได้รับการคุ้มครองเท่าเทียมกันเท่านั้น แต่ยังห้ามการเลือกปฏิบัติภายใต้กฎหมายและให้หลักประกันตนแก่บุคคลทุกคนที่จะได้รับการคุ้มครองอย่างเท่าเทียม และอย่างได้ผลจริงจังก่อการเลือกปฏิบัติ โดยอาศัยเหตุใดเหตุหนึ่ง อาทิ เชื้อชาติ สัญชาติ ผิว เพศ ภาษา ศาสนา ความคิดเห็นทางการเมือง หรือความคิดเห็นอื่นใด หรือที่มาในทางสังคม ทรัพย์สินบัตติแหล่งกำเนิดหรือสถานะอื่น ๆ คนไทยทุกคนล้วนแต่มีสิทธิและได้รับการคุ้มครองจากกฎหมายโดยเท่าเทียมกัน และมีสิทธิได้รับการปฏิบัติจากกลไกของรัฐ ซึ่งได้แก่ เจ้าหน้าที่ทุกฝ่าย ไม่ว่าจะเป็นเจ้าหน้าที่ตำรวจ อัยการ ศาล เป็นต้น โดยไม่มีการเลือกปฏิบัติ ไม่ว่าประชาชนแต่ละคนจะดำรงตนอยู่ในสถานภาพใดหรือตกอยู่ในฐานะใด ทุกคนจะต้องได้รับการส่งเสริมและคุ้มครองตามกฎหมายอย่างเท่าเทียมกันเสมอในทุกกรณี

1.2 แนวคิดว่าด้วยเรื่องรูปแบบของกระบวนการยุติธรรมนี้เป็นบ่อเกิดแห่งรูปแบบของการดำเนินคดีอาญา ซึ่งส่งผลโดยตรงกระทบและเป็นที่มาของสิทธิผู้ต้องหา ซึ่งรูปแบบของกระบวนการยุติธรรม หรือแนวคิดรูปแบบของกระบวนการทางอาญา มีแนวคิดจากรูปแบบทฤษฎีอาญาที่แตกต่างกันอยู่ 2 รูปแบบ คือ 1) The Crime Control Model รูปแบบทฤษฎีอาญารูปแบบนี้ อาจเรียกว่าคือ กระบวนการยุติธรรมทางอาญารูปแบบที่มุ่งการควบคุมอาชญากรรมเป็นหลัก คือ การควบคุมอาชญากรรม การปราบปรามอาชญากรรม (Repression of Criminal Conduct) การที่จะรักษาไว้ให้ได้ซึ่งความสงบสุขของสังคม ต้องมีการควบคุมอาชญากรรมอย่างแน่นหนา กระบวนการยุติธรรมต้องดำเนินการไปอย่างรวดเร็ว เฉียบพลันภารกิจที่จำเป็นในการจัดการกับความผิดคือภารกิจของตำรวจ (ทวิวัฒน์ ธาราจันทร์, 2540) รูปแบบที่มุ่งการควบคุมอาชญากรรมต้องเน้นหนักทางด้านประสิทธิภาพของกระบวนการยุติธรรมเป็นรูปแบบที่มุ่งจะควบคุมระงับ และปราบปรามอาชญากรรมเป็นหลักใหญ่ โดยเมื่อมี

อาชญากรรมเกิดขึ้น สังคมมองว่าความสงบเรียบร้อยของสังคมสูญสิ้นไป ดังนั้น หากเจ้าหน้าที่ของรัฐไม่สามารถจับกุมอาชญากรรมมาลงโทษตามกฎหมาย จะทำให้พลเมืองเกิดความไม่เคารพต่อกฎหมาย สิทธิของสุจริตชนล้ำและถูกล่วงละเมิด ทำให้ไม่สามารถอยู่ในสังคมได้อย่างปกติสุข วัตถุประสงค์ที่สำคัญที่สุดของกระบวนการทางอาญาของรัฐจะต้องให้หลักประกันต่อสังคม ดังนั้นเพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์ดังกล่าวแล้ว เราจะต้องปรับปรุงและเพิ่มพูนประสิทธิภาพของกระบวนการยุติธรรม เช่น การสืบสวนสอบสวน การดำเนินคดีอาญา การพิสูจน์ความผิด และการปฏิบัติต่อผู้กระทำความผิดซึ่งถูกศาลพิพากษาลงโทษแล้วอย่างได้ผล กระบวนการยุติธรรมที่มีประสิทธิภาพนั้นจะต้องมีสถิติการจับกุมผู้กระทำความผิดสูง และการพิพากษาลงโทษผู้กระทำความผิดสูงโดยการใช้ทรัพยากรอย่างจำกัด การดำเนินการตามขั้นตอนต่าง ๆ ในกระบวนการยุติธรรมจะต้องมีความรวดเร็วและแน่นอน และไม่มีแบบพิธีที่เป็นอุปสรรคต่อการดำเนินคดี การค้นหาข้อเท็จจริงในคดีจะพยายามให้ยุติในขั้นตอนของกระบวนการยุติธรรมควรที่จะอยู่ภายใต้อำนาจของพนักงานสอบสวนและการสอบสวนและอัยการเป็นส่วนใหญ่ โดยความมุ่งหมายของรูปแบบนี้คือขั้นตอนในกระบวนการยุติธรรมจะต้องรวบรัดสม่ำเสมอ ไม่หยุดชะงัก มีประสิทธิภาพและจะต้องยอมรับการค้นหาข้อเท็จจริงนั้น ดำรวจและอัยการเพียงพอที่จะเชื่อถือได้

1.3 แนวคิดการชดเชยค่าเสียหายแก่ผู้เสียหาย (เหยื่อ) โดยรัฐ เพิ่งจะเริ่มนำมาใช้เป็นระบบในขบวนการยุติธรรมในศตวรรษที่ 20 นี้เอง (ราว ค.ศ. 1963 – 1964) ในสมัยโบราณการชดเชยค่าเสียหายมักจะบังคับให้ผู้กระทำผิดชดเชยให้แก่รัฐ โดยถือว่าผู้กระทำผิดได้ก่ออาชญากรรม อันเป็นการทำลายความสงบเรียบร้อยและศีลธรรมอันดีของสังคม สำหรับอาชญากรรมที่ผู้เสียหายถูกทำร้ายถึงบาดเจ็บสาหัสจนพิการเท่านั้น จึงจะมีการชดเชยค่าเสียหายเป็นทรัพย์สินของมีค่าต่าง ๆ โดยผู้กระทำผิด ในกรณีที่ผู้เสียหายถูกทำร้ายถึงเสียชีวิต อาชกรต้องชดเชยค่าเสียหายแก่ญาติสนิทและครอบครัว ได้แก่ พ่อแม่ สามีภรรยา และบุตรของผู้ตาย ซึ่งค่าเสียหายที่ชดเชยให้อาจให้เป็นเงิน ทรัพย์สิน ของมีค่าต่าง ๆ ได้แก่ บ้าน ที่ดิน ทรัพย์สินเงินทอง สัตว์เลี้ยง และกรรมสิทธิ์ต่าง ๆ และต้องชดเชยให้จนกว่าญาติหรือทายาทโดยชอบของผู้ตายจะพอใจ โดยมีเจ้าหน้าที่ของรัฐมาดำเนินการไกล่เกลี่ยรอมชอมกัน ให้ฝ่ายผู้เสียหายยอมรับค่าชดเชยตามจำนวนที่ผู้กระทำผิดจะสามารถให้ได้ หลังจากผู้กระทำผิดชดเชยค่าเสียหายแก่ฝ่ายผู้เสียหายเรียบร้อยแล้ว จึงได้รับการปล่อยตัวจากที่คุมขัง และจะมีการทำสัญญาต่อหน้าสักขีพยานของรัฐว่าจะเลิกരാต่อกัน ไม่ผูกพยาบาท แก่กันอีกต่อไป

2. มาตรการทางกฎหมายของประเทศไทย ในการเยียวยาผู้เสียหายซึ่งตกเป็นเหยื่ออาชญากรรม

ที่นำมาใช้แก้ไขความผิดพลาดของขบวนการยุติธรรมในประเทศไทย คือนิติวิธีหรือสถานภาพทางกฎหมายหรือทางสังคมที่ผู้ต้องโทษต้องสูญเสียไป เนื่องจากผลของคำพิพากษา

ให้ลงโทษ การรื้อฟื้นคดีอาญาขึ้นพิจารณาใหม่จึงเป็นมาตรการที่นำมาใช้ในการเยียวยาความผิดพลาด นอกจากนี้ได้เกิดแนวคิดในการชดเชยค่าทดแทนอันเป็นการเยียวยาให้แก่ผู้เสียหาย หรือเหยื่ออาชญากรรม ตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560 ได้มีบทบัญญัติรับรองและคุ้มครองสิทธิของผู้เสียหาย หรือเหยื่ออาชญากรรมในคดีอาญาโดยรัฐ และเพื่อให้การรับรองสิทธิได้รับการช่วยเหลือจากรัฐเป็นไปตามรัฐธรรมนูญจึงได้ตราพระราชบัญญัติค่าตอบแทนผู้เสียหายและค่าทดแทนและค่าใช้จ่ายแก่จำเลยในคดีอาญา พ.ศ. 2544 แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2559 ซึ่งในการเยียวยาเป็นการเยียวยาเฉพาะตัวเงินเพียงอย่างเดียว เมื่อเปรียบเทียบกับกฎหมายประเทศญี่ปุ่น ซึ่งเป็นการเยียวยาตัวเงิน และอื่น ๆ ที่ไม่ใช่ตัวเงิน โดยบัญญัติกฎหมายว่าด้วยการจ่ายเงินชดเชยแก่เหยื่ออาชญากรรม (Crime Victims Benefit Payment Law) โดยจ่ายเงินทดแทนให้แก่ครอบครัวของเหยื่อที่เสียชีวิต หรือจ่ายค่าเสียหายให้แก่เหยื่อที่ได้รับบาดเจ็บ และถ้าการกระทำของเหยื่อไม่เป็นการละเมิดสิทธิขั้นพื้นฐาน และศักดิ์ศรีของผู้ต้องหาแล้ว ผู้ที่ตกเป็นเหยื่อสามารถแสดงบทบาทที่เหมาะสมได้ทุกอย่างในทุกขั้นตอนของกระบวนการยุติธรรมได้ (รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560, 2560)

2.1 พระราชบัญญัติการรื้อฟื้นคดีอาญาขึ้นพิจารณาใหม่ พ.ศ. 2526

มาตรการที่นำมาใช้เพื่อแก้ไขความผิดพลาดในประเทศไทยซึ่งเป็นมาตรการที่ใช้กันมาตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน และเป็นที่ยอมรับกันโดยทั่วไป ได้แก่ การนิรโทษกรรม การอภัยโทษ หรือการล้างมลทิน ต่างก็มีหลักการวิธีการที่แตกต่างกันออกไป มาตรการแก้ไขความผิดพลาดทั้งสามประการดังกล่าว ยังไม่สามารถนำมาใช้แก้ไขความผิดพลาดของกระบวนการยุติธรรมได้อย่างตรงเป้าหมาย และไม่อาจแก้ไขผลของคำพิพากษาที่เกิดขึ้นแก่จำเลยผู้บริสุทธิ์ได้อย่างสมบูรณ์ ด้วยเหตุนี้การรื้อฟื้นคดีอาญาขึ้นพิจารณาใหม่ซึ่งเป็นมาตรการที่นำมาใช้ในการเยียวยาความผิดพลาดจึงได้เกิดขึ้นในประเทศไทย คือ พระราชบัญญัติการรื้อฟื้นคดีอาญาขึ้นพิจารณาใหม่ พ.ศ. 2526 เพื่อเป็นช่องทางให้จำเลยผู้บริสุทธิ์ได้รับความยุติธรรมอย่างแท้จริง เนื่องจากเป็นวิธีการลบล้างคำพิพากษาที่เกิดจากเหตุของความผิดในการดำเนินกระบวนการยุติธรรมทางอาญา โดยให้ศาลซึ่งเป็นองค์กรที่ให้คำพิพากษานั้นเองเป็นผู้พิจารณาแก้ไขความผิดพลาดด้วยการดำเนินกระบวนการพิจารณาพิพากษาใหม่ นอกจากนี้ได้เกิดแนวคิดในการชดเชยค่าทดแทนอันเป็นการเยียวยาให้แก่จำเลยในความผิดพลาดจากการพิจารณาคดีอาญาไว้ด้วย ซึ่งคดีอาญาที่จะขอรื้อฟื้นขึ้นพิจารณาใหม่จะต้องเป็นคดีอาญาที่ได้มีคำพิพากษาถึงที่สุดให้ผู้นั้นต้องรับโทษอาญาและจะต้องมีเหตุอย่างใดอย่างหนึ่งปรากฏขึ้นตามหลักเกณฑ์ที่กำหนดไว้ (พระราชบัญญัติการรื้อฟื้นคดีอาญาขึ้นพิจารณาใหม่ พ.ศ. 2526, 2526)

กระบวนการยุติธรรมเป็นรากฐานที่สำคัญประการหนึ่งในการปกครองประเทศ ซึ่งจะสัมพันธ์กับกฎหมายที่กำหนดหลักเกณฑ์ต่าง ๆ ระบบการดำเนินคดีที่รวดเร็ว มี

ประสิทธิภาพ เป็นหัวใจสำคัญของความสำเร็จของกระบวนการยุติธรรม ประสิทธิภาพในการค้นหาความจริง ความล่าช้า และการละเมิดสิทธิของบุคคลเกินสมควรยังเป็นปัญหาสำหรับระบบการดำเนินคดีอาญาของไทยแม้ว่าจะมีความพยายามในการเปลี่ยนแปลงปรับปรุงกระบวนการยุติธรรมให้มีประสิทธิภาพซึ่งต้องอาศัยความร่วมมือขององค์กรในการพัฒนาระบบกระบวนการที่มีความโปร่งใส และการตรวจสอบที่ดีควบคู่ไปกับการสร้างบุคลากรในกระบวนการยุติธรรมให้มีคุณภาพและคุณธรรม นอกจากนี้ต้องให้ความสำคัญกับการคุ้มครองสิทธิพื้นฐานของบุคคลที่เข้ามาเกี่ยวข้องกับกระบวนการยุติธรรมด้วย ไม่ว่าจะเป็นในฐานะของผู้ต้องหา จำเลย ผู้ต้องโทษ ผู้เสียหาย หรือพยาน เพื่อเป็นการคุ้มครองสิทธิพื้นฐานของบุคคลให้สอดคล้องต่อหลักมนุษยธรรมและเป็นหลักประกันที่สำคัญว่าเจ้าหน้าที่ของรัฐจะใช้อำนาจอันไม่ชอบธรรมที่จะส่งผลให้กระบวนการยุติธรรมเป็นที่เชื่อถือศรัทธามากขึ้น ดังนั้นเมื่อเกิดปัญหาในความผิดพลาดของกระบวนการยุติธรรมไม่ว่าในขั้นตอนใดขั้นตอนหนึ่ง จำเป็นที่จะต้องมีการสร้างหลักประกันเอาไว้อย่างชัดเจนเพื่อเป็นการเยียวยาปัญหาที่เกิดขึ้น

2.2 พระราชบัญญัติค่าตอบแทนผู้เสียหาย และค่าทดแทน และค่าใช้จ่ายแก่จำเลยในคดีอาญา พ.ศ. 2544 แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2559

เมื่อมีการกระทำความผิดอาญาเกิดขึ้นกับบุคคลใด ผู้ที่ได้รับความเสียหายจากการกระทำความผิดนั้นย่อมสามารถทำการฟ้องร้องป้องกันสิทธิของตนเองโดยเรียกค่าเสียหายทางแพ่งจากการกระทำความผิดนั้น ๆ ในฐานะที่เป็นผู้ถูกละเมิด วิธีการเรียกร้องทางแพ่งนี้อาจทำให้ผู้เสียหายได้รับความเดือดร้อนเกินสมควร เนื่องจากการใช้สิทธิฟ้องร้องคดีในศาลแพ่งใช้เวลาในการดำเนินคดีนาน และยังมีค่าใช้จ่ายในการดำเนินคดี อีกทั้งการชดเชยความเสียหายจะมีผลต่อเมื่อผู้กระทำความผิดมีทรัพย์สินพอที่จะจ่ายเป็นค่าสินไหมทดแทนแก่ผู้เสียหายเท่านั้น แต่ในทางปฏิบัติแล้วผู้กระทำความผิดหรือจำเลยส่วนมากกลับเป็นคนยากจน หรือเป็นกรณีที่ไม่สามารถหาตัวผู้กระทำความผิดมารับผิดชอบชดเชยค่าเสียหายได้ ด้วยเหตุผลอันเป็นข้อด้อยของระบบการเรียกค่าสินไหมทดแทนดังกล่าวนี้ ทำให้รัฐต้องเข้ามาให้ความดูแลช่วยเหลือผู้เสียหายในคดีอาญา ซึ่งอยู่บนพื้นฐานแนวความคิด 2 ประการ คือ 1) รัฐมีหน้าที่รับผิดชอบในการป้องกันอาชญากรรม ดังนั้น รัฐจึงควรจะได้รับผิดชอบชดเชยค่าเสียหายให้แก่ผู้เสียหาย เพราะรัฐไม่สามารถให้ความคุ้มครองพลเมืองของตนให้ปลอดภัยจากอาชญากรรมนั้นได้ 2) เป็นการขยายการบริการทางด้านสวัสดิการสังคม ด้วยความคิดที่ว่ารัฐควรให้ความช่วยเหลือแก่ผู้ต้องการความช่วยเหลือ โดยเฉพาะผู้ตกเป็นเหยื่ออาชญากรรม ซึ่งได้รับความเสียหายที่ไม่อาจหลีกเลี่ยงได้ ด้วยเหตุผลข้างต้น จึงเป็นหน้าที่ของรัฐที่จะต้องให้ความพิทักษ์คุ้มครองพลเมืองของตนให้ได้รับความปลอดภัยในชีวิต ร่างกาย ทรัพย์สิน และสิทธิต่าง ๆ ของเขาตามกฎหมายอันเป็นมูลฐานในการดำรงชีวิตของมนุษย์ในสังคม รัฐมีหน้าที่รับผิดชอบในฐานะได้รับมอบอำนาจให้เป็นผู้ปกครองและควรมีส่วนรับผิดชอบด้วยในกรณีที่ไม่สามารถให้

ความคุ้มครองและพิทักษ์สิทธิของเขาได้ตามสมควร จากแนวคิดนี้จึงทำให้เห็นว่ารัฐควรจ่ายค่าสินไหมทดแทนให้แก่ผู้เสียหาย ซึ่งได้รับผลร้ายจากอาชญากรรมนั้นเสียเองในเมื่อผู้กระทำผิดไม่สามารถจะชดใช้ค่าเสียหายได้

อย่างไรก็ตาม หลักของการช่วยเหลือผู้เสียหายอันเนื่องมาจากการกระทำ ความผิดอาญาโดยรัฐนั้น ไม่ได้หมายความว่ารัฐต้องเข้าไปช่วยเหลือแก่ผู้เสียหายในความผิดนั้น ๆ อย่างเต็มความรับผิดชอบเหมือนเช่นความรับผิดชอบของผู้กระทำความผิดเพื่อให้ผู้เสียหายกลับสู่สถานะที่ใกล้เคียงกับที่เป็นอยู่แต่เดิม แต่รัฐจะเข้าไปช่วยในลักษณะของการสงเคราะห์ โดยรัฐจะจ่ายในรูปของเงินสงเคราะห์ และอาจมีการกำหนดถึงความผิดชอบของรัฐในการจ่ายเงินช่วยเหลือเฉพาะในความผิดบางประเภท และรัฐอาจอ้างเหตุที่จะยกเว้นความรับผิดชอบในจำนวนเงินดังกล่าวได้ หากผู้เสียหายมีส่วนในการกระทำความผิดเช่นนั้นด้วย อย่างไรก็ตาม ในประเทศไทยได้มีการบัญญัติรับรองและคุ้มครองสิทธิในการได้รับการเยียวยาความเสียหายแก่ผู้เสียหายในคดีอาญาโดยรัฐไว้ในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560 ในส่วนที่ 3 ว่าด้วยสิทธิและเสรีภาพของปวงชนชาวไทย มาตรา 25 วรรค 4 ซึ่งบัญญัติว่า “บุคคล ซึ่งได้รับความเสียหายจากการถูกละเมิดสิทธิหรือเสรีภาพหรือจากการกระทำความผิดอาญาของบุคคลอื่น ย่อมมีสิทธิที่จะได้รับการเยียวยาหรือช่วยเหลือจากรัฐตามที่กฎหมายบัญญัติ” บุคคลใดได้รับความเสียหายถึงแก่ชีวิตหรือร่างกายหรือจิตใจ เนื่องจากการกระทำความผิดอาญาของผู้อื่นโดยตนมิได้มีส่วนเกี่ยวข้องกับการกระทำความผิดนั้น และไม่มีโอกาสได้รับการบรรเทาความเสียหายโดยทางอื่น บุคคลนั้นหรือทายาทย่อมมีสิทธิได้รับความช่วยเหลือจากรัฐ ทั้งนี้ตามเงื่อนไขและวิธีการที่กฎหมายบัญญัติ เพื่อให้สิทธิที่มีการรับรองแล้วมีผลใช้บังคับในทางปฏิบัติ จึงมีการตราพระราชบัญญัติค่าตอบแทนผู้เสียหาย และค่าทดแทนและค่าใช้จ่ายแก่จำเลยในคดีอาญา พ.ศ. 2544 แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2559 เพื่อกำหนดหลักเกณฑ์และวิธีการต่าง ๆ ในการที่รัฐจะเยียวยาความเสียหายของผู้เสียหายในคดีอาญา

บทบัญญัติในกฎหมายฉบับนี้เป็นไปตามแนวความคิดเรื่องการทดแทนค่าเสียหายให้แก่ผู้เสียหายในคดีอาญาโดยรัฐที่รัฐเข้ามามีบทบาทในการเยียวยาช่วยเหลือผู้เสียหายโดยตรง การที่ผู้เสียหายมีสิทธิตามพระราชบัญญัตินี้ จึงถือเป็นมาตรการเสริมอันหนึ่งที่รัฐจัดให้เพื่อคุ้มครองดูแลผู้เสียหายในคดีอาญา สำหรับการช่วยบรรเทาความเดือดร้อนของผู้เสียหายในการเรียกค่าสินไหมทดแทนความเสียหายอันเกิดแก่ชีวิตและร่างกาย นับว่าเป็นวิวัฒนาการของการเยียวยาความเสียหายให้แก่เหยื่ออาชญากรรมของประเทศไทยที่ก้าวหน้าไปอีกขั้นหนึ่ง อย่างไรก็ดี แม้ว่าแนวทางการเยียวยาความเสียหายแก่ผู้เสียหายในคดีอาญาโดยรัฐตามพระราชบัญญัติค่าตอบแทนผู้เสียหาย และค่าทดแทนและค่าใช้จ่ายแก่จำเลยในคดีอาญา พ.ศ. 2544 แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2559 จะเป็นการที่รัฐเข้ามาช่วยเหลือผู้เสียหาย แต่การใช้สิทธิขอรับค่าตอบแทนนั้น ก็จำกัดประเภทของคดีและได้รับค่ารักษาพยาบาลหรือ

คำตอบแทนได้เพียงบางส่วน ผู้เสียหายยังคงต้องมีการะในการฟ้องคดีแพ่งเพื่อเรียกค่าสินไหมทดแทนจากผู้กระทำผิดอยู่ตามเดิม ดังนั้น รัฐควรมีบทบาทในการช่วยเหลือบรรเทาความเดือดร้อนของผู้เสียหาย โดยให้ผู้เสียหายสามารถได้รับการชดเชยเยียวยาความเสียหาย โดยวิธีพิจารณาที่รวดเร็ว เป็นธรรม ประหยัด และเข้าถึงกระบวนการนั้นได้ง่าย ตามหลักประกันสิทธิของผู้เสียหายในปฏิญญาว่าด้วยหลักการพื้นฐานเกี่ยวกับการอำนวยความสะดวกแก่ผู้ที่ได้รับความเสียหายจากอาชญากรรมและการใช้อำนาจโดยไม่ถูกต้อง (รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช, 2560)

2.3 ประเทศญี่ปุ่น

การชดเชยความเสียหายแก่ผู้เสียหาย หรือเหยื่ออาชญากรรมในคดีอาญาโดยรัฐของประเทศญี่ปุ่น รัฐมิได้จัดตั้งกองทุนแต่ได้จัดสรรงบประมาณประจำปีจำนวนหนึ่ง ซึ่งมีวัตถุประสงค์เพื่อชดเชยความเสียหายแก่ผู้เสียหาย หรือเหยื่ออาชญากรรมในคดีอาญา เช่นเดียวกับปฏิญญาดังกล่าว นอกจากนี้ยังได้จัดตั้ง “คณะกรรมการ” เป็นกลไก ผู้มีอำนาจในการพิจารณาในการจ่ายเงินค่าชดเชยความเสียหาย คณะกรรมการประกอบด้วยคณะกรรมการความปลอดภัยส่วนภูมิภาคมีอำนาจพิจารณาจ่ายเงินชดเชยความเสียหาย และมีคณะกรรมการความปลอดภัยแห่งชาติมีอำนาจควบคุม ดูแล และให้คำปรึกษาแก่คณะกรรมการความปลอดภัยส่วนภูมิภาคในการพิจารณาคำขอ เพื่อให้เกิดความยุติธรรมทั่วประเทศ ในกรณีผู้มีสิทธิได้รับการชดเชยความเสียหายไม่เห็นด้วยกับคำวินิจฉัยของคณะกรรมการความปลอดภัย ภูมิภาคก็มีสิทธิยื่นคำร้องให้คณะกรรมการความปลอดภัยแห่งชาติ ทบทวนคำวินิจฉัยใหม่ หากผู้มีสิทธิได้รับการชดเชยความเสียหายไม่เห็นด้วยกับคำวินิจฉัยของคณะกรรมการความปลอดภัยแห่งชาติอีกก็สามารถยื่นคำคัดค้านคำวินิจฉัยต่อศาลชั้นต้นได้ แต่อย่างไรก็ตามเมื่อคณะกรรมการได้จ่ายเงินค่าชดเชยความเสียหายแก่ผู้มีสิทธิได้รับการชดเชยความเสียหายแล้ว รัฐสามารถสวมสิทธิไล่เบี้ยเอาจากผู้กระทำผิด ในจำนวนเงินเท่าที่รัฐได้จ่ายเงินค่าชดเชยความเสียหายไป (ชนัญญา ทวีกิจ, 2546) และมีการเยียวยาแบบไม่เป็นตัวเงินอีกอย่างเช่น การโฆษณา นักวิชาการในประเทศญี่ปุ่นได้ให้ความเห็นเกี่ยวกับการประกาศโฆษณาดังกล่าวว่า มีเพื่อวัตถุประสงค์ในการเยียวยาชื่อเสียงของผู้เสียหายให้กลับคืนมา โดยศาลจะไม่ลงข้อความกล่าวขอโทษแก่ผู้เสียหายถึงแม้ว่าผู้เสียหายจะเรียกร้องก็ตาม จะเห็นได้ว่าการเยียวยาโดยมิใช่ตัวเงิน ในประเทศญี่ปุ่นใช้วิธีการประกาศโฆษณาคำวินิจฉัยเกี่ยวกับการกำหนดค่าทดแทนในคดีอาญาในหนังสือพิมพ์ซึ่งมีลักษณะที่คล้ายกับสาธารณรัฐเกาหลีซึ่งมีการเยียวยาโดยมิใช่ตัวเงิน ในกรณีศาลพิพากษาให้จำเลยได้รับค่าทดแทน ศาลจะสั่งให้มีการประกาศคำพิพากษาดังกล่าวในราชกิจจานุเบกษาภายในสองสัปดาห์ นับแต่วันที่ศาลมีคำพิพากษาและในกรณีมีคำร้องจากผู้ร้องขอศาลอาจสั่งให้ประกาศคำพิพากษาในหนังสือพิมพ์รายวัน ซึ่งผู้ร้องเป็นผู้เลือกและต้องกระทำภายในสามสิบวัน นับแต่วันที่ร้องขอเช่นเดียวกับสหรัฐอเมริกาที่มีการเยียวยาความ

เสียหายโดยการประกาศราชกิจจานุเบกษา การลงหนังสือพิมพ์รายวัน หรือการได้รับคำพิพากษาว่าเป็นผู้บริสุทธิ์เพื่อเป็นการเยียวยาด้านชื่อเสียงให้กลับคืน

ในประเทศญี่ปุ่นนั้นได้มีการเยียวยาผู้เสียหายในด้านชื่อเสียงโดยการประกาศโฆษณาคำวินิจฉัยของศาลเกี่ยวกับการกำหนดค่าทดแทนในหนังสือพิมพ์เพื่อวัตถุประสงค์ในการเยียวยาชื่อเสียงให้กลับคืนดี ซึ่งกระบวนการประกาศโฆษณานั้น เป็นการใช้อำนาจของศาลในการ สั่งให้ดำเนินการในประเทศไทยการเยียวยาความเสียหายที่เกิดจากกระบวนการยุติธรรมที่ผิดพลาด จะมีกฎหมายกำหนดไว้โดยเฉพาะโดยการพิจารณาค่าเสียหายอยู่ที่คณะกรรมการพิจารณา ค่าตอบแทนผู้เสียหายและค่าทดแทนและค่าใช้จ่ายแก่จำเลยในคดีอาญาอยู่แล้ว ซึ่งตามกฎหมายค่าทดแทนในคดีอาญาของประเทศญี่ปุ่น ได้บัญญัติให้บุคคลที่ได้รับคำวินิจฉัยให้ได้รับค่าทดแทนในคดีอาญาสามารถยื่นคำร้องขอให้ศาลประกาศโฆษณาคำวินิจฉัยอย่างย่อในราชกิจจานุเบกษาและในหนังสือพิมพ์ที่ผู้ยื่นคำร้องขอเป็นผู้เลือกไม่เกิน 3 ฉบับ ๆ ละไม่น้อยกว่า 1 ครั้ง ได้ภายในกำหนด ระยะเวลา 2 เดือนนับแต่วันที่คำวินิจฉัยในเรื่องค่าทดแทนในคดีอาญาถึงที่สุด โดยรัฐเป็นผู้เสียค่าใช้จ่ายอย่างไรก็ดีรูปแบบในการเยียวยาตามกฎหมายค่าทดแทนในคดีอาญาของประเทศญี่ปุ่นนั้น เป็นเพียงการประกาศคำโฆษณาคำวินิจฉัยที่กำหนดให้มีการจ่ายค่าทดแทนในคดีอาญาเท่านั้น เนื้อหาของข้อความที่กฎหมายบัญญัติให้มีการโฆษณามีได้มีบทบังคับถึงขนาดให้รัฐมีหน้าที่ในการกล่าวขอโทษ หรือกล่าวแสดงความเสียใจต่อการดำเนินกระบวนการยุติธรรมทางอาญาที่ผิดพลาดแต่อย่างใด (รุ่งนภา ธรรมมา, 2555)

เมื่อ ค.ศ. 1980 (พ.ศ.2507) รัฐบาลของประเทศญี่ปุ่นได้บัญญัติกฎหมายว่าด้วยการจ่ายเงินชดเชยแก่เหยื่ออาชญากรรม (Crime Victims Benefit Payment Law) โดยจ่ายเงินทดแทนให้แก่ครอบครัวของเหยื่อที่ถูกฆ่าตาย หรือจ่ายค่าเสียหายให้แก่เหยื่อที่ได้รับบาดเจ็บ นอกจากนี้ นักวิชาการจากประเทศญี่ปุ่นให้ความเห็นว่า ถ้าการกระทำของเหยื่อไม่เป็นการละเมิดสิทธิพื้นฐาน และศักดิ์ศรีของผู้ต้องหาแล้ว ผู้ที่ตกเป็นเหยื่อสามารถแสดงบทบาทที่เหมาะสมได้ทุกอย่างในทุกขั้นตอนของกระบวนการยุติธรรม ได้แก่ 1) มีสิทธิที่จะจ้างทนาย โดยเสียค่าใช้จ่ายเอง 2) มีสิทธิที่จะได้รับทราบข้อมูลที่เกี่ยวข้อง 3) มีสิทธิที่จะทราบเกี่ยวกับการสืบสวน และความก้าวหน้าของการสอบสวน 4) มีสิทธิที่จะทราบถึงการตัดสินใจของอัยการต่อจำเลย 5) มีสิทธิทราบวัน และสถานที่ที่พิจารณาคดี 6) มีสิทธิถามค้านคำให้การขอพยานฝ่ายตรงข้าม และ 7) มีสิทธิที่จะแสดงหลักฐานข้อมูลต่อพนักงานตำรวจ อัยการ และศาล แต่สิทธิเหล่านี้ต้องไม่ขัดขวางการพิจารณาคดีของศาล (นิเมธ พรหมพยัต, 2563)

สรุป /ข้อเสนอแนะ

1) แนวคิดเกี่ยวกับมาตรการทางกฎหมายในการเยียวยาผู้เสียหายซึ่งตกเป็นเหยื่ออาชญากรรม โดยนำแนวคิดด้านสิทธิมนุษยชนในประเทศไทย ซึ่งเป็นเรื่องค่อนข้างใหม่ที่ใช้ในประเทศไทย แนวคิดของกระบวนการยุติธรรม เป็นบ่อเกิดการดำเนินคดีอาญา และพระราชบัญญัติการรื้อฟื้นคดีอาญาขึ้นพิจารณาใหม่ พ.ศ. 2526 2) มาตรการทางกฎหมายของประเทศไทย ในการเยียวยาผู้เสียหายซึ่งตกเป็นเหยื่ออาชญากรรมเพื่อแก้ไขความผิดพลาดของกระบวนการยุติธรรมในประเทศไทย การรื้อฟื้นคดีอาญาขึ้นพิจารณาใหม่ จึงเป็นมาตรการที่นำมาใช้ในการเยียวยาความผิดพลาด นอกจากนี้ได้เกิดแนวคิดในการชดเชยค่าทดแทนอันเป็นการเยียวยาให้แก่ผู้เสียหาย หรือเหยื่ออาชญากรรม ตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560 และพระราชบัญญัติค่าตอบแทนผู้เสียหายและค่าทดแทนและค่าใช้จ่ายแก่จำเลยในคดีอาญา พ.ศ. 2544 แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2559 ซึ่งเป็นการเยียวยาด้วยตัวเงินเพียงอย่างเดียว และมาตรการทางกฎหมายของต่างประเทศ ที่นำมาเปรียบเทียบกับกฎหมายประเทศญี่ปุ่น ซึ่งเป็นการเยียวยาในด้านของตัวเงิน และอื่น ๆ ที่ไม่ใช่ตัวเงิน โดยบัญญัติกฎหมายว่าด้วยการจ่ายเงินชดเชยแก่เหยื่ออาชญากรรม โดยจ่ายเงินทดแทนให้แก่ครอบครัวของเหยื่อกรณีเสียชีวิต หรือจ่ายค่าเสียหายให้แก่เหยื่อที่ได้รับบาดเจ็บ และถ้าการกระทำของเหยื่อไม่เป็นการละเมิดสิทธิขั้นพื้นฐาน และศักดิ์ศรีของผู้ต้องหา ผู้ที่ตกเป็นเหยื่อสามารถแสดงบทบาทที่เหมาะสมได้ทุกอย่างในทุกขั้นตอนของกระบวนการยุติธรรมได้

ข้อเสนอแนะ ให้มีการแก้ไขเพิ่มเติมกฎหมายเกี่ยวกับการเยียวยาผู้เสียหายซึ่งตกเป็นเหยื่ออาชญากรรม ควรนำบทบัญญัติกฎหมายว่าด้วยการจ่ายเงินชดเชยแก่เหยื่ออาชญากรรม ของประเทศญี่ปุ่น มาใช้เป็นแนวทางในการเยียวยาผู้เสียหายซึ่งตกเป็นเหยื่ออาชญากรรม บทบัญญัติในเรื่องของการที่ผู้ตกเป็นเหยื่อสามารถแสดงบทบาทที่เหมาะสมได้ทุกอย่างในทุกขั้นตอนของกระบวนการยุติธรรม ได้แก่ 1) มีสิทธิที่จะจ้างทนาย โดยเสียค่าใช้จ่ายเอง 2) มีสิทธิที่จะได้รับทราบข้อมูลที่เกี่ยวข้อง 3) มีสิทธิที่จะทราบเกี่ยวกับการสืบสวน และความก้าวหน้าของการสอบสวน 4) มีสิทธิที่จะทราบถึงการตัดสินใจของอัยการต่อจำเลย 5) มีสิทธิทราบวัน และสถานที่ที่พิจารณาคดี 6) มีสิทธิถามค้านคำให้การขอพยานฝ่ายตรงข้าม และ 7) มีสิทธิที่จะแสดงหลักฐานข้อมูลต่อพนักงานตำรวจ อัยการ และศาล แต่สิทธิเหล่านี้ต้องไม่ขัดขวางการพิจารณาคดีของศาล (มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, คณะสังคมสงเคราะห์ศาสตร์, 2546) เป็นต้น จึงพอจะกล่าวได้ว่า การที่ผู้เสียหายหรือผู้ตกเป็นเหยื่อด้านอาชญากรรม ในประเทศไทยและต่างประเทศนั้น ไม่มีกฎหมายของประเทศใด ที่จะจ่ายชดเชย หรือเยียวยา ค่าเสียหายให้แก่ผู้เสียหายได้ในทุก ทุกกรณี และทุกความผิด ซึ่งเป็นการยากที่จะทำให้ผู้เสียหาย หรือเหยื่ออาชญากรรมเกิดความพึงพอใจ และเกิดความเหมาะสมของแต่ละประเทศ ในการจ่ายชดเชยหรือเยียวยาค่าเสียหายให้แก่ผู้เสียหาย ก็จะขึ้นอยู่กับความสามารถในการจ่าย

ของรัฐนั้น ๆ และของประเทศนั้น ๆ แต่อย่างไรก็ตามการให้ความสำคัญแก่ผู้เสียหายหรือผู้ที่เป็นเหยื่อด้านอาชญากรรม ก็ถือได้ว่าเป็นการเยียวยาในขั้นตอนแรก จึงควรให้ความสำคัญ

เอกสารอ้างอิง

- ชนัญญา ทวีกิจ. (2546). การชดเชยความเสียหายแก่ผู้เสียหายหรือเหยื่ออาชญากรรมในคดีอาญาโดยรัฐ. ใน วิทยานิพนธ์ปริญญานิติศาสตรมหาบัณฑิต . มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิต.
- ทวีวัฒน์ ธาราจันทร์. (2540). การชดใช้ค่าทดแทนโดยรัฐเนื่องจากการคุมขังอันเกิดจากความผิดพลาดในกระบวนการยุติธรรม. ใน รายงานผลงานวิจัย. มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- นิเมธ พรหมพยัต. (2563). มาตรการทางกฎหมายในการเยียวยาผู้เสียหายซึ่งตกเป็นเหยื่ออาชญากรรม. วารสารมหาจุฬานาครธรรมศน์, 7(11), 217-234.
- พระราชบัญญัติการรื้อฟื้นคดีอาญาขึ้นพิจารณาใหม่ พ.ศ. 2526. (2526). ราชกิจจานุเบกษา เล่ม 100 ตอนที่ 55 ฉบับพิเศษ หน้า 1 (7 เมษายน 2526).
- พระราชบัญญัติค่าตอบแทนผู้เสียหายและค่าทดแทนและค่าใช้จ่ายแก่จำเลยในคดีอาญา (ฉบับที่ 2). (2559). ราชกิจจานุเบกษา เล่ม 133 ตอนที่ 74 ก หน้า 1 (22 สิงหาคม 2559).
- ภาคิน คำภูผา และธนพันธ์ ไล่ประกอบทรัพย์. (2562). ปัญหาและอุปสรรคในการนำนโยบายการช่วยเหลือเหยื่ออาชญากรรมไปสู่การปฏิบัติ. วารสารกระบวนการยุติธรรม, 12(2), 43-56.
- รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560. (2560). ราชกิจจานุเบกษา เล่ม 134 ตอนที่ 40 ก หน้า 1 (6 เมษายน 2560).
- รุ่งนภา ธรรมมา. (2555). การเยียวยาความเสียหายแก่ข้าราชการพลเรือนสามัญผู้ถูกลงโทษทางวินัยโดยคำสั่งที่ไม่ชอบด้วยกฎหมาย. ใน วิทยานิพนธ์ นิติศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชานิติศาสตร์. มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิต.
- วีระวุธ ชัยชนะมงคล. (2531). ระบบควบคุมกระบวนการสอบสวนคดีอาญา: ทัศนะของพนักงานสอบสวนศึกษาเฉพาะกรณีกองบังคับการตำรวจนครบาลพระนครเหนือ กองบัญชาการตำรวจนครบาล. ใน วิทยานิพนธ์สังคมสงเคราะห์ศาสตรมหาบัณฑิต สาขาสังคมสงเคราะห์ศาสตร์. มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- สมบัติ ชัยวนิชย์. (2563). ปัญหาในการลงโทษให้เหมาะสมกับบุคคล. วารสารสังคมศาสตร์และมานุษยวิทยาเชิงพุทธ, 5(9), 278-295.

การพัฒนาแบบการเตรียมสมรรถนะการพยาบาลห้องผ่าตัด
เพื่อให้บริการผ่าตัดในรายผู้ป่วยผ่าตัดสมองในโรงพยาบาลสวรรค์ประชารักษ์*

THE DEVELOPMENT OF COMPETENCY PERIOPERATIVE NURSES IN
CRANIOTOMY PATIENTS IN SAWANPRACHARAK HOSPITAL

ปานทิพย์ พงษ์พัฒนะ¹, พรจันทร์ สุวรรณมนตรี¹, นฤมล จันทรสุษ²

Pantip Pongpattana, Pornjan Suwonmontri, Naruemon Jansook

¹โรงพยาบาลสวรรค์ประชารักษ์

Sawanpracharak Hospital, Thailand

²วิทยาลัยพยาบาลบรมราชชนนี ชัยนาท

Boromrajonani College of Nursing Chai Nat, Thailand

*Corresponding author E-mail: keypinkky@hotmail.com

บทคัดย่อ

บทความฉบับนี้ มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) พัฒนารูปแบบการเตรียมสมรรถนะการพยาบาลห้องผ่าตัด ในโรงพยาบาลสวรรค์ประชารักษ์ และ 2) เพื่อประเมินผลลัพธ์ของรูปแบบการเตรียมสมรรถนะการพยาบาลห้องผ่าตัด โดยใช้รูปแบบการวิจัยและพัฒนา กลุ่มตัวอย่างคัดเลือกแบบเจาะจง ประกอบด้วย 1) พยาบาลวิชาชีพห้องผ่าตัด จำนวน 30 คน 2) ทีมสหสาขาวิชาชีพ ได้แก่ แพทย์ศัลยกรรมประสาท วิชาญแพทย์และวิชาญพยาบาล จำนวน 30 คน 3) ผู้ป่วยผ่าตัดสมอง แบ่งเป็นกลุ่มก่อนการพัฒนารูปแบบ 33 คน หลังการพัฒนารูปแบบ 33 คน เครื่องมือที่ใช้ในวิจัย ได้แก่ 1) แนวทางการสนทนากลุ่ม 2) รูปแบบการเตรียมสมรรถนะการพยาบาลห้องผ่าตัด 3) แบบประเมินความรู้ของพยาบาล 4) แบบประเมินทักษะของพยาบาล 5) แบบสอบถามความพึงพอใจของทีมสหสาขาวิชาชีพ และ 6) แบบบันทึกการเกิดอุบัติการณ์ที่ไม่พึงประสงค์ในระยะก่อน ขณะและหลังผ่าตัดสมอง วิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพโดยการวิเคราะห์เนื้อหาและสร้างข้อสรุป ข้อมูลเชิงปริมาณ วิเคราะห์โดยการแจกแจงความถี่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และสถิติทดสอบที ผลการวิจัยพบว่า รูปแบบการเตรียมสมรรถนะการพยาบาลห้องผ่าตัด ประกอบด้วย 5 องค์ประกอบ คือ 1) การเตรียมผู้ป่วยผ่าตัดสมอง 2) โครงสร้างพยาบาลวิชาชีพ 3) สมรรถนะพยาบาล เฉพาะทางผ่าตัดสมอง 4) แนวปฏิบัติและคู่มือ และ 5) การมีส่วนร่วมของทีมสหสาขาวิชาชีพในห้องผ่าตัด หลังใช้รูปแบบ

* Received December 5, 2022; Revised January 15, 2023; Accepted February 14, 2023

พบว่า ไม่มีการเกิดอุบัติการณ์ที่ไม่พึงประสงค์ในระยะก่อน ขณะและหลังผ่าตัดของผู้ป่วยผ่าตัดสมองในห้องผ่าตัด พยาบาลวิชาชีพห้องผ่าตัดมีความรู้และทักษะหลังใช้รูปแบบสูงกว่าก่อนใช้รูปแบบอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 และทีมสหสาขาวิชาชีพมีความพึงพอใจในการใช้รูปแบบอยู่ในระดับมากที่สุด

คำสำคัญ: การพัฒนารูปแบบ, สมรรถนะการพยาบาลห้องผ่าตัด, ผู้ป่วยผ่าตัดสมอง

Abstract

The purposes of this research was to: 1) develop a model for preparing the competency of perioperative nurses in sawanpracharak hospital and 2) evaluate the results of the model for preparing the competency of perioperative nurses. Using research and development model The study sample was selected by purposive sampling consisting of 1) 30 professional nurses working in the operating room 2) multidisciplinary team, consisting of 30 neurosurgeons, anesthesiologists and nurse anesthetist 3) craniotomy patients divided into groups before model development 33 people after model development 33 people. The research instrument used were 1) a focus group discussion, 2) competency preparation model for perioperative nurses, 3) nursing knowledge assessment form, 4) nursing skills assessment form, 5) relative satisfaction questionnaire, and 6) preliminary adverse events record form During and after craniotomy. Qualitative data were analyzed by content analysis and summarize. Quantitative data were analyzed by using frequency distribution, percentage, mean, standard deviation and t-test. Research results, the competency preparation model for perioperative nurses consists of 5 components: 1) Preparing patients for craniotomy patients, 2) coach nursing structure, 3) Nursing competency in craniotomy, 4) guidelines and manuals, and 5) participation of the multidisciplinary team in the operating room. After using the model, it was found that, there were no undesirable incidences were found in the previous period during and after surgery of craniotomy patient in the operating room, Professional nurses in the operating room have knowledge and competency after using the model were higher than before using the model statistically significant at the .01 level and The multidisciplinary team was satisfied with using the model at the highest level.

keywords: Model Development, Competency perioperative nurses, Craniotomy patients

บทนำ

ปัญหาสาธารณสุขในประเทศไทยพบว่าอัตราการตายด้วยโรคหลอดเลือดสมองต่อประชากรแสนคน ในภาพรวมของประเทศในปี 2556 - 2558 เท่ากับ 36.13, 38.66 และ 42.62 ตามลำดับ จะเห็นได้ว่าอัตราการตายด้วยโรคหลอดเลือดสมองเพิ่มขึ้นทุกปีและมีแนวโน้มเพิ่มสูงขึ้น (สำนักโรคไม่ติดต่อ กรมควบคุมโรค กระทรวงสาธารณสุข, 2561) สำหรับโรคหลอดเลือดสมองแตก (Hemorrhage stroke) พบประมาณร้อยละ 20 - 25 การดูแลรักษาผู้ป่วยโรคหลอดเลือดสมองแตก ประกอบด้วยการรักษาด้วยยาและการผ่าตัด ถ้าผู้ป่วยที่ได้รับการรักษาด้วยการผ่าตัด พยาบาลห้องผ่าตัดจึงเป็นบุคลากรสำคัญที่จะช่วยให้ผู้ป่วยได้รับการผ่าตัดที่ปลอดภัย ปลอดภัยจากการเจ็บป่วยโดยเร็ว การป้องกันและควบคุมการติดเชื้อ ป้องกันอันตรายต่อชีวิตผู้ป่วย พยาบาลห้องผ่าตัดต้องมีความรู้ ความสามารถในการดูแลผู้ป่วยตามมาตรฐานการดูแล ที่กำหนดด้วยลักษณะงานของพยาบาลห้องผ่าตัดซึ่งมีความแตกต่างจากการพยาบาลอื่น ๆ คือ มีการทำงานเป็นทีม ผ่าตัดร่วมกับศัลยแพทย์ ทีมวิสัญญีและวิชาชีพอื่น ๆ ทำงานภายใต้ความกดดันสูง มีโอกาสเกิดความเสี่ยงทั้งต่อผู้ป่วยและทีมได้ มีทักษะในการสื่อสาร มีความสามารถในการตัดสินใจแก้ปัญหาได้ทันเวลา ครอบคลุมทั้งในระยะก่อนผ่าตัด ขณะผ่าตัดและหลังผ่าตัด โดยเฉพาะการรักษาด้วยวิธีการผ่าตัด มีความซับซ้อนและต้องใช้เครื่องมือที่ทันสมัยมากยิ่งขึ้น พยาบาลห้องผ่าตัดจึงต้องมีสมรรถนะที่ได้มาตรฐาน สามารถตอบสนองความต้องการของผู้ป่วยได้อย่างครอบคลุม (สมาคมห้องผ่าตัดแห่งประเทศไทย, 2554)

สมรรถนะพยาบาลห้องผ่าตัดเป็นความสามารถของพยาบาลห้องผ่าตัดในการนำความรู้และทักษะมาประยุกต์ใช้ในการดูแลผู้ป่วย สมรรถนะพยาบาลห้องผ่าตัดหมายถึงความสามารถในการปฏิบัติงานการพยาบาลผ่าตัดโดยใช้ความรู้และทักษะความชำนาญเฉพาะทาง การใช้เทคโนโลยีในการรักษาด้านการผ่าตัด สามารถตัดสินใจแก้ไขปัญหาได้อย่างมีประสิทธิภาพและเป็นผู้ที่พัฒนาตนเองอยู่เสมอในแต่ละปีมีความผิดพลาดที่เกี่ยวข้องกับการปฏิบัติงานของพยาบาลห้องผ่าตัด ที่ทำให้ผู้ป่วยไม่ปลอดภัย สาเหตุส่วนหนึ่งเกิดจากการที่พยาบาลมีความรู้ไม่เพียงพอ ขาดความชำนาญ นำไปสู่การร้องเรียนหรือฟ้องร้องพยาบาลห้องผ่าตัด (สถาบันรับรองคุณภาพสถานพยาบาล, 2565) จากการศึกษาเกี่ยวกับสมรรถนะพยาบาลห้องผ่าตัด พบว่าปัจจัยหลักที่ส่งผลต่อสมรรถนะพยาบาลห้องผ่าตัด คือ ประสิทธิภาพในการทำงาน และบรรยากาศในองค์กร การรับรู้สิ่งแวดล้อมในการทำงาน การพัฒนาบุคลากรทางการพยาบาลโดยตรง ซึ่งการพัฒนาบุคลากรสามารถทำได้หลายวิธี เช่น การฝึกอบรม การ

สอนพนักงาน การให้คำปรึกษา การใช้ระบบพี่เลี้ยงและการโค้ชงาน เป็นต้น (กิจมงคล ทาคทา และคณะ, 2565)

โรงพยาบาลสวรรค์ประชารักษ์เป็นโรงพยาบาลตติยภูมิ จำนวน 700 เตียง ให้บริการด้านสุขภาพและต้องได้รับการรักษาโดยการผ่าตัด จากสถิติข้อมูลรายงานของโรงพยาบาลสวรรค์ประชารักษ์ในระหว่าง ปี พ.ศ.2562 ถึง พ.ศ.2564 (โรงพยาบาลสวรรค์ประชารักษ์, 2564) พบว่ามีผู้ป่วยมารับบริการผ่าตัดสมอง จำนวน 1,400 ราย, 1435 รายและ 1472 ราย ตามลำดับ ซึ่งกลุ่มผู้ป่วยดังกล่าวมีความต้องการการรักษายาบาลเฉพาะทางมากขึ้น ประกอบกับงานบริการการพยาบาลห้องผ่าตัดโรงพยาบาลสวรรค์ประชารักษ์ จะเพิ่มให้บริการผ่าตัดจากจำนวน 12 ห้อง เพิ่มขึ้น เป็น 23 ห้อง และจากผลการประเมินสมรรถนะพยาบาลห้องผ่าตัด พบว่าพยาบาลวิชาชีพผ่านเกณฑ์การประเมินสมรรถนะเฉพาะทาง ร้อยละ 85 บุคลากรยังขาดทักษะ การเตรียมเครื่องมือพิเศษในการผ่าตัดเฉพาะโรค ได้แก่ การผ่าตัดสมอง ขาดด้านการให้ข้อมูลผู้ป่วยและญาติเกี่ยวกับการปฏิบัติตัวที่ถูกต้องหลังผ่าตัดเพื่อป้องกันภาวะแทรกซ้อน ผู้วิจัยในฐานะผู้บริหารกลุ่มงานการพยาบาลผู้ป่วยห้องผ่าตัด มีบทบาทหน้าที่ในการนิเทศงาน ให้ปรึกษาได้ตระหนักถึงความสำคัญดังกล่าว จึงสนใจพัฒนารูปแบบการเตรียมสมรรถนะการพยาบาลห้องผ่าตัดเพื่อให้บริการผ่าตัดในรายผู้ป่วยผ่าตัดสมองในโรงพยาบาลสวรรค์ประชารักษ์ โดยนำแนวคิดการโค้ช GROW Model ของวิทมอร์ (Whitmore, J., 2009) มาประยุกต์ใช้เพื่อพัฒนาสมรรถนะพยาบาลห้องผ่าตัดในการผ่าตัดสมอง ซึ่งช่วยให้พยาบาลห้องผ่าตัดมีความรู้ ความสามารถ มีทักษะในการปฏิบัติงาน ให้การพยาบาลอย่างมีประสิทธิภาพ ส่งผลให้กระบวนการผ่าตัดราบรื่น ทีมสหสาขาวิชาชีพมีความพึงพอใจในการทำงาน ส่งผลให้ผู้ป่วยผ่าตัดสมองได้รับการรักษาพยาบาลอย่างถูกต้องตามมาตรฐานวิชาชีพและตอบสนองภารกิจด้านการพยาบาลขององค์กรได้อย่างมีคุณภาพ

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อพัฒนารูปแบบการเตรียมสมรรถนะการพยาบาลห้องผ่าตัดเพื่อให้บริการผ่าตัดในรายผู้ป่วยผ่าตัดสมองในโรงพยาบาลสวรรค์ประชารักษ์
2. เพื่อประเมินผลที่เกิดจากการนำรูปแบบการเตรียมสมรรถนะการพยาบาลห้องผ่าตัดเพื่อให้บริการผ่าตัดในรายผู้ป่วยผ่าตัดสมองในโรงพยาบาลสวรรค์ประชารักษ์ไปใช้

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยนี้เป็นการวิจัยและพัฒนา (Research and development) ดำเนินการระหว่างเดือนตุลาคม 2565 ถึงเดือนธันวาคม 2565 แบ่งออกเป็น 3 ระยะดังนี้

ระยะที่ 1 ศึกษาสถานการณ์เกี่ยวกับสมรรถนะการพยาบาลห้องผ่าตัด

ดำเนินการศึกษาสถานการณ์และปัญหาเกี่ยวกับสมรรถนะการพยาบาลห้องผ่าตัด โดยการสนทนากลุ่ม

ผู้ให้ข้อมูล คือ พยาบาลวิชาชีพที่ปฏิบัติงานห้องผ่าตัด จำนวน 10 คน และทีมสหสาขาวิชาชีพ จำนวน 10 คน ได้แก่ แพทย์ศัลยกรรมประสาท 3 คน วิสัญญีแพทย์ 3 คน และวิสัญญีพยาบาล 4 คน โดยคัดเลือกผู้ให้ข้อมูลแบบเจาะจง (Purposive sampling) โดยกำหนดคุณสมบัติ เป็นผู้ที่มีประสบการณ์ปฏิบัติงานในห้องผ่าตัด 5 ปีขึ้นไป

เครื่องมือใช้ในการวิจัย

1. แนวคำถามในการสนทนากลุ่ม ผู้วิจัยสร้างขึ้นจากการทบทวนเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง มีแนวคำถามจำนวน 4 ข้อ ได้แก่ 1) พยาบาลวิชาชีพห้องผ่าตัดในผู้ป่วยผ่าตัดสมองควรมีทักษะ ความรู้ คุณลักษณะหรือ สมรรถนะที่จำเป็นเรื่องใดบ้างในการปฏิบัติงานที่ครอบคลุมทั้งระยะก่อนการผ่าตัด ระยะการผ่าตัด และระยะหลังการผ่าตัด 2) สมรรถนะในเรื่องที่กล่าวถึงนี้ มีสมรรถนะย่อยและพฤติกรรมบ่งชี้อะไรบ้าง 3) ท่านคิดว่าบทบาทหน้าที่เป็นพยาบาลช่วยเหลือทีมผ่าตัดในผู้ป่วยผ่าตัดสมอง กับพยาบาลส่งเครื่องมือผ่าตัดทั่วไป มีสมรรถนะที่จำเป็นต่างกันหรือไม่ อย่างไร และ 4) ท่านคิดว่าบทบาทหน้าที่เป็นพยาบาลช่วยเหลือทีมผ่าตัด พยาบาลส่งเครื่องมือ พยาบาลช่วยขณะผ่าตัด ในผู้ป่วยผ่าตัดสมอง มีสมรรถนะที่จำเป็นต่างกันหรือไม่ อย่างไร

2. เครื่องบันทึกเสียง และสมุดจดบันทึก

การตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือ

ผู้วิจัยนำแนวคำถามที่สร้างขึ้นไปตรวจสอบคุณภาพโดยผู้ทรงคุณวุฒิ 3 คน ได้แก่ ผู้เชี่ยวชาญด้านวิจัย 1 คน แพทย์ที่มีความเชี่ยวชาญด้านศัลยกรรมประสาท 1 คน และพยาบาลห้องผ่าตัด 1 คน จากนั้นนำไปทดลองใช้กับพยาบาลห้องผ่าตัด จำนวน 3 คน เพื่อตรวจสอบความชัดเจนและความเข้าใจตรงกันในประเด็นคำถามก่อนนำไปใช้จริง

การเก็บรวบรวมข้อมูล

ผู้วิจัยดำเนินการเก็บข้อมูลเชิงคุณภาพด้วยวิธีการสนทนากลุ่ม จำนวน 1 ครั้ง ช่วงเดือนตุลาคม พ.ศ. 2565 โดยจัดกลุ่มสนทนากับพยาบาลวิชาชีพที่ปฏิบัติงานห้องผ่าตัด จำนวน 10 คน และทีมสหสาขาวิชาชีพ จำนวน 10 คน มีแนวคำถาม 4 ข้อ ให้ผู้ให้ข้อมูลได้แสดงความคิดเห็นโดยมีผู้วิจัยเป็นผู้กระตุ้นให้แสดงความคิดเห็น มีผู้จดบันทึก 2 คน และขออนุญาตบันทึกการสนทนา ใช้เวลาสนทนากลุ่มประมาณ 2 ชั่วโมง เมื่อสนทนาเสร็จในแต่ละประเด็นผู้วิจัยสรุปใจความสำคัญ แล้วให้ผู้ให้ข้อมูลตรวจสอบความถูกต้อง หลังจากนั้นมีการถอดเทปแบบคำต่อคำ

การวิเคราะห์ข้อมูล

วิเคราะห์ข้อมูลโดยการวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis) ตามขั้นตอน ได้แก่ การจัดแฟ้ม การลงรหัสข้อมูล การจัดประเภทของข้อมูล การสร้างหมวดหมู่ การเชื่อมโยงหาความสัมพันธ์ของหมวดหมู่ การตรวจสอบความถูกต้อง (Verify) (Crabtree, B. F. & Miller, W. L., 1992)

ระยะที่ 2 พัฒนารูปแบบการเตรียมสมรรถนะการพยาบาลห้องผ่าตัดเพื่อให้บริการผ่าตัดในรายผู้ป่วยผ่าตัดสมองในโรงพยาบาลสวรรค์ประชารักษ์ ดำเนินการในช่วงเดือนตุลาคม ถึงเดือนพฤศจิกายน พ.ศ. 2565 มีขั้นตอนการดำเนินงานดังนี้

1. ผู้วิจัยประชุมปรึกษาร่วมกับคณะกรรมการห้องผ่าตัด คณะกรรมการพัฒนาคุณภาพบริการ (patient care team : PCT) สาขาศัลยกรรม ทีมการพยาบาลหอผู้ป่วยที่เกี่ยวข้อง และสรุปปัญหาอุปสรรคต่อการพัฒนารูปแบบการเตรียมสมรรถนะการพยาบาลห้องผ่าตัด จากการวิเคราะห์สถานการณ์ในระยะที่ 1 นำมาจัดทำแผนการพัฒนารูปแบบการเตรียมสมรรถนะการพยาบาลห้องผ่าตัด โรงพยาบาลสวรรค์ประชารักษ์ โดยประชุมระดมสมองร่วมกับผู้ปฏิบัติการพยาบาล ทีมสหสาขาวิชาชีพ เพื่อประเมินปัญหา ความต้องการ และปัจจัยที่ส่งผลต่อทักษะ ความรู้ คุณลักษณะหรือสมรรถนะที่จำเป็นในการปฏิบัติงานที่ครอบคลุมทั้งระยะก่อนการผ่าตัด ระยะการผ่าตัด และระยะหลังการผ่าตัด ทบทวนวรรณกรรมเพื่อหาหลักฐานเชิงประจักษ์มากำหนดเป็นแนวทาง โดยใช้แนวคิดการโค้ช GROW Model ของวิทมอร์ (Whitmore, J., 2009) ร่วมกับการเตรียมสมรรถนะการพยาบาลห้องผ่าตัดโดยการเรียนรู้แบบโค้ช เพื่อสร้างเป็นรูปแบบการเตรียมสมรรถนะการพยาบาลห้องผ่าตัด

2. นำรูปแบบที่ได้ ไปให้ผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 5 คนประกอบด้วย แพทย์ที่มีความเชี่ยวชาญด้านการศัลยกรรมประสาท จำนวน 2 คน พยาบาลห้องผ่าตัด จำนวน 2 คน และผู้เชี่ยวชาญด้านการวิจัย 1 คน โดยมีผู้เชี่ยวชาญเสนอแนะให้มีการจัดทำคู่มือการเตรียมสมรรถนะการพยาบาลห้องผ่าตัดเพื่อให้พยาบาลที่ปฏิบัติงานในห้องผ่าตัดได้ใช้เป็นแนวปฏิบัติ

3. แก้ไขรูปแบบตามคำแนะนำของผู้เชี่ยวชาญ โดยเพิ่มเติมการจัดทำคู่มือการเตรียมสมรรถนะการพยาบาลห้องผ่าตัด

4. นำรูปแบบการเตรียมสมรรถนะการพยาบาลห้องผ่าตัด ฉบับสมบูรณ์มาคุณภาพของรูปแบบ ทั้ง 4 ด้าน ได้แก่ 1) ด้านความเป็นประโยชน์ (Utility Standards) 2) ด้านความเป็นไปได้ (Feasibility Standards) 3) ด้านความเหมาะสม (Propriety Standards) และ 4) ด้านความถูกต้อง (Accuracy Standards จากผู้เชี่ยวชาญด้านศัลยกรรมประสาท (เป็นผู้เชี่ยวชาญกลุ่มเดียวกับผู้เชี่ยวชาญในข้อที่ 2) พบว่าผู้เชี่ยวชาญให้ความเห็นว่า รูปแบบดังกล่าวมีประโยชน์ ความเป็นไปได้ ความเหมาะสม และความถูกต้อง อยู่ในระดับดีมาก

5. นำรูปแบบการเตรียมสมรรถนะการพยาบาลห้องผ่าตัดฉบับสมบูรณ์ไปใช้ทดลองในขั้นตอนที่ 3

ระยะที่ 3 ประเมินผลลัพธ์ของรูปแบบการเตรียมสมรรถนะการพยาบาลห้องผ่าตัด
นำรูปแบบการเตรียมสมรรถนะการพยาบาลห้องผ่าตัดไปใช้ในงานห้องผ่าตัดโรงพยาบาลสวรรค์ประชารักษ์

ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

กลุ่มที่ 1 พยาบาลวิชาชีพที่ปฏิบัติงานในห้องผ่าตัด จำนวน 30 คน คัดเลือกกลุ่มตัวอย่างแบบเจาะจง (Purposive sampling) โดยกำหนดคุณสมบัติ เป็นพยาบาลวิชาชีพที่ปฏิบัติงานในห้องผ่าตัด 1 ปีขึ้นไป

กลุ่มที่ 2 สหสาขาวิชาชีพที่ปฏิบัติงานในห้องผ่าตัด จำนวน 30 คน คัดเลือกกลุ่มตัวอย่างแบบเจาะจง (Purposive sampling) โดยกำหนดคุณสมบัติ เป็นแพทย์ศัลยกรรมประสาท วิสัญญีแพทย์ และวิสัญญีพยาบาลปฏิบัติงานในห้องผ่าตัด 1 ปีขึ้นไป

กลุ่มที่ 3 ผู้ป่วยหลอดเลือดสมองที่ได้รับการผ่าตัดสมอง คำนวณกลุ่มตัวอย่างจากการเปิดตารางประมาณขนาดตัวอย่างจากค่าขนาดอิทธิพล (power analysis) ของค่าเฉลี่ย 2 กลุ่ม โดยกำหนดค่าความเชื่อมั่นที่ระดับ 0.01 อำนาจในการทดสอบ (power) 0.80 และค่าขนาดของผลเนื่องจากสิ่งทดลอง (effect size) 0.50 ได้ขนาดกลุ่มตัวอย่างกลุ่มละ 33 คน คัดเลือกกลุ่มตัวอย่างแบบเจาะจง (Purposive sampling) โดยผู้ป่วยหลอดเลือดสมองที่ได้รับการผ่าตัดสมองในเดือนพฤศจิกายน 2565 เป็นกลุ่มก่อนใช้รูปแบบ จำนวน 33 คน และผู้ป่วยหลอดเลือดสมองที่ได้รับการผ่าตัดสมอง ในเดือนธันวาคม 2565 เป็นกลุ่มหลังใช้รูปแบบ จำนวน 33 คน

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

1. เครื่องมือที่ใช้ในการทดลอง คือ รูปแบบการเตรียมสมรรถนะการพยาบาลห้องผ่าตัด ที่ผู้วิจัยสร้างขึ้นจากการดำเนินการวิจัยขั้นตอนที่ 2

2. เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล ประกอบด้วย

2.1 แบบบันทึกการเกิดอุบัติการณ์ที่ไม่พึงประสงค์ในระยะก่อน ขณะ และหลังผ่าตัดสมอง ได้แก่ ผ่าตัดสมองผิดข้าง การบาดเจ็บจากการใช้เครื่องมือ และการเกิดภาวะความดันในกะโหลกศีรษะสูง หลังผ่าตัดสมอง 1 ชั่วโมง

2.2 แบบประเมินความรู้ของพยาบาลห้องผ่าตัด ผู้วิจัยสร้างขึ้นจากการศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ประกอบด้วย 3 ด้าน ได้แก่ ด้านพยาธิสภาพ สรีระวิทยาของโรคหลอดเลือดสมองที่ได้รับผ่าตัดสมอง ด้านการดูแลให้การพยาบาลผู้ป่วยผ่าตัดสมอง และด้านการเฝ้าระวังภาวะแทรกซ้อนก่อนผ่าตัด ขณะผ่าตัดและหลังผ่าตัดสมอง ลักษณะ

แบบสอบถามเป็นมาตราส่วนประเมินค่า 5 ระดับ คือ มากที่สุด มาก ปานกลาง น้อย และน้อยที่สุด

2.3 แบบประเมินทักษะของพยาบาลห้องผ่าตัด ผู้วิจัยสร้างขึ้นจากการศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ประกอบด้วย 3 ด้าน ได้แก่ ด้านการพยาบาลระยะก่อนผ่าตัด ด้านการพยาบาลระยะผ่าตัด และด้านการพยาบาลระยะหลังผ่าตัด ลักษณะแบบสอบถามเป็นมาตราส่วนประเมินค่า 5 ระดับ คือ มากที่สุด มาก ปานกลาง น้อย และน้อยที่สุด

2.4 แบบประเมินความพึงพอใจของสหสาขาวิชาชีพต่อการใช้รูปแบบ ผู้วิจัยสร้างขึ้นจากการศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ประกอบด้วยข้อคำถามจำนวน 8 ข้อ ลักษณะแบบสอบถามเป็น มาตราส่วนประเมินค่า 5 ระดับ คือ มากที่สุด มาก ปานกลาง น้อย และน้อยที่สุด

การตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือ

ผู้วิจัยนำแบบประเมินความรู้ของพยาบาลห้องผ่าตัด แบบประเมินสมรรถนะของพยาบาลห้องผ่าตัดและแบบสอบถามความพึงพอใจของสหสาขาวิชาชีพต่อการใช้รูปแบบ ที่สร้างขึ้นไปตรวจสอบความตรงของเนื้อหาโดยผู้ทรงคุณวุฒิ 3 คน ได้แก่ ผู้เชี่ยวชาญด้านวิจัย 1 คน แพทย์ที่มีความเชี่ยวชาญด้านศัลยกรรมประสาท 1 คน และพยาบาลห้องผ่าตัด 1 คน ได้ค่าดัชนีความตรงของเนื้อหา (Content Validity Index : CVI) เท่ากับ 1 และมีค่าความเชื่อมั่น (Cronbach's Alpha Coefficient) = 0.87, 0.85 และ 0.89 ตามลำดับ

การเก็บรวบรวมข้อมูล

ขั้นก่อนการทดลอง

1. ผู้วิจัยทำเรื่องขอพิจารณาเก็บข้อมูลการวิจัยจากคณะกรรมการจริยธรรมการวิจัยในมนุษย์ โรงพยาบาลสวรรค์ประชารักษ์ ทำหนังสือถึงผู้อำนวยการโรงพยาบาลสวรรค์ประชารักษ์ ขอเก็บรวบรวมข้อมูล

2. ผู้วิจัยเตรียมผู้ช่วยวิจัยโดยอธิบายลักษณะงานวิจัย ลักษณะรูปแบบการ อธิบาย ขั้นตอน วิธีการ เตรียมสมรรถนะการพยาบาลห้องผ่าตัดและการเก็บรวบรวมข้อมูลตลอดการวิจัยเพื่อให้เข้าใจตรงกัน

3. ผู้วิจัยสร้างสัมพันธภาพกับกลุ่มตัวอย่าง อธิบายกระบวนการวิจัย ขั้นตอนการทำกิจกรรมตาม รูปแบบให้กลุ่มตัวอย่างได้รับทราบ พร้อมสอบถามและตอบข้อสงสัยหากกลุ่มตัวอย่างมีข้อคำถาม และกลุ่มตัวอย่างได้รับทราบพร้อมลงลายมือชื่อยินยอมเข้าร่วมการวิจัย

4. ผู้วิจัยประเมินผลลัพธ์การเตรียมสมรรถนะการพยาบาลห้องผ่าตัด

ขั้นทดลอง

ผู้วิจัยนำรูปแบบการเตรียมสมรรถนะการพยาบาลห้องผ่าตัด มาใช้ในงานห้องผ่าตัด โรงพยาบาลสวรรค์ประชารักษ์

ชั้นหลังทดลอง

หลังจากดำเนินการตามรูปแบบการเตรียมสมรรถนะการพยาบาลห้องผ่าตัด ผู้วิจัยประเมินผลลัพธ์การเตรียมสมรรถนะการพยาบาลห้องผ่าตัดอีกครั้ง

การวิเคราะห์ข้อมูล

1. วิเคราะห์การเกิดอุบัติการณ์ที่ไม่พึงประสงค์ โดยใช้ค่าเฉลี่ยและร้อยละ
2. วิเคราะห์เปรียบเทียบค่าเฉลี่ยความรู้และทักษะของพยาบาลวิชาชีพ ก่อนและหลังการใช้รูปแบบด้วย Paired sample t – test
3. วิเคราะห์และความพึงพอใจของทีมสหสาขาวิชาชีพต่อการใช้รูปแบบ โดยใช้ค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน

การพิทักษ์สิทธิและจริยธรรมการวิจัย

การวิจัยเรื่องนี้ได้ผ่านการพิจารณาและได้รับการอนุมัติจากคณะกรรมการจริยธรรมการวิจัยในมนุษย์ของโรงพยาบาลสวรรค์ประชารักษ์ เลขที่ IRB 42/2565 ลงวันที่ 1 ตุลาคม 2565

ผลการวิจัย

1. จากการวิเคราะห์สถานการณ์เกี่ยวกับสมรรถนะที่จำเป็นของพยาบาลห้องผ่าตัดพบว่า

ระยะก่อนผ่าตัด ประกอบด้วยสมรรถนะ 5 ด้าน คือ 1) สมรรถนะการประเมินปัญหาความต้องการผู้ป่วยโดยสามารถวิเคราะห์ปัญหาด้านร่างกายและจิตใจ 2) สมรรถนะด้านการวางแผนในห้องผ่าตัด ได้แก่ การวางแผนเตรียมความพร้อมของบุคลากร เครื่องมือ อุปกรณ์ทางการแพทย์ ทั้งภาวะปกติ (ในเวลาราชการ) ภาวะฉุกเฉิน (นอกเวลาราชการ) 3) ด้านสมรรถนะการป้องกันความเสี่ยงในผู้ป่วยผ่าตัดสมอง เช่น การเตรียมผู้ป่วยถูกคน เตรียมถูกข้าง ถูกตำแหน่งที่ผ่าตัดสมอง 4) สมรรถนะความรู้และฝึกทักษะการจัดการเรียนรู้การผ่าตัดสมองด้วยการโค้ช และ 5) สมรรถนะการสร้างความร่วมมือ ความไว้วางใจของทีมสหสาขาวิชาชีพ

ระยะขณะผ่าตัด ประกอบด้วย สมรรถนะ 4 ด้าน คือ 1) สมรรถนะการเตรียมและส่งเครื่องมือในการผ่าตัดสมองได้อย่างรวดเร็ว 2) สามารถประเมิน ร่วมวางแผนแก้ปัญหาเมื่อผู้ป่วยมีอาการเปลี่ยนแปลง 3) สามารถตัดสินใจแก้ไขปัญหาในสถานการณ์ฉุกเฉินด้านศัลยกรรมประสาท

ระยะหลังผ่าตัด ประกอบด้วยสมรรถนะ 3 ด้าน คือ 1) สามารถประเมินความเสี่ยงทางคลินิกภาวะความดันในกะโหลกศีรษะสูงหลังผ่าตัดสมอง 1 ชั่วโมง 2) สามารถส่งต่อข้อมูลและรายงานอาการเปลี่ยนแปลงให้พยาบาลประจำหอผู้ป่วยได้ 3) การประสานงานพยาบาลหอผู้ป่วย/ญาติและติดตามเยี่ยมหลังผ่าตัด 24 ชั่วโมง

2. รูปแบบการเตรียมสมรรถนะการพยาบาลห้องผ่าตัดเพื่อให้บริการผ่าตัดในรายผู้ป่วยผ่าตัด

สมองในโรงพยาบาลสวรรค์ประชารักษ์ ประกอบด้วย

2.1 สมรรถนะการเตรียมผู้ป่วยผ่าตัดสมอง โดยการเตรียมผู้ป่วยให้พร้อมที่จะรับการผ่าตัด ให้การดูแลผู้ป่วยก่อนผ่าตัด ขณะผ่าตัดและหลังผ่าตัดโดย ประกอบด้วย 1) การประเมินปัญหา ความต้องการผู้ป่วย 2) การวางแผนในห้องผ่าตัด 3) การตัดสินใจแก้ไขปัญหาในสถานการณ์ฉุกเฉินด้านศัลยกรรมประสาท 4) ปฏิบัติตามมาตรฐานการดูแลผู้ป่วยผ่าตัดสมอง

2.2 โครงสร้างพยาบาลโคช เป็นการสร้างสมรรถนะของหัวหน้าทีม (ผู้โคช) โดยทำหน้าที่นิเทศการพยาบาลแบบตัวต่อตัวด้วยวิธีการโคช ทำให้พยาบาลวิชาชีพห้องผ่าตัด (ผู้รับการโคช) มีความรู้ มีทักษะการปฏิบัติงานที่ถูกต้อง โดยใช้ GROW model ประกอบด้วย G (goal): ตั้งเป้าหมาย R (reality): เน้นสถานการณ์จริง O (options): หาทางเลือก W (will): เห็นผลที่เกิดขึ้น เกิดความเชี่ยวชาญเฉพาะด้านสมรรถนะศักยภาพไปใช้ในการดูแลผู้ป่วยผ่าตัดสมองให้เกิดความปลอดภัย

2.3 สมรรถนะพยาบาลเฉพาะทางผ่าตัดสมอง โดยวางแผนกำหนดสมรรถนะในงานที่ใช้เฉพาะหน่วย (specific functional competency) ที่สะท้อนการมีความรู้ และทักษะเพื่อให้การปฏิบัติพยาบาลระยะก่อนผ่าตัด ขณะผ่าตัด และหลังผ่าตัดผู้ป่วยผ่าตัดสมอง ประกอบด้วย 1) สมรรถนะการเตรียมและส่งเครื่องมือในการผ่าตัดสมองได้อย่างรวดเร็ว 2) ประเมินความเสี่ยงทางคลินิกภาวะความดันในกะโหลกศีรษะสูงหลังผ่าตัดสมอง 1 ชั่วโมง และ 3) การส่งต่อข้อมูลและรายงานอาการเปลี่ยนแปลง

2.4 การจัดทำแนวปฏิบัติ และคู่มือ ประกอบด้วย 1) แนวปฏิบัติการประเมินความต้องการผู้ป่วยผ่าตัดสมองโดยสามารถวิเคราะห์ปัญหาด้านร่างกายและจิตใจ 2) คู่มือการเตรียมเครื่องมือและส่งเครื่องมือ อุปกรณ์ทางการแพทย์การผ่าตัดสมอง และ 3) แนวปฏิบัติการป้องกันความเสี่ยงในผู้ป่วยผ่าตัดสมอง

2.5 สมรรถนะการสร้างความร่วมมือการมีส่วนร่วมทีมสหสาขาวิชาชีพในห้องผ่าตัด เป็นองค์ประกอบสำคัญในการเตรียมสมรรถนะ โดยการสร้างทีมงานซึ่งเป็นการกระบวนการพัฒนากลุ่มบุคลากรเพื่อใช้ในการแก้ไขปัญหา และปรับปรุงประสิทธิภาพในการทำงานห้องผ่าตัด ประกอบด้วย 1) มีผู้ประสานงานการจัดการข้อมูล ซึ่งสามารถประมวลผลและนำผลการวิเคราะห์ ไปประกอบการทบทวนผลการดำเนินการ ใช้ในการตัดสินใจ และวางแผนเพื่อปรับปรุงคุณภาพอย่างต่อเนื่อง 2) ดำเนินการจัดการความรู้ในองค์กร ได้แก่ การเตรียมทีมงาน กระบวนการจัดการความรู้ จัดกิจกรรมเพื่อแลกเปลี่ยนเรียนรู้

3. ผลลัพธ์ของรูปแบบการเตรียมสมรรถนะการพยาบาลห้องผ่าตัดเพื่อให้บริการผ่าตัดในรายผู้ป่วยผ่าตัดสมองในโรงพยาบาลสวรรค์ประชารักษ์

3.1 หลังใช้รูปแบบพบว่า ไม่มีการเกิดอุบัติการณ์ที่ไม่พึงประสงค์ในระยะก่อนขณะและหลังผ่าตัดของผู้ป่วยผ่าตัดสมองในห้องผ่าตัด

3.2 คะแนนเฉลี่ยความรู้และทักษะของพยาบาลวิชาชีพห้องผ่าตัดหลังใช้รูปแบบสูงกว่าก่อนใช้รูปแบบอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 ดังแสดงในตารางที่ 1 และ 2

ตารางที่ 1 การเปรียบเทียบคะแนนเฉลี่ยความรู้ของพยาบาลวิชาชีพ ก่อนและหลังการใช้รูปแบบ

คะแนนความรู้ของพยาบาลวิชาชีพ	$\bar{X}$	S.D	t	p-value
ก่อนใช้รูปแบบ	3.64	0.41	3.62	.001**
หลังใช้รูปแบบ	4.47	0.33		

** p < .01

ตารางที่ 2 การเปรียบเทียบคะแนนเฉลี่ยทักษะของพยาบาลวิชาชีพ ก่อนและหลังการใช้รูปแบบ

คะแนนทักษะของพยาบาลวิชาชีพ	$\bar{X}$	S.D	t	p-value
ก่อนใช้รูปแบบ	3.77	0.44	3.62	.001**
หลังใช้รูปแบบ	4.59	0.31		

** p < .01

3.3 ทีมสหสาขาวิชาชีพมีความพึงพอใจในการใช้รูปแบบการเตรียมสมรรถนะการพยาบาลห้องผ่าตัดอยู่ ในระดับมากที่สุด ดังแสดงในตารางที่ 3

ตารางที่ 3 ค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานคะแนนความพึงพอใจของทีมสหสาขาวิชาชีพต่อการใช้รูปแบบ

ความพึงพอใจของทีมสหวิชาชีพ	$\bar{X}$	S.D.	ระดับ
1.ความง่ายและความสะดวกในการใช้รูปแบบ	4.81	0.33	มากที่สุด
2.ความชัดเจนของข้อเสนอแนะในรูปแบบเป็นที่เข้าใจได้ตรงกัน	4.74	0.41	มากที่สุด
3.ความเหมาะสมกับการนำไปใช้ในหน่วยงานของท่าน	4.79	0.47	มากที่สุด
4.ความประหยัด (การนำรูปแบบไปใช้จะช่วยให้หน่วยงานสามารถประหยัดและลดต้นทุน ทั้งด้านกำลังคน เวลา และงบประมาณ)	4.73	0.45	มากที่สุด
5.ประสิทธิผลของการนำรูปแบบไปใช้ สามารถแก้ไขหรือทำให้เกิดผลต่อผู้รับบริการ	4.77	0.37	มากที่สุด
6.ความเป็นไปได้ในทางปฏิบัติที่จะนำไปใช้ในหน่วยงานของท่าน	4.90	0.39	มากที่สุด
7. รูปแบบการเตรียมสมรรถนะการพยาบาลห้องผ่าตัดมีความครบถ้วน	4.73	0.42	มากที่สุด

ความพึงพอใจของทีมสหวิชาชีพ	$\bar{X}$	S.D.	ระดับ
8.ความพึงพอใจในการนำรูปแบบการเตรียมสมรรถนะการพยาบาลห้องผ่าตัดไปใช้	4.72	0.40	มากที่สุด
ความพึงพอใจโดยรวมเฉลี่ย	4.77	0.43	มากที่สุด

อภิปรายผล

1. รูปแบบการเตรียมสมรรถนะการพยาบาลห้องผ่าตัดเพื่อให้บริการผ่าตัดในรายผู้ป่วยผ่าตัดสมองในโรงพยาบาลสวรรค์ประชารักษ์ที่พัฒนาขึ้น ประกอบด้วย 1) การเตรียมผู้ป่วยผ่าตัดสมอง 2) โครงสร้างพยาบาลโค้ช 3) สมรรถนะพยาบาลเฉพาะทางผ่าตัดสมอง 4) แนวปฏิบัติและคู่มือ และ 5) การมีส่วนร่วมของทีมสหสาขาวิชาชีพในห้องผ่าตัด ซึ่งรูปแบบที่พัฒนาขึ้น เป็นการพัฒนากายใต้การวิเคราะห์สถานการณ์ ทักษะ ความรู้ คุณลักษณะการเตรียมสมรรถนะที่จำเป็นในการปฏิบัติงานที่ครอบคลุมทั้งระยะก่อนการผ่าตัด ระยะการผ่าตัด และระยะหลังการผ่าตัดสมอง มีการศึกษาสภาพการณ์จริงกับทีมบุคลากรที่รับผิดชอบโดยตรง ร่วมกับการทบทวนวรรณกรรมและใช้หลักฐานเชิงประจักษ์ เป็นการพัฒนาอย่างเป็นระบบ ตามกรอบแนวคิดการโค้ชเพื่อเตรียมสมรรถนะการพยาบาลห้องผ่าตัด มีการประเมินความเป็นไปได้ในการนำรูปแบบไปใช้โดยผู้ทรงคุณวุฒิ ทำให้รูปแบบการพยาบาลที่พัฒนาขึ้นมีความเหมาะสม ซึ่งสอดคล้องกับนโยบายขององค์การอนามัยโลกที่ได้กำหนดนโยบายและแนวทางปฏิบัติที่เกี่ยวข้องในการปฏิบัติงานของพยาบาลโดยเน้นสมรรถนะของพยาบาลโดยเฉพาะด้านการดูแลความปลอดภัยของผู้ป่วยผ่าตัดและจริยธรรมในการดูแลผู้ป่วยผ่าตัด ซึ่งหากพยาบาลห้องผ่าตัดมีสมรรถนะสูงจะส่งผลถึงการปฏิบัติบริการพยาบาลที่มีความปลอดภัยสูงสำหรับผู้ป่วยผ่าตัดเพราะการปฏิบัติบริการพยาบาล หมายถึง ทักษะการปฏิบัติงานการพยาบาลให้การดูแลผู้ป่วยผ่าตัดซึ่งประเมินโดยใช้สมรรถนะการดูแลความปลอดภัยของผู้ป่วย เพราะความปลอดภัยของการพยาบาลแก่ผู้ป่วยในห้องผ่าตัดแสดงให้เห็นว่าประสิทธิภาพการทำงาน การสื่อสาร สมรรถนะการปฏิบัติการพยาบาลและการจัดการงานเป็นปัจจัยสำคัญในความปลอดภัยของผู้ป่วยผ่าตัด (สุกิดา สุวรรณพันธ์ และคณะ, 2564)

2. ผลลัพธ์จากการใช้รูปแบบรูปแบบการเตรียมสมรรถนะการพยาบาลห้องผ่าตัดเพื่อให้บริการผ่าตัดในรายผู้ป่วยผ่าตัดสมองในโรงพยาบาลสวรรค์ประชารักษ์

2.1 หลังใช้รูปแบบพบว่า ไม่มีการเกิดอุบัติการณ์ที่ไม่พึงประสงค์ในระยะก่อนขณะและหลังผ่าตัดของผู้ป่วยผ่าตัดสมองในห้องผ่าตัด อธิบายได้ว่า รูปแบบการเตรียมสมรรถนะการพยาบาลมีความเชื่อมโยงการพัฒนาสมรรถนะด้านการผ่าตัดสมองจากการสร้างความร่วมมือการมีส่วนร่วมทีมสหสาขาวิชาชีพในห้องผ่าตัด โดยการจัดทำแนวปฏิบัติ และคู่มือจะสามารถช่วยให้ผู้ปฏิบัติมีแนวทางการตัดสินใจ โดยมีเป้าหมายสามารถประเมินปัญหาที่มีผล

ต่อชีวิตของผู้ป่วยได้ทันทั่วทั้งที่ ซึ่งส่งผลให้สามารถป้องกันความเสี่ยงในผู้ป่วยผ่าตัดสมอง คือ การเตรียมผู้ป่วยถูกคน เตรียมถูกข้าง ถูกตำแหน่งที่ผ่าตัดสมอง ได้ตามเกณฑ์เป้าหมาย พยาบาลห้องผ่าตัดศัลยกรรมประสาทที่ได้รับหมอนเวียน ได้รับการพัฒนาและเพิ่มพูนความรู้ และทักษะที่ถูกต้องตามมาตรฐานในการดูแลผู้ป่วยผ่าตัดสมองทำให้ได้ผลลัพธ์การดูแลที่มี ประสิทธิภาพ สอดคล้องกับคำกล่าวที่ว่า สมรรถนะการพยาบาลห้องผ่าตัด เป็นสิ่งสำคัญที่จะ ช่วยให้เกิดคุณภาพและผลลัพธ์ที่ดีในการดูแลผู้ป่วยผ่าตัด (วิไลพร พุทธรักษา และคณะ, 2560) ซึ่งสอดคล้องกับนโยบายขององค์การอนามัยโลกที่ได้กำหนดนโยบายและแนวทางปฏิบัติที่ เกี่ยวข้องในการปฏิบัติงานของพยาบาลโดยเน้นสมรรถนะของพยาบาลโดยเฉพาะด้านการดูแล ความปลอดภัยของผู้ป่วยผ่าตัดและจริยธรรมในการดูแลผู้ป่วยผ่าตัด ซึ่งหากพยาบาลห้องผ่าตัด มีสมรรถนะสูงจะส่งผลถึงการปฏิบัติบริการพยาบาลที่มีความปลอดภัยสูงสำหรับผู้ป่วยผ่าตัด (Alfredsdottir H. & Bjornsdottir, K., 2008)

2.2 คะแนนเฉลี่ยความรู้และทักษะของพยาบาลวิชาชีพห้องผ่าตัดหลังใช้ รูปแบบสูงกว่าก่อนใช้ รูปแบบอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 โดยมีคะแนนเฉลี่ยความรู้ และทักษะหลังใช้รูปแบบ เท่ากับ 4.47 และ 4.59 ก่อนใช้รูปแบบเท่ากับ 3.64 และ 3.77 ที่ เป็นเช่นนี้อาจเป็นเพราะการมีรูปแบบการพยาบาลอย่างชัดเจน โดยเฉพาะพยาบาลโค้ช เป็นการสร้างสมรรถนะของหัวหน้าทีม (ผู้โค้ช) โดยทำหน้าที่นี้เทศการพยาบาลแบบตัวต่อตัวด้วย วิธีการโค้ช ทำให้พยาบาลวิชาชีพห้องผ่าตัด (ผู้รับการโค้ช) มีความรู้ มีทักษะการปฏิบัติงานที่ ถูกต้องเกิดส่งผลทำให้บทบาทสำคัญในการประสานงานการพยาบาลตั้งแต่ระบบก่อนผ่าตัด ขณะผ่าตัดและหลังผ่าตัดสมองมีการแลกเปลี่ยนข้อมูลสรุปปัญหารายวัน สอดคล้องกับ การศึกษารูปแบบการโค้ชเพื่อพัฒนาความสามารถในการปฏิบัติงานด้านการบริการสุขภาพ พบว่า ผู้รับการโค้ชมีความสามารถ ในการปฏิบัติงานด้านการบริการสุขภาพเพิ่มขึ้นอย่างมี นัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 (จุฬารัตน์ ห้าวหาญ และคณะ, 2558)

2.3 ทีมสหสาขาวิชาชีพมีความพึงพอใจในการใช้รูปแบบการเตรียมสมรรถนะ การพยาบาลห้องผ่าตัดอยู่ในระดับมากที่สุด ที่เป็นเช่นนี้อาจเป็นเพราะว่า รูปแบบการเตรียม สมรรถนะการพยาบาลห้องผ่าตัดมีการเน้นการสร้างร่วมมือและการมีส่วนร่วมที่ของมสท สาขาวิชาชีพในห้องผ่าตัด โดยการสร้างทีมงานซึ่งเป็นการกระบวนกรพัฒนากลุ่มบุคลากรเพื่อ ใช้ในการแก้ไขปัญหา และปรับปรุงประสิทธิภาพในการทำงานห้องผ่าตัด สอดคล้องกับผล การศึกษาที่พบว่า การประชุมกลุ่มเตรียมพร้อมก่อนการผ่าตัดของทีมสหวิชาชีพ สามารถเพิ่ม ระดับความพึงพอใจต่อการทำงานเป็นทีมได้สูงขึ้น ลดระยะเวลาในการปฏิบัติที่สูญเสียไปด้วย เหตุผลที่ไม่ควร เพิ่มความพึงพอใจในการปฏิบัติงานร่วมกัน และเพิ่มความร่วมมือในการทำงาน เป็นทีม มากยิ่งขึ้น มีความสัมพันธ์ทางบวกกันกับความปลอดภัยของผู้ใช้บริการ (Riley, R., et al., 2006)

สรุป/ข้อเสนอแนะ

รูปแบบการเตรียมสมรรถนะการพยาบาลห้องผ่าตัดเพื่อให้บริการผ่าตัดในรายผู้ป่วยผ่าตัดสมองในโรงพยาบาลสวรรค์ประชารักษ์ ผลลัพธ์ของการพัฒนาพบว่าไม่มีการเกิดอุบัติการณ์ที่ไม่พึงประสงค์ในระยะก่อน ขณะ และหลังผ่าตัดของผู้ป่วยผ่าตัดสมองในห้องผ่าตัดพยาบาลวิชาชีพห้องผ่าตัดมีความรู้ และทักษะหลังใช้รูปแบบสูงกว่าก่อนใช้รูปแบบอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 และทีมสหสาขาวิชาชีพมีความพึงพอใจในการใช้รูปแบบอยู่ในระดับมากที่สุด รูปแบบที่พัฒนาขึ้นสามารถเพิ่มคุณภาพการพยาบาลห้องผ่าตัดได้อย่างมีประสิทธิภาพ ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งนี้ ควรมีการเตรียมความพร้อมของพยาบาลห้องผ่าตัดที่เข้ามาปฏิบัติงานใหม่ตามรูปแบบอย่างต่อเนื่อง ข้อเสนอแนะในการทำวิจัยครั้งต่อไป ควรมีการศึกษาเพื่อติดตามประเมินผลการใช้รูปแบบการเตรียมสมรรถนะการพยาบาลห้องผ่าตัด ทุก 6 เดือน เพื่อดูความความคงทนของสมรรถนะในระยะยาว

เอกสารอ้างอิง

- กิจมงคล ทาคทา และคณะ. (2565). ปัจจัยทำนายผลลัพธ์คุณภาพบริการพยาบาลผู้ป่วยผ่าตัดตามการรับรู้ของพยาบาลวิชาชีพห้องผ่าตัด ในโรงพยาบาลระดับตติยภูมิ เขตสุขภาพที่ 7 ประเทศไทย. วารสารวิจัยและพัฒนาระบบสุขภาพ, 5(2), 173-186.
- จุฬารัตน์ ห้าวหาญ และคณะ. (2558). การวิจัยและพัฒนากระบวนการโค้ชเพื่อพัฒนาความสามารถในการปฏิบัติงานด้านการบริการสุขภาพ. วารสารพยาบาลกระทรวงสาธารณสุข, 25(1), 167-177.
- โรงพยาบาลสวรรค์ประชารักษ์. (2564). สถิติผู้ป่วยผู้ป่วยมารับบริการผ่าตัดสมอง. นครสวรรค์: โรงพยาบาลสวรรค์ประชารักษ์.
- วิไลพร พุทธรักษา และคณะ. (2560). ปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับสมรรถนะพยาบาลห้องผ่าตัด โรงพยาบาลศูนย์ ภาควะวันออก. วารสารมหาวิทยาลัยคริสเตียน, 23(4), 577-588.
- สถาบันรับรองคุณภาพสถานพยาบาล. (2565). มาตรฐานโรงพยาบาลและบริการสุขภาพ ฉบับที่ 5. กรุงเทพมหานคร: ดีวัน จำกัด.
- สมาคมห้องผ่าตัดแห่งประเทศไทย. (2554). สมรรถนะพยาบาลห้องผ่าตัด: Perioperative nurse Competencies. กรุงเทพมหานคร: กรุงเทพเวชสาร.
- สำนักโรคไม่ติดต่อ กรมควบคุมโรค กระทรวงสาธารณสุข. (2561). รายงานประจำปีสำนักโรคไม่ติดต่อปี 2560. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์อักษรกราฟฟิคแอนด์ ดีไซน์.
- สุกิดา สุวรรณพันธ์ และคณะ. (2564). สมรรถนะพยาบาลห้องผ่าตัดและปฏิบัติบริการพยาบาลที่คำนึงถึงความปลอดภัยของผู้ป่วยตามการรับรู้ของพยาบาล โรงพยาบาลร้อยเอ็ด. วารสารการพยาบาลและการดูแลสุขภาพ, 38(3), 51-60.

- Alfredsdottir H. & Bjornsdottir, K. (2008). Nursing and patient safety in the operating room. *Journal of Advanced Nursing*, 61(1), 29-37.
- Crabtree, B. F. & Miller, W. L. (1992). *Doing Qualitative Research*. London: SAGE Publications.
- Riley, R., et al. (2006). Governing the Surgical Count Through Communication Interactions: Implications for Patient Safety. *Quality & Safety in Health Care*, 15(5), 369-374.
- Whitmore, J. (2009). *Coaching for Performance: Growing Human Potential and Purpose-The Principles and Practice of Coaching and Leadership* (4th ed.). London: NicholasBrealey Publishing.

ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการยอมรับและพฤติกรรมการใช้งาน แอปพลิเคชัน oneD*

FACTORS INFLUENCING THE ACCEPTANCE AND USAGE BEHAVIOR OF THE ONED APPLICATION'S USERS

กัญญ์วรา หิรัญพานิช*, ศรัณย์ธร ศศิธนากรแก้ว, วราพรรณ อภิศุภะโชค

Kanwara Hirunpanich, Saranthorn Sasithanakornkaew, Warapan Apisuphachok

มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์

Kasetsart University, Thailand

*Corresponding author E-mail: kanwara.hi@ku.th

บทคัดย่อ

บทความวิจัยครั้งนี้ มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) เพื่อเปรียบเทียบความแตกต่างของลักษณะทางประชากรกับพฤติกรรมการใช้งานแอปพลิเคชัน oneD 2) เพื่อศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างการรับรู้ประโยชน์ การรับรู้ความง่าย การรับรู้ความเพลิดเพลิน และกลุ่มอ้างอิงกับพฤติกรรมการใช้งานแอปพลิเคชัน oneD และ 3) เพื่อศึกษาอิทธิพลร่วมของการรับรู้ประโยชน์ การรับรู้ความง่าย การรับรู้ความเพลิดเพลิน และกลุ่มอ้างอิงที่มีต่อพฤติกรรมการใช้งานงานแอปพลิเคชัน oneD โดยการวิจัยนี้เป็นงานวิจัยเชิงปริมาณใช้แบบสอบถามออนไลน์เป็นเครื่องมือในการเก็บรวบรวมข้อมูลจากกลุ่มตัวอย่างผู้ใช้งานแอปพลิเคชัน oneD ที่มีอายุตั้งแต่ 18 ปีขึ้นไป จำนวน 400 คน โดยอาศัยการสุ่มตามสะดวกและวิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้การแจกแจงความถี่ ร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน การวิเคราะห์ค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ และการวิเคราะห์ถดถอยเชิงพหุ ผลจากการวิจัยพบว่า กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่เป็นเพศหญิง อายุ 26-35 ปี มีรายได้เฉลี่ยต่อเดือน 25,001-35,000 บาท มีระดับการศึกษาปริญญาตรี และมีอาชีพเป็นพนักงานบริษัทเอกชน เมื่อจำแนกตามเพศจะพบว่าเพศจะมีพฤติกรรมการใช้งานแอปพลิเคชัน oneD ไม่แตกต่างกัน ทั้งนี้เมื่อจำแนกตามอายุ รายได้ ระดับการศึกษา และอาชีพจะมีพฤติกรรมการใช้งานแอปพลิเคชัน oneD แตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 ผลจากการทดสอบสมมติฐาน พบว่า การรับรู้ประโยชน์ การรับรู้ความง่าย การรับรู้ความเพลิดเพลิน และกลุ่มอ้างอิงมีความสัมพันธ์เชิงบวกกับพฤติกรรมการใช้แอปพลิเคชัน oneD

* Received December 14, 2022; Revised January 4, 2023; Accepted February 14, 2023

อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 และกลุ่มอ้างอิงมีอิทธิพลร่วมกันต่อพฤติกรรมการใช้งานแอปพลิเคชัน oneD มากที่สุด ($\beta = .413$)

คำสำคัญ: แอปพลิเคชัน oneD, การรับรู้ประโยชน์, การรับรู้ความง่าย, การรับรู้ความเพลิดเพลิน, กลุ่มอ้างอิง

Abstract

This research article the objectives were 1) to compare differences in demographic characteristics with oneD application usage behaviors perceived ease perception of enjoyment and the reference group on oneD application usage behavior and 3) to study the co-influence of perceived benefits. Perceived ease perception of enjoyment and a reference group toward oneD application usage behavior. This research is quantitative research using online questionnaires as a tool to collect data from a sample of oneD application users aged. From 18 years old, 400 people were selected by convenient random sampling and data analysis using frequency distribution, percentage, mean, standard deviation. Analysis of the correlation coefficient and multiple regression analysis the results of the research found that most of the sample were female, aged 26-35 years with average monthly income 25,001-35,000 baht with bachelor's degree and have a career as an employee of a private company. When categorized by sex, it was found that genders had no difference in behavior of using the oneD application. When classified by age, income, level of education and occupations had different oneD application usage behaviors at a statistical significance level of 0.05. Perceived ease perception of enjoyment and the reference group had a positive correlation with oneD application usage behavior at the statistical significance level of 0.05 and the reference group had influence. Contributed the most to oneD application usage behavior ($\beta = .413$).

Keywords: oneD application, benefit perception, ease perception, enjoyment perception, reference group

บทนำ

จากการเปลี่ยนผ่านระบบการรับส่งสัญญาณโทรทัศน์จากระบบ “อนาล็อก” เป็นระบบ “ดิจิตอล” เพื่อขับเคลื่อนประเทศไทยสู่ทีวีดิจิตอลตามประกาศของคณะกรรมการ

กิจการกระจายเสียง กิจการโทรทัศน์ และกิจการโทรคมนาคมแห่งชาติ (กสทช.) หรือ “ยุคทีวีดิจิทัล” การเปลี่ยนผ่านตามการเปลี่ยนแปลงของเทคโนโลยี ธุรกิจบันเทิงเป็นอีกหนึ่งธุรกิจที่นำเทคโนโลยีเข้ามามีบทบาทอุตสาหกรรมด้านสื่อและความบันเทิงที่นับว่าเป็นสิ่งที่สำคัญก็คือการผลิตและสร้างสรรค์คอนเทนต์เพื่อตอบสนองความต้องการของกลุ่มผู้รับชมให้ได้ตรงตามกับพฤติกรรมของผู้รับชมที่เปลี่ยนไป การรับชมรายการต่างๆ ที่ไม่ได้มีเพียงแค่อินเทอร์เน็ตเพียงเท่านั้น ทำให้วงการสื่อและความบันเทิงต่างมีวิธีการปรับตัวให้สามารถเติบโตได้ในตลาดที่มีการแข่งขันกันสูง เมื่อเปรียบเทียบกับแนวโน้มของอุตสาหกรรมสื่อและบันเทิงไทยกับทั่วโลก (PwC Thailand, 2021) พบว่า มูลค่าการใช้จ่ายผ่านสื่อและบันเทิงทั่วโลกในปี ค.ศ. จะเติบโต 7% จากปีก่อนมาที่ 68,114,143 ล้านบาท โดยได้รับแรงสนับสนุนจากความต้องการใช้บริการดิจิทัลคอนเทนต์และการโฆษณาที่ฟื้นตัว ขณะที่อัตราการเติบโตเฉลี่ยต่อปีของรายได้ของอุตสาหกรรมสื่อและบันเทิงของโลกในช่วง 5 ปีข้างหน้า (2564 - 2568 CAGR) จะอยู่ที่ 4.61% วิกฤตโควิด-19 เป็นตัวเร่งให้เกิดกระแสการเปลี่ยนแปลงในอุตสาหกรรมสื่อและบันเทิงในหลากหลายด้าน เช่น พฤติกรรมของผู้บริโภคที่หันมาเสพสื่อประเภทสตรีมมิ่งมากขึ้นแทนการรับชมโทรทัศน์หรือเดินทางไปโรงภาพยนตร์ หรือกลุ่มผู้บริโภคกลุ่มวัยรุ่นที่สนใจคอนเทนต์และเกมบนมือถือมากกว่าสื่อดั้งเดิม เป็นต้น ซึ่งแนวโน้มการเติบโตของผู้ใช้งานอินเทอร์เน็ตของไทยที่ขยายตัวขึ้นเรื่อย ๆ จะส่งผลให้ธุรกิจสตรีมมิ่งเป็นตลาดที่น่าจับตามองในปี 2564

เช่นเดียวกับ The One Enterprise หรือ ONEE มุ่งบริหารลิขสิทธิ์รายการโดยการนำรายการไปเผยแพร่ทางช่องทางออนไลน์ในประเทศ และเผยแพร่ผ่านผู้ให้บริการช่องทางโทรทัศน์และออนไลน์ในต่างประเทศ ผ่านบนแพลตฟอร์มออนไลน์ต่างๆ (Brandinside, 2564) รวมถึงช่องทางออนไลน์เช่น YouTube และ Facebook เป็นต้น ไปพร้อมๆ กับการพัฒนาเว็บไซต์และแอปพลิเคชันของตนขึ้นมาเองจากความร่วมมือกับพันธมิตรตัวแทนจำหน่ายและเจ้าของช่องทางเผยแพร่แต่ละประเทศ นอกจากนี้จากรายงานรูปแบบประเภทวิดีโอที่ประชากรไทยชอบรับชม ของ We Are Social 2565 พบว่า เหตุผลการใช้อินเทอร์เน็ตของคนประชากรส่วนใหญ่ ได้แก่ เพื่อการค้นหาข้อมูล 67.6% รองลงมาใช้เพื่อติดตามข่าวสารและเหตุการณ์ต่างๆ 64.1% ดูคลิปวิดีโอ สตรีมมิ่งทีวี และหนัง 60.8% และประชากรไทยเป็นหนึ่งในชาติที่ชอบดูวิดีโอคอนเทนต์มาก ซึ่ง 94.2% ของผู้ใช้อินเทอร์เน็ตของไทยในปี 2022 (Everydaymarketing, 2022)

จากข้อมูลข้างต้นผู้วิจัยจึงเกิดความสนใจที่จะศึกษาปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการยอมรับและพฤติกรรมการใช้งานแอปพลิเคชัน oneD โดยนำทฤษฎีการยอมรับเทคโนโลยี หรือ TAM ของ Davis et al. ที่นิยมในการศึกษาการยอมรับหรือพฤติกรรมการใช้เทคโนโลยีหรือนวัตกรรมใหม่ๆ มาเป็นกรอบการวิจัยในการศึกษาในการศึกษารุ่นนี้ผู้วิจัยศึกษาตัวแปรหลักอย่าง การรับรู้ประโยชน์ การรับรู้ความง่าย เพื่อที่จะทราบว่ากลุ่มผู้ใช้งานมีการรับรู้ถึงประโยชน์ การรับรู้

ความง่ายจากการใช้งานแอปพลิเคชัน oneD ร่วมกับการศึกษาถึงลักษณะทางประชากร การรับรู้ความพึงพอใจ กลุ่มอ้างอิงส่งผลต่อพฤติกรรมการใช้งานอย่างไร ทั้งนี้ผลงานวิจัยนี้จะเป็นประโยชน์ให้ผู้พัฒนาแอปพลิเคชัน oneD นำผลการศึกษาไปพัฒนาปรับปรุงแอปพลิเคชันให้สอดคล้องกับความต้องการของกลุ่มผู้ใช้งานมากยิ่งขึ้น ที่จะนำมาซึ่งความนิยม ผลประกอบการที่ดี และมีความรับผิดชอบต่อสังคม (Davis, F. D., et al, 1989)

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อเปรียบเทียบความแตกต่างของลักษณะทางประชากรกับพฤติกรรมการใช้งานแอปพลิเคชัน oneD
2. เพื่อศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างการรับรู้ประโยชน์ การรับรู้ความง่าย การรับรู้ความพึงพอใจ กลุ่มอ้างอิง กับพฤติกรรมการใช้งานแอปพลิเคชัน oneD
3. เพื่อศึกษาอิทธิพลร่วมของการรับรู้ประโยชน์ การรับรู้ความง่าย การรับรู้ความพึงพอใจ และกลุ่มอ้างอิงที่มีต่อพฤติกรรมการใช้งานแอปพลิเคชัน oneD

วิธีดำเนินการวิจัย

ในการศึกษาเรื่อง “ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการยอมรับและพฤติกรรมการใช้แอปพลิเคชัน oneD” ผู้วิจัยได้กำหนดขอบเขตการวิจัย โดยเป็นการวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative Research) โดยใช้วิธีวิจัยเชิงสำรวจ (Survey Research)

ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ประชากรที่ใช้ในการศึกษาวิจัย คือ บุคคลที่มีประสบการณ์ในการใช้งานแอปพลิเคชัน oneD ที่มีอายุตั้งแต่ 18 ปีขึ้นไป ใช้การสุ่มตัวอย่างแบบตามสะดวก โดยใช้สูตรของ Cochran ระดับความเชื่อมั่นร้อยละ 95 ได้กลุ่มตัวอย่าง 385 คน เพื่อป้องกันความคลาดเคลื่อนของข้อมูลผู้วิจัยจึงกำหนดกลุ่มตัวอย่างเป็นจำนวน 400 คน

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

งานวิจัยครั้งนี้เป็นวิจัยเชิงสำรวจ โดยเครื่องมือในการวิจัย คือ แบบสอบถามออนไลน์ โดยมีคำถามคัดกรองผู้ตอบแบบสอบถาม ซึ่งผู้ตอบแบบสอบถามต้องเป็นบุคคลที่มีประสบการณ์ในการใช้งานแอปพลิเคชัน oneD ทั้งเพศชายและเพศหญิงที่มีอายุตั้งแต่ 18 ปีขึ้นไป แบบสอบถามแบ่งออกเป็น 6 ส่วน ได้แก่ ส่วนที่ 1 แบบสอบถามลักษณะทางประชากร ได้แก่ เพศ อายุ รายได้เฉลี่ยต่อเดือน ระดับการศึกษา และอาชีพ ส่วนที่ 2 แบบสอบถามการรับรู้ประโยชน์ ส่วนที่ 3 แบบสอบถามการรับรู้ความง่าย ส่วนที่ 4 แบบสอบถามการรับรู้ความพึงพอใจ ส่วนที่ 5 แบบสอบถามกลุ่มอ้างอิง และส่วนที่ 6 แบบสอบถามพฤติกรรมการใช้งานแอปพลิเคชัน oneD โดยส่วนที่ 2 ถึง 6 ใช้การสร้างคำถามแบบมาตราส่วนประมาณค่า 5 ระดับของลิเคิร์ต สเกล (Likert Scale)

การตรวจสอบคุณภาพ

ได้ทำการตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลด้วยการตรวจสอบตรวจสอบความเที่ยงตรง โดยนำแบบสอบถามที่ผู้วิจัยสร้างขึ้น ไปให้ผู้ทรงคุณวุฒิและอาจารย์ที่ปรึกษาพิจารณา เพื่อตรวจสอบความถูกต้อง ความเที่ยงตรงของเนื้อหา และความเหมาะสมของภาษาที่ใช้ ในแต่ละข้อคำถาม และการวิเคราะห์ค่าความเชื่อมั่น ผู้วิจัยได้นำแบบสอบถามไปทดสอบก่อนนำไปใช้จริง โดยทดสอบกับกลุ่มตัวอย่างที่มีคุณสมบัติคล้ายคลึงกับกลุ่มตัวอย่างจริง จำนวน 30 คนและนำแบบสอบถามที่ได้มาวิเคราะห์ หาค่าความเชื่อมั่นรายข้อ โดยใช้วิธีหาค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์แอลฟาของครอนบาค โดยค่าความเชื่อมั่นของแบบสอบถามต้องมากกว่า 0.70 จึงจะถือว่าแบบสอบถามที่มีความน่าเชื่อถือและสื่อความหมายได้ตรงตามวัตถุประสงค์ โดยการหาความเชื่อมั่น จำแนกตามตัวแปรได้ดังต่อไปนี้

ความเชื่อมั่นการรับรู้ประโยชน์	0.861
ความเชื่อมั่นการรับรู้ความง่าย	0.876
ความเชื่อมั่นการรับรู้ความเพลิดเพลิน	0.878
ความเชื่อมั่นความคล้อยตามกลุ่มอ้างอิง	0.813
ความเชื่อมั่นพฤติกรรมการใช้งานแอปพลิเคชัน one D	0.935

การเก็บรวบรวมข้อมูล

ทำการเก็บแบบสอบถามจำนวนทั้งสิ้น 400 คน ใช้วิธีการสุ่มตัวอย่างตามสะดวกจัดทำแบบสอบถามออนไลน์ผ่าน Google form ผ่านสื่อสังคมออนไลน์ อาทิ ไลน์ อินสตาแกรม ทวิตเตอร์ รวมถึงเฟซบุ๊กแฟนเพจช่อง one31 และช่อง GMM25

การวิเคราะห์ข้อมูล

ใช้สถิติในการวิเคราะห์ข้อมูลและการทดสอบสมมติฐาน แบ่งออกเป็น 2 ส่วนคือ 1) การวิเคราะห์สถิติเชิงพรรณนาโดยผู้วิจัยใช้การแจกแจงความถี่ ร้อยละ ค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน 2) การวิเคราะห์สถิติเชิงอนุมาน โดยผู้วิจัยใช้การวิเคราะห์สหสัมพันธ์ และการวิเคราะห์ถดถอยเชิงพหุ

ผลการวิจัย

ลักษณะทางประชากร กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่เป็นเพศหญิง อายุ 26-35 ปี คิดเป็นร้อยละ 44.50 มีรายได้เฉลี่ยต่อเดือน 25,001-35,000 บาท คิดเป็นร้อยละ 30.50 มีระดับการศึกษาปริญญาตรี คิดเป็นร้อยละ 78.75 และมีอาชีพพนักงานบริษัทเอกชน คิดเป็นร้อยละ 41.75

การรับรู้ประโยชน์

กลุ่มตัวอย่างมีการรับรู้ประโยชน์ในภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุด มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.43 เมื่อพิจารณารายข้อพบว่า กลุ่มตัวอย่างมีการรับรู้ว่าการใช้งานแอปพลิเคชัน oneD ช่วยในการเลือกรับชมเนื้อหาได้หลายประเภท (ละคร, ซีรีส์, ซิตคอม, คอนเสิร์ต, ละครเวที และรายการวาไรตี้ เป็นต้น) ค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.51 รองลงมาคือ กลุ่มตัวอย่างมีการรับรู้ประโยชน์ของการใช้งานแอปพลิเคชัน one D มีการอัปเดตเนื้อหาอย่างสม่ำเสมอทำให้ท่านเข้าถึงเนื้อหาใหม่ๆได้ทุกวัน ค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.48 กลุ่มตัวอย่างมีการรับรู้ประโยชน์ของการใช้งานแอปพลิเคชัน one D ในการเลือกเนื้อหาที่ต้องการรับชมได้อย่างสะดวกรวดเร็ว ค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.45 กลุ่มตัวอย่างมีการรับรู้ประโยชน์ของการใช้งานแอปพลิเคชัน one D สามารถรับชมเนื้อหาต่างๆผ่านแอปพลิเคชัน oneD มีประโยชน์ในการนำไปใช้ในชีวิตประจำวัน ค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.36 และกลุ่มตัวอย่างมีการรับรู้ประโยชน์ของการใช้งานแอปพลิเคชัน one D สามารถแบ่งปัน (Share) เนื้อหาให้เพื่อนจากรายการเนื้อหา (My List) ของตนเองได้ ค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.34 เกณฑ์แปลผลอยู่ในระดับมากที่สุด

การรับรู้ความง่าย

กลุ่มตัวอย่างมีการรับรู้ความง่ายในภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุด มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.50 เมื่อพิจารณารายข้อ พบว่า กลุ่มตัวอย่างมีการรับรู้ความง่ายของการใช้งานแอปพลิเคชัน oneD โดยสามารถเข้าใจขั้นตอนการใช้งานแอปพลิเคชัน oneD เพื่อรับชมเนื้อหาได้ชัดเจน ค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.52 รองลงมาคือ กลุ่มตัวอย่างมีการรับรู้ความง่ายของการใช้งานแอปพลิเคชัน oneD โดยคิดว่าแอปพลิเคชัน oneD มีขั้นตอนติดตั้งง่าย ค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.50 กลุ่มตัวอย่างมีการรับรู้ความง่ายของการใช้งานแอปพลิเคชัน oneD โดยสามารถเข้าถึงเนื้อหาต่างๆผ่านแอปพลิเคชัน oneD ได้ง่าย ค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.50 และกลุ่มตัวอย่างมีการรับรู้ความง่ายของการใช้งานแอปพลิเคชัน oneD โดยไม่จำเป็นต้องมีทักษะด้านเทคโนโลยีก็สามารถใช้งานแอปพลิเคชัน oneD ได้ ค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.45 เกณฑ์แปลผลอยู่ในระดับมากที่สุด

การรับรู้ความเพลิดเพลิน

กลุ่มตัวอย่างมีการรับรู้ความเพลิดเพลินในภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุด มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.41 เมื่อพิจารณารายข้อ พบว่า กลุ่มตัวอย่างได้รับความเพลิดเพลินในการใช้งานแอปพลิเคชัน oneD โดยสามารถรับชมเนื้อหาต่างๆในแอปพลิเคชัน oneD ได้อย่างเพลิดเพลินโดยไม่มีโฆษณาขึ้น ค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.45 รองลงมาคือ กลุ่มตัวอย่างมีการรับรู้ความเพลิดเพลินของการใช้งานแอปพลิเคชัน oneD โดยการได้รับความสนุกสนานในการใช้งานแอปพลิเคชัน oneD ค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.45 กลุ่มตัวอย่างมีการรับรู้ความเพลิดเพลินของการใช้งานแอปพลิเคชัน oneD โดยแอปพลิเคชัน oneD ช่วยให้ผ่อนคลาย ค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.40 และกลุ่มตัวอย่างมีการรับรู้ความเพลิดเพลินของการใช้งานแอปพลิเคชัน oneD โดยรู้สึกจดจ่อกับเนื้อหาไม่รู้สึกเบื่อและ

เสียเวลาเมื่อใช้งานแอปพลิเคชัน oneD ค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.35 เกณฑ์แปลผลอยู่ในระดับมากที่สุด

กลุ่มอ้างอิง

กลุ่มตัวอย่างมีระดับของกลุ่มอ้างอิงในภาพรวมอยู่ในระดับมาก มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.97 เมื่อพิจารณาด้านกลุ่มอ้างอิงทางตรงในภาพรวม พบว่า อยู่ในระดับมาก ค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.63 เมื่อพิจารณาแยกรายข้อ พบว่า กลุ่มตัวอย่างมีคนในครอบครัวของท่านแนะนำให้ใช้แอปพลิเคชัน oneD มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.63 และกลุ่มตัวอย่างมีเพื่อนสนิทของท่านแนะนำให้ใช้แอปพลิเคชัน oneD มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.64 เมื่อพิจารณาด้านกลุ่มอ้างอิงทางอ้อมในภาพรวม พบว่า อยู่ในระดับมากที่สุด ค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.30 เมื่อพิจารณาแยกรายข้อ พบว่า กลุ่มตัวอย่างมีนักแสดงแนะนำให้ใช้แอปพลิเคชัน oneD อยู่ในระดับมากที่สุด มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.34 และกลุ่มตัวอย่างมีพิธีกรผู้ประกาศข่าวแนะนำให้ใช้แอปพลิเคชัน oneD อยู่ในระดับมากที่สุด มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.27

พฤติกรรมการใช้งานแอปพลิเคชัน one D

กลุ่มตัวอย่างมีพฤติกรรมการใช้งานแอปพลิเคชัน one D ในภาพรวมอยู่ในระดับ มากที่สุด มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.29 เมื่อพิจารณารายข้อ พบว่า กลุ่มตัวอย่างมีการใช้งานแอปพลิเคชัน one D โดยจะแนะนำผู้อื่นให้มาใช้งานแอปพลิเคชัน oneD มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.31 รองลงมา คือ พบว่า กลุ่มตัวอย่างมีพฤติกรรมการใช้งานแอปพลิเคชัน one D โดยจะใช้งานแอปพลิเคชัน oneD อย่างต่อเนื่องในอนาคต มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.30 กลุ่มตัวอย่างมีพฤติกรรมการใช้งานแอปพลิเคชัน one D โดยใช้งานแอปพลิเคชัน oneD อยู่เป็นประจำ มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.27 เกณฑ์แปลผลอยู่ในระดับมากที่สุด มีการใช้งานแอปพลิเคชัน one D เพื่อรับชมประเภทเนื้อหาซีรีส์ มากที่สุด คิดเป็นร้อยละ 31.50 รองลงมาคือ รับชมประเภทเนื้อหาละคร คิดเป็นร้อยละ 29 รับชมประเภทเนื้อหารายการวาไรตี้ คิดเป็นร้อยละ 21.75 รับชมประเภทเนื้อหาชิตคอม คิดเป็นร้อยละ 14.25 รับชมประเภทเนื้อหาคอนเสิร์ต คิดเป็นร้อยละ 2.25 และรับชมประเภทเนื้อหาละครเวที คิดเป็นร้อยละ 1.25 มีการใช้งานแอปพลิเคชัน one D เพื่อดูทีวีสดช่อง one31 มากที่สุด คิดเป็นร้อยละ 70.75 รองลงมาคือดูทีวีสดช่อง GMM 25 คิดเป็นร้อยละ 29.25 มีการใช้งานแอปพลิเคชัน one D ในช่วงเวลา 20.01 - 24.00 น. คิดเป็นร้อยละ 71.25 รองลงมาคือ ช่วงเวลา 16.01 - 20.00 น. คิดเป็นร้อยละ 16.75 ช่วงเวลา 12.01 - 16.00 น. คิดเป็นร้อยละ 16.75 ช่วงเวลา 08.00 - 12.00 น. คิดเป็นร้อยละ 2.75 และช่วงเวลา 00.01 - 07.59 น. คิดเป็นร้อยละ 0.75 มีการใช้งานแอปพลิเคชัน one D จำนวน 2-3 ชั่วโมงต่อวัน คิดเป็นร้อยละ 63 รองลงมาคือ จำนวน 1-2 ชั่วโมงต่อวัน คิดเป็นร้อยละ 25 จำนวน3ชั่วโมงขึ้นไปต่อวัน คิดเป็นร้อยละ 8.50 และจำนวนน้อยกว่า 1 ชั่วโมงต่อวัน คิดเป็นร้อยละ 3.50 และมี

การใช้งานแอปพลิเคชัน one D บนระบบปฏิบัติการ iOS คิดเป็นร้อยละ 85.75 รองลงมาคือระบบปฏิบัติการ Android คิดเป็นร้อยละ 14.25

ผลการทดสอบสมมติฐาน

ศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างการรับรู้ประโยชน์ การรับรู้ความง่าย การรับรู้ความเพลิดเพลิน และ กลุ่มอ้างอิง และ พฤติกรรมการใช้แอปพลิเคชัน oneD

ตารางที่ 1 ผลการทดสอบความสัมพันธ์ระหว่างการรับรู้ประโยชน์ การรับรู้ความง่าย การรับรู้ความเพลิดเพลิน และกลุ่มอ้างอิง และพฤติกรรมการใช้แอปพลิเคชัน oneD

ตัวแปร	ค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ (r)	Sig.
ความสัมพันธ์ระหว่างการรับรู้ประโยชน์กับพฤติกรรมการใช้งานแอปพลิเคชัน oneD	.688	.000*
ความสัมพันธ์ระหว่างการรับรู้ความง่ายกับพฤติกรรมการใช้งานแอปพลิเคชัน oneD	.632	.000*
ความสัมพันธ์ระหว่างการรับรู้ความเพลิดเพลินกับพฤติกรรมการใช้งานแอปพลิเคชัน oneD	.666	.000*
ความสัมพันธ์ระหว่างกลุ่มอ้างอิงกับพฤติกรรมการใช้งานแอปพลิเคชัน oneD	.699	.000*

*มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05

จากตารางที่ 1 พบว่า การรับรู้ประโยชน์มีความสัมพันธ์เชิงบวกกับพฤติกรรมการใช้งานแอปพลิเคชัน oneD อย่างมีนัยสำคัญที่ระดับ 0.05 โดยมีค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์อยู่ที่ .688 ถือว่าความสัมพันธ์อยู่ในระดับสูง

การรับรู้ความง่ายมีความสัมพันธ์เชิงบวกกับพฤติกรรมการใช้งานแอปพลิเคชัน oneD อย่างมีนัยสำคัญที่ระดับ 0.05 โดยมีค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์อยู่ที่ .632 ถือว่าความสัมพันธ์อยู่ในระดับสูง

การรับรู้ความเพลิดเพลินมีความสัมพันธ์เชิงบวกกับพฤติกรรมการใช้งานแอปพลิเคชัน oneD อย่างมีนัยสำคัญที่ระดับ 0.05 โดยมีค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์อยู่ที่ .666 ถือว่าความสัมพันธ์อยู่ในระดับสูง

กลุ่มอ้างอิงมีความสัมพันธ์เชิงบวกกับพฤติกรรมการใช้งานแอปพลิเคชัน oneD อย่างมีนัยสำคัญที่ระดับ 0.05 โดยมีค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์อยู่ที่ .699 ถือว่าความสัมพันธ์อยู่ในระดับสูง

ศึกษาอิทธิพลของการการรับรู้ประโยชน์ การรับรู้ความง่าย การรับรู้ความเพลิดเพลิน และกลุ่มอ้างอิงมีต่อพฤติกรรมการใช้งานแอปพลิเคชัน oneD

ตารางที่ 2 อิทธิพลของการการรับรู้ประโยชน์ การรับรู้ความง่าย การรับรู้ความเพลิดเพลิน และกลุ่มอ้างอิงมีต่อพฤติกรรมการใช้งานแอปพลิเคชัน oneD

ตัวแปรอิสระ	b	Beta (β)	t	Sig. t
1. การรับรู้ประโยชน์	.368	.280	6.022	.000*
2. การรับรู้ความง่าย	.169	.120	2.446	.015*
3. การรับรู้ความเพลิดเพลิน	.196	.149	3.018	.003*
4. กลุ่มอ้างอิง	.400	.413	11.371	.000*

Adjust $R^2 = 0.653$, $F=188.970$, Sig. $F = .000^*$

*มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05

จากตารางที่ 2 พบว่า สามารถอธิบายการแปรผันของพฤติกรรมการใช้งานแอปพลิเคชัน oneD ได้ร้อยละ 65.30 (Adjust $R^2 = 0.653$) และเมื่อควบคุมอิทธิพลของตัวแปรอิสระตัวอื่นๆให้คงที่แล้ว มีตัวแปรอิสระ 4 ตัวที่มีอิทธิพลต่อพฤติกรรมการใช้งานแอปพลิเคชัน oneD อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 ได้แก่ กลุ่มอ้างอิง ($\beta = .413$) การรับรู้ประโยชน์ ($\beta = .280$) การรับรู้ความเพลิดเพลิน ($\beta = .149$) และการรับรู้ความง่าย ($\beta = .120$)

อภิปรายผล

1. ความแตกต่างของลักษณะทางประชากรกับพฤติกรรมการใช้งานแอปพลิเคชัน oneD

1.1 ลักษณะประชากรจำแนกตามเพศ พบว่า เพศที่แตกต่างกันจะมีพฤติกรรมการใช้งานแอปพลิเคชัน oneD ไม่แตกต่าง สอดคล้องกับงานวิจัยของ กฤษณี เสือใหญ่ ศึกษาเรื่อง พฤติกรรมการใช้แอปพลิเคชันไลน์ความพึงพอใจและการนำไปใช้ประโยชน์ของคนในกรุงเทพมหานคร และพบว่า เพศ อายุ ระดับการศึกษา อาชีพ และรายได้เฉลี่ยที่แตกต่างกัน มีพฤติกรรมการใช้แอปพลิเคชันไลน์ที่ไม่แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ที่ระดับ 0.001 (กฤษณี เสือใหญ่, 2558)

1.2 ลักษณะประชากรจำแนกตามอายุ พบว่า อายุที่แตกต่างกันมีพฤติกรรมการใช้งานที่แตกต่างกัน โดยพบว่ากลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่มีช่วงอายุ 26-35 ปี มีพฤติกรรมการใช้งานแอปพลิเคชัน oneD มากที่สุด กล่าวคือช่วงอายุ 26-35 ปี เป็นกลุ่มคนที่เป็นวัยทำงาน บ่งบอกถึงวุฒิภาวะความคิดจากการมีประสบการณ์ที่ได้ใช้ชีวิตการทำงานที่ล้าแล้วแต่เป็นเครื่องบ่งชี้หรือแสดงความคิดเห็นเชื่อลักษณะการโต้ตอบต่อเหตุการณ์ต่างๆจากสิ่งที่เกิด

ขึ้นมาเป็นพฤติกรรมของบุคคล สอดคล้องกับงานวิจัยของ ภรภัทร ธัญญเจริญ ศึกษาเรื่อง พฤติกรรมการเปิดรับ ทศนคติ และการตัดสินใจใช้งานแอปพลิเคชัน TikTok พบว่า ลักษณะทางประชากรศาสตร์ของผู้ใช้งานแอปพลิเคชัน TikTok ทั้งเพศ อายุ ระดับการศึกษา อาชีพ และรายได้ต่อเดือนที่แตกต่างกันจะมีผลต่อพฤติกรรมการเปิดรับแอปพลิเคชัน TikTok แตกต่างกัน และอายุมีผลสูงสุดด้านฟังก์ชันในแอปพลิเคชันที่ใช้งาน และด้านอายุมีผลสูงสุดด้านความถี่ในการเปิดรับ ที่ระดับนัยสำคัญทางสถิติที่ 0.05 (ภรภัทร ธัญญเจริญ, 2564)

1.3 ลักษณะประชากรจำแนกตามรายได้เฉลี่ยต่อเดือน พบว่า รายได้เฉลี่ยต่อเดือนที่แตกต่างกันมีพฤติกรรมการใช้งานที่แตกต่างกัน โดยพบว่ากลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่มีรายได้เฉลี่ยต่อเดือน 25,001-35,000 บาท มีพฤติกรรมการใช้งานแอปพลิเคชัน oneD มากที่สุด กล่าวคือรายได้เป็นปัจจัยที่กำหนดพฤติกรรมและความต้องการต่อสิ่งนั้นๆ เพื่อที่จะนำมาใช้ประโยชน์ได้ต่อไป สอดคล้องกับงานวิจัยของ จิรวัดน์ วงศ์ธงชัย ศึกษาเรื่อง ปัจจัยด้านการรับรู้ที่มีผลต่อการยอมรับเทคโนโลยีบาร์โค้ดสองมิติของผู้ใช้งานกลุ่มเจนเอเรชั่นวาย และพบว่า ผู้ใช้งานกลุ่มเจนเอเรชั่นวายที่มีปัจจัยด้านประชากรศาสตร์ ได้แก่ อาชีพ และรายได้ แตกต่างกัน มีการรับรู้ในเทคโนโลยีบาร์โค้ดสองมิติแตกต่างกันและมีปัจจัยด้านประชากรศาสตร์ ได้แก่ อาชีพ และรายได้ แตกต่างกันมีการยอมรับเทคโนโลยีบาร์โค้ดสองมิติแตกต่างกัน (จิรวัดน์ วงศ์ธงชัย, 2555)

1.4 ลักษณะประชากรจำแนกตามระดับการศึกษา พบว่า ระดับการศึกษาที่แตกต่างกันมีพฤติกรรมการใช้งานที่แตกต่างกัน โดยพบว่ากลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่มีระดับการศึกษาปริญญาตรี กล่าวคือบุคคลที่มีระดับการศึกษาที่ต่างกัน ย่อมสามารถทำความเข้าใจกับสารที่ได้รับได้ดี จากการมีการเรียนรู้ที่ได้จากหลายทางจนเกิดการวิเคราะห์และทำความเข้าใจจนเกิดพฤติกรรม สอดคล้องกับงานวิจัยของ เอกทัตน์ พานิชรักษาพงศ์ ศึกษาเรื่อง ปัจจัยที่มีผลต่อการตัดสินใจในการซื้อหนังสือผ่านช่องทางจำหน่ายหนังสือออนไลน์ของร้านหนังสือนายอินทร์ จากกลุ่มประชากรที่ศึกษาในครั้งนี้เป็นกลุ่มลูกค้าที่เคยซื้อหนังสือผ่านเว็บไซต์ www.naiin.com และอาศัยอยู่ในเขตกรุงเทพมหานครและปริมณฑล และพบว่า ปัจจัยด้านลักษณะประชากรศาสตร์ในด้านอายุที่แตกต่างกัน ไม่มีผลต่อการซื้อหนังสือผ่านเว็บไซต์ www.naiin.com ในเขตกรุงเทพมหานครและปริมณฑล ในขณะที่ปัจจัยเพศ ระดับการศึกษา อาชีพและรายได้เฉลี่ยต่อเดือนที่แตกต่างกันมีผลต่อการซื้อหนังสือผ่านเว็บไซต์ www.naiin.com ในเขตกรุงเทพมหานครและปริมณฑล (เอกทัตน์ พานิชรักษาพงศ์, 2559)

1.5 ลักษณะประชากรจำแนกตามอาชีพ พบว่า อาชีพที่แตกต่างกันมีพฤติกรรมการใช้งานที่แตกต่างกัน กัน โดยพบว่ากลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่มีอาชีพพนักงานบริษัทเอกชน กล่าวคืออาชีพที่ต่างกันทำให้บุคคลมีค่านิยม ความชอบที่แตกต่างกันไปเนื่องจากทักษะของแต่ละอาชีพ ความสามารถในการทำงาน รวมถึงรูปแบบการใช้ชีวิตที่ต่างกัน

จึงมีพฤติกรรมที่แตกต่างกัน สอดคล้องกับงานวิจัยของ จุฑารัตน์ เกียรติศรีศรี ศึกษาเรื่อง ปัจจัยที่มีผลต่อการซื้อสินค้าผ่านทางแอปพลิเคชันออนไลน์ของผู้บริโภคในเขตกรุงเทพมหานครและปริมณฑล และพบว่า อาชีพที่แตกต่างกัน ส่งผลต่อการตัดสินใจซื้อสินค้าผ่านทางแอปพลิเคชันออนไลน์ของกลุ่มตัวอย่างในเขตกรุงเทพมหานครและปริมณฑลแตกต่างกัน โดยกลุ่มนักเรียน นักศึกษา มีค่าเฉลี่ยการตัดสินใจซื้อสูงกว่าผู้ที่มิอาชีพพนักงานบริษัทเอกชน (จุฑารัตน์ เกียรติศรีศรี, 2558)

2. ความสัมพันธ์ระหว่างการรับรู้ประโยชน์ การรับรู้ประโยชน์ การรับรู้ความง่าย การรับรู้ความเพลิดเพลิน กลุ่มอ้างอิง กับพฤติกรรมการใช้งานแอปพลิเคชัน oneD โดย

ความสัมพันธ์ระหว่างการรับรู้ประโยชน์มีความสัมพันธ์เชิงบวก ทั้งนี้ พบว่ากลุ่มตัวอย่างมีการรับรู้ประโยชน์ของการใช้งานแอปพลิเคชัน oneD ในภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุด เนื่องจาก oneD เป็นแอปพลิเคชันที่ไม่เสียค่าใช้จ่ายในการรับชมโดยเปิดให้บริการทั้งบนเว็บไซต์ และในรูปแบบแอปพลิเคชัน รวบรวมเนื้อหาเก่าและใหม่จากผู้ผลิตกลุ่ม The One Enterprise หรือ ONEE รวมถึงการดึงเนื้อหาที่แบ่งออกเป็น 6 ประเภท คือ ละคร, ซีรีส์, ชิตคอม, คอนเสิร์ต, ละครเวที และรายการวาไรตี้ รวมทุกเนื้อหาความบันเทิงไว้ในแอปพลิเคชันเดียว (Mgonline, 2022) สอดคล้องกับงานวิจัยของ ณัฐชา สงวนสุข ศึกษาเรื่อง ปัจจัยที่ส่งผลต่อการยอมรับการใช้พ็อคคาสต์ของวัยทำงาน และพบว่า การรับรู้ประโยชน์ การรับรู้ความง่าย การรับรู้ความเข้ากันได้ และการรับรู้ความเพลิดเพลิน มีความสัมพันธ์เชิงบวกกับพฤติกรรมการใช้พ็อคคาสต์ของวัยทำงาน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 (ณัฐชา สงวนสุข, 2565)

ความสัมพันธ์ระหว่างการรับรู้ความง่ายมีความสัมพันธ์เชิงบวก ทั้งนี้ พบว่าผู้ใช้งานสามารถเข้าใจขั้นตอนการทำงานแอปพลิเคชัน oneD ได้อย่างชัดเจน มีขั้นตอนติดตั้งง่าย และไม่จำเป็นต้องมีทักษะด้านเทคโนโลยี ทำให้สามารถเข้าถึงเนื้อหาต่างๆผ่านแอปพลิเคชัน oneD ได้ง่าย สอดคล้องกับงานวิจัยของ ณัฐภัสร์ ดาราพงษ์ ศึกษาเรื่อง ปัจจัยที่ส่งผลต่อการยอมรับเทคโนโลยี Mobile Banking ไทยละพบว่าขึ้น ผู้ใช้งานต้องการความง่ายและสะดวกสบายหากแอปพลิเคชันที่เลือกใช้บริการสามารถใช้งานได้ง่าย ผู้ใช้งานย่อมยินดีเลือกใช้บริการมากขึ้น นอกจากจะทำให้ทัศนคติดีขึ้นแล้วการใช้งานง่ายย่อมส่งผลถึงความมีประโยชน์ของแอปพลิเคชันด้วย (ณัฐภัสร์ ดาราพงษ์, 2560)

ความสัมพันธ์ระหว่างการรับรู้ความเพลิดเพลินมีความสัมพันธ์เชิงบวก ทั้งนี้ พบว่าผู้ใช้งานสามารถใช้งานแอปพลิเคชัน oneD ด้วยความรู้สึกร่าเริง เกิดสมาธิในขณะรับชม ไม่รู้สึกเบื่อและเสียเวลาที่ใช้งาน แต่กลับผ่อนคลายได้ความสนุกสนานจากการรับชมเนื้อหาหลายประเภทได้อย่างเพลิดเพลินโดยที่ไม่มีโฆษณาทำให้รับชมเนื้อหาได้ไม่สะดุด มีความต่อเนื่องขณะรับชม สอดคล้องกับงานวิจัยของ พชร มิตานี ศึกษาเรื่องปัจจัยที่ส่งผลต่อความตั้งใจในการ

ข้อผลิตภัณฑ์และใช้งานกลุ่มตลาดนัดออนไลน์จากนิสิตและนักศึกษามหาวิทยาลัยต่าง ๆ ในเว็บไซต์เฟซบุ๊กอย่างต่อเนื่อง และพบว่าความพึงพอใจส่งผลต่อความตั้งใจใช้งานตลาดนัดออนไลน์ในเว็บไซต์เฟซบุ๊กอย่างต่อเนื่อง (พชร มิตานี, 2563)

ความสัมพันธ์ระหว่างกลุ่มอ้างอิงมีความสัมพันธ์เชิงบวก ทั้งนี้ ทั้งนี้ พบว่าผู้ใช้งานมีคนใกล้ชิดคือบุคคลในครอบครัว อาจารย์ถึงเพื่อนสนิทของตนรับชมเนื้อหาต่างๆ ของช่อง one31 และ GMM25 อยู่เดิมแล้ว รวมไปถึงจากสื่อโทรทัศน์ช่อง one31 และ GMM25 ที่มีการประชาสัมพันธ์โดยนักร้องนักแสดงในสังกัด และจากรายการข่าวประจำวันของช่องผ่านพิธีกรผู้ประกาศข่าวสังกัด GMM Grammy แนะนำแอปพลิเคชัน oneD อยู่อย่างสม่ำเสมอ สอดคล้องกับงานวิจัยของ ศรัณย์ธร ศศิธนากรแก้ว ศึกษาเรื่อง การยอมรับเครือข่ายสังคมออนไลน์ (SNS) ของกลุ่มเจนเอเรชั่นวาย (Gen Y) เพื่อศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างการคล้อยตามกลุ่มอ้างอิงกับพฤติกรรมการใช้เครือข่ายสังคมออนไลน์ของกลุ่มเจนเอเรชั่นวาย และพบว่า การรับรู้ประโยชน์ การรับรู้ความง่ายในการใช้เครือข่ายสังคมออนไลน์ และการคล้อยตามกลุ่มอ้างอิงมีความสัมพันธ์ทางบวกกับพฤติกรรมการใช้เครือข่ายสังคมออนไลน์อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01 (ศรัณย์ธร ศศิธนากรแก้ว, 2558)

3. อิทธิพลร่วมของการรับรู้ประโยชน์ การรับรู้ความง่าย การรับรู้ความพึงพอใจ และกลุ่มอ้างอิงที่มีต่อพฤติกรรมการใช้งานงานแอปพลิเคชัน oneD

จากการศึกษาพบว่า การรับรู้ประโยชน์ การรับรู้ความง่าย การรับรู้ความพึงพอใจ และกลุ่มอ้างอิงเป็นปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อพฤติกรรมการใช้งานงานแอปพลิเคชัน oneD แสดงให้เห็นว่า แอปพลิเคชัน oneD เป็นแอปพลิเคชันที่มีประโยชน์ในหลายด้านไม่จะเป็นการรับรู้ว่าการใช้งานแอปพลิเคชัน oneD ช่วยในการเลือกรับชมเนื้อหา ละคร, ซีรีส์, ซิตคอม คอนเสิร์ต, ละครเวที และรายการวาไรตี้ ได้ รับรู้ว่าแอปพลิเคชัน อัปเดตเนื้อหาอย่างสม่ำเสมอได้ทุกวัน รับรู้ว่าแอปพลิเคชัน สามารถเลือกเนื้อหาที่ต้องการรับชมได้อย่างสะดวกรวดเร็ว รับรู้ว่ามีความประโยชน์ในการนำไปใช้ในชีวิตรประจำวัน และการรับรู้ว่าจะสามารถแบ่งปันเนื้อหาให้เพื่อนจากรายการเนื้อหาของตนเองได้ เป็นต้น รองลงมาขึ้นอยู่กับการรับรู้ความง่าย คือ สามารถเข้าใจขั้นตอนการใช้งานได้ชัดเจน มีขั้นตอนติดตั้งง่าย สามารถเข้าถึงเนื้อหาต่างๆผ่านแอปพลิเคชัน oneD และไม่จำเป็นต้องมีทักษะด้านเทคโนโลยีก็สามารถใช้งานแอปพลิเคชันได้ ในการรับรู้ความพึงพอใจ รับรู้ได้ว่าสามารถรับชมเนื้อหาต่างๆได้อย่างเพลิดเพลินโดยไม่มีโฆษณาคันได้รับความสุขความสนุกสนานในการใช้งาน ช่วยให้ผ่อนคลาย และรู้สึกดีใจ มีสมาธิ ไม่รู้สึกเบื่อ และเสียเวลาเมื่อใช้งานแอปพลิเคชัน oneD ทั้งนี้ รวมไปถึงกลุ่มอ้างอิงส่งผลต่อพฤติกรรมการใช้งานงานแอปพลิเคชัน oneD โดยกลุ่มอ้างอิงทางตรงมีคนในครอบครัว รองลงมา มีเพื่อนสนิทของท่านแนะนำให้ใช้แอปพลิเคชัน ในด้านกลุ่มอ้างอิงทางอ้อม มีนักร้องนักแสดง รองลงมา พิธีกรผู้ประกาศข่าวแนะนำให้ใช้แอปพลิเคชัน oneD โดยหากแอปพลิเคชันไม่มี

ความสอดคล้องกับค่านิยม ประสพการณ์ วิธีในการดำเนินชีวิต และความต้องการของผู้ใช้งาน ย่อมทำให้เกิดการปฏิเสธที่จะใช้งานแอปพลิเคชัน oneD ซึ่งสอดคล้องกับแบบจำลองการยอมรับเทคโนโลยี หรือ TAM ของ (Davis, F. D, 1985) หากผู้ใช้งานสามารถรับรู้ถึงประโยชน์ รวมทั้งรับทราบว่าเทคโนโลยีสารสนเทศนั้นสามารถนำมาใช้งานได้ง่าย ก็จะส่งผลกับทัศนคติต่อการใช้งาน ที่จะก่อให้เกิดพฤติกรรมความตั้งใจในการใช้งาน และส่งผลให้มีการนำเทคโนโลยีมาใช้จริงในที่สุด สอดคล้องกับงานวิจัยของ อัจฉรา เเด่นเจริญโสภณศึกษาเรื่อง ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการยอมรับเทคโนโลยีสารสนเทศเพื่อใช้ในการปฏิบัติงานของสำนักงานปลัดกระทรวงวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี และพบว่า การรับรู้ว่าการใช้งานง่ายมีอิทธิพลเชิงบวกต่อการรับรู้ว่ามีประโยชน์และมีความสัมพันธ์เชิงเส้นตรงกับการรับรู้ว่ามีประโยชน์ การรับรู้ว่าการใช้งานง่ายและการรับรู้ว่ามีประโยชน์มีอิทธิพลเชิงบวกต่อทัศนคติการใช้งาน และทัศนคติการใช้งานมีอิทธิพลเชิงบวกต่อพฤติกรรมความตั้งใจใช้และมีความสัมพันธ์เชิงเส้นตรงกับพฤติกรรมความตั้งใจนำไปใช้ที่ระดับนัยสำคัญทางสถิติ 0.01 (อัจฉรา เเด่นเจริญโสภณ, 2560)

สรุป/ข้อเสนอแนะ

จากผลการวิจัยและการทดสอบสมมติฐาน พบว่า การรับรู้ประโยชน์ การรับรู้ความง่าย การรับรู้ความเพลิดเพลิน และกลุ่มอ้างอิงมีความสัมพันธ์กับพฤติกรรมการใช้งานแอปพลิเคชัน oneD กล่าวคือผู้ผลิตแอปพลิเคชันด้านความบันเทิง หรือผู้ประกอบการธุรกิจในกลุ่มธุรกิจในด้านอื่นๆ ควรสังเกตเนื้อหาในแอปพลิเคชันอย่างสม่ำเสมอ ออกแบบรูปแบบแอปพลิเคชันที่แปลกใหม่ ทันสมัย มีฟีเจอร์ที่ง่ายต่อการเข้าใจและใช้งาน ปิดกั้นสื่อโฆษณาเพื่อไม่ให้เป็นการรบกวนผู้ใช้งานในขณะกำลังใช้แอปพลิเคชัน บริษัท/องค์กรควรส่งเสริมให้ผู้ที่ทำหน้าที่ผลิตเนื้อหาด้วยการสร้างความมั่นใจในการผลิตเนื้อหาให้ผู้ชมเกิดความเชื่อถือในคุณภาพของผลงานจนเกิดการแนะนำบอกต่อและให้บุคลากรมีบทบาทในการประชาสัมพันธ์เพื่อให้เห็นที่รู้จักในวงกว้างนำซึ่งการใช้งานแอปพลิเคชันต่อไป ทั้งนี้ หากผู้ใช้งานพบว่าแอปพลิเคชันที่ใช้ไม่สอดคล้องกับค่านิยมวิถีชีวิตในปัจจุบันและความต้องการของตนผู้ใช้งานจะเกิดการปฏิเสธที่จะใช้งานแอปพลิเคชันได้ ข้อเสนอแนะในการทำวิจัยครั้งต่อไป ควรมีการวิจัยเชิงคุณภาพโดยการสัมภาษณ์เชิงลึก โดยการสัมภาษณ์ผู้ใช้งานแอปพลิเคชัน oneD แบบเจาะลึก ร่วมกับการสนทนากลุ่ม เพื่อให้ได้ผลงานวิจัยที่มีความละเอียดและสมบูรณ์มากขึ้น และควรศึกษาปัจจัยการรับรู้ความเข้าใจได้ หรือการรับรู้ความพึงพอใจเพิ่มเติม เพื่อให้ได้ข้อมูลด้านพฤติกรรมของการใช้งานแอปพลิเคชันที่ครอบคลุมให้สอดคล้องกับความต้องการของผู้ใช้งาน และสามารถนำข้อมูลไปต่อยอดได้ในอนาคต

เอกสารอ้างอิง

- กฤษฎี เสือใหญ่. (2558). พฤติกรรมการใช้แอปพลิเคชันไลน์ความพึงพอใจและการนำไปใช้ประโยชน์ ของคนในกรุงเทพมหานคร. ใน วิทยานิพนธ์ปริญญาศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชานิเทศศาสตร์และนวัตกรรมการสื่อสาร. สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์.
- จิรวัดน์ วงศ์ธงชัย. (2555). ปัจจัยด้านการรับรู้ที่มีผลต่อการยอมรับเทคโนโลยีบาร์โค้ดสองมิติของผู้ใช้งานกลุ่มเจนเอเรชั่นวาย. ใน วิทยานิพนธ์ปริญญาการจัดการมหาบัณฑิต สาขาวิชาเทคโนโลยีการจัดการ. มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีสุรนารี.
- จุฑารัตน์ เกียรติศรีศรี. (2558). ปัจจัยที่มีผลต่อการซื้อสินค้าผ่านทางแอปพลิเคชันออนไลน์ของผู้บริโภคในเขตกรุงเทพมหานครและปริมณฑล. ใน สารนิพนธ์ปริญญาบริหารธุรกิจ สาขาวิชาบริหารธุรกิจ. มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- ณัฐชา สงวนสุข. (2565). ปัจจัยที่ส่งผลต่อการยอมรับการใช้ฟีดแบ็คของวัยทำงาน. วารสารมหาวิทยาลัยนครพนม, 9(4), 185-199.
- ณัฐปภัสร ดาราพงษ์. (2560). ปัจจัยที่ส่งผลต่อการยอมรับเทคโนโลยี Mobile Banking ไทย. ใน สารนิพนธ์ปริญญาเศรษฐศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาเศรษฐศาสตร์ธุรกิจ. มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- พชร มิตานี. (2563). ปัจจัยที่ส่งผลต่อความตั้งใจในการซื้อผลิตภัณฑ์และใช้งานกลุ่มตลาดนัดออนไลน์จากนิสิตและนักศึกษามหาวิทยาลัยต่างๆ ในเว็บไซต์เฟซบุ๊กอย่างต่อเนื่อง. ใน สารนิพนธ์ปริญญาวิทยาศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาระบบสารสนเทศเพื่อการจัดการ. มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- ภรภัทร ธีญญเจริญ. (2564). พฤติกรรมการเปิดรับ ทศนคติ และการตัดสินใจใช้งานแอปพลิเคชัน TikTok. ใน วิทยานิพนธ์ปริญญาวิทยาศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชานิเทศศาสตร์. มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิต.
- ศรัณย์ธร ศศิธนากรแก้ว. (2558). การยอมรับเครือข่ายสังคมออนไลน์ (SNS) ของกลุ่มเจนเอเรชั่นวาย (Gen Y). วารสารสุทธิปริทัศน์, 29(92), 65-79.
- อัจฉรา เด่นเจริญโสภณ. (2560). ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการยอมรับเทคโนโลยีสารสนเทศเพื่อใช้ในการปฏิบัติงานของสำนักงานปลัดกระทรวงวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี. ใน วิทยานิพนธ์ปริญญารัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์. มหาวิทยาลัยบูรพา.
- เอกทัศน์ พานิชรักษาพงศ์. (2559). ปัจจัยที่มีผลต่อการตัดสินใจในการซื้อหนังสือผ่านช่องทางการจำหน่ายหนังสือออนไลน์ของร้านหนังสือนายอินทร์. ใน สารนิพนธ์ปริญญาบริหารธุรกิจมหาบัณฑิต สาขาวิชาบริหารธุรกิจ. มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.

- Davis, F. D., et al. (1989). User acceptance of computer technology: a comparison of two theoretical models. *Management science*, 35(8), 982-1003.
- Davis, F. D. (1985). Technology Acceptance Model for Empirically Testing New End-User Information Systems: Theory and Results. Retrieved June 20, 2022, from <http://hdl.handle.net/1721.1/15192>
- Everydaymarketing. (2022). Summary of 52 important insights from Thailand Digital Stat 2022 of We Are Social. Retrieved June 21, 2022, from <https://www.everydaymarketing.co/trend-insight/insight-thailand-digital-stat-2022-we-are-social/>
- Mgonline. (2022). Grammy sends application "oneD" to go online. Retrieved June 21, 2022, from <https://mgonline.com/business/detail/9650000033093>
- PwC Thailand. (2021). PwC expects Thai media and entertainment industry revenue to reach 600 billion baht in 2025. Retrieved June 21, 2022, from <https://www.pwc.com/th/en/press-room/press-release/2021/press-release-30-07-21-th.html>

**ภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงของผู้บริหารสถานศึกษาที่
ส่งผลต่อขวัญและกำลังใจในการปฏิบัติงานของครู
สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครศรีธรรมราช เขต 1***
**TRANSFORMATIONAL LEADERSHIP OF SCHOOL ADMINISTRATORS
AFFECTING MORALE IN WORKING OF TEACHERS UNDER
NAKHON SI THAMMARAT PRIMARY EDUCATIONAL SERVICE AREA
OFFICE 1**

ชนกชนม์ กรมการ*, รัฐพร กลิ่นมาลี, วีระยุทธ ชาทะกาญจน์

Chanokchon Kammakan, Rattaporn Klinmalee, Werayut Chatakan

มหาวิทยาลัยราชภัฏนครศรีธรรมราช

Nakhon Si Thammarat Rajabhat University, Thailand

*Corresponding author E-mail: chanokchon9646@gmail.com

บทคัดย่อ

การวิจัยมีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงของผู้บริหารสถานศึกษา ศึกษาขวัญและกำลังใจในการปฏิบัติงานของครู ภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงของผู้บริหารสถานศึกษาที่ส่งผลต่อขวัญและกำลังใจในการปฏิบัติงานของครู และแนวทางการพัฒนาภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงของผู้บริหารสถานศึกษา สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครศรีธรรมราช เขต 1 กลุ่มตัวอย่าง คือ ครูสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครศรีธรรมราช เขต 1 จำนวน 306 คน เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย คือ แบบสอบถาม และแบบสัมภาษณ์เพื่อการวิจัย ผลการวิจัยพบว่า 1) ภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงของผู้บริหารสถานศึกษา สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครศรีธรรมราช เขต 1 ภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุด 2) ขวัญและกำลังใจในการปฏิบัติงานของครู สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครศรีธรรมราช เขต 1 ภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุด 3) ภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงของผู้บริหารสถานศึกษาที่ส่งผลต่อขวัญและกำลังใจในการปฏิบัติงานของครู สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครศรีธรรมราช เขต 1 มีความสัมพันธ์กันทางบวก ระดับปานกลาง ($r = .64^{**}$) โดยมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 โดยภาวะผู้นำการ

* Received December 9, 2022; Revised December 27, 2022; Accepted January 25, 2023

เปลี่ยนแปลงของผู้บริหารด้านการสร้างแรงจูงใจ ด้านการสื่อสารในองค์กร และด้านการคำนึงถึงปัจเจกบุคคล ส่งผลทางบวกต่อขวัญและกำลังใจในการปฏิบัติงานของครู 4. แนวทางการพัฒนาภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงของผู้บริหารสถานศึกษา สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครศรีธรรมราช เขต 1 แต่ละด้านดังนี้ 1) ด้านการมีอิทธิพลอย่างมีอุดมการณ์ ควรส่งเสริมสร้างความมั่นใจในการทำงาน 2) ด้านการคำนึงถึงความเป็นปัจเจกบุคคล ควรส่งเสริมให้มีการพัฒนาตนเองตามศักยภาพ 3) ด้านการสร้างแรงบันดาลใจ ควรสร้างเจตคติที่ดีในการทำงาน และ 4) ด้านการสื่อสารในองค์กร ควรสื่อสารให้เกิดความเข้าใจร่วมกัน

คำสำคัญ: ขวัญและกำลังใจ, ผู้บริหารการศึกษา, ภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลง

Abstract

The purposes of this research were to study Transformational Leadership of School Administrators, to study morale in working of teachers, to study Transformational Leadership of School Administrators affecting Morale in working of teachers and to propose the approaches of developing the guideline of transformational leadership of School Administrators under the Primary Educational Service Area Office 1. The research samples included 306 teachers under Nakhon Si Thammarat Educational Service Area Office 1. The data collection instrument were questionnaires and interviewing for research. The research findings were as follow: 1. Transformational Leadership of School Administrators under Nakhon Si Thammarat Primary Educational Service Area Office 1 are highest in overall view. 2. Morale in working of teachers under Nakhon Si Thammarat Primary Educational Service Area Office 1 are highest in overall view. 3. Transformational Leadership of School Administrators affecting Morale in working of teachers under Nakhon Si Thammarat Primary Educational Service Area Office 1. in overall view, The relationship were moderate ($r = .64^{**}$). there were statistical significant relationship at 0.05 by executive transformational leadership in terms of Inspiration motivation organizational communication and Individualized consideration had a positive effect on the morale of teachers under Nakhon Si Thammarat Primary Educational Service Area Office 1. 4. propose the approaches of developing the guideline of transformational leadership of School Administrators under the Primary Educational Service Area

Office 1. Should focus each aspect as follows: 1) Idealized influence aspect should encourage the pride and confidence in working. 2) Individualized consideration aspect should always urge all staff for their self-development according to their potentiality. 3) Inspiration motivation aspect should promote the good attitude in working. And 4) organizational communication aspect should use communication methods to create mutual understanding.

Keywords: Morale, School Administrators, Transformational Leadership

บทนำ

การบริหารจัดการสถานศึกษาเพื่อทำให้เกิดคุณภาพและมีประสิทธิภาพตามพระราชบัญญัติการศึกษานั้นปัจจัยหนึ่งที่มีความสำคัญ คือผู้บริหารสถานศึกษา หากผู้บริหารสถานศึกษามีวิสัยทัศน์ มีคุณธรรม จริยธรรม จรรยาบรรณวิชาชีพ ย่อมทำให้การบริหารจัดการสถานศึกษาเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพและเกิดประสิทธิผลต่อผู้รับการศึกษา ผู้เรียนสามารถตอบสนองต่อการเปลี่ยนแปลงของยุคสมัย ตลอดจนสามารถแข่งขันกับนานาประเทศได้ (ดวงดาว จิตใส และประเสริฐ อินทร์, 2554) โดยเฉพาะในสังคมที่มีการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วและต่อเนื่อง ความสำคัญด้านการบริหารจัดการยิ่งมีความสำคัญมากขึ้นตามลำดับประกอบกับองค์การต้องการผู้บริหารสถานศึกษาที่มีภาวะผู้นำที่เก่งและดี เพื่อนำองค์การไปสู่เป้าหมายวิสัยทัศน์ พันธกิจขององค์การ

ภาวะผู้นำจึงเป็นองค์ประกอบที่สำคัญอย่างมากต่อการปรับเปลี่ยนขั้นตอนและกระบวนการทำงานเพื่อให้บรรลุประสิทธิผล และประสบความสำเร็จในการบริหารงานด้านต่างๆของสถานศึกษา ผู้บริหารสถานศึกษาต้องเป็นผู้นำในการบริหารจัดการ ดังที่ (รัตติกรณ์ จงวิศาล, 2559) ได้กล่าวถึง ผู้บริหารไว้ว่าผู้บริหารหรือผู้บังคับบัญชาเป็นบุคคลที่ควรจะต้องเป็นผู้นำที่ดี มีความสามารถในการเข้าใจผู้อื่นและการสร้างความสัมพันธ์ที่ดีกับผู้อื่น สามารถกระตุ้นจูงใจและสอนงานผู้ใต้บังคับบัญชาได้ เป็นนักคิดนักวางแผนที่ดี มีความสามารถในการแก้ปัญหาและการตัดสินใจได้อย่างฉลาดและยุติธรรม มีความรู้เกี่ยวกับเทคนิคการทำงานมีความสามารถในการนำการเปลี่ยนแปลงหรือบริหารจัดการการเปลี่ยนแปลงมาใช้ด้วยวิธีที่ถูกต้อง (โกเมธ พิมพ์บำรุงธรรม, 2547)

ภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงจึงมีความสำคัญต่อการบริหารสถานศึกษาในยุคปัจจุบันเป็นอย่างมากเนื่องจากการมีการเปลี่ยนแปลงบริบททางสังคมผู้นำจึงควรพัฒนาตนเองให้มีคุณลักษณะ ดังที่ (ณิรดา เวชญาลักษณ์, 2560) ได้กล่าวไว้คือ ผู้นำการเปลี่ยนแปลงต้องเป็นผู้สร้างแรงบันดาลใจให้ผู้ตามลอกเลียนแบบ ผู้นำการเปลี่ยนแปลงจะต้องทำการกระตุ้นทางปัญญา เพื่อให้ผู้ตามเกิดความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ ทำงานอย่างอิสระตามขอบเขตของงานที่ผู้

ตามมีความรู้ความชำนาญ ผู้นำการเปลี่ยนแปลงจะต้องให้ความสำคัญถึงความต้องการความสำเร็จและโอกาสก้าวหน้าของผู้ตามเป็นรายบุคคล ยอมรับความแตกต่างระหว่างบุคคล ให้อิสระในการทำงานจึงจะนำไปสู่การบริหารงานที่มีประสิทธิผลบรรลุผล นอกจากการบริหารสถานศึกษาแล้วสิ่งสำคัญอีกอย่างหนึ่งที่จะนำพาองค์กรให้ประสบความสำเร็จก็คือ ขวัญและกำลังใจในการทำงานของครูและบุคลากร ครูและบุคลากรทุกคนต้องการกำลังใจในการปฏิบัติงาน ต้องการการรับรู้และยกย่องจากผู้บังคับบัญชา (สมิตร สุวรรณ, 2561) ดังนั้น ขวัญและกำลังใจในการปฏิบัติงานของครูจึงเป็นเรื่องสำคัญที่ผู้บริหารสถานศึกษาต้องเรียนรู้ทั้งหลักการและเทคนิคเพื่อที่จะให้ผู้ปฏิบัติงานแสดงพฤติกรรมตามที่ต้องการอย่างมีประสิทธิภาพโดยผู้บริหารจะต้องกระตุ้นให้ครูทำงานให้องค์กรอย่างเต็มความสามารถรวมทั้งรักษาทรัพยากรบุคคลที่มีคุณภาพให้ทำงานอยู่ในองค์กรให้นานที่สุด ฉะนั้นการที่ผู้บริหารสามารถสร้างขวัญและกำลังใจในการทำงานให้แก่ครูและบุคลากรของตนเองได้ ย่อมทำให้เกิดการยกระดับการปฏิบัติงานให้สูงขึ้น สามารถคิดค้นนวัตกรรมการสอนใหม่ให้แก่ผู้เรียนได้อย่างต่อเนื่องส่งผลให้เกิดประสิทธิผลต่อสถานศึกษาได้อย่างยั่งยืน

โดยบริบทการทำงานของสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครศรีธรรมราช เขต 1 มีวิสัยทัศน์ กลยุทธ์ นโยบายการดำเนินการที่หลากหลายในการพัฒนาครูและบุคลากรในสังกัดทุกคนให้เป็นผู้ที่มีความรู้ ความสามารถที่ทันต่อยุคสมัยอยู่เสมอ ดังนั้นการจัดการอบรมทั้งแบบ On Line และ On Site จึงเป็นวิธีดำเนินการอย่างหนึ่งที่จะจัดขึ้นในหัวข้อต่าง ๆ เพื่อพัฒนาศักยภาพของครู ผู้บริหารสถานศึกษาจะเป็นผู้มอบหมายหน้าที่อีกชั้นหนึ่งในการปฏิบัติงานในสถานศึกษาและการดำเนินการอบรมดังกล่าว ซึ่งครูและบุคลากรในสถานศึกษามีภารกิจงานสอน งานหน้าที่อื่น ๆ ในสถานศึกษา และงานการพัฒนาตนเองตามที่ได้รับมอบหมาย หากไม่มีการบริหารจัดการที่ดี การส่งเสริมขวัญและกำลังใจในการปฏิบัติงานที่เหมาะสม อาจทำงานที่มอบหมายได้ไม่เต็มที่และไม่เต็มใจที่จะทำได้ เนื่องจากขาดขวัญและกำลังใจในการปฏิบัติงานนั่นเอง

งานวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อชี้ให้เห็นประโยชน์ของภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงที่สามารถส่งเสริมขวัญกำลังใจในการปฏิบัติงานของครูได้ และแนวทางในการบริหารสถานศึกษาของผู้บริหารให้สามารถบริหารงานด้านต่างๆ ได้อย่างมีประสิทธิภาพ และเกิดประโยชน์สูงสุด โดยเฉพาะด้านการบริหารงานบุคคล สอดคล้องกับสภาวะสถานการณ์ในปัจจุบัน และประสบความสำเร็จในการสร้างขวัญและกำลังใจในการปฏิบัติงานของข้าราชการครู อันจะส่งผลให้การบริหารสถานศึกษามีประสิทธิภาพและประสิทธิผลด้านคุณภาพการศึกษามากที่สุด

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงของผู้บริหารสถานศึกษาสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครศรีธรรมราช เขต 1

2. เพื่อศึกษาขวัญและกำลังใจในการปฏิบัติงานของครูสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา ประถมศึกษานครศรีธรรมราช เขต 1

3. เพื่อศึกษาภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงของผู้บริหารสถานศึกษาที่ส่งผลต่อขวัญและกำลังใจในการปฏิบัติงานของครูสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครศรีธรรมราช เขต 1

4. เพื่อศึกษาแนวทางการพัฒนาภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงของผู้บริหารสถานศึกษา สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครศรีธรรมราช เขต 1

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยเรื่อง ภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงของผู้บริหารสถานศึกษาที่ส่งผลต่อขวัญและกำลังใจในการปฏิบัติงานของครู สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครศรีธรรมราช เขต 1 เป็นการวิจัยแบบผสมผสานระหว่างการวิจัยเชิงปริมาณและวิจัยเชิงคุณภาพ มีวิธีดำเนินการวิจัยเพื่อตอบสนองวัตถุประสงค์ โดยเก็บข้อมูลเชิงปริมาณ ด้วยแบบสอบถามการวิจัย ตอนที่ 1 ข้อมูลสถานภาพของผู้ตอบแบบสอบถาม ตอนที่ 2 ภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงของผู้บริหารสถานศึกษา สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครศรีธรรมราช เขต 1 และตอนที่ 3 ขวัญและกำลังใจในการปฏิบัติงานของครู สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครศรีธรรมราช เขต 1 และเก็บข้อมูลเชิงคุณภาพเพื่อหาแนวทางการพัฒนาภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงของผู้บริหารสถานศึกษา สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครศรีธรรมราช เขต 1 โดยการวิเคราะห์เชิงเนื้อหา(Content Analysis) จากแบบสัมภาษณ์ การวิจัยเรื่อง แนวทางการพัฒนาภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงของผู้บริหารสถานศึกษา ผู้วิจัยได้ดำเนินการตามระเบียบวิธีวิจัย ตามประเด็นดังต่อไปนี้

ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

กลุ่มประชากร ประชากรในการดำเนินการวิจัยครั้งนี้ ประกอบด้วย ครูสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครศรีธรรมราช เขต 1 ปีการศึกษา 2564 จำนวน 110 โรงเรียน จำนวน 1,506 คน

กลุ่มตัวอย่าง กลุ่มตัวอย่างการดำเนินการวิจัยครั้งนี้ ประกอบด้วย ครูสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครศรีธรรมราช เขต 1 ปีการศึกษา 2564 จำนวน 110 โรงเรียน จำนวน 306 คน ได้มาโดยวิธีการคัดเลือกใช้เทคนิคกลุ่มตัวอย่างแบบแบ่งชั้นหลายขั้นตอน ใช้ตารางเครีชีและมอร์แกน

เครื่องมือในการวิจัย

เครื่องมือในการวิจัย มีดังต่อไปนี้ แบบสอบถามเพื่อการวิจัยเรื่องภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงของผู้บริหารสถานศึกษาที่ส่งผลต่อขวัญและกำลังใจในการปฏิบัติงานของครู

สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครศรีธรรมราช เขต 1 ซึ่งเครื่องมือผ่านการนำเสนอต่ออาจารย์ที่ปรึกษาและผู้เชี่ยวชาญจำนวน 3 ท่าน โดยหาค่าความสอดคล้องรวมอยู่ระหว่าง 0.67 – 1.00 นำแบบสอบถามที่ได้ปรับปรุงแก้ไข เรียบร้อยแล้วนำไปทดลองใช้ (Try out) เพื่อหาอำนาจจำแนกเป็นรายข้อ (Item discrimination power) โดยใช้สูตรการหาค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ของเพียร์สัน (Pearson's product moment correlation) ระหว่างคะแนนรายข้อกับคะแนนรวม (Item total correlation) ซึ่งมีค่าอยู่ในช่วงระหว่าง 0.24 – 0.77 และวิเคราะห์หาค่าความเชื่อมั่น (Reliability) โดยใช้สูตรสัมประสิทธิ์แอลฟา (Coefficient) ของ Cronbach ซึ่งเท่ากับ 0.97 และแบบสัมภาษณ์เรื่อง แนวทางการพัฒนาภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงของผู้บริหารสถานศึกษา สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครศรีธรรมราช เขต 1 ซึ่งเครื่องมือผ่านการนำเสนอต่ออาจารย์ที่ปรึกษาและผู้เชี่ยวชาญจำนวน 3 ท่าน โดยหาค่าความสอดคล้องรวมอยู่ที่ 1.00 นำแบบสอบถามที่ได้ปรับปรุงแก้ไขตามข้อเสนอแนะของอาจารย์ที่ปรึกษาและผู้เชี่ยวชาญ หลังจากนั้นนำเสนอต่ออาจารย์ที่ปรึกษาเพื่อพิจารณาความถูกต้องของแบบสอบถามอีกครั้ง นำแบบสอบถามที่ผ่านการตรวจสอบความเชื่อมั่นและสมบูรณ์แล้วไปเก็บข้อมูลกับกลุ่มตัวอย่าง

การเก็บรวบรวมข้อมูล

การเก็บรวบรวมข้อมูล ผู้วิจัยได้ขอหนังสือขอความอนุเคราะห์ทางราชการ จากสำนักงานบัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยราชภัฏนครศรีธรรมราช เพื่อติดต่อกับสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครศรีธรรมราช เขต 1 และโรงเรียนที่เป็นกลุ่มตัวอย่างในการวิจัย เพื่อขอความอนุเคราะห์ในการรวบรวมข้อมูล โดยแนบบแบบสอบถาม ด้วย Google Form ถึงกลุ่มโรงเรียนกลุ่มตัวอย่าง และสัมภาษณ์ครูสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครศรีธรรมราช เขต 1 จำนวน 5 คน หลังจากทีกลุ่มตัวอย่างส่งแบบสอบถามมาครบตามจำนวนแล้ว ผู้วิจัยทำการตรวจสอบความถูกต้อง และความสมบูรณ์ของแบบสอบถาม เมื่อเรียบร้อยแล้วก็ทำการวิเคราะห์ข้อมูลที่ได้ผ่าน Google Form และ Google Sheet จากนั้นนำผลที่ได้ไปวิเคราะห์ตามวัตถุประสงค์ และนำไปสรุป ส่วนแบบสัมภาษณ์นำมาวิเคราะห์เนื้อหาวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis) สรุปประเด็นสาระสำคัญ อภิปรายผลการวิจัย และให้ข้อเสนอแนะตามลำดับ

การวิเคราะห์ข้อมูล

การวิเคราะห์ข้อมูล เมื่อผู้วิจัยได้รับแบบสอบถามคืน จากกลุ่มตัวอย่าง จำนวน 306 ชุด หรือจำนวนมากที่สุดแล้วได้ดำเนินการวิเคราะห์ข้อมูลการวิจัย ดังนี้ ผู้วิจัยได้ตรวจสอบความถูกต้อง และความสมบูรณ์ของการตอบแบบสอบถามทุกชุด ที่ได้เก็บรวบรวมมาจากกลุ่มตัวอย่าง หลังจากนั้นนำมาวิเคราะห์ข้อมูล โดยใช้โปรแกรมสำเร็จรูปทางสถิติ SPSS (Statistical Packages for Social Science)

สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล

สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล การศึกษาวิจัยภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงของผู้บริหารสถานศึกษาที่ส่งผลต่อขวัญและกำลังใจในการปฏิบัติงานของครู สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครศรีธรรมราช เขต 1 มีการใช้สถิติในการวิเคราะห์ข้อมูล ดังนี้ ค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$) และ ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) ค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์แบบเพียร์สัน (Pearson's Product-Moment coefficient of Correlation) วิเคราะห์การถดถอยพหุคูณแบบขั้นตอน (Stepwise Multiple Regression Analysis) และการวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis)

ผลการวิจัย

การวิจัยเรื่อง ภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงของผู้บริหารสถานศึกษาที่ส่งผลต่อขวัญและกำลังใจในการปฏิบัติงานของครู สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครศรีธรรมราช เขต 1 ผู้วิจัยได้เสนอผลการวิเคราะห์ข้อมูลตามลำดับวัตถุประสงค์ ดังนี้

1. ภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงของผู้บริหารสถานศึกษา สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครศรีธรรมราช เขต 1

ตารางที่ 1 ภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงของผู้บริหารสถานศึกษา สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครศรีธรรมราช เขต 1 โดยภาพรวมและรายด้าน

ภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลง ของผู้บริหารสถานศึกษา	$\bar{X}$	S.D.	ระดับ	ลำดับ
1. ด้านการมีอุดมการณ์	4.55	0.60	มากที่สุด	4
2. ด้านการคำนึงถึงปัจเจกบุคคล	4.60	0.56	มากที่สุด	2
3. ด้านการสร้างแรงจูงใจ	4.61	0.56	มากที่สุด	1
4. ด้านการสื่อสารในองค์กร	4.57	0.56	มากที่สุด	3
เฉลี่ย	4.58	0.57	มากที่สุด	

จากตารางที่ 1 พบว่า ภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงของผู้บริหารสถานศึกษา สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครศรีธรรมราช เขต 1 โดยภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X} = 4.58$, S.D. = 0.57) เมื่อพิจารณาแยกเป็นรายด้าน พบว่า อยู่ในระดับมากที่สุดทุกข้อ โดยด้านที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุดที่สุด คือ ด้านการสร้างแรงจูงใจ ($\bar{X} = 4.61$, S.D. = 0.56) ด้านการคำนึงถึงปัจเจกบุคคล ($\bar{X} = 4.60$, S.D. = 0.56) ด้านการสื่อสารในองค์กร ($\bar{X} = 4.57$, S.D. = 0.56) และด้านที่มีค่าเฉลี่ยต่ำที่สุด คือ ด้านการมีอุดมการณ์ ($\bar{X} = 4.55$, S.D. = 0.60)

2. ขวัญและกำลังใจในการปฏิบัติงานของครู สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา
ประถมศึกษา นครศรีธรรมราช เขต 1

ตารางที่ 2 ขวัญและกำลังใจในการปฏิบัติงานของครู สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา
ประถมศึกษา นครศรีธรรมราช เขต 1 โดยภาพรวมและรายด้าน

ขวัญและกำลังใจในการปฏิบัติงานของครู	$\bar{X}$	S.D.	ระดับ	ลำดับ
1. ด้านความก้าวหน้าในอาชีพ	4.53	0.58	มากที่สุด	4
2. ด้านความสัมพันธ์ระหว่างบุคคล	4.59	0.55	มากที่สุด	1
3. ด้านลักษณะของงานที่ปฏิบัติ	4.53	0.56	มากที่สุด	3
4. ด้านสภาพแวดล้อมในการปฏิบัติงาน	4.51	0.58	มากที่สุด	5
5. ด้านการได้รับการยอมรับนับถือ	4.56	0.55	มากที่สุด	2
6. ด้านเงินเดือนและค่าตอบแทน	4.39	0.72	มาก	6
เฉลี่ย	4.52	0.59	มากที่สุด	

จากตารางที่ 2 พบว่า ขวัญและกำลังใจในการปฏิบัติงานของครู สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา นครศรีธรรมราช เขต 1 โดยภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X} = 4.52$, S.D. = 0.59) เมื่อพิจารณาแยกเป็นรายด้าน พบว่า โดยด้านที่มีค่าเฉลี่ยสูงที่สุด คือ ด้านความสัมพันธ์ระหว่างบุคคล ($\bar{X} = 4.59$, S.D. = 0.55) ด้านการได้รับการยอมรับนับถือ ($\bar{X} = 4.56$, S.D. = 0.55) ด้านความก้าวหน้าในอาชีพ ($\bar{X} = 4.53$, S.D. = 0.58) ด้านลักษณะของงานที่ปฏิบัติ ($\bar{X} = 4.53$, S.D. = 0.56) และด้านสภาพแวดล้อมในการปฏิบัติงาน ($\bar{X} = 4.51$, S.D. = 0.58) ตามลำดับ ส่วนด้านที่มีค่าเฉลี่ยต่ำที่สุด คือ ด้านเงินเดือนและค่าตอบแทน ($\bar{X} = 4.39$, S.D. = 0.72)

3. ภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงของผู้บริหารสถานศึกษาที่ส่งผลต่อขวัญและกำลังใจในการปฏิบัติงานของครู สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา นครศรีธรรมราช เขต 1

ตารางที่ 3 ภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงของผู้บริหารสถานศึกษาที่ส่งผลต่อขวัญและกำลังใจในการปฏิบัติงานของครู สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา นครศรีธรรมราช เขต 1

ภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลง ของผู้บริหารสถานศึกษา	ขวัญและกำลังใจในการปฏิบัติงานของครู					
	ด้านความก้าวหน้าอาชีพ	ด้านความสัมพันธ์ระหว่างบุคคล	ด้านลักษณะของงานที่ปฏิบัติ	ด้านสภาพแวดล้อมในการปฏิบัติงาน	ด้านการได้รับการยอมรับนับถือ	ด้านเงินเดือนและค่าตอบแทน
ด้านการมีอุดมการณ์	.62**	.73**	.62**	.66**	.49**	.42**
ด้านการคำนึงถึงปัจเจกบุคคล	.60**	.67**	.68**	.75**	.58**	.49**
ด้านการสร้างแรงจูงใจ	.69**	.76**	.78**	.76**	.59**	.54**
ด้านการสื่อสารในองค์กร	.66**	.71**	.69**	.74**	.57**	.55**
เฉลี่ยรวม	.64**	.72**	.69**	.73**	.56**	.50**

** นัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

จากตารางที่ 3 ผลการวิเคราะห์ค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์แบบเพียร์สันของภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงของผู้บริหารสถานศึกษาที่ส่งผลต่อขวัญและกำลังใจในการปฏิบัติงานของครู สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา นครศรีธรรมราช เขต 1 พบว่า ภาพรวมมีความสัมพันธ์กันทางบวกในระดับปานกลาง ($r = .64^{**}$) มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 โดยภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงของผู้บริหารด้านการสร้างแรงจูงใจ ด้านการสื่อสารในองค์กร และด้านการคำนึงถึงปัจเจกบุคคล ส่งผลทางบวกต่อขวัญและกำลังใจในการปฏิบัติงานของครู สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา นครศรีธรรมราช เขต 1

4. แนวทางการพัฒนาภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงของผู้บริหารสถานศึกษา ที่ส่งผลต่อขวัญและกำลังใจในการปฏิบัติงานของครู สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา นครศรีธรรมราช เขต 1

ด้านการมีอุดมการณ์ เปรียบเสมือนหลักที่วางไว้เป็นแนวปฏิบัติเพื่อให้บรรลุเป้าหมายที่กำหนด ผู้บริหารสถานศึกษาจึงต้องมีความรู้ ความคิด กล้าพูดกล้าตัดสินใจ มีความตั้งใจเชื่อมั่นในตนเอง มีวิสัยทัศน์ มีนโยบายชัดเจน มีความสัมพันธ์ที่ดีกับผู้ร่วมงาน ประพฤติตนให้เกิดประโยชน์เพื่อประโยชน์ของสถานศึกษา เน้นในอุดมการณ์ เปิดโอกาสให้มีการเสนอ

ปัญหาและให้แต่ละบุคคลได้มีส่วนร่วมในการแสดงความคิดเห็นเป็นผู้มีจรรยาบรรณประพฤติตนเป็นแบบอย่างที่ดี ทำเพื่อประโยชน์ของสถานศึกษา

ด้านการคำนึงถึงปัจเจกบุคคล ผู้บริหารสถานศึกษาควรส่งเสริมให้บุคลากรในสถานศึกษาทุกคนได้มีการพัฒนาตนเองตามศักยภาพอยู่เสมอเพื่อเพิ่มประสิทธิภาพในการทำงาน มีการบริหารที่เหมาะสมกับครูและบุคลากรการศึกษาแต่ละคน มีการมอบหมายงานที่เหมาะสมกับความสามารถและทักษะของบุคลากร เพื่อการจัดการศึกษา การบริหารงานที่ประสบความสำเร็จต่อไปของสถานศึกษา

ด้านการสร้างแรงจูงใจ ผู้บริหารสถานศึกษาควรมีการสร้างและส่งเสริมเจตคติที่ดีในการทำงาน โดยการสร้างความตระหนักให้ผู้ร่วมงานรับผิดชอบต่อหน้าที่และสร้างแรงจูงใจในการทำงาน สร้างความสามัคคีให้เกิดขึ้นในทีม สร้างโอกาสในการพัฒนา เติบโตในทักษะความสามารถ หรือตำแหน่งหน้าที่ ผู้บริหารสถานศึกษาควรมีความเข้าใจในเป้าหมายส่วนตัวและสถานการณ์ของบุคลากรในโรงเรียน เพื่อส่งเสริมกำลังใจและสร้างแรงจูงใจในการปฏิบัติงานร่วมกันต่อไป ซึ่งส่งผลให้ผู้ร่วมงานพัฒนาความผูกพันในระยะยาว ทำให้บรรลุเป้าหมายของสถานศึกษาไปด้วยกัน

ด้านการสื่อสารในองค์กร ผู้บริหารสถานศึกษาเป็นบุคคลที่มีความสำคัญต่อความสำเร็จของสถานศึกษา ผู้บริหารสถานศึกษาควรมีทักษะการพูดที่เหมาะสมและการมีบุคลิกภาพที่ดีจะเป็นการส่งเสริมการสื่อสารของผู้บริหารสถานศึกษาให้ประสบความสำเร็จได้ การสื่อสารในองค์กรจะช่วยสร้างความเข้าใจในนโยบายที่วางไว้ร่วมกัน ช่วยเชื่อมความสัมพันธ์ของทีมงานการสื่อสารที่ชัดเจนจะส่งผลต่อการทำงานร่วมกันให้ไปในทิศทางเดียวกันและสามารถบรรลุสู่เป้าหมายที่วางไว้

อภิปรายผล

1. ภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงของผู้บริหารสถานศึกษา สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา นครศรีธรรมราช เขต 1 โดยภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุด เมื่อพิจารณาแยกเป็นรายด้าน พบว่า อยู่ในระดับมากที่สุดทุกข้อ โดยด้านที่มีค่าเฉลี่ยสูงที่สุด คือ ด้านการสร้างแรงจูงใจ ด้านการคำนึงถึงปัจเจกบุคคล ด้านการสื่อสารในองค์กร และด้านที่มีค่าเฉลี่ยต่ำที่สุด คือ ด้านการมีอุดมการณ์

ทั้งนี้อาจเนื่องมาจากผู้บริหารสถานศึกษา สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา นครศรีธรรมราช เขต 1 เป็นผู้ที่ได้รับการพัฒนาตนเองอย่างต่อเนื่องสม่ำเสมอ มีการทำงานเป็นทีม มีอุดมการณ์ในการทำงาน เป็นผู้เปลี่ยนแปลงทัศนคติความเชื่อและแรงจูงใจนำไปสู่การเปลี่ยนแปลงการปฏิบัติงานของครู ส่งเสริมและสนับสนุนในการพัฒนาตนเองของครู ประพฤติตนเป็นแบบอย่างที่ดีเป็นที่ยอมรับศรัทธาของผู้ร่วมงาน เป็นผู้ที่มีความสามารถในการโน้มน้าว

ให้ผู้อื่นมีความคิดเห็นคล้ายตามเพื่อให้ผู้อื่นมีความกระตือรือร้นในการปฏิบัติงานให้บรรลุตามเป้าหมาย สอดคล้องกับผลการวิจัยของ (ขจรอรุณ พงศ์วิริทธิ์ธรและคณะ, 2563) ที่ได้ศึกษาแนวทางการพัฒนาภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงของผู้บริหารสถานศึกษา โรงเรียนเขตพัฒนาเศรษฐกิจพิเศษ: เชียงราย พบว่า ภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงของผู้บริหารสถานศึกษา โรงเรียนเขตพัฒนาเศรษฐกิจพิเศษ: เชียงราย มีระดับการให้ความสำคัญต่อระดับภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงของบุคลากรโรงเรียนเขตพัฒนาเศรษฐกิจพิเศษ: เชียงรายโดยรวม ให้ความสำคัญในระดับมาก ($\bar{X} = 4.85$, S.D. = 0.42)

ภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงของผู้บริหารสถานศึกษา สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา ประถมศึกษานครศรีธรรมราช เขต 1 มีประเด็นที่จะนำมาอภิปราย ดังนี้

1.1 ภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงของผู้บริหารสถานศึกษา สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครศรีธรรมราช เขต 1 ด้านการสร้างแรงจูงใจ อยู่ในระดับมากที่สุด เป็นด้านที่มีค่าเฉลี่ยสูงที่สุด ทั้งนี้อาจเนื่องมาจาก การสร้างแรงจูงใจส่งผลต่อการบริหารงานในสถานศึกษา ทำให้การบริหารงานประสบความสำเร็จ ดังนั้นผู้บริหารต้องรู้จักการจูงใจครู-อาจารย์ ผู้บริหารสถานศึกษาจะต้องรู้จักคนในสถานศึกษา ธรรมชาติของคนและความต้องการของคน เพื่อการจูงใจให้คนทำงานได้ตามความต้องการของสถานศึกษา ซึ่งสอดคล้องกับผลการวิจัยของ (ปิยะ หมายนอ, 2562) ได้วิจัยเรื่องบทบาทของผู้บริหารในการเสริมสร้างแรงจูงใจในการปฏิบัติงานของครู ศูนย์อบรมศาสนาอิสลามและจริยธรรมประจำมัสยิดจังหวัดนครศรีธรรมราช ผลการวิจัยพบว่าผู้บริหาร ครู และคณะกรรมการบริหาร มีความคิดเห็นต่อบทบาทในการสร้างแรงจูงใจในการปฏิบัติงานของผู้บริหารในด้านการจูงใจอยู่ในระดับมาก

1.2 ภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงของผู้บริหารสถานศึกษา สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครศรีธรรมราช เขต 1 ด้านการมีอุดมการณ์ อยู่ในระดับมากที่สุด แต่เป็นด้านที่มีค่าเฉลี่ยต่ำที่สุด ทั้งนี้อาจเนื่องมาจาก การมีอิทธิพลอย่างมีอุดมการณ์นี้เป็นสิ่งที่ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงไปในทางที่ดี มีความเฉลียวฉลาด มีความเคารพ จงรักภักดีและเชื่อมั่นโดยยึดหลักคุณธรรมจริยธรรมในการบริหารงานจึงทำให้ครูและบุคลากรเกิดความภาคภูมิใจจึงทำให้มุ่งมั่นทำงานอย่างเต็มใจและมีความสุขกับงาน ซึ่งสอดคล้องกับผลการวิจัยของ (พิศมัย หลงเจริญ, 2560) ได้ศึกษาภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานส่งเสริมการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยจังหวัดชลบุรี กล่าวว่า ผู้บริหารสถานศึกษาในปัจจุบันเป็นผู้มีวิสัยทัศน์ในการทำงาน อุทิศตนเป็นแบบอย่างที่ดีต่อครู เสียสละประพฤติตนเป็นแบบอย่างที่ดีเป็นที่ยอมรับของครูในโรงเรียน ดังนั้นผู้บริหารควรที่จะให้ความสำคัญสนทนสนมเป็นกันเองกับครู ไม่วางตัวสูงกว่าครูมีมนุษยสัมพันธ์ที่ดีให้ความจริงใจกับครูและพร้อมที่จะช่วยเหลือทุกเมื่อ

2. ขวัญและกำลังใจในการปฏิบัติงานของครู สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา ประถมศึกษานครศรีธรรมราช เขต 1 โดยภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุด เมื่อพิจารณาแยกเป็นรายด้าน พบว่า ด้านที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด คือ ด้านความสัมพันธ์ระหว่างบุคคล ด้านการได้รับการยอมรับนับถือ ด้านลักษณะของงานที่ปฏิบัติ ด้านความก้าวหน้าในอาชีพ และด้านสภาพแวดล้อมในการปฏิบัติงาน ตามลำดับ ส่วนด้านที่มีค่าเฉลี่ยต่ำที่สุด คือ ด้านเงินเดือนและค่าตอบแทน

ทั้งนี้อาจเนื่องมาจากนอกจากการบริหารสถานศึกษาแล้วสิ่งสำคัญอีกอย่างหนึ่งที่จะนำพาองค์กรให้ประสบความสำเร็จก็คือการสร้างขวัญและกำลังใจในการทำงานของครูและบุคลากร ครูและบุคลากรทุกคนต้องการกำลังใจในการปฏิบัติงาน ดังนั้น จึงต้องมีการส่งเสริมกำลังใจหลายวิธี ได้แก่ รู้จักใจเขาใจเรา ความเห็นอกเห็นใจ แสดงความเชื่อมั่นไว้วางใจ ผู้ใต้บังคับบัญชา เอาใจใส่ความยากลำบาก และรับรู้ปัญหาในการทำงาน ตลอดจนมีความจริงใจ ไม่เสแสร้งหรือหลอกलोวใช้งาน (สมิทร สุวรรณ, 2561) สอดคล้องกับผลการวิจัยของ (อรรพรรณ ภัทรดำเนินสุข, 2564) ได้ศึกษาเรื่อง ได้ศึกษาภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงของผู้บริหารกับแรงจูงใจในการปฏิบัติงานของครูในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา ประถมศึกษาสมุทรสงคราม พบว่า แรงจูงใจในการปฏิบัติงานของครูในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสมุทรสงคราม โดยภาพรวม และรายด้านอยู่ในระดับมาก

ขวัญและกำลังใจในการปฏิบัติงานของครู สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา นครศรีธรรมราช เขต 1 มีประเด็นที่จะนำมาอภิปรายดังนี้

2.1 ขวัญและกำลังใจในการปฏิบัติงานของครู สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา ประถมศึกษานครศรีธรรมราช เขต 1 ด้านความสัมพันธ์ระหว่างบุคคล โดยภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุด เป็นด้านที่มีค่าเฉลี่ยที่สูงที่สุด ทั้งนี้อาจเนื่องมาจาก ผู้บริหารสถานศึกษามีสัมพันธภาพที่ดีกับครูและบุคลากร มีการปกครองบังคับบัญชาด้วยระบบคุณธรรม มีบรรยากาศในการทำงานเป็นไปอย่างฉันทมิตร ให้ความช่วยเหลือเพื่อนร่วมงานเสมอเมื่อมี ปัญหาในการปฏิบัติงาน ได้รับคำปรึกษาแนะนำจากผู้บริหารสถานศึกษาและครูและบุคลากร ที่เป็นประโยชน์ต่อการปฏิบัติงานเสมอ ซึ่งสอดคล้องกับผลการวิจัยของ (ไอยรัตน์ คงทัพ และ เสวียน เจนเขว้า, 2564) ได้ศึกษาขวัญกำลังใจในการปฏิบัติงานของครูในโรงเรียนขนาดเล็ก สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา นนทบุรี เขต 2 พบว่า ขวัญและกำลังใจของครู ในโรงเรียนขนาดเล็ก สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา นนทบุรี เขต 2 โดยรวม และรายด้านมีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมาก และเมื่อพิจารณาแยกเป็นรายด้าน พบว่า ด้านความต้องการ ความสัมพันธ์กับเพื่อนร่วมงานมีค่าเฉลี่ยสูงสุด รองลงมาคือ ด้านความสำเร็จในการทำงาน

ด้านความมั่นคงในการทำงาน ด้านการยอมรับนับถือ และด้านความต้องการความเจริญก้าวหน้า มีค่าเฉลี่ยต่ำสุด

2.2 ขวัญและกำลังใจในการปฏิบัติงานของครู สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา ประถมศึกษานครศรีธรรมราช เขต 1 ด้านเงินเดือนและค่าตอบแทน โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก แต่เป็นด้านที่มีค่าเฉลี่ยที่ต่ำที่สุด ทั้งนี้อาจเนื่องมาจากสวัสดิการและประโยชน์เกื้อกูล ถือว่ามีอิทธิพลและมีความสำคัญต่อการสร้างขวัญและกำลังใจให้กับข้าราชการครูเป็นอย่างมาก เพราะทุกวันนี้ค่าครองชีพสูงขึ้นข้าราชการครูจึงต้องการสวัสดิการต่าง ๆ เช่น ค่าตอบแทนที่เป็นธรรม ค่ารักษาพยาบาล ค่าเช่าบ้าน รวมไปถึงเงินบำเหน็จ บำนาญ เพื่อให้เพียงพอต่อการดำรงชีวิต มีบรรยากาศที่ดีในการทำงาน มีเพื่อนร่วมงานที่ดีภายในองค์กร ทำงานด้วยความพึงพอใจและเต็มใจ เมื่อข้าราชการครูมีขวัญและกำลังใจจึงนำไปสู่ความสำเร็จของงานอย่างมีประสิทธิภาพ (พนารัตน์ ชื่นอารมย์ และคณะ, 2561) ซึ่งสอดคล้องกับผลการวิจัยของ (รุ่งทิภา วิบูลย์พันธ์, 2562) ได้ศึกษาเรื่องขวัญและกำลังใจในการปฏิบัติงานของครู สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษายะลา เขต 2 พบว่า ระดับขวัญและกำลังใจในการปฏิบัติงานของครู ตามความคิดเห็นของผู้บริหาร และครูในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษายะลา เขต 2 มีขวัญและกำลังใจในการปฏิบัติงานในด้านเงินเดือน โดยภาพรวมอยู่ในระดับน้อย

3. ภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงของผู้บริหารสถานศึกษาที่ส่งผลต่อขวัญและกำลังใจในการปฏิบัติงานของครู สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาศึกษานครศรีธรรมราช เขต 1 โดยภาพรวมมีความสัมพันธ์กันทางบวกในระดับปานกลาง ($r = .64^{**}$) โดยมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 โดยภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงของผู้บริหารด้านการสร้างแรงจูงใจ ด้านการสื่อสารในองค์กร และด้านการคำนึงถึงปัจเจกบุคคล ส่งผลทางบวกต่อขวัญและกำลังใจในการปฏิบัติงานของครู สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาศึกษานครศรีธรรมราช เขต 1

ทั้งนี้อาจเนื่องมาจากภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงของผู้บริหารสถานศึกษาเป็นองค์ประกอบสำคัญที่มีอิทธิพลในการทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงภายในองค์กร มีความสามัคคี เกิดขวัญและกำลังใจในการทำงาน มีการช่วยเหลือซึ่งกันและกัน เกิดการร่วมมือร่วมใจในการปฏิบัติงานอย่างเต็มความสามารถ ส่งผลให้องค์กรประสบความสำเร็จ ซึ่งสอดคล้องกับผลการวิจัยของ (อรรพรรณ ภัทรดำเนินสุข, 2564) ได้ศึกษาภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงของผู้บริหารกับแรงจูงใจในการปฏิบัติงานของครูในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสมุทรสงคราม พบว่า ภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงของผู้บริหารมีความสัมพันธ์กับแรงจูงใจในการปฏิบัติงานของครูในสถานศึกษา อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 ในระดับปานกลาง ในลักษณะคล้ายตามกัน ดังนั้น ผู้บริหารจึงต้องให้ความสำคัญกับบุคลากรในหน่วยงานโดยเฉพาะผู้ที่มีความรู้ความสามารถ หาวิธีการสร้างขวัญและกำลังใจให้แก่

ข้าราชการครูที่ปฏิบัติงานในสถานศึกษา จึงจะส่งผลทำให้ความสัมพันธ์ระหว่างภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงของผู้บริหารสถานศึกษากับขวัญและกำลังใจในการปฏิบัติงานของครู สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา นครศรีธรรมราช เขต 1 มีความสัมพันธ์กันในทางบวก

4. แนวทางการพัฒนาภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงของผู้บริหารสถานศึกษา ที่ส่งผลต่อขวัญและกำลังใจในการปฏิบัติงานของครู สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา นครศรีธรรมราช เขต 1

ด้านการมีอิทธิพลอย่างมีอุดมการณ์ ควรส่งเสริมสร้างความภาคภูมิใจและความมั่นใจในการทำงาน โดยเปิดโอกาสให้มีการเสนอปัญหาและให้แต่ละบุคคลได้มีส่วนร่วมในการแสดงความคิดเห็น สอดคล้องกับผลการวิจัยของ (วิมลพรรณ ช่างคิด, 2560) กล่าวว่า การมีอิทธิพลเชิงอุดมการณ์เป็นพฤติกรรมของผู้บริหารสถานศึกษาที่แสดงออกด้วยการเป็นแบบอย่างที่ดีให้ครูและบุคลากรทางการศึกษา เกิดการลอกเลียนแบบพฤติกรรมขึ้น ซึ่งผู้บริหารจะต้องมีการประพฤติปฏิบัติที่ดีตามมาตรฐานทางศีลธรรมและจริยธรรม จนเกิดการยอมรับว่าเป็นสิ่งที่ถูกต้องดีงาม พร้อมทั้งได้รับความไว้วางใจอย่างสูงอีกด้วย

ด้านการคำนึงถึงปัจเจกบุคคล ผู้บริหารศึกษาต้องมีความเข้าใจถึงความแตกต่างระหว่างบุคคลสามารถวิเคราะห์ความแตกต่างนั้นเพื่อค้นหาศักยภาพของบุคคล ร่วมกับการส่งเสริมการพัฒนาศักยภาพของบุคลากรเป็นรายบุคคล และสอดคล้องกับผลการวิจัยของ (นาคยา อิ่มมาก, 2560) ได้ศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงของผู้บริหารสถานศึกษากับการบริหารงานวิชาการของโรงเรียนขยายโอกาส สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาตราด กล่าวว่า ผู้บริหารปฏิบัติต่อคณะครู ด้วยความเคารพ ยึดความต้องการและความสามารถพิเศษของครูเป็นรายบุคคลและสนับสนุนคณะครูให้เข้ารับการอบรมเพื่อพัฒนาความรู้และทักษะตลอดจนสนับสนุนทรัพยากรทางการบริหารที่จำเป็นในการปฏิบัติงานแก่คณะครูทุกคน

ด้านการสร้างแรงจูงใจ ผู้บริหารมีเจตคติที่ดีต่อผู้ร่วมงาน ให้ความเสมอภาคและความเท่าเทียมกันแก่บุคลากรทุกคน สร้างความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน โดยใช้ให้เห็นถึงภาพเป้าหมายและภาพความสำเร็จร่วมกัน เป็นแบบอย่างในการมุ่งมั่น ตั้งใจและทุ่มเทในการทำงาน โดยยึดประโยชน์ส่วนรวม ให้อิสระในการทำงาน ติดตามการทำงานและให้คำแนะนำและแก้ไขปัญหาร่วมกันอย่างเป็นกัลยาณมิตร ยกย่องชมเชยบุคลากรอยู่เสมอ และมอบรางวัลในโอกาสต่าง ๆ ตามความเหมาะสม สอดคล้องกับ (วิมลพรรณ ช่างคิด, 2560) กล่าวว่า การสร้างแรงบันดาลใจ เป็นพฤติกรรมที่แสดงออกด้วยการสื่อสารให้ครูและบุคลากรทางการศึกษาทราบถึงความคาดหวังสูงของผู้บริหารสถานศึกษาที่มีต่อครูและบุคลากรทางการศึกษา ด้วยการสร้างแรงบันดาลใจให้ยึดมั่นและร่วมสละส่วนต่อวิสัยทัศน์ขององค์กร มีการปลูกฝังทางอารมณ์ให้

กลุ่มทำงานร่วมกันเพื่อไปสู่เป้าหมาย สร้างจิตสำนึกของครูและบุคลากรทางการศึกษาให้เห็นความสำคัญของเป้าหมายและผลงานซึ่งต้องมีการปรับปรุงเปลี่ยนแปลงตลอดเวลา

ด้านการสื่อสารในองค์กร จะช่วยสร้างความเข้าใจในนโยบายที่วางไว้ร่วมกันช่วยเชื่อมความสัมพันธ์ของทีมงาน การสื่อสารที่ชัดเจนจะส่งผลต่อการทำงานร่วมกันให้เป็นทิศทางเดียวกันและสามารถบรรลุสู่เป้าหมายที่วางไว้ ซึ่งสอดคล้องกับผลการวิจัยของ (พรทิพย์ เพ็งกลัด, 2560) ได้ศึกษาการสื่อสารของผู้บริหารกับมาตรฐานการปฏิบัติงานของครูโรงเรียนมัธยมศึกษาในจังหวัดกาญจนบุรี กล่าวว่า การสื่อสารของผู้บริหาร หมายถึง กระบวนการถ่ายทอดหรือแลกเปลี่ยนความคิดเห็น ข้อเท็จจริงของผู้บริหาร เพื่อให้เกิดความเข้าใจระหว่างผู้ส่งสารและผู้รับสารเพื่อป้องกันความเข้าใจผิดระหว่างกันเป็นวิธีการติดต่อสื่อสาร

สรุป/ข้อเสนอแนะ

ภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงของผู้บริหารสถานศึกษา สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา ประถมศึกษานครศรีธรรมราช เขต 1 โดยภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุด เมื่อพิจารณาแยกเป็นรายด้าน พบว่า โดยด้านที่มีค่าเฉลี่ยสูงที่สุด คือ ด้านการสร้างแรงจูงใจ และด้านที่มีค่าเฉลี่ยต่ำที่สุด คือ ด้านการมีอุดมการณ์ ขวัญและกำลังใจในการปฏิบัติงานของครู สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา ประถมศึกษานครศรีธรรมราช เขต 1 โดยภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุด เมื่อพิจารณาแยกเป็นรายด้าน พบว่า ด้านที่มีค่าเฉลี่ยสูงที่สุด คือ ด้านความสัมพันธ์ระหว่างบุคคล และด้านที่มีค่าเฉลี่ยต่ำที่สุด คือ ด้านเงินเดือนและค่าตอบแทน ภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงของผู้บริหารสถานศึกษาที่ส่งผลต่อขวัญและกำลังใจในการปฏิบัติงานของครู สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา ประถมศึกษานครศรีธรรมราช เขต 1 พบว่า ภาพรวมมีความสัมพันธ์กันทางบวกในระดับปานกลาง ($r = .64^{**}$) โดยมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 และแนวทางการพัฒนาภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงของผู้บริหารสถานศึกษา สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา ประถมศึกษานครศรีธรรมราช เขต 1 ในแต่ละด้านควรมุ่งเน้น 1) ด้านการมีอิทธิพลอย่างมีอุดมการณ์ ควรส่งเสริมสร้างความภาคภูมิใจและความมั่นใจในการทำงาน โดยเปิดโอกาสให้มีการเสนอปัญหา และให้แต่ละบุคคลได้มีส่วนร่วมในการแสดงความคิดเห็น 2) ด้านการคำนึงถึงความเป็นปัจเจกบุคคล ควรส่งเสริมให้มีการพัฒนาตนเองตามศักยภาพอยู่เสมอ 3) ด้านการสร้างแรงบันดาลใจ ควรส่งเสริมสร้างเจตคติที่ดีในการทำงานโดยการสร้างความตระหนักให้บุคลากรทุกคนหน้าที่ที่ได้รับผิดชอบ และสร้างแรงจูงใจในการทำงาน และ 4) ด้านการสื่อสารในองค์กร ใช้วิธีการสื่อสารให้เกิดความเข้าใจร่วมกัน และมีข้อเสนอแนะจากการวิจัย ดังนี้ 1) ข้อเสนอแนะที่ได้จากการวิจัย สามารถนำผลการวิจัยไปพัฒนารูปแบบการเสริมสร้างภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงของผู้บริหารสถานศึกษา ด้านการมีอุดมการณ์ พัฒนารูปแบบนโยบายในการเสริมสร้างขวัญและ

กำลังใจในการปฏิบัติงานของครู ด้านเงินเดือนและค่าตอบแทน 2) ข้อเสนอแนะในการทำการวิจัยครั้งต่อไป นำผลการวิจัยไปพัฒนารูปแบบการเสริมสร้างภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงของผู้บริหารสถานศึกษา การพัฒนาหลักสูตรเพื่อเสริมสร้างภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงของผู้บริหารสถานศึกษา การวิเคราะห์สมรรถนะเชิงโครงสร้างของปัจจัยที่ส่งผลต่อขวัญและกำลังใจในการปฏิบัติงานของครู สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครศรีธรรมราช เขต 1

เอกสารอ้างอิง

- โกเมธ พิมพ์บำรุงธรรม. (2547). ภาวะผู้นำของผู้บริหารสถานศึกษาที่จัดการศึกษาระดับมัธยมศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาขอนแก่น เขต 1-5. ใน วิทยานิพนธ์ครุศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา. มหาวิทยาลัยราชภัฏเลย.
- ขจรอรุณ พงศ์วิริทธิ์ธรและคณะ. (2563). แนวทางการพัฒนาภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงของผู้บริหารสถานศึกษา โรงเรียนเขตพัฒนาเศรษฐกิจพิเศษ: เชียงราย. วารสารการบริหารนิติบุคคลและนวัตกรรมท้องถิ่น, 6(6). 1-15.
- ณิรดา เวชญาลักษณ์. (2560). ภาวะผู้นำทางการบริหาร. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์โรงพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ดุจดาว จิตใส และประเสริฐ อินทร์. (2554). การใช้หลักธรรมาภิบาลของผู้บริหารกับการบริหารงานบุคคลในสถานศึกษาสังกัดเทศบาล กลุ่มการศึกษาท้องถิ่นที่ 5. ใน วิทยานิพนธ์ศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา. มหาวิทยาลัยศิลปากร.
- นัตยา อิ่มมาก. (2560). ความสัมพันธ์ระหว่างภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงของผู้บริหารสถานศึกษากับการบริหารงานวิชาการของโรงเรียนขยายโอกาส สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาตราด. ใน สารนิพนธ์การศึกษามหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา. มหาวิทยาลัยบูรพา.
- ปิยะ همانอี. (2562). บทบาทของผู้บริหารในการเสริมสร้างแรงจูงใจในการปฏิบัติงานของครูศูนย์อบรมศาสนาอิสลามและจริยธรรมประจำมัสยิด จังหวัดนครศรีธรรมราช. ใน วิทยานิพนธ์ศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา. มหาวิทยาลัยหาดใหญ่.
- พนารัตน์ ชื่นอารมย์ และคณะ. (2561). ภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงของผู้บริหารสถานศึกษาที่ส่งผลต่อการสร้างขวัญและกำลังใจในการปฏิบัติงานของข้าราชการครูสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาราชบุรีเขต 2. วารสารการบริหารการศึกษา มหาวิทยาลัยศิลปากร, 10(2), 148-162.

- พรทิพย์ เพ็งกลัด. (2560). การสื่อสารของผู้บริหารกับมาตรฐานการปฏิบัติงานของครูโรงเรียนมัธยมศึกษาในจังหวัดกาญจนบุรี. ใน วิทยานิพนธ์ศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา. มหาวิทยาลัยศิลปากร.
- พิศมัย หลงเจริญ. (2560). ภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานส่งเสริมการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยจังหวัดชลบุรี. ใน สารนิพนธ์การศึกษามหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา. มหาวิทยาลัยบูรพา.
- รัตติกรณ์ จงวิศาล. (2559). ภาวะผู้นำทฤษฎีการวิจัย และแนวทางสู่การพัฒนา (พิมพ์ครั้งที่ 3). กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- รุ่งทิวา วิบูลย์พันธ์. (2562). ศึกษาขวัญและกำลังใจในการปฏิบัติงานของครูสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษายะลา เขต 2. ใน วิทยานิพนธ์ศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา. มหาวิทยาลัยหาดใหญ่.
- วิมลพรรณ ช่างคิด. (2560). ภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานส่งเสริมการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยในภาคตะวันออก. ใน วิทยานิพนธ์ครุศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา. มหาวิทยาลัยราชภัฏรำไพพรรณี.
- สุมิตร สุวรรณ. (2561). กลยุทธ์การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์และองค์การ. นครปฐม: บริษัทเพชรเกษมพรินติ้ง กรุ๊ป จำกัด.
- อรรวรรณ ภัทรดำเนินสุข. (2564). ภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงของผู้บริหารกับแรงจูงใจในการปฏิบัติงานของครูในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสมุทรสงคราม. ใน วิทยานิพนธ์ศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา. มหาวิทยาลัยศิลปากร.
- ไอยรัตน์ คงทัพ และเสวียน เจนเข้ว่า. (2564). ขวัญกำลังใจในการปฏิบัติงานของครูในโรงเรียนขนาดเล็กสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานนทบุรี เขต 2. Journal of Political Science Mahamakut Buddhist University, 1(2), 49-62.

**ภาวะผู้นำและการบริหารงานตามหลักธรรมาภิบาลที่ส่งผล
ต่อการพัฒนาท้องถิ่นของเทศบาล ในจังหวัดนครราชสีมา***
**LEADERSHIP AND ADMINISTRATION BASED ON THE GOOD
GOVERNANCE PRINCIPLES AFFECTING THE LOCAL DEVELOPMENT
OF MUNICIPALITIES IN NAKHON RATCHASIMA PROVINCE**

พรชัย อำนวยทรัพย์*

Pornchai Amnuaisap

มหาวิทยาลัยปทุมธานี

Pathumthani University, Thailand

*Corresponding author E-mail: sayaporn.may@gmail.com

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์ 1) เพื่อศึกษาระดับการพัฒนาท้องถิ่น ในจังหวัดนครราชสีมา 2) เพื่อวิเคราะห์ภาวะผู้นำและการบริหารงานตามหลักธรรมาภิบาลที่ส่งผลต่อการพัฒนาท้องถิ่นของเทศบาล ในจังหวัดนครราชสีมา และ 3) เพื่อเสนอแนวทางการพัฒนาท้องถิ่นในจังหวัดนครราชสีมา เป็นวิจัยแบบผสมวิธี ระหว่างวิจัยเชิงปริมาณและวิจัยเชิงคุณภาพ ประชากร คือ ประชาชนที่มีอายุ 18 ปีขึ้นไป มีทะเบียนบ้านอยู่ในเขตเทศบาลในอำเภอเมือง จังหวัดนครราชสีมา การวิจัยเชิงปริมาณ กลุ่มตัวอย่างจำนวน 400 คน เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย คือ แบบสอบถาม การวิจัยเชิงคุณภาพ ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ จำนวน 20 คน เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย คือ แบบสัมภาษณ์ สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล ได้แก่ ค่าความถี่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน การวิเคราะห์ถดถอยพหุคูณ และการวิเคราะห์สหสัมพันธ์ ผลการศึกษาพบว่า 1) การพัฒนาท้องถิ่นของเทศบาล ในจังหวัดนครราชสีมา โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก โดยเรียงค่าเฉลี่ยมากไปน้อย คือ ด้านการพัฒนาการรักษาความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สิน ด้านการพัฒนาสาธารณสุข ด้านการพัฒนาโครงสร้างพื้นฐาน และด้านการพัฒนาการเกษตร ตามลำดับ 2) ภาวะผู้นำและการบริหารงานตามหลักธรรมาภิบาล ด้านกล้าเสี่ยง ด้านเปลี่ยนความยึดติดของผู้ตาม ด้านสื่อสารด้วยความมั่นใจ หลักประสิทธิผล หลักประสิทธิภาพ และหลักตอบสนอง ส่งผลต่อการพัฒนาท้องถิ่นของเทศบาล ในจังหวัดนครราชสีมา มีระดับ

* Received December 3, 2022; Revised January 13, 2023; Accepted February 8, 2023

นัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 และ 3) ผู้นำท้องถิ่นบริหารงานแบบบูรณาการโดยใช้การบริหารงานตามหลักธรรมาภิบาลมาเป็นแม่แบบในการพัฒนาท้องถิ่น มีการสนับสนุนการปฏิบัติต่อประชาชนอย่างเป็นธรรมและเท่าเทียม โดยให้เกิดการมีส่วนร่วมของประชาชนเพื่อการพัฒนาอย่างยั่งยืน

คำสำคัญ: ภาวะผู้นำ, การบริหารงานตามหลักธรรมาภิบาล, การพัฒนาท้องถิ่น

Abstract

The purposes of this research were: 1) to study level of the local development in Nakhon Ratchasima Province; 2) to analyze the leadership and administration based on the good governance principles affecting the local development of municipalities in Nakhon Ratchasima Province; and 3) to present the guidelines of the local development in Nakhon Ratchasima Province. This was the quantitative and qualitative research. The population was the people to be over 18 years, have a House Particulars of Mueang District, Nakhon Ratchasima Province. The quantitative research have sample of 400 people. The research instrument used was a questionnaire; the qualitative research have key informant of 20 people, the research instrument used was an interview. The statistics used in the analyses were the frequency, percentage, mean, standard deviation, multiple linear regression, and correlation analysis. The research results were found that: 1) the local development of municipalities in Nakhon Ratchasima Province, had a high level of overall; the descending order mean the aspect of the development of safety in life and property, the public health development, the infrastructure development, and the agricultural development, respectively; 2) the leadership and administration based on the good governance principles, the risk, the changing adhere to the follower, the confident communication, effectiveness & efficiency and response affected the local development of municipalities in Nakhon Ratchasima Province at the statistically significant level of .05, and 3) the civic leaders manage integrated administration using good governance as a model for local development. Support for people be fair and equal by the encouraging public participation for sustainable development.

Keywords: Leadership, Administration Based on The Good Governance Principles, Local Development

บทนำ

ผู้ที่มีอิทธิพล มีบทบาทต่อผู้อื่นในสังคมหนึ่ง ๆ มากกว่าผู้อื่น เกี่ยวข้องกับการดำรงตำแหน่งเป็นหัวหน้า และมีบทบาทสำคัญในการนำกลุ่มไปสู่การบรรลุเป้าหมายที่กำหนดไว้สำหรับภาวะผู้นำ หรือ leadership หมายถึง ศิลปะการแสดงออก ความสามารถ ตลอดจนกระบวนการต่าง ๆ ที่บุคคลแสดงออกในแต่ละสถานการณ์อย่างมีความสำคัญต่อการสร้างแรงจูงใจต่อผู้ตาม ทำให้เกิดการร่วมมือกันในการดำเนินงานเพื่อผลสำเร็จบางประการ โดยการแสดงออกทางพฤติกรรมทางภาวะผู้นำดังกล่าวนี้ไม่มีลักษณะคงที่หรือคงตัวตลอดเวลา เนื่องจากระดับภาวะผู้นำนั้นขึ้นอยู่กับภาวะผู้ตามและสถานการณ์ขณะช่วงเวลานั้น โดยส่งผลให้การแสดงออกภาวะผู้นำของบุคคลนั้นมีความแตกต่างกันได้ในแต่ละสถานการณ์ (พรสวัสดิ์ ศิริศาสนันท์, 2555) ภาวะผู้นำว่าหมายถึง ความสัมพันธ์อย่างมีอิทธิพลของผู้นำ (leader) และผู้ตาม (followers) ที่ส่งผลให้เกิดการเปลี่ยนแปลงบางประการไปสู่การบรรลุจุดหมายร่วมกัน (shared purposes) ทั้งนี้ ผู้เขียนสามารถสรุปความแตกต่างกันของผู้นำและภาวะผู้นำ คือ 1) ผู้นำ คือ บุคคลที่มีอิทธิพลเหนือผู้อื่น เป็นผู้ดำรงตำแหน่งเป็นหัวหน้า เป็นผู้ในกลุ่มคนส่วนใหญ่ในสังคมนั้น ๆ ให้การยอมรับและปฏิบัติตามผู้นำ ส่วนภาวะผู้นำ จะเกี่ยวข้องกับแนวทาง วิธีการ กลยุทธ์ ศิลปะการนำต่าง ๆ ของบุคคลที่สามารถทำให้ตนมีอิทธิพลเหนือบุคคลอื่นได้ มีความสามารถในการสร้างแรงจูงใจให้ผู้อื่นคล้อยตาม และเป็นผู้ที่มีความสามารถในการปฏิบัติงานนำพากลุ่มสู่ความสำเร็จ เป็นต้น (Daft, R. L., 2003)

ภาวะผู้นำเป็นกระบวนการ แนวทางที่บุคคลแสดงพฤติกรรมออกมาในรูปของกระบวนการต่าง ๆ อย่างมีอิทธิพลต่อผู้อื่น ทำให้ผู้ยอมรับวิธีคิดของบุคคลและปฏิบัติตาม ตลอดจนการสร้างแรงจูงใจ การสร้างขวัญกำลังใจแก่ผู้ตามไปสู่การบรรลุเป้าหมายบางประการร่วมกัน ฯลฯ การเป็นผู้ที่มีภาวะผู้นำอย่างมีประสิทธิภาพนั้นบุคคลจะต้องมีทักษะสำคัญที่สามารถนำองค์การไปสู่การประสบความสำเร็จ สามารถแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้นได้อย่างสร้างสรรค์ สามารถปฏิบัติงานร่วมกับผู้อื่นในสังคมได้ ความสามารถในการพัฒนาความรู้ความสามารถทั้งตนเองและผู้ตาม และประเด็นสำคัญ ของการมีภาวะผู้นำอย่างมีประสิทธิภาพ ก็คือ ความสามารถในการกระตุ้นให้ผู้ตามนำเอาความสามารถหรือความมุ่งมั่นอย่างแรงกล้าภายในตัวของผู้ตามมาปรับใช้ หรือทุ่มเทให้กับการดำเนินงานเพื่อเป้าหมายร่วมกัน หรือเป้าหมายขององค์การได้อย่างมีประสิทธิภาพ (ธงชัย สันติวงษ์, 2550)

ลักษณะภาวะผู้นำสามารถจำแนกออกเป็นแนวคิดสำคัญ ๆ ได้ดังนี้ 1) ทฤษฎีผู้นำเชิงคุณลักษณะ (trait theories of leadership) เป็นแนวคิดที่มีพื้นฐานความคิดว่าผู้นำแตกต่างไปจากผู้ที่ไม่เป็นผู้นำ เช่น ด้านบุคลิกภาพ ภาวะด้านอารมณ์และจิตใจ ความต้องการผู้อื่น มีพลังและความทะเยอทะยาน ซื่อสัตย์ ยึดมั่นในหลักการ มีความเชื่อมั่นในตนเอง เป็นผู้รอบรู้และรอบรู้ในงาน 2) ทฤษฎีผู้นำเชิงพฤติกรรม (behavioral theories of leadership)

แนวความคิดนี้แบ่งผู้นำออกเป็น 2 ประเภท คือ พฤติกรรมที่มุ่งงาน และพฤติกรรมที่มุ่งคน จุดสำคัญของทั้งสองประเภท คือ มุมมองด้านผู้ตามที่แตกต่างกัน ซึ่งการเป็นผู้นำที่มีประสิทธิผลสูงสุดก็จะต้องมีการผสมผสานประเภทผู้นำทั้งสองประการได้อย่างเหมาะสม 3) ทฤษฎีผู้นำเชิงสถานการณ์ (contingency theories of leadership) แนวความคิดนี้มีมุมมองเกี่ยวกับสถานการณ์ซึ่งเป็นปัจจัยสำคัญของความสำเร็จของผู้นำ โดยสถานการณ์ต่าง ๆ จะทำให้ผู้นำนำศักยภาพการจูงใจ หรือการนำต่าง ๆ มาปรับใช้เพื่อลดอุปสรรคที่กำลังพบเจอ ส่วนนี้จะส่งเสริมให้ผู้ตามเกิดความพึงพอใจและมีความมั่นใจต่อผลสำเร็จที่เกิดขึ้น 4) ทฤษฎีผู้นำเชิงความสามารถพิเศษ (charismatic theories of leadership) เป็นผู้นำที่มีความสามารถในการคาดการณ์เหตุการณ์ล่วงหน้าได้เป็นอย่างดี มีความสามารถในการใช้วาจาในการจูงใจ วางตนได้อย่างเหมาะสม มีวิสัยทัศน์กว้างไกล ตลอดจนสามารถตอบสนองต่อความต้องการของผู้ตามได้เป็นอย่างดีและทำให้ผู้ตามรู้สึกไว้วางใจและมีความผูกพันต่อผู้นำ ฯลฯ และ 5) ทฤษฎีผู้นำเชิงปฏิรูป (transformational theories of leadership) ผู้นำลักษณะนี้จะมุ่งเน้นการกระทำที่ก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงที่ดีใหม่ ๆ มุ่งสร้างความสัมพันธ์กับผู้ตามเป็นรายบุคคล สร้างแรงจูงใจและกระตุ้นการใช้ปัญญาของผู้ตาม ผู้นำลักษณะนี้จะมุ่งเน้นการแลกเปลี่ยน ผู้ตามจะได้รับผลตอบแทนจากการปฏิบัติงานที่สำเร็จ เหล่านี้ส่งผลให้ผลงานที่ได้ค่อนข้างมีประสิทธิภาพสูง เป็นต้น (ธร สุนทรายุทธ, 2551)

ประเทศไทยทั้งภาครัฐและภาคเอกชนได้ตระหนักถึงความสำคัญของการสร้างธรรมาภิบาลให้เกิดขึ้นในสังคมไทย การนำระบบบริหารตามหลักธรรมาภิบาลมาใช้ในการบริหารภาครัฐและภาคเอกชนรวมถึงในแวดวงวิชาการได้ให้ความสำคัญต่อแนวคิดธรรมาภิบาลอย่างแพร่หลาย (เชาวนะ ไตรมาศ, 2547) ธรรมาภิบาล คือ หลักการบริหารงานที่มุ่งเน้นหลักการ โดยมีใช้หลักการที่เป็นรูปแบบทฤษฎีการบริหารงานแต่เป็นหลักการการทำงานซึ่งหากมีการนำมาใช้เพื่อการบริหารงานแล้วจะเกิดความเชื่อมั่นว่าจะนำมาซึ่งผลลัพธ์ที่ดีที่สุด (สถาบันพระปกเกล้า, 2549) ธรรมาภิบาลในการอภิปรายในเรื่องที่ไม่ใช่การปกครองประเทศโดยตรง หรือมุ่งชี้ให้เห็นการอธิบายเรื่อง การบริหารจัดการของภาครัฐและธุรกิจโดยเฉพาะ แต่จะเน้นเรื่องภาพรวมของสังคมที่ทุกฝ่ายต้องมีความสัมพันธ์หรือมี ผลประโยชน์หรือผลกระทบได้เสียต่อกันอย่างใกล้ชิดเพราะคำว่า ธรรมาภิบาล หมายถึง การปกป้องรักษาไว้ซึ่งความถูกต้อง ดีงาม อันมิใช่เป็นความปรารถนา ความต้องการ หรือเป็นหน้าที่ของใครคนใดคนหนึ่งโดยเฉพาะ หากแต่เป็นความปรารถนา ความต้องการ หรือเป็นหน้าที่ของทุกฝ่ายที่มีอยู่ในสังคม (คณิน บุญสุวรรณ, 2551) ธรรมาภิบาล คือ การมีส่วนร่วม คือ ความโปร่งใสตรวจสอบได้และคือการมีความรับผิดชอบในการปฏิบัติงาน เพื่อให้หลักประกันว่าการดำเนินนโยบายทางการเมือง สังคมและเศรษฐกิจวางอยู่บนฉันทานุมัติอย่างกว้างขวางของสังคม และให้ความมั่นใจว่าเสี่ยง

ของคนจนและคนด้อยโอกาสจะเป็นที่รับฟังในกระบวนการกำหนดและดำเนินนโยบาย โดยเฉพาะอย่างยิ่งในส่วนที่เกี่ยวกับการจัดสรรทรัพยากร (Agere, Sam., 2000)

ในปัจจุบันงานด้านการพัฒนาชุมชนมีความสำคัญต่อการพัฒนาประเทศเป็นอย่างมาก เพราะสภาพปัญหาของการพัฒนาชุมชนนั้นเป็นวงจรที่ส่งผลกระทบต่อกันเป็นลูกโซ่ จากความไม่รู้ สู่ความยากจนและการเจ็บป่วย ซึ่งเป็นอุปสรรคในการพัฒนา เป็นวัฏจักรแห่งความชั่วร้าย ดังนั้น ทุกหน่วยงานทุกองค์กร ต้องช่วยกันขจัดปัญหาเหล่านี้ให้หมดไป ซึ่งความยากจนในชนบท เป็นปัญหาหลักที่ทุกหน่วยงานพยายามหาทางแก้ไข โดยการเพิ่มพูนรายได้ของประชาชนให้สูงขึ้น (increasing income) แต่ในการพัฒนาที่ผ่านมา พบว่า ยังมีการพัฒนายิ่งทำให้ประชาชนยากจนลง กล่าวคือ จากการมุ่งพัฒนาประเทศเพื่อให้ทัดเทียมนานาชาติ อารยประเทศ โดยเน้นการพัฒนาทางด้านเศรษฐกิจและอุตสาหกรรม ในขณะเดียวกัน ภาคเกษตรกรรมซึ่งเป็นประชากรเน้นการพัฒนาทางด้านเศรษฐกิจและอุตสาหกรรม (พรณี โลกสินไลน์, 2553) กล่าวว่า การพัฒนา หมายถึง การเปลี่ยนแปลงที่มีการกระทำให้เกิดขึ้นหรือมีการวางแผนกำหนดทิศทางไว้ล่วงหน้า โดยการเปลี่ยนแปลงนี้ ต้องเป็นไปในทิศทางที่ดีขึ้น ถ้าเปลี่ยนแปลงไปในทางที่ไม่ดี ก็ไม่เรียกว่าการพัฒนา ขณะเดียวกันการพัฒนามิได้หมายถึงการเพิ่มขึ้นปริมาณสินค้าหรือรายได้ของประชาชนเท่านั้น แต่หมายความรวมถึงการเพิ่มความพึงพอใจ และเพิ่มความสุขของประชาชนด้วย (วิรัช วิรัชนิภาวรรณ, 2549)

การใช้หลักธรรมาภิบาลทำให้องค์การสามารถเพิ่มประสิทธิภาพการบริหารงานได้ อีกทั้งยังเป็นกลไกในการควบคุมติดตามและตรวจสอบ โดยมีประชาชนหรือองค์กรภายนอกมีส่วนร่วม รวมไปถึงการมีภาวะผู้นำในการบริหารงานตามหลักธรรมาภิบาลขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นเองก็จะเป็นพลังที่จะช่วยให้การปฏิบัติงานขององค์กรนั้นขับเคลื่อนไปได้ดียิ่งขึ้น เนื่องจากการที่มีผู้นำที่มีภาวะผู้นำในองค์กรย่อมมีความสัมพันธ์กับระบบการบริหารงานที่ดี ซึ่งในการจังหวัดนครราชสีมา เป็นจังหวัดที่มีขนาดใหญ่ ต้องอาศัยกระบวนการบริหารจัดการ โดยนำหลักธรรมาภิบาลมาเป็นเครื่องมือเพื่อการพัฒนาท้องถิ่นในด้านต่างๆ และให้สอดคล้องกับท้องถิ่น มีการกระจายอำนาจไปยังส่วนย่อยต่างๆ ของท้องถิ่น เพื่อการจัดการที่มีประสิทธิภาพ ในจังหวัดนครราชสีมา ยังพบปัญหาหลายส่วนทั้งทางด้านผู้นำและการบริหารจัดการ ซึ่งถือเป็นส่วนหนึ่งของการที่จะนำพาองค์กรไปสู่เป้าหมาย จากเหตุผลข้างต้น ผู้วิจัยจึงสนใจวิจัยเรื่องภาวะผู้นำและการบริหารงานตามหลักธรรมาภิบาลที่ส่งผลต่อการพัฒนาท้องถิ่นของเทศบาล ในจังหวัดนครราชสีมา

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาระดับการพัฒนาท้องถิ่น ในจังหวัดนครราชสีมา
2. เพื่อวิเคราะห์ภาวะผู้นำและการบริหารงานตามหลักธรรมาภิบาลที่ส่งผลต่อการพัฒนาท้องถิ่นของเทศบาล ในจังหวัดนครราชสีมา

3. เพื่อเสนอแนวทางการพัฒนาท้องถิ่นในจังหวัดนครราชสีมา

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ใช้ระเบียบวิธีวิจัยแบบผสมวิธี (mixed methods research) โดยดำเนินการศึกษาตามขั้นตอน ดังต่อไปนี้

1. ประชากร กลุ่มตัวอย่าง และผู้ให้ข้อมูลสำคัญ

การวิจัยเชิงปริมาณ

ประชากร คือ ประชาชนที่มีอายุ 18 ปีขึ้นไป มีทะเบียนบ้านอยู่ในเขตเทศบาลในอำเภอเมือง จังหวัดนครราชสีมา แบ่งเป็นชาย 168,347 คน เป็นหญิง 174,487 คน รวมทั้งสิ้น 342,834 คน

กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ จำนวน 400 คน โดยทำการคำนวณขนาดของกลุ่มตัวอย่างโดยใช้สูตรทาโร ยามาเน (Yamane, T., 1973) และกำหนดความคลาดเคลื่อนที่ 5 เปอร์เซ็นต์

การวิจัยเชิงคุณภาพ

ผู้วิจัยดำเนินการสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ จำนวน 20 คน จำแนกออกเป็น ผู้นำชุมชน 5 คน และประชาชน 15 คน

2. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

การวิจัยเชิงปริมาณ

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยและเก็บรวบรวมข้อมูลเชิงปริมาณในการวิจัยครั้งนี้ คือ แบบสอบถาม ซึ่งผู้วิจัยเป็นผู้สร้างขึ้นมาจากการทบทวนวรรณกรรมที่เกี่ยวข้อง พร้อมทั้งงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการวิจัยเรื่องภาวะผู้นำและการบริหารงานตามหลักธรรมาภิบาลที่ส่งผลต่อการพัฒนาท้องถิ่นของเทศบาล ในจังหวัดนครราชสีมา โดยแบบสอบถามแบ่งออกเป็น 3 ตอน คือ

ตอนที่ 1 แบบสอบถามเกี่ยวกับภาวะผู้นำ ซึ่งประกอบด้วย 1) วิสัยทัศน์กว้างไกล 2) กล้าเสี่ยง 3) ใช้กลยุทธ์วิธีทุกรูปแบบ 4) ประเมินสถานการณ์รอบข้างตลอดเวลา 5) เปลี่ยนความตติยัตของผู้ตาม 6) สื่อสารด้วยความมั่นใจ 7) ใช้อำนาจส่วนบุคคล

ตอนที่ 2 แบบสอบถามเกี่ยวกับหลักธรรมาภิบาล ประกอบด้วย 1) หลักประสิทธิผล 2) หลักประสิทธิภาพ 3) หลักตอบสนอง 4) หลักการรับผิดชอบ 5) หลักความโปร่งใส 6) หลักการมีส่วนร่วม 7) หลักการกระจายอำนาจ 8) หลักนิติธรรม 9) หลักความเสมอภาค และ 10) หลักมุ่งเน้นฉันทามติ

ตอนที่ 3 แบบสอบถามเกี่ยวกับการพัฒนาท้องถิ่น ประกอบด้วย 1) การพัฒนาการเกษตร 2) การพัฒนาสาธารณสุข 3) การพัฒนาโครงสร้างพื้นฐาน 4) การพัฒนาการรักษาความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สิน

การวิจัยเชิงคุณภาพ

เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลในการวิจัยครั้งนี้ คือ แบบสัมภาษณ์ ซึ่งแบบสัมภาษณ์เกี่ยวกับการพัฒนาท้องถิ่น ประกอบด้วย 1) การพัฒนาการเกษตร 2) การพัฒนาสาธารณสุข 3) การพัฒนาโครงสร้างพื้นฐาน 4) การพัฒนาการรักษาความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สิน

3. การสร้างและการทดสอบเครื่องมือ

การวิจัยเชิงปริมาณ

เพื่อเป็นการสร้างความเชื่อมั่นว่า ข้อมูลที่ได้รับจากเครื่องมือที่ผู้วิจัยได้ออกแบบจะเป็นข้อมูลที่มีคุณค่า ผู้วิจัยได้ตรวจสอบความน่าเชื่อถือและความแม่นยำของแบบสอบถาม ดังนี้

1. ตรวจสอบความตรงเชิงเนื้อหาของเครื่องมือ ผู้วิจัยนำเครื่องมือแบบสอบถามที่สร้างขึ้นมาสอบถามว่า หากนำแบบสอบถามไปใช้ในการวิจัยแล้วนั้นจะสามารถวัดในส่วนของเนื้อหาที่ผู้วิจัยต้องการวัดได้มากน้อยเพียงใด ทั้งนี้ กระบวนการตรวจสอบผู้วิจัยได้นำแบบสอบถามไปให้ผู้เชี่ยวชาญทำการตรวจสอบ มีจำนวน 5 ท่าน ผู้เชี่ยวชาญทำการตรวจสอบความตรงเชิงเนื้อหา และให้คำแนะนำในการปรับปรุง แก้ไขแบบสอบถาม จากนั้นผู้วิจัยจึงดำเนินการแก้ไขตามคำแนะนำที่ได้จากผู้เชี่ยวชาญ และนำผลการตรวจสอบความตรงเชิงเนื้อหาของข้อคำถามกับวัตถุประสงค์การวิจัยด้วยค่า IOC (index of item objective congruence) โดยใช้สูตรของ IOC โดยให้คะแนนตามเกณฑ์ ดังนี้ ถ้าข้อคำถามวัดได้ตรงวัตถุประสงค์ ได้ + 1 คะแนน ถ้าไม่แน่ใจข้อคำถามนั้นวัดตรงจุดประสงค์หรือไม่ ได้ 0 คะแนน และถ้าข้อคำถามวัดได้ไม่ตรงจุดประสงค์ ได้ - 1 คะแนน นำคะแนนของผู้เชี่ยวชาญทุกท่านที่ประเมินมารวมลงในแบบวิเคราะห์ความสอดคล้องของข้อคำถามวัดจุดประสงค์เพื่อหาค่าเฉลี่ย โดยมีเกณฑ์การคัดเลือกข้อคำถาม ดังนี้ 1) ข้อคำถามที่มีค่า IOC ตั้งแต่ 0.50-1.00 คัดเลือกไว้ใช้ได้ 2) ข้อคำถามที่มีค่า IOC ต่ำกว่า 0.50 ควรพิจารณาปรับปรุงหรือตัดทิ้ง ผลการวิเคราะห์หาค่าความเที่ยงตรงของแบบสอบถาม มีค่าเฉลี่ยของดัชนีความสอดคล้อง (IOC) ได้เท่ากับ 0.870

2. การหาความเที่ยงตรงของเครื่องมือ ภายหลังจากที่นำเครื่องมือแบบสอบถามไปผ่านการตรวจสอบความตรงเชิงเนื้อหา และนำไปทดลองใช้ (try-out) กับกลุ่มตัวอย่างประชาชนในจังหวัดชัยภูมิ เพื่อหาค่าความเที่ยง จำนวน 30 ชุด วิเคราะห์หาค่าความเชื่อมั่น (reliability) ของแบบสอบถามเชิงปริมาณ ผู้วิจัยหาค่าความเที่ยงของแบบสอบถามทั้งชุด โดยใช้วิธีหาค่าสัมประสิทธิ์อัลฟา (alpha coefficient) ของครอนบาค (Cronbach, L. J., 1970) ได้ค่าความเชื่อมั่นทั้งฉบับเท่ากับ .92

การวิจัยเชิงคุณภาพ

เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลในการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยศึกษาจากเอกสารผลงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง โดยเป็นไปตามโครงสร้างตัวแปรที่ได้กำหนดไว้ กำหนดข้อคำถามเป็นลักษณะปลายเปิด โดยพัฒนาจากตัวแปรอิสระและตัวแปรตาม

4. วิธีเก็บรวบรวมข้อมูล

การวิจัยเชิงปริมาณ

ในการเก็บรวบรวมข้อมูล ได้ดำเนินการตามขั้นตอน ดังนี้

1. ขออนุญาตขอความอนุเคราะห์จากบัณฑิตวิทยาลัยถึงกลุ่มตัวอย่าง เพื่อดำเนินการขออนุญาตในการแจกแบบสอบถาม
2. ผู้วิจัยดำเนินการเก็บรวบรวมแบบสอบถามที่ได้แจกให้กับกลุ่มตัวอย่างกลับคืนอย่างครบถ้วนและมีความสมบูรณ์
3. ผู้วิจัยดำเนินการกรอกข้อมูลที่ได้จากการตอบแบบสอบถามของกลุ่มตัวอย่างลงโปรแกรมคอมพิวเตอร์
4. ดำเนินการประมวลและนำไปวิเคราะห์ต่อไป

การวิจัยเชิงคุณภาพ

ผู้วิจัยทำการเก็บข้อมูลเชิงคุณภาพกับผู้ให้ข้อมูลสำคัญ จำนวน 20 คน ผู้วิจัยได้ทำนัดหมายวันเวลา และสถานที่สัมภาษณ์ โดยผู้วิจัยได้ส่งหนังสือขอความอนุเคราะห์เพื่อขอสัมภาษณ์เชิงลึกจากมหาวิทยาลัยโดยผู้วิจัยเป็นผู้สัมภาษณ์ด้วยตนเอง โดยมีการจดบันทึกข้อความสำคัญ และขออนุญาตบันทึกด้วยเครื่องบันทึกเสียง ภายหลังจากการสัมภาษณ์เสร็จเรียบร้อยแล้ว ผู้วิจัยได้นำบทสัมภาษณ์นำมาถอดเทปรวบรวมประเด็นคำตอบ ต่าง ๆ และวิเคราะห์เนื้อหา เพื่อสรุปและใช้เป็นข้อมูลสนับสนุนบทสรุปงานวิจัย

5. การวิเคราะห์ข้อมูล

การวิเคราะห์ข้อมูลที่ได้จากการเก็บรวบรวมจากกลุ่มตัวอย่างดำเนินการโดยใช้โปรแกรมคอมพิวเตอร์สำเร็จรูปและเครื่องมือทางสถิติในการวิเคราะห์ข้อมูล เพื่อดำเนินการบรรลุตามวัตถุประสงค์การวิจัยที่ตั้งไว้ดังนี้

การวิจัยเชิงปริมาณ

ผู้วิจัยดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลจากกลุ่มตัวอย่าง จนครบ จำนวน 400 ตัวอย่าง คิดเป็นร้อยละ 100 ผู้วิจัยจะนำข้อมูลที่รวบรวมได้จากกลุ่มตัวอย่างมาทำการวิเคราะห์ทางสถิติด้วยโปรแกรมคอมพิวเตอร์สำเร็จรูป และใช้ค่าสถิติ และนำข้อมูลมาแจกแจงตามประเด็นต่าง ๆ

การวิจัยเชิงคุณภาพ

โดยดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลจากการสัมภาษณ์ การสังเกตระหว่างการสัมภาษณ์ การจดบันทึกการจัดข้อมูลให้เป็นหมวดหมู่ ตามประเด็นที่ได้กำหนดไว้ ซึ่งผลการวิเคราะห์ข้อมูลจะนำมาเป็นข้อมูลเพื่อสนับสนุนผลการวิจัยต่อไป

ผลการวิจัย

1. ระดับการพัฒนาท้องถิ่น ในจังหวัดนครราชสีมา ผลการวิจัยพบว่า

ผลการวิเคราะห์ภาวะผู้นำที่ส่งผลต่อการพัฒนาท้องถิ่นของเทศบาล ในจังหวัดนครราชสีมา

ตารางที่ 1 ค่าเฉลี่ย และค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานของภาวะผู้นำที่ส่งผลต่อการพัฒนาท้องถิ่นของเทศบาล ในจังหวัดนครราชสีมา ในภาพรวม (n=400)

ภาวะผู้นำที่ส่งผลต่อการพัฒนาท้องถิ่นของเทศบาล ในจังหวัดนครราชสีมา	$\bar{X}$	S.D.	ระดับ	ลำดับที่
1. วิสัยทัศน์กว้างไกล	3.87	0.46	มาก	1
2. กล้าเสี่ยง	3.83	0.54	มาก	2
3. ใช้กลยุทธ์วิธีทุกรูปแบบ	3.68	0.57	มาก	4
4. ประเมินสถานการณ์รอบข้างตลอดเวลา	3.75	0.48	มาก	3
5. เปลี่ยนความยึดติดของผู้ตาม	3.36	0.51	ปานกลาง	7
6. สื่อสารด้วยความมั่นใจ	3.59	0.52	มาก	5
7. ใช้อำนาจส่วนบุคคล	3.51	0.49	มาก	6
รวม	3.66	0.23	มาก	

จากตารางที่ 1 พบว่า ภาวะผู้นำที่ส่งผลต่อการพัฒนาท้องถิ่นของเทศบาล ในจังหวัดนครราชสีมา ในภาพรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 3.66$, S.D. = 0.23) เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านพบว่า อยู่ในระดับมาก 6 ด้าน และปานกลาง 1 ด้าน โดยเรียงจากค่าเฉลี่ยมากไปน้อย คือ ด้านวิสัยทัศน์กว้างไกล ($\bar{X} = 3.87$, S.D. = 0.46) รองลงมา ได้แก่ ด้านกล้าเสี่ยง ($\bar{X} = 3.83$, S.D. = 0.54) ด้านประเมินสถานการณ์รอบข้างตลอดเวลา ($\bar{X} = 3.75$, S.D. = 0.48) ด้านใช้กลยุทธ์วิธีทุกรูปแบบ ($\bar{X} = 3.68$, S.D. = 0.57) ด้านสื่อสารด้วยความมั่นใจ ($\bar{X} = 3.59$, S.D. = 0.52) ด้านใช้อำนาจส่วนบุคคล ($\bar{X} = 3.51$, S.D. = 0.49) และด้านที่มีค่าเฉลี่ยน้อยที่สุด คือ ด้านเปลี่ยนความยึดติดของผู้ตาม ($\bar{X} = 3.36$, S.D. = 0.51)

ผลการวิเคราะห์หลักธรรมาภิบาลที่ส่งผลต่อการพัฒนาท้องถิ่นของเทศบาล ใน จังหวัดนครราชสีมา ในภาพรวม

ตารางที่ 2 ค่าเฉลี่ย และค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานของหลักธรรมาภิบาลที่ส่งผลต่อการพัฒนา
ท้องถิ่นของเทศบาล ในจังหวัดนครราชสีมา ในภาพรวม (n=400)

หลักธรรมาภิบาลที่ส่งผลต่อการพัฒนาท้องถิ่น ของเทศบาล ในจังหวัดนครราชสีมา	$\bar{X}$	S.D.	ระดับ	ลำดับที่
1. หลักประสิทธิผล	3.83	0.43	มาก	2
2. หลักประสิทธิภาพ	3.49	0.52	มาก	8
3. หลักตอบสนอง	3.53	0.55	มาก	6
4. หลักการะรับผิดชอบ	3.89	0.52	มาก	1
5. หลักความโปร่งใส	3.72	0.45	มาก	3
6. หลักการมีส่วนร่วม	3.66	0.53	มาก	4
7. หลักการกระจายอำนาจ	3.48	0.50	มาก	9
8. หลักนิติธรรม	3.50	0.50	มาก	7
9. หลักความเสมอภาค	3.57	0.48	มาก	5
10. หลักมุ่งเน้นฉันทามติ	3.23	0.52	ปานกลาง	10
รวม	3.59	0.20	มาก	

จากตารางที่ 2 พบว่า หลักธรรมาภิบาลที่ส่งผลต่อการพัฒนาท้องถิ่นของเทศบาล ใน
จังหวัดนครราชสีมา โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 3.59$, S.D. = 0.20) เมื่อพิจารณาเป็น
รายด้านพบว่า อยู่ในระดับมาก 9 ด้าน และปานกลาง 1 ด้าน โดยเรียงจากค่าเฉลี่ยมากไปน้อย
คือ ด้านหลักการะรับผิดชอบ ($\bar{X} = 3.89$, S.D. = 0.52) รองลงมา ได้แก่ ด้านหลักประสิทธิผล
($\bar{X} = 3.83$, S.D. = 0.43) ด้านหลักความโปร่งใส ($\bar{X} = 3.72$, S.D. = 0.45) ด้านหลักการมี
ส่วนร่วม ($\bar{X} = 3.66$, S.D. = 0.53) ด้านหลักความเสมอภาค ($\bar{X} = 3.57$, S.D. = 0.48) ด้าน
หลักตอบสนอง ($\bar{X} = 3.53$, S.D. = 0.55) ด้านหลักนิติธรรม ($\bar{X} = 3.50$, S.D. = 0.50) ด้าน
หลักประสิทธิภาพ ($\bar{X} = 3.49$, S.D. = 0.52) ด้านหลักการกระจายอำนาจ ($\bar{X} = 3.48$, S.D. =
0.50) และด้านที่มีค่าเฉลี่ยน้อยที่สุด คือ ด้านหลักมุ่งเน้นฉันทามติ ($\bar{X} = 3.23$, S.D. = 0.52)

ผลการวิเคราะห์การพัฒนาท้องถิ่นของเทศบาลในจังหวัดนครราชสีมา ในภาพรวม
ตารางที่ 3 ค่าเฉลี่ยและค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานของการพัฒนาท้องถิ่นเทศบาลในจังหวัดนครราชสีมา ในภาพรวม

การพัฒนาท้องถิ่นของเทศบาลในจังหวัดนครราชสีมา ในภาพรวม		$\bar{X}$	S.D.	ระดับ	ลำดับ ที่
1.	การพัฒนาการเกษตร	3.40	0.51	ปานกลาง	4
2.	การพัฒนาสาธารณสุข	3.73	0.47	มาก	2
3.	การพัฒนาโครงสร้างพื้นฐาน	3.61	0.50	มาก	3
4.	การพัฒนาการรักษาความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สิน	3.93	0.51	มาก	1
รวม		3.67	0.25	มาก	

จากตารางที่ 3 พบว่า การพัฒนาท้องถิ่นของเทศบาล ในจังหวัดนครราชสีมา ในภาพรวม อยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 3.67$, S.D. = 0.25) เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า อยู่ในระดับมาก 3 ด้าน ปานกลาง 1 ด้าน โดยเรียงจากค่าเฉลี่ยมากไปน้อย คือ ด้านการพัฒนาการรักษาความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สิน ($\bar{X} = 3.93$, S.D. = 0.51) รองลงมา ได้แก่ ด้านการพัฒนาสาธารณสุข ($\bar{X} = 3.73$, S.D. = 0.47) ด้านการพัฒนาโครงสร้างพื้นฐาน ($\bar{X} = 3.61$, S.D. = 0.50) และอันดับที่มีค่าเฉลี่ยน้อยที่สุด คือ ด้านการพัฒนาการเกษตร ($\bar{X} = 3.40$, S.D. = 0.51)

2. วิเคราะห์ภาวะผู้นำและการบริหารงานตามหลักธรรมาภิบาลที่ส่งผลต่อการพัฒนาท้องถิ่นของเทศบาล ในจังหวัดนครราชสีมา ผลการวิจัยพบว่า

ตารางที่ 4 แสดงผลการวิเคราะห์การถดถอยพหุคูณ

ตัวแปรอิสระ	B	Std. Error	Beta	t	Sig
ค่าคงที่ (Constant)	1.662	.237		7.015	.000
ภาวะผู้นำ					
วิสัยทัศน์กว้างไกล(X^1)	.007	.027	.013	.262	.793
กล้าเสี่ยง(X^2)	.122	.022	.261	5.482	.000 *
ใช้กลยุทธ์วิธีทุกรอบแบบ(X^3)	.039	.023	.088	1.674	.095
ประเมินสถานการณ์รอบข้างตลอดเวลา(X^4)	-.023	.026	-.045	-.897	.370
เปลี่ยนความยึดติดของผู้ตาม(X^5)	.055	.024	.112	2.282	.023 *
สื่อสารด้วยความมั่นใจ(X^6)	.074	.027	.152	2.703	.007 *
ใช้อำนาจส่วนบุคคล(X^7)	-.021	.024	-.043	-.878	.381

ตัวแปรอิสระ	B	Std. Error	Beta	t	Sig
ค่าคงที่ (Constant)	1.662	.237		7.015	.000
หลักธรรมาภิบาล					
หลักประสิทธิภาพ(X ⁸)	.105	.030	.180	3.522	.000 *
หลักประสิทธิภาพ(X ⁹)	.114	.024	.237	4.841	.000 *
หลักตอบสนอง(X ¹⁰)	.049	.021	.107	2.276	.023 *
หลักการรับผิดชอบต่อ(X ¹¹)	.044	.027	.093	1.630	.104
หลักความโปร่งใส(X ¹²)	-.040	.030	-.073	-1.365	.173
หลักการมีส่วนร่วม(X ¹³)	-.006	.027	-.014	-.235	.814
หลักการกระจายอำนาจ(X ¹⁴)	-.019	.024	-.038	-.780	.436
หลักนิติธรรม(X ¹⁵)	.040	.025	.080	1.642	.101
หลักความเสมอภาค(X ¹⁶)	-.004	.025	-.008	-.159	.874
หลักมุ่งเน้นฉันทามติ(X ¹⁷)	.016	.024	.033	.665	.506
R = 0.531, R Square = 0.282 , Adjuster R Square = .250					
Std. Error of the Estimate = 0.21615 , F = 8.809, Sig = 0.000					

* มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

จากตารางที่ 4 สรุปผลการทดสอบสมมติฐาน ภาวะผู้นำและการบริหารงานตามหลักธรรมาภิบาล พบว่า ด้านกล้าเสี่ยง (X²) ด้านเปลี่ยนความยึดติดของผู้ตาม(X⁵) ด้านสื่อสารด้วยความมั่นใจ (X⁶) หลักประสิทธิภาพ (X⁸) หลักประสิทธิภาพ (X⁹) และหลักตอบสนอง (X¹⁰) ส่งผลต่อการพัฒนาท้องถิ่นของเทศบาล ในจังหวัดนครราชสีมา มีระดับนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 ส่วนภาวะผู้นำกับหลักธรรมาภิบาลด้านวิสัยทัศน์กว้างไกล (X¹) ด้านใช้กลยุทธ์วิธีทุกรูปแบบ (X³) ด้านประเมินสถานการณ์รอบข้างตลอดเวลา (X⁴) ด้านใช้อำนาจส่วนบุคคล (X⁷) หลักการรับผิดชอบต่อ (X¹¹) หลักความโปร่งใส (X¹²) หลักการมีส่วนร่วม (X¹³) หลักการกระจายอำนาจ (X¹⁴) หลักนิติธรรม(X¹⁵) หลักความเสมอภาค (X¹⁶) และหลักมุ่งเน้นฉันทามติ (X¹⁷) โดยภาวะผู้นำกับหลักธรรมาภิบาล ทั้ง 11 ด้าน ไม่มีระดับนัยสำคัญทางสถิติ

3. เสนอแนวทางการพัฒนาท้องถิ่นในจังหวัดนครราชสีมา ผลการศึกษาพบว่า

ด้านการพัฒนาการเกษตร พบว่า ความคิดเห็นด้านการพัฒนาการเกษตรได้ว่า เกิดการส่งเสริมการดำเนินงานด้านการพัฒนาให้การเกษตรมีความเหมาะสมกับสภาพพื้นดินมากขึ้น มีเจ้าหน้าที่เข้ามาให้ความรู้แก่ประชาชนที่สนใจด้านการเกษตร เกิดการส่งเสริมการจัดเก็บแหล่งน้ำไว้ใช้ยามฤดูแล้งเพื่อให้ประชาชนได้มีน้ำใช้อย่างเพียงพอและเป็นการส่งเสริมการเกษตรในพื้นที่

การพัฒนาสาธารณสุข พบว่า ความคิดเห็นด้านการพัฒนาสาธารณสุขได้ว่า หน่วยงานที่เกี่ยวข้องได้ส่งเสริมให้สถานพยาบาลให้บริการอย่างเป็นมิตร ให้การสื่อสารที่เข้าใจได้ง่าย ไม่

เลือกปฏิบัติต่อประชาชน มีความรอบคอบต่อการบริการ เนื่องจากเกี่ยวข้องกับชีวิตของคน และตลอดจนส่งเสริมให้ประชาชนสามารถร่วมแสดงความคิดเห็นต่อรูปแบบการบริการที่ควรจะต้องปรับปรุงได้อย่างอิสระ เพื่อประสิทธิภาพการบริการที่ดีขึ้น

ด้านการพัฒนาโครงสร้างพื้นฐาน พบว่า ความคิดเห็นด้านการพัฒนาโครงสร้างพื้นฐาน ได้ว่า รูปแบบการบริหารจัดการของผู้นำมักจะมีการกระจายข่าวสารให้กับประชาชนได้รับทราบล่วงหน้าเสมอ มีความต่อเนื่องในการกระจายข่าวสาร ผู้นำชุมชนส่งเสริมให้ชุมชนมีแสงไฟฟ้าส่องสว่างอย่างเพียงพอ ตลอดจนการร่วมเข้าสู่กระบวนการแก้ไขปัญหาในชุมชนร่วมกับประชาชน เจ้าหน้าที่ด้วยตนเอง

ด้านการพัฒนาการรักษาความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สิน พบว่า ความคิดเห็นด้านการพัฒนาการรักษาความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สินได้ว่า ภาครัฐให้ความสำคัญต่อการเสริมสร้างความรู้แก่ประชาชนด้านการป้องกันการเกิดเหตุร้ายในชีวิตประจำวัน การปฏิบัติตนโดยไม่ให้ตนเองกลายเป็นกลุ่มที่ถูกบงการ การให้ความรู้การปฏิบัติตนเมื่อเกิดเหตุร้ายจะต้องติดต่อไปยังหน่วยงานใด หรือดำเนินการอย่างไร รวมไปถึงการผลักดันให้เกิดการเพิ่มจุดติดตั้งกล้องวงจรปิดในชุมชน

อภิปรายผล

1. ระดับการพัฒนาท้องถิ่น ในจังหวัดนครราชสีมา

1.1 ภาวะผู้นำที่ส่งผลต่อการพัฒนาท้องถิ่นของเทศบาลตำบล ในจังหวัดนครราชสีมา ในภาพรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านพบว่า อยู่ในระดับมาก 6 ด้าน และปานกลาง 1 ด้าน โดยเรียงจากค่าเฉลี่ยมากไปน้อย คือ ด้านวิสัยทัศน์กว้างไกล รองลงมา ได้แก่ ด้านกล้าเสี่ยง ด้านประเมินสถานการณ์รอบข้างตลอดเวลา ด้านใช้กลยุทธ์วิธีทุกรูปแบบ ด้านสื่อสารด้วยความมั่นใจ ด้านใช้อำนาจส่วนบุคคล และด้านที่มีค่าเฉลี่ยน้อยที่สุดคือ ด้านเปลี่ยนความยึดติดของผู้ตาม ดังที่ ชัยวุฒิ วรพินธุ์ และคณะ ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง คุณลักษณะภาวะผู้นำยุคใหม่กับสมรรถนะการบริหารงานแบบมีอาชีพของปลัดเทศบาลในภาคกลาง ผลการวิจัยพบว่า 1) สมรรถนะการ บริหารงานแบบมีอาชีพของปลัดเทศบาล โดยรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านพบว่าคุณลักษณะสูงสุด คือ ด้านการแก้ไขปัญหาเฉพาะหน้า รองลงมา ได้แก่ ด้านการผลักดันการเปลี่ยนแปลง ด้านความมีวิสัยทัศน์กว้างไกล และด้านการบริหารแบบ มุ่งผลสัมฤทธิ์ตามลำดับ (ชัยวุฒิ วรพินธุ์ และคณะ, 2557)

1.2 หลักระบบบริหารของเทศบาลในจังหวัดนครราชสีมา โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านพบว่า อยู่ในระดับมาก 9 ด้าน และปานกลาง 1 ด้าน โดยเรียงจากค่าเฉลี่ยมากไปน้อย คือ ด้านหลักภาระรับผิดชอบ รองลงมา ได้แก่ ด้านหลักประสิทธิภาพ ด้านหลักความโปร่งใส ด้านหลักการมีส่วนร่วม ด้านหลักความเสมอภาค ด้านหลัก

ตอบสนอง ด้านหลักนิติธรรม ด้านหลักประสิทธิภาพ ด้านหลักการกระจายอำนาจ และด้านที่มีค่าเฉลี่ยน้อยที่สุด คือ ด้านหลักมุ่งเน้นฉันทามติ ตามที่ กิตติ์วี เลขะกุล ได้ศึกษาวิจัยเรื่องธรรมาภิบาล วัฒนธรรมองค์การที่ส่งผลต่อประสิทธิผลองค์กรของเทศบาลในเขตภาคใต้ของประเทศไทย ผลจากการวิจัยพบว่า 1) ระดับธรรมาภิบาลของเทศบาลในเขตภาคใต้ของประเทศไทย ในภาพรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า ด้านหลักความโปร่งใส ด้านหลักความรับผิดชอบ ด้านหลักนิติธรรม และด้านหลักคุณธรรม อยู่ในระดับมากที่สุด ส่วนด้านหลักการมีส่วนร่วม ด้านหลักการบริหารจัดการ ด้านหลักการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ ด้านหลักความคุ้มค่า ด้านหลักเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร และด้านหลักองค์กรแห่งการเรียนรู้ อยู่ในระดับมาก 2) ระดับวัฒนธรรมองค์การของเทศบาลในเขตภาคใต้ของประเทศไทย ในภาพรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านพบว่า ด้านวัฒนธรรมมีส่วนร่วม ด้านวัฒนธรรมการปรับตัว ด้านวัฒนธรรมพันธกิจ และด้านวัฒนธรรมเอกภาพ อยู่ในระดับมาก 3) ระดับประสิทธิผลองค์กรของเทศบาลในเขตภาคใต้ของประเทศไทยในภาพรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านพบว่า ด้านคุณภาพการให้บริการ ด้านประสิทธิผลตามแผนปฏิบัติการ ด้านการพัฒนาองค์กร และด้านประสิทธิภาพของการปฏิบัติงานราชการ อยู่ในระดับมาก และ 4) ปัจจัยด้านธรรมาภิบาล และวัฒนธรรมองค์การที่เข้าสมการถดถอยพหุคูณแบบหลายขั้นตอน (stepwise multiple regression analysis) มีความสัมพันธ์กับประสิทธิผลองค์กรของเทศบาลในเขตภาคใต้ของประเทศไทย อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .001 โดยวัฒนธรรมพันธกิจส่งผลต่อประสิทธิผลองค์กรของเทศบาลในเขตภาคใต้ของประเทศไทย อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.001 ส่วนธรรมาภิบาลด้านการบริหารจัดการส่งผลต่อประสิทธิผลองค์กรของเทศบาลในเขตภาคใต้ของประเทศไทย อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01 โดยสามารถร่วมกันอธิบายประสิทธิผลองค์กรของเทศบาลในเขตภาคใต้ของประเทศไทยได้ร้อยละ 56.80 (กิตติ์วี เลขะกุล, 2561)

1.3 การพัฒนาท้องถิ่นขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในจังหวัดนครราชสีมา โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านพบว่า อยู่ในระดับมาก 3 ด้าน ปานกลาง 1 ด้าน โดยเรียงจากค่าเฉลี่ยมากไปน้อย คือ ด้านการพัฒนาการรักษาความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สิน รองลงมา ได้แก่ ด้านการพัฒนาสาธารณสุข ด้านการพัฒนาโครงสร้างพื้นฐาน และอันดับที่มีค่าเฉลี่ยน้อยที่สุด คือ ด้านการพัฒนาการเกษตร ตามที่การวิจัยเรื่องภาวะผู้นำและวัฒนธรรมองค์การที่ส่งผลต่อการพัฒนาท้องถิ่น ผลวิจัยพบว่า ระดับภาวะผู้นำในภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนบนโดยรวมอยู่ในระดับมากที่สุด เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านพบว่า ด้านที่มีค่าเฉลี่ยมากที่สุด คือ ภาวะผู้นำแบบมีอิทธิพลอย่างมีอุดมการณ์ รองลงมา คือ ผู้นำแบบสร้างแรงบันดาลใจ และด้านที่มีค่าเฉลี่ยน้อยที่สุด คือ ผู้นำแบบคำนึงถึงความเป็นปัจเจกบุคคล, สภาพวัฒนธรรมองค์การในภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนบน โดยรวมอยู่ในระดับมาก

ที่สุด เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านพบว่าด้านที่มีค่าเฉลี่ยมากที่สุด คือ วัฒนธรรมองค์การแบบครอบครัว รองลงมา คือ วัฒนธรรมองค์การแบบเน้นการพัฒนา และด้านที่มีค่าเฉลี่ยน้อยที่สุด คือ วัฒนธรรมองค์การแบบเน้นสายการบังคับบัญชา (รพีพร ธงทอง, 2561)

2. วิเคราะห์ภาวะผู้นำและการบริหารงานตามหลักธรรมาภิบาลที่ส่งผลต่อการพัฒนาท้องถิ่นของเทศบาล ในจังหวัดนครราชสีมา ภาวะผู้นำและการบริหารงานตามหลักธรรมาภิบาล ด้านกล้าเสี่ยง ด้านเปลี่ยนความยึดติดของผู้ตาม ด้านสื่อสารด้วยความมั่นใจ หลักประสิทธิภาพ หลักประสิทธิภาพ และหลักตอบสนอง ส่งผลต่อการพัฒนาท้องถิ่นของเทศบาล ในจังหวัดนครราชสีมา มีระดับนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 ดังที่ ทยิดา ยันตะบุษย์วิจัยเรื่องภาวะผู้นำ วัฒนธรรมองค์การ หลักธรรมาภิบาลที่ส่งผลต่อประสิทธิภาพขององค์การ การวิจัยในครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาระดับความสัมพันธ์ และปัจจัยด้านภาวะผู้นำ วัฒนธรรมองค์การ หลักธรรมาภิบาล ที่ส่งผลต่อประสิทธิภาพขององค์การบริหารส่วนตำบลในเขตภาคตะวันออกเฉียงเหนือของประเทศไทย ผลจากการวิจัยพบว่า 1) ปัจจัยด้านภาวะผู้นำ ด้านวัฒนธรรมองค์การ ด้านหลักธรรมาภิบาล และประสิทธิภาพขององค์การบริหารส่วนตำบลในเขตภาคตะวันออกเฉียงเหนือของประเทศไทย ในภาพรวมอยู่ในระดับมาก 2) ปัจจัยด้านภาวะผู้นำ ด้านวัฒนธรรมองค์การ ด้านหลักธรรมาภิบาล และด้านประสิทธิภาพขององค์การบริหารส่วนตำบลในเขตภาคตะวันออกเฉียงเหนือของประเทศไทย มีค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ ระหว่าง 0.449-0.960 อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ .05 3) ปัจจัยด้านหลักธรรมาภิบาลส่งผลต่อประสิทธิภาพฯ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ในขณะที่ปัจจัยด้านภาวะผู้นำและปัจจัยด้านวัฒนธรรมองค์การไม่ส่งผลต่อประสิทธิภาพขององค์การบริหารส่วนตำบลในเขตภาคตะวันออกเฉียงเหนือของประเทศไทย โดยตัวแปรทั้ง 3 สามารถอธิบายความแปรปรวน หรือทำนายตัวแปรตาม คือ ประสิทธิภาพขององค์การบริหารส่วนตำบลในเขตภาคตะวันออกเฉียงเหนือของประเทศไทย ได้ร้อยละ 74.20 อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 และ 4) มี 6 แนวทางที่เหมาะสมในการนำไปสู่การพัฒนาประสิทธิภาพในการบริหารจัดการขององค์การบริหารส่วนตำบลในเขตภาคตะวันออกเฉียงเหนือของประเทศไทย (ทยิดา ยันตะบุษย์, 2559)

3. เสนอแนวทางการพัฒนาท้องถิ่นในจังหวัดนครราชสีมา การพัฒนาท้องถิ่นขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในจังหวัดนครราชสีมาท้องถิ่นมีการจัดรูปแบบการบริหารจัดการของผู้นำให้มีการกระจายข่าวสารให้กับประชาชนได้รับทราบล่วงหน้าเสมอ มีความต่อเนื่องในการกระจายข่าวสารให้เข้าใจได้ง่าย ไม่เลือกปฏิบัติต่อประชาชน มีความรอบคอบต่อการบริการและยังส่งเสริมการดำเนินงานให้มีความเหมาะสมกับสภาพพื้นดินมากขึ้นเพื่อการพัฒนาอย่างยั่งยืน ตามที่การวิจัยเรื่องภาวะผู้นำและวัฒนธรรมองค์การที่ส่งผลต่อการพัฒนาท้องถิ่น ผลวิจัยพบว่า ข้อค้นพบควรใช้กระบวนการ PDCA มาใช้ในการพัฒนาภาวะผู้นำกับวัฒนธรรม

องค์การ เพื่อให้เกิดการพัฒนาท้องถิ่นอย่างมีประสิทธิภาพและเกิดความยั่งยืน (รพีพร ธงทอง, 2561)

สรุป/ข้อเสนอแนะ

ภาวะผู้นำและการบริหารงานตามหลักธรรมาภิบาลที่ส่งผลต่อการพัฒนาท้องถิ่นของเทศบาล ในจังหวัดนครราชสีมา เป็นวิจัยแบบผสมวิธี สรุปผลการวิจัยพบว่า การพัฒนาท้องถิ่นของเทศบาล ในจังหวัดนครราชสีมา โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก ภาวะผู้นำและการบริหารงานตามหลักธรรมาภิบาล ด้านกล้าเสี่ยง ด้านเปลี่ยนความยึดติดของผู้ตาม ด้านสื่อสารด้วยความมั่นใจ หลักประสิทธิผล หลักประสิทธิภาพ และหลักตอบสนอง ส่งผลต่อการพัฒนาท้องถิ่นของเทศบาล ในจังหวัดนครราชสีมา มีระดับนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ส่วนด้านอื่น ๆ ไม่มีระดับนัยสำคัญทางสถิติ และแนวทางการพัฒนาท้องถิ่นในจังหวัดนครราชสีมา เกิดการส่งเสริมการดำเนินงานด้านการพัฒนาให้การเกษตรให้มีความเหมาะสมมากขึ้น มีเจ้าหน้าที่เข้ามาให้ความรู้แก่ประชาชนที่สนใจด้านการเกษตร หน่วยงานที่เกี่ยวข้องได้ส่งเสริมให้สถานพยาบาลให้บริการอย่างเป็นมิตร ให้การสื่อสารที่เข้าใจได้ง่าย มีการกระจายข่าวสารให้กับประชาชนได้รับทราบล่วงหน้าเสมอ มีความต่อเนื่องในการกระจายข่าวสาร และภาครัฐให้ความสำคัญต่อการเสริมสร้างความรู้แก่ประชาชนด้านการป้องกันการเกิดเหตุร้ายในชีวิตประจำวัน ทำให้เกิดการพัฒนาในทุก ๆ ด้าน โดยมีข้อเสนอแนะดังนี้ 1) ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย นำสภาพปัญหาที่พบไปใช้ในการวางแผนการบริหารงานตามหลักธรรมาภิบาลเพื่อพัฒนาท้องถิ่นให้มีประสิทธิภาพตามเป้าหมาย และหน่วยงานที่เกี่ยวข้องจะต้องมีการระดมรับฟังความคิดเห็นจากทุกภาคส่วนทั้งภาค ประชาชน เจ้าหน้าที่ขององค์การบริหารส่วนตำบล รวมทั้งนักการเมืองท้องถิ่น เพื่อรับทราบถึง ปัญหา อุปสรรค ข้อคิดเห็นต่าง ๆ เพื่อหาแนวทางที่เหมาะสมที่สุดและก่อให้เกิดการยอมรับ 2) ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป ขยายขอบเขตของประชากรให้กว้างขึ้นและเปรียบเทียบความสัมพันธ์เพื่อให้การวิจัยนั้นชัดเจนยิ่งขึ้น และศึกษาหลักการบริหารงานตามการจัดการภาครัฐแนวใหม่ และประสิทธิผล เพื่อนำมาใช้ในการพัฒนาท้องถิ่นได้อย่างมีประสิทธิภาพ

เอกสารอ้างอิง

เชาวนะ ไตรมาศ. (2547). การนำระบบบริหารธรรมาภิบาลมาใช้ในการบริหารมุ่งผลสัมฤทธิ์กับการบูรณาการการบริหารจัดการเพื่อสร้างความเป็นเลิศทางพิสัยความสามารถของคนในองค์การ. กรุงเทพมหานคร: สำนักงานคณะกรรมการวิจัยแห่งชาติ.

- กิตติ์วี เลเชกุล. (2561). ธรรมนูญบาล วัฒนธรรมองค์การที่ส่งผลต่อประสิทธิภาพองค์กรของเทศบาลในเขตภาคใต้ของประเทศไทย. ใน *ดุชนิพนธ์รัฐประศาสนศาสตรดุษฎีบัณฑิต*. มหาวิทยาลัยหาดใหญ่.
- คณิน บุญสุวรรณ. (2551). รัฐธรรมนูญ 2540 แก้ไขเพิ่มเติม 2551 ทางออกประเทศไทย. กรุงเทพมหานคร: วิญชน.
- ชัยวุฒิ วรพันธุ์ และคณะ. (2557). คุณลักษณะภาวะผู้นำยุคใหม่กับสมรรถนะการบริหารงานแบบมืออาชีพของปลัดเทศบาลในภาคกลาง. *สมาคมนักวิจัย*, 19(1), 86-96.
- หยิดา ยันตะบุษย์. (2559). ภาวะผู้นำ วัฒนธรรมองค์การ หลักธรรมาภิบาลที่ส่งผลต่อประสิทธิภาพขององค์กร. ใน *ดุชนิพนธ์ปรัชญาดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการพัฒน้องค์การ*. มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีพระจอมเกล้าพระนครเหนือ.
- ธงชัย สันติวงษ์. (2550). การบริหารงานบุคคล. (พิมพ์ครั้งที่ 7). กรุงเทพมหานคร: ไทยวัฒนาพานิช.
- ธ สุนทรายุทธ. (2551). การบริหารจัดการเชิงปฏิรูป: ทฤษฎี วิจัย และปฏิบัติทางการศึกษา. กรุงเทพมหานคร: บริษัท เนติกุลการพิมพ์ จำกัด.
- พรณี โกลลินไลน์. (2553). บทบาทขององค์การบริหารส่วนตำบลคำตากล้า ต่อการพัฒนาชุมชนในเขตตำบลคำตากล้า อำเภอคำตากล้า จังหวัดสกลนคร. ใน *วิทยานิพนธ์รัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต*. มหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนคร.
- พรสวัสดิ์ ศิริศาสนันท์. (2555). ภาวะผู้นำทางการศึกษา. จันทบุรี: คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏรำไพพรรณี.
- รพีพร ธงทอง. (2561). ภาวะผู้นำและวัฒนธรรมองค์การที่ส่งผลต่อการพัฒนาท้องถิ่น. *วารสารวิจัยและพัฒนามหาวิทยาลัยราชภัฏเลย*, 13(45), 103-114.
- วิรัช วิรัชนิการวรรณ. (2549). การพัฒนาเมืองและชนบทประยุกต์. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์ฟอร์เพช.
- สถาบันพระปกเกล้า. (2549). ทศธรรม: ตัวชี้วัดการบริหารกิจการบ้านเมืองที่ดี. กรุงเทพมหานคร: สถาบันพระปกเกล้า.
- Agere, Sam. (2000). *Promoting Good Governance*. London: Pall Mall.
- Cronbach, L. J. (1970). *Essentials of Psychological Testing*. New York: Harper & Row.
- Daft, R. L. (2003). *Management*. (6th ed). New York: Thomson.
- Yamane, T. (1973). *Statistics: An Introductory Analysis*. (3rd ed). New York: Harper and Row.

ผลของการใช้รูปแบบการดูแลผู้ป่วยมะเร็งเต้านม ที่ได้รับการผ่าตัด จังหวัดชุมพร*

THE EFFECT OF CARE MODEL FOR BREAST CANCER PATIENTS UNDERGOING SURGERY, CHUMPHON PROVINCE

นิภา ใจสมคม* และ บังอร หนูบรรจง

Nipa Jaisomkhom and Bangon Nubanjong

โรงพยาบาลชุมพรเขตรอุดมศักดิ์

Chumphon Khet Udomsak Hospital, Thailand

*Corresponding author E-mail: nipaor2560@gmail.com

บทคัดย่อ

การวิจัยกึ่งทดลองครั้งนี้ มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาความรู้ การปฏิบัติตัว ความเครียด คุณภาพชีวิต ของผู้ป่วยมะเร็งเต้านมที่ได้รับการผ่าตัด ในจังหวัดชุมพร กลุ่มตัวอย่างคือผู้ป่วยมะเร็งเต้านมที่ได้รับการผ่าตัด ในโรงพยาบาลชุมพรเขตรอุดมศักดิ์ จังหวัดชุมพร จำนวน 34 คน พัฒนารูปแบบขึ้นจากการศึกษาแนวคิด ทฤษฎี วรรณกรรมที่เกี่ยวข้อง ด้วยการให้ความรู้เกี่ยวกับมะเร็งเต้านมโดยการแนะนำ สาธิต ฝึกปฏิบัติ การให้แรงสนับสนุนทางสังคมด้านข้อมูล ข่าวสารและสิ่งของ การให้คำปรึกษารายบุคคล การวางแผนจำหน่ายผู้ป่วย การติดตามต่อเนื่องที่บ้าน เครื่องมือที่ใช้ในการรวบรวมข้อมูลได้แก่ แบบสอบถามความรู้ มีค่าความยากง่าย .47 - .87 แบบสอบถามการปฏิบัติ มีค่าความเชื่อมั่น .79 แบบสอบถามความเครียด มีค่าความเชื่อมั่น .94 แบบสอบถามคุณภาพชีวิต มีค่าความเชื่อมั่น .89 สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูลได้แก่ ร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน การทดสอบ Pair Sample T - Test ผลการวิจัยพบว่า หลังจากการใช้รูปแบบการดูแลผู้ป่วยมะเร็งเต้านม ที่ได้รับการผ่าตัด ผู้ป่วยมะเร็งเต้านมที่ได้รับการผ่าตัดมีความรู้สูงขึ้น การปฏิบัติตัวในการดูแลตนเองมากขึ้น มีความเครียดลดลงมีคุณภาพชีวิตมากขึ้นเมื่อเปรียบเทียบผลก่อนและหลังการใช้รูปแบบ พบว่าผู้ป่วยมีความรู้แตกต่างกันและคุณภาพชีวิตแตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 ส่วนการปฏิบัติในการดูแลตนเองและความเครียด พบว่าไม่มีความแตกต่างกัน ผลจากการวิจัยเสนอแนะว่าในการดูแลผู้ป่วยมะเร็งเต้านมหลังผ่าตัด ควรใช้รูปแบบที่พัฒนาขึ้น โดยมีการ

* Received January 27, 2023; Revised February 3, 2023; Accepted February 27, 2023

ดำเนินงานดูแลผู้ป่วยอย่างต่อเนื่องจากโรงพยาบาลถึงบ้าน ซึ่งจะเป็นการพัฒนาคุณภาพ
ทางการพยาบาลในการดูแลผู้ป่วยมะเร็งเต้านมหลังผ่าตัด ต่อไป

คำสำคัญ: มะเร็งเต้านม, รูปแบบการดูแล, ผ่าตัดเต้านม

Abstract

The purpose of this quasi – experimental research was to study knowledge, behavior, stress, and quality of life in breast cancer patients that has undergone surgery in Chumphon Province. The sample was breast cancer patients who undergone surgery 34 people in Chumphon Khet Udomsak hospital. Developed from relevant concepts, theories, literature. By educating about breast cancer by introducing, demonstrating , practice, social support , individual counseling, discharge planning, home health care. The instrument for data collection consisted used were the knowledge questionnaire , practice questionnaire, stress questionnaire, quality of life questionnaire. Statistic used in data analysis were percentage, mean, standard deviation and Pair Sample T – Test. The results of the research after using care model for breast cancer patients undergone surgery. Breast cancer patients undergoing surgery have higher knowledge . More with the most self carepractice.The stress decreased and have more quality of life at the highest level. Compare results before and after using the model. It is found that the patient has different knowledge ,and different quality of life with statistical significance at the level of 0.05. But practice and stress were not different. The results of the research suggest that in post operative care of breast cancer patients, the developed model should be used. The operation continues to take care of patients from hospital to homes. This will further improve the quality of nursing care for breast cancer patients after surgery.

Keywords: breast cancer, care model, breast surgery

บทนำ

มะเร็งเต้านม เป็นโรคไม่ติดต่อเรื้อรัง เมื่อเป็นแล้วทำให้ผู้ป่วยมีปัญหาสุขภาพทั้งทางร่างกายและจิตใจ ซึ่งโรคดังกล่าวเกิดจากความผิดปกติของเซลล์ที่อยู่ภายในท่อน้ำนมหรือต่อมน้ำนม เซลล์เหล่านี้มีการแบ่งตัวผิดปกติไม่สามารถควบคุมได้ มักแพร่กระจายไปตามทางเดิน

น้ำเหลืองไปสู่อวัยวะที่ใกล้เคียง เช่น ต่อม้ำเหลืองที่รักแร้ หรือแพร่กระจายไปสู่อวัยวะที่อยู่ห่างไกล เช่น กระดูก ปอด ตับ และสมอง เช่นเดียวกับมะเร็งชนิดอื่น ๆ เมื่อเซลล์มะเร็งมีจำนวนมากขึ้นก็จะแย่งสารอาหารและปล่อยสารบางอย่างที่เป็นอันตรายและทำลายอวัยวะต่าง ๆ จนทำให้ผู้ป่วยเสียชีวิตในที่สุด (มฤดี เกษเพชร, 2565) จากการศึกษาพบว่ามะเร็งเต้านมเป็นมะเร็งที่พบบ่อยที่สุดในเพศหญิง โดยทั่วโลกมีผู้ป่วยมะเร็งเต้านมรายใหม่เกิดขึ้นปีละ 2.26 ล้านคน หรือมีผู้ป่วยมะเร็งเต้านมรายใหม่ชั่วโมงละ 258 คน สำหรับจำนวนผู้เสียชีวิตจากมะเร็งเต้านมพบอยู่ในอันดับ 5 โดยมีผู้ป่วยเสียชีวิต 0.68 ล้านคนต่อปี หรือใน 1 ชั่วโมงจะมีผู้เสียชีวิตจากมะเร็งเต้านม 78 คน ประเทศที่มีความเสี่ยงมะเร็งเต้านมมากได้แก่ ออสเตรเลีย พบได้ถึง 1 ใน 10 คน รองลงมาได้แก่ประเทศสหรัฐอเมริกา นอกจากนั้น ยังพบว่ามะเร็งเต้านมสามารถเกิดได้ทั้งเพศหญิงและเพศชาย (HyunaS, et al., 2021) สำหรับประเทศไทย จากข้อมูลสถิติของสถาบันมะเร็งแห่งชาติในปี พ.ศ. 2560 พบผู้ป่วยมะเร็งเต้านมรายใหม่ 780 คน ซึ่งนับว่าสูงมากเป็นอันดับ 1 ของโรคมะเร็งรายใหม่ทุกชนิด (สถาบันมะเร็งแห่งชาติ, 2563) สถิติจากองค์กรวิจัยมะเร็งนานาชาติ เผยว่าข้อมูลในปี 2563 มีผู้หญิงไทยป่วยด้วย โรคมะเร็งเต้านมรายใหม่ราว 22,000 คนต่อปี หรือคิดเป็น 60 คนต่อวัน และมีผู้เสียชีวิตจากมะเร็งเต้านม ราว 8,270 คน หรือคิดเป็น 23 คนต่อวัน มีแนวโน้มอัตราการเกิดโรคเพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่อง ซึ่งคาดการณ์ว่า ในปี พ.ศ.2583 จะพบผู้ป่วย มะเร็งเต้านม รายใหม่ราว 27,600 คนต่อปี โอกาสเสี่ยงเป็นมะเร็งเต้านม ในหญิงไทยอยู่ที่ราว 1 ใน 24 คน และโอกาสเสี่ยงต่อการเสียชีวิต พบ 1 ใน 72 คน (ธีรวิทย์ คุหะเปรมะ, 2565)

สำหรับจังหวัดชุมพร ในปีงบประมาณ 2565 มีผู้ป่วยมะเร็งเต้านมจำนวน 512 คน โดยพบในช่วง อายุ 15 - 39 ปี จำนวน 33 คน, อายุ 40 - 49 ปี จำนวน 91 คน, อายุ 50 - 59 ปี จำนวน 164 คน อายุ และมากกว่า 60 ปี จำนวน 224 คน (สำนักงานสาธารณสุขจังหวัดชุมพร , 2565) ในจำนวนนี้มีมารับการรักษาทั้งแผนกผู้ป่วยนอกและผู้ป่วยในของโรงพยาบาลชุมพร เขตอุดมศักดิ์จำนวน 365 คน โดยได้รับการผ่าตัดเต้านม จำนวน 122 คน (โรงพยาบาลชุมพร เขตอุดมศักดิ์งานสถิติ, 2565) ซึ่งผู้ป่วยมะเร็งเต้านมที่เข้ารับการรักษาด้วยการผ่าตัดอาจเกิดภาวะแทรกซ้อนต่าง ๆ รวมถึงมีปัญหาด้านจิตใจ มีความเครียด การเสียภาพลักษณ์ในการดำรงชีวิต นอกจากนี้ผู้ป่วยมะเร็งเต้านมต้องเผชิญกับความเครียดในระหว่างการรักษา ผู้ป่วยที่รับการผ่าตัดเพื่อการรักษาและวินิจฉัยโรคก่อนบริเวณเต้านมจะมีความเครียดอย่างต่อเนื่องขาดคุณภาพชีวิตที่ดี โดยเริ่มตั้งแต่ ผู้ป่วยตรวจพบก้อนบริเวณเต้านม จนกระทั่งผู้ป่วยมาพบแพทย์เพื่อรับการตรวจและนัดทำผ่าตัด หรือจนถึงวันผ่าตัดรวมทั้งระยะหลังผ่าตัดขณะอยู่บ้าน และรอผลการตรวจชิ้นเนื้อ ผู้ป่วยส่วนใหญ่เมื่อคลำพบก้อนที่เต้านมมักกลัวว่าจะเป็นมะเร็ง การกลับเป็นซ้ำรวมทั้งความเสี่ยง ต่อการเกิดมะเร็งเต้านมในอนาคตเพิ่มขึ้น (Lawitti, P. & Parinyanitigul, N., 2016)

ในการมีคุณภาพชีวิตที่ดี ผู้ป่วยจำเป็นต้องมีความรู้รวมถึงทักษะการปฏิบัติตัวเพื่อที่สามารถดูแลตัวเองได้ ผู้ป่วยกลุ่มนี้ต้องได้รับการดูแล เพื่อให้เกิดผลกระทบต่อคุณภาพชีวิตน้อยที่สุด จากแนวคิดขององค์การอนามัยโลก ได้อธิบายถึงคุณภาพชีวิตว่าหมายถึง การรับรู้ในสถานภาพชีวิตของตนเอง ภายใต้บริบททางวัฒนธรรมและระบบการให้คุณค่าในที่บุคคลนั้นอาศัยอยู่และมีความสัมพันธ์กับเป้าหมายของชีวิต ความหวัง มาตรฐานและสิ่งที่ตนให้ความสำคัญ (Group W., 1993) ซึ่งณัฐนิชา แหวนวงศ์ และคณะ ได้ศึกษาวิจัยเกี่ยวกับผลของโปรแกรมส่งเสริมสมรรถนะแห่งตนต่อพฤติกรรมป้องกันมะเร็งเต้านมในสตรีกลุ่มแม่บ้าน ด้วยการให้ความรู้ พบว่าการป้องกันมะเร็งเต้านมของสตรีกลุ่มแม่บ้านสูงกว่าก่อนได้รับความรู้ (ณัฐนิชา แหวนวงศ์ และคณะ, 2559) นอกจากนี้ในการวิจัยของ จารุณี แก้วอุบลได้วิจัยถึงประสิทธิผลของโปรแกรมการให้ข้อมูลต่อคุณภาพชีวิตของผู้ป่วยมะเร็งเต้านมที่ได้รับการผ่าตัดเต้านม โดยการให้ความรู้และฝึกปฏิบัติพบว่า ผู้ป่วยสามารถดูแลตนเอง วางแผนการดำเนินชีวิตหลังผ่าตัดได้อย่างเหมาะสม ส่งผลให้คุณภาพชีวิตของผู้ป่วยดีขึ้น นอกจากการให้ความรู้ที่ผู้ป่วยควรจะได้รับแล้ว แรงสนับสนุนทางสังคมก็เป็นอีกสิ่งหนึ่งที่จะส่งเสริมให้ผู้ป่วยสามารถดูแลตัวเองได้ดีขึ้น (จารุณี แก้วอุบล, 2563) ดังที่ จีระพรรณ ศรีหามิ และคณะ ได้ศึกษาถึงแรงสนับสนุนจากสามีที่มีผลต่อการป้องกันและควบคุมมะเร็งเต้านม ของสตรี วัย 35 - 55 ปี ตำบลจังหาร อำเภอจังหาร จังหวัดร้อยเอ็ด พบว่าผู้ป่วยมะเร็งเต้านม มีการดูแลสุขภาพจากสามีสูงขึ้นกว่าก่อนทดลอง และผู้ป่วยสามารถดูแลตัวเองได้มากกว่าก่อนการทดลอง (จีระพรรณ ศรีหามิ และคณะ, 2554) และการศึกษาของ พงษ์สิทธิ์ พงษ์ประดิษฐ์ และคณะ ศึกษาพฤติกรรมการส่งเสริมสุขภาพตัวเอง ของผู้ป่วยที่เป็นโรคมะเร็งเต้านม พบว่าการสนับสนุนทางสังคมมีความสัมพันธ์เชิงบวกกับพฤติกรรมการส่งเสริมสุขภาพตัวเอง ของผู้ป่วยที่เป็นโรคมะเร็งเต้านม ผู้ป่วยที่ทราบว่าตัวเองเป็นมะเร็ง ย่อมมีความเครียดหรือบางรายไม่ยอมรับโรคที่ตัวเองเป็นหรือที่ป่วยอยู่ในระยะของการไม่ยอมรับ เกิดการปฏิเสธ หากขาดการเอาใจใส่จากบุคคลรอบข้างหรือผู้ที่เกี่ยวข้องกับการดูแลรักษา จะส่งผลให้ผู้ป่วยขาดการดูแลตนเองหรือขาดการรักษาต่อเนื่อง การมีที่ปรึกษาที่ดี ที่สามารถให้ได้ทั้งคำปรึกษาและเป็นกำลังใจกับผู้ป่วย จะช่วยสนับสนุนให้ผู้ป่วยพ้นระยะวิกฤตด้านจิตใจไปได้ด้วยดี (พงษ์สิทธิ์ พงษ์ประดิษฐ์ และคณะ, 2555) ดังที่ ณัฐวิศา หงส์พิทักษ์ชน และคณะ ศึกษาผลของการให้คำปรึกษาแบบกลุ่มเพื่อสร้างเสริมพฤติกรรมการเผชิญปัญหาของผู้ป่วยมะเร็งเต้านม โรงพยาบาลมหาวิทยาลัยราชภัฏนครราชสีมา พบว่าผู้ป่วยมะเร็งเต้านมมีพฤติกรรมการเผชิญปัญหาสูงขึ้นภายหลังการได้รับคำปรึกษารายกลุ่ม (ณัฐวิศา หงส์พิทักษ์ชน และคณะ, 2651) สำหรับการให้การปรึกษารายบุคคล สิริกานดา กอแก้ว และสุขอรุณ วงษ์ทิม ได้ศึกษาถึงผลของการให้การปรึกษาแบบรายบุคคลที่มีต่อการสร้างเสริมความสุขในผู้ป่วยมะเร็งเต้านมหลังผ่าตัดเต้านมออกโดยพบว่า ผู้ป่วยมีคะแนนความสุขเพิ่มขึ้นภายหลังการให้การปรึกษาแบบรายบุคคล และกลุ่มทดลองมีคะแนนความสุข

มากกว่ากลุ่มควบคุม (สิริกานดา กอแก้ว และสุชอรุณ วงษ์ทิม, 2560) การวางแผนการจำหน่ายมีความสำคัญสำหรับผู้ป่วยมะเร็งเต้านม เนื่องจากเป็นการเตรียมผู้ป่วยทั้งด้านร่างกาย จิตใจ อารมณ์ สังคมและการประกอบอาชีพโดยมีจุดมุ่งหมายเพื่อให้ผู้ป่วยสามารถจำหน่ายออกจากโรงพยาบาล ได้เร็ว สามารถกลับไปดำรงชีวิตอยู่ในสังคมและที่บ้านได้อย่างดีที่สุด (สุรีย์ ธรรมิกบวร, 2554) โดยการมีส่วนร่วมของทีมสหวิชาชีพผู้ป่วยและผู้ดูแล ตั้งแต่แรกเริ่มเข้ารับการรักษาในโรงพยาบาลจนออกจากโรงพยาบาล และมีการติดตามดูแลอย่างต่อเนื่อง ดังที่ฉวีวรรณ เกตุน้อย และคณะ ได้ศึกษาการพัฒนาคุณภาพการวางแผนจำหน่ายผู้ป่วยมะเร็ง ผลการศึกษาพบว่าผู้ป่วยมะเร็งและผู้ดูแลส่วนใหญ่มีความสามารถในการปฏิบัติกิจกรรมการพยาบาลได้อย่างถูกต้องครบถ้วน และมีความพึงพอใจต่อการวางแผนจำหน่ายในระดับมาก ผลการศึกษาคครั้งนี้แสดงให้เห็นถึงผลลัพธ์ที่ดีของการวางแผนการจำหน่ายที่มีต่อคุณภาพชีวิตของผู้ป่วยที่พยาบาลและทีมผู้ดูแลผู้ป่วยต้องให้ความรู้และสร้างความเข้าใจให้กับผู้ป่วย (ฉวีวรรณ เกตุน้อย และคณะ, 2563) นอกจากนี้แล้วการดูแลต่อเนื่องจากโรงพยาบาลถึงบ้านด้วยการเยี่ยมบ้านผู้ป่วย มีความสำคัญต่อคุณภาพชีวิตของผู้ป่วย ซึ่งสำนักการพยาบาลให้ความหมายของการเยี่ยมบ้านว่า เป็นการสนับสนุนให้ทีมมีส่วนร่วมกันจัดกิจกรรมส่งเสริมสุขภาพ โดยสนับสนุนการรวมกลุ่มดูแลสุขภาพ มีการวางแผน การดำเนินการและการติดตามประเมินผลสถานะสุขภาพอย่างผสมผสาน เพื่อทราบปัญหาสุขภาพและวินิจฉัยเชื่อมโยงปัญหา โดยมีการบันทึกข้อมูลที่แสดงสถานะสุขภาพของประชาชนกลุ่มเป้าหมายเพื่อนำมาใช้ในการสร้างสุขภาพและควบคุมป้องกันโรค โดยเก็บรวบรวมข้อมูลพื้นฐาน มีการบันทึกน้ำหนักส่วนสูงความดันโลหิตและประวัติการรักษาการให้ความรู้และคำแนะนำ เรื่องการปฏิบัติตัวที่เหมาะสมเช่นการรับประทานอาหารการออกกำลังกายการควบคุมน้ำหนักและการผ่อนคลายความเครียดการติดตามให้กำลังใจพูดคุย รับฟังและเสนอแนะมีการกระตุ้นให้รู้จักการใช้บริการทางสุขภาพเพื่อให้ผู้ป่วยไปรับบริการสุขภาพตามกำหนดหรือตามความจำเป็น (สำนักการพยาบาล, 2557) ดังนั้นการเยี่ยมบ้านจึงเป็นสำคัญประการหนึ่งในการดูแลผู้ป่วยมะเร็งเต้านมต่อเนื่อง ดังที่กุลนภา บุญมากุล ศึกษาผลของการใช้โปรแกรมการเยี่ยมบ้านในการบำบัดทางการพยาบาลผู้ป่วยมะเร็งในระยะสุดท้ายของชีวิตผลการศึกษาพบว่าประสิทธิผลของโปรแกรมการเยี่ยมบ้านในการบำบัดทางการพยาบาล ผู้ป่วยมะเร็งในระยะสุดท้ายของชีวิตของพยาบาลวิชาชีพ มีมากขึ้น ผู้ป่วยและผู้ดูแลผู้ป่วยมีความพึงพอใจต่อโปรแกรมการเยี่ยมบ้านในระดับสูง (กุลนภา บุญมากุล, 2558)

ผู้ศึกษาวิจัย เล็งเห็นความสำคัญในการดูแลผู้ป่วยมะเร็งเต้านมหลังผ่าตัดเป็นอย่างมาก จึงมีความสนใจที่จะศึกษาผลของการใช้รูปแบบการการดูแลผู้ป่วยมะเร็งเต้านมที่ได้รับการผ่าตัดจังหวัดชุมพร โดยการให้ความรู้ การให้แรงสนับสนุนทางสังคม การให้คำปรึกษารายบุคคลร่วมกับการวางแผนการจำหน่ายผู้ป่วย และการติดตามเยี่ยมบ้าน เพื่อให้ผู้ป่วยมี

ความรู้ มีการปฏิบัติตัวได้ถูกต้องเหมาะสม ซึ่งจะส่งผลถึงความสามารถในการดูแลตัวเองเพื่อลดความเครียดให้กับผู้ป่วย และส่งเสริมการมีคุณภาพชีวิตที่ดีให้กับผู้ป่วยต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาระดับความรู้ การปฏิบัติตัว ความเครียด คุณภาพชีวิตของผู้ป่วยมะเร็งเต้านมที่ได้รับการผ่าตัด ในโรงพยาบาลชุมพรเขตรอุดมศักดิ์ จังหวัดชุมพร ก่อนและหลังการใช้รูปแบบการดูแลผู้ป่วย มะเร็งเต้านมที่ได้รับการผ่าตัด

2. เพื่อเปรียบเทียบความรู้ การปฏิบัติตัว ความเครียด คุณภาพชีวิต ของผู้ป่วยมะเร็งเต้านมที่ได้รับการผ่าตัด ในโรงพยาบาลชุมพรเขตรอุดมศักดิ์ จังหวัดชุมพร ก่อนและหลังการใช้รูปแบบการดูแลผู้ป่วย มะเร็งเต้านมที่ได้รับการผ่าตัด

วิธีดำเนินการวิจัย

การศึกษาเรื่องผลของการใช้รูปแบบการดูแลผู้ป่วยมะเร็งเต้านมที่ได้รับการผ่าตัด โรงพยาบาลชุมพรเขตรอุดมศักดิ์ จังหวัดชุมพร เป็นการวิจัยกึ่งทดลอง (Quasi Experimental Research) แบบกลุ่มเดียว วัดผลก่อนและหลังการใช้รูปแบบการดูแลผู้ป่วยโดยได้กำหนดประชากรและกลุ่มตัวอย่าง ดังนี้

1. ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ประชากร คือผู้ป่วยมะเร็งเต้านมที่ได้รับการผ่าตัดเต้านม ในโรงพยาบาลชุมพรเขตรอุดมศักดิ์ จังหวัดชุมพรจำนวน 122 คน

กลุ่มตัวอย่างคือผู้ป่วยมะเร็งเต้านมที่ได้รับการผ่าตัดในโรงพยาบาลชุมพรเขตรอุดมศักดิ์จังหวัดชุมพรตั้งแต่เดือนพฤศจิกายน 2565 ถึง เดือนมกราคม 2566 กำหนดขนาดกลุ่มตัวอย่างตามตารางของ สมหมาย คชนาม (สมหมาย คชนาม, 2554) โดยค่าประชากร 100 - 1,000 คน ใช้ขนาดกลุ่มตัวอย่างร้อยละ 25 แต่จากการศึกษาในสถานการณ์จริง อาจมีโอกาสสูญหายของกลุ่มตัวอย่างในระหว่างการพัฒนาารูปแบบ จึงปรับขนาดของกลุ่มตัวอย่างเพิ่มขึ้นอีก ร้อยละ 10 (ฐณัฐ วงศ์สายเชื้อ, 2562) ได้ขนาดกลุ่มตัวอย่างจำนวน 34 คน โดยมีเกณฑ์การคัดเลือกผู้เข้าร่วมวิจัย/อาสาสมัคร (Inclusion criteria) คือผู้ป่วยที่แพทย์วินิจฉัยว่าเป็นโรคมะเร็งเต้านม และได้รับการผ่าตัดเต้านมเป็นครั้งแรก อายุ 20 - 80 ปี สัญชาติไทย อ่านออก เขียนได้ ไม่เป็นผู้ป่วยที่แพทย์ลงความเห็นว่าให้การดูแลแบบประคับประคอง (Palliative care) และไม่เป็นผู้ป่วยระยะสุดท้าย (End of life) มีภูมิลำเนาอยู่ในจังหวัดชุมพร มีเกณฑ์การคัดออกผู้เข้าร่วมวิจัย/อาสาสมัคร (Exclusion criteria) คือผู้ป่วยที่มีอาการทรุดลงจากพยาธิสภาพของโรค หรือไม่สามารถเข้าร่วมกิจกรรมได้ครบถ้วนตามรูปแบบที่พัฒนาขึ้น

2. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย แบ่งเป็น 5 ส่วน

ส่วนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปของกลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ อายุ การศึกษา สถานภาพการสมรส อาชีพ รายได้ของครอบครัว

ส่วนที่ 2 แบบสอบถามความรู้ มะเร็งเต้านม จำนวน 15 ข้อ ตรวจสอบโดยผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวน 5 ท่าน มีค่าความยากง่ายอยู่ระหว่าง .47 - .87

ส่วนที่ 3 แบบสอบถามการปฏิบัติตัวหลังผ่าตัดมะเร็งเต้านม จำนวน 14 ข้อ ตรวจสอบโดยผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวน 5 ท่าน มีค่า IOC = .83 มีค่าความเชื่อมั่น (reliability) = .79

ส่วนที่ 4 แบบสอบถามความเครียดของผู้ป่วยมะเร็งเต้านมที่ได้รับการผ่าตัด จำนวน 20 ข้อ ตรวจสอบโดยผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวน 5 ท่าน มีค่า IOC = .96 มีค่าความเชื่อมั่น (reliability) = .94

ส่วนที่ 5 แบบสอบถามคุณภาพชีวิตจำนวน 26 ข้อ ตรวจสอบโดยผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวน 5 ท่าน มีค่า IOC = .93 มีค่าความเชื่อมั่น (reliability) = .89

3. การเก็บรวบรวมข้อมูล มีการเก็บรวบรวมข้อมูล ดำเนินการตามขั้นตอน ดังนี้

หลังจากโครงการวิจัยผ่านความเห็นชอบจากคณะกรรมการศูนย์จริยธรรมการวิจัยในมนุษย์โรงพยาบาลชุมพรเขตรอุดมศักดิ์ ผู้วิจัยทำหนังสือถึงผู้อำนวยการโรงพยาบาลชุมพรเขตรอุดมศักดิ์ เพื่อขออนุญาตประกอบกิจกรรมวิจัย ขั้นตอนการเก็บรวบรวมข้อมูลและขออนุญาตดำเนินการวิจัย หลังจากได้รับอนุมัติจากผู้อำนวยการโรงพยาบาลชุมพรเขตรอุดมศักดิ์แล้ว ผู้วิจัยเข้าพบหัวหน้าหอผู้ป่วยศัลยกรรมหญิง ห้องผ่าตัด เคมีบำบัด ศูนย์วางแผนจำหน่ายผู้ป่วย และพยาบาลให้คำปรึกษาปัญหาสุขภาพ เพื่อขออนุญาตประกอบกิจกรรมวิจัย ประโยชน์ที่จะได้รับ ข้างแจ้งรายละเอียดขั้นตอนการวิจัยและขอความร่วมมือในการวิจัย

เมื่อได้รับอนุญาต เข้าพบกลุ่มตัวอย่างทั้งผู้ป่วยและผู้ดูแลผู้ป่วย ครั้งที่ 1 ในวันที่ 1 ขณะที่มารักษาอยู่ในโรงพยาบาลชุมพรเขตรอุดมศักดิ์ เพื่อเตรียมผ่าตัด ด้วยการชี้แจงขั้นตอนการดำเนินงานตามรูปแบบที่พัฒนาขึ้น ข้างแจ้งรายละเอียดขั้นตอนการวิจัยและการเก็บรวบรวมข้อมูล หลังจากนั้นให้ทำแบบสอบถามความรู้เกี่ยวกับมะเร็งเต้านม แบบสอบถามความเครียด แบบสอบถามคุณภาพชีวิต แล้วให้ความรู้เกี่ยวกับการปฏิบัติตัวภายหลังผ่าตัดเต้านม นอกจากนั้นได้ดำเนินงานวางแผนจำหน่ายผู้ป่วยตามรูปแบบ DMETHOD และให้คำปรึกษารายบุคคลแก่ผู้ป่วยและครอบครัว เพื่อร่วมกันดูแลผู้ป่วย

เข้าพบกลุ่มตัวอย่างครั้งที่ 2 หลังจากผ่าตัดแล้ว 2 วัน เพื่อฝึกการปฏิบัติดูแลตนเองหลังจากผ่าตัดเต้านม โดยฝึกการออกกำลังกาย การฝึกหายใจเพื่อผ่อนคลายความเครียด การดูแลแผลผ่าตัด การสังเกตอาการผิดปกติหลังผ่าตัด

เข้าพบกลุ่มตัวอย่างครั้งที่ 3 หลังจากผ่าตัดแล้ว 3 วัน เพื่อทวนสอบการปฏิบัติและให้คำแนะนำซ้ำ รวมถึง การให้แรงสนับสนุนทางสังคมด้วยการให้ข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับผลการ

ผ่าตัด การรักษาของแพทย์ หากมีประเด็นที่พยาบาลไม่สามารถให้ข้อมูลได้ ได้ประสานแพทย์เจ้าของไข้ เป็นผู้ให้ข้อมูลในสิ่งที่ผู้ป่วยติดใจสงสัย นอกจากนั้นมีการสนับสนุนด้านจิตใจ ด้วยคำพูดแสดงความห่วงใยการให้คุณค่าผู้ป่วย ร่วมพูดคุยถึงปัญหาต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นกับผู้ป่วย ร่วมกันหาทางออกและการเผชิญปัญหาต่าง ๆ อีกทั้งมีการให้คำปรึกษารายบุคคลโดยใช้กระบวนการพยาบาลร่วมกับการประยุกต์ใช้เทคนิคของการให้คำปรึกษาของกรมสุขภาพจิต

เข้าพบกลุ่มตัวอย่างครั้งที่ 4 วันที่จำหน่ายผู้ป่วยออกจากโรงพยาบาล เพื่อให้ทำแบบสอบถามการปฏิบัติตัว ประเมินความเข้าใจในเรื่องโรคและเน้นย้ำการปฏิบัติตัวหลังผ่าตัด ให้แรงสนับสนุนทางสังคมซ้ำ

นอกจากนี้แล้วเมื่อผู้ป่วยจำหน่ายออกจากโรงพยาบาลจะมีการส่งข้อมูลให้หน่วยงานสาธารณสุขในชุมชนติดตามเยี่ยมบ้านด้วยโปรแกรม Thai COC และมีการโทรศัพท์ติดตามตามแนวทางและกระบวนการวางแผนจำหน่ายผู้ป่วยของ ศูนย์วางแผนจำหน่ายผู้ป่วย โรงพยาบาลชุมพรเขตรอุดมศักดิ์และมีการติดตามเยี่ยมบ้านร่วมกับเจ้าหน้าที่ในชุมชน พร้อมทั้งให้ผู้ป่วยทำแบบสอบถามความรู้ การปฏิบัติตัว ความเครียดและคุณภาพชีวิตหลังจากจำหน่ายออกจากโรงพยาบาล ไปแล้ว 1 เดือน

4. การวิเคราะห์ข้อมูล

การวิจัยครั้งนี้ทำการประมวลผลและวิเคราะห์ข้อมูล โดยใช้โปรแกรมสำเร็จรูป และใช้สถิติการวิจัย ดังนี้

1. การวิเคราะห์ ข้อมูลทั่วไปของผู้ป่วย ได้แก่ อายุ การศึกษา อาชีพ รายได้ของครอบครัว สถานภาพสมรส ใช้สถิติบรรยาย ด้วยการ แจกแจงความถี่และร้อยละ

2. การวิเคราะห์ ระดับ ความรู้ การปฏิบัติตัว ความเครียด คุณภาพชีวิต ใช้สถิติบรรยาย แจกแจงความถี่ ร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และแบ่งระดับ โดยการหาความกว้างของอันตรภาคชั้น

3. การวิเคราะห์ เปรียบเทียบ ความรู้ การปฏิบัติตัว ความเครียด คุณภาพชีวิต ใช้ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน การทดสอบ Pair Sample T – Test

จริยธรรมการวิจัย ได้รับหนังสือรับรองการพิจารณาด้านจริยธรรมการวิจัยในมนุษย์ โรงพยาบาลชุมพรเขตรอุดมศักดิ์ หนังสือรับรองเลขที่ 043/2565 วันที่ 21 พฤศจิกายน 2565

ผลการวิจัย

ส่วนที่ 1 การวิเคราะห์ ข้อมูลทั่วไปของกลุ่มตัวอย่าง พบว่า กลุ่มตัวอย่างมีอายุเฉลี่ย 55.15 ปี โดยส่วนใหญ่มีช่วงอายุ 51 - 60 ปี ร้อยละ 44.1 รองลงมาคือช่วงอายุ 60 ปีขึ้นไป ร้อยละ 23.5 และช่วงอายุ 41 - 50 ปี ร้อยละ 23.5 ตามลำดับ การศึกษา ส่วนใหญ่อยู่ระดับประถมศึกษา ร้อยละ 52.9 ระดับมัธยมศึกษา ร้อยละ 23.5 ระดับปริญญาตรีร้อยละ 17.6

ตามลำดับ สถานภาพสมรสคู่ ร้อยละ 64.7 หม้าย 23.5 และโสด ร้อยละ 5.9 ตามลำดับ อาชีพเกษตรกร ร้อยละ 38.2 แม่บ้าน ร้อยละ 38.2 และค้าขาย ร้อยละ 11.8 ตามลำดับ

ส่วนที่ 2 การวิเคราะห์ ระดับ ความรู้ การปฏิบัติตัว ความเครียด คุณภาพชีวิต ดังนี้

2.1 ความรู้: ก่อนใช้รูปแบบการดูแลผู้ป่วยมะเร็งเต้านมที่ได้รับการผ่าตัด กลุ่มตัวอย่าง มีค่าเฉลี่ยคะแนนความรู้ 11.68 คะแนน โดยมีความรู้ระดับสูงจำนวน 21 คน คิดเป็นร้อยละ 61.76 ระดับปานกลางจำนวน 10 คน คิดเป็นร้อยละ 29.41 ระดับต่ำ จำนวน 3 คน คิดเป็นร้อยละ 8.83 ตามลำดับ หลังการใช้รูปแบบการดูแลผู้ป่วยมะเร็งเต้านมที่ได้รับการผ่าตัด กลุ่มตัวอย่างมีค่าเฉลี่ยคะแนน 13.29 คะแนน โดยมีความรู้อยู่ในระดับสูงจำนวน 29 ราย คิดเป็นร้อยละ 85.29 ระดับปานกลางจำนวน 5 ราย คิดเป็นร้อยละ 14.71 ระดับต่ำจำนวน 0 ราย คิดเป็นร้อยละ 0 ตามลำดับ

2.2 การปฏิบัติ: ก่อนใช้รูปแบบการดูแลผู้ป่วยมะเร็งเต้านมที่ได้รับการผ่าตัด กลุ่มตัวอย่างมีการปฏิบัติในการดูแลตนเองระดับมากที่สุดจำนวน 6 คน คิดเป็นร้อยละ 17.65 ระดับมากจำนวน 18 คน คิดเป็น ร้อยละ 52.94 ระดับปานกลางจำนวน 7 คน คิดเป็นร้อยละ 20.59 ระดับน้อย จำนวน 3 คน คิดเป็นร้อยละ 8.82 ตามลำดับ หลังการใช้รูปแบบการดูแลผู้ป่วยมะเร็งเต้านมที่ได้รับการผ่าตัด กลุ่มตัวอย่างมีการปฏิบัติในการดูแลตนเองระดับมากที่สุดจำนวน 6 คน คิดเป็น ร้อยละ 17.65 ระดับมากจำนวน 16 คน คิดเป็นร้อยละ 47.06 ระดับปานกลางจำนวน 10 คน คิดเป็นร้อยละ 29.41 ระดับน้อย จำนวน 2 คนคิดเป็นร้อยละ 5.88 ตามลำดับ

2.3 ความเครียด: ก่อนใช้รูปแบบการดูแลผู้ป่วยมะเร็งเต้านมที่ได้รับการผ่าตัด กลุ่มตัวอย่างมีความเครียด ระดับปานกลาง จำนวน 1 คน คิดเป็นร้อยละ 2.94 ระดับน้อยจำนวน 9 คน คิดเป็นร้อยละ 26.47 ระดับ ระดับน้อยที่สุด จำนวน 24 คน คิดเป็นร้อยละ 70.59 ตามลำดับไม่มีความเครียดระดับมากและมากที่สุด หลังใช้รูปแบบการดูแลผู้ป่วยมะเร็งเต้านมที่ได้รับการผ่าตัด กลุ่มตัวอย่าง มีความเครียด ระดับน้อยจำนวน 7 คน คิดเป็นร้อยละ 20.59 ระดับน้อยที่สุดจำนวน 27 คน คิดเป็นร้อยละ 79.41 ตามลำดับ ไม่มีความเครียดระดับปานกลาง มาก และมากที่สุด

2.4 คุณภาพชีวิต: ก่อนใช้รูปแบบการดูแลผู้ป่วยมะเร็งเต้านมที่ได้รับการผ่าตัด กลุ่มตัวอย่างมีคุณภาพชีวิต ระดับมากที่สุดจำนวน 5 คน คิดเป็น ร้อยละ 14.71 ระดับมากจำนวน 20 คน คิดเป็นร้อยละ 58.82 ระดับปานกลาง จำนวน 5 คน คิดเป็นร้อยละ 14.71 ระดับน้อยจำนวน 2 คน คิดเป็นร้อยละ 5.58 ระดับน้อยที่สุดจำนวน 2 คน คิดเป็นร้อยละ 5.58 ตามลำดับ หลังใช้รูปแบบการดูแลผู้ป่วยมะเร็งเต้านมที่ได้รับการผ่าตัด กลุ่มตัวอย่าง มีคุณภาพชีวิต ระดับมากที่สุดจำนวน 7 คน คิดเป็นร้อยละ 20.59 ระดับมากจำนวน 17 คน คิด

เป็นร้อยละ 50 ระดับปานกลาง จำนวน 6 คน คิดเป็นร้อยละ 17.65 ระดับน้อยจำนวน 1 คน คิดเป็นร้อยละ 2.94 ระดับน้อยที่สุด จำนวน 3 คน คิดเป็นร้อยละ 8.82 ตามลำดับ

ส่วนที่ 3 การวิเคราะห์ เปรียบเทียบ ความรู้ การปฏิบัติตัว ความเครียด คุณภาพชีวิตของผู้ป่วยมะเร็งเต้านมที่ได้รับการผ่าตัด

ตารางที่ 1 แสดงการเปรียบเทียบความรู้ของผู้ป่วยมะเร็งเต้านมที่ได้รับการผ่าตัดก่อนและหลังการใช้รูปแบบการดูแลผู้ป่วยมะเร็งเต้านมที่ได้รับการผ่าตัด

ความรู้ของผู้ป่วยมะเร็งเต้านมที่ได้รับการผ่าตัด	$\bar{X}$	S.D.	t	p
ก่อนใช้รูปแบบ	.7784	.1097	6.298	.000*
หลังการใช้รูปแบบ	.8863	.1070		

*p < 0.05

การเปรียบเทียบความรู้ ก่อนและหลังใช้รูปแบบการดูแลผู้ป่วยมะเร็งเต้านมที่ได้รับการผ่าตัด ผลการวิจัยพบว่า ผู้ป่วยมะเร็งเต้านมที่ได้รับการผ่าตัดมีระดับความรู้หลังการใช้รูปแบบเฉลี่ย เท่ากับ .8863 สูงกว่า ระดับคะแนนความรู้เฉลี่ยก่อนใช้รูปแบบ เท่ากับ .7784 และมีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ (p < 0.05)

ตารางที่ 2 แสดงการเปรียบเทียบการปฏิบัติของผู้ป่วยมะเร็งเต้านมที่ได้รับการผ่าตัดก่อนและหลังการใช้รูปแบบการดูแลผู้ป่วยมะเร็งเต้านมที่ได้รับการผ่าตัด

การปฏิบัติของผู้ป่วยมะเร็งเต้านมที่ได้รับการผ่าตัด	$\bar{X}$	S.D.	t	p
ก่อนใช้รูปแบบ	3.5714	.6437	.859	.397
หลังการใช้รูปแบบ	3.6155	.5649		

*p < 0.05

การเปรียบเทียบการปฏิบัติก่อนและหลังใช้รูปแบบการดูแลผู้ป่วยมะเร็งเต้านมที่ได้รับการผ่าตัด ผลการวิจัยพบว่า ผู้ป่วยมะเร็งเต้านมที่ได้รับการผ่าตัด มีการปฏิบัติหลังการใช้รูปแบบเฉลี่ย เท่ากับ 3.6155 มากกว่า การปฏิบัติก่อนการใช้รูปแบบเฉลี่ย เท่ากับ 3.5714 และไม่มี ความแตกต่างกัน

ตารางที่ 3 แสดงการเปรียบเทียบความเครียดของผู้ป่วยมะเร็งเต้านมที่ได้รับการผ่าตัดก่อนและหลังการใช้รูปแบบการดูแลผู้ป่วยมะเร็งเต้านมที่ได้รับการผ่าตัด

ความเครียดของผู้ป่วยมะเร็งเต้านมที่ได้รับการผ่าตัด	$\bar{X}$	S.D.	t	p
ก่อนใช้รูปแบบ	1.5853	.5110	1.327	.194
หลังการใช้รูปแบบ	1.4941	.4311		

*p < 0.05

การเปรียบเทียบความเครียดก่อนและหลังใช้รูปแบบการดูแลผู้ป่วยมะเร็งเต้านมที่ได้รับการผ่าตัด ผลการวิจัยพบว่า ผู้ป่วยมะเร็งเต้านมที่ได้รับการผ่าตัด มีความเครียดหลังการใช้รูปแบบเฉลี่ยเท่ากับ 1.4941 น้อยกว่า ระดับความเครียดก่อนการใช้รูปแบบเฉลี่ยเท่ากับ 1.5853 และไม่มีความแตกต่างกัน

ตารางที่ 4 แสดงการเปรียบเทียบคุณภาพชีวิตของผู้ป่วยมะเร็งเต้านมที่ได้รับการผ่าตัดก่อนและหลังการใช้รูปแบบการดูแลผู้ป่วยมะเร็งเต้านมที่ได้รับการผ่าตัด

คุณภาพชีวิตของผู้ป่วยมะเร็งเต้านมที่ได้รับการผ่าตัด	$\bar{X}$	S.D.	t	p
ก่อนใช้รูปแบบ	3.4593	.8777	2.603	.014*
หลังการใช้รูปแบบ	3.5339	.8530		

*p < 0.05

การเปรียบเทียบคุณภาพชีวิตก่อนและหลังใช้รูปแบบการดูแลผู้ป่วยมะเร็งเต้านมที่ได้รับการผ่าตัด ผลการวิจัยพบว่า ผู้ป่วยมะเร็งเต้านมที่ได้รับการผ่าตัด มีคุณภาพชีวิตหลังการใช้รูปแบบ เฉลี่ยเท่ากับ 3.5339 มากกว่า คุณภาพชีวิตก่อนการใช้รูปแบบ เฉลี่ยเท่ากับ 3.4593 และมีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ($p < 0.05$)

อภิปรายผล

จากการศึกษาครั้งนี้ พบว่า หลังการใช้รูปแบบผู้ป่วยมะเร็งเต้านมที่ได้รับการผ่าตัดมีระดับคะแนนเฉลี่ยของความรู้สูงกว่าก่อนการใช้รูปแบบ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 เนื่องจากผู้ป่วยมะเร็งเต้านมที่ได้รับการผ่าตัดได้รับการให้ความรู้อย่างต่อเนื่อง ร่วมกับการวางแผนจำหน่ายผู้ป่วยที่มีคุณภาพ ซึ่งการให้ความรู้ซ้ำ ๆ ย่อมทำให้ผู้ป่วยมีความรู้เพิ่มขึ้น อีกทั้งในการให้ความรู้ผู้วิจัยใช้สื่อการสอนที่ให้ผู้ป่วยจดจำได้ง่ายด้วยแผ่นพับที่เป็นรูปภาพ และ QR Code ที่สามารถเปิดดูด้วยโทรศัพท์มือถือได้ตลอดเวลา ผลของการศึกษาวินิจฉัยแม้ว่าก่อนพัฒนารูปแบบผู้ป่วยมะเร็งเต้านมที่ได้รับการผ่าตัดจะมีความรู้ในระดับสูงเช่นกัน อาจเนื่องจากเมื่อทราบว่าตัวเองเป็นโรคมะเร็งเต้านมบุคคลมักจะมีการหาความรู้ในระบบสารสนเทศจากโทรศัพท์มือถือ หรืออินเทอร์เน็ต แต่อย่างไรก็ตามเมื่อพิจารณารายชื่อ พบว่าหลังการพัฒนารูปแบบยังมีผู้ป่วยตอบผิดมากที่สุด ในเรื่องของอาการที่บ่งบอกถึงการเกิดมะเร็งเต้านมซ้ำและการแพร่กระจายของมะเร็งสู่อวัยวะอื่น ๆ หรืออาจเป็นมะเร็งเต้านมอีกข้างหนึ่งที่ผู้ป่วยยังขาดความเข้าใจและไม่สังเกตตัวเองอาจทำให้ไปพบแพทย์ช้า จำเป็นที่เจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้องต้องเน้นย้ำถึงอาการเหล่านี้เพื่อเตือนให้ผู้ป่วยเฝ้าสังเกตอาการตนเองนอกจากนี้ส่วนใหญ่ตอบผิดในเรื่องของการดูแลเพื่อป้องกันภาวะแทรกซ้อนหลังผ่าตัด คิดว่าเป็นหน้าที่ของแพทย์ พยาบาลและนักกายภาพบำบัดเท่านั้นที่จะทำให้อาการของตนเองดีขึ้น ซึ่งเรื่องดังกล่าวควรมีการเน้นย้ำในการฝึกปฏิบัติการบริหารหลังผ่าตัดด้วยตัวเองเพื่อป้องกันภาวะแทรกซ้อน

ไม่ต้องรอให้เจ้าหน้าที่ทำให้ และในเรื่องความรู้ในการเกิดมะเร็งเต้านมที่ผู้ป่วยยังไม่ทราบว่า มารดาที่เลี้ยงลูกด้วยนมแม่มีโอกาสเกิดมะเร็งเต้านมน้อยกว่ามารดาที่ไม่ได้เลี้ยงลูกด้วยนมแม่ เมื่อผู้ป่วยเข้าใจได้ถูกต้องจะสามารถบอกคนในครอบครัวหรือบุคคลใกล้ชิด ส่งเสริมการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ได้เพราะสามารถลดความเสี่ยงการเกิดมะเร็งเต้านมได้เช่นกันซึ่งการศึกษาวิจัยนี้ สอดคล้องกับการศึกษาของ ธนัศมณฑ ภาณุพรพงษ์ ได้ศึกษาประสิทธิภาพของโปรแกรมสร้างเสริมพฤติกรรม การให้ความรู้ในการตรวจเต้านมด้วยตนเอง ผลการศึกษาพบว่าภายหลังเข้าร่วมโปรแกรมสร้างเสริมพฤติกรรมตรวจเต้านมด้วยตนเอง กลุ่มตัวอย่างมีความรู้เกี่ยวกับมะเร็งเต้านม และการรับรู้โอกาสเสี่ยงของการเกิดมะเร็งเต้านม อยู่ในระดับสูงเช่นกัน (ธนัศมณฑ ภาณุพรพงษ์, 2564) อีกทั้ง น้ำอ้อย ภัคติวงศ์ และนวรรตน์ โกมลวิภาต ได้ศึกษาเรื่องความรู้ ต่อพฤติกรรมตรวจ เต้านมด้วยตนเอง พบว่าผลคะแนนการรับรู้หลังเข้าร่วมโปรแกรมเพิ่มขึ้น (น้ำอ้อย ภัคติวงศ์ และนวรรตน์ โกมลวิภาต, 2561)

สำหรับเรื่องของการปฏิบัติในการดูแลตัวเองภายหลังผ่าตัดเพื่อป้องกันภาวะแทรกซ้อน นั้นพบว่า หลังจากพัฒนารูปแบบแล้วผู้ป่วยมะเร็งเต้านมหลังผ่าตัดมีการปฏิบัติ มากกว่าก่อนการใช้รูปแบบซึ่งสอดคล้องกับการวิจัยของ พวงทอง จินดากุล ที่ศึกษาความสามารถในการดูแลตัวเองในผู้ป่วยมะเร็งเต้านมที่เข้าร่วม โปรแกรมการสนับสนุนการดูแลตนเอง พบว่า ความสามารถในการดูแลตนเองเมื่อสิ้นสุดโปรแกรมสูงกว่าก่อนเข้าโปรแกรมแต่ในการวิจัยครั้งนี้เมื่อเปรียบเทียบการปฏิบัติก่อนและหลังการใช้รูปแบบการดูแลผู้ป่วยมะเร็งที่ได้รับการผ่าตัด พบว่าไม่แตกต่างกันอาจเป็นเพราะการปฏิบัติตัวของผู้ป่วยเป็นสิ่งที่ผู้ป่วยตระหนักและสามารถเรียนรู้รับทราบข้อมูลจากแหล่งข้อมูลอื่น เช่น จาก เว็บไซต์ และรับรู้ข้อมูลจากผู้วิจัยในการวางแผนจำหน่ายผู้ป่วยเต็มรูปแบบ เพราะการวางแผนจำหน่ายผู้ป่วยจะทำเมื่อผู้ป่วยเริ่มเข้ามารักษาในโรงพยาบาลตั้งแต่วันแรก ต่อเนื่องไปจนถึงจำหน่ายกลับบ้าน ด้วยการประสานงานผู้ที่เกี่ยวข้องและชุมชน ในการดูแลผู้ป่วยต่อเนื่อง ซึ่งจะเห็นได้ว่าการวางแผนจำหน่ายผู้ป่วยนั้นต้องมียุทธศาสตร์ประกอบของการฝึกปฏิบัติตามหลัก DMETHOD เพื่อให้ผู้ป่วยมีการปฏิบัติตัวที่ถูกต้องเหมาะสมด้วยการ ฝึกทักษะที่จำเป็นให้กับผู้ป่วยตั้งแต่มีก่อนการผ่าตัด ตลอดจนการป้องกันภาวะแทรกซ้อนต่าง ๆ ตั้งแต่รักษาตัวอยู่ในโรงพยาบาลจนจำหน่ายกลับไปฟื้นฟูตัวเองต่อเนื่องที่บ้านดังนั้นเมื่อเปรียบเทียบก่อนและหลังการใช้รูปแบบผลการวิจัยออกมาจึงไม่มีความแตกต่างกัน (พวงทอง จินดากุล, 2560)

ในการศึกษาวิจัยครั้งนี้ผลของการศึกษาวิจัยในเรื่องของความเครียดผู้ป่วยมะเร็งเต้านม พบว่าหลังจากใช้รูปแบบผู้ป่วยที่มีความเครียดในระดับมากลดลง ถึงแม้ว่าเมื่อเปรียบเทียบความแตกต่างก่อนและหลังใช้รูปแบบไม่แตกต่างกัน ซึ่งสอดคล้องกับการศึกษาของ สมศิริ เกษตรเวทิน และณัฐพัชร พรหมมินทร์ ที่ศึกษาผลของการให้ข้อมูลต่อความเครียดในผู้ป่วยมะเร็งเต้านมก่อนผ่าตัดผลการวิจัย พบว่าผู้ป่วยทั้งกลุ่มควบคุมและกลุ่มทดลองต่างมี

ความเครียดไม่แตกต่างกันอธิบายได้ว่า แม้ว่าจะมีการให้คำปรึกษาใน จากผู้วิจัย แต่ในช่วงการรักษามะเร็งเต้านม ผู้ป่วยจะกังวลในปัญหา และภาวะแทรกซ้อนที่เกิดขึ้นระหว่างการรักษา เช่นภาวะแทรกซ้อนที่เกิดจากการให้ยาเคมีบำบัด และการฉายรังสี จะมีอาการข้างเคียงเกิดขึ้น เช่น ผื่นแดง อ่อนเพลีย คลื่นไส้ อาเจียน รับประทานอาหารได้น้อย รวมถึงค่าใช้จ่ายต่าง ๆ ที่เกิดตามมามากน้อยตามลักษณะของปัญหาที่ผู้ป่วยได้พบเจอ จึงทำให้ผู้ป่วยเพิ่มระดับความเครียดจากน้อยไปสู่ระดับปานกลางในผู้ป่วยบางคน ซึ่งพบว่ามีความเกี่ยวข้องกับข้อมูลส่วนบุคคลที่พบว่าผู้ป่วยส่วนใหญ่ค่าใช้จ่ายของครอบครัวแม้ว่าจะเพียงพอแต่ไม่มีเงินเหลือเก็บที่จะนำเงินไปใช้ในกระบวนการ การรักษาตัวเองได้เพียงพอ ร้อยละ 52.9 รองลงมาคือค่าใช้จ่ายในครอบครัวมีไม่เพียงพอ ถึงร้อยละ 17.6 นอกจากนี้การศึกษาความเครียดของกลุ่มตัวอย่าง พบว่า การนอนไม่หลับเป็นปัญหาสำคัญส่วนใหญ่ของกลุ่มตัวอย่าง รองลงมาคือมีความเหนื่อยหน่าย การมีอาการเกร็งกล้ามเนื้อบริเวณท้ายทอย ไหล่ ซึ่งเป็นอาการทางกายที่แสดงออกจากการมีความเครียด ดังนั้นในการดูแลผู้ป่วยมะเร็งเต้านมหลังผ่าตัด ควรมีการให้คำปรึกษากับผู้ป่วยอย่างต่อเนื่อง และเจ้าหน้าที่ที่ดูแลผู้ป่วยควรประเมินความเครียดและใส่ใจสอบถามถึงความไม่สบายใจกับผู้ป่วยทุกครั้งที่มารับบริการ (สมศิริ เกษตรเวทิน และณัฐพัชร พรหมมินทร์, 2560)

คุณภาพชีวิตของผู้ป่วยพบว่า หลังการใช้รูปแบบผู้ป่วยมีคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้น เมื่อเปรียบเทียบกับก่อนและหลังการใช้รูปแบบ ผู้ป่วยมีคุณภาพชีวิต แตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 โดย อธิบายได้ว่า การใช้รูปแบบที่พัฒนาขึ้นมีผลต่อคุณภาพชีวิตของผู้ป่วยมะเร็งเต้านมที่ได้รับการผ่าตัด การให้ผู้ป่วยมองเห็นคุณค่าในชีวิตของตนเอง สามารถดูแลตัวเองได้ มีความสามารถในการเผชิญปัญหาต่าง ๆ ได้อย่างมีประสิทธิภาพ สามารถใช้ศักยภาพของตนเองในทางสร้างสรรค์ รวมทั้งความพึงพอใจในวิถีชีวิตของตนเอง สอดคล้องกับการศึกษาของ ประทุม สร้อยวงค์ ที่ศึกษาถึงประสิทธิผลของการใช้โปรแกรมการส่งเสริมการจัดการตนเองในผู้ป่วยโรคมะเร็งเต้านม ผลการศึกษาพบว่า กลุ่มตัวอย่างที่มีการนำโปรแกรมการส่งเสริมการจัดการตนเองไปใช้มีร้อยละของกลุ่มตัวอย่างที่มีพฤติกรรมการจัดการตนเองในระดับดี มีคะแนนคุณภาพชีวิตในระดับดี มากกว่าก่อนมีการนำโปรแกรมการส่งเสริมการจัดการตนเองไปใช้เมื่อพิจารณารายข้อจากการสอบถามถึงคุณภาพชีวิต พบว่า ปัญหาที่ทำให้ระดับคุณภาพชีวิตน้อยลง ส่วนใหญ่คือ ความพอใจในชีวิตทางเพศ รองลงมาคือ การเจ็บป่วยไม่สามารถทำในสิ่งที่ต้องการได้ และ การรู้สึก เหนื่อย เสร้าและหงุดหงิด อธิบายได้ว่า ใน 3 ประเด็นที่เกิดขึ้นสามารถเกิดขึ้นได้เป็นภาวะปกติในผู้ป่วยที่เป็นมะเร็งเต้านม การสูญเสียสภาพลักษณะหลังจากถูกตัดเต้านมออกไป เป็นปัญหาที่ยิ่งใหญ่ของผู้หญิง จำเป็นต้องได้รับการอธิบายให้สามีเข้าใจ รับทราบปัญหาร่วมกัน ให้กำลังใจแก่กัน สำหรับประเด็น การผ่าตัดเต้านม อาจมีข้อจำกัดในการทำกิจกรรมต่าง ๆ เช่นการยกของหนัก หรือไม่สามารถทำงานที่เคยทำอยู่ก่อนได้ดีเท่าเดิม

สำหรับประเด็น ผู้ป่วยมะเร็งเต้านมจะรู้สึกเศร้าและหงุดหงิดง่ายขึ้น ซึ่งส่งผลมาจากความเครียดที่เป็นหลังผ่าตัดเต้านมผู้ที่เกี่ยวข้องในการดูแลรักษา ควรมีการจัดกิจกรรมที่เพื่อการผ่อนคลาย และ เน้นย้ำการสร้างคุณค่าในชีวิตให้กับผู้ป่วย เพื่อให้สามารถเผชิญปัญหาได้ด้วยตัวเอง (ประทุม สร้อยวงค์ และคณะ, 2560)

การเป็นมะเร็งเต้านมของผู้ป่วย มักเกิดผลกระทบมากมายทั้งด้านร่างกายและจิตใจ โดยเฉพาะผู้หญิงที่ต้องตัดเต้านมออกเพื่อรักษาชีวิต เป็นการรู้สึกสูญเสียอวัยวะที่แสดงถึงความเป็นผู้หญิง การเจ็บป่วยนี้ถ้าจำเป็นที่พยาบาลควรช่วยเหลือผู้ป่วยที่เป็นมะเร็งเต้านมทั้งในมิติทางกายและทางจิตใจไปพร้อมกัน ซึ่งจากผลการศึกษาครั้งนี้ พบว่า การให้การดูแลผู้ป่วยที่เป็นมะเร็งเต้านมที่ได้รับการผ่าตัดเต้านมออก ได้มีรูปแบบการดูแลทั้งด้านร่างกาย และจิตใจไปพร้อมกันด้วย โดยการให้ความรู้ในเรื่องโรค มีการฝึกปฏิบัติการดูแลตนเองโดยฝึกก่อนผ่าตัด อีกทั้งมีการใช้แรงสนับสนุนทางสังคมจากบุคคลที่เกี่ยวข้องเข้ามาช่วยดูแลช่วยเหลือเช่น นักจิตวิทยา ศูนย์พึ่งได้ โดยการให้คำปรึกษาทางจิตวิทยาจะส่งผลให้ผู้ป่วยสามารถแก้ไขปัญหาและหาทางออกได้ด้วยตัวเองตามปัจเจกบุคคล นอกจากนี้ในหอผู้ป่วยที่ดูแลผู้ป่วยเหล่านี้ต้องมีการเตรียมความพร้อมผู้ป่วยก่อนที่จะจำหน่ายออกจากโรงพยาบาลกลับบ้านด้วยรูปแบบของการวางแผนจำหน่ายผู้ป่วยอย่างมีคุณภาพ รวมถึงประสานงานหน่วยงานชุมชนติดตามดูแลต่อเนื่องด้วยการเยี่ยมบ้าน รูปแบบดังที่กล่าวมานี้สามารถช่วยให้ผู้ป่วยมะเร็งเต้านมหลังผ่าตัดดำรงชีวิตอยู่ต่อไปอย่างมีความสุขและมีคุณภาพชีวิตที่ดี

สรุป/ข้อเสนอแนะ

การศึกษาวิจัยครั้งนี้ มีวัตถุประสงค์ เพื่อศึกษาความรู้ การปฏิบัติการดูแลตัวเอง ความเครียด คุณภาพชีวิต ของผู้ป่วยมะเร็งเต้านมที่ได้รับการผ่าตัด ในโรงพยาบาลชุมชนพรเชตรอุดมศักดิ์ โดยมีรูปแบบการดูแลผู้ป่วยมะเร็งเต้านมที่ได้รับการผ่าตัดคือ การให้ความรู้ การให้แรงสนับสนุนทางสังคม การให้คำปรึกษารายบุคคล การวางแผนจำหน่ายผู้ป่วย การติดตามต่อเนื่องด้วยการเยี่ยมบ้าน ผลการวิจัยพบว่าผู้ป่วย มีความรู้การปฏิบัติเพิ่มขึ้น มีความเครียดลดลง และมีคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้น จากผลการศึกษาดังกล่าว ผู้วิจัยขอเสนอแนะข้อค้นพบที่ได้จากการวิจัยเพื่อนำไปใช้ประโยชน์ ดังนี้ **ด้านการบริหาร** ผู้บริหารต้องให้ความสำคัญ ต้องวางนโยบายการดูแลผู้ป่วยมะเร็งเต้านม วางแผนการดูแลให้ครบวงจรรวมถึงการเยี่ยมบ้านประสานกับเครือข่าย ทีมสหวิชาชีพและควรมีการติดตามนิเทศทางคลินิก อย่างต่อเนื่อง **ด้านการบริการพยาบาล** ควรมีการประสานทีมสหวิชาชีพที่เกี่ยวข้อง อีกทั้งในหอผู้ป่วยและคลินิกต่าง ๆ ควรมีการใช้รูปแบบที่พัฒนาขึ้น กับผู้ป่วยมะเร็งเต้านมทุกราย นอกจากนี้ ในงานผลิตสื่อการสอนสุขศึกษา ควรจัดทำสื่อต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับรูปแบบการดูแลผู้ป่วยมะเร็งเต้านมที่ได้รับการผ่าตัดที่ผู้วิจัยได้พัฒนาขึ้นและสื่อดังกล่าวควรง่ายแก่การเข้าถึงสำหรับผู้ป่วย เช่น QR Code

เป็นต้น **ด้านวิชาการ** ควรมีการจัดทำแนวทางการดูแลผู้ป่วยมะเร็งเต้านมที่ได้รับการผ่าตัด รวมถึงจัดอบรมเจ้าหน้าที่ ที่เกี่ยวข้องในการดูแลผู้ป่วยมะเร็งเต้านม ทั้งในโรงพยาบาลชุมชน เขตโรคุมศกดีและเครือข่ายโรงพยาบาลชุมชนทั้ง 10 แห่งในจังหวัดชุมพร เพื่อที่จะสามารถ นำความรู้ในการดูแลผู้ป่วยไปใช้ในการดูแลผู้ป่วยได้อย่างมีคุณภาพ หรือสามารถนำไปถ่ายทอด ให้ อสม.ที่ร่วมดำเนินงานในการเยี่ยมบ้านผู้ป่วย ให้มีความเข้าใจเพื่อดูแลผู้ป่วยได้อย่างมี คุณภาพต่อไปเช่นกัน

เอกสารอ้างอิง

- กุลณา บุญมากุล. (2558). ผลของการใช้โปรแกรมการเยี่ยมบ้านในการบำบัดทางการพยาบาล ผู้ป่วยมะเร็ง ในระยะสุดท้ายของชีวิต. ใน ดุษิณีพนธ์พยาบาลศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาพยาบาล. มหาวิทยาลัยคริสเตียน.
- จารุณี แก้วอุบล. (2563). ประสิทธิผลของโปรแกรมการให้ข้อมูลต่อคุณภาพชีวิตของผู้ป่วย มะเร็งเต้านมที่ได้รับการผ่าตัดเต้านม. วารสารสำนักงานสาธารณสุขจังหวัด มหาสารคาม, 7(4), 13-27.
- จิระพรรณ ศรีหามิ และคณะ. (2554). ผลของแบบแผนความเชื่อทางสุขภาพและแรงสนับสนุน จากสามีที่มีต่อ การป้องกันและควบคุมมะเร็งเต้านมของสตรีวัย 35-55 ปี ตำบลจิง หาร อำเภोजังหาร จังหวัดร้อยเอ็ด. วารสาร J Sci Technol MSU, 29(3), 243-248.
- ฉวีวรรณ เกตุน้อย และคณะ. (2563). การพัฒนาคุณภาพการวางแผนจำหน่ายผู้ป่วยมะเร็ง ศีรษะและคอ. พยาบาลสาร, 47(2), 417-425.
- ฐณัฐ วงศ์สายเชื้อ. (2562). ระเบียบวิธีวิจัย ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง. เรียกใช้เมื่อ 4 ตุลาคม 2565 จาก <https://ajarnfar.webstriple.com>
- ณัฐนิชา แหวนวงศ์ และคณะ. (2559). ผลของโปรแกรมส่งเสริม สมรรถนะแห่งตนพฤติกรรม ป้องกันมะเร็งเต้านมในสตรีกลุ่มแม่บ้านทำความสะอาด. วารสารสงขลานครินทร์, 35(1) 21-35.
- ณัฐวิศา หงส์พิทักษ์ชน และคณะ. (2651). ผลของการให้การปรึกษาแบบกลุ่มเพื่อเสริมสร้าง พฤติกรรมการเผชิญปัญหาของผู้ป่วยมะเร็งเต้านมที่ได้รับเคมีบำบัด โรงพยาบาลมหา วิทยาลัยราชภัฏธนบุรี. วารสารโรงพยาบาลตำรวจ, 10(2), 319-29.
- ธณัศมณต์ ภาณุพรพงษ์. (2564). ประสิทธิผลของโปรแกรมสร้างเสริมพฤติกรรม การตรวจเต้าน มด้วยตนเอง. วารสารการวิจัยและพัฒนาด้านสุขภาพ สำนักงานสาธารณสุขจังหวัด นครราชสีมา, 7(1), 140-157.

- ธีรวุฒิ คูหะเปรมะ. (2565). มะเร็งเต้านม อันดับ 1 ในหญิงไทย คัดกรอง รู้เร็ว รักษาทัน. เรียกใช้เมื่อ 4 ตุลาคม 2565 จาก <https://www.bangkokbiznews.com/health/well-being/1030790>
- น้ำอ้อย ภักดิ์วงศ์ และนวิรัตน์ โกมลวิภาต. (2561). ความรู้ ความเชื่อด้านสุขภาพ การรับรู้ความสามารถตนเองและพฤติกรรมการตรวจเต้านมด้วยตนเองของนักศึกษาหญิงที่ได้รับโปรแกรมส่งเสริมการตรวจเต้านมด้วยตนเอง. สมาคมสถาบันอุดมศึกษาเอกชนแห่งประเทศไทยในพระราชูปถัมภ์สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี, 7(1), 57-70.
- ประทุม สร้อยวงศ์ และคณะ. (2560). ประสิทธิภาพของการใช้โปรแกรมการส่งเสริมการจัดการตนเองใน ผู้ป่วย โรคมะเร็งเต้านม. วารสารการพยาบาล, 32(4), 5-18.
- พงษ์สิทธิ์ พงษ์ประดิษฐ์ และคณะ. (2555). ปัจจัยคัดสรรที่เกี่ยวข้องกับพฤติกรรมส่งเสริมสุขภาพของสตรี ที่เป็นโรคมะเร็งเต้านมและได้รับยาเคมีบำบัดเสริม. รามาธิบดีพยาบาลสาร, 18(1), 70-82.
- พวงทอง จินดากุล. (2560). ประสิทธิภาพของโปรแกรมการสนับสนุนและให้ความรู้ต่อความสามารถ ในการดูแลตัวเอง การรับรู้ความรุนแรงของอาการข้างเคียงจากเคมีบำบัดและความวิตกกังวลในผู้ป่วยมะเร็ง เต้านมระยะแรกที่เข้ารับการรักษาเสริมด้วยเคมีบำบัด. วารสารโรคมะเร็ง, 38(3), 105-116.
- มลฤดี เกษเพชร. (2565). มะเร็งเต้านม เรื่องใกล้ตัวที่ผู้หญิงควรระวัง. เรียกใช้เมื่อ 4 ตุลาคม 2565 จาก https://www.rama.mahidol.ac.th/cancer_center/sites
- โรงพยาบาลชุมพรเขตรอุดมศักดิ์งานสถิติ. (2565). รายงานประจำปีผู้ป่วยมะเร็ง. ชุมพร: โรงพยาบาลชุมพรเขตรอุดมศักดิ์.
- สถาบันมะเร็งแห่งชาติ. (2563). Hospital-Based Cancer registry 2020. เรียกใช้เมื่อ 4 ตุลาคม 2565 จาก https://www.nci.go.th/e_book/hosbased_2563/index.html
- สมศิริ เกษตรเวทิน และณัฐพัชร์ พรหมมินทร์. (2560). ผลของการให้ข้อมูลต่อความวิตกกังวลในผู้ป่วยมะเร็งเต้านมก่อนผ่าตัด. วารสารการแพทย์โรงพยาบาลอุดรธานี, 25(2), 162-170.
- สมหมาย คชนาม. (2554). เครื่องมือและสถิติเพื่อการวิเคราะห์ข้อมูลในการวิจัย. ใน เอกสารการประชุมพยาบาลครั้งที่ 2 : เรื่องพยาบาลกับงานวิจัย. โรงพยาบาลท่าม่วงกาญจนบุรี.
- สำนักการพยาบาล. (2557). เกณฑ์คุณภาพงานเยี่ยมบ้าน. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์ชุมนุมสหกรณ์การเกษตรแห่งประเทศไทย.

- สำนักงานสาธารณสุขจังหวัดชุมพร. (2565). สถิติผู้ป่วยมะเร็งประจำปี. เรียกใช้เมื่อ 5 ตุลาคม 2565 จาก https://cpn.hdc.moph.go.th/hdc/main/index_pk.php
- สิริกานดา กอแก้ว และสุพรรณ วงษ์ทิม. (2560). ผลของการให้การปรึกษาแบบรายบุคคลที่มีต่อการเสริมสร้างความสุขในผู้ป่วยมะเร็งเต้านมหลังผ่าตัดเต้านมออก. วารสารโรงพยาบาลตำรวจ, 9(1), 94-104.
- สุรีย์ ธรรมิกบวร. (2554). การพยาบาลองค์รวม : กรณีศึกษา. เรียกใช้เมื่อ 5 ตุลาคม 2565 จาก <http://www.nurse.ubu.ac.th/sub/knowledgedetail/plan.pdf>
- Group W. (1993). Study Protocol for the World Health Organization project to develop a quality of life assessment instrument quality of life research. quality of life research, 2(2), 15 3-9.
- HyunaS, et al. (2021). Global Cancer Statistics2020: Globocan Estimates of Incidence and Mortality Worldwide for 36 Cancers in 185Countries. Retrieved November 12, 2022, from [https://acsjournals onlinelibrary wiley.com/doi/10.3322/caac.21660](https://acsjournals.onlinelibrary.wiley.com/doi/10.3322/caac.21660).<https://doi.org/10.3322/caac.21660>
- Lawitti, P. & Parinyanitigul, N. (2016). Breast cancer. Bangkok: Chulalongkorn University.

ปัจจัยที่ส่งผลต่อการปฏิบัติงานของบุคลากรเทศบาลตำบลฉลอง จังหวัดภูเก็ต*

FACTORS AFFECTING THE PERFORMANCE OF PERSONNEL
CHALONG SUBDISTRICT MUNICIPALITY PHUKET PROVINCE

ณัฐวัฒน์ สิริพรวุฒิ*, ปัทมาราค สุตเลิศ, วันเพ็ญ เดชเดชา, รัศมี กัณหาจันทร์, นิชาพร พานิช

Nattawat Siriphornwut, Pattamarak Sudlert, Wanpen Detdecha, Ratsamee Kanhachan, Nichapat Panuch

มหาวิทยาลัยกรุงเทพธนบุรี

Bangkokthonburi University, Thailand

*Corresponding author E-mail: NattawatSiri41@gmail.com

บทคัดย่อ

การวิจัยเรื่องนี้ มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาปัจจัยที่ส่งผลต่อการปฏิบัติงานของบุคลากรเทศบาลตำบลฉลอง จังหวัดภูเก็ต เพื่อศึกษาเปรียบเทียบปัจจัยที่ส่งผลต่อการปฏิบัติงานของบุคลากรเทศบาลตำบลฉลอง จังหวัดภูเก็ต จำแนกตามปัจจัยส่วนบุคคลของพนักงานเทศบาลตำบลฉลอง จังหวัดภูเก็ต และเพื่อศึกษาความสัมพันธ์ปัจจัยที่ส่งผลต่อการปฏิบัติงานของบุคลากรเทศบาลตำบลฉลอง จังหวัดภูเก็ต และผลของการปฏิบัติงาน ซึ่งกลุ่มตัวอย่างในการวิจัย ได้แก่ พนักงานเทศบาลตำบลฉลอง จังหวัดภูเก็ต จำนวน 180 คน และเก็บรวบรวมข้อมูลโดยใช้แบบสอบถามเป็นเครื่องมือในการเก็บข้อมูล สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล คือ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย ค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ค่าที ค่าเอฟ และการวิเคราะห์สหสัมพันธ์พหุคูณ ผลการศึกษา พบว่า 1) ปัจจัยที่ส่งผลต่อการปฏิบัติงานของบุคลากรเทศบาลตำบลฉลอง จังหวัดภูเก็ต ในภาพรวม อยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายปัจจัยแล้วพบว่าปัจจัยงานใจและปัจจัยค่าจ้างอยู่ในระดับมากทั้งสองปัจจัย 2) ผลการเปรียบเทียบปัจจัยที่ส่งผลต่อการปฏิบัติงานของบุคลากรเทศบาลตำบลฉลอง จังหวัดภูเก็ต จำแนกตามปัจจัยส่วนบุคคล พบว่า ปัจจัยด้านเพศ ระดับการศึกษา รายได้ต่อเดือน และประสบการณ์การทำงานที่ต่างกัน มีปัจจัยที่ส่งผลต่อการปฏิบัติงานไม่แตกต่างกัน อายุต่างกันมีปัจจัยงานใจ และปัจจัยค่าจ้างแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญ นอกจากนี้ประเภทของพนักงานเทศบาลที่ต่างกัน ลูกจ้างตามภารกิจมีปัจจัยที่ส่งผลต่อการปฏิบัติงานมากกว่าข้าราชการ/ลูกจ้างประจำ 3) ผลการศึกษาความสัมพันธ์ปัจจัยที่ส่งผลต่อการปฏิบัติงานของบุคลากรเทศบาลตำบลฉลอง จังหวัดภูเก็ต กับผลของการปฏิบัติงาน พบว่า

* Received October 24, 2022; Revised December 11, 2023; Accepted February 27, 2023

ปัจจัยจูงใจและปัจจัยค้ำจุน ส่งผลต่อการปฏิบัติงานของบุคลากรเทศบาลตำบลคลอง จังหวัดภูเก็ต อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ($p < .05$)

คำสำคัญ: ปัจจัยจูงใจ, ปัจจัยค้ำจุน, ผลการปฏิบัติงาน

Abstract

This research aimed to study the factors affecting the performance of the personnel of Chalong Subdistrict Municipality Phuket Province to compare the factors affecting the performance of the personnel of Chalong Subdistrict Municipality Phuket Province and to study the relationship of factors affecting the performance of personnel in Chalong Subdistrict Municipality Phuket Province with the results of the performance. The sample group included 180 on Chalong Subdistrict Municipality Phuket Province employees. Collect information using questionnaires. The statistics used in the data analysis were percentage, mean, standard deviation, t- test ,F-test and Multiple regression analysis. The study results revealed that: 1. Factors affecting the performance of personnel of Chalong Subdistrict Municipality Phuket Province as a whole is at a high level. When considering each factor, it was found that both motivating factors and supporting factors were at a high level. 2. The results of comparison of factors affecting the performance of personnel in Chalong Subdistrict Municipality Phuket Province Classified by personal factors, it was found that gender, education level monthly income and different work experiences there are no different factors. Different ages had significantly different motives and supporting factors. Different types of municipal employees, task-based employees have more factors affecting their performance than civil servants/full-time employees. 3. The results of a study on the relationship of factors affecting the performance of personnel in Chalong Subdistrict Municipality Phuket Province with the results of the performance. It was found that the motivation and support factors affect the performance of the personnel of Chalong Sub-District Municipality Phuket Province statistically significant at the .05 level ($p < .05$).

Keywords: Motivational Factors, Supporting Factors, Performance

บทนำ

ในปัจจุบันการบริหารจัดการองค์กรทุก ๆ องค์กรล้วนต้องมีปัจจัยพื้นฐานที่สำคัญต่อการบริหารจัดการ ประกอบไปด้วย 4 ส่วน คือ บุคคล (man) เงินทุน (money) วัสดุ (material) และวิธีการ (method) ปัจจัยสำคัญที่สุดที่ส่งผลให้องค์กรประสบความสำเร็จตามเป้าหมายที่กำหนด คือ บุคลากร เพราะบุคลากรคือทรัพยากรพื้นฐานที่มีความสำคัญในการขับเคลื่อนให้บรรลุจุดมุ่งหมายขององค์กรได้อย่างมีประสิทธิภาพและ ได้ผลงานที่ดีที่สุดถึงแม้องค์กรจะมีเงินทุนมาก มีวัสดุที่ดี มีกระบวนการผลิตและเทคโนโลยีที่ทันสมัยเพียงใด แต่ถ้าบุคลากรมีทัศนคติที่ไม่ดีต่อองค์กรแล้วนั้นก็อาจจะส่งผลให้ขาดประสิทธิภาพ ขาดศักยภาพและส่งผลกระทบต่อผลการดำเนินงาน (ขพิสา สุทธอนันต์โกคิน และภมร ชันชะหัดต์, 2564) นักวิชาการกล่าวไว้ว่า ถ้าหากบุคลากรมีแรงจูงใจ จะทำให้บุคลากรมีความตั้งใจในการทำงานได้อย่างแท้จริง มีความคิดเชิงสร้างสรรค์ในการทำงาน มีความอดทนแม้จะอยู่ในสภาวะกดดันจากสถานการณ์ต่าง ๆ ได้ดี และมีปัญหาขัดแย้งกับเพื่อนร่วมงานได้น้อย ส่งเสริมให้เกิดความร่วมมือร่วมใจในการปฏิบัติงานสามารถฟันฝ่าอุปสรรคไปได้ (สมบัติ อาริยาสาธ, 2561) และองค์กรยังมีความแข็งแกร่งมากยิ่งขึ้นในการดำเนินงาน อีกทั้งยังทำให้บรรลุจุดมุ่งหมายขององค์กรได้ และองค์กรใดหากมีผู้ปฏิบัติงานไม่มีแรงจูงใจในการปฏิบัติงานงานนั้นก็จะเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ และเมื่อบุคลากรปฏิบัติงานด้วยความเต็มกำลังสามารถแล้ว องค์กรสนับสนุนด้านสวัสดิการที่เพียงพอต่อความต้องการของบุคลากร และค่าตอบแทนที่มีความเหมาะสมกับความรู้ความสามารถ ซึ่งจะเป็นเครื่องยึดเหนี่ยวให้บุคลากรมีความจงรักภักดีต่อองค์กร หากมีสวัสดิการที่เพียงพอแล้ว จะสามารถส่งเสริมคุณภาพชีวิตความเป็นอยู่ที่ดีขึ้น สร้างความมั่นคงในชีวิตให้กับบุคลากร จนเกิดขวัญกำลังใจที่จะปฏิบัติงานได้อย่างเต็มกำลังความสามารถ (ธีรพันธ์ ลมูลศิลป์ และวัชร ยี่สุนเทศ, 2562) องค์กรจึงจำเป็นต้องมีบุคลากรที่มีคุณภาพทันต่อการเปลี่ยนแปลงทางเทคโนโลยีเพื่อการปฏิบัติงานได้อย่างมีประสิทธิภาพ การที่บุคลากรจะปฏิบัติงานได้อย่างมีประสิทธิภาพนั้นองค์กรต้องมีหลักโดยการสร้างความพึงพอใจให้เกิดขึ้นเสียก่อนทั้งจะเป็นการกระตุ้นให้เกิดกำลังใจ มีความตั้งใจ และเต็มใจที่จะปฏิบัติหน้าที่อย่างสุดความสามารถ (อิริญญา เพ็ญญะ และไชยา ยัมวิไล, 2562)

ในการบริหารงานไม่ว่าภาครัฐ หรือเอกชน ผู้บริหารทุกคนล้วนมีความต้องการให้บุคลากรของตนมีประสิทธิภาพ มีแรงจูงใจทุ่มเทการทำงานให้กับองค์กรอย่างเต็มความสามารถ และต้องการให้บุคลากรของตนมีการพัฒนาตนเองอยู่ตลอดเวลา ซึ่งบุคคลที่มีการพัฒนาตนเองอยู่ตลอดเวลา นั้นจะมีความพร้อมต่อการแข่งขัน และจะเป็นบุคคลที่พร้อมรับมือกับการเปลี่ยนแปลงอยู่ตลอดเวลา หน่วยงานหรือองค์กรใดก็ตามที่บุคลากรมีการพัฒนาตนเอง มีแรงจูงใจย่อมก่อให้เกิดประสิทธิภาพในการทำงานและนำมาซึ่งความสำเร็จก้าวหน้าขององค์กร

เฟรดริก เฮอร์ซเบิร์ก (Herzberg, et al., 1959) ได้เสนอทฤษฎีสองปัจจัย (Two Factor Theory) ซึ่งได้อธิบายไว้ว่า ปัจจัยที่ก่อให้เกิดแรงจูงใจในการทำงาน ได้แก่ ปัจจัยจูงใจ (Motivational Factors) หรือปัจจัยพึงพอใจ (Satisfier Factor) ได้แก่ ความสำเร็จในการทำงาน (Achievement) การเป็นที่ยอมรับนับถือ (Recognition) ลักษณะงานที่ปฏิบัติ (Work Itself) ความรับผิดชอบ (Responsibility) และความก้าวหน้าในตำแหน่งหน้าที่ (Advancement) เมื่อบุคลากรได้รับแรงจูงใจจากสิ่งเหล่านี้จะเป็นตัวกระตุ้นให้เกิดความพึงพอใจ ความรักความทุ่มเทในงาน และทำให้องค์กรประสบความสำเร็จตามเป้าหมายที่วางไว้ และปัจจัยค้ำจุน (Hygiene Factors) หรือปัจจัยรักษา (Maintenance Factors) เป็นปัจจัยที่ช่วยยกระดับทางด้านความรู้สึกที่มีต่องาน ส่งเสริมให้เกิดความพึงพอใจในการปฏิบัติงาน สร้างแรงจูงใจให้มีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น ถือเป็น “ปัจจัยภายนอก (Extrinsic) เป็นเพียงองค์ประกอบเสริมที่เกิดจากบริบทภายนอกของบุคคล” ได้แก่ เงินเดือน (Salary) ความสัมพันธ์กับผู้บังคับบัญชา (Interpersonal Relations with Supervision) ความสัมพันธ์กับเพื่อนร่วมงาน (Relationship with peers) ความสัมพันธ์กับผู้ใต้บังคับบัญชา (Interpersonal Relations with Subordinators) สถานะของอาชีพ (Status) นโยบายการบริหารงานขององค์กร (Company Policy and Administration) สภาพการทำงาน (Working Conditions) ความเป็นอยู่ส่วนตัว (Personal life) ความมั่นคงในงาน (Job Security) การบังคับบัญชาและการควบคุมดูแล (Supervision) (กมลพร กัลยาณมิตร, 2559)

องค์กรที่จะประสบความสำเร็จได้นั้น ส่วนใหญ่เกิดจากการมีระบบการบริหารทรัพยากรมนุษย์ที่ดี สามารถบริหารจัดการทรัพยากรมนุษย์ภายในองค์กร ให้มีความรู้ความสามารถ และมีความพร้อมที่จะเอื้อประโยชน์ให้องค์กรดำเนินภารกิจต่าง ๆ ไปสู่เป้าหมายได้อย่างมีประสิทธิภาพ การบริหารทรัพยากรมนุษย์เป็นงานที่มุ่งเลือกสรรคนดี มีความรู้ความสามารถ เข้ามาปฏิบัติงานและเมื่อคัดสรรให้บุคลากรเหล่านี้เข้ามาอยู่ในองค์กรแล้ว งานด้านการบริหารทรัพยากรมนุษย์จะต้องดูแลฝึกอบรมและพัฒนาบุคลากรให้มีความรู้ความสามารถเพิ่มมากขึ้น และมีประสบการณ์ที่ทันสมัยสอดคล้องกับสภาพการเปลี่ยนแปลงของสังคมที่มีการพัฒนาอย่างต่อเนื่อง บุคลากรหรือทรัพยากรมนุษย์ถือเป็นปัจจัยอย่างหนึ่งที่มีความสำคัญอย่างมาก โดยเฉพาะคุณภาพของบุคลากรนับเป็นปัจจัยสำคัญที่จะนำองค์กรไปสู่เป้าหมายได้ในฐานะเป็นผู้ปฏิบัติที่มีคุณภาพ ตัวบุคลากรนั้นเป็นกลไกหลักในการขับเคลื่อนระบบการดำเนินงานให้เป็นไปตามทิศทางที่องค์กรกำหนด นอกจากนั้นบุคลากร ยังเป็นปัจจัยในการสร้างภาพลักษณ์ที่ดี และเป็นที่ยอมรับในสังคมอีกด้วย หน่วยงานราชการ แม้ว่าจะไม่ได้เป็นองค์กรที่มีการแข่งขันกันอย่างรุนแรงดังเช่นองค์กรธุรกิจ แต่การมีบุคลากรที่มีความรู้ความสามารถ มีความเชี่ยวชาญ และมีความจงรักภักดีอยู่ภายในองค์กรนั้น ถือเป็นสิ่งที่จำเป็น

ต่อหน่วยงานราชการ เพราะบุคลากรเหล่านั้นเป็นปัจจัยที่จะช่วยขับเคลื่อนองค์กรให้ก้าวไปถึงจุดหมายได้อย่างมีประสิทธิภาพได้ดียิ่งขึ้น (ณัฐวัตร เบ็ญวันปลูก, 2560)

จากที่กล่าวมาข้างต้นการที่องค์กรต่าง ๆ ต่างตระหนักและหาวิธีการจัดการโดยให้ความสำคัญต่อปัจจัยที่ส่งผลกระทบต่อบุคลากรที่กำลังปฏิบัติงาน เพื่อให้บุคลากรเกิดความพึงพอใจในการทำงาน ซึ่งแรงจูงใจในการปฏิบัติงานนั้นมีอิทธิพลต่อการปฏิบัติงานของบุคคล เพราะบุคคลที่ทำงานทุกคนล้วนมีความต้องพื้นฐาน และมีความคาดหวังจากการทำงานทั้งสิ้น การสร้างแรงจูงใจในการปฏิบัติงานที่ดีกับองค์กร แรงจูงใจจึงเป็นกุญแจสำคัญซึ่งจะนำองค์กรไปสู่ความสำเร็จตามวัตถุประสงค์ขององค์กร หากบุคลากรมีแรงจูงใจในการทำงานแล้ว จะส่งผลให้บุคลากรทำงานด้วยความกระตือรือร้น สมควรใจ และเต็มใจ จะทุ่มเทแรงกายแรงใจให้ องค์กรอย่างเต็มที่ ทำงานโดยไม่เห็นแก่ความเหน็ดเหนื่อย และเกิดประสิทธิภาพประสิทธิผล ของงาน ซึ่งความต้องการพื้นฐานของบุคลากรในองค์กรตลอดจนเป้าหมายในการทำงานมีความแตกต่างกันไปในแต่ละบุคคล และแต่ละองค์กรก็มีศักยภาพ มีวิธีการในการตอบสนองต่อความต้องการของบุคลากรได้แตกต่างกันไป ผู้บริหารในองค์กรจึงต้องมีความเข้าใจต่อพฤติกรรมของ บุคลากรแสดงออกมา การสร้างแรงจูงใจเพื่อให้บุคลากรเกิดความพึงพอใจ(Job Satisfaction) และแสดงพฤติกรรมการทำงาน การปฏิบัติงานของพนักงานเทศบาลตำบลฉลอง จังหวัดภูเก็ต ในระยะที่ผ่านมาปรากฏว่ายังมีประสิทธิภาพยังไม่สูงนัก ทั้งนี้เพราะมีปัจจัยต่าง ๆ เข้ามา เกี่ยวข้อง เช่น ลักษณะของงานที่รับผิดชอบ ประสิทธิภาพในการทำงานของพนักงาน สภาพ การทำงาน ผลประโยชน์ การปกครองบังคับบัญชา ความสัมพันธ์กับเพื่อนร่วมงาน อัตราค่าจ้าง ทรัพยากรและงบประมาณ ความก้าวหน้า สวัสดิการและประโยชน์อื่นๆ จากความสำคัญ ดังกล่าว ผู้วิจัยมีความสนใจที่จะศึกษาเพื่อที่จะทราบถึงปัจจัยที่ส่งผลต่อการปฏิบัติงานของ บุคลากรเทศบาลตำบลฉลอง จังหวัดภูเก็ต

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาปัจจัยที่ส่งผลต่อการปฏิบัติงานของบุคลากรเทศบาลตำบลฉลอง จังหวัด ภูเก็ต
2. เพื่อเปรียบเทียบปัจจัยที่ส่งผลต่อการปฏิบัติงานของบุคลากรเทศบาลตำบลฉลอง จังหวัดภูเก็ต จำแนกตามปัจจัยส่วนบุคคลของพนักงานเทศบาล
3. เพื่อศึกษาความสัมพันธ์ปัจจัยที่ส่งผลต่อการปฏิบัติงานของบุคลากรเทศบาลตำบล ฉลอง จังหวัดภูเก็ต กับผลของการปฏิบัติงาน

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยในครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงปริมาณ โดยใช้แบบสอบถาม ซึ่งมีการดำเนินการวิจัยดังนี้

1. ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ประชากร คือ พนักงานเทศบาล ตำบลคลอง จังหวัดภูเก็ต จำนวนทั้งสิ้น 180 คน กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ คือ พนักงานเทศบาลตำบลคลอง จังหวัดภูเก็ต ทุกคนจำนวน 180 คน

2. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล คือ แบบสอบถาม ซึ่งแบ่งเป็น 4 ส่วน คือ ส่วนที่ 1 แบบสอบถามเกี่ยวกับปัจจัยส่วนบุคคลของพนักงานเทศบาลตำบลคลอง จังหวัดภูเก็ต ประกอบด้วย เพศ อายุ ระดับการศึกษา ประเภทของพนักงานเทศบาล รายได้ต่อเดือน และประสบการณ์การทำงาน

ส่วนที่ 2 แบบสอบถามปัจจัยที่ส่งผลต่อการปฏิบัติงานของบุคลากรเทศบาลตำบลคลอง จังหวัดภูเก็ต

ส่วนที่ 3 แบบสอบถามผลการปฏิบัติงานของบุคลากรเทศบาลตำบลคลอง จังหวัดภูเก็ต

ส่วนที่ 4 ข้อเสนอแนะอื่น ๆ

3. การเก็บรวบรวมข้อมูล

การเก็บรวบรวมข้อมูลเพื่อการศึกษา ผู้วิจัยดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลด้วยตนเอง ดังนี้

1. ขอความร่วมมือจากพนักงานเทศบาลตำบลคลอง จังหวัดภูเก็ต
2. ดำเนินการเก็บรวบรวมแบบสอบถามที่ได้รับตอบกลับมาตรวจสอบความถูกต้อง และความสมบูรณ์ของคำตอบ

4. สถิติในการวิเคราะห์ข้อมูล

การวิจัยครั้งนี้ใช้วิธีการวิเคราะห์ และประมวล ผลข้อมูลจากแบบสอบถามที่ได้กลับคืนมาทั้งหมด โดยใช้การวิเคราะห์ และใช้ค่าสถิติในการวิเคราะห์ดังนี้

1. ข้อมูลปัจจัยส่วนบุคคลของพนักงานเทศบาลตำบลคลอง จังหวัดภูเก็ต ใช้การแจกแจงความถี่ (Frequency) และค่าร้อยละ (Percentage)
2. ข้อมูลปัจจัยที่ส่งผลต่อการปฏิบัติงานของบุคลากรเทศบาลตำบลคลอง จังหวัดภูเก็ต ใช้ค่าเฉลี่ย (arithmetic Mean- $\bar{X}$) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation-SD)

3. ข้อมูลเปรียบเทียบปัจจัยที่ส่งผลต่อการปฏิบัติงานของบุคลากรเทศบาลตำบลฉลอง จังหวัดภูเก็ต ที่มีปัจจัยส่วนบุคคลแตกต่างกัน ใช้สถิติ t - test (Independent samples) และการวิเคราะห์ความแปรปรวนทางเดียว (ONE WAY ANOVA) หรือ (F-test) และเปรียบเทียบรายคู่ที่แตกต่างโดยวิธี LSD

4. ข้อมูลผลการปฏิบัติงานของบุคลากรเทศบาลตำบลฉลอง จังหวัดภูเก็ต ใช้ค่าเฉลี่ย (arithmetic Mean- $\bar{X}$) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation-SD)

5. วิเคราะห์ความสัมพันธ์ปัจจัยที่ส่งผลต่อการปฏิบัติงานของบุคลากรเทศบาลตำบลฉลอง จังหวัดภูเก็ต กับผลของการปฏิบัติงาน ใช้วิเคราะห์สหสัมพันธ์พหุคูณ (Multiple Regression Analysis)

6. ข้อเสนอแนะปัจจัยที่ส่งผลต่อการปฏิบัติงานของบุคลากรเทศบาลตำบลฉลอง จังหวัดภูเก็ต เป็นคำถามปลายเปิด นำมารวบรวมข้อมูลแล้วสรุป

ผลการวิจัย

1. ผลการวิเคราะห์ข้อมูลบุคลากรเทศบาลตำบลฉลอง จังหวัดภูเก็ต ส่วนมากเป็นเพศหญิง มีอายุ 20 -30 ปี มีระดับการศึกษาปริญญาตรี เป็นลูกจ้างตามภารกิจ มีรายได้ต่อเดือน 10,001 – 20,000 บาท และมีประสบการณ์การทำงานน้อยกว่า 10 ปี

1.1 ผลการวิเคราะห์ปัจจัยที่ส่งผลต่อการปฏิบัติงานของบุคลากรเทศบาลตำบลฉลอง จังหวัดภูเก็ต ในภาพรวม อยู่ในระดับมากมีค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$ =3.94) เมื่อพิจารณาเป็นรายปัจจัยพบว่าอยู่ในระดับมากทั้งสองปัจจัย ปัจจัยจูงใจมีค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$ = 3.97) และปัจจัยคำจูงมีค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$ = 3.90) ดังตารางที่ 1

ตารางที่ 1 แสดงค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานปัจจัยที่ส่งผลต่อการปฏิบัติงานของบุคลากรเทศบาลตำบลฉลอง จังหวัดภูเก็ต ในภาพรวม

ปัจจัยที่ส่งผลต่อการปฏิบัติงาน	$\bar{X}$	SD	ระดับปัจจัย
ปัจจัยจูงใจ	3.97	.77	มาก
ปัจจัยคำจูง	3.90	.86	มาก
เฉลี่ย	3.94	.82	มาก

1.2 ผลการวิเคราะห์ผลการปฏิบัติงานของบุคลากรเทศบาลตำบลฉลอง จังหวัดภูเก็ต มีผลการปฏิบัติงาน ในภาพรวม อยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านพบว่าอยู่ในระดับมากทุกด้าน โดยงานมีคุณภาพ มีความถูกต้อง ครบถ้วนตามรูปแบบ มีค่าเฉลี่ยมากที่สุด รองลงมางานเสร็จตามระยะเวลาที่กำหนด และน้อยสุดพนักงานได้รับผลตอบแทนการปฏิบัติงาน ดังตารางที่ 2

ตารางที่ 2 แสดงค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานผลการปฏิบัติงานของบุคลากรเทศบาลตำบลคลอง จังหวัดภูเก็ต ในภาพรวมและรายด้าน

ผลการปฏิบัติงานของบุคลากร	$\bar{x}$	SD	ระดับการปฏิบัติงาน
1. งานมีคุณภาพ มีความถูกต้อง ครบถ้วนตามรูปแบบ	4.16	.64	มาก
2. งานเสร็จตามระยะเวลาที่กำหนด	3.99	.73	มาก
3. พนักงานได้รับผลตอบแทนการปฏิบัติงาน (โบนัส)	3.58	.80	มาก
เฉลี่ย	3.91	.72	มาก

2. ผลการเปรียบเทียบปัจจัยที่ส่งผลต่อการปฏิบัติงานของบุคลากรเทศบาลตำบลคลอง จังหวัดภูเก็ต จำแนกตามปัจจัยส่วนบุคคลของพนักงานเทศบาล พบว่า

เพศ ระดับการศึกษา รายได้ต่อเดือนและประสบการณ์การทำงานต่างกัน ปัจจัยที่ส่งผลต่อการปฏิบัติงานของบุคลากรเทศบาลตำบลคลอง จังหวัดภูเก็ต ไม่แตกต่างกัน

อายุต่างกัน พบว่า ปัจจัยที่ส่งผลต่อการปฏิบัติงานของบุคลากรเทศบาลตำบลคลอง จังหวัดภูเก็ต แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญน้อยกว่า 0.05 เมื่อพิจารณาเป็นรายปัจจัยพบว่า แตกต่างกันทุกปัจจัย จึงดำเนินการเปรียบเทียบรายคู่ที่แตกต่างโดยวิธี LSD พบว่า ปัจจัยงูใจที่ส่งผลต่อการปฏิบัติงานผู้ที่มีอายุ 20 - 30 ปีมีปัจจัยงูใจที่ส่งผลต่อการปฏิบัติ งานมากกว่าผู้ที่มีอายุ 31 - 40 ปี, 41 - 50 และ 51 ปีขึ้นไป และปัจจัยค่าจุนที่ส่งผลต่อการปฏิบัติงานผู้ที่มีอายุ 20 - 30 ปีและอายุ 31 - 40 ปี มีปัจจัยค่าจุนที่ส่งผลต่อการปฏิบัติงานมากกว่าผู้ที่มี 51 ปีขึ้นไป

ประเภทของพนักงานเทศบาลต่างกัน พบว่า ปัจจัยที่ส่งผลต่อการปฏิบัติงานของบุคลากรเทศบาลตำบลคลอง จังหวัดภูเก็ต แตกต่างกัน เมื่อพิจารณาเป็นรายปัจจัยพบว่า แตกต่างกันทุกปัจจัย โดยลูกจ้างตามภารกิจมีปัจจัยที่ส่งผลต่อการปฏิบัติงานมากกว่าข้าราชการ/ลูกจ้างประจำทุกปัจจัย

3. ผลการวิเคราะห์ความสัมพันธ์ปัจจัยที่ส่งผลต่อการปฏิบัติงานของบุคลากรเทศบาลตำบลคลอง จังหวัดภูเก็ต กับผลของการปฏิบัติงาน

จากการวิเคราะห์การถดถอยพหุคูณ พบว่าผลลัพธ์ค่า p เท่ากับ 0.000 ซึ่งพบว่า คะแนนมาตรฐานทั้ง 2 ปัจจัย คือ ปัจจัยงูใจ (Beta) มีค่าเท่ากับ .167 และปัจจัยค่าจุน (Beta) มีค่าเท่ากับ .125 ส่งผลต่อการปฏิบัติงาน มีค่าสหสัมพันธ์พหุคูณ ของผลการปฏิบัติงาน กับปัจจัยที่ส่งผลต่อการปฏิบัติงานของบุคลากรเทศบาลตำบลคลอง จังหวัดภูเก็ต ด้านปัจจัยงูใจ และด้านปัจจัยค่าจุน (R) .205 โดยที่ตัวพยากรณ์ทั้ง 2 ด้าน สามารถพยากรณ์ผลการปฏิบัติงาน ได้ร้อยละ 4.30 มีความคลาดเคลื่อนในการพยากรณ์ .163 ดังตารางที่ 3

ตารางที่ 3 การวิเคราะห์การถดถอยพหุคูณ ระหว่างปัจจัยที่ส่งผลต่อการปฏิบัติงานของบุคลากรเทศบาลตำบลคลอง จังหวัดภูเก็ต กับผลของการปฏิบัติงาน

ตัวแปร	B	Std .Error	Beta	t	p
ค่าคงที่	3.405	.163		21.457	.000
1. ปัจจัยจิตใจ	.034	.012	.167	2.916	.003*
2. ปัจจัยคำจูน	.027	.011	.125	2.327	.031*

R = 0.205, R Square = 0.043, Adjuster R Square = .026
Std. Error of the Estimate = 0.193 F = 2.776, p = 0.000

*(p < .05)

อภิปรายผล

การวิจัยเรื่อง ปัจจัยที่ส่งผลต่อการปฏิบัติงานของบุคลากรเทศบาลตำบลคลอง จังหวัดภูเก็ต ผู้วิจัยขออภิปรายผลการวิจัย ดังนี้

1. ปัจจัยที่ส่งผลต่อการปฏิบัติงานของบุคลากรเทศบาลตำบลคลอง จังหวัดภูเก็ต ที่ภาพรวม อยู่ในระดับมากทั้งนี้เพราะเทศบาลตำบลคลอง ให้ความสำคัญกับงานด้านบุคลากร มีการเพิ่มขวัญกำลังใจให้กับบุคลากรอยู่เสมอเพื่อเป็นการพัฒนาองค์กร ทำให้ปัจจัยจิตใจมีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมาก เพราะบุคลากรเทศบาลตำบลคลอง มีความคิดริเริ่มในการการทำงาน เทศบาลตำบลคลอง มีการเปิดโอกาสให้บุคลากรได้แสดงความรู้ความสามารถในด้านที่แต่ละคนถนัด มีการให้เกียรติซึ่งกันและกัน มีการสอบถามความต้องการในการพัฒนาอบรมของบุคลากร ในแผนพัฒนายารายบุคคลทุกปี มีขอบเขตหน้าที่ในการทำงานให้ชัดเจน มีการสอบถามบุคลากรอยู่เสมอถึงความต้องการ และความสะดวกในการใช้อุปกรณ์เพื่อส่งเสริมให้การทำงานมีประสิทธิภาพ และปัจจัยคำจูนมีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมากเป็นเพราะเทศบาลตำบลคลอง ให้ความสำคัญใส่ต่อบุคลากรแต่ละคน และบุคลากรก็สามารถทำงานในองค์กรได้อย่างมีความสุข ไม่เคร่งเครียด เนื่องจากปริมาณงานมีความเหมาะสม มีการแลกเปลี่ยนความคิดเห็นในการทำงานกันอย่างเหมาะสม เพื่อเป็นการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ในกาทำงาน มีสภาพแวดล้อมในการทำงานที่ดีและเหมาะสมในการทำงาน เพื่อให้การทำงานของบุคลากรมีประสิทธิภาพ มีผลประโยชน์ตอบแทนที่เหมาะสม ความมั่นคงในงานมีแผนความก้าวหน้าในอาชีพ หรือตำแหน่งงานที่ชัดเจน เพื่อให้บุคลากรสามารถวางแผนความก้าวหน้าในการทำงานของตนเองได้ บุคลากรมีความภาคภูมิใจในองค์กรของตนเองมีความผูกพันกับหน่วยงาน มีการดูแลความเป็นอยู่ส่วนตัวให้มีความเหมาะสมกับบุคลากรแต่ละคน จากปัจจัยจิตใจและปัจจัยคำจูนที่อยู่ในระดับมากส่งผลการปฏิบัติงานของบุคลากรเทศบาลตำบลคลอง จังหวัดภูเก็ต ให้อยู่ในระดับมาก และอาจเนื่องจากบุคลากรเทศบาลตำบลคลอง มีประสิทธิภาพในการทำงาน มีความ

รับผิดชอบ มีความขยัน หมั่นเพียรและเอาใจใส่ในงาน บุคลากรรู้สึกผูกพันและเป็นส่วนหนึ่งขององค์กร มีความตั้งใจทำงานให้องค์กรจนกว่าจะเกษียณอายุ ส่งผลให้การปฏิบัติงานมีคุณภาพ มีความถูกต้อง ครบถ้วนตามรูปแบบ การปฏิบัติงานเสร็จตามระยะเวลาที่กำหนด พนักงานได้รับผลตอบแทนการปฏิบัติงานที่เหมาะสม สอดคล้องกับ นวินดา กิตติสุขธีรดา ที่ศึกษาเรื่อง แรงจูงใจที่มีผลต่อประสิทธิภาพในการปฏิบัติงาน กรณีศึกษา สำนักงานคณะกรรมการข้าราชการครูและบุคลากรทางการศึกษา ที่พบว่า ปัจจัยจูงใจที่ส่งผลต่อประสิทธิภาพในการปฏิบัติงาน โดยรวมอยู่ในระดับมาก และปัจจัยค่าจูงที่ส่งผลต่อประสิทธิภาพในการปฏิบัติงาน โดยรวมอยู่ในระดับมาก (นวินดา กิตติสุขธีรดา, 2564)

2. การเปรียบเทียบปัจจัยที่ส่งผลต่อการปฏิบัติงานของบุคลากรเทศบาลตำบลคลองจังหวัดภูเก็ต ที่เพศ ระดับการศึกษา รายได้ต่อเดือน และประสบการณ์การทำงานต่างกัน พบว่าไม่แตกต่างกันทุกปัจจัย ทั้งนี้อาจเนื่องจากบุคลากรเทศบาลตำบลคลอง มีความพึงพอใจในการปฏิบัติงาน มีความเต็มใจที่จะเข้าไปมีส่วนร่วมในองค์กร ส่วนอายุต่างกันที่พบว่าแตกต่างกันทั้งปัจจัยจูงใจ และปัจจัยค่าจูงทั้งนี้อาจเนื่องจากผู้ที่อายุน้อยกว่าต้องการระยะเวลาในการปรับตัวให้เข้ากับองค์กร และประเภทของพนักงานเทศบาลต่างกัน ที่พบว่า ลูกจ้างตามภารกิจมีปัจจัยที่ส่งผลต่อการปฏิบัติงานมากกว่าข้าราชการ/ลูกจ้างประจำ ทั้งนี้อาจเนื่องจากลูกจ้างตามภารกิจอาจคิดว่าตัวเองเป็นส่วนหนึ่งขององค์กรน้อยกว่า ทำให้มีความรู้สึกผูกพันน้อยกว่าข้าราชการ/ลูกจ้างประจำ ซึ่งขัดแย้งกับ พชรินทร์ กลายสุวรรณ ได้ศึกษาเรื่อง แรงจูงใจในการปฏิบัติงานของพนักงาน บริษัท ไฮเวย์ จำกัด ที่พบว่าโดยภาพรวมแรงจูงใจในการปฏิบัติงาน พนักงานเพศชาย มีแรงจูงใจในการปฏิบัติงาน ที่มากกว่าพนักงานที่เป็นเพศหญิง พนักงานที่มีอายุ 46 - 55 ปี มีแรงจูงใจในการปฏิบัติงานมากกว่าพนักงานที่มีระดับอายุอื่น พนักงานที่มีระดับการศึกษาสูงกว่าปริญญาตรี มีแรงจูงใจในการปฏิบัติงานมากกว่าพนักงานที่มีระดับการศึกษาอื่น ๆ พนักงานที่มีสถานภาพสมรส มีแรงจูงใจในการปฏิบัติงานมากกว่าพนักงานที่มีสถานภาพอื่น ๆ พนักงานที่มีระยะเวลาในการปฏิบัติงาน 11 ปีขึ้นไป มีแรงจูงใจในการปฏิบัติงาน มากกว่าพนักงานที่มีระยะเวลาในการปฏิบัติงานอื่น ๆ และพนักงานที่มีรายได้เฉลี่ยต่อเดือนมากกว่า 30,001 บาทขึ้นไป มีแรงจูงใจในการปฏิบัติงาน มากกว่าพนักงานที่มีรายได้เฉลี่ยต่อเดือนอื่น ๆ (พชรินทร์ กลายสุวรรณ, 2560)

3. การวิเคราะห์ความสัมพันธ์ปัจจัยที่ส่งผลต่อการปฏิบัติงานของบุคลากรเทศบาลตำบลคลอง จังหวัดภูเก็ต กับผลของการปฏิบัติงาน ที่พบว่า ปัจจัยจูงใจ และปัจจัยค่าจูง ส่งผลต่อการปฏิบัติงานของบุคลากรเทศบาลตำบลคลอง จังหวัดภูเก็ต ทั้งนี้อาจเนื่องจาก บุคลากรของเทศบาลตำบลคลอง มีขวัญและกำลังใจที่ดี เพราะผู้บังคับบัญชาเอาใจใส่สอดส่องดูแลบุคลากรอย่างทั่วถึงและเป็นธรรมเหมาะสมกับบุคคลทำให้ปัจจัยจูงใจและปัจจัยค่าจูงอยู่ในระดับมากทำให้มีผลการปฏิบัติงานในระดับมาก สอดคล้องกับ บุรณี สุริยไชย ได้ศึกษาเรื่อง

ปัจจัยที่มีผลต่อประสิทธิภาพในการปฏิบัติงานของเจ้าหน้าที่กรมศุลกากร ที่ผลการศึกษาพบว่าการรับรู้และให้ความสำคัญเกี่ยวกับปัจจัยจิตใจ ปัจจัยค่าจ้าง และประสิทธิภาพในการปฏิบัติงานของเจ้าหน้าที่กรมศุลกากร โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก และพบว่าเมื่อความสำคัญเกี่ยวกับปัจจัยจิตใจ ปัจจัยค่าจ้าง เพิ่มขึ้น ประสิทธิภาพในการปฏิบัติงานของเจ้าหน้าที่กรมศุลกากรจะเพิ่มสูงขึ้นตามไปด้วย กล่าวคือ ปัจจัยจิตใจ ปัจจัยค่าจ้าง มีอิทธิพลต่อประสิทธิภาพในการปฏิบัติงานของเจ้าหน้าที่กรมศุลกากร (บุรณี สุริยไชย, 2563)

สรุป/ข้อเสนอแนะ

จากผลการวิจัยพบว่าปัจจัยที่ส่งผลต่อการปฏิบัติงานของบุคลากรเทศบาลตำบลฉลอง จังหวัดภูเก็ต พบว่า ปัจจัยจิตใจและปัจจัยค่าจ้างที่อยู่ในระดับมากส่งผลการปฏิบัติงานของบุคลากรเทศบาลตำบลฉลอง จังหวัดภูเก็ต ให้อยู่ในระดับมาก ปัจจัยที่ส่งผลต่อการปฏิบัติงานของบุคลากรเทศบาลตำบลฉลอง จังหวัดภูเก็ต จำแนกตามปัจจัยส่วนบุคคลของพนักงานเทศบาล พบว่าเพศต่างกัน ระดับการศึกษาต่างกัน รายได้ต่อเดือนต่างกัน ประสบการณ์การทำงานต่างกัน มีปัจจัยที่ส่งผลต่อการปฏิบัติงานของบุคลากรเทศบาลตำบลฉลอง จังหวัดภูเก็ต ในภาพรวมไม่แตกต่างกัน อายุต่างกัน ประเภทของพนักงานเทศบาลต่างกัน พบว่า ปัจจัยที่ส่งผลต่อการปฏิบัติงานของบุคลากรเทศบาลตำบลฉลอง จังหวัดภูเก็ต ในภาพรวม แตกต่างกัน และความสัมพันธ์ปัจจัยที่ส่งผลต่อการปฏิบัติงานของบุคลากรเทศบาลตำบลฉลอง จังหวัดภูเก็ต กับผลของการปฏิบัติงาน พบว่า เพศ ระดับการศึกษา รายได้ต่อเดือน และประสบการณ์การทำงานต่างกัน พบว่าไม่แตกต่างกันทุกปัจจัย ทั้งนี้อาจเนื่องจากบุคลากรเทศบาลตำบลฉลอง มีความพึงพอใจในการปฏิบัติงาน มีความเต็มใจที่จะเข้าไปมีส่วนร่วมในองค์กร ส่วนอายุต่างกันว่าพบว่ามีแตกต่างกันทั้งปัจจัยจิตใจ และปัจจัยค่าจ้างทั้งนี้อาจเนื่องจากผู้ที่อายุน้อยกว่าต้องการระยะเวลาในการปรับตัวให้เข้ากับองค์กร และประเภทของพนักงานเทศบาลต่างกัน ที่พบว่า ลูกจ้างตามภารกิจมีปัจจัยที่ส่งผลต่อการปฏิบัติงานมากกว่าข้าราชการ/ลูกจ้างประจำ ทั้งนี้อาจเนื่องจากลูกจ้างตามภารกิจอาจคิดว่าตัวเองเป็นส่วนหนึ่งขององค์กรน้อยกว่า ทำให้มีความรู้สึกผูกพันน้อยกว่าข้าราชการ/ลูกจ้างประจำ และมีข้อเสนอแนะในการศึกษาครั้งต่อไป ดังนี้ 1) ควรวิจัยเชิงคุณภาพประกอบด้วยเพื่อให้ได้ข้อมูลเชิงลึกมากยิ่งขึ้น 2) ทำการประเมินติดตามผลหลังจากดำเนินการตามข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้ เพื่อเป็นการติดตามระดับประสิทธิภาพในการทำงานของบุคลากรอย่างสม่ำเสมอ 3) ควรเปรียบเทียบ ระดับปัจจัยที่เพิ่มประสิทธิภาพในการทำงานของบุคลากรเทศบาลตำบลฉลองกับเทศบาลตำบลอื่น ๆ เพื่อนำมาปรับปรุงแก้ไขปัจจัยที่ส่งผลต่อการปฏิบัติงาน

เอกสารอ้างอิง

- กมลพร กัลยาณมิตร. (2559). แรงจูงใจ 2 ปัจจัย พลังสู่ความสำเร็จ. วารสารวไลยอลงกรณ์ปริทัศน์, 6(3), 175-183.
- ขมิสา สุทธาอนันต์โกคิน และภมร ชันระหัตถ์. (2564). ปัจจัยจูงใจและปัจจัยค้ำจุนที่มีผลต่อประสิทธิภาพในการปฏิบัติงานของพนักงานธนาคารอาคารสงเคราะห์ในเขตกรุงเทพมหานคร และปริมณฑล. วารสารวิชาการมหาวิทยาลัยปทุมธานี, 13(1), 23-38.
- ณัฐวัตร เป็งวันปลูก. (2560). ปัจจัยจูงใจที่ส่งผลต่อประสิทธิภาพในการทำงานของข้าราชการทหารสังกัดกองพันทหารราบที่ 1 กรมทหารราบที่ 7. ใน วิทยานิพนธ์บริหารธุรกิจมหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารธุรกิจ. มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่.
- จิริญญา เพ็ญญะ และไชยา ยิ้มวิไล. (2562). ความสัมพันธ์ระหว่างแรงจูงใจกับประสิทธิภาพในการปฏิบัติงาน ของบุคลากรในส่วนการศึกษา โรงเรียนนายร้อยพระจุลจอมเกล้า จังหวัดนครนายก. วารสารสหวิทยาการวิจัย, 8(2), 153-161.
- ธีรพันธ์ ลมุลศิลป์ และวัชร ยี่สุนทศ. (2562). แรงจูงใจที่มีความสัมพันธ์กับประสิทธิภาพในการปฏิบัติงานของพนักงาน ฝ่ายผลิตโรงงานผลิตชิ้นส่วนยานยนต์. วารสารวิชาการวิทยาลัยสันตพล, 5(1), 76-84.
- นวินดา กิตติศุภจิตรา. (2564). แรงจูงใจที่มีผลต่อประสิทธิภาพในการปฏิบัติงาน กรณีศึกษาสำนักงานคณะกรรมการข้าราชการครูและบุคลากรทางการศึกษา. ใน วิทยานิพนธ์รัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์. มหาวิทยาลัยรามคำแหง.
- บุรณี สุริยไชย. (2563). ปัจจัยที่มีผลต่อประสิทธิภาพในการปฏิบัติงานของเจ้าหน้าที่กรมศุลกากร. ใน วิทยานิพนธ์บริหารธุรกิจมหาบัณฑิต สาขาการจัดการ. มหาวิทยาลัยรามคำแหง.
- พัชรินทร์ กลายสุวรรณ. (2560). แรงจูงใจในการปฏิบัติงานของพนักงาน บริษัท ไฮเวย์ จำกัด. ใน วิทยานิพนธ์รัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการภาครัฐและภาคเอกชน. มหาวิทยาลัยบูรพา.
- สมบัติ อาริยาศาล. (2561). แรงจูงใจในการปฏิบัติงานของบุคลากรในสถานศึกษา. Journal of Roi Kaensarn Academi, 3(2), 33-46.
- Herzberg, et al. (1959). The Motivation to work. New York: John Wiley and Sons.

การพัฒนาแนวทางการให้อาหารทางสายยางในผู้ป่วยวิกฤต
ของโรงพยาบาลราชบุรี โดยวิธีการวัดปริมาตรตกค้าง
ในกระเพาะอาหาร(Gastric content)*

DEVELOPMENT OF GUIDELINES FOR TUBE FEEDING IN CRITICALLY
ILL PATIENTS AT RATCHABURI HOSPITAL BY THE METHOD
OF MEASURING THE RESIDUAL VOLUME IN THE STOMACH
(GASTRIC CONTENT)

สายพิน สายศิริ*

Saipin Saisiri

โรงพยาบาลราชบุรี

Ratchaburi Hospital, Thailand

*Corresponding author E-mail: spun.nga@gmail.com

บทคัดย่อ

การวิจัยและพัฒนานี้มีวัตถุประสงค์เพื่อพัฒนาแนวทางการให้อาหารทางสายยางในผู้ป่วยวิกฤตของโรงพยาบาลราชบุรี โดยวิธีการวัดปริมาตรตกค้างในกระเพาะอาหาร และศึกษาประสิทธิผลของแนวทางการให้อาหารทางสายยางในผู้ป่วยวิกฤตที่สร้างขึ้น การวิจัยนี้มี 6 ระยะหลัก คือ ระยะที่ 1 ศึกษาสภาพการณ์การให้อาหารทางสายยาง ระยะที่ 2 พัฒนาแนวทางการให้อาหารทางสายยางโดยวิธีการวัดปริมาตรตกค้างในกระเพาะอาหาร ระยะที่ 3 นำแนวทางฯ ไปใช้และประเมินผล ระยะที่ 4 ปรับปรุงแนวทางฯ ระยะที่ 5 นำแนวทางไปใช้ซ้ำและประเมินผล และระยะที่ 6 รับรองรูปแบบแนวทางการที่พัฒนาขึ้น กลุ่มตัวอย่างคือ พยาบาลและญาติผู้ป่วย เครื่องมือวิจัยที่ได้รับการตรวจสอบคุณภาพ ได้แก่ แบบวัดความรู้ แบบประเมินทักษะ คู่มือแนวทางการให้อาหารทางสายยาง แบบสอบถามความพึงพอใจ และแบบบันทึกการเฝ้าระวัง เก็บรวบรวมข้อมูลโดยการสนทนากลุ่ม การสังเกตพฤติกรรม และการทำแบบทดสอบ วิเคราะห์ข้อมูลโดยการแจกแจงความถี่ ร้อยละ ทดสอบคะแนนที และการวิเคราะห์เนื้อหา ผลการวิจัยพบว่า แนวทางการให้อาหารทางสายยางในผู้ป่วยวิกฤตโดยวิธีการวัดปริมาตรตกค้างในกระเพาะอาหาร ประกอบด้วย 6 องค์ประกอบ ได้แก่ 1) สภาพการณ์

* Received December 13, 2022; Revised December 27, 2022; Accepted March 1, 2023

ปัญหาของผู้ป่วย 2) การประเมินภาวะสุขภาพ 3) การปฏิบัติการพยาบาล 4) การป้องกัน
อาการไม่พึงประสงค์ 5) การบันทึกทางการพยาบาล และ 6) การดูแลด้านโภชนาการ กลุ่ม
ตัวอย่าง มีคะแนนเฉลี่ยความรู้และทักษะสูงกว่าก่อนใช้แนวทางดังกล่าว อย่างมีนัยสำคัญทาง
สถิติที่ระดับ .05 โดยพยาบาลพึงพอใจในภาพรวมเท่ากับ 4.35 ($\bar{X}$ = 4.35, SD = 0.51) และ
ญาติของผู้ป่วยพึงพอใจ เท่ากับ 4.23 ($\bar{X}$ = 4.23, SD = 0.52) แนวทางดังกล่าวสามารถนำไป
พยาบาลแก่ผู้ป่วยได้อย่างเหมาะสมตามมาตรฐานการพยาบาล

คำสำคัญ : การให้อาหารทางสายยาง, ผู้ป่วยวิกฤต, ปริมาตรตกค้างในกระเพาะอาหาร

Abstract

This research and development study aimed to develop a guideline for tube feeding in critically ill patients at Ratchaburi Hospital by the method of measuring the residual volume in the stomach (Gastric content), and to examine an effectiveness of a guideline. The research design was employed in 6 phases, which were 1) assessing of the current situation; 2) developing a guideline for tube feeding; 3) Implement guideline and evaluate; 4) Improve a guideline; 5) A guideline was reused and evaluated and 6) confirming a guideline through connoisseurship. The quality-validated research instruments were test, skill assessment form, tube feeding guideline, satisfaction questionnaire, and surveillance record form. Data were collected using document review, focus group, observation, and test. Data were analyzed using frequency, percentage, pair t-test and content analysis. Results revealed that a guideline for tube feeding in critically ill patients at Ratchaburi Hospital by the method of measuring the residual volume in the stomach (Gastric content) composed of 6 aspects, which were 1) Situation 2) Assessment 3) Intervention 4) Prevention 5) Information record and 6) Nutrition. Nurses had significantly higher mean score of knowledge and tube feeding skills ($p < 0.05$). Their mean score of satisfaction were 4.35 ($\bar{X}$ = 4.35, SD = 0.51). Patient's relatives satisfied were 4.23 ($\bar{X}$ = 4.23, SD = 0.52). This guideline can used with patients who need to be properly feed through a tube according to nursing standard.

Keywords: tube feeding, critically ill patients, Gastric content

บทนำ

โภชนาการเป็นหนึ่งในความต้องการขั้นพื้นฐาน และจำเป็นต่อการดำรงชีวิต การเจริญเติบโต การพัฒนา การซ่อมแซมเนื้อเยื่อ และการทำงานของอวัยวะ โดยเฉพาะอย่างยิ่งในผู้ป่วยวิกฤตที่เจ็บป่วยรุนแรงมีภาวะคุกคามถึงชีวิต ต้องพักรักษาตัวในโรงพยาบาลเป็นเวลานาน ต้องการความช่วยเหลือดูแลให้ร่างกายฟื้นภาวะคุกคามถึงชีวิต ผู้ป่วยวิกฤตจะมีเมตาบอลิซึม(Metabolism) ที่สูงขึ้น กล่าวคือ กระบวนการทางเคมีที่จะช่วยให้ร่างกายทำงานได้ตามปกติหรือสามารถรักษาภาวะต่าง ๆ ภายในร่างกายให้คงที่ (Homeostasis) มีความผิดปกติไปด้วย นอกจากนี้หากการให้พลังงานแคลอรีต่อวันไม่ตรงตามเป้าหมายของแผนการรักษาจะส่งผลให้นำไปสู่ความล้มเหลวของอวัยวะสำคัญซึ่งไม่สามารถทำงานได้อย่างปกติ อาจทำให้มวลกายของกล้ามเนื้อผู้ป่วยวิกฤตลดลง โดยเฉพาะกล้ามเนื้อกะบังลม ซึ่งใช้สำหรับการหายใจ ทำให้ความสามารถของผู้ป่วยในการหายใจเครื่องช่วยหายใจลดลง เพิ่มระยะเวลาของการใช้เครื่องช่วยหายใจ ระยะเวลาในการรักษาตัวในโรงพยาบาลนานขึ้นเสี่ยงต่อการเกิดแผลกดทับ เกิดการติดเชื้อขึ้นในโรงพยาบาล ผลที่ตามมาคือ ผู้ป่วยเกิดภาวะทุพโภชนาการในผู้ป่วยวิกฤต ทำให้ค่ารักษาเพิ่มขึ้น และอัตราการเสียชีวิตที่สูงขึ้น จากการทบทวนวรรณกรรมพบว่า ความชุกของภาวะทุพโภชนาการในผู้ป่วยที่เข้ารับการรักษาในโรงพยาบาลประมาณร้อยละ 10-50 มีภาวะทุพโภชนาการ (สมาคมผู้ให้อาหารทางหลอดเลือดดำและทางเดินอาหารแห่งประเทศไทย, 2561) แม้ว่าโดยปกติแล้วร่างกายจะสามารถนำพลังงานสำรองออกมาใช้ได้เมื่อร่างกายขาดอาหารในระยะสั้นๆ แต่สำหรับผู้ป่วยวิกฤตที่มีความเสี่ยงต่อภาวะขาดสารอาหาร การไม่ได้รับสารอาหารอย่างเพียงพอแม้ในระยะเวลาอันสั้นอาจเป็นอันตรายจนทำให้การรักษาไม่ได้ผลบรรลุตามเป้าหมาย ส่งผลให้เกิดความผิดปกติของร่างกายเพิ่มขึ้นหรืออาจถึงแก่ชีวิตได้ จากรายงานข้อมูลโรงพยาบาลราชบุรี ประจำปี 2565 การสำรวจผู้ป่วยวิกฤตในแผนกอายุรกรรมพบว่ามีจำนวน 1734 คน จากผู้ป่วยที่เข้ารับการรักษาทั้งหมด 12842 คน คิดเป็นร้อยละ 13.50 ผู้ป่วยวิกฤตเหล่านี้จำเป็นต้องได้รับสารอาหารและพลังงานตรงตามเป้าหมายของแพทย์ การชะลอการให้อาหารหรือให้อาหารล่าช้าส่งผลให้ผู้ป่วยเกิดทุพโภชนาการมากขึ้น บทบาทที่สำคัญของพยาบาลคือเริ่มให้อาหารในผู้ป่วยวิกฤตเร็วที่สุดถ้าไม่มีข้อห้าม วิธีที่สะดวกและง่ายที่สุดที่จะช่วยให้การดูแลโภชนาการเร็วขึ้นสำหรับผู้ป่วยวิกฤตคือการให้สารอาหารผ่านระบบทางเดินอาหารโดยทางสายยาง (enteral nutrition: EN) ภายใน 24 - 48 ชั่วโมงแรก การให้อาหารทางสายยางมีการจัดทำเกณฑ์วิธีการหลากหลายแนวทาง และการวัด Gastric Residual Volume (GRV) เป็นส่วนหนึ่งของการดูแลผู้ป่วยที่ได้รับอาหารทางสายยางที่พยาบาลปฏิบัติสืบต่อกันมานาน ในการพิจารณาภาวะfeeding intolerance (สำรอก อาเจียน ท้องอืดมาก) หรือหยุดการให้อาหารชั่วคราว พยาบาลผู้ดูแลผู้ป่วยวิกฤตบางส่วนยังเข้าใจว่าการที่ผู้ป่วยมี GRV สูงจะทำให้ผู้ป่วยเสี่ยงต่อการอุดตันลำอาหารและหยุดการให้

อาหารทางสายยางชั่วคราว เป็นสาเหตุให้ผู้ป่วยวิกฤตได้รับพลังงานในแต่ละวันไม่ตรงตามเป้าหมายของแพทย์ จากหลักฐานการศึกษาในปัจจุบันพบว่าการศึกษาของ Montejo และคณะกับการศึกษาของ McClave SA, et al. ที่ไม่พบความสัมพันธ์ของ GRV กับการสำรอกหรือเกิดภาวะปอดอักเสบ ในการใช้จุดตัดของ GRV ที่ 200 มล. หรือ 400 มล. อ้างในสมาคมผู้ให้อาหารทางหลอดเลือดดำและทางเดินอาหารแห่งประเทศไทย (McClave SA, et al, 2005) ; (Montejo JC, et al, 2010)

จากสถานการณ์การดูแลการพยาบาลการให้อาหารสายยางในหอผู้ป่วยวิกฤตทางอายุรกรรมของโรงพยาบาลราชบุรี ยังไม่มีแนวทางปฏิบัติทางการพยาบาลการให้อาหารสายยางเป็นแนวทางที่ชัดเจน และจากการนิเทศพบปัญหาของพยาบาลส่วนหนึ่งที่ดูแลผู้ป่วยวิกฤต มีความเคยชินกับการปฏิบัติแบบเดิม คือถ้าได้ปริมาตรตกค้างในกระเพาะอาหารมากกว่า 50 มิลลิลิตร จะดันอาหารกลับเข้าไปหรือดูดทิ้ง และเลื่อนเวลาให้อาหารออกไปอีก 1 ชั่วโมงหรืออาจงดให้อาหารมื้อนั้นๆ เพราะเกิดความไม่มั่นใจว่าถ้าต้องให้อาหารทางสายยางต่อเนื่องไป ในขณะที่ผู้ป่วยมีปริมาตรตกค้างในกระเพาะอาหารสูง มีความกังวลว่าผู้ป่วยจะเกิดการสำลัก ซึ่งวิธีการนี้ทำให้ผู้ป่วยหลายรายได้รับสารอาหารลดลง ไม่สอดคล้องกับการดูแลด้านโภชนาการทางการแพทย์แนวทางปัจจุบัน พยาบาลบางส่วนยังคงใช้วิธีการให้อาหาร ด้วยวิธี bolus feeding ซึ่งเป็นการให้อาหารทางสายยางอย่างรวดเร็ว โดยผ่านทาง syringe หรือถุงใส่อาหาร ให้ไหลตามแรงดึงดูดของโลก ให้หมดภายในเวลา 15 นาที ผู้วิจัยเห็นความสำคัญของการสร้างแนวทางให้อาหารทางสายยางในผู้ป่วยวิกฤตของโรงพยาบาลราชบุรี เป็นแนวทางปฏิบัติทางการพยาบาลที่สอดคล้องกับหลักฐานเชิงประจักษ์การให้อาหารทางสายยางในปัจจุบัน รวมทั้งนำวิธีการวัดปริมาตรตกค้างในกระเพาะอาหาร (Gastric content) มาพัฒนาแนวทางปฏิบัติการพยาบาลในการปรับวิธีการให้อาหารทางสายยางในผู้ป่วยที่มีปริมาตรตกค้างในกระเพาะอาหารสูง การวิจัยนี้เพื่อใช้เป็นหลักฐานเชิงประจักษ์ในการปฏิบัติการพยาบาล ให้เกิดผลลัพธ์ทางการพยาบาล (Nursing outcome) ที่ดี และเป็นแนวทางถือปฏิบัติไปในทางเดียวกันของโรงพยาบาลราชบุรี

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อพัฒนาแนวทางการให้อาหารทางสายยางในผู้ป่วยวิกฤตของโรงพยาบาลราชบุรี โดยวิธีการวัดปริมาตรตกค้างในกระเพาะอาหาร(Gastric content)
2. ศึกษาประสิทธิผลของแนวทางการให้อาหารทางสายยางในผู้ป่วยวิกฤตที่สร้างขึ้น

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยและพัฒนา (Research and Development) มุ่งพัฒนาแนวทางการให้อาหารทางสายยางในผู้ป่วยวิกฤต โดยวิธีการวัดปริมาตรตกค้างในกระเพาะอาหาร ซึ่งมี 6 ระยะ ดังนี้

ระยะที่ 1 ศึกษาและวิเคราะห์สภาพการณ์การให้อาหารทางสายยาง โดยรวบรวมข้อมูลและสรุปสภาพการณ์การให้อาหารทางสายยางในผู้ป่วยวิกฤตของโรงพยาบาลราชบุรี โดยวิธีการวัดปริมาตรตกค้างในกระเพาะอาหาร โดยใช้แบบบันทึกการเฝ้าระวังการเกิดภาวะอาหารตกค้างในกระเพาะอาหาร จำนวน 74 ราย และสัมภาษณ์พยาบาลผู้ปฏิบัติงานหอผู้ป่วยอายุรกรรมจำนวน 10 ราย ในประเด็นที่เกี่ยวข้องกับการให้อาหารทางสายยางในผู้ป่วยวิกฤต

ระยะที่ 2 พัฒนา (ร่าง) แนวทางการให้อาหารทางสายยาง โดยวิธีการวัดปริมาตรตกค้างในกระเพาะอาหาร โดยวิเคราะห์เอกสาร ตำรา และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับแนวทางการให้อาหารทางสายยางในผู้ป่วยวิกฤตและวิธีการวัดปริมาตรตกค้างในกระเพาะอาหาร พร้อมนำข้อมูลที่ได้มารวบรวมวางแผน ออกแบบกระบวนการแนวทางการให้อาหารทางสายยาง โดยวิธีการวัดปริมาตรตกค้างในกระเพาะอาหาร (Gastric content) ประยุกต์หลักฐานเชิงประจักษ์มาตรฐานการดูแลทางโภชนาการในผู้ป่วยผู้ใหญ่ที่นอนโรงพยาบาล พ.ศ. 2561 (สมาคมผู้ให้อาหารทางหลอดเลือดดำและทางเดินอาหารแห่งประเทศไทย, 2561) กับมาตรฐานการพยาบาลผู้ป่วยให้อาหารทางสายยาง จากนั้นผู้วิจัยจัดทำเป็นคู่มือสำหรับพยาบาลในการดูแลผู้ป่วยวิกฤตที่ให้อาหารทางสายยาง และแผนการสอน

ระยะที่ 3 ทดลองใช้และประเมินผล (ร่าง) แนวทางการให้อาหารทางสายยางในผู้ป่วยวิกฤตของโรงพยาบาลราชบุรี โดยวิธีการวัดปริมาตรตกค้างในกระเพาะอาหาร (ครั้งที่ 1) กับพยาบาลที่ดูแลผู้ป่วยวิกฤตทางอายุรกรรม จำนวน 10 คน ผู้วิจัยจัดอบรมเชิงปฏิบัติการตามแนวทางดังนี้ ความรู้เกี่ยวกับการให้อาหารทางสายยาง 2 ชั่วโมง วิธีการวัดปริมาตรตกค้างในกระเพาะอาหาร 2 ชั่วโมง การสังเกตอาการและการประเมินสภาพผู้ป่วยขณะให้อาหาร 1.5 ชั่วโมง และการประเมินสภาพผู้ป่วยภายหลังให้อาหาร 1.5 ชั่วโมง จากนั้นนิเทศการปฏิบัติพยาบาลการให้อาหารทางสายยางในผู้ป่วยวิกฤตของโรงพยาบาลราชบุรี โดยวิธีการวัดปริมาตรตกค้างในกระเพาะอาหาร ติดตามผลลัพธ์การดูแลทางการให้อาหารทางสายยางตามแนวทางที่กำหนด ประเมินผลการใช้แนวทางที่พัฒนาขึ้นด้วยข้อมูลเชิงปริมาณ ในกลุ่มพยาบาลในหอผู้ป่วยกึ่งวิกฤตอายุรกรรมจำนวน 10 คน ด้วยแบบวัดความรู้เกี่ยวกับทางการให้อาหารทางสายยาง แบบประเมินทักษะ และแบบสอบถามความพึงพอใจต่อแนวทางดังกล่าว และสนทนากลุ่มพยาบาล ได้แก่ พยาบาลหอผู้ป่วยอายุรกรรมหญิง 2 จำนวน 10 คน และศึกษาความพึงพอใจในกลุ่มญาติ จำนวน 10 คน

ระยะที่ 4 ปรับปรุง (ร่าง) แนวทางการให้อาหารทางสายยางในผู้ป่วยวิกฤต โดยวิธีการวัดปริมาตรตกค้างในกระเพาะอาหาร ผู้วิจัยแก้ไขเพิ่มเติมในส่วนของวิธีการสอน สื่อการสอน คู่มือการส่งเสริมการให้อาหารทางสายยางในผู้ป่วยวิกฤตโดยวิธีการวัดปริมาตรตกค้างในกระเพาะอาหาร

ระยะที่ 5 ทดลองใช้ซ้ำและประเมิน (ร่าง) แนวทางดังกล่าว (ครั้งที่ 2) กับพยาบาลที่ดูแลผู้ป่วยวิกฤตในหอผู้ป่วยกึ่งวิกฤตอายุรกรรม จำนวน 20 คน จากนั้นประเมินการใช้ (ร่าง) ครั้งที่ 2 ดังนี้ ผู้วิจัยจัดอบรมแนวทางดังกล่าว มีหัวข้อดังนี้ ความรู้การให้อาหารทางสายยาง จำนวน 2 ชั่วโมง วิธีการวัดปริมาตรตกค้างในกระเพาะอาหาร จำนวน 2 การสังเกตอาการและการประเมินสภาพผู้ป่วยขณะให้อาหารและหลังให้อาหาร โภชนาการของผู้ป่วย และการบันทึกทางการพยาบาล หัวข้อละ 1 ชั่วโมง รวม 8 ชั่วโมง จากนั้นนิเทศการปฏิบัติพยาบาล ติดตามผลลัพธ์ ประเมินผลการใช้แนวทางที่พัฒนาขึ้นโดยการศึกษาเชิงปริมาณ ในกลุ่มพยาบาลในหอผู้ป่วยกึ่งวิกฤตอายุรกรรมจำนวน 20 คน ด้วยแบบวัดความรู้ แบบประเมินทักษะ และแบบสอบถามความพึงพอใจ ศึกษาเชิงคุณภาพ กับพยาบาลหอผู้ป่วยกึ่งวิกฤตอายุรกรรมจำนวน 20 คน และศึกษาความพึงพอใจของญาติ จำนวน 10 คน

ระยะที่ 6 รวบรวมแนวทางที่พัฒนาขึ้น โดยผู้ทรงคุณวุฒิ 5 คน ได้แก่ แพทย์ผู้เชี่ยวชาญด้านอายุรกรรม 1 คน ผู้เชี่ยวชาญด้านการบริหารการพยาบาล 1 คน ผู้เชี่ยวชาญด้านการดูแลผู้ป่วยอายุรกรรม 2 คน ผู้เชี่ยวชาญด้านการวัดผล 1 คน ทำการประเมินคุณภาพด้านความถูกต้องเหมาะสม ความมีประโยชน์และความเป็นไปได้ในการนำไปใช้ จากนั้นปรับปรุงแนวทางการให้อาหารทางสายยางในผู้ป่วยวิกฤต โดยวิธีการวัดปริมาตรตกค้างในกระเพาะอาหาร สรุปเป็นรูปแบบที่สมบูรณ์ตามข้อเสนอแนะ

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ผู้วิจัยสร้างขึ้นเองจากการทบทวนวรรณกรรม ประกอบด้วย

1. แบบวัดความรู้เรื่องการให้อาหารทางสายยางในผู้ป่วยวิกฤต ข้อคำถามเป็นแบบปรนัย จำนวน 20 ข้อ แบบเลือกตอบ คือ ตอบถูกได้ 1 คะแนน ตอบผิดได้ 0 คะแนน เกณฑ์การให้คะแนน ค่าระหว่าง 0-20 คะแนน เกณฑ์การแปลความหมาย แบ่งเป็น 3 ช่วงเท่ากัน ดังนี้ คะแนน 13.34-20.00 หมายถึง มีความรู้ระดับมาก คะแนน 6.67-13.33 หมายถึงมีความรู้ระดับปานกลาง คะแนน 0.00-6.66 หมายถึงมีความรู้ระดับน้อย (อรุณ จิรวัฒน์กุล, 2557)

2. แบบประเมินทักษะ ผู้วิจัยพัฒนาจากทักษะการให้อาหารทางสายยางในผู้ป่วยวิกฤตของสมาคมผู้ให้อาหารทางหลอดเลือดดำและทางเดินอาหารแห่งประเทศไทย ครอบคลุมดังนี้ 1. การประเมินความพร้อมก่อนให้อาหารทางสายยาง 2.การจัดการให้ได้พลังงานตามเป้าหมาย 3. การปฏิบัติพยาบาลให้อาหารทางสายยางโดยวิธีการวัดปริมาตรตกค้างในกระเพาะอาหาร

4.การป้องกันภาวะแทรกซ้อนและการจัดการ 5.การประเมินผลลัพธ์ภายหลังได้รับอาหารทางสายยาง แบบตรวจสอบรายการ บันทึกเป็น ทำได้-ทำไม่ได้, ปฏิบัติได้-ปฏิบัติไม่ได้, ทำได้ถูกต้อง-ไม่ถูกต้อง ทั้งนี้ 1คะแนน หมายถึง ทำได้ถูกต้อง, 0 หมายถึงทำไม่ถูกต้อง รวมคะแนนเป็นทักษะภาพรวม การแปลผล คะแนนร้อยละ 0.00-20.00 หมายถึงทักษะต่ำที่สุด, ร้อยละ 20.01-40.00 หมายถึงทักษะต่ำ, ร้อยละ 40.01-60.00 หมายถึงทักษะปานกลาง, ร้อยละ 60.01-80.00 หมายถึงทักษะสูง และร้อยละ 80.01-100 หมายถึงทักษะสูงที่สุด (พัฒนาพรหมณี, 2562)

3. แบบสอบถามความพึงพอใจ สำหรับพยาบาลจำนวน 20 ข้อ เป็นแบบประมาณค่า 5 ระดับคือ 5, 4, 3, 2 และ 1 หมายถึง พึงพอใจมากที่สุด มาก ปานกลาง น้อย และน้อยที่สุดตามลำดับ แปลความหมาย ดังนี้ คะแนนเฉลี่ย 4.50-5.00 หมายถึงพึงพอใจมากที่สุด, คะแนนเฉลี่ย 3.50-4.49 หมายถึงพึงพอใจมาก, คะแนนเฉลี่ย 2.50-3.49 หมายถึงพึงพอใจปานกลาง, คะแนนเฉลี่ย 1.50-2.49 หมายถึงพึงพอใจน้อย, คะแนนเฉลี่ย 1.00-1.49 หมายถึงพึงพอใจน้อยที่สุด (อรุณ จีรวัฒน์กุล, 2557)

4.คู่มือแนวทางการให้อาหารทางสายยางในผู้ป่วยวิกฤตของโรงพยาบาลราชบุรี โดยวิธีการวัดปริมาตรตกค้างในกระเพาะอาหาร (Gastric content)

5. แบบบันทึกการเฝ้าระวังการเกิดภาวะอาหารตกค้างในกระเพาะอาหาร

การตรวจสอบคุณภาพของเครื่องมือ

การตรวจสอบความตรงเชิงเนื้อหา (Content validity) ผู้วิจัยนำเครื่องมือ ได้แก่ 1. แบบวัดความรู้ 2. แบบประเมินทักษะ 3. แบบสอบถามความพึงพอใจสำหรับพยาบาล และ 4. แบบสอบถามความพึงพอใจสำหรับญาติผู้ป่วยให้ผู้ทรงคุณวุฒิตรวจสอบ จำนวน 5 คน ประกอบด้วย อายุรแพทย์โศชนศาสตร์คลินิก 1 คน พยาบาลวิชาชีพเชี่ยวชาญด้านการพยาบาลผู้ใหญ่ 2 คน และผู้เชี่ยวชาญด้านการวัดและประเมินผล 2 คน นำแบบสอบถามที่มามีค่าดัชนีความสอดคล้องระหว่างข้อคำถาม (Index Item Objective Congruence: IOC) มีค่าตั้งแต่ 0.6-1.0 ผู้วิจัยตรวจสอบแก้ไขปรับปรุงแล้ว นำไปทดลองใช้กับกลุ่มที่มีคุณสมบัติใกล้เคียงกับกลุ่มตัวอย่าง จำนวน 30 ราย โดยวิเคราะห์หาความเชื่อมั่น และสัมประสิทธิ์อัลฟาของครอนบาค (Cronbach's alpha Coefficient) ได้ค่า.78 และ .82 ตามลำดับ

การเก็บรวบรวมข้อมูล

ใช้วิธีการสนทนากลุ่มร่วมกับการบันทึกเทป โดยมีแนวทางการเก็บรวบรวมข้อมูล โดยผู้วิจัยติดต่อประสานงานกับพยาบาล เพื่อขอความร่วมมือในการศึกษาและคัดเลือกผู้ให้ข้อมูลที่มีคุณสมบัติตรงตามที่เกณฑ์ที่กำหนด นัดเวลาสนทนา โดยผู้วิจัยเป็นผู้รวบรวมข้อมูลด้วยตนเอง สิ้นสุดการเก็บรวบรวมข้อมูลเมื่อข้อมูลที่ได้มีความอิ่มตัว (Saturated data)

การพิทักษ์สิทธิผู้ให้ข้อมูล

ผู้วิจัยให้สิทธิในการตัดสินใจด้วยตนเองของผู้ให้ข้อมูล พร้อมทั้งเปิดโอกาสให้ผู้ให้ข้อมูลซักถามข้อข้องใจในการวิจัยอย่างเต็มที่ ทั้งด้านความพร้อมในการให้ข้อมูล โดยผู้ให้ข้อมูลหลักสามารถเลื่อนนัดหรือถอนตัวจากการให้สัมภาษณ์ได้ทุกขณะ และรักษาความลับของผู้ให้ข้อมูล โดยหลีกเลี่ยงการใช้นามจริงโดยใช้รหัสในการจัดเก็บข้อมูล การวิจัยนี้ผ่านการเห็นชอบจากคณะกรรมการพิจารณาจริยธรรมการวิจัยในคนของโรงพยาบาลราชบุรี รหัส COA-RBHEC 039/2022

การวิเคราะห์ข้อมูลการวิจัย

การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงปริมาณ สถิติเชิงบรรยาย ได้แก่ จำนวน ร้อยละ ค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และ pair t test การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพ ด้วย content analysis

ผลการวิจัย

สภาพการณ์การพัฒนาแนวทางการให้อาหารทางสายยางในผู้ป่วยวิกฤตของโรงพยาบาลราชบุรี โดยวิธีการวัดปริมาณตกค้างในกระเพาะอาหาร

สภาพการณ์ปัญหา ก่อนพัฒนาการให้อาหารทางสายยางวิธีการวัดปริมาณตกค้างในกระเพาะอาหาร โดยศึกษาและวิเคราะห์สภาพการณ์การให้อาหารทางสายยาง โดยใช้แบบบันทึกการเฝ้าระวังการเกิดภาวะอาหารตกค้างในกระเพาะอาหารและเกิดภาวะความไม่ทนต่อการให้อาหาร (Feeding intolerance) ของกลุ่มตัวอย่างจากผู้ป่วยวิกฤต จำนวน 74 ราย เป็นเพศชาย 31 ราย คิดเป็นร้อยละ 41.89 เพศหญิง 43 ราย คิดเป็นร้อยละ 58.11 อายุเฉลี่ยส่วนใหญ่อยู่ระหว่าง 61-80 ปี ผู้ป่วยวิกฤตที่อายุน้อยที่สุดคือ 34 ปี และอายุมากที่สุดคือ 91 ปี จากการสำรวจปริมาณตกค้างในกระเพาะอาหาร พบว่า ปริมาตรสิ่งตกค้างก่อนให้อาหารทางสายยาง จำนวน 51 มิลลิลิตรขึ้นไปมีถึงร้อยละ 33.78 และ कुछทั้งร้อยละ 43.24 รายละเอียดข้อมูล มีการเลื่อนมืออาหารร้อยละ 40.54 และ Feeding intolerance

จากการสัมภาษณ์พยาบาลปฏิบัติงานเกี่ยวกับการให้อาหารทางสายยางในผู้ป่วยวิกฤตของโรงพยาบาลราชบุรี พบประเด็นหลัก ดังนี้

การวัดปริมาณของเหลวที่เหลือค้างในกระเพาะอาหารมีความสำคัญ

พยาบาลเข้าใจว่า การวัดปริมาณของเหลวที่เหลือค้างในกระเพาะอาหารมีความสำคัญและจำเป็นมาก เนื่องจากป้องกันภาวะท้องอืด การอาเจียนและการสำลักของผู้ป่วยได้ ดังคำพูด

“การวัดปริมาตรของเหลวที่เหลือค้างในกระเพาะอาหารก่อนการ feed เป็นสิ่งที่จำเป็นและควรทำการทดสอบทุกครั้ง เพื่อป้องกันภาวะท้องอืด ปวดท้อง จากการที่อาหารไม่ย่อยหรืออาหารย่อยช้า”

“การวัดปริมาตรของเหลวที่เหลือค้างในกระเพาะอาหารเป็นวิธีถูกต้อง เพื่อเป็นการประเมินปริมาตรของอาหารในกระเพาะอาหารและป้องกันการอาเจียนของผู้ป่วย”

“การวัดปริมาตรของเหลวที่เหลือค้างในกระเพาะอาหารเพื่อเป็นการประเมินปริมาตรของอาหารในกระเพาะอาหารและป้องกันการการสำลัก”

“ประเมินอาการและประเมินการวัด GRV ก่อนให้อาหารทางสายยาง เพื่อป้องกัน Aspiration และประเมินการย่อยของผู้ป่วยแต่ละบุคคล และการประเมินพลังงานของผู้ป่วยแต่ละคน”

ขาดแนวปฏิบัติที่เป็นรูปแบบชัดเจน

พยาบาลระบุว่าในการวัดปริมาตรของเหลวที่เหลือค้างในกระเพาะอาหาร ยังไม่มีแนวปฏิบัติที่ชัดเจนที่จะสามารถนำมาใช้เป็นแนวทางในการให้การดูแลผู้ป่วยได้ ดังคำพูด

“ที่ผ่านมายังไม่มีแนวปฏิบัติการให้อาหารทางสายยางในผู้ป่วยวิกฤตใหม่ๆที่เป็นรูปแบบชัดเจนในการดูแลผู้ป่วย”

“ไม่เคยทราบมาก่อนว่ามีแนวปฏิบัติใหม่ๆ อะไรบ้างเกี่ยวกับเรื่องการให้อาหารทางสายยาง”

พยาบาลเสนอว่า ควรทดสอบปริมาตรของเหลวที่เหลือค้างในกระเพาะอาหารทุกครั้ง รวมถึงโรคประจำตัวของผู้ป่วย แบบแผนการรับประทานอาหาร และปริมาณอาหารที่จำเป็นของผู้ป่วย

“ควรมีแนวทางการทดสอบปริมาตรของเหลวที่เหลือค้างในกระเพาะอาหารทุกครั้ง ก่อนการให้อาหารทางสายยาง”

“พยาบาลที่ดูแลผู้ป่วยควรทบทวนความรู้เกี่ยวกับปริมาณอาหารที่ให้แต่ละมื้อ โรคประจำตัวของผู้ป่วย แบบแผนการรับประทานอาหารของผู้ป่วยแต่ละคนในแต่ละมื้อ ทานอาหารได้มากน้อยเพียงใด ปริมาณของอาหารที่ feed ในแต่ละมื้อของผู้ป่วยแต่ละราย ตามสภาพอาการเปลี่ยนแปลงของผู้ป่วย”

การนิเทศติดตามการพยาบาล

“ควรนิเทศพยาบาลจบใหม่ เนื่องจากประสบการณ์น้อย เจอเคสน้อย ยังไม่ค่อยพบปัญหาจากการทำงาน และน้องจบใหม่เรียนแต่ทฤษฎี ยังไม่ค่อยได้เจอปัญหาจากการทำงานจริง”

“การให้ความรู้และสุ่มประเมินผลจากการปฏิบัติงานจริงโดยไม่แจ้งล่วงหน้า”

“ควรมีการตรวจสอบจากแบบบันทึกการเฝ้าระวังการเกิดภาวะสิ่งตกค้างในกระเพาะอาหารผิดปกติ ว่า ถ้ามี content เหลือปริมาณเท่าใด การจัดการให้อาหารแต่ละมื้อทำอย่างไร”

“ทบทวนความรู้ ความเข้าใจของผู้ปฏิบัติบ่อยๆ เพื่อให้มีความเข้าใจที่ถูกต้อง ตรงกัน จะได้ให้การพยาบาลไปในทิศทางเดียวกัน ควรมีการจัดกลุ่มความรู้และติดตามนิเทศหลังให้ความรู้เพื่อประเมินผล”

พยาบาลแนะนำให้นำการนิเทศทางการพยาบาล มาใช้ “มอบหมายให้พยาบาลดูแลผู้ป่วยแบบ total care มีความเกี่ยวข้องในการดูแลผู้ป่วยแบบองค์รวม พยาบาลเจ้าของเคสจะรู้ถึงเหตุผลและความจำเป็นของผู้ป่วย รวมถึงการดูแลให้ผู้ป่วยได้รับสารอาหารตามแผนการรักษา ในแต่ละมื้ออาหารของการ feed BD ต้องทดสอบปริมาณอาหารที่เหลือค้างเพื่อประเมินว่าผู้ป่วยรับ feed ได้หรือไม่”

การพัฒนาทักษะพยาบาลด้านการให้อาหารทางสายยางในผู้ป่วยวิกฤต

“จัดประชุมและสอนความรู้ร่วมกัน การวัดความรู้ ทบทวนให้ความรู้เป็นครั้งคราว เพื่อให้พยาบาลมีความรู้ และการปฏิบัติตนที่ถูกต้อง ควรจัดให้มีการอบรมทักษะการพยาบาล โดยวิธีวัด GRV จากผู้เชี่ยวชาญเฉพาะทาง”

“มีการประเมินผู้ป่วย การจัดอบรมการให้อาหารที่ถูกต้องแก่พยาบาลจบใหม่ ควรมีการสอนเพื่อเพิ่มความรู้ให้กับพยาบาลเกี่ยวกับการให้อาหารทางสายยาง พยาบาลควรได้รับความรู้เพิ่มเติมเกี่ยวกับขั้นตอนการให้อาหารทางสายยางตั้งแต่แรก จนถึงสิ้นสุดการดูแล”

การเสริมความรู้เพื่อป้องกันการเกิดปัญหาการให้อาหารทางสายยาง ประกอบด้วย ความรู้เรื่องโรค จำนวนและลักษณะของสิ่งตกค้าง ระยะเวลาในการให้ ชนิดของอาหารทางสายยาง การสังเกตลักษณะของ GRV การให้อาหารทางสายยางอย่างถูกวิธี การประเมินภาวะวิกฤตและโรคของผู้ป่วย ดังคำพูด

“พยาบาลควรได้รับความรู้เรื่องโรค จำนวน ลักษณะของสิ่งตกค้าง ความรู้มีความเกี่ยวข้อง คือ สี จำนวน และลักษณะของสิ่งตกค้าง และระยะเวลาในการให้อาหารทางสายยาง ในผู้ป่วย”

“พยาบาลยังขาดความรู้ชนิดของอาหารทางสายยางที่สัมพันธ์กับปัญหาของผู้ป่วย รวมถึงการสังเกตลักษณะของ GRV. อยากเพิ่มความรู้จะได้ทราบถึงเหตุผลของการปฏิบัติในแต่ละขั้นตอน ซึ่งจะส่งผลให้เกิดความตระหนักในการปฏิบัติงานมากยิ่งขึ้น”

“เพื่อป้องกันการเกิดปัญหาการให้อาหารทางสายยางในผู้ป่วยวิกฤต อยากทบทวนการให้อาหารทางสายยางที่ถูกต้อง ถูกวิธีก่อนและหลังให้อาหาร”

“ควรมีการสอนและเรียนรู้เรื่องการวัดปริมาตรตกค้างตั้งแต่แรกและปฏิบัติจนเป็นนิสัยอยากทบทวนระยะเวลาในการให้อาหารและเฝ้าระวังหลังให้อาหารการประเมินภาวะวิกฤตและโรคของผู้ป่วย”

สรุปได้ว่า การให้อาหารทางสายยางในผู้ป่วยกึ่งวิกฤตของโรงพยาบาลราชบุรียังขาดแนวทางที่ชัดเจน และพยาบาลควรได้รับการพัฒนาเพื่อให้การพยาบาลได้อย่างถูกต้องตรงตามมาตรฐานการดูแลผู้ป่วยเพื่อการรักษาและการพยาบาล (อภิวรรณ อินทรีย์ และ ดลวิวัฒน์ แสนโสม, 2561)

แนวทางการให้อาหารทางสายยางในผู้ป่วยวิกฤตของโรงพยาบาลราชบุรี โดยวิธีการวัดปริมาตรตกค้างในกระเพาะอาหาร(Gastric content)

ผู้วิจัยได้พัฒนา (ร่าง) แนวทางการให้อาหารทางสายยาง โดยวิธีการวัดปริมาตรตกค้างในกระเพาะอาหาร โดยอิงจากการวิเคราะห์หลักฐานเชิงประจักษ์ ภายหลังทดลองใช้ (ร่าง) แนวทางการให้อาหารทางสายยางในผู้ป่วยวิกฤตของโรงพยาบาลราชบุรี โดยวิธีการวัดปริมาตรตกค้างในกระเพาะอาหาร (Gastric content) ครั้งที่ 1 กับกลุ่มตัวอย่างพยาบาล จำนวน 10 คน ผลเปรียบเทียบคะแนนเฉลี่ยความรู้ของพยาบาลก่อนและหลังการใช้แนวทางการให้อาหารทางสายยางในผู้ป่วยวิกฤตของโรงพยาบาลราชบุรี โดยวิธีการวัดปริมาตรตกค้างในกระเพาะอาหาร ดังตาราง

ตารางที่ 1 เปรียบเทียบคะแนนเฉลี่ยความรู้ของพยาบาลก่อนและหลังการใช้แนวทางการให้อาหารทางสายยางในผู้ป่วยวิกฤตของโรงพยาบาลราชบุรี โดยวิธีการวัดปริมาตรตกค้างในกระเพาะอาหาร (n=10)

กลุ่มตัวอย่าง	n	$\bar{X}$	SD	t	df	p-value
ความรู้						
- ก่อนใช้แนวทาง	10	11.10	2.38	-6.72	9	.000*
- หลังใช้แนวทาง	10	18.4	2.84			
ทักษะ						
- ก่อนใช้แนวทาง	10	39.80	3.94	-4.14	9	.003*
- หลังใช้แนวทาง	10	46.80	4.56			

*p<.05

จากตารางที่ 1 เปรียบเทียบคะแนนเฉลี่ยความรู้ของกลุ่มตัวอย่างภายหลังการใช้แนวทางการให้อาหารทางสายยางในผู้ป่วยวิกฤตของโรงพยาบาลราชบุรี โดยวิธีการวัดปริมาตรตกค้างในกระเพาะอาหาร พยาบาลมีค่าคะแนนเฉลี่ยความรู้เท่ากับ 18.4 ($\bar{X}$ = 18.4, SD = 2.84) สูงกว่าก่อนใช้ และผลการประเมินทักษะการปฏิบัติของพยาบาล จำนวน 10 คน พบว่า ภายหลังให้ความรู้การใช้แนวทางการให้อาหารทางสายยางในผู้ป่วยวิกฤต โดยวิธีการวัด

ปริมาตรตกค้างในกระเพาะอาหาร พบว่าคะแนนเฉลี่ยทักษะของกลุ่มตัวอย่างเท่ากับ 46.80 ($\bar{X} = 46.80$, $SD = 4.56$) สูงกว่าก่อนใช้แนวทางการให้อาหารทางสายยางในผู้ป่วยวิกฤต โดยวิธีการวัดปริมาตรตกค้างในกระเพาะอาหาร อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ พยาบาลที่ใช้ (ร่าง)แนวทางการให้อาหารทางสายยาง มีความพึงพอใจในภาพรวมระดับมาก และจากข้อมูลเชิงคุณภาพที่ได้จากการสัมภาษณ์พยาบาลภายหลังใช้แนวทางดังกล่าว พบประเด็นสำคัญดังนี้

แนวทางการให้อาหารทางสายยางเป็นแนวปฏิบัติที่ดี

พยาบาลแสดงความคิดเห็นว่า แนวปฏิบัติที่สร้างขึ้นเป็นแนวปฏิบัติที่ดี มีความมั่นใจในการใช้และ เหมาะสมกับการนำไปใช้กับผู้ป่วย มีความปลอดภัย และเป็นประโยชน์กับผู้ป่วย

“ดี มีประโยชน์กับผู้ป่วยได้รับสารอาหารที่เหมาะสมและเพียงพอต่อความต้องการของร่างกายผู้ป่วยลดความเสี่ยงจากการให้อาหารทางสายยางที่ไม่ถูกวิธี”

“เกิดประโยชน์แก่ผู้ป่วยในเรื่องของการได้รับสารอาหารที่เหมาะสมกับความต้องการของร่างกายและลดภาวะเสี่ยงต่างๆที่จะเกิดขึ้นผู้ป่วยได้รับอาหารทางสายยางอย่างถูกต้อง ถูกวิธี ลดภาวะแทรกซ้อน”

“มีความมั่นใจในการให้อาหารทางสายยางมากขึ้น และผู้ป่วยก็ปลอดภัยไม่เกิดภาวะคลื่นไส้อาเจียน ไม่เกิดการสำลัก”

“การประเมินสารอาหารที่ผู้ป่วยได้รับสอดคล้องกับคำสั่งแพทย์และประเมินภาวะแทรกซ้อนได้เป็นรูปธรรมมากขึ้น ลดภาวะแทรกซ้อนจาก feeding intolerance ผู้ป่วยได้รับสารอาหารเพียงพอ”

“ช่วยให้การย่อยและการดูดซึมได้ดีขึ้น ลดการคลื่นไส้อาเจียน ท้องอืด การขับถ่ายเป็นปกติ และทำให้ผู้ป่วยสบายไม่อึดอัดแน่นท้อง ไม่เครียด”

“ทำให้ผู้ป่วยได้รับสารอาหารตามความจำเป็นของร่างกาย และสามารถประเมินการทำงานของกระเพาะอาหารของผู้ป่วยเพื่อใช้ในการประเมินการรักษา ผู้ป่วยได้รับอาหารทางสายยางครบถ้วน ไม่เกิดภาวะทุพโภชนาการ”

พยาบาลมีความรู้ความเข้าใจการให้อาหารทางสายยางมากขึ้น

พยาบาลคิดเห็นว่า ภายหลังจากได้รับทราบแนวทางการให้อาหารทางสายยาง โดยวิธีการวัดปริมาตรตกค้างในกระเพาะอาหารแล้ว มีความรู้ความเข้าใจ มั่นใจในการดูแลผู้ป่วยมากขึ้น ดังคำพูด

“มีความมั่นใจในการปฏิบัติงานมากขึ้น เมื่อนำแนวทางการให้อาหารทางสายยางนี้มาใช้”

“ในเคสที่อาการคงที่ส่วนใหญ่ รับ feed ได้หมด อาการถ่ายเหลวน้อยลง แต่ในเคสที่อาการไม่คงที่ รับ feed ไม่ค่อยได้ ถึงวัด GRV แล้วยังมีอาเจียน”

“ทำให้สามารถประเมินความเสี่ยงและอาการของผู้ป่วย ณ ตอนนั้นได้ครอบคลุมมากขึ้น”

“เห็นด้วยกับแนวทางนี้ทำให้เกิดผลดีและปลอดภัยกับผู้ป่วยมากขึ้น รู้สึกว่ามีความรู้และความมั่นใจในการให้อาหารผู้ป่วยที่มีภาวะวิกฤตมากขึ้น”

“ประเมินการย่อยของผู้ป่วยได้ หากมีการย่อยที่ผิดปกติ หรือการรับ feed ได้น้อยลง จะรายงานแพทย์และปรับปริมาณอาหารได้”

ควรพัฒนาและเผยแพร่แนวทางการให้อาหารทางสายยาง

พยาบาลเสนอว่า ควรมีการเผยแพร่ความรู้เกี่ยวกับการให้อาหารทางสายยางไปยังแผนกอื่นๆ เพื่อจะได้นำไปใช้กับผู้ป่วย ดังคำพูด

“ควรเผยแพร่ความรู้และนำแนวทางนี้ไปปฏิบัติในหอผู้ป่วยให้ทั่วถึง”

“ถ่ายทอดความรู้โดยจัดการประชุมเพื่อให้หน่วยงานอื่นได้เห็นความสำคัญของแนวทางการให้อาหารทางสายยางโดยวัด GRVW”

นอกจากนี้ ควรมีแบบที่ใช้บันทึกข้อมูลการให้อาหารทางสายยางโดยวิธีการวัดปริมาตรตกค้างในกระเพาะอาหาร เพื่อใช้ในการติดตามในแต่ละเวรได้

“อยากให้มีแบบบันทึกข้อมูลการให้อาหารทางสายยางโดยวิธีการวัดปริมาตรตกค้างในกระเพาะอาหาร เพื่อใช้ในการติดตามอาการของผู้ป่วยได้”

จากการศึกษาในกลุ่มญาติผู้ป่วยพบว่า โดยภาพรวมความพึงพอใจของญาติต่อการให้อาหารทางสายยางของพยาบาลโดยวิธีการวัดปริมาตรตกค้างในกระเพาะอาหาร อยู่ระดับมาก ($\bar{X}$ = 4.00, SD. = 0.61) หลังจากการปรับปรุง (ร่าง) รูปแบบแนวทางการให้อาหารทางสายยางในผู้ป่วยวิกฤต โดยวิธีการวัดปริมาตรตกค้างในกระเพาะอาหาร ผู้วิจัยแก้ไขวิธีการสอนสื่อการสอน คู่มือให้สะดวกในการทำความเข้าใจมากขึ้น และเพิ่มเติมเอกสารเพื่อใช้ในการบันทึกทางการพยาบาล ได้แก่ แบบบันทึกข้อมูลการให้อาหารทางสายยาง เพื่อใช้ในการติดตามในแต่ละเวร นำไปใช้กับพยาบาลที่ดูแลผู้ป่วยวิกฤตทางอายุรกรรม 20 คน เปรียบเทียบคะแนนเฉลี่ยความรู้และทักษะของพยาบาลก่อนและหลังการใช้แนวทางการให้อาหารทางสายยาง โดยวิธีการวัดปริมาตรตกค้างในกระเพาะอาหาร ดังตารางที่ 4

ตารางที่ 2 เปรียบเทียบคะแนนเฉลี่ยความรู้และทักษะการปฏิบัติของพยาบาลก่อนและหลังการใช้ แนวทางการให้อาหารทางสายยางในผู้ป่วยวิกฤตของโรงพยาบาลราชบุรี โดยวิธีการวัดปริมาณตรรกค่าง ในกระเพาะอาหาร (n=20)

กลุ่มตัวอย่าง	n	$\bar{X}$	SD	t	df	p-value
ความรู้						
- ก่อนใช้แนวทาง	20	11.00	2.42	-8.93	19	.000*
- หลังใช้แนวทาง	20	18.45	2.04			
ทักษะการปฏิบัติ						
- ก่อนใช้แนวทาง	20	27.95	2.26	-10.86	19	.000*
- หลังใช้แนวทาง	20	47.80	9.86			

*p<.05

จากตารางที่ 2 เปรียบเทียบคะแนนเฉลี่ยความรู้ของกลุ่มตัวอย่างภายหลังการใช้แนวทางที่พัฒนาขึ้น พยาบาลมีคะแนนเฉลี่ยความรู้เท่ากับ 18.45 ($\bar{X}$ = 18.45, SD = 2.04) สูงกว่าก่อนใช้ และผลการประเมินทักษะการปฏิบัติตามแนวทางของพยาบาล พบว่าคะแนนเฉลี่ยทักษะเท่ากับ 47.80 ($\bar{X}$ = 47.80, SD = 9.86) สูงกว่าก่อนใช้ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ พยาบาลมีความพึงพอใจต่อแนวทางฯ ภาพรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาในรายด้าน พยาบาลมีความพึงพอใจระดับมากที่สุด อันดับแรกคือทำให้ผู้ป่วยได้รับสารอาหารและพลังงานแต่ละวันตรงกับเป้าหมายการรักษา ($\bar{X}$ = 4.50, SD = 0.61) ความพึงพอใจของญาติต่อการให้อาหารทางสายยางของพยาบาลอยู่ระดับมาก ($\bar{X}$ = 4.23, SD. = 0.52)

ผลการศึกษาสรุปได้ว่า แนวทางการให้อาหารทางสายยางในผู้ป่วยวิกฤตของโรงพยาบาลราชบุรี โดยวิธีการวัดปริมาณตรรกค่างในกระเพาะอาหาร ประกอบด้วย 6 องค์ประกอบ ได้แก่ 1) สภาพการณ์ปัญหาของผู้ป่วย 2) การประเมินภาวะสุขภาพ 3) การปฏิบัติการพยาบาล 4) การป้องกันอาการไม่พึงประสงค์ 5) การบันทึกทางการพยาบาล และ 6) การดูแลด้านโภชนาการ และจากการสัมภาษณ์ผู้เชี่ยวชาญ (connoisseurship) พบว่า แนวทางการให้อาหารทางสายยางในผู้ป่วยวิกฤต โดยวิธีการวัดปริมาณตรรกค่างในกระเพาะอาหารมีความเป็นไปได้ และความเป็นประโยชน์อยู่ในระดับมากที่สุด และมีความเหมาะสมและความถูกต้องอยู่ในระดับมากสามารถสรุปเป็น SAIPIN guideline for enteral feeding ได้ดังนี้

ความหมาย	กิจกรรม
สภาพการณ์ปัญหาของผู้ป่วย (Situation :S) หมายถึง การติดตามสภาพการณ์ทั่วไปของผู้ป่วย	- ติดตามข้อมูลการให้อาหารทางสายยางโดยวิธีการวัดปริมาณตรรกค่างในกระเพาะอาหาร จากข้อมูลจากการรับ-ส่งเวร จากการตรวจเยี่ยมอาการผู้ป่วยร่วมกับแพทย์ และจากประวัติเวชระเบียน

ความหมาย	กิจกรรม
การประเมินภาวะสุขภาพ (Assessment :A) หมายถึง การประเมินภาวะสุขภาพของผู้ป่วย	1.ซักประวัติ ตรวจร่างกาย 2.ประเมินNutrition Alert Form (NAF) ทุกราย หลัง แกรับภายใน 24-48 ชั่วโมง และทุก 7 วันหลังเข้ารับการรักษาในโรงพยาบาล 3.ประเมินความพร้อมก่อนให้อาหารทางสายยาง 4.ตรวจสอบตำแหน่งที่ถูกต้องของสายยางก่อนเริ่มให้อาหาร/น้ำ 5.ประเมินความสามารถในการรับอาหาร โดยใช้ค่า GRV = 200-400 มล. ทุก 4-6 ชั่วโมงในการพิจารณาให้อาหารต่อไปในมื้อนั้น
การปฏิบัติการพยาบาล (Intervention: I) หมายถึง กิจกรรมพยาบาลการให้อาหารทางสายยางในผู้ป่วยวิกฤต โดยวิธีการวัดปริมาตรตกค้างในกระเพาะอาหาร	1.ตรวจสอบชื่อ-สกุลผู้ป่วย ความถูกต้องของชนิดและความเข้มข้นของอาหารตามแผนการรักษา 2.ล้างมือ 7 ขั้นตอนก่อนและหลังการให้อาหาร 3.ตรวจปริมาตรอาหารที่เหลือค้างในกระเพาะอาหารก่อนให้อาหาร 4.สังเกตลักษณะGRV ที่เหลือค้างในกระเพาะอาหาร 5.ทำความสะอาดช่องปากด้วย Chlorhexidine 2 % หรือ 0.9% NSS.ก่อนให้อาหารทางสายยาง 6.ดูดเสมหะในปากก่อนให้อาหาร 7.ไม่งดให้อาหารในมื้อนั้นๆ ถ้าวัดปริมาตร GRV ที่ 50-400 มล. ไม่มีภาวะ feeding intolerance และรายงานแพทย์ 8.วัด GRV เท่ากับ 200 - 400 มล. เป็นลักษณะอาหารที่กำลังย่อยให้ดันอาหารกลับสู่กระเพาะ และ feed อาหารใหม่ได้ โดยให้อาหารหยดช้าๆ ให้หมดภายใน 2-4 ชั่วโมงหรือแบ่งจำนวนอาหารให้ครึ่งหนึ่งแล้วหยุดพัก 1-2 ชั่วโมงแล้วให้ต่อจนหมด 9. วัดปริมาตร GRV หากพบ GRV > 400 มล.แจ้งแพทย์ 10.จัดท่านอนศีรษะสูง 30-45 องศา ก่อนและหลังให้อาหาร 11.กรณีผู้ป่วยใส่เครื่องช่วยหายใจ วัดแรงดันใน Cuff ให้ค่าอยู่ในช่วง 20-25 มม.ปรอททุก 8 ชม. 12.ไม่บิดยารวมกันและล้างสายยางให้อาหารด้วยน้ำสะอาด 10-15 มล.ก่อนการให้ยาชนิดต่อไป

ความหมาย	กิจกรรม
	13.บันทึกปริมาณสารน้ำเข้าและออกอย่างน้อยวันละครั้ง
การป้องกันอาการไม่พึงประสงค์ (Prevention :P) หมายถึง การเฝ้าระวังอาการที่ไม่พึงประสงค์จากการให้อาหารทางสายยาง เช่น การปวดแน่นท้อง ท้องอืด อาเจียน ถ่ายเหลว ที่ทำให้ผู้ป่วยไม่สบาย	1.ประเมินอาการแน่นท้อง ท้องอืด อาเจียน ถ่ายเหลว หลังจากได้รับอาหารทางสายยางทุก 4 ชั่วโมง 2.กรณีผู้ป่วยมีภาวะช็อค เช่น HR > 120 ครั้ง/นาที, SBP < 60 มม.ปรอท MAP < 60 มม.ปรอท หยุดให้อาหารและรายงานแพทย์ทันที 3.ประเมินภาวะท้องอืดและท้องเสีย หากพบมีอาการให้การพยาบาลตามอาการและรายงานแพทย์ทันที
การบันทึกทางการพยาบาล (Information record: I) หมายถึงการบันทึกข้อมูล ที่เกี่ยวข้องกับผู้ป่วย เพื่อใช้ในการพยาบาลผู้ป่วยอย่างต่อเนื่อง	1.บันทึกในรูปแบบ AIE (Assessment, Intervention, Evaluation) ได้แก่ การประเมินสภาพผู้ป่วย การพยาบาล และการประเมินผล 2.บันทึกผลการให้อาหารสายยางในผู้ป่วยวิกฤต โดยวิธีการวัดปริมาตรตกค้างในกระเพาะอาหาร
การดูแลด้านโภชนาการ (Nutrition: N) การประเมินภาวะโภชนาการตั้งแต่แรกเริ่ม เฝ้าระวังและติดตามอย่างต่อเนื่อง	1.ประเมินความต้องการพลังงานของผู้ป่วยที่ควรได้รับในแต่ละราย 2.ประเมินภาวะโภชนาการทุก 7 วัน 3.ประสานความร่วมมือกับทีมสหวิชาชีพ เพื่อวางแผนการให้โภชนาการที่เหมาะสมของผู้ป่วย

อภิปรายผล

การพัฒนาแนวทางการให้อาหารทางสายยางในผู้ป่วยวิกฤตของโรงพยาบาลราชบุรี โดยวิธีการวัดปริมาตรตกค้างในกระเพาะอาหาร จากการศึกษาพบว่า ที่ผ่านมาการให้อาหารทางสายยางในผู้ป่วยวิกฤตของโรงพยาบาลราชบุรี โดยวิธีการวัดปริมาตรตกค้างในกระเพาะอาหาร พยาบาลมีความเข้าใจที่คลาดเคลื่อนเนื่องจากยังไม่มีแนวทางปฏิบัติทางการพยาบาล การให้อาหารทางสายยางเป็นแนวทางที่ชัดเจน ซึ่งส่งผลต่อภาวะสุขภาพของผู้ป่วยวิกฤต โดยเฉพาะอย่างยิ่งส่งผลให้ผู้ป่วยได้รับสารอาหารลดลง สอดคล้องกับณัฐธินา วิชัยดิษฐ์ และคณะ ที่ว่า หลักโภชนาการมีความสำคัญในการป้องกันและแก้ไขภาวะการขาดสารอาหาร ช่วยบรรเทาและควบคุมอาการแสดงของโรค ลดภาวะแทรกซ้อนของโรคที่เกิดขึ้น เพิ่มภูมิคุ้มกันให้กับร่างกาย และควบคุมน้ำหนักให้อยู่ในเกณฑ์ปกติ ด้วยอาหารเป็นปัจจัยสำคัญในการฟื้นฟูสภาพร่างกาย จากการศึกษาพบว่าแนวทางของ SAIPIN guideline for enteral feeding มี 6 องค์ประกอบ ได้แก่ 1) สภาพการณ์ปัญหาของผู้ป่วย 2) การประเมินภาวะสุขภาพ 3) การปฏิบัติการพยาบาล 4) การป้องกันอาการไม่พึงประสงค์ 5) การบันทึกทางการพยาบาล และ 6)

การดูแลด้านโภชนาการ แนวทางนี้สอดคล้องกับพยาบาลที่ให้การดูแลผู้ป่วยที่ว่า “แนวทางนี้ทำให้ผู้ป่วยได้รับสารอาหารตามความจำเป็นของร่างกาย และสามารถประเมินการทำงานของกระเพาะอาหารของผู้ป่วยเพื่อใช้ในการประเมินการรักษา ผู้ป่วยได้รับอาหารทางสายยางครบถ้วน ไม่เกิดภาวะทุพโภชนาการ” ซึ่งแนวทางดังกล่าวได้รับการรับรองว่า สามารถนำไปใช้ได้เหมาะสมและมีประโยชน์ สอดคล้องกับการศึกษาของ (Poulard, F., et al, 2010) ศึกษาพบว่า การใช้แนวปฏิบัติในการให้สารอาหารผู้ป่วยวิกฤต ช่วยลดการเกิดภาวะแทรกซ้อน และช่วยให้ผู้ป่วยได้รับสารอาหารและ พลังงานมากกว่ากลุ่มที่ไม่ใช้แนวปฏิบัติในการ ให้สารอาหารผู้ป่วยวิกฤต การพยาบาลที่ส่งเสริมให้ผู้ป่วยได้รับสารอาหารอย่างครบถ้วนหรือตามแผนการรักษามีความสำคัญมาก (สุภา สุเรศธนิวงศ์ และคณะ, 2561) พยาบาลต้องระมัดระวังอาการไม่พึงประสงค์ มิให้เกิดภาวะแทรกซ้อนเกิดขึ้นจากการให้อาหารทางสายยางไม่ถูกต้อง องค์การผู้นำด้านโภชนาการ (Hanlon, C., Dowsett, J., & Smyth, N, 2015) ได้ให้คำแนะนำในการให้สารอาหารผู้ป่วยวิกฤต มีหลักสำคัญคือ 1) ควรให้สารอาหารแก่ผู้ป่วยวิกฤตให้เร็วที่สุด 2) ถ้าระบบทางเดินอาหารปกติ ควรให้อาหารผ่านทางสายยางให้อาหาร 3) ถ้าได้รับอาหารผ่านทางสายยางให้อาหารไม่ได้หรือได้รับไม่เพียงพอ ควรให้อาหารทางหลอดเลือดดำ และ 4) การให้สารอาหารและพลังงานที่เพียงพอจะช่วยให้เกิดผลลัพธ์ที่ดี (ณัฐตินา วิชัยดิษฐ และคณะ, 2561)

ประสิทธิผลของแนวทางการให้อาหารทางสายยางในผู้ป่วยวิกฤตของโรงพยาบาลราชบุรี โดยวิธีการวัดปริมาณตกค้างในกระเพาะอาหาร จากการศึกษาพบว่า หลังการใช้แนวทางการให้อาหารทางสายยางในผู้ป่วยวิกฤตของโรงพยาบาลราชบุรี โดยวิธีการวัดปริมาณตกค้างในกระเพาะอาหาร พยาบาลมีความรู้และทักษะการให้อาหารทางสายยางเพิ่มขึ้นอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ที่เป็นเช่นนี้เนื่องจากพยาบาลได้รับความรู้ความเข้าใจจากข้อมูลเชิงประจักษ์ กอปรกับการสอนงานและการติดตามอย่างต่อเนื่อง และมีแนวทางที่ชัดเจนในการปฏิบัติการ พยาบาลสอดคล้องตามแนวคิดของสอดคล้องตามแนวคิดของ (Bloom Benjamin S., et al, 1956) พฤติกรรมของบุคคลในการปฏิบัติงานใดก็ตาม ถ้าหากมีความรู้ เจตคติ และทักษะดีแล้ว พฤติกรรมการปฏิบัติก็จะดีตามไปด้วย สอดคล้องกับคำพูดของพยาบาลที่ว่า “เห็นด้วยกับแนวทางนี้ทำให้เกิดผลดีและปลอดภัยกับผู้ป่วยมากขึ้น รู้สึกว่ามีความรู้และความมั่นใจในการให้อาหารผู้ป่วยที่มีภาวะวิกฤตมากขึ้น” และมีความพึงพอใจต่อแนวทางที่พัฒนาขึ้นสูงขึ้นกว่าก่อนใช้ จากการศึกษาพบว่า กลุ่มญาติผู้ป่วย มีความพึงพอใจต่อการให้อาหารทางสายยางของพยาบาลอยู่ระดับมาก สอดคล้องกับการศึกษาของจันทรา กุลแก้ว และคณะ ที่ว่า ญาติสามารถนำความรู้เกี่ยวกับการให้อาหารทางสายยางไปทบทวนด้วยตนเองทำให้มีความรู้ และปฏิบัติการให้อาหารทางสายยางได้อย่างถูกต้อง (จันทรา กุลแก้ว และคณะ, 2563)

เอกสารอ้างอิง

- จันทร์หา กุลแก้ว และคณะ. (2563). ผลของการสอนการให้อาหารทางสายยางโดยใช้สื่อวีดิทัศน์ต่อความรู้ และการปฏิบัติของญาติหรือผู้ดูแลโรงพยาบาลพิจิตร. วารสารวิจัยและวิชาการสาธารณสุขจังหวัดพิจิตร, 1(2), 25-30.
- ณัฐตินา วิชัยดิษฐ และคณะ. (2561). การพัฒนาโปรแกรมส่งเสริมความสามารถของผู้ดูแลในการจัดการ ภาวะโภชนาการในผู้สูงอายุติดเตียงที่ใส่สายให้อาหารทางจมูก. วารสารสภาการพยาบาล, 33 (4), 109-123.
- พัฒนา พรหมมณี. (2562). การวัดระดับทักษะในการดำเนินงานด้านการสาธารณสุข. วารสารวิชาการ มหาวิทยาลัยปทุมธานี, 11(1) , 284-293.
- สมาคมผู้ให้อาหารทางหลอดเลือดดำและทางเดินอาหารแห่งประเทศไทย. (2561). คำแนะนำการดูแลทางโภชนาการในผู้ป่วยผู้ใหญ่ที่นอนโรงพยาบาล พ.ศ. 2561. ปรับปรุงครั้งที่ 1: มีนาคม พ.ศ. 2562. เรียกใช้เมื่อ 3 ตุลาคม 2565 จาก <https://w1.med.cmu.ac.th/family/knowledge/for-doctor/guideline/3416>
- สุภา สุเรศณีวงศ์ และคณะ. (2561). ประสิทธิผลการสอนแบบกลุ่มของผู้ดูแลในการวางแผนจำหน่ายผู้ป่วยที่ให้อาหารทางสายยางที่ใส่ผ่านรูจมูกที่บ้าน. วารสารพยาบาลสาธารณสุข, 32(2), 117-135.
- อภิวรรณ อินทรีย์ และ ดลวิวัฒน์ แสนโสม. (2561). ผลของการใช้แนวปฏิบัติทางคลินิกในการให้อาหารในผู้ป่วยวิกฤตศัลยกรรมอุบัติเหตุ. วารสารวิทยาลัยพยาบาลบรมราชชนนี นครราชสีมา, 25(2), 118-137.
- อรุณ จิรวัฒน์กุล. (2557). สถิติในงานวิจัย เลือกใช้อย่างไรให้เหมาะสม. กรุงเทพมหานคร: วิทยพัฒน์.
- Bloom Benjamin S., et al. (1956). Taxonomy of Educational Objectives. New York: David Mckay Company.
- Hanlon, C., Dowsett, J., & Smyth, N. (2015). Nutrition assessment of the intensive care unit patient. Topical clinical nutrition, 30(1), 47-70.
- McClave SA, et al. (2005). Poor validity of residual volumes as a marker for risk of aspiration in critically ill patients. Journal of Crit Care Med, 33(2),324-30.
- Montejo JC, et al. (2010). Gastric residual Volume during enteral nutrition in ICU patients: the REGANE study Intensive. Journal of Crit Care Med, 36(8),86-93.
- Poulard, F.,et al. (2010). Impact of not measuring residual gastric volume in mechanically ventilated patients receiving early enteral feeding A

prospective before– after study. Journal of Parenteral and Enteral Nutrition, 34(2), 125-130.

ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อพฤติกรรมการทำงานตามหลักธรรมาภิบาลของ เจ้าหน้าที่ ในองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น จังหวัดนครศรีธรรมราช*

THE FACTORS INFLUENCING THE WORK BEHAVIOR UPON THE GOOD GOVERNANCE OF OFFICIALS IN THE LOCAL ADMINISTRATION ORGANIZATION IN NAKHON SI THAMMARAT

ไพรัตน์ ฉิมหาต*, พระครูอรุณสุตาลังการ, พระครูวิรัตธรรมโชติ, ดิเรก นุ่นกล้า, ณิชารีย์ ปรีชา

Pairat Chimhat, Phrakru Arunsutalangkan, Phrakru Viratdhammachot, Direk Nunklam, Nicharee Preecha

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตนครศรีธรรมราช

Mahachulalongkornrajavidyalaya University Nakhon Si Thammarat Campus, Thailand

*Corresponding author E-mail: pairat.chi@mcu.ac.th

บทคัดย่อ

บทความวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อพฤติกรรมการทำงานตามหลักธรรมาภิบาลของเจ้าหน้าที่ ในองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น จังหวัดนครศรีธรรมราช และ 2) ศึกษาความสอดคล้อง ระหว่างโมเดลการวิจัยกับข้อมูลเชิงประจักษ์ของโมเดลปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อพฤติกรรมการทำงานตามหลักธรรมาภิบาลของเจ้าหน้าที่ ในองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น จังหวัดนครศรีธรรมราช กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้เป็นเจ้าหน้าที่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น จังหวัดนครศรีธรรมราช จำนวน 400 คน ด้วยวิธีการสุ่มแบบแบ่งชั้นภูมิตามสัดส่วนของประชากร โดยใช้แบบสอบถามในการเก็บรวบรวมข้อมูล ผลการวิจัยพบว่า 1) ตัวแปรการรับรู้ความยุติธรรม มีอิทธิพลรวมสูงสุดต่อตัวแปรพฤติกรรมการทำงานตามหลักธรรมาภิบาลของเจ้าหน้าที่ในองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ขนาดเท่ากับ .67 รองลงมา คือ ตัวแปรเจตคติ ตัวแปรความพึงพอใจ ตัวแปรแบบอย่างในการทำงาน และตัวแปรลักษณะมุ่งอนาคต ขนาดอิทธิพลเท่ากับ .61, .52, .31 และ .24 ตามลำดับ และ 2) โมเดลตามสมมติฐานที่ผู้วิจัยสร้างขึ้นสอดคล้องกับข้อมูลเชิงประจักษ์ โดยได้ ค่าไค-สแควร์ (Chi-square) มีค่าเท่ากับ 154.655 ค่าความน่าจะเป็นเท่ากับ .043 ค่าดัชนีวัดความกลมกลืน(GFI) มีค่าเท่ากับ .972 ค่าดัชนีวัดความกลมกลืนปรับแก้แล้ว (AGFI) มีค่าเท่ากับ .962 ดัชนีวัดความสอดคล้องเปรียบเทียบ (CFI) มีค่าเท่ากับ .972 ดัชนีรากกำลังสองเฉลี่ยของเศษ (RMR) มีค่า

* Received October 15, 2022; Revised November 19, 2022; Accepted January 30, 2023

เท่ากับ .048 ที่องศาอิสระเท่ากับ 128 เมื่อพิจารณาค่าไค-สแควร์สัมพันธ์ ได้เท่ากับ 1.208 ถือว่ามีความสอดคล้องระดับปานกลาง

คำสำคัญ: ปัจจัย, พฤติกรรมการทำงาน, หลักธรรมาภิบาล, องค์การปกครองส่วนท้องถิ่น

Abstract

The purposes of this research were: 1) to study the factors Influencing the work behavior upon the Good Governance of officials in the Local Administration Organization in Nakhon Si Thammarat, and 2) to study the relationship between the research model and the empirical data model that influence the work behavior upon the Good Governance of officials in the Local Administration Organization in Nakhon Si Thammarat. The samplings were collected from 400 officials of the Local Administration Organization in Nakhon Si Thammarat by Stratified Sampling. The instruments used in the study were the questionnaires. The research findings revealed that: 1) The variable of awareness of justice influenced to the variable of work behavior upon the Good Governance of officials in the Local Administration Organization in Nakhon Si Thammarat was at the highest level as .67 and then they are put in order from high to low as the following: the variable of attitude, the variable of satisfaction, the variable of being a good role in work behavior, and the variable of future orientation was to be as .61, .52, .31 and .24. 2) The result of the data analysis in comparing the Personnel Administration with Good Governance of the college administrators in Nakhon Si Thammarat under the Vocational Education College reveal that the Personnel Administration with Good Governance with sex and size of college is different with statistical significance of 0.05 level and the Personnel Administration with Good Governance with age and work experience is not different with statistical significance. The hypotheses model of the researcher was perfectly fitted with the empirical data. Chi-Square statistically showed as 154.655, Probability: $P = .043$, Goodness of Fit Index: $GFI = .972$, the Adjusted Goodness of Fit Index: $AGFI = .962$, Comparative Fit Index : $CFI = .972$, the Root Mean Square Residual: $RMR = .048$, Degree of Freedom = 128. The finding of the study indicated that the value of Chi-Square relationship was statistically at the middle level = 1.208.

Keywords: Factors, The Work Behavior, Good Governance, The Local Administration Organization

บทนำ

เมื่อมีการปฏิรูปการเมืองในปี พ.ศ. 2540 รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2540 ได้บัญญัติถึงความสำคัญของการกระจายอำนาจการปกครองให้แก่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นไว้ในมาตรา 78 และมาตรา 282 ถึงมาตรา 290 ซึ่งเป็นที่มาของการตราพระราชบัญญัติกำหนดแผนและขั้นตอนการกระจายอำนาจให้แก่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น พ.ศ. 2542 โดยสรุป กฎหมายทั้งสองฉบับมีเจตนารมณ์ที่จะส่งเสริมความเป็นอิสระขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในการกำหนดนโยบาย การจัดบริการสาธารณะ การบริหารงานบุคคล ท้องถิ่น และการบริหารการเงินการคลังตามหลักการปกครองตนเองและหลักความต้องการของประชาชน ภายใต้กรอบของกฎหมาย จัดแบ่งภารกิจในการจัดบริการสาธารณะระหว่างรัฐบาลและองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น จัดสรรทรัพยากรทางการเงินการคลังและบุคลากรให้แก่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น และจัดตั้งคณะกรรมการการกระจายอำนาจเพื่อส่งเสริมและติดตามประเมินผลการกระจายอำนาจ

นับตั้งแต่ที่รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2540 และพระราชบัญญัติกำหนดแผนและขั้นตอนการกระจายอำนาจให้แก่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น พ.ศ.2542 มีผลบังคับใช้ ได้ส่งผลให้เกิดความเปลี่ยนแปลงที่สำคัญหลายประการกับองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในประเทศไทย ดังจะเห็นได้จากกระบวนการกระจายอำนาจได้เริ่มต้นขึ้นและดำเนินไปอย่างต่อเนื่อง จนเป็นที่ยอมรับกันโดยทั่วไปว่าการปกครองท้องถิ่นของไทยในช่วงหลังปี พ.ศ. 2540 เป็นการปกครองท้องถิ่นในยุคใหม่ ซึ่งมีความแตกต่างไปจากการปกครองท้องถิ่นในช่วงก่อนหน้านี้ โดยการปกครองท้องถิ่นในยุคใหม่เป็นการปกครองท้องถิ่นที่มีความเป็นอิสระ และเป็นประชาธิปไตยมากขึ้น

หลักการสำคัญของการกระจายอำนาจตามกฎหมายข้างต้นมี 3 ประการ ได้แก่ หลักความเป็นอิสระขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในการกำหนดนโยบาย การบริหารงานบุคคล และการบริหารการเงินการคลังของตนเองภายใต้กรอบของกฎหมายและภายใต้หลักความเป็นรัฐเดี่ยวในระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์เป็นประมุข หลักการจัดความสัมพันธ์ระหว่างหน่วยงานของรัฐในการบริหารราชการแผ่นดินโดยกำหนดให้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นรับผิดชอบการจัดบริการสาธารณะระดับชุมชน ราชการบริหารส่วนกลางและส่วนภูมิภาครับผิดชอบการดำเนินภารกิจของรัฐในระดับประเทศและในระดับภูมิภาค และให้คำปรึกษา สนับสนุน และกำกับดูแลการปฏิบัติงานขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นเพียงเท่าที่จำเป็น และหลักประสิทธิภาพในการบริหารจัดการขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นโดยส่งเสริม

ให้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นสามารถปฏิบัติหน้าที่ได้อย่างมีประสิทธิภาพ (ประหยัด) และประสิทธิผล (สำเร็จตามเป้าหมาย) มีคุณภาพมาตรฐาน บริหารงานอย่างโปร่งใสและตรวจสอบได้ เปิดโอกาสให้ประชาชนเข้ามีส่วนร่วมในการตัดสินใจและการตรวจสอบผลการปฏิบัติงานขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น

ปัจจุบัน องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นของไทยมี 5 ประเภท ได้แก่ องค์การบริหารส่วนจังหวัด (อบจ.) เทศบาล องค์การบริหารส่วนตำบล (อบต.) กรุงเทพมหานคร และเมืองพัทยา อบจ. รับผิดชอบงานจัดบริการสาธารณะในระดับจังหวัด รับผิดชอบงานที่มีความคาบเกี่ยวหรือข้ามชั้นระหว่างพื้นที่ รับผิดชอบงานจัดบริการสาธารณะขนาดใหญ่ หรือมีค่าใช้จ่ายสูงเกินกว่าความสามารถของเทศบาลหรือ อบต. และมีหน้าที่ประสานงานจัดบริการสาธารณะร่วมกันระหว่างองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นต่างๆ ภายในจังหวัด เทศบาลมีหน้าที่รับผิดชอบการจัดบริการสาธารณะในเขตพื้นที่ชุมชนเมืองที่มีความเจริญหรือมีความหนาแน่นของประชากรสูง อบต. เป็นองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นขนาดเล็กที่สุดที่มีหน้าที่รับผิดชอบการจัดบริการสาธารณะในระดับตำบลที่เป็นพื้นที่ชนบทหรือมีความเจริญไม่มากนัก ส่วนกรุงเทพมหานครมีบทบาทเหมือนกับ อบจ. และเทศบาลเนื่องจากเป็นองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในระดับจังหวัด อีกทั้งมีหน้าที่ในการจัดบริการสาธารณะโดยตรง และเมืองพัทยามีบทบาทหน้าที่ในการจัดบริการสาธารณะเหมือนกับเทศบาล

สาเหตุสำคัญประการหนึ่งที่ข้าราชการและบุคลากรของส่วนราชการจำนวนมากมีความกังวลในการถ่ายโอนไปสู่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นก็คือระบบการบริหารงานบุคคลในระดับท้องถิ่น บุคลากรเหล่านี้ขาดความมั่นใจว่าจะได้รับการดูแลภายใต้ระบบคุณธรรม (Merit system) ที่จะทำให้ข้าราชการที่ถ่ายโอนไปสามารถปฏิบัติหน้าที่โดยมิได้ถูกกลั่นแกล้งจากนักการเมืองท้องถิ่น ได้รับความก้าวหน้าในหน้าที่การงานตามความรู้ความสามารถ ได้รับค่าตอบแทนและสวัสดิการเหมาะสมกับหน้าที่การงานและความรู้ความสามารถ ความไม่ชัดเจนเช่นนี้ย่อมเป็นอุปสรรคสำคัญต่อการถ่ายโอนบุคลากรและการกระจายอำนาจในภาพรวม และถือเป็นประเด็นเร่งด่วนที่ควรมีการกำหนดนโยบายให้มีความชัดเจนในระยะเวลานี้สั้น แม้ตามทิศทางของแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 9 ซึ่งเน้นในเรื่องการบริหารจัดการที่ดี มีความโปร่งใสซื่อสัตย์ สามารถตรวจสอบได้ องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ได้กำหนดยุทธศาสตร์ด้านการบริหารและการปกครองที่เน้นระบบการบริหารและการจัดการที่มีคุณภาพเพิ่มประสิทธิภาพในการบริหารงาน และการจัดการให้มีความโปร่งใส สามารถตรวจสอบได้ โดยใช้หลักธรรมาภิบาล (Good Governance) เป็นแนวทางการดำเนินงานและบริหารยุทธศาสตร์ดังกล่าว ธรรมาภิบาลเป็นแนวคิดที่ถูกนำมาใช้ในภาครัฐและภาคเอกชน ถือเป็นกระบวนทัศน์ใหม่ของการบริหารงานภาครัฐ (ไชยวัฒน์ คำชู, 2545) โดยก้าวสำคัญของความตระหนักในการนำหลักการบริหารกิจการที่ดีมาใช้ในไทย คือ การนำหลักการบริหาร

กิจการที่ดีมาเป็นส่วนหนึ่งของแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 9 (พ.ศ.2545-2549) ได้ระบุวัตถุประสงค์ของการพัฒนาประเทศข้อที่ 3 ว่า “เพื่อให้เกิดการบริหารกิจการที่ดีในสังคมไทยทุกระดับ” และมีการกำหนดยุทธศาสตร์การสร้างการบริหารกิจการที่ดีขึ้นมา (สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, 2545) โดยมีเป้าหมายที่จะสร้างระบบราชการที่มีประสิทธิภาพ มีขนาดและโครงสร้างที่เหมาะสม ท้องถิ่นมีขีดความสามารถในการจัดเก็บรายได้สูงขึ้น และมีระบบสนับสนุนการกระจายอำนาจให้โปร่งใส มีระบบการตรวจสอบด้วยการมีส่วนร่วมที่เข้มแข็ง เพื่อให้การป้องกันและปราบปรามการทุจริต และการประพฤติดีมีขอบเขตประสิทธิผลอย่างแท้จริง

ด้วยเหตุที่ธรรมาภิบาลมีความสำคัญอย่างยิ่ง ต่อการเป็นแนวทางในการปฏิบัติงานของเจ้าหน้าที่ขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ซึ่งมีความใกล้ชิดประชาชนมากที่สุด ให้มีคุณธรรม จริยธรรม และประสิทธิภาพในการปฏิบัติงาน ประกอบกับจากการทบทวนเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับพฤติกรรมการทำงานตามหลักธรรมาภิบาลของเจ้าหน้าที่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ยังไม่พบการศึกษาในประเด็นดังกล่าว ผู้วิจัยจึงมีความสนใจที่จะศึกษาถึงปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อพฤติกรรมการทำงานตามหลักธรรมาภิบาลของเจ้าหน้าที่ในองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น จังหวัดนครศรีธรรมราช โดยเน้นธรรมาภิบาลใน 3 ด้าน คือ พฤติกรรมการทำงานโดยใช้หลักการมีส่วนร่วม พฤติกรรมการทำงานอย่างโปร่งใสตรวจสอบได้ พฤติกรรมการทำงานโดยมุ่งเน้นประสิทธิภาพและประสิทธิผลในการให้บริการแก่ประชาชน อันจะนำไปสู่การเสริมสร้างการทำงานของเจ้าหน้าที่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นให้มีคุณธรรม จริยธรรมมีประสิทธิผลและประสิทธิภาพ รวมถึงการเข้าถึงและเป็นมิตรกับประชาชน นอกจากนี้ประชาชนยังได้รับการบริการ และอำนวยความสะดวกจากเจ้าหน้าที่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นเป็นอย่างดี โดยไม่เลือกปฏิบัติ

ในการศึกษาครั้งนี้ผู้วิจัยได้นำทฤษฎีการเรียนรู้ทางสังคมเชิงพุทธิปัญญา (Social Cognitive Learning Theory) มากำหนดเป็นกรอบในการศึกษา เนื่องจากทฤษฎีการเรียนรู้ทางสังคมเชิงพุทธิปัญญาได้อธิบายสาเหตุการเกิดพฤติกรรมของบุคคลว่าเกิดจากสาเหตุหลัก 2 ประการ คือ 1). ตัวบุคคล (Person) และ 2). สาเหตุจากสิ่งแวดล้อม เพื่อให้ทราบถึงปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อพฤติกรรมการทำงานตามหลักธรรมาภิบาลของเจ้าหน้าที่ ในองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น จังหวัดนครศรีธรรมราช โดยใช้เทคนิคการวิเคราะห์ความสัมพันธ์โครงสร้างเชิงเส้น (Structural Equation Modeling) และเปรียบเทียบระดับค่าของตัวแปรในแบบจำลองโดยการเปรียบเทียบค่าเฉลี่ยตัวแปรแฝง (Latent Means) ซึ่งจะทำให้ทราบว่าปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อพฤติกรรมการทำงานตามหลักธรรมาภิบาลของเจ้าหน้าที่ ในองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น จังหวัดนครศรีธรรมราช รวมทั้งระดับการแสดงออกของพฤติกรรมและปัจจัยเชิงสาเหตุของเจ้าหน้าที่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ผลการวิจัยนี้จะสามารถนำมาใช้ในการวางแผนส่งเสริม

และพัฒนาพฤติกรรมการทำงานตามหลักธรรมาภิบาล ของเจ้าหน้าที่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น เพื่อให้มีการทำงานอย่างมีประสิทธิภาพ อันจะนำไปสู่การสร้างภาพลักษณ์ที่ดีแก่องค์กรต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อพฤติกรรมการทำงานตามหลักธรรมาภิบาลของเจ้าหน้าที่ ในองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น จังหวัดนครศรีธรรมราช
2. เพื่อศึกษาความสอดคล้อง ระหว่างโมเดลการวิจัยกับข้อมูลเชิงประจักษ์ของโมเดลปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อพฤติกรรมการทำงานตามหลักธรรมาภิบาลของเจ้าหน้าที่ ในองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น จังหวัดนครศรีธรรมราช

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้มีจุดมุ่งหมายของการวิจัยเพื่อพัฒนาแบบจำลองความสัมพันธ์เชิงสาเหตุของพฤติกรรมการทำงานตามหลักธรรมาภิบาล ของเจ้าหน้าที่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น จังหวัดนครศรีธรรมราช โดยมีการดำเนินการวิจัยตามขั้นตอนตามลำดับ ดังนี้

1. ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ประชากรที่ศึกษาวิจัยครั้งนี้ คือ เจ้าหน้าที่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น จังหวัดนครศรีธรรมราช ทั้ง 3 ประเภท จำนวน 187 แห่ง ได้แก่ องค์การบริหารส่วนจังหวัด (อบจ.) จำนวน 1 แห่ง เทศบาล จำนวน 30 แห่ง และองค์การบริหารส่วนตำบล (อบต.) จำนวน 156 แห่ง

กลุ่มตัวอย่าง ประกอบด้วยเจ้าหน้าที่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น จังหวัดนครศรีธรรมราช จำนวน 400 คน ด้วยวิธีการสุ่มหลายขั้นตอน สำหรับการสุ่มกลุ่มตัวอย่างครั้งนี้ผู้วิจัยใช้วิธีการสุ่มแบบแบ่งชั้นภูมิตามสัดส่วนของประชากร (Proportionated Stratified Random Sampling)

2. เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ เป็นแบบสอบถามที่ผู้วิจัยสร้างและพัฒนาขึ้นมา โดยอาศัยการศึกษาจากตำรา เอกสาร ผลงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง เพื่อเป็น เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลครั้งนี้มี 3 ตอน ดังนี้

ตอนที่ 1 สอบถามเกี่ยวกับปัจจัยส่วนบุคคลของผู้ตอบแบบสอบถาม โดยสอบถามข้อมูล มีลักษณะเป็นแบบตรวจสอบรายการ (Check list)

ตอนที่ 2 แบบสอบถามพฤติกรรมการทำงานตามหลักธรรมาภิบาลของเจ้าหน้าที่ในองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น จังหวัดนครศรีธรรมราช ใน 3 ด้าน ได้แก่ 1) หลักการ

มีส่วนร่วมของประชาชน 2) หลักการบริหารงานอย่างโปร่งใสตรวจสอบได้ และ 3) หลักมุ่งเน้นประสิทธิภาพและการให้บริการและแก้ปัญหาของประชาชน

ตอนที่ 3 แบบสอบถามปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อพฤติกรรมการทำงานตามหลักธรรมาภิบาลของเจ้าหน้าที่ในองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น จังหวัดนครศรีธรรมราช มี 5 ด้าน ได้แก่

1. เจตคติต่อพฤติกรรมการทำงานตามหลักธรรมาภิบาลนั้น ประกอบด้วยองค์ประกอบ 3 ประการ ได้แก่ 1) ด้านความคิด 2) ด้านความรู้สึกทางอารมณ์ และ 3) ด้านความพร้อมที่จะกระทำ

2. ด้านการรับรู้ความยุติธรรมในการทำงาน ประกอบด้วยองค์ประกอบ 3 ประการ ได้แก่ 1) ด้านผลตอบแทน 2) ด้านกระบวนการประเมิน และ 3) ด้านปฏิสัมพันธ์

3. ด้านความพึงพอใจภายในการทำงาน ประกอบด้วยองค์ประกอบ 3 ประการ ได้แก่ 1) ความพึงพอใจภายในงาน และ 2) ความพึงพอใจภายนอกงาน

4. ด้านแบบอย่างในการทำงาน ประกอบด้วยองค์ประกอบ 2 ประการ ได้แก่ 1) ด้านหัวหน้างาน และ 2) ด้านเพื่อนร่วมงาน

5. ด้านลักษณะมุ่งอนาคตและการควบคุมตนเอง ประกอบด้วยองค์ประกอบ 3 ประการ ได้แก่ 1) ด้านคาดการณ์ไกล 2) ด้านหาทางแก้ปัญหา และ 3) ด้านรู้จักปฏิบัติ

การสร้างและการหาคุณภาพเครื่องมือ

ในการวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยได้กำหนดวิธีการสร้างและตรวจสอบเพื่อหาคุณภาพของเครื่องมือวัด แต่ละฉบับดังนี้ 3.1) กำหนดนิยามปฏิบัติการของตัวแปรที่ใช้ในการวิจัยแต่ละตัวแปร 3.2) สร้างตารางการกำหนดลักษณะเฉพาะ (Table of Specification) โดยจำแนกสัดส่วนของข้อคำถามตามนิยามปฏิบัติการของตัวแปรที่ใช้ในการวิจัยแต่ละตัวแปร 3.3) กำหนดรูปแบบข้อคำถามแล้วทำการสร้างข้อคำถามตามรูปแบบที่กำหนดไว้ 3.4) เสนอเครื่องมือวัดที่ใช้ในการวิจัยฉบับร่างต่อผู้เชี่ยวชาญเพื่อตรวจสอบความถูกต้องตามนิยามปฏิบัติการ 3.5) ปรับปรุงแก้ไขตามคำแนะนำของผู้เชี่ยวชาญ 3.6) นำเครื่องมือวัดที่ผ่านการปรับปรุงแก้ไขแล้วไปทำการตรวจสอบความเที่ยงตรงเชิงเนื้อหา (Content validity) โดยผู้เชี่ยวชาญทางด้านพฤติกรรมศาสตร์ ด้านรัฐศาสตร์ ด้านวัดผล และด้านงานบริการสาธารณะ รวม 5 ท่าน 3.7) นำข้อมูลที่ได้จากผู้เชี่ยวชาญมาหาค่าความสอดคล้อง (IOC) โดยคัดเลือกข้อคำถามที่มีค่าดัชนีความสอดคล้องมากกว่าหรือเท่ากับ 0.5 ไว้ ส่วนข้อคำถามที่มีค่าความสอดคล้องต่ำกว่า 0.5 ผู้วิจัยได้มีการปรับแก้ให้มีความเหมาะสมตามข้อเสนอแนะจากผู้เชี่ยวชาญ แล้วนำไปตรวจสอบอีกครั้งก่อนนำไปทดลองใช้ในการเก็บข้อมูลกับกลุ่มตัวอย่างใน

การทดลองใช้ (Try out) 3.8) นำเครื่องมือวัดที่ผ่านการปรับปรุงแก้ไขแล้วไปทดลองใช้ (Try out) กับเจ้าหน้าที่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ที่ไม่ใช่กลุ่มตัวอย่าง จำนวน 100 คน และทำการวิเคราะห์ข้อคำถามรายข้อ (Item analysis) โดยการหาค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์แบบเพียร์สัน ระหว่างคะแนนรายข้อกับคะแนนรวมของแบบสอบถามนั้นๆ (Item-total correlation) ข้อคำถามที่มีค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์กับคะแนนรวมเป็นบวกและมีค่าตั้งแต่ .30 ขึ้นไป จะถูกนำไปใช้ในการศึกษากับกลุ่มตัวอย่างต่อไป 3.9) ทำการหาค่าความเชื่อมั่น (Reliability) ของแบบทดสอบที่นำไปใช้จริงทั้งฉบับและรายด้าน โดยการหาค่าความสอดคล้องภายในด้วยการวิเคราะห์หาค่าสัมประสิทธิ์แอลฟา (α -Coefficient) ของครอนบาค 3.10) ทำการตรวจสอบความเที่ยงตรงเชิงโครงสร้าง (Construct validity) เพื่อตรวจสอบแบบวัดพฤติกรรมการทำงานตามหลักธรรมาภิบาล โดยใช้การวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงยืนยัน (Confirmatory factor analysis)

3. การเก็บรวบรวมข้อมูล

การเก็บรวบรวมข้อมูลในการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยจะดำเนินการตามขั้นตอนดังนี้

3.1 ทำหนังสือขอความร่วมมือในการเก็บรวบรวมข้อมูล จากรองอธิการบดีไปยังองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นจังหวัด

3.2) เมื่อได้รับอนุญาตให้เก็บข้อมูลจากองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นจังหวัดแล้ว จะดำเนินการเก็บข้อมูลโดยประสานงานกับทางองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในการเก็บข้อมูล

4. การวิเคราะห์ข้อมูล

การวิเคราะห์ข้อมูลสำหรับการวิจัยในครั้งนี้แบ่งการวิเคราะห์ออกเป็น 2 ตอน คือ การวิเคราะห์ข้อมูลเบื้องต้นและการวิเคราะห์ข้อมูลเพื่อตอบคำถามวิจัย ซึ่งมีแนวทางในการวิเคราะห์ข้อมูลและวิธีการทางสถิติ ดังนี้

1. การวิเคราะห์ข้อมูลเบื้องต้น การวิเคราะห์ข้อมูลส่วนนี้เป็นการวิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้สถิติบรรยาย เพื่ออธิบายลักษณะของกลุ่มตัวอย่างและลักษณะตัวแปรที่ใช้ในการวิจัย โดยใช้โปรแกรมสำเร็จรูป SPSS for Windows

1.1 วิเคราะห์ข้อมูลค่าสถิติพื้นฐานของกลุ่มตัวอย่าง ด้วยสถิติบรรยาย ได้แก่ ค่าความถี่ร้อยละ เพื่ออธิบายลักษณะของกลุ่มตัวอย่าง

1.2 วิเคราะห์ค่าสถิติพื้นฐาน ได้แก่ ค่ามัธยฐานเลขคณิต หรือค่าเฉลี่ย (mean : $\bar{X}$) ค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (standard deviation : SD) ค่าความเบ้ (skewness : SK) ค่าความโด่ง (kurtosis : KU) ของตัวแปรสังเกตได้ที่ใช้ในการพัฒนาแบบจำลองเพื่อทราบลักษณะการแจกแจงของตัวแปร

2. การวิเคราะห์ข้อมูลเพื่อตอบปัญหาวิจัยตามวัตถุประสงค์

2.1 การวิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปร โดยการวิเคราะห์ค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์แบบเพียร์สัน (Pearson's product-moment correlation coefficient) เพื่อใช้เป็นข้อมูลพื้นฐานการวิเคราะห์แบบจำลองเชิงสาเหตุของพฤติกรรมการทำงานตามหลักธรรมาภิบาล ของเจ้าหน้าที่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น จังหวัดนครศรีธรรมราช

2.2 การวิเคราะห์ตรวจสอบความสอดคล้องแบบจำลองเชิงสาเหตุ พฤติกรรมการทำงานตามหลักธรรมาภิบาล ของเจ้าหน้าที่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น จังหวัดนครศรีธรรมราช โดยภาพรวมที่ผู้วิจัยสร้างขึ้นจากทฤษฎี แนวคิดและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับข้อมูลเชิงประจักษ์ และคำนวณขนาดอิทธิพลทางตรงและทางอ้อมของปัจจัย ที่มีอิทธิพลต่อพฤติกรรมการทำงานตามหลักธรรมาภิบาล ของเจ้าหน้าที่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น จังหวัดนครศรีธรรมราช ด้วยโปรแกรม AMOS ในการวิเคราะห์และตรวจสอบความสอดคล้องแบบจำลองเชิงสาเหตุ

ผลการวิจัย

1. ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อพฤติกรรมการทำงานตามหลักธรรมาภิบาลของเจ้าหน้าที่ ในองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น จังหวัดนครศรีธรรมราช พบว่า

1.1 ตัวแปรการรับรู้ความยุติธรรม มีอิทธิพลรวมสูงสุดต่อตัวแปรพฤติกรรมการทำงานตามหลักธรรมาภิบาลของเจ้าหน้าที่ในองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ขนาดเท่ากับ .67 รองลงมา คือ ตัวแปรเจตคติ ตัวแปรความพึงพอใจ ตัวแปรแบบอย่างในการทำงาน และตัวแปรลักษณะมุ่งอนาคต ขนาดอิทธิพลเท่ากับ .61, .52, .31 และ .24 ตามลำดับ

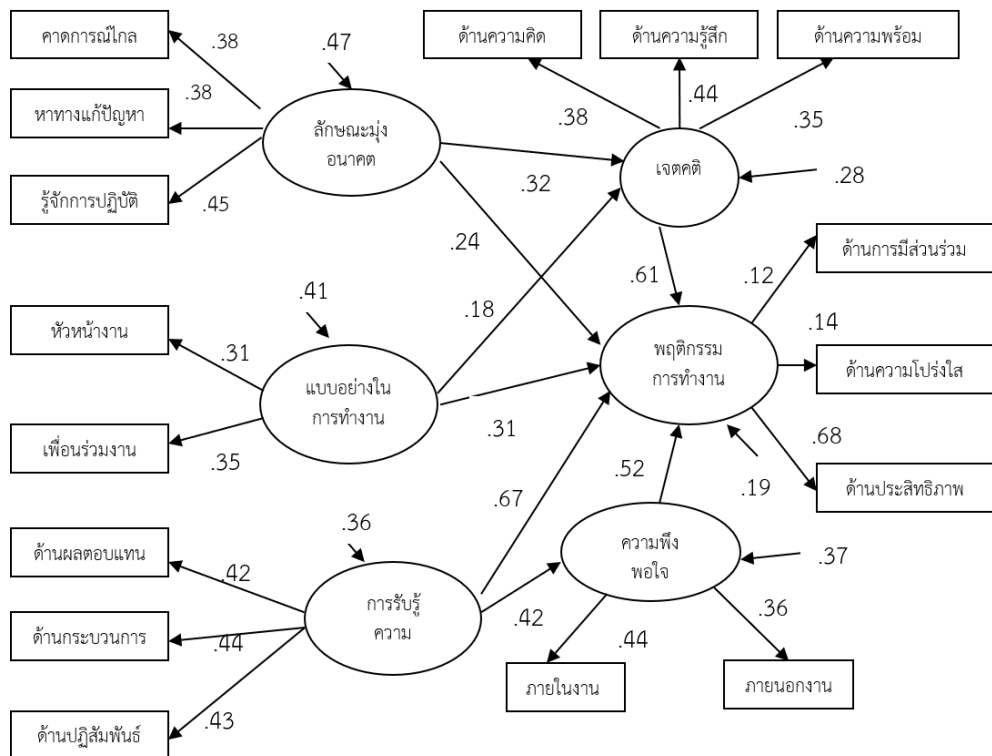
1.2 ตัวแปรการรับรู้ความยุติธรรม มีอิทธิพลทางอ้อมต่อตัวแปรพฤติกรรมการทำงานตามหลักธรรมาภิบาลของเจ้าหน้าที่ในองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ผ่านตัวแปรความพึงพอใจ ขนาดเท่ากับ .42 ตัวแปรลักษณะมุ่งอนาคต มีอิทธิพลทางอ้อมต่อตัวแปรพฤติกรรมการทำงานตามหลักธรรมาภิบาลของเจ้าหน้าที่ในองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ผ่านตัวแปรเจตคติ ขนาดเท่ากับ .32 และ ตัวแปรแบบอย่างในการทำงาน มีอิทธิพลทางอ้อมต่อตัวแปรพฤติกรรมการทำงานตามหลักธรรมาภิบาลของเจ้าหน้าที่ในองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ผ่านตัวแปรเจตคติ ขนาดเท่ากับ .18

จากข้อมูลดังกล่าวข้างต้น สรุปได้ว่าตัวแปรแฝงการรับรู้ความยุติธรรม เจตคติ ความพึงพอใจในงาน แบบอย่างในการทำงาน และลักษณะมุ่งอนาคต มีอิทธิพลทางตรงที่เป็นบวกต่อตัวแปรพฤติกรรมการทำงานตามหลักธรรมาภิบาลของเจ้าหน้าที่ในองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น และตัวแปรการรับรู้ความยุติธรรม มีอิทธิพลทางอ้อมที่เป็นบวก ผ่านตัวแปรความพึงพอใจ ตัวแปรลักษณะมุ่งอนาคต มีอิทธิพลทางอ้อมที่เป็นบวก ผ่านตัวแปรเจตคติ และ ตัวแปร

แบบอย่างในการทำงาน มีอิทธิพลทางอ้อมที่เป็นบวก ผ่านตัวแปรเจตคติ ซึ่งโมเดลปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อพฤติกรรมการทำงานตามหลักธรรมาภิบาลของเจ้าหน้าที่ ในองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น จังหวัดนครศรีธรรมราช มีความสอดคล้องกลมกลืนกับข้อมูลเชิงประจักษ์ ตัวแปรในโมเดลความสัมพันธ์เชิงสาเหตุอธิบายความแปรปรวนในตัวแปรพฤติกรรมการทำงานตามหลักธรรมาภิบาลของเจ้าหน้าที่ ในองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ได้ร้อยละ 71.2

2. ความสอดคล้อง ระหว่างโมเดลการวิจัยกับข้อมูลเชิงประจักษ์ของโมเดลปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อพฤติกรรมการทำงานตามหลักธรรมาภิบาลของเจ้าหน้าที่ ในองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น จังหวัดนครศรีธรรมราช ในการวิเคราะห์ตรวจสอบความตรงของ รูปแบบที่ผู้วิจัยปรับปรุง โดยการวิเคราะห์ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อพฤติกรรมการทำงานตามหลักธรรมาภิบาลของเจ้าหน้าที่ ในองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น จังหวัดนครศรีธรรมราช ได้ผลการวิเคราะห์สามารถแสดงได้ดังภาพที่ 1

$$\chi^2 = 154.655, df = 128, p = .043, GFI = .972, AGFI = .962, RMR = .048, R^2 = .712$$

ภาพที่ 1 ผลการวิเคราะห์ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อพฤติกรรมการทำงานตามหลักธรรมาภิบาลของเจ้าหน้าที่ ในองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น จังหวัดนครศรีธรรมราช

จากภาพที่ 1 ผลการวิเคราะห์ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อพฤติกรรมการทำงานตามหลักธรรมาภิบาลของเจ้าหน้าที่ ในองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น จังหวัดนครศรีธรรมราช ตามโมเดลสมมติฐาน พบว่า โมเดลตามสมมติฐานที่ผู้วิจัยสร้างขึ้นสอดคล้องกับข้อมูลเชิงประจักษ์ โดยได้ค่าไค-สแควร์ (Chi-square) มีค่าเท่ากับ 154.655 ค่าความน่าจะเป็นเท่ากับ .043 ค่าดัชนีวัดความกลมกลืน (GFI) มีค่าเท่ากับ .972 ค่าดัชนีวัดความกลมกลืนปรับแก้แล้ว (AGFI) มีค่าเท่ากับ .962 ดัชนีวัดความสอดคล้องเปรียบเทียบ (CFI) มีค่าเท่ากับ .972 ดัชนีรากกำลังสองเฉลี่ยของเศษ (RMR) มีค่าเท่ากับ .048 ท้องศาอิสระเท่ากับ 128 เมื่อพิจารณาค่าไค-สแควร์สัมพันธ์ (ผลการของค่าไค-สแควร์ด้วย องศาอิสระ) ได้เท่ากับ 1.208 ถือว่ามีความสอดคล้องระดับปานกลาง

อภิปรายผล

จากผลการศึกษาพบว่า การรับรู้ความยุติธรรม มีอิทธิพลรวมสูงสุดต่อตัวพฤติกรรมการทำงานตามหลักธรรมาภิบาลของเจ้าหน้าที่ในองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น นั่นคือ เจ้าหน้าที่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น เห็นว่า การที่จะทำงานตามหลักธรรมาภิบาลได้ดีที่สุดนั้น จะต้องมีการรับรู้ถึงความยุติธรรมภายในองค์กรเป็นสำคัญ เพราะหากการรับรู้ไม่มีความยุติธรรม การปฏิบัติงานก็จะด้อยลงไป การเป็นสมาชิกที่ดีขององค์กรก็จะน้อยลง หรือถึงขั้นมีแนวโน้มที่จะลาออกจากองค์กรเลยทีเดียว แต่หากการที่เจ้าหน้าที่รับรู้ถึงความยุติธรรม ก็จะมี ความมุ่งมั่นในการทำงาน มุ่งผลงานเป็นสำคัญ เพื่อให้ได้ผลตอบแทนที่เหมาะสม จะเกิดความพึงพอใจในการปฏิบัติงานในองค์กร พฤติกรรมการปฏิบัติงานก็จะมีประสิทธิภาพมากขึ้น ซึ่งสอดคล้องกับผลงานวิจัยของ มัวร์แมน (Moorman, R. H., 1991) ที่ศึกษาความสัมพันธ์ระหว่าง การรับรู้ความยุติธรรมในองค์กรกับพฤติกรรมการเป็นสมาชิกที่ดีขององค์การ พบว่า การรับรู้ความยุติธรรม มีมิติด้านวิธีปฏิบัติของผู้บังคับบัญชาต่อผู้ใต้บังคับบัญชามีความสัมพันธ์ทางบวกกับ พฤติกรรมการเป็นสมาชิกที่ดีขององค์การ ส่วนการรับรู้ความยุติธรรมด้านผลตอบแทนไม่มีความสัมพันธ์กับพฤติกรรมการเป็นสมาชิกที่ดีขององค์การ นอกจากนี้ยังพบว่าการรับรู้ความยุติธรรมด้านกระบวนการ มีความสัมพันธ์ทางบวกกับการรับรู้ความยุติธรรมด้านผลตอบแทน และการรับรู้ความยุติธรรมในองค์การมีความสัมพันธ์กับความพึงพอใจในงาน จากงานวิจัยต่าง ๆ ที่ผ่านมามีเกี่ยวกับการรับรู้ความยุติธรรมในองค์การ สามารถอธิบายผลของพฤติกรรมของบุคคลในองค์การได้เป็นอย่างดีโดยเฉพาะอย่างยิ่งอธิบายได้ว่าบุคลากรจะมีพฤติกรรมอย่างไร หากเขาได้รับการปฏิบัติในงานอย่างไม่ยุติธรรม และพฤติกรรมดังกล่าวจะมีผลกระทบต่อการทำงานในด้านอื่น ๆ อย่างไร (Greenberg, J., 1990) สิ่งสำคัญในการปฏิบัติงาน คือ การรับรู้ของบุคลากรว่าองค์การปฏิบัติต่อพวกเขาอย่างไร หากบุคลากรเห็นว่าองค์การปฏิบัติต่อพวกเขาด้วยความยุติธรรม ก็จะเป็นการเสริมสร้างทัศนคติที่ดีให้แก่บุคลากร และเป็นการจูงใจให้

บุคลากรมีพฤติกรรมต่าง ๆ ที่ดี และเป็นประโยชน์ต่อองค์กร แต่หากบุคคลรับรู้ว่าองค์กรปฏิบัติต่อบุคลากรอย่างไม่ยุติธรรม บุคลากรก็จะรู้สึกไม่พอใจ และลดพฤติกรรมที่ดีลง สอดคล้องกับผลงานวิจัยของ นีออน พินประดิษฐ์ และคณะ ได้ศึกษาตัวบ่งชี้ทางจิตสังคมกับพฤติกรรมการทำงานของข้าราชการตำรวจ สังกัดตำรวจภูธรภาค 4 พบว่า จิตลักษณะที่สำคัญต่อพฤติกรรมการทำงานของข้าราชการตำรวจ คือ แรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์ ลักษณะมุ่งอนาคต ควบคุมตน และเจตคติต่อการเป็นตำรวจ ทำนายความแปรปรวนได้ 36.4% ในกลุ่มรวมสัญญาบัตร และทำนายได้ 40% ในกลุ่มรวมชั้นประทวน (นีออน พินประดิษฐ์ และคณะ, 2545)

ปัจจัยด้านเจตคติต่อพฤติกรรมการทำงานตามหลักธรรมาภิบาล ซึ่งเกิดจากการรู้คิดเชิงประเมินค่าต่อพฤติกรรมการทำงานตามหลักธรรมาภิบาล ทำให้มีความรู้สึกไม่สบายใจในทางชอบพอใจมาน้อย ความไม่สบายใจหรือความรู้สึกไม่สบายใจที่บุคคลจะแสดงพฤติกรรมให้สอดคล้องกับความรู้สึกของตนเมื่อบุคคลชอบพอรักใคร่ในสิ่งใด ย่อมมีแนวโน้มที่จะมีพฤติกรรมตอบสนองในทางบวกต่อสิ่งนั้น ตรงกันข้ามหากบุคคลไม่ชอบเกลียดชังสิ่งใด ย่อมมีแนวโน้มที่จะแสดงพฤติกรรมหลักเลียงหรือตอบสนองในทางลบกับสิ่งนั้นเช่นกัน ซึ่งจากผลการศึกษา ด้านเจตคติต่อพฤติกรรมการทำงานตามหลักธรรมาภิบาล ส่งผลทางตรงที่เป็นบวกต่อพฤติกรรมการทำงานตามหลักธรรมาภิบาลของเจ้าหน้าที่ในองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ซึ่งแสดงให้เห็นว่า เจ้าหน้าที่ที่มีเจตคติที่ดี ที่เป็นบวกต่อพฤติกรรมการทำงานตามหลักธรรมาภิบาล ซึ่งสอดคล้องกับผลการศึกษาของ ดวงเดือน พันธุนาวิน และคณะ ศึกษาเกี่ยวกับความเชื่อและการปฏิบัติทางพุทธกับการปลูกฝังอบรมและคุณภาพชีวิต ส่วนหนึ่งของงานวิจัยนี้ได้ศึกษาเกี่ยวกับทัศนคติที่ดีต่องานกับประสิทธิผลในการทำงานของครู พบว่าทัศนคติที่ดีต่องานเป็นตัวแปรทำนายที่สำคัญเพียงตัวเดียว ในการทำนายประสิทธิผลในการทำงานของครู โดยทำนายในกลุ่มรวมได้ร้อยละ 4.06 (ดวงเดือน พันธุนาวิน และคณะ, 2540) และสอดคล้องกับวิเชียร ธรรมาธร ที่ได้ศึกษาปัจจัยทางจิตสังคมที่เกี่ยวข้องกับพฤติกรรมการทำงานอย่างมีจริยธรรมด้านอุทิศตนของข้าราชการกรมกำลังพลทหารอากาศ พบว่า ผู้ที่มีทัศนคติที่ดีต่องานมาก เป็นผู้ที่มีพฤติกรรมการทำงานอย่างมีจริยธรรมด้านอุทิศตนสูงกว่าผู้ที่มีทัศนคติที่ดีต่องานน้อย (วิเชียร ธรรมาธร, 2547)

ความพึงพอใจในการทำงาน ซึ่งประกอบด้วย ความพึงพอใจภายในงาน ได้แก่ ความพึงพอใจในความก้าวหน้าของงาน และ ความพึงพอใจในงานทั่วไป และ ความพึงพอใจภายนอกงาน ได้แก่ ความพึงพอใจที่มีต่อความมั่นคงในงาน ค่าตอบแทน เพื่อนร่วมงาน และ หัวหน้างาน ซึ่งเป็นปัจจัยสำคัญยิ่งที่จะเป็นแรงจูงใจในการทำงานของเจ้าหน้าที่ในองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น เพราะหากไม่มีความพึงพอใจในการทำงานแล้ว งานก็จะไม่เกิดประสิทธิผล ซึ่งผลการศึกษาพบว่า ความพึงพอใจในการทำงาน ส่งผลทางตรงที่เป็นบวกต่อพฤติกรรมการทำงานตามหลักธรรมาภิบาลของเจ้าหน้าที่ในองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น

สอดคล้องกับผลการวิจัยของ ชูยศ ศรีวรรณธ์ ที่ได้ศึกษา ปัจจัยแรงจูงใจต่อผลการปฏิบัติงาน: กรณีศึกษา ขององค์การบริหารส่วนตำบล เขตอำเภอเมือง จังหวัดนครราชสีมา ผลการวิจัยพบว่า บุคลากรในท้องถิ่นมีความพึงพอใจในการทำงานมากจะส่งผลให้ประสิทธิภาพการทำงาน ขององค์กรเพิ่มขึ้น (ชูยศ ศรีวรรณธ์, 2553)

แบบอย่างในการทำงาน ซึ่งเป็นการเรียนรู้จากประสบการณ์ตรงหรือการเรียนรู้จากผลการกระทำ และการเรียนรู้จากการสังเกต ซึ่งการรับรู้พฤติกรรมการทำงานของตัวแบบใน ทำนองของการทำงานอย่างตั้งใจจริง มีความซื่อสัตย์สุจริตในการทำงาน และมีความรับผิดชอบ ต่อหน้าที่ของตน โดยทั่วไป เมื่อบุคคลเห็นคนอื่นกระทำพฤติกรรมบางอย่างเป็นแบบอย่างแล้ว บุคคลผู้เห็นจะกระทำพฤติกรรมเช่นเดียวกันนี้มากขึ้นกว่าเดิม ซึ่งส่งผลทางตรงที่เป็นบวกต่อ พฤติกรรมการทำงานตามหลักธรรมาภิบาลของเจ้าหน้าที่ในองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น สอดคล้องกับผลงานวิจัยของ นีออน พินประดิษฐ์ ได้ศึกษา ตัวบ่งชี้ทางจิตสังคมกับพฤติกรรม การทำงานของข้าราชการสังกัดตำรวจภูธร ภาค 4 พบว่า การมีแบบอย่างสามารถเข้าร่วม ทำนายพฤติกรรมการทำงานในกลุ่มรวมของตำรวจกลุ่มสัญญาบัตรได้ร้อยละ 14.13 นอกจากนี้ ในการทำนายพฤติกรรมการทำงานของตำรวจกลุ่มสัญญาบัตรมีการศึกษาได้สูงได้มากที่สุด (ร้อยละ 22.62) โดยมีตัวแปรการมีแบบอย่างเป็นตัวทำนายที่สำคัญลำดับแรก ในส่วนของกลุ่ม ตำรวจชั้นประทวน พบว่าการมีแบบอย่างในการทำงานเป็นตัวแปรที่เข้าทำนายพฤติกรรม การทำงานของตำรวจชั้นประทวนทุกประเภทเป็นลำดับแรก จะเห็นได้ว่าการเห็นแบบอย่างในการ ทำงานที่ดีและไม่ดีของตำรวจ มีความเกี่ยวข้องกับพฤติกรรมการทำงานของตำรวจอย่างเด่นชัด โดยเฉพาะในกลุ่มตำรวจชั้นประทวน (นีออน พินประดิษฐ์ และคณะ, 2545)

ลักษณะมุ่งอนาคต เป็นความสามารถในการคาดการณ์ไกลเล็งเห็นความสำคัญของสิ่ง ที่จะเกิดกับตนในอนาคต และสามารถควบคุมตนเองให้กระทำในสิ่งที่ควรกระทำได้ ซึ่งส่งผล ทางตรงที่เป็นบวกต่อพฤติกรรมการทำงานตามหลักธรรมาภิบาลของเจ้าหน้าที่ในองค์กร ปกครองส่วนท้องถิ่น ทั้งนี้ เพราะเจ้าหน้าที่ในองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น มองเห็นความสำคัญ และเป้าหมายในอนาคต มีความหวังต่อการทำงาน ทำให้มีส่งผลทางตรงที่เป็นบวกต่อ พฤติกรรมการทำงานตามหลักธรรมาภิบาลของเจ้าหน้าที่ในองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ซึ่ง สอดคล้องกับผลงานวิจัยของ นีออน พินประดิษฐ์ และคณะ ได้ศึกษาพฤติกรรมการทำงานของ ข้าราชการตำรวจ จำนวน 1,209 นาย เป็นตำรวจสัญญาบัตร 203 นาย ชั้นประทวน 1,006 นาย ใน 3 สายงาน คือ สายงานสอบสวน สายงานจราจร และสายงานป้องกันและปราบปราม พบว่า แรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์ ลักษณะมุ่งอนาคตควบคุมตนและเจตคติต่อการเป็นตำรวจ ร่วมกัน สามารถทำนายพฤติกรรมการทำงานทั่วไปได้ 36.43% ในกลุ่มรวมสัญญาบัตร และทำนายได้ 39.78% ในกลุ่มรวมตำรวจชั้นประทวน โดยมีลักษณะมุ่งอนาคตควบคุมตนเป็นตัวทำนาย สำคัญลำดับที่ 2 รองจากแรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์ และพบว่าแรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์ ลักษณะมุ่งอนาคต

ควบคุมตน และเจตคติต่อการเป็นตำรวจ ทำนายพฤติกรรมการทำงานทั่วไป และการทำงาน เฉพาะสายงานได้สูงสุดในสายงานสอบสวน (ทำนายได้ 40%) (นีออน พินประดิษฐ์, 2543) สอดคล้องกับงานวิจัยเกี่ยวกับครูของโกศล มีคุณ และคณะ ที่ศึกษาผลการฝึกใช้เหตุผลเชิง จริยธรรมที่มีต่อจิตลักษณะ และพฤติกรรมจริยธรรมของครู พบว่า ลักษณะมุ่งอนาคตควบคุม ตนร่วมกับจิตลักษณะด้านอื่น สามารถทำนายพฤติกรรมการทำงานอย่างมีจริยธรรมได้ 61.5% (โกศล มีคุณ และณรงค์ เทียมเมฆ, 2545)

สรุป/ข้อเสนอแนะ

ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อพฤติกรรมการทำงานตามหลักธรรมาภิบาลของเจ้าหน้าที่ ใน องค์การปกครองส่วนท้องถิ่น จังหวัดนครศรีธรรมราช สรุปได้ว่า ตัวแปรการรับรู้ความยุติธรรม มีอิทธิพลรวมสูงสุดต่อตัวแปรพฤติกรรมการทำงานตามหลักธรรมาภิบาลของเจ้าหน้าที่ ใน องค์การปกครองส่วนท้องถิ่น รองลงมา คือ ตัวแปรเจตคติ ตัวแปรความพึงพอใจ ตัวแปร แบบอย่างในการทำงาน และตัวแปรลักษณะมุ่งอนาคต ตามลำดับ ผลการวิเคราะห์ความ สอดคล้อง ระหว่างโมเดลการวิจัยกับข้อมูลเชิงประจักษ์ของโมเดลปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อ พฤติกรรมการทำงานตามหลักธรรมาภิบาลของเจ้าหน้าที่ ในองค์การปกครองส่วนท้องถิ่น จังหวัดนครศรีธรรมราช พบว่า โมเดลตามสมมติฐานที่ผู้วิจัยสร้างขึ้นสอดคล้องกับข้อมูลเชิง ประจักษ์ มีข้อเสนอแนะ 1) ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย 1.1) จากผลการศึกษาที่เป็นข้อมูลเชิง ประจักษ์แสดงให้เห็นว่าการรับรู้ความยุติธรรมเจตคติ ความพึงพอใจในงาน แบบอย่างในการ ทำงาน และลักษณะมุ่งอนาคต มีอิทธิพลทางตรงที่เป็นบวกต่อตัวแปรพฤติกรรมการทำงาน ตามหลักธรรมาภิบาลของเจ้าหน้าที่ในองค์การปกครองส่วนท้องถิ่น ผู้บริหารองค์กรจึงควรนำ ปัจจัยทางจิตสังคมดังกล่าว มากำหนดเป็นแนวทางในการกระตุ้นเพื่อเพิ่มประสิทธิภาพการ ทำงานในองค์กร 1.2) จากผลการศึกษาที่เป็นข้อมูลเชิงประจักษ์แสดงให้เห็นว่าการรับรู้ความ ยุติธรรม มีอิทธิพลรวมสูงสุดต่อตัวแปรพฤติกรรมการทำงานตามหลักธรรมาภิบาลของเจ้าหน้าที่ใน องค์การปกครองส่วนท้องถิ่น ในการบริหารจัดการองค์กร ขององค์การปกครองส่วนท้องถิ่น ผู้บริหารจะต้องให้ความสำคัญกับเรื่องของความยุติธรรมภายในองค์กร ซึ่งจะช่วยส่งเสริม พฤติกรรมการทำงานตามหลักธรรมาภิบาลของเจ้าหน้าที่ในองค์การปกครองส่วนท้องถิ่น อันจะ ช่วยเพิ่มประสิทธิผลในการทำงานมากขึ้น 2) ข้อเสนอแนะเพื่อการวิจัยต่อไป 2.1) ในการทำ วิจัยครั้งต่อไปควรมีการศึกษาตัวแปรการรับรู้ความยุติธรรม เจตคติ ความ พึงพอใจในงาน แบบอย่างในการทำงาน และลักษณะมุ่งอนาคต ในเชิงลึก ด้วยระเบียบวิธีวิจัยเชิงคุณภาพ เพื่อให้เห็นจุดเด่นจุดด้อย และข้อเสนอเพื่อการพัฒนาด้านจิตสังคมดังกล่าว ให้สามารถนำไปสู่ รูปธรรมในการส่งเสริมพฤติกรรมการทำงานตามหลักธรรมาภิบาลของเจ้าหน้าที่ในองค์กร ปกครองส่วนท้องถิ่น ได้มากยิ่งขึ้น 2.2) ในการวิจัยครั้งต่อไป ควรมีการศึกษาเพิ่มเติมในตัวแปร

ความผูกพันต่อองค์กร ซึ่งมีผลต่อพฤติกรรมการทำงานตามหลักธรรมาภิบาลของเจ้าหน้าที่ในองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น

เอกสารอ้างอิง

- โกศล มีคุณ และณรงค์ เทียมเมฆ. (2545). ผลของการฝึกใช้เหตุผลเชิงจริยธรรมที่มีต่อจิตลักษณะและพฤติกรรมจริยธรรมของครู. ใน รายงานการวิจัย. มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช.
- ชูยศ ศรีวรรณ. (2553). ปัจจัยแรงจูงใจต่อผลการปฏิบัติงาน:กรณีศึกษา ขององค์การบริหารส่วนตำบล เขตอำเภอเมือง จังหวัดนครราชสีมา. ใน วิทยานิพนธ์วิศวกรรมศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาวิศวกรรมโยธา . มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีสุรนารี.
- ไชยวัฒน์ คำชู. (2545). ธรรมาภิบาล: การบริหารการปกครองที่โปร่งใสด้วยจริยธรรม =Promoting good governance : principles, practices and perspectives/Sam Agere (แปล). กรุงเทพมหานคร: น้ำฝน.
- ดวงเดือน พันธุมนาวัน และคณะ. (2540). ความเชื่อและการปฏิบัติทางพุทธศาสนาของคนไทย: การปลูกฝังอบรมและคุณภาพชีวิต. กรุงเทพมหานคร: คณะพัฒนาสังคม สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์. .
- นืออน พิณประดิษฐ์. (2543). ปัจจัยทางจิตสังคมกับพฤติกรรมการติดสารเสพติดของนักเรียนมัธยมศึกษา และนักเรียนวิทยาลัยอาชีวศึกษาในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ. ใน รายงานการวิจัย. สำนักงานคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามยาเสพติด.
- นืออน พิณประดิษฐ์ และคณะ. (2545). ตัวบ่งชี้ทางจิตสังคมกับพฤติกรรมการทำงานของข้าราชการสังกัดตำรวจภูธรภาค 4. ใน รายงานการวิจัย. คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยขอนแก่น.
- วิเชียร ธรรมาธร. (2547). ปัจจัยทางจิตสังคมที่เกี่ยวข้องกับพฤติกรรมการทำงานอย่างมีจริยธรรมด้านอุทิศตนของข้าราชการกรมกำลังพลทหารอากาศ. วารสารจิตพฤติกรรมศาสตร์: ระบบพฤติกรรมไทย, 1(2) 97-114.
- สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. (2545). แผนพัฒนาเศรษฐกิจและ สังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 9 (พ.ศ. 2545-2549). กรุงเทพมหานคร: สำนักนายกรัฐมนตรี.
- Greenberg, J. (1990). Organizational Justice : Yesterday, Today and Tomorrow. Journal of Management, 16(2), 399-432.

Moorman, R. H. (1991). Relationship between Organizational Justice and Organizational Citizenship Behaviors : Do Fairness Perceptions Influence Employee Citizenship? *Journal of Applied Psychology*, 76(6), 845-855.

ศึกษาผลกระทบที่มีต่อการดำเนินการโครงการพัฒนาในท้องถิ่น กรณีศึกษา: อ่างเก็บน้ำคลองโคกยาง*

STUDY THE IMPACT ON THE IMPLEMENTATION OF LOCAL DEVELOPMENT PROJECTS. CASE STUDY: KHOK YANG RESERVOIR

นุชา นุ่นจ้อย, ไพรัตน์ ฉิมหาด*, ดิเรก นุ่นกล่ำ, นิชาเรย์ ปรีชา, พระปลัดธันวา วิชากโร

Nucha Nunchui, Pairat Chimhat, Direk Nunklam, Nicharee Preecha, Phra Palad Thanwa Wichakara

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตนครศรีธรรมราช

Mahachulalongkornrajavidyalaya University Nakhon Si Thammarat Campus, Thailand

*Corresponding author E-mail: pairat.chi@mcu.ac.th

บทคัดย่อ

การวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาลักษณะสิ่งแวดล้อมในพื้นที่สร้างอ่างเก็บน้ำและสิ่งอื่น ๆ ที่ต่อเนื่องและมีความสำคัญต่อการดำรงชีวิตชาวบ้าน 2) ศึกษาลักษณะการดำเนินโครงการสร้างอ่างเก็บน้ำคลองโคกยาง และผลกระทบที่จะเกิดขึ้นต่อสิ่งแวดล้อมและสิ่งอื่น ๆ ตามข้อ 1 หากมีการดำเนินโครงการสร้างอ่างเก็บน้ำดังกล่าว 3) ศึกษาวิถีชีวิตและแนวทางของชาวบ้านในการแก้ปัญหาจากคลองโคกยางลงมาท่วมพื้นที่ข้างล่างในเขต อ.เมือง นครศรีธรรมราช โดยใช้การวิจัยเชิงปฏิบัติการ โดยใช้การสัมภาษณ์และการสนทนากลุ่ม จากกลุ่มผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ได้แก่ ประชาชนในพื้นที่ที่ได้รับผลกระทบ และกลุ่มที่มีบทบาทสำคัญในการตัดสินใจ ใช้วิเคราะห์เนื้อหาเชิงพรรณนา ผลการวิจัยพบว่า 1) ชุมชนคลองโคกยาง มีการดำรงชีวิตชุมชนคลองโคกยาง ที่มีความสัมพันธ์ของชุมชนกับระบบนิเวศ ทำให้เกิดวัฒนธรรมการกินอยู่ การอยู่ร่วมกัน มีความเชื่อในสิ่งที่มองไม่เห็น มีศาสนาเป็นเครื่องยึดเหนี่ยวจิตใจ มีภูมิปัญญาในการประกอบอาชีพด้านการเกษตร ทำสวน ทำไร่ ปศุสัตว์ ประมง และยังมีพืชอื่น ๆ ที่สร้างรายได้ให้กับชาวบ้านชุมชนคลองโคกยาง ได้แก่ หนาก ไม้ผล สวนสมรม สวนพืชมะเขือสวนยางพารา สวนปาล์ม 2) ผลกระทบหากมีการสร้างอ่างเก็บน้ำคลองโคกยาง ด้านเศรษฐกิจจำนวน 317,800,000 ล้านบาท/ปี ด้านสิ่งแวดล้อม ระบบนิเวศ /ทรัพยากรดิน น้ำ ป่าไม้ สัตว์ป่าซึ่งกระทบโดยตรงต่อสภาพดินที่เป็นดินในที่ลุ่มที่เหมาะสมกับการทำเกษตรกรรม และที่กระทบ

* Received November 3, 2022; Revised January 5, 2023; Accepted February 6, 2023

ต่อพันธุ์ไม้ป่า 3) ด้านสังคม วัฒนธรรม และความเชื่อ ทำให้ระบบเครือญาติจะหายไป เพราะต้องย้ายถิ่นที่อยู่ใหม่ ญาติ พี่ น้อง ไม่ได้อยู่ร่วมกัน

คำสำคัญ: อ่างเก็บน้ำ, ผลกระทบ, ชุมชนคลองโคกยาง

Abstract

The objectives of this research article were to 1) study the environment in the reservoir construction area and other things that are continuous and important to villagers' livelihoods; 2) study the operation characteristics of the Khok Yang Reservoir Construction Project, and 3) the impact that will occur on the environment and other things as stated in No. 1, if such a reservoir construction project is undertaken. lower in the district Mueang Nakhon Si Thammarat District using action research using interviews and focus groups. from key informants, including people in affected areas and groups that play an important role in decision-making. used for descriptive content analysis The results of the research were as follows: 1) Khok Yang Khlong community There is a livelihood of the Khlong Kok Yang community. with the relationship between the community and the ecosystem cause a culture of eating coexistence to have faith in the unseen Religion is a tool to hold the mind. There are wisdoms in making a career in agriculture, gardening, farming, livestock, fishery, and there are other plants that generate income for the villagers of Khlong Khok Yang community, such as betel nut, fruit tree, Somrom garden, Father Tao Garden, rubber plantation, and palm plantation. 2) Impact If Khlong Khok Yang Reservoir is built, the economy amounts to 317,800,000 million baht/year, the environment, ecosystems/soil, water, forest and wildlife resources that directly affect the soil condition which is lowland soil suitable for agriculture. And that affects forest plants. 3) Social, cultural and belief causes the kinship system to disappear. Because having to move to a new place of residence, relatives, brothers and sisters do not live together.

Keywords: Reservoir, Impacts, Khlong Khok Yang Community

บทนำ

การสร้างอ่างเก็บน้ำหรือการสร้างเขื่อนมักมีการกล่าวอ้างว่า เป็นการแก้ปัญหาน้ำท่วมในพื้นที่ตอนล่างและให้เกษตรกรนำน้ำไปใช้เพื่อการเกษตรกรรมอย่างยั่งยืนหรือนำน้ำไปใช้เป็นแหล่งผลิตพลังงานไฟฟ้า (ปราโมทย์ ไม่กล้า, 2529) แต่ในข้อเท็จจริงแล้วพบว่าอ่างเก็บน้ำหรือเขื่อนไม่ได้ช่วยแก้ปัญหาตามที่กล่าวอ้างแต่อย่างใดและไม่ได้มีการชี้แจงอธิบายหรือสร้างความเข้าใจกับพี่น้องประชาชนแต่อย่างใด ที่มากกว่านั้นการสร้างเขื่อนหรืออ่างเก็บน้ำได้ก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงรูปลักษณะของแม่น้ำลำคลองส่งผลกระทบทำให้ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมเปลี่ยนแปลงสูญหายไปการสร้างอ่างเก็บน้ำหรือการสร้างเขื่อนยังส่งผลกระทบโดยตรงต่อประชาชนจำนวนมาก ที่ต้องย้ายออกจากถิ่นฐานบ้านเกิด วิถีชีวิตเปลี่ยนไป ญาติพี่น้องต้องแยกย้ายกันไปคนละทิศคนละทาง ดังนั้นมักจะเห็นได้ว่าประชาชนในพื้นที่ที่ได้รับผลกระทบลุกขึ้นมาแสดงความไม่เห็นด้วยกับการสร้างอ่างเก็บน้ำหรือการสร้างเขื่อน ดังกรณีโครงการสร้างอ่างเก็บน้ำคลองโคกยาง ตำบลทุ่งโพธิ์ อำเภोजุฬาภรณ์ จังหวัดนครศรีธรรมราช ก็ไม่เห็นด้วยและแสดงตนคัดค้านการสร้างอ่างเก็บน้ำคลองโคกยาง ซึ่งประชาชนมีความคิดว่าอ่างเก็บน้ำนี้ก็ไม่แตกต่างกับเขื่อนอื่น ๆ ที่เคยสร้างมาแล้วแต่อย่างใด

ข่าวการสร้างอ่างเก็บน้ำคลองโคกยางเดิมเป็นโครงการที่ทางราชการเห็นว่าบริเวณชุมชนคลองโคกยางมีพื้นที่ป่าไม้จำนวนมากเป็นแหล่งน้ำที่อุดมสมบูรณ์ ทางราชการต้องการดึงน้ำไปผลักดันน้ำทะเล(น้ำเค็ม) และหายเยียบไปหลังจากมีการสร้างประตูประบายน้ำอุทกวิทยาภาคประสิทธิ์ และได้เกิดขึ้นอีกในช่วงปีพ.ศ.2531หลังจากเกิดอุทกภัยน้ำท่วมและภูเขาถล่มรุนแรงในหลายพื้นที่ของจังหวัดนครศรีธรรมราช และเกิดอุทกภัยรุนแรงอีกครั้งหนึ่งในปี พ.ศ.2537 ส่วนราชการและกรมชลประทานจึงได้กำหนดแผนงานแก้ปัญหา น้ำท่วมและน้ำแล้งในพื้นที่ลุ่มน้ำปากพนัง โดยได้วางแผนงานสร้างอ่างเก็บน้ำในพื้นที่ต้นน้ำจำนวน 7 อ่าง ประกอบด้วย อ่างเก็บน้ำห้วยน้ำใส อ่างเก็บน้ำคลองลาไม อ่างเก็บน้ำลำพระตั่วที่1 อ่างเก็บน้ำลำพระตั่วที่2 อ่างเก็บน้ำลำพระตั่วที่3 อ่างเก็บน้ำลำพระตั่วที่4 และอ่างเก็บน้ำคลองโคกยาง แต่ชาวบ้านชุมชนคลองโคกยางได้รวมตัวกันคัดค้านโครงการฯ โดยการทำหนังสือคัดค้านไปถึงนายกรัฐมนตรีในยุคนั้นนั่นคือ ท่านชวน หลีกภัย ทางภาครัฐได้พิจารณาข้อร้องเรียน จึงได้ระงับโครงการไป

แต่เมื่อปลายปี พ.ศ.2559 เกิดน้ำท่วมใหญ่ในพื้นที่อำเภอเมืองนครศรีธรรมราช และอีกหลายพื้นที่ รัฐมนตรีว่าการกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ได้ประกาศนโยบายผ่านสื่อสาธารณะว่าจะมีการสร้างอ่างเก็บน้ำจำนวน 9 แห่งและคลองผันน้ำอีก 1 สายเพื่อแก้ปัญหา น้ำท่วมในฤดูฝน และได้พ่วงเหตุผลการแก้ปัญหาการขาดน้ำในฤดูแล้งไปด้วย ซึ่งหนึ่งในนั้นคือ อ่างเก็บน้ำคลองโคกยาง และในเดือนธันวาคม พ.ศ.2559 ทางจังหวัดนครศรีธรรมราชได้มีคำสั่งแต่งตั้งคณะทำงานขับเคลื่อนโครงการก่อสร้างอ่างเก็บน้ำคลองโคกยางเพื่อแก้ปัญหา น้ำท่วมพื้นที่อำเภอนครศรีธรรมราช และเมื่อเดือนมกราคม พ.ศ.2560 ได้เกิดน้ำท่วมใน อำเภอ

เมืองนครศรีธรรมราชอีก จึงเป็นเหตุการณ์ให้ส่วนราชการโดยเฉพาะทางจังหวัด นครศรีธรรมราชและกรมชลประทานได้เร่งรัดให้มีการสร้างอ่างเก็บน้ำคลองโคกยางอีกครั้งโดย มีวัตถุประสงค์ เพื่อแก้ปัญหาหน้าท่วม อำเภอเมืองนครศรีธรรมราช

สิ่งที่ประชาชนวิตกกังวลคือการสร้างโครงการอ่างเก็บน้ำคลองโคกยางซึ่งจะตั้งอยู่ บริเวณ หมู่ที่ 8 ตำบลร่อนพิบูลย์ อำเภอร่อนพิบูลย์ จังหวัดนครศรีธรรมราช และหมู่ที่ 5 หมู่ที่ 7 ตำบลทุ่งโพธิ์ อำเภोजุฬาภรณ์ จังหวัดนครศรีธรรมราช พื้นที่ที่จะได้รับผลกระทบเป็นพื้นที่ที่มีเศรษฐกิจดีที่สุดของอำเภोजุฬาภรณ์ดังกล่าวแล้วข้างต้น อ่างเก็บน้ำคลองโคกยาง สามารถเก็บกักน้ำได้ 23 ล้านคิว ความยาวสันฝาย 40 เมตร พื้นที่ที่จะสร้างอ่างเก็บน้ำคลองโคกยาง เป็นพื้นที่ป่าสงวนแห่งชาติ ประมาณ 1,000 ไร่ เป็นพื้นที่ตั้งบ้านเรือน เรือกสวนไร่นาของชาวบ้านอีกประมาณ 4,400 ไร่ หากโครงการอ่างเก็บน้ำคลองโคกยางดำเนินการจริงก็จะส่งผลกระทบรุนแรงต่อชุมชนท้องถิ่น โดยน้ำจะเข้าท่วมพื้นที่และสถานที่ต่าง ๆ ซึ่งกลายเป็นพื้นที่อ่าง ดังรายละเอียดต่อไปนี้

1. บ้านเรือนของชาวบ้านใน 3 หมู่บ้าน ประกอบด้วย หมู่ที่ 5 ตำบลทุ่งโพธิ์ อำเภोजุฬาภรณ์ จำนวน 500 ครัวเรือน หมู่ที่ 7 ตำบลทุ่งโพธิ์ อำเภोजุฬาภรณ์ จำนวน 229 ครัวเรือน และหมู่ที่ 8 ตำบลร่อนพิบูลย์ อำเภอร่อนพิบูลย์ จำนวน 50 ครัวเรือน รวมผู้ได้รับผลกระทบทั้งหมด 779 ครัวเรือน จะต้องถูกย้ายออกจากพื้นที่ทำกินและที่อยู่อาศัยจำนวน 4,400 ไร่ ผลอาสิน เช่น ยางพารา หนาก ปาล์ม มังคุด มะพร้าว ทุเรียน สะเดา ลูกเนียง สะตอ ขนุน เป็นต้น จะจมอยู่ใต้น้ำทั้งหมด รวมมูลค่าความเสียหาย จำนวนประมาณ 3,818,675,300 บาท (ประเมินจากผลอาสินและรายได้จากภาคเกษตรกรรมต่อปี)

2. ป่าไม้ในเขตป่าอนุรักษ์และป่าสงวนแห่งชาติ ซึ่งมีความอุดมสมบูรณ์ประมาณ 1,000 ไร่ จะสูญหายไปอยู่ใต้น้ำ

3. โบราณสถานศิลาจารึกหุบเขาช่องคอย ชุมชนคลองสะท้อน และอนุสรณ์สถานค่ายบางระจัน 2 ชุมชนสวนอายเลา ต้องจมอยู่ในอ่างเก็บน้ำไปเช่นกัน

4. ศูนย์พัฒนาเด็กเล็กบ้านอายเลา โรงเรียนบ้านอายเลา และโรงเรียนบ้านเหนือคลอง ชุมชนบ้านเหนือคลอง ต้องจมอยู่ใต้น้ำ

5. สถานที่สำคัญทางศาสนา เช่น สำนักสงฆ์เหนือคลอง ชุมชนบ้านเหนือคลอง สำนักสงฆ์ป่าถ้ำจันทร์ ชุมชนบ้านไร่ใหญ่ และวัดเทพทองวราราม (วัดควนแดงบน) ชุมชนสวนอายเลา ต้องจมอยู่ใต้น้ำ

6. แหล่งท่องเที่ยวในชุมชน เช่น ถ้ำน้ำพราย ชุมชนบ้านทุ่งนาใหม่ ก็จะต้องจมอยู่ใต้น้ำเช่นกัน

การผลักดันโครงการก่อสร้างอ่างเก็บน้ำคลองโคกยางแสดงให้เห็นถึงการพัฒนาของภาครัฐที่ต้องการแก้ปัญหาของคนเพียงบางกลุ่ม โดยผลกระทบให้กับคนอื่นกลุ่มเป็นผู้รับ

ผลกระทบแทน เนื่องจากว่าพวกเขาต้องสูญเสียทรัพยากรธรรมชาติที่เป็นฐานความอยู่รอดทั้งหมดและต้องสูญเสียชุมชนทั้งหมด ปัญหาการสร้างโครงการขนาดใหญ่โดยผลกระทบการแบกรับผลกระทบไปให้ประชาชนระดับล่างเป็นปัญหาที่เกิดขึ้นมานานแล้วทั่วโลก และตามมาด้วยความขัดแย้งซึ่งเกิดขึ้นทั่วไปเช่นกัน จึงเป็นเหตุให้เกิดแนวคิดและแนวปฏิบัติที่จะให้ปัญหาดังกล่าวมีทางออกที่เหมาะสมมากกว่าที่เป็นอยู่ แนวคิดสำคัญได้แก่ แนวคิดเรื่องความยุติธรรมด้านสิ่งแวดล้อม (environmental justice) ซึ่งมีหลักคิดสำคัญว่าคนทุกกลุ่มจะต้องมีส่วนแบ่งปันทั้งประโยชน์และผลกระทบที่จะเกิดขึ้นจากการเปลี่ยนแปลงของสิ่งแวดล้อม และสนับสนุนให้ทุกฝ่ายเข้ามามีส่วนร่วมในการตัดสินใจอย่างเท่าเทียมกัน โครงการสร้างอ่างเก็บน้ำคลองโคกยางที่ผ่านมา ยังเป็นโครงการที่ทางราชการคิดฝ่ายเดียวโดยที่ชาวบ้านไม่ได้รับรู้หรือเข้าไปมีส่วนร่วมใด ๆ โดยหากโครงการนี้เกิดขึ้นจริง ชาวบ้านจะได้รับผลกระทบอย่างมากดังที่กล่าวมาแล้ว ดังนั้นจึงควรจะต้องสร้างการเรียนรู้และการตัดสินใจร่วมกัน เพื่อที่จะหาทางออกร่วมกันอย่างเหมาะสมที่สุด ทั้งนี้ไม่ได้หมายความว่าชาวบ้านจะมุ่งหน้าคัดค้านอ่างเก็บน้ำแบบถึงที่สุด แต่เพียงต้องการสร้างกระบวนการมีส่วนร่วมเพื่อหาทางแก้ปัญหาแบบหลากหลาย จนพบทางออกที่ดีที่สุด คือสร้างผลกระทบน้อยที่สุด ไม่ว่าจะเป็นผลกระทบกับใครก็ตาม โดยทางออกแรกอาจจะเป็นทางออกตามความรู้ที่ชาวบ้านเสนอให้พิจารณา หรืออาจจะเป็นทางที่สองที่เกิดจากการผสมผสานความรู้ของทางราชการกับความรู้ของชาวบ้าน หรือในที่สุดผลการพิจารณาร่วมกันจะเห็นด้วยกับแนวทางของทางราชการ ทุกฝ่ายก็จะได้เตรียมตัวที่จะแก้ปัญหาของประชาชนที่จะได้รับผลกระทบ ไม่ใช่ทิ้งให้ประชาชนได้รับผลกระทบและดันรนแก้ปัญหาแต่เพียงลำพัง ตัวแทนชาวบ้านพยายามเข้าไปประสานงานกับหน่วยราชการและเสนอที่จะให้มีเวทีเจรจาพูดคุยกันหรือตั้งคณะกรรมการ 3 ฝ่าย คือ ฝ่ายราชการ ฝ่ายชาวบ้าน และภาคประชาสังคม เพื่อร่วมกันหาทางออกในเรื่องนี้ ซึ่งทางราชการก็ตอบว่าไม่ขัดข้อง แต่ฝ่ายประชาชนจะต้องเป็นผู้เคลื่อนไหวให้สาธารณะและหน่วยเหนือเห็นด้วยกับทางราชการในระดับปฏิบัติการ ถึงจะดำเนินการต่อได้

ในที่สุดชาวบ้านก็ต้องดำเนินการเรื่องนี้ เพราะหากไม่ดำเนินการใด ๆ ชาวบ้านก็จะไม่มีทางออก หรือไม่ก็นำไปสู่การเผชิญหน้ากัน ซึ่งชาวบ้านก็ไม่ประสงค์ให้เกิดเหตุการณ์ลักษณะดังกล่าว ชาวบ้านต้องการทำมาหากินอย่างสงบสุขและต้องการร่วมมือกับทางราชการเพื่อพัฒนาการดำเนินชีวิตและบ้านเมืองต่อไป อย่างไรก็ตามการที่ชาวบ้านจะดำเนินการดังกล่าวอย่างเป็นที่น่าเชื่อถือ และทุกฝ่ายเห็นชอบด้วยที่จะสร้างพื้นที่การพูดคุยและการตัดสินใจร่วมกันนั้นจะต้องอาศัยกระบวนการวิจัยเพื่อศึกษารวบรวมข้อมูลอย่างรอบด้าน และวิเคราะห์ข้อมูลให้มีความหมายที่ทุกฝ่ายจะเรียนรู้ร่วมกันได้ ซึ่งไม่เพียงชาวบ้านจะนำเสนอความรู้ในส่วนสภาพที่เป็นอยู่ในปัจจุบันและผลกระทบที่จะเกิดขึ้น หากมีการดำเนินการสร้างอ่างเก็บน้ำเท่านั้นแต่จะศึกษาถึงทางออกที่ควรจะเป็นตามประสบการณ์และความรู้ของ

ชาวบ้านซึ่งจะช่วยให้ทั้งไม่ทำให้น้ำจากคลองโคกยางเข้าไปมีส่วนทำให้พื้นที่ อ.เมือง นครศรีธรรมราชน้ำท่วม ในขณะเดียวกันก็จะไม่ทำให้ชาวบ้านได้รับผลกระทบใด ๆ ด้วย รวมทั้งจะต้องใช้กระบวนการวิจัยเพื่อสร้างความร่วมมือของฝ่ายต่างเพื่อให้เกิดผลตามที่ โครงการนี้คาดหวัง ดังนั้นจึงมีความจำเป็นที่จะขอรับการสนับสนุนจากฝ่ายวิจัยเพื่อท้องถิ่น สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.)

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาลักษณะสิ่งแวดล้อมในพื้นที่สร้างอ่างเก็บน้ำและสิ่งอื่น ๆ ที่ต่อเนื่อง และมีความสำคัญต่อการดำรงชีวิตชาวบ้าน
2. เพื่อศึกษาลักษณะการดำเนินโครงการสร้างอ่างเก็บน้ำคลองโคกยาง และผลกระทบที่จะเกิดขึ้นต่อสิ่งแวดล้อมและสิ่งอื่น ๆ ตามข้อ 1 หากมีการดำเนินโครงการสร้าง อ่างเก็บน้ำดังกล่าว
3. เพื่อศึกษาวิธีคิดและแนวทางของชาวบ้านในการแก้ปัญหาจากคลองโคกยาง ลงมาท่วมพื้นที่ข้างล่างในเขต อ.เมืองนครศรีธรรมราช

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยในครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงปฏิบัติการ โดยมีกลุ่มผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ได้แก่ ชาวบ้าน ในพื้นที่หมู่ที่ 8 ตำบลร่อนพิบูลย์ อำเภอร่อนพิบูลย์ จังหวัดนครศรีธรรมราช และหมู่ที่ 5 หมู่ที่ 7 ตำบลทุ่งโพธิ์ อำเภोजุฬาภรณ์ จังหวัดนครศรีธรรมราช และพื้นที่เมืองนครศรีธรรมราชที่มีน้ำ จากคลองโคกยางเข้ามามีส่วนต่อการเกิดน้ำท่วม รวมถึงข้าราชการที่เกี่ยวข้อง ภาคประชา สังคมที่ทำงานเกี่ยวข้องและสนใจในประเด็นเกี่ยวกับความไม่เป็นธรรมทางสิ่งแวดล้อม เช่น นักวิชาการ สื่อสารมวลชน เครื่องมือในการวิจัย คือ แบบสัมภาษณ์ และแบบบันทึกการสนทนา กลุ่ม และวิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้การวิเคราะห์เนื้อหาเชิงพรรณนา

ผลการวิจัย

1. เพื่อศึกษาลักษณะสิ่งแวดล้อมในพื้นที่สร้างอ่างเก็บน้ำและสิ่งอื่น ๆ ที่ต่อเนื่องและมีความสำคัญต่อการดำรงชีวิตชาวบ้าน

1.1 บริบทชุมชนด้านกายภาพ

ชุมชนคลองโคกยาง เดิมพื้นที่บริเวณนี้ขึ้นอยู่กับเขตปกครองของอำเภอร่อนพิบูลย์ ต่อมาได้มีการแบ่งเขตปกครอง ตั้งเป็นอำเภोजุฬาภรณ์ เมื่อวันที่ 29 มกราคม พ.ศ. 2537 เป็นชุมชนที่อยู่ในพื้นที่ หมู่ที่ 5 หมู่ที่ 7 ตำบลทุ่งโพธิ์ อำเภोजุฬาภรณ์ และ หมู่ที่ 8 ตำบลร่อนพิบูลย์ อำเภอร่อนพิบูลย์ ซึ่งตั้งอยู่ทางทิศตะวันตกของอำเภอร่อนพิบูลย์ และอำเภोजุฬาภรณ์ ไปจรดเทือกเขานครศรีธรรมราชซึ่งเป็นแนวกันระหว่างเขตอำเภอร่อนพิบูลย์ จังหวัด

นครศรีธรรมราช ประกอบด้วย ชุมชนบ้านสวนอายุเลา ชุมชนบ้านคลองท่อน ชุมชนบ้านทุ่งนาใหม่ ชุมชนบ้านไร่ใหญ่ และ ชุมชนบ้านเหนือคลอง มีสภาพพื้นที่เป็นหินดินดานปนแป้งสลับด้วยหินปูน มีตะกอนหิน ดิน ตามเชิงเขา ตะกอนดินตามที่ราบลุ่ม เป็นแหล่งต้นน้ำที่ไหลมาจากลำห้วยบ่อจัน ห้วยหินกอง ห้วยช่องหมี่ ห้วยน้ำผุด ห้วยวังฉาโน หมู่ที่ 7 บ้านเหนือคลอง ห้วยห้างสูง ห้วยน้ำพรายและห้วยชวย ใน หมู่ที่ 5 และ หมู่ที่ 8 น้ำในลำห้วยเหล่านี้ไหลมารวมกันกลายเป็นคลองโคกยาง และมีทรัพยากรธรรมชาติจำนวนมาก เช่น ดิน น้ำ ป่าไม้ สัตว์ป่า การสัญจรไปมาโดยใช้ถนนสาย บ้านอายุเลา-กะปาง อำเภอกู่ทอง เป็นหลัก การสร้างบ้านเรือนจะอยู่กันเป็นหย่อมบ้าน ตามแนวลำคลองและถนนที่การคมนาคมสะดวก

ภาพที่ 1 แผนที่ทำมือชุมชนคลองโคกยาง

บริบทชุมชนคลองโคกยางที่ได้รับผลกระทบโดยตรงจากโครงการสร้างอ่างเก็บน้ำคลองโคกยาง (พื้นที่อ่างเก็บน้ำ) ประกอบด้วย 3 หมู่บ้าน ได้แก่

บ้านทุ่งนาใหม่ บ้านไร่ใหญ่ หมู่ที่ 5 ตำบลทุ่งโพธิ์ อำเภอกู่พากรณ์ จังหวัดนครศรีธรรมราช มีครัวเรือนทั้งสิ้น 350 ครัวเรือน และไม่มีเลขที่บ้านอีก 15 ครัวเรือน รวม 365 ครัวเรือน

บ้านเหนือคลอง หมู่ที่ 7 ตำบลทุ่งโพธิ์ อำเภอกู่พากรณ์ จังหวัดนครศรีธรรมราช มีครัวเรือนทั้งสิ้น 229 ครัวเรือน

บ้านควนแดง หมู่ที่ 8 ตำบลร่อนพิบูลย์ อำเภอร่อนพิบูลย์ มีครัวเรือนทั้งสิ้น 50 ครัวเรือน

รวมจำนวนครัวเรือนที่อยู่ในพื้นที่อ่างเก็บน้ำทั้งสิ้น 644 ครัวเรือน และยังพื้นที่อื่น ๆ ที่ได้รับผลกระทบจากการสร้างอ่างเก็บน้ำ (พื้นที่ท้ายอ่าง) ประกอบด้วย 2 หมู่บ้าน ได้แก่

บ้านคลองท่อน บ้านสวนอายุเลา หมู่ที่ 5 ตำบลทุ่งโพธิ์ อำเภोजุฬาภรณ์ จังหวัดนครศรีธรรมราช มีครัวเรือนทั้งสิ้น 175 ครัวเรือน

บ้านควนแดง หมู่ที่ 8 ตำบลร่อนพิบูลย์ อำเภอร่อนพิบูลย์ มีครัวเรือนทั้งสิ้น 90 ครัวเรือน

รวมจำนวนครัวเรือนที่อยู่ในพื้นที่ทำอย่างทั้งสิ้น 265 ครัวเรือน

1.2 ความสัมพันธ์ทางสังคมและวัฒนธรรม

วิถีชีวิตของคนชุมชนคลองโคกยาง มีความผูกพันกับสายน้ำนี้มานาน เพราะเป็นแหล่งอาหารที่อุดมสมบูรณ์ใช้สำหรับอุปโภคและบริโภค มีทรัพยากรธรรมชาติที่อุดมสมบูรณ์ คนรุ่นแรก ๆ ที่เข้ามาบุกเบิกสร้างถิ่นที่อยู่อาศัยและทำมาหากิน ในช่วงแรกจะอาศัยหลบนอนตามถ้ำหาของป่า สัตว์เป็นอาหาร และต่อมาได้ถางป่าสร้างนาเป็นที่พักผ่อนหลับนอนด้วย “ลวดไม้” คือไม้ขนาดเล็กมีความแข็งแรงทนทานเป็นโครงสร้าง มุงหลังคาด้วยใบไม้ ใบจาก กั้นและปูพื้นด้วยไม้ไผ่ สร้างไว้เพื่อพักอาศัยหลบแดดฝน ส่วนการประกอบอาชีพนั้นคนจะถางป่าทำไร่ ทำนา เพื่อการกินอยู่ หลังจากถางป่าโล่งเตียนแล้ว จะมีการทำไร่ มี 2 ลักษณะคือการปลูกพืชประเภทใช้เป็นอาหาร เช่น พริก แตงกวา ข้าวโพด สับปะรด หนาม จันทน์ อาชีพหลักของชาวบ้านสมัยก่อน และกินหนามจันทน์เป็นวัฒนธรรม การปลูกพลูจะปลูกให้โตขึ้นไปตามต้นหนาม (ใช้ต้นหนามเป็นค้ำพลู) หรือให้โตขึ้นตามต้นไม้อื่น ๆ และเก็บออกจำหน่ายโดยเอาใบพลูซ้อน ๆ กันประมาณ 10 ใบ เรียกว่า 1 แบก 4-5 แบกรวมกัน เรียกว่า 1 กำ ด้วยใบพลูมีน้ำหนักเบา สามารถนำไปขายได้ครั้งละจำนวนมาก ๆ แต่การเดินทางไม่สะดวกต้องออกจากบ้านตั้งแต่ตี 3 เดินไปตามรอยช้างซีกลากไม้ เพื่อให้ถึงตลาดเขาน้อยตอนเช้า ส่วนราคาขายกันเป็นหาบ ๆ ละ 30-50 บาท จากคำบอกเล่าของ นางหนู พิบูลย์ อายุ 90 ปี เล่าว่า คนที่มาอยู่กลุ่มแรกเพียงหกถึงเจ็ดคน ชวนกันมาถางป่าตามแนวเชิงเขา เพื่อเป็นที่ทำมาหากินแรก ๆ ก็ะถางป่าแล้วจุดไฟเผาเพื่อให้โล่งเตียนโดยใช้มัดพร้าวและขวานในการโค่นไม้ใหญ่ เพื่อนำมาสร้างบ้าน มีการถางไปเรื่อย ๆ เมื่อได้พื้นที่ในการเพาะปลูกพืช เช่น ปลูกหนาม พลุ สับปะรด มะละกอ พริกและพืชอาหารอื่น ๆ คนสมัยนั้นใช้ภูมิปัญญาในการทำมาหากินโดยปลูกต้นหนามให้เป็นเสาหลักและปลูกพลูให้โตขึ้นตามต้นหนาม

ปัจจุบันชุมชนคลองโคกยาง ยังเป็นชุมชนเกษตรกรรม ประกอบอาชีพเพาะปลูก ทำสวน ทำไร่ ปศุสัตว์ ประมง และยังมีพืชอื่น ๆ ที่สร้างรายได้ให้กับชาวบ้านชุมชนคลองโคกยาง ได้แก่ หนาม ไม้ผล สวนสมรม สวนพอเต่า สวนยางพารา สวนปาล์ม

นอกจากนี้ในการดำรงชีวิตชุมชนคลองโคกยางนั้น มีความสัมพันธ์ของชุมชนกับระบบนิเวศ เป็นความสัมพันธ์ที่เกี่ยวกับลำคลอง ป่าไม้ ดิน และทำให้เกิดวัฒนธรรมการกินอยู่ การอยู่ร่วมกัน มีความเชื่อในสิ่งที่ไม่มองเห็น และสิ่งที่เป็นที่พึงพอใจ มีศาสนาเป็นเครื่องยึดเหนี่ยวจิตใจ มีภูมิปัญญาในการประกอบอาชีพด้านการเกษตร จนทำให้ได้รับผลผลิต

ด้านการเกษตร และชาวบ้านในชุมชนมีเศรษฐกิจที่ดี มีความรัก ความสามัคคี จนสามารถจัดการชุมชนของตนเองได้อย่างยั่งยืน หากโครงการอ่างเก็บน้ำคลองโคกยางเกิดขึ้น ความสัมพันธ์ของชุมชนกับระบบนิเวศดังกล่าวก็จะสูญหายและจะนำมาซึ่งความเห็นแก่ตัวของมนุษย์ตามแนวทางการพัฒนาที่ทำลายระบบนิเวศโดยกลุ่มทุนที่เป็นส่วนน้อยของสังคมแต่มีอำนาจมาก ความเดือดร้อนก็จะเกิดแก่ชาวบ้านคนเล็กคนน้อยคลองโคกยางดังกล่าวแล้วในที่สุด

2. เพื่อศึกษาลักษณะการดำเนินโครงการสร้างอ่างเก็บน้ำคลองโคกยาง และผลกระทบที่จะเกิดขึ้นต่อสิ่งแวดล้อมและสิ่งอื่น ๆ ตามข้อ 1 หากมีการดำเนินโครงการสร้างอ่างเก็บน้ำดังกล่าว

2.2 ลักษณะการดำเนินโครงการสร้างอ่างเก็บน้ำคลองโคกยาง

โครงการอ่างเก็บน้ำคลองโคกยาง จะตั้งอยู่บริเวณหมู่ที่ 8 ตำบลร่อนพิบูลย์ อำเภอร่อนพิบูลย์ จังหวัดนครศรีธรรมราช และหมู่ที่ 5 หมู่ที่ 7 ตำบลทุ่งโพธิ์ อำเภอกุพราภรณ์ จังหวัดนครศรีธรรมราช พื้นที่ที่จะได้รับผลกระทบเป็นพื้นที่ที่มีเศรษฐกิจดีที่สุดของอำเภอกุพราภรณ์ อ่างเก็บน้ำคลองโคกยาง สามารถเก็บกักน้ำได้ 23 ล้านคิว ความยาวสันฝาย 40 เมตร พื้นที่ที่จะสร้างอ่างเก็บน้ำคลองโคกยางเป็นพื้นที่ป่าสงวนแห่งชาติประมาณ 1,000 ไร่ เป็นพื้นที่ตั้งบ้านเรือน เรือกสวนไร่นาของชาวบ้านอีกประมาณ 4,400 ไร่

ข่าวการสร้างอ่างเก็บน้ำคลองโคกยางเดิมเป็นโครงการที่ทางราชการเห็นว่า บริเวณชุมชนคลองโคกยางมีพื้นที่ป่าไม้จำนวนมากเป็นแหล่งน้ำที่อุดมสมบูรณ์ ทางราชการต้องการดึงน้ำไปผลักดันน้ำทะเล(น้ำเค็ม) และหายเจียบไปหลังจากมีการสร้างประตูระบายน้ำ อุทกวิทยาประสิทธิ์ และได้เกิดขึ้นอีกในช่วงปีพ.ศ.2531หลังจากเกิดอุทกภัยน้ำท่วมและภูเขาถล่มรุนแรงในหลายพื้นที่ของจังหวัดนครศรีธรรมราช และเกิดอุทกภัยรุนแรงอีกครั้งหนึ่งในปี พ.ศ.2537 ส่วนราชการและกรมชลประทานจึงได้กำหนดแผนงานแก้ปัญหา น้ำท่วมและน้ำแล้งในพื้นที่ลุ่มน้ำปากพนัง โดยได้วางแผนงานสร้างอ่างเก็บน้ำในพื้นที่ต้นน้ำจำนวน 7 อ่าง ประกอบด้วย อ่างเก็บน้ำห้วยน้ำใส อ่างเก็บน้ำคลองลาไม อ่างเก็บน้ำถ้ำพระตัวที่ 1 อ่างเก็บน้ำถ้ำพระตัวที่2 อ่างเก็บน้ำถ้ำพระตัวที่3 อ่างเก็บน้ำถ้ำพระตัวที่4 และอ่างเก็บน้ำคลองโคกยาง แต่ชาวบ้านชุมชนคลองโคกยางได้รวมตัวกันคัดค้านโครงการฯ โดยการทำหนังสือคัดค้านไปถึงนายกรัฐมนตรีในยุคสมัยนั้นคือ ท่านชวน หลีกภัย ทางภาครัฐได้พิจารณาข้อร้องเรียน จึงได้ระงับโครงการฯไป

แต่เมื่อปลายปี พ.ศ.2559 เกิดน้ำท่วมใหญ่ในพื้นที่ อำเภอมะนัง นครศรีธรรมราช และอีกหลายพื้นที่ รัฐมนตรีว่าการกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ได้ประกาศนโยบายผ่านสื่อสาธารณะว่า จะมีการสร้างอ่างเก็บน้ำจำนวน 9 แห่งและคลองผันน้ำอีก 1 สาย เพื่อแก้ปัญหา น้ำท่วมในฤดูฝน และได้พ่วงเหตุผลการแก้ปัญหาการขาดน้ำในฤดูแล้งไปด้วย ซึ่ง

หนึ่งนั้นคือ อ่างเก็บน้ำคลองโคกยาง และในเดือนธันวาคม พ.ศ.2559 ทางจังหวัด นครศรีธรรมราชได้มีคำสั่งแต่งตั้งคณะทำงานขับเคลื่อนโครงการก่อสร้างอ่างเก็บน้ำคลองโคกยางเพื่อแก้ปัญหาน้ำท่วมพื้นที่อำเภอนครศรีธรรมราช และเมื่อเดือนมกราคม พ.ศ.2560 ได้เกิดน้ำท่วมในอำเภอเมืองนครศรีธรรมราชอีก จึงเป็นเหตุการณ์ให้ส่วนราชการโดยเฉพาะทาง จังหวัดนครศรีธรรมราชและกรมชลประทานได้เร่งรัดให้มีการสร้างอ่างเก็บน้ำคลองโคกยางอีกครั้ง โดยมีวัตถุประสงค์ เพื่อแก้ปัญหาน้ำท่วม อำเภอเมืองนครศรีธรรมราช

2.2 ผลกระทบหากมีการสร้างอ่างเก็บน้ำคลองโคกยาง มีดังนี้

ด้านเศรษฐกิจ ประกอบด้วย รายได้จาก ยางพารา มังคุด หนาก ผลผลิตจาก ภาคเกษตรกรรม อื่น ๆ รวมแล้วจำนวน 317,800,000 ล้านบาท/ปี

ด้านสิ่งแวดล้อม ประกอบด้วยระบบนิเวศ/ทรัพยากรดิน น้ำ ป่าไม้ สัตว์ป่า ซึ่งกระทบโดยตรงต่อสภาพดินที่เป็นดินกรวด ดินลูกรัง เชิงเขา ส่วนภูเขาเป็นเขาหินปูนมีโพรง มีถ้ำที่มีน้ำ เช่นถ้ำน้ำพราย ห้วยน้ำผุด และถ้ำแห่งซึ่งมีค้างคาวอาศัยอยู่เป็นจำนวนมาก ชี ค้างคาวซึ่งเกษตรกรนำมาเป็นปุ๋ยใส่ต้นไม้ และยังกระทบต่อพันธุ์ไม้ป่า มีหลุมพอง กัลปพฤกษ์ ไข เชี่ยว นาคบุตร ยาง จำปา ยางพารา หนาก ปาล์ม สัตว์ป่า เช่น เลียงผา ลิงเสน กระเจง อัน นาค และนก นานาชนิด เช่นนกปรอด นกเขา นกโพระด นกกา นกกระจอก นกเอี้ยง นกกางเขน ใน ลำคลอง ลำห้วยยังมีสัตว์น้ำ เช่นปลากระต๊อ ปลาช่อน ปลาปลากะตัง ปลาตุ๊ก ปลาขาว ปลา พวง ปลากระตี่ ปลาข่อย กุ้ง กบ ฯลฯ

ด้านสังคม วัฒนธรรม และความเชื่อ ทำให้ระบบเครือญาติจะหายไป เพราะ ต้องย้ายถิ่นที่อยู่ใหม่ ญาติ พี่ น้อง ไม่ได้อยู่ร่วมกัน ภูมิปัญญาสูญหายไป เช่น การตีผึ้ง การเก็บ สะตอป่า การดักแร้ว การจักสานอุปกรณ์ในการประกอบอาชีพ การทำเจีย กระจัง การทำ บันไดจากไม้ไผ่ ด้านความเชื่อ เช่น การบนบานขอพรจากเทวดาหินกองในเรื่องการเดินทางให้ ปลอดภัย และให้ทำมาหากินอุดมสมบูรณ์

3. เพื่อศึกษาวิถีคิดและแนวทางของชาวบ้านในการแก้ปัญหาจากคลองโคกยางลง มาท่วมพื้นที่ข้างล่างในเขต อ.เมืองนครศรีธรรมราช

ชาวบ้านชุมชนคลองโคกยางเป็นชุมชนเกษตรกรที่ประกอบอาชีพเกษตรกรรมที่ สามารถปรับตัวให้อาศัยอยู่ร่วมกับธรรมชาติได้อย่างลงตัวมีวิถีชีวิตพึ่งพาบนฐานของทรัพยากร ในชุมชนของตนเอง โดยปรับเปลี่ยนไปตามฤดูกาลของธรรมชาติปลูกพืชเศรษฐกิจโดยอาศัย การเจริญเติบโตจากน้ำคลองโคกยางและคลองสาขาและห้วยหนองเป็นหลัก ที่ผ่านมาชุมชน คลองโคกยางซึ่งประกอบด้วยกลุ่มบ้านต่าง ๆ คือ บ้านอายเลา บ้านไร่ใหญ่ บ้านทุ่งนาใหญ่ บ้านเหนือคลอง อยู่ร่วมกันอย่างมีความสุข ชาวบ้านมีความพึงพอใจในวิถีชีวิต สังคม วัฒนธรรมและเศรษฐกิจที่ดีของชุมชนตนเอง

จนกระทั่ง กรมชลประทานได้มีโครงการสร้างอ่างเก็บน้ำคลองโคกยางขึ้นในพื้นที่ หมู่ที่ 5 หมู่ที่ 7 ต.ทุ่งโพธิ์ และหมู่ที่ 8 ต.ร่อนพิบูลย์ โดยให้เหตุผลในตอนแรกว่า เพื่อผลักดันน้ำเค็มในลุ่มน้ำปากพนังและโครงการได้เจียบไปเมื่อมีการสร้างเขื่อนอุทกวิภาคประสิทธิ์ ป้องกันน้ำทะเลหนุนเข้าพื้นที่การเกษตรและกรมชลประทานได้หยิบโครงการนี้ขึ้นมาอีกโดยให้บริษัทเอกชนเข้าทำการสำรวจใหม่โดยเอาสีไปทำเครื่องหมายแนวเขต โดยไม่ให้ความจริงกับประชาชน แต่แจ้งกับประชาชนว่าจะขุดลอกคลอง ชาวบ้านจึงร้องเรียนไปยังนายกรัฐมนตรีจนต้องถูกระงับโครงการไป จนมาถึง พ.ศ.2559 ผู้ว่าราชการจังหวัดนครศรีธรรมราช ได้แต่งตั้งคณะทำงานโครงการฯ ขึ้น โดยให้เหตุผลว่า เพื่อป้องกันไม่ให้น้ำท่วมตัวเมืองนครศรีธรรมราช ทำให้ประชาชนที่ได้รับผลกระทบ รวมตัวกันคัดค้านการสร้างโครงการอ่างเก็บน้ำคลองโคกยางอีกครั้งหนึ่ง เพราะจากการศึกษา สำรวจการไหลของน้ำในคลองโคกยางปรากฏว่า น้ำจากคลอง โคกยางไม่ได้ไหลเข้าสู่ตัวเมืองนครศรีธรรมราช

อย่างไรก็ตามชาวบ้านชุมชนคลองโคกยางพยายามที่จะสื่อสารต่อภาครัฐหลายครั้งว่า โครงการก่อสร้างอ่างเก็บน้ำคลองโคกยางส่งผลกระทบต่อประชาชนจำนวนมากไม่คุ้มค่าต่อการลงทุนแต่ภาครัฐยังคงตื้อดิ่งที่จะดำเนินโครงการต่อไป โดยไม่ยอมรับฟังความคิดเห็นขอประชาชนแต่อย่างใด เป็นการสะท้อนให้เห็นความเหลื่อมล้ำและการไม่รับฟังความคิดเห็น ไม่จริงใจในการแก้ปัญหาความเดือดร้อนของพี่น้องประชาชน

ฉะนั้น ประชาชนชุมชนคลองโคกยาง จะรวมตัวกันต่อสู้คัดค้านโครงการก่อสร้างอ่างเก็บน้ำคลองโคกยาง ทุกวิถีทางตามแนวทางสันติวิธีโดยมีการสร้างความเข้าใจและการบริหารจัดการน้ำด้วยภูมิปัญญาเพื่อให้เหมาะสมกับบริบทของแต่ละพื้นที่ จนกว่าจะสามารถยุติโครงการก่อสร้างดังกล่าวได้ ทั้งนี้ เพื่อให้ทุกฝ่ายสามารถหาทางออก ของปัญหาร่วมกันได้ ชาวบ้านจึงมีข้อเสนอดังต่อไปนี้

3.1 ขอให้มีการจัดเวทีสาธารณะ เพื่อให้ข้อมูลแก่ประชาชนในพื้นที่และประชาชนทั่วไป โดยเป็นการนำเสนอข้อมูลจากกรมชลประทานและจะต้องมีส่วนร่วมของผู้มีอำนาจในการตัดสินใจของโครงการ นักวิชาการ นักกฎหมาย นักสิ่งแวดล้อม และผู้มีส่วนเกี่ยวข้องด้านอื่น ๆ เพื่อหาทางออกที่เหมาะสมร่วมกัน

3.2 ขอให้มีการร่วมศึกษาผลกระทบต่อการดำเนินชีวิตความเป็นอยู่ ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมตามกฎหมายรัฐธรรมนูญ พ.ศ.2560 มาตรา 58 และขอให้มีการศึกษาความคุ้มค่าของโครงการด้วย

3.3 ในระหว่างการดำเนินการตามข้อ 1 และข้อ 2 ขอให้กรมชลประทานชะลอการก่อสร้างไว้ชั่วคราวก่อน จนกว่าจะหาข้อสรุปร่วมกันได้

3.4 ขอให้ภาครัฐยกเลิกโครงการก่อสร้างอ่างเก็บน้ำคลองโคกยาง ตำบลทุ่งโพธิ์ อำเภอจุฬาภรณ์ จังหวัดนครศรีธรรมราช

3.5 สร้างฝายมีชีวิตกั้นน้ำเป็นช่วง ๆ ตลอดลำคลองเพื่อเป็นการชะลอน้ำ

อภิปรายผล

1. พื้นที่ที่ทางราชการจะใช้สร้างอ่างเก็บน้ำโคยกายนั้นมีชุมชนตั้งอยู่หลายชุมชน และเป็นชุมชนที่มีมาแต่เดิม ประกอบด้วย ชุมชนสวนอ้ายเลา ชุมชนไร่ใหญ่ ชุมชนทุ่งนาใหม่ และชุมชนบ้านเหนือคลอง ชุมชนเหล่านี้ยังสามารถสืบทอดความเชื่อ ประเพณี วัฒนธรรม และภูมิปัญญาที่มีมาแต่เดิม ในปัจจุบันจึงยังคงเห็นร่องรอยของสังคมที่ทำให้ชาวบ้านภูมิใจและรู้สึกได้ว่าชุมชนของพวกเขา มีลักษณะเด่นของตัวเองที่ไม่เหมือนใคร เช่น มีศิลาจารึกหุบเขาช่องคอยอนุสรณ์สถานบ้านบางระจัน 2 ที่แสดงว่าพื้นที่ดังกล่าวมีประวัติศาสตร์มายาวนาน และไม่เพียงเป็นหลักฐานประวัติชุมชนเท่านั้น แต่เป็นประวัติศาสตร์ท้องถิ่นที่สัมพันธ์เกี่ยวข้องกับอำนาจการปกครองบ้านเมืองในสมัยต่าง ๆ นอกจากนี้การสืบทอดชุมชนมานานทำให้ท้องถิ่นสามารถใช้ภูมิปัญญาดัดแปลงสร้างสรรค์งานหัตถกรรมที่สวยงามขึ้นมาใช้ประโยชน์และแสดงถึงอัตลักษณ์ของผู้คนในชุมชนอย่างชัดเจน เช่น การทำพัดใบพ้อ ในปัจจุบันพื้นที่ที่จะสร้างอ่างเก็บน้ำนอกจากมีครัวเรือนของชาวบ้านตั้งอยู่ทั่วไปแล้วยังมีสำนักสงฆ์ถ้ำจันทร์ สำนักสงฆ์บ้านเหนือคลอง โรงเรียนบ้านเหนือคลอง โรงเรียนบ้านสวนอ้ายเลา โรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพประจำตำบล ศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก ในด้านทรัพยากรธรรมชาติในพื้นที่ดังกล่าวนี้เป็นพื้นที่ต้นน้ำที่มีคลองสายสำคัญที่ไหลลงมายังพื้นที่ล่าง และมีความอุดมสมบูรณ์ของพื้นที่ป่าบนเขาให้ชาวบ้านได้พึ่งพามาได้โดยตลอด ส่วนด้านอาชีพพื้นนั้นชาวบ้านนอกจากจะทำสวนยางพาราแล้วยังสืบทอดการทำสวนผลไม้ สวนสมรม และสวนพืชมะเข้มาแต่เดิมด้วย สวนลักษณะนี้นอกจากเป็นแหล่งอาหารที่สำคัญของชุมชนและท้องถิ่นแล้วยังเป็นแหล่งผลิตผลไม้ที่มีคุณภาพของจังหวัดนครศรีธรรมราชด้วย

2. อ่างเก็บน้ำคลองโคยกายเป็นเหมือนสูตรสำเร็จของทางราชการในการแก้ปัญหาน้ำท่วมตัวเมืองนครศรีธรรมราช เพราะเมื่อฝนตกหนักจนเกิดน้ำท่วมเมื่อไรก็จะมีข้อเสนอจากทางราชการให้สร้างอ่างเก็บน้ำหลายแห่ง และก็จะมีย่างเก็บน้ำคลองโคยกายติดอยู่ทุกครั้ง บางครั้งก็มีการเคลื่อนไหวที่จะทำโครงการขึ้นมาจริง ๆ ทั้งหมดนี้ชาวบ้านไม่เคยรู้หรือมีส่วนร่วมใด ๆ เลย กระทั่งปี 2559 เกิดฝนตกหนักและน้ำท่วมตัวเมืองอีก มีการแถลงข่าวผ่านสื่อสารมวลชนว่าจะมีการสร้างอ่างเก็บน้ำ 9 แห่ง รวมถึงอ่างเก็บน้ำคลองโคยกายด้วย ซึ่งประชาชนก็ไม่เคยรู้เรื่องมาก่อนเช่นกัน จากการศึกษาพบว่าหากมีการสร้างอ่างเก็บน้ำจริงจะเกิดผลกระทบอย่างมาก โดยผลกระทบดังกล่าวจะเกิดขึ้นทั้งในบริเวณที่เป็นตัวอ่าง บริเวณท้ายเขื่อน และบริเวณมุมเขื่อน พื้นที่เสียหายทั้ง 3 บริเวณครอบคลุม 3 หมู่บ้าน ความเสียหายที่เกิดขึ้นได้แก่ ที่ดินทำกิน 3400 ไร่ บ้านเรือน 396 หลัง สำนักสงฆ์ 2 แห่ง โรงเรียน 2 แห่ง ศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก 1 แห่ง โรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบล (รพ.สต.) 1 แห่ง ห้องประชุมประจำหมู่บ้าน 1 แห่ง

ศูนย์รวมผลไม้ 1 แห่ง สถานที่สำคัญทางประวัติศาสตร์ 3 แห่ง (ศิลาจารึกหุบเขาช่องคอย และอนุสรณ์สถานค่ายบางระจัน 2 แห่ง)

แต่คำอธิบายที่สำคัญกว่าการสูญเสียสิ่งที่เป็นกายภาพและวัตถุตั้งที่กล่าวข้างต้น คือ ชาวโคกยางจะต้องสูญเสีย “มาตุภูมิ” ซึ่งนอกจากพื้นที่ซึ่งเป็นถิ่นที่อยู่แล้ว ยังรวมถึงจิตวิญญาณ สังคมวัฒนธรรม และภูมิปัญญาที่ชาวบ้านสามารถสร้างสรรค์อย่างสอดคล้องกับสิ่งแวดล้อมของท้องถิ่น ทำให้คนในชุมชนต่าง ๆ สามารถร่วมกันตั้งชุมชนและอยู่ในชุมชนได้อย่างมีความสุข การสร้างอ่างเก็บน้ำคลองโคกยางจึงจะทำให้ชาวบ้านในหมู่ที่ 5 ที่ 7 และที่ 8 ถึงกับสูญเสียมาตุภูมิ โดยไม่รู้ว่าจะไปอยู่ที่ไหน และจะสร้างมาตุภูมิของตนขึ้นมาได้อย่างไร กล่าวโดยสรุปคือ หากมีการดำเนินโครงการต่าง ๆ จริงจะสร้างความเดือดร้อนให้แก่ประชาชนในพื้นที่อย่างมาก 1) การสูญเสียฐานทรัพยากร 2) การสูญเสียอาชีพ 3) การสูญเสียบ้าน กลุ่มบ้าน และหมู่บ้าน 4) การสูญเสียสถาบันทางสังคม 5) การสูญเสียภูมิปัญญาในการดำรงชีวิต ดังตัวอย่างจากการรวบรวมผลการศึกษาเกี่ยวกับผลกระทบที่เกิดขึ้นจากโครงการขุดคลองไทย (วิวัฒน์ จันทร์กิ่งทอง, 2563) เช่น ผลกระทบด้านสิ่งแวดล้อม อันได้แก่ ระบบนิเวศในทะเล ตลอดจนการเปลี่ยนแปลงที่ก่อให้เกิดความโศกของน้ำทะเล ที่ส่งผลกระทบต่อสัตว์และพืชในทะเลบริเวณนั้น ๆ ซึ่งผลกระทบในการขุดคลองไทยเกิดขึ้นทั้งในเชิงบวกและเชิงลบต่อประเทศไทย ในด้านที่สำคัญ ได้แก่ ด้านสิ่งแวดล้อม ด้านเศรษฐกิจ ด้านการเมือง ด้านความมั่นคง และด้านสังคม (Pattapong, K., 2003); (Baromsuk, A., 2010)

3. จากการศึกษาของชาวบ้านถึงวิธีการที่เหมาะสมในการป้องกันไม่ให้น้ำจากคลองโคกยางลงไปท่วมพื้นที่ข้างล่างในเขต อ.เมืองนครศรีธรรมราช ปรากฏว่าคลองโคกยางไม่ได้ไหลผ่านเขตเมืองนครศรีธรรมราชเลย จึงไม่ส่งผลต่อการเกิดน้ำท่วมโดยตรง ถึงแม้จะเป็นฤดูฝนที่น้ำไหลหลาก หากกังวลว่าน้ำจะบ่าพันคลองขึ้นไปท่วมพื้นที่ต่าง ก็มีวิธีแก้ปัญหาที่เหมาะสมกว่าคือการชะลอน้ำไม่ให้หลากลงไปข้างล่างอย่างรวดเร็ว ด้วยการปลูกต้นไม้เพื่อสร้างป่าในพื้นที่ต้นน้ำ และสร้างฝายมีชีวิตในลำคลองโคกยางและแหล่งน้ำสาขาอื่น ๆ วิธีการดังกล่าวนอกจากชะลอน้ำหลากได้แล้ว ยังสามารถเก็บน้ำไว้ในฤดูแล้งได้ และยังเป็นที่พักอาศัยของสัตว์น้ำตลอดปีที่ชาวบ้านจับมาเป็นอาหารได้ ซึ่งวิธีการเช่นนี้ชาวบ้านในชุมชนต่าง ๆ ยินดีจะให้ความร่วมมือดำเนินการในทุกเรื่อง สอดคล้องกับแนวพระราชดำริฝายต้นน้ำลำธาร เพราะฝายต้นน้ำลำธารคือ สิ่งก่อสร้างขวาง หรือกั้นทางน้ำ ซึ่งปกติมักจะกั้นลำห้วยลำธารขนาดเล็กในบริเวณที่เป็นต้นน้ำ หรือพื้นที่ที่มีความลาดชันสูงให้สามารถกักตะกอนอยู่ได้ และหากช่วงที่น้ำไหลแรงก็สามารถชะลอการไหลของน้ำให้ช้าลง และกักเก็บตะกอนไม่ให้ไหล ลงไปทับถมลำน้ำตอนล่าง ซึ่งเป็นวิธีการอนุรักษ์ดินและน้ำได้มากวิธีการหนึ่ง (มูลนิธิมันพัฒนา, 2559)

สรุป/ข้อเสนอแนะ

ศึกษาผลกระทบที่มีต่อการดำเนินการโครงการพัฒนาในท้องถิ่น กรณีศึกษา: อ่างเก็บน้ำคลองโคกยาง จะเห็นได้ว่า การผลักดันให้เกิดการสร้างอ่างเก็บน้ำคลองโคกยาง เป็นกระบวนการพัฒนาของรัฐที่เห็นว่าชาวบ้านไม่มีศักยภาพดังนั้นจึงต้องช่วยเหลือโดยการคิดแทน ทำแทนด้วยองค์ความรู้ของเจ้าหน้าที่รัฐ แล้วขับเคลื่อนภายใต้กฎหมาย แม้เป็นความหวังดีก็ตาม การกระทำดังกล่าวเป็นการกระทำกับชาวบ้านในลักษณะของผู้ถูกระทำ (passive) ในขณะที่ชาวบ้านมีองค์ความรู้ที่แฝงไปด้วยภูมิปัญญาท้องถิ่น ประเพณี วัฒนธรรมที่ร้อยรัดอย่างกลมกลืนกับระบบนิเวศที่จะเป็นฐานการผลิตให้แก่เขาอย่างยั่งยืน ไม่ทำลายตัวเขาเอง และเขาก็สามารถจัดการทรัพยากรในระบบนิเวศรอบตัวเขาได้อย่างยั่งยืนเพื่อส่งต่อไปให้กับคนรุ่นต่อไปด้วย แต่โครงการอ่างเก็บน้ำคลองโคกยางที่ผ่านมาเป็นโครงการที่ทางราชการคิดเพียงฝ่ายเดียวโดยที่ชาวบ้านชุมชนคลองโคกยางไม่เคยได้รับรู้หรือเข้าไปมีส่วนร่วมใด ๆ หากโครงการสร้างอ่างเก็บน้ำคลองโคกยางเกิดขึ้นจริงจะส่งผลกระทบต่อวิถีชีวิตของชาวบ้าน ไม่ว่าจะเป็นทรัพยากรดิน น้ำ ป่าไม้ ต้นไม้ สัตว์ป่า และสิ่งแวดล้อมต่าง ๆ ที่เกี่ยวเนื่องและมีความสำคัญที่ส่งผลกระทบรุนแรงต่อชุมชนท้องถิ่นและการดำรงชีวิตของชาวบ้าน และมีข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย 1) ให้ภาครัฐมีการจัดเวทีสาธารณะ เพื่อให้ข้อมูลแก่ประชาชนในพื้นที่และประชาชนทั่วไป โดยเป็นการนำเสนอข้อมูลจากกรมชลประทานและจะต้องให้ผู้มีอำนาจในการตัดสินใจของโครงการฯ นักวิชาการ นักกฎหมาย นักสิ่งแวดล้อม และผู้มีส่วนเกี่ยวข้องด้านอื่น ๆ เพื่อหาทางออกที่เหมาะสมร่วมกัน 2) ให้มีการร่วมศึกษาผลกระทบต่อการดำเนินชีวิตความเป็นอยู่ ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมตาม กฎหมายรัฐธรรมนูญ พ.ศ. 2560 มาตรา 58 และขอให้มีการศึกษาความคุ้มค่าของโครงการฯ 3) ในระหว่างดำเนินการตามข้อ1และข้อ2ขอให้กรมชลประทานชะลอการก่อสร้างไว้ชั่วคราวก่อน จนกว่าจะหาข้อสรุปร่วมกันได้ 4) ให้ภาครัฐยกเลิกโครงการก่อสร้างอ่างเก็บน้ำคลองโคกยาง ตำบลทุ่งโพธิ์ อำเภोजันทนาภิไธย จังหวัดนครราชสีมา 5) ให้ภาครัฐส่งเสริมและสนับสนุน การสร้างฝายมีชีวิตกั้นน้ำเป็นช่วง ๆ ตลอดลำคลองเพื่อเป็นการชะลอน้ำและกักเก็บน้ำไว้ในฤดูแล้ง

เอกสารอ้างอิง

- ปราโมทย์ ไหมกัลด. (2529). การชลประทาน. ใน สารานุกรมไทย สำหรับเยาวชนโดยพระราชประสงค์ในพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว เล่ม 7 (หน้า 179-213). กรุงเทพมหานคร: มูลนิธิโครงการสารานุกรมไทยสำหรับเยาวชนฯ.
- มูลนิธิมันพัฒนา. (2559). ฝายต้นน้ำลำธาร (พ.ศ. 2521). เรียกใช้เมื่อ 23 พฤษภาคม 2563 จาก <http://www.tsdf.nida.ac.th/th/royally-initiated-projects/10776-ฝายต้นน้ำลำธาร-พศ-2521/>

- วิวัฒน์ จันทรกึ่งทอง. (2563). ความคิดเห็นของประชาชนต่อผลกระทบในการดำเนินโครงการ
ขุดคลองไทย. วารสารศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์, 12(1), 260-286.
- Baromsuk, A. (2010). Excavation of Thai Canal and Thai maritime security. In
Unpublished master's thesis. Burapha University. [in Thai].
- Pattapong, K. (2003). Thai canal project proposal: Politics of controversial thought.
In Unpublished master's thesis. Ramkhamhaeng University. [in Thai].

คำแนะนำสำหรับผู้เขียน

1. นโยบายการตีพิมพ์ในวารสารมหาวิทยาลัยราชภัฏนครราชสีมา

วารสารมหาวิทยาลัยราชภัฏนครราชสีมา เป็นวารสารวิชาการของมหาวิทยาลัยราชภัฏนครราชสีมา วิทยาลัย วิทยาเขตนครราชสีมา มีวัตถุประสงค์เพื่อส่งเสริมการศึกษาค้นคว้าและเผยแพร่บทความวิจัยและบทความวิชาการแก่นักวิจัย นักวิชาการ คณาจารย์และนักศึกษา ในมิติเพื่อสนับสนุนการศึกษา การสอน การวิจัยในมหาวิทยาลัยราชภัฏนครราชสีมา โดยเน้นสาขาวิทยาศาสตร์ บริหารการศึกษา ปรัชญา จิตวิทยา การพัฒนาชุมชน การพัฒนาสังคม นิติศาสตร์ การศึกษาเชิงประยุกต์ รวมถึงสหวิทยาการอื่น ๆ ทุกบทความที่ตีพิมพ์เผยแพร่ได้ผ่านการพิจารณาจากผู้ทรงคุณวุฒิ อย่างน้อย 2 ท่าน ในลักษณะปกปิดรายชื่อ (Double Blind Peer – Reviewed) เปิดรับบทความทั้งภาษาไทยและภาษาอังกฤษโดยรับพิจารณาตีพิมพ์ต้นฉบับของบุคคลทั้งภายในและภายนอกมหาวิทยาลัย และผลงานที่ส่งมาจะต้องไม่เคยเสนอหรือกำลังเสนอตีพิมพ์ในวารสารวิชาการใดมาก่อน วารสารมีกำหนดออกวารสารปีละ 12 ฉบับ (รายเดือน) ดังต่อไปนี้

ฉบับที่ 1 เดือนมกราคม	ฉบับที่ 2 เดือนกุมภาพันธ์	ฉบับที่ 3 เดือนมีนาคม
ฉบับที่ 4 เดือนเมษายน	ฉบับที่ 5 เดือนพฤษภาคม	ฉบับที่ 6 เดือนมิถุนายน
ฉบับที่ 7 เดือนกรกฎาคม	ฉบับที่ 8 เดือนสิงหาคม	ฉบับที่ 9 เดือนกันยายน
ฉบับที่ 10 เดือนตุลาคม	ฉบับที่ 11 เดือนพฤศจิกายน	ฉบับที่ 12 เดือนธันวาคม

2. ประเภทของผลงานที่ตีพิมพ์ในวารสารมหาวิทยาลัยราชภัฏนครราชสีมา

1) บทความวิจัย (Research Article) เป็นบทความที่นำเสนอการค้นคว้าวิจัยเกี่ยวกับวิทยาศาสตร์ บริหารการศึกษา ปรัชญา จิตวิทยา การพัฒนาสังคม นิติศาสตร์ การศึกษาเชิงประยุกต์ สหวิทยาการอื่น ๆ

2) บทความวิชาการ (Academic Article) เป็นบทความวิเคราะห์ วิจัยหรือเสนอแนวคิดใหม่

3. รูปแบบของการจัดเตรียมต้นฉบับ

1) ต้นฉบับบทความต้องมีความยาว 8 – 12 หน้ากระดาษ A4 หรือ B5 (ไม่รวมเอกสารอ้างอิง) พิมพ์บนกระดาษหน้าเดียว ใช้ตัวอักษรแบบ TH SarabunPSK ตั้งค่าหน้ากระดาษโดยเว้นขอบบน ขอบซ้าย 1 นิ้ว และขอบขวา ขอบล่าง 1 นิ้ว กำหนดระยะห่างระหว่างบรรทัดเท่ากับ 1 และเว้นบรรทัดระหว่างแต่ละย่อหน้า การนำเสนอรูปภาพและตารางต้องนำเสนอรูปภาพและตารางที่มีความคมชัดพร้อมระบุหมายเลขกำกับรูปภาพไว้ด้านล่างพิมพ์เป็นตัวหนาเช่นตาราง 1 หรือ Table 1 และ รูป 1 หรือ Figure 1 รูปภาพที่นำเสนอต้องมี

รายละเอียดของข้อมูลครบถ้วนและเข้าใจได้โดยไม่ต้องกลับไปอ่านที่เนื้อความอีก ระบุลำดับของรูปภาพทุกรูปให้สอดคล้องกับเนื้อหาที่อยู่ในต้นฉบับ โดยคำอธิบายต้องกระชับและสอดคล้องกับรูปภาพที่นำเสนอ

- 2) ชื่อเรื่องต้องมีทั้งภาษาไทยและภาษาอังกฤษ พิมพ์ไว้ตรงกลางหน้าแรก
- 3) ชื่อผู้เขียน ทั้งภาษาไทยและภาษาอังกฤษ พร้อมระบุชื่อสังกัดหรือหน่วยงาน
- 4) มีบทคัดย่อภาษาไทยและภาษาอังกฤษ ไม่เกิน 300 คำต่อบทคัดย่อ
- 5) กำหนดคำสำคัญ (Keywords) 3 – 5 คำ ทั้งภาษาไทยและภาษาอังกฤษ
- 6) การเรียงหัวข้อ หัวข้อใหญ่สุด ให้พิมพ์ชิดขอบด้านซ้าย หัวข้อย่อยเว้นห่างจากหัวข้อใหญ่ 3-5 ตัวอักษร พิมพ์ตัวที่ 6 และหัวข้อย่อยขนาดเดียวกัน ต้องพิมพ์ให้ตรงกัน เมื่อขึ้นหัวข้อใหญ่ ควรเว้นระยะพิมพ์ เพิ่มอีก 0.5 ช่วงบรรทัด
- 7) การใช้ตัวเลขคำย่อ และวงเล็บ ควรใช้ตัวเลขอารบิกทั้งหมด ใช้คำย่อที่เป็นสากลเท่านั้น (ระบุคำเต็มไว้ในครั้งแรก) การวงเล็บภาษาอังกฤษ ควรใช้ดังนี้ (Student Centred Learning)

บทความวิจัย ให้เรียงลำดับสาระ ดังนี้

- 1) บทคัดย่อ (Abstract) เสนอวัตถุประสงค์ของการวิจัย วิธีการวิจัยและผลการวิจัยโดยสรุป สั้นกะทัดรัดได้ใจความ
- 2) บทนำ (Introduction) ระบุความเป็นมาและความสำคัญของปัญหาในการวิจัยและระบุวัตถุประสงค์ของการวิจัย
- 3) วิธีดำเนินการวิจัย (Research Methodology) ระบุแบบแผนการวิจัยการได้มาซึ่งกลุ่มตัวอย่างและการกำหนดขนาดกลุ่มตัวอย่าง เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย วิธีการเก็บรวบรวมข้อมูล และการวิเคราะห์ข้อมูล
- 4) ผลการวิจัย/ผลการทดลอง (Results) เสนอผลที่พบตามวัตถุประสงค์การวิจัยตามลำดับอย่างชัดเจน ควรเสนอในรูปตารางหรือแผนภูมิ
- 5) อภิปรายผล/วิจารณ์ (Discussion) เสนอเป็นความเรียง ชี้ให้เห็นถึงความเชื่อมโยงของผลการวิจัยกับกรอบแนวคิด และงานวิจัยที่ผ่านมา ไม่ควรอภิปรายเป็นข้อ ๆ แต่ชี้ให้เห็นถึงความเชื่อมโยงของตัวแปรที่ศึกษาทั้งหมด
- 6) องค์ความรู้ใหม่ (Originality and Body of Knowledge) ระบุองค์ความรู้อันเป็นผลสัมฤทธิ์ที่ได้จากการวิจัย สังเคราะห์ออกมาในรูปแบบโมเดล พร้อมคำอธิบายรูปแบบ/โครงสร้างของโมเดลอย่างกระชับ เข้าใจง่าย
- 7) สรุป (Conclusion) /ข้อเสนอแนะ (Recommendation) ระบุข้อสรุปที่สำคัญและข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้ และประเด็นสำหรับการวิจัยต่อไป

8) เอกสารอ้างอิง (References) ต้องเป็นรายการอ้างอิงที่มีปรากฏในบทความเท่านั้น

บทความวิชาการ ให้เรียงลำดับสาระ ดังนี้

- 1) บทคัดย่อ (Abstract)
- 2) บทนำ (Introduction)
- 3) เนื้อเรื่อง (Content) แสดงสาระสำคัญที่ต้องการนำเสนอตามลำดับ
- 4) สรุป (Conclusion)
- 5) เอกสารอ้างอิง (Reference)

4. ระบบการอ้างอิงและเอกสารอ้างอิงทางวิชาการ

เอกสารที่นำมาใช้ในการอ้างอิงบทความ ควรมีที่มาจากแหล่งตีพิมพ์ที่ชัดเจน และมีความน่าเชื่อถือสามารถสืบค้นได้ เช่น หนังสือ วารสาร หรืองานวิจัย เป็นต้น ผู้เขียนบทความจะต้องตรวจสอบความถูกต้องของรายการอ้างอิง เพื่อป้องกันความล่าช้าในการตีพิมพ์บทความ เนื่องจากบทความที่มีการอ้างอิงไม่ถูกต้อง จะไม่ได้รับการส่งต่อให้ผู้ทรงคุณวุฒิพิจารณา จนกว่าการอ้างอิงเอกสารจะได้รับการแก้ไขให้สมบูรณ์ และรายการอ้างอิงจะต้องไม่ต่ำกว่า 10 รายการอ้างอิง/1 บทความ

การอ้างอิงในเนื้อหาบทความ

รูปแบบการอ้างอิงในเนื้อเรื่องและท้ายเล่มใช้วิธีการอ้างอิงระบบนาม – ปี ตามรูปแบบของ American Psychological Association (APA) ให้ใช้ระบบตัวอักษรโดยใช้วงเล็บ เปิด – ปิด แล้วระบุชื่อ – นามสกุลของผู้เขียนและปีที่ตีพิมพ์ กำกับท้ายเนื้อความที่ได้อ้างอิง เอกสารอ้างอิงที่ใช้อ้างอิงในบทความ จะต้องปรากฏในเอกสารอ้างอิงท้ายบทความทุกรายการ โดยรูปแบบของเอกสารอ้างอิง มีดังนี้

อ้างอิงจากเอกสารภาษาไทย

1) พระไตรปิฎกและอรรถกถาให้อ้างชื่อคัมภีร์ /เล่มที่/ข้อที่/เลขหน้า มาด้วย เว้นวรรคหนึ่งครั้งแล้วตามด้วยอ้างชื่อผู้แต่งแล้วตามด้วยเครื่องหมายจุลภาค (,) ตัวอย่าง เช่น “คุณธิปไตยทั้งหลาย จักร 4 ประการนี้ เป็นเครื่องเป็นไปแก่มนุษย์และเทวดาผู้ประกอบ เป็นเครื่องที่มนุษย์และเทวดาประกอบแล้ว ย่อมถึงความเป็นผู้ใหญ่และความไพบลูย์ในภคะทั้งหลาย ต่อกาลไม่นานนัก” (อง.จตุกก. 21/31/37) (มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2539) เป็นต้น

2) ผู้แต่งหนึ่งราย ให้อ้างชื่อผู้แต่งแล้วตามด้วยเครื่องหมายจุลภาค (,) และตามด้วยปีที่พิมพ์ เช่น (พระมหาสุทิตย์ อาภากร, 2560)

3) ผู้แต่งสองราย ให้อ้างชื่อของผู้แต่งทั้งสองรายโดยใช้คำว่า “และ” ในการเชื่อมชื่อผู้แต่งทั้งสองราย แล้วตามด้วยเครื่องหมายจุลภาค (,) และปีที่พิมพ์ เช่น (พระมหาสุทิตย์ อาภากรโและเชมณัฐ อินทรสุวรรณ, 2560)

4) ถ้ามีผู้แต่งมากกว่า 2 ราย ให้อ้างชื่อของผู้แต่งรายแรกแล้วเพิ่มคำว่า “และคณะ” แล้วตามด้วยเครื่องหมายจุลภาค (,) และตามด้วยปีที่พิมพ์ เช่น (ศุศราภรณ์ แต่งตั้งลำ และคณะ, 2560)

5) กรณีที่เนื้อความเป็นเรื่องเดียวกัน หรือผลการวิจัยเหมือนกัน แต่มีผู้อ้างอิงหลายคน ให้ใช้รายการอ้างอิงที่ใกล้เคียงปัจจุบันมากที่สุด

อ้างอิงจากเอกสารภาษาอังกฤษ

1) ถ้ามีผู้แต่งหนึ่งราย ให้อ้างนามสกุลและอักษรย่อของผู้แต่ง ตามด้วยเครื่องหมายจุลภาค (,) และปีที่พิมพ์ เช่น (Kemp, S., 2020)

2) ถ้ามีผู้แต่งสองราย ให้อ้างนามสกุลและอักษรย่อของผู้แต่งทั้งสองราย โดยใช้เครื่องหมายแอนด์ (&) คั่นกลางระหว่างนามสกุลของผู้แต่งทั้งสอง แล้วตามด้วยเครื่องหมายจุลภาค (,) และปีที่พิมพ์ เช่น (Levinson, D. & Ember, M., 1996)

3) ถ้ามีผู้แต่งมากกว่า 2 ราย ให้อ้างนามสกุลของผู้แต่งรายแรกตามด้วย et al. แล้วตามด้วยเครื่องหมายจุลภาค (,) และปีที่พิมพ์ (Davis, S. N. et al., 2020)

เอกสารอ้างอิงท้ายเล่ม

(1) พระไตรปิฎก อรรถกถา

รูปแบบ :

ผู้แต่ง.// (ปีที่พิมพ์).// ชื่อพระไตรปิฎก อรรถกถา.// สถานที่พิมพ์:/ สำนักพิมพ์หรือโรงพิมพ์.

ตัวอย่าง :

มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. (2539). พระไตรปิฎกฉบับภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

(2) หนังสือ

รูปแบบ :

ผู้แต่ง.// (ปีที่พิมพ์).// ชื่อหนังสือ.// (ครั้งที่พิมพ์).// สถานที่พิมพ์:/ สำนักพิมพ์หรือโรงพิมพ์.

ตัวอย่าง :

พระมหาสุทิตย์ อาภากรโ. (2548). เครือข่าย : ธรรมชาติ ความรู้ และการจัดการ. (พิมพ์ครั้งที่ 2). กรุงเทพมหานคร: พิสิษฐ์ ไทย ออฟเซต.

(3) บทความในหนังสือ

รูปแบบ :

ผู้แต่ง.// (ปีที่พิมพ์).// ชื่อบทความ.// ใน ชื่อบรรณาธิการ (บรรณาธิการ).// ชื่อเรื่อง/ (เลขหน้าที่อ้าง).// สถานที่พิมพ์: / สำนักพิมพ์หรือโรงพิมพ์.

ตัวอย่าง :

พระสุกิจ จ. สุจินโณ. (2559). การสร้างความคิดนามธรรมในวัฒนธรรมไทย ใน ปวีตร ว่องวีระ. ทฤษฎี และวิธีวิทยาของการวิจัยวัฒนธรรม. (หน้า 112). กรุงเทพมหานคร: อมรินทร์.

(4) บทความจากวารสาร

รูปแบบ :

ผู้แต่ง.// (ปีที่พิมพ์).// ชื่อบทความ.// ชื่อวารสาร.// ปีที่/ (ฉบับที่), / เลขหน้าแรก ที่ตีพิมพ์-เลข หน้าสุดท้ายที่ตีพิมพ์.

ตัวอย่าง :

จิตติวุฒิ หมั่นมี. (2557). การวางแผนและการติดต่อประสานงานเชิงพุทธ. วารสาร มจร สังคมศาสตร์ปริทรรศน์, 3(1), 25-31.

(5) บทความในสารานุกรม

รูปแบบ :

ผู้แต่ง.// (ปีที่พิมพ์).// ชื่อบทความ.// ใน ชื่อสารานุกรม, / (เล่มที่อ้าง, หน้า เลขหน้าที่อ้าง).
สถานที่พิมพ์: / สำนักพิมพ์หรือโรงพิมพ์.

ตัวอย่าง :

สนิทา จพันธ์. (2537). หม้อคอกควาย. ใน สารานุกรมของใช้พื้นบ้านไทยในอดีตเขต หัวเมือง ฝ่ายเหนือ, (หน้า 274-275). กรุงเทพมหานคร: อมรินทร์พริ้นติ้งแอนด์พับลิชชิ่ง.

(6) หนังสือพิมพ์

รูปแบบ :

ผู้แต่ง.// (วันที่ เดือน ปีที่พิมพ์).// ชื่อบทความ.// ชื่อหนังสือพิมพ์, / เลขหน้า.

ตัวอย่าง :

สุชาติ เผือกสกนธ์. (9 มิถุนายน 2549). ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง. ผู้จัดการรายวัน, น.13.

(7) สารนิพนธ์, วิทยานิพนธ์, ดุษฎีนิพนธ์, รายงานการวิจัย

รูปแบบ :

ผู้แต่ง.//(ปีที่พิมพ์).// ชื่อวิทยานิพนธ์.//ใน/ ระดับวิทยานิพนธ์ สาขา./ชื่อมหาวิทยาลัยที่พิมพ์.

ตัวอย่าง :

สมบูรณ์ ตาสนธิ. (2560). กระบวนการและขั้นตอนบรรลุนิยาสัจ 4 ของพระอรหันตสัมมาสัมพุทธเจ้า. ใน ดุษฎีนิพนธ์พุทธศาสนดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาพระพุทธศาสนา. มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

นายมนัส ภาคภูมิ. (2540). ปัจจัยที่ส่งผลต่อความสำเร็จของเจ้าอาวาสในการพัฒนาวัดให้เป็น ศูนย์กลางชุมชน. ใน รายงานการวิจัย. มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

(8) สัมภาษณ์

รูปแบบ:

ชื่อผู้ที่ได้รับการสัมภาษณ์.//(วัน เดือน ปี ที่สัมภาษณ์).//ชื่อเรื่องที่สัมภาษณ์.//(ชื่อผู้สัมภาษณ์)

ตัวอย่าง :

วรพล ไม้สน (พลวัชร). (5 พ.ย. 2559). หลักการ วิธีการ เป้าหมาย ในการปรึกษาทาง ไทโรศาสตร์. (นางณฐณัช แก้วผลึก, ผู้สัมภาษณ์)

(9) สื่อออนไลน์

รูปแบบ :

ผู้แต่ง.//(ปีที่เผยแพร่).// ชื่อเรื่อง.//เรียกใช้เมื่อ/ จาก แหล่งที่มาของข้อมูล (URL)

ตัวอย่าง :

ทวีศักดิ์ อุณจิตติกุล. (2561). พระพุทธศาสนาเถรวาท จะสืบทอดดำรงอยู่อย่างไร? เรียกใช้เมื่อ 15 มกราคม 2562 จาก <https://www.dailynews.co.th/article/666936>

สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ. (2561). เลื่อนข้าราชการให้ดำรงตำแหน่งประเภททั่วไป ระดับชำนาญงาน คำสั่งสำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ ที่ 593/2562. เรียกใช้เมื่อ 15 มกราคม 2562 จาก <http://www.onab.go.th/category/news/คำสั่ง-ประกาศ/>

(10) ราชกิจจานุเบกษา

รูปแบบ:

ชื่อกฎหมาย.//(ปีที่พิมพ์).//ชื่อเรื่อง(ถ้ามี).//ราชกิจจานุเบกษา เล่มที่/ตอนที่/หน้า/(วันเดือนปี).

ตัวอย่าง:

พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ (ฉบับที่ 4). (2562). ราชกิจจานุเบกษา เล่ม 136 ตอนที่ 57 ก หน้า 49 (1 พฤษภาคม 2562).

ประกาศกระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม. (2562). เรื่อง กำหนดประเภทและขนาดของโครงการหรือกิจการซึ่งต้องจัดทำรายงานการวิเคราะห์ผลกระทบสิ่งแวดล้อม และหลักเกณฑ์ วิธีการ ระเบียบปฏิบัติ และแนวทางการจัดทำรายงานการวิเคราะห์ผลกระทบสิ่งแวดล้อม. ราชกิจจานุเบกษา เล่ม 129 ตอนพิเศษ 97 ง หน้า 1 (20 มิถุนายน 2555).

ตัวอย่างเอกสารอ้างอิง

เอกสารอ้างอิง

มหาวิทยาลัยราชภัฏวไลยอลงกรณ์. (2535). พระไตรปิฎกฉบับภาษาบาลี ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. 2500. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตฺโต). (2551). การแพทย์ยุคใหม่ในพุทธทัศน์. (พิมพ์ครั้งที่ 6). กรุงเทพมหานคร: สหธรรมิก.

ธิดาวิภา วัฒนศิริ. (2557). การวางแผนและการติดต่อประสานงานเชิงพุทธ. วารสาร มจร สังคมศาสตร์ปริทรรศน์, 3(1), 25-31.

สมบุญ ตาสนธิ. (2560). กระบวนการและขั้นตอนบรรลุนิยาม 4 ของพระอรหันตบุคคล. ใน ดุษฎีนิพนธ์พุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาพระพุทธศาสนา. มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

พระศรีคัมภีร์ญาณ (สมจินต์ สมมาปณฺโญ). (2555). การจัดการศาสนาและ วัฒนธรรมในอุษาคเนย์เพื่อการอยู่ร่วมกันอย่างสันติ. เรียกใช้เมื่อ 4 กันยายน 2556 จาก http://www.mcu.ac.th/site/articlecontent_desc.php?article_id=1304&articlegroup_id=274

พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ (ฉบับที่ 4). (2562). ราชกิจจานุเบกษา เล่ม 136 ตอนที่ 57 ก หน้า 49 (1 พฤษภาคม 2562).

Cronbach, L. J. (1990). Essentials of psychological testing. (3rd ed.). NY: Harper & Collins.

Muniyandi, M. et al. (2015). Health literacy on tuberculosis amongst vulnerable segment of population: Special reference to Saharia tribe in central India. The Indian journal of medical research, 141(5), 640-647.

Kiarash, A. (2007). Human Dignity in Islamic Bioethics. The Iranian Journal of Allergy, 6(5), 25-28.

5. การส่งบทความเข้าระบบ Thaijo เพื่อได้รับการตีพิมพ์

การส่งในระบบ (Online Submission) สามารถส่งเข้าระบบออนไลน์ได้เว็บไซต์ ของวารสารมหาวิทยาลัยนครพนมได้ที่ <https://www.tci-thaijo.org/index.php/JMND> เมื่อส่งเข้าระบบสำเร็จให้แจ้งข้อมูลเพิ่มเติมทาง E-mail: tak.punyada@gmail.com

6. รูปแบบการนำบทความลงตีพิมพ์ลงในวารสารมหาวิทยาลัยนครพนม

ต้นฉบับบทความที่เสนอเพื่อพิจารณาตีพิมพ์ในวารสารให้อยู่ในรูปแบบของไฟล์เอกสาร *.docx ของ Microsoft Word Version 2010 หรือมากกว่า หากต้นฉบับประกอบด้วยภาพ ตาราง หรือสมการ ให้ส่งแยกจากไฟล์เอกสาร ในรูปแบบไฟล์ภาพ สกุล *.PDF*.JPG*.GIF หรือ *.bmp ความยาวของต้นฉบับต้องไม่เกิน 12 หน้า (รวมบทคัดย่อ ภาพ ตารางและเอกสารอ้างอิง) กองบรรณาธิการจะพิจารณาบทความเบื้องต้น เกี่ยวกับความถูกต้องของรูปแบบทั่วไป ถ้าไม่ผ่านการพิจารณาจะส่งกลับไปแก้ไข ถ้าผ่านจะเข้าสู่การพิจารณาของผู้ทรงคุณวุฒิเมื่อผลการประเมินผ่านหรือไม่ผ่านหรือมีการแก้ไข จะแจ้งผลให้ผู้เขียนทราบ โดยการพิจารณาบทความเพื่อลงตีพิมพ์ได้จะคำนึงถึงความหลากหลายและความเหมาะสม

7. สิทธิของบรรณาธิการ

ในกรณีที่กองบรรณาธิการหรือผู้เชี่ยวชาญ ซึ่งได้รับเชิญให้เป็นผู้ทรงคุณวุฒิผู้ตรวจประเมินบทความมีความเห็นว่าควรแก้ไข กองบรรณาธิการจะส่งคืนเพื่อให้เจ้าของบทความแก้ไข โดยจะยึดถือข้อเสนอแนะของผู้ทรงคุณวุฒิผู้ตรวจประเมินเป็นเกณฑ์หลัก และหรือขอสงวนสิทธิ์ที่จะพิจารณาไม่ตีพิมพ์ ในกรณีที่รายงานการวิจัย บทความทางวิชาการหรือบทความวิจัยไม่ตรงกับแนวทางของวารสารมหาวิทยาลัยนครพนม หรือไม่ผ่านการพิจารณาของกองบรรณาธิการ หรือผู้เชี่ยวชาญเมื่อบทความที่ได้รับการตีพิมพ์ผู้เขียนจะได้รับแจ้งวารสาร ฉบับที่นำบทความลงตีพิมพ์ พร้อมกับหนังสือรับรองการตีพิมพ์บทความในวารสารฯ

ตัวอย่างการเตรียมต้นฉบับบทความวิจัย

บทความวิจัย (12 pt)

ชื่อบทความ (ไทย) (20 pt)

ชื่อบทความ (อังกฤษ) (18 pt)

ชื่อ – นามสกุลผู้เขียน (ไทย) (14 pt)

ชื่อ – นามสกุลผู้เขียน (อังกฤษ) (12 pt)

หน่วยงานต้นสังกัด (ไทย) (14 pt)

หน่วยงานต้นสังกัด (อังกฤษ) (12 pt)

E-mail: (12 pt)

บทคัดย่อ (18 pt) (300 คำ)

(16 pt).....ระบุประเภทของวิจัย วัตถุประสงค์ของการวิจัย ประชากรกลุ่มตัวอย่าง เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย การเก็บรวบรวมข้อมูล สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล.....

.....ผลการวิจัยที่พบ (เลือกนำเสนอเฉพาะผลการวิจัยที่ มีความน่าสนใจมากที่สุด).....

.....
.....
.....
.....

คำสำคัญ: 3 – 5 คำ

Abstract (18 pt) (300 คำ)

.....(16 pt) ให้ตรงตามบทคัดย่อภาษาไทย.....

.....
.....
.....
.....
.....

Keywords: 3 – 5 words

บทนำ (18 pt) (ไม่ควรเกิน 4 ย่อหน้า)

...(16 pt) 1. กล่าวถึงความเป็นมาแล้วความสำคัญของปัญหา โดยกว้าง ๆ (อ้างนโยบาย กฎหมาย หรือแนวคิดทฤษฎีมารองรับ).....

2. กล่าวถึงสภาพปัญหาปัจจุบันที่เกิดขึ้น (อ้างงานวิจัยหรือทฤษฎีมารองรับ).....

3. กล่าวถึงสภาพปัญหาของประชากรกลุ่มตัวอย่างที่ต้องการศึกษา.....

4.สรุปความเป็นมาทั้งหมดชี้ให้เห็นถึงความสำคัญของการวิจัยและประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ.....

วัตถุประสงค์ของการวิจัย (16 pt)

1..... (16 pt).....

2..... (16 pt).....

3..... (16 pt).....

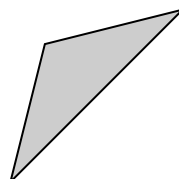
วิธีดำเนินการวิจัย (18 pt)

(16 pt) ระบุรูปแบบของการวิจัย ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง วิธีการได้มาซึ่งกลุ่มตัวอย่าง การสร้างเครื่องมือและตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือ การเก็บรวบรวมข้อมูล การวิเคราะห์ข้อมูล.....

(16 pt) ผลการวิจัยต้องตอบวัตถุประสงค์ทุกข้อ

ภาพที่ 1 (ชื่อภาพ) (ถ้ามี)

[illegible]

ตารางที่ 1 (ชื่อตาราง) (ถ้ามี)

.....

.....

.....

.....

อภิปรายผล (18 pt)

(16 pt) อภิปรายผลการวิจัยที่พบตามวัตถุประสงค์ ผลการวิจัยสอดคล้องหรือไม่
สอดคล้อง กับผลการวิจัยของใคร สามารถนำมาอภิปรายได้ทั้งหมด

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

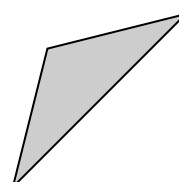
.....

.....

.....

.....

.....

องค์ความรู้ใหม่ (18 pt) (ถ้ามี)

(16 pt) ระบอบองค์ความรู้เป็นผลสัมฤทธิ์ที่ได้จากการวิจัย สังเคราะห์หรือออกมาใน
รูปแบบโมเดล พร้อมคำอธิบายรูปแบบ/โครงสร้างของโมเดลอย่างกระชับ เข้าใจง่าย.....

[illegible]

สรุป/ข้อเสนอแนะ (18 pt)

...(16 pt) สรุปผลการวิจัยทั้งหมด สั้น ๆ กระชับรัดได้ใจความ พร้อมข้อเสนอแนะที่ได้จากการวิจัย และการนำผลการวิจัยไปใช้ รวมถึงเสนอแนะแนวทางในการวิจัยครั้งต่อไป

[illegible]

กิตติกรรมประกาศ (18 pt) (ถ้ามี) (ให้ใส่เฉพาะกรณีที่ได้รับทุนสนับสนุนการวิจัย หรือ
กรณีซื้อบทความมีชื่อเรื่องไม่ตรงกับงานวิจัยหรือวิทยานิพนธ์)

...(16.pt) ตัวอย่าง เช่น ขอขอบคุณทุนสนับสนุนวิจัยจากสำนักงานคณะกรรมการ
วิจัยแห่งชาติ ปีงบประมาณ 2559 และข้อมูลจากโครงการวิจัยย่อย เรื่องสภาพปัญหาและ
ความต้องการดูแลสุขภาพของผู้สูงอายุในบริบทภาคใต้ตอนล่าง.....

.....

เอกสารอ้างอิง (18 pt) (ต้องไม่ต่ำกว่า 10 รายการ)

(16.pt).....

.....

.....

.....

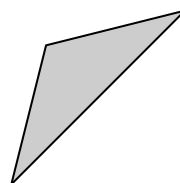
.....

.....

.....

.....

.....

ตัวอย่างการเตรียมต้นฉบับบทความวิชาการ

บทความวิชาการ (12 pt)

ชื่อบทความ (ไทย) (20 pt)

ชื่อบทความ (อังกฤษ) (18 pt)

ชื่อ – นามสกุลผู้เขียน (ไทย) (14 pt)

ชื่อ – นามสกุลผู้เขียน (อังกฤษ) (12 pt)

หน่วยงานต้นสังกัด (ไทย) (14 pt)

หน่วยงานต้นสังกัด (อังกฤษ) (12 pt)

E-mail: (12 pt)

บทคัดย่อ (18 pt) (300 คำ)

(16 pt)

.....

.....

.....

.....

.....

คำสำคัญ: 3 – 5 คำ

Abstract (18 pt) (300 คำ)

(16 pt) ให้ตรงตามบทคัดย่อภาษาไทย

.....

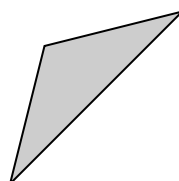
.....

.....

.....

Keywords: 3 – 5 words

(16 pt)

[illegible]

เนื้อหา (18 pt)

.....(16 pt).....

[illegible]

สรุป (18 pt)

(16.pt)

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

เอกสารอ้างอิง (18 pt) (ต้องไม่ต่ำกว่า 10 รายการ)

(16.pt)

.....

.....

.....

.....

.....